liber magri Johānis de dambrowka
pfessoris Sacre theologie · q vniuste
legatus ·

3011

Scriptum venerabilis Magistri sacre pagine fratris Bonaventure ordinis fratrum minorum

Deus autem qui dives est in misericordia propter nimiam caritatem suam qua dilexit
nos et cum essemus mortui peccatis convivificavit nos in Christo cuius gratia
salvati estis. Verbum istud scribitur ad Ephesios ii in quo insinuatur
nobis nostre redemptionis misterium ac per hoc manifestatur nobis sententia libri
sententiarum et specialiter tertii quantum ad tria precipue in quibus explicatur nostre redemptionis
sacramentum. Secundum principium ... in hoc verbo ... ad redemptionem
humani generis quatuor: primum est auctor reparationis, secundum est lapsus reparabilis,
tertium persona reparatoris, quartum et ultimum salus hominis reparati. Auctor autem re-
parationis notatur cum dicitur: Deus autem qui dives est in misericordia. Ipse enim sua
largissima misericordia non aliunde motus disposuit reparare genus humanum.
Sic scribitur in Iohanne iii: Sic deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret
ut omnis qui credit in ipsum non pereat. Lapsus vero reparabilis cum dicitur: Et cum essemus mor-
tui peccatis. Peccatum enim primi parentis fecit causam mortis per quod a statu
innocentie prolapsum fuit totum genus humanum, sicut scribitur Ro v: Sicut per unum
hominem peccatum in mundum intravit et per peccatum mors, ita in omnes mors per-
transiit in quo omnes peccaverunt. Et quia alius et per alium peccaverunt ideo reparabiliter
ceciderunt. Persona vero reparatoris notatur per hoc quod dicitur: convivificavit nos in Christo. Nam Christus fuit
in quo facta fuit instauratio et reconciliatio, sicut scribitur ad Col i: In ipso complacuit
omnem plenitudinem inhabitare et per eum reconciliare omnia in ipsum pacifi-
cans per sanguinem crucis eius sive que in terris sive que in celis sunt. Salus vero hominis
reparati tangitur in hoc quod dicitur: Cuius gratia salvati estis. Merito enim passionis Christi
collata est efficacia sacramentis ut per ea infirmi de gratia sanentur. Sicut dicitur ad
Titum iii: Secundum misericordiam suam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis
quem effudit in nos habunde per Ihesum Christum salvatorem nostrum. De his iiii sic
habetur ad Ro v in quodam verbo ubi sic ait: Commendat autem deus caritatem suam in nobis.
Ecce auctor reparationis. Quoniam cum adhuc peccatores essemus, ecce lapsus reparabilis.
Christus pro nobis mortuus est, quo persona reparatoris. Multo magis iustificati nunc
in sanguine ipsius salvi erimus ab ira per ipsum: ecce salus hominis reparati.
Ista iiii que in predicta auctoritate describuntur, describuntur et in libro Sententiarum.
Nam in primo libro agitur de reparationis auctore ut pote de beata trinitate. In secundo vero
agitur de ipso reparabili ut pote homine cadente a statu conditionis innocentie.
In tertio agitur de persona reparatoris ut pote de Christo deo et homine. In quarto vero agitur de
hominis reparati salute que quidem consistit in expiatione culpe et amotione
omnis miserie. Et propter quod iste totus liber ... nostre reparationis misterium
explicat. Specialiter tamen modo hoc pertinet ad tertium librum in quo materia qualiter
convivificati sumus per Christum. Et hoc notatur ab apostolo in verbo predicto cum dicitur: convivificavit
nos in Christo. Tertio dicit apostolus quod deus convivificavit nos in Christo et per ipsum et cum ipso ... Per
deus convivificavit nos in Christo quia per eius mortem nostram vitam sociavit. Iohannes v:
Sicut pater habet vitam in semetipso, ita et filio dedit habere vitam in semetipso. Cum ita sit quod habet
filius in semetipso ... mortalem naturam assumpsit nobis et in morte vitam sociavit.

1. Auctor
2. lapsus
3. Persona
4. Salus
In xpo

cum Christo

per Christum

sicut Christum

ac perfecte in semetipso vivificata. Convivificat autem cum Christo dum ipse Christus qui vita erat inter homines mortales vixit, sicut dicitur in prima canonica Iohannis primo capitulo: quod fuit ab initio quod vidimus oculis nostris quod perspeximus et manus nostre contrectaverunt de verbo vite et vita manifestata est et vidimus et testamur et annuntiamus nobis vitam eternam etc. Dum in terris erat et cum hominibus conversatus est, deus nos convivificat in Christo dum vivere nos facit cum ipso. Convivificat autem nos per Christum dum nos a morte eripuit per mortem ipsius, sicut dicitur prima Petri iii capitulo: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis ut nos offerret deo etc. Ergo Christus vitam suam pro nobis posuit, deus per ipsum nos qui eramus mortuos vivificat. Postremo sicut Christus nos vivificat dum ad deum ex Christo nos per viam vite dirigit. [illegible] Notabis in se viam vite. Nos nobis facit viabis vite dum nobis fide spe et caritate et dona gratiarum distribuit et mandata adimplet, in quibus ipse Christus ambulavit et in quibus consistit via vite per quam Christus nos docuit ambulare. Deus igitur nos vivificat sicut Christus quia ad vitam dirigit imitatores ipsius. De hiis et similibus habetur ad Philippenses ii: exinanivit semetipsum formam servi accipiens. Ecce primum, scilicet quod mortem [illegible] vite sue vivificat, in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo. Ecce secundum, videlicet quod cum hominibus ut homo conversatus. Humiliavit semetipsum usque ad mortem. Ecce tertium, videlicet quod per mortem suam nos a morte liberavit. Propter quod et deus exaltavit illum. Ecce quartum, videlicet quod post mortem multos habet sequaces et imitatores credentes in eum.

Circa igitur istum librum qui sic incipit: Cum venit plenitudo temporis etc. intendit magister determinare qualiter deus nobis Christo convivificat. Liber iste dividitur habet in quatuor partes secundum quod predicta sunt. In quarum prima magister determinat de [illegible] nature in Christo per quam dicimur convivificari in Christo. In secunda vero determinat qualiter se nostris infirmitatibus conformavit, ex quo dicimur convivificari cum Christo. Et incipit secunda pars ibi: Solet autem queri utrum aliud hominem vel aliquid etc. In tertia vero determinat qualiter per mortem suam nos a morte liberavit, ex quo nos dicimur vivificari per Christum, distinctione xix: Nunc querendum quo per mortem ipsius etc. In quarta vero et ultima determinat quales huius virtutes in Christo fuerunt et quales esse debent in eius imitatoribus, ex quo dicitur quod deus nos sicut Christus vivificat, distinctione xxiii: Cum vero supra habitum sit etc.

Vel aliter, circa istum librum agitur qualiter nos deus convivificat Christo et Christus nos vivificat assumendo vitam nostram necessario et impertiendo nobis vitam gratie. Iste liber habet partes duas. In prima autem agitur de vita quam pro nobis Christus assumpsit. In secunda vero de vita quam nobis contulit, distinctione xxiii: Cum vero supra habitum sit etc., ubi agitur de virtutibus donis et preceptis. Prima pars habet duas. In quarum prima determinat magister de incarnatione ubi sunt de vite nostre assumptione facta a verbo sive absolute. In secunda vero ponit ordinationem ad deponenda, distinctione vi: Solet queri utrum aliud homo etc. Prima pars vero magistri determinat de unione naturarum in verbo dividitur in tres partes. In prima ostendit magister quod in Christo fuit unio naturarum duarum. In secunda vero ostendit unitatem et assumendi modum in persona unicum, distinctione v. In secunda vero ...

p illa unionem fiat gnatio ydiotum et ypeticum d. iij p9 pdcta inquid
oz tam pma ps dunr i ijs pa agit de unioe nature 2a de ys co
ceptoe ij d. iij quer de carne abl pma ps dunr i ijs pma
determinat de unioe nature i yo ex pte pe assumentis i 2a ex pte
ne assupte i d. ij Et qr homo to huana na pa ps q gtinet
pute d. dunr i 3 ps i pa ct inc incarnatoem fitam ee i pa filij
auctete aps 2o no inquit h9 voim i 2o ca i Diliget nomdi est te
i 3a ud venioz dubiom i Si no quer vtru pr et filius et spc scs te
Subdicioes at prim p se manite sit i lra C Ad intelligiam ud
h9 ptis incidit h9 qo de incarnatoe qm ad duos artieos p
quer de ipa incarnatoe qm ad unois possiblte 2o quer de
incarnatoe qm ad unois cogruite C Circa pmi queruntur iiijor
pmo quer vtr diuina na potuit vniri cu huana na 2o quer vtru
via p potuit vniri sine alia 3o ud quer vtru vna pa potuit vniri
simul cu alia 4o quer vtr qlz trium pan potuit incarnari psepam

Circa pmi sic pcedr et quer utru diuina na potuit vniri cu huana na
et q no uir vniri e pati sic vnire e agere go q impossibile e pati
impossibile e vniri sz diuina nam impossibile e pati go impossibile e cu alia na
vniri Ite quecuz ad inuice vniuntur aliquo copatiunt Sz q impossibile
e alii copati impossibile e alii vniri sz diuina nam impossibile e aliud copati
cu sit simplicissima et pfectissima go et Ite omne vnibile et u vnitu
e ad actum et complementum vnios pgle omne at pgle ad actu et
complementum e mutabile et impfectum sz t do no pt ee mutao n impfectio
go na tpal vnio Ite quecuz sit vnibilia sit ad inuice pporcionalia
qm inter ta na e vnio nec q na cadit pporcio Sz di qm infinita
e ad creatura q e finita na cadit pporcio go na pt ee i creatura naze
gnito Ite plus distat creator a creatura qm distent duo ota p
eo q oia ota gniat i aliquo gne p pio ul remoto Deus at et
creata na i gne q pticipat go facilius e vniri aliq ota q sit
vnire diuina nam cu huana Sz deus no pt face q idem sit ho et
asinus ul q idem sit albu et nigru ul etc q idem sit et no sit g no
pt face q idem sit ho et deus Sz g plus pt deus face qm pt ho
dicere m9 d luc. No erit impossibile apud deu omne verbu Si i pt
ho credere et dicere q deus sit huanatus nec vnitus Vr q h no sit
apud deu impossibile Ite plus pt deus face qm nos petere m9 cepistis
ma deus q pt face supabundant qm petimus ul intelligimus Sz ho potuit
petere filium dei incarnari go ubu dei fi carne ul incarn no fuit
deo impossibile Ite qm duo sic se hnt q vnu e maius ul aliquid et illi

possibile e vni vni alti sed anima plus habet de possibilitate veniendi dei quam corpus
respectu anime plus et habet de ratione conformitatis cum anima sit sua spiritualis
ymago dei ergo si deus animam potuit vnire corporaliter vel quod sit possibile
sibimet humanam vnire etc. Item omne quod est alteri magis intimum et equale
est ei vnibile ymmo magis, sed deus est anime intimus et amabilius, ergo videtur
quod sibi realiter perfecte possit vniri. Item si diuina natura non potest sibi
vnire humanam, aut hoc est propter impedimentum ex parte nature sue, aut propter impedimentum
ex parte creature, si propter impedimentum ex parte nature sue ergo cum dicit sit opus perfectum
fortissimum et nobilissimum, videtur quod diuina natura non sit cosa omnino de perfectionis et
nobilitatis. Si propter impedimentum creature, ergo videtur quod creatura non sit imperfecta obiciatur
ve creatoris, hoc autem derogat diuine potencie, ergo impossibile est quod velit tal
vnionis includat impedimentum ex parte alicuius. Et sic hoc restat quod deus
potuit creaturam rationalem sibi vnire. Secundo ostenditur quod absque dubio possibile fuit
vnum humanam vniri diuine in persona filij. Ratio autem huius est ista, quia omnia que attri-
buenda sunt diuine potencie quibus non derogat et talia sunt que posse est potencie
diuine. Ad vnum vniri humanitatem in vnitate persone non derogat potencie diuine et
hoc posse est maxime. Nam possibile est diuinam personam quamcumque humanam ab eterno
fuit ypostasis vel diuine nature esse ypostasim vel humane nature in tempore,
hoc autem non dicit aliquam imperfectionem sed potius dignitatem et nobilitatem. Sicut
enim cum deus sit bonus ab eterno in non fit derogatio bonitati sue quod dicitur
creator bonitatis creature in tempore, quamuis bonitas creata longe sit inferior
bonitate increata, ergo cum persona filij dei sit ypostasis intellectualis et spiritualis
et increata ab eterno in non derogat ei si sit ypostasis rationalis nature
create in tempore. Et quemadmodum deus de nouo creator fit creaturis in actu
absque aliqua sui mutatione vel innouatione sed solum facta mutatione
ex parte nature create, sic persona filij dei que non erat ypostasis humane nature in
actu hic esse eius ypostasis absque aliqua sui mutatione vel innouatione
sola facta mutatione ex parte nature assumpte. Et quemadmodum deus
generaliter creata per essenciam presenciam et potentiam non dependet ab ipsa
sed potius dependet creatura ab ipso tamquam a causa conseruante et sustentante,
Sic et deus cum est in natura rationali per vnitationem non dependet ex ipsa
sed potius econtra rationalis natura dependet ex ypostasi diuina et habet subsistenti-
am in ea sic natura substantificata in persona. Et patet quod vnio diuine nature cum humana
in non derogat nobilitati diuine et ideo cum omnia attribuenda sunt deo
que non derogant omnipotencie eius indubitabiliter possibile est eius incarnacionis
misterium esse deo possibile, propter quod dixit angelus ad mariam eius premonstrans
misterium incarnacionis Non erit impossibile apud deum omne verbum.
Verum et circa de sunt rationes quibus hoc concluditur. Ad primum dicendum ergo quod obiectio in contrarium quod sic
dicit philosophus quedam sunt verba que in nocte acta sunt passiones ut inde, quedam que inoc-

pasqua

sunt actionum. Et hoc modo intelligitur est tu dicendum unum divina subsistit vnum non q
divina natura ad patiatur sed quia ipsa divina natura ipsam suscipit unum vnum est
in ipsa persona sive ypostasim. Possit et aliter dici quod sicut generare et
generari non sunt in divinis actiones vel passiones sed relationes sic etiam
verbum dicitur de divina natura vel persona non dicit actionem aliquam sed relationem potius
que quidem relatio dicit dependentiam solam in natura creata sicut habitum patet ex hiis
que in libro primo determinata sunt cum agebatur de divinis nominibus que dicuntur
relative ad creaturam distinctio xxx. Ad idem quod obicitur quod quod unitur componi-
tur. Dicendum quod si proprie accipiatur verbum componitur implicat unionem quandam corporis
unio enim dicit coniunctionem duorum per tertio sive unitatem ad constitutionem tertii
sive non. Compositio vero dicit coniunctionem aliquorum ita quod veniunt ad constitutionem
tertii et omne tale aliquomodo est minus vere alterius et ideo compositio semper importat
imperfectionem in componentibus. Unio vero non. Et propterea non sequitur quod si divina natura
non potest alteri componi quod non possit alteri uniri. Ad idem quod obicitur quod omne
unibile non unitum est ad complementum unionis potentiale. Dicendum quod quoddam unibile
est de se unibile quod habet potentiam ad actum unionis per aliquid acquisitum in
ipso. De quo autem quod est unibile solum per aliquid acquisitum in altero non habet
mutationem et hoc modo est unibilis divina natura sine nova permutatione sui tamen in uno
extremo, scilicet in natura humana. Et ideo ex hoc non sequitur quod aliquid sit possibile ab ipso
in unitatibus ex parte divine nature sed solum ex parte nature create. Et ideo hoc est
quod unio dicit relationem, relatio introducitur habitum in esse per mutationem tamen in
uno extremo altero omnino immobili remanente. Sicut patet si ego sum albus
et generatur aliquis qui sit albus statim incipit non esse similis non tamen in me facta
mutatione sed solum in ipso. Unde exemplum ponit Boecius de dextro et sinistro
sic intelligitur est in proposito. Et patet etiam hoc similitudine invenitur in unione radii et
cristalli. Si enim cristallus supponatur radio iam domum illuminanti
cristallus illuminari dicitur et a radio perfundi et ei copulari absque mutatione
facta ex parte radii sed solum ex parte cristalli. Sic suo modo sed longe
spiritualius intelligitur est in natura assumpta et persona verbi. Ad idem quod obicitur quod omne
unibile est proportionabile. Dicendum quod verum est si intelligatur de proportione que attenditur in
convenientia ordinis. Si autem intelligatur de proportione que est in convenientia equitatis
intelligitur non habet pro eo quod si aqua maris infinita esset adhuc possit
spongia immergi sicut intelligitur immergi et uniri. Et ideo sufficit ad unionem
proportio que surgit ex convenientia ordinis et talis est convenientia que est inter creaturam
rationalem et deum pro eo quod natura rationalis eo ipso quod ymago dei nata
est ordinari ad ipsum immediate sicut in primo et secundo libro fuit ostensum. Ad idem
quod obicitur quod maior est convenientia corporum quam sit dei ad creaturam et ita
quod magis sunt unibilia. Dicendum quod et si maior est convenientia propter aliquas
participationes nunquam tamen ita est convenientia sicut possibile est vel ordine vnius ad

altius

2

3

8

Ordinis & equitatis

7

qz vnu o^tu no h3 ordinaco ad suu o^tu sic ad tanqz 7 qplemetu
sic cata vo^nal h3 ordinaco ad dm. Conuenien at i pticipacoe
aliq quib no facit aliq ee vnibilia id sit aliq qcencia s3 voz
inclinacoib 7 ordib sicut p3. magis eni e aiia vnibilit corz
qua sit vna aiia vni alti 7 nc no c3 id arm. Aiia no pt
alij aie vniri go no pt coi vnid. Sic nc id arm qcludit o^tu
no pt vnid oto. go cata no pt vniri deo.

Scdo qr^r vtru vna p^a possit vniri sine alta 7 q^d no vi^r p^a
p dam qui d^r qz i diuinis oia st vnu pt qua i querom 7
pcessionij. Sz incarnaco no e aliq hoz. go si incarnaco qt
vni p^ae nuttre e q gniat alti. Ite opa tmit^s st indiuisa. go
opq q qt vni p^ae nuttre e q qat alti. go si incarnaco e opq di
impqle e q qat vni p^ae sine ala. Ite incarnaco est opq
vecacois sicut hois formaco fuit opq caco is. s3 ipq le
e hoiem forn ab vna p^a q no ab ala go vna p^a no pt
incarnari sine ala. Ite pson no e deq i aliq^o que e p vnionij
qua cu p gram est inhitate. Sz impqle e vna pm inhitare
i aliq^o sine ala go impqle e vna pm vni carni q no
vniat 7 ala. Ite impqle e filiu nonad i mete qd sit cu co
nominat pr 7 spc sctus. sic d^r Jo. xiiij. Ad eu veniemq 7 c.
go impqle e filiu nomine i carne qn sil nominat pr 7 spc scts.
Si go inniti i carne e incarnad ut^r. Ite impqle est ad
absolutu queire vni q no alti queniat p eo q soli velombz
distinguit^r. go si ee incarnatu ut ee hoiem e pdicatu absolutu
go impqle e q queniat vni q no queniat alti. go vna p^a no
pt sine alta incarnari. Sz q^d Jo. i. Vbu caro fcm e. s3 vbu sicd
p^o h. hitu e notat ppetate p^ae go si attbuit^r ipi vbo incarnatio
vi^r q alicui p^ae potius queire p se. Ite incarnari no e a^d qua i
carne mitti s3 mitti pt qvenire vni p^ae sine ala q^r filius mittit^r et
nuqua pr dicit^r ee missus. go 7 incarnari. Ite incarnatio e vnio i p^a
go si ala e p^a pris ala filij. vi^r q si vnio sit i p^a vna no sit
necesse fi^t i ala. 7 si vnio pt fi^i si^r 7 incarnacio. Ite qmuis vna sit
nitas pris 7 fi 7 ss tn p^a pris fui pt p a^d signu qm p^a filij
ut ss sine loquim^r de signo uocali sine reali. s3 q vo^ce sig^u pt
copulari vni p^ae sine aliis. s3 signu^m q^z cor^o pt ad tatu copulari
s3 vnionij plenius. go si vna p^a pt sine alta fui. sic^r pt sine alta
incarnari. Rn^o d^r q sine dubio vna p^a incarnari pt ita q no alia
incarnet^r. sic opus evidenter manifestat 7 ro h^q e ista q^r cu cotingit
dupl^r qparari catura ad cateore. vz s3 suscepcoz aliq copletonis

.R^o.

et sic habitudo relationis una comparatio necessario respicit tres personas indistincte
et indivisim, pro eo quod tribus est una persona conveniat. Comparatio vero sic
habitudo relationis potest esse vel ad aliquam personam determinate et indistincte pro
eo quod iste persone relationibus distinguuntur. Sicut deus dupliciter habet comparari
ad creaturam, videlicet in ratione principii causantis, et in ratione suppositi substantificantis.
In prima comparatione necessario convenit tribus personis, pro eo quod in deo unica est natura
et unica est ibi operatio per quam deus creaturas creat. Secunda vero comparatio
potest respicere aliquam personam distincte, pro eo quod et si una persona creat cum altera
in natura et eius virtute, distinguitur tamen ab alia in supposito et personali proprietate. Cum igitur in
unione nature sive incarnatione persona divina sit supponens sive hypostasis
humane nature, ita quod unio sive incarnatio non tantum dicit habitudinem dei ad creaturam
per modum cause unientis, sed per modum suppositi. Sicut et ex parte creature non dicit
comparationem solum quantum ad susceptionem complectionis, sed et quantum ad habitudinem
relationis, hinc est quod incarnatio potest convenire uni persone ita quod non conveniat
alteri. Unde rationes huius ostendentes concedende sunt. Ad illud vero quod obicitur primo, quod
divinis omnia sunt unum ubi non obviat relationis oppositio, dicendum quod verum est. Sed cum dicitur quod
incarnatio est ad horum, dicendum quod et si non sit ad horum, tamen ad horum in-
cludit. Includit enim intellectum personalis distinctionis. Incarnatio enim est
unio carnis ad unam divinam in persona distincta. Ad illud quod obicitur, quod opera
trinitatis sunt indivisa, dicendum quod verum est, sed cum dicitur quod incarnatio est opus trinitatis,
dicendum quod incarnatio sic quod dicit operationem est communis tribus personis, sed quia potest hec importat
relationem ideo uni persone sine alia potest attribui. Et est exemplum si tres puelle
vestiant unam vestem, una induitur et alie non, tamen tres induunt
sed una sola. Sicut tres persone operate sunt incarnationem, et tamen una sola dicitur
incarnari. Ad illud quod obicitur de opere incarnationis et creationis, dicendum quod non
est simile, quia horum formalis dicit actionem et operationem tantum, non relationem ad personam,
et ideo communis est tribus. Non sic est de incarnatione. Ad illud quod obicitur, quod filius non
potest esse in aliquo per inhabitationem gratie quod non sit tota trinitas, dicendum quod non est
simile, quia divina inhabitatio in aliquo dicit effectum in creatura que necesse est esse
a tota trinitate, sed unio dicit relationem ad personam, et hec potest esse ad unam personam si-
cut sit persona ostensum est. Ad illud quod obicitur de missione in carnem et mentem,
dicendum quod non est simile, quia missio filii in mentem solum est sic operationem communem,
non sic unionem personalem. Non sic est de missione filii in carnem. Ad illud
quod obicitur, quod esse incarnatum est proprium alicui persone, dicendum quod quamvis non sit
proprium expresse, tamen relatio intelligitur et ratione relationis implicite potest alicui
persone convenire distincte, et hoc patet, quia non tantum est filium incarnari sed filium et
carnem uniri, non tantum est deum esse hominem quam una et eadem persona esse hypostasis

Tertio queritur utrum persona una possit sic uniri | divine et humane nature
tamen alia assumendo unam et eandem naturam, et non queritur | Anselmus, libro [illegible]
| de homine

ca. ix plures persone nequeunt unum et eundem hominem assumere / quia tunc in
una persona fidei notitia esset. Item si persone plures unirentur uni et eidem nature, ergo
ergo in unitate essentie, aut in unitate suppositi. In unitate essentie non, quia impossibile est
creatorem et creaturam convenire in una essentia. In unitate persone non, quia tres persone
in persona non conveniunt sed personalibus distinguuntur. Ergo videtur quod non plures persone
possunt unum hominem accipere. Item unio divine nature ad humanam facit
mutuo communicationem propria ydiomata. Ergo si tres persone assumerent unum
hominem, iste homo esset pater et filius et spiritus sanctus. Ex hoc sequeretur propter communicationem
ydiomatum quod pater esset filius et spiritus sanctus et econverso, et sic hoc modo periret personarum distinctio.
Item si tres persone assumerent unum et eundem hominem, aut ergo unita unione
ad pluribus. Si unita, ergo cum pater et filius et spiritus sanctus non conveniant nisi in essentia, unio
illa esset in aliquo communi quod est impossibile. Si pluribus, ergo plures essent incar-
nationes, sed impossibile est esse plures incarnationes verbi unius carnis
quia incarnatio non habet inceptionem nisi ratione carnis. Ergo pari ratione nec
incarnari habet nisi ratione carnis. Ergo nec pluribus incarnationibus nec unita
plures persone possent assumere unam et eandem naturam. Contra, quia humana natura
ydoneitatem habet ad hoc ut assumatur a persona in quantum est ymago. Sed una et
eadem anima est ymago trium personarum simul et semel. Ergo videtur quod a tribus personis
possit simul et semel assumi. Item una persona potest assumere plures naturas et non
impeditur quin deus filius possit assumere unum alium hominem cum [illegible]
tatis non sit ad illam singularitatem nature quam assumpsit. Ergo pari ratione vi-
detur quod plures persone possint assumere unam et eandem naturam, cum ita possent plures
persone super unam naturam sicut persona una in plures naturas. Item e contra sicut convenit
sed plures persone divine conveniunt per unitatem in una substantia et essentia super unam, ergo
pari ratione conveniunt in una natura per unionem consequenter. Ergo plures persone
possunt unam et eandem naturam assumere. Item aut una natura quam assumit ab una
persona potest assumi ab alia, aut non. Si sic habeo propositum; si non, quero quid impedit
cum non sit nisi natura creata et persona divina. Aut ergo impeditur ex parte nature
create, aut ex parte persone divine. Sed ex parte nature create non potest cum in sua
creatione ordo divine potentie paret. Ex parte divine persone non, quia inter divinas
personas nulla est resistentia nulla est repugnantia cum una aliam circumincedat
et una sit cum alia. Ergo sic nullum est impedimentum. Videtur quod plures persone
possint hominem unum assumere. Respondeo dicendum quod sicut dicit Augustinus plures
persone non possunt unum et eundem hominem assumere, non propter defectum potentie, sed
propter repugnantiam contradictionis implicite. Si enim plures persone assumerent
unum hominem ad unitatem talem que faceret communicationem ydiomatum,
ergo aut assumerent in unitate quam quidem esset unitas que se teneret ex parte
assumentis, aut assumpti sic in unitate que quidem se teneret ex parte assumentis;
cum ex parte assumentis non sit repugnantia nisi unitatis persone et unitatis essentialis.

S. Ro.

tuc pleс psone assumerent vna nam i vnite ecn ut vni te psone.
Sz utrz haz sumpo e impgle. Nam pleс pne dme no put queire
i vna pna, ut na incata z cata put tusie i vna nam. Si at assueret
i vnite que quid se tet ex pte assupti tui ia sit vnitas indiuidual
Assumerent go i vnite indiuidui, sz id ad huc e impgle, q2 assumes
no trahit ad vnite assupti sz pos trahit assuptu ad vnite ppria
Na assume e ad se sume. Et pz q si dicat tres pas assume vnu
z eund hoiem omibz mois implicat qdcto, siue intelligat q as-
supto fiat i vnite ne siue i vnite pne. Na si sit ts assupto i vnite
ne go ex dina na z hua costatur vna na go no e distinito as-
sumetis ad assuptu go ne assupto na. Si at sit assupto i vnite
pne go pleс pne quitat i vna pa go pleс pne no st pleс pe.
Si at sit assupto i vnite indiuidui tui ia vnitas no se tenet
ex pte assumetis sz assupti, assumes no assuit nisi alia ad ppa
vnite go no assuit ad se sz ad ad z si no assuit ad se no as-
suit, z assupto ei i vnite indiuidui no e assume ne z ppe sic ut
loquir de assuptoe ppr i condicciony implicata pleс pas as-
sume vna z eand nam ut e pgle ut e intellile. Rones i hc
oncdetes sit qrede de Ad pin q obi i qrm, q vna aia est
ymago triu pdnz q ymago de vdc sui dt expssa reputa oz
no h tom tu q ymago e sz h ad sui. Vnio at que quid est
i pli incarnacoe tom huam nam i at homo z h tom fat vnui
dme pne ita q to substatificat i vna tqm i vna ppa ypostasi
No at e ingenus q ad reputet pleс pas h diuites ppritetes
z poe. Ingenus at e q vnit z id vniat plurib pls i pe vnite
z io no se q si vna aia pt ee ymago tu q silt z sel possit
vnd zq pls. Ad id q obi, q vna pa pt assume pleс nas go
si pleс pe vna nam pdnz q no e sile q2 tu vnio ia incarnao
fiat i vnite pe no i vnite ne plalitas nazs no sic repugt
vnioi incarnatois sic plalitas paze. Ad id q obi, q pleс pe
put quitare i eand een p nam et pdnz q no e sile, qm vnitas
paze i vna sa dt qeucia i na, qeucia at i na no repugt
distinctoi i pa sicut ne en diusitas i na repugt vnite i pa
Sz vnio qtuita no dt qeucia i na sz i pa, z io plalitas paze
repugt vniti vnioib, z p vo pdca no tz q2 no e sile huic inde.
Ad id q qui q impediat pdnz q ne pa impedit p se ne na
hua p se sz mos vnioib. Ra cui dina na vnit huae i vnioe
pe impgole e id q i ia vnioe sit vnitas ex pte exmoz z plalitas
ex pte medii i quo atteni ia vnio. Vn sic e impgole q pleс pe
sint vna pa no ppr repugnacia paze sz ppr inclusiony diloz q toze
dicti ppoto e incld. Hic at dca st de incarnacoe ipa sz eu modi

s[ed] que f[ac]it ydiomatu[m] co[mmun]icacio[n]em p[er] que[m] mo[dum] filius dei f[a]c[t]us est homo
et ista no[n] i[m]possibile e[st] intell[ig]e[re] plures p[er]so[n]as assumere vnu[m] et eu[n]dem ho[m]i[n]em sic o[mn]i[bus]
Augustin[us] et co[n]cedit voces p[ro]misse. In h[oc] t[ame]n no[n] excluditur o[mn]ibus aliquis mod[us] as-
su[m]p[ti]o[n]ib[us] q[ui]a t[ame]n multa possit de[us] fac[er]e que intell[ec]t[us] n[oste]r no[n] p[otes]t cape[re]
q[ui]b[us] au[tem] debet asser[er]e q[uo]d tres p[er]sone no[n] p[os]s[u]nt vnu[m] et eu[n]dem ho[m]i[n]em assumere
Nich[il] e[nim] n[ost]r[u]m i[m]pedi[r]e q[uod] tres p[er]sone possint p[er] gr[ati]am i[ste] effic[er]e ut
sit p[er]sone vni[us] sine sim[u]l n[e]c i[n] t[em]p[or]e cu[m] i[st]a na[tur]a sit po[tentia] et n[on] ob[iectum] ....
tra[n]sgl[or]i[fica]t p[er]sone i[n] t[ri]nit[at]e. Et p[ro]p[ter] tanto volu[n]t aliqui dic[er]e no[n] irr[aci]onabili[ter]
q[uod] poterat tres p[er]sone assumere vnu[m] ho[m]i[n]em i[n] vnit[at]e i[n]diuidui. q[ui]a si
vo[lun]tarie integra[m] sati[s] vera p[otes]t sustin[er]i. N[e]c repugnat ubi Augustin[us] i[n] h[uius]
que p[re]dicta s[un]t. No[n] e[nim] volu[n]t dic[er]e q[uod] i[st]a assu[m]p[ti]o t[er]minar[e]tur ad
vnit[at]e[m] indiuidu[a]le[m] ex p[ar]te assume[n]ti[s] s[ed] q[uod] tres p[er]sone si vnu[m] ho[m]i[n]em as-
sumerent eent vn[us] ho[m]o ta[men] q[uod] i[n] illis tribus p[er]sonis eet q[uam]uis vnitas
singul[ari]s n[atu]re assu[m]pte no[n] vnitas p[er]sone. q[uod] q[ui]d aut[em] sit de h[oc] istud p[ro]
indubitat[um] h[ab]endu[m] e[st] q[uod] m[od]o assumendi p[re]dicto i[n]tu[it]o i[m]possibile e[st] vnu[m] et
eu[n]dem ho[m]i[n]em assumere p[ro]p[ter] implicac[i]o[n]em co[n]dic[i]o[n]ib[us] implicite q[ui]a
seque[re]tur q[uod] filius eet p[ate]r. .... p[er]sonas possit incarnari p[er] se[par]atam
Q[ui]nto q[ueritu]r. Vtr[um] que[lib]et et q[uod] i[n] n[ost]r[u]m tu[n]c distat cau[s]a a p[er]sona filij
q[ua]m a p[er]sona p[at]ris et sp[iritu]s s[an]c[t]i qua vere p[er]sona filij incarnari p[otes]t dis[tinc]ti[on]e no[n]
impedi[r]e t[ame]n ead[em] vere n[ost]r[u]m q[uod] et p[er]sona p[at]ris et sp[iritu]s s[an]c[t]i. Ite[m] posse incarnari
sp[ec]tat ad dig[nita]te[m]. alioqu[in] no[n] co[n]ueniret filio. s[ed] q[ui]cq[ui]d p[otes]t filius ad
dig[nita]te[m] p[otes]t et p[ate]r cu[m] totu[m] posse h[ab]eat filius a p[at]re. ergo si p[er]sona filij
p[otes]t incarnari et carne[m] s[i]b[i] assumere vi[detu]r q[uod] h[oc] possit et p[ate]r q[ui]a tali vere
Ite[m] ad incarnac[i]o[n]em facie[n]da[m] no[n] plura exigu[n]tur s[ed] q[uam] co[n]u[e]n[ie]ncia
vnibilia et vnitas i[n] p[er]sona et i[n]mensitas i[n] p[er]so[n]a que co[n]ue[n]ie[n]cia i[st]a co[n]gregat
S[ed] na[tur]a p[at]ris ita e[st] vnibilis ut na[tur]a filij cu[m] sit vna et ead[em] et p[er]sona p[at]ris
ita e[st] vna sicut et p[er]sona filij et p[er]so[n]a i[m]mensa ergo et c[etera]. Ite[m] si p[er]sona filij p[otes]t
incarnari. aut co[r]p[or]e q[uo] e[st] filius. a co[r]p[or]e quo e[st] p[ate]r. No[n] co[r]p[or]e q[uo]
e[st] filius q[ui]a filius so[lu]m d[icitu]r r[es]p[ec]tu ad p[at]re[m] no[n] ad c[re]atura[m]. ergo si p[otes]t
incarnari co[r]p[or]e q[uo] e[st] p[er]sona d[iui]na. s[ed] cu[m] p[ate]r et sp[iritu]s s[an]c[tu]s sit p[er]sona d[iui]na s[ecundu]m n[ost]r[u]m
q[uod] p[er]sona p[at]ris et sp[iritu]s s[an]c[t]i ita possit incarnari sicut p[er]sona filij. S[ed] q[uo]d si p[er]sona
p[at]ris vel sp[iritu]s s[an]c[t]i incarnar[e]tur tu[n]c duo eent filij i[n] t[ri]nit[at]e. s[ed] h[oc] e[st] i[n]co[n]ueni[en]s
q[uia] at i[n]co[n]ueni[en]s sit d[icit] Augustin[us] i[n] li[bro] Cur deus homo. ap[u]d deu[m] e[st] i[m]possibile.
ergo n[ost]r[u]m sic ee i[m]possibile p[er]sonam p[at]ris incarnari vel sp[iritu]s s[an]c[t]i. Ite[m] incarnari no[n] e[st]
n[isi] ad q[ui]n[tu]m i[n] carne[m] mitti sicut vult Augustin[us]. s[ed] i[m]possibile e[st] p[at]re[m] mitti cu[m]
no[n] h[ab]eat aliu[m] a quo sit ergo i[m]possibile e[st] p[at]re[m] incarnari. Ite[m] q[uo]d e[st]
p[ro]p[ri]u[m] vni[us] p[er]sone i[m]possibile e[st] alt[er]i co[n]uenire. s[ed] incarnari e[st] p[ro]p[ri]u[m] filij et ei
soli co[n]ue[ni]t. ergo i[m]possibile e[st] q[uod] alt[er]i p[er]sone co[n]ueniat. Ite[m] maiore[m] co[n]ue[n]ie[n]cia[m]
h[ab]et na[tur]a assumpta a verbo cu[m] alijs p[er]sonis q[uam] c[re]atura na[tur]a q[uo] e[st] assumpta.
ergo si alie p[er]sone no[n] p[os]s[u]nt illa[m] n[atur]am assumere q[ue] assumpta e[st] a verbo. vi[detu]r q[uod]
n[e]c aliqu[a]m c[re]atura[m]. s[ed] i[st]a no[n] p[os]s[u]nt assumere sic i[n] p[re]dict[is] h[ab]e[n]s i[n]uentu[m] est

116

go in q nullaz assumere valeat. Tantu ad pdcto intelligiam no
q aliqui voluerut dicere q na p incarnari potuit n pa ubi. Et ronem
huius assignaut q si aa pa incarnare nascer q da triniti confusio
du pleb i trinitate filij diceretur. Nasceret z queda equalitatis
diminucio du duo filij ecent i trinitate quoz unus haberet excellencie
nome q in alt. Nasceretur z queda oppositoz indistinccio q ec unus
z idem filius genitus z ingenitus diceretur si pr incarnaret. Cu h oia sit
incony q nichil ingenuis pt poni i diuinis z ec diuinis io dixerunt q
na aa psona a pa filij potuit incarnari no ppr defectum potencie
h ppr dignitate p quenod admitt aliqz inderencia ec opus sumi. Sz
h medea. i hac pone sequi btum augustinum. ipsum tn natit no sequitur
p eo q n augustinus vult hic dicere ec impossibile apud deum alia psona a filio
incarnari. Sz vult hic ondere q id certa decencia de aa p sicut de psona filij
Et hec vim e sicut melius videbitur infra. Dicat pr z ss incarnari posset
absq aliqua repugnancia planum e. posset enim forire corpus q r vincet
de genere humano no p viam generacionis sic formauit corpus eve quene do
ec filia ade. Supposito q aa pa assupsisset carnem de virgine sic as
supsit filium adhuc no ecet ibi confusio nec equalitas diminucio h ec
q ex hoc na fieret assumpcio ec pab diuinab. Nulla enim e confusio
qm nob credimus q unus z idem e temporal z eternus z imortal z mortuus
inmensus z circumscriptus. Nulla e z ingenuis cu dicimus filium ec equalem
pri z minore pre h nat diuisitate. Ex ecio conceditur e sicut in dtis
Tercio q quelz trium psonarum pt z potuit incarnari. Tercia pars quod obi
ita q quelz trium psonarum pt z potuit incarnari. Eud e go q pr obi
i generatione q si pr incarnaret q tunc duo ecent filij. Dicendum q ista ro
pcte hic supposito q deus aliud no posset assumere carnem q nd assumeret
de muliere tempn ex impbli hoc at fm e. q aliud posset deus carnem ex
assumere si sibi placeret. Supposito q aa pa assupsisset carnem de virgine
z ecet filius virginis hec no derogaret deo. q nichil pdiceret diuina
pa. z io si e ingenuis hoc e solu ppr inani reputacionem z venacoz.
Cum at dicit Anselmus q quecunq puu ingenuis i deo e impossibile. Dicendum
q hic intr de eo q e ingenuis i deo si set tale e ingenuis q no pt
ec genus z io e impossibile de eo at no ht intellectu q e ingenuis h uraz
estimacionem q deus id posset facere genus. Unu sicut concedimus de
aliquo malo q deus pt facere id p eo q id pt bnu fi sic e malu i
se de aliquo no q e h se malu q no pt bnu fi. Et h i pposito
intelligi enim dt q quodlz ingenuis i deo e impossibile. Tercio de q obi
q incarnacio no e aa qm i carnem inti. Dicendum q vim e p incarnacio
di de filio. Sz incarnari h sum intellectu gnale no dt plus q uni
carni i uni tenere pe. z quinuis pa porb no posset mitti. pt tn uniri
z io ro ua no tenet p eo q pret ab inferiori ad supius destruendo.
Ad e q obi q incarnari e pprium filij. Dicendum q sic si pr ecet sit unitus filius
paulli.

.1.

.2.

incari

.3.

esse filium pauli est proprium petri non quod non possit convenire aliis sed quia nunc non convenit aliis. Sic et in proposito intelligendum est quod incarnari dicitur esse proprium personae filii non quia alia persona non possit carni uniri sed quia nulla alia persona actualiter unitur carni a persona filii. Ad id quod obicitur quod natura assumpta a verbo plus convenit cum aliis personis quam non assumpta dicendum quod sicut in peccatis dicitur est et si plus conveniat natura cum aliis personis ratione eminentiae et dignitatis quam unquam conveniat quaecumque ordinibus quia cum sit actualiter a persona verbi assumpta non habet possibilitatem ad ulteriorem assumptionem, non sic autem est de natura quae assumpta non est et propter istud ratio non concludit.

Quoniam quaeritur de secundo principali, scilicet de incarnatione verbi quantum ad congruentiam. Et circa hoc quaeruntur quattuor. Primo quaeritur utrum in opere incarnationis fuerit debita congruentia. Secundo quid sit incarnationis vera propria. Tertio quae sit pars temporis ad incarnationem magis idonea. Quarto quaeritur quomodo hora temporis magis.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum in opere incarnationis fuerit congrua

Infinitas

fuerit debita congruentia ex parte dei et quia in ... infinita potentia sapientia et bonitas debet se perfecte manifestare, sed non potest per se perfecte se manifestare nisi per effectum aliquod infinitum, nihil autem est infinitum actu nisi solus deus. Ergo ad hoc quod divina potentia sapientia et bonitas infinitas manifeste bonum fuit aliquem effectum sic ... attribuere esse divinum quod est bonum infinitum, sed hoc fuit cum deus unitus est carni sive incarnatus est. Ergo etc.

Perfectio

Item perfectissimi agentis debet producere actiones suas ad statum et complementum, sed status et complementum operis est quando primum cum ultimo coniungitur, primum autem per quod facta sunt omnia est verbum sive deus, ultimum autem in operibus est homo. Ergo ad hoc quod perfecta esset opera procedens a perfecta potentia conveniebat quod divina natura uniretur cum humana.

Dignitas

Item contingit pluraliter naturas reperiri in una persona, sed quod una natura reperiatur in pluribus personis non multiplicata hoc spectat ad dignitatem divinae naturae. Ergo potest videri quod una persona in tribus naturis ut ex pluribus non subsistat composita hoc spectat ad dignitatem personae. Sed omnis proprietas dignitatis pertinet congruenter divinae personae, ergo valde congruum est quod persona divina in se habeat tres naturas; hoc autem fit per sacram incarnationem. Ergo in opere incarnationis fuit debita congruentia.

Liberalitas

Item decet largissimum remuneratorem diligentes se remunerare perfecte, sed amator dei non beatificatur perfecte nisi in ipso deo perfecte; sed homo qui est amator dei non beatificatur perfecte nisi totaliter beatificetur et ex parte corporis qui est ... et non beatificatur perfecte nisi ... et ex parte animae, et ex parte sensus exterioris et ex parte sensus interioris. Sensus autem exterior non potest beatificari nisi in re corporali. Ergo cum deceat deum hominem in se ipso dando se perfecte hominem beatificare, et deus beatificat hominem non solum spiritualiter sed et corporaliter, hoc est in primum decebat cum homine unum non solum spirituale sed et corporale, hoc est ex incarnatione. Item decebat deum hominem qui in infirmitatibus peccati erat reconciliari; sed non est genus reconciliationis conveniens congruentius et medius, mediator autem debet cum utroque extremorum convenire; hoc autem non est nisi per unionem divinae naturae et humanae in unitate personae. Ergo in opere incarnationis maxime congruum fuit.

pietatis diuine. Secundo quantum ad illud quod spectat ad contemptibilitatem et abiectionem decet summam
maiestatem, sed carnem assumere que est de limo formata dicit contemptibilitatem
ergo videtur quod hoc non decuit dei maiestatem. Item sicut vituperabile est nimia
elacio ita vituperabile est nimia deiectio cum deus fit homo. [illegible] est
elacio cum homo appetit esse deus ergo ita vituperabile est vna sicut et altera.
Si ergo nichil quod est vituperabile decet deum, patet etc. Item nullo modo decet
sapientissimum conditorem facere aliquam rem excedentem terminos quos ipse
statuerat pro nunc ergo cum omnis creatura quantum est de natura creacionis sit
infra deum et inter terminos creature, videtur quod non conveniat quod deus faciat
creaturam deum esse. Ergo non congruebat opus incarnacionis. Item congruere per quod dicitur
deum hominem esse. Item nomen quod est super omne nomen debet vni soli conuenire
ergo non videtur quod conueniat deo tale nomen creature communicare ergo non videtur quod congruat
eum hominem in vnitate persone assumere. Item quicumque adorat deum in sculpta
ymagine facit deo iniuriam ergo pari racione qui credit deum habere humanam
effigiem iniuriatur diuine racioni ergo non videtur quod congruat diuine racioni incarnari
sive humanari per hunc modum consueuit argui ab infidelibus. Hiis concedendum quod
absque dubio congruum fuit et deum decuit incarnari et hoc propter sue potencie
sapiencie et bonitatis eminentem manifestacionem. Quia quidem sicut est in humana congr-
assumpcione, congruum est fuit propter duorum operum excellentem consummacionem
que quidem sicut est circa ultimum conueniunt est principium ubi enim est perfectionis consummacio
sicut apparet in circulo qui est perfectissima figurarum quia est ad idem punctum
terminatur a quo incipit. Decebat etiam propter sui humilitatem precii solucionem ad
liberacionem hominis captiui quia sola persona diuina erat que respondebat toti humano
generi. Postremo decebat etiam propter superfluentem hominis glorificacionem
ut non tantum inueniret homo in deo pascua interius ymmo et pascua exterius
et ideo patet quod opus incarnacionis multum quidem preter omnem modum deo congruebat
et quantum ad eius infinitatem et quantum ad perfectionem et quantum ad pietatem et quantum ad
liberalitatem. Ad infinitatem in se ipso, ad perfectionem in operando, ad pietatem in
liberando, et quantum ad liberalitatem in remunerando. Concedendum igitur sicut raciones ostendunt
sacramentum incarnacionis deo congruere. Ad illud quod obicitur in contrarium quod non decet
diuinam maiestatem humiliari, dicendum quod diuinum humiliari potest intelligi dupliciter. Aut secundum se
aut racione vnitiui. In se quidem cum sit omnino inmutabilis non potest humiliari
nec potest exaltari. Racione autem vnitiui potest humiliari ad maiorem manifestacionem
sue altitudinis sicut potest infirmari ad maiorem manifestacionem sue fortitudinis.
Iuxta hoc enim quod deus carnem humilem et infirmam assumpsit superbissimum
dyabolum deiecit et hominem humilem exaltauit, fortissimum aduersarium
confregit hominem infirmum stabiliuit, et in hoc eminencius fuit et maior potencia
et sapiencia. Sicut enim quod infirmum est potencius est omnibus hominibus et quod stultum est dei
sapiencius est omnibus hominibus et demonibus, planum est quod eius potencia et excellencia
et sapiencia superexcellunt omnia in infinitum et ideo si incarnacionis opus esse

Contra. *1.* *2.* *3.* *4.*

Solutio.

Infinitas *Perfectio* *Pietas* *Liberalitas*

1.

nō indecā facit ad dīne maifestacōis hōīe. Si tu cōsidās adid
ad quod ē fat̄ elegātissime, ⁊ iō heticis ⁊ infidelibꝫ erit̄ uelatū
ē sc̄ꝫ in incarnacōis dūtibꝫ opꝫ incarnacōis facit ad dīne maiestatis
ignoaꝫ cū ex oppōtō faciat ad excellēciā glām. Tercio q̄ obiꝫ

2

q̄ nimia fuit ibi hūliacō. rūdi pt ut dcm̄ est q̄ dīna nā nō
fuit hūliata aliq̄ deiecōe, sꝫ cū cātā apper̄ ee dīn inflata fuit
aliq̄ elacōe ⁊ iō nimietas ista ex pte ista nō sonat ī malū
sicut ex pte ista. Tercio p̄ ī alia desit similitudo qꝛ exinanicō q̄ fcā ē
ī assūpcōe hūanē nāe fuit ex excessu carit̄ ⁊ amoris sꝫ eleuacō
q̄ hō uoluit dō assimilari fuit ex excessu psūpcōis. Sꝫ qa
nimietas psūpcōis ⁊ elacōis uitupabil ē ⁊ nimietas di-
leccōis ī sūmo deo laudab est hinc ē q̄ exinacō xpī nō fuit vi-
tupat̄ sꝫ laudat̄, sic uitupat̄ fuit elacō p̄mi pnt̄s pcedebat
eīn ex nimia carit̄e de qua ī ꝑ hūilicē ī aucte Deꝰ ꝑp̄ nimiā

3

carit̄e q̄ dil nos. Tercio q̄ obiꝫ q̄ nō dꝫ cātūra trahē ext̄
tīmoꝭ suoꝭ dō q̄ cārat ī xō reūet int tīmos cātē voc tu p̄
ī qua subtātificā. hꝫ quītaꝫ ydiomatū ⁊ pticipat noꝝ dīnū
ꝑ eo q̄ ī ea vnio fat̄ quītacōm ydiomatū saluīs ꝓpetatꝭ assūpti ⁊

4

assūmētis. Sꝫ phē pꝫ vīt. ad sequētꝭ q̄ obiꝫ de quītacōe noīs ex-
cellēnti, qꝛ deꝰ nō noꝝ nīs glām suā quītat alii, vnꝰ eīn idē
qui ē xō qui ē hō ⁊ deꝰ, vnū tū nō dīnīt attribuit hōi hꝫ ē
vōe dīne ꝑsōis. Sic intelligi ē de hōīe lat̄e sic infig. appellat

5

dī xē q. ī. Tercio q̄ obiꝫ q̄ dō facit iniuria qui credit ipm
dī xē q. ī. hōīe effigie ī ꝑpā nā
hōīe effigiē dō q̄ vnū ē qui credit ipm hōīe effigie ī ꝑpā nā
qꝛ tl credit ipm ee q̄ corpēū cū ipē sit sp̄t uobīng. Incarnacō
at nō fat̄ cū hōīe ī se effigiē sꝫ vniri ei qui hꝫ effigiē saluā nlg
dī spūalit̄e ⁊ nobilit̄e, cū ī sic poit dūi incarn cū n̄ dethā
eꝫ nobilit̄ ⁊ pfcōīꝫ multū addā exaltacōis ⁊ dignit̄ qm
nota
hūanō nō tm̄ dō derogat sꝫ ⁊ dei bonit̄e mltū qmēdat, ⁊ eꝫ
dō bonit̄e qmꝫ ī se diminuit qui hꝫ negat.

Scdo quīr q̄ fuit incarnacōis rō pcīa ⁊ q̄ hūaī gl redempcō.
Dicit apls ad gal. iiijo. Cū uenit plenitudo tpis mi. d. f. suū
f. f. le. ut n. q. s. le. erāt redimeret. Sic apꝰ
fcm̄ ex inul. f. f. le. ut n. q. s. le. erāt redimeret. Ubi apꝰ
pncipalē assigt rōm missiōis filii dī ī carnē vī q̄ ma redempcō
pūile assigt rōm missiōis filii dī ī carnē vī q̄ ma redempcō
sit eꝫ incarnacōis rō pcīa. Si tu dicas q̄ hꝫ nō dt apꝰ tm̄
pūile, tam obiꝫ q̄ hꝫ q̄ dt idē apꝰ hebre. ij. loquēꝭ de xō
ipē sit pticipat eīs ut p morte destruet, rc ⁊ pꝰ Nusqm̄ eīn
anglos apphēt glō. pticipat ut hōīes scificaret ⁊ libaret. Et
vteꝫ ea pcōr qꝛ n̄ eēt eos libatuꝫ nō eis pticipaet q̄ ī angelī
appet qꝛ nusqm̄ anglos apphēt. Sic q̄ pcōrto pcōr q̄ ī moto vīnō.

assignat[ur] tam ca[usa] p[e]cc[at]i & p[ecca]ti vi[detur] q[uod] p[e]cc[at]i incarnatio facta fuit p[ro]p[ter] re-
paratio[n]e[m] g[e]n[er]is hu[m]ani / Item in p[er]s[onis] infixus sunt in limo p[ro]fu[n]di glo[sa] aug[ustinus] ut
maneret ho[mo] in eo q[uod] deus fecit. Si cu[m] maneret in eo q[uod] deus fecit no[n] limo fix[us]
esset quem deus gen[uit]. Si ho[mo] stetisset incarnatio facta no[n] fuisset, i[gitur] incar[nati]o[nis]
r[ati]o p[ri]ncipua vi[detur] esse ho[min]is reparatio / Item aug[ustinus] sup[er] jo[hannem] tractatu i[n] jo[hannem] d[ixit] ...
ite que amas inferna / Si p[e]ccatores d[omi]n[u]s no[n] acciperet ad tra
de celo no[n] descenderet. ergo vi[detur] q[uod] p[ri]ncipua r[ati]o incarnationis fuit libera[ti]o
p[e]ccator[um] / Item si deus assumpsit h[uma]nam n[atur]am aut h[oc] fuit p[ro]p[ter] h[uma]nam dig[ni]t[a]te[m]
aut h[oc] fuit p[ro]p[ter] h[uma]nam nec[essitat]e[m] / Si p[ro]p[ter] dign[ita]te[m] cu[m] dignior sit an[gelic]a
q[ua]m h[uma]na mag[is] debuit assumere angelica[m] / Si p[ro]p[ter] nec[essita]te[m] & nec[essi]tas
indigencie no[n] fuit n[isi] p[ro]p[ter] p[e]cc[atu]m vi[detur] q[uod] p[ri]ncipua r[ati]o fuit q[uod] ho[min]e[m] assumpsit
redempt[i]o g[e]n[er]is hu[m]ani / Item op[er]us incarnationis fuit ma[xi]me g[ra]cie deo q[uod]
ho[mo] maxime ten[et]ur ad g[rati]arum actio[n]em & mag[is] ten[et]ur ho[mo] esse gr[a]tus deo &
maior sit ei g[rati]a q[ua]m aliq[uod] b[e]n[e]fici[um] p[ro]videat[ur] et quo indigus e[st] i statu
i quo indigus e[st] & p[er] eius libera[ti]o[n]e q[ua]m si alias esset p[ro]stand[us] / ergo si
ho[mo] laps[us] p[er] b[e]n[e]fic[i]o incarnationis e[st] ma[xi]me deo obnoxi[us] vi[detur] q[uod] si ip[s]e
no[n] esset laps[us] ip[s]e no[n] esset incarnat[us] n[e]c h[oc] b[e]n[e]ficiu[m] esset et p[ro]stitu
p[ri]ncipua ergo r[ati]o incarnationis vi[detur] esse redemp[ti]o g[e]n[er]is hu[m]ani / Sed aug[ustinus] de
sp[irit]u et a[n]i[m]a totu[m] ho[min]em assumpsit ut totu[m] b[ea]tificaret / S[ed] ho[mo] deb[er]at
tot[us] b[ea]tificari & ita plene b[ea]tifica[ri] si no[n] esset laps[us] sicut si esset
laps[us]. ergo si no[n] esset laps[us] deus esset incarnat[us]. ergo no[n] vi[detur] q[uod] p[ri]ncipu[a] r[ati]o
incarnationis sit libera[ti]o g[e]n[er]is hu[m]ani / Item sup[er] i[lu]d he[breos] 1 Nusq[ua]m angelos app[re]-
hen[dit]. glo[sa]. No[n] angelice n[atur]e data e[st] h[ec] dignitas ut ei p[er]sona divina uniretur.
Si i[gitur] h[ec] dignitas data fuit n[atur]e h[uma]ne & h[uma]na n[atur]a in h[oc] datu[m] e[st]
fruct[us]. ergo si no[n] p[e]ccasset t[ame]n dignitas no[n] remaneret vacua / ergo ad
huc uniretur cu[m] divina n[atur]a. ergo libera[ti]o g[e]n[er]is hu[m]ani no[n] e[st] r[ati]o p[ri]ncipua /
Item sic decebat d[eu]m ma[n]i[festa]re sua[m] infinita[te]m & p[er]fectio[n]em & liberalita[te]m
si ho[mo] stetisset sicut si laps[us] esset / ergo si o[mn]ia ista fac[it] i op[er]e incar[nati]o[nis]
vi[detur] q[uod] incarna[ti]o fuisset & si ho[mo] laps[us] no[n] fuisset & ita i[dem] q[uod] p[ri]us /
Item tante nobilitatis & difficultatis e[st] redimere sive acquire[re] e[st]
infinitu[m] bonu[m] sic[ut] satisfacere p[ro] offensa que e[st] q[uan]t[um] bonu[m] infinitu[m] / Si
ergo ho[mo] no[n] potuit satisfacere p[er] se de offensa q[ua] offendat d[eu]m / sic
n[e]c p[er] se p[otes]t mereri h[ab]ere d[eu]m / ergo sic opportunu[m] fuit filiu[m] dei incarnari
ho[min]e cadente ut p[ro] homine satisfaceret sic vi[detur] q[uod] opportunu[m] fuit fi[liu]m
dei incarnari ho[min]e stante ut ho[mo] p[er] eu[m] mereri possit / Item q[uod] solu[m]
p[ro]p[ter] occasio[n]em p[e]cc[at]i introducta sit exegerit a deo no[n] p[ri]ncipal[ite]r
s[ed] occasional[ite]r / ergo si incarnatio facta e[st] p[ri]ncipal[ite]r p[ro]p[ter] p[e]cc[at]i expiacio[n]em
an[te]a[m] p[er] s[e] facta e[st] no[n] p[ri]ncipal[ite]r intenta s[ed] q[ua]si quada[m] occa[sion]e / Si ergo
ingenuus e[st] nobil[issi]ma c[re]atura occasio[n]al[ite]r esse introducta cu[m] agens
p[ri]ncipal[ite]r intendat op[er]a nobil[issim]a vi[detur] q[uod] ingenu[u]s sit dicere incarna[ti]o[n]e[m]
factam esse p[ro]p[ter] ho[min]is repara[ti]o[n]em / Item i incarnatione filij dei h[uma]na n[atur]a
plur[imu]m e[st] exaltata / si ergo deus incarna[tur] ex h[oc] q[uod] h[uma]na n[atur]a p[e]ccat.

vr q̄ hō restat comodū de malicia. i. si h̄ nō deceret dn̄m vel bu-
tore. p3 3° Item x̄s ē caput eccl'ie nō solū s̄m diuinā nām s3 humanā. sic-
ut aug⁹ sup Jo. S3 si hō nō peccasset adhuc eēt corp⁹ eccl'ie. i. vel dū
filius incarnaret' vel corp⁹ eccl'ie remaneret acephalū. i. si id est
impossibile restat q̄ de⁹ incarnaret'. si hō nō peccasset, ergo idem q̄ p⁹
Item si hō lapsus nō fuisset nullus fuisset sacramētū unionū. Sed sacra-
mentū unionū in coniunctione perfectū dicit' sine h̄t coniunctionem x̄i et eccl'ie quātū ad
nām vnionem ppter inseparabilitatem ut d'r ephe v. h̄ sacramētū magnū ē
ego at dico in x̄o et eccl'ia, ergo si hō stetisset ad sacramētū unionum
eēt primum a filius dei eēt incarnatus. S3 primū ē impossibile ergo restat
Item quadruplex ē mod⁹ educendi hoiem in eē vt contingit ei hōiem
educi de viro et muliere, q̄ educi sine viro et muliere, con-
educi de viro sine muliere, et de muliere sine viro. S3 tres
istorum modorum fuissent si hō stetisset sic planum ē, ergo videtur q̄ et
quartus fuisset quo eductus ē de sola muliere, s3 hic quartus est in
incarnatione ergo si hō stetisset incarnatio fuisset. Aut si nō tunc vniuersi
mod⁹ productionibus hominum deficeret et vniuersum perfectum nō fuisset
et h̄ ē maximum inconueniens. Dicit enim augustinus q̄ vniuersum h̄t tantā perfectionem
q̄ nemo pōt in eo imperfectum videat ad inveniendum videat ad addendum
sicut et ipse d't in li. de li. ar° q̄ vel pōt melius nō invenire q̄ sub esse fu-
git illa suprema arte. Quo ad predictorum intelligentiam ē notandum q̄ cō-
h̄ duplex ē ingressus opinionum. Quidā enim dicere volunt q̄ de incarnatione
ē loqui dupliciter. Est enim incarnatio carnis assumptio, de carne
at assumpta ē loqui dupliciter, aut quātum ad substantiam aut quātum ad defectum
passibilitatis et mortis. Si fiat sermo de ipsa quātum ad defectum passibilitatis et mort-
alitatis. Dicunt q̄ incarnationis vera et principalis fuit humani generis redemptio. Si enim
hō peccasset et lapsus et redimendus esset, x̄s carnem mortalem nō as-
sumpsisset. Si at loquimur de incarnatione s̄m q̄ d't assumptionem humane na-
ture sic dixerunt q̄ principalis ratio incarnationis nō ē liberatio
a lapsu s3 sicut dicunt q̄ et si hō nō peccasset x̄s incarnatus fuisset, s3 h⁹ ro-
nibus humani generis et si hō nō peccasset x̄s incarnatus fuisset, s3 h⁹ ra-
ciones multiplices sumpserunt de dignitate illius operis. Incarnatio enim fa-
cta ē perfecto multiplex sumpserunt ad perfectionem totius vniuersi sic h̄ q̄ cō-
ad perfectionem hominis et p̄ ymis ad perfectionem totius vniuersi sit h̄ q̄ cō-
plet et complectionem dat humano generi s̄m id q̄ respicit naturam et s̄m id
q̄ respicit graciam et s̄m id q̄ respicit gloriam. Secundum id q̄ respiciat
naturam quia in incarnatione ē consummatio modorum educendi hoiem in eē
et consummatio in comparatione ad perfectionem agentis, in h̄ q̄ in
incarnatione hō qui ē ultimus coniungitur cū suo principio, vnde q̄ sub
deo nā ē minor. Facit et ad perfectionem hoīs quātum ad id q̄ respicit
graciam quia in incarnatione assumit x̄s humanam naturam vnde eius plenitudinem h̄t
ee capitalia eccl'ie eius corporis membra vim h̄nt vde carnis et gracie.

Et similiter tamen hoc facit ad perfectionem universi quia omnia universa pendent et melio-
rantur in Christo / Facit etiam ad perfectionem gloriae eo quod homo in Deo suo inveniet pascua
quantum ad partem corporalem et quantum ad partem spiritualem sive ingrediatur sive
egrediatur, quod non faceret si Deus non esset incarnatus / Completus est etiam totius
humanae naturae appetitus dum per opus incarnationis nobilissima ydoneitas quae
creata in humana natura secundum quam unibilis creatori dicitur ad actum perfectum reducitur.
Et videtur huius multiplicis perfectionis quae surgit ex opere incarnationis congruum
fuit Deum incarnari / et quia haec multiplex perfectio non tantum respicit statum naturae
lapsae, immo etiam respicit statum naturae bene institutae, ideo si homo lapsus non fuisset
nihilominus Deus incarnatus esset / quia ita competebat hominem perfectum esse et secundum naturam
et secundum gratiam et secundum gloriam / sicut si esset in statu lapso et quodammodo amplius
et secundum istam opinionem / Et qui hanc opinionem sequuntur concedunt rationes quae ad
hanc partem inducuntur / Rationibus vero ad oppositum et auctoritatibus per hoc effugiunt
quia dicunt eas intelligi secundum quod incarnatio dicit carnis mortalis et passibilis assumptionem /
Loquuntur enim scriptura et sancti de incarnatione secundum eum modum qui fuisset homine persistente
in statu innocentiae / Aliorum opinio fuit quod praecipua ratio incarnationis est
redemptio humani generis / quamvis aliae multe sint rationes congruentiae huic annexae.
Ista enim est potissima ratio, quia nisi genus humanum fuisset lapsum Verbum Dei non
fuisset incarnatum / Ratio huius est quia incarnatio Dei est super excellentissimum dignitatis opus
et ideo cum sit ibi quidam excessus non fuisset introductum incarnationis
mysterium nisi praecessisset actus oppositus per ipsum corrigendus et restaurandus
Unde nisi Deus oves suas perdidisset non de caelo ad terram descendisset.
Utrum autem horum modorum dicendi verior sit novit ille qui pro nobis incarnari
dignatus est / Utrum autem horum alteri praeponendus sit difficile est
videre pro eo quod uterque modus catholicus est et a viris catholicis sustinetur. Et uterque
modus excitat animam ad devotionem secundum diversas considerationes. Videtur
autem primus modus magis consonare iudicio rationis / Secundus tamen apparet plus
consonare pietati fidei / Primo quia auctoritatibus sanctorum et sacrae scripturae magis
concordat / Nam tamen non quando verba de filii Dei descensu
loquuntur humani generis liberationem rationem reddunt quod patet per singula discurrendo
Et est hic dicendum sicut patet in auctoritatibus suppositis / et ideo si divina eloquia no-
bilissimam et praecipuam incarnationis rationem assignant, et ut est a nobis dictum est,
patet ea quae nobis ex sacris eloquiis clarescunt magis videntur pietati fidei con-
sonum quod praecipua incarnationis ratio sit liberatio humani generis quam aliter
sentire / Et hoc aperte dicit Augustinus in libro de verbis apostoli sermone lxxx° tractatus circa ante
xviii. Venit enim filius hominis salvum facere quod perierat / Si homo
non periisset filius hominis non venisset / et expressius ibidem tractatus circa tertium
Venit in hunc mundum propter salvos facere. Nulla causa fuit veniendi, nisi peccatores salvos facere
et ibidem plura dicit ad hoc pertinentia / Et in oratione quae incipit O cella aromatica
quam dicitur esse Augustini hoc idem habetur expressissime / Ad hoc etiam concordat verba domini et glossa.

gloriam

2a opinio

Ratio

Secundus tamen consonat pietati fidei

Aug.

Bernh.

2. fidem pietati concordat.

3. ... in incarnatione commendat.

4. Affectum inflamat

sup(er) dcm locu(m) apli ad ty(tum). Sec(un)do no(n) pdcis mo(dus) mag(is) co(n)cordat pietati
fidei q(uia) d(omi)nu(m) mag(is) honorificat q(uam) p(re)cedens na(m) p(re)cedens d(icit) q(uod) d(omi)n(u)m co(n)-
ueniebat incarnari ad p(er)fect(i)o(n)em vniu(er)si et ita quodam(m)o d(omi)n(u)m int(ra)
p(er)fect(i)o(n)em vniu(er)si co(n)cludit et q(ua)ndam nec(essi)tate(m) incarnationis po(n)it ei
p(er)fect(i)o(n)em no(n) p(ro)duci. hic a(ute)m mod(us) dicendi cu(m) d(icit)
cu(m) d(icit) op(er)a ei(us) ad p(er)fect(i)o(n)em no(n) p(ro)duci. hic a(ute)m mo(dus) dicendi cu(m) d(icit)
q(uod) incarnac(i)o(n)is mist(er)iu(m) d(icit) est sup(ra) o(mn)em p(er)fect(i)o(n)em, ponit x(ristu)m esse b(e)n(e)
o(mn)em p(er)fect(i)o(n)em vniu(er)si(tatis) siue q(uan)tu(m) ad na(tu)ra(m) siue q(uan)tu(m) ad g(ra)ciam siue
q(uan)tu(m) ad gl(ori)am et i(n) h(oc) u(er)e fa(cit) q(uia) sicut d(icit) p(ro)ph(et)e i x p(ro)ph(et)e p(ro)phedes sup(er)
o(m)nem vniu(er)si ordine(m) po(n)end(us) e(st) sicut n(on) d(ebet) esse duo de exstitu-
t(ione) sup(ra) c(re)atu(m). t(er)cio mo(dus) iste d(ic)i incarnacio(n)is mist(er)iu(m) mag(is) co(m)-
mendat cu(m) d(icit) h(oc) mist(er)iu(m) tu(n)c esse q(uod) no(n) debuit fi(eri) n(isi) ex maxima ca(usa)
ut pote p(ro)p(ter) placanda(m) d(iui)na(m) ira(m) et restauradi o(mn)ia siue q(ue) i(n) celis
siue q(ue) i(n) t(er)ris s(unt) et io d(icit) q(uod) tu(n)c mist(er)iu(m) no(n) fuisset introductu(m) n(isi) p(ro)
cessisset lapsus nobilissime c(re)ature et offe(n)sio maiestatis d(iui)ne. q(ua)rto et
fidele affectu(m) mag(is) inflamat p(ro)p(ter) eu(m) excitat devotio(n)em a(n)i(m)e
fidelis q(uia) deus sit incarnat(us) ad delenda scel(er)a q(uam) p(ro)p(ter) co(n)firmanda
op(er)a inchoata. q(uin)to et hic mo(dus) d(ic)i e(ss)e... videa(tur) ita subtil(is) e(ss)e
sicut p(rimu)s p(ro)p(ter) co(n)sonat pietati fidei i(n) h(oc) q(uia) a(uctor)itatib(us) sc(riptu)ra(rum) mag(is) co(n)-
cordat et d(omi)n(u)m mag(is) honorat et incarnationis mist(er)iu(m) mag(is) co(m)mendat
et affectu(m) n(ost)r(u)m ardenci(us) inflamat. io co(n)cedens ut p(ro)dce a(uctori)tates
et v(er)bo o(st)endit q(uod) p(re)c(ip)ua ro(ti)o incarnationis fuit redempcio h(um)a(n)i g(ene)ris.
ultre vobis a(ut)e(m) co(n)gruencie huic roi su(n)t annexe. ....
...
...
...
... (lines continue)

ad incarnatoem. Ad q. ia. ydoneitas atten. ex pte reparabilit hois
pura. qm nis vide dignit z aliarz codicoim aliqos atten. et io
sicut ho no fuiss reparat si no cecidiss qm nis eet repa. sic dim
no eet vni q. qm nis eet vni. nd tn fuist eet ia po. qz multe st
po. z ydoneitas q ad actu no pducunt. nc tn fuist st. qz nobi
z dignit nc attestan. Nc dd po fuist si no reducit ad actu. s
tnc fuist e cu ad actu no reducit. z cu ad actu exigit ea reduci
tpe z loco. Ad d q obi. q decet dei pom sapiam z bonitate i sta
incarnacoe manifestari. Dicendu q satis suffic se manifestat p opa creacois z
distinccois z ornat. z io si ia pstitisset cu valde boa eent. no oportuiss
nonu modu agendi supaddere ad manifestatoem quemadmodu opa
miraculosa facta st p hois lapsu que no oportuit fieri an. qz di
po. z sap. z boitas no eet z satis i suis effectib reluceret. Nunc at
cognitu e z decebat dm multa opa facere miraculosa ad manifestacoez
sue pote p consumatoem fidei nre. Sic et ppo incarnatois intelligen e sic dict
sci. qz q ho p pctm intg lucen obfuscatu hebat z gusts fuat
ad sensibilia z ia amabat. z io deus invisit factus e visibil i carne
ut p visibilia reduceret ad invisibilia cognoscenda z amanda.
Et hoc e q dr quadam pphacoe ut dum visibiliter dm cogs. tc.
Ad d q obi. q ita diffic e pmereri vita etna sicut satis facere pt
p offensa. Dicendu q fere e. qz ad meritu vite etne sufficiat cplaceni
ex pte merentis. Ad hac at coplaciam sufficit dna gra. z qz
dnam gram potat ho hre p missioem ss. z fi. i mete absq fi.
missioe i carne. hinc e q ad pfitoem meriti vite etne no opuit
incarnatoem intervenire. ad satisfaciendu at no solu requit
q satisfaciens doleat. s q dampnu recopensare valeat z honore
deo sublatu restituat. sic melius inferi. z io no tanta
fuit necessitas incarnatois ppr meritu merendi sic ppr necessitate satisfaciendi.
Et q d sit vix planum e i angelis quorz na no e ynita vbo
z tn meruerunt vita etna. pfecto q tante difficult sit tn no oz
q ppr hoc nec sit incarnatio. p eo q ss. ipe qui p caritate mox aiam
digna efficit glia sempiterna. Vn meritu sit sine missioe ss.
vel absq pe. Sz ad satisfaciendu nec e missio i carne. qz sic insi
pzbt cognoscetis modus fuit satisfaciendi p morte z passioem. sic
cognoscentis modus e ad merendu p caritate z dileccoem. Ad d q
obi. q dia xpo cedunt debuit pueris mere. Dicendu q deus qz ab
etno pscivit lapsum huani gñs io fecit. qz p se recuperati cogunt
z io pueris i mete fuit reparacio lapsi qu condiceret ad lapsu
post z ppr hc no sciq deus sic pdestinavit xpm pueri. sic et alios
ymo multo pueris hc emineret si deus i gdome gñs huani no p
cognouiss eorz lapsu. et n q pt merens subsequentu fuisset

6 Ad quod obicitur quod humana natura est exaltata propter incarnationem. Dicendum quod absque dubio verum est sed ex hoc non sequitur quod receptavit ex malicia quomodo quia hec non sunt ex sua malicia sed ex benignitate divina et sapientia. Quia enim sapientia dei vicit malicia sic est quod non patitur esse malum aliquod de quo non eliciat bonum et eciam magis bonum aliquando non perfecte malicia vincetur et ideo per incarnationem et ad [illegible] statuit virtutem 2 ade qui per totum ade qui totum genus humanum inficit statuit virtutem et obediencia multo plus est placet quam inobediencia humana possit satisfacere et cum obediencia multo plus placet quam [illegible] bona prima ade potuit displicere. Item hec sunt ex bonitate divina ex qua deus plus est dilectione et incarnatione ideo diligentibus se quos sanctos vocat secundum propositum suum facit omnia cooperari in bonum unum filium dominicarum non fecit propositum suum facit omnia cooperari in bonum. Unde [illegible] quod deum est in auctore pubis [illegible] mali secundum dei caritatis nimia et nimia quod deum est in auctore pubis nimia malicia sed dei caritas nimia et incarnatione. Ad id quod obicitur quod christus est caput ecclesie ponitur deus autem qui dicitur est in nimia [illegible]. Ad id quod obicitur quod christus est caput ecclesie

^ Dicendum quod duplex est capitis proprietas. Una que attenditur secundum humanam naturam. Dicendum quod duplex est capitis proprietas. Una que attenditur secundum donorem conditorem influencie secundum conformitatem ad membra. Alia que attenditur secundum donorem conditorem influencie. Unde christus caput est in quantum homo, unde 2o christus caput est in quantum deus unde primo proprietate christus caput est in quantum homo. Et unde hoc primo [illegible] capitis. Et ideo esto quod incarnatus non esset, ad et unde hoc primo [illegible] caput. Et ideo esto quod incarnatus non esset, adhuc ecclesia capite non careret quia caput vero esset deus et ita eciam homo hinc eciam capite non caret quia caput habet dominum sicut habet eciam angelorum et ideo non sequitur quod corpus ecclesie caput habet dominum sicut habet eciam angelorum. Et ideo non sequitur quod corpus ecclesie esset acephalum quoniam non haberet caput secundum eam proprietatem qua habet modo esset acephalum quoniam non haberet caput secundum eam proprietatem qua habet nunc. Haberet enim tunc caput dominum sicut nunc habet eciam angelorum. Ad 8

8 quod obicitur quod matrimonium sit [illegible] nature. Dicendum quod matrimonium duplex habet statum quod obicitur quod matrimonium sit conjunctionem nature. Dicendum quod matrimonium duplex habet statum. Sicut enim conjunctionem dei ad ecclesiam secundum caritatem et sicut eciam conjunctionem secundum unionem. Sicut enim conjunctionem dei ad ecclesiam secundum caritatem et sicut eciam conjunctionem secundum unionem in persona unitatis et utriusque harum significationem habet secundum statum lapsus, alterum aut habuisset si stetisset et ideo non esset sine signo sicut enim matrimonium nunc est in officium et remedium, tunc autem solum in officium. Sic matrimonium duplex habet statum tunc autem unum. Ad 9

9 quod obicitur quod quadruplex est modus productionis hominum. Dicendum quod iste quartus modus producendi hominem non est de perfectione universi sed super perfectionem universi et ideo Ieronimus vocat eum novum cum ait Novum faciet deus super terram. Hic autem novum deus non fecisset nisi aliqua necessitas precessisset et ideo non sequitur quod si homo stetisset, et modus producendi hominem esset. Nec ex hoc sequitur quod universum sua perfectione caret. Sic et non potest argui imperfectio universi quam ad suscitationem mortui quam deus non fecisset si homo perstitisset. Preterea ex incarnacionibus non potest argui necessitas incarnationis et dicimus quod de omnibus modis productionibus non potest argui nichil absque nimio quoniam tamen non esset quia deus possit producere hominem de nichilo absque [illegible] deus sed. Non enim nolo bonitatem dei deus, sed autem omnia absque preiudicio dei sit. Non enim nolo bonitatem dei caritate sed nimietate caritatis sue erga hominem lapsum quem dedit ad amandum ipsum dum attendimus nimie ut affectus nostri excitentur ad amandum ipsum cum attendimus nimie dilectionis eius expressionem.

Tercio queritur quare [illegible] ad incarnationem fuit magis ydonea et conveniens. Et primo quod persona patris. Illius enim est vetare cuius est carere [illegible] et [illegible] maior attribuitur

Ion

et convenit patri principium generandi et creandi ergo patri videtur incarnari. Item illius est filios
adoptare cuius est generare, sed incarnatio ordinatur ad adoptionem sicut dicitur
Gal. iiii°. ergo videtur quod magis competit ei cui convenit generare, ergo maxime convenit
patri incarnari. Item filius totum quod habet habet a patre, ergo magis decet patrem habere
aliquid quod non habeat filius quam filium quod non habeat pater; si igitur incarnatio facit humanam
naturam habere aliquam quam incarnatio, videtur quod hoc magis competat patri quam filio.

Contra. At magis competat personae spiritus sancti omnino, quia hic qui maior habet rationem dare, maior
competit missioni spiritus sancti; sed quod deus fiat homo hoc est summa gratia sicut vult Augustinus
xiii° de trinitate, ergo videtur quod hoc magis debuit esse in persona spiritus sancti quam in persona filii.
Item spiritus sanctus amoris facit nos filios dei adoptionis, sicut dicitur Ro. viii°: non accepistis
spiritum servitutis iterum, sed spiritum etc.; ergo si incarnatio est ut fiamus filii dei adoptivi,
incarnatio magis debuit esse in persona spiritus sancti. Item mitti dicitur substantiae in missio-
ne, ergo ei magis convenit mitti quod magis recipit verbo substantiae, sed verbo substantiae
magis recipitur in persona spiritus sancti quam filii, ergo si incarnatio est in carne missio, videtur
quod magis conveniat spiritui sancto quam filio. Contra. At magis competat filio videtur, magis
decet personam mediam tenere rationem mediatoris quam aliam, sed incarnatio est ordinata
ad effectum mediatoris, et persona [illegible] in trinitate est persona media, ergo etc. Item magis decet
filium dei esse filium quam aliam personam, sed per incarnationem ille qui incarnatur efficitur
virginis filius, ergo videtur quod personam filii incarnari sit magis decens et congruum.
Item generaliter est filium supplicare patri quam aliam personam, sed incarnatio ad hoc
ordinatur ut sit aliquis mediator qui pro omnibus intercedat ad dominum, ergo etc.

Respondeo dicendum quod persona ubi ad incarnationem inter ceteras personas fuit magis
ydonea, sive loquimur de ipsa incarnatione in se sive prout ordinata est
ad humani generis redemptionem. Si enim loquimur de ipsa incarnatione in se,
magis congruum fuit personam filii incarnari, et [illegible] est ymago, et [illegible]
est verbum, et [illegible] est filius; [illegible] est ymago, quia homo assumptus erat vocandus
dignitatis ymaginis, et quia filius est ymago patris ideo magis conveniebat filium
personam assumere creaturam. Amplius quia filius dei verbum est patris sic placuit ab
ipso ut per se manifestet per ipsum, et ideo sicut ad intellectum manifestationem
verbum intellectuale copulatur voci sensibili, sic ad dei revelationem verbum patris
congruum fuit uniri carni. Postremo quia filius est semel genitus ab eterno,
et congruebat deum carnem assumentem esse de genere hominis, et ita hominis
filium, et ideo decebat ipsum magis incarnari quam patrem vel spiritum sanctum. Et hoc est
quod dicit Augustinus libro de trinitate et [illegible] quod dei filius non conveniunt [illegible] in terra
qui iam habebat patrem in celo; magis igitur decens fuit filium incarnari
quam aliam personam. Si loquimur de ipsa incarnatione prout comparatur ad genus
humani redemptionem, et hoc apparet si consideremus hominis lapsum et per [illegible]
modum et reparationis [illegible]. Si consideremus hominis lapsum videbimus quod
lapsus fuit appetendo ipsum dei similitudinem et equalitatem, et quia filio proprie attribuitur
equalitas, hinc est quod quoniam ex ipso suscepit homo lapsus occasionem, et ideo in fine debuit

Item
Contra
Respondeo
Ymago
Verbum
2 filius
lapsus

modū

fructū

reparacōnis. Et hoc dicit hugo explanans id quod dicitur Ione p[ri]mo inc orta est
tempestas magna in mari. Sicut enim hoc quod homo presumpserat dei similitudinem
divine quam filium peccavit, et ideo filio magis competebat vindicare et indul-
gere. Et hoc est quod dicit aug. i li. Cur deus homo, homo per quo erat oraturus et
deo paratus expugnaturus, ambo divinam similitudinem presumpserunt, unde specialis
adversus filium peccavit. Illi itaque cui specialiter fit iniuria generaliter attri-
buitur culpe vindicare et indulgere. Tamen si considerimus modum reparationis
magis competit filio reparare cum sinus per mediatores obviam et sup-
plicatorem, et quia magis competit filium supplicare patri et obedire, hinc est quod
magis competit personae filii incarnari quam alii, unde aug. i li. Cur deus homo
generaliter sonat filium supplicare patri quam alia persona. Postremo si consideremus
reparacionis fructum ut effectum, magis competebat filio incarnari, quia
incarnatio ad hoc ordinatur ut simus filii dei. Si ergo postremus per christum
reducti quia est principium et eodem genere congruum fuit ut filii dei efficiamur
per eum qui est filius naturalis. Unde aug. i c. de trin. Ut homo ex deo nasceretur
per eum qui est filius naturalis, unde aug. i c. de trin. Ut homo ex deo nascer[etur]
primo ex ipsis natus est deus. Competit enim ut per eum efficiamur filii ad-
optivi qui est filius naturalis. Et patet per omnem modum quod generaliter fuit filium
incarnari quam alium. Unde concedendae rationes quae ad hoc inducebantur. Ad id quod
quod obicitur quod patri magis convenit opus recreationis sicut creationis, et sicut per
verbum omnia fecit, sic et per verbum omnia refecit, sed ex hoc non sequitur quod pater
magis debuerit incarnari, quia incarnatio non respicit patrem auctorem sed mediatorem
et quia vero medius non convenit patri sed postquam filio. Hinc est quod non sequitur quod incarnatio
magis conveniat patri quam filio primo post eius. Ad id quod obicitur de adopcione
magis convenit patri quam filio, primo postea eius ... patri tamen principaliter attributum sed hoc non
dicitur quod verum est quod adoptatio convenit ... patri tantum principaliter attributur sed hoc non
debet facere nisi per filium cuius tam est hereditas et per quem alii ad hereditatem
debent admitti. Ad id quod non quod obicitur quod filius habet a patre quicquid habet dicendum
et si quod filius dei ad hunc personalem ordinem ad principatum unionis, et si
primo intelligatur quicquid habet habet a patre ita quod id quod est in filio a patre est in
patre a se ipso et essentialiter loquendo. Si autem loquimur de eo quod habet principatum
unionis sic habet a patre tamen a principali effectivo non tamen a quiante
quia sit ... filius est minor patre, hinc est quod isto modo magis competit filium
habere ad quod non habeat pater quam econverso. Ad id quod obicitur quod magis convenit spiritui sancto quia
hoc est summa gratia dicendum quod per illa ratio non concluditur quod incarnatio
debebat attribui spiritui sancto, et hoc
debebat fieri in persona spiritus sancti sed quod opus incarnationis debebat attribui spiritui sancto. Et hoc
melius indebitum insinuatur. Et filio unde est ad hoc quod sequitur de adopcione.
Ad id quod obicitur de missione dicendum quod missio in carnem fuit ad re-
dimendum a servitute, et quia oportet plus hominem liberari a servitute quam adoptari
in filium, hinc est quod missio in carnem ei potius competebat mitti cui potius com-
petebat mitti, et quia potius filius habet mitti solum a patre, potius spiritus sanctus habet mitti
ab utroque. Hinc est quod potius debeat filius mitti in carnem ut redempcionem faciat
ipse cum patre mitteret spiritum sanctum in mentem, et hoc est quod dicit apostolus gal. iiii
Cum venit plenitudo temporis misit deus filium suum etc. et post ut adopcionem filiorum dei

tes et posterius. Quoniam autem estis filii dei misit deus spiritum filii sui in corda vestra, prout ostenditur
Vel si maior videtur subauctoritas esse in spiritu sancto quam in filio quia spiritus sanctus debuit in carne
mitti, ymmo potest intelligi contrarium, prius enim quia a nullo est non debuit mitti.
Et hoc est quod dicit augustinus iii de trinitate: congruebat non erat ut pater ab alio mitteretur
quia ab alio non erat; congruebat autem fuit ut postea filius mitteretur qui a solo patre
est, demum spiritus sanctus qui est a patre et filio. Primo filius venit ut homines liberaret,
demum spiritus sanctus ut homines beatificaret. // magis congruum filium dei

Quarto et ultimo queritur quo tempore fuit incarnari; et videtur quod in primordio
temporum. Primo per id quod dicitur genesis ii: Consummatis deus vi die opus suum.
Sed consummatio operum maxime competit in opere incarnationis sicut supra tactum
est, ergo videtur quod incarnari debuit in aliquo illorum vi dierum. Item magnitudo
amoris non tantum facit donare velociter sed accelerare, sed deus propter nimiam caritatem
suam misit filium suum, ergo videtur quod congruum fuit filium dei incarnari statim
cum homo indiguit, sed homo statim indiguit cum lapsus fuit, ergo etc. Item si
xpc ab initio temporis venisset, multi ad viam veritatis venissent, sicut dicit augustinus xi
[illegible] si in toto et secundo etc. Sed ad divine benignitatis magnitudinem spectat
quod velit omnes salvos fieri, ergo multo magis videtur quod congruum fuit filium
dei incarnari in primordio temporum. Item egroti in periculo mortis succurri debent
sine mora, sed homo cum peccavit periculosissime egrotavit. Omni ergo homini egrotanti
succurri per filii incarnationem, videtur quod statim debuit incarnari. Sed
contra ecclesiastes iii: omnia tempus habent. Et hoc tempus dicitur ecclesiastici xxxix: Omnia tempore suo
comprobabuntur; ergo sicut in tempore est a deo congruum beneficio plenissimo sic tempore
plenitudinis. Videtur quod filius dei tunc debuit incarnari cum venit plenitudo temporis,
non ergo in primordio temporis. Item deus in omnibus operibus suis maxime servat ordinem.
Et sicut ordo et gradus in perfectum etatis sic est gradus et ordo in perfectum virtutis,
ergo sicut homo magis dispositus est ad sapientiam in etate provecta quam in
etate iuvenili, quia est in antiquis est sapientia et in multo tempore prudentia.
Videtur quod maior sit congruitas quod divina sapientia incarnaretur et de celo
mitteretur missione perfecta in plenitudine temporum quam in principio. Item opus incarnationis
et redemptionis magis se tenet cum opere glorificationis quam cum opere pre-
conditionis, sed opus glorificationis habet esse in fine temporis, opus conditionis
habet esse in principio, ergo videtur quod opus incarnationis magis debuit perfici in ap-
proximatione ad finem temporum quam in initio. Item beneficium incarnationis
utile est et utile est illi qui id recognoscit et per id est gratus, sed dilatio
beneficii facit ad eius cognitionem et acceptionem, ergo videtur quod dei filius non
debuit statim a primordio temporum incarnari sed per longa tempora in quibus
posset exoptari et desiderari. Item nos dicimus quod sicut vox audita et preadmirata
opere approbata magis congruum fuit filium dei incarnari quam in fine
seculorum quam in principio. Propter autem hos quadruplex videtur assignari quare tamen incarnari
distulit: prima est propter peccatum hominis puniendum, et hoc enim manifestatur
divine ultionis severitas quod tantos clamores et luctus hominum tanto tempore
sustinuit antequam vellet descendere in tempore adam cum peccavit et sua tanto tempore

Con

Ordo

[illegible]

Gratitudo

Rō

peti punitio

expectavit in lymbo exulans a paradyso. Et hec propter miseriam naturae humanae
iusticie que nichil multum dimittit. Secunda vero fuit propter morbum melius
curandum. Morbus enim spiritualis non curatur debite nisi infirmus prius eum
cognoscat et peraccionem eius contra eius expectat. Plus enim homo egrotat
per iniusticiam per curacionem quam per culpe commissionem. Et ideo debuit deus
beneficium incarnacionis differre ut homo quietus de impotencia et
ignorancia antequam incarnaretur et in lege nature et in lege scripta. Et quietus
confugeret ad divinam graciam et confugiens curaretur efficacius. Tercia vero
propter ordinem universi conservandum. Gracia enim hec erat plenior et maior
beneficiorum differri debuit usque ad plenitudinem dierum. Et propter hoc dicit apostolus
ad Gal. iiii^o Et ubi venit plenitudo temporis misit deus filium suum. Quarta vero fuit propter maior
beneficiorum amplius commendacionem. Ea enim amplius differtur et diucius desideratur
beneficium amplius reputatur. Et ideo beneficium incarnacionis quod erat maximum dei beneficiorum
precios reputatur. Et ideo beneficium incarnacionis quod erat maximum dei beneficia
precio-sum prius debuit esse desideratum et expectatum quam exhibitum
... prius debuit esse desideratum et expectatum quam exhibitum. Secundo
et per magis congruum fuit filium dei incarnari in fine temporum et conc.
... de consummacione
secundo voce qua hec ordinatur. Et de hoc obicitur primo in quantum de consummacione
dominorum operum dei quia in opere incarnacionis non attenditur consummacio.
que quidem fit de opere post universi consummacionem omnium consummacionem
superexcedens. Et ideo nichil spectat ad opera sex dierum in quibus universum
conditum est et fabricatum quam ad ea que spectant ad complementum
perhumanum. Et de hoc obicitur quod magnitudo amoris facit beneficia acceleri
... quia amatur. Sed quam dilacio
domini quia universe quam accelerationi domini prodest ei que amatur sed quam dilacio
magis prodest quam acceleracio tunc amor potius facit differre quam
accelerare. Sed amor divinus non operatur secundum impetum sed secundum dispositionem et
veram sapienciam. Et ideo deus non accelerat nisi servato debito et congruo
ordine. Et propter hoc quia congruitas ordinis exigebat dilacionem
ideo amoris immensitas non faciebat acceleracionem. Et de hoc quod
obicitur quod multi salvati essent si deus venisset cicius dicendum quod deus
bonum quod preponit bono privato et bonum totius universi prefert bono
bonorum quod singulis. Et ideo cum ordinis exigencia hoc requireret ut deus in fine
...singulis. Et ideo cum ordinis exigencia hoc requireret ut deus in fine
temporum incarnaretur usque ad sextam etatem fuit dilatum. Nec potest
utilitate aliqua preterita exstitit in prioribus etatibus attenuari. Debuit
divinum beneficium placuit enim universi conditori aliis servare
semitam iusticie et aliis monstrare benignitatem misericordie. Et de hoc quod obicitur
de ego quod stati dei succurri dicendum quod nunquam defuit divinus
succursus. Nam ipsa expectacio et fides futuri adventus erat eis in re
medium salutare et sufficiens quousque veniret ille qui consummaret omnium
salutem. Et omni tempore fuit aliqua sacramenta que attulerunt egris remedium salutare
secundum tempus et statum diversis fuerunt temporibus instituta. Sicut in x^o libro expressius habetur. Ma tu
In parte ista sunt dubitaciones circa litteram et primo queritur de verbo apostoli quod dicit
At ubi venit plenitudo temporis. Videtur enim quod non fuerit plenitudo temporis in adventu filii
dei

2° morbi curacio

3° ordinis universi conservacio

4° beneficii gracieda

1°

2°

3°

4°

i. Cor. xiii. Ex pte cogn. et ex pte p. s. plenitudo euacuat q ex pte e
g non est q plenitudo tpis nondu puenit. Ite Mt. xiii. de sagena qua
impleta glo. i fine mundi, g no est q ante fine mundi sit tpis pleni-
tudo. Rn. dd q tpe incarnacois dr tpe plenitudis multi. de causa. Pmo q
deus implet q pfinierat, vnde sup ii. gal. iiii. Et ubi venit plenitudo
tpis. glo. completu e tpe q pfinierat pr qn mitteret filium suum. Scda
vo e ppr complemente pmissionis, q ille nobis datus e qui fuerat rep-
missus. vnde sup Jo. i. plenu gre et vitatis glo. quo adimpleoz pmissiore.
3a vo e quantu ad impleoz figurarum q in xpi adventu sic e q erat i ve. testo.
implete sunt. vnde Mt. v. Non veni le sol. s. adimplere. 4a vo e ppr pleni-
tudine gre q fuit i xpo. q fuit plenus omni plenitudine vnde Col. ii. In xpo habitat
omnis plenitudo dinitatis corporaliter. 5a vo e ppr pleni. generois q cu sit q domi-
nus generois prima quidem nec de viro nec de muliere s. de terra. 2a
mulieris de solo viro. 3a no plis de viro et muliere. 4a no viri de sola
muliere. Ista un e consumata i xpi incarnacoe. 6a no vo e q tpe incar-
e tpe sexte etatis i qua quidem e plenitudo et pfco. vt sic mundus i
vi die e consumatus sic i vi etate sit reparatus ita q prima etas fuit
ab ada usque ad noe. 2a a noe usque ad abraha. 3a ab abraha usque
ad moysen. 4a a moyse usque ad dd. 5a a dd usque ad xpm. 6a a xpo
usque ad fine. Hiis et vi rocibus dr tpe incarnacois tpe plenitudinis. Et ideo
g q obiecit i qrium q no e plenitudo usque i glam. dd q e plenitudo nature
plenitudo gre et plenitudo glie. et ille due rocs pcedunt de plenitudine
glie. Auctas at apli int de plenitudine gre. ppr q nondum e queda
distinctio de plenitudine q queda e plenitudo nature queda gre queda glie.
plenitudo nature e i dupa dria. Pa quantu ad vnu condoe de q gen. ii.
complet deus die vii. opus suum. 2a quantu ad multiploz de qua ps.
dni e terra et ple. eius. Sir plenitudo gre dupx e queda i capite et
de hac Jo. i. plenu gre et vitatis. queda i membris et de hac act. ii.
Repleti sunt omnes spu sco. et rep. lo. put rc. Sir plenitudo glie dupx e
vel quantu ad num. electorum de hac apoc. vi. sustinete modicu tpe donec
imple. rc. Aut quantu ad percepcoem eternorum bonorum Eccli. xxxvi. i.
plenitudine scorum detentio mea. Ite quer de hoc q dr factum ex muliere
q i symbolo negatur genitum no factum rc. Ite sic de muliere factus e
no vr q muliere sit eius mr s. soium mea ppr q ergo dr magis factum qm
genitum. Rn. dd q xpc s. diuina naturam ita e genitus q no factus q nec
est cata. s. huam no ita e genitus q factus q conceptus fuit a vgie
facte diuina virtute. qual at fuit virginibus atq ad hoc meli manifestabitur suo loco, p hoc at q dem e pz vs ad oba. Ite quer de
hoc q dr factum sub lege. q dr i. thy. i. iusto no e lex posita. Si g
xpc iustissimus erat rc. Ite xpc no tenebatur imple mandata legis.
g non vr q sub lege eet factum. Rn. dd q ee sub lege dr 3 modis

Pmo plenitudo tpis
1.
2.
3.
4.
5.
6.
no
Plenitudo
nature
gre
glie
Pmo
Esse sub lege

vel quantum ad causam vel quantum ad observationem vel quantum ad motivum. Quantum ad
causam sunt illi qui nati sunt sub peccato. Quantum ad observationem sunt iusti qui legem
observant. Quantum ad motivum sunt illi qui timore serviunt. Christus autem non fuit
sub lege quantum ad causam vel quantum ad motivum, sed solum quantum ad observationem,
aliter tamen quam alii homines qui erant sub lege. Quantum ad observationem potest esse
duplex, vel quantum ad obedientiam obligatoriam vel quantum ad obedientiam spontaneam.
Et primo modo sunt homines, secundo modo fuit Christus qui se mera liberalitate legali obser-
vantie et eorum doctrine vel obedientie subdidit. Et tunc patet responsio ad obiecta. Item queritur
de hoc quod dicitur: In specie columbe descendit. Responsio: verum est, sed quando columba illa et
quamdiu in ea erat, erat simul a patre et filio. Ergo videtur quod tota trinitas in illa columba
descenderit sicut descendebat. Responsio. Item numquam descendit. Responsio: in homine quem descen-
deret sicut et pater et filius. Ergo videtur etiam in columba. Secundo quia in columba illa
non erat aliud. Responsio: quamvis pater et filius etiam aliud operabantur, sed tamen solus in ea significabatur,
quia significatio relationem dicit. Sic incarnatio solus patet in eo, sicut quamvis non solus
in ea possit operari. Et tunc patet quod eorum magis est verum et ydoneum, sed hoc magis
declaratum est in primo libro causa de missione. Questio distinctio xvii.

Et quia in homine tota humana natura corrupta erat etc. Superius magister egit
de incarnatione ex parte persone assumentis, in hac parte agit ex parte
nature assumpte. Dividitur autem pars ista in tres partes. In quarum prima determinat veritatem,
in secunda confutat errores, ibi: Non est ergo audiendus etc. In tertia movet quedam
dubia, ibi: Sciat autem quare utrum verbum carnem totam humanam. Prima pars dividitur in duas
partes. In quarum prima determinat magister de natura assumpta quantum ad partium suarum
integritatem; secundo quantum ad ordinem, ibi: Assumpsit autem dei filius carnem per
animam. Subdividitur autem prima in partes ut patet in littera.

Ad intelligentiam huius partis incidunt dubitationes circa litteram. Et quia primo
de natura assumpta quantum ad unionis congruitatem; secundo quantum ad
partium integritatem; tertio quantum ad dispositionem sui medii unitivi.
Circa primum queruntur tria. Primo queritur utrum maior sit congruitas ad unionem
in rationali natura quam in toto universo. Secundo queritur utrum maior sit congruitas
in homine quam in angelo. Tertio utrum maior sit congruitas ad unionem in tota
specie quam in uno individuo. // Utrum maior sit congruitas in rationali

Circa primum sic proceditur et queritur utrum natura quam in toto universo. An congruen-
ter quod maior sit congruitas in rationali natura videtur primo quia deus assumpsit
solam naturam rationalem. Si ergo deus semper facit quod melius est et magis congruum,
videtur quod maior sit congruitas in rationali natura quam in tota machina mundana.
Item natura creata assumpta est in unitate persone, et quod magis ydoneum est ad unitatem
personalem magis ydoneum est ad assumptionem. Si ergo dignitas personalis
non est nisi in creatura rationali, videtur quod illa sola magis congruum sit uniri.
Item unionis gratia maior est quam sit gratia fruitionis vel beatitudinis, sed sola
natura rationalis est disposita ad fruitionem. Ergo sola videtur quod habeat congruentiam ad
unionem. Item totius universi finis est propter creaturam rationalem; ergo rationalis creatura
excellentior est omnibus aliis que sunt de constitutione universi. Ergo ad deum
magis accedit; et quod ad deum magis accedit magis est congruum deo uniri.

g° [R]ursum autem vniu'su totu no' d't fimi ad di ymagine & similit' sz
sola r'oal' cata' sz ymago d't similitu' expssam g° m't ob catab
sola r'oal' cata' exp'ssi assimila' deo / sz id' pon' e' cogruu' ad vnio'
cu' deo q' h't exp'ssa' similitu' cu' eo g° id' q' p° / [S]z 9 aug' ad
volusianu' i vbis inuiabilib' to' ro' fui e' po' facie' / g° cu' incar
sit assupto cate' & sit op9 mira' m' q' to' ro' assup° sit ex
pte facie' / g° no' e' maior cogruitas i r'oali cata qu' i ca'
na' cata / [I]te' i infinite distacia no' mag' appximat vnu' q'
altu' sz omi' cata distat a d'ina na' infinite / g° no e' cgruitas
i r'oali cata mag' qu' i alys / [I]te' incarna' fat aliq'd ad
coplementu' totq' vniu'si sz mag' pfic' vniu'su si deq' vnire'
ipi toti qu' ipi pti / g° m' q' mag' sit abil' ad vnio' vniu'si
tas to' qu' r'oalis cata / [I]te' / effect' vniu'sal mag' assimila' cae'
vli qu' effect' ptcu' / sz vniu'su claudit i se ulr' oem effcm di' /
g° mag' assimila' deo qu' r'oal na' / sz q' mag' assimila' deo
maior h't cogruetia ad vnio' i c' / [I]te' / d e' mag' vni' le' i eq
assuptoe mag' mai' tr' d'ina po' sap' & bo'itas / sz vniu'su e' h9
pbo' mo' mag' em mai' ta' d'ina po' sap' & bo'itas i q'd o'ne
totq' vniu'si qu' aliq' eq pt' / qz cu' quelz eq pb sit boa eq
vniu'su e' no' solu' bonu' sz & valde bonu' / g° si mag' maifeste' i
vniu'si qd o'ne multo mag' m' q' maifeste i vniu'si assup° ou'

[C]ontra d'ct' / quod e' tata nobilitas i to' vniu'si' sic e' i eq pte aliq' /
ut potet i r'oali na' & ro' h9 e' defect' vni' psoal' digm' et
simili' siue coformi' / que quid' no' repi' i to' vniu'si' / & io
v'no e' ydo' ad vnio' cu' p' d'ina sit r'oal' cata / [V]niu'su ei
h't ptiu' multi' d'rsitu' uno g'ne & spe / & io no' copetit ad
vnio' cu' deo i ypo'es vni' / [L]h't & ptes carentes uita & r'oe &
sensu / & io deficietes ab excelle' ppe't pal' & ppr' h' no h't ydo'te
ad vnio' i vni' p' / [L]h't & p' i quib9 repi' solu' ro' vestigij &
io deficietes a oformi' te exp'sse silitu' & ppineptas ad
tata excellecia vnio'is / i r'oali at' cata repi' pt' vnitas
& pal' dignitas & exp'ssa cofoitas / & io maior e' i ea ad
assup° ydo' tas siue cogruitas / & p' r'os q' h' ondut gradest /
[A]d i' q' obi' de v'bo aug' / q' to' ro' fu' e' po' faci' / d'om q' e'
ro' cali' & ro' cogruit' cali' i effic' do cogruit' i susce' do
[C]u' g° d't aug' q' ro' fu' to' e' po' faci' mt' de r'oe cali' no de
r'oe cogruitat' / [A]d i' q' obi' de infinite distacia d'om q'
sic e' i p° & 2° au' d'o q' oi' cata distat a d'o infinite int'
de distan' p' recessu' ab equali' & pti' e' tar ne q' n' vnuic'
e' cate' ad catore' i n° & cata catoru' pt' eq'u' / sz no h't m'te de
distan' q' atte' p' oppone' ad g'eneracia' si ro' z ordib' & vnita' of / Na

Na

S' R° Vniu'su
Vnitas
Pso' lis v's dig'
sili'tas 9for'

rõal cata inmete i dñ ordinat et expssissime int catas diu
iunctat et roc h9 assimilatoib et gñenac ht rõm pmaib et qgruete
reu dñe vnionb. Ad 1d q obi q fat ad coplectoz vniusi. Dd
q ht actit ulq tu cõgruentag fat ad coplectom vniusi t assupcõe
nobilissime cate qm om qm multi do ht redua ad aliq vni
sicut ad coplemtu qr stat9 e i vnite magi qm multiplicite.
Ad 1d q obi q magi assimilat vniusu tom qm rõal cata. Dd
q assimilari dr dup intensiue et extensiue. Extensiue vni e
q magi assimilat mundo archetipo siue dõ maior mund9 qm
mior siue vniusitas tõ qm rõal cata qualitatiue siue intensiue
e e9. ppr magna distantia aliqzp pan e9 t qmq reliq dña
bonitas i longinquo sit i vestigio. Ad 1d q obi q magi mai
dña bonitas sapia et põsi assumet vniusu. Dd q f e qr fac
p vnite q asin9 fiet de9 ut aliq al brutum poci9 dedecet
dñã sapiam et pom qm comendaret. Facit at q ho sit de9 i
nllo pundicat nec sapie nc põe cu ho nat9 sit effici deiforis
nc valet 1d q obi q magi mai dña põt et sapia i qdone
vniuslis qm i qdone aliq9 sue ptis p eo q decet dñã pom
et sapiam nõ so pducere ad ee creatas magi nobiles h et
mi9 nobiles et iõ tam i hys qm i illis comidat et magi mai
omib sit qm i aliq eaz p se. Nõ sit at de assupcõe sic visu e.

Sedo qr utru maior sit cõgruitas ad vnionem i hna
na qm i angla. Ann e9 q maior sit i anlo. Vr de9 spc e
sicut dr Jo. x. g° cata que pl9 ht de roe spus pl9 qt cu deo
et que pl9 qenit cu deo pl9 e ei vnibil i vnite p°e. Cu g na
angelca sit spualior qm hna na ro Ite na assupta corpo q°
assupta e exaltata e sup catas cetas. sz qnto cata e ex-
cellentior tato e ydomor exaltari go cu na angelca innr
cetis aupo° ius 1d q dr Ecch de s nte ipa e toci9 vniu
cap. Vr q magi decet fuit ipam vni qm hnam nãt. Ite
na angelca passa e ruina et i malu culpe et i malu pene
go si dña nña qdescet misie maiore hunda misie gt
go si dña una qdesce misie maiore...

in unitate persone fuit ad huius commendacionem, sed maior apparet huius dignacio
in assumpcione hominis mortalis quam spiritus inmortalis, ergo non quia magis congruum
fuit ad unionem humana natura quam angelica. Item assumpcio est propter. Propter
genus assumpti reparacionem, sed angeli qui lapsi sunt peccaverunt peccato irreme-
diabili superbie in 2o libro, homines vero peccato veniali, ergo magis con-
gruum fuit assumere humanam naturam quam angelicam. Item deus quod congruencius facit
congruencius facit, sed deus numquam angelos apprehendit, Hebr. 2. Ergo maior
fuit congruencia ad unionem in humana natura quam in angelica. Respondeo dicendum quod
absque dubio maior fuit congruencia ad unionem in creatura humana quam in
angelica, et hoc quidem satis manifestat ipsa opera divina. Deus enim nusquam an-
gelos apprehendit, sed semen Abrahe apprehendit. Non autem maioris congruencie dupli-
citer, videlicet secundum humane nature institucionem et secundum eiusdem reparacionem. Secundum humane nature
institucionem maior est congruitas in humana natura quam in angelica, et hoc
triplici de causa. Prima est propter personalem distinctionem que quidem in humana repe-
ritur secundum originem et non in angelica, et ideo magis congruebat quod persona filii que
distinguitur a persona patris secundum originem eam naturam acciperet in qua proprietatem filiacionis
retineret, et hoc quidem fuit in humane nature assumpcione. Nam ipse qui
ab eterno erat patris filius ex tempore factus est filius virginis matris. Secunda racio est propter
maiorem divini operis reputacionem, racio est quia homo dicitur minor mundus.
Anima enim racionalis non tamen civitatem dicitur potest considerari in se sed in quantum
unitur corpori quod regit, et in quo toto inhabitat sicut deus in maiori mundo,
et hoc pluries dicit Augustinus; racio est huius maioris conformitatis maior erat racio
uniendi. Tertia racio est propter multiplicem hominis composicionem, quia enim homo compositus est
ex natura corporali et spirituali et quodammodo continet in se omnem creaturam, sicut dicit Gregorius,
hinc est quod cum humana natura assumitur et deificatur quodammodo omnis natura in ea
exaltatur dum in suo similitudine dei unitur, et hinc est quod assumpcio humane plus facit
ad totius universi perfectionem quam angelice, et ideo maior est in ea congruitas
ad unionem et secundum suam institucionem. Similiter et secundum reparacionem maior congruitas
in ea reperitur ad unionem triplici ex causa: quia homo magis indigebat et minus
indignus erat et amplius ei proderat ut filius dei assumeret naturam eius. Magis
indigebat quia totus lapsus fuerat; minus indignus erat quia per alium cor-
ruerat; amplius ei proderat quia adhuc in malum obstinatus non erat.
Clementia divina in natura ista tantum pensat in beneficiis quod impedit (?). Hinc est
quod deus qui est dives in misericordia propter nimiam caritatem qua dilexit nos
magis assumpsit humanam naturam quam angelicam, quia maior reperiebatur in ea
congruencia ad suscipiendum tam beneficium divine misericordie ut per id reclinaret (?)
miseria. Ad id autem quod supra dictum est ad humane generis reparacionem efficacior et
principalior est quam precedens, quia sicut per consensum fuit peccatum, incarnacionis vero
fuit humani generis reparacio. Ad id ergo quod primo obicitur quod angelus racione spiritualis
plus congruit cum deo quam homo, dicendum quod et si plus congruit in intentione, non tamen plus congruit in extensione;
homo enim congruit in spiritualitate racione anime et corporis superadditum facit ad conformitatem
maiorem, et utrumque videlicet spiritus et corpus maior fit reputacio exempli divine.

Responsio. Angelica

1 personis distinctio

2 operis reputacio

3 hominis composicio

magis indigebat

minus indignus erat

plus ei proderat

2

3

8

Tu p ppria vo cogruēcy ve^ni^ hoīb no atten^d^ ve^ll^ maiorf gēciē i spi^ti^
ß porg voc maiors ydo^t^ ad sustin^d^ bñficy diuīe mīe / Ad i^d^ q^d^
obi^t^ de exaltacoe nr̃e assūpte dicy q^r^ z si angelg altiō^r^ sit nã q^z^
homo / p grām tñ vniōib decuit magf hoiem qm̃ anglm ex
altari. Et ad ɔfutanda supbiã lucifi qui d^eo^ uoluit eq̃ri / z
ad comēdadã grām decuit appeat q^d^ sublimac^o^ i glã no sit
ex nã ß porg ex grã diuīa / z h̃ē z vo / q^r^ diūs ind^ie^ xp^c^ magf
elegit paupes z ygnob^les^ qm̃ potētes ut cōfundet alta et
forcia z no glãre^t^ i g^ti^ eg oībz cãtã q^r^ regi sculozp et im
mõrli z inuisi^bi^ soli deo dz ēē hor z glã / Ad i^d^ q^d^ obi^t^ q^d^ an^g^
magf indigebat qm̃ hõ dicy q^d^ fry ē / hõ eīn tolid indigebat
q^r^ tol^d^ lapsg fuat / angelg no no / z si tu obicc q^d^ angelg lapsg
magf indigebat qm̃ hõ lapsg / dicy q^d^ z si magf indigebat
mīg dignug ēat qm̃ ex maiori supbia pecauat / vñ b^s^ i ratul
ozuīb tam indiget m^a^ sic mis^s^ / z quib tal ē indignug m̃a
sicut miss supbg / p i^a^ assūp^o^ nr̃e auget e angelo lapso no p^s^
decet / q^r^ cū obstinati sunt ult^r^ i mal^a^ no inflamare^t^ ad
hunc^te^ ut ad tant^te^ p exhibicoñy tati bñficy z exempli / z i^d^
videmg hodie i mult^s^ pccoribz quīg p^p^ sua pus^te^ ualde
parp pdest incarnacō x̄pi / Ad i^d^ q^d^ obi^t^ q^d^ pnaicac^e^ supsit exoz
diū ab anglo / g^o^ z repacō sūr / dz ab i^o^ incohoac^e^ dicy q^d^ pnai
hnai gf supsit exozdiū a demōe z ab homie / ß ab hoie tq̃m
a pncipli actoz / a demōe sicut a suggestore / z qm̃ x^s^ actoz ē
nr̃e redēpcoīb i^o^ magf dz hõ repari qm̃ angelg ut sic
repacō ducēe uīdeat lapsui / z queadmodū diaḡ i lapsu de
cepit euã / sic i repacoē gabl instruxō maria / z queadmodū
i pmo adã sca ē nr̃e redēpcoīb cōsūmac^o^ sic z p x̄py adã sca
ē nr̃e redēpcoīb pfcio / Et^c^ pz respo ad ea que obiciebā^t^

Deīceo qr^it^. vtz̃ maioz sit cogruitas i tota spē qm̃ i vno
indiuiduo / z q^d^ maior sit i tõ hũa spē vi^r^ q^r^ tõ indige
bat curacoē / Et dãny d^r^ q^d^ ēat in assūp^le^ ēat incurab^le^
g^o^ si pp^r^ curacoñy gf hũai deg nm̃ assūp^it^ vi^r^ q^d^ magf cō
gruū fuit totā spēm assūme qm̃ vnã nm̃ singul^re^ / Itē a^d^ q^e^
pctatf debuit ēē repator qm̃ p^m^g pnaicatoz / ßz i pmo p^o^
naicacoē deg posuit totā hũam spēm ita q^d^ n^l^ erat ex
ipm adã ß oībz i ipo erat / g^o^ ui^r^ q^d^ magf cōgruēt d^i^ filiū
totā massā quã adã corrupat assūme qm̃ aliquã eg ptē
Itē bonū ē diffusiuū sui. g^o^ magf bonū magf diffusiuū / g^o^ i
max^o^ effcu^ bonū^t^ max^e^ sedz deg diffunde / ß max^o^ g effcs
bonū^t^ diuīe fuit redēp^o^ hnai gf / g^o^ cōgruebat q^d^ max^e^ se
diffunderet / z magf cōgruū fuit ut assūmet spēm q^m^ aliquē
vnū ptire / Itē filig missg ē i incte z missg ē i carne / ß missio

filii dei in mente non tamen respiciat unam naturam singulariter, sed omnem autem filiorum dei per adoptionem. Ergo per hoc missio in carne non debet esse in unum corpus singulare, sed in omnia corpora humana vel saltem aliqua que quieta sunt animabus ad quas mittitur sapientia divina. Contra hanc facit per plura que potest facere per rationem [illegible] et hec faciunt ad eius commendationem. Secundo ergo deus qui est iustissimus [illegible] genus humanum potuit sufficienter reparare per unum hominem. Ergo magis congruebat quod unum assumeret quam plures. Item decet humanam naturam assumptam honori in proprio honore, sed si omnes assumpsisset non esset magis honor unus quam alter, hoc quidem derogaret honori et dignitati mediatoris. Et tale congruit fieri, ergo etc. Item si omnes assumpsisset ergo assumpsisset peccatores, sed non convenit mediatorem esse peccatorem. Ergo non congruit filium dei assumere omnem hominem. Item si omnes homines aut multos assumpsisset aut esset inter eos aliqua germanitatis affinitas aut non. Si non, non videtur quod hoc conveniret cum inter personas divinas summa attendatur germanitas ut dicitur [illegible]. Si autem esset affinitas ita quod unus pater et alter filius iam esset personarum confusio, et ideo si hoc non deceret non congruit utrum personarum confundi in Christo. Videtur (?) quod multi [illegible] homines non haberent congruentiam ad unionem quadratam (?) natura singularis. Christus dicendum quod absque dubio non ita congruit totam speciem sive individuorum multitudinem assumi a filio dei, sicut competit ipsum assumere unam naturam singularem. Et hoc tum ratione unionis, tum ratione reparationis nostre, tum ratione exaltationis nature nostre assumpte. Ratione unionis, item magis congruebat quod assumeret naturam unam quam plures, sic decens erat unum uniri uni et unigenitum patris fieri unigenitum matris, ut sic per unionem nec fieret recessus ab unitate nec fieret confusio in pluralitate personarum. Ratione vero reparationis nostre magis congruebat quia unio fiebat propter mediatorem, mediator autem unus est ut reducat ad unitatem et concordiam deum et hominem. Si enim plures essent, aut unus sufficeret aut non. Si unus sufficeret tunc alii superfluerent. Si non sufficeret, iam imperfectus mediator esset. Unde sicut Christus semel pro peccatis mortuus est quia una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos, ita semel et in unica natura debuit incarnari. Ratione vero exaltationis nature assumpte magis congruebat quia decebat illum hominem qui deus erat sic exaltari ut daretur ei nomen quod est super omne nomen, et quod esset per superhumanam dignitatem uni soli conveniret. Sic deus est unus qui non habet aliquem sibi equalem sed summus est inter omnia, sic natura assumpta unica est cui non equatur aliqua creatura sed excellit inter omnia creata, tamquam cui data est omnis potestas in celo et in terra. Contra dicendum primo sicut vobis ostenderetis (?) quod magis decens fuit assumere unam naturam singularem quam totam speciem. Ad secundum dicendum quod obiectio in generali quod toto indigebat curatione et toto curari poterat per unum hominem sic totum corpus curavit per participationem quod sit esse unum membrum; ideo non oportuit assumi totum genus humanum. Ad tertium dicendum quod obiectio de damnatione (?) quod peccatum naturale erat in assumptis. Loquitur enim de assumptis in specie et in persona, sic to-

magis

Responsio (?)

Speciei (?) unionis

Reparationis

Exaltationis

na hua assupta fuit i xo sicut pzbt msf / z n t i hoie indigebat
curatoe q no sit assupta a deo i vnitate psoe / Ad 2m q obi / q to
huma spes fuit i puaricatoe / Ad 2m q no e simile / qa puaricator cor
rupit et corruptionem transfudit medite generacione carnali / xpc at sanat
p gratiam et medite regeneracione spualiter io no oz / q illi qui curandi st
fuit i carne xpi sicut fuit i na hois pmi / sufficit enim renasci i
eccia p eius sacra i q xpc regnat filios unigeniti integre / Ad 3m q obi
q bonum e diffusivum sui i pprio effectu boni / Ad 3m q magnitudo
diffusiois pt intelligi intensive vel extensive / sz i effectu boni ptio
nonoz est diffusionem boni p extensionem sz p intensionem / vnum quanto
maiora sunt dona paucioribus comunicantur et qz gra vnionis e maxima i
tantum ita q non pt ee maior nec cogitari / huic e q vni singu
lariter debet / comunicari / Ad 4m q obi / q missio i mente no respicit
vnam psonam tantum / Ad 4m q no e simile / qz missio i mente attendit effectum
gre inhitantem q omib e comunicabilis / sz missio filii i carne est s
gratiam vnionis que facit hominem ee deum / quam decuit cognitum sit q
multis comunicet / vel incarnatione boni non tam / q multis comunicet incarnationem
multis comunicet istic bonitate non tamen quia deus habere multos suos filios adop
tionis et dignitate / decet enim deum habere multos suos et filios adoptivos
... sz no decet multos hoies ee naturales dei filios sive deos vel
ut proprie loquitur ee deum vel deum filium unigenitum /
ut pprio loquitur ee deum ut deum filium unigenitum /

Consequenter queritur de na assumpta quantum ad suarum partium integritatem / et quia
circa hoc queruntur tria / primo queritur utrum assumpsit veram carnem / 2o queritur utrum
xpc habuit naturam animam rationalem / 3o queritur utrum xpc assumendo carnem hu
manam habuit spiritum gnem // Utrum xpc assumpsit veram carnem
... Et quod sic pbatur / p / e q dicitur luc ult / palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet / Ergo xpc pz vere habuit

Circa primum sic proceditur et queritur.

Opatet et videte qui spc car no hz / Ergo xpc pz vere ham
carnem habuit vero / Item damascenus quod erat inassumptibile erat
incurabile / ergo q fuit curabile fuit assumptibile / et q fuit curatum fuit
assumptum / sz non tm aia sz et caro receperunt p xpm curatoez / ergo re
assumptum / Item non nascitur ho ex homine n ex carne / sz xpc natus et conceptus
est ex maria virgine ergo tantum ex ea cotrarii carnem / Item caro
na e vero de na costitucoe hominis ergo si xpc caruit na car
ne caruit na huanitate / et si na huanitate caruit caruit no sanguine
tuo pcio redemptoris ergo tota nra fides e inanis / q si hoc dicere e
heretice impietatis / heticum e et infidelitatem aduersarii ponere xpm no
habuisse veram carnem humanam / Sz q gal v caro concupiscit aduersus
spiritum / sz in xpo no fuit aliqua concupiscentia nec inordinatio / ergo nec vera caro /
Item Jo iii qui de terra e de terra loquitur / qui de celo venit / In hoc aut
assignatur dra xpi ad alios hoies sz alii hoies de terra sunt / qz corpus
corpus e de terra ergo corpus xpi no fuit de terra nec de aliis elementis sic aia
... ergo no videtur q habuit veram carnem humanam / Item vnio psupponit i
tr ergo no vi q habuit vera carnem huanam / Item vnio psupponit i
vnitis rone ymaginis / vnum n cara irrationalis non ht i se cognitivum ad
vnionem / sz hua caro no ht i se ymaginem dei qz i aia e i suo pcipue vois

ergo non mirum quod a verbo dei habeat assumpta tante excellentior est supra unionem
quam sanctis (?) sed sanctis non quam ipsi carni ergo multo minus non unio ad
divinitatem et christus non assumpsit veram carnem. Item unio facit communicationem
ydiomatum sed caro christi non recipit communicationem ydiomatum quantum ad
proprietates divinas. Caro enim non est deus ergo mirum quod non sit unita vel as-
sumpta a verbo dei. Secundus modus dicendi quod etiam hic fuerunt tres modi dicendi et duo sunt
hereticorum et tertius est catholicorum. Quidam dicere voluerunt quod christi caro non erat caro vera
sed caro fantastica. Et hoc quidem dicebant quia indecens eis videbatur
deum uniri vere corpori, sed hii dum volunt veritatem apparentis ingenii
incidunt in verum ingenium, et dum volunt deo reddere laudem apparentem
in blasphemiam incidunt veritatis. Ponendo enim quod christus habuit carnem fan-
tasticam est perfecto attribuere imperfectionem et veritati deceptionem. Si enim
verum corpus non habuit perfectus homo non fuit. Item si verum corpus non habuit verum pas-
sus non fuit ergo multos credentes in eum decepit. Sic hoc dicere est divi-
nam impie blasphemare. Patet quod manifestus error est ponere quod verum corpus
non assumpsisset. Secundo alii dixerunt quod christus verum corpus habuit et veram carnem
sed caro illa non fuit terrestris sed celestis. De celo enim carnem illam attulisse
christum dixerunt quia non decebat ipsum habere carnem peccatricem, tum quia caro concupiscit
adversus spiritum, tum etiam quia apostolus hoc dixit et hunc suum errorem munire
voluit per illud Corinthiorum xv: primus homo de terra terrenus secundus homo de celo celestis. Et per illud
quod dicitur Johannis iii: qui de celo venit super omnes est. Sed hic error pestiferus
repugnat enim multis auctoritatibus et rationibus. Repugnat auctoritatibus quia christus sicut
sacre testantur eloquia fuit ex semine david secundum carnem qui natus fuit
de maria virgine que fuit de stirpe david. Repugnat autem rationibus
quia si non habuit carnem terrestrem sed celestem non habuit passibilem. Sed si non habuit
carnem terrestrem non habuit carnem de natura nostra. Et sic humana natura non esset
reparata nec homo per ipsum esset redemptus. Si ergo hii duo impie dixerunt et
blasphemie plenum est quod iste modus dicendi fuit et hereticorum. Ideo est tertius modus
dicendi verus et catholicus quod christus veram humanam carnem habuit, ita quod caro illa
et verum corpus fuit et vere carni nostre in natura consimilis. Non enim decebat in
ipsa veritate venire deceptionem et oculorum ludificationem quia veritas
non novit fallere. Nec decebat in perfectissimo dei filio invenire imper-
fectionem quia perfectissimus non novit deficere. Et ideo sic oportebat sic
verum corpus et perfectum de natura nostra et de inviolabili virgine assumpsisse
… Et tota … hec omnibus. Ad illud ergo quod primo obicitur in contrarium
dicendum quod … verum est de carne in qua viget fomes concupiscentie. Talis caro est
peccati. Talis autem caro fuit in adam post peccatum et in posteris communiter
genitis. Sed talis caro non fuit in adam ante peccatum nec in christo qui non fuit
conceptus libidine sed spiritus sancti virtute et per talem … caro eius celestis … et
venire de sursum quia assimilatur altitudini habendo … quam fuit in adam quantum
ad puritatem omnimode munditie. Et per hoc patet ad sequentes obiectiones.
Non enim dicitur christus venire de celo quia caro eius descendit de celo sed quia missus est

a patre

·1
·2
·3

1a Caro.

Fantastica 1
Manichei

Celestis 2
Valentinum

Vera 3
Catholica

1

2

Caro enim formata est secundum divina opera contra carnes oculi patet et omni rebellione
et hic erraverunt impii manichei sicut supra ostensum in 2o libro quia credi
derunt quod caro contraria esset spiritui tanquam habens
ortum a deo malo, et in hunc errorem inciderunt quia nescierunt dis
tinguere inter vicium et naturam. Ad 3m quod obicitur quod unio presupponit vnionem
ymaginis in suo ymaginato dicendum quod hec unio est et in se velud in re anime
et quamvis caro humana in se non habet rationem ymaginis tamen vnita est anime
facte ad ymaginem dei. Ad 8m quod obicitur quod excellencior est gracia vnionis
quam fruicionis dicendum quod unio est per comparacionem ad id cui ut potentia ad animam
que deo fruitur et deo unitur quia excellencior est gracia vnionis quam fruicionis
et eam presupponit, tamen verum est corporis secundum est quia gracia fruicionis non est nata
esse in corpore sine esse corporis cum ponat formam habitum creatum qui habet habere
potentiam cognitivam, sed gracia vnionis in corpore non ponit aliquem habitum
collacionem sed formam substancialem ipsius corporis assumpti in persona divina a sic in
ypostasi que quidem est ex mera et infinita bonitate dei et ipsa non sic
repugnat nec sic est commensurata sicut gracia fruicionis. Ad 7m quod obicitur
de gubernacione ydiotarum dicendum quod sicut insufficiencia probabiliter ydiota non gubernat
ipsi ne assumpte et potentibus eius sed gubernatur ipsi rei nec. Nam hic est f.
filius dei est caro velud anima rationalis quamvis hic sit natura filius dei est homo.

Secundo queritur utrum assumpsit animam rationalem. Et quod non quia Mathei 26
Tristis est anima mea usque ad mortem, sed si non habuit animam
rationalem non tristaretur ergo etc. Item in symbolo athanasii perfectus deus
perfectus homo ex anima rationali et humana carne subsistens ergo etc. Item Christi mortuus fuit, sed mors
non fuit per separacionem divinitatis a carne ergo fuit per separacionem anime
a carne ergo habuit rationalem animam. Item Christus descendit ad inferos et
de eorum ... ergo racione anime, a racione corporis, a racione divinitatis
hoc carnis non quia remansit in sepulcro, racione divinitatis non quia
non potest mutare locum ergo racione anime ergo etc. Contra Io. 1 Verbum caro
factum est, ubi Io. sufficienter exprimit misterium incarnacionis ergo videtur addendum est
sine, ubi Io. sufficit exprimit ... Item unio divine nature ad humanam
ergo videtur quod sola carne assumpsit. Item unio divine nature ad humanam
dicitur incarnacio, sed denominacio fieri debet a digniori et cum anima
dignior sit carne et incarnacio non dicatur animacio sed potius
incarnacio ergo videtur quod anima non sit assumpta a verbo. Item unio
respiciat peccati originalis sed ...habet ortum a carne ergo videtur quod filio
dei carnem sufficiat assumere ad humani generis reparacionem. Item natura
non facit per plura quod potest facere per pauciora, sed ipsa divina potest
esse in actu intelligendi et amandi et vivificandi, cum ipse filius dei non
careat nec ... intelligencia ... ergo non videtur quod habuit rationalem
animam. Responsio dicendum quod circa hec fuit triplex modus dicendi. Et dixerunt quidam hereti
et tamquam catholici. Quidam namque dixerunt sicut eunomius quod filius dei
assumpsit carnem sine anima quia divinitas esset ei loco anime et cum
verbum dei vivificaret ipsam carnem non indigebat alio spiritu vivificante,

3
8
7
Loy
Anima rationalis 1

Arrianus

Carnem sine anima

35
18

Sed cum diuina natura non possit esse forma perfectiua corporis quia deus nullius est forma perfectiua nullo modo posset habere passiones sensitiuas et dolores. Impossibile est hoc dicere quia christus incepit uita temporali et doloribus et mortem sustinuit et non habuit animam sicut fuit aliquorum error quod christus animam habuit sed animam non quamcumque sed solum animam viuificantem et sensitiuam tamen mens est anima sensitiua anima autem racionalis non indiguit quia ad ceteros actus perti- nentes sufficiebat uerbum quod christus in carnem sumpsit. Iste error adhuc peccauit quia si christus animam racionalem non habuit animam racionalem a peccato non redemit. Et iterum si animam racionalem non habuit verus homo non fuit quia non habuit hominis complementum et hoc dicere absurdum est et erroneum. Sed est tercius modus dicendi verus et catholicus quod christus assumpsit veram carnem verum corpus et veram animam cum suis potenciis necessariis sensitiuis et racionalibus. Et racio huius est quia christus assumpsit humanitatem ut esset mediator dei et hominum et quia perfectus mediator sed perfectus deus et perfectus homo. Et quia perfectus homo non est nisi habeat corpus cum omnibus membris et animam cum omnibus potenciis ideo omnia hec assumpsit. Similiter quia perfectus mediator fuit ideo perfectus comprehensor fuit et perfectus viator perfectus in contemplacione perfectus in accione perfectus in operacione et perfectus in passione et ad omnia hec requiritur quod habuit veram sensualitatem anime. Unde concedendum est racionibus hoc ostendentibus.

Ad primum quod primo obicitur de verbo Iohannis dicendum quod ibi dicitur per sinodochen et tamen accipitur pars pro toto natura humana est sicut in quibusdam quam ipse vult et ei sinodochica locucio. Dicendum quod hoc ideo fecit quia natura assumpta nobis est nocior ex parte sensibilis carnis quam spiritualis et hoc ideo quia cognicio nostra incipit ab hiis que sunt nobis magis nota. Preterea in istis racionibus humana caro nostra cum diuina magis despicit ex parte carnis. Alia racio potest reddi quia in assumpcione carnis clauditur as- sumpcio anime racionalis. Si enim assumpsit quod minus ad assumpcionem erat ydoneum et magis ab assumente distabat, multo magis assump- sit quod magis erat ydoneum et magis competebat. Et per hoc patet responsio ad sequens quod incarnacio potius dicitur quam animacio sit enim denominacio a parte nociori et ab ea parte in qua magis inplicatur racio totalis. Et quod dicitur quod denominacio debet fieri a digniori dicendum hoc verum est cum alia racio non iudicat.

Ad aliud quod obicitur quod unio ordinatur contra peccati originalis dicendum quod si originale peccatum sit a carne tamen a deficiente et sua infeccione animam inficiente. Nunquam tamen est in carne sed ab anima nec traducione carnis ex carne est sed per virtutem anime et ideo curacio non tantum debebat respicere carnem sed animam ymmo principaliter animam quam carnem et propterea non sufficit assumere solam carnem. Ad aliud quod obicitur quod potencia ubi sufficit ad viuificandum et regendum car- nem per intellectum et non tenet dicendum quod si potencia ubi conueniat viuificare per modum efficientis non quod tamen viuificare per modum forme perficientis et hoc racione summe per- feccionis que est in deo et propter quam non potest esse alicuius pars constitutiua et ideo si humanam nostram christus facturus esse habuit complectivam et hec certissime credendum est christum assumpsisse veram carnem et veram animam racionalem etc.

2 Appollinaris crucis ff.
3 Cathocus cum ydeis
1
nota.
2
3
8

Tercio queritur utrum christus habuit cum aliis eandem speciem. Et quod non videtur philosophus
in similitudinem hominis factus. Si ergo conitas speciei attenditur secundum assimilationem
in forma humanitatis videtur quod christus in forma speciali conveniat cum aliis hominibus.
Item generatio est eiusdem speciei cum generante in generatione univoca, sed christus genitus
fuit ex sua matre ex purissimis sanguinibus beate virginis, ergo fuit eiusdem
speciei cum ea. Item anima rationalis unita carni constituit hominem eiusdem
speciei quibus, sed in christo fuit anima rationalis unita carni, ergo christus habuit speciem
speciei quibus, sed in christo fuit anima rationalis unita carni ergo christus habuit speciem
eandem cum aliis. Item in incarnatione natura humana exaltata est et non
comparata, sed hoc non esset si christus non haberet cum aliis hominibus speciem eandem
ergo etc. Contra Jo. damascenus et habetur in littera in domino ihesu christo non est speciem eandem
accipere. Item magister in littera natura non sit accepta in christo sicut cum dicitur una est
natura omnium hominum, sed cum dicitur una esse natura omnium hominum dicitur esse una
unitate speciei, ergo non videtur quod in christo sit accipere unam naturam cum qua cum
aliis conveniat tamquam in specie speciali. Item species ut dicit boecius dicitur totum
esse individuorum, sed humanitas non dicitur totum esse christi, ergo christus non convenit
esse individuorum sub propria specie. Item forma specialis accidentis
subiectione tamquam individuum sub propria specie. Item forma specialis accidentis
ab eo quod nobilissimum et perfectissimum est in re, sed nobilissimum et perfectissimum
in christo non est natura creata sed increata, sed penes naturam increatam non est
accipere speciem eandem cum aliis hominibus, ergo non etc. Respondeo dicendum quod species
dicitur forma et non quaecumque sed forma totius, hec est forma complecte
totum esse individui et aliter
totum esse individui quod dicit boecius quod species est totum esse individuorum et aliter
et alii et philosophi in hoc concordat forma. Ergo specialis duplex potest intelligi
aut secundum predicationem aut secundum constitutionem secundum predicationem, hoc dicitur forma quam petro et
paulo secundum constitutionem hoc dicitur forma quam sic respicit animam et corpus et quod
resultat ex coniunctione anime cum corpore. Anima enim et corpus eo
resultat ex coniunctione anime cum corpore ex anima et
concurrunt ad unum esse constitutiva et hec est quod constituitur ex anima et
corpore habet unam formam specialem quam cum aliis sit constitutiva per
quandam informationem et complectionem. Cum
quem nullis partibus constitutis per quandam informationem et complectionem. Cum
ergo queritur utrum in domino ihesu christo sit eandem speciem accipere, hoc duplex potest
intelligi aut ratione nature assumpte aut ratione utriusque humane scilicet et divine. Si
intelligitur ratione nature assumpte sic est eandem naturam et speciem accipere quo ad eos
ratione humane nature sic est eandem naturam et speciem accipere quia ad carnem
hominis quia sicut in aliis hominibus ex coniunctione anime ad carnem
per modum perfectibilis et informantis resultat forma humanitatis sic et in christo et ideo
isto modo est accipere eandem speciem tam per predicationem quam et per
constitutionem. Si autem loquimur de christo ratione divine nature et humane sicut in duo
constitutionem. Si autem loquimur de christo ratione divine nature et humane sic in domino
ihesu christo non est accipere speciem eandem quia divina natura non venit humane
ad unius esse constitutionem non ex coniunctione divinitatis ad humanitatem in christo
non resultat forma communis ullis in quam possit aliis assimilari et ideo
damascenus dicit subiungens in eadem auctoritate quod in christo non est eandem speciem accipere
quia nec fuit enim aliquis fiet aliquis subaudiendum est qui conveniet cum eo
in forma una et ex hoc quod dicitur christus alter cum sua non valet, quia esto quod

Communis species

1. Nature assumpte

2. Nature divine et humane

cet vn9 sol9 ho/ sicut e vn9 sol9 sol/ ad hc cet i eo quem spem
accipe/ vna i mo e i 2o quem spem accipe/ et alio no/ q cu sit
i eo triplx sba ex quit de duob vz aie et carnib resultat
vna for spcea i qua cu alys hoib quicat/ ad 2 pcedut vob
que nducunt ad pma pte/ ex quitte no dimi ad nm cata
nlla oio for resultat/ et q ad hc mt vbu damy et mgr qui dt
q no e vna na Sicut ony hoy/ Ad 2 q obi/ q spes dt tom ee
nduidnoz/ dy/ q vny e catenq quatenq e ndiuiduu cotetu
sub spe/ 2o at e nduiduu cotetu sub spe hua voe ne cate
no voe ne mcate/ Ad 3 q vltio obi/ q spes spea acci pes id
q e nobili et pfectissi i re/ dy q vny e loquedo de illis s q
res ht ee i gue/ 2o at s dina nm no po i aliq gne/ s spm voe
ne cate/ Et i cotete e q 2o assupt nam carne et nam aiam
et h iuncta fut concurrut i vnu spei speme unitate
4 Cons quit de na assupta qm ad medii ncii et ee hc quir tia
pmo quit utre caro assupta a vbo fuit mente spu humano/ 2o
quit utre aia assupta fuit a vbo mente hitu gratuito/ 3o quit utre to
hua na assupta fuit mente spu sco// vnitu fuit deo mente
Circa pm sit pce/ et quit vtru corp spu huano sine aia/ et qt
vi pmo aut dany qua m nduat i vba vnitu e carni
vbu dip mem mtu/ Ite ggg carne ditab mete aia suscepit
Ite angh h ipm ad uolu aiam roale et p ipam corp hua
aptauit sibi/ Ite h ipm m voc extma multu distan no vniut
nisi p mem aliq/ s corpeu catu corrup et mcatu mcorpeu
et mcorrupl sit max distan/ go vniur p aliq mem q quod
sit catu et incorpeu s h e spc vo al go ic/ Ite maior dignit
e ee vnitu dimi qm ee glificatu/ s corp no e abile ad glo
ficacom u mete aia go u ad vniom/ Ite cu susepta aia corp
huam niq e nole qm sit brutal spc/ qz sba spual dignior e
corli/ s al brutu no ht cogruecia ad vniom/ go u corp hua
pscipim/ si go cogruecia hz hc e mete spu et mt Contra deg e Con
intimu om cate tm corli qm spuali go u cadit mem mt ipm
et catura/ si go vnit co corp huam u q no vniat p mete spu
Ite mag vnit mem cuit extmoz qm extma ad inuicem 9
go si ditab vnit carni mete aia go mag vnit dimitab aie
qm carni et caro mag vnit anne qm deo/ s hc e fm qz aia
vnieba carni sepabili dimitab msepab et ita i caro cat di ·
sicut aia d go relinqur id q p9/ Ite soluto meo solur extma 9
go si deg vnit carni mete aia fca sepacoe aie a carne sit sepa
a dimite/ s hc e fm qz i morte aia a carne recessit/ deg at
carne qua assit nuq dimisit go u q deg aia mente carne no
assupsit/ Ite deg no organizat u formit carne i z mete aima 9

Sc̃do
Mediũ { colligãc / cogruen̄

go si eadẽ ṽtute assũpsit q forma & ita im̄ediate assũpsit sic & im̄ediate
fecit non tñ q assũpsit mediante spu vel alio. Secundo dicendum q cũ quer̄ utrum
caro assũpta fuit a ṽbo mediate spu humano. Hic dupl̃r ptˀ intelligi
h q ad conunccionẽ aliquorũ pt̃ cõcurre mediũ s duplice rõnẽ
Est enim mediũ colligancie & ẽ mediũ cogruencie. Et mediũ colliganc̃
ẽ p q ex̃tma ligantur ad inuicẽ sicut duo cor̃ ad inuicẽ cõiũgũtur
mediante glutino. Mediũ ṽo cogruencie dr̃ rõ eius cogruũ ẽ
aliq̃ duo extr̃ma pducta ad aliquã vnionẽ sic mulier nobil
mediante nobilitate cogruenciã ht ut sit sponsa regis cũ tñ rex &
mediante nobilitate cogruenciã ht ut sit sponsa regis sic nol. Si go intr̃ de mediõ
vnitr̃ magis vnitr̃ sic cõiũgi q̃ sit nob. Si go intr̃ de mediõ
colliganciẽ tunc quer̃ utrum ṽbũ vnitr̃ carni mediante spu cato. Dicendum
ẽ q nõ p eo q im̄ediate ṽbũ & inseparabil̃r vnitr̃ cũ carni qr aie
& ideo nõ cadit ĩ anima mediũ qr glutinum ul vinculũ int̃ corpus &
dicendum. Si aut intelligatur de medio cogruencie sic aliter dicendum est
q caro vnitr̃ ipi ṽbo mediante spu cato. Nõ enim erat cogruũ q d
ṽbũ qui ẽ vita acciperet corpus ñ viuificatũ nec cogruebat cũ qui ẽ
spc immortal vniri corpori ñ viuificato spu immortali. Preterea id corpus
erat ydoneum ad incorrupcionẽ & hoc q dr̃ ĩ lr̃a q incõuenient
z resultat p spm aiam & p aiam corpus totũ hoiem sine sui
cõtagiõ susciperet & accipere spc p supiores pocioresque aie sic dicit mr̃
que maiorẽ cõuenienciã ht cũ deo. Anima ṽo p inferiores ptẽ aie
s quã viuificat corpus & p hẽ duo ñ ad dm̄ intelligi qm̃ id corpus
s quã viuificat corpus & p aiam viuificatũ & p
cogruũ ẽẽ ad vnionẽ q quidẽ ht p aiam viuificatũ & p
spm ad ppetuitatẽ & incorrupcionẽ ordinatũ. Et qr verba q ad
pma ptẽ inducitur pcedunt s mediũ cogruencie io sẽ cõcedenda
Ad pmũ ergo q pd obicitur ĩ cõtrariũ q deus ẽ intimus cuilibet rei nõ ergo
vnitr̃ spu mediante. Dicendum q rõ illa pcedit de medio distancie ul colliganc̃
q quidẽ nõ est reperire. Nõ aut obuiat medio cogruencie quamuis
enim sit intimus p mediũ cõuenienciẽ polĩs ẽẽ uel principaliter ĩ omi creatura
Nõ tñ cogruum ẽ ut qualibet assumat ĩ vnitatẽ psonẽ sic ẽ ostensum ẽ
s capaci q ẽ ad eius ymaginem q cũ sua ymagine ht cõponere.
Ad secundum dicendum q obicitur q nõ magis vnitr̃ deus anime qũ carni ymo eque
im̄ediate utrique vnitr̃. Dicendum q verũ ẽ de im̄ediacione s quã pmat mediũ
faciens distanciam s nõ ẽ verũ de im̄ediacione q pmat mediũ faciens
cogruenciã qr plus cogruit vnioni sc̃a vel al q ẽ ad eius ymaginem
quã sc̃a caro. Ad tertium dicendum q obicitur q soluto medio soluuntur extrema. Dicendum
q ẽ nõ ht ueritatẽ de medio cogruencie sicut pz cũ ad accipit ĩ
uxorem aliqua rõe pulcritudinis nõ tñ ab ea separatur pulcritudine uel
uxorẽ aliqua rõe pulcritudinis nõ tñ ab ea separatur a cõ
cedente. Sic & ĩ pposito intelligendum ẽ. Pro anima nõ recedebat a cõ
simpliciter s solũ ad tps. Et corpus ẽ ex pma quã ade fui ad aiam
dispõnes ad incorrupcionẽ hẽbat & io p sepacionẽ ipius aie
cogruitatẽ ad vnionẽ nõ amittebat. Et io quamuis aia separaretur a

carne

no optebat diuinitatem a carne separari Ad 3m dicendum quod obiectio quod deus non fouit
carnem illam mediante anima dicendum quod si teneat hoc de medio per modum cause
non tenet tamen de medio per modum congruencie quoniam cum anima non fuit
tam corporis effectiua tamen ex quantitate corporis cum anima potuit esse
aliqua congruencia ad vnionem cum diuina natura //

Secundo queritur vtrum anima fuit assumpta a verbo mediante aliquo habitu
constituto et quod sic videtur Augustinus in xiiij li. de trinitate verbis per totum ortum summa
gracia est quod deus in vnitate persone nullis precedentibus meritis homini copulatur ergo videtur quod
dei filius vniatur anime mediante aliqua gracia sine dono constituto Item Augustinus
quod quia qui filio dei per naturam quam filio hominis per graciam ergo videtur quod vnio verbi
et anime fiat mediante aliquo dono constituto gracie Item perfectius est deus
cum eo cum aliquo per vnionem quam per inhabitacionem sed si deus in nullo habitat nisi
mediante aliquo dono constituto ergo non videtur quod animam assumat nisi mediante
aliquo habitu vel gracia disponente Item perfectius animam vniri verbo quam frui
deo sed anima que non fruitur deo nisi mediante aliquo habitu glorie per quem sit
deiformis ergo videtur quod non vniatur ipsi verbo nisi mediante aliquo
habitu gracie cuius deiformitatis superexcellat deiformitatem glorie
Item vnio est relacio sed nulla relacio introducitur in esse nisi per introductionem alicuius
absoluti quod ad aliud non est motus per se Si ergo deus assumit aliquam animam
quam prius non assumpsit cum hoc non sit secundum vnionem sui quia est inmutabilis
nec secundum mutacionem anime deo non esset esse quia secundum mutacionem est causa restat
ergo quod hoc erit mediante infusione alicuius gracie nobilissime Item vniri diuine
nature in vnitate persone hoc excedit omnem naturam creatam sed cum creata aliqua or-
dinatur ad aliquid quod est supra naturam suam indiget habitu adiuuante et ele-
uante ergo videtur anima vniatur diuine nature aliquo habitu gracie mediante Sed contra
omnis gracia que est a deo se equaliter respicit tres personas cum sit totius
trinitatis effectus ergo si habitus constitutus faceret vniri personam filii dei eadem
racione et personam patris et personam spiritus sancti Sed constat quod persona patris et spiritus sancti non sunt vnite
illi anime in vnitate persone ergo illa vnio non fuit alicuius gracie Item omnis
habitus constitutus dicit quid creatum sed omne creatum est in infinitum distans a deo infinitis
ergo per nullum creatum efficitur homo deus sed per vnionem fuit et ut homo esset deus ergo
non videtur quod illa vnio fieret aliquo habitu constituto Item si illa vnio fieret aliquo
habitu constituto cum corpus non sit illius gracie susceptibile ergo corpus non
esset vnibile sed corpus est vnibile et vnitum ergo non videtur quod vnio fieret anime
ad deum per habitum medium Item intelligamus quod deus assumeret vnam
animam gloriosam et ipsam deponeret planum est quod anima illa et ante vnionem
et in vnione et post vnionem non haberet nisi habitum glorie Si ergo habitus ille
quibus est creatus vnite et non vnite videtur ergo quod vnio diuinitatis ad animam
non fiat aliquo habitu glorie mediante nec alium habitum habuit eadem racione ergo non
videtur quod anima vniatur verbo mediante aliquo habitu constituto Responsio dicendum quod cum queritur
vtrum anima vniatur ipsi verbo mediante aliquo habitu constituto hoc dupliciter potest intelligi

s. Ro

Mediante habitu gratuito

Habitus gratuitus [illegible] 43 q. a. 3 — Causa

Aliud quod iste habitus in prima unione teneat rationem cognitionis vel rationem causae. Sic ita quod teneat rationem cognitionis sic concedi potest, quia anima unitur ipsi verbo mediante habitu caritatis, quia non decet ipsam uniri verbo nisi assimiletur habitu perfecte deiformi. Unde anima Christi non tantum fuit grata in instanti unionis sed et glorificata super omnibus animabus beatis, quia non decebat animam dei carere deiformitate. Sic autem intelligitur unio prima fieri mediante habitu gratuito ita quod iste habitus respectu unionis teneat rationem esse, sic intelligendo non habet, quoniam prima unio quae est per habitum infusum sic est unio amoris et cognitionis quae respicit tres personas. Unio autem prima respicit unam solam, quia uni personae unitur. Item unio facit hominem esse conformem deo et ad deum, quia gratia est influentia a deo exiens et ad deum reducens. Sed haec unio facit hominem esse deum, et ideo nullus habitus creatus potest hoc facere, nec per collationem alicuius boni creati fit ut homo sit deus, sed per hoc quod ipsa persona verbi seipsam facit humanae naturae hypostasim et suppositum. Hoc autem non facit secundum mutationem suam in se sed secundum mutationem factam in natura assumpta. Illa autem mutatio in natura assumpta fuit in ipsius deformatione ita quod careret personali distinctione in genere proprio et uniretur personae divinae. Sed quia hoc totum deus gratuita bonitate facit, ideo maxima gratia dicitur esse in unione divinae naturae ad humanam. Non quia prima unio perficiatur vel completur per aliquam influentiam creatam, sed quia fit per gratuitam dei bonitatem simul concurrente influentia doni gratuiti ad cognitionem non ad causalitatem. [illegible] quod hic concluditur quod non fiat unio prima mediante aliquo habitu gratuito. Unde rationes quae hoc concludunt procedunt sed quod dicit aliquis fieri per habitum gratuitum sicut concedendum quoniam [illegible] cooperante per modum causae sicut homo iustificatur mediante gratia informante et meretur mediante caritate movente et regulante. Ad duas ultimas auctoritates Augustini adductas de gratia unionis dicendum quod large accipitur ibi gratia non pro habitu animam informante sed pro eo quod gratis accipitur. Superexcellit tamen [illegible] et potest dici factam magnam gratiam cum dominum assumptum fuit a patre ubi et ita ex hoc non sequitur quod unio prima ubi ad animam fiat mediante aliquo habitu gratuito. Ad ultimas duas rationes de inhabitatione et fruitione dicendum quod non est simile quoniam inhabitatio dicit in anima et fruitio ipsa ponit aliquem actum qui fit ab anima ratione cuius gratia infusa est causa et ad quem habilitatur anima mediante gratia, et in quo excitat eam gratia est adiuta et regulata. Non sic autem est de unione quoniam natura humana unitur divinae absque actu suo, et forma se habet in per modum passivi et non activi, et ideo non sic indiget per habitum adiuvante et regulante dispositione, quod quidem sit [illegible] illius unionis. Ad [illegible] quod obicitur quod relatio non introducitur nisi per aliquam mutationem factam in aliquo absoluto, dicendum quod verum est, sed quemadmodum duae lineae possunt intelligi uniri in puncto et continuari ita tamen quod non sit mutatio in altera linearum nisi per hoc quod amittit distinctionem unitur, sic intelligendum.

quae est ubi ad animam vel hominem // quae est per habitum infusum

quia si deus assumeret aliquod individuum hominis in esse constitutum et gratia in fortuitu suam amitteret propriam distinctionem per unionem cum ipso verbo in unitate personae, in assumptione autem illius naturae quam filius dei assumpsit de virgine simul fuit formatio et unio et ideo numquam fuit in illo homine quem ad humanam naturam personalis distinctio. Hoc enim faciebat unio ipsius cum verbo. Et primo sic exponitur quia unio in unitate personae solum habet mediante aliquo habitu constituto. Assumptio enim proprie respicit illam naturam quam nullus cognitive non habeat [illegible] sed gratia. Ad id quod ultimo obicitur quod unum divinae naturae superexcellit gratiam creatam dicendum quod unio est et ideo concedendum est quod talis unio ex gratia sit, sed tamen non sic exponitur quod fiat per donum gratiae creatae quia omne donum creatum est hac unione inferius. Unde si quaeratur utrum gratia unionis dicatur quid creatum aut increatum, dicendum quod gratia unionis tripliciter potest accipi. Potest enim gratia unionis dici id per quod efficitur anima congrua ad unionem et sic dicitur donum gratiae creatae per quod natura excellit hominis disformiter. Alio modo dicitur gratia unionis gratia effectiva unionis et sic dicitur donum gratiae increatae. Tertio modo potest dici gratia unionis ipsa unio constituta sine [illegible] facta et sic ex parte divinae naturae dicitur quid increatum, ex parte humanae naturae dicitur quid creatum non absolutum sed relatum.

Tertio quaeritur utrum verbum sit unitum humanae naturae mediante spiritu sancto. Et probatur quod sic videtur quia unio verbi increati ad carnem est similis unioni verbi intellectus ad vocem sed verbum intellectus non unitur voci nisi mediante spiritu vel flatu spirato qui est vehiculum verbi sicut dicit Damascenus. Ergo nec verbum unitur carni nisi mediante spiritu sancto. Item omnis unio voluntaria est mediante amore sicut dicit Dionysius quia amor virtus unitiva est quam nobis unitiva, sed unio verbi ad humanam naturam est voluntaria ergo est mediante amore. Aut igitur mediante amore creato vel increato. Non mediante amore creato quia amor creatus non potuit facere illam unionem ergo mediante amore increato sed amor iste est spiritus sanctus ergo unio in humana natura facta est mediante spiritu sancto. Item maior est unio divinarum personarum ad invicem quam naturae assumentis et assumptae sed pater patris et filii nectitur spiritu sancto. Item remotiora coniunguntur per propinquiora sed minus distant tres personae quam nobis pater spiritus sanctus sicut vult Hylarius et Augustinus. Nam omne donum et omnibus eius donum est ex munere. Ergo videtur quod pater filii non unitur humanae naturae nisi mediante spiritu sancto. Contra. Si pater verbi unita est humanae naturae mediante spiritu sancto ergo spiritus sanctus est unitus humanae naturae. Ergo sicut filius est incarnatus ita spiritus sanctus. Item magis unitur medium extremo quam extremum extremo. Ergo si unio verbi ad humanam naturam est mediante spiritu sancto magis est facta unio in spiritu sancto quam in verbo sed hoc est falsum ergo etc. Item in unione divinae naturae cum humana non potest esse unitas [illegible] sed [illegible] ergo necesse est quod illa unio fiat mediante una persona sed filius et spiritus non conveniunt in persona. Ergo implicite est filium unitum humanae naturae mediante spiritu sancto in unitate personae. Item infinita est distantia in persona spiritus sancti sicut in persona filii sed quaecumque aliqua sunt in aequali distantia [illegible] [illegible].

Ro[sponsio]

Vinculo interveniente. Principio efficiente.

unitur non est medium uniendi alterum pro eo quod medium plus appropriat extremis quam extrema se invicem. Tertio videtur quod pater ubi non habeat uniri mediante spiritu sancto. Respondeo dicendum quod cum queritur utrum pater ubi habeat uniri humanae naturae mediante spiritu sancto, hoc dupliciter potest intelligi: aut ita quod illa unio fiat mediante spiritu sancto sicut vinculo interveniente, aut ita quod fiat sicut principio efficiente. Si primo modo intelligatur, sic non habet intelligi, pro eo quod prius ubi per se unitur humanae naturae non per aliquod medium. Nequaquam enim pater spiritus intelligitur media inter patrem ubi et naturam assumptam. Si autem unio illa intelligatur fieri mediante spiritu sancto sicut principio efficiente per modum cuiusdam auctoritatis et approbationis, sic intelligi habet. Incarnatio enim ubi fuit a patre et a filio mediante spiritu sancto. Sed hic modus non est hic quo sed inferius erit suo loco. Secundo queritur utrum in creationibus apostolorum apparere debeat spiritus sanctus. Nunc autem est quo utrum unio ubi fiat mediante spiritu sancto sicut vinculo interveniente. Ad hanc quaestionem videtur quod haec forma est non intelligibilis sic ostenditur vobis ad hoc inducte. Ad id non quod obicitur in contrarium quod ubi intelligibile unitur nobis mediante spiritu dicendum quod similitudo est inter creaturam et creatorem, ita tamen quod maior reperitur dissimilitudo. Unde quodammodo est simile et quodammodo non. In hoc enim quam est simile quod sicut mens fovet nostrum corpus mediante spiritu, sic deus pater fovit carnem assumptam mediante spiritu sancto. In hoc autem est dissimile quod spiritus est enchiricum ubi non sic spiritus sanctus patri filii. Nusquam enim est pater spiritus sanctus ubi non sit pater ubi et ideo quoniam ad hoc similitudo non potest nec debet attendi. Ad id quod obicitur quod unio voluntaria est mediante amore dicendum quod unio voluntaria dicitur dupliciter: aut quae est a voluntate, aut quae est secundum voluntatem. Illa unio quae est voluntaria quia est a voluntate est mediante amore sicut efficiente, illa non quae est voluntaria quae est secundum voluntatem, illa habet fieri mediante amore sicut glutino coniungente. Dico igitur quod unio ubi ad humanam naturam est voluntaria quia est a voluntate, sed non est voluntaria quia fit secundum consortium voluntatum, sed potius secundum quiddam naturae in una persona et ideo non sequitur quod talis unio fiat mediante spiritu sancto sicut vinculo interveniente, sed potius sicut principio efficiente. Ad id quod obicitur quod divinae personae nectuntur mediante spiritu sancto dicendum quod non est simile quia nexus duarum personarum attenditur secundum productionem, propter quod unius personae nexus fecit ita quod ille ab patre et natura nexus est distinctio personarum. Non sic autem est in proposito quia duae naturae conveniunt in unitate personae. Ad id quod obicitur quod proportio est in nobis pater spiritus sanctus dicendum quod duae est per appropriationem. Non quia pater spiritus sanctus magis concordat ad unionem causatam quam pater ubi sed quia non quia pater spiritus sanctus magis concordat ad unionem causatam quam pater ubi, sed quia unio tum perfecta ita quod non producat alium primum et precipuum per modum fecunditatis sed tum perfecta ita quod non producat alium primum et precipuum per modum fecunditatis. Et quia omnibus causatis producte sunt novitates et ex divina liberalitate. Hinc est quod pater spiritus sanctus dicitur nobis magis appropriari, et ideo secundum quandam appropriationem concedi potest quod unio illa fiat mediante spiritu sancto cum sit gratuita spiritus sancti in quorum efficiente, secundum appropriationem non interveniente tamen secundum personalem distinctionem.

In parte ista sunt dubitationes circa litteram et quaeritur primo de hoc quod dicit Contra quod in mortalitate non plantata dicitur ubi assumpta. Sed quod plus plantatur in patre hominem immortalitatem quam assumpsit mortalitatem quod firmum est quia mortalis fuit ante naturam ...

plantavit utrumque sexum scilicet feminam et masculum ergo utrumque assumpsit quod est sic fictum. Respondeo dicendum quod quedam plantavit deus in natura que respiciunt ipsius constitucionem quedam que respiciunt statum et actualem disposicionem. Cum ergo dicitur quod omnia assumpsit que plantavit, omnia dicitur id est que sunt de ipsius constitucione. Cum ergo ipse articulus contra hereticos de immortalitate et sexus distinccione non instat secundum veritatem sed propter presentis quantitatem paralogizat et sophistice instat. Et per hoc patet ad primum duo obiecta. Item queritur de hoc quod dicitur contra hereticos. Si in silva immunda invisibilibus immundis inquinari non potest quanto magis divinitas. Videtur enim quod racio non valet. Cum radius enim solis non inquinetur ex defectu illuminati, animatum quod spirituale est inficitur ex contagione carnis. Preterea filius dei est passibilis propter assumptionem carnis passibilis, ergo similiter fedus est caro sed spiritus fedatur et inficitur quando caro efficitur, ergo videtur quod hoc dictum verum dixit et hoc quod dicebat divinitas ex sui simplicitate tamen caro maculari.

Respondeo dicendum quod exemplum ibi est contra hereticos et valde bonum et efficax. Radius enim a rebus fedis non inquinatur propter hoc quod non contrahit in se contagium nec et ab eis pendet. Si ergo divinitas multo magis a rebus fedis distat et est independens multo fortius quod multo minus est contaminata. Unde valet id de anima propter hoc quod anima et si sit spiritualis habet tamen a corpore dependenciam et inclinacionem. Ad id quod obicitur quod filius dei passibilis est, dicendum quod id verum est propter communicacionem ydiomatum non quia paciatur secundum divinam naturam sed secundum naturam assumptam. Et similiter potest concedi quod sit caro, secundum quod caro nominat naturam sed non si quod nominat vicium quia suscepit carnis passibilitatem non [illegible]. Cum ergo obicitur quod spiritus inficitur cum caro efficitur, dicendum quod non valet quia obicitur de carni prout sonat in vicium. Item queritur de hoc quod dicitur quod caro non fuit prius concepta et post modum assumpta. Videtur enim sic quia quod non est non potest assumi sed caro que nondum concepta est nondum est, ergo non est assumpta, ergo necesse est quod caro prius concipiatur quam assumatur. Item non est assumpcio nisi carnis iam organizate sed ante organizacionem precedit formacio, formacionem precedit consolidacio, consolidacionem conceptio, ergo a primo ante assumpcionem est conceptio. Respondeo dicendum quod est loqui de conceptione quantum ad ordinem temporis et quantum ad ordinem nature. Si loquimur quantum ad ordinem nature sic prior est conceptio quam assumpcio, sicut et racio ostendit. Si autem quantum ad ordinem temporis sic non decet nec oportet ipsum esse. Non enim oportet quia utrumque fuit per virtutem infinitam que subito potuit facere. Non decuit quia mater non carnis fructum sed verbum debuit credere in angelica annunciacione, id autem melius probatur in sequenti distinccione ubi magister inquirit istam questionem. Item queritur de hoc quod dicitur et sine angelo annunciante et spiritu adveniente mox in utero verbum caro. Incarnacio enim excellencius opus est quam gracie infusio sed gracie infusio non est per angelicam annunciacionem, ergo nec incarnacio. Item doctores viatores [illegible] beate virgini cordi secundum gratiam quam angelice [illegible]. Verbum beata virgo credidit exaltata super omnes ordines angelorum, ergo post debebat [illegible] illuminari

Rº

Rº

S. Rº. Ordo
Nē.
tpis.

per beatam virginem ad angelum quem ergo est iste qui quantum conceptionem filii dei
precessit angelica annunciatio. Quaeritur de quo ordine angelorum iste fuit.
Videtur enim fuisse de superioribus angelis quia dicit Dyonisius quod quamvis preeminet
visu exterioris officii nunquam habent nisi de inferioribus qui illi misterium
incarnationis ignorabant et per ecclesiam didicerunt. Unde quod ysaia lxiii
omnibus iste qui venit de edom, sic exponit glossa. Habemus deinde quod incarnationem
debuit precedere angelica annunciatio sicut hominis prevaricationem precessit
dyabolica temptatio ut sic ordo reparationis correspondeat ordini prevaricationis.
Unde sicut dyabolus temptavit mulierem ut eam pertraheret ad dubium
et per dubium ad consensum et per consensum ad lapsum. Sic angelus nunciat
virgini ut nunciando excitaret ad fidem et per fidem ad consensum et per
consensum ad concipiendum dei filium per spiritum. Alia est ratio ordinis fuit quia
quia beata virgo erat in statu viatoris sed angelus in statu comprehensoris
et ideo voluit deum clarius pro tempore agnoscebat quia deum videbat angelus
facie ad faciem, beata virgo per speculum et per enigma. Reversus angelus
erat deus huius et misterii et beata virgo electa et perfecta fuerat ut esset
dei mater. Tertia ergo congruum est nescientem erudire per internuncium intellectum
dei mater. Tertia ergo congruum est et misterio familiari domine sue
et cognoscentem voluntatem dei. Congruum est ... fuit misterium incarnationis per angelum
humanae quod decebat et congruum fuit misterium incarnationis fuit
virgini nunciare. Tertia est ratio congruentie potest assignari quia incarnatio fuit
humani generis redemptio quod non tantum faciebat ad reparationem humanam
verum etiam ad reparationem ruine angelice et ideo angeli beati non debuerunt
excludi. Unde sicut sexus mulieris non excludebatur a cognitione
misterii incarnationis ut est in omnibus, sic est ut angelus nunciaret incarnationem beate virgini et
deus angelo mente nunciat mulieri incarnationem beate virgini et
virgine magdalene. Et patet quod decens fuit annunciationem precedere annunciationem
annunciationem propter triplicem ordinem scilicet reparationis generis humani, misterii
angelici et lapsus angelici restaurationis. Et gratia de gratia quod non fit
per angelum misterium deum quod gratiam infundendo per misterium humanitatis et per
ubi humanam. Sed incarnatio quod est primum totius glorificationis non per hominem
debuit nunciari sed sine dubio potius per angelum. Et deinde quod obiicitur quod
prior erat virgo maria deo quam angelus deinde quod verum est quantum ad
gratiam electionis sed non quantum ad gratiam comprehensoris. Et deinde quod quaeritur
de quo ordine fuit deinde quod probabiliter creditur quod fuit de ordine
archangelorum sicut canit ecclesia. Unde si dicatur gabriel fuisse summus inter
angelos hoc non inter se quod est nomen sed hoc quod est nomen misterii et noviter
sed quod ad nunciandum exteriora pertinet et hoc non impedit quod gabriel
briel potuit scire misterium incarnationis et alii angeli potuerunt etiam nos
novare vel possit dici quod inferiores angeli sciverunt misterium incarnationis
sed querebat profunda dei consilii et hoc melius cognoverunt postquam filii
exaltationem et in predicatione quia explicata est et manifesta multiformis sapientia
quaeritur de carne ubi prius quam conciperetur etc. Hic agit magister de

Quod incarnatione, hic non agit de conceptione et quantum ad conceptionem filii dei

Ratio

1

Misterium angeli 2

In statu angelico 3

p̄cessit sc̄ificatō ūginis/ hō ista p̄s h̄t duas p̄. In p̄ma detīmat q̄liꝛ
ūgo maria fuit p̄ sp̄m scm̄ sc̄ificatā ⁊ ab om̄i labe purgata/ 2°
ūo detīmat qualiꝛ caro x̄pi fuit p̄ sp̄. s. concepta. i. ch̄ iij. Cum ue
incarnat° abūt etc. p̄ma p̄s dūit° i ij p̄s i quarꝫ p̄ma detīmat de
sc̄ificatōe que p̄cessit x̄pi conceptionem. In 2ª uō inq̄uit utrꝫ caro
x̄pi ita po° i abraha detīmata sicut i uīgine po° sc̄ificari/ p̄
p̄mo agit de sc̄ificatōe 2° uō de decimatōe etc. Cum at i ª caro fuit c°
p̄ma p̄s dūit° i tres p̄s i p̄ma detīmat q̄ fuit sc̄ificat° exigentia
i 2ª q̄ fuit sc̄ificat° sc̄a i nim q̄ ss. etc./ tcia uō q̄ sc̄ificat° fuit
efficat° etc. Quz at sac ūgo eēt ab om̄i pc̄o etc./ hec at p̄s i q̄ agiꝛ
de ūgis sc̄ificatōe sp̄ctat ad p̄ntē cōsidacōnem. Ad intelligen
tiam huius p̄tis incidit h̄ q̄o de sc̄ificacōne ūginis q̄rit ad duo/ p° q̄ritur
de sc̄ificatōe ūginis q̄rit ad cōgruentiā tp̄is/ 2° uō q̄rit ad efficaciā
uirtutis/ Circa p̄m q̄runt tria p° q̄ritur utrum caro ūgis sc̄ificata fuit
an animacōnem/ 2° q̄ritur utrū anima eius sc̄ificata fuit an ōiꝛ ⁊ genitō
3° q̄ritur utrꝫ sc̄ificata tō fuit an natiuitatem ꝑ originem etc.

Circa p̄m sic p̄cedit⁊ q̄ritur utrum caro ūgis sc̄ificata fuit ante
animacōnem. Et p° p° q° sic° sic° ij° anguin formavit tuto nom
te/ Costat q̄ bta ūgo excellentior fuit q̄m ~~[illegible]~~ Ieue/ ego
p̄us fuit app̄bata ⁊ purificata eius caro q̄m eēt formata/ sz an
fuit facta q̄m animata/ ego an fuit carnis sc̄ificat° q̄m animat°,
Item sup° i° luc. j exultauit i gaudio infās i uto in glo. nondum
erat ibi sp̄c uite ⁊ ia erat sp̄c gr̄e/ ego multo fortius h° fuit i dn̄i
matre que dignior fuit q̄m Io/ ego sc̄ificata fuit an sp̄m uite ⁊
ita an animacōnem Item nō ē minus potēs ūtus sc̄ificans q̄m sit ūtus
inficiens ⁊ fedans/ sz caro infici p̄t ⁊ fedari an animacōnem/ ego
par rōe an anime infusionē ymo fortiori p̄t sc̄ificari cū ōīa
na. s. fide. i. Ergo ego bte ūgi h° cōcessit ē q̄rancꝫ cōgruum ē cō
cedi pūre catē/ uiꝫ q̄ caro eius an animacōnem sc̄ificata fuit Item
conceptō gloriose ūgis fuit de ltimo mr° de parentibus scis ⁊
de mre stili sz q̄ narrat qda hystoria/ uiꝫ ego q̄ ipa ⁊ cep° fuit
ūtute ss. Ergo i ª concep° que ē sz l̄ri ⁊ mariorum ⁊ sz ss admitorum
sc̄a ē ⁊ inmaculata/ uiꝫ q̄ caro ūgis marie i ipa sua ⁊ ceptione
fuit sc̄ificata/ sz an fuit concep° q̄m animato/ ego fuit an sc̄ifica
q̄m animata. Sz q̄ bn̄ ad ludorum dictum concep°ꝫ sc̄ifi° nimie p°
tat/ q° nō erat sz uel i ipo conceptu p̄pt peccatum q̄ ineat/ Sz costat
q̄ d° nō ē dcm̄ p̄p° peccatum q̄ eēt i parentibus/ q° potuisset ea concipe
sine pc̄o/ ego dr̄ p̄p° causam pecci que erat i carne/ ego nō uiꝫ q̄
sc̄ificat° fuit an infusionem anime Item sc̄ific° ē p̄ aliq̄ munꝫ gr̄e
ss. sz si nō h̄t eē i carne sz i aīa/ ego nō uiꝫ q̄ an fuit carni gr̄a
infusa q̄m aīe Item eē gr̄e p̄suppo° eē uīe ⁊ p̄fcō gr̄e p̄fcōꝫ ne
Ergo sc̄ifi° dr̄ effcm̄ gr̄e ymi sic inp̄gle uiꝫ q̄ caro sc̄ificate an
q̄m ab aīa ymificare Item uel p̄ꝫ ad sc̄ificacōꝫ q̄ nō p̄ꝫ ad

glificacōꝫ

S. R.º

sed caro ante animationem non pertinet ad glorificationem in virtute. Unde fetus abortivi ante animationem non resurgunt ut dicit Augustinus. Item caro ante animationem non erat ydonea ad sanctificationem. Item non fuit caro virginis ante sanctificata quam animata. Contra. Hugo. Dicendum quod caro beate virginis ante animationem non fuit sanctificata, non quia deus non potuit carnem virginis purificare ante quam animaret, sed quia sanctificatio habet esse per aliquod donum gratuitum supra additum, quod quidem non habet esse in carne sed in anima. Ideo si caro beate virginis dicitur sanctificata, hoc est mediante gratia in eius anima, vel mediante gratia [illegible] in animalibus [illegible]. Constat quod non mediante gratia existente in eius anima, quia tunc esset oppositum in adiecto, videlicet quod caro sanctificata ante animae creationem, quia tunc esset [illegible] sit prius et tamen sanctificetur per virtutem gratie illius anime. [illegible] Si autem intelligatur hoc fieri per gratiam que collata posterius in uno et eodem [illegible] non potest esse verum [illegible] [illegible] non sanctificatio fuit animalibus [illegible] non habet transfundi a parte in plenum, pro eo quod plenitudo non est in parte [illegible]. Et hoc est quod dicit Hugo ad animam ideo [illegible] sanctificationis gratiam. Et hoc est quod dicit [illegible] ex [illegible] ante concepcionem [illegible] sanctificationi potius quia non erat [illegible] sed in carne [illegible] non sufficiebat animam. Erat enim [illegible] in carne [illegible]. Secunda vero est quia [illegible] hoc esset ad sanctificationem gratiam que respicit animam [illegible] posset quod sanctificatio [illegible] a parte in plenum sit [illegible] [illegible] opposita essent [illegible] mediante cohibita libidinoso [illegible] amplexus maritales [illegible] et eodem. Et ideo dicit Hugo fortemur [illegible] ut sic sanctificata fuit et concepta [illegible] se [illegible] ut sic sanctificata fuit [illegible] absque [illegible] sanctificate [illegible] [illegible] non admittit quo [illegible] [illegible] ubi libido non [illegible] tamen peccato fuit [illegible] a quo peccatum non fuit ubi libido non [illegible] et libido defuit [illegible] defuit. Tertia ratio est quia [illegible] quod sanctificata esset et libido defuit [illegible] solius beate virginis [illegible] Non tamen decuit ut deceret [illegible] hoc quod hoc est solius beate virginis [illegible] sine peccato concepit et sine dolore peperit. Sola enim [illegible] ut [illegible] sine peccato concepit et sine dolore peperit [illegible] non debuit sed soli virgini [illegible] et ideo hoc [illegible] beate virginis concedi non debuit, sed soli virgini [illegible] [illegible] Dico glosam de [illegible] concepisse non [illegible] fuisse [illegible] Dico peperisse virginem non tamen [illegible] alioquin non erat [illegible] [illegible] et carnis [illegible] integritate [illegible] dedit [illegible] non [illegible] virgine [illegible] sed [illegible] [illegible] et ideo [illegible] quod caro eius ante animationem non fuit sanctificata, et concedendum est [illegible] quod hoc probat. Ad [illegible] quod obicitur [illegible] [illegible] quod [illegible] non ponit [illegible] ante agnovit quam fovit. [illegible] quod [illegible] et [illegible] predestinationis [illegible] et ipsum sed esse [illegible] predestinatum [illegible] et ideo non [illegible] [illegible] non potest [illegible] esse ipsum predestinatum. Ad [illegible] quod obicitur de quod caro [illegible] virginis ante fuit sanctificata quam [illegible]. Ad [illegible] quod [illegible] [illegible] quod nondum erat [illegible]. [illegible] quia [illegible] non fuisse in [illegible] [illegible] et non esse [illegible] non [illegible] et ideo [illegible] non fuisse [illegible] non [illegible] adhuc [illegible] erat. [illegible] fuisse [illegible] [illegible] exultat in utero. Ad [illegible] quod obicitur quod caro potest [illegible] [illegible] exultat [illegible] [illegible] ante animationem [illegible] sanctificationi. [illegible] quod non est simile, quia [illegible] carnis [illegible] ante animationem [illegible]

1.

2.

3.

1.

est carnal' non spūal', non magis ħt turpitudinem caro uitiosa ex
carne uitiosa quam sancta ex parentibus sanctificatis per generationem. Et ideo quod obicitur
quod conceptio virginis fuit ex legitimo matrimonio, ergo non fuit ... quod communiter dicitur
probabiliter, scilicet quod concepta fuit de semine et ex coitu coniugali absque
omni culpa actuali. Non tamen sequitur quod concepta fuerit absque omni peccati
contractu, quia ita turpitudinem ... ex illis qui generantur ex coitu legitimo sicut
qui generantur ex coitu adulterino, sicut omnes sancti fuerunt ... Ergo.
Et si obiciatur quod non debuit esse cum originali, quia sancta erat mater eius ...
fecunditate et propter fecunditatem sterilis matris que non fuit ab homine sed
a deo. Dico quod ideo non valet, quia hoc simile posset obici de Iohanne et Ysaac
qui de sterilibus sunt concepti. Probatur non quod sunt alii ut spiritus operatores, alii
ut sancti. Et illi quidem operatores ut spiritus qui operis facti sunt ministri; tunc ut
spiritus sanctus operatur cum non facit communis operis ministerium sed sanctificat id super quod
operatur. Dico ergo quod in conceptione solius filii dei qui est sanctus sanctorum non
communis operatio est ut spiritus, sed ut spiritus sanctus. In conceptione vero qua Iohannes est con-
ceptus sive beata virgo operatus ut spiritus. Non sola virgo Maria dicitur
concepisse de spiritu sancto. Probo: nullius conceptio solempniter celebratur
ecclesia nisi solius filii dei in annunciatione beate virginis Marie. Sunt tamen
aliqui qui ex speciali devotione celebrant conceptionem beate virginis quos
nec omnino laudare nec simul audeo reprehendere. Non omnino approbare
audeo pro eo quod sancti patres qui alias virginis solempnitates spiritu sancto
dictante statuerunt, qui et magni amatores et veneratores beate
virginis fuerunt, conceptionis virginis solempnitatem non decreverunt. Bernardus
precipuus virginis amator et honoris eius zelator illos reprehendit qui conceptionem
virginis celebrant. Statuta et libri ecclesie de sanctorum celebrationibus
omnia sunt ita sunt superstitiose, ut nullo die pro aliquo sancto solempnizet
in quo nec per quod prima sancta non fuit ... hor ille defert. Ergo
sanctitas non fuit in virgine ante anime infusionem, non omnino videtur congruere
conceptionem illius solempniter celebrare. Non et audeo omnino reprehendere,
quia ut quidam dicunt solempnitas non cepit celebrari humana
inventione sed divina revelatione. Quod si verum est, sine dubio bona est solempnitas
in eius conceptione. Licet quia hoc autenticum non est, non compellimur credere,
quia et contra fidem certam non est, non compellimur negare. Potest et esse quod ista so-
lempnitas possit referri ad diem sanctificationis quam conceptionis,
conceptionis fuit ... et dies sanctificationis incerta ut probabiliter inferius, non
non incongrua solempnitas diei sanctificationis statim potuit in die conceptionis,
non inmerito, quia communis conceptionis dies non oportebat celebrari pro eo
quod non fuit sanctitas in conceptione. Sunt tamen in reprehensibiliter ... gaudio
pro eo quod tunc inchoatum est ... cum angelis virginem de qua salus
totius mundi processit conceptam gratias deo exsolvere et obmittat
exultare in deo salutari suo, nec qui erga virginem gloriosam magis devote
afficitur.

et magis considerat preterita quam futura, et magis est considerandum bonum de fine
quam fundamentum. Ceterum et si filius regis claudus nascatur qui sic a
claudicacione per processum temporis liberatur, non est de claudicacione dolendum
sed potius de nativitate gaudendum. Per hunc modum si quibus in die concepcionis
eius solempniter attendentibus magis sanctificacionem futuram quam concepcionem
preteritam non videntur digni redargui. Et ideo dixi quod tales non inculpandi
audeo nec laudare. Credo enim et confido de virgine gloriosa quod si quis
hanc solempniter celebrat non ex amore nativitatis sed potius ex devocione
virginis. Non credebat et quid quod clerici possunt ex sacra scriptura, quod benedicta
virgo devocionem eius acceptat, et si aliquid est reprehensibile, ipsos quod apud
iustum iudicem dignabitur excusare. Non huic obviant dicta Bernardi,
potius enim intendit excludere errorem ne quis credat virginem
sanctificatam in concepcione quam erga virginem devocionem nostram minuere,
cui nunquam nimis possumus esse devoti. Ita tamen quod non credat de ea
quod sit contra veritatem et sacre scripture et fidei sane, quia omnem devocionem
veritatem tam erga dominum quam erga matrem eius debet precedere. Quod si ab
obiciatur aliorum sanctorum concepciones non esse celebres propter receptas sancti-
ficaciones. Potest enim dici quod alii sancti pro malo non habebunt si ab
specialis honor matri domini tribuatur quam sanctificatoribus ipsius, magnitudo et
acceleracio ceteros excellit, et ideo mirandum non est si spiritus sanctus
inhabitans in cordibus fidelium et devocionem ipsorum magis erga vir-
ginem inflammat quam erga alios sanctos et sanctas. Hac est de causa in nostro ordine
quottidie de virgine gloriosa facimus officium speciale,
commemoracione certe(?), sed hoc pro beato Petro apostolorum principe solito ter in anno
officium facimus. Cuiuscumque in hora quacumque die ab fidelium cum
totis precordiis et visceribus honoret virginem incorrupta non est
pertinaciter ne ipsius virginis ... amplificatore(?) et
amatores et omnes fidelium suorum laudatores sicut illi qui tales sunt
experimento multiplici cognoverunt. Fuit autem originale peccati

Secundo quantum utrum anima beate virginis sanctificata contraxerit(?), et quod vere
Anselmus de conceptu virginis: decebat ut illius conceptus fieret de
matre purissima quam niteret ea puritate qua maior sub deo nequit intelli-
gi; sed maiorem puritatem putabis ubi nec actualis nec originalis culpa invenitur quam
ubi est aliqua earum. Sed beata virgo fuit purissima, non videtur quod caruerit
originali culpa. Ergo videtur quod ante originalem culpam sanctificata fuit. Item Augustinus
de natura et gracia de matre domini: Dum de peccatis agitur nullam volo prorsus
habere questionem. Ergo non videtur in ea fuisse peccatum nec actuale nec contractum. Item
honor matris refertur ad filium, ut dicit Damascenus. Sed omnibus hono-
ribus debetur filio gloriose virginis maxime quantum ad immunitatem peccati. Ergo ad
honorem filii spectat habere matrem puram et sanctam, videtur quod mater continue
fuit ab omni culpa tam originali quam actuali. Item si est ponere extrema

quod ponere medium. Secundo quod ponendo habuerit originale peccatum in anima et in carne
sicut filii ade habent quod contingit in utero matris et in anima et in
carne sicut in christo, ergo contingit reperire medium. scilicet habuerit in carne
et non in anima vel in anima et non in carne, sed habere in anima et non in car-
ne est impossibile quia originale ortum habet a carne. anima enim non traducitur sed
creatur, restat ergo quod tale aliquid prius fuit quod habuerit originale solum in carne et
non in anima sed aut fuit in illa quod magis accedit ad primum parentem et sic virgo
maria etc. Item sanctificatio beate virginis excellit sanctificationem aliorum sanctorum
ergo cum beatus Johannes sanctificatus fuit quantum ad nativitatem ex utero quam ecclesia
celebrat, videtur quod virgo maria non tantum sanctificata sic fuit sed quantum ad
nativitatem in utero. Secundo nativitas in utero est in anime infusione et beata virgo
in instanti infusionis anime sanctitatem habuit divine gratie, ergo numquam habuit
infectionem originalis culpe. Item impossibile fuit gratiam dari anime beate
virginis in primo instanti creationis. Secundo congruum est ponere quod anime illi deus
dedit quod congruebat ei suscipere, ergo videtur quod in primo instanti dedit ei
gratiam. ergo cum gratia non possit simul stare cum culpa. ergo gratia perdit
ergo originalem culpam non contraxit. Secundo non est dicendum quod gratiam perdidit
ergo videtur esse dicendum quod non habuit culpam originalem. Contra. Secundo quod ro. v. omnes in adam
peccaverunt. hoc autem non est nisi quia fuerunt in adam secundum seminalem rationem, ergo si virgo
fuit in adam secundum rationem seminalem videtur quod contraxit originale sicut et alii.
Item augustinus Nemo liberatur a massa perditionis nisi per fidem redemptoris, ergo omnes
quotquot eripiuntur per christum eripiuntur, sed non liberatur quis a peccato quod
non habet ergo videtur quod omnes alii a christo contraxerunt originale peccatum. Item bernardus
Salvator noster sicut pro omnibus liberandis venit, ita nullum liberum a
peccatu reperit, nec beatam virginem reperit liberam ergo originale peccatum
contraxit. Item hoc ipsum videtur ratione quia si beata virgo caruit originali peccato
caruit merito mortis ergo vel iniustitia facta est ei cum mortua est vel
dispensatione pro salute generis humani mortua est. Secundo primum facit ad querelam
dei quia si ita vivere deus non est iustus retributor. sed ad contumeliam christi
quia si ita videtur christus non est sufficiens redemptor ergo utrumque falsum est et
impossibile restat igitur quod habuit peccatum originale. Item nullus pertinet ad redemptionem christi
nisi qui habet culpam. si ergo beata virgo caruit originali videtur quod ad redemptionem
christi non pertineat. Secundo magna est gloria christi de servis quos redemit, ergo
si non redemerit beatam virginem nobilissima gloria privatur. Si ergo hoc est
prophanum et impium dicere videtur etc. Item si beata virgo peccatum originale non
habuit et tunc est clausa ianua nisi merito originalis peccati videtur ergo quod si mor-
tua fuisset ante christum statim evolasset ad celum, ergo non videtur quod ianua
omnibus aperta fuit per christum et ita falsum dicit apostolus cum dicit ad col. i. placuit
ei per ipsum reconciliare omnia que in celis sunt quia in terris sunt. Responsio ad
predictorum intellectum est notandum quod quidam dicere voluerunt in anima gloriose
virginis gratiam sanctificationis prevenisse maculam originalis peccati, verum autem hoc assignant

Ro

Ro

qr decebat aiam glose ugis sctificati excellen^me sup ha-
bundacia scil sup aiab adoz scoz no so^m quo ad hundaciā
scil s; z quo ad accelacioy tpib io i instati sue creacois
fuit ei gra infusa, z i eod instati sue c̄acois aia infusa ē
carni qr omy mobiliy nobr ē sapia Et nescit tarda mo
limina sp̄c sci gra, z multo potetiore gra qui na, hinc ē q effcb
grē sci magi pualuit i carnē qui effcub fedit i aiam
z io culpa nō cōtraxit, s; at po ut passe fulcidu ulti gruey
tū pp^r sp̄ipuū honorē quē decebat de mre pissia fi,
tū pp^r ugis progay sur^ē que debuit i dignit^e sctificaco^s
cetod scob z scab pire, tū z pp^r ordis decorē ut sic fuit
p^a immunis ab ori^a z i carne z i aīma sue i cā z i effcu z
p^a utq; nō hret ori^e hc eēt p^a med que quodamo hret z
quodamo nō hret, z ista ē bta ugo que mediatrix ē int nob
z xp̄m, sic xp̄c int nob z deū Et hc dut sonac ubū augi
cū d^t q bta ugo pissima fuit ea pur^te q mai' sub deo
neqt intgi In hc eni not grad sue pur^t inferiore eē ueri filij
z supiorē veri adoz scoz z io gi media, Kony h; ulti eod
z supiorē veri adoz scoz z io gi media, Kony h; ulti eod
gruey nolunt quidā apponē addētes insup eo q nō re-
pugnat in^t sacre scpte z fidi xane, vi^t in qn nō repugt
ymo po9 cōsonat si quis eo instiā attēdat, Bta eni ugo m^a
sigta fuit p archā, aīma nō bte ugis sigta fuit p urna
i q̄ positū fuit māna Cū go urna i^a porg fuit impleta
māna qui posita i archa porg saltē p in sctifi^ta fuit aīa
bte ugis qn carni unita, fidei eni xane ut d^t po pdca
nō repugt pco q dut ipam ugine ab ori^a pcō libata p
grām que quid pcedebat z ortū hēbat a fide z a capite
xo sicut grē adoz scoz, z itey h; i^a gra puenit aīe infcr
xo sicut grē adoz scoz, z itey h; i^a gra puenit aīe infcrz
nō tū puenit carnis fedit^e z io vae illig fedit inste re-
mansit i ugie penalitcb, Bta eni sctificaco nō obuiat
pene s; culpe, z hinc ē q bta ugo penalitab fuit obnoxia
z p xp̄m libata a pcō ori^a s; alr qui alij qr alij p9 casu
erexisti, vgo maiā qi i ipo casu sustētata ē ne rueret, sicut
eoy po^r de duob cadētib i lutū z p ista via effugiut
auctcb z vob q g cob adducunt dutes nō cōclude q bta
ugo huit infectioy ori^e pcī quo ad effcm s; quātū ad
cany so^m, Alioz pmo po ē q sctificaco ugis subsecuta ē ord
pcī cōtrcoy z hc qr ng immunis fuit a culpa ord^e pcī u so^m
filig ugis Sic eni d^t apg ro iij Oms pccaūt z eget gra
dei i glo oms pcōres ueniūt grām dei i eo qui solg sine
pcō uenit, z oms eget gla dei i ut ipe libēt qui pt nō tn
qui libācōe indigeb Et hc ipm d^t aug9 9 s^r Jo tctab i ubū Ecce

vbi dt q solus pcta mundi potuit auferre qui solus sine pcto venit
qr omi pcto caret. hic at modus dcdi gruior e et vorabilior et
securior. Gruior in quantu qr omibus fide dtenet. qr bta virgo hunt
orile cu id appeat ex nece ipius pena̅le quo no e dicere ipam
passa ee pp aliorum redeptionem q̅b et no e dicere p assumptionem
huisse p contractionem. Rorabilior et e qr ee no potuit ee grie vel
tpe vel na. et p dt augus q pius e nasci qua renasci. sic pius ee
qua bn ee. pius e i anam vniri carni qua gratiam dd infundi.
Sic caro id infecta fuit ex sua infectione nata est aiaz culpa
orilis inficere. necium e i ponere q an fuit orit culpe infecto q
scificatio. Securior et e qr magis consonat fidei pietati et scorum
auctiati. scorum aucti magis consonat p eo q cum scis au de ma
ria loquatur sorum sorum excipiunt ab ista gnalitate q dr oes pecaunt
i adam. vnus at inveni dixisse de hijs quos audivimus auribus
nris virginem mariam a pcto orili fuisse immunem. pietati et
fidei magis concordat p eo q et si mr honoranda sit i tantum et
magis erga ipam honorando sit devotio. multo maior e honoranda
erga filium ex quo e ei omibus honor et gloria. et io qr hoc spectat ad
excellentiam dignitatis xi qr ipse e omium redeptor et salvator. et
q ipse omibus apuit ianuam. et q ipse vnus p oibus mortuus est.
Nullatenus ab hac gnalitate virgo maria excludenda e ne du
mris excellentiam amplificamus filij gloriam minuamus. et mr pure
que magis vult filium extolli et honorari qua seipam. ut pote
creatorem creata. huic i pom adherentibus ppter honorem ihu xi qui in
pendicat honori mris dum filius miserum incomparabiliter excellat.
Concedamus si q quibus opido virginis scificatam fuisse pro orto pcti
contractionem. vnum vobis hoc plantibus concedende sit. Ad secundum q obi
i contrariu q virgo purissima fuit dicendum q tria attenda sunt i ista auctoritate
primo qr dt sub deo. et i hoc innuit q defuit a puritate xi et io
aliquam maculam habuit vel orilem vel actualem vt probatur go ordinem
io multi dicere q caruit omi culpa actuali no orili. cd attenden
dum e q dd cum maior nequit intelligi. s venabiliter dicendum dd intelligi
quo venabilior cogitari dd no venabilior cogitari q nata de volup
tate viri caruerat orili pcto. postmo attendendum e q dt q de mre pu
rissima fuit e ista conceptio. i quo innuit q hoc summa puritas po
nenda e circa p tpe i quo concepit filium dei. et tc cito purificata
et mundissima fuit sic probatur l et io no scitur caruisse oi culpa.
Ad id q obi q nra honoranda e quo cu agitur de pctis s illud augus
dicendum q augus intelligit de pcto actuali no de orili sic pz ex serie lre.
Ad id q obi q honor mris refertur ad filium dicendum q verum e no tn se
q omibus honor qui attribuitur filio attribuendus e mri qr sic no
eet filium honorare s potius filio contumelia facere dum honorem ei soli

debitum

quib alii attribuet. Et quia hic ho(mo) fuit immune esse ab omni peccato
tam originali quam actuali solus filius dei est qui solus conceptus est de spiritu sancto
et natus de virgine ideo virgini attribuendum non est. Sufficiunt enim virgini
alie dignitates quibus eius filius communicavit et decet quia superexcellit
omnes humanas laudes et devotiones et ideo non oportet novos honores
confingere ad honorem virginis que non indiget nostro mendacio quia tantum
placita est .... Ad 3m dico quod obicitur quod si est ponenda excellentia matris dei
quod verum est si melius est natum sit conficere de exemplis sed debitum oportet
quod verum est si melius ... natum sit ... de ... debitum
divine et congruentia. Non sic autem est in proposito. Nam ponendo tamen sanctificationem
effectum vel effectivam fuisse tamen non congruum decet. Ad 4m dico quod obicitur quod sanctificatio
excellit sanctificationes aliorum sanctorum quantum ad ymaginem et celeritatem
dico quod verum est virtutem non sed ex hoc quod sanctificata fuit in primo instanti
dicimus quod verum est virtutem non sed ex hoc quod sanctificata fuit in primo instanti
conditionis? que ... non excellit in magnis decet. Ad 5m dico quod obicitur
quod prophete fuerint in primo instanti gratiam infundi dicimus quod absque dubio
non erat inpossibile apud deum omne verbum. Ad 6m dico quod possibile fuit
ipsam ab omni peccato immunem. Non tamen hoc decuit alicui con
venire nisi ei soli per quem omnes facti sunt salvi scilicet domino Ihesu Christo ut non
credens nisi ei soli per quem omnes salvi scilicet ... ut ipsi soli sit gloria et honor in secula
et in conspectu eius omnibus ... ut ipsi soli sit gloria et honor in secula

Tercio queritur utrum beata virgo sanctificata fuit ante nativitatem. Secundum ...
Et quod sic videtur ad ludovicum est fuit parum duo ... ante sancta quam nata
Item videtur quod paucorum ... collatum prophetas esse non est
Item videtur quod ... negatum. Item Io. et Ie. sanctificati fuerunt in utero sed quod
tante virgini fuisse negatum. Sed ... Luc. i. spiritu sancto replebitur adhuc
hic Ie. antequam exires etc. et Luc. i. spiritu sancto replebitur adhuc
ex utero matris sue. Ergo videtur quod multo fortius virgo Maria fuit in
utero sanctificata. Item ecclesia celebrat et solempnizat virginis nativitatem
Sed statuit in peccato solempnitas non debetur ergo videtur quod in hora
nativitatis fuit sanctificata. Item si aliqui pre de plenitudine gratie filii beate
virginis debuit participare nunc eius maxime debuit participare
ergo sicut esse maxime erat ydonea ut cum ipsa participaret gratia
augmentare cum ea gestabat in utero ... Sed contra videtur ut sit ipse primogenitus glo
gratia fuisset repleta. Sed contra videtur ut sit ipse primogenitus glo
quod primus sine peccato natus et primo impassibiliter resurgens ergo videtur quod
beata virgo non fuit nata sine peccato cum nata fuit ante quam Christus
ergo non fuit sanctificata ante quam nata. Item augustinus ad dardanum
ia gratia qua efficimur templum dei singuli non ... vivatorum est
quod non natis hominibus esse potest. Ergo cum per sanctificationem beata virgo sit
sancta templum dei non fuit ante sancta quam nata. Item ... perpetuas primi
quam diu habet continuitatem cum sua causa. Sed anima contrahit ... a parentibus
ergo quamdiu plebs ... non videtur quod ab originali peccato possit
mundari ergo non sanctificari. Item esse ordinatum presupponit esse distinctum
sed gratia sanctificationis presupponit esse distinctum ergo nulli potest conferri nisi habenti esse

distinctum

go quam diu plebs victa est nunquam non vi posse sanctificari. Item sanctificari in
utero est effectus cognitus soli deo, ergo de nullo sancto asserendum est esse sanctificatum
in utero nisi de eo de quo expresse legitur in scriptura tradita a spiritu sancto,
sed hoc non legitur de virgine, ergo etc. Iuxta hoc queritur quare ponuntur exprimuntur in
scriptura sanctificatio Ieremie et Io. baptiste quam altius sanctificata, et si tu dicas quod illi
fuerunt soli sanctificati tunc est quod verum hoc sit cum multi fuerint sancti tam in no-
vo quam in ve. t. et sancti valde eminentes. Respondeo dicendum quod proculdubio habet
hoc ecclesia, videlicet quod beata virgo fuit in utero sanctificata, et id patet ex hoc quod eius nativitatem
tota ecclesia celebrat quod non faceret nisi sanctificata esset. Si autem queratur quo die
vel hora sanctificata fuit hoc ignoratur, probabiliter tamen creditur quod cito post infu-
sionem anime sanctificata fuit infusio gratie, quod quod autem sit de hora precio habendum
est quod ante nativitatem sanctificata fuit, sed cum hoc expresse non habeatur in scriptura
habetur tamen per ex hiis que in scriptura leguntur. In scriptura namque non legitur quod in
circumcisio inchoetur a iohanne qui fuit consummator prophetarum et initium legis
nove, et beata virgo nata et concepta fuit ante Io. ideo in nullo habetur de eius
nativitate vel sanctificatione in evangelio, hoc tamen in non sunt in ve. t. pro sanctificatio
eius pertinet ei. In novo habetur de sanctificatione iohannis in veteri de sanctificatione Ie-
remie, utrumque legitur in utero fuisse sanctificatum, et ex hoc quod a minori colligitur
hoc beate virgini fuisse concessum. Certa sit, dicit Bernardus, quod aliis legitur fuisse col-
latum non est credendum virgini fuisse negatum, maxime cum sanctitas virginis
excedat Ie. et Io. puritate et virginitate in aliis fuit virgitas, in hac
cum virginitate fecunditas, et si illi sanctificati fuerint in utero quia ad summi scientiam
sive expressionem prophetie accesserunt magis, quanto magis illa in utero
sanctificari debuit que dominum in utero portavit. Io. namque inter ceteros de
domino prophetavit quia de visceribus utero ad adventum domini exultavit, et post
monstravit suo digito dominum. Ie. et post Io. expressius prophetavit cum dixit
Novum faciet deus super terram mulier circumdabit virum. xxxvi. In hoc namque quod dicit
Novum faciet deus super terram dat intelligi quod non ex virili semine, et quod est quem
circumdet non erat parvus homo quia necesse esset novum, et in hoc tetigit prophetiam
quod dicit Ysaias ecce virgo concipiet etc. In hoc autem quod subiungit, et circumdabit
virum datur intelligi Christum ab instanti conceptionis fuisse perfectum gratia
et sapientia prophetavit ulterius sancto qui cum omnia gesta sua signa fuerunt
dominice passionis, et propter de hiis duobus legitur specialiter quod fuerunt sanctificati in utero
et propter hos duos datur maxime intelligi sanctificatio beate virginis. Si quibus autem
videtur dicere quod aliis sanctis contingit sanctificari in utero ut Iob qui dicit Ab
infantia crevit mecum miseratio et ex utero egressa est mecum.
Et sic volunt quidam dicere de iacob et David hoc non constituit sed non autem
aperta, non quis velit scripture facere violentiam, et ideo eadem facilitate contempnitur
qua probatur, et nec aliis videtur fuisse virginibus sed gratia sanctificationis concessa.
Credendum est regina virginum in utero fuisse sanctificatam et vobis quod hoc credere
concedendum est. Ad id quod obiicitur in contrarium de glo. et augustino dicendum quod est natalitas duplex

s natitas i uto & natitas ex uto Natiuitas i uto e ex qua ade
aime cu carne Natiuitas ex uto e ex egressu plis de ventre
Vbu de glo & auctas aug mr de natiuite i uto no de
natiuite ex uto In ia cum natiuite i uto fit original corrcio
& pq illa pt ee sctificatio posst tn dici q id ubu aug mr de
gra regnante s lege quem & hc meliq pz i li iiij dis vj
Ad id q obr q no primit pptas qm diu quieta e cu sua ca
Ad id q pui e de ia ppetate que ht qsuari cotinua influen
Ad id q cu sua ca & at no ht ee i pposito & io no ht hoc locu Ad id q
obr q ee ordinatu psuppoit ee distinctu dom q pui est
s ex hcu nd sr gram sctifica sequi natiuite carnale eo q cu
natiuite carnale plres disting & qm ad aiam & qm ad corp
s ia distinccio aii natiuite ex uto oculi corpis no ppalr Ad
duo ultio obta iam pz iusio p ea que dca st
Quarto quer qm ad 2m de mrli efficacia Et circa hc querr tria
Primo quer si p sctificatois gram immunis fuit ab oi culpa
actuali 2o quer utr p pam sctificacoz extincta fuit fomitis
corrupcio 3o quer utr p 2am sctificacoz ablata sit peccandi po
Circa pm sic pcedit ostr q p sctificatois gram munda fuit
ab omi actuali culpa primo p aug de na & gra de sca
maria ugie Nulla prsus cu de pcco agr hrendo qom Inde
eni scimq q ei plus gre sit collatu ad uincendu ex omi pte
pccm q meruit parere que costat nulli habuisse pccm si go uiat
pccm q inuit patet q immunis fuit ab omi culpa Itm
ex omi pte pccm uir q immunis fuit ab omi culpa Itm
Ber ad ludon puto q copiosior mig gre i ea descendit q eig
no solu sctificaret ortu s ea deinceps ab omi pcco custodiret
immune go uir q nunqm peccauit actualiter Itm sctificao ugis
nito eminencior fuit qm sctificao b ioh s de bto Jo bap legr
Ne leui salte maculare uita famine posst Ergo btus Jo uitat
ueniala vir q maria ugo omia uitauit pcca p gram eis data
Itm de na eccla pt dici tota pulcra es amica mea & macula nn e i te
cogruencius qm de ugie maria Vbi at e macula ul culpa actl
ul ueniai ul mortal de eo no pt vere dici go uir q i ugie
maria nulla fuit culpa p gram sibi data Sz qsup lucam Spirtus
Spc sctus supueniet i te glo supueniens spc sci i ugie ea ab
omi sorde uicioz castificauit s hc fat i concepcoe filij go no
erat immunis ab omi culpa Itm aug i li de pfcoe iustie
hominis ee sine pcco i hat uita de solo unigenito dm e
go no uir q hc queniat bte ugi Itm uir i lra maria tom ss puris
a pcco prsus purgauit & hc uir p tpe concepcois filij dei
s ug purgat a pcco n qui ht pccm go rc Itm bta ugo bo qscia

dicere potat Dimitte no de n ic cu sit quib for orandi omib
scis collata go no fuit sine culpa go ecia Thuo Ddm q bta ugo
maia p scificacoib gram copiosa immunis fuit ab oi culpa
actuali tam ueniali qm morli sicut apte dr auctate aug
Et hc cognoscebat aduocata gnis huani ut nq hret pccm q
eius cosciam remorderet Vn audiui narrari q ipa cuida pe
reuelauit q no reprehendebat ea cor suu i omi uita sua Co
gruu e etiam ut bta ugo maia p qua auferre nob opprobrium vin
ceret ita dyam ut nc ei succumberet ad mortu Vn de ipa expo
ta bn qm aug id gen iijo Ipa coteret caput draconis Qui suggo
e caput dya. nulla suggo locu huit i mete ugis Et ita tam a
morli immunis fuit qm a ueniali Cogruu e fuit ut ea que
placuit altmo deo ut fieret eius sposa et mr filij dei unigeniti sic
eet immaculata mte sicut integerata carne Cu i bta ugo ag
aduocata e pctore glad et codna uictor sposa dei et tocius curie
celestis et spalissima filij reclinatorium huit e q spali gra dei
nusq ea pccm huit locu Vn cocede sit vob q hc audiuit Ad id
q primo i gnu obi q ugo maia castica fuit ab omi sorde mee
Ddm q dit dicere pccm et meu Nam pccm dr culpa, meum dr
culpe sequela glo i ea no mult dic q i 2a scificacoe indiguit gra
ad culpa delenda s ad culpe sequela ex origli relicta Ad
2 q obi de aug q eet i hac uita sine pcto ptz ad solu uirgetu
Ddm q dupr e loq de hac uita q h omi tpe et statu aut pq
usu lib arb Si s tpe dehc q solo filio dei q ipse solus caruit
origli pcto Si pq usu li ar sic q gloe ugi gra spali p qua
immunis fuit no solu a morli ymo et actuali Ad 3 q obi de
auctite ugti q ss ugine purgat Ddm q pccm dr dupr Aliq
dr culpa sic quu qsueuit accipi Aliq pena pcti sic vo ymo
De pcto dampnauit pccm Aliq dr ca pcti sic vo ymo s qd nolo
malu facio no ego opor id s qd hitat i me pccm Dico go q
ugo maia pq 2am scificacoz no fuit munda a pcto vide aliq ma
cule s solu vide aliq pene sic melius i mai Ad 4 q obi
de pcis oe ca Dimitte no de n ic Ddm q i pctione ista ugo ga
potat petere remissionem debiti q debat no vide sui s vide alioz
mebroz et quig potat petent debita dimittinur et bo gsita
illa oroi facere Vn no p se q sic dr aug ca no gtiner sub
i gnali termo q dr Si dixim q pccm no hem ipsi nos seducim
et ueritas i nob no e Vn aug uult q ad aob scdb pci ta io
p se ad btam ugine no p se 2o no gphedi sub gnalit pdca

Scdo qui ... i pa scifica i ugine fuit fomitis gcupia extincta
et q vi luc ... dr ab aglo ei Aue m g plea, ca ad aduentu
filij dei fuit repleta g et plena amor diuino, s ubi e aliquo gcupia

Ro

1 q dt b thos i scripto pi 3 xx arti 3 d peluca 3a argt q bta v go immunis fuit ab ad pcto sin orig e ony actu ... m

1
2
3
4

ibi non pt ee gra di plena. vi i q i pma vgis scificatoe fomitis
concupia fuit oio extincta. Ite ubicuq e fomes e necitas ad
aliq pctm vel lev. go cu i ea nlla fuit pctandi necitas qz nll i ea
erat culpa go vr q fomit concupia oio fuit i ea extincta.
Item fomes reddit hoiem difficile ad bonu i quo e. Sz i bta vgie
nlla fuit difficultas ad bonu. go vr q p9 pma scificatoez no re
mansit i ea concupie vitiu. Ite si tanta gra fomite minuit
z maior gra magis minuit z pfcta simplr extinguit. Sz gloe vgi
i tpa sua scificatoe pmo collata fuit gra pfcta go oio fuit i
ea extincta cocupia. Sz 9 Damasc dt z bt z i lra p9 cossen vgis
ea extincta cocupia. Sz ... Angel ad ea purgaz ea
pvenit. ss i ipam sbut q dicat angel ad ea purgaz ea
Sz no purgauit a culpa go purgat ab ovili sequela. Itez ac
Sz no purgauit a culpa go purgat ab ovili sequela. Itez at
e fomit cocupia go rt. Ite vr i lra maria qz totm ss pueris
purgauit z a fomite pcti libauit, vel fomite ipm penitus ex
tinguedo vel extenuando. Sz dt de 2a scifice go an ipam no fuit
fomes extinctus. Ite bn i quada omel. i pposito vgis erat ocu
hoiu sequetia fugere ne pturbac9 orat. silenciu a virginal
castitas temptaretur. go vr q oculos a cocupia ab extinco exci
tari potat i ea cocupia pua. go no fuit oio extinctus. Ite si
oio i ea fuiss extinctus fomes cocupie i 2a scifico no fuiss
optima. Sz 2a optima fuit. vr q ad remansit i ea fomit cocupie
Rndeo dicedu q circa hac questioe e triplex mo9 dicedi. qda eni dice volunt
q vr i pa vr i 2a scifice extincta fuit i ea erat fomes cocupie
Sz sopitus h pl9 z min9 qz fomes tam ht i carne viu
Sz sopitus h incli z ming. qz fomes tam ht i carne. Vnu
nd durtam ht oppom ad gram ß cem Sz h inclinacoi. io si
gra magis e fomes ming inclinat. quuis p gram illa no de
lea eg cum. Ctam ei vgie magis fuit gt i pa scificatoe z valde
magis i 2a. Vnde e q i pa fuit cosopitus i 2a magis cosopitus
quis no oio fuit extinctus vel evacuatus. Sz qm cao ex suptae
de carne vgis. Si i vo xpi i ua fuit cocup fomitis cu cao vo dicat
carni vgis assimilari p9 vgis scifico Sz cao aliorz assila
carni aliorz puru vr. q ss 2o sup ea adueniens prius extirpit
fomite. z ita pdca opio no vr here pbabilitate. 2g mo9 dicedi est
q i tam i pa qm i 2a scifice fuit i ea extinctus fomes Sz alr
z alr. i pma namq extinctus fuit inquantu respiat pcim i 2a
inquantu respicit min. i pa e scificatoe mundata fuit ut nunq
peccaret. i 2a vo mundata fuit ut nunq pre pleb emitteret. fine
pcto no solu actuali Sz z veniali. In pa z scificatoe extinctus fuit
fomes inquantu reddit pnu ad malu. i 2a inquantu difficile ad
bonu. Sz d diffile e ut v qz h i ipo q pni sug ad malu diffiles
sug ad bonu. Cu no gra extigui pt qntu ad pnitate ad malu i ipo re

manete qm

ad difficultatem ad bonum. R(espondeo) dicendum quod aliqualiter potest intelligi quod fomes possit ex-
tingui inquantum respicit primum et non sit extinctus inquantum respicit secundum
tamen ibi sit unus fomes diversis comparatus et extinctio dicit ipsius
fomitis eradicationem non vult usquequaque intelligi quod fomes ex-
tinguatur in prima sanctificatione et nullus remaneat vel plus propagandus
Sicut enim extinguitur ergo non manet aliquo modo in fonte quibus accipiat ex-
tinctionem largo modo per ablationem inclinationis ad malum vel peccatum in quo
est et ita fortassis intelligitur predicta positio quam satis probabiliter et rationabiliter credo.
Tertius autem modus dicendi videlicet quod in prima sanctificatione fuit fomes in virgine consopitus
in secunda extinctus et eradicatus, fomes enim radicatur in carne et ascendit
usque ad mentem. In prima sanctificatione virginis collata est tanta gratia quod perfectionis
quod redundavit in eius sensualitatem et tanta redundantia ut fomitem a deo
reprimeret quod nullum effectum aut incentivum haberet aliquem. In secunda autem sanctificatione
in qua spiritus sanctus non tantum descendit in mentem sed in carnem de carne operatus est
de ea mirabiliter carnem sine macula fabricando, reliquias ipsius carnis
immaculatam extirpando ex ea fomitem et omnem corruptionem, et hoc
sonant verba Bernardi, ingredietur et damnum sicut patet in auctoritate in ordine habitum; unde vos
probatis quod in prima sanctificatione non fuit fomes omnino extinctus, concedendum est.
Ad primum quod obicitur quod virgo Maria fuit gratia plena in prima sanctificatione dicendum quod aliter
fuit plena in prima sanctificatione aliter in secunda. In prima fuit plena secundum quod expedie-
bat ad meritum; in secunda secundum quod expediebat ad concipiendum filium dei
et ideo prima sanctificatio respiciebat virginem secundum animam; secunda autem respiciebat
virginem totam secundum quod dicitur mater Maria tota sancta perpetue. / Ad id quod obicitur
quod fomes impellit ad inclinationem ad peccatum veniale et ad difficultatem
ad bonum dicendum quod id est verum ubi est fomes in vigore suo ubi non reprimitur
a contrario motu ad gratiam, et ideo non habet locum in virgine ubi fuit gratia perfecta tum
quoad animam et potentias. Et patet responsio ad alia duo. / Ad id quod obicitur de
perfectione gratie dicendum quod gratia que dicitur respectu animam minuit fomitem
quantum ad inclinationem sed non oportet ut minuat quantum ad radicem et ideo non sequitur
quod per perfectionem illius gratie fomitis concupiscentia evellatur sed solum ut eius
inclinatio consopiatur, et hoc quidem concedendum est tamquam verum. /

Queritur quinto utrum in secunda sanctificatione ablata fuit ab ea peccandi potestas
Et quod sic videtur. Primo per Ambrosium in libro de virginitate beate virginis / impossibile fuit utique
virginis quem filius dei inhabitando consecravit alienum complere coitum mas-
culi. sed similiter non fuit de aliis generibus peccatorum ergo videtur quod nullo modo peccati
genere potuit maculari post conceptionem filii dei. Item nitimur esset
Christo si haberet inimicum peccati, si ergo Christus in nullo potest fugere vel quod
post ipsius conceptionem in beata virgine non potuit esse culpa. Item si beata
virgo potuit peccare potuit in peccato perseverare ergo potuit damnari
si ergo matrem dei et reginam celorum damnari in inferno omnino est impossibile
ergo et id ex quo sequitur scilicet hoc quod posuerit ipsam posse peccare ergo etc. Item dignior
fuit mater dei ex hoc quod mater dei effecta est quam sit aliquis angelus in celo

Si go angli boni i gra sunt cosormati, multo mag et mr dd
go ic Sz con lux i tua ipi aiam ptu gla, hc ubu tractab
dany d Dolores quos ugo effugit pions hos i xo passioe
sustinuit ita q glas aiam eis ptusunt go ipig anima fuit
i xo paue turbata si go potuit pturbari vr q potuit ad
ueniale ptrahi, Itc angli i qomib no & ne tes. ttab .i. ubu
tua ipig aiam ptusib glag sic art hc utiqz sigut q maria
p qua gestu e mistiu incarnatois dubitaret, no tn i du
bitatoe pmanet, Si go p9 qui get filiu dei potuit dubitare
i fide potuit pccac, Itc po moiendi cose poin pcandi Sz
bta ugo maria p9 coceptoz mod potuit go ur q pcac po
Itc mpg tab pcandi sptat ad statu cophesor. Sz bta ugo
cp hc q filiu dd gt no e posita cp statu uiatori go ur
q no sit ei ablata po pcandi, Kuo dd q i 2a scificatoe
no tm fuit data ugi gra scificatab Sz & gra i bono gfirmab
& hc q filio suo a deo fuit gincta ut nos pmittet ea ase
ipo sequestri, pp q nondi se gdi duorz buficoz, Vc cui
qui fuit scis scoz facultate hnt uitadi oe pctm, & impossibilitate
comittedi aliq pctm, alii no filii hoiu difficultate hnt ad
uitad pctm, & ncitate ad comit, & hc quid copetit oiub
gnat de massa pcti, abhac i massa libata fuit ugo maria
i pa scificatoe libata & fuit i 2a, Sz i pa fuit cosorm aliis
scifitis, i 2a fca e cosormis filio que get, In pa nagz scifice
datu e ceptab & facultab uit oe pctm mortale, data
e & ptab uit frequetia uenialu data e & nls facitab
uitadi oe pctm no tm pti. Sz & ulr. Et i hiis tribz gdibz
patet tres gradg scificacoem, vz Jo bapte Jere & marie
Nam pa gdo fuit Jere 2a uo Jo. Sz ista tria ugi marie que plus
accessit ad filii purte p uite mitu, Sz cu scm scoz gestab i
utero suu tuc scifica fuit cosormis filio suo no tm qtu
ad pom ad pctm Sz & qtu ad impom labendi i aliqd pctm,
Vn sicut impole fuit pp hore filii sui ut aliu hret filiu
sic impole fuit ut unqm hret ullu pctm, Sic & impole
fuit ut carnis ugitab uiolare i q filig dei habitauat,
sic impole fuit ut metis scitas aliq culpa macularet,
Ad cg testiom ualz q quida medici assmt hc mirum fuisse
i ugie maria q cu eet pulcra a nlo ugm uiro fuit coci
pita, hc uilipen e .i. infidelium testiom Oz eni hoi testiny
ab hiis qui foris st Coc e i st uos oudeteb q bta ugo
maria p9 filii di coceptom pccac no potuit Ko pp aliq poe
amissiom Sz pp po gfinacoz & defectus absom, Ad .i. go q po
obi q bta ugo fuit pturba. dd q innecessitab i a dolois no

refert ad partem anime racionalem sed sensualem quia anima stat in parte superiori licet quia
commititur ad corpus quia non fuit perturbata sed compertur bata dicitur decordiaz
in parte racionali. Ad 2m quod obicitur de auctore quia non est verum est quod beata virgo dubitavit
dicendum quod non constat eum hic esse augustinum propter hoc quod multa ibi sunt que non
videntur esse verba augustini. Vincitur ne fugam petere videamur dicimus quod
quedam dubia proveniens ex fidei dubitacione debilitate est quedam dubio
proveniens ex admiracionis immensitate quod dicitur hoc dubium cum ex stupescit
et quasi sit totus extra se ex intuitu rei admirabilis. Et hoc non invenitur esse
virginem dubitasse non propter defectum fidei. Indubitatum enim credendum
est quod virgo maria semper stetit, quia in ea fides semper mansit solidissime fundatum
quia discipuli dubitabant et non credebant ipsa fuit in qua fides
ecclesie remansit solida et inconcussa et ideo in die sabbati in honore eius
solempniat omnis ecclesia. Ad 1m quod obicitur quod potuit mori dicendum quod virginem
sic pro eo quod non fuit decens filium dei habere matrem mortalem cum
ipse esset immortalis, sed valde indecens esset si matrem haberet peccatricem
quamvis Leo dicat quod omnes peccatores nascantur in generali salvantur
hoc enim non est propter peccatum sed propter aliquid speciale factum propter quod in mulieribus
expressum in scriptura et compleretur in eis in prophecia sicut in ipsa. Ex quo enim te
agnum domine deo et cetera esset per peccatum defecti invenitur ulterius sicut dicit Leo
quomodo tamen sit de patribus remotis ultra tamen dicimus est de matre eius quod
talis debuit esse quod non potuit redargui de peccato cum fuisset
ad impugnandum eius. Ad 2m quod obicitur de impossibilitate peccandi dicendum quod verum est
quantum est de lege communi, sed nihil impedit quin de gracia speciali possit aliquid
concedi in matre quod aliis gratis datum in patria et illi per privilegium quod in tribus
dotibus regina cantat coram qui exultat in celis.

In parte ista sunt dubitaciones circa literam et primo queritur de hoc quod dicit in
litera spiritus sanctus mariam a fomite peccati purgavit. Si enim fomes
relinquitur in nobis ad exercicium et meritum et beata virgo fuit majoris
meriti nostri quod debuit a fomite liberari. Item stimulus carnis
datus fuit apostolo ad gracie divine conservacionem ergo non videtur quod de
buit auferri beate virgini. Respondeo dicendum quod ad est promotivum ad bonum
disponit sed secundum omnem statum, ad non secundum statum nature lapse et egre sicut
ad est promotivum ad sanitatem disponit. Videtur quod sicut cibus bone composicionis
ad non secundum statum egritudinis sicut hinc medicinalia. Dicendum est igitur
quod fomes est ad promocionem boni non simpliciter sed secundum statum nature lapse
in quo homo facilis est ad desidiam et ad superbiam et ideo est ei utilis ex
stimulus per excitacionem ad expellendam pigriciam et propter humiliacionem
ad expellendam superbiam. Cum autem beata virgo esset repleta certitudine
et humilitate et confirmata in utroque ideo fomitis stimulo non egebat.
ideo non est simile de aliis et de ipsa. Item queritur de 1o verbo esset utique altissimi
obumbrabit. Quia enim per quanto dicitur cum altissimi esse, cum post sit unctum divine

humilitatis

qui altius Item querit de hoc quod subiungit Obumbrabit tibi quia cum deus filius
sit candor lucis eterne ei non congruit obumbrare sed potius illuminare
Respondeo dicendum quod nomine altissimi intelligitur pater per appropriationem, patri enim appropria-
tur potentia et per patris patri est auctoritas, per virtutem autem intelligimus filium
qui xxiij dicitur dei virtutem et dei sapientiam, qui in sermo processit de
spiritu sancto subiungitur de patre et filio ut sicut illi tres unum fabricant
sic intelligantur unum reparasse opere individuo et hoc per fabricam constituta
uteri virginalis Respondeo autem quia magis patrem notat altissimi quam patrem ap-
pellaret ut ostenderetur in opere incarnationis unica dei fuisse digito et hoc
quod mirum huiusmodi sue celsitudini voluit copulare, vel quia non altissimi virginem
potius debet obumbrare quam illuminare Obumbratio enim visum adiuvat
et calore refrigerat, Et adventu filii dei virgo maria refrigerata
fuit fomitis extinctione, fuit et ad dei contuitum adiuta per carnis
coniunctionem cum verbo ut quem non poterat deum sentire in se propter sue lucis
immensitatem sentiret et cognosceret intra se per assumptam carnem humanitatis
Item querit de eo quod dicit damascenus compleavit ex purissimis sanguinibus
animata carne ex hoc videtur quod conceptus fuit ex sanguine virginis
Sed contra hoc est quod augustinus quod scilicet quod assumpsit christus carnem de carne virginis
Item proximior est caro carni quam sanguis ergo potius debet assumere
carnem de carne quam sanguine Respondeo dicendum quod purissimos sanguines
intelligit humores qui propinqui sunt ad carnis formationem ex quibus
caro et corpora fiunt, et autem humor alii vocatur caro, alii sanguis alii
caro et sanguis enim dicitur in comparatione ad
semen et hoc secundum diversa corpora, Sanguis enim dicitur in comparatione ad
id quod processit, caro in comparatione ad id quod ex ipsa fit, semen vero
quantum ad formam quam habet Ad id quod obicitur quod caro est carni propinquior
dicendum quod verum est in via speciei sed non in via generationis quia caro virginis
verum est in carne non potius quanta et humore, Item querit de hoc quod subiungitur
Copulatur christus carne animata in qua antiqua assumptio non inducatur sed
per spiritum sanctum creatus, Videtur enim prius esse falsum quia antiqua assumptio sonat in
fermentum sicut dicit apostolus j ad Cor v. expurgate vetus fermentum
Sed caro christi numquam fuit viciata ergo etc. Item obicitur de hoc quod subiungitur
per spiritum sanctum creatus quia falsum videtur dicere Creare enim est de nichilo ad facere
caro autem christi non fuit de nichilo sed de carne virginis assumpta Respondeo dicendum
quod antiqua assumptio dicitur hic propter penarum vetustatem et rigorositatem,
apostolus autem fermentum vocat male consuetudinis corruptionem que attenditur
in mordosa parte, christus autem assumpsit carnem penalem sed non peccatricem
et hoc vult dicere damascenus, Ad hoc quod obicitur de hoc verbo creare dicendum quod
creare dicitur pro actu qui proprie convenit deo non quia sit omnia ex nichilo, unde
actus id est creator pro conditor, et creator tamen nature id est omnium conditor, et
hoc ipsum vult dicere damascenus quod caro in carnatione non seminalis sed conditione.
Item querit de hoc quod dicit si omnes sciunt sive cogitationem patet quod dicere non possent

q pctm no hemq exceps sola anime q hc e de infantibz recenter
baptizatis qui nec hnt pctm nec actuale nec orle. Itm obr de adultis
absolutis statim pos bapm qr de hys qui sunt statim absoluti ab omnibz
pctis uir q possint dici pctm no hre. Rnd ddm q ee ubu d
tripr pt sumi ut saug ex eo capiat intel primo ex hc q dt q no
possimus dre qr nemo etiam ecntis omi pcto careat sic dt apus I
col· uj° nl mi cosciq sum hc at potuit dre ufo ex spali dno. Scdo
ibid pt intelli ut fiat uis i hc q dr pctm, pctm em dr actus pcti
et macula et ca pcti, et hemes Io no tm accipit pctm p macula
hz et p ca sim sequela. Nullus at alius a xo. pt uirgine dicere potuit
q carni i fomite no hret. In ipa em sola extincta fuit grupia
3° pt sumi i hc q dt hmes. qr pt dicere purs ut nunc, no in ee in
pple qui possint ee immunes i aliq hora ab omi actli, si at dicat
purs simpr sic soli copetit ufi q p totu tpe uite sue nec actle
pctm quisit, hc at de nullo alioze scorz pt dici nati qui i hac
uita aliquadiu mansunt. Sup q dt m' quali bta ugo

Qum at ca cao cius excellens tc, fuit scifica ex q cao xi e
assumpta i hac no pte ad maiore intelligetiam inquit vtrz
cao xi i abraha fuit decimata. Dimr at h pbs i tres ptes. In prima
prima inquirit m' utrz cao xi potuit decimari ul debuit i abr
ham. 2° no pq hq decimatz eliat quida cocloys q cao xi no
fuit cao pcti, i quo et pmitia nre masse xi ee assumpsisse tc
i 3° no et ultra dissoluit quoda dubiu de formacoe corpis dnici
ibi at senten. Subdiuisios at pcti manifeste sut i lra,

Ad intelligenciam hq ptl ugo ta que m' decimat uciduntz q°
primo gut de xi decimacoe 2° de carnis xi traducoe
3° de dnici corpis formacoe. Circa prim grunt duo primo gut
vtrz ab possit decimari i putibz. 2° qnt utru xi i abraha

Circa prim sic pcr et qnt utru ab decim fuit decimat
quia hrat i putibz. et p q p d apq hebr vij. p abraha et
leui qui decimas accepit decimatz e. Itm hc ipm m' p augo
x sup gen ad lram. et hr i glo. Sicut ada pccate peccauerut
qui erat i lumbis eq, sic abraha date decimas qui i
lumbis eq erat decimati sut. Oz costat q ples potuit pccare
i adam ga et decimari i abraha. Itm hc ipm m' roe qr ples
i putibz pt libari et i seruite redigi. qr sumus natq e sicut godus
go pt roe m' q i pentibz datibz decimas filij hnt decimari
Itm decima° e actus figals, sz fiq no tm e ren putes sz ptita et
futi. go m' q no tm possit decimari filiq i ipa p sz cu et i pute
tpim i ca et m. Oz q augo sup gen x ad lram, i lumbis abrahe
d decimabat q curabat, sz filij abrahe no sut curati ab ori
primo nati sut cu pcto ori. go no m' q i abraha fuint decimati,

Lxv.

Item cum datur decima de firmmento non proprie hic datur decima de illo firmmento quod debet nasci ergo proprie vocando cum datur decima pro homine non videtur quod est qui nasciturus est ex eo decimetur in eo. Sicut enim habet homo seminalis sit genitum in genito ergo vero ista bona videtur. Item sicut circumcisio venerunt quod ovile in lege fuit et baptismus in lege gratie sic decimatio in lege nature ut dicit hugo de s. victore. Si non in ventre matris potuit baptizari non circumcidi ergo non decimari. Item aut decimari est pro decima curari aut decimari est ad decimam obligari aut decimari est de aliquo parte decimam dare aut decimari est pro decima prefigurari. Sed nullo istorum modorum fuit levi in abraham decimatus quia non pro decima curatus non ad dandum decimas obligatus cum potius reciperet non decimam dedit non pro decima significatus fuit ergo non videtur decimatus fuisse in abraham et si non fuit decimatus proprie vocando non aliqui alii. Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum quod decimatio fuit actus moralis sacramentalis et figuralis. Secundum quod fuit actus moralis sic decimatio dicitur aliquem esse partem donatam ad sustentationem eorum qui sunt deo et deputati sunt cultui divino et hoc modo decimatus aliquos preservat ut super modo. Secundum autem quod decimatio est actus sacramentalis sic decimatio est aliquem partem donare ad curationem morbi originalis. Secundum autem quod decimatio est actus figuralis sic decimatio est decimam partem donare ad prefigurationem curationis veteris que futura erat per oblationem christi. Duobus primis modis accepta decimatio respicit tantum presentes quia non datur decima nisi de hoc quod habet et non curatur nisi quod iam habet morbum. Secundo autem modo decimatio accepta non tantum est presentium sed et futurorum pro eo quod figuratio est signatio et figura non tantum extendit se ad presentia sed et ad futura. Et hoc modo dicuntur filii abrahe decimati in abraham quia per eius decimam prefigurati sunt omnes filii abraham curandi esse per eum qui significabatur per melchisedech id est per verum sacerdotem christum. Et hoc est quod dicit augustinus x super genesim ad litteram cum ipsa decima ad prefigurandam medicinam pertinuit et in abraham decimabatur qui curabatur non quem prefigurabat sed quem illius seminis implebat. Et sic de omnibus sicut vos credetis quod aliquos potest decimari plebes in parte sed cum morum quo decima non ponit in actu esse decimatores [illegible] quod non tantum est presentium sed et futurorum. Ad primum quod obicitur de auctoritate augustini dicendum quod sicut patet ex verbo preterito decimabatur quod curabatur non de [illegible] tempore ad hoc quod est decimatio primo non se extendit ad omne tempus et pro eo tempore reddit rationem in quo implebatur ut [illegible]. Ad secundum quod obicitur quod non datur decima de genito quod non est in re sed tantum in vocatione seminali dicendum quod non est simile quia decimatio prout est actus figuralis non se extendit ad solum quod est genitum sed ad significandum quod est generandum. Vel dicendum quod respicit ut natum esse quantum debet expectatur non esse quod per ipsum habet. Quia expectatum requirit natum prout hoc non se extendit ad futura non est simile. Ad tertium quod obicitur

de bap.

Item.
Decimatio
moralis
Sacramentalis
figuralis

.1.

.2.

.3.

z de circu(n)cisione. Ad p(ri)m(u)m q(uod) no(n) e(st) simile. nisi m(a)g(is) decimac(i)o e(st) act(us)
sac(ra)m(enta)lis legis n(atu)re ad venie(n)du(m) ou(ir)t p(er)tiu(m) h(oc) mo(do) no(n) e(st) n(ostr)a ita p(ri)us
sicut circu(n)cisio z bap(tismus). S(ecundu)m a(utem) q(uod) e(st) act(us) figur(a)lis sic no(n) e(st) simile. Si a(utem)
q(ue)rat(ur) q(ua)re bap(tismus) z circu(n)c(isi)o no(n) p(otes)t e(ss)e act(us) figural(is) sicut z deci(maci)o. Ad p(ri)m(u)m
q(uod) v(er)o h(uius) e(st) q(uia) circu(n)c(isi)o z bap(tismus) e(st) act(us) i(n) p(rese)n(t)i. Decimac(i)o a(utem) c(on)sistit
decime p(er)s(on)a(lis) obl(ati)o e(st) act(us) p(ro) p(rese)n(t)i z q(uia) obl(ati)o p(otes)t fi(er)i p(ro) eo q(uod) est
z q(uod) futur(us) e(st). circu(n)cidi z bapti(zari) no(n) nisi q(ui) iam e(st). hinc e(st) q(uod) act(us)
decimandi p(otes)t se extendere ad futuros z no(n) act(us) circu(n)cidendi
vel bap(tizan)di. Ad 3(m) q(uo)d q(ui) q(ue)rit(ur) quo pleb(e)s d(icu)nt(ur) decimari i(n) p(at)re. Ad p(ri)m(u)m
q(uod) decimac(i)o i(bi) e(st) q(uod) p(re)figurat curac(i)o(n)ib(us). Vnu(m) n(on) istor(um) m(ai)or(um) acci(pi)t(ur)
q(uia) i(n) oppo(si)t(u)m assig(n)at(ur) z eo insufficie(n)ter procedebat illa obiectio.

Scdo q(ue)rit(ur) utr(um) i(n) abraha(m) x(ristu)s fuit decimat(us) z q(uod) sic v(idetu)r auct(orita)te
apl(ic)i hebr. vij. p(er) abraha(m) z levi decimat(us) e(st). Adhuc e(ni)m
i(n) lumbis p(at)ris erat q(ua)n(do) obviavit ei melchised(ech). S(ed) x(ristu)s fuit i(n)
lu(m)bis abrahe q(ua)n(do) decimas i(sti)us de(dit). (Er)go fuit decimat(us) sicut z
levi. It(em) sicut d(icit) hugo de s(ancto) vict(ore) p(er) decimas s(ign)at(ur) ip(s)e x(ristu)s. (Er)go v(idetu)r
q(uod) ip(s)a decimac(i)o m(a)g(is) e(st) act(us) figural(is) p(ri)ncipal(ite)r respiciat x(ristu)m
q(ua)m alios filios abrahe. (Er)go mag(is) v(idetu)r q(uod) debeat dici decimat(us)
q(ua)m alij. It(em) n(on) pl(us) req(ui)rit(ur) ad decimac(i)o(n)em n(isi) q(uod) id vocalit(er)
implicat(ur) i(n) ple q(uod) s(ecundu)m fuit i(n) decimac(i)o(n)e abrahe. S(ed) h(oc) fuit mag(is)
impletu(m) i(n) x(rist)o qui seip(su)m obtulit hostia(m) deo z p(ro) p(o)p(u)l(o) obl(ati)o(n)em
corpis z sanguinis sui. It(em) t(ame)n c(aro) ei(us) q(ue) fuit i(n) carne b(ea)te virginis
s(ed) c(aro) virginis fuit decimata i(n) abraha(m). (Er)go z c(aro) x(rist)i. C(ontr)a est co(mmun)e
aug(ustinus) x(o) sup(er) gen(esim) ad litt(era)m. Et no(n) e(st) decimat(us) c(um) c(aro) no(n) fuerit
vel filius s(ed) m(at)ra medi(ant)e con(tra)ctu. x(ristu)s a(utem) fuit h(uius). (Er)go r(ati)o. It(em) sic(ut) se h(abe)t
ada(m) p(ec)ca(n)do ad posteros ita abraha(m) i(n) dando decimas. S(ed)
q(ua)m(vi)s x(ristu)s e(ss)et i(n) ada(m) p(ec)ca(n)te no(n) d(icitu)r x(ristu)s p(ec)casse i(n) ada(m). (Er)go p(ar)i
r(ati)o(n)e i(n) abraha(m) da(n)te decimas no(n) d(icitu)r decimat(us). It(em) decimac(i)o
vel e(ra)t curac(i)o vel curac(i)o(n)ib(us) p(re)figurac(i)o. S(ed) x(ristu)s n(on) ibi curabat(ur)
n(e)c curac(i)o(n)em p(re)figurabat. (Er)go v(idetu)r q(uod) ibi decimat(us) no(n) fuit. It(em) si x(ristu)s
decimat(us) fuit i(n) lu(m)bis abrahe sicut z levi. (Er)go n(ull)a e(st) r(ati)o apl(ic)i
qua p(ro)bat mai(us) e(ss)e sac(er)dotiu(m) melchis(edech) sac(er)dotio levitico p(ro) h(oc)
q(uod) levi decimat(us) fuit. q(uia) si co(n)tra. vel v(er)o apl(ic)i v(ir)tu(t)e e(st). Respo(n)d(e)t(ur)
di(cendu)m q(uod) x(ristu)s no(n) decimat(us) fuit i(n) abraha(m). Est i(n) q(uo) m(a)g(is) h(ab)et v(ir)tut(em)
r(ati)o(n)e co(n)tra qua p(ro)bat ap(ostolu)s mai(us) e(ss)e sac(er)dotiu(m) melch(isedech) sac(er)dotio
levitico. p(ro) eo q(uod) levi obtulit decimas melch(isedech) n(on) v(idetu)r q(uod) no(n) cogat.
i(n) (con)t(ra)r(iu)m s(ed) illa r(ati)o(n)em poss(unt) argui q(uod) maior e(st) dignitas ming(is) sac(er)d(o)t(is)
paup(er)is q(ua)m p(a)p(e). esto q(uod) p(ri)d(ie) p(a)p(a) dedit decimas simpl(ic)i sac(er)doti.

Ad p(ri)mu(m). Ad p(ri)mu(m) q(uod) sicut d(icit) m(agiste)r i(n) s(e)n(tentiis) p(ri)mo aug(ustinus) x(o) sup(er) gen(esim) ad litt(era)m.
x(ristu)s i(n) lu(m)bis abrahe no(n) fuit decimat(us) z v(er)o h(uius) e(st) q(uia) decimac(i)o
p(re)figurabat futura(m) curac(i)o(n)em. q(uia) i(n) x(rist)o i(n) lu(m)bis abrahe no(n) erat

Re(spo)n(sio)
Decimac(i)o
in Abrah(a)

sicut curatore indiguit sed postea sic mediata. Hinc est quod decimatio
ad ipsum non pertinebat. Sicut enim in Adam illi soli peccaverunt qui
secundum carnalem generationem et concupiscentiam seminalem ab ipso processerunt, et ideo
ab ista generalitate excluditur Christus qua dicitur omnes in Adam peccaverunt, quia
non processit ab ipso secundum libidinis ardorem sed secundum spiritus sancti operationem, sic in
proposito intelligendum est de decimatione. Et per hoc patet solutio. Ad id quod obicitur quod tamen
quam Christus in lumbis Abrahe fuit et Levi, sed non eodem modo. Et per hoc non sequitur
quod sicut uni competit decimari ita et alteri. Decimatio autem non
tantum respicit esse in lumbis sed etiam modum essendi secundum traductionem originalem per...
Ad id quod obicitur quod Christus fuit per decimam oblatam, dicendum quod decima oblata
non decimabatur, sed decimatio post respicit id quod remanet in ...
sicut dicit Hugo quia remanet impersonatio. Oblata enim unitate que est
personalis denarii sicut fuit curatio, non sicut alii sunt in ea decimatione
curati, sic Christus fuit esse vero medicus. Ad id quod obicitur quod in ista decimatione fuit
oblatio, dicendum quod verum est, sed non fuit Christus oblatio tantum per quem fiet oblatio, sed
tantum qui offertur pro aliis, et quia decimandus est pro quo offertur oblatio
decime, hinc est quod actus decimationis non debet Christo attribui.
Ad id quod obicitur quod causa Christi fuit in
alio, enim ibi prefiguratur Christus alius ab aliis. Ad id quod obicitur quod causa est sophistica secundum actus quia
beata virgo et causa virginis in Abraham. Dicendum quod licet est sophistica secundum actus quia
beata virgo fuit causa beate virginis
naturaliter modo eundem, hinc et inde. Alio enim modo fuit causa beate virginis
in Abraham, alio causa Christi in ventre sua, quia beata virgo processit secundum legem
in Abraham, alio causa Christi in ventre sua, quia beata virgo processit secundum legem
concupiscentie, Christus non nimis. Ad id quod quaerebatur de auctoritate apostoli, verum est
dici potest quod verbo apostoli loquitur ad illos contra quos arguit, scilicet Iudeos
qui supponebant Abraham digniorem esse in suo genere. Ergo Abraham
hanc benedictionem fuit a Melchisedech et ei decimas obtulit tamen superiori
habenda sicut a Melchisedech et ei decimas obtulit tamen superiori
ei ex hoc quod non tantum maior fuit Melchisedech Abraham sed etiam omnibus
qui processerunt secundum legem carnis ab eo, et ideo dignior fuit
omnibus qui processerunt secundum legem carnis ab eo, et ideo dignior fuit
Levi et Aaron, sed quam est non ita esse verum quod excellentior fuit
Melchisedech quam Moyses et David et beata virgo qui processerunt ex Abraham
et apostolus non procedit ex falsis supponentibus, ideo oportet aliter dicere, scilicet quod apostolus
arguit ex intentione et significatione illius facti ut argumentatione. Decimatio per
id tempus significabat curationem. Ergo Abraham obtulit decimas
Melchisedech et ab eo benedictus est significatur se indiguisse curatore
et benedictore per eius sacerdotem qui significabatur per Melchisedech, sed ille qui
curat et benedicit maior est absque ulla contradictione eo quod curatur. Ergo
sacerdotum Christus fuit id quod prefigurabatur per id Melchisedech, sicut in psalmo legitur:
Tu es sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech. Restat ergo quod maius fuit sacerdotium
Christi quam Levi, et hec est intentio apostoli quam impugnare est dissolvere. Hoc est
simile de sacerdotio semper et de pure persona, quia in natura est verum sic. Hac autem
non fundatur secundum decimationem sed quod est actus figuralis. Nam si quod est actus
moralis nichil facit ad propositum, quia nec Abraham nec eius posteri
obligati fuerunt ad dandas decimas Melchisedech magis quam illi qui

fuerunt de stirpe levi ad nullas decimas dandas fuerunt astricti.
Consequenter queritur de carnis christi traductione. Et circa hoc queruntur duo.
Primo queritur utrum caro christi fuit in primis parentibus secundum qualitatem prius
ut inquinata. Secundo queritur utrum alia fuit quam secundum legem propagationis.
Quia tunc prius sic proceditur et obicitur quod caro christi in abraham et aliis patribus
distincta fuit secundum qualitatem a carne filiorum aliorum. Capitulum vij
Nichil coinquinatum in illam incurrit. Sed ergo caro christi unita est filio dei
qui est dei virtus et dei sapientia videtur quod numquam fuit inquinata, sed caro aliorum
in patribus inquinata fuit, ergo videtur quod aliud fuit caro christi in abraham quam aliorum.
Item in christo debuit esse maxima puritas, sed magis purum est quod numquam
fuit inquinatum quam id quod aliquando inquinatum fuit, ergo videtur quod caro christi ut
in se nec in patribus subiacuit feditati cuiuslibet carnis, ergo a carne
aliorum hominum distincta fuit qualitative. Item alterius qualitatis est
medicina et id quod curatur per medicinam, sed caro christi fuit in lumbis primi
sicut medicina sicut dicit augustinus super genesim ad litteram. Caro non aliorum
hominum sicut indigens medicina, ergo videtur quod habuit qualitatem aliam et aliam.
Item quod totaliter corruptum est non est possibile ad curationem, si ergo adam
fuit possibilis ad curationem, aliqua particula remansit in eo incorrupta,
sed de illa particula que sine corruptione erat maxime debebat formari
caro christi que esset sine omni macula, ergo videtur etc. Sed contra augustinus super
genesim ad litteram. Caro namque christi non tamen abrahe sed ipsius primi
terrenique hominis similiter habuit vulnus prevaricationis et medicinam vulneris,
ergo medicina vulneris spectat ad christum, vulnus prevaricationis spectat ad
alios. Caro igitur fuit caro christi in primis parentibus cum carne aliorum, ergo
non fuit distincta ab aliis. Item in principio huius distinctionis magister
loquens de carne christi credit omnino maxime in ipsa sanctorum doctorum concordia
ipsam prius fuisse peccato obnoxiam sicut fuit reliqua virginis caro,
restat ergo id quod prius quod non fuit distincta ab aliis. Item quicquid lege
corruptionis traducitur corruptum est, sed tamen caro ysaac que fuit
traducta in abraham fuit corrupta. Aliter similiter caro christi non fuit tra-
ducta ab abraham et ysaac. Ergo si traducta fuit ab aliis hominibus
distincta non fuit. Item aut caro christi fuit similis carni abrahe, re-
liquum autem non, si similis habetur propositum, si dissimilis ergo non videtur quod talis caro
competeret ad redemptionem humani generis, si ergo hoc est falsum et inconveniens,
restat quod caro christi a carne aliorum hominum non fuit distincta.
Item distinctio secundum oppositas qualitates presupponit distinctionem secundum
substantiam, quia opposite qualitates non possunt esse circa idem et secundum idem, sed caro fi-
liorum in primis parentibus non potuit habere distinctionem secundum substantiam quia non
erant tot athamos in corpore ade quot inde filii procreati sunt,
ergo si caro christi in primis parentibus non potuit distingui a carne aliorum
secundum substantiam videtur etc. Item si transfundebatur caro munda aut corrupta aut incorrupta,
si incorrupta ergo corpus christi debuit esse impassibile quod falsum est, si corrupta ergo videtur
quod potuit mundari in carne reliquorum et anguere ab anima potuit, parum valet

R°

transmissum in aliis ergo caro illa que fuit corrupta antequam pervenit ad
Christum, que fuit a deo multiplicata ut posset inde mille corpora
formari, sed hec est heresis contra Augustinum ad Petrum intelligitur et non
quod est hanc quoniam fuit quedam secundo erronea quorundam dicentium quod
caro Christi non tamen distinctionem habuit a carne aliorum hominum cum fuit
unita anime Christi sed et cum fuit in lumbis hominis primi. Dicebat enim quod
quia Adam reparabiliter peccavit, in peccato non punivit deus totum corpus
et ideo remansit in eius semine aliqua portio incorrupta, ut per illam fieret
medicamentum carni reliquie et ex illa particula dicunt carnem Christi formatam
quam dicunt esse generis humani medicinam. Hanc autem particulam transmisit
Adam ad Noe et Noe ad Abraham et Abraham ad David et David usque
ad virginem de qua natus est Christus. Hec autem ratio etsi videatur habere probabilitatem
in superficie intuitus erroneum continet pro eo quod contra est et contra sanctorum dicta
sed et contra fidei doctrinam. Sanctorum autem dictis repugnat quia Damascenus doctor
grecorum et Augustinus precipuus doctor latinorum hic consentiunt quod caro Christi
antequam uniretur cum verbo indistincta erat a reliqua virginis carne. Damascenus dicit
quod de purissimis virginis sanguinibus fuit sorta. Augustinus dicit quod assumpsit
primitiam nostre masse, et hoc quidem verum est ponendo quod non fuisset illa
virginis sanctificatio ad hoc quod formaretur caro Christi sine omni peccato. Non esset etiam vere
ratio de semine David et Abrahe sed solum Ade, quod si peccato mortali particula
descendisset ad nos aliorum pertinet nisi sicut ad defensionem, quemadmodum
aqua comparatur ad canale. Non esset autem in tali carne nec passibilitatis
assumptio nec nostre infirmitatis vera reparatio, quia non de natura lapsa fabricasset
contra carnem sed postea de iusticia, quia omnia ingenerata sunt et fidei sacramentum adversa
sententia, et ideo predicta positio tamquam erronea est repudianda sicut magister Bernardus notat
theologica, et magister Hugo in libro de sacramentis. Planum est enim secundum doctrinam katholicam car-
nem Christi in lumbis parentum in quibus fuit materialiter a carne aliorum hominum
non fuisse distinctam qualitative et formaliter quamvis per quandam unitam
non fuisse distinctam ... habeat, pro eo quod non est caro peccati sed similis peccati
est verbo distinctionem habeat, pro eo quod non est caro peccati sed similis peccatrici
Et pro tanto dicit Augustinus quod caro convenit de altitudine humane nature
non quod in parentibus parentibus sine pollutione fuit sed quod sic purificata est
et mundata in sua assumptione quod similis fuit carni in statu innocentie
et propter quod dicit a beato de omni statu ad accepisse sicut in melius
propter quod dicit a boeco de omni statu ad accepisse sicut in meliori
manifestabitur. Unde videns quod ad hanc partem inducunt se concedere
Ad id vero quod primo obicitur in quinta de sapientia vii quod nichil inquinatum in eam
inquinatum incidit, dicendum quod verum est, sed hoc eum intelligitur de divina sapientia
secundum divinam naturam, quia nos fedari ex aliquo contactu. Verumtamen si etiam intelligatur
secundum humanam naturam ad hoc non habet instantiam quia caro Christi ex quo unita fuit
verbo dicta fuit et immaculata, sed ex hoc non sequitur quod immaculata
fuisset in primis parentibus pro eo quod quamvis in melius permutata esset unitur
erat tunc dispositione remota. Ad id quod obicitur quod maxima puritas debet esse in
carne Christi dicendum quod verum est secundum quod competit ad reparatorem humani generis.
Sic autem intelligendo non potest maior puritas cogitari quam quod de massa peccatrice

forme caro omnino immunis a pecco et christum et in carne unita ubo o-
pante ss. qz si intelligatur caro ita inquinata se ut in parentibus fuisse ob-
noxia non sic cogitatur quamvis nunc reparationis fuit apta et ideo non
cogitatur qualis et sicut dz sed fingitur potius qualis non dz. Ad 3m quod
obicitur quod caro xi est medicina dicendum quod verum est pro tempore quo medicina est
medicina autem est pro eo tempore quo a ubo assumpta est et alterius qualitatis est
quam aliorum hominum, pro eo autem tempore quo fuit ante assumptionem non erat
medicina nisi materialiter loquendo, sed illo tempore non oz formaliter distingui
ab ada carne pro eo quod ex eodem principio materiali potest formari sanum et
egrum. Sicut enim eodem genus commiscetur in sano in carne sua, et in lepros
in carne corrupta. Ad 4m quod obicitur quod si totus esset corruptus iam non
esset medicus eius morbi, dicendum quod ibi argumentum dupliciter deficit. Primo quia si
homo totus corruptus esset non sequitur quod incurabilis esset nisi illa corruptio ei
inseparabiliter adhereret, secundo et si totus homo corruptus esset quantum ad ea
que erant in se, non tamen corruptum esset totum genus humanum quod fabricatum
est ex illa carne secundum illud somnum quod processit secundum legem concupiscentie. Et quamvis caro
christi origine fabricata est preter legem concupiscentie a spiritu sancto sanctificante, hic est
quod carnis corruptione et vomitum tenuit mediante a sua prima forma
Secundo queritur utrum caro christi fuit in parentibus aliter quam caro aliorum hominum
secundum legem propagationis. Et quod aliter est auctoritas augustini x. super genesim ad
literam tractans illud apostoli hebr. vii. adhuc erat in lumbis patris sui abraham
morum erat ibi xpc quo non erat ibi levi, secundum rationem quippe seminalem
fuit ibi levi qua ratione non fuit ibi caro xpi. Item hoc ipsum ostenditur ratione
mediatum primum videtur ad inmediatum sed xpc secundum aliud morum propagationis exiuit
de utero virginis quam alij filij de ventre matris sue et pro eo quod non
de virili semine. Si ergo in utero beata virgine dicitur fuisse in parentibus pro
cedentibus videtur quod alio modo fuit caro christi in parentibus secundum legem propagationis
quam aliorum hominum. Item si eodem modo fuisset caro xpi in parentibus sicut
reliqui homines ita peccasset adam peccante sicut alij homines, sed hoc
est falsum ergo etc. Item eodem modo habet res conditionem esse per quem modum habet in
suo principio existendi sed xpc non fuit contentus vel conceptus secundum legem
nature sed potius mirabiliter, alij homines conduntur naturaliter, aliter ergo fuit
caro eius quantum ad legem propagationis in lumbis parentum quam aliorum hominum
Contra quando mirum dicitur in liu caro illa antequam ubo fuisset unita peccato fuit
obnoxia in maria sic reliqua virginis caro, sed caro que consimilis est secundum con-
ductionem ordinis consimilis est secundum legem propagationis, ergo si caro xpi in lumbis
parentum fuit obnoxia peccato ergo et eadem lege cum aliis a primis
parentibus est traducta. Item omne quod descendit ab adam ad seth
descendit secundum corpulentam substantiam et secundum seminalem rationem, ergo si caro xpi
descendit ab adam in seth et a seth in alijs parentibus videtur quod secundum legem
propagationis fuit in lumbis parentum eodem modo sicut caro aliorum hominum
Item semine unum fortium est corpus seth in totis parentibus habebat rationem seminalem

go n^r nide futu^m erat q^d n^o eet ibi s^m corrupta s^bam z vo^z seiale
s^z si caro x^i ex inde fra ê in^r q^i ibi fuiss^z ad mo^rm alt^{ig} carnis
hu^mane ite t^o caro u^gis fuit i lu^mbis putu^m s^m lege^m ppagonis
sic caro alio^rz hom^m s^z caro x^i fuit ex aliq^a pte carnis u^gis

Re^o

go s^m lege^m ppagonis sic fuit z i lu^mbis putu^m sicut caro totig
hu^mani g^ris Ad u^m d^{ic}d^m q^d dup^r e loqui de carne x^i a^d q^{ri}^m ad
nu^m vn^u supta e. a^d q^{ri}^m ad forma^m s^m qua^m anime x^i vnita e
z a u^bo i vnit^e p^e assupta. Si loq^{mur} de carne x^i s^m nu^m
hoc e de eo de quo m^{ist}va e caro x^i sic conce^r q^d pecco fuit
obnoxia q^r an conceptio^z x^i t^o massa hu^mani g^neris corrupta erat

1 Sc^dm Mate^riaz

2 Sc^dm forma^z

sicut i pec^o^i pble^te m^vstu^m e. Si at loq^mur de carne x^i s^m forma^m
sic d^d^m e nu^mq^m pecco fuisse obnoxia q^r nu^mq^m fuit i^{ta} forma^m
q^m q^d eet munda z immacula^ta. Q^{ri}^m at q^d caro d^r dup^r. sic z de
ppagone q^r dup^r loqui a^d voce mat^e a^d voce for^l. Si voce
mat^e sic ppagata fuit ab ada^m us^z ad u^gine^m i t^o i^a g^nealo^{ia}
z t^o i^a ppago fuit s^m lege^m n^e z g^cupie. Si q^{ri}^m ad ee actu^e z
for^le sic concep^{ta} fuit a u^gie p^e g^num lege^m n^e z concupie
Et^c p^z q^d vno d^d^i co^cedi p^t q^d caro x^i mat^e loq^uedo sic
fuit i lu^mbis putu^m s^m ppagone^m sicut caro alio^rz hom^m. S^z q^{ri}^m
caro q^{ri}^m e de voce sui no^mis no^n nominat nu^m ipam tu^m sed
caro q^{ri}^m e de voce sui nominis n^o nominat nu^m ipam tn^m sed
nu^m sub tali for^e z ppago z lex ppagonis additu^m ei q^d e caro
x^i respiat eg eductio^m s^m ee act^{le}. hnic e q^d h^c e impp^{ri}a. Caro x^i
fuit pecco obnoxia z h^c caro x^i fuit ex putib^z deciata p^r eo
q^d i omib^z q^{ri}^m e de vi s^mnois p^tu^m attribu^r s^bo no^n voce m^e
tu^m s^z voce m^e sub tali for. Caro e^m e vel s^bali^s z io q^{ri}uis
supp^oat u^bo p^tito o^z ad id^m tp^t ref^{er}d forma^m p^ti e^u s^bo
z io omis p^dc^e lo^nes tq^m f^le z impp^e s^t negade u^l psa^nt
tu^m deciacoe s^i voce mat^e pu^m. Si at alicubi ab^te pseva^n
s^t expo^de. No^n tu^m q^d h^c e impp^a. Caro x^i fuit pecco obnoxia
s^z h^c mag^s impp^a. Caro x^i fuit semale^r traducta. h^c at adh^uc
mag^s impp^a z f^la. Caro x^i fuit decimata. s^m q^d mag^s ac mag^s
i p^dc^is lo^nib^z caro acci^r voce for^l. Coro^{ll}m est i^o q^d al^d fuit
caro x^i s^m ppagonis lege^m i putib^z q^m alio^rz hom^m. Na^m caro
alio^rz hom^m ortu^m hnit a putib^z s^z semale^m ro^m z s^m lege^m

Ro^{is} semi^alis

concupie. Illud at d^r p^rcede^e s^m semiale^m ro^m q^d q^{ri}d^m exit
i ee s^m uirtute^m z op^m n^e. sic s^nt i^a i quaz p^dnctoe n^a no^n so^m
h^t se p^r mo^m obect^i z suscept^i p^mo z p^r mo^m n^e agent^s z dant^s
speim s^ue g^plone^m z h^c imptat h^c q^d dico semiale ro^m p^{p}^e lo^do
sic ostensu^m fuit i 2° li. d^r xvij q^a. ij z iij. q^mnis co^tigat expresio^d
n^o uti p^dc^o uocabulo. Ideo at m^r traduci s^m lege^m concupie^e
q^d p^rcaco^e g^mavit feditat^e delectacois carnis ex pte v^i g^nant^s

Lex g^cupie

et mulieris concipitur. Neutrum horum in generatione xpi fuit. Na conceptio
eius mirabilis fuit et supra virtutem nature. Non enim fuit ex viri semine
pro eo quod caro eius concepta fuit ex sola muliere. Fuit et preter legem generationis
quia non intervenit delectatio ex commixtione sexus, conceptus enim fuit
ex castissimis virginis visceribus. Ideo concedendum est rationibus que ad hanc partem
inducuntur. Ad primum quod obicitur de auctoritate magistri dicendum quod loquitur ibi improprie
videlicet quod peccato fuit obnoxia et hec metaphora est mala, et hoc innuit insinuat
tamen dicit quod peccato fuit obnoxia non simpliciter sed in ratione magis mala
erat ipsum non est simpliciter extendenda sed exponenda tamquam impropria et ex proprijs
sermonibus impropriis accepit non habet arguere sicut nos est et ideo ratio non valet.

1.

Ad secundum quod obicitur quod quicquid descendit ab adam in seth descendit secundum seminalem
rationem dicendum quod seminalis ratio non dicit quid absolutum sed quod respectum dicit enim rationem
eius quod propagatur ad illud de quo producitur. Cum ergo dicitur quod quicquid descendit

2.

ab adam in seth descendit secundum rationem seminalem dicendum quod verum est per comparationem
ad seth et ad hos qui producendi erant secundum comparationem nature, verum tamen quorundam
omnium semine decisum a lumbis ade habuit naturaliter sufficientiam ad rationem
seminalem, verum tamen aut quod non habet virtutem pro eo quod tota ratio quod secundum legem nature
ex illo semine producendum erat verumtamen carnis quod se habebat in ratione possibilis
et materialis quod non poterat reduci ad actum completum per virtutem creature. ¶
Cum ergo dicitur quod quicquid fuit in seth secundum seminalem rationem verum est si comparetur ad
adam, sed si comparetur ad xpm non habet veritatem. Ad quartum quod obicitur quod totum semen

3.

decisum ab adam habuit seminalem rationem dicendum quod verum est verum tamen comparatione qui
producendi erant secundum legem nature, verum tamen quod non habet veritatem. Quamvis enim in
aliquo semine sit ratio seminalis secundum quam ex parte saltem fortasse ut

Ratio seminalis
Corpulenta substantia

ex eo aliquid possit fieri, tamen si deus aliquid faciat ex illo semine ad quod
non habebat ordinationem secundum naturam dicendum fuisset in illo semine secundum corpulentam
substantiam non secundum rationem seminalem, quia semen illud vel illius quod deus educit
non habet vim seminarum activam sed passivam secundum quam submisit corporalem
substantiam. Certo est quod illa seminalis ratio comparetur ad submissionem naturae illius
vel faciendum ut si plantaretur unum semen pomi ita quod deus in illo produceret
arborem magis cum magnitudine in eo ad productionem magnitudinis non
altius species. Sic et in proposito intelligendum est cum dicitur xpm fuisse in lumbis
patrum secundum corpulentam substantiam non secundum seminalem rationem. Non quia substantia corporis
xpi in toto fuit sed quia in illo erat aliquanta in qua per vim seminalem poterat
augmentum et crescere apposito et alimento, itaque corpora omnium hominum inde
possent fabricari et per illam virtutem semper corpora omnium hominum fabricata excepto solo
corpore xpi quod fabricatum fuit per virtutem supernam sicut melius manifestabitur
in tertio. Et patet per quinto xpm dicitur fuisse in adam secundum corpulentam substantiam et quomodo
secundum quid fuit in semine ade quod fuit in eo secundum seminalem rationem. Ad hoc autem intelligendum

4.

valet illa que dicta sunt secundo libro xxx distinctione. Ad quintum ergo quod obicitur quod caro tota beate
virginis fuit in eo secundum seminalem rationem sicut caro aliorum hominum dicendum quod in illo articulo est
sophisticus secundum accidens sicut dictum fuit de decimis brevi ante.

Quarto quaeritur de perfectione corporis Christi. Et circa hoc quaeruntur duo: primo quaeritur de perfectione corporis Christi quantum ad molem; secundo de eius perfectione quantum ad membrorum distinctionem. Circa primum ergo quaeritur utrum corpus Christi perductum fuit ad perfectam molem subito vel successive. Et quod successive, Luc. ii: puer iste crescebat aetate; sed ad incrementum aetatis sequitur incrementum molis, ergo etc. Item hoc idem patet ex historia evangelica, quia habuit nutrices infantiles, unde et lactatus fuit a matre; hoc autem non esset nisi parvulus fuisset in quantitate. Ergo videtur quod pro illo tempore fuit in quantitate modica, non perfecta. Item augmentum sequitur nutrimentum, sed corpus Christi alebatur sicut corpus aliorum hominum successive; ergo sic videtur quod augebatur paulatim et successive. Item Christus assumpsit naturam passibilem et mortalem, sed talis est natura mortalis quod vel decrescat aut crescat, vel perficiat vel deficiat; numquam enim in eodem statu permanet, ut dicitur in Iob. Ergo si non competebat Christo decrescere, videtur quod talem naturam assumpserat quod perficiebatur in hac vita quantum ad corpus perficiendum; ergo per successionem temporis ad perfectionem quantitatis pervenit. Sed contra Ier. [...]: Mulier circumdabit virum; hoc dicit de beata virgine. Sed virum circumdat in utero et in utero continuit; ad virum autem spectat corpus perfectae quantitatis. Ergo videtur quod corpus Christi in utero virginis fuit in quantitate molis, non in ad perfectionem venit per successionem temporis. Item hoc ipsum videtur per hoc quod [...] in eadem perfectionem venit per successionem temporis. Item: Novum faciet dominus super terram. Sed novum est illud cuius simile non praecessit. Sed quod mulier in utero haberet puerum perfectae quantitatis hoc non est novum; ergo videtur quod productus ex quo de virgine est conceptus statim fuit ad perfectionem quantitatis, quia simul nata est operari. Item divina virtus simul est perfecta quia simul nata est educere operationem perfectam. Si ergo subito et in instanti, quia perfecta est, formatio corporis Christi fuit a virtute infinita, videtur quod ab instanti conceptionis corpus eius eductum fuit in quantitatem perfectam. Item sicut anima coniuncta est verbo in primo instanti conceptionis, ita et corpus; sed anima statim quam unita fuit verbo dei perfecta fuit in virtute et scientia; ergo pari ratione et corpus in quantitate. [...] quantitas corporis Christi quantum ad quantitatem [...] videtur quod per successionem temporis [...]. Respondeo dicendum quod corpus Christi quantum ad molem ad perfectionem sit deducta [...] quantitatem molis ad perfectionem deductum est per successionem temporis, et ratio huius est quia [...] operatio [...] successionem quantitatis illius corporis fuit opportune [...] ad perfectionem voluit deus temporis. Si autem quaeratur unde est hoc quod deus corpus eius ad perfectionem [...] valde congruum, hoc enim divina [...] opponere dicendum quod hoc fecit deus valde [...] ad confirmandam fidei veritatem [...] alio [...] facere possit, sic fecit ad confirmandam [...] legis, et hoc enim ad commendandam humilitatis virtutem. Ad confirmandam [...] [...] fidei confirmatur, dum manifeste ostenditur per divinam [...] carnem assumpsisse [...] aetate, quod [...] fantastica sed veram carnem assumpsit [...] quod sine fide [...] et hoc quidem fuit valde opportunum quia sine fide [...] in natura [...] et hoc commendatur dum dei filius qui est rex regum [...] humilitatis et virtutis commendatur, dum dei filius qui est rex regum [...] non indigebat lacte [...] et deus [...] est parvulus, et qui [...] non indigebat lacte minori [...] plagiis [...] sic alii parvuli pascebantur, pannis involvebatur et [...] pla[...] gessit in quibus sic alii parvuli pascebantur.

Marginalia:
Ier.
Resp.
Moles quantitatis
1 fidei confirmatio
2 humilitatis quedam

huius utilitas commendatur et hoc valde optimum quia propter hoc potissime
deus de celo descendit ut superbiam extirparet, universitatis lex et
ordo consuetus quia deus universitatis non concessit propria operum, ut uti- lege consuetudinis
muntur vel non natura per se sufficienter potest operari et quia natura in hoc satis suffi-
potuit corpus Christi ad perfectam quantitatem deducere ita quod non deroga-
batur eius dignitati, ideo voluit deus tempus anticipare ut tamquam magister
universitatis administrator universitatis eius vices virtutis et competentes operationes
suppleret et hoc quidem agebat quia non volebat perimere sed reparare, et i[n]
hoc insinuat quod maior potestas non debet usum inferioris potestatis abs-
que perimere etc. patet quod valde rationabiliter deus corpus Christi ad perfectam quantitatem
molis deduxit per temporis successionem, unde et vos hoc probantes gratias dedistis

Ad quod primo obicitur in contrarium de auctoritate Ieronimi quod vir dicitur ·1·
non ab etate corporis sed a vigore animi quia plenus fuit virtutibus et scientia
ab instanti conceptionis. Ad secundum quod obicitur quod novum fuit dicendum quod non ·2·
mutabatur attendit in hoc quod ipse erat deus et homo cuius simile numquam processit
et hoc quod ab instanti conceptionis vir fuerat a deo perfectus quod deficere
numquam potuit et huius simile numquam fuit, etc. patet quod non oportuit quod esset
quantitatis perfecte ad hoc quod ad novum esset, unde vel nimium peccat sed quibus

Ad tertium quod obicitur quod utique infinita operatur in instanti dicendum quod virtus que utique ·3·
infinita operatur sed totaliter sive potentia et operatur per se, in perfectione autem divina
corporis non tamen operatur utique divina sed et creata cuius est operari successive sicut
omnium est bonum et illius est operari successive cum sit utique finita. Ad quartum quod obicitur ·4·
quod ab instanti conceptionis fuit perfectus virtute et scientia dicendum quod non est
simile quia quamvis deceret deum assumere aliquas penalitates ad redemptionem
nostram non tamen decebat assumere culpam ut ignorantiam ideo magis habuit
horum opposita sicut virtutem et scientiam quam in instanti producti ad corporis

Secundo queritur de eius corporis perfectione quantum ad membrorum quantitatem perfectam
sub corporis distinctione et est quod utrum membrorum formatio et distinctio facta sit
subito an successive et concedendum, et quod non subito videtur augustinus lib.
de trinitate libro Jo. ij Solvite templum hoc dicitur unde
xl vi etc. et augustinus hic vis profectum divina corporis cognitum quia ut dicitur
physica tot diebus formatum corporis perfecta ergo non videtur quod corpus Christi ab
instanti conceptionis organizatum fuit et formatum. Si tu dicis sic
dicitur videtur in littera quod hoc dominum fuit propter medium molis tunc utique quod
xl diebus perfectum sit, quia ad perfectionem hanc non pervenit usque ad an-
nos xxx. Item Hebr. ij per omnia debuit fratribus similari ergo videtur quod
in modo formationis corporis, sed corpora aliorum hominum successive formantur
ergo videtur quod similiter corpus Christi. Item corpus Christi nutritum et augmentatum fuit
sicut corpora aliorum hominum successive ergo videtur per rationem quod fuit successive formatum
item formatio corporis antecedit consolidationem et consolidatio antecedit conversionem
et conversionem sanguinis decisio. Sed haec quedam illarum operationum non potest fieri nisi
quod in instanti et una ordinatur ad aliam ergo videtur quod formatio corporis non potest esse

instantanea

Sed quod Augustinus in libro de fide ad Petrum: Firmissime tene et nullatenus dubites non carnem Christi sine deitate in utero virginis conceptam prius quam susciperetur a verbo, sed verbum non susceptum in carne formatam et in instanti suscepit eam. Ergo in instanti corpus eius fuit ad perfectionem organizationis deductum. Item Augustinus in libro de trinitate: Non ex utero virginis prius caro concepta est et postea divinitas venit in carnem, sed mox ut verbum in uterum venit, servata proprietate naturae et perfectus homo in veritate carnis et animae. Item virgo beata dicitur concepisse filium dei vivi de carnibus assumptis ex ipsa, sed non est inconveniens ydiotam (?) ... Non erat primo nisi ad minimam perfectionem, ergo cum in instanti conceptionis verum sit dicere filium dei conceptum ex virgine, necesse fuit et corpus ad perfectam organizationem esse deductum. Item conceptio fuit virtute infinita et infinita operante, sed virtus infinita operans est infinita et operans infinite, ergo oportet quod eius opus debeat esse instantaneum et sic corpus dominicum in instanti in perfecta organizatione fuit constitutum. Respondeo dicendum quod absque dubio sicut dicit Augustinus corpus Christi ab instanti conceptionis habuit perfectionem organizationis. Et ratio huius sumi potest ex parte verbi assumentis et ex parte virtutis efficientis et ex parte virginis concipientis. Ex parte verbi assumentis, quia non decebat verbum assumere partem humanae naturae ut esset homo sed quod totam humanam naturam, et ita carnem et animam, maxime cum anima det carni convenientiam ut uniatur cum divina, et humana natura sic unita esse. Et quoniam anima non est nata uniri nisi carni formatae et organizatae, ideo in primo instanti conceptionis necesse fuit corpus ad perfectionem organizationis perducere. Ratio est ex parte virtutis operantis, quia virtus divina operatur in instanti. Hoc enim miraculum miraculorum quod femina conciperet deum, et ideo ad suae virtutis potentiae ostensionem subito formavit corpus, quod natura non potest formare nisi successive. Ratio vero tertia est ex parte virginis concipientis, quae statim ut consensit repleta fuit spiritu sancto et virtute dei effecta mater eius quem angelus annuntiabat. Et quoniam mater dei non erat nisi deus unitus esset carni quam conciperet, et caro non debet nisi animae congruenti uniri, necesse habuit debitam dispositionem gerentem. Hinc est quod ab instanti conceptionis corpus Christi debuit in membrorum distinctione perfectum esse, verum conceditur sententia rationibus ad istam partem inductis. Ad id quod obicitur quod nullus est plures dies cognovit perfectionem corporis dominici quod in septimana frequenter dicitur nec tunc fieri cum innotescit. Et propter hoc quidam movent verbum Augustini et intelligunt quia et si corpus dominicum ab instanti conceptionis fuit formatum, non tamen apparuit nec percipi potuit propter parvitatem quantitatis molis, sed post plures dies ad tantam perfectionem quantitatis deductum quod aspectibus hominum patere potuit, verum corpus eius in incremento cum aliis corporibus similitudinem habuit, quamvis non haberet similitudinem in formatione primaria. Non enim naturalis sed miraculosa formatio fuit. Et haec intendit sententia verba Augustini in libro de trinitate et in libro lxxxiii quaestionum quae ad praesens obmittuntur ad vitandam prolixitatem. Ad secundum quod obicitur de verbo apostoli quod per omnia debuit fratribus assimilari, dicendum quod verum est quantum ad ea quae faciebat ad reparationem humani generis, sicut haec quod est temptatio quae fecit cum hominibus et pati, sed minime conceptio, quia in nobis aneypa (?)

| haec conditio ordinis primi

no debuit assimilari qr no competebat h homi medi[ne] et reparati
eld id q obi q sr fuit inittu et gnatu. dd q no e simile qr nra
augo et inittu culpa no ht annexa sicut nra gnio, et ita no sic
debuit assimilari i gnonis pmodo sic i augmto et inittuto
eld id q obi q formaoz corps ptressit solidao et solidacoy
gnsio dd q dupx e ordo vz h tpe et nre h nre tm, isti aut
tres actg ordine hnt i nra gnone ut tz mo qr nra gno e
a vtute fita que opa i tpe i gnone at xo no hnt ordine
nisi h nre, et qm hntia ordine h nre simul ee pnt tpe abs
aliq incopossit, hinc e q nl impedt illos actg ee i gnoe dota
gnrmis no sunt simul i gnone nra hn vo ia no cogit qr a
pcedit ab ordine h nre ad ordine h tpg sicut pcedit ab opoe
ne ad opom virtutis dine, et no istoz pdcoz inoz est ibi

In pte ista st dubones et lram, et po incitas gnie
qur de hc q dr cra cao ia cugnu ee ubo pnta fuit pcco
obnoxia i ma ure cm fm qr no e pcom nisi i anima uel roe
anime, sz cao ia no fuit au animata qm ubo pnta go no
fuit pcco obnoxia, et ebta ugo an coceptoz filii dei fuit
scifica go cao eg no fuit pcco obnoxia. Rno dd q sicut
tactu fuit i pcedeb, alii pccm dr ipa culpa uel sequela,
Dico go q cao no dr obnoxia pcco roe culpe sz roe sedit
que e culpe ca, et roe passis q e culpe pea, et utroqz mo
fuit pcco obnoxia i ma an scifica oz zoo pgca etc patet ia
Dno ite qur de hc q dr q pmitia nre masse dr xc assup
sisse, vr hc ee fm qr cu incarnatg sit i fine scloz pog vr
assupse reliqas nre masse qm pmitia. Rno dd q pmitia
nre masse dr xc assupse tpe roe na pmg dr ab eo q e
pm, pm at dr ad h ordine tpis et h ordine dignits, pm
ad ordine dignit no e dm qn xc assupt nre carne pmaz
p eo q eg cao exced omne dignite carnis hnae, pm at
q pmia dr a pori te h tpe dr xc assupse pmitia nre masse
no p pori te sz p cofor ite et simili, dupr at e ro cofor ite i una
pm ad qualite, aa pm ad vtute, pm ad qualite qr sic
cao q i pmci fuit cata caruit omibs inqi corrupla sic et
cao a ubo assupta, pm no ad vtute e simili do qr i hyb q
po nascitur ure fiorie e ne uigor ut ad matute ptingat
et ctia dur pmiae i pe fructibs q debat offri dno, tal at fuit
cao xi, etc pz p gnto dicat pmicia, tu ppr dignite, tu ppr
mudie qualite, tu ppr vtutis uigore, ppr que cetos pcellit
pg ptingeb ad matute pfctois et dulcedis glam, et p tato
dr assupse pmitia nre masse, et p hc pz decia ro ois pdce,

3
x
Ordo.
Tpis.
Natue.
Con
3
Ro
Con
Pmicia.
.dig[tis]. 1.
.qli[tis]. 2.
Vigois. 3.

q[ui]a p[re]cedebat de p[ri]ma q[uaestio]ne s[ecundum] q[uod] d[icitu]r a p[ro]ri[bu]s o[ri]gi[nali]b[us]. Item q[ueri]t[ur] de h[oc] q[uod]
d[icitu]r Sola illa q[ue] e[st] no[n] cas[us] p[eccat]i q[ui]a no[n] cu[m] m[od]o co[n]cupi[scenti]a s[ed] g[rati]a co[n]cepit.
Si e[n]i[m] co[n]cupi[scenti]a e[st] in ea et defu[n]s no[n] g[ene]r[atio] e[st] ex g[e]n[er]a[ti]o[n]ib[us] p[ro]cr[eation]e[m] n[on] g[ener]o e[st]
d[icendu]m cu[m] ait No[n] e[n]i[m] m[od]o co[n]cupi[scenti]a co[n]cep[i]t. R[espon]d[e]o d[icendu]m q[uod] l[ite]ra ista
p[ote]st dup[licite]r intelli[gi]. Uno m[od]o q[uod] co[n]cupi[scenti]a sit ibi cau[s]a et c[etera] et q[ui]ste appo[sitio]
et tu[n]c negat m[agiste]r q[uod] x[ristu]s no[n] co[n]cep[i]t co[n]cupi[scenti]a s[ed] g[rati]a ... m[od]o p[ro] eo
q[uod] co[n]cupi[scenti]a locu[m] tenet in m[at]rib[us] i[n] g[e]n[er]a[ti]one filior[um] p[ro]p[ter] s[ecundu]m id Eze-
[chiel] ... amorre[us] et m[ate]r tua cethea ut p[er] amorreu[m] intel-
ligam et p[er] ethea[m] co[n]cupi[scenti]am. Si g[rati]a ... e[st] m[od]o i[n] g[e]n[er]a[ti]one ...
et q[ui]a x[ristu]s no[n] h[ab]uit p[ecca]tu[m] i[n] g[e]n[er]a[ti]one s[ed] g[rati]am id[e]o p[otest] d[ici] m[od]o g[rati]a q[uam]
co[n]cupi[scenti]a, s[ed] l[ite]ra isto m[od]o poss[et] intelligi, t[ame]n e[st] aliq[ui]s mod[us] mag[is] conso[n]a[n]s
m[agistr]o ut h[abetur] q[uod] co[n]cupi[scenti]a et g[rati]a sit abla[tiv]i cas[us] et co[n]str[uu]ntur cu[m] h[oc] u[er]bo
co[n]cep[i]t no[n] s[ecundu]m h[abi]tu[m] ... s[ecundu]m s[imi]litudine[m] co[n]co[m]ita[n]c[ie] et h[oc] q[uod] d[icitu]r m[od]o
supp[ler]at p[er] magistru[m] m[agistr]a et e[st] s[ens]us m[od]o i[d est] u[er]go m[ari]a no[n] co[n]cep[i]t co[n]cupi[scenti]a
co[n]co[m]ita[n]te s[ed] co[n]co[m]ita[n]te g[rati]a et tu[n]c no[n] ne[gat]ur q[uod] co[n]cupi[scenti]a sit aliq[ui]d co[n]-
cept[i]o[n]is p[ro]ut s[ecundu]m mo[dum] co[n]co[m]ita[n]tis. Et p[atet] r[esponsi]o ad ob[iect]a. Item q[ueri]t[ur]
de h[oc] q[uod] d[icitu]r totu[m] u[er]bu[m] incarnatu[m] e[st]. Si e[n]i[m] totu[m] e[st] q[uod] h[abe]t p[ar]te[m] et
p[ar]te[m] et u[er]bu[m] simp[lici]t[er] e[st], male d[icitu]r q[uod] totu[m] incarnatu[m] e[st]. R[espon]d[e]o d[icendu]m e[st]
q[uod] totu[m] t[ame]n p[ote]st accipi p[ri]uatiue u[e]l positiue, si p[ri]uatiue t[ame]n u[er]bu[m] d[icitu]r
incarnatu[m] totu[m] q[ui]a no[n] h[abe]t p[ar]tes s[ecundu]m q[ua]s incarnari h[ab]eat. Alio m[od]o d[icitu]r
positiue et tu[n]c d[icitu]r dup[licite]r q[ui]a totu[m] e[st] id q[uod] ex suis p[ar]tib[us] co[n]stitutu[m].
Alio m[od]o id e[st] q[uod] p[er]fectu[m], et s[ecundu]m q[uod] totu[m] d[icitu]r integri[ta]t[e] totalit[ate] sic p[re]d[ict]o
s[er]mo no[n] int[elligitu]r, s[ed] s[ecundu]m q[uod] d[icitu]r totalit[ate] p[er]fectio[n]is et s[ecundu]m q[uod] d[icitu]r p[ri]uac[i]o[n]e p[ar]ti[u]m
et p[ar]tib[us], et p[atet] q[uod] i[st]a obi[ecti]o no[n] p[ro]ced[i]t u[er]e p[ro]pt[er] diu[er]sa[m] accepc[i]o[n]em
notabili[ter] q[uod] e[st] totu[m], s[ed] h[oc] melius i[n] 1[o] li[bro] d[istinctione] xxix i[n]ue[nietu]r declaratu[m].

Cum u[er]o i[n]carnac[i]o[n]e ubi r[ati]o[n]e supi[us] determi[n]auit m[agiste]r de
s[an]ctificac[i]o[n]e u[ir]gi[ni]s que fuit p[re]ambula ad co[n]cepc[i]o[n]em x[risti]
i[n] hac p[ar]te determi[n]at de ip[s]a co[n]cepc[i]o[n]e d[omi]ni, et q[uonia]m co[n]cepc[i]o x[risti]
h[abe]t co[m]parac[i]o[n]em ad sp[iritu]m s[anctu]m f[e]cundante[m] et ad u[ir]gi[n]e[m] co[n]cipie[n]te[m]
id[e]o p[re]se[n]s di[uiditu]r i[n] duas p[ar]t[es] i[n] quar[um] p[ri]ma determi[n]at de co[n]cep[ci]o[n]e x[risti]
i[n] co[m]parac[i]o[n]e ad sp[iritu]m s[anctu]m, i[n] 2[a] determi[n]at de ea[dem] co[m]parac[i]o[n]e ad
u[ir]gi[n]e[m] i[bi]. Et q[uonia]m cu[m] nos saluatore[m] p[ro]fitem[u]r natu[m], p[ri]ma p[ar]s
i[n] p[ar]t[es] tres di[uiditu]r i[n] quar[um] p[ri]ma po[nit] u[e]l exponit m[agiste]r assig[nat] ... q[uod]
incarnac[i]o[n]is misteriu[m] sit sp[irit]ui s[ancto] attribuendu[m], i[n] 2[a] u[er]o remou[et]
dubiu[m] ex h[ab]it[i]s q[ui]d dici[tu]r sit h[ab]ite ortu[m] i[bi]. Et u[er]o e[st] h[ic] di[li]g[enter]
i[n]moranda[m], i[n] 3[a] u[er]o subiu[n]git maiore[m] explanac[i]o[n]em p[re]dic[t]or[um] i[bi].
P[re]d[ict]o mo[d]o iste quo natus e[st] x[ristu]s de m[ari]a r[ati]o[n]e p[ri]ma p[ar]s h[abe]t duas
i[n] p[ri]ma exponit u[er]itate[m], i[n] 2[a] co[n]firmat ea[m] p[er] auct[orita]te[m] ibi Vn[de] aug[ustinus]
sup[er] h[oc] mouet q[uesti]o[n]em. Sic 2[a] p[ar]s i[n] q[ua] remou[et] dubiu[m] di[uiditu]r i[n]
duas, i[n] p[ri]ma p[ar]te po[n]it q[uesti]o[n]em, i[n] 2[a] solu[ci]o[n]em i[bi] No[n] e[st] at[tamen] co[n]cedendu[m], s[ecun]do
3[a] p[ar]s u[er]o po[n]it explanac[i]o[n]em di[uiditu]r i[n] duas i[n] quar[um] p[ri]ma po[n]it u[er]u[m]
explandi mo[dum] s[ecundu]m aug[ustinum], i[n] 2[a] aliu[m] i[bi] P[ote]st et x[ristu]s dici s[ecundu]m ho[m]i[n]em r[ati]o[n]e

Ad intelligenciam huius partis in qua dicit hic quod de conceptione christi quantum ad
tria primo enim queritur de ipsa conceptione in comparatione ad spiritum efficientem
2o de ipsa quantum ad genitricem matrem concipientem 3o de ipsa quantum ad virginem
concipientem. Hec enim tria tangit magister in littera. Circa primum queruntur tria
primo queritur utrum filii dei incarnacio vel conceptio appropriari debeat patri vel
spiritui sancto 2o queritur utrum spiritus sanctus filius debeat christi appellari 3o queritur utrum christus possit
Circa primum sic proceditur et queritur utrum filii dei | dici filius trinitatis
incarnacio debeat appropriari patri an spiritui sancto. et quod patri videtur quia incarnacio
vel conceptio non est aliud quam filii missio sed filii missio magis com
petit patri quam spiritui sancto ergo patri videtur incarnacio et conceptio. Item filii
incarnacio non est aliud quam eius donacio unde Ysaie nono parvulus
filius datus est nobis. Sed donacio maxime competit patri iuxta illud Io. iii
Sic deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret ergo magis quod conceptio debeat appropriari
patri quam spiritui sancto. Item annunciacio conceptionis filii dei facta est per angelum Ga
brielem qui est fortitudo dei sed fortitudo sive potencia appropriatur patri non spiritui sancto ergo patri
videtur et incarnacio. Item potencia divina maxime manifestatur in opere in quo
eius extrema distant distancia maxima sive infinita sed filius dei
et creatura infinite distanciam unimus ergo in opere in quo est potissime
divine potencie manifestacio sed huiusmodi opus appropriatur patri non spiritui sancto ergo et conceptio.
Sed contra quod debeat appropriari filio videtur opus conceptionis pertinet ad opus
reparationis sed opus reparationis pertinet ad verbum ergo et ipsa conceptio.
Item cui per se formacio carnis attribuitur cui attribuitur assumpcio
sed carnis assumpcio attribuitur soli verbo ergo videtur quod soli ei debeat appropriari
ipsa conceptio. Item ei per se potissime conceptio ex tempore cui potissime competit
conceptio ex eternitate sed hec est propria filii sicut dicitur Proverbiorum viii nondum erant abyssi
et ego iam concepta eram. Item opus quod est maxime divine sapiencie manifes
tativum per filium dei est appropriandum sed tale est incarnacionis misterium quod
sicut dicit iob prudencia eius percussit superbum videtur ergo quod conceptio
sacramentum filio dei sit appropriandum. Sed contra hoc est auctoritas in symbolo
Conceptus est de spiritu sancto non dicitur de patre vel de filio. Et luce i. spiritus sanctus
superveniet in te. Item Mathei i. quod enim in ea natum est de spiritu sancto est. Item
ratione eo quod opus incarnacionis manifestativum est divine bonitatis et caritatis
sed hec appropriantur spiritui sancto ergo etc. Respondeo dicendum quod opus incarnacionis manifestativum est
divine potencie sapiencie et bonitatis secundum diversitatem conditionum in ipso repertarum. Con
tingit enim loqui de ipso quantum ad ipsa unibilia et quantum ad unionis
modum et quantum ad unionis fructum. In comparatione ad unibilia inter que est
infinita distancia manifestatur divina potencia. In comparatione vero ad unionis modum
congruentissimum prout competebat ad humanam redemptionem manifestatur dei
sapiencia. In comparatione vero ad fructum sive ad effectum consequentem quo se
obtulit deo et patri in odorem suavitatis manifestatur divina bonitas misericordia et
caritas. Et hoc est quod dicit Damascenus in libro 3 capitulo primo manifestatur sit in incarnacione bonitas
iusticia et sapiencia dei. Bonitas quidem quia non despexit proprii plasmatis infirmitatem

Con
Sco.
Unibilia | unionis modus | fructus

sed iusticia eius commota est ipso cadente et manum porrexit; iusticia quia
homine victo non aliunde fecit vincere tyrannum; sapientia quia invenit
a porta id est difficilius solum decentissimam. Cum igitur in incarnationis ope-
re consideratis diversis convenit invenire appropriata tribus personis valde
excellentibus proprie, hinc est quod conceptio cum sit opus trium personarum ap-
propriari potest tribus personis secundum diversas considerationes, sicut ostendunt verba
que prius inducta sunt; scriptura tamen magis appropriat spiritui sancto quam alicui tri-
um personarum. Et hoc duplici ratione, scilicet propter erroris exclusionem et propter veritatis

error exclusio

manifestationem. Propter erroris exclusionem, quia in conceptione humana consuevit
se immiscere feditas concupiscentie ac per hoc originalis culpa. Ne igitur ergo dicatur
fuisse in conceptione Christi, dicitur conceptus fuisse de spiritu sancto ad excludendum
carnalem commixtionem; et ad excludendum concupiscentie feditatem, dicitur non
solum conceptus de spiritu, sed de spiritu sancto. Alia vero ratio propter veritatis

2 veritatis manifestatio

manifestationem; id enim quod maxime operatur virginem ad filium dei concipiendum
fuit amor divinus; unde quemadmodum mulier concipit per vim delectationis
et propriae adhesionem, que est cum desiderio et amore viri sui coniuncte.
Sic beata virgo propter amorem singularem singulariter concepit dominum ex deo, et
ideo concepisse dicitur de spiritu sancto. Et hanc rationem assignat Hugo de sancto Victore
in quodam suo libello ubi sic dicit: concepit virgo maria de spiritu sancto, non
quia de spiritu sancto substantia seminis partum accepit, sed quia per amorem et operationem spiritus sancti
ex carne virginis divino partui substantia ministratur. Nam quia amor
singulariter ardebat in ea, ideo in carne eius mirabilia faciebat, cuius dilectio
quia in corde non suscepit socium, operatio in carne illius non habebat exemplum.
Et sic patet quod propter erroris exclusionem et veritatis manifestationem incarnatio
filii dei potissime appropriari debet spiritui sancto. Et propter has duas rationes
frequenter in scriptura fit appropriatio sicut ostensum fuit in libro. Ex hiis autem
manifesta est responsio ad obiecta, quia ipsi concludunt secundum diversas vias quod
incarnationis ministerium diversis de causis potest appropriari cuilibet trium personarum.
Si quis autem ex hiis velit arguere quod incarnationis opus magis
debet appropriari patri et filio quam spiritui sancto, ad omnia est una responsio, quia
procedunt ex insufficienti et peccant secundum quid, quia una sola ratio non sufficit
appropriari uni soli persone nisi vel alterius persone reperiatur ratio maioris congruencie
et hec est in proposito. Ille tamen due rationes quibus fundatur hoc quod filii dei incarnatio
non est aliud quam missio et conceptio non est aliud quam incarnationis assumptio
non valet, quia tam missio quam assumptio importat relationem que per se
potest respicere personam patris et filii, sed conceptio dicit effectum et operationem
que communis est tribus personis et appropriatur spiritui sancto causis predictis, quibus et
alie rationes congruentes possunt assignari, sive quia nominatione spiritus sancti
intelligimus aliquam personam que est amborum unitas et connexio, sicut Augustinus
explanat in libro; sive quia in incarnatione fuit copiosa divine
bonitatis effusio, et spiritui sancto appropriatur conceptio, tum ratione [illegible], quia est
amborum unitas, tum ratione [illegible], quia est amborum bonitas. Ex
hiis autem satis patere potest responsio ad obiecta.

Secundo queritur utrum Christus possit dici filius spiritus sancti et quod videtur quia Damascenus dicit

Descenderet in virgine verbum tamen spiritus sanctus non fuit semen; sed quod operatur ad generacionem
aliter mediante semine habet rationem patris; si ergo hoc modo operatus est spiritus sanctus,
ut dicit Damascenus, ergo est pater eius. Item pater dicitur qui deducit rem ad esse; ergo si
magis deducit rem ad esse magis debet dici pater; ergo si spiritus sanctus est magis
operatus ad hoc quod caro Christi produceretur in esse quam aliquis pater rem plus per eadem
ratione quod Christus sit filius spiritus sancti, loquendo proprie. Item spiritus sanctus tamen virgine operatus est in
concepcione, verumtamen magis operatus est spiritus sanctus quam virgo, sed multo amplius; si ergo Christus dicitur
filius virginis et virgo dicitur eius mater, videtur quod multo forcius debeat spiritus sanctus
dici eius pater. Item omne quod est de aliquo per actum concepcionis habet filiationem
respectu illius de quo est; sed Christus conceptus est de spiritu sancto, sic dicit sacra scriptura;
ergo Christus est filius spiritus sancti. Item quicumque habet graciam spiritus sancti hoc ipso est filius eius; sed Christus
ab instanti concepcionis habuit graciam excellentissimam spiritus sancti; ergo videtur quod filius
cenciat Christus vere. Contra: quod Christus nullius est filius nisi unius, scilicet solius patris
vel matris est filius per unum modum. Item filiatio respicit ypostasim;
sed ypostasis filii dei non habet comparationem ad spiritum sanctum in habitudine filiacionis,
ymmo potius in habitudine principii; ergo simpliciter fuit dicere quod Christus sit filius spiritus sancti.
Item si Christus est filius spiritus sancti, quia operatus est eius concepcionem, ergo pari racione Christus est
filius trinitatis; sed hoc nec ratio nec fides admittit quod eadem res secundum eandem
significat quod idem sit pater et filius. Ergo si Christus non est filius trinitatis, pari racione
nec spiritus sanctus pater eius. Item si Christus est filius spiritus sancti, spiritus sanctus est pater Christi, et deus pater est pater Christi; ergo
duo patres in trinitate. Item ad hoc est auctoritas Augustini in quadam parte in Enchi-
ridion: quibus dicere audebit Christum esse filium spiritus sancti, cum hoc ita sit absurdum
ut nullus fidelium aures hoc valeat sustinere. Verum est tamen hereticum
dicere spiritum sanctum esse patrem Christi. Dicendum quod absque dubio ista locutio non admittitur
nec est admittenda, tum propter vitandum errorem et generacionem temporalem,
tum etiam generacionem eternam. Ad vitandum errorem et generacionem temporalem,
quod cum sic dicitur Christus conceptus de virgine et spiritu sancto, si diceretur spiritus sanctus eius pater
sicut virgo eius mater, ita videretur ex hoc Christus natus esse de maria et spiritu sancto
sicut nascitur plerumque de muliere et viro, quasi sic haberet quod plerumque
partem accipit a patre et partem accipit a matre in qua assimilatur
patri et matri eadem forma et natura; et hoc non contingit in Christi concepcione,
ymmo soli matri assimilatur in natura assumpta. Non debet
admitti Christum esse filium spiritus sancti, sed solius virginis matris ad [illegible]
suadam mitte et propter temporalem generacionem. Similiter et racione ex parte
generacionis eterne, quia catholici tales sermones non admittunt ne
confusio fiat eternarum relationum et proprietatum, unde cum proprium sit
patris patrem generare et proprium filii nasci, nullatenus admitti Christum esse fi-
lium spiritus sancti quo non est causa principaliter illius persone, sed quia pater ab eterno
genuit; ideo propter vitandos errores tam generacionis temporalis quam eterne
non recipiunt theologi predictam locucionem, unde concedentes rationes ad
predictam partem inducte. Ad id quod primo obicitur de Damasceno, quod verbum dei
descendit in virgine ad modum seminis, dicendum quod semen in se duplicem habet proprietatem

Sem
S. Re°
gen° temporal
gen° eterna

Una i hc qz ht i se vnm actam. Altam i hc q agit pducendo
simile i for z na. Quam go assint simlr z semis ad opom ss
vne pme ppet no 2e. Tn no assint q opo ad mory semis
fat pdtm priam hoe htudme prib hc mt vne 2e ppriet
Ad id q obi q pr e qui pduat ve ad ee dd. q ista no e to
vo prib qz nece e q queniat i na z forma. s ss no qt cu
x i na t for s qua pduat ipm ad ee. Ad duo oba seqa
pz vno p ia dca. Lz cu obi q ugo dd m z q ss pr dd. q
no e simile. qz ugo coforma x i na s qua gcepta est
ex tpe. spc at s quinib x o pt sibi i na no tu e q pri
s illa. z io no cogit vo tria n mys. Ad d q obi de g i dd
q quinib de alys hoib cocedi possit q sut fily spc sci
pp gram qua ipi suscipiut z mente qua i filioz dei ad
opcom assumur tu ee x m no ht locu ppr vnionem quo tu
fat hoiem ee filiu dei p gram s filiu dd p unitio no
sic cocedi de xpo q sit spc s filig sic gcedi de alys hoib

Tercio quri utre xc possit dici filig tri. Ad maiore
euidiam pdcoz z qz ulr Amt dno. Nug no ipe e pr
tuns qui pos fe z ac te. S3 hc tom pt dici de xo vne ne
assupte. z s ia ta dn ee filig toci tri q e possidet facet
care. go m qz hc xo satl catho e poss attribui. Itez vo s
vt sit ipe e pmogeitg i multl frib. glo s id q dnitg e
no ht frib. s id q pmogeitg e frib dignatg e nore ob
Si go frib st cgoh prib z st fily toci tri hui qz z hc xo
geni possit attribui. Itez quorz aliq se hut p indivam
ad aliqm opom s illa opom quem z vniforme vcapuit
denominaoz. s3 to tritas opata e incarnoib misteriu go
si pa prib dn ee pr qnd som qm ad dite s3 z qm ad
huaite vi q sit to tritas possit dici. Itez quinib i
trite vng solg sit pr ppr etna gnonem tn ex tpe ppr effcus
tpales to tritas dn ee pr z p prib dn no som pr fily
s3 z aliaz vni itaq i no pndica ppetii fily. go cu filig
s3 z aliaz vni itaq i no pndica. xpctii fily go cu filig
ex tpe im suphit z equale z vniforme ht opom ad
tom trite vi q sic qm ad dna m dn ee filig prib
ita s huaite sit filig toci tri. Itez i xo tripx e sba s supma
mea z infima. supma vz dna. mea s aia z infima vz
cor. S3 xe vne ne supme e filig alicg s prib, v cone ne
infime filig alicg s miris ex q trapit carne. go z vne
medie filig alicg eit. s3 mea s aia e a to trite equalr
go m qz filig toci trit dici possit. Itez no e maior gfusio
i ppetates ex gpatoe alicg ppriet ad pla qui si de coom
dica duo oppoi pmo mlto mior. s3 de xo v z catho dica

duo o ta

voce duplici non mortalis et immortalis passibilis et impassibilis / ergo multo
fortius voce non assumentis potest dici filius patris / et voce non assumpte
filius totius trinitatis. Sed quod augustinus in de trinitate dicit nec sumus nec filius trinitatis
potest dici ergo non potest dici filius trinitatis. Item filiacio est proprietas personalis unum
respiciat ypostasim, sed in christo est una sola persona et ypostasis que non potest
distingui a tota trinitate secundum illius relacionis habitudinem ergo non minus quod dici
possit filius trinitatis. Item christus non tamen est filius sed filius unigenitus secundum quod
dicitur Jo. 1 vidimus gloriam quasi unigeniti a patre / sed trinitas non habet
aliquem unigenitum cum equaliter comparetur ad omnes / ergo non minus quod christus
possit dici trinitatis filius. Item filiacio presupponit generacionem / generacio autem dicit
convenienciam in natura et distinctionem in supposito / sed hoc impossibile est reperire in christo
nisi secundum divinam naturam non secundum humanam / ergo nullatenus est concedenda locucio predicta.

Respondeo dicendum / quod apud theologos secundum communem usum non admittitur christus
est trinitatis filius / sed huius racionem diversi assignant diversimode. Quidam enim dicere
voluerunt / quod hoc est propter proprietatem filiacionis que respiciat personam et ypostasim
et quoniam ypostasis filii dei sive persona eterna est non habet ordinem ad totam trinitatem
sed solum ad personam patris / hinc est quod quamvis in christo sit reperire humanam naturam
a tota trinitate creatam non est concedendum christum esse filium totius trinitatis propter repugnanciam
que reperta est in ypostasi hoc est persona que eterna. Sed si vero ista intrinsice con-
sideretur non multum magne efficacie / quia quamvis ypostasis christi sit eterna
non tamen impedit ipsum dici filium racione voce non assumpte. Si ergo
illi ypostasi nasci potest filiacionis habitudo in comparacione ad matrem
ex quo natura creata est / quare non potest nasci relacio totius trinitatis a qua creata est
et ideo ex parte proprietatis filiacionis et eternitatis ypostasis non videtur efficax racio
posse sufficere ad repudiandum predictam locucionem. Racio est alius modus dicendi
quod predictus sermo non recipitur / quia propinquat errori. Nam christus cum sit
filius unigenitus dei patris non recipitur quod sit filius trinitatis simpliciter /
propter hoc / quod talis locucio appropinquat errori Sabellii qui posuit proprietates
patris autem trinitatem personaliter posse attribui. Non recipitur et quod sit filius
totius trinitatis per creacionem / quia talis locucio appropinquat errori Arrii qui
posuit christum esse puram creaturam. Non recipitur et quod sit filius totius
trinitatis per graciam / quia talis locucio appropinquat errori Nestorii qui posuit
in christo duas naturas et duas personas divinam et humanam / et quantum ad
humanam personam dixit christum filium dei per graciam / ergo sermo predictus omnino
errores impiorum appropinquat / non recipitur ab hiis qui periti sunt in
sacra scriptura. Unde verbis ad hanc partem concedendum est / quamvis non multum
cogant. Ad id quod obicitur quod tota trinitas possedit et fecit et creavit christum
secundum humanam naturam / dicendum / quod trinitas aliquos homines simpliciter fecit secundum eorum
suam naturam / christum autem non simpliciter secundum omnem naturam fecit / quia secundum divinam naturam cum solus
pater genuit / et ideo non est simile de christo et aliis hominibus / quamvis enim alii homines
possit dici creature dicendum hoc tamen de christo non recipitur sicut in melius videbitur

Ad 1um quod obicitur quod nos sumus fratres Christi etc. dicendum quod ex hoc non sequitur quod Christus sit
filius totius trinitatis sed quod nos dicamur filii dei patris per eum, quamvis
nos per gratiam ipse non per unionem sit dictus etc. super illud ascendo ad
patrem meum ad patrem vestrum Jo. xx. Ad 2um quod obicitur quod tres persone se
habent ad personam assumptam per indivisam. Dicendum quod verum est sed non se
se habent per indivisam relationem persone assumentis, quia alia habitudinem
habet ad personam patris alia ad personam spiritus sancti. Cum autem dicitur Christus esse filius dei
patris hoc magis dicitur relationem nature assumentis quam assumpte quod patet quia
dicitur filius patris unigenitus et naturalis, et ideo ratio illa non cogit quia ab
insufficienti procedit. Ad 3um quod obicitur quod pater non dicitur pater tamen relatione filii
sed relatione filiorum quorum est causa et principium ex tempore. Dicendum quod sic pater ex hoc
quod temporaliter aliquos adoptat dicitur eorum pater ex tempore sic et Christus
per generationem temporalem potest dici filius eius. Quamvis non tamen potest concludi quod sit
filius totius trinitatis. Non enim est simile, nam cum confusio proprietatum
maneret nec aliquid inconveniens sit prejudicium seu errori aliquo appinguatur
si dicatur pater esse pater filii sui per generationem et aliorum per creationem. Non
sic autem dicitur filius esse Christus totius trinitatis. Nam si intelligatur per generationem
manifesti erroris sabellii, si per creationem appinguatur errori ar-
rii, si vero per adoptionis justificationem errori nestorii. Ad 4um quod obi-
de natura suprema increata et infima creata patet responsio per predicta quia
sit tanta non recipere esse ipsius filiationem alicuius vocis etc. potest tamen dici
quod non est simile de verbis exemplis ad increatam quia tamen vox fuit dicitur
tamen vox carnis generatione et assimilatur sicut prius procedit in
patre et nunc patre deitate nunc in humanitate. Non sic autem est vox dicitur
et ideo non est simile. Ad 4um quod ultimo obicitur de proprietatibus absolutis quod
non faciunt confusionem. Dicendum quod non est simile quia ille proprietates prioritatem re-
spiciunt non ut potentie esse passibile et mortale, sed filiatio respicit
ipsam personam et quia fuerunt multi errores quorum predicta loco vi-
appinguarentur et ideo quamvis recipiantur a multis catholicis tamen
catholice sed respuuntur tamquam adversaria fidei christiane.

Consequenter queritur de conceptione Christi in comparatione ad gratiam increatam
et creatam. Hec queruntur tria, primo queritur de gratia unionis in comparatione ad unitatem
esse, 2o in comparatione ad unitatem igitur magis, 3o in comparatione ad
dignitatem nature assumpte. // queritur utrum Christi conceptio increata
fuit ex mera gratia. An hoc impe-

Circa primum sic proceditur et videtur quod fuit ex mera gratia vi-
tutum sed operum meritum inita. Et quod fuit ex mera gratia vi-
tie. Apparuit benignitas et humanitas salvatoris nostri non ex operibus iustitie sed secundum eius miserico-
rdiam. Benignitas et humanitas est filii dei humanatio, sicut in glossa dicitur, tamen be-
nignitas et humanitas dei nostri apparuit. Ergo ubi quod filii dei humanatio
non fuit mediantibus meritis. Item si illud posset respondere in testimonium
sed et glossa meruit promissiones quia multa deficiunt. Et loquitur de
promissione incarnationis. Ergo etc. Item de eo quod per multa acquiritur.

non tamen tenentur ad grates actiones sicut pro eo quod gratis datur, sed
de hac donatione tenentur ad condignas grates actiones. ergo non meruit quia
non impetrabile meruit esse. Item quod est fundatum totius meriti esse,
meritum eius non potest reddi, sed hoc incarnatio est fundatum totius meriti
esse quia per ipsum quicquid est regnanti sit deo et patri, ut nunc ad salua-
tionem peccatorum. ergo non meruit quod incarnatio et per merita patrum sanctorum ipsius esse
potuit impetrari. Contra quod super id psalmus propter miseriam inopum et gemitus pau-
perum nunc exurgam. id est mittam filium propter gemitum pauperum qui pro malis
gemuerunt et precibus gemuerunt. Nam alias non erant digni auxilio
ergo si propter gemitum facti sunt digni missione filii dei videtur quod incarnatio
sive filii dei conceptio eorum meritis impetrata fuit. Item qui meretur
principale meretur et accessorium, sed incarnatio filii dei fuit ordinata
ad nostram glorificationem, sed nostram glorificationem potuerunt sancti mereri
ergo et conceptionem filii. Item qui meretur quod magis est meretur potest et quod minus est
sed magis est nostra beatificatio quam sit filii dei incarnatio, quia ipsa est finis
istius. ergo cum meruerunt sancti patres suam beatitudinem meruerunt ergo filii
dei conceptionem. Item qui petit ad honorem ex caritate pervenientia
pie et ad salutem meretur id quod petit, maxime cum tale vel petitio deo
placet, sed antiqui patres maximo desiderio petebant filii dei incarnationem
et hec pervenientia pie et ad salutem et deo placebat quod tale quid peterent
ergo videtur quod meruerunt filii dei incarnationem. Respondeo dicendum quod de beneficio incarnationis
sicut de aliis beneficiis divinis est triplex loqui videlicet quantum ad substantiam vel
essentiam et quantum ad efficaciam et quantum ad circumstantiam. Si loquimur de
ipso quantum ad essentiam sic dicendum quod id beneficium cadit sub merito secundum rationem patrum merita
quando est iuste retributionis sed dignationis eminentie, et non sed
merita hominis lapsi, sed post est fundamentum omnis meriti quia nunquam placere deo
potuit post lapsum absque fide illius beneficii vel in generali vel in speciali
sicut hanc nostram perduxit … et ante … ad primam partem adducte.
Si vero loquimur de beneficio incarnationis quantum ad efficaciam sic cum
eius efficacia esset duplex, videlicet quod ordinabatur ad liberationem a
servitute culpe et a reatu carentie visionis dei quodammodo cadit
sub merito quodammodo non, quantum ad liberationem a reatu carentie
divine visionis et captivationis dyaboli hoc meruerunt sancti patres
et cadit sub merito, quantum vero ad ereptionem de statu culpe non
cadit sub merito nisi quis large sumat meritum ad meritum congrui
et condigni. Si vero loquimur de beneficio incarnationis quantum ad temporis
circumstantiam potest concedi absque calumpnia quod cadit sub merito proprie
esse. Sancti enim patres fragrantissimis desideriis meruerunt incarnationem
accelerare. In quorum persona dicit ysaias lxiiij. Utinam disrumperes celos et
descenderes. Et patet quod incarnationis beneficium quantum ad esse non cadit
sub merito, quantum vero ad temporis circumstantiam cadit sub merito secundum

prim

Con
q
q
q
Re
Essentiam 1
efficaciam 2
temporis circumstantia 3
propterea

quantum ad efficaciam merendi quodammodo cadit sub merito, quodammodo non.
Et quantum vires inducte ad primam partem currunt quantum ad id quod est
sive quantum ad excellenciam sui in se omnino ipsum non cadit sub merito
perfectus esse, ideo sic concedo. Ad 1m quod primo obicitur in glosa de prece prophetarum missia

1

in opus et gratie pau. Dicendum quod glosa 1a intelligitur de beneficio incarnationis quantum ad
efficaciam nostre liberacionis a pena sicut patet ex ipsa glosa, vel quantum
ad acceleracionem temporis sic tollitur ex ipsa littera. Si tu obicias quod
deus circa incarnationem est quantum disposuerat ab eterno propter merita patrum
Dicendum quod propter merita patrum deus providerat se acceleraturum etc. sed
sicut providerat. Ad 2m quod obicitur quod qui meretur principale meretur et accessorium

2

Dicendum quod id habet instanciam quantum est accessorium non solum comparat ad principium
Dicendum quod id habet instanciam quantum incarnatio probabat sub patribus via
hec et preparavit ad meritum et quantum quod 1a propositio non habet meritum in proposito. Preterea
merendi per fidem ipsius, hinc est quod non enim habet meritum quantum id accessorium
et alio modo procedit locum instancia. Non enim habet meritum quantum id accessorium
non merito adhuc pervenit, et tale est incarnatio filii dei, potuit eius
deus alio modo genus humanum glorificare et salvare quam per filii incarnationem.
Propter hoc non sequitur quod si sancti patres meruerunt suam glorificacionem quod Christi
incarnationem, possum tamen concedere quod quantum ad efficaciam liberacionis
potuit sancti patres mereri beneficium incarnationis non tamen simpliciter sic
prius concessum est. Ad 3m quod obicitur quod qui meretur quod maius est meretur et quod

3

minus. Dicendum quod predicta propositio instanciam habet in gratia et gloria quia gloria cadit
sub merito, gratia vero non, sic et instancia patet hic et in proposito. Possum et
videri per intemporum assumpcionis, cum enim constat quod maior est
glorificacio quam incarnatio. Dicendum quod fuit est in glorificacione incarnationis cum
presuppone incarnationis, vel in integra vel aliqua parte specialiter
glorificacio Petri vel Pauli, melius enim est Petro videre deum in gloria
potente vel Petro vel Pauli, melius est assumpta, simpliciter tamen loco melius est
quam humanam naturam a verbo esse assumpta, simpliciter tamen loco melius est
filium dei incarnari quam Petrum glorificari quia filii dei incarnacio
valet toti generi humano, Petri glorificacio solum et ideo non sequitur
quod si aliquis potest mereri suam glorificacionem quod mereatur Christi concepcionem,
Ad 4m quod obicitur quod qui petit perseverantiam precatur ad salutem quod meretur

4

Dicendum quod verum est si petat pro se, sed nunquam petit quod filius dei assumeret
sed tamen aliis merebantur vitam eternam
set et ideo nunquam habet veniret petendo, tamen aliis merebantur vitam eternam
bene et ideo non infructuose orabant. Possum tamen dici quod adhuc habet
instanciam quia quibus queritur a deo excellenciam glorie per quam
est preter caritatem non habet meretur quia hoc quod petit vitam suam excedit
esse preter caritatem non habet meretur quia hoc quod petit vitam suam ex-
cedit, per hunc modum et in proposito patet instancia inferius.

Secundo queritur de concepcione Christi in comparacione ad virtutem beate virginis
Marie. Et est quod virtus virginis beata virgo Maria Christum concepit
an fuit concepcio eius sine ex virtute divine gracie. Quod beata virgo
meruit Christum concipere ostenditur per id quod dicitur Luc. 1: Beata que credidisti
quoniam perficientur ea que dicta sunt tibi a domino, sed annunciata erat concepcio a domino
quam perfecit, ergo ideo concepit quia credidit. Sed constat quod fides sive credulitas non fuit
gratia ideo concepit quia credidit, sed constat quod fides sive credulitas non fuit

ca effi[us] coceptois g° fuit ea mitoria. Item i colla que dr
quit[r] ab eccia. Omps sem[pi]t[er]ne de[us] qui glo. u[er]ginis et matris maria ut dign[um] fi
t ha. ef mer[er]e[tur] sp[irit]u s[an]c[t]o coopan[te] [e]t[c]. Et ex h[ac] coll[ect]a q[uod] b[ea]ta m[ari]a meruit
et q[uod] dign[a] fuit g° meruit merito codigni concipe[re]. Item b[ea]tus b[er]n[ardus] de co
sid[er]atione ad eugeni[um] te[r]tio l[ibr]o c[apitul]o xvi°. Mirabile e[st] v[er]e qui[dem] et c[etera]
d[icit] q[uod] m[er]ita fuit sapia q[ue] fermento fidi b[ea]te u[er]ginis q[uod] i incar[nati]o
[n]e sata quievit. Novum antiquum et[er]num. Novum i a[n]i[m]e c[re]atione
de n[ih]ilo, antiquum i assumptione corp[or]is de m[ass]a adam, et[er]num i
unione d[ivin]itat[is], g° fides b[ea]te u[er]ginis aliq[u]o[mod]o coopata e[st] et ista
commixtione s[ed] no[n] q[uan]tu[m] ad p[ri]m[u]m so[lu]m efficien[dum] g° p[er] mo[dum] m[er]iti.
Item b[ea]ta u[er]go h[ab]uit gr[ati]am suffi[cien]te[m] p[re]parante[m] ip[s]am ad co[n]cep[tionem]
filii dei, v[er]u[m] no[n]. Si sic. s[ed] gr[ati]a suffi[cien]ter p[re]parans fa[cit] mer[er]i [e]o ad q[uo]d
p[re]pat m[er]ito codigni, g° n[ecessari]o q[uod] b[ea]ta u[er]go ex i[nfi]ta gr[ati]a meruit co[n]cep[tionem]
filii dei cu[m] ea b[e]n[e] usa fuit. Si no[n] v[er]go caruit [e]a gr[ati]a suffi[cien]ter
p[re]parante q[uia] ip[s]am no[n] potuit recipe. v[e]l q[uia] ea noluit deus v[e]l
no[n] potuit da[r]e. s[ed] no[n] q[uia] no[n] po[tes]t deus v[e]l nolunt deus da[r]e cu[m]
sit omp[oten]s et vell[et] sine dub[io] e[ss]e ydoneu[m] h[ab]itaculu[m] p[re]pare. s[ed] q[uod]
u[er]go no[n] potuit recipe g° m[er]ito mi[n]us po[tes]t filiu[m] dei concipe
ad eius co[n]ceptione[m] gr[ati]a i[lla] p[re]parabat, q[uod] si o[mn]ia ista s[unt] in[con]ven[ien]cia
rel[i]nq[ui]t[ur] p[ri]m[u]m v[idelicet] q[uod] b[ea]ta u[er]go meruit co[n]cep[tionem] et p[er] gr[ati]am [e]i data[m].
Co[ntr]a q[uo]d aug[ustinus] i euch[iridion] et h[abe]t[ur] i l[itte]ra mo[dus] q[u]o nat[us] e[st] x[ristu]s de maria
sic fi[liu]s et de sp[irit]u s[an]c[t]o no[n] sic filius insinuat nob[is] gr[ati]am dei qua ho
[min]ullis p[re]ced[entibus] m[er]itis i ipo exordio na[tur]e sue q[u]o cepit e[ss]e
u[er]bo dei copulare[tur], g° n[ecessari]o q[uod] n[ull]a m[er]ita p[re]cesserunt co[n]cep[tionem] v[e]l
[e]t[iam] incarnatione[m]. Item mai[us] e[st] m[er]itu[m] cong[ru]i ecc[lesi]e qu[am] sin[gularis] p[er]so[n]e
g° si incarna[ti]o no[n] cadat sub m[er]ito cong[ru]i ecc[lesi]e n[on] s[ub] m[er]ito
u[er]ginis marie. Item q[uo]d cad[i]t sub m[er]ito no[n] s[ed] plene v[er]o co[n]stituti
Na[m] si gr[ati]a e[st] ex o[mn]ib[us] ia[m] no[n] e[st] gr[ati]a sic d[icit] ap[ostolus] ad ro[manos], s[ed] filii
dei incarna[ti]o ad max[i]ma[m] p[er]tinuit gr[ati]am h[oc] q[uod] d[icit] aug[ustinus] g° n[ecessari]o
q[uod] eius co[n]ceptione[m] no[n] meruit b[ea]ta u[er]go maria. Item h[oc] e[st] i[n]estia[bi]l[is]
dignacionis q[uod] filius d[e]i et[er]nu[m] efficia[tur] filius unius pauperc[u]le
mulieris, g° no[n] fuit ex [con]ven[ien]te v[e]l i[n]estia[bi]l[is] retribu[ti]o[n]is g° n[on] ex
m[er]ito u[er]ginis. R[espondeo] d[icendu]m q[uod] e[st] loqui de m[er]ito h[oc] triplic[em] gr[a]d[u]m et
dram. Est e[ni]m m[er]itu[m] co[n]grui quo p[e]cc[at]or d[icitu]r g[ratia]m m[er]eri
cu[m] ad gr[ati]am se disponit, et e[st] m[er]itu[m] digni quo s[anctus] vir iust[us]
o[r]at p[ro] alio et mer[er]i exaudiri, et e[st] m[er]itu[m] codignu[m] q[u]o quis ex
tanta carit[at]e mer[etu]r tanta[m] gl[ori]am. Dico i[gitur] q[uod] b[ea]ta u[er]go maria
concipe filiu[m] dei an[te] incarnatione[m] meruit m[er]ito co[n]grui, qu[ia] p[er] sua[m]
nimia[m] puri[tat]e[m] et h[umi]li[tat]e[m] et digni[tat]e[m] et benig[nitat]e[m] ydonea e[ss]e[t]
ut effice[re]tur m[ate]r dei p[er] [con]ven[ien]tia[m] s[ed] no[n] p[ro]p[ter] q[uod] cu[m] co[n]sist[er]et et sp[ec]ie[m] i
[con]p[ro]port[i]o[n]e gr[ati]e i ea de[n]s[ita]t[e] n[on] p[ro]p[ter]ea h[ab]uit co[n]g[ru]i[ta]te[m] s[ed] dig[nita]te[m] et ex[cellen]t[iam]
meruit

R[espondeo].
[con]grui
digni
[con]digni

Thos 1. 2e q ult ar. 3.

Opus m[er]itori[um] [con]si[derat]ur 2

§ 1. s[ecundu]m q[uo]d p[ro]cedit ex libero arbitrio
i. s[ecundu]m s[ub]st[anti]am op[er]is et sic [con]gruitas
[sec]u[ndu]m quod d[icit] p[ro]p[or]cio[n]e[m] equalitatem

§ 2. s[ecundu]m q[uo]d p[ro]cedit ex gr[ati]a sp[irit]us s[an]c[t]i . condignitas
q[uia] sic m[er]itu[m] attenditur s[ecundu]m v[ir]tute[m] sp[irit]us s[an]c[t]i moventem

non solum multo congruum sed dignum obumbrari et impregnari virtute altissimi
sed multo dignius non potuit virgo concipere filium dei, pro eo quod hoc excedit
omne meritum, quia et causa ipsius meriti glose virginis fundatum. Si enim
dicamus deum fieri hominem, sive dicamus mulierem fieri dei matrem, utrumque
est supra statum quem debet creature et ideo tamen hoc quod id fuit benignitatis
et gratie [illegible] dixi quod gratiam primam potest mereri iustus peccatori
multo dignius non multo condignum. Nec ergo procedit ratio gratie potest con-
cedi, quod beata virgo non tantum multo congruum sed multo dignitatis
meruit concipere, quia per copiosam gratiam sibi ad concipiendum illa non
solum congrua sed et digna fuit. Ex hiis patet patent rationes et auctoritates
que ad utramque partem adducuntur. Nam rationes que ad primam partem
adducuntur concludunt de merito secundum [illegible] accipiendo. Rationes que ad
secundam partem adducuntur concludunt de merito condigno. Ad id tamen ulterius quod dicitur
de causa [illegible] quod non procuravit semper merita sed precedentia merita et hoc non
quantum sed et non assumpta, quia non habuit merita ad unionem precedentia
quia sit concepta et assumpta fuit et fortasse sicut omnium fuit super
quia sit concepta et assumpta fuit et [illegible] quam virginis mater dei
Ad id quod obicitur quod magis est meritum concipere quam virginis
et dici potest quod verum ideo non cogit quia magis est meritum primum quam virginis
ex [illegible]. Nunc tamen oportet quod [illegible] quia beata virgo post quam annunciatione
audita ab angelo sanctificata fuit in [illegible] tanto [illegible] est impleta
ut ad digne posset mereri quod non posset si omnes sancti alii essent
congregati simul. Ad aliud dico non oportet videre quam precedit secundum tria
[illegible]. Nam dignitas non aufert [illegible] gratie nec be-
nia sicut apparet. Nam dignitas [illegible] sunt cum illis manet sic intuenti patet
magnitudinis [illegible] imo sunt cum illis manet.

Tercio queritur de gratia ista que fuit in conceptione in comparatione ad
dignitatem nature assumpte. Et est quod utrum gratia ista tenet rationem
[illegible] naturalibus [illegible] naturalis vel gratuite, et quod teneat rationem [illegible] naturalibus
possit admittere peccatum [illegible] per auctoritatem augustini [illegible]
[illegible] fiebat quodam modo illi homini gratia naturalibus
[illegible] possit admittere peccatum. Item hoc videtur quod [illegible] a sua prima
origine [illegible] naturale, sed anima [illegible] ab instanti conceptionis habuit
gratiam, nec potest nec potuit ab ea gratia separari, ergo videtur quod illa gratia
naturalis fuit [illegible]. Item quod [illegible] a principio [illegible] naturalis
sed gratia [illegible] habebat a [illegible] ubi que non est [illegible] a [illegible]
ei a suo principio [illegible] et sic hec [illegible] per modum [illegible]
magis quam gratuite. Item [illegible] per quam [illegible] ordinatur ad actum
[illegible] est naturale sed gratia per quam iste homo est filius dei naturalis est, ergo [illegible]
gratia [illegible] collata fuit ei ad modum [illegible] naturalis. Sed contra gratia et natura
dividuntur ex opposito, sed [illegible] aliqua duo opponuntur unum non de-
nominat reliquum, ergo si naturale [illegible] a natura videtur quod [illegible] gratia sit naturalis
[illegible]. Item plus distat naturale a gratuito in [illegible] huius

quam meritorum, sed perfecta gratia que non potuit esse ex meritis, ergo multo fortius
videtur quod non fuit naturalis. Item naturalibus nec laudamur nec vituperamur, sed christus
laudabilis erat propter gratiam quam habebat, ergo non videtur quod gratia eius fuit ei
naturalis. Item excellentior est unio humane nature ad divinam in unitate persone quam per
conformitatem glorie, sed natura non elevatur ad gloriam quantumcumque excellat
nisi mediante gratia que excedit terminos nature, et quanto magis accedit tanto
magis est donum gratie. Si ergo quod collatum est christo multo magis excedebat
terminos nature quam quod collatum est aliis hominibus, videtur quod gratia eius plus habuit
de ratione gratuiti et minus de ratione naturalis quam gratia collata ceteris membris.

Respondeo dicendum quod gratia unionis sicut in precedentibus fuit ostensum tripliciter potest dici.
Uno modo dicitur gratia unionis disponens de congruo ad unionem. Alio modo dicitur
gratia unionis ipsa unio gratis facta. Tertio modo dicitur gratia unionis ipsa gratia sequens
unionem. Et quocumque horum modorum dicatur gratia unionis, verum est quod est donum
gratuitum. Verum est etiam quod aliquo modo habet proprietatem naturalis, et hoc insinuat ipsa littera
Augustini dicentis quod quodammodo facta est isti homini gratia naturalis; non dicit simpliciter facta sed
quodammodo. Si enim dicatur gratia unionis id est gratia disponens ad unionem,
quodammodo est naturalis, quodammodo non. Nam proprietas naturalis comparatur ad aliquid sicut ad
subiectum et sicut ad causam. Secundum comparationem quam habet ad subiectum naturale dicitur inesse
quod inest a primordio originis vel inseparabiliter et ab ea non recedit.
Secundum comparationem quam habet ad causam dicitur naturalis inesse proprietas que causatur a principiis
subiecti et per quam ipsum subiectum efficitur operationis naturalis. Primo modo dicitur gratia fuisse
naturalis per quam ad unionem disponebatur, quia gratiam habuit a primordio
sue nativitatis et gratiam perdere non potuit. Secundo modo non fuit naturalis,
quia potius ordinabatur ad operationem supernaturalem. Non habebat enim ortum a principiis
nature sed potius a divina voluntate. Et secundum istum modum accipiendi verum dicitur quod gratia
quodammodo fuit christo naturalis, quodammodo non, et ista possunt accipi ex hiis
que dicuntur in littera. Item si gratia unionis dicatur ipsa unio gratis facta,
quodammodo fuit naturalis, quodammodo non. Naturalis namque fuit proprietas inseparabiliter,
quia natura humana sic fuit unita divine a sua prima formatione quod ab ipsa
separari non potuit. Quodammodo non fuit naturalis sed gratuita in hoc scilicet
quod terminos nature excedit et ex mera dei voluntate processit. Item si secundo modo
dicatur gratia ipsa habitualis consequens unionem sicut ipse spiritus sanctus, sic quodammodo fuit
illi homini naturalis, quodammodo non. Naturalis fuit per comparationem ad proprietatem verbi
persone, ubi tamen spiritus sanctus naturalis est. Non enim habuit sicut spiritum sanctum per influentiam sed
potius quia habet in se a patre vim spirativam, et propter hoc dicitur Io. quod non est ei datus
spiritus ad mensuram. Per comparationem autem ad animam assumptam gratia illa non erat
homini illi naturalis, quia spiritus sanctus non erat in eo per principia nature sed per gratiam in-
habitantem. Et hoc patet quod omnino intendo: gratia illa quodammodo fuit homini illi naturalis,
quodammodo non, et sic hec tenuit rationes ad utramque partem que sub diversis viis veritatem con-
cludunt. Unde enim quod gratia illa sit dicit augustinus quodammodo naturalis fuit homini illi.

no tn simp' sic vos ondunt Illa tn vo qua oni q gra i no e nalis
qz ordinat ad actu nalem no nalet qz assupto e fa quit z si p
gram iaz disponat ut sit filius nalis no tn ppr hc ordinat ad
opoi nale sz cu no dr ppr hc q illi ne assupte gat a prep
gram illa ce nalis z nalis gnan sz hc e qz p gram iaz dispo
ad unionem q fat ydio tu quitta oz z unio ia sup uni e zio no e
ad unione q fat ydio tu quitta oz z unio ia sup uni e zio no e
mirul si gra que ad iaz unione reddt uni cogrua e sup uni
Sic aa vo q dt q gra ia a pno intuitu e no cogit qui alr acti
intuitu i ppoito z alr cu dr q nale e q e a pno intuito Nam
intuitu put cadt i notifica oz ppet nat dr ee id qd e de gsti ne
Nosic at pa ubi e illi intuita Alie no due vos se cunce de qz
no pbat q gfa ia simp' fuit nalis sz q quoda ad cofor te hunt ad
ppricte nale z hc quid vny e sicut iam ouficest

Ad hinc quer de cocepcoe sz i copacoe ad ugine coipite
At ca hc quer ta po quer utz i ia cocepcoe ad ugo ma fuit
spm s t aliq coopata 2o quer utz ia opo ul coopo fuit nal
ul miraculosa 3a quer utz ex ia coopatone sit ugo maria
dei gnitx appellanda Utz i ia cocepcoe ad ugo ma fuit spm s coopata i aliq mete

Circa pm sic pcedit z quer aliq po z qt ut po auctre dam qua ponit m i lra
puenit sz i ipam subit quod dicat angelus ei pmgabit ca
z pom dei ubi receptium ppanis sit at cogitatina go si no
som hunt pom receptiua sz z gnatiua no som se hunt ugo
maria p mom recipiet sz p mom agentis t coopantis Ite
ua mr coopa i filii gnone sz bta maria ne fuit mr xi go
ne fuit coopata i eius cocepcoe ututi spt s Ite hc cocedit t
catat ab eccia tqm neuqz catholicus hmo Gemuit puerpa re
gem ec sz gnare agere e z acto ututis gnatie go mr xi i eius cocepcoe
ututi Ite a ugo maria co
gnatia intrisib coopata fuit dnie ututi Ite a ugo maria co
opata fuit a no si sic hec ppom si no go hunt se som no sit
ma go sic na e affinitas hois ad lutu vn formatus e sic u
mare ad xpm sz hc e fim go re Ite mr pbuit materia male
puny qui de eius costa formata e eua sz ppr hc ipius materia no
dr ee pri a mr qz coopatus no fuit i eius formatoe sz bta
ugo hitu e intrib ht ad xpm go no som ppauit mm sz coopa
fuit ad inducedi forma Ite uitas dz vude fil sz ugo maria
fictata e p ugta aaro z ugta aaro frondunt z florunt et
frum fe sic Num xvij dr De floe at pueni ad frcm me x
frum fe sic Num xvij dr De floe at pueni ad frcm me x
ututc acta vepta i plata q florunt fuit i ugta ututis actiua
ad fructifica go mr nlto forti i ugine ma Sz q ad gal iiij
nisit ds filiu sum f ex m Et ad vo i q fcub e ei ex seie dd
Sup quo loqui dt glo apg dt fim sz nonatu a de e ei ex seme
admixto

Coz

sanguinis coagulo generare, a natura non admixtione sed virtute procreare, prout
cum homines filios generare sed non facere, ergo videtur quod virgo maria solum se
habuit ut materie purissime ex quo corpus christi dominus formavit. Item damascenus copu-
lavit sibi de purissimis et castissimis virginis sanguinibus non seminalibus
sed per spiritum sanctum creavit; si ergo creatio est actio solius dei in quo non co-
operatur creatura, videtur quod in hoc non fuit virgo cooperatrix. Item christi corpus non fuit
in partibus quo fuit in utero, sed in partibus fuit sic corpulenta secun-
dum quantitatem in utero non fuit nisi corpulenta sicut nunc; si ergo generando
virtutem activam et cooperativam ad filium producendum, videtur quod virgo
maria in hoc non fuit spiritui sancto cooperata. Item agens potentie finite non potest
totaliter cooperari in agendo cum agente potentie infinite in ea operatione
in qua operatur virtus infinita per modum infiniti, sed corpus christi fuit in instanti
sicut creatum fuit, sed producere autem res in instanti quanta est producendo
successive hoc est potentie in infinitum excedentis potentiam naturalem; ergo si virgo ma-
ria habuit potentiam non finitam, videtur quod spiritui sancto non potuit cooperari in
conceptione illa. Respondeo dicendum quod licet dubium sit utrum virgo maria sit mater christi
et in ipsum concepisse dicatur, nec cooperata fuit spiritui sancto in filii sui
conceptione; et hoc communiter et generaliter tenent doctores theologi. De
modo autem cooperandi diversi senserunt diversa. Quidam enim dicere vo-
luerunt quod virgo maria solum cooperata fuit ministrando purissimam materiam;
alii vero quod cooperata fuit in ultime forme inductione et in ea operatione,
quemvis non in tota operatione. Alii vero tenent medium inter utrumque. Primi
qui dicunt quod cooperata fuit solum in materie purissime ministratione moventur
hac ratione quia ut dicit philosophus mulier in generatione plus se habet sicut purissima materia
et semen viri sit efficiens et operativum; unde comparatur semen viri ad
semen mulieris sicut artifex ad materiam; mulier vero non facit nisi
materiam ministrare et extrinsece fovere, et hoc solum fecit virgo maria, et ideo vere
mater est appellanda quia nichil ei defuit quod spectat ad naturam matris in
generatione prolis. Spiritus autem sanctus quod defuit ex parte viri supplevit.
Sed hec positio nimis parum dat, solum quia mulier in generando non solum habet potentiam
passivam sed activam, unde quamvis proles magis assimilatur matri quam
patri, sicut dicunt physici et medici, est per approximationem. Et etiam dicit damascenus quod
spiritus non solum dedit virgini potentiam receptivam sed et generativam, et sic plus
concessum est proprie matri solum unde est appellanda mater sicut patet in formatione mulieris
de costa viri. Et quamvis ista positio nimis parum dicit, ideo sed alii quidem
superaddunt et dicunt quod non solum cooperata fuit spiritui sancto in ministrando
purissimam materiam sed etiam in ultime forme inductione. Nam in tota operatione cooperari
non potuit quamvis formatio corporis instantanea fuerit, formatio corporis complexionat-
tionem consummatam fieri non potest nisi a virtute infinita; in ultime autem
formationis inductione cooperari potuit pro eo quod ultima forma in
instanti potest induci a natura vel a virtute creata, et ideo in hoc in quo potuit
cooperata fuit spiritui sancto per omnes vires generativas, et per tanto dicitur mater quia coo-
perata fuit ad conceptionem et quantum ad materiam et quantum ad generationem. Sed hec positio [nimis] dat

nimis

ꝯ

ꝯ

ꝯ

R°

1. purissimam materiam

2. purissimam materiam et ultime forme inductionem

prius quia eadem est forma esse eius et si quasi conceptionem efficere non est virtutis create
sed increate, sic ut ipsum conceptum esse, vivusque inducetur ultima forma
nobilis est quam preparatus non enim in decet quod si perficit per se et ultima
formam inducat tamen virgine, Difficile est nulli assignare quod sit prima forma
ultima in eius inductione cooperatur virgo per generatiua, et ideo tamen non potest
esse anima quam a sola causa habet ordinem non organizatio corporea
ut in quo prima non inducitur subito sed per successionem a natura inducitur
cum per motum non per unionem Materie cum est tamen infinita successiua
unito instantanea, ut dicit philosophus. Et quamvis prima opinio parum dicit et secunda
multum excedit sub obliquitatibus dicitur nobis in medio via
Et prima melius sentire videntur qui ducunt medium videlicet quod virgo beata

Et materiam et virtute ad prolis productionem

habuit virtutem a diuinitus data per quam administraret materiam illi conceptui non in quam quod non solum habuit vim materie sive potentie passive
sed et sufficientem et virtutem ad plenam productionem, tamen virtus per se non potuit
producere ad perfectum actum nisi per successionem in tempore sed quamvis non decebat
carnem Christi formari successiue sit in pueris omnibus concessio sua infirma
virtute produxit tamen materiam ad actum completum et per hoc in nostra virgo derogatur
sed deus sua virtute accelerauit quod in aliis mulieribus successiue procedit
duxit ad esse. Non enim fuit minor potentia in virgine quam in aliis mulieribus
immo multo maior quia potentiam naturalem et supernaturalem habuit per quam
submistrare potuit materiam ipsa sola a deo sicut alie mulieres
commixta. Unde tota substantia est fuit de matre sua. Et ideo si vere melius
sentire et loqui vocando matrem fuit virgo mater Christi quamvis sit aliquis nunc
filii sui, unde et per illam virtutem ipsum in ventre per ix menses confouit
et patet quod virgo maria aliquo modo fuit in conceptione filii cooperata videlicet sub
ministrando sufficientem materiam virtute actiua quam tamen super posse suum accelerata fuit et ad complementum producta per virtutem infinitam,
et huic concordat sacra scriptura quando dicit prenatum de virgine modo dicit
filium, consonat et bernardus quod dicit quod virtutem habuit ubi susceptiua
et generatiuam, generatiuam quia posuit seminarium corporis ministrare
virtute collatam diuino munere susceptiuam vero quia sicut dicit bernardus
potuit carnem assumptam in instanti formare, quod quamuis ubique sus-
ceptum est a virgine. Doctores in concordant in filii dei conceptione virgine
aliquo modo cooperante fuisset esse concede. Ad dicendum quod obiicitur de
glosa super id formam pretium et leo hoc enim non excludit vera potentiam
generatiuam a virgine sed ponit in aliquam vel esse super virum uti vir
vero non est semen generatiuus et ideo sicut dicitur filius quod nullus dicit
natus est filius. Sic deus virum virgine ante dedit vim generandi
quam habet vna viridis, et per hoc facit ipsam in instanti fructi-
ficare. Virga prima dicitur fructum fecisse et attulisse et nullus fructus dicitur
esse fructus ex illa virga ita quod sit dicitur fructus et virga, sic et in proposito
esse fructus ex illa virga. Ad aliud quod obiicitur de damas-
ceno. Cum passio filii huius generationis in virga Ad aliud quod obiicitur de damas-

Materia cooperata spiritui sancto: fuit autem esse completum concept(ionis) / non fuit in esse completo. 7 d. 6

Thomas in tertia parte q. 32 art. ultimo.

[?] ipsa concepit Christum licet virgo activa operata est secundum quod materiam ministravit, operata tamen est autem conceptum aliquo actu praeparando materiam ut esset apta conceptui.

quod carnem illam fecit creaturis non seminabiliter. Dicendum quod sicut per actum creationis
non intendit dicere quod caro illa facta fuit ex nichilo, sed ad perfectionem
deducta est per virtutem infinitam, sic et per hoc quod dicit non seminabiliter
non separat potentiam activam a virgine, sed removet consuetum modum
operandi naturae qui est per seminis commixtionem maris et feminae. Utrum
ab virgine ex parte ista aliquid seminavit hic et ad locum mulieris semen emisit
quamvis aliqui dixerint. Non est dubium quod frequenter in hac materia
tum quia turpitudinem habet annexam, et homo habere debet munda labia et lin-
guam, tum etiam quia certitudinem non habet ex se nec verbis sanctorum videtur multum
consonare. Unum stultum est in talibus nimis curiose singula perscrutari,
hoc tamen sufficit dixisse quod virgo ministravit materiam aptam generationi filii dei in
carne. Ad id quod obicitur quod non fuit in ea secundum rationem seminalem dicendum quod verum est
si seminalis ratio dicatur illa secundum quam nata sunt operari sicut accipit
Augustinus, ex hoc tamen non concluditur quin aliquid potuerit praeter motum solitum di-
vinitus virgini sit collatum, propter quod adhuc potentia illius activa non debet dici
fuisse secundum rationem seminalem pro eo quod ad actum perfectum producta fuit
per virtutem supernaturalem et vere supra modum operandi fuit in semine potentia obedientiae, et
sic etsi deus per commixtionem maris et feminae in instanti produceret fetum
ad complementum organicum perfectum et formationis non diceretur esse facta secundum
rationem seminalem quamvis esset in omnibus actualiter vel organicum conve-
niente tempore per temporis successionem, sicut et in proposito intelligendum est. Ad ultimam
rationem dicendum quod ratio illa non cogit quod virgo in illa non fuit cooperata in pro-
ducendo iam nimis ad esse completum, et hoc quod prius fuit concessum et

Secundo quaeritur utrum illa cooperatio virginis | Et per hoc patet responsio ad obiecta
fuit naturalis vel miraculosa. Et quod naturalis videtur: Omnis illa operatio vel generatio
est naturalis unde generatus dicitur esse filius naturalis, sed Christus est filius naturalis
beatae virginis, ergo videtur quod beata virgo in eius conceptu fuit naturaliter cooperata.
Item quando vir excitat et animat potentiam mulieris non operatur actio-
ne naturali, ergo si virtus spiritus sancti multo fortius fecundat quam virtus
seminis virilis fecundasset, ergo ipsius actus gratiae actum non abstulit
sed perfecit, et sic hic videtur quod beata virgo naturaliter fuit cooperata. Item si ab operatione
potentiam divinitus collatam operatio illa naturalis dicitur non miraculosa
pro eo quod virtutibus naturalibus collatae sunt eis divinitus, et operatio egrediens
a potentia intrinseca naturali est, et ex parte naturali non egrediatur voluntarie,
sed potentia gratiae collata fuit ei ut cooperaretur ipsi virtuti agenti
voluntarie, ergo videtur quod cooperaretur potentia naturali. Item maior est instabilitas
in mortuo ad opera quae sunt hominis viventis quam in virgine vel in mulieris
pregnantis, sed si deus de mortuo facit vivum operationes subsequentes
sunt naturales sicut in Lazaro qui naturaliter comedebat et alia faciebat,
ergo pari ratione immo multo fortius videtur quod illa operatio virginalis fuit

Ambros. ho. de Incarnatione. Multa in hoc mysterio et sup(er) n(ost)ros invenies et ultra naturam. Sed si consideres id
quod est corporis materie conceptio quid mater intulit totum est naturale si vero consideres id quod corporis conceptum
actum non est mirabilis / credere unumquodque magis mirum. Si feci eum sine semine et
plus s. agnus quam s. parens. Ioachim et conceptio ... simpliciter ... dicam miraculum ... est naturalis

et separatis
s. s. aliquid
naturalis
3 tho. d 3
pte q 33
arti ulto
m

p(ro)p(ter) quam collata fuit ei potentia concipiendi / Sed quia opus est mirabile quod ex
opposito dividitur, s(ed) conceptio filii dei a virgine fuit mirabilis, ergo non
videtur quod fuerit naturalis. Item videtur quod naturalis fit est novum pro eo quod omne tale
procedit in suo simili. Sed conceptio Christi a virgine novum quod fuit
ut dicitur Ier. xxxi. Novum faciet dominus super terram / Item naturale est id quod idem
est apud omnes, s(ed) modus concipiendi beate virginis non fuit, non fuit
apud omnes s(ed) et unusquisque recipit in se ea, ergo videtur quod opus illud non fuit naturale
s(ed) miraculosum. Item si aliquid virgo operatur manente quod est ei incompatibile per
naturam illius opus non est naturale s(ed) miraculosum s(ed) virginitas incompossibilis est generationi
prolis per naturam ergo si virgo maria concepit permanens virgo videtur quod illud opus
non sit attribuenda nature s(ed) magis miraculo. / Secundo dicendum quod potentia generativa
virginis fuit excitata spiritu sancto et fuit supra suum posse elevata, excitata
fuit ut posset preparare materiam conceptui sicut quod competit sexui mulierbri
Sed supra naturam fuit elevata dum data est ei potentia preparandi materiam sicut quod tam
nobili et tam perfecte conceptioni competeret / et ideo virgo maria potentiam habuit
supra naturam et potentiam sicut naturam, potentia secundum naturam fuit in sanctificatione collata et
virgo ... conceptionis tempore complemento sive operationis consistit et ideo
utrumque erat in conceptione quodammodo fuit naturalis et quodammodo supra naturam. Et
opus sive conceptio ... quodammodo ... et multa sunt intelligere
est simile si daret vim deus potentiam ... et ... supra naturam eo quod duarum ... in
potentia esset naturale ... et quod ... sicut ... stare. Sic et ... intelligitur est quod hec causa
... non potest ... supra naturam ... sufficit ad conceptum quamvis ...
nature consonum ut virgo ... sufficiente ad conceptum quamvis ...
sexus mulieris, s(ed) quod ... sola ... quamvis ...
... hec erat ... naturam et ideo admirabile et insolitum ... concedendum est in quantum
opus non fuit naturale ... ad ... supra naturam ... habuit
supra naturam quod hec ... omnia miraculo fuit miraculose ... virginale
... integrum et fecundum / Unde concedendum est ... quod hoc
... sunt integrum et fecundum / ... quod ...
... filius naturalis dicendum quod opus
... quod ... obiectum quod hoc fuit filius naturalis dicendum quod opus
supra naturam ... naturale non excludit, unde quamvis ipsum miraculose
supra naturam ... naturale ... operatione ... dei filius naturalis
concepit ... naturale operatione ... filius naturalis
ad ... generationis / Ad idem quod obicitur quod quamvis ... excitat potentiam
... est ... absolutum
in femina non aufert ei potentiam naturalem / Dicendum quod ...
potentiam ut operatione naturale a virgine, sicut quod ... habet in conceptione
tam nobili ... non dat novam potentiam ...
concipiendi ... elevat supra naturam s(ed) excitat et adiuvat ad
... operatione debita. Non sic est in proposito quia ... virgini
... operatione debita. ... collata fuit virgo supra naturam unde ad potentiam virgo beata quod nunquam
potuit aliqua femina / Ad idem quod obicitur quod ... operatur per aliquam potentiam
... data naturali operatione dicendum quod ... dat potentia ad actum nature consonante
aliam dat potentia ad actum excedentem ... nature / quando dat potentia ad actum
nature consonante ... et si tollo illius potentiam sit mirabile, opus tamen est naturalis

Potentia ad actum { Nature consonantem / Naturam excedentem }

Ro.
Excitata
Eleuata

1

2

3

Sicut si daretur potentia videndi ceco. Cum autem datur potentia ad actum excedentem
terminos nature tunc non solum potentie collacio est mirabilis sed et exitus illius potentie ad
actum est mirabilis. Ut si asino daretur potentia loquendi et lapidi potentia videndi.
Et quia virginem manentem virginem concipere hoc est super terminos nature, hinc est
quod quamvis concessa esset potentia ad hoc tamen est opus mirabile. Unde duplex fuit
hic miraculum respectu potencie collacionis et ipsa operacione. In fecundacione autem
mulierum sterilium sicut Sare et Elyzabeth solum fuit miraculum in restitucione
potencie, hoc quod est in sterilibus fecundata, sed non fuit in miraculum in execucione
quia non simul mansit sterilitas et fecunditas, ymmo fecunditas abstulit
sterilitatem. Hoc autem fuit singulariter admirabile quod fecunditas virginis Marie
non abstulit virginitatem nec virginitas exclusit fecunditatem. Et idem dico quod ob-
ultio iam patet in vero de mortuo vivificato, sed cum mortuum vivifica-
re sit super naturam tamen ex quo vivificatus est operacio nature non est admirabile
quia ei non repugnat natura. Non sic autem est in virgine concipiente.

Tercio queritur utrum virgo Maria sit dei genitrix appellanda. Et quod
non. Damascenus iii li. ca. xii. theotocon id est dei genitricem predicamus et
nos sanctam Mariam predicamus virginem. Item infra et nos theotocon id est
dei genitricem nominamus, hoc enim nomen universum misterium incarnacionis
constituit. Item hoc videtur racione, quia quicquid dicitur de homine dicitur de filio dei
propter communicacionem ydiomatum, sed Christus fuit filius Marie ergo deus fuit filius
beate Marie ergo a relativis beata Maria est mater dei. Item sicut se habet
filius dei ad virginem matrem sic se habet filius hominis ad deum patrem,
sed Christus est filius dei patris ergo deus est Marie filius ergo Maria est vere dei ge-
nitrix appellanda. Contra. Damascenus iii li. ca. xii. christotocon id est christi genitricem non
dicimus virginem ergo si Christus deus est nomen quod non dicamus eam dicere dei genitricem.
Item si hec virgo Maria est mater, sed quod est corporalis plus sed non est corporalis
plus secundum divinam naturam sed secundum humanam, ergo cum deus nominet [illegible] secundum divinam naturam
nomen videtur quod sit dei genitrix appellanda. Item propter assumpcionem humane nature
a filio dei pater non dicitur esse homo genitor ergo nec ergo dei genitrix
dicenda est virgo. Item minor hec quia tamen magis Damascenus vult quod dicatur dei ge-
nitrix quam christi genitrix. Si enim in Christo magis divinitas et humanitas ymmo magis
totum humanitas sed ambo in nomine Christi non magis quod ulla fiat [illegible] ad
virginalem dignitatem minuendo. Responsio dicendum quod verba fidei christiane exprimentes
dicunt esse ab errore longinqua et devocionem approximantia maxime in [illegible]
quibus est sermo de virgine Maria. Ipsa enim sanctitas heresis interemit
universo mundo reddere ex se ipsa concipiendo et pariendo. Ipsa et
reconciliacionem toti generi humano peperit et ideo circa eam ardere debent
omnes amore devocionis. Et propter quod beata virgo eum concepit qui non tamen dei
est christi propter unionem sed et deus omnibus propter etiam generacionem dei genitrix debet dici
ut ex ipso vocabulo honoretur et impietatis error extinguatur quod dixit
Mariam concepisse hominem ad quem errorem fomentum Nestorius ut
narrat Damascenus vero doctor voluit eam christi genitricem non dei genitricem
appellari

Potencie collacio
Execucio miraculi
Contra
Responsio

qr puru hoiem genuiss; et io dam uns doctor et ugis ciator
docet nos notabilr effugiendo qr fuy ꝫ qr heticy sub io uolo
bat occultare venem. vn dam uo li ca xij ꝯtocon i ꝯgentre
no diciq ugine qr i destrucode theotocos .s. dei genitrice
voc negun et iniquatq nestorius cu pre eg dyao inuenit. Ecc
cedede sr go vos ouditeres q bta ugo e dei genitrix appellada
iuste et uarit et deuote. Ad id q obi de dam iam pz visio

1 No eni negat ea ee ꝯ genitrice eo q sit fuy ꝫ qr heticy sb
io ubo abscondebat venenu Ad id q obi q no e ei gsbat dd
q mr dei dr no ppr hoc q ipa genuit eu ꝫ diuina iun ꝫ ppr
2 pdictu gnuitaoz et iusty incarnacois expssionz et ipig ugis
honorificaoz. vn vo ia no nalet No e mr dei ꝫ diuia iun go
no e mr dei, ymo e i gnus sic si ita argue hc no pt de io
pse go no pt de io aliqa gnre pdicti. Ad id q obi q deq no dr
genitor hois dd q pt dici no tn ꝯsueuimq ita uti io notalo
3 qr illa appellaco no sic fat ad expssionz pie fidei sicut a qua
appellamq ugine mrem dei. Ad id q obi qr no dr ꝯtocon
4 dd q noy ꝯ mags gnuitar catis qm noy dei. vn et dd dr
xpc dni et aliy reges ipsl et io ubu id mags eae ppriqz erud
Nuc at qr error ie extirpatq e gnal ea notaq et mrez x
et mrem dei eu imploramq oculos miesie ad nos guta
Np te ista sr qones cc lram et pa que de hc q dr. vno no
minato tres int gnr qr nomiata ecy no de utti int pd
go nomiata vna pa nullomq int alia. Ite si nomiata va p
int aa go deo q pd gnuet ni q et filig gnuet. Rno dd q
pa pt nomiari vel actq sbal et pabs. Si vni acty eunial
qr vna ecy e i bby et qiq ecule gt vni qt alti et vna pa
nomiata nomia et altd p utili gnue maxe eu acty ie
e veri effctus cati i quo reluceet appata triby pronis
Etc pz vni ad utrumqz obiecioy ytraqz eni arit ꝫ pdicaz
aliqm vni ita cotingit q alio e xpnica alti. Ite que de
hc q dr Renati ex aqua et spu s. no dnr filij aque sed
uinitas ecce. Si eni ecca no dr mr ꝫ aliqua translacoy sit
scdo translatia pt repiri i aq sic et i ecca ni q pmt dici
filij aq sic filij ecce. Jnp hc que cu liberg nalr nascar ex
homine qm no dr filig eq. Rno dd q filig et pu no pony dnr
als odsis hitue. ꝫ dnt hre expssa similitudinez. qm i aquo
ht expssa similitudinez ad eu qui renascitr. ꝫ pot ad gnam
ht expssa similitudinez ad eu qui renascitr. ecca at expssa ht similitudinez ad eu qui i ea
p qua renascitr. qr ut ad e qm cogregao fideliu io renati ex aq
nascitr. q ut ad e qm cogregao fidelium io renati ex aq
dnr filij ecce no filij aq. p hac eandz roz liberi no dz
dici filig hois quomis ex ipo nascar. p hc q no ht ad eu

similitudinem et ideo vere angelus infugit contra arrianos prima expositio. Hoc nascetur ex
illo quo est filius eius quia filiatio prius dicit quam nativitas. Nam filiatio dicit
originem cum assimilatione. Item queritur de hoc quod dicitur. Dum filii ihesone (?)
non expressa nati sed ad illam comparati. Et hoc enim quod ad comparatur ad ad
pecus (?) suum esse, vel quia potius vocentur (?) patris quam filii, et secundum hoc quaeritur quod potius
deberent vocari patres ihesone quam filii. Respondeo dicendum quod duplex habet
proprietatem filius respectu patris. Una attenditur quantum ad consimilitudinem, altera
quantum ad possessionem hereditatis, et prima antecedit, et secunda subsequitur, et
filii ihesone dicuntur non ratione prime proprietatis sed ratione secunde ad quam comparantur
per aliquam assimilationem in pravis actibus in quibus imitantur. Dicitur autem eius
hereditatio esse gehenna. Item queritur de hoc quod dicitur. Et dimissa (?) fuit
corporaliter repletus. Sed cum gratia non fuit in corpore sed spiritu, non videtur quod
fuit repletus corporaliter sed spiritualiter. Respondeo dicendum quod hoc adverbium quod dicitur
repletus corporaliter gratia tripliciter exponitur. Uno modo dicitur repletio corporalis
per oppositionem ad umbram figurae. Veritas enim se habet ad figuram sicut corpus ad
umbram, unde repletus corporaliter dicitur, id est vere non tantum figurative. Alio modo
potest exponi ut dicatur corporaliter repletus quia ipsum corpus fuit in unitate
personae assumptum, unde per corporalem repletionem intelligitur perfectam corporis
et gratuitam animae unionem. Tertio modo potest exponi ut dicatur corporaliter repletus
per similitudinem ad triplicem dimensionem quia deitas fuit in Christo per essentiam
sicut in omnibus creaturis et ita per modum longitudinis, et per gratiam sicut in
omnibus sanctis et per modum latitudinis, et per unionem et ad modum profunditatis,
et de tactum fuit plenius in primo libro distinctione xxxvii. Item queritur de hoc quod dicitur
Natus de Spiritu sancto quia cum fecit. Hoc enim non habetur in symbolo, sed conceptus
de Spiritu sancto natus de Maria virgine. Queritur ergo quare magis attribuitur
conceptio Spiritui sancto quam nativitas. Respondeo dicendum quod utrumque potest attribui sed
in symbolo tamen magis attribuitur ipsa conceptio Spiritui sancto quam nativitas
propter sanctificationem que fuit in ipsa conceptione et quia nativitas
plus appropinquat ad actum generationis, et ipsa conceptio ad fabricationem
corporis. Unde magis proprie dicitur conceptus de Spiritu sancto. Sed enim proprio de tercio (?)
in non materialiter nec formaliter sed potentialiter et ipsa conceptio potissime
Spiritui sancto habet attribui. Item queritur de hoc quod dicitur conceptus de Spiritu sancto
quia per gratiam dei et operationem. Sed enim hoc est non videtur posse vocari quod Spiritus sanctus
eam generet et hoc probatur per glossam. Augustinus in potentia est deus de leo (?). In hoc conceptu
deus generet de Sara filium. Queritur quod multo possit fortius dici quod
generavit filium de virgine Maria sed conceptus de eo. Respondeo dicendum est
ad hoc quod sicut in sequenti capitulo habetur dicitur generare et facere quia facere dicit operationem
virtutis effective sine causae efficientis maxime per rationem. Generare non dicit
productionem aliquam per modum ut maxime cum attenditur quantum ad deductionem
veritatis et ideo non concedi aliquod quod ipsum generet quia ipsum formavit ex
virgine per rationem et gratiam non per unum. Et non obstat de glossa dicens exponi
causaliter deus generet sicut de Sara fecit ut Sara filium gigneret locutionis

at ipse non sit extendendere (?) etc.

1. Corporaliter
2. veritas (?)
3. persone (?)
4. 3

et facere voluntas (?)
generare etc.

dis. v

Praeterea inquiritur cum ex p[re]dictis etc. Supra egit m[agister] de misterio incarnationis quantum ad naturam unionem naturarum. In hac parte intendit inquirere unum de modo unionis et quia dup[liciter] contingit procedere inquirendo aut secundum fidei stabilitatem aut secundum opinionis probabilitatem ideo pars ista habet duas partes. In prima enim determinat de modo unionis circa duarum naturarum secundum fidei assertionem ostendens quae sit unio et qualis. In secunda vero determinat secundum diversorum doctorum opinionem. Ex praemissis colligitur quod etc. Prima pars adhuc partitur quae dividitur in duas partes. In prima movet magister utrum contingit unionem duarum naturarum prius sive etc. assumptionem humanae naturae a divina. In secunda vero determinat de natura persona sive etc. assumptionem humanae naturae a divina. In secunda vero determinat de inquisito sive ingrediendo etc. Prima pars venit indivisa. Secunda pars dividitur in tres partes. In quarum prima magister determinat quaestionem principalem. In secunda vero quaestionem incidentem determinat ibi Et quaeritur utrum divina natura etc. In tertia vero regreditur ad principalem quaestionem explanationem ibi Ideo illa non proprium. Secunda prima pars dividitur in duas partes. In quarum prima inducit ad quaestionem proposita secundum triplicem articulum et complexive ostendit esse quaestionem ad primum articulum propter apparentem convenientiam auctoritatum. In secunda vero auctoritates quae videntur esse contrarie reducit ad mutuam concordiam et unitatem ibi Nos vero omnes mediatores etc. Secunda vero pars principalis ubi determinat quaestionem incidentem duas habet partes. In prima determinat praedictarum dubitationem. In secunda solvit quandam sophisticam rationem ibi Ex praemissis constat. Similiter tertia pars principalis in qua solutionem principalem explanat habet duas partes. In quarum prima praedictam solutionem confirmat per rationem. In secunda vero dissolvit oppositiones quae ipsam videntur impugnare ibi Hic a quibusdam opponitur. Quarum subdivisiones patent in littera manifeste. Sed prima assumpta principium etc. Subdivisionibus patent in littera manifeste. Iuxta quod contingit universaliter etc. assumptionem humanae naturae a divina in unitate personae tam ex parte assumentis quam ex parte naturae assumptae.

Ad intelligentiam autem huius partis in qua intendit hic quod est assumptionem humanae naturae a divina. Et universaliter quod est duo principaliter. Primo quaeritur de ipsa assumptione ex parte assumentis. Secundo vero quaeritur ex parte assumpti. Circa primum quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum assumere sit actus generis divinae naturae. Secundo quaeritur utrum sit actus generis divinae personae. Tertio quaeritur utrum generat personam personae an vero naturae. Quarto quaeritur utrum generat naturam abstracta divinam personam. Quinto quaeritur utrum haec sit concedenda Divina natura est caro facta.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum assumere sit actus generis divinae naturae sicut unire ut ita bene dicatur Natura divina assumit. Et quaeritur autem etc. Augustinus in libro de fide ad Petrum humanam sit unit sibi humanam. Et quaeritur autem etc. Augustinus in libro de fide ad Petrum: Illa natura quae semper genita manet a patre veram naturam nostram sine peccato suscepit. Sed suscipere et assumere idem est ergo natura divina naturam suscepit. Item expressius in libro de Trinitate forma servi accepit formam Dei... forma Dei ad quam natura divina ergo si forma formam accepit natura naturam assumpsit. Contra vocem primam... et natura divina unita est humanae. Ergo unio sic habet ad eas

aut ut paciens/ constat q non ut paciens/ ergo restat ut agens/ sed in
ipsa vnione agere vel ad est quam nun assumere/ ergo vr q assumere conuenit
diuine nature/ Item diuina natura et humana vniuntur in vnitate persone/ sed ex parte vnionis
nature et ypostasis dicitur humana natura esse assumpta/ ergo pari racione diuina natura vel dicitur ex
parte vnionis assumens vel assumpta/ sed non assumitur/ ergo relinquitur est assumere
Contra est auctoritas concilij toletani quam magister ponit in littera. Cum tota
trinitas operata sit formacionem suscepti hominis solus tamen filius sus-
cepit hominem in vnitate persone non in vnitate nature/ ergo si hoc soli filio conuenit non
videtur q conueniat diuine nature/ Item anselmus pater et filius et spiritus sanctus non dicuntur in natura/ ergo
quod conuenit diuine nature conuenit patri et filio et spiritui sancto. Sed assumpcio humane nature non conuenit
patri vel spiritui sancto/ ergo non videtur diuine nature competere/ Item diuina natura est quoddam
simplicissimum/ sed simplex cum vnitur totaliter vnitur/ ergo si diuina natura vnitur
humane et eam assumit videtur q hoc conuenit omnibus personis/ Item si aliquid vnitur quod plura
vniuntur vnitur alicui vnitati et per consequens et illa vniri/ sicut patet/ Nam si
punctus cui vniuntur multe linee alicui coniungitur vnitate et illas
lineas vniri. Sed et anima cui vniuntur potencie vnitur alicui vnitati et
eidem potencias vniri/ ergo si diuine persone magis vniuntur in natura quam linea in pun-
cto vel potencie in anima. si assumere conuenit diuine nature vnitate eciam q conuenit omnibus personis
ergo non videtur/ Item simpliciter est falsum et non concedendum. Diuina essencia generat
vel natura quam in actu est actus proprius generis vni soli persone/ ergo si assumere
est actus generis vni soli persone ut patet per filium videtur q hec sit neganda
tamen falsa. Diuina natura assumit humanam/ Item velle est et habita sunt in so-
lis q eciam non supponit pro vno vel econuerso/ ergo diuina essencia vel natura non potest per se
locucionem reddere naturam vel pro alio hoc constat q soli filio conuenit
assumere/ ergo videtur simpliciter esse neganda predicta locucio. Responsio dicendum predicte locucionis
intellectum est notandum q tam per verbum vniendi quam per verbum assumendi
importatur vnio diuine nature ad humanam/ Differunt tamen quantum ad modum
significandi q verbum vniendi dicit vnionem quam magis importat relacionem
quam actionem/ Verbum autem assumendi dicit vnionem ab assumpcione que principaliter
importat supposicio actionem/ Vnde quamuis concedatur q diuina natura vniat
humanam et eidem vniatur non tamen concedatur q diuina natura assumatur.
Alia est est diuina q vnire quantum est de se non dicit terminum relacionis vel actionis
determinate potest tamen ad vnire et aliis/ assumere autem importat
terminum intellectum tam actionis quam relacionis/ assumere enim hoc est ad
se sumere. Cum igitur notabilem assumendi importet similiter relacionem et
actionem. terminus igitur in istis potest referri ad vtrumque vel ad alterum
vel ad relacionem/ Si ad vtrumque referatur tamen actio in terminis ad vnitatem
aliquam tunc assumere dicitur de aliquo si non solum vnionem sed et illam
vnionem terminari ad vnitatem assumentis/ Et quia ista vnio non terminatur
ad vnitatem nature sed potius ad vnitatem persone/ ideo sic intellectum assumere non
conuenit diuine nature/ Diuina enim natura non assumpsit humanam in vnitate nature ideo
isto modo non conceditur q eam assumpsit diuina natura hoc est ad se siue ad propriam
vnitatem assumpsit

Con

S. Ro.

Vnio
Assumpcio

Si at t[ame]n ille h[ab]eat r[ati]o[n]e[m] ad relat[i]o[ne]m p[er]sonis tunc concedit[ur] q[uod]
diuina na[tur]a huma[na]m assu[m]psit, h[oc] e[st] c[on]i[uncti]o[n]e[m] vnicit, vniuit eum sibi huma[n]a[m]
q[ua]m[vi]s no[n] i[n] se ip[s]a, s[ed] i[n] vna p[er]sona[,] tu[n]c istoc [con]cedu[n]t doct[or]es et aucto[r]es q[ui]
ad h[oc] i[n]ducu[n]t[ur] et io s[unt] co[n]cede[n]d[um]. Ad i[d] d[icen]d[um] q[uod] obi[citur] q[uod] sol[us] fili[us]
suscep[it] huma[n]am na[tur]am, d[icen]d[um] q[uod] sol[us] no[n] excludit i[d] na[tur]a[m] que e[st] i[n] p[at]re
et p[at]r[e] de p[at]re, s[ed] excludit a[liam] ab duab[us] p[erson]is, s[cilicet] pr[ede]m[issis] et s[ecundu]m p[ar]te[m] auctor[um]
a[li]a no[n] d[icitu]r, supp[ositu]m q[uod] sol[us] fili[us] suscepit, s[ed] q[uod] sol[us] fili[us] suscep[it]
i[n] vni[ta]te p[er]so[n]a[li], t[un]c no[n] e[st] i[n]sta[nti]a de na[tur]a, q[ui]a ut d[i]c[tu]m e[st] na[tur]a diui[n]a
no[n] suscep[it] huma[n]am i[n] vni[ta]te na[tur]e, s[ed] i[n] vni[ta]te p[er]sone. Ad i[d] q[uod] obi[citur] q[uod] p[ate]r
et fili[us] et s[piritus] s[anctus] no[n] d[iffe]r[u]nt i[n] na[tur]a, d[icen]d[um] q[uod] ista dup[lex] e[st]. V[n]o m[od]o p[otes]t i[n]telligi
et p[ate]r et fi[lius] et s[piritus] s[anctus] no[n] d[iffe]r[u]nt i[n] na[tur]a[,] p[ate]r et fi[lius] et s[piritus] s[anctus] h[ab]e[n]tes vna[m] na[tur]am no[n]
p[ate]r et fi[lius] et s[piritus] s[anctus] no[n] d[iffe]r[u]nt i[n] na[tur]a, p[ate]r et fi[lius] et s[piritus] s[anctus] h[ab]e[n]tes vna[m] na[tur]am no[n]
d[iffe]r[u]nt, h[oc] e[st] f[alsu]m, q[ui]a p[ate]r et fili[us] p[er]sonali[te]r d[iffe]r[u]nt et h[ab]e[n]t p[ro]p[ri]etates
distinctas. Alio m[od]o p[otes]t i[n]telligi ut sit s[ensus]: p[ate]r et fili[us] no[n] d[iffe]r[u]nt i[n] na[tur]a,
i[d est] no[n] d[iffe]r[u]nt d[i]u[er]sit[at]e na[tur]e, n[u]l[lu]s t[ame]n d[iffe]r[u]nt a se i[n]uice[m] v[er]e et ab ip[s]a
e[ss]e[nti]a, [et] n[ost]ra d[iffe]r[u]nt r[ati]o[n]e et attribuc[i]o[n]e, ad eu[m] attribu[un]t[ur] p[ro]p[ri]e[tat]e[s]
q[ue] no[n] i[n]e[s]t e[ss]e[nti]e, et io sic no[n] s[e]q[uitu]r: diui[n]a na[tur]a e[st] i[n] t[ri]b[us] p[er]so[n]is, [er]go i[n] p[er]sonis
e[st] t[ri]b[us] p[er]s[on]is vna. Sic no[n] s[e]q[uitu]r: diui[n]a na[tur]a vniuit sibi ut assu[m]ptu[m] huma[n]am,
[er]go i[n] p[er]sonis assu[m]psit, i[m]mo e[st] i[bi] sophi[smat]a accide[n]t[is], ut loq[uu]ntur sophiste[,] q[ui]a
accidit. Ad i[d] q[uod] obi[citur] de diui[n]a na[tur]a q[uod] e[st] q[uod] simplicissima, d[icen]d[um] q[uod]
q[ua]m[vi]s sit simplicissi[m]a i[n] forti[tu]d[ine], t[ame]n distincc[i]o[ne]m i[n] ypostasib[us]
suscipit pl[ura]lit[er]. Cu[m] [er]go i[n]telligi[tur] ad vnu[m] alic[ui] h[oc] poss[umus] i[n]t[elligere] v[e]l
q[uam] ad vnio[n]e[m] s[ecundu]m forma[m] v[e]l q[uam] ad vnio[n]e[m] s[ecundu]m suppo[situ]m.
Dico [er]go q[uod] si diui[n]a na[tur]a vnione[m] alicui s[ecundu]m forma[m] q[ue] n[ecess]ario to[tum]
vniret, h[oc] e[ss]et qual[ite]r p[ropri]a t[ame]n simplicissi[m]a sit, s[ed] q[ui]a vnio ista v[e]l
assu[m]pc[i]o no[n] e[st] q[uam] ad vnio[n]e[m] i[n] for[ma], s[ed] q[uam] ad vnio[n]e[m] i[n] p[er]sona
et suppo[si]to, io no[n] s[e]q[uitu]r q[uod] q[ua]m[vi]s sit simplicissi[m]a q[uod] to[ta] sit vnita,
s[ed] q[uod] totu[m] distribuit p[er] p[er]sonis v[e]l v[el] no[n], v[ide]l[ice]t p[er] respe[ctu]m e[ius] q[uo]d p[ro]c[ede]re a
simplicit[er] na[tur]e ad p[ar]te[m] pl[ur]alit[er]. Ad i[d] q[uod] obi[citur] q[uod] na[tur]a e[st] i[n] eo q[uo]d
p[ro]p[ri]e vniu[n]t, [er]go ip[s]a vnita t[ra]ct[atu]s p[ro]p[ri]e vniu[n]tur et ip[s]a assumentes
assumu[n]t, d[icen]d[um] q[uod] no[n] s[e]q[uitu]r, q[ui]a cu[m] d[icitu]r q[uod] ad vnio[n]e[m] e[st] i[n] eo q[uo]d a[li]a
vniu[n]tur, s[cilicet] vnio i[n] o[mn]ib[us], h[oc] v[er]u[m] e[st] q[uan]tu[m] vniu[n]tur s[ecundu]m i[d] et i[n] eo i[n] quo a[li]a
vniu[n]tur i[n] eo, sic e[st] i[n] p[un]cto i[n] quo l[inea]e vniu[n]tur t[ame]n i[n] t[er]mi[n]o, et
ip[s]e p[un]ct[u]s ut t[ame]n p[otes]t a[lia]m vni[re]. Sic et i[n] a[ni]ma et i[n] suis po[tentiis].
No[n] sic at e[st] i[n] p[ro]p[osi]to, q[ui]a i[n] q[u]e p[ro]p[ri]e vniu[n]t[ur] i[n] na[tur]a q[uam] ad vni[ta]te[m] na[tur]ale[m]
siue e[ss]e[nti]ale[m], s[ed] diui[n]a na[tur]a no[n] vni[tu]r huma[n]e i[n] vna e[ss]e[nti]a, s[ed] vnit[ur] i[n]
vni[ta]te ypostasi[s] i[n] qua quide[m] ypostasi vni[ta]te[m] alic[u]i p[ro]p[ri]e magis
distinguu[n]tur q[ua]m quer[u]nt, et h[uius] ex[empl]u[m] h[ab]e[r]i p[otes]t i[n] eius vocib[us] s[ecundu]m q[uo]d
doct[or]es p[ro]duc[un]t q[uod] q[ua]m[vi]s o[mn]ib[us] vnu[m] s[un]t i[n] e[ss]e[nti]a d[ivin]a et s[ecundu]m v[er]ba, no[n] t[ame]n s[e]q[uitu]r q[uod]
si d[eu]s fac[it] ad s[ecundu]m r[ati]o[ne]m vna[m] q[uod] s[ecundu]m a[liam] et ea[n]de[m] faciat o[mn]ia. Vn[de]
si d[eu]s fac[it] ad s[ecundu]m r[ati]o[ne]m vna[m] q[uod] s[ecundu]m a[liam] et ea[n]de[m] faciat o[mn]ia e[ss]e. V[n]
i[d]e[m] s[un]t ydea ho[min]is et ydea asini i[n] diui[n]a s[ecundu]m v[er]ba, t[ame]n diui[n]a v[er]ba fac[it]
asinu[m] no[n] fac[it] e[u]m s[ecundu]m ydea[m] ho[min]is, s[ed] s[ecundu]m ydea[m] asini. Ad [ter]ciu[m] et p[ost] ex[empl]u[m] d[icitu]r....

de fonte vivo et lacu qui sunt unus numero, et unus fluit ab alio, unum nihil dicitur fons et dicitur vivus et dicitur lacus, et est unus nihil et una est aqua et unus numero quamvis non sit unus fons et unus vivus et unus lacus et contingit nihil in fistula dicitur ut vivus est ~~et unus lacus~~ non ut fons, nec ut lacus, et hoc est quia quamvis eadem aqua posito sit in fonte procedat in vivo procedat in lacum differunt habent modum essendi in diversis ... est in illo diversis quantitate, et sic duo in divinis personis possunt, scilicet pluralitas respectuum et distinctio modorum essendi ab alio et non ab alio etc. patet quod non sequitur divina natura assumpsit, ergo quaelibet persona assumpsit. propter rationem iam dictam. Ad ... quod obicitur quod ... est assumere ... quia ... est proprium personae ... quod non est simile, quia generare importat distinctionem quam illa ... non assumere non dicit actionem et relationem quam ... divinae non sunt unum ... ut prius quaesitum est. Ad ... quod obicitur quod natura non supponit pro persona ... quod unum est quod dicitur natura divina assumpsit humanam, iste terminus natura non reddit locutionem veram pro aliqua persona sed magis stat in natura pro se ipsa. Ipsi enim naturae competit assumptionem facere et competit unum humanae naturae, et sic duo importat verbum assumendi secundum unam suam acceptionem.

Secundo quaeritur utrum assumere conveniat divinae personae et quod non, Augustinus de fide ad Petrum: Deus unigenitus dum conciperetur veritate carnis accepit de virgine. Sed deus unigenitus non est nisi persona, ergo ... Item videtur quod non, quia assumptio nihil plus dicit nisi actionem veritatis, caritatis et relationem, sed utrumque horum naturae competit divinae, ergo persona ... Item assumptio est ad aliquam unionem, sed unio in natura non terminatur ad unum sed ad ... quia divinitas et humanitas ... non est ... non potest, ergo ... quod ipsa assumptio naturae et proprie competit ipsi personae. Item assumptio est ad redemptionem et satisfactionem per humanam generationem, sed eadem persona competit esse quae debet satisfacere et debitum solvere et ... ergo ... quod assumptio naturae competat ipsi personae. Item cui competit missio et incarnatio eidem competit assumptio, sed missio vel incarnatio competit personae, ergo et assumptio. Sed contra ubicumque est assumptio ibi est unio ad alterum et ... Sed persona dicit quid distinctum et incommunicabile, ergo ... personae ... assumptionem ergo non potest ei vere attribui. Item persona est individua ... non, sed individuum dicitur non solum quod est indivisum in se sed quod est ... ergo si assumptio dicit unionem et ... quod ... Item omnis unio naturalis ordinatur ad id quod est ita unum in se quod non est alteri unibile, alioquin non esset status, sed ... unum est individuum ... quod ... est persona et habet summam completionem in genere ... Ergo ad dignitatem personae spectat quod nulli alii uniatur. Et divina persona habet ... non ... possit ... copulari et ita ... assumere. Item ... temporale potest ... sed unitas ... debita est temporalis, unitas divinae personae est aeterna, ergo divina persona non potest ... aliquam ad unitatem personae suae accipere, sed hoc est assumere, ergo assumptio divinae personae non potest competere. Ad ... dicendum est assumptio dicit actionem et relationem et terminum ... et ... hoc ...

Con
9
9
9
Ro.

Assumptio – Ratio / Relatio / Terminatio

pt dne p[ers]o[n]e q[ue]. Nam dne p[ers]o[n]e co[m]petit ee p[ri]n[cipi]u[m] actionu[m] & ro[ation]al[is] n[atur]e
suppo[siti]. Nec[essari]o q[uia] spectat ad ei[us] dignitatem & nobilitatem & i[de]o dna p[ers]o[n]a pt
huam in fabricat[ione] t[ri]u[m] p[ri]n[cipi]u[m] effectiuu[m] & stabilic[io] t[ri]u[m] p[er]so[na]ru[m]
suppo[siti]. ita q[uod] eo[rum] n[atur]e est tale p[ri]n[cipi]u[m] & suppo[siti] p[er]fecte & ita p[er] h[oc]
se h[abe]t i[n] r[ati]one p[ri]n[cipi]u[m] & i[n] r[ati]one medij & i[n] r[ati]one t[er]mi[ni]. Hoc p[ri]mi u[e]l p[ri]n[cipi]j
co[m]petit ei dicto r[ati]one medij vel de r[ati]one t[er]tij co[m]petit ut[ro]q[ue]
co[m]petit ei dicto r[ati]one medij vel de r[ati]one t[er]tij co[m]petit ut[ro]q[ue] [...] & i[de]o cotr[...] e q[uod]
t[er]mina[ti]o. Dna cu[m] p[er] se & ut p[er]fecte n[atur]e u[n]i[u]n[tur] i[n] se & i[de]o co[n]c[luditu]r e q[uod]
ip[s]a assu[m]p[ti]o co[m]petit dne p[ers]o[n]e. Non co[n]ced[itu]r s[ed] r[ati]o ad h[oc] inducte.

Ad id [ergo] q[uod] p[ri]o ob[icitu]r i[n] co[n]t[rariu]m q[uod] ubi e assu[m]p[ti]o ibi e co[n]uersio & u[n]io
q[uod] co[n]u[er]tit ale p[ote]st dici t[ali]t[er] a p[ro] u[n]i[us] co[n]stitu[ti]o[n]e a p[ro] p[er]fecc[i]o[n]e a p[ro] p[ro]fectu
Dicendum q[uod] co[n]u[er]ta ale p[ote]st dici t[ali]t[er] a p[ro] u[n]i[us] co[n]st[ituti]o[n]e & p[ro]p[ri]e
& p[ro]p[ri]e co[n]u[er]tatio[n]is. Cu[m] [ergo] d[icitu]r ubi e assu[m]p[ti]o ibi e co[n]u[er]sio. Dicendum q[uod]
u[n]i[u]s e 2[us] s[ed] no[n] p[ri]mo u[e]l 2[o]. Cu[m] no[n] d[icitu]r q[uod] p[er] d[icitu]r q[uod] i[n]eq[ua]lit[er] & dist[inc]t[i]
Dicendum q[uod] h[oc] d[icitu]r p[ro]p[ri]o ad p[ri]m[u]m & 2[um] qu[ia] n[on] uenit ad t[er]tij co[n]stitu[ti]o[n]e[m] n[ec]
Dicendum q[uod] h[oc] d[icitu]r p[ro]p[ri]o ad p[ri]m[u]m & 2[um] & ... assu[m]p[ti]o n[on] h[abe]t oppo[siti]o[n]e[m]. Ad id q[uod] ob[icitu]r
h[abe]t utilit[atem] p[er]fecc[i]o[n]is & p[ro]b[atu]r q[uod] p[er] cu[m] assu[m]p[ti]o[n]e id d[icitu]r p[ro] p[er]uacio[n]e co[m]p[ar]ib[ili]s et
q[uod] p[er] e i[n]diuidua s[ed] [...] i[n] d[icitu]r e q[uod] i[de]o d[icitu]r p[ro] p[er]uacio[n]e co[n]p[ar]ab[i]l[e]s et
p[ro]c[ess]ib[us] q[ui]b[us] no[n] p[ro] p[er]uacio[n]e u[n]io[n]is. Id forte dicitur u[n]io u[e]ra disfor[mis]
sit n[ecessari]o meli[us] p[ro]b[ati]o[n]e m[...] at hoc e i[n] supposito repperi[tur]. Ad id q[uod] ob[icitu]r
q[uod] o[mn]is u[n]io ordinat[u]r ad u[n]u[m] q[uod] ta[n]tum u[n]ibile. Dicendum q[uod] u[n]u[m] e l[oqu]endo
de u[n]io[n]e i[n] eo q[uod] ge[ner]e u[idelice]t de u[n]io[n]e que e p[er] co[m]po[siti]o[n]e[m] sic at no[n] e i[n] p[ro]p[osi]to
& i[de]o i[n] i[de]o cu[m] sit r[ati]o i[n]. Ad id q[uod] ob[icitu]r q[uod] t[em]p[or]ale no[n] p[ote]st fi[eri] et[er]nale. Dicendum
q[uod] u[er]u[m] e p[er] r[ati]o[n]e[m] co[m]p[ar]atio[n]is n[on] tu[m] i[m]ped[i]t h[oc] e[ss]e mi[ra]b[i]l[i]t[er] u[n]io[n]is co[n]stitute
Sicut e[n]i[m] t[em]p[or]ale p[ote]st a p[ri]n[cipi]o et[er]no ca[usa]ri t[em]p[or]alit[er] sic & u[n]iti p[ote]st supp[osi]to
et[er]no ut sicut de[us] e p[ri]n[cipiu]m ca[usa]l[e] t[em]p[or]al[e] sic d[ic]o filius sit supp[osi]tu[m]
r[ati]onal[is] n[atur]e & p[ro] tanto d[icitu]r u[n]itas ad u[n]i[tate]m p[ers]o[n]e & mari[ti]no q[ui]a p[er]
filij dei adueniat noua u[n]itas s[ed] q[ui]a ex assu[m]p[ti]o[n]e huma[n]a fit ut
duar[um] n[atura]r[um] sit una y[po]stasis atq[ue] p[ers]o[n]a.

Tercio q[ueritu]r ut[rum] assu[m]ere p[ers]o[n]e co[n]ueniat r[ati]one n[atur]e. Ad cui[us] 1[um] & q[uod] q[uod] [...]
u[er]o r[ati]o n[atur]e cu[m] r[ati]o ei[us] p[er] co[m]petit op[er]a creatio[n]is cu[m] co[m]petit
r[ati]o[n]e n[atur]e u[e]l r[ati]one ei[us] p[ers]o[n]e co[m]petit op[er]a creatio[n]is co[m]petit p[ers]o[n]e r[ati]one n[atur]e [ergo] & op[er]a
op[er]a creatio[n]is s[ed] op[er]a creatio[n]is co[m]petit p[ers]o[n]e r[ati]one n[atur]e [ergo] & op[er]a
creatio[n]is s[ed] assu[m]p[ti]o e op[er]a creatio[n]is [ergo] r[ati]o. Item assu[m]p[ti]o e
op[er]a creatio[n]is s[ed] assu[m]p[ti]o e op[er]a creatio[n]is [ergo] r[ati]o. Item assu[m]p[ti]o e
op[er]a uirtuosa s[ed] o[mn]ib[us] op[er]a uirtuosa co[m]petit supp[osi]to r[ati]one n[atur]e
sue n[atur]al[is] p[ers]o[n]e [ergo] r[ati]o. Item q[uod] sic co[m]petit uni p[ers]o[n]e q[uod] co[m]petit alt[er]i
p[ers]o[n]e h[oc] co[m]petit r[ati]one n[atur]e no[n] r[ati]one p[ers]o[n]e [ergo] cu[m] assu[m]p[ti]o sic co[m]petat
p[ers]o[n]e filij q[uod] posset co[m]pete[re] alij p[ers]o[n]e sic & de[u]m fuit. Vi[deatu]r q[uod] si co[n]g[ru]at
filio co[n]ueniat r[ati]one n[atur]e. Item assu[m]p[ti]o i[n] e[ss]e o[mn]ib[us] p[ri]n[cipi]j d[i]u[er]sit[atis] s[ed] i[n]
assu[m]p[ti]o[n]e carni[s] a deo e d[i]u[er]sitas n[atur]e no[n] p[ers]o[n]e [ergo] u[idetu]r q[uod] assu[m]p[ti]o
p[ro] co[n]ueniat n[atur]e & p[ro] u[n]u[m] p[ers]o[n]e. Contra assu[m]p[ti]o d[icitu]r r[ati]o[n]e s[ed] r[ati]o no[n]
co[m]pet[it] p[ers]o[n]e r[ati]one n[atur]e s[ed] mag[is] r[ati]one sui [ergo] & assu[m]ere. Item assu[m]p[ti]o d[icitu]r
ordinatio[n]e ad u[n]itate aliq[ua]m s[ed] co[n]stat q[uod] no[n] ad u[n]itate n[atur]e s[ed] p[ers]o[n]e
[ergo] r[ati]o. Item si co[n]g[ru]it p[er] r[ati]one n[atur]e & o[mn]e tale d[e]o de[bet] [ergo] & assu[m]ere
co[n]ueniet t[ri]b[us] p[ers]o[n]is s[ed] h[oc] e f[alsu]m [ergo] & p[ri]m[u]m. Item si assu[m]ere co[n]g[ru]it p[er] r[ati]one n[atur]e
[ergo] co[n]ueniet n[atur]e p[er] se & q[uod] co[n]ueniet p[er] se que[m] u[niuersali]t[er] [ergo] p[ro] q[uo]lib[et] suo supp[osi]to.

sequere ergo idem quod prius quod cuilibet persone conveniet assumpsisse. Primo dicendum quod ad hanc
questionem satis patet veritas per ea que dicta sunt. Cum enim tantum sit de intellectu huius nota[li]
quod est assumere scilicet actio relatio terminatio, primum competit persone vel nature, ultimum
competit nature vel persone, medium non convenit utrique. Ipsa namque assumptionis actio per[sone]
convenit vel nature, quia persona agit virtute nature. Unde virtus et operatio cuilibet per[sone]
competit. Sed nec assumptionis respicit ipsam primum proprie et precise, unde
ad unitatem personalem et unius solius persone terminata ipsa assumptionis actio et
unionis relatio. Sed medium scilicet relatio que convenit utrique, et divina natura et
divina persona unitur humane et humana natura unita est divine nature et divine persone quia ad
utrumque habet ordinem et distinctionem formaliter et consequenter connexionem
que implicatur in relatione. Et sic patet veritas ad utrumque partem. Hoc enim
unum concludunt sed diversas vias nec habent in se aliquam repugnantiam.
Et hoc melius patet perscrutanti singulas. Utrum natura divina abstracta omni per[sonalitate]
Quarto queritur utrum assumere carnem possit. Et quod non abstractis omnibus
proprietatibus est intra omnipotentiam sed omnipotentia nichil nisi quod est impossibile. Ergo nec
quod omni personalitate abstracta possibile sit divinam carnem assumere. Item omni
personalitate abstracta adhuc est intra divinam summe bonum sed quia summe bonum est
diligit creaturam et propter nimiam caritatem suam assumpsit humanam naturam.
Ergo omni personalitate abstracta adhuc est intra divinam carnem humanam posse
assumere. Item omni personalitate abstracta adhuc est in ipsa divinitate potentiam creare
et potentiam genus humanum reparare sed reparat assumendo carnem. Ergo videtur
videri idem quod prius. Item omni personalitate abstracta adhuc intelligitur deus ut
sapiens. Ergo sciens et potens tyrannum superare et vincere sed assumpsit
iustitiam et tyrannum vicit et superavit. Ergo intelligitur ut potens carnem as-
sumere. Sed quia assumere est ad unire et unio ergo in supposito aut in forma. Sed divina
natura non potest sibi humanam unire in forma. Ergo si unit aliquod necesse est unire in
supposito et persona. Ergo abstractis suppositis et personis impossibile est amplius assumptionem
intelligere. Item assumptio dicit aliquam actionem sed nulla actio intelligitur aliquid
nisi sit entis in actu, nec enim est in actu ens nisi prius est in supposito.
Ergo supposito abstracto non est intelligere assumptionem aliquam. Item impossibile est
intelligere ut natura humana assumatur et non assumatur in athomo vel in singulari
quia sicut nichil dicitur natura per singularia sed est in nuda consideratione.
Ergo per vere impossibile est intelligere quod assumptio fiat in natura abstracta omni
persona. Item impossibile est assumptionem aliquam competere alicui nisi prius completum
sit esse. Nemo enim assumit sibi ad id per quod non est completum sed perfecta com-
pleto nec realiter nisi in persona. Ergo omni personalitate abstracta nec susceptam
impossibile est quod natura humana assumatur a divina. Primo dicendum quod duplex dicitur
in divinis personalitate circumscribere per intellectum. Aut simpliciter. Aut prout fides declarat
Simpliciter circumscribitur intellectus personalitatis quando consideratur divina natura ut in se non in
aliquo supposito determinate et inquantum quiddam est a intellectu. Non inquantum est habet
vel tenet. Sicut hic non divina natura consideratur primo secundum ordinem ad aliud

Margin notes: S[cilicet] R[espon]s[io]. Actio. Terminatio. Relatio. R[espon]s[io].

Et hoc modo non intelligitur sub ratione agendi vel patiendi | quia actio non attribuitur forme
nisi in supposito | Et assumptio non potest ei convenire | tum quia natura non intelligitur ut agens |
quia actio est forme in supposito | tum etiam quia natura sic considerata non habet
in quo possit uniri tamquam humana natura | Non enim potest uniri in forma | Et
ista duo cadunt in intellectu huius notabilis | quod est assumere | Et ideo voce ut dictum
impeditum est ut nequaquam natura considerata in abstractione ab omni pluralitate
possit assumptio intelligi quemadmodum | Alio modo potest circumscribi a divinis
pluralitatibus non suppositorum | sed per eum modum per quem fides determinat supra patrem et filium
et spiritum sanctum | tamen quod intelligatur in supposito rationalis nec sic intelligunt iudei et
pagani | Et hoc modo potest intelligi assumptio convenire deo | sed non ita congrue
sicut intelligitur per suppositorum pluralitatis distinctionem | Intellecto enim quod sola una persona que
masculina esset in divinis posset utique humanitatem assumere | et intelligi potest quod
deus fieret homo | sed tamen non ita congrue sicut nunc | quia tunc non esset ibi vel non
mediationibus nec satisfactionibus nec missionibus | sicut nunc est | cum filius a patre
mittitur | et patri pro homine satisfecit | et mediator est inter deum et peccatorem
et genus humanum | Verumtamen intelligitur unquam incarnationem nisi preintellecta
personarum distinctione | Concedendum est igitur quod circumscripta personalitate a fide
determinata | et si possit intelligi assumptio | non tamen ita congrue | Dicendum
pro tertio circumscripta non generaliter a divina natura assumi humanitatem | Non concedendum secundum vos
ad ista premissa inducte | quia procedunt secundum istam viam | Ad dictum non quod obicitur in
quantum divina natura abstrahit a personis intelligitur ut summe potens ut summe sa-
piens | quod divina natura ... ut creaturarum causa efficiens | Ad omnes illas
personas ut summe bonam | et ut in intellectu | Si intelligatur quod fiat abstractio ab omni
voce vindicet potest intelligendo | necesse enim qui cogitat deum cogitat ut aliquem habentem
suppositum | alioquid non cogitat eum ut perfectissimum
divinum sive unum intellectum | alioquid non cogitat eum ut perfectissimum
ente | vel non ut perfectissime potentem vel ut summe sapientem | Aliter enim intelligitur esse
quia ad assumptionem non tamen requiritur causa efficiens | sed et requiritur in quo fiat unio
| Et ideo constat quod omni pluralitate circumscripta considerare divinam naturam in voce
perfectissime potentem et sapientem | Non tamen cogitando possumus in voce assumentem
quia non possumus ibi esse intelligere unibilitatem | Divina natura est caro facta
Questio et ultimo queritur utrum sit concedenda | Et quod Jo. damascenus et hugo
Queritur ... omnem et perfectam unum dicit in una ypostasi incarnata
... sed incarnando non est ad quam carnem filius ... est una divina natura est
esse | sed incarnatio non est ad quam carnem filius ... dicere verbum est caro
incarnata | et hic divina natura est caro facta | sicut enim ad ... dicere verbum est caro
factum quia humana natura est assumpta de verbo | sed humana natura non ... est assumpta
factum | quia humana natura est assumpta ... | ergo ... quod divina natura sit caro facta
a verbo sed et a divina natura | sic ... ergo ut quod divina natura sit caro facta
Item incarnatus ad ... carnem filium dei filium esse factum hominem
| sed dei filius est divina natura ... et propter unionem est ... ypostasi
| sed dei filius est divina natura ... est ita concedi debet divina natura est facta
quia ... quod sic ista ... verbum caro factum est ita concedi divina natura est facta
caro | Sed contra ... incarnata | sed ... hoc puto ... assererem ergo ... caro
magistri ... predicta locutione esse negandam | Item quia filius dei est caro factus | concedit ...

q filius di fuit passus z mortuus / sz no cocedit^r dina na e passa et
mortua / g° nec ista dz cocedi dina na e caro facta / Ite quandocumqz
aliq duo sic se hnt q formalit^r sunt distincta si dicat^r unum fi
altm sive unum gigni i altm ut patet si dicat^r aqua fieri vinum
sz sic se ht caro z dina na / Ergo dina na no fit i carne gigsa
vt q h no sit concedenda dina na e caro facta / Est i^r qo quare magis ista
cocedit^r dina na e incarnata quam ista dina na e caro facta / Rndeo dicendum q
ista dz z pt cocedi dina na e incarnata qz scripta legit^r nec e sump
nissa / Duplicem em fat intellectum quorum unus e verus z catholicus / sz alius
ambiguus / unum cum dicit^r dina na e incarnata i. carni unita / z hoc
absqz dubio verum e / Alteram unio dicat vel consil tu hec not naturarum
distinctorum z excludit confusionem / z io voce istius intellectus pt concedi q
dina na e incarnata / pt z alius esse sensus dina na e incarnata i. caro
facta / z voce illius no admittit^r quam a doctoribus / sz cum no recip
dina na e facta caro / ht em duplicem intellectum / z i uno intellectu e falsa
z i alio intellectu e adeo expressa q pt deducere i errorem / z io non
recipit^r / Duplicem em ht intellectum predicta locucio ex eo q h q e facta pt
cadere intellectus sbm z pu ~~quoad factorem~~ vel refferri ad totum / Si cadit
intellectus sbm z pu tunc not factorem et dina na in vero fore carnis
z io sensus e dina na e caro facta i. gigsa i carne / z h quidem falsus e fa
Si autem respiciat totum sit sensus e dina na e caro facta i. factum e ut
dina ita sit caro / Et h quidem expresse lado e falsus / qz caro no pr de
dina na si at intelligat^r synodo e ut sit sensus dina na e caro i. ho
Et si ad aliquos posse cocedi propter quietanu i ypostasi q fat ydiomatum
communicacionem / propter hoc q h e na ho e dina na / i. e qui e ho / propter in
uniam tn expressionem tacenda e ne videat^r na pri de na / vel
natura fi redempte / ad confusionem q omnia relegada sunt ab illa
excellentissima unione z assumpcione / Concedere i servate condecentes lo
cucionem predictam no ee admittenda / sz no multum cogat / Ad i
q obi^r dina na e incarnata z concedi^r / Dicendum q no e simile sicut ia
uisu e / Ad i^d q obi^r q propter humanitatis assumpcionem ista cocedit^r / Verbum e
factum caro / Dicendum quod non simile / qz verbum dicit ipsam ypostasim cui unitur
ipsa humana na z qua ht denominare / z io no fit ex hoc aliqua na
mutacio vel confusio / sz solum ubi ad humanam nni denominacio
ut dicat^r verbum esse ho / No sic at e cum dicit^r dina na e facta caro / qz
cum iste ne sunt distincte nec una habeat ab altera denominari
quamuis habeat alterum unire / magis a potestate z ideo lo predicta recedit
Ad i^d q obi^r q verbum fit carne non e ad quam verbum fit homo / Dicendum q
verum e z quamuis ista na e z ipsa Verbum e factum ho / significatiua lo que i ca
tmete resolui^r No e nia ducendi i errorem / ymo concedi pt satis
catholice / sz at dina essencia facta e ho / quamuis no sit oio falsa / qz ypos

pt de huma na p redemp tio tn e a deo ppa sicut ista filius dei
stus e ho ymo nimiu e expssiua et p illo figura i qua sr p
synodoce caro sume p toto homie simpl respuit p eo q magis
veredit a smonib ppriete et ab expssioe ut et approximat mtrii
erroib q de ea multe negat loneb a doctoib theol ne
palogizent et decipiant simplices qui nesciut natabilo
Ostenso qur de 2o pncipali restat de assupcoe ex pte assupte
(Quo) ad que assumpti et ct hc quor questi pmo qur utrum deus p[er] dei assupsit
assupti et ct hc quor questi pmo qur utr p[er] dei assupsit
huam nam 2o utz assupsit huam pim 3o utru sit pone pstaz
intenconi phil et aiam separata 4o utz corect sit q deus as
supsit hoiem 5o et ultimo utz corect sit q assupsit huat
Quanto pmu sic pte et qur utz sit corect q huana na sit assup
ta a deo et qo ut phil ij Semetipsu exinanivit formam
servi accipiens Sz ut tab ne atten qm ad ppa formam ergo si as
supsit formam hois assupsit hoiem Item augus de fide ad pe
trum Deus huam nam i unitate psone accepit Item deus e uel ho uel habeat
huam nam i se sz no ht
huam nam sz dei filius verus ho e ergo ht huam nam i se sz no ht
ea p eterna genionem ergo ht p assupcoez assupsit huam nam Item
quicuiz e aliquis filius nalis quicat cu eo i na sz dei filius e
virginis filius nal ergo quicat cu ea i na ad i az nam huit ab
eterno uel ex tpe Costat q no ab eterno sz ex tpe Et ex tpe
a ex ppa virtute a ex aliena Costat q ex virtute ppa sz qd
accipit ex virtute ppa dr assumere restat q huana na sit a deo
assupta Sz g ome q assumit e an qm sit assuptu sz huana na
q no fuit an unione ipius cu vbo ergo no ut q fuit assupta
a vbo Item ome q assumit ab aliquo fit aliquod unum cu eo a quo
assumit qr assupcio ordinat ad unionem ergo si huana na assumit a
deo fit unum cu deo sz qst cath unum pt spu de alto ergo huana
na e deus et eq sz hc e falsum ergo et id ex quo seqtr s q huana na sit a
deo assupta Item ome q assumit ab aliquo ad unionem acquirit
aliquam ppetate eg a quo assumit et cui unit sz huana na no acquirit
aliquam ppetate ipius vbi Rna cum ppetates vbi dr de huana na
ergo no ut q ipa a vbo di fuit assupta Item boecius li de duab
natib et una psona xpi poit iiij or diffinicoes nature sz nulla ppter
assupcoi dne ergo si vere et pp diffit nulla no ut ee gener
q huana na sit assupta a deo q pz discurrendo p singulas no
tificatoes qrum pma e Na e eaz reru q cu sint quomo intelli
capi putit hc mono no pt accipi cu dr huana na e assupta a vbo
qr si una ppetate hois uel pte assupsisset ut assupsit huam nam
2a diffinio ne e Na e uel q agere uel q pati pt et ad hc i ta notifico

Con.
3
8
8º

non competit quia sic tum modo sufficeret assumpsisse sortem animam ad hoc
quod diceretur assumpsisse humanam naturam. 3a notificatio est natura est principium motus et
quietis per se et non per accidens. adhuc non ista competit quia sufficeret
sortem corpus assumpsisse. 4a notificatio est hec natura est unamquamque rem
informans specifica differentia. Sed nec et isto modo natura assumptum competere
quod sic dicit damascenus iii libro capitulo vii. Verbum incarnatum non eam que in nuda
contemplatione consideratur assumpsit naturam. Non enim incarnatio hec esset
sed fictio et deceptio incarnationis. neque eam que in specie consideratur sed eam que est in
athomo. ergo non videtur esse concedendum quod deus humanam naturam assumpsit.
Ad quartum dubium quod nec etiam proprie loquendo concedi potest et deceret humanam naturam a deo
assumptam esse eo quod sic dicit philosophus natura actu et per naturam in motu et per naturam forma
et de hiis dicitur secundum quandam analogiam. quoniam et deus assumpsit carnem et
animam et eadem est principium hominis materiale et anima formale hinc est quod nec non
sortem humanam naturam sed et totam humanam naturam deus assumpsisse. et ideo conceditur et de sic
vobis ad hoc inducere. Ad primum quod obicitur quod non assumitur id cuius. Dicendum quod hec
duplex potest intelligi. Uno modo sic non assumitur id cuius in ipsa assumptione et
hoc quidem verum est nec habet instantiam in proposito quia humana natura sic habuit esse
et esse assumptum. Alio modo potest intelligi ut non assumatur non prius sit quam assumatur
et sic hoc intelligatur de esse in potentia. verum est quia assumpta natura prius est in potentia ne-
cessitatis quam uniatur ipsi assumenti. Si autem intelligatur communiter ad esse in
actu sic non habet veritatem in ea potentia maiori quam potest sunt res fabricate et
uniri. Unde si quis potest vestimentum dorso suo facere simul esset
vestimenti compositio et vestimenti assumptio. Per hunc modum intelligendum est in proposito.
Ad secundum quod obicitur quod assumptio unum sit. Dicendum quod verum est non tamen omnino de facto veritas
sed sic quod competit compositione assumentis ad assumptum. Si autem in aliqua as-
sumptione reperitur unio potius reperitur in assumptione humane nature a verbo quia
non tamen est in unitate per adiacentiam sed et est in unitate que est ipsius nature ad
ypostasim suam. Sed autem unitas aliquod admittit dicitur in omni certa natura
unum deinde ypostasi cuius sit natura certa conceditur quod sit sua esse ut
natura in abstractione sed sortem per modum concretionis. Unde non dicitur quod petrus sit
humanitas sed quod petrus sit homo. Per hunc modum intelligendum est in proposito quia
quamvis deus non sit humana natura est tamen homo et per non cogitur in voce. Unde
non probatur de alio in abstractione ergo non habuit redemptionem sine unitate as-
sumpti competere. Ad tertium quod obicitur quod omne quod assumitur ab aliquo acquirit
aliquam proprietatem. Dicendum quod verum est quod aliquam proprietatem acquirit sed hoc potest esse in
recto vel in obliquo. vel in ratione suppositi vel in ratione forme. Et quamvis non videatur
humane nature acquirere proprietates ex ratione forme acquiritur ex ratione suppositi
quamvis et non conveniat ei proprietas in recto sed in obliquo sed quod natura abstractione
sunt. Ad quartum quod obicitur sed quamvis iam notificationum accipiatur in natura. Dicendum quod sed
omnem potest accipi maxime tamen secundum ultimam quia completiva et specificativa

huius hominis dicam. Sed non valent iste instantie quia non dicitur non sortem assumpsisse humanam naturam sed totam humanam naturam. Nec dicitur assumpsisse speciem dicam humanam quia species dicam sunt per abstractionem a singularibus. Sed assumpsit speciem dicam in particulari variatam existentem. Et hoc modo dicam intelligi nomine nature. Sed hoc ei dicitur esse a natura quia esse nominat vel formam in quadam abstractione. Unde ea nominat entem in motu et in materia ut nomen oppositum privationi. Et ideo doctores catholici magistri isto verbo voluerunt Deus assumpsit humanam naturam quam hac Deus assumpsit humanam essentiam quamvis utrumque sit verum. Ista tamen est magis propria.

Secundo queritur utrum Deus assumpsit humanam personam. Et quod sic videtur. Boecius diffiniens personam dicit quod est individua substantia rationalis nature. Sed Christus assumpsit individuam substantiam rationalis nature ut dicit Damascenus. Assumpsit enim naturam in athomo. Ergo assumpsit personam. Item ad dignitatem summi spectat ut id summum est perfectius [illegible] persona enim nomen est dignitatis. Sed natura assumpta a Christo [illegible] magis nobilis est quam sit in aliquo alio homine. Si ergo in aliis non amittit rationem persone videtur quod in Christo habeat potius esse [illegible]. Item anima rationalis unita carni facit personam. Sed cum Deus humanam carnem assumpsit animam rationalem carni coniunctam. Ergo si assumpsit animam carni coniunctam videtur quod assumpsit personam. Item persona non gignit nisi personam. Sed Dei filius assumpsit quod virgo genuit. Ergo si virgo personam genuit videtur quod Deus ex ea personam assumpsit. Contra quod Augustinus de fide ad Petrum: Deus naturam hominis assumpsit non personam. Item hoc ipsum dicit Boecius tali ratione: Christus non est nisi una persona. Ergo si Dei filius assumpsit personam [illegible] assumpsit [illegible]. Sed hoc est falsum et non intelligibile. Ergo [illegible] fuit a verbo assumpta. Probatur autem per rationem [illegible] ex quo [illegible] quod Christus sit unus [illegible]. Omne quod est idem est quod unum est. Si ergo Christus est natura [illegible] et unum esse. Sed non est unum in natura. Ergo non [illegible] unum esse in persona. Item hoc ipsum ostenditur per nomen rationem persone cum dicitur quod completum et distinctum ultima completione. Sed quod assumitur corpori quod assumitur ad completionem ordinatur. Ergo videtur quod in se non habet rationem persone. Item si assumpsit aut assumpsit ante consummationem aut post consummationem. Constat quod non assumpsit quia divina natura humanae [illegible] nobilitatem abstulit. Sed consummatam ergo cum assumeretur non sit assumptum. Restat quod in Christo sint due nature et due persone scilicet humana et divina. Ergo non Deus est homo nec homo est Deus. Ergo non est ibi aliqua unio. Ad primum hoc nota assumptionem. Sicut ibi est assumptio nature maius est quod persona non est assumpta. Nota secundo quod [illegible] quod persona assumpsit. Hoc enim [illegible] ut intelligatur [illegible] quod ipsum assumptum fuit [illegible] assumptionem [illegible] quod fuit [illegible] in assumptione [illegible] quod fuit post assumptionem quorum [illegible] supra [illegible] [illegible] in conceptione [illegible] assumptionem [illegible] unionis [illegible] qui hoc posuit quod [illegible] assumptionem fuit [illegible] conceptionis repugnat. Si enim [illegible] fuit [illegible] Deus [illegible] virgo Maria non concepisset Deum sed hominem [illegible] conceptionis [illegible] qui posuit hominem in tempore assumptionis [illegible] fuisse personam [illegible] assumptionis repugnat. Si enim in assumptione fuit [illegible]

genuit

Solutio

et per assumptionem desinunt esse persona, post in ipsa assumptione persona consumebatur
quam assumebat. Non enim fuit ista assumptio sed magis consumptio.
Ceterum modus incarnationis quo persona fuit post assumptionem id quod assumptum est
rationi unionis repugnat. Si enim assumens differt ab assumpto
et id quod assumptum est esse persona et qui assumpsit similiter est persona, ergo in Christo sunt
due persone et due substantie in eodem, nec hoc constat, ac per hoc non erit unio,
ac si hoc non est incarnatio nec humani generis reparatio, quod a deo est
absurdum ut totius fidei christiane perimat fundamentum. In hunc autem
errorem pessimum incidit nestorius ut dicit boecius pro eo quod nesciunt
distinguere inter personam et naturam, pro eo enim quod incidit in Christo duplicem esse
naturam putaverunt duplicem esse personam. Nestorius nec ex eadem causa errat
sed non eodem modo, quia cum nesciunt discernere inter personam et naturam et videt
quod in Christo non potuit esse nisi una persona, ex hoc compulsus est ponere quod in Christo
non est nisi una natura, et ideo sicut duo fuerunt errores in divinis scilicet arrii
et sabellii pro eo quod nesciunt distinguere inter naturam et personam,
sic duo fuerunt errores in incarnatione videlicet eutices et nestorii.
Catholici vero etiam per medium istorum errorum transsiit dicens in
divinitate plures esse personas et unam naturam et in Christo plures naturas et unam
personam, et ideo simpliciter concedit personam assumpsisse naturam, et negat personam as-
sumpsisse personam, sicut magister dicit in littera. Unde nobis sunt concedendum inter ex
ista parte. Ad id quod obicitur in contrarium quod persona est rationalis nature individua substantia,
dicendum quod individuum in notificatione persone triplicem importat similiter distinctionem,
videlicet singularitatis, incommunicabilitatis et supereminentis dignitatis. Individuum
enim dicitur quod est in se indivisum et ab aliis distinctum. Distinctionem
singularitatis noto quod ad non sit quod ad plura sed dicatur de uno solo,
proprie quod sortes dicitur individuum, hoc non non dicitur individuum.
Distinctionem incommunicabilitatis dico quod ad non sit aliquis pars sive veniens
in compositione tertii, unde pes vel manus hominis proprie loquendo non dicitur
individuum. Distinctionem supereminentis dignitatis intelligo ratione qua accidit
a proprietate dignioris. Hoc enim nomen persona sumptum est a dignitate, unde non
recipit rationem individuo nobilissime caritatis ut potest rationalis et vocem
suo nobilissime proprietatis qua in natura humana assumpta a Christo ordinata est
ad nobiliorem proprietatem eiusdem persone scilicet alterius nature. Hinc est quod non tenet
ibi proprietas personalitatis, cadit enim ab una proprietate que quidem est super-
eminentis dignitatis, a qua quidem non cadit persona ubi sunt divina
natura, et sic patet quod distinctio persone et rationis non valet quia notificatio
persone veritatem in ea non continet humanitatis assumpte. Ad id quod secundo obicitur iam patet
ratio ex hoc quia licet dicatur quod natura assumpta in Christo corpore est nobilior
quam nobilitas stabilitas quia non in personam creata sed in personam increata. Unde
ordinatio ad dignius communis aufert rationem suppositionis, non autem
dignitatis proprietatem, inmo est esse subesse superiori quam preesse inferiori.

nestorius posuit duas personas in Christo, eutices unam, ut habetur in decreto [illegible]

l

Sicut pfectior e aīa cū possidet a dō qm cū possidet veḃ tātāb, ⁊ melī unbit ūgo nobilib cū conbit unionē c vegetāt cui subsit qm cū ꝯbit cū vustico cui psit, vn esto q deg aliquē assumet qui iam ē p uł cub actu, ł cū desinet ee pᵃ uł cū desinit amittet, eet cum pᵃ ſ nūn assumēte, pᵃ uł cū desinit amittet, eet enī pᵃ ſ nūn assumēte, qm̄uib nō ſ nūn assupta, Ad dᵒ q obiᶻ q aīatō iūcta carni fat pm̄ ꝯdū q vnū ē qm aīa ⁊ caō nō coniūgūt disfor. dicūt enī nō sonū ex aīa ⁊ carne cōstituī ipa ūa ſ ex ipa ūa ypos ⁊ pᵢ nō sic at ē ī ppoito qꝛ aīa ⁊ caō fuūt ē ūnīte ūnīta ipi ūbo nc ī aliqᵒ instāti fuūt aīa lᵃ qd eet vnita ūbo ⁊ ipa ypostasī ētna cāt ī q ꝯ vnielīb an corg ⁊ aīa ⁊ iō nō cōstituebāt pm̄ ſ sonū nūn ⁊ iō nō seᶻ qsi di filig assupᵗ aīam carni vnitā q assupsit pm̄ qꝛ nō fuit fuit ipi carni vnita qm̄ eet assupta q̄p̄ sit de ordine ſ nūn, Ad dᵒ q obiᶻ q bta ūgo ꝯtet pm̄ ꝯdū q vnū ē qꝛ ꝯtet filiū dī, ſ qm̄ pᵃ ꝯnaᶻ vōe nc ⁊ dupx ē nāt ī pᵃ f creata ⁊ īcrata iō vōe dupx nc dupx ꝯt ei ꝯuō f tpal ⁊ etna, tpalē ī q assumlaᶻ nūn, etna ſ nūn ī q assumlaᶻ pū, iō nō cogit vō ī ꝯmnib ꝯuō ꝯat pᵢ queit tū ei vōe nc, hꝯ maḃ vnū ē ī ꝯuōne cāta ī q ēnō tn̄ psoalib distīctiō ſ nc īcalt pᵒ

Tercio quiᶻ utꝝ sit ponē inter eō plᵗ ⁊ aīa sepata a oīm vnōe cūsepta, ⁊ qᵉ viᶻ pᵃ pꝫ p ingriū ī lbā aīa absoluta a core pᵃ ē sic angelg ſ angelg nc ⁊ ppe p est go ⁊ aīa sepata, Ite sicut cōsueūt ꝯuīe distingui pᵃ ē veḃ distīcta ppriete ad dignite ptinēte ſ aīa sepata ē distīcta veḃ q pꝫ go ē pᵃ Ite vō qꝛ huma nāt ī xᵒ nō est p ē pp vnoꝫ ad dignig ſ aīa cūsepta assupōe ⁊ vnōe cōplete hꝯt ꝯaz vōnī f ꝯuā ponit boec p ē indiuidua sbā vōnal cāte nc go nc q vō plit ꝯuenīat aīe sepate ⁊ ppe ⁊ nc, Item ꝯt aīam sepata cōpari ad anglm ⁊ ꝯt cōpari ad altām aīaꝫ ⁊ que ē ꝯpō vnig angli ad altiꝫ cadꝫ ē ꝯpō vnig aīe ad altām ſ aīa sepata dīt ſ spem ab anglō sicut et angelg ab aīa go a sili sicut int vnū anglm ⁊ altiꝫ est distīctiō plib sit int vna aīam ⁊ altām ſ q hꝯt distīctioꝫ psoalē hꝯt interēꝫ plit go plena vōnē plit cōtigit repiri ī aīa sepata Ite aīaiq ꝯueīt loqui de se ut de se ē p ſ aīe sepate ꝯt loqui de se ut de se, ꝯt enī ad ipaꝫ dige hmōnē, sic ad aīam pet ⁊ pauli dignig, ⁊ ꝯstat q ūsaīe put nob nō tē suā exp̄me sicut aliquīg expssime go nc q aīa sepata nc ⁊ ppe sit p, Ite aīa p sepatōnē sui a corpe nō hꝯt ꝯdōnē deteiōrē ſ statū digniōrē, ſ qm̄ diu ppe vōal cāt ī core ⁊ cōz vnitg nō carebat vōe plit go nc qm ē a core sepatg

Sꝫ ꝯp ē ꝑse vna ſ q ꝯt aly ad ꝯsti oꝫ tiꝫ nōe ꝑse vꝫ ⁊ distīn

go quod e natu[ra]l[ite]r vniri ad co[n]sti[tuci]o[n]e[m] t[er]tij no[n] e[st] p[er]f[ecta] sed anima i[n]tellectiualis e[st] h[uius]mo[d]i
g[o] et[c]. It[e]m p[ri]ma d[icit]ur q[uod] co[m]pletissi[m]i ig[itur] ne[cesse] e[st] ita q[uod] no[n] e[st] ordinata ad
ulteriore[m] p[er]fecc[i]o[n]e[m] i[n] eod[em] g[e]n[e]re sed anima i[n]t[ellectiu]a e[st] ordinata ad co[n]sti[tucionem]
ho[m]i[n]em g[o] no[n] h[abe]t i[n]te[n]co[n]e[m] p[ar]t[is]. It[e]m anima i[n]t[ellectiu]al[is] cu[m] e[st] vnita car-
et d[ici]t[ur] m[odo] no[n] e[st] p[ar]s g[o] si qu[a]n[do] est sep[ar]ata h[abe]t r[aci]o[n]e[m] p[ar]t[is] g[o] dignior e[st]
h[ab]et mo[dum] ex[s]ist[en]di ex[tr]a corp[us]. Si g[o] n[atur]a s[e]mp[er] desid[er]at q[uod] meli[us] e[st]
vi[detur] q[uod] a[n]i[m]a nu[m]q[u]a[m] desid[er]et vniri corpi vi[detur] et ex h[oc] q[uod] cu[m] a[n]i[m]a
vnit[ur] cor[pori] sit ei p[re]iudiciu[m] et cu[m] sep[ar]a[tur] q[uod] no[n] sit ei p[e]na sed p[re]miu[m]
que o[mn]ia f[als]a s[un]t et absurda g[o] et[c]. Ex q[u]o se[quitu]r v[idelice]t q[uod] a[n]i[m]a sep[ar]ata
et[c]. It[e]m si anima sep[ar]ata e[st] p[ar]s cu[m] assumend[o] sit act[us] p[ar]t[is] co[n]ue[n]i[en]s sic
d[omi]na p[ri]mo d[icitu]r corp[us] assume[n]s cu[m] corp[us] ei vnit[ur] et sic angel[us] p[er] co[n]sile[m]
mo[dum] anima d[icitu]r assume[n]s corp[us] [illegible] v[e]l [illegible] g[o]
si h[oc] no[n] recipi[tu]r ni[si] q[uod] n[on] p[re]missu[m] sit co[n]ced[en]d[um] s[cilicet] q[uod] a[n]i[m]a sep[ar]ata
sit p[ar]s sic[ut] angel[us]. D[icitu]r ad h[oc] q[uod] sicut appet ex textu opi[ni]o m[a]g[ist]ri
fuit q[uod] a[n]i[m]a sep[ar]ata sit p[ar]s et h[ec] opi[ni]o fuit m[a]g[ist]ri hug[onis] de s[ancto] v[ictore]
[illegible] at q[ui] mouit eos ad h[oc] po[tu]i[t] fuit actual[is] distinc[ci]o et co[m]-
pleto recepta i[n] a[n]i[m]a sep[ar]ata q[uia] act[us] nobiles lib[er]e[ur] exercet et
p[er]fec[ti]us q[uam] exercea[t] i[n] corp[or]e. Sed t[ame]n opi[ni]o no[n] sustine[tu]r co[mmun]it[er] a doctorib[us]
r[aci]o h[uius] e[st] q[uia] ad co[m]pleta[m] r[aci]o[n]e[m] p[er]so[n]e req[ui]r[itu]r ut d[i]c[tu]m fuit t[ri]b[us] disti[nctio]-
[ni]b[us] singu[larita]s et i[n]co[mmun]icab[ilita]s et sup[er]emi[ne]ns dig[nitas]. Q[uam]uis a[utem] i[n] a[n]i[m]a sep[ar]ata
sit rep[er]ire singu[larita]te[m] et dig[nita]te[m] no[n] t[ame]n rep[er]ire i[n]co[mmun]ica[bilita]te[m] q[ui]a appe[ti]tu[m]
et aptitu[dine]m h[abe]t ut vniat[ur] cor[pori] ad co[n]sti[tuci]o[n]e[m] t[er]tij et i[de]o n[ecess]e e[st] i[n] p[ar]te causa[re]
distincc[i]o[n]e p[er]so[n]al[is] q[uam] si co[m]pleto[rie] e[st] a[n]i[m]a du[m] appet[it]u[m] ei[us] t[er]mina[tu]r q[uod]
h[abe]t r[aci]o[n]e[m] cor[poris] resumendi sicut mult[i] aug[ustini] sup[er] [illegible] ad l[itte]ra[m]
et tu[n]c no[n] h[ab]et i[n] se i[n]te[n]co[n]e[m] p[er]so[n]e n[ecess]ario se[quitu]r q[uod] p[er]so[n]alit[as] careat cu[m] e[st] sep[ar]ata
a cor[pore] alioq[uin] seque[re]tur p[re]d[i]c[t]a i[n]co[n]ue[n]ie[n]cia, v[idelice]t q[uod] vnio e[ss]et p[er]sonal[is]
et sep[ar]ac[i]o no[n] e[ss]et pe[rs]onal[is]. It[e]m q[uod] vnio e[ss]et i[n] a[n]i[m]e p[re]iudiciu[m] et
sep[ar]ac[i]o i[n] p[re]miu[m] quor[um] [illegible] [illegible] et i[de]o no[n] i[n]mito i[n] hac opi[ni]o[n]e
qui no[n] sustine[n]t m[a]g[ist]r[u]m q[ua]muis aliqui velint d[ice]re q[uod] m[a]g[iste]r
intellexit de a[n]i[m]a sep[ar]ata [illegible] vnibili[ta]te ad corp[us] et h[oc] e[st]
po[tius] v[er]bi palliac[i]o q[uam] ex po[si]c[i]o[n]e sit p[ate]t asp[i]cie[n]do ad v[er]ba ip[s]i[us]
p[er] vnibilitat[em] siue aptitudi[n]e[m] vni[en]di cu[m] corp[or]e no[n] e[st] a[n]i[m]e actu[s]
sed e[st] ip[s]i a[n]i[m]e [illegible] ita no[n] p[o]t[est] ab ea sep[ar]a[ri] et [illegible] salua
ip[s]i[us] n[atur]a sicut sup[er]i[us] i[n] 2o li[bro] o[ste]nsu[m] fuit. Possu[n]t t[ame]n obr[ia]ri
ip[s]i[us] q[ui] no[n] volunt d[ice]re q[uod] r[aci]o p[er]so[n]alit[at]is co[m]petit a[n]i[m]e sep[ar]ate, s[ed]
q[uod] h[oc] supp[osi]to q[uod] a[n]i[m]a sep[ar]ata e[ss]et p[er]s[ona] ad h[oc] no[n] e[ss]et p[er]s[ona] i[n] [illegible] q[uod]
e[ss]et q[uon]i[am] cu[m] d[omi]na p[ri]mo q[uod] q[uod] a[utem] sit de i[n]te[n]c[i]o[n]e m[a]g[ist]ri h[oc] co[n]-
cedit[ur] q[uod] r[aci]o p[er]so[n]alit[at]is no[n] e[st] plene i[n] a[n]i[m]am sep[ar]ata[m], v[er]u[m] co[n]ce[d]e
s[e]c[un]d[u]m r[aci]o[n]es ad h[oc] i[n]ducte[s], Ad [illegible] q[uod] obi[icitu]r de auct[orita]te m[a]g[ist]ri i[n]
p[ate]t r[aci]o p[er] i[am] d[i]c[t]a, Ad [illegible] q[uod] obi[icitu]r q[uod] a[n]i[m]a sep[ar]ata e[st] reb[us] distincta
[illegible] p[er]tine[n]te ad dig[nita]te[m], d[icitu]r q[uod] no[n] e[st] i[n] [illegible] distinc[ti]o s[ed] q[uod] p[er]s[ona] i[n]te[n]co[n]i

Marginalia: R[espons]io — Singularitas — Incommunicabilitas — dignitas

hilla triplice cdon que supius assignata est / Ad i dico q obi q cu
anima vnit' cor' no vnit' dignior ia et ita vnibilitas ad corp
no aufert spetc aie / Ad q hec vni eet si anima eet p' a p se
tuc em ro e spe no pnuare ex hoc q corpi cuiuge / Sigo vote
pe ceret cu cor cuiugi pz q no e sp cu est a core sepata
hec aut no e ppr defcu indigent sz ppr defcu ingenita
qmuis no incogruie possz dici q ad ipam vnibilitc p mo
copamis sc' q da indigen et defcus a cpletoe digni ma
Ad i d q obi q anima dot spe ab anglo h q ei copat dd
q vo plit plg dt copletz qm incen spet / Nam ex hoc h huam
nm cotine' sub spe hois qmuis h i dz nm no heat intez
plit et io no se q si aime sepate quemat speca dvia vel
angli q ppr hoc quemat ei distco palve altig aie ue se
dvt imo ab a'a anima / go dvt plit qz distinco h iny
i plg e qm distinc plib / Ad i d q obi q cui copetit loq
desent ut dese re dd q vni e atti do large pm h q p dd ee
i nomme ut i pnoie h q redd supp in ubo / hec at mo no loqm
hic de p qz hic e cosidaco gm'at no theo / Sic em mag
respicit mo h dici qm ppne te vi / Ad i d q ultio obi q a'a
glosa ppr sepatoz a core no ht cdon detiore dd q i a vo
defiat dup' p' o quid qz qmuis no hat cdon detiore
qm ad bu ee ut pote qm ad dd similitu z mig tu bona
ht cdon qm ad ee ue / plitas tu no atten qm ad bu ee
ut ee gre h qm ad ee ue sine ee p m / Alig et defcus e
qm intco plit cope' aiam vnita cor ita tu q u aia
ue corp e p sz to m quinctu et io no se q tf dugtas veneat
i anima sepata ut spetas sit u' visiblitas q e spetas vel
quncti p q sepacom u' veniet i anima ut ee corpus

Qrto qm utre core sit q deg assupsit hoiem et qe
p i d q dd i ps btus que elegisti et assup / Oz bcs
stati p aliq' / Non e at dac aliq' nisi hoiem / go re / Item
augu i expone symboli / Si quis dixit hoiem a xo as
supto depositu ee anathema sit / Item aug h dt li de
incar ro q no assup t hoiem i qm sz ht hoiem / h hut
hoiem sc' ho / go si ht hoiem assup bu sc' q assup hoz
Item spetas vnig ptf denoiat to m vn petrg dr albg
si solm corg sit albu / go ulto fortig spetas it / sz vni e
dice xm assupse carne et aiam / go vni e dice q assup
hoiem / Item filig dd assup aiam et corg / et h assup vnita
/ go si corg et aia vnita faciut hoiem / go u q assup hoiez
Oz tu dicas q no fuit p g vnita qm assupta / plz q no
dissolut' et effugi vo / qz si aia et corg no fuit au vnita

qm̄ assūpta po̅i temp̄is saltē sit fuit iūctē tpē vnita et
assūpta / g° nᷓ q' ī sua assūpcōe hoīem faciebat / et si hᵉ vin̄e
g° re / Itē filius dei ē hō / aut hō que assūpsit / aut hō que nō as
sūpsit / Si hō que assūpsit / g° assūpsit hoīem / si ē hō que nō
assūpsit g° aut petrus / ul paulus ul de ceteris / Dic g° q' nūs talium ē
dare / ut g° simplr ēē vn⁹ q' assūpsit hoīem / Cz q̄nti de uel
fidīdē / q' assūmens nō ē assūptū / g° si filius dei ē hō / fm̄ ē
filiū di assūpsit hoīem / Itē / assūpsit hoīem ꝫ nūq̄m deposuit
que assūpsit / g° ꝑ fuit hō / g° q̄n erat mortu⁹ erat hō / q' nō
nᷓ vn⁹ cū sit oppo° ī adiecto / Itē si assūpsit hoīem / aut hoīem ī q̄m
aut hūc hoīem / Nō hoīem ī q̄m assūpsit hūc hoīem / Cz h⁹ hō
nōiat pm̄ ul saltē yposim / g° ī xᵒ sūt due pᵉ ul due yposes /
Cz hᵉ ē fm̄ ꝫ fidei q̄rium / g° re / Itē assūpcō dᵉ nisi aliquē rei
assūpte / Cz nisi rei tpē ul nā cōsᵉ ipam / g° pᵍ ē assūptū
nāle q̄m sit ipm̄ assūy / Dic g° hō dᵉ hūam̄ nūt q̄pōne ad
yposim sine pūpitē ē q' ī xᵒ sit aīa ꝑ q̄m pᵃ assūmens
ad q̄m q̄pā hūaitas an assūpcōz / q' si hᵉ simpl ē fm̄ / restat
q' dᵉ ē fm̄ / filius dei assūpsit hoīem / Unde dd' / q' aliq̄ uolūt sustinē
locucōy istā / sicut illi qui fuīt de pᵃ opiōe dicētes q' xᵒ ē
duo / s' due res nᵉ hō vz ꝫ deus / Cz q' ī nō pt vocabl̄r sustinē /
sic sūt indebite / iō alii distīguē uolūt / q' eloq' de assūpcōe /
ul q̄m ad fīm / ul q̄m ad fīm ēē / si loq̄r de assūpcōe nᵉ q̄m
ad fī / sic fm̄ ē q' assūpsit hoīem / ymo aīam ꝫ carnē /
Si aūt loq̄r de assūpcōe q̄m ad ēē / ul assūptū ēē / co
cedē uolūt pm̄ dei assūpsit hoīem / tūc cōnōi / q' hō
ī fuit an assūpcōz / Cz q' ex ipa assūpcōe aūs fūs est hō /
Cz ad hᵉ ī nō nᷓ multū vocabl̄r dm̄ / Nā si ex assūpcōe
uestis nᵉ possit aūs dici uestit⁹ ēē / hᵉ vocabl̄r cōcedī
hic assūit uestitū / ꝫ h nō admittī / yste assūit se uestitū
ul calciatū / Cz hᵉ mōmō nᵉ istā nᷓ ēē admittendā / filius
dī assūpsit hoīem / q̄muis ex ipa assūpcōe fūs sit hō
Et p̄ ē ēti⁹ mo⁹ dicēdi q̄uior ꝫ uior / q' h ē nᷓ ppā / filius
dd' assūpsit hoīem / ꝫ rō h⁹ ē q' hō sᵗ hūam̄ formā cū nūt
ī q̄cōe ad suppm̄ de quo nᵉ pᵉ / Cz q̄ndā ydempᵗᵉ / ꝫ iō de
ipo suppoto nᵉ pᵗ ut dicitᵘ / iste ē hō / Verū at assūmēdi de
sumcōe pl⁹ inptat / vz distīcōz / assūmens ad assūptū ī hoc
q' inptat relacōnē ꝫ ordinē ꝫ q̄ndā inptat rei eius q' nāli
aūcedᵗ ipam assūpcōz ꝫ rei eius q' cōsē / Nā res assūpta
nō ꝫ unio assūmens ad assūptū cōsē ipam assūpcōz / q̄muis possꝫ dici tpē sit / g° ita
hᵉ ē fᵃ / filius di assūpsit hoīem / tū ppᵗ defcm̄ distīctōis / ꝫ iō dup
q' hō pᵗ de filio di / tū ppᵗ defcm̄ ordīs / q' q̄pō hūal ad pm̄

R°

ut ypostasim sed ipam assumptionem et non antecedit hec at assup
antecedit / et io pdictus smo est ex dupli causa et vos concede
sed ex ista pte / Ad 2m ab no auctes in 3um adductas dicendum / quod
ad hunc impetit et sic exponende / Dicit enim loquitur aliquis multum
expresse vnum homo in pdictis auctibus magis accipit abstracte
quam concretie / magis pro humana na quam pro vero ne / Et propter hoc modo
ad consiles auctes pt vndique vnita nomine / quia homine noie
humana na ht intelligi / quamvis sic quem sit usu et frequenter noli
homo non hono ita consuetum sit accipi / Ad 3m quod obicit quod pdictas
ptis denotat tempus dicendum / quia id ht instancia in pdictatibus ve
ptis / quamvis in ea heat in pdictatis absolutis / quamvis enim verum sit
quod manus pet maior sit petro ut quelibet eius pars quodammodo / tamen hec est
quod petrus est maior petro / ut dicit a petro / Propter hoc et modo intelligendum est
in pposito / quia assumens sit deum est ut assumit dicit aliquis ordine vel
distinctionem que reperitur pt inter pium yd et ptes cuius homo quasi
corpus et anima / quamvis iste vetus ut ordo inter pium yd et ipsum x
corpus et anima / Ad 4m quod obicit quod assumpsit aiam et
hoiem repim non valeat / Ad 4m quod est vnio anime et corporis vere in supposito in quo sit
corpus vnita dicendum / quod est vnio anime et corporis vere supposito et quo sit
et veri humane nature quam constituunt / et utique vnio anime ad corpus fuit
in ipa assumptione / et vna quidem antecedebat sic ordine nature sed anima
ad corpus ad constitutionem vnius nature / Alia non sed anime ad corpus in
vna pim ut ypostasim consequebatur ipam assumptionem / quia prius et
ypostasis ubi assumendo carnem et animam simul vniebat
/ Cum ergo dicitur quod anima et corpus vnita faciunt hoiem dicendum / quod verum est
sic quod vniuntur isto duplici modo / et quam alter istorum modorum gre ad
assumptionem / et io non sequitur ista quod assumpsit hoiem / quamvis gceda
quod assumpsit aiam et corpus quiete / Possumus et dici / quod non tamen 2a quia
assumpsit aiam et corpus quieta / ergo assumpsit hoiem / quia homo suppositum
aliquem hoiem / et io supponit aliquid / anima non et corpus dicit quid /
/ apud nos theologos reputat sic pmittendo pti / cum pcedere ab eo
quod dicitur quibus / ad 5m quod pt in quantum ut eius / sicut in pro hac huiusmodi sunt / Ad 5m quod
obicitur quod x homo est / a quo est assumptus / a quo non assumptus / Dico quod non valet
divisibus / non sufficit / quia gdicio non accipitur per negationem que fertur ad
implicationem / sed per negationem que fertur ad principale / ptm / et io non sic est
divisio / Aut est homo assumptus / aut non assumptus / ymo sic / aut est homo as
sumptus / aut non est homo assumptus / sic legere gdicionis / Sed si obiciatur quod homo
sufficit dividitur per assumptum et non assumptum tamquam per imediata / tunc
vero hoc est ad aliam inductionem / ergo ut est pe / ut pan / et quia non est pe
nus hec / paulus non angelus / sed est xs / et hic non est homo assumptus a filio dei
quamvis nacessit assumpta / i e tamen non inpositum nec sed non inpositum

/ pe

Quarto queritur utrum sit concedendum filius dei assumpsit humanitatem. Et quod sic videtur
Damascenus: Omnia que in nostra natura plantavit assumpsit deus verbum. Sed unicuique
nostrum dedit humanitatem, ergo videtur quod assumpsit humanitatem. Item humanitas non est aliud
quam hominis natura, sicut quod dicit Damascenus: divinitatis et humanitatis nomen naturas significat, reputa-
Sed hec semper est concedenda: filius dei assumpsit humanam naturam, ergo et hec: filius
dei assumpsit humanitatem. Item humanitas est forma hominis, sed hec semper conceditur:
filius dei assumpsit formam hominis, sicut dicit ad Philippenses 2: Exinanivit se-
metipsum formam servi accipiens, ergo et ista: filius dei assumpsit humanitatem.
Item hec est semper vera: filius dei habet humanitatem, et eam non habuit ab eterno
sed tempore, ergo videtur quod eam assumpsit. Sed contra: humanitas sequitur unionem anime et
corporis, sed anima et corpus non prius fuerunt unita quam assumpta, ergo si as-
sumptum sit ordine naturali precedit ipsam assumptionem, videtur quod hec sit falsa:
filius dei assumpsit humanitatem. Item magis significat in abstractione hoc nomen
humanitas quam hoc nomen homo, ergo si deus non assumpsit humanam naturam non
[illegible] ut homo, ergo hec est magis impropria: assumpsit humanitatem, quam hec:
assumpsit hominem, sed hec est falsa. Item si assumpsit humanitatem et nunquam
deposuit, quod assumpsit semper habuit humanitatem, sed quod habet humanitatem semper
est homo semper, ergo videtur duo sunt homines. Iuxta hoc queritur quid nomine humanitatis
intelligatur cum dicitur deum dei filium assumpsisse humanitatem. Respondeo dicendum quod nomen
humanitatis convenit tripliciter accipi. Uno modo pro humanitate prout intelligitur
partia constituens hominem. Alio modo pro humanitate prout intelligitur forma
quibus totum compositum. Tertio nomen humanitatis prout intelligitur proprietas quibus
ipsum hominem in quantum est homo. Et istam tripliciter intelligitur hic [illegible] exponitur
[illegible] ubi cognoscat intelligitur et autem [illegible]. Per nomen humanitatis corpus et
animam intelligitur. Quibus autem hiis modis concedendum est filium dei assumpsisse
humanitatem. Si enim nomine humanitatis intelligatur ipsa partia constituentia
ipsum hominem, scilicet anima et caro, absque dubio verum est quod filius dei
assumpsit humanitatem, id est animam et carnem. Item si nomine humanitatis
intelligatur forma totius, adhuc veritatem habet: filius dei assumpsit humanitatem,
id est formam humanam, iuxta illud quod dicitur Philippenses 2: Exinanivit semetipsum
formam servi accipiens. Postremo si nomine humanitatis intelligatur ipsa proprietas quibus
adhuc veritatem habet: filius dei assumpsit humanitatem, quia non solum naturam
humanam sed proprietates naturales sicut dicit Damascenus. Si quis autem hoc
ultimo modo intelligat quod assumpsit humanitatem, id est hominis proprietatem,
errat cum incarnatoribus veritatem. Sed cum credendum quod hoc tempore non debet
filius dei assumpsisse humanitatem. Et concedendum est vobis ad hanc partem inducte.
Ad id quod obicitur quod humanitas consequitur unionem dicendum quod consequitur unionem anime
ad corpus sed quod unitur in constitutione naturali non sed quod unitur in unitate persone
possibile est dici quod quedam sit prius assumpta et quedam coassumpta et quamvis

Nota
humanitas
pars
forma
proprietas

anima et corpus primo assumpta sunt a verbo, tamen omnia que ab ea consequuntur
dici possunt coassumpta. Unde quia anima et corpus habebant proprietatem passibilitatis
filius dei assumpsit passibilitatem. Propter hunc modum concedendum est quod assumpsit
humanitatem, quemadmodum conceditur quod assumpsit passibilitatem, quamvis non con-
cedatur quod assumpsit se passibilem, sed quod assumendo passibilitatem fecit se
passibilem, sic conceditur quod assumpsit humanitatem, sed non conceditur quod assumpsit
se hominem. Ad id quod obicitur de abstractione, dicendum quod potius facit ad
oppositum quam ad propositum, quia cum sint abstractiones, non sunt in quadam divisione
a supposito, et ideo salvari potest ista conditio assumptionis, que quidem est distinctio
assumentis ad assumptum; non sic autem est in hoc quod dicitur. Ad id quod obicitur
quod numquam deposuit quod assumpsit, dicendum quod hoc intelligitur quantum ad principalia, ne
que prius fuerunt assumpta, scilicet anima et caro, quoniam non ad coassumpta,
intelligitur non habet deposuit enim passibilitatem; sed si hoc modo accipiatur humanitas voce
principiorum constituentium hominem, sic numquam deposuit humanitatem; sed ex hoc
non sequitur quod duo habuit humanitates, ergo fuit homo, quia principia hominis non fuerunt
non separata inter duo habuit humanitates ad invicem et unitur in unitate persone, et aliter
hominem numquam quiescant ad invicem et univit in unitate. Quod si nomine humanitatis intelligatur
istorum modorum deficiebat inter duo, quod si non est unio. Hec res
ipsa forma quibus suppositum, scilicet ipsa proprietas non est quod inter duo hec res
ipsa forma quibus supposito, scilicet ipsa proprietas, non sunt assumpta sed magis
habuit humanitatem, quia sic dictum est talia non fuerunt proprie assumpta sed magis
coassumpta. Ad id quod ultimo querebatur patet ex hiis que iam dicta sunt. Et primo de hoc quod dicitur,

In parte ista sunt dubitationes circa questiones circa litteram. Et primo de hoc quod dicitur,
quod nec divinitas aliena erat a natura patris nec humanitas a natura matris, sed in
quod nec divinitas aliena erat a natura patris nec humanitas a natura matris; sed in
patre et filio est una divinitas, ergo in matre et filio est una humanitas, ergo sicut
pater et filius sunt unus deus, ita mater et filius unus homo. Dicendum quod non est
conveniens similitudo, non tamen ubi premisso. Nam unitas naturalis in creata
convenienter et in patre et filio habeant aliquam conformitatem proprie hoc quod
vere creata et in patre vere patre et si habeant aliquam conformitatem propter hoc quod
creata est similis creature, in natura et persona est similis, sed magis tamen est divina quia natura
divina non multiplicatur in personis, sed natura humana habet multiplicari in diversis personis. Unde
duo homines duas habuit humanitates, et non cogit in verbo quia in verbo proposito
non attenditur eadem similitudo. Item queritur de hoc quod dicitur: In forma dei erat etc.
quia forma dicitur enim ad informatum, autem dicitur nomen deus, autem natura habet
nomen genus non habet formam. Dicendum quod forma dei duplex: uno modo pro creatore
nomen deus est forma. Alio modo pro proportione ad nomen quam perficit, et hoc modo deus
non potest esse forma, primo modo intelligitur verbum proportione, et ea sit dico, vel aliter: Ecce
enim loquitur de forma sed quod dicitur relationem ad informatum sed verbum scilicet sed quod dicitur habitum
sed modum intellectus, et primo modo obicitur, et secundo accipitur in divinis, quia ipsa deitas sic habet
in verbo forma vere dei, natura tamen est dicta dei ad suam divinitatem. Item queritur de hoc
quod dicitur quod in humanitate dei ubi animus omnem et perfectam naturam divinitatis incarnari
natura esse. Contra quia hec significatio omnem distinguunt per supposita, ergo si tres persone
sunt ypostases illius nature, videtur quod omnes sunt incarnate. Et tamen divinitas quod hoc
sic significat omnem non tamen sincatecorematice, verum ut significet sed potius categorice et tamen valet
significare omnem non tamen sincathegorice, scilicet ut significet, sed potius, quod dicitur ut dicendum valet
omne quantum et perfectum ut esse unigenito omnem et perfectam. Dicendum quod omnem

nature ibi distributive sic dictum est secundum terminales dicere omne nomen divinitatis
quarum personarum, non est ibi unigeno quare et non tenetur ibi copulative sed expositive et
accipitur et pro idest. Aliter potest dici quod omne significat vel venerabilis distinctionem
partis a parte. Pro secundo non ponit complexionem ita quod sit sensus divina natura est
incarnata in sua persona ita quod non secundum partem et partem. Et quod hic intelligitur
sit verbum habetur per litteram sequentem. Item queritur de hoc quod dicitur: Non sic divina
natura dicitur esse homo vel facta homo sicut dicitur filius. Verum cum fuit quia homo predicatur de
omni eo de quo predicatur filius dei, et hic est vera: divina natura est filius dei, ergo hec est vera:
divina natura est homo. Dicendum quod est predicatio per redemptionem et per denominationem.
Et predicatio per denominationem illa magis significat proprietatem predicationis quam illa que est per
redemptionem, unde hec est magis propria filius dei generat quam ista deitas
est genito sit, ut infra habetur in primo libro. Et quia filius dei est suppositum humane nature,
non sic divina natura, hinc est quod ista est magis propria: filius dei est homo, quam ista:
divina natura est homo; ideo magister non simpliciter eam negat, sed dicit quod non est ita propria vel
est ita passim in usu adducenda, pro eo quod ad nimiam expositionem ap- propinquat.

Dis. vi

Ex premissis autem elicitur quod. Superius determinavit magister
de modo illius excellentissime unionis secundum fidei assertionem. In hac
parte determinat secundum varia doctorum opiniones, et quia secundum varietatem
opinionum variatur intellectus locutionum circa illius unionis misterium, ideo pars ista
habet duas partes, in quarum prima circa unionis misterium plures exequitur opiniones.
In secunda vero ostendit quod istas opiniones determinat habeant ambigue locutiones,
ibi dist. vii: His modo predictis deus factus etc. Prima pars prima dist. in quarum prima
magister proponit ambiguas locutiones. In secunda vero circa modum divine unionis
explicat diversas opiniones, ibi: In huius autem questionis resolutione etc.
Prima pars venit indivisa, sed secunda subdividitur in tres secundum tres opiniones,
in quarum prima ponit primam opinionem, in secunda secundam, ibi: Sunt autem et alii quidam
in parte consentiunt, in tertia vero tertiam, ibi: Sunt autem et alii qui incarnationis verbi etc.
Prima dividitur in duas. In prima opinionem narrat, in secunda confirmat, ibi: Hii ne
de suo sensu loqui putentur. Secunda duas partes habet: in prima ponit illam
opinionem, in secunda confirmat, ibi: Dicit hec augustinus in libro. Tertia et tertia pars habet
duas, quarum in prima ponit intentum tertie opinionis, in secunda confirmat sanctorum testi-
moniis, ibi: Sed ne de suo sensu influere videantur. Notandum est autem hic in principio
quod explicatio predictarum opinionum maior consistit articulis, sicut colligi potest
ex verbis ipsius magistri. Primo enim ponebat quod in ipsa incarnatione
fuit unus homo ex anima et carne, ita tamen quod non constituebatur persona ex
homine et deo. Secundo vero dicebat hominem non assumptum a verbo, ex
quo deus est homo, et ergo dicebat assumentem predicari de assumpto. Tertio vero
habebatur quarta positio quod christus est duo. Cum enim aliquis sit assumens et aliquis sit as-
sumptus, christus sit deus assumens et homo assumptus. Suppositis premissis
unitio habuit positionem quod christus sit duo, et hec est ultima in qua consummatur et denominatur
ista positio. Similiter explicatio secunde opinionis consistit in x articulis. Primo enim dicebat

q incarna^o no tm e ex aia et car^e costi^ta vnana sz diuinitas
et huanitas ad vna concurrunt constituenda psona ita q p^o ubi an
incarnatoez ubi erat simplex et incarnatoe non facta est composita
2° non sunt tn sic dicebat q si incar^oe ubi aliquo p^u facta e co
posita non tn facta e a^a sz eadem manens q prius erat 3° non sub
iungebat q^z et si p^u ubi incar^oe ubi possit dici composita
non tn pt dici facta nec e concedend q sit facta p^s quimmo concedi possit
q sit facta p^r hominem et in quarto loco dicebat q xpc erat vnum non
plura q^z p^u ubi non assumpserat hec supp^m sz nun tria simul posita i
una. Ita pō negabat q d^t pa p^a aiebat
maior consistebat articul. Ita pō negabat q d^t pō p^a aiebat
eni q in incarnatoe ex carne et aia non e constituta tria na
2° non negabat q d^t opio 2^a pro eo q non concedebat q ex illis
duabus natis p^u ceet compoi 3° non subiungebat q p^u ubi carne
nam et iam aiam p mon indumenti assumpserat ut homo oculi
visibilis appareret 4° non subiungebat q xpc non e ad sz q ho hō et
de xpo non pt p mon sbis sz p mon hitg p quem mo ille qui ht
hitu dr ee vestitus. Omnia aut q dcā sc trahi pnt ex his q
lcā dur possent at et hijs multa adiungi q^z vno posito se
quntur multa vnditu ista que dcā st pntibus ponens st pdcare
opionū et ex ulib ingn accipiunt. Ad intelligendum at
hoz que dcā st pte ista dur incidit hic qo pntl^e cc duo qui
primo de varietate haz opionū qua vz sit maior pbabilitas
2° de qualitate illig variatois ex q ori^e haz opionū diuisitas
Circa primu quer tria primo quer^z an xpc sit vnū an duo sic dicebat
pa opio 2° quer^z utrū p^u xpc sit simplex an compoitus sc d^t 2^a opio
3° quer^z utrū xpc sz q ho sit aliq sba an forma dicat^z ho de xpo sz
hitum sicut dicebat tcia opinio. Sit duo et q^r ui^z august ad
felicianū ad e filig dei
Circa primu sic pcr^z et quer^z utrū xpc
aliud filig hominis sz quod e aliud et ad e duo go ic. Ite
hylarij i ... de trin xpc ho ihc quimmo sit ad de pre ad de
uirge non tn aliq sz qd e ad et ad e duo go ic. Ite xpc si q deg e
vnū vnite incarnata sz q ho e vnū vnite carnata sz go vnitas carnat
vnū vnite incarnata sz q ho e vnū vnite cata sz go vnitas cata
incarnata e aia et ad. go xpc e duo. Item dua ccūlib dat ee go duse
duse ccūlib dat diusa ee sz i xpo e dua ccūlib ut humane s
vocale que ccūli dot na diuina go necce e xpm hoc diusa ee
sz que hnt diusa ee st duo go ui^z q xpc sit duo. Ite vna na
i plurib pnis sat ab pab ee vnū sicut pr fi et sps scs i trinitate vni st
go pi voce plcb ue i vna p^a faciet eas pnt ee duo sz xpc e vna
p^u i duab natis go xpc e duo. Ite sps vnionis e guido ydiomatu
q^m ad nas sz q^m ad suppo naz q dur de xpo et quoz vnū
dr de alto. Si go id de q pnt duo diusa e duo ui^z q xpc sit duo
tu eo sunt ydiomatu guaa. Ite xpc sz q deg e ad q e pr sz q ho e ad

quod non est possibile. ergo est ad et ad. ergo non videtur quod necesse sit ponere christum esse duo.
Secundo damascenus li. 3 de divina natura. divina natura humanam [illegible] univit in una sua
ypostasim. ergo si ypostasis nominat ipsum suppositum, ergo unum est suppositum in
christo. Secundo dicitur in quo est unum suppositum unum est non duo. ergo etc. Item hylarius
9 de trinitate. Cum non sit alius filius dei et alius filius hominis requiro quid sit
clarificatus. ergo christus non est alius et alius, sed alius et alius ut constat. ergo non est
duo sed unum. Item omne quod est ut dicit boecius ideo est quia unum est, sed christus est.
ergo necesse est christum esse unum et unum simpliciter et in actu et est indivisum, et quod
est indivisum non est duo. ergo christus non est duo. Item sicut divisio dicit ordinem
ad multitudinem sic unio dicit ordinem ad unitatem. Si ergo in incarnatione
non fuit divisio sed magis unio videtur quod esse multa sive duo nullatenus
conveniat christo. Item si christus est duo quero quae duo. aut duae naturae aut duae personae.
Neutrum horum est dare. Non duae naturae quia natura humana non praedicatur de christo. Duae
personae non quia sic [illegible] et [illegible] [illegible] in christo non est nisi una persona.
ergo etc. Item si aliqua duo dicuntur [illegible] in suppositis [illegible] est unum
praedicari de altero. sed deus et homo [illegible] dicuntur. ergo si in christo sunt duo supposita
ergo non praedicantur de se mutuo. ergo nec deus est homo nec homo deus, quod est contra
omnes sanctos. Item individuum constat ex proprietatibus quarum una
[illegible] est in altero reperiri. sed quaecumque dicuntur de filio dei dicuntur de filio hominis
et econverso [illegible] et filius dei et filius hominis in christo non dicuntur nisi sit individua
duo. ergo christus non potest dici duo individua sive supposita. Nec potest
dici duae naturae. ergo nullatenus videtur quod debeat dici duo. Respondeo dicendum
quod cum quaeritur utrum christus sit duo hoc tripliciter potest intelligi. Uno modo ut dicatur
christum esse duae naturae et hoc modo nullo modo possunt intelligere christum esse duo
pro eo quod humana natura non praedicatur de christo. Alio modo potest intelligi quod christus sit duo
scilicet duae personae et hoc modo fuit [illegible] symbolum [illegible] cum athanasius
non duo tamen sed unus est christus. 3o modo potest intelligi quod christus sit duo medio modo
non quia christus sit duae naturae vel duae personae, sed quia sit duo supposita vel duae
res naturae quae tenet quasi medium inter dualitatem naturae et dualitatem personae. et iste
modus dicendi pertinuit ad primam opinionem nec est hereticus sed multa
habet probabilitatis. Cum enim duabus naturis diversis videatur res naturae et
diversis [illegible] diversa videatur suppositio. ideo dicere voluerunt christum qui est
deus ratione divinae naturae et homo ratione humanae esse duas res naturae quarum tamen
una potest de altera praedicari propter unitatem personae. Sed licet positio habeat ad probabilitatem
tamen dicitur adeo improbabilis quod paucos aut nullos habet defensores.
[illegible] enim est quod quorum unum de altero praedicatur in unitate non variantur
quamvis formaliter distinguantur ut patet si dicatur petrus est musicus,
musicus et petrus non sunt duo quamvis inter petrum et musicam sua sit
distinctio. Si ergo haec opinio dicit quod deus est homo et homo est deus non potest sustinere quod
sint duo in christo sed quia [illegible] ad suppositum et ideo coacti [illegible] opinionem
[illegible] et huius opinionis auctores deceptos fuisse. Videtur autem huius de-
ceptionis incentivum ex hoc quod non distinxerunt inter suppositum sed quod suppositum dicitur

quod subiectum generis et suppositum quod dicitur id in quo substantia specifica terminatur esse vel
cui tamen magna sit differentia. Si enim dicatur suppositum quod subiicitur generi
corpus et color diversa habent supposita quia diversas habent differentias. Si autem
dicatur suppositum secundum quod in eo substantificatur terminatur esse vel sic corpus et
color unum possunt habere suppositum, quia una est substantia et unum individuum
in quo salvatur natura corporalitatis et natura coloris, verbi gratia aut non mutatur
secundum suppositum in subiiciendo et praedicando sed secundum suppositum terminando et sub-
stantificando. Cum in humana natura Christi substantiatur in divina persona
terminatio vel quantum ad esse
habet, et quod unum est eius suppositum secundum quod attenditur terminatio. Et concedendum est verbis quod
in actu et ideo Christus non debet dici duo sed unum. Et
[illegible] ad rationes ad quaestionem quae obiiciuntur
hic conclusive. Ad primam ergo duabus auctoritatibus ad quod improbant suppositum et dicunt sic exponi
quod Christus est ad et ad. Dicendum quod ibi praedicatur et non exponitur quod Christus sit duo
Christus est ad et ad id: altitudinem et altitudinem naturae et ex hoc non sequitur quod Christus sit duo
sed solum quod in Christo sint plura, sed cum in supposito non est expendenda.
Ad id quod obiicitur quod Christus est unum secundum quod est Deus unitate increata et unum secundum quod
homo unitate creata. Dicendum quod magister ipse dicit unus quando dicitur esse unum
In Christo enim est una sola persona quamvis non sit una sola natura, nihilominus tamen
potest dici unum secundum quod Deus et unum secundum quod homo, et tamen unum et unum secundum quod
absolute dicitur de Christo non ponunt in numerum quia Christus non dicitur unum secundum quod homo ab-
distincte sed concretive. Quamvis autem unitas creata et increata possunt dici
ad suppositum increatum
duo quia tamen in Christo secundum quod dicitur concretive unitas creata ad suppositum increatum
comparatur et de eodem praedicatur, ideo non in numerum ut Christus possit dici duo, sicut nec
petrus et hic albus eodem denominato. Ad id quod obiicitur quod diversae differentiae
constitutivae dant diversa esse. Dicendum quod id verum est quando suppositum id ad quod
conveniunt non est aliquid actuale aliquid in se
patris et differentia non praecedit naturam et quantum ad esse actuale aliquid in se
differentia sicut petrus unde est aliquid ista differentia rationalem et brunellus
non sic autem est in proposito natura filius dei
aut ista differentiam quae est rationalem non sic autem est in proposito natura filius dei
qui est hypostasis et suppositum humanae naturae per unionem et natura praecedit
et quantum ad esse actuale constitutivam differentiam hominis, et ideo illa differentia non dat ei
esse simpliciter sed tale esse advenit enim hypostasi iam complete in esse et ideo
non potest in ea plurificari. Ad id quod obiicitur quod una natura in pluribus personis
facit esse unum etc. Dicendum quod non est simile quia natura divina sic est in personis
et pluribus quod de quibus praedicatur non secundum considerationem sed in abstractione et
ideo tamen ipsa sit una natura est in tribus hypostasibus esse unum quasi, duae
autem naturae ita conveniunt in una persona Christi ut tamen humana natura persona non va-
leat in abstractione sed magis in concretione ad idem suppositum, et quia hoc modo non
unitate sed unitur ideo non potest una persona dici plures sed plures personae in
divinitate dicuntur una natura. Ad id quod obiicitur quod propter unionem est communicatio
idiomatum. Dicendum quod verum est. Si autem quaeratur quid cui conveniat idiomata,
dicendum est quod nec natura nec secundum quod considerantur in abstractione sed hypostasi divinae
naturae convenit secundum idiomata secundum quod est hypostasis in humana natura non quia ipsa in se sit
diversa sed quia diversis naturis est suppositum et etiam ipse naturae secundum quod dicuntur in concretione

put b'pis ydioma[tu]m q[ua]litas / ut dicat[ur] deus e[st] ho[mo] et ho[mo] e[st] deus / et
q[uan]tu[m] intelligitur sit accipi dicunt verb[um] n[on] q[uam] qui[dem] mens tenet mo[do]
n[on] abstr[a]c[ti]ue c[on]sid[er]ata[m] et ip[s]am yposi[m] / et h[oc] mo[do] e[st] v[er]itas q[ua]lita[ti]o[nis]
ydio[ma]tu[m] / q[uia] e[st] i[n] diu[er]sitas m[od]o v[er]b[um] n[on] h[abe]t vel ad ip[s]as na[tur]as
/ Et si tu obicias / q[uod] y[ponitur] t[un]c n[on] d[e]z dici n[on] vnu[m] n[on] duo / s[ed] mens
tenet m[od]o dualit[er] et vnit[er] / D[icendu]m / q[uod] q[uam]uis verb[um] n[on] h[ab]eant vo[cabulu]m
mens pl[ura]l[i]t[er] tu[m] q[uan]tu[m] ad vnit[atem] se tenet tu[m] ip[s]a ypos[tasis] / Et v[er]o h[oc]
e[st] dup[lex] / p[ri]ma v[idelicet] / q[uia] verb[um] n[on] p[otes]t de ip[s]a ypos[tasi] s[ed] n[on] p[otes]t de ip[s]a
na[tur]a abstr[a]c[ti]ue c[on]sid[er]ata n[ec] e[st] eq[ui]uo[ce] / Alia v[er]o e[st] q[uia] denomina[ti]o fit
a t[er]mino / vnio a[utem] ordina[tur] t[er]m[inu]m ad t[er]minu[m] / Et q[uia] i[n] xpo n[on] e[st] i[n]
vna ypos[tasi] vnitur / io verb[um] n[on] e[st] i[n] xpo n[on] ponunt i[n] num[er]u[m] ut p[er]
ip[s]as dicat[ur] xpc ee duo / Ad 3[m] q[uo]d obi[citur] / q[uod] xpc e[st] a[liqui]d q[uo]d est p[ro]
d[omi]n[u]s / q[uia] tu[n]c d[ic]it xpc ee ad h[oc] q[uod] ho[mo] / ad n[on] d[ic]t ip[s]am n[ost]ra[m] abstr[a]cta
s[ed] n[on] suppo[si]tu[m] / y[deo] tu[n]c d[ic]it xpc ee ho[mo] / vel ob implicat[ur] ut ut[er]q[ue] e[st]
/ Si[mi]l[ite]r n[on] valet / xpc e[st] e[ss]e q[uod] e[st] p[ri]us / et e[st] p[ost] quem n[on] e[st] p[ri]us / g[ener]o e[st]
duo / q[uia] e[ss]e n[on] ponit i[n] num[eru]m i[n] p[ri]n[cipi]o d[ictu]m / s[ed] aliud cu[m] eo q[uod]
d[ici]t s[ed] vel o[mn]ino / Hic n[on] h[ab]et rigore[m] aliq[ue]m q[uo]d verbis p[ro]d[ic]te / vn[de]
p[er] illi[us] illatio[n]ib[us] reduci p[otes]t ad locu[m] sophisticu[m] qui e[st] fi[gura]

Secu[n]do q[ua]ritur vtr[um] p[er]son[a] x[ris]ti sit vna vnit[er] simpl[icite]r aut / de dicib[us]
c[om]posi[ti]o sit dicebat 2a op[ini]o / Et q[uod] h[ab]eat i[n] se vnit[er] c[om]posita
p[ri]mo n[atur]a p[ate]t q[uo]d d[icitu]r i[n] symbolo / Nam sicut a[n]i[m]a r[ati]onal[is] et car[o]
vnus e[st] ho[mo] / i[ta] s[ed] h[ic] e[st] c[om]posit[us] ex a[n]i[m]a et carne / g[ener]o x[ris]t[u]s p[ater] e[st] c[om]po[situs]
ex diuinit[ate] et h[uman]itat[e] / Item dam[ascenus] i[n] 3[o] li[bro] duo i[n] x[risto] xpo duab[us] na[tur]as
c[on]cursio[n]e vna ypostasi[m] e[sse] c[on]iuncta s[ed] c[om]posita / Ergo s[ed] ypo
x[rist]i e[st] ypos[tasis] et p[ro] g[ener]o etc / Item m[aio]r p[ro]p[ositi]o p[er] suppo[sitionem] n[atu]r[a]li n[on] / s[ed] si e[st] c[om]po[sitio]
eo q[uod] p[er] suppo[sitionem] n[ecessari]o e[st] c[om]po[situm] eo q[uod] suppo[nit] / Cu[m] g[ener]o na[tur]a h[uman]a i[n] xpo
sit c[om]posita n[ecessari]o sequi n[atur]a q[uod] et p[er] c[om]po[situ]m dici debeat / Item si xpc ee[t]
fo[rmatu]s ex a[n]i[m]a r[ati]onali et carne h[ab]ere[t] ypos[tasi]m c[om]posita[m] / g[ener]o cu[m]
h[ab]eat i[n] se a[n]i[m]a[m] et carne[m] et diuinit[atem] / p[er] locu[m] a minori / multo
mag[is] n[atur]a h[ab]e[re] c[om]posita[m] ypostasim / Item / xpc e[st] ho[mo] / a[ut] simpl[ex] / a[ut]
c[om]posit[us] / c[on]stat q[uod] n[on] simpl[ex] / q[uia] h[oc] e[st] q[uia] i[n] h[uman]itat[e] / e[rgo] ho[mo]
c[om]posit[us] / s[ed] ho[mo] n[on] p[otes]t de xpo n[on] r[ati]o[n]e supp[osi]ti et ypo[stasis] / g[ener]o n[atur]a q[uod] p[ro]
i[n] xpo debeat dici c[om]posita / Sz q[uo]d o[mn]e c[om]positu[m] c[om]pone[n]te[m] p[ri]ncipali e[st]
p[ri]ncipale / si g[ener]o p[er] h[oc] x[ristu]s e[st] c[om]po[situs] et n[on] i[n] c[om]pone[n]te p[ri]ncipali / g[ener]o p[er] xpc e[st] p[ri]ncipal[is]
n[on] q[ua]ntitat[e] / s[ed] h[oc] e[st] f[alsu]m / g[ener]o etc / Item vbicu[n]q[ue] e[st] c[om]po[sitio] de nouo i[bi] e[st]
mutatio / si g[ener]o i[n] i[n]carnatio[n]e p[ate]t xpc fuit c[om]po[situs] n[ecessari]o se[quitu]r q[uod] fuit
mutatio / s[ed] p[ri]mu[m] vbi mutari e[st] i[m]p[er]f[ecti]o / g[ener]o etc / Item vbicu[n]q[ue] e[st]
c[om]po[sitio] ibi e[st] i[m]p[er]f[ecti]o i[n] utroq[ue] c[om]ponente / qu[i]a ex duob[us] e[n]tib[us]
i[n] actu n[on] fit vnu[m] et i[n]c[om]ponibilia ponu[n]tur se v[er]o c[om]positi
/ Sz n[on] i[n] na[tur]a vbi n[on] i[n] p[er]f[ecti]o p[otes]t ee aliq[ua] i[m]p[er]f[ecti]o / g[ener]o n[on] c[om]po[situm] / Item
ubi e[st] c[om]po[sitio] c[om]positu[m] n[on] p[otes]t de aliq[uo] c[om]ponente / sic p[atet] q[uia] ho[mo] n[on] e[st] a[n]i[m]a / n[ec] e[st] car[o]

Con[tra]

ergo si persona Christi composita est ex divinitate et humanitate, ergo Christus non est deus nec est homo nec
creatorum nec creatura, quod si hoc est falsum restat quod persona Christi non est composita.
Item ubi est compositio unitum ex [illegible] non potest de altero(?) unum totum hominem compositum
ex anima et carne nec anima est caro nec econverso, ergo si persona Christi esset
composita nec homo esset deus nec deus homo, quod si hoc est falsum restat etc.

Solutio — Compositio

Respondeo dicendum quod compositio dupliciter potest dici. Uno modo proprie dicitur compositio unio
aliquorum duorum habentium mutuam inclinationem ad constitutionem tertii, et
hoc modo sicut voces concludunt persona Christi non potest dici composita, vel etiam sequeretur
verum inconveniencia, videlicet quod persona prima esset mutabilis et quod esset imperfecta et
quod esset temporalis in esse producta et quod etiam non convenirent praedicta, et ideo hoc
modo dicere personam Christi esse compositam non tantum esset falsum verum etiam esset hereticum.
Alio modo dicitur compositio large sicut etiam a positione pluribus unius potest dici
compositum, et per hunc modum dicebat secunda opinio personam Christi esse compositam, non
quia ipsa sit ex pluribus naturis constituta, sed quia persona prima ante incarnationem
supposita erat in una natura simpliciter, post incarnationem supponitur sub duabus
natura et humana, et hoc absque ulla mutatione facta in ipsa, sed solum ex parte
naturae humanae, sicut conversum fuit in prima distinctione huius libri, et ideo opinio ista quae dicit
naturae humanae sicut consuevit fuit in prima [illegible] et sanum habuit intellectum, quia tamen
habet personam Christi fuisse compositam non fuit et sanum habuit intellectum, quia tamen
[illegible] et quia compositionibus notabiliter convenit accipi
verbum tale simpliciter est pro eo quod compositionibus notabiliter convenit accipi, et [illegible] declinare
primo modo, ideo doctores posteriores temporibus [illegible] huius opinionis retinet declinantes
compositionis notabiliter in persona Christi, unde est compositio proprie dicta. Ad
primum ergo dicendum quod obiciebatur de auctoritate symboli, dicendum est quod non est quaedam similitudo
[illegible] de auctoritate symboli. Dicendum est quod non est omnimoda similitudo quantum ad
animam et carnem et divinitatem et humanitatem. Non enim est similitudo quantum ad
unitatem compositionis, sed quantum ad hoc quod anima et caro concurrunt ad unitatem
personae sicut divinitas et humanitas in Christo in unitate personae concurrunt.
Ad secundum quod obicitur de auctoritate Damasceni
quoniam hoc fiat a deo et a domino(?). Ad [illegible] quod obicitur de auctoritate Damasceni
dicendum quod Damascenus non accipit ibi proprie compositionem sed large, verum et [illegible]
exponere quia fortasse non ita improprie sonat in lingua graeca sicut
in latina, verum dicit hypostasim compositam ex duabus naturis quia non ex illis
duabus sit constituta, sed quia in sacro incarnationis fuit et est hypostasis quae
erat sub una tantum natura in duabus et sub duabus facta verum magis
[illegible] ex duabus naturis. Ad tertium quod obicitur
proprie dicitur hypostasis esse in duabus quam ex duabus naturis. Ad [illegible] quod obicitur
quod intellectus per se supponit intellectum, dicendum quod verum est de natura quae dat esse
personale simpliciter et primo quoniam natura humana sit composita
esse personale. Et persona divina non venit per se Christi. Ad [illegible] quod obicitur quod si Christus esset
non solum quod proprie haec persona Christi compositionem haberet hypostasis composita, dicendum quod verum est
si persona ex anima et carne haberet hypostasim ex humana natura quae quidem composita est,
quia tunc haberet persona esse hypostasim ex humana natura quae quidem
Nunc autem non est sic, quia persona Christi habet esse personale ex divina natura quae quidem
est omnino simplicissima, et ideo humana natura superadveniens sic non dat personale esse

ple

sit no fa[ct]a ca ee co[m]posita / Ad 2^m d[ico] q[uod] ab[su]r[du]m q[uod] x[ristu]s e[st] ho[mo] co[m]posit[us] dico
q[uod] v[er]u[m] e[st] / s[ed] q[uod] subi[n]git q[uod] ho[mo] p[ot]e[st] vo[ca]r[i] yppo[stas]is dico q[uod] si ita i[n]tellig[it]ur
q[uod] ho[mo] i[n] p[re]d[i]c[a]t[i]o[n]e vo[ca]r[i] yppo[stas]is p[re]dica[tu]r i[n] r[e]ctitate no[n] h[abe]t q[ui]a s[ecundu]m v[er]itate[m] phi
q[ue]m[a]d[modu]m t[er]mi[n]us subiecti vo[ca]t[ur] suppo[siti] p[ot]e[st] vo[ca]ri forme / et io hoc
additu[m] co[m]posit[us] ee c[on]stitu[tu]m t[er]min[u]s ho[mo] no[n] nominat c[om]po[siti]o[n]em q[ui]u[m] ad
suppo[situ]m s[ed] q[ui]u[m] ad forma[m] / Et p[ro]p[ter] no[n] p[ot]e[st] ex h[oc] i[n]ferri q[uod] p[er] x[ristu]s sit

T[er]tio q[uer]it[ur] v[tru]m x[ristu]s s[ecundu]m q[uod] ho[mo] sit s[u]b[stanti]a an h[abit]o / Et co[m]posita
p[re]dicat[ur] p[er] mo[dum] h[abit]us et acc[iden]tis sic dicebat t[er]cia opi[nio]
Et q[uod] x[ristu]s dicat[ur] ho[mo] p[er] mo[dum] h[abit]us o[stendit]ur p[er] ph[ilosoph]m 4° h[abi]tu[u]m i[n] m[e]t[aphysic]a ut h[ab]ere
dup[lex] q[uod] u[er]bu[m] d[icit] hyl[ariu]s de t[ri]n[itate] no[n] fuit e[st] h[ab]it[u]s tu[n]c ho[m]i[ni]s s[ed] ut
ho[m]i[n]is / g[o] no[n] m[in]us tam ex h[oc] u[er]bo q[uod] d[icit] h[abi]tu[m] tam ex h[oc] q[uod] d[icit] ut
ho[mo] q[uod] i[m]putat si[mi]lit[udin]e[m] q[uod] x[ristu]s alio m[od]o dicat[ur] ho[mo] q[ua]m alii ho[m]i[n]es
/ et ita n[on] q[uod] dicat[ur] p[er] mo[dum] h[abit]us n[on] p[er] mo[dum] s[u]b[stanti]e / Item aug[ustinus] lxxxiii
q[uaestionum] d[icit] et h[abe]t i[n] l[ite]ra q[uod] q[ua]r[tu]m ge[nu]s h[abit]us co[m]petit h[uic] c[om]po[siti]o[n]i / et d[icit] q[ua]r[tu]m
ge[nu]s sp[ec]tat ad h[oc] q[uod] d[ici]t[ur] p[er] mo[dum] h[abit]us ut ee vestitu[m] et calciat[um]
q[uod] e[st] i[n] quada[m] adiacen[tia] / g[o] [et]c. / Item h[oc] p[ri]mu[m] n[on] vo[ca]t[ur] q[uod] advenit
alicui i[am] i[n] ee co[m]pleto e[st] illi acc[iden]s et p[ot]e[st] p[er] mo[dum] acc[iden]tis / s[e]d
h[u]m[an]a na[tur]a advenit p[er]s[on]e v[er]bi i[am] i[n] ee c[om]plet[o] / g[o] n[on] m[in]us q[uod] ei adveniat
ut acc[iden]s et p[re]dicat[ur] p[er] mo[dum] acc[iden]tis no[n] g[o] p[er] mo[dum] s[u]b[stanti]e / Item q[uo]d
p[ot]e[st] denominative e[st] acc[iden]s et p[ot]e[st] p[er] mo[dum] acc[iden]tis / s[ed] h[uman]a na[tur]a p[ot]e[st]
de x[rist]o denominative v[er]u[m] filius dei d[icitu]r h[u]manat[u]s / q[uod] q[ui]d[em] no[n] p[ot]e[st]
dici de a[li]o ho[m]i[n]e / g[o] n[on] m[in]us q[uod] n[on] dicat[ur] de ipso p[er] mo[dum] s[u]b[stanti]e s[ed]
p[er] mo[dum] acc[iden]tis / Item i[m]p[ossi]bile e[st] d[i]v[er]sa g[e]n[er]a p[re]dicari de eod[em] ec[...]
/ g[o] n[on] m[in]us e[st] p[ossi]bile d[i]v[i]na[m] na[tur]a[m] et h[u]ma[n]a[m] q[ui]ncu[n]q[ue] eid[em] ec[...]
/ g[o] si x[ristu]s ec[...] loq[ue]ndo e[st] deus n[on] m[in]us q[uod] ho[mo] dicat[ur] solu[m] p[er] mo[dum]
acc[iden]tis sive p[er] mo[dum] h[abit]us / Item q[uae] h[abe]nt d[i]v[er]sas diffinic[i]o[n]es no[n]
p[oss]u[n]t p[re]dicari de vno et eod[em] ec[...] / s[ed] deus et ho[mo] d[i]v[er]sas h[abe]nt dif-
finic[i]o[n]es / g[o] cu[m] deus dicat[ur] de x[rist]o ec[...] ho[mo] no[n] dicet[ur] de eo
s[u]b[stanti]al[ite]r s[ed] s[ecundu]m acc[iden]s / Sz q[uod] d[icit] dec[retalis] alex[andri] p[a]p[a]e Cu[m] x[ristu]s p[er]fect[us]
sit deus et p[er]fect[us] sit ho[mo] q[ui] teme[ra]te audet aliq[ui]d dicere q[uod] x[ristu]s no[n]
e[st] al[iqu]id s[ecundu]m q[uod] ho[mo] / g[o] s[ecundu]m i[n]tent[ionem] alex[andri] p[a]p[a]e ho[mo] p[re]d[icatu]r de x[rist]o p[er] mo[dum]
s[u]b[stanti]e / Item s[u]b[stanti]a nulli e[st] acc[iden]s ut vult ph[ilosoph]us / s[ed] h[uman]a na[tur]a i[n] x[rist]o e[st] s[u]b[stanti]a /
g[o] nulli acc[iden]t / g[o] n[on] acc[iden]t p[er]s[on]e v[er]bi / Item si h[uman]a na[tur]a acc[iden]t x[rist]o
v[e]l acc[iden]t x[rist]o deo v[e]l x[rist]o ho[m]i[ni] / x[rist]o ho[m]i[ni] no[n] q[ui]a nulli ho[m]i[ni] e[st] acc[iden]tale
ee ho[m]i[n]em / x[rist]o s[ecundu]m s[e] s[ecundu]m q[uod] deus acc[iden]t no[n] p[ot]e[st] q[ui]a n[ih]il acc[iden]s p[ot]e[st] x[rist]o
m[ere]ri vo[ca]r[i] d[i]vine n[atur]e / g[o] no[n] v[er]o m[inus] q[uod] possit p[re]dicari p[er] mo[dum] acc[iden]tis
Item n[on] e[st] ym[m]o co[n]tra s[u]b[stanti]e et acc[iden]tis / g[o] si de x[rist]o d[icitu]r s[ecundu]m acc[iden]s et de
aliis ho[m]i[ni]b[us] s[ecundu]m s[u]b[stanti]am / g[o] no[n] d[icitu]r v[n]ivoce s[ed] equivoce / s[ed] si h[oc]
v[er]u[m] e[st] no[n] m[in]us q[uod] sit de m[odo] g[e]n[er]e n[on] moreb[atur] eq[ui]ne vedep[...] p[er]
f[ect]e / Item s[u]b[stanti]a nobilior e[st] acc[iden]te / g[o] si ho[mo] de aliis d[icitu]r p[er] mo[dum]
s[u]b[stanti]e et de x[rist]o p[er] mo[dum] acc[iden]tis vel h[abit]us / g[o] ee ho[m]i[n]em m[a]g[is] nobil[e]

q̄m alijs / q sibi ē inupu dicē vestat id q p pg / q hō nō dicā
de xº p modū hitus s; p modū sbe / Itē quod pt p modū hitus &
accidēs nō pt p modū sbe / Vn̄ q̄uis hō dicā vestitus nūq
dr vestimentū / ergo si filius dei dicit huānatus p modū hitus nūq
dicē homo / q sibi ē fm vestat id q p̄us / Alio dī / q eundē
q hō dr de xº p modū hitus & accidēs d̄ps pt intelligi / aut ita
q p̄cto ea sit p̄ure accīalib ita q nō sbale / aut ita q aliquo
heat v̄om p̄cōib acc̄ & tn̄ huīte sit sbale / Sub hoc ultīo mō
intelligā sic intellē hēt p eo q huā nā t xº quodāo ppēte hēt
accidens i hoc vz q substātificā i supposito altius nō ita q nō
dat illi supposito p̄m ēē s; advenit 9pleto / Vn̄ sic albedo nō
substātiat i aliquo q sit i gn̄e qualitatis s; magis i sbā nō illi
dat ēē s; iā 9pleto advenit / Sic p quādā 9formitē ē e xp̄e
ēē ⁊ huāitē q substāciā i dīa p̄ huīte pfin ēē ex aīa nā
q̄m ex ipa huāitē vz ex dīa / Et p̄ im doctores dixerunt q
huā nā t xº ūgit i accnb s; quādā 9formitē / Et hic si intelligā
sane ē dcm subtiliter ⁊ catholicē / maxīe cū iuxta omne modū
acc̄alem modū hitus hēt p eo q hitus nominat adiacencia unius sbe
vel alterius / que quidē pt ēē intrinsece s; huata ppēte / Et io aps vero
demus fidei p̄ctor & augꝰ subtilissimus fidei defensor insistunt
aliquo ipm dici hoiem s; hitū nō excludentes p hoc quin hō
dicā de xº s; sbam / Aliō ē intellē / q xº dicā hō s; accns
ita q modus iste pnūdi oio sit accīalis & nō s; sbam / Et hic modus
dicēdi lz alij uisq fuit hōrē opionib p̄bātē maīte appz i se
hīre errorē temeritatē / Vn̄ & ia tcia opio q posuit hēāt ab
allexº pp repbata ē / nō inmito / qz iuxta illius unioīs repugnat
hic cū dt fidei vtā / q dīa nā & huā unite sut i una psona
ergo deus dr de xº tquā de ppō supposito / & hō simr / s; hō cū pt
de aliquo sit de ppō supposito sbaliter pt / & sit ipm de quo dr ēē
aliquā sbam / & io ex ipo fidei fundamto uerō sequi q sit ad s;
q homo / Vn̄ vobis 9cedendū est q ad hoc inducitur / Ad id q p̄a
ad oppositū de auctē apli & augꝰ iam pz visio ex hijs q iā
dcā sunt / Nam & si hō hēat aliquo modo hitus nō tn̄ hēt oio
s; cū huāitas adueniat iā 9pleto / neq substātiat i illo
tquā i ppō suo supposito / qz dei filius qui ē suppositū dīne nē
p nūq fecit se suppm huāe nē p 9versionē / Ad id q obicitur accns
est q advenit iā 9pleto ⁊c / Dicendum q si assumitur i hoc q ad-
uenit iā 9pleto nō tn̄ oio / qz accns oio adiacet extrinsecus
& dr modū ēēndi s; huā nā sic aduenit illi pē q nō adiacet
extrinsecus ut dr modū ēēndi tn̄ s; ipius ypōis sbam & intrinsecus
Ad id q obicitur q d pt denotatiue / Dicendum q p̄cto denotativa pt ēē
mīor moib / p modū inherencie ut cū dr iste ē albus / p modū
tusumcōibꝰ ut cū dr pe ē dealbatꝰ / p modū possessionis ut cū dr

asinꝰ socius

et p mo͂ⁱⁿ vnioib3 ut cu͂ d͛r/ sⁱue igitur/ i igni vnitu͂ Cu͂ go d͛r
q̄ p̃to denoiatia ē actiu͂s Dicitur q̄ veru͂ ē/ q̄a ē p modu͂ inherentis
no͂ aut̄ ē veru͂ si intelligatur de p̃toē denoiatia s3 alios modos
Cu͂ aut d͛r/ xp̄c ē huatus/ no͂ ē ibi p̃to p modu͂ inherentis/ s3 p modu͂
vnioib3 & relationib3/ & io no͂ seq͛ q̄ huana na sit actiua/ ut seq͛ ex
hoc/ q̄ p̃ diuina sit mutata/ q3 q̄uis nullo alta i actiue pot
mutacio͂ i sbo introducto tn̄ op̄tz relationib3 t ee pt ee ex
mutatōe sᵗat i alt͛o exᵗmo Ad ᵈ q̄ obᵢ/ q̄ impossibile ē diuisione
q̄na p̃ri de eodē sbali Dicitur/ q̄ vnde ē de illis q̃ḃ que sunt
oppositiōe & distinctioe sic sc̄ q̄na catara v͂ru vero sic aut̄ ē de diui
na & huana/ q3 cu͂ huana oīo sit pot͛ & i oīodā obia ut impedit q̄
huana na & diuina sunt coniuncte i vna p̄sona ita q̄ de eadē p̄
p̄dicatur deus eternus & p unū & dei ad eadē p̄dicatur hō eternus p͛
vnionē o͂stituta p quā deus sic potuit & voluit se fᵉc suppositum
ne huane q̄dē quidē sic fuit et facile sic facile ē hoi et indu
simul/ ymo multo facilius si cōsideret eius sūma pō & tante obia
Ad ᵈ q̄ dicitur/ q̄ deus & hō diuersas sunt diffōnes Dicitur q̄ no͂ sc̄ di
uersita q̄ no͂ pnt coniungi i supposito vnu͂/ si deus facere uelit &
p̃co q̄ multo magis p̄dedet & indiget huana na vel dīne p͂
q̄n ad actiuis ve͛ sbe No͂ ego do impossibile ymo valde credibile
& possible/ ymo vide q̄ deo filius fᵉc sc̄ i huana na i incarnatōe p̄sonaliter &
yp̄oᵢⁱᵐ & suppositum/ Et qui hoc intellexit manifeste videt q̄ istarum triu͂ op̄io
magis accedit ad explicandū incarnatois sacrm̄/ Vnde ad op̄io
que negat xp̄m ad ee s3 q̄ hō negat & p̄sonaliter filii yp̄osim ee
huane ee simpliciter recedit a vitate/ p̄ma no͂ op̄io que dicit i xp̄o duo
ee supposita a vitate deviat/ media no͂ op̄io q̄ dicit/ vna p̄sona siue ypostasim
duabus natis ee suppositum vitate dicit/ vn omīs doctores quit tenent
hodie op̄iōne mediā/ ut loco eius q̄ dicebat i ᵃ op̄io vna
p̄sona ex duabus natis ee coposita Vnde dicitur vna p duabus
natis ee suppositum no͂ mutando sensum/ s3 ubⁱa q̄ multu͂ sunt i eccli
sia obseruanda Ex hiis ē q̄ dicta sunt colligi pt quo sit p̄dicare
op̄ionū diuersitates/ & i qua earum maior sit pbabilitas veritatis

Queritur quo de qualitate & nobilitate illius vnionis ex q̄ q̄ surgit
adiuersitas istarum triu͂ op̄ionū/ Et qua quantitate p̃o quer
de ista btissima vnioē q̄ntu͂ ad termini/ 2ᵒ no͂ queritur de ipsa q̄ntu͂
ad modu͂/ 3ᵒ no͂ queritur de eadē q̄ntu͂ ad gradū

Circa p̄mu͂ sic p̄cedit & queritur de i ᵃ vnioē q̄ntu͂ ad terminu͂/ & queritur
ad vnitatem p̄ i no͂ & q̄ i ᵃ/ So veritas vtrum p̄ incarnata sit
nob Oz eo ē p modu͂ denoiatiū/ go ēta denoiat p̄sonam & q̄ & loqui
relatiuū/ go & eandē respectū p̄sonam/ go vna cat p̄ q̄ cat p̄sonam & q̄
loqbar/ Oz p̄sonam cat s3 diuina & loqbar s3 huanam/ go vnio i ᵃ ad

vni^te plem in^2 ee ermiata. Ite solg dei filig e vnitg huāc ne^2 ꝫ filig
dei nō distat a p̄re nisi ī p̄sō go nccc ē ī^a vniom hoē p ermō vni^te
plem. Ite vnio ē uia ad aliquā vnitatē go si nō sit ī^a vnio frustr^a
ad aliquā vni^te p̄ueniet ꝫ nō pduxit ad vni^te [illegible] nc qr n^o
dnīa nā pt fieri huana nc eq^o nc ex hijs pt fieri tercia go nccc ē q^d
vnio ī^a termīet ad vni^te psone. Ite qn aliq duo vniūr quoꝝ vnū
pdnāt alt^i pdnans trahit ad se ī^d cui pdnāt ꝫ dei filig vnitg
ē huāc nē cui p omnia pdnāt go trax ēā ad ppriā vni^te ꝫ nō
trax ēā ad vni^te nalem sit p^g ondn ē go trax ad vni^te ple.
Cz con^a eternū nō pt ee termīg rei tpalis ꝫ vnitas plis filij dei ē
eterna vnio nō fuit tpalis go ī^a vnio nō potuit termīari ad vni^te
plem. Ite ten^t vnū ꝫ idē ē mēs ꝫ cō^ns ꝫ termīg ī eadē actiōe. Cz p^e
vnitas ī ī^a vnioe hʒ rōnē cōiūnis go nō n^e q^d hēat rōnē termīn
Ite equal simplic^s ꝫ dignit^s ē p dnā sic ꝫ nā ꝫ p^r dignit^te ꝫ
simplic^te illig nc vnioñ cāz impoīe ē termīari ad vni^te nc go ipo
ē termīari ad vni^te p̄ue. Ite sicut dnīc nē rndz p̄ncatā sic
huāc nē rndz p̄ catā go cū termīg vnioīs equalit se hēat ad
utrāq̄ nō possit termīari ad vni^te pe cāte, pt rōem ī q^d
cōmat vnio ī^a nō possit termīari ad vni^te pe ncāte go simp^r ē vnū q^d vnio
nō valeat termīari ad vni^te pe. Rīno. Dd q^d qda ē vnio ī q^a ē vnig vni^te
ī^a nō termīa^r ad vni^te pe ꝫ q^d alti^s repugnācia ꝫ pdnāp^a
ī nūn altig cōfusio ꝫ hʒ ē q^r vnig ē ad altū repugnācia ꝫ pdnāa
sicut si gutta aq̄ vniat^r amphoē vini. Queda nō ē vnio ī q^a ē
utriꝫ vnibil alteratō ꝫ tūc nē pdnāto ꝫ hʒ ē q^r ē ī repugnācia
ꝫ nō excellēs pdnātō sic vniūr elēta ad cōstitucōnē mixta
ꝫ nō ē ī vnio. Queda nō ē vnio ī quo ē vnitoꝝ cōfusiō ꝫ tūc nē cōstitu^o
Queda nō ē vnio ī qno ē vnitoꝝ cōfusiō ꝫ tūc mutuā depēdēcia
ꝫ hʒ ē q^r vnibilia nō hnt repugnāciā ꝫ hnt tn̄ mutuā depēdēcia
sicut vniūr corpg ꝫ anīa ad cōstitucōnē hōis. Queda nō ē
vnio ī q^a ē cōfusio nc alteratō nec tūc cōstitucio ꝫ vnū vnibiliū
fundat^r tn̄ ī altō ꝫ hʒ ē q^r nc ē ī repugnācia nc ē ccilis depēdēcia
ē tn̄ excellens pdnātō sicut qn arbor vna insit^r stipiti
altig arboris, tūc utrāꝫ arbor figat ūn pprā ꝫ tn̄ vna arbor
substaficat ī stipite altig arboris. Ita q^d vnis stipes utriꝫ
hʒ tn̄ iūs^to vnionib cōue hʒ vniri nā dnā huāc q^r ē ī nā ē
repugnācia nc nūn dnā ꝫ huām nō n^a ē ī cōfusio nc cōfusio
Quiānō nō ē ī mutua depēdēcia nō ē tūc nc cōstitucio
sz q^r ē ibi altig s. dnīc nē pdnātō nccc ē q^d dnā nā huām
trahat ad vni^te. Cz q^r ad vni^te nē nō pt trahe sine
cōfusiōe ꝫ cōfusiōe nccc ē go q^d ēā trahat ad vni^te p̄ue
ꝫ vna ꝫ eadē ypostasis sit dnīc nē ꝫ huāc ut q^a huā nā fundet^r
ꝫ substaficet ī dno stipite ꝫ idō multū assimila^r ista vnio ei
vnioni q^a ē p insicōnē p^r q^d ꝫ fortassis dr ab b. Jac. ī imasue^c
sup stipite insitū albū. Cocedēs ē ī q^a ī^a vnio termīa^r ad vni^te
pue. Ad ī^m dnō q^d obi^r q^d vnitas illig p^e ē eterna. Dd q^d p̄ nrat

illam suppositi in compositione ad unum cum subiecto. Dicit et dignitas personae attenda
est ratione naturae. Potest in persona ita comparari ad divinam naturam et eius dignitas est eterna
potest et comparari ad naturam divinam potest et humanam et quod aliquid temporale
et ratione illius [illegible] esse termini unionis. Illa cum unio non fecit ut
ista persona esset vel una esset sed fecit quod persona que erat una in natura simplici esset una
in natura duplici. Ad id quod obicitur quod unitas pluralis est communis ergo non est [illegible]. Dicendum
quod sit una compositio quam habet respectu ad divinam naturam est communis sed compositio
quam habet ad naturam humanam est unionis terminus quia per eam unionem factum est ut
persona ubi esset homo. Sed compositio quam habet ad utramque naturam tenet rationem medii
[illegible] impedit unionem et per eius diversorum relationem habere compositionem medii et communi
et termini et propter hoc quidem [illegible] in proposito [illegible] est. Ad id quod obicitur [illegible]
simpliciter divine naturae non potest uniri humane naturae in unitate naturae. Dicendum quod non est
simile quia pluralitas naturarum in una natura [illegible] repugnat simplicitati naturae. Sed pluralitas
naturarum uniri in unitate personae non repugnat simplicitati personae [illegible] una
quidem est quia sicut pluralitas personarum potest esse una natura ita quod non impedit
naturae simplicitatem ergo pluralitas naturarum in una persona. Aliam rationem [illegible] quia persona divina potest fieri
suppositum humane naturae sola relatione humane naturae ad ipsam [illegible]
[illegible] ponit nomen esse personam ubi sed [illegible] in natura assumpta et ideo unio naturae
unitati personae non repugnat. Non sic autem est quod unio terminatur ad unitatem naturae
ubi non [illegible] esse respectus sed [illegible] et hoc non potest fieri sine
compositione sive transmutatione aliqua. Ad id quod obicitur quod unio ita non potest terminari
ad unitatem personae [illegible]. Dicendum quod non est simile quia divina natura non potest substantiari
in persona creata [illegible] substantiatione in aliquo [illegible] habet de stabilitate substantiari
substantificari et ideo quia [illegible] non est [illegible] natura divina [illegible] ergo
ideo humana natura potest uniri divinae personae [illegible] divina natura non possit uniri
naturae creatae et ideo potest fieri unio in unitate personae increatae [illegible] non possit fieri
unio in unitate personae creatae. Est et alia ratio quia persona [illegible] habet denominari a
dignitate [illegible] divina natura et humana et una convenit hypostasi
et [illegible] sit divina natura excellentis dignitatis non potest fieri unio in
unitate personae creatae sed possit fieri unio in unitate personae increatae et ideo [illegible] quod non
est simile quod assumitur pro simili sed valde dissimile. [illegible]

Secundo queritur de ista unione quantum ad modum et ergo queritur unionis sit simpliciter
an reperiatur ab unionibus modis ei consimilibus et quod sit singularis [illegible]
[illegible] ipsius Algazel in sua metaphysica ubi ponit modos unius. Ibi enim
dividit unum simpliciter et unum secundum quid. Unum simpliciter dividit in tribus divisionibus
primo in [illegible] quo non est multitudo nec actu nec potentia [illegible]
~~in quibus sunt actu multa~~ [illegible] et unitas. Secundo in unum in quo non est
multitudo actu quamvis sit potentia [illegible]. Tertio in quo est multitudo actu et potentia
ut lectus et membra [illegible] in quibus sunt actu multa. Unum autem secundum quid [illegible] duabus
habet [illegible] in unum genere ut homo et bos, in unum specie ut Sortes et Plato,
unum in accidente [illegible] in unum proportione ut [illegible] auriga et
nauta, in unum subiecto sicut dulce et album in aliquo subiecto una. Sed [illegible]

ut pz discurrendo p singula ei[a] unio que e i xo. g° m[r] q mo[i] illius
unionis excedat omnes uniones modos. Ite h[c] ipum m[r] auc[te] ar[istotele]
qui d[t] unum i p[a] phia i unum p se et i unum p accidens. Unum p accidens
dicitur sicut duo acci[ntia] i uno s[ubiect]o. Unum at p se dicitur vi modis s[cilicet] continuatione
quorum l[ibe]t unius, unum sp[eci]e ut sortes ut sortes et plato i ho[min]e. Unum gen[er]e
ut ho et bos i ali[ali]. Unum diffi[niti]one ut i[ll]a q[ue] h[abe]nt eandem diffi[niti]onem ut
quorum unum e diffo alterius. Unum i divisi[bili]te ut punctus. Unum n[umer]o
ut singula[r]e. Unum simplici[te]r ut extremum ulte. Unum totali[te]r ut p[er]fectio
ut circulus. Unum p[ro]portio[n]e ut auriga et nauta. Unum n[atur]a ut o[mn]ia
co[n]silia. S[ed] n[ullu]s istorum mo[do]rum e unio i p[ris]to i xo. g° m[r] q sit unio mo[di]
singula[r]is et p[ro]p[r]io. Ite h[c] ipum m[r] auc[te] b[er]n[ardo] ad eugeniu[m] v. v. disting[ui]t
unum vii modis s[cilicet] ubi ait sic. Est unitas collectiva ut vz multi
lapides faciunt unum acervum. Est unitas co[n]stitutiva ut cu[m] multe p[art]es
unum totum p[er] co[n]stituunt. Est unitas co[n]iugatia q[ue] fit ut duo
iam no[n] duo s[ed] una caro sunt. E[st] unitas na[tura]lis q[ue] a[n]i[m]a et carne unus
ho nascitur. Est unitas potestativa q[ua] ho m[ult]us no[n] instabil[is] no[n] dissi[mi]l[is]
s[ed] unus e[ss]e nititur m[er]eri. Est unitas co[n]sentanea ut cu[m] p[er] carita[te]m
multorum ho[minu]m e cor unum et a[n]i[m]a una. Est unitas votiva cu[m]
a[n]i[m]a o[mn]ibus votis deo adherens unus sp[iritu]s e[st]. Est unitas dignativa
qua limus n[oste]r a d[e]o verbo i una assumptus e p[er]sona. Est et potissima unitas
enim deus q[uo]d ipe b[er]n[ardus] subdit. unum et q[uo]d sunt ad e[n]d[e]m. g° si unitas ista
qua deo verbu[m] unitu[m] e carni sp[eci]alis dicatur a d[e]o unitas dignativa
v[ide]t g° q[uod] unio p[re]dicta singula[r]e mo[du]m h[abe]at. Ite h[c] ipum m[r] auc[te]
p[ro]phete ubi dicit cu[m] Je. xxxi. Novum faciet d[omi]n[u]s s[upe]r t[erra]m h[ominum] m[ulie]r
d[omi]n[u]m de[ita]te unit[a]te c[re]ata. S[ed] no[n] e[ss]et novum si sile h[abe]ret. V[idetu]r g° q[uod]
int[er] omnes uniones sit unio singula[r]is. **Ex q[uo] ephe v. Erunt**
duo i carne una. Sacram[entu]m h[oc] magnum e. Ego at dico i x[ris]to et i
eccl[es]ia. **glo.** q[uia] x[ris]tus qui deus erat apud patrem p[ro]pter quem et fecit sing[ulari]
fr[atr]ib[us] e p carne p[ri]nceps ad ut illius capitis corp[us] eccl[es]ia. g°
m[r] q[uod] unitas i[ll]a que e ubi ad carnem sit co[n]silis ei q[ue] e v[er]bi ad
maiore. No g° e unitas sil[is]. Ite i[ll]a unitas q[ua] v[er]bu[m] e unitu[m]
carni e unitas p[er]s[ona]lis s[ed] o[mn]is q[uo]d e[st] s[ed] unitas i[ll]a q[ua] a[n]i[m]a unit[ur]
carni q[ue] e unitas na[tur]alis e unitas p[er]s[ona]lis g° m[r] q[uod] i[ll]a unitas
qua sit cu[m] aliis c[re]atis. Ite unitas i[ll]a q[ua] deus unit[ur] carni e ex
su[m]ma p[ro]tate dei. Unu[m] i quada[m] seque[n]tia p[ro]tate no[n] na[tura] sit c[re]ator
c[re]ata g° m[r] q[uod] i[ll]a sit unio p[er]sona[lis]. S[ed] h[oc] mo[du]s co[m]petit et repit[ur] i
c[re]ata g°. Ite a[li]a unio q[ua] d[i]vi[ni]tas unit[ur] h[uma]n[it]ati e[st] naturalis
continua. Si na[tur]al[is] g° co[n]venit[ur] sub unitate ill[a] q[ua] a pho assignat[ur].
Si co[n]tinua g° cu[m] unitas continua sit unitas no[n] nat[ur]a sit d[e]t b[erna]r[du]s
V[idetu]r q[uod] iste mo[du]s unit[ati]s d[ivi]ne no[n] faciat sp[eci]ale unitatis ovam.
R[espondeo]. **D**ico d[icen]d[u]m q[uod] sit n[atur]a c[re]ata p[er]fecte deo assimulat[ur] s[ed] quoda[m]o e silis
quoda[m]o dissilis. Et u[nde] una c[re]ata h[abe]t silitud[in]em. sic rep[eri]t[ur] h[abe]t a[n]i[m]a ad dissil[itudin]e[m]
et p[ro]p[ter] h[oc] mo[du]m h[abe]t hac sanctissima[m] unionem. Si cu[m] loqu[i]m[u]r de
ipa

Lxi.

a.

b.

c.

R[espondeo].

De s[ecun]da tu[m] dap[nati]o[n]e.
Inter c[re]atorem et c[re]atura[m]
no[n] p[ot]est tanta sili[tudo] notari
q[ui]n int[er] eos maior sit
dissili[tudo] notanda
[illegible]

quantum ad speciales eius condiciones sigillatim acceptas sic habere potest generaliter cum modis unitatum in creaturis repertis. Sicut autem loquimur quantum ad collacionem suarum proprietatum sic dicitur modum unitatis singularis. Et hoc patet sic. In hac enim unione est considerare distanciam unibilium, unionis principium, unionis terminum et unitatum vinculum. Quantum ad distanciam unibilium quia unit creatorem creature convenit unitas votiva. Quantum ad unionis principium convenit cum unitate prestativa, quia talis unitas est ex divina mente et mera gracia. Quantum autem ad unionis terminum convenit cum unitate nativa, que quidem terminatur ad unitatem personalem. Quantum autem ad unionis vinculum convenit cum unitate coniugativa in qua est vinculum perpetuum et individua copula. Quantum autem ad omnes condiciones simul collectas unicum modum habet unitatis eo quod sicut quia superexcedit omnem unionem et omnem aliam conversationem generaliter, videlicet que divina natura et humana uniantur in una unitate indissolubili per deum ponitur. Et ideo cum est quod talis unio superexcellit omnem consideracionem philosophicam hoc mirum quia ad quam ... pertingit ratio per fidem elevata. Et ideo sunt ista unionem assignavit specialem unitatis modum vocabatur unitate dignativa. Et quod dicendum est ad rationes que sunt ad partem istam. Ad primum ergo obiectum in contrarium quod similitudo est unioni coniugationis, iam patet responsio, quia et si sit similis quantum ad vinculum non tamen est similitudo quantum ad terminum vel distanciam unibilium. Ad secundum quod obicitur quod similis est unitati nativa per eo quod est unio personalis quod et si sit similitudo quantum ad terminum non tamen quantum ad vinculum vel distanciam unibilium. Ad tertium quod obicitur quod similis unitati prestative dicendum quod et si sit similitudo quantum ad principium quia utraque est ex virtute divina dissimilitudo tamen est quantum ad vinculum et quantum ad terminum. Ad quartum quod obicitur quod similis unitati votive cum sit per gratiam dicendum est quod est alia gratia divina qua anima unitur deo per caritatem perfectam, et qua natura humana unitur verbo in unitate personali. Non tamen tantum quantum ad hec est diversa sed et quantum ad vinculum et quantum ad terminum, et ideo ista unio fuit singularis modi. Sicut autem gratia sufficientia modorum assignatorum dicendum quod ista quo alibi habet suum locum et singula suis locis tractanda sunt. Illorum tamen sex modorum unitatum quos beatus assignat potest sic sumi sufficientia. Est enim unitas naturalis et constituta et unitas super utrumque constituta. Unitas autem naturalis est in condicione diversa: quedam enim est per aggregacionem virtutum diversarum distinctarum sicut unitas collectiva; quedam enim est per colligacionem virtutum sive forte diversarum sive partium etherogenearum et hec est unitas constitutiva; quedam per coniunctionem diversarum sexuum oppositorum convenientium et hec unitas est coniugativa; quedam per unionem diversarum naturarum in unione generis et hec est unitas nativa. Unitas autem constituta sicut magister habet divisionem. Aut enim est unitas eiusdem anime ad se secundum statum diversitatem, et hec est unitas prestativa; aut multorum hominum ad invicem secundum caritatem, et hec est unitas consentanea; aut anime ad deum per votorum confirmationem, et hec est votiva; aut humane nature ad divinam secundum personalem unitatem, et hec est unitas dignativa. Unitas autem super utrumque constituta, videlicet super naturalem et constitutam, est una sola.

Margin: 1. 2. 3. 4.

Arbor unitatis.

- Unitas
  - Constituta
    - Prestativa
    - Consentanea
    - Votiva
    - Dignativa
  - Naturalis
    - Collectiva
    - Constitutiva
    - Coniugativa
    - Nativa

scilicet unitas trinitatis, qua quidem una esse debet sola ut trina sit status.

Tertio queritur de tercia unitate quantum ad gradum tercium quod omnium unitatum utrum ipsa unitas excellat omnes unitates creatas et probatur multipliciter auctoritate Bernardi ad eugenium in v. inter omnia que recte dicuntur unum arcem tenet unitas trinitatis, 2o ratione precellit qua tres sunt et una est una persona ergo unitas qua una est unus omnes unitates creatas excellit. Item tanto magis aliqua uniuntur quanto inseparabilius sunt unita sed nulla est inseparabilior tanta inseparabilitate qua maior esse non potest ergo videtur quod unitas illa ad quam terminatur unio illa maxima sit inter omnes unitates creatas. Item tanto magis aliqua uniuntur quanto magis conveniunt secundum suas proprietates et conditiones sed ista est perfecta conditionum conveniencia ergo videtur quod ad summam unitatem terminetur illa unio. Item unio illa terminatur non ad unitatem in persona. Item unio illa terminatur non unitate que est in persona ergo ... et nobilitate infinitum excellit omnes illa que est in publico sed persona ubi est simplicitas et nobilitas infinitum excellit omnes unitates creatas ergo videtur sicut quod illa unitas ad quam terminatur unio dignissima est inter unitates creatas ergo videtur sicut quod illa unitas ... minime sit.

Contra quanto magis distant minime sunt unibilia et que minime sunt unibilia minime faciunt unum sed talia sunt divinitas et humanitas. Item quanto ergo videtur quod unio que est in Christo terminetur ad quendam unum infimum. Item quanto aliquid ex paucioribus constat tanto magis est unum sed in Christo reperitur maiorum naturarum pluralitas quam sit sub celo ergo videtur quod unitas illa infimum teneat unitatis locum. Item magis est unum quod est unum in natura et persona quam quod est in persona tantum sed quilibet homo unitatem habet in persona et natura, Christus autem unitatem habet quam est in persona tantum non in natura ergo maior unitas perfectio reperitur in quolibet homine quam in Christo. Item magis est unum quod non est multiplicabile nec multiplicatum quam quod multiplicabile et multiplicatum. Sed unitas et puncti habent unitatem que non multiplicabilis nec multiplicata, in Christo autem reperitur actu naturarum multitudo et dualitas et multiplicitas ergo videtur quod in ipso sit unitas minima.

Responsio. Dicendum quod cum loqui de unitate ergo unitatis qualitas quamlibet dicitur unum per convenienciam in persona et loqui de unitate qua aliquid dicitur unum per convenienciam in natura. Si autem loquimur de unitate qua aliquid dicitur unum per convenienciam in natura sic est dicendum quod in Christo talis unitas quodammodo est summa, quodammodo est parva, quodammodo est nulla, quodammodo magis est. Quodammodo nulla quantum ad divinam naturam ad humanam sicut natura in Christo est unitas nulla. Sic enim cooperimus divinam naturam ad humanam sic nulla in Christo est unitas nulla. Si enim cooperimus divinam naturam ad humanam sic ... non possunt simul in una natura convenire. Si per eo quod iste due nature non possunt simul in una natura convenire. Si autem loquimur de natura que ex parte corporis sic parva est unitas propter partium multiplicitatem. Si autem loquimur de unitate quantum ad animam sic est in eo unitas magis propter anime simplicitatem. Si autem loquimur de ea quantum ad divinam naturam sic summa est in eo unitas propter illius nature simplicitatem summe excellentem. Quantum vero ad unitatem persone non est sic diversitas conditionis est in Christo unitas summa, unitas nulla, unitas parva, unitas magis. Sic enim debet reperiri in eo qui est super omnia exaltatus et infra omnes humiliatus. Si ergo fiat sermo de unitate qua aliquid dicitur unum per convenienciam in persona sic simpliciter loquendo unitas illa que est in Christo unitas est super omnes unitates suprema et hoc quadrupliciter ex causa: videlicet propter illius persone simplicitatem, propter unibilium dignitatem, propter unitorum inseparabilitatem, et propter unionis singularitatem.

Quarto propter simplicitatem, quia unio est in persona, ubi quaeque quidem est simplicissima. Quinto propter visibilem dignitatem, quia tam natura assumens quam assumpta inter creata quae sunt habet excellentiam. Sexto propter inseparabilitatem unitorum, quia tanto vinculo fortificata est illarum naturarum unio ut numquam fiat nec possit fieri separatio. Naturam enim quam semel assumpsit nunquam dimisit, nec ea naturas adhaesit aeterno verbo quo portatur et sustentatur omne quod est sub deo. Septimo propter singularitatem, quia numquam ulla unio fuit huic unioni similis, sicut enim fuit excellentissime dignationis et ideo non dignitatis et dignationis ex quo apparet ut dicatur unitas dignationis. Et quoniam tunc de unitate loquimur ad quam unio terminatur et sermo de unitate personae non de unitate naturae, ideo simpliciter concedendum est unitatem quae est in Christo omnem unitatem creatam superexcedere. Unde et concedendae sunt rationes ad hanc partem inductae.

Ad primum vero quod obicitur quod quae magis distant minime sunt unibilia. Dicendum quod deus ab omni creata maxime habet distantiam in natura, quantum tamen ad influentiam et creaturae sustentationem respectu creatae maximam habet approximationem, et ideo maxima potest esse unitas inter creatorem et creaturam quamvis naturalis unitas non intercidit. Ad secundum quod obicitur quod magis est unum id quod ex paucioribus constituitur. Dicendum quod verum est de illa unione ex qua unitas resultat ex partium constitutione, unitas autem quae est in Christo ex partium constitutione non resultat, et ideo quamvis ibi concurrat naturarum pluralitas non sequitur quod sit ideo unitas diminuta. Ad tertium quod obicitur quod magis est unum quod est unum in natura. Dicendum quod verum est quando unitas personae sequitur unitatem naturae, tunc enim compositio in natura facit compositionem in persona. Non sic autem est in proposito, quia unitas personae in Christo antecessit unitatem naturae assumptae, ita quod nullam induxit compositionem natura assumpta sed omnino fuit. Ad quartum quod obicitur quod magis est unum quod non est multiplicabile. Dicendum quod verum est de illa unitate et multiplicitate quae habent aliquam oppositionem, minime enim contrarium cum suo opposito permiscetur. Non sic autem est in proposito, quia ut saepe dictum est multiplicatio in natura non repugnat unitati in persona. Et sic patet conclusio ad omnia quaesita. — Et post quaeritur de hoc quod dicit:

In parte ista sunt dubitationes circa litteram. Sacrificium ecclesiae duobus constat, visibili elementorum specie et invisibili domini Iesu Christi carne et sanguine. In verbo primo videtur esse insufficientia, quia ad constitutionem sacramenti altaris non solum concurrunt duo immo tria, videlicet elementum, corpus Christi verum et corpus Christi mysticum. Item videtur in verbo suo esse repugnantia cum dicit invisibili carne et sanguine. Caro enim et sanguis vere sunt corporalia et ideo visibilia, si ergo caro et sanguis non sunt reputata in quantum sunt visibilia. Si ergo caro Christi quam sacramentum est res sacramenti et unitatis, per hoc non videtur. Item quaeritur quare magis dicit quod prima solidos sit inepta, non videtur verum assimilatio. Respondeo dicendum quod in sacramento altaris duplex est res, videlicet signata et contenta, et signata tantum, et augustinus in parte ista non loquitur de re signata tantum quae est unio corporis Christi mystici, sed de re signata et contenta quae est corpus Christi verum. Haec enim sola est quae facit ad propositum, videlicet ad unionem et inter membra Christi mysticum utrobique reputatam. Reperitur autem in sacramento triplex, videlicet quantum ad exemplarem unitatem, quantum ad distinctionem sive divisionem, et quantum ad finem sive utilitatem.

Dicut enim in sacramento altaris est species visibilis et eadem est invisibilis prout est
sub eo sacramento sic in christo est humana natura visibilis et divina que solum est
intellig. Similitudo et est quantum ad distinctionem quia exterior species visib.
et res interior non concurrunt ad constitutionem unius per modum sed concurrunt ad
unum sacramentum quod est unum per ordinem et rationem signi ad signatum. Sic et in
christo divina natura et humana non constituunt ad tertium sed uniuntur in una ypostasi
que utrique naturarum supponitur est et in qua utraque natura suo modo substantificatur et
quantum ad hoc non est omnimoda similitudo sed parti similitudo et parti dissimilitudo.
Tertio similitudo est quia sicut res sacramenti unitur exteriori signo ut mediante ea
cognoscatur et ad utilitatem nostram communicetur sic divina natura unitur humane ut
cognoscatur et ad utilitatem nostram communicetur. Et hec est quod ille unitas similis est illi unioni que copulata
tea cognoscitur. Et hec est que ab aliis possit cognosci. Et per hoc patet responsio ad obiecta
ubi ipsi noti ut ab aliis possit cognosci. Et per hoc patet unio ad obiecta.
Non enim valet quod obicitur de insufficientia quia ad propositum sufficiunt ista.
duo membra. Nec valet quod obicitur de repugnantia quia non dicitur sed duo videlicet
carnem et sanguinem invisibilia simpliciter sed prout sunt sub sacramento contecta. Nec
etiam quod obicitur de illarum unionum indistinctionem. quia non intelligit dicere
quod ista sunt omnino similia sed quod similitudinem habent quantum ad ea predicta. Item
et tria opiniones que ponuntur. Sunt et alii qui incarnationem verbi re
intelligentes in similitudine illius opinionis que valde est improbabilis.
Nondum quod tamen insinuantur in verba illius opinionis que valde est imp.
Non dicunt quod tantum insinuatur in verba illius opinionis aliquam substantiam composita
babilia. Primo non tamen dicitur ex carne et anima resultat unum
differentem et et quantum esse improbabile. quia ex forma et materia resultat unum
compositum. Si ergo anima habet naturalem inclinationem ad corpus sicut ad propria
compositum. Si ergo anima habet naturalem inclinationem ad corpus et anima in christo aliquid tamen
unum quam perficit necessarium erat ex carne et anima in christo aliquid tamen
constitui. Et aut ad est substantia aut accidens. accidens non constat quod substantia non est
constitui. Aliud improbabile est in hoc quod dicit
per accidens. necesse esset quod perficiat inde substantia. Aliud improbabile est in hoc quod dicit
illis duobus nec indumenta verbum dei vestiri ut mortalium oculis
cognoscere apparet. Si enim hoc verum esset cum anima non appareat oculis
cognoscere apparet si enim hec verum esset tamen apparebat esse et non erat homo
non accepisset animam. Et item si christus apparebat esse et non erat homo
aliquid apparebat quam esset ergo aliquid falsitatis et aliquid decepcio fuit in christo
quod omnino absurdissimum est veritas enim non falli potest nec fallere. Item
tertium improbabile est in hoc quod dicit illa duo fingunt per verbum deum assumpsisse
quia illis duobus accidentibus non est per partes unus auctoritas. Si tamen hoc verum esset
cum columba in qua specie apparuit non amplius in patre et domini tempore assumpta
suscepta est in unitatem persone quod nephandum est dicere. Et item cum aliquid anima
unitur deo per nostram consortium et nos cresat ex hoc in trinitate unus
particulares quibus anima sancta assumitur a verbo in unitatem persone quibus scilicet
esset deus. Quod quidem dicere est omnino prohibitum. Et propter istum modum dicendi sic
ex libro collige repudiatur est tamen cum cum incomprehensibilis est ingenium
fuisse de opinione ista nec dicendum est asserendo vel approbando sed ardore
opinionem recitando. Hanc autem opinionem sic et alias nec omnino approbat
nec omnino reprobat. Nondum enim clarificata erat falsitas maxime cum
videatur super verba scripture esse fundata. Item querit de hoc quod dicitur Multis

moib hitu dicg rc pmo eni distinguit hitu i tria memb^a. scd^o uo
distinguit alia distinctioe p iiij membra q^s ul una e supflua. ul
alia diminuta. Item uidet^r aliq^d membrorum e dictis ee incopossibilia
dr enim q^d q^da accidut q^d mutat s^z no muta^r sic sapia. hoc u^r
ee impossibile. q^r z si ex aliq^o accnte adueniente muta^r s^biectum vi^r q^d
ipsum multo magis debeat dici mutatum ipsum. q^r de entit^e z pon^e sit
eius i actu. Item ad membrum s^r q^d d^r q^d queda accidut que n^c
mutat n^c mutan^r ut impossibile. Nich enim nouum acquirit sine aliq^a
mutatoe acquirentis ul acquisiti. q^o impossibile e q^d aliq^d dica hitu^s
introducta^r i ee q^d no fiat mutato i hito ul hnte. Rndeo dd q^d aug^s
distinguit hitu dupl^r. Uno mo i se p duas ptes que respiciunt hitum
q^am ad ee. z iste st tres. Cum enim q^d h^r aut h^r intrinsecus ad extrins^s
aut ptim intrins^s pti extrins^s. Si omo intrins^s sic dicit hitum aie ut sciaz
z disciplina. si uo extrins^s sic dicit hitum corpis q^d extrins^s corpi acco
modat^r sicut ee uestitum z calciatum. Si quodammodo intrins^s q^dam
extrins^s sic dicit aliu alio ualidiore z fortiore z hoc q^r tenz membra
in duas duas p^ig portas. z ad istas tres duas reduci put
vij illi mor hndi quos assignat phus i pq^r put. Sz q^r iste mo^s dis
tinguendi parz ualz ad ppositum no sunt aug^s aliu mo^m distinguendi
p iiij^or membra que respiciunt ipum hitum q^am ad fi. Et h diuisio e
quadrimembris h impr^r obuiatoes suffices timetas. Quoniam e aliq^d
accidit alicui aut mutat ti^m z no muta^r sicut sapia. Aut mutat
z muta^r ut cibus. Aut n^c mutat n^c muta^r ut anulus. Aut muta^r s^z
no mutat ut uestitum. z id quartum membrum ualet ad ppositum z phs
io n^c iste sunt supflua n^c e diminuta. Ad ad q^d obi^r q^d sap^a mutat
s^z no muta^r. dd q^d ad hoc q^d quis fiat sapiens conuenit sapia
cata z increata. sicut ad hoc q^d fiat gratus conuenit caritas cata
z increata q^e e actus aie. Cum at aug^s d^r q^d sapia no muta^r no
intelligit de sapia cata que e actus aie. s^z de sapia increata
z hoc frequenter aduertendum e. Ubi aug^s cum lo^r de sapia z gra. q^r no
lo^r de increata neq^ue de creata. Pt z hoc ulrum intelligi de sapia cata
s^z tunc no lo^r aug^s de quocunq^ue gnie mutatonibus s^z de circu^a mutatone
que e de una disposicoe ad alteram utpote de mutatoe q^e s^z
fm^m z tunc no hz instantia de sap^a. q^r sap^a actus no altera^r
quamuis sapiens s^z alter^r. z p hoc pz 3^m obi^m. No enim exclu^t
hic at no e i conuectoe anuli ad digitum s^z fm^m q^e e mutacio
s^z locum ul situm

Dis vij

Secundum primum dd deg strib rc Sup narrauit m^r multoz
opinionib. i hac pte applicat ad ppositum ppon^m uz ad expo
sitionib i q^ps pma explicat locucoes ambiguas. Dum at p bsta i p^t tres s^z eas
scdo uo s^z opiniom z^az i. scd^a uo tercij hoc tractatur. i tcia uo s^z tollam i

In hac distinctione sic dicit deus factus homo etc. Primo ponit dicta in ista quarum prima in textu primam summam ambiguas locutiones exponit; in 2a vero ea que sunt dicte opinioni videntur contraria dissolvit ibi: Hinc autem sine oppositione; 2a vero post principale dictum in partes tres; in quarum prima locutiones premissas explanat; in 2a vero auctoritates per que positas explanat ibi: Determinat autem auctoritates que premisse etc.; in tertia vero alias auctoritates que videntur adversari reducit ad concordiam ibi: Si his videntur adversari etc. Et 1a potest similiter multas posse dividi partes similiter multas auctoritates sicut in littera patet. Est 2a post principale dictum in partes tres; in quarum prima explicat locutiones premissas secundum tertiam summam; in 2a vero elicit ex premissis quandam aliam locutionem non esse recipiendam et Et secundum dictam homo deus etc.; in 3a vero et ultima ostendit sententiam in precedentibus opinionibus suspensa tenuisse summam ita quod ad nullam predictarum opinionum declinavit magister quin ad alteram ibi: Satis diligenter vero diversorum etc. Et ex hoc patet quod non est impossibile invenire quod fuit ex opinione 3a summa etc. Et

Nota quod in toto parte ista has duas locutiones explanat: homo factus est deus, et homo predestinatus est esse filius dei. Prima enim opinio concedit quod deus factus est homo et econverso, quia homo est quoddam subsistens quod incepit esse deus per gratiam. 2a vero opinio concedit quod deus factus est homo et econverso, quia deus incepit esse subsistens in duabus naturis; et ex hoc sequitur ut subsistens in duabus naturis sit deus. Secundum tertiam opinionem dicitur deus factus homo et econverso, quia deus accepit hominem. Similiter prima opinio concedit quod hoc predestinatus est esse filius dei, quia ille homo est filius dei; et ex hoc sequitur quod homo est deus ab eterno fuit predestinatus. 2a vero opinio non per unionem sed per gratiam; et hoc quidem ab eterno fuit. Prima in incarnatione homo incepit esse deus et econverso predestinatus esse filius dei, quia prima in incarnatione homo et deus et econverso est predestinatus. Et subsistens in duabus naturis secundum animam et carnem predestinatus est; et 3a vero opinio dicit quod hoc sic homo est predestinatus in voce, humanam naturam non dicimus, 3a non quia homo sit predestinatus, nec quia per dictam subsistens in duabus naturis, sed quia quod predestinatum est ei ab eterno collatum est ei tempore per gratiam. Non enim humana natura habuit ab eterno sed per gratiam accepit in tempore per gratiam. Non enim humanam naturam habuit ab eterno sed per gratiam accepit tempore; sed quod deus preordinavit et talia. Hic quod etc. duo sunt duo

Ad intelligentiam autem huius partis incidit, quia locutiones quasdam explanavimus: primo quedam de locutionibus exponemus secundum opiniones, 2o quedam de locutionibus exponemus secundum opiniones predestinationis. Circa primum

Quero tria: primo quedam de hac locutione deus est homo et homo est deus; 2o quedam de hac deus factus est homo; 3o quedam de hac homo factus est deus.

Circa primum sic proceditur et queritur de hac locutione: deus est homo. Quod sit vera videtur per id quod dicitur in symbolo: Deus et homo est deus. Et quod sit vera, videtur per id quod dicitur in symbolo: Deus et homo unus est Christus, Christus est deus et est homo et est unus Christus; et homo unus est Christus. Christus est deus et est homo, et est unus. Christus enim dicitur de uno et eodem similiter in unum dicitur de se invicem; ergo deus est homo et homo est deus. Item Boethius ad eundem talia et tam expressa ut priores ipse posuit causa quia deus et homo unus est Christus ut si duo de se predicentur non erunt; est sic supra ostensum fuit in unione humanitatis ad unitatem plene

sive ypostasis. Sed quorumcumque aliqua duo uniuntur in supposito, de se invicem
in concreto praedicantur. Ergo sicut deus denominat divinam naturam in concreto, et homo sic
vel quia sit mutua praedicatio ut dicatur deus homo et homo deus. Item medium quod
optime videtur extrema ad utrumque extremorum comparatur secundum similitudinem subiecti
et praedicati. Sed ergo christus perfectus mediator est inter deum et hominem, ergo deus
et homo talem habent similitudinem vel veram eius, sed quae talem habent similitudinem vere eiusdem
dicuntur necessario de se invicem. Ergo homo praedicatur de deo et deus de homine. Sed contra:
maior est unitas corporis et animae quam divinae naturae quam sit naturarum in christo in una persona,
contra sit dicit Bernardus inter unitates arcte sed super omnes unitates. In una persona
nec non quod dicitur quod una sit pars alterius, ergo vere unitas persona non quod dicitur quod deus
sit homo et quod homo sit deus. Item magis conveniunt ea quae sunt eiusdem generis et uniuntur
in natura quam quae sunt diversorum generum et uniuntur in persona tantum; sed anima et corpus
sunt in genere substantiae et uniuntur in tertio homine qui est eiusdem naturae et uniuntur
divinitas autem et humanitas non sunt eiusdem generis nec uniuntur in persona
sed solum in unitate personae. Ergo magis debet sit [...] anima est corpus et e converso, ergo et hic
homo est deus et e converso. Item cum dicitur deus est homo, aut homo praedicatur de deo et de persona
univoce aut equivoce. Si univoce, ergo ad est univocum creatori et creaturae quod est
impossibile. Si equivoce, ergo non videtur quod homo ad genus hominum pertinet, ex quo
homo de ipso et aliis [...]. Item cum dicitur deus est homo, aut homo praedicatur
per se aut per accidens. Si per se, et quod praedicatur per se dicitur de quolibet supposito, ergo
quaelibet persona divina est homo. Si per accidens, ergo videtur quod accidat deo quod
[...]. Item cum dicitur deus est homo, aut homo praedicatur de deo
absolute aut relative. Si absolute, ergo dicitur de tribus quia nomina absoluta dicuntur
de tribus sicut vult augustinus et hic dicit [...]. Si relative, sed omne
relativum dicitur ad aliquid; homo ergo dicitur ad aliquid, sed hoc est plane falsum. Ergo
non videtur quod homo aliquo modo praedicetur de deo. Item si homo praedicatur de deo aut est in
plus aut in minus aut in equali. Si in minus, ergo quilibet homo est deus et non convertitur.
Si in plus, ergo quilibet qui deus est homo est. Si in equali, ergo videtur idem inconveniens.
Item homo unde deus aut supponit pro persona filii aut non. Si pro persona filii supponit,
eadem ratione et pro persona patris. Ergo si sit vera pro persona filii deus est homo et pro persona
patris deus non est homo. Sed non supponit pro persona filii, ergo [...]
facta sit unio. Praeterea locutio est simpliciter falsa. Item plus distat deus et homo
quam homo et non homo; sed deus nunquam facit quod homo sit non homo, ergo non videtur quod
possit facere nec per naturam nec per miraculum quod hoc sit vera: deus est homo.
Item triplex est modus praedicandi. Quodcumque praedicatur de altero aut praedicatur per essentiam
per inhaerentiam aut per identitatem. Cum ergo dicitur deus est homo, aut praedicatur per essentiam, et
deus et homo erit eiusdem essentiae quod est impossibile; aut per inhaerentiam, et tunc
accidit deo esse hominem; aut per identitatem, et tunc potius videtur dici quod
deus est lapis quia ita est in lapidibus sicut et hominibus. Nullo modo videtur posse
concedi hominem de deo posse praedicari. Responsio: dicendum quod secundum katholicam veritatem
absque dubio necesse est concedere hominem esse deum et deum hominem, pro eo quod duae
naturae ibi unitae sunt in una persona. Quaecumque autem in uno supposito uniuntur necessario
de se invicem praedicantur, si accipiantur concretive, propter illam maximam quae dicit

Quecumque vni et eidem sunt eadem inter se sunt eadem per quam et similitudinem habet virtutem
silogisticam expositoriam quam probat philosophus in libro priorum. Ea que dicuntur de vno et
eodem predicantur de se inuicem. Sed ille vnus est christus qui est deus et homo. Ergo oportet ea
eadem dicere deum esse hominem et hominem esse deum. Et hec quidem attestantur sancte
auctores et quilibet fatentur doctores theologi. Sed de modo tamen predicandi diuersi
diuersimode senciunt. Quidam enim dicere voluerunt quod hec propositio non sit in recto
dicta sed obliqua ut sit sensus deus est homo id est deus habet hominem. Et hic modus dicendi
reuelabitur ad terciam opinionem que dixit hominem predicari de deo secundum habitum. Quod etiam
supra improbatum est. Et manifestum est et quod iste non est sufficiens dicendi. Quia sic diceret
deus esse homo id est habet hominem eadem racione diceretur racio quia habet carnem et pedes
deus esse caro. Et ideo alij dicere voluerunt quod hec propositio est in recto virtutem non
quia habet pedes. Et ideo alij dicunt quod hec propositio non est formaliter talis sed per redempcionem. Et est sensus deus est
est propositio formaliter talis in actualis sed per redempcionem et est sensus deus est
homo id est deus est ille qui est homo. Ille autem qui est homo id est filius dei de deo
homo id est deus est ille qui est homo. Sed nec adhuc istud plene soluit quia glosa
petitur per predicatorum redempcionem. Sed nec adhuc istud plene soluit. quia glosa
implicatio claudit in se propositionem ut cum dicitur deus est ille qui est homo
adhuc contingit querere de ista implicatione que est ex parte predicati ad
quam propositionem habeat reduci et sic tunc vel oportet ire in infinitum in implicando
vel oportet recurrere ad aliquem modum predicandi. Et propter hoc est tercius modus dicendi ut tamen di-
uersimode. Non enim est hec propositio per communicationem per
deus est homo. Hic est similis modus predicandi. Sicut est vero ultima ista propositio per vnionem vel
tantum nec per inherentiam sicut est vero. Vltima propositio per vnionem tamen
homo predicatur de deo quia vnitur ei in vnitate persone quia talis vnio est singularis non
est mirum si singularem modum exigit predicandi. Et per hoc patet illud quod vltimo
querebatur quia hec propositio non reducitur ad alios modos predicandi consuetos
habet tamen in se veritatem sicut ostendunt rationes ad hanc partem inducte. Ad illud quod
obicitur quod propter vnionem in natura vna pars non predicatur de alia quamuis in vnione
sit excellencior dico quod non semper vnitas ei licet
sit excellencior ergo sic in propositione. Dico quod non semper vnitas
maior est quam ad vnionem similitudinis et conformitatis. Non autem quam ad rem
mutue predicacionis per eo quod ista que conueniunt in vna natura non predicantur de se
ita mutuo sicut ista que concurrunt in vna persona per eo quod natura dicitur quod que
ypostasis autem dicitur suppositum proprium. Quia autem affirmatur ad mysterium
ypostasis autem dicitur suppositum proprium quia autem affirmatur ad mysterium
ad superius et non econuerso. Vnde cuicumque subicitur iste homo potest subici homo
et animal sed non homo potest subici alteri. Sed econuerso non sequitur de quocumque potest
animal potest et homo. Ymmo est in quibus ita quod vna ypostasis subest duabus
naturis est ista inuicem subiciuntur et per quas predicantur. Quia autem vna natura dicitur de
pluribus non est necesse ista de se inuicem predicari. Ad illud quod obicitur quod anima et
racio conueniunt in vna persona et tamen non predicantur de se inuicem mutua
predicacione. Dicendum quod non est simile. Dico proprie ergo eam propositionem quidem quia conueniunt in
vnitate persone atque non tamquam partes constitutiue quarum neutra predicatur de toto
nec per quas de se inuicem. Non sic diuina natura et humana sicut in predictis est
nisi. Alia est vero quia anima et racio sunt partes constitutiue in abstraccione
deus autem et homo in abstraccione sunt ergo de se sunt et hac de causa predicantur de se
inuicem dicitur quamuis in abstraccione de se inuicem non predicantur. Secunde est sola.

Ditas e humanitas / sicut h[ec] Cao e anima / quamuis ista sit va[ra] Cao est
animata / Si intelligatur tamen sane q[uod] deum e ho significat i concretione Co
ncreto cum ipse dicta repr[esentantur] i terminis actualibus / Ad id q[uod] obicitur q[uod] si ho pt de
deo / aut p[redica]tur vnivoce de deo / aut equivoce / Dicendum q[uod] ipse nec vnivoce / nec equivoce
Non equivoce / q[uia] non e diversa hominis significatio h[oc] q[uod] dicitur de deo e de martino
vnivoce non / q[uia] e si ho retineat eandem significationem cum dicitur de deo e de
petro / alio tamen modo comparatur ad petrum e paulum / alio modo ad deum / Ad
petrum comparatur p[ro]ut de forti e tenui / ad deum non i vno ex pluribus / io ad
neutrum predicatorum modorum p[er]tinet e duo predicatores plenarie reduntur / h[ec] ad
possunt i reperiri de vno predicatorum modorum ad decendum / Ad id q[uod] obicitur e dicitur
Deus e ho / aut pt p[er] se / aut p[er] accidens / Dicendum q[uod] neutro modo accipiendo p[er] se p[er]
accidens p[er] se magis non pt / cum non sit eventualitudo vnius ad alterum /
p[er] accidens non pt / q[uia] vnum non e accidens alterius / ut id e neg[otiu]m / Qu[od] e[st] mag[is]
p[er]tinet sub predicta divisione non h[abe]t comprehendi / posset tamen dici q[uod] vnivi humane na[tur]e
ex parte dei non dicitur accidens s[ed] ex parte na[tur]e assumptae / vnum quodam[m]odo e[st] p[re]cio
posset dici p[er] se quodam[m]odo p[er] accidens / p[er] se comparando divinam vnum ad p[ri]m[u]m
i qua e vno de q[uo] p[er] se predicatur / p[er] accidens posset dici humanam vnum comparando
ad p[ri]m[u]m cui h[abe]t vnivi p[er] gratiam / Ad id q[uod] quicitur / vtrum ho predicetur absolute
vel relative / Dicendum q[uod] dici relative e duplex / vel relatione implicita vel ex-
plicita / Cum ergo dicitur Deus e ho / ho p[redica]tur de deo quodam[m]odo absolute / quodam[m]odo
relative / absolute q[uantu]m ad p[ri]ncipium relationis exterioris / relative q[uantu]m ad
p[ri]ncipium relationis interioris / est enim sensus Deus e homo / i deus e vnitus humane na[tur]e
Vnde ho de deo e deus h[abe]t dici de homine / Ad id q[uod] obicitur / q[uod] si
pt ho de deo / aut p[redica]tur i pluribus / aut i minus / aut i eq[ui]ualenti / Dicendum q[uod] quodam[m]odo e eque p[ro]ut ois
i quo p[ar]tium e subiectum se habent ut excedens e excessum / ut cum dicitur ho est
albus / ut e i proposito / Nam e si ho dicatur de aliquo supposito dei / non tamen
dicitur de quolibet / nec e converso sit non omnis ho e albus / nec omne album e ho
Ad id q[uod] obicitur q[uod] sicut h[ec] e vera p[ro]p[ter] filium Deus e ho / Ita h[ec] p[ro]p[ter] patrem e
vera / Deus nove ho / Dicendum q[uod] non e simile / q[uia] sic e i p[ro]p[osi]c[i]o[n]e / li deum sint / iste t[er]minus
deus p[ro]ut h[abe]t vnum terminum quibus pro suppositum pluraliter / p[ro]ut vnum terminum distincti
pro formam singularem / e io q[uia] vnum h[abe]t terminum quibus locutionem pt reddere veram
p[ro] vno supposito / q[uia] non vnum h[abe]t terminum distinctum / io non refert si proponatur vel
preponatur ei negatio / vnum i neg[ati]va negatur p[ro] omnibus suppositis / quamvis i
affirmativa possit reddere locutionem veram p[ro] vno solo / e io h[ec] e f[a]l[s]a
Deus non e ho / q[uia] p[ar]tium removetur non tamen p[ro] patre s[ed] e p[ro] filio / e ex hoc
nec[essari]o se[quitu]r q[uod] affirmativa e o[ppos]ita sit vera / h[ec] s[cilicet] Deus e homo / vnde si queratur
quanta e ista propositio Deus e ho / vnde e q[uod] p[ar]te h[abe]t na[tur]e sin[gularis] i indefinite
m[odo] sit vtraque i na[tur]ali vel remoto vel contingenti / Dicendum q[uod] i m[ateria] gen[erali] p[ar]tium
s[u]b[iectu]m se habent sic excedens e excessum / e e i proposito / e predicta propositio re-
duci h[abe]t ad m[ateri]am rem / sapit tamen ad de m[ateria] na[tur]ali p[ro]pter h[oc] q[uod] e na[tur]e q[uantu]m e de se

st ad intrīce dispate / sz p ꝯtrm vniōis st ꝯiūcte & q̄ nāles sūe

Scdo quitur vtrū h' sit admittēda Deus fcus ē hō / & qr̄ n̄r Jo i
Vbū caro fcm est Sz caro ut dr augg nō stat i p pte sz p
toto homine / go sic h' ē vā Vbū dm̄ fcm ē cāo, multo magis h'
erit vā Deus fcus ē hō / Ite i symbolo Incarnatus & hō fcus ē
Ite augg tanta fuit illa vnio q̄ faceret hoiem dm̄ & dm̄ hoiem
go si vnio illa fecit dm̄ ēē hoiem cū omībus actiua infert sua
passiua / et deus fcus ē hō / Ite p' incarnacōem deus ē hō sz an̄
incarnacōm nō erat hō / sz quicūq mō ē hō & prius nō erat
hō ē fcus hō / go si deus ē hō deus fcus ē homo / Ite eciā ē hūani
q̄ hoiem fieri / sz h' simpl'r concedit' deus ē hūatus / go simpl'r co
cedi' ē Deus fcus ē hō / Cz ꝯmutatū ēē ē super' ad fcm ēē
Sz h' simpl'r ē fa Deus ē mutatus / go & h' Deus ē fcus homo
Ite fcm ēē psupponit fi' & fi' ponit impfcōm / go de quocūq
ē dicē fcm ēē ē dicē impfcōm / sz hc dicē de deo ē falsū
go & ista ē fa Deus fcus est hō / Ite quācūq dr̄ hc fit illud
tmīg h't vdm̄ cōplemti vel eius ēē q fit / ut cū dr̄ homo fit
albus notat' albedo ēē cōpletū hoīs / sz fals ē q hō / g° cū dr̄
Deus fit hō notat' fi' cōplementū dei / sz fals ē q hō aliq cōpletū
deo tribuat / go pdca locu° simpl'r erit fa / Item adiectiuū ponit
rē suā ēē sui substātiui Cz hc adiectiuū fcus cū eadē ēē sbiecti
& ptū potius subiacet sbo qm̄ pto / q pz q dr̄ Vbū ē fcm cāo /
g° iste tmīg fcus ponit ēē dnm̄ suppoīs rē sua / go pdca locu°
nominat aliquā factionē ēē dei / sz h' ē fa cū nª ēē deus posset
ēē factio ul' monarc / go fa erit pdca locucio / Ite quācūq pt
ad de aliq° cū determinacōe nō demittē pt pdi simpl'r / sz iste
tmīg hō nō dimittit de vōe eius q ē fcus / go sic h' erit vā Deus est
fcus hō / h' erit vā Deus ē fcus / sz h' ē ꝯ symbolū q dr̄ q nō
fcus nec creatus sz genitus Dico dicēdū q cū quid de hac locucōe
Deus fcus ē hō / impo' id q cōsuetū ē pdca locucō multipl'r ē
distinguēda / ex h' q id pricipiū pt ponē rē sua sup totū
ul' ēē altius ex̄mōre alteri / & ēē vnū ex̄ōnnū i ꝯparacōe ad altiū
Si ponat rē sua s. factiōm sup totū. vā erit locucō & est sensus
Deus fcus ē hō i. fcm ē ut deus ēēt hō & hc quidē fcm fuit i ope
incarnacōis / Si at ponat rē sua ēē altius ex̄mōre alterī i ꝯparacōe
ēē pticulare ē sensus Deus fcus ē hō i. deus ē hō qui quidē fcus ē
sine pducc͡ōe & hc quidē vm̄ ē / Si at ponat rē sua ēē vnū
ex̄ōnnū i ꝯparacōe ad altiū / sic ē sensus Deus fcus ē hō i. deus fecit
semetipm̄ hoiem p hūanitatis assūpcōem / sicut hō fat semetipm̄
doctū p doctrine acquisicōm / Et prius quidē sensus ē verus & cō
sueti h' usū quem notū ē p locucōib' nr̄e / q hc pricipiū
q ē fcus cū sit mas g'tis aditum & adiectiue vltū n pt ponē rē

sua

Sᵒ

esse copulatum sed vero ponit quoniam est de virtute sermonis esse secundum unum esse
partium. Consequenter autem species est iste quando aliquid tribuitur parti per sermonis virtutem et proprietatem et est tunc
pro usu quem. Cum enim dicimus quod deus filius est homo, non volumus dicere
quod deus sit homo qui productus est, sed volumus exprimere ipsam incarnationem
sine unionem divinae naturae ad humanam. Consequenter non sequitur hoc et sed quem usum et
locutionibus proprietate habet tunc se ad proprietatem et ad improprietatem. Et hoc patet quia cum dicitur
iste filius est homo et homo, hoc participium filius tamen importat, videlicet antecessionem
ex parte subiecti et inceptionem ex parte partium et consummationem ex parte utriusque.
Consequenter enim est ex vi sermonis pro eo quod factum est implicat fieri in proposito autem
est reperire antecessionem ex parte sibi et inceptionem ex parte partium, sed non
est reperire consummationem in supposito dei et ideo filius hic cadit a propria
significatione, quoniam ad tria condiciones non importat consummationem sed unionem
ut sit quod filius dei sit suppositum consummationis, cum dicitur deus filius est homo,
sed quod est suppositum naturae et unitae, sed hic producitur sermo quocumque modo
accipiat aliquam habeat improprietatem quia unitatem habet ... recipitur quia in ex-
pressione fidei nostrae magis considerat sermonis virtutem quam sermonis con-
gruitatem. Cum enim sit fides nostra ut dicit augustinus melius intelligitur quam
profitemur, verum quod dicitur quod excelsa dei balbuziando resonamus.
Concedendum est igitur sermo producitur et vocatur quod hic ... quia asserunt verum esse.
Ad i dicendum quod obiectio prima in quantum quod mutatum esse est superius ad factum esse. Dicendum
quod verum est, sed quod factum esse et fieri actu importet hoc autem est cum dicitur consummationem esse ipsum
suppositum. Non sic autem est in proposito pro eo quod incarnationis opere factum est
ut deus sit homo non secundum aliquam consummationem factam in deo, sed secundum consummationem
factam in altero extremo. Ad ii dicendum quod obiectio quod factum esse praesupponit fieri et fi-
eri dicit imperfectionem. Dicendum quod fieri dicit imperfectionem esse in quod dicit mutationem in
propria autem non dicit esse diminutionem nec imperfectionem sed solum esse hoc
ut esse in ... ponit imperfectionem proprie ... opere secundum ... quia in sit est fit factum esse.
Ad iii dicendum quod obiectio quod cum infectionibus est complementum. Dicendum quod idem est verum quando quod non
fieri esse praecedit vel sequitur saltem aliquam mutationem secundum aliquam proprietate
absolutam non sic autem est in proposito, quia sicut iam dictum est ex parte dei non
dicitur nisi habitudinem unionis. Ad iv dicendum quod obiectio quod filius cum sit participium potest
vere sua esse secundum ut cum dicitur ... est factum ... Dicendum quod et si trahat
... suppositum, tamen quia non respicit ipsum absolute sed in relatione ad partem
ideo non ... componat esse ipsum ad absolutum, ideo ad veritatem sufficit
ut esse secundum ponat antecessionem et unionem ... partium et hoc quandoque recipitur in
proposito. Ad v dicendum quod obiectio quod homo non dicitur de verbo ... quod est ... Dicendum
quod verum est tamen non ... est filius homo ... est filius, non proprie divinae sed proprie
denominationis mutatur. Non enim ... est albus in ... quod est
albus quia non dicitur de verbo ... quod est album, sed quia aliter denominat
album cum dicitur cum adiuncto, aliter cum dicitur absolute. Sic et in proposito et ... est.

Tertio quaeritur utrum haec sit concedenda homo est factus deus. Et hoc probatur in speciali
Et quod ... auctoritatem augustini talis fuit unio quae faceret deum hominem

et hominem dominum, ergo si fecit hominem dominum, homo ergo factus est deus. Item homo est
deus et ante incarnationem non fuit deus et incarnatio non est dei opus
ergo per incarnationem homo factus est deus. Item sicut haec est vera Deus est homo
Ita ergo conversa: homo est deus, ergo pari ratione sicut haec est vera deus factus est
homo, haec est vera homo factus est deus. Item hominem esse dominum est verum, aut est verum ratione
aeterna aut ratione temporali. Si ratione aeterna, ergo ab aeterno verum fuit dicere
hominem esse dominum, sed hoc est falsum, ergo etc. Si ratione temporali, ergo hominem esse dominum
est temporale, et omne tale est factum, ergo est factum hominem esse dominum, ergo homo factus
est deus. Contra, si verbum fieri se habet per modum substantialis et praedicat ipsum terminum,
sed homo verus dei nec incepit modo se habere, ergo haec est falsa simpliciter: homo est factus deus.
Item dicitur homo est factus deus, aut homo tenetur ratione suppositi vel ratione formae.
Non ratione formae, quia non potest deus de homine ratione formae, si ergo est verum
ratione suppositi vel hypostasis, sed hypostasis illa est hypostasis filii dei,
ut ratione suppositi dicatur quod homo ratione illius sit factus,
et illa est aeterna, ergo et deus illa est falsa simpliciter dicendo quod homo
deus. Item quia deus factus est homo, deus est homo novus, ergo a simili si homo factus est deus,
deus. Item quia homo est deus novus sive recens, sed hoc est impossibile, ergo etc. Item quia homo est
homo est deus novus sive recens, sed haec est falsa, ergo et prima.
Ad hoc dicendum quod praedicta locutio qua dicitur homo factus est deus distinguitur.
Alia conceditur quod praedicta, qua distincta est praedicta: deus est factus homo, ex eo quod
per hunc modum quo distincta est praedicta: Deus est factus homo, ex eo quod
verbis huius participii factus poni potest construi, vel ut praedicatum ut utrumque,
verbis huius participii factus poni potest, homo factus est deus, id est
communiter in primo sensu locutio est vera et est sensus: homo factus est deus, id est
factum est ut homo sit deus et hoc quidem verum est. Si autem determinet praedicatum est sensus
homo est deus qui factus est, et hoc quidem falsum est. Si autem cadat utrique est sensus:
homo est deus qui factus est ad praedicatum est sensus: homo factus est deus
communiter et dicitur ordinem sibi ad praedicatum, et hoc quidem adhuc falsum est,
id est qui prius erat homo factus est deus postquam et hoc quidem adhuc falsum est
quod esse hominem non antecessit in supposito esse dominum. Hoc dicimus esse aliquem
inchoatum. Et patet quod ista locutio si aliquando possit concedi in primo sensu
in duobus aliis concedi non potest. Non magis est in usu: homo factus est deus
in scriptura. Si autem alicubi
inveniatur: deus factus est homo, et vel inveniatur in scriptura, si patet
legatur vel inveniatur tunc primum sensum est accipiendum. Et per hoc patet
ad utrumque partem inducta. Unde rationes quae ad primam partem inductae
sunt non concludunt, sicut patet.
Quae autem procedunt secundum primam ... Aliae enim non concludunt, sicut patet
... quae autem procedunt secundum aliam ... ad aliam partem inductae procedunt secundum alias duas interpretationes,
... ad aliam partem inductae ut patet determinat sic patet,
ut patet parum cadit in concessione ... ut patet determinat ... sic patet
aspicienti. Ad id quod ultimo obicitur de generatione, de quo idiomatum communicatione dicitur
quod unio ita facit generationem idiomatum. Dicendum quod absoluta generaliter intelligitur
illa nomina quae important unionem. Unde non sequitur: divina natura assumpsit
humanam naturam, ergo homo assumpsit divinam naturam, sicut nec in proposito sequitur.
Tunc enim dico hominem esse factum dominum, dico hominem esse deo unitum,
et tale idioma deo non generatur per unionem, pro eo quod ipsa unio est
vinculum importat diversitatem et distinctionem, et ea praesuppositorum ad idioma
generatam, et ideo talia idiomata unionem importantia non sunt generata, et per hoc videri potest
adulterium obviat ... gratia

Quantum ad tertium articulum quaeritur de locutionibus exprimentibus unionem praedestinationis et circa hoc quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum haec sit concedenda: filius dei est praedestinatus. Secundo quaeritur de hac: filius dei est praedestinatus esse homo. Tertio quaeritur de hac: homo praedestinatus est esse filius dei.

An filius dei sit praedestinatus

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum filius dei sit praedestinatus. Et quod sic videtur: haec conceditur: filius dei est homo; sed omnis homo aut est praescitus aut praedestinatus; sed filius dei non est praescitus, ergo praedestinatus. Item exceptis vocabulis importantibus unionem necesse est esse idiomatum communicationem; sed vocabulum praedestinationis unionem non importat quantum est de se; ergo cum homo sit praedestinatus et homo sit filius dei, necesse est quod filius dei sit praedestinatus.

Con[tra]

Item magis repugnat temporale aeterno quam aeternum aeterno; sed esse praedestinatum dicit quid aeternum; sed omne conceptum et natum est quid temporale; sed haec conceditur: dei filius est natus de virgine; ergo et haec: filius dei est praedestinatus. Item mitti non dicit aliquid nisi ex tempore, pro eo quod effectum dicit temporale; sed semper conceditur: filius dei est in carne missus; ergo multo magis ista concedi debet: filius dei est praedestinatus. Item praedestinatio non est nisi ad ea quae praeparatio gratiae in praesenti et gloriae in futuro; sed filio dei Christo collata fuit gratia et gloria in tempore et promissa [illegible] ab aeterno; sed unicuique convenit diffinitio et diffinitum; ergo necesse est filium dei concedere esse praedestinatum. Item haec vera: filius dei est praedestinatus in quantum homo; sed ista determinatio homo non diminuit ab esse simpliciter; ergo ipsa subtracta sequitur inferre filium dei simpliciter esse praedestinatum. Contra: ergo ad verum non sequitur [illegible] quia locutio praedicta: filius dei est praedestinatus, nullo modo sit concedenda. Sed contra Augustinus: praedestinatio [est eius] qui nondum est; sed verba dicunt [illegible] qui in unigenitum dei loquitur improprie; putat enim eum in[ter] eos esse connumerandum qui antequam fierent praedestinati sicut ceteri; ergo improprium est dicere filium dei esse praedestinatum. Item semper ad Romanos 8: quos praedestinavit hos et vocavit; ergo praedestinavit non existentes, vocavit ad [illegible]. Si ergo praedestinatio est non existentis et filius dei semper extitit, nequaquam [dicitur] praedestinatus esse. Item praedestinatio de ratione nominis dicit antecessionem praedestinantis ad praedestinatum; sed filium dei nihil antecedit cum sit aeternus; ergo non congruit ei inter praedestinatos numerari. Item neque semetipsum praedestinavit. Sicut enim aliquis est qui creat, aliquis est qui creatur, sic et quod praedestinat et qui praedestinatur; sed omnes quotquot praedestinantur a filio dei praedestinantur; ergo [illegible] est concedendum: filius dei est praedestinatus. Respondeo dicendum quod quamvis haec sit concedenda: Christus est praedestinatus, pro eo quod Christus nominat personam in duabus naturis, et haec: Christus est praedestinatus in quantum homo ratione determinationis adiunctae, haec tamen non recipitur: filius dei est praedestinatus, et ratio huius est propter repugnantiam intellectuum, quia quamvis [illegible] filius dei [illegible] respicit aeternitatem [illegible] repugnans, nam vocabulum praedestinationis ita importat esse praedestinatum vel habitudinem effectus ad causam vel acceptationem personae per gratiae [donum] et inchoationem quantum ad esse.

Re[spondeo]

Praedestinatum dicit 3:
1° habitudinem effectus ad causam
2° acceptationem per donum gratiae
3° inchoationem quantum ad esse.

Et p'm int' tu ht q' desten' a vbo passiuo, 2m no int' tu ht q' des te' ab actu diuie ordie i fine, 3m int' tu ht q' po' a ppoic'e diuie accessionis sicut ab hac ppone p' ego filius dei d' i' az pm ut ccam no ut effm, d' eni iaz pm put copetit illi filiacio p' m no p' eorie dom d' z illa pm ut eterna no ut hnte initium expsse e repugnans int' tum int' sbm z pdm z pt repugna ita reduci ad aliquy gen oppoinb vz contradccoib, g'viet z relcoib.
Et p' hac tpre repugnanciam no admittunt magri p'dcam locucoz vm cocede s' r'ob ad ptem istam. Ad i' ergo q' obi' i gru p' q'h
1 cocede' filius dei e ho dic q' no e i repugnans int' tum, ymo pos
cosonans, homo eni noiat unu hilem ad vnionem no sic at hc
pm pdestinatu z io no s'c' ex hc q' si filius dei e ho q' pp' hc
sit psatus ul pdestinatus ni addar' ei h' q' homo. Ad i' q' ob'
2 sit psatus ul pdestinatus ni addar' ei h' q' homo. Ad i' q' obi'
q' conitacio y dictu e i omib' exceptis nomib' inptalib' vmoz
3 dic q' no sunt s'c' i' a excipienda noia h' z notabi' i' ex quib' co
surgit int' tum repugnancia z tale e notabilim pdestinacois z
cosilia sic melius maifestabi' i' dic' ubi qui' utip h' sit gnerada
filius dei e cata. Ad i' ud' q' obi' q' magis repugnat tpale etno
qm etnu etno dic q' vnu e de eo q' e pure etnu, de eo at q' e
sic etnu q' de suo pmario d' z conotat ad tpale no ht
4 mitate maiore qui sic inptat ad tpale q' diuie ht oppone
ad etnu sic e hc pticipiu pdestinatus. Ad i' ud' q' obi' de missioe
q' quuis sit tpale cocede' filius dei ee missus dic q' no e simile q' z si
mitti dicat q' tpale tn' i' tpale no d' poni te dina pm h' te
ad catu, te no dina pm ponit sonj etn' te emanate h' pdestina'o
te ipm pdestinatu tpte poit int' tu qui repugnat p' etnit z
7 io quuis sane posse' coced' filius dei e missus no sane pt co
cedi filius dei e pdestinatus. Ad i' ergo q' obi' q' filio dei ppata fuit
gra i pnti z gla i futo dic q' si xo ppata fuit gra a voce huae ne
no tn' voce dine z io sicut p'a locucio nega' qua dr filius dei e
pdestinatus ni adda' determina' h' quat z voce eius adda' attendi'
ipa pdestina' sic neganda e da locucio i q' po' pdestinacois
6 diffinicio ni adda' hec determinacio h' q' ho. Ad i' ud' q' obi'
q' h' determinacio h' q' ho no diuinit dic q' quuis no diuinat de
voce pdestinacois fa' tn' q' pdestina' re' sua ponat circa
ypostasi x' voce huana ne no voce dine z tollit repugnancia
int' tum. Cu at simp' infer' z dr filius dei e pdestinatus, cu
filius dei denoiat pm x' h' dina nm, tunc e i repugna' int'
tm z io no tz e' pcessus no q' e i palogis h' q' z simp' h' e i palogis
hactenus. Quod eni q' x'o voce huae ne e eqnunc voce dine.
Secdo qui' de hac, filius dei pdestinatus e ee homo, z q' sit ya
vr' e p' intentu i ista qui d' ea h' qualis tn' opiniou ee gre
Item h' ipm ut' voce tm repugnat ul amp' filio dei h' q' i pdestinan'

Sed licet concedatur filius dei est factus homo, quaeritur tamen an filius dei est predestinatus
esse homo. Item prophetia illa qua dicitur Ysaie vij Ecce virgo concipiet dicitur esse
prophetia predestinationis, ergo quod verbum eadem fuit sicut ex tempore fuit prophetatum
et impletum ita et ab eterno predestinatum, ergo sicut ex tempore factus est homo
ita et ab eterno predestinatus est esse homo. Item filius dei est homo per gratiam
adoptionis(?), non per gratiam unionis(?) ... per gratiam. Sed omnis gratia quecumque data
alicui ex tempore preordinata fuit et preparata ab eterno; sed hec non est ad gratiam
predestinari, ergo videtur quod hec filius dei est predestinatus esse homo est concedenda.
Sed quia predestinatio est vere gratie et glorie non videtur necesse esse hominem dicere
naturale non donum gratuitum, ergo videtur illiquis(?) debet dici predestinatus. Item
nota secundum quod iste predestinatus est habere gratiam et gloriam, ergo est predestinatus,
ergo similiter secundum filius dei est predestinatus esse homo, ergo est predestinatus. Sed hec
est negada filius dei est predestinatus sicut ... ergo ... Item predestinatio
dicit antecessionem non solum ... sed ... predestinationis, sed quamvis divina
provisio precessit humanitatem unionis, non tamen precessit divina providentia sive dicatur
ab eterno sive ... negandum est filium dei predestinatum esse, ergo
falsa est predicta locutio scilicet filius dei predestinatus est esse homo. Item quamvis predestinatio
ad aliquod donum gratuitum ... sed filius dei cum factus est homo nulla
fuit facta gratia illi persone filii dei sed solummodo humanitati, ergo videtur quod non
filio dei competat ista predestinatio. Ad quod dicendum quod cum hoc participium
predestinatus dicat antecessionem temporis potest eam importare vel respectu subiecti
vel respectu predicati vel respectu totius copulati. Si autem importat antecessionem respectu
subiecti tunc est sensus filius dei est predestinatus esse homo id est filius dei ante provisus
est esse homo quam esset filius dei et homo; falsa est predicta locutio. Si autem importet
antecessionem respectu predicati tunc est sensus filius dei provisus est esse homo id est cognitus
vel provisus fuit esse homo non antequam filius dei esset sed antequam esset homo.
Si autem importet antecessionem respectu totius dicti tunc est sensus filius dei
est predestinatus esse homo id est predestinatum est ut filius dei sit homo.
Sic igitur potest esse triplex sensus predicte locutionis. Et unus quidem falsus est,
duo autem sequentes sunt veri, et quantum ad istos duos sensus sequentes
recipitur predicta locutio ab omnibus opinionibus ut magister dicit in littera, et ideo secundum
hunc sensum concedimus eam esse veram. Ad id autem quod postea obicitur quoniam
quia predestinatio est vere gratie et glorie non videtur necesse, dicendum quod cum vocabulum pre-
destinationis per se proferatur claudit in se ... gratie et glorie ut putatur
cum dicitur ab esse simpliciter predestinatus; cum autem additur ei terminus extrinsecus
solum retinet ... prius significationem scilicet preordinationis sive provisionis,
unde cum dicitur iste est predestinatus habere gratiam et gloriam, predestinatus
tantum valet id est quantum provisus. Et est simile cum dicitur cede; per se tantum valet
quantum locum da, sed cum dicitur cede locum, cede habet solum ... aliquis, et ideo
cum dicitur filius dei predestinatus est esse homo, predestinatus solum importat
provisionem vel ordinationem et ideo importat solum generale hoc; possumus tamen dicere
quod etsi esse hominem de filio dei predicetur esse naturale ... gratuitum unionis

Cont(ra)

9

9

9

So(lutio)

et ideo tale praedicatum non excipit ex vi huius praedestinationis. Ad id quod obicitur quod si
est praedestinatus esse homo quod est praedestinatus dicendum quod non sequitur quia cum prae-
destinatus ponitur inter subiectum et praedicatum potest dicere antecessionem tamen vel unius
quam vel alterius. Sed cum per se ponitur dicit antecessionem vel subiecti et ideo non sequitur
Est praedestinatus esse homo ergo est praedestinatus. Sicut non sequitur
filius dei est praedestinatus sed quod homo ergo est praedestinatus. Nec est
simile de aliis qui destinantur ad gratiam et gloriam quia in talibus prae-
destinatio non tantum dicit antecessionem vel eius ad quod praedicatur sed et ipsius corre-
destinatio non tamen dicit antecessionem in proposito. Ad id quod tertio obicitur
qui praedestinantur. Non sic autem est in proposito. Ad id dicendum quod unde est quod sup-
quod praedestinatio dicit antecessionem vel praedestinationis. Dicendum quod unde est quod supponitur
et per se de aliquo dicitur sed quando in compositione dicitur ad praedicatum aliquod tunc potest dicere
antecessionem vel illius praedicati et hoc modo dicitur in proposito et ideo non cogit prima
obiectio. Ad id quod ultimo obicitur quod quicumque praedestinatus est ei sit aliqua
gratia. Dicendum quod praedestinatio vel eius importat gratiae collationem vel eius
importat antecessionem. Cum autem dicitur filius dei praedestinatus est esse homo
Non conceditur sed quod praedestinatio importat antecessionem vel subiecti sed solum
sed quod importat vel praedicati et ideo non notatur quod aliqua gratia fiat ipsi filio dei
sed filio hominis et hoc quidem verum est et ideo prima obiectio et ceterae praecedentes non
currunt ut sed in his sed quae praedicta locutio non recipitur.

Dubitatio. Circa quaeritur de hac: homo praedestinatus est esse filius dei. Utrum sit
concedenda. Et quod non videtur. Quia cum praedestinatus est esse filius dei
intelligitur. Sed hoc dicitur aut de filio hominis aut de filio dei, sed non de filio dei
ergo de filio hominis. Item in glossa: praedestinatus est Christus ut qui fuit
filius hominis esset in carne filius dei; esset in virtute filius dei, sed Christus nominat
tunc hominem. Ergo homo est praedestinatus esse filius dei. Item quanto
maior est gratia tanto indignior; sed attendi praedestinationem
Sed gratia unionis per quam homo est frater et dei filius maxima fuit
que simul in se continet gratiam et gloriam. Si ergo homo primus est filius
dei esse per gratiam, etiam videtur quod praedestinatus est esse filius dei. Item praede-
stinatio non attribuitur filio dei propter antecessionem, quae quidem
non competit filio dei sed quod deus, sed haec antecessio bene competit homini sed quod homo vere
videtur quod non competat praedestinatio. Ergo si non datur tamen illi homini gratia
per quam sit bonus sed et per quam sit filius dei. Videtur quod haec sit concedenda.
Sed contra. Si homo est praedestinatus
homo est praedestinatus ut sit filius dei. Sed quando si homo est praedestinatus esse filius
esse filius dei et filius dei est homo ergo filius dei est praedestinatus esse filius
dei; sed hoc est falsum ergo et prima ex qua sequitur. Sed contra ex hac homo est praedestinatus
esse filius dei ergo et cetera. Item praedestinatio non est nisi praevisio; ergo si homo est praedestinatus
esse filius dei aliqua persona est praedestinata esse filius dei. Aut increata
aut praeincreata. Sed non increata quia tale non excipit praedestinatio. Ergo praeincreata
sed praeincreata non convenit praedestinatio. Ergo videtur quod non debeat recipi praedicta sermo.
Item quicumque praedestinatur an-
tequam homo est praedestinatus esse filius dei. Item quicumque praedestinatur ante
cedit et ad quod praedestinatur tempore aliqua sed homo non tempore non antecedit
filium dei

Esse filium dei
competit deo
[illegible] [illegible] ... filius dei praedestinatus est et filius dei
... [illegible]
antecessio quae importat praedestinatio
... [illegible] ... filius dei praedestinatus est ... filius dei
filius dei praedestinatus est [illegible]

ego mi' q sermo predicatus non dicat contradictionem. Iste tamen dicitur homo est predestinatus
esse filius dei, aut hic intelligitur sic quod homo, aut sic quod deus. Non sic quod deus, quia hic constat.
Ergo intelligitur sic quod homo, sed quicumque est nunc predestinatus ab eterno fuit
predestinatus, ergo sic quod homo ab eterno fuit predestinatus esse filius dei.
Sed iste terminus homo supponit verbo de preterito, ergo supponit pro preterito,
ergo si ab ab eterno fuit predestinatus esse filius dei, ab eterno ab
fuit homo, sed hoc est falsum, ergo et primum. Respondeo. Dicendum quod ista locutio distingui
habet pro eo quod modum pro quem distincta sunt prius posita, ex eo videlicet quod hoc
principium predestinatus potest dicere antecessionem vel subiecti vel predicati
vel totius copulati. Si dicat antecessionem vel subiecti, falsa est locutio
et est sensus: homo antequam esset homo prius est esse filius dei. Si autem notat
antecessionem vel predicati, falsa est locutio. Est enim sensus: homo prius est esse
filius dei antequam filius dei esset. Si autem notet antecessionem vel totius
copulati, vera est. Est enim sensus: homo predestinatus est esse filius dei, id est predestinatum
erat hominem fieri filium dei, et iste sensus ab omnibus opinionibus recipitur.
Et ideo secundum quem locutionem concedi potest predicatus sermo et concedere sed verbis
que hic ponuntur. Ad primum dicendum non quod primo obiicitur in contrarium, quod si homo est predestinatus esse
filius dei, quod tunc filius dei est predestinatus esse filius dei. Dicendum quod non sequitur,
quia sicut predicatum est quantum ad notabilem predestinatum, non est quantum ad predicatum
ymo est sophisma secundum accidens in predicto processu. Non enim sequitur. Diuina prouisio precedit
x[...] sic quod est filius virginis, ergo sic quod est filius dei. Ad secundum dicendum quod obiicitur quod predestinatio
est vel presentis. Dicendum quod si est vox presentis non est vox pluralis, sed aliquis nunc est, id est non
oportet ad hoc quod predicatur in re predestinatio antecedat tempus simpliciter, sed sufficit
si antecedit eam vocem aliquis nunc est, id est cum dicitur homo est predestinatus esse filius
dei, non obstat quod illa persona eterna non est predestinata. Dicendum quod verum est, sed quod eterna
potest tamen ei convenire vocem nunc temporalem assumptam. Ad tertium dicendum quod obiicitur quod predestinatio
antecedit id ad quod predestinatur. Dicendum quod verum est et id non habet instantiam quia
predestinatio actiue supra dicit vel gratie et glorie. In proposito autem nomen predestinationis
extenditur ad statum per prouisionem vocis destinationis adiuncte
sic quod in precedenti probatum visum est. Possibile tamen dici quod predicatum verbum intelligitur
quantum vocabulum predestinationis dicitur antecessionem non semper vel subiecti
sed et vel predicati. Sic autem non est in proposito, oportet et intelligere de re ad quam quibus
predestinatur non simpliciter sed in comparatione ad ipsum qui predestinatur.
Non enim oportet quod id quod predestinatur sit antecedens vel gratiam simpliciter,
sed semper quod est in eo et non habet instantiam in proposito. Nam et si filius dei precedat
hominem, non tamen prius in ea homini quam homo sit, ymo pro iam prius est humanitas
quam vniretur precedit verbi. Ad quartum dicendum quod obicitur utrum homo predestinatus sit esse
filius dei, aut sic quod est deus, aut sic quod homo. Dico quod sic quod homo et tunc fuit ab eterno
[...] ergo supponit pro preterito. Hic continuatur de verbo preteriti temporis quod non
habet vim ampliandi ad futurum. In hiis enim que habent vim ampliandi ad futura
pro eo quod claudunt in se actum de futuro predicata vel non habet locum et est
in proposito, quia predestinatio connotat presciam alicuius futuri, et ideo oportet istud terminus

homo

ve et pti suppone p ptit / Alia e t io qr amplhat ad ome tpc
qr pdestinato no pont ve sua t pdestinato h t pdestinate
sit laus no i laudato sed i laudate / t io sicut laus no e de puti
h t de ptito t futo ita t pdestina ptita pt ee de eo q e futu
Et ista clare sut melig p ea que i pmo lio dca sut
Circa pte ista st dubones ce lecum t pmo quir de h q dr In exe
plicatoe e mistiu h g ymoib quo e vo ptiu Vr ome e a vnice
ee pte t pte / q sup lenit v Decima pte re glo decima pb
effi e huaitas Q. Effi at mesua triu modioz sit triticc / t
sicut se ht sign ad sign ita sigtu ad sigtu / h sign e pb sig
go t sigtu pb sigti / go t huaitas pb p Ite i symbolo dr sit
aia vonal t caro vng e ho ita deg t h. v e xp. Sz aia t caro st
ptes hois go huaitas t diuitas st pb Et cu quu tradr ibu

Pars. — Dno ddm q pb multis moib dr pmo dr s quit ome q ueit
i opone alicq sine h reale opony sine h rony t h mo ia q ca
dut i diffone dur ee pb ves notifite / Alio dr pb e q net
i costitucoe alicq h ve t nun sine hat quit sine no / t h
mo aia pb e ri aiate / Zoo dr pb mags ppe e q ueit i
costitucoz alicq h ve t nun / t h quit gtinua ul discreta
sicut mang t pes e pb corps t biaig pb gtinay / Aoo dr pb
mags ppe q ueit i costitucoz alicq reale ul quititatiua h
cata t detmiata mesura ita q aliquo ub supta redit con

17 — t ista pb dr aliqta eu ppissime queuit intencois ptib / Cu
go quir Vtru huma na sit pb xpi q si pb accipiat quit
pmo mo concedi pt q e pb Si eni quib ueit notificar q sit
xps dicet ipm vna ypostasi i duabz natib diuina t hua
Si at pb ppe accipiat sit huma na no dr pb xpi t h mo
nt ubu mgri i lra t p h pz iuo ad obia i talibz eni oe
similitudo oioda / Ite quir de h q dr Dam No hoiem de
ificatu dicig h deu t hoiem fcm Vr eni fm dicere Sic

Deificatu. — eni diuia na huac vnita e ita t hua diuie / go sic dicig
deu humanatu ita t hoiem deificatu / Ite i vnioe diuie ne
ad huam diuia na no e inmutata h hua e exaltata
go hua na mags tcta e ad cofoi te diuie q diuia ad
cofoi mite huae / go pong dz dici t xpo hua na deificata
qu diuia huata / Si tu dicas q denomiaco dz fi a
notori h io solui / qr denomiaco no sopz dz fi a notori
h t a digniori / Si t dicas q ee huatu ptat hitu sic dr
ha opio h no solui qr no tm dr huatg h dr fcus ho
go si deug dve q ho e deg t deg e ho Vr q n mgeus
sit dice hoiem ee dificatu / Dno ddm q h aditu huatu

R[?] — no sopz ptat hitu h t vnionz vii nt a e dice dm ee huat
qu carni vnitu h at q e dificatu t si poss eptace vnioz

imptat simul ordine et successione. Deificatum enim qpo a dite
et stm. Vn deificatu hc e stm ee dm. Et qm huat ab dm te
no ance. io Dam hat no cocedt homem ee deificatum. Et
dd q Dam no negat simpr sz q no eiua ppa hoc e dfsty
sit het dege e stus. Nayce dt 3o li oz stie q no sz extima oz
ne ut cofusionem cao dfsta e. tm enim nalet dice carne ee
dficata qm deti ee quicta. io no negat pdcam locne
tqm flam simpr sz no eiua ppa sicut et eq guisa. possz ei
ms fi i hc q dico homem qr ex pte sbi stat p ypostasi
ex pte no appoiti p fa. No sic at ypostasi hg homs e dfia
cu pp fuit degsit e huata. cu no pp fuit hoi sic pzutez obo
Ote quit de hc q dr q no dr ho dmcq. Et ur q sit cocda
p d q hr i li lxxxiiii q. thonende e q i a etna boa expte
que sunt i hoie dmco hc enim mt de xo. Getu dicab hc
vetitatu ee. obr q hc qr sup i li l i dt glo bede et tuib e
yte ho u ho dmcq. go si hc pt dici de alys hoibz multo
magis de xo. Rno dd q hc nom dmcq sz quem usu dr dnq
ss possessiue et similitudine. Vn dr ho dmcq qui posside a
dno ut qui e silis dno et qr sz utmez gpone dist z dt et
despom ei de qo dr ad dnm vell eq dt. cu xo sit dns no e
cocedm ee xm homem dmcum. Est enim ipe nere dns. Et io hc
vetitat aug q ondeb q pt male guave mtu possz tn
mtr voe huae ne q a dno posside et dno assimila ta
dno cat. Et io sic vetitat aug q hc no pt hie sanu mtu
Ad i d q obi de alys homibz dd q no e sile. No enim est
tata dispaio illq hois ad dm quta e aliorz homm.

Dmcus

Q vij

Post pdca inqui oz de sup egit mr de incar. ubi
qm ad unionem natarz et qm ad unois modum. h hac
no pte intedr agere qm ad unionem pdicatu et pptu
Et dividr h ps i ps 3 In qrta pa agit de pdicatu et
pptu respiciectu unm i dis x. Solet at a qugda qui
te pma ps diur i d ps i quarz pa inquit utrum dme ne
copetat hc pprium nasci de ugie. que quidm e ppetas huac
ne. 2o no inquit utru caro xi deat adoari adoa de late
que quidm e ppetas dme ne. i q ix. Investigad oz de
pma ps q gtinet pute q di i p 3 i quarz pa gpat nati
xi de ugie ad dma nm. i 2a no natiuite tpale ad etna
copat. i ar. Cum et sobz utru xo deat dici bis natus. pa ps
dividr i p d i quarz pa inquit qom et detmnat i 2a no
adducit auctes q detmnaoz sua i. Vr at posse pbari
2a at ps sir hz duas i pa moz qom i 2a detmnat i Ad
q dici pt sic. Subdiones at prim manifeste st i lra.

Ad intelligentiam huius partis materie hic quod est duo. primo queritur de
nativitate temporali in comparatione ad divinam naturam. 2o queritur de eius
comparatione ad nativitatem eternam. Circa primum queruntur tria. primo queritur
utrum concedenda sit divina natura est de virgine nata. 2o queritur utrum
nasci de virgine proprie dicatur de natura assumpta. 3o queritur utrum
esse hominem generaliter predicetur de divina natura. Concedenda Divina
Circa primum sic proceditur et queritur utrum hec sit vera natura est de virgine
nata. Et quod sic primo auctoritate hylarii in libro de trinitate x. Nichil vero
natum habet filius, sed habet divinam naturam ergo est nata, sed quod natum est et
naturaliter in primo ex patre, natum est temporaliter de matre. Ergo divina natura
est huius probatur. Item expressius damascenus in libro iii° capitulo xii theotocon
est id est dei genitricem vere et proprie mariam virginem predicamus. sed deus est
nomen divine nature ergo virgo maria est genitrix divine nature ergo divina
natura est nata de virgine. Item expressius augustinus de fide ad petrum. Natura
eterna atque divina non posset temporaliter concipi et nasci nisi
susceptionem veritatis humane ergo in qua natura et proprie dicatur divina con-
cepta et nata de virgine. Item mediatio ordinatur ad nativitatem
vel post ubi non nata est quod incarnata et concedit quod divina natura
sit incarnata ut habitum est supra dist. v^a concedi debet quod sit de virgine
nata. Item assumere carnem non habet quod nasci in utero. sed hec concedi(tur)
Divina natura assumpsit carnem de virgine ergo concedi debet quod nata.
fuit in utero virginis. sed ad nativitatem in utero subsequitur nativitas ex utero
ergo si divina natura nata fuit in virginis utero sequitur quod fuit nata ex
virginis utero. Item magis consonat divine nature nasci de virgine
quam pati quoniam convenit in(firmitati) et infirmitati quoniam convenit fortitudini. sed quod
quod in unione fuit fortitudo infirmata ergo multo fortius
concedi debet divina natura esse nata de virgine. Contra damascenus li. 3o
cognoscitur quod nasci non est nature sed ypostasis ergo nasci de virgine
nature non competit. sed sorti propter hoc nobis et post est nativitas eterna
quam temporalis. sed si divina natura non dicitur esse nata propter filii nativitatem
eternam ut in primo li. ostensum est ergo multo minus non debet dici nata propter
temporalem nativitatem. Item cuicumque competit nasci competit esse ab
alio ergo divina natura vel
alio. sed si divine nature non competit esse ab alio ergo divina natura non
eternaliter vel temporaliter debet dici nata. Item cuicumque competit nasci
competit ratio filiationis ergo si divina natura dicitur esse nata de virgine
divina natura dicitur filia virginis. Item sicut se habent proprietates divine nature ad
humanam sic proprietates humane ad divinam. Sed constat sumpta proprietas humane
i. de virgine nata
in verbo est eterna ergo et ista divina natura in verbo est de virgine nata.
Item quod nasci de aliquo est natura conformis cum eo ex quo nascitur
si ergo divina natura nata est de virgine vera quod divina natura et virgo maria
sunt eiusdem nature quod est falsum et impossibile. Respondeo dicendum sicut dicit magister in littera hec
non recipitur communiter in propria divina natura est de virgine nata et hoc propter duo

vz pp^r uitanda cofusione ppe^ti^tu plures et ppetu nalium sunt centum
que duo pcipue sunt obseruanda ce smonem catholicum et mili fidei
expssum. Non i^r recipi^r q diuina na sit nata de uirgine. ppr
q et na cotie^r q sit nata de pre. et hec e q dt m^r i lra. que
vbs no e de pre genita no m^r de mre nata. Nec vbs ab
filiacoib nom ht i huat^te q i^d no teneat i diuin^te. ppr uitan-
da^m osfusione ppetu nalium no recipi^r. Sicut enim i btissima
trin^te distincte st ppe ad inuice et carz ppetes. sic i xpo nec st
distincte ad inuice et carz ppetes. quamuis queniat i suppto
et io ppetates vniq nc no oz pdi de altm nat abstrcoe co
sidata. nc expo hc intega q diuina na et huana sunt vna eem
sz eni pt de altro i abstrcoe no m^r queire ei solum roe
suppti. vni et roe forme. et io pdicta loco recipi no oz. et gre
st vbs hc ondetes. Ad dubiu hyl dd. q ad ht mppetas
sic expom n^l ht filius u natum. i. n^l ht q no nascedo accepit.
et hc melius i p^a li explanatum fuit. Ad c^m q obi^r de auctte
dam q uirgo maria e di genitx dd. q cocedz e q de nata
e de uirgine. ex hc tn no sz q diuina na sit de uirgine nata
pt eo q hc nom deus qu ht i cocrcoe suppot pn. no sic diuina
na q ht i abstrcoe. vn et ths cocez deus gnat. quamuis h no
cocedz diuina na ul eem gnat. vn i omnib talib pessib
e soph^a s accns. alz enim et alz st diuina na. pt hc nom deus
et aliz p ht nom na. io i n^o cogit auctas c^a. Ad c^m q obi^r
q diuina na dz cocipi et nasci dd. q sic dt m^r i lra. augs
ibi extedit nom nc ut stet i loco pe. et hc quidz ulto us fat
sz quib usq talem mom lo^di no admittit. io ex tali auctte
no oz argui. ymo pos oz expoi. Ad c^m q obi^r q incar-no
e uia ad natiuin^te dd. q vm e ad nati^te pe q e suppom
nc assupte. sz no oz q sit uia ad nati^te nc. Incarn^o ei no
fat quitacom ydioti roe quencei i na sz pos roe gene
i pa. Ad c^m q obi^r q assumere carnem e nasci i uto dd. q
vm e sz q assume id e q i uute sui accipe. et hc mo ppu
e pe. sz at q assumere dr de diuina na accipi^r large. et hc mo
assume no e id q i uto nasci. sz pos carni vniri. Ad c^m
q obi^r q fortitudo e infirmata tc^lb dd. q ibi ar^a no st tra-
henda ad quaa. Alit enim cocer ad dicit ei qui ualt exaltare
deuocoz et eleuare i admiracoe. q tn reprehendere i eo qui
hmoib catholici ppetate et ulte ingiat. passim et alit vnderi q
no e sike. quamuis enim hc nom eem ul na no suppoat p pa
Noia tn appata ut utq et sapp p p supponunt, et locu oz vera
reddunt

ppe^tu pso^m
ppe^tu nalium

Unde sequitur / fortitudo infirma est ei per quam apparet fortitudo dei, videlicet quae est dei virtus et dei sapientia, verbum scilicet pro quibus competit esse dei virtute et dei sapientia / ideo quamvis talia praedicta generantur et attribuantur nobis apparent non tamen sequitur quod attribuantur per inde esse [illegible] et [illegible].

Secundo quaeritur utrum possit nasci de virgine vere dicatur de natura assumpta. Et quod non videtur / Quia eius est generari cuius est generare sed non est eiusdem naturae sed generare est actus suppositi naturae / ergo et generari / sed cuius est generari eius est nasci / ergo si generari competit naturae assumptae convenit ei nasci de virgine. Item verbum scilicet iste generat hunc hominem ergo hominem / sed hunc hominem dicere est dicere personam / hominem non naturam ergo verbum scilicet / si persona est generata quod natura est nata. Item omne quod incipit esse aliquando generari incipit sed humana natura in Christo incipit esse / ut est dare ad generationem incepta esse / ergo fuit concepta et nata. Item Christus natus est de virgine secundum vocem suppositi vel vocem naturae / sed non vocem suppositi quia id est aeternum. Virgine secundum vocem naturae ergo natura humana ipse deus nata de maria virgine. Sed contra / Sicut se habet divina natura ad nativitatem aeternam sic natura humana ad nativitatem temporalem / sed divina natura non est nata nativitate aeterna / ergo nec humana nativitate temporali. Item nativitas ad terminatur vel ad esse naturae in Christo nativitate temporali / sed eius completum dicit personam / ergo generatio non terminatur ad naturam completum / sed eius completum dicit personam / ergo generatio non terminatur nisi ad hoc quod / ergo si haec ad sed ad personam. Item actus et opus non terminatur nisi ad hoc quod / ergo si haec ad sed ad personam. Item actus et opus non terminatur quod humana natura in Christo non dicit dici non dicit unum sed plus per compositionem / videtur quod humana natura dicit simul carnem et animam / sed sicut nata nec concepta. Item humana natura dicit simul carnem et animam / sed sicut non recipi[tur] caro est per propagationem ita et anima per creationem / ergo sic sed non recipi[tur]... ita non debet concedi quod ex quo humana natura in Christo creata esse per creationem / ita non debet concedi quod humana natura est nata, creati esse per generationem / ergo non videtur admittenda humana natura est nata.

Respondeo ad praedictorum intellectum est notandum quod humana natura dupliciter potest accipi. Uno modo ad praedictorum intellectum est notandum quod humana natura dupliciter potest accipi uno modo vocem pro [illegible] constituentium / alio modo vocem formae quibus constituitur totum compositum et utroque modo est verum dicere quod humana natura est assumpta a verbo / Unde est enim quod assumpsit carnem et animam / verum est et quod assumpsit formam generis compositi videlicet humanitatem. Verbum et praedictorum more contingit dicere humanam naturam de virgine natam. Natura si humana natura dicatur compositum sic modo potest concedi quod sit nata de virgine non vocem tamen sed potest scilicet carnis quae in utero virginis concepta fuit et ex utero virginis prodiit. Si non natura humana dicatur forma quibus totum compositum sic concedi potest quod ad hoc fuit nata in Christo non vocem sui sed vocem suppositi in quo habet existere et in quo habet multiplicari / propter quod et dicit philosophus quod natura in producto est forma occulta habet apparere quando ei hoc homo generat hominem. Sic igitur concedendum est naturam humanam in Christo natam esse de virgine secundum praedictorum morem / sed vero modo dicitur esse nata vocem potest constituere per subiecti et quodam modo per actus. Et consyllogismus alio modo potest subiecti quodam modo per actus Licet propter haec alia causa procedat sophistice sed ratio ad hanc potentem inducte / sed aliqua causa procedat sophistice.

Ad primum quod obicitur quod divina natura in Christo non est nata / ergo nec humana / dicendum quod est simile

quia divina natura non multiplicatur in suppositis, sed est una in quantitate et quanto, et ideo non recipit vocabulum distinctivum. Natura vero humana multiplicatur et pluralitatem in persona et in plebe. Hinc est quod quando in divinis terminatur ad personam tantum non solum ad personam unam et ad unam. Ad quartum quod obicitur quod quando terminatur ad eius completum, dicendum unde est per se et proprie, ergo hic tamen non sequitur quia ad unam non possit terminari, sed non terminatur ad unam cum suscepta hypostasi, et hoc quidem verum est. Per hoc patet responsio ad sequens. Ad quintum quod ultimo obicitur quod anima et corpus in esse per creationem, dicendum quod et si sola pars hominis traducta videlicet caro, nihilominus totus homo dicitur nasci et generari, pro eo quod intentio nature non terminatur ad alteram partem per se sed potius hoc coniuncti et perfecti ex altera et ideo totus homo dicitur natus, quamvis tamen ex altera parte traducatur; non enim intendit homo generare carnem sed hominem. Si vero queritur quare non dicitur exprimere in esse per creationem sicut per generationem, dicendum quod generatio non excludit creationem preambulam. Creatio vero cum sit ex nihilo alia excludit productionem, hoc quod dicit per modum cause et immediatam eductionem.

Tertio queritur utrum homo videatur dici de divina natura. Et quod sic videtur: divina natura est per se filius dei propter summam simplicitatem et identitatem. Sed de quocumque praedicatur filius dei praedicatur homo, ergo hec vera: divina natura est homo. Item deus et divina natura convertuntur, ergo de quocumque praedicatur unum et alterum, sed hec vera: deus est homo, ergo hec vera: divina natura est homo. Item divina natura aut est homo aut non homo; si est homo habeo propositum; si non est homo, sed filius dei est divina natura, ergo filius dei est non homo, quod si hoc est impossibile restat quod hec vera: divina natura est homo. Sed contra: sicut se habet humana natura ad esse deum, sic se habet divina ad esse hominem, sed hec est simpliciter falsa: humana natura est deus, ergo et hec est simpliciter falsa: divina natura est homo. Item de quocumque praedicatur esse hominem praedicatur esse mortalem, ergo si divina natura est homo, divina natura est mortalis. Item de quocumque praedicatur homo convenit ei humanitas aut sicut materie humanitatis informanti humanitatem, ergo de eo solo praedicatur homo vere cui humanitas est forma, sed humanitas non est forma divine nature, ergo hec est simpliciter falsa: divina natura est homo. Item si divina natura est homo, aut ratione essentie aut ratione persone; non ratione essentie, quia essentie simpliciter sunt distincte; non ratione persone, quia natura non supponit pro persona sicut dicitur in libro [illegible], ergo hec est simpliciter falsa: divina natura est homo.

Respondeo dicendum quod sicut in libro [illegible] habitum fuit, in divinis est reperire praedicationem per identitatem et per denominationem, sed non usque ad idem omnino. Differt autem praedicatio per denominationem a praedicatione per identitatem, quia cum aliquid praedicatur per modum denominationis praedicatur sub ratione forme, ut cum dicitur pater generat. Cum autem praedicatio est per identitatem praedicatum praedicatur ratione suppositi, ut cum dicitur divina essentia est pater, sicut est divina essentia est ei qui est pater. Et hoc modo non praedicatur ratione suppositi vel quod claudit in se suum suppositum sicut est [illegible] substantiatum. Hinc est duplex modus praedicandi reperimus in divinis in concreto cum modo loquendi ut ad praedicatum ratione forme ad rationem suppositi. Ergo queritur utrum divina natura sit homo, distinguendum est

Rº

q(uia) iste t(er)min(us) ho(mo) dupl(icite)r p(otes)t intelligi p(ri)mo. Q(uia) si intelligat(ur) p(ri)mo voce suppositi
tunc e(st) v(er)a et e(st) sensus divina essentia e(st) homo i(d est) divina essentia e(st) ille qui e(st) ho(mo) et
reducit(ur) ista p(ro)p(ositi)o ad p(ro)p(ositi)onem que e(st) p(er) redemptionem q(uan)tum ad p(ri)ncipale
co(m)po(siti)onem q(uan)tum n(on) ad implicatione(m) clausule p(ro)p(ositi)o p(er) unionem divina
enim essentia e(st) filius dei p(er) redemptionem s(ed) filius dei e(st) homo p(er) unionem
Si aut(em) sit p(ro)p(ositi)o voce forma(liter) sive p(er) mo(dum) cuiusdam denominationis f(als)a
Similiter divina n(atur)a e(st) ho(mo) i(d est) divina n(atur)a e(st) h(uman)itate informata et h(oc) n(on)
e(st) et e(st) sensus divina n(atur)a ... sit conductivus ad p(ri)ma(m) p(ar)te(m)
lo(cuti)o e(st) f(als)a s(ed) s(ecundu)m ... habeat intellectum sit conductivus ad p(ri)ma(m) p(ar)te(m)
inducte. Ad ergo q(uod) p(ri)mo obi(icitur) q(uod) sic se h(abe)t h(uman)a n(atur)a ad esse div(inu)m
te(r)mi(num) Dicendum q(uod) ... e(st) p(er) eo q(uod) h(uman)a n(atur)a n(on) p(otes)t de sua ypost(asi) p(er) redemp(tionem)
sicut divina p(er) p(ro)p(ri)a forma(m) simplicite(r) ve(rum) h(oc) e(st) f(als)um h(oc) e(st) h(uman)a n(atur)a
... h(ab)et n(atur)a h(oc) e(st) divina n(atur)a et ideo n(on) se(quitur) q(uod) sit h(oc) e(st) f(als)a h(uman)a n(atur)a
e(st) deus q(uod) h(oc) sit f(als)a divina n(atur)a e(st) ho(mo). Ad ergo q(uod) obi(icitur) q(uod) de quocu(m)q(ue)
p(otes)t esse ho(minem) p(otes)t esse mortale. Dicendum q(uod) h(oc) e(st) v(er)um q(uan)tum ad p(ro)p(ositi)onem q(uod) ho(mo)
p(er) mo(dum) denominationis q(uan)tum n(on) ad p(ro)p(ositi)onem q(uod) p(ri)mo voce suppositi n(on) h(abe)t
veritate(m). Homo enim cu(m) sit nomen ... voce suppositi p(otes)t p(re)dicari
mortale n(on) cu(m) sit n(omen) additum additum ... p(otes)t de sua ...
id de quo p(re)dicatur ... s(ecundu)m divina essentia e(st) ho(mo) p(ri)mo ergo divina essentia g(e)n(er)at
sit n(on) s(ecundu)m divina essentia e(st) ho(mo) ergo moritur vel nascit(ur). Ad d(ictu)m q(uod) obi(icitur)
q(uod) de quoc(um)q(ue) p(re)d(icatur) ho(mo) ... h(uman)itatis. Dicendum q(uod) v(er)um e(st) de i(ll)o modo p(er)
quo p(ri)mo voce forma(liter) s(ed) n(on) de i(ll)o q(ui) p(ri)mo voce suppositi tunc n(on) s(e)q(uitur) q(uod)
h(uman)itatis insit ei de quo p(re)d(icatur) s(ed) q(uod) ... alicui q(ui) h(abe)t redemptionem cu(m)
eo de quo p(re)d(icatur). Ad d(ictu)m q(uod) obi(icitur) q(uod) h(oc) n(on) e(st) n(isi) voce ... vel p(ri)mo
divina n(atur)a e(st) ho(mo). Dicendum q(uod) et si divina n(atur)a n(on) supponat p(er) p(er)s(on)a ho(mo) tu(n)c p(er)
p(otes)t supponi. Divina n(on) n(atur)a sunt voce ... q(uod) n(on) ... h(abe)t vone
... voce unius ex p(ar)te ... voce n(on) alterius ex p(ar)te ... vz voce

Q(ueritu)r q(ui)n de nativitate temporali i(n) co(m)parac(i)one ad et(er)na. Et p(rim)o
q(ueritu)r ... p(ri)mo q(ueritu)r suppo(sit)o q(uod) i(n) x(rist)o dupl(e)x sit
nativitas v(er)u(m) co(n)cedi sit x(ristu)m bis natu(m) esse. 2o q(ueritu)r utru(m) i(n) x(rist)o
sint filiationes due. 3o q(ueritu)r utru(m) sit n(atur)alis filius voce utriusq(ue)
nativitatis s(cilicet) temporalis et et(er)ne. || Concedi sit x(ristu)m bis natu(m) esse
Circa p(ri)mu(m) sic p(ro)cedit(ur) et q(ueritu)r utru(m). Et v(idetu)r q(uod) n(on) ... de fi(de) ad
Ope(n)ti (?) ... u(n)igenitus d(e)i natus e(st) s(cilicet) ex patre s(cilicet) ex matre. S(ed) p(ri)mo
et 2o nasci n(on) e(st) n(isi) bis nasci. ergo n(on) q(uod) filius d(e)i bis natus e(st)
... Dama(scenus) i(n) x(rist)o duabus nativitatibus veneram(ur). S(ed) ubicu(m)q(ue) e(st) dupl(e)x
nativitas i(bi) e(st) dupl(e)x nasci et ubicu(m)q(ue) e(st) dupl(e)x nasci i(bi) e(st) bis
nasci ergo etc. Item x(ristu)s semel genitus e(st) ex patre h(oc) i(d est) p(er) s(e). Semel
locutus e(st) deus glo(sa) i(d est) filium g(enui)t et semel natus e(st) ex matre et co(n)stat
q(uod) ... n(on) e(st) unu(m) sit temporale et et(er)nu(m) ergo ponunt i(n) ... ergo
... s(emel) facit bis h(oc) e(st) bis natus. Item actio geminata
... passio(n)e(m) ergo si actio e(st) g(e)n(er)atio q(ua)m p(ate)r ... ergo alia et
alia nativitate genitus e(st) x(ristu)s a patre et a matre ergo e(st) plures natus. S(ed)
n(on) ter vel q(ua)t(er) ... bis natus. C(ontra) ... bis d(icitu)r ... actus g(e)n(er)ac(ion)is

Con(tra)

vn no dr ab ad bis fecisse eo q legit & disput/ s3 quo etia a
tempal no e idem actus nec consiliis/ go roe illius duplicitatis nativitatis
no pt dici bis natus/ ad 3m/ scil3 & bis dicit vicissitudinem/ Idem enim e
ad bis fecit & q duabus vicibus fecit/ s3 apud filiu no cadit trans
mutatio nec vicissitudinis obumbratio/ go no d3 dici bis natus/ ad 4m
bis dicit actualem in tempore/ vn generaliter dr ab bis fuisse passus
s3 no generaliter dr bis fuisse homo/ s3 quo q e etia ex parte intellectus
fuit interrupta/ go nunc semper esse fuit/ hoc bis natus e/ Ite hec
adverbium bis imptat actus terminationem/ qz de actu quin no tia
no e dicend ipsm bis expresse/ s3 quo etia no ht terminum/ qz filius sp
gnat a patre/ go r3/ Ite hoc adverbium bis imptat successionis ordinem
s3 cc x quorum etia vel tpal nulla cadit successio/ go si ab no
dr bis natus qui sil gnatur a patre & a matre/ ita no videtur q x dicatur
bis natus/ cu sit verum ipsum dici gnari a patre & a matre/ pe mic
gnat filium & in tpe nativitatis sue virgo maria gt/ Ite in mic tpis
& nunc etnitatis no ponunt in uno cu vnum claudatur in alto/ go cu si
lz natus e a patre i nunc etnitatis & a matre i mic tpis/ no videtur q debeat
dici bis natus vel geminatus/ Rn dicendum q sicut mult pho actus tpor
qre i alio & ao sbo/ ad qz i ao & ao termino/ ad qz i ao & ao tpe
sine mesura/ Cum adverbium innuandi dicatur in actus aliquo
istorum modorum/ ncce e ut imptet ipsm mutari/ adverbium enim
cu sit additum ubi sub voce ubi imptat alicui in qui e ipsius
actus h q actus hc e ex pte tpis sine durationis & iste e ims
qui e ex pte mesure/ Et q hoc adverbium bis imptet mutare
actus ex pte mesure pz p ipsm modum loquendi/ No enim dicitur
bis comedisse ppter duas res qs comedit vel ppter pluritatem
ex pte sbi/ s3 ppter multiplicationem ex pte tpis sine mesure/ qz co
medit i ao & ao tpe/ Cum igitur quo sine x nativitas etia me
sura ipa etnitatis/ & nativitas tpalis ipo tpe/ ita q e ccplexionis
ht i nunc etnitatis/ ista i nunc tpis/ hinc e q concedi pt & d3
x bis ee natum/ Et concedenda sunt rones & auctes ad hoc inducte
Ad 1m go q p o obiicitur i qntum q bis dt eiusdem actus geminationem/ dicendum
q no oz q dicat geminationem eiusdem actus h vnitate vnionis/ s3
sufficit q dicat h quemdam analogie/ Vn sicut concedi pt q
deus & ho sunt duo entia vel res/ No q dicantur due res vel
duo entia equivoce s3 analoice/ Ita concedi pt/ q quo x & etnalis
& tpal sit dupx gnatio/ & e pt concedi q sit bis gnatus/ qz tn se
extendit inis adverbiorum innalium vel ubi qntum inis innalium
q id no e verum de sigm oe gnali/ s3 rel dt actus complexionis/ Ad 4m
dt incessitus hc som e qz adiacet actui tpali/ & io qz quo
x etia no subiacet actui tpali/ no e ncce q qntum ad eam dicatur
incessitus

Ad i(stu)d q(uod) obi(citur) q(uod) h(uius)mo(d)i d(icitu)r interrup(ti)o(n)e d(icendu)m q(uod) i(d) h(ab)et (lo)c(um) in illis actib(us)
qui no(n) mutant(ur) sine interrupt(i)o(n)e sicut legere ul(tra) mo(v)eri p(ro)p(ri)e
ut ad tale. In h(uius)mo(d)i a(u)t(em) actib(us) qui sine interrupt(i)o(n)e mutari p(ossu)nt
no(n) h(ab)et (lo)c(u)m (ist)e sicut celu(m) d(icitu)r e(ss)e h(uius)mo(d)i revolutu(m) (et) tu(m) mot(us) e(ius) no(n)
d(icitu)r e(ss)e discontinuat(us) ul(tra) interrupt(us). Mutacio e(ni)m revolu(ti)o(n)i(s)
no(n) venit ex mot(us) discontinuatio(n)e s(ed) (ex) relacio(n)ib(us) complet(i)o(n)is
(et) (ex) illa relacio(n)ib(us) co(m)plet(i)o(n)e mutacio d(ici)t(ur) p(er) (et) t(em)p(u)s (et) t(ame)n mutacio
interruptar(um) p(er) adulteriu(m). Et q(uonia)m g(e)n(erati)o (Christi) ex p(at)re (et) m(at)re mo(do)
interrupta(m) p(er)ceda(m) ... no(n) s(u)nt p(ro)p(ter) (con)cedi(tur) h(uius)mo(d)i
h(ab)et vnu(m) mutandi ut p(re)dicam ... actu(m) d(icendu)m q(uod)
natu(m) e(ss)e. Ad i(d) q(uod) obi(citur) q(uod) h(uius)mo(d)i interruptat eterna(m) act(us) d(icendu)m q(uod)
eterna(m) act(us) dup(li)c(ite)r d(icitu)r v(n)o mo(do) ex co(m)plet(i)o(n)e, alio mo(do) ex defect(i)o(n)e
tu(m) ergo d(icitu)r q(uod) h(uius)mo(d)i interruptat eterna(m) ... si integr(ur) eterna(m) qua(n)t(um) ad
... mo(do) d(icendu)m q(uod) ... e(st). Sic a(u)t(em) d(icitu)r eterna(m) p(er) defect(i)o(n)e(m)
... mo(do) d(icendu)m q(uod) ... Sic a(u)t(em) ... mutacio(n)i aliq(ui)s act(us) q(ui) no(n) possit e(ss)e
no(n) h(ab)et (lo)c(um) ... h(ab)et e(ni)m actu(m) mutacio(n)i ... Ad i(d) q(uod) obi(citur) q(uod) h(uius)mo(d)i d(icitu)r success(i)o(n)is
sine act(us) defect(i)o(n)e sic tactu(m) e(st). Ad i(d) q(uod) obi(citur) q(uod) h(uius)mo(d)i d(icitu)r success(i)o(n)is
ordine(m) d(icendu)m q(uod) ... no(n) e(st) de necessitate s(ed) q(uonia)m interruptat act(us) g(e)n(er)i-
nacio(n)is (et) success(i)o(n)is (et) ... p(ro)p(ri)e ... sic a(u)t(em) no(n) e(st) ...
(et) c(etera) p(at)z. Ad i(d) d(icitu)r ... q(uod) ultimo obi(citur) q(uod) ... t(em)p(or)ib(us) (et) ... eternit(a)t(is)
no(n) ponu(n)t ... d(icendu)m q(uod) si loquu(n)t(ur) de ... accepto ... h(ab)et
sic a(u)t(em) ... Eternitas e(ni)m (et) t(em)p(u)s s(un)t diu(er)se mensure p(ro)
... (et) p(ro)ducc(i)o que mensura(tur) t(em)p(or)e e(st) alia a p(ro)ducc(i)o(n)e que
... (et) p(ro)ducc(i)o que mensura(tur) eternitate (et) posterior ... (et) i(de)o iste due p(ro)ducc(i)o(n)es p(ossu)nt d(ici)
(et) mensure due ... valet q(uod) vna claudit(ur) i(n) alia. H(oc) e(ni)m no(n) e(st)
... q(uod) tollat ... sic ... s(ed) p(ro)p(ter) quanda(m) p(ro)-
... q(uod) ... r(e)q(ui)rit ordine(m) sive distinct(i)o(n)e(m)

Secundo q(ueritu)r utru(m) i(n) (Christo) sint filiac(i)o(n)es due. Et q(uod) s(i)c ut(ur) g(e)n(erati)o e(st)
v(er)o sine ... filiac(i)o(n)ib(us) ... s(ed) i(n) (Christo) e(st) dup(le)x
g(e)n(eraci)o ergo e(st) dup(le)x filiacio, multiplicata e(ni)m ca(usa) multiplica(tur) ... et
... multiplicato vno ... multiplica(tur) (et) reliquu(m)
effectus. Item ... ad ... Et q(uonia)m ... d(icitu)r vnu(m) oppositor(um)
eo q(uod) ... e(st) ... sicut mult(iplicatur) ... s(ed) (Christus) ... eterna e(st) fi-
... d(icitu)r ... sicut ... s(ed) (Christus) ... t(em)p(or)al(is) e(st) filius ... ergo (et) c(etera). Item diu(er)sar(um) p(ro)d(ucti)o-
n(um) ... g(e)n(eraci)o t(em)p(or)al(is) (et) eterna s(un)t diu(er)se p(ro)ducc(i)o(n)es
... s(ed) g(e)n(eraci)o t(em)p(or)al(is) (et) eterna s(un)t diu(er)se p(ro)ducc(i)o(n)es
ergo si ... ad ... e(ss)e filiu(m) aliu(m)
(et) aliu(m) ... filiac(i)o(n)es plures. Item ... e(ss)e natu(m) (et) e(ss)e filiu(m)
s(ed) si ... mutato vno mutat(ur) reliquu(m), ergo si (Christus) e(st)
... dup(le)x filiac(i)o(n)es. Item abstracta filiac(i)o(n)e eterna
... h(ab)et dup(le)x e(st) filiac(i)o(n)e. Item abstracta filiac(i)o(n)e eterna
... filiac(i)o(n)e t(em)p(or)ali (et) e(con)u(ers)o ergo si ... sunt diu(er)sa quor(um) ... e(st)
... abstracto ... filiacio eterna (et) t(em)p(or)alis e(st) alia et alia ...
Oppositum ... filiacio e(st) p(ro)p(ri)etas p(er)sonal(is) s(ed) i(n) (Christo) no(n) e(st) n(isi) vna p(er)sona ergo no(n)
e(st) nisi vna sola filiacio. Item sic (Christus) h(ab)et p(at)re(m) (et) m(at)re(m) ...
quib(us) aliq(ui)s e(st) nat(us) ex p(at)re (et) ex m(at)re s(ed) ... d(icitu)r h(abe)re duab(us) filiac(i)o(n)ib(us)

Con(tra)

qr genitus e ex pre et ex matre / go pi voce i xo no erunt due
filiacois / qr natus e xc ex pre et ex virgine / Item ex hoc q ais
migr ht plures distinctoes hodie unu et cras aliu no ht diversas
migratus / go pi voce n ct xc dz dici hre plures filiacois ex hoc
q genitus e a pre ab et a matre postea / Item si alia ps nata
eet de virgine eet gfusio i xpo pluribus ppr pluralitatem filiacoum
sicut dt [illegible] · Si go i incarnacoe ubi na fca e ppetua gfusio
ut q na sit fca filiacoum plurificacio / Item in nata ppriete mia sbm
ut si sint due albedines st duo alba / go si st due filiacois st
duo filij / go si i xo sint due filiacois i xo st duo filij / et si
xc e duo filij / go xc e duo / sz hec e fla · sic mplicata est h
cetha i symbolo no duo tn sz unus e xc / g fm e duabus fi
liacois eet i xo · Ad secundum dicendum q quidam concedat i xo duas ee na
tivitates no tn concedit dz duas ee filiacois / et ro hec e / qr cu
filiaco sit relacio / coparacoem ht ad ta / ad sbm i quo e / et ad
terminum ad que e / et ad prim a quo e / Unus at relacoibus si duaz
forte sunt speciam tn a pno a quo e / sic prnitas et dnium st
due relacoes i aliquo homine q immanit no voce eqi q st pn
sz voce eqa a q st / qr put ee due relacoes i homine vel eius
plurificacio at relacoibus si uny no venit pra voce eqa a qo e nc
voce ad que sz voce sbi eqi quo / qm ppetas sbi mian ht voce
supp · qm sbm filiacois e xpa p no na n voce p / hinc e q
cui xo no st plures pe no put ee plures filiacois / io concede st
vos ad hc inducte / Ad 3 dicendum go q p obr q gno e ca filiacois
ia pz verbo / qr relo no multiplicatur ex pte cae sz ex pte subi
Si at quatur / qr multiplicari gno i xo et no filiaco / cu utiq respi pm
dicendum q gno st p mom accois / acco at et pao no solu rct uma oz
ex pte sbi sz et ex pte mesure et ex pte prm / et qm ad e plm
et alia e mesa tpal et etna / io ca pt dici et ca gno / qmuis no
filiaco / Alia e et ro / qr et si gno respiciat pm / tn p gno respiciat
pt et mm / unu hua nat i xo ~~pt dici~~ pt dici nata / no tn pt dici
filia / qr filius ppe respicit pm / Et qr i xo e pluralitas nature
et unitas pe no put dici plures gnones / quamuis no possint dici
plures filiacois / Ad 4 dicendum q obr q multo uno relorum multiplicatur et
reliqua dicendum q hc e verum de multiplicatione fondli et de eo correlativo
a quo dependet correl dependencia essenciali / qm at correlatum
multiplicatur mltne mali no ht nee sit e qm unus ho gnat
plures filios / et unus migr docet plures discipulos / tunc enim relo
que e i ipo no pedet ab uno qz corp n dependency accidentali / et
deficiente uno salva relo i alio / Unu qm quis gnat post prm
filium aliu no nascitur i eo nova prnitas sz prime prnitas i nascitur
novus vus / qr pr e plm q pus eat / sic e intelligendum i pposito /

Sm · i q°
Stim ad q
Pm a q°

·1·

·2·

Dicendum quod per generationem temporalem non acquirit novam filiationem, sed incipit esse filius alterius suppositi. Ad secundum quod obicitur quod diversarum productionum diversi sunt termini dicendum quod verum est quando productiones disparate sunt ita quod una non supponit aliam, sic autem non est in proposito quia nativitas temporalis non presupponit eternam nativitatem et ideo non oportet filium esse alium et alium. Communibus autem et aliis generationem generans sufficit enim ut dictum fuit ad pluralitatem generationum pluralitas naturarum non sic autem ad pluralitatem filiationum. Ad tertium quod obicitur quod idem est esse natum et esse filium dicendum quod et si de eodem dicantur tamen filiatio proprie dicit relationem et nativitas sive generatio ipsam productionem vel relationem autem et actio ex aliis et aliis causantur magis et ideo non sequitur quod si plurificetur productio quod plurificetur filiatio. Ad quartum quod obicitur ultimo quod existente filiatione temporali abstracta filiatione eterna dicendum quod hoc non est propter diversitatem relationis in se sed propter diversitatem terminorum sicut si aliquis sit procedens duorum potest intelligi esse procedens unius ita quod non alterius et si aliquis videatur a duobus potest intelligi videri ab uno ita quod non ab alio. Ex hoc tamen non potest concludi quod sit diversitas secundum rem sed secundum rationem. Diversitatem autem secundum rationem voco illam que tenetur est secundum rem et comparationem. Utrum Christus filius sit naturalis secundum utramque nativitatem scilicet temporalem et eternam et quod queritur. De generatione certo quilibet. Utrum

De generatione eterna non est dubium. De generatione non temporali obicitur sic: Quod conformis est in natura ei a quo generatur est filius naturalis sed filius dei conformis est matri ex qua est natus ergo est naturalis filius ipsius. Item qui trahit materiam generationis eo a quo generatur est filius naturalis sed Christus a virgine materiam traxit humanam ergo est filius naturalis ipsius virginis. Item natura est principium vel generationis et filiationis eiusdem ex parte mulieris ex hoc quod concipit mulier et parit et hoc totum virgini competit vere ergo Christus est filius naturalis. Item si Christus est filius virginis ergo naturalis aut adoptivus non adoptivus quia tunc non esset naturalis mater, non ad virginem spectat filium adoptandum neque deus adoptandus potest a creatura in filium sed magis econtrario. Contra quod sit naturalis eius filius. Sed contra quicumque qui est filius per generationem est filius per naturam quia natura et generatio ex opposito dividuntur sed quod Christus fuerit filius virginis filium habet supra dignitatem et virtutem ergo non est filius naturalis. Item quicumque qui voluntate generatur est filius naturalis quia natura et voluntas sunt principia disparata sed Christus voluntate generatus est de virgine ergo non est filius eius naturalis. Item quicumque est filius naturalis et cuius generatio sit supra naturam sed generatio filii dei ex matre fuit per miraculum ergo non est eius naturalis filius. Item quicumque filius naturalis est habens nativitatem similem ergo non est eius naturalis filius. Item pater suo priorem generantem qui si pater est accidit ei quod producatur ab illo pater suo prior generante qui si pater est accidit ei quod producatur ab illo ergo non est naturalis filius sed Christus pater fuit quam virgo quia ipsum concepit ergo ex parte temporalis nativitatis Christus non potest esse eius filius naturalis. Respondeo dicendum quod per utramque nativitatem Christus est filius naturalis et ratio huius est quoniam utraque nativitas consistit in productione similis ex simili secundum similitudinem per generationem in natura, verum secundum nativitatem eternam generatur similis patri secundum nativitatem temporalem generatur similis matri et ideo utraque nativitas est naturalis et ratione utriusque nativitatis Christus vel filius dei similis matri dicitur

Dici

Si autem quaeras qua similitudine dicatur iste terminus naturalis de christo, quia magis dicitur
similitudine proprii quam similitudine formae. Dicitur enim filius naturalis qui est a
natura et qui trahit naturam ab aliquo, non quia ipsa filiatio sit proprietas quae
ipsam naturam sed magis personam; est enim proprietas personae. Unde haec est magis
propria: christus est filius naturalis vel naturaliter quam christus filius est connaturalis vel filius con-
naturalis. Cum enim plus dicitur similitudine proprii vel esse quam dicitur similitudine formae.
Fatendum est ergo christum filium naturalem esse ratione generationis et temporalis nativitatis,
sicut vobis ad primam partem conclusum est, et ideo concedendum est. Ad id ergo quod obi-
citur quod nec qui est filius per gratiam est filius per naturam. Dicendum quod si intelligatur
de gratia adoptionis verum est; si non intelligatur de gratia unionis, unde non
oportet sic. Similiter est de ista gratia fuit quodammodo isti homini naturalis. Aliter potest
dici quod verum est eandem naturam christi autem nominat hypostasim in duabus
naturis et secundum duplicem naturam naturalis est filius patris et naturalis est filius matris,
ita quod secundum divinam naturam comparatur ad patrem et secundum humanam comparatur ad matrem.
Si autem mutua fiat comparatio ut hypostasis illa secundum divinam naturam comparetur
ad matrem et secundum humanam comparetur ad patrem, sic non dicitur proprie filius naturalis,
potest tamen dici naturalis filius per gratiam unionis quae facit naturales proprietates invicem
communicare. Ad id quod obicitur quod generatio christi est naturae divinae, quod ita est secundum naturam quod est
secundum naturam ut dictum est, quia ibi divina potentia in nullo praeiudicabat nec etiam
modus ille operandi non excludit nec opponitur nec aufert plenam natura-
lem filiationem. Ad id quod obicitur quod naturalis generatio naturalis quod generatio non est
christi quod si verum est secundum naturam nobis conformatur. Verum est quod natura cessat omnino ab operibus
ipsius; non tamen sicut et in Adam creatione ita generatione patris voluntate et natura operante.
Et quoniam nobis filii non tollit vim generationis naturalis, ideo non sequitur quod
si non erit ex ea nasci quod non naturaliter nascitur. Ad id quod obicitur quod neque
filius est posterior suo principio generante christi quod verum est secundum eam naturam secundum quam
est filius eius et non habet instantiam in proposito, quia christus secundum humanam naturam
posterior est virgine quam ipsum concepit. Si autem simpliciter intelligatur, habet instantiam
in proposito quia christus habet in se duabus naturis secundum quarum unam praecedit tamquam matrem
creatam quam mille principium. Ubi autem instantia est in proposito ita quod non
in ad fundandum est secundum probationem documentum quaeritur de hoc quod dicitur Hec .1.

In parte ista sunt quaestiones circa locum et primo, quod quo est de patre genita
et cetera de matre nata. Sed quod humana natura non est ex patre genita
et non est de matre nata. Item christus secundum humanam naturam conceptus est de
spiritu sancto et natus de maria virgine ita quod proprie secundum quod est eius pater, sed
virgo sit eius mater, ergo non videtur praedicabilis sermo inter homines. Dicendum non christus
quod mater loquitur de ista nativitate qua vero aliquid dicitur nasci ita quod verum
dicatur secundum proprietatem sive denominationem filiationis, hoc autem non habet humana
natura in se et ideo non est contra ista quod quod mater dicit in illa. Item quaeritur de
hoc quod dicit: una nativitate ex patre venientem quae est super tempus, altera
et temporalis et cetera. Sed quod generatio filii dei ex patre est generatio naturalis sed generatio
naturalis est secundum nominem; secundum veniens ergo non et ergo filius dicitur quod sit secundum veniens qui super hoc quaeritur.

.2.

.3.

.4.

penes que distinguunt i(n) ny quecia(m) auc(tor)te (con)ponunt. Vi(detu)r enim q(uod) n(on)
sit nisi ubor(um) co(n)sultas. Unde d(icen)d(u)m q(uod) n(atur)a n(on) accip(itu)r ita (com)m(un)iter s(ed)
p(ro)p(ri)a. Unde n(on) mult(um) d(ici)t(ur) q(uod) g(e)n(era)c(i)o filii sit s(ecundu)m n(atur)am c(on)t(r)a q(uam) e(st) n(atur)a
p(ro)p(ri)a. Un(de) n(on) mult(um)... naturas s(ed) s(ecundu)m n(atur)am c(re)ata(m) q(uod) co(n)suevit dici n(atur)a n(atur)ata. Et n(on) q(uod) ysta
m(odo) distinguunt sic ut c(re)a(tur)a refera(tu)r ad n(atur)am angelica(m) v(er)o ad
n(atur)am h(um)ana(m) t(ame)n ad u(ir)tute(m) celeste(m) (et) n(atur)a ad n(atur)am inferiore(m)
vel c(re)a(tu)re inferioris ut sit sensus g(e)n(er)a(ti)o id e(st) s(ecundu)m carn(em) i(d est) u(ir)tute(m) angelica(m)
(et) v(er)o i(d est) u(ir)tute(m) h(um)ana(m) (et) t(ame)n i(d est) op(er)ac(i)o(n)e(m) celeste(m) (et) n(atur)am i(d est) u(ir)tute(m)
inferiore(m). Vel aliud ut c(re)a(tur)a refera(tu)r ad u(ir)tute(m) agente(m) (et) v(er)o ad
inferiore(m). Vel aliter ut c(re)a(tur)a refera(tu)r ad mensura(m) b(o)n(i)tate(m) n(atur)a ad mo(d)i
p(ro)p(ri)o agnoscere (et) t(ame)n ad mensura(m) b(o)n(i)tate(m) n(atur)a ad mo(d)i
op(er)andi co(n)suetudine(m). Item q(ueri)t(u)r de h(oc) q(uod) d(icitu)r q(uod) x(ristu)s nat(u)s e(st)
h(om)o ex m(u)l(ie)re i(n) t(em)p(or)e co(n)cep(ti)o(n)is. Vi(detu)r enim s(ecundu)m h(oc) d(ici) q(uod) co(n)cep(ti)o eius no(n)
fuit i(n) t(em)p(or)e s(ed) i(n) instanti. Item si co(n)cep(ti)o sua fuit similis n(ost)re q(uonia)m
fuit i(n) t(em)p(or)e s(ed) i(n) instanti. Item si co(n)cep(ti)o sua fuit s(ecundu)m lege(m) n(ost)re (con)cep(ti)o(n)is
ad t(em)p(u)s g(e)n(e)r(ati)o(n)is vi(detu)r q(uod) subiungit(ur) q(uod) fuit s(ecundu)m lege(m) n(ost)re (con)cep(ti)o(n)is.
Unde d(icen)d(u)m q(uod) co(n)cep(ti)o d(icitu)r dupl(icite)r acci(pitu)r. Uno m(od)o d(icitu)r co(n)cep(ti)o ip(s)a op(er)ac(i)o i(n)
formac(i)o(n)e corp(or)is usq(ue) ad suscep(ti)o(ne)m a(n)i(m)e. Alio m(od)o d(icitu)r co(n)cep(ti)o
i(n)formac(i)o(n)e corp(or)is usq(ue) ad p(ar)tu(m) (et) egressu(m) y(n)p(ri)g(nantis)
large i(n)mu(n)ic(i)o(n)e (et) p(er)fec(ti)o(n)e corp(or)is usq(ue) ad p(ar)tu(m) (et) egressu(m) y(n)p(ri)g(nantis)
de ventre. Si i(gitu)r p(ri)mo m(od)o d(icitu)r co(n)cep(ti)o sic x(rist)i co(n)cep(ti)o n(on) fuit
s(ecundu)m nos s(ed) s(ecundu)m nos n(on) fuit i(n) t(em)p(or)e s(ed) i(n) instanti. Si a(u)t(em) 2o m(od)o d(icitu)r co(n)-
s(ecundu)m nos s(ed) s(ecundu)m nos n(on) fuit i(n) t(em)p(or)e s(ed) i(n) instanti... q(uia) ix mensib(us) uteru(m) fuit (et) c(um) it
ce(p)c(i)o large sic fuit s(ecundu)m nos q(uia) ix mensib(us) uteru(m) fuit (et) c(um) it
i(n)tu(s) m(en)s(i)b(us) ut alii ho(m)i(n)es a(n)teq(uam) nasc(e)r(e)t(ur). Et h(ec) sufficiencia
habitu(m) e(st) sup(ra).

Distinctio nona

Dist(inctio) ix

Postea(m) investiga(ti)o(n)e(m) etc. Sup(ra) egit m(agiste)r de (con)parac(i)o(n)e d(omi)ne
n(atur)e ad p(er)fec(ti)o(n)e(m) h(um)ane n(atur)e. Hic v(er)o agit de (con)parac(i)o(n)e h(um)ane n(atur)e
ad p(er)fec(ti)o(n)e(m) d(omi)ne, i(n)q(ui)re(n)s utru(m) h(um)ana n(atur)a i(n) x(rist)o sit adora(n)da
adorac(i)o(n)e latrie. Divi(ditu)r a(u)t(em) p(ar)s ista i(n) p(ar)tes du(as) i(n) q(ua)ru(m) p(ri)ma p(re)s(enti)a
ista q(uest)io(n)e(m) s(ecundu)m que(m) opi(ni)o(n)e(m) i(n) 2a v(er)o p(ro)se(quitu)r ea(m) s(ecundu)m opi(ni)o(n)e(m) alio(rum) (et)
s(an)c(t)o(rum) auct(or)es i(bi). Aliis placet. P(ri)ma p(ar)s divi(ditu)r
i(n) p(ar)tes du(as) q(uia) p(ri)mo (con)ponit i(n) 2a de(ter)minat i(bi). Ideo quid(am) n(atur)e etc.
2a p(ar)s divi(ditu)r i(n) du(as) p(ar)t(es) q(uia) p(ri)mo subiungit alio(rum) opi(ni)o(n)e(m) i(n) 2a v(er)o
i(n)ducit illi(us) opi(ni)o(n)ib(us) co(n)firma(ti)o(n)e(m) p(er) multi(tu)d(in)e(m) s(an)c(t)o(rum) attestac(i)o(nes)
i(bi). De h(oc) Jo(hannes) ita ait. Due s(un)t n(atur)e p(er)... Illa 2a p(ar)s poss(un)t adhuc
divi(di) i(n) d(ua)s p(ar)t(es) i(n) p(ri)ma co(n)firmat auct(orita)te g(reco)r(um) i(n) 2a auct(orita)te latin(orum) s(ed)
ang(ustini) i(bi). De h(oc) aug(ustinus) ex s(er)mo(n)e d(omi)ni. Ubi ait etc.

Ad intellige(n)tia(m) g(e)n(er)al(em) h(uius) p(ar)tis incidit hic q(uest)io de adorac(i)o(n)e
latrie p(er) q(ua)m queru(n)t(ur) p(ri)ncip(a)l(ite)r duo. P(ri)mo q(ueri)t(u)r de ip(s)a
adorac(i)o(n)e i(n) (com)parac(i)o(n)e ad d(eu)m cui e(st) exhibe(n)da. 2o v(er)o q(ueri)t(u)r i(n)
(com)parac(i)o(n)e ad n(atur)am x(rist)i p(ro)p(ter) qua(m) exhibe(tu)r. Circa p(ri)mu(m) queru(n)t(ur) sex. P(ri)mo
q(ueri)t(u)r utru(m) cultus qui c(re)a(tur)a debit(us) d(icitu)r sit exhibend(us) x(rist)o.
q(ueri)t(u)r utru(m) cultus qui c(re)a(tur)a debit(us) d(icitu)r sit exhibend(us) x(rist)o. 2o q(ueri)t(u)r utru(m)
h(um)anitati. 3o q(ueri)t(u)r utru(m) sit exhibend(us) ei(us) ymagini. 4o q(ueri)t(u)r utru(m)
sit exhibend(us) ei(us) m(at)ri. 5o utru(m) sit exhibend(us) ei(us) c(ru)ci. 6o utru(m)
sit exhibend(us) ei(us) membris. 7o (et) ultimo utru(m) sine p(e)cc(at)o ex-
hiberi possit e(is) ad u(en)ia(m) etc.

Ulterius queritur utrum per se et quomodo latrie sit exhibendus humanitati siue carni christi. Et quod non primo auctoritate damasceni qui est perfectus deus et perfectus homo quem adoramus una adoratione cum patre et spiritu sancto et incontaminata carne eius, ergo si christus adoranda est latria. Item super id ps adorate scabellum pedes eius quoniam sanctum est glo augustini id est christi terra i caro sine impietate adoratur a nobis quia nemo carnem eius spiritualem manducat nisi prius adorat. Item eodem timore timetur ignis et ferrum ignitum igne ergo si magis unita est diuinitas carni quam ignis ferro unitur quod eadem reuerentia sit exhibenda eius humanitati que exhibetur diuinitati. Item eadem adoratione adoratur caro christi uita qua adoratur ipsa anima ergo si non magis intime unitur uerbum ipsi carni quam anima eadem adoratione qua adoratur uerbum adoratur caro assumpta sed uerbum adoratur latria ergo etc. Contra quod luc iiii dominum deum tuum adorabis et illi soli seruies glo exponit de seruitute cultus latrie ergo soli deo est exhibenda non ergo carni christi. Item augustinus de ciuitate dei loquens de christo Cum in forma dei sacrificium cum patre sumat cum quo et unus est deus tamen in forma serui maluit sacrificium esse quam sumere et ideo creaturis sacrificandum censuit ne ei quem deum credunt aut putant aut fingunt sed humanitati illi non est sacrificandum siue carni christi quia non est cultus et offerendus qui offertur deo. Item glo super id ps adorate scabellum pedes eius caro christi non est adoranda latria adoratione latrie que soli deo debetur sed dulia que dignior est etc ergo etc. Item humana natura in christo quantumcumque sit sublimata non excedit terminos creature ergo nec reuerentia exhibenda ei debet excedere terminos creature. Sed latria est cultus qui excedit omnes fines creature igitur quod qui exhibet latriam carni christi committit ydolatriam. Item maiori maior reuerentia est exhibenda et maior maior secundum rerum ordinem sed constat quod homo minor est patre et humanitas minor deitate quantumcumque sit unita ergo minor reuerentia est ei exhibenda. Si ergo latria est reuerentia summa uidetur quod humanitati christi non sit exhibenda. Item nullus est adorandus adoratione latrie cui est adorare sed humanitas christi adorare ipsam summam unitatem ergo non debet adorari adoratione latrie. Maior patet per hoc quod nulli debetur latria cui est seruire alteri minor patet quia eius est adorare cuius est orare. Christus autem orauit sicut legitur in euangelio ergo etc. Sed dicendum quod caro christi multipliciter considerari. Uno modo caro christi dicitur totus id est homo unde dicit io i uerbum caro factum est et hoc modo quia id est homo deus est uno et eodem unus propter quod adoratur et adoratione latrie. Alio modo caro consideratur prout nominat ipsam per se humanitatem per se non unitam et hoc modo carni considerate non debetur adoratio latrie sed dulie. Tertio consideratur caro christi ut nunc non prout nominat ipsam immediate prout diuinitati unitam et hoc modo dixerunt quidam quod est adoranda dulia digniori quam que est yperdulia. Et uerum hoc est quia solus deus est adorandus latria et nemo non imitatur altitudinem suam ydiota. Unde sicut non est deus

humanam manet in x° eciam christus quia est unita verbo et hoc modo dixerunt quod natura
humana non est adoranda latria quamvis sit unita maiestati summe.
Alii vero dixerunt aliter quod si consideretur caro et anima prout unita illi
pure adoranda est adoratione latrie pro eo quod sermo est de exhibitione
honoris et supplicationibus aliis. Honor enim non respicit habentem partem vel naturam
sed respicit ipsam personam. Unde quamvis purpura et vestimentum non
pertineat proprie regis ab eo, quantum tamen in honore et reverencia
sicut dicit Augustinus et magister recitat in littera. Et ideo quia una est persona in x° cui
debetur reverencia summa una adoratione adoranda est scilicet latria
quantum ad utramque naturam scilicet divinitatis et humanitatis sicut eadem adoratione
adoratur in uno homine caput et pedes. Concedendum est quod non solum x[ristu]s homo
adorandus est latria sed et humanitas eius inquantum est verbo unita. Quamvis
prout per se consideretur inquantum ei debetur non dulia. Et quamvis caro x[rist]i
inquantum est separata a verbo ideo per se considerata est ut quaedam creatura et per se ado-
randa est latria. Sed humanitas ut per se considerata non debetur nisi dulia.
Et ideo secunda opinio melior est quam prima et aliorum scriptorum magis est consona.
Et ideo concedendum est rationes quae sunt ad partem istam. Ad id ergo quod primo obicitur in
contrarium quod latria est cultus soli deo debitus, dicendum quod per hoc non excluditur
humanitas x[rist]i. Sicut enim cum dicitur solus pater est deus [illegible] non exclu-
ditur [illegible] magis ut pedes eius, sic cum dicitur solus deus est adorandus latria non
excluditur humanitas quia humana natura et divina in una persona conveniunt. Primum
[illegible]. Ad id quod obicitur quod carni
[illegible] adoratio non potest in [illegible]. Ad id quod obicitur quod carni
[illegible] non est sacrificandum, dicendum quod verum est per se sed non prout est divinitati coniuncta
[illegible] non est sacrificandum. Et quod dicit Augustinus quod noluit x[ristu]s sacrificium
quia toti x[rist]o sacrificandum est. Et quod dicit quod non debet in carne ado-
rari summe, offerre dicendum quod hoc non dicit quod non [illegible] error ne alicui
et ei sacrificaret sed quia noluit [illegible] errorem. Ad id quod obicitur de glo-
rificatione exhibenda honori divinum [illegible]. Ad id quod obicitur de carne ubi
quod caro non est adoranda latria, dicendum quod [illegible] de carne ubi
[illegible]. Et hoc est quod dicit Augustinus
prout in se nuda consideratione consideratur
Si hominem separamus a deo [illegible] numquam credo nec [illegible]. Hoc autem
non obviat quamvis [illegible] quod unita est adoranda sit latria. Unde dicimus
non ut nudam carnem adoramus sed ut unita deitati in una persona.
Non ut nudam carne adoramus sed ut unita deitati in una ypo-
stasi [illegible]. Ad id quod obicitur quod caritas non excipit [illegible]
dicendum quod [illegible] et ideo honor [illegible] non excipit [illegible]
sed quia unitur in una ypostasi dei ubi cui debetur unicus honor.
Ad id quod obicitur quod debetur est latria. Ad id quod obicitur
in qualitate sit natura [illegible] est quod debetur [illegible] maior
quod minori minor debetur reverencia. Dicendum quod verum est quando minor et maior
sic se habent quod sunt diversorum honorum susceptibiles. Hoc autem est quando di-
versi per gradum dignitatis distantes. Hoc autem in proposito non est reperire
quia cum unatur in x° sit personalitas et in attendatur [illegible] summa unita
et summa debetur ei reverencia qualiscumque sit natura. Sic unus honor debetur
[illegible]

Gregorius de [illegible] epistola 179 [illegible] Sereno episcopo Massiliensi. Perlatum siquidem ad nos fuerat quod
inconsiderato zelo succensus sanctorum ymagines sub hac quasi excusatione ne
adorari debuissent confregeris. Et quidem quia eas adorari vetuisses omnino laudavimus,
fregisse vero reprehendimus. Dic frater a quo factum sacerdote aliquando auditum est
quod fecisti. Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturae historiam quid sit adorandum addiscere.
Nam quod legentibus scriptura hoc idiotis praestat pictura cernentibus,
quia in ipsa ignorantes vident quod sequi debeant, in ipsa legunt qui [illegible]

De [illegible] 3 [illegible]

in quocumque sit indumento / honor enim non respicit digniorem et
per quem est quod est annexum ei / sicut tamen non sit honorandus sine
dignitate annexa / non [illegible] ignobilitate propter nec / Ideo id non quod obiectum quod
est adorare [illegible] quod quod ordo est asceniis intuitus et [illegible] / sic propter ad
[illegible] non pertinet pro eo quod omnia quecumque volunt facere / et [illegible] pro
habet per omnia facere quantum vult anima eius. Christus tamen orandi et ado-
randi dedit si non in [illegible] in sua orde / et ideo non sequitur quod non debeat
adorari. Sicut enim ipse baptizat multos et tamen baptizatus fuit ut
alios informaret / sic orauit et adorauit ut alios erudiret / Tertia
sicut vult Damascenus in iiiº libro humana natura non tenet nomen ancille dicit enim
sic / humana est tamen serva sed non est vnita dei verbo / sed tamen vnita in ypostasi quod non di-
citur ancilla / vnum enim eius pro non potest esse [illegible] et dominus / eius
quod eius est [illegible] / pro his non quia quecumque habet pater sunt filii / et ita qui dicit esse
ipsum seruum / distare facit [illegible] et duo per modum nestorii / et ita
ad [illegible] non pertinet adorare sed adorari / quia magis competit ei ro-
[illegible] quam [illegible] / Aliter et possumus dicere quod quamuis esset [illegible] adorari / non
tamen sequitur quod non debet adhuc adorari adoratione latrie / quia nos quando
deum adorare non debemus aspicere ad eius humanitatem sed ad personam dignitatem
et in hoc ultimo consistit summa [illegible] predicte / / ymaginum Christi et quomodo

Secundo queritur vtrum cultus latrie exhiberi debeat / videtur primo quod sic per Damascenum
iiiiº libro honor ymaginis refertur ad prototipum / ergo cum Christus est adorare
ymaginem et cultus est ymaginis / ergo si Christus colendus est cultu latrie
videtur quod eius ymago similiter / Item abraham adorauit tres viros et in
hijs adorauit secundum trinitatem / sicut glose exponunt / Sed contra illi tres viri
non erant trinitas summa sed eam significabant / ergo latrie cultus non [illegible]
vel signo sed est signato / Et ergo ymago Christi sit eius signum videtur quod ei
sit cultus latrie exhibendus / Item homo loquitur ad ymaginem in suis pe-
ticionibus / ergo loquitur ad ymaginem sicut ad personam et vocat [illegible] et sic loquitur
ad ymaginem Christi sicut ad Christum / et sic loquitur sic colit et adorat
ergo debet adorare ymaginem Christi sicut Christum / Item eadem reuerencia
exhibenda est exhibere deinde ymaginibus [illegible] quam ipsi [illegible]
[illegible] / ergo et eadem reuerencia exhibenda est ymagini Christi sicut
ipsi Christo sed Christo exhibetur cultus siue honor latrie ergo debet exhiberi ymagini
sue / Sed contra exodi xxº in precepto mandato non facies tibi ymaginem
neque sculptile similitudinem / Sed si prohibitum est ymaginem facere multo magis
et adorari / Item Damascenus capitulo de ymaginibus magne impietatis et insipiencie est
figurari quod diuinum est / ergo maioris impietatis est adorare iam figuratum /
Item melior est causa viuentis quam non viuentis quia [illegible] est simpliciter
Sed in hijs ymaginibus non sunt viuentes magis sunt digne honore quam talis pro et
[illegible] et talis pro [illegible] multo magis et hijs ymaginibus / Item nobilior et melior est

litteras [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible]
a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] zelo
[illegible] non [illegible] quod non adorandi [illegible] [illegible] / [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] / [illegible] zelo
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Gregorius in registro epistola ... Sereno episcopo Massiliensi ... pervenisse quod fraternitas vestra quosdam imaginum adoratores aspiciens easdem ecclesiae imagines confregit atque proiecit. Et quidem zelum vos ne quid manu factum adorari posset habuisse laudavimus, sed frangere easdem imagines non debuisse iudicamus. Idcirco enim pictura in ecclesiis adhibetur ut hii qui litteras nesciunt saltem in parietibus [illegible]

ymago divinitus impressa quam ab hominibus sculpta. Sed si quis adoret dyabolum vel hominem peccatorem in quo est ymago dei impressa peccat, ergo multo magis qui adorat hujusmodi ymagines. Item fortius fugiendum est vitium ydolatrie quam legales cerimonie. Sed ecclesia fugit vitium cerimonie legalis ne videatur iudaizare; pari ratione ergo debet fugere vitium ydolatrie ne videatur ydolatrare. Ergo si cultus ydolatrie consistebat in veneratione ymaginum et picturarum, videtur quod talia non sunt adoranda. Item cum hujusmodi ymaginibus nec pro nobis nec pro nobis ne tres apprehenduntur, videtur quod earum introductio fuit nomine improprio; si talia sunt exstirpanda, videtur quod talia non fuerunt introducenda in ecclesia nec fuerunt sustinenda. Respondeo dicendum quod ymaginum introductio in ecclesia non fuit absque rationabili causa. Introducte enim fuerunt propter triplicem causam, videlicet propter simplicium ruditatem, et propter affectuum tarditatem, et propter memoriae labilitatem. Propter simplicium ruditatem inventae sunt, ut simplices qui non possunt scripturas legere in hujusmodi sculpturis et picturis tamquam in scripturis apertius possint sacramenta fidei legere. Propter affectus tarditatem similiter introducte sunt, videlicet ut homines qui non excitantur ad devotionem in hiis quae pro nobis Christus gessit, cum ea aure percipiunt, saltem excitentur dum eadem in figuris et picturis tamquam presentia oculis corporis cernunt. Plus enim excitatur affectus per ea quae videt quam per ea quae audit. Unde Oratius: Segnius irritant animos demissa per aures quam quae sunt oculis subiecta fidelibus et quae ipse sibi tradit spectator. Propter memoriae labilitatem, quia ea quae videntur et audiuntur solum facilius traduntur oblivioni quam ea quae videntur; frequenter enim verificatur in multis id quod consuevit dici: verbum intrat per unam aurem et exit per aliam. Propterea [illegible] qui beneficia nobis praestita ad memoriam reducat per verba, id de dispensatione dei factum est ut ymagines fierent praecipue in ecclesiis ut videntes eas recordemur beneficiorum nobis impensorum et sanctorum operibus [illegible] ad repraesentationem [illegible]. Secundum ymago Christi introducta est [illegible] qui pro nobis crucifixus est nunc offert se nobis [illegible] qui pro nobis crucifixus est, [illegible] omnibus [illegible] quae ei offeruntur exhibeatur. Ideo [illegible] ymagini [illegible] cultus latriae exhibenda est. Et hoc est quod dicit Augustinus [illegible] de doctrina christiana [illegible] veneratur tale signum divinitus institutum [illegible] nos [illegible] non habet venerari quod [illegible] et tunc [illegible] talia [illegible] cuncta referenda sunt. Ad secundum dicendum quod [illegible] ymagines [illegible] quod deus humanam naturam assumpsit [illegible] et quia [illegible] deus [illegible] error et impietas esset [illegible] et impietas est [illegible] divinitatis [illegible] quia deus propter nostram salutem sub homine et cum hominibus conversatus est, [illegible] ad memoriam hominum scripta sunt miracula sua, passio et crucifixio [illegible]

Gregorius in registro epistola ultima: Imagines quas tibi dirigendas per Dulcidium diaconum [illegible] tua postulatio placuit [illegible] imagines [illegible] et [illegible]

Simplicium ruditas

Affectus tarditas

Memoriae labilitas

et ad doctrinam nostram. Tertia ratio: non omnes sciunt litteras, videlicet laici, loco [librorum] parate
devenerunt picture. Unde legitur quosdam triumphos ymaginibus descriptos
ad uberiorem memoriam. Ad 2m quod obicitur quod creatura rationalis nobilior est
non invenientes. Dicendum quod ymago est de nobilitate realis, sed non dicitur quod hoc sit ymago
de nobilitate significationis, quia res per valorem vere nobiliorem sive per
Cum ergo adoratur ymago, non adoratur ratione nobilitatis quam habet in se, sed ratione
nobilitatis significate in se. Et si obiciat quod lapides et ligna ducuntur in domum,
dicendum quod non ducuntur sicut non sunt simpliciter instituta ad hoc sicut ymagines
et picture. Ad 3m quod obicitur de ymagine divinitus impressa, iam patet, vel
quia cum homo etiam sit creatura nobilis, offert se magis per modum rei vel quam per
modum signi, et ideo honor qui ei defertur non omnino refertur ad summum exemplar
sicut honor qui defertur ymagini picte vel sculpte. Unde si aliquis ab eo colet
ipsum factorem et ipsum rem magis curabit quam qui colet creaturam
rationalem. Unde Augustinus De doctrina christiana: fateor alterius esse diversos qui opera
hominis pro deo colunt quam qui opera dei ut statuam vel stellam. Ad 4m
quod obicitur quod id videtur esse ydolatrie, dicendum quod vere esset si adorare ratione sui
ita quod crederetur aliquid divinum in eis esse. Nunc autem non est sic, ymmo omnino aliter
mentes fidelium ymaginantur, et ideo non sapiunt ydolatriam ritum. Et si tu
obicias quod sunt occasio erroris, dicendum quod et similiter sacramenta fuerunt et sunt ut
in hodiernum diem et alie creature occasio erroris, non tamen propter hoc sunt
hec delenda et creature destruende, quia hoc divinum iudicium est ut
bonis sit in bonum, malis autem in mala convertantur. Sic et in ymaginibus est
intelligendum. Ad 5m quod obicitur quod id non habet auctoritatem in scripturis, dicendum quod multa
apostoli tradiderunt que tamen non sunt scripta. Unde apostolus laudabat eos qui
tenebant suas traditiones et etiam firmavit fideles que ab apostolis
acceperunt. Narrat tamen Damascenus duo que sunt ad ymagines confirmandas.
Unum est quod quedam hystoria refert quod dominus Agaro regi qui pictorem
misit ymaginem domini sui pictam et sive requirente pictore propter
choruscationem a facie clarentis ipsum vestimentum proprie faciei domine super
imponens in vestimento suo ipsius ymaginem sculpsisse et ita eum
picti Agaro transmisisse. Et etiam accipimus Lucam evangelistam
depinxisse dominum et matrem eius. Ex hoc patet quod non sunt adinventiones
in huiusmodi ymaginibus sed divine traditiones et apostolice sanctiones.

Certo queritur utrum per cultus latrie nunc eis debeat exhiberi. Et quod
videtur primo quod ... Damascenus in capitulo de ymaginibus: honor qui est ad ipsam
ad eum qui est ex ipsa incarnatus reducitur. Ergo si honor latrie
exhibendus est ymagini ... quia refertur ad prothotipum, propter rationem
filium refertur. Item ex hoc quod virgo Maria effecta est mater dei est effecta
... ergo filius ... matrem dominum maiestatis, ergo cum
latria sit cultus maiestati debitus, propter rationem ... ei latrie cultum.
Item ... consiliis fuit ... ymaginibus. Sed contra huiusmodi

A 9

adorandus adoratione latrie ergo pari ratione humanitatis in virgine eius matre. Item
filius dei exhibuit reverentiam et honorem ipsi virgini sicut sue matri
ergo si subiciat se vult per omnes quod ipsi quilibet eidem subiciat et quod
honorem quem ipse impendit ei impendat. Si ergo huius est latria matri etc.
Item virgo beata adoravit filium suum adoratione latrie, sed ipsius et
eiusdem sed eandem matrem non oportet adorare et adoravi. Si ergo in beata exprimatur
natura matris quod ipsa non sit latria adoranda. Item beata virgo est pura creatura
ergo non debetur ei honor nisi qui est inter creaturas creature, sed iste est honor
dulie non latrie, ergo etc. Item honor latrie redditur deo ratione summe maiestatis
sed hec non est reperire in virgine, ergo non videtur quod sit cultu latrie adoranda.
Item qui adorat aliquem cultu latrie confitetur ipsum esse deum, ergo qui
adoraret virginem cultu latrie confitetur ipsam esse deum. Ergo si hoc est
impietas maxima. Respondeo dicendum quod beatissima virgo maria pura
creatura est ideo ad honorem et cultum latrie non ascendit, sed quia excellentiam
nobilitatis quam excellentius pure creature querere non potest, ideo non tantum de-
betur ei honor dulie sed yperdulie. Hoc autem nomen est quod virgo excellentibus [illegible]
quam quidem tante dignitatis est quod non solum viatoribus sed et prophetis debe-
non solum homines verum et angeli reverentur quadam prerogativa speciali.
Exhibetur enim quod mater dei est prelata ceteris creaturis eam preceteris decebat
honorare. Hic autem honor consuevit a magistris yperdulia vocari et accipitur
ubi ideo de glosa super primo libro sententiarum viii. Unde dicitur dulia maior et dulia minor.
Concedendum est quod beate marie non sit exhibendus cultus latrie.
Ad .i. dicendum quod primo obicitur in contrarium quod honor matris refertur ad filium dei quod
referri honorem ad aliquem est duplex vel sic ad signum vel sic ad finem.
Honor autem qui exhibetur matri refertur ad filium sic ad finem. Honor autem quo
adoratur ymaginem Christi refertur ad ipsum sic ad signum. Unde qui adorat
ymaginem Christi adorat non ymaginem, qui non adorat Christum nisi
Christum in ymagine. Ad 2 dicendum quod obicitur quod concitat matri dominum maiestatis
adorat Christum et matrem suam. Ad 3 dicendum quod obicitur quod ... Ergo deum
dicit quod est dominum possidentem et dominium maiestatis ... de dominio possidentis ...
quod filius [illegible] matri dominium ... de domino maiestatis et omnipotentie
quod domino redditur cultus latrie ... pure creature. Ad .iii. dicendum quod obicitur quod eadem ne
et hoc quidem deus ubi [illegible] ... pure creature. Ad .iii. ... ubi non adora-
tur Christus caro virginis cum carne ubi dei quod caro ubi non adora-
tur Christus caro humana, sed magis est caro assumpta
adoratione latrie ... sit carni ubi ... ad [illegible]
Sed autem caro virginis conformis sit ... ad gratiam ymmo [illegible] et ideo in presenti ... est
non tamen conformis est ... ad gratiam ... virginis
paralogismus accidentis [illegible] ... matrem suam deum
et deum adorare latrie. Ad 4 dicendum quod obicitur quod Christus adoravit matrem suam deum
quod verum est sed Christus non adoravit eam adoratione latrie sed yperdulie. Non enim
adoravit eam ut deam, sed ut filius matrem suam ... Christus ... ve
adoravit eam ut deam sed ut filius matrem suam. Ideo sicut decet matrem deus
matrem suam debet adorare et venerari sicut decet matrem dei, sed ex-
hibere non potest quod velit ... honorem matri exhibere quem vult exhibere ...
pro eo quod ita est mater quod ancilla et per [illegible] infinitum inferior est filio

Ideo si debeat multum adorari et amari, infinitum magis debet adorari et amari secundum legem iustitie et verum ordinem quam filius eius qui est rex regum.

Quarto queritur utrum cultus latrie sit exhibendus | et de duabus dubitationibus cruci Christi et quod videtur. Sic adoramus crucem sicut oramus, sed crucem oramus ita expresse quod facere decet ei soli qui adorandus est cultu latrie, ergo adoranda est cultu latrie. Item maior reverentia est prior [illegible] quod cantat ecclesia: O crux ave spes unica hoc passionis tempore, auge piis iustitiam et reis dona veniam. Et solius dei ergo etc. Item sic adoramus sicut alloquimur, sed alloquimur crucem quasi intelligentem, et hoc non est nisi in quantum sit lignum purum, ergo hoc est ratione crucifixi etc., sed crucifixum adoramus adoratione latrie, ergo et ipsam crucem. Item sic adoramus crucem sicut reliquias Christi, sed reliquias eodem honore honorandas est quo honoratur cuius sunt reliquie. Ergo Christus adorandus est adoratione latrie, ergo similiter crux Christi debeat adorari. Item efficacius ducit nos in passionem crux Christi quam aliqua eius ymago, sed ymago Christi eo quod ducit in Christum adoratur eadem adoratione cum ipso videlicet latrie, ergo eadem ratione nobilius eius crux. Sed contra crux Christi est pura creatura non unita verbo, ergo si latria non debetur nisi soli deo per se et non assumpte ratione precedentis videtur quod exhibere cultum latrie ipsi cruci est ydolatrie. Item magis Christo plus appropinquat quam crux eius et melior et nobilior est tamen. Sed virgo mater non est adoranda latria, ergo nec ipsa crux. Item si crux Christi adoranda est latria quia fuit lectulus eius cum celum sit eius sedes et terra scabellum pedum eius ut dicit propheta, ergo similiter adoranda latria, sed hoc est nepharium et impium, ergo videtur quod cruci eius cultus latrie non sit exhibendus. Item crux Christi nec novit nec dignovit et non magis sentit laudem quam vituperium cum sit res insensibilis, ergo si honor debet exhiberi tantummodo vel laude dignis et reverendis vel et qui discernunt inter honorem et contumeliam videtur quod ei nulla reverentia sit exhibenda. Item queritur qualiter sit adoranda et veneranda. Respondeo dicendum ad predictorum intelligentiam quod hoc est notandum quod quidam enim dicere voluerunt quod ipsi cruci debetur honor qui dicitur yperdulia, et ratio huius est quia ipsa crux fuit instrumentum totius redemptionis humane, in ipsa enim salus et redemptio totius humani generis est facta, et omnibus hominibus dicunt eam esse subiectam subiectione naturali et specialiter propter hoc debent eam adorare excellentiori adoratione quam sit dulia que debetur rationali creature, quia cum crux ista non sit digna nec ipsi dulie ad puritatem non est ei cultus latrie exhibendus propter hoc quod medium inter latriam et duliam adorant crucem, ut dicatur yperdulia, sed quia adoratio sit allocutio videtur esse solummodo in rebus rationis capacibus, adoratio enim quedam oratio est ad aliquem ordinatum, unde adorare est ad orare. Crux autem Christi omni caret ratione, ideo alii dicunt eam non esse adorandam nec aliquam reverentiam adorationem vel honoris reverentiam exhibendam nisi ratione crucifixi, sic nec ymagini nisi ratione ymaginati, et ideo dixerunt quod cruci Christi est cultus latrie exhibendus.

Con

2

3

Triplex modus dicendi.

Crux

2

et nec aliquam dulie nec yperdulie. Item cum impossibile est stultum est honorare
cum per indivisum habeat honorem et vituperium. Hoc videtur confirmari per
damascenum in capitulo de sanctis ymaginibus ubi dicit quod non crucem adoramus sed typum
significacionis. Et non videtur quod crux adoretur in quantum est res aliqua sed
in quantum est signum. Primum si consideremus verba damasceni in capitulo de cruce
videtur quod non solummodo cruci christi competit esse signum sive in quantum typus est hic in voce
in quantum exhibenda sit reverencia quia non solum veneranda est sed etiam
verum signum vel lignum crucis in quo dominus pependit. In aliis vero
crucibus veneranda est solum sed non in. Dicit enim sic ipsum quidem
preciosum lignum crucis venerabile et quod seipsum pro nobis christus obtulit
ut sanctificatum tactu corporis et sanguinis decenter est adorandum et postquam
si autem exacta in sensu est non tamen adoramus absit sed typum. Unde et si
aurum et preciosi lapides fiunt post typi dissolucionem non sunt adoranda
ex quo colligitur quod aliquam ipsi cruci sit reverencia exhibenda excepta
adoracione latrie. Et hoc signum est quia ecclesia solempnizat in cruce inventione
et exaltacione sicut in festis sanctorum et non invenit precedencium modorum
ut sufficiens. Primum quidem est quod duplici modo alicui exhibetur honor. Illi in
obsequium reverencie et iste est honor veneracionis. Alii in testimonium vel
famulatum complacencie et iste est honor adoracionis. Utrumque autem honorem
istorum offertur ipsi cruci. Nam crucem adoramus et crucem veneramur
sed hoc est dictum quia honor veneracionis exhibetur ipsi cruci tamquam instrumento
nostre salutis. Unde sicut exhibemus reverenciam sacris quia est in eis aliquod
instrumentum salutis. Unde sic exhibemus reverenciam sacris quia est in eis aliqua
nostre salutis causalitas sic cruci christi et clavibus est aliqua reverencia exhibenda
honorandi. Et veritas istius honoris habet crux in se ad propter quod debet honorari.
Honor autem adoracionis offertur ipsi cruci christi vero crucifixo. Nemo
enim intendit ei placere vel ad impetrare ab ea sed ei qui in ea
affixus fuit et non debetur ei adoracio latrie. Dicit enim cruci christi
duplex honor debetur et unus quidem est latria. Aliquis vero non debet dici nec
latria nec dulia quia non est species adoracionis sed veneracionis. Ad id ergo quod obicitur
secundo dicendum quod crux est adoranda latria. Ad id ergo quod obicitur
quod crux est pura creatura dicendum quod crux non adoratur ut res sed
quod crux est signum rememoratum ducens in crucifixum sicut et ymago christi
ut signum rememorativum ducens ad ymaginatum. Ad id quod obicitur quod membra christi plus appropinquant
quam ista dicendum quod membra non debent adorari propria cum ipsa sit ratio
capax sed vigore allocucionis adoramus et eius benivolenciam
captamus et desideramus non sic est de cruce. Cum enim adoramus
placere intendimus crucifixo non eius signo. Ad id quod obicitur quod
celum est sedes et terra scabellum dicendum quod non est simile quia celum et terra ducunt
in deum sed generalem modum quo causata ducunt in causatorem. Non sic autem est
de cruce ymmo est quoddam specialis memoriale crucifixi.
Ad id quod ultimo obicitur quod canon sentit dicendum quod sic duplex
est laus sic duplex est honor. Ad enim laudatur propter excellenciam sue nature

1
2
3
4

sicut res pulcra et bona per ipsam nimium ad laudandum provocat, sic et crux
et hec quidem laus respicit naturam primam ad nos. Sic et duplex est honor
quidam exhibetur in testimonium virtutis, et iste non est exhibendus cruci nisi
ratione crucifixi, cuius quidem virtus et intelligentia excellentior est super omnia.
Aliud est honor qui exhibetur in signum alicuius nobilitatis et excellencie, et hic
modo honor non exigit virtutem nec requirit virtutem in honorato vel congruit,
sed aliqua rerum dignitas ob quam debeat ei reverentia exhiberi, et hic modo
quandam nobilitatem Deus ligno crucis nobilitavit, dum in ea pependit
et genus humanum liberavit. Et ideo crucem laudamus et veneramur ex ista
nobilitate, et multiplices eius laudes decantat ecclesia, et propter presentiam illius
sanctissimi ligni impensa sunt beneficia et mirabilia, ut patet [illegible]

Quarto queritur utrum latria exhibenda sit membris Christi. Et quod
non, primo auctoritate et exemplo ipsius Abrahe qui in Genesis xviii^o tres
viros vidit et unum adoravit. Et Augustinus exponit quod viri illi
angeli fuerunt, sed tamen in illis adoravit Dominum et obtulit eis adorationem
latrie. Ergo si Deus habitat in membris Christi, videtur quod eis cultus latrie
debet exhiberi. Item Apocalypsis dicitur quod Johannes cum esset in [illegible] voluit adorare
angelum. Et ibidem dicitur quod angelus non permisit. Aut ergo Johannes adorare
voluit adoratione latrie vel dulie. Si latrie, ergo cum Johannes vere fecit
non reprehenditur tamquam ydolatra, adoratio latrie potest exhiberi creaturali-
tati. Ergo si potest dignitatis sunt angeli et membra Christi, videtur quod membris Christi
exhibendus sit cultus latrie. Si dicas quod Johannes voluit adorare
adoratione dulie, que dulia debetur angelis bonis, ergo male faciebat
angelus quod prohibebat ab adoratione qua debebat, quod si angeli
nunquam malefaciunt, restat quod predictis membris [illegible]. Item Deus
adorandus est adoratione latrie in templo sancto suo, sed quod dicitur per ps.
introibo in domum tuam, adorabo etc., sed quodlibet membrum Christi
est templum spiritus sancti, sed quod dicitur i Cor. iii^o. Ergo quodlibet Christi membrum adorandum
est adoratione latrie. Item corpus Christi verum refertur ad corpus Christi misticum
tamquam signatum ad signum. Ergo si signatum sit nobilius signo, corpus Christi misticum
est magis vel eque nobile quam corpus Christi verum, sed verum corpus Christi adoratur latria,
ergo et corpus Christi misticum. Item eadem adoratione adoratur caput [illegible]
et alia membra, sed Christus est caput ecclesie et adoratur adoratione que est
latria, ergo et alia eius membra. Item quodlibet membrum Christi est ymago Christi,
non est ymago tantum sed et ymago assimilata per gratiam, sed honor
ymaginibus [illegible] transit ad prothotipum, ergo si prothotipum
adoratur adoratione latrie, videtur quod et membra Christi in quibus est representatio
ymaginis vel similitudinis. Contra: corpus quod non sunt membra Christi
[illegible] ad creaturam, ergo si latria est cultus Deo debitus, videtur quod la-
tria membris Christi non conveniat. Item membra Christi ad invicem habent societatem,
sed adoratio latrie ponit habitudinem et gradum domini et servitutis in adorante
et adorato, ergo videtur quod unum membrorum non debeat alteri cultum latrie.
Item non est eadem adoratio et honor venerandus domini et servi, sed membra Christi

sed subiecta sunt Christo et ideo adorare latria non debent adorari. Item
maior est auctoritas et potestas in malo prelato quam in bono subdito, ergo
maior debetur ei reuerencia. sed constat quod malo prelato non debetur

Rº

latrie adoracio, ergo multo minus subdito qui est membrum Christi. Ad quintum dicendum
quod absque dubio cultus latrie membris Christi non est exhibendus pro eo quod
membrum et summus [illegible] humanam unionem et summus membrum ut tamen uero membrum
membrum Christi summus, sed humanam unionem [illegible] ponat qualitatem dignitatis, et quia latria

Membra

non tollat racionem [illegible] nisi ponat qualitatem dignitatis, et quia latria
debetur creatori racione sue maiestatis et excellencie, hinc est quod membris Christi
non competit cultus latrie, multa enim distancia distat capitis a corpore
racione diuinitatis unite. Per hec eciam [illegible] de sanctis racionibus ad hanc partem inductis.

1.

Ad primum dicendum quod obicitur quod adorauit tres angelos dicendum quod isti angeli et
creature racionales erant, et tamen ad reputacionem tamen ipsi Abrahe apparuerunt
creature racionales erant, et tamen ipsi Abrahe notum erat, et in quantum creature
paruerunt, et utrumque hoc ipsi Abrahe notum erat, et in quantum creature
racionales erant exhibuit eis Abraham non adoracionem latrie sed
reuerenciam ypodulie et in specie honorificencie, in quantum autem signum trinitatis
erat exhibuit Abraham cultum latrie non in quantum signo sed ipsi
signato, ad hoc enim specialiter apparebant. Non sic autem est de membris Christi
quia et si eis possit cognosci trinitas non tamen sic reputatur et
specialiter institutum est vel missione diuina, et ideo non eis exhibenda latria.

2.

Ad id quod pro eis inductum est dicendum quod obicitur
ut quoniam ad id quod sanctus Iohannes quoniam ad id quod pro eis inductum est Ad illud quod obicitur
quod Iohannes voluit adorare angelum dicendum quod voluit eum adorare adoracione
latrie sed dulie, et quod dicitur non debuit eum prohibere dicendum quod primo ex parte
racione forma quod est propter dignitatem eius Iohannes qui excellencior erat
multis angelis; secunda non propter imitacionem erroris ne alii ex hoc crederent
quod angeli adoracione latrie debebant adorari. Tercia vero racio est propter
manifestacionem exaltacionis dignitatis generis humani, genus enim
humanum exaltatum fuit per Christum super omnem angelicam, propter quod quamuis ante
in veteri testamento paterentur se dulia adorari ab hominibus, in nouo tamen post
glorificacionem humane nature in Christo non paciuntur eo illa nimia subiecti
quam videtur concedere ad exceptam [illegible] erat specialiter generis

3.

Ad illud vero quod obicitur quod deus adorandus est in templo dicendum quod sermo est de
templo ab homine fabricato et de templo a spiritu sancto sanctificato.
templo ab homine fabricato templum id est eum inductum est ad institutum propter quod ad
quod tempus id est eum est inductum [illegible] debeat adorari sed racione eius
ita quod in se non habet aliquam racionem quare debeat adorari sed racione eius
cuius quod in eo colitur. Non sic autem est de templo anime fidelis, habet enim

4.

ad quod obicitur quod ipsa racione qua potest esse capax et particeps honoris. Ad id quod obicitur
de corpore mistico quod nobis est dicendum quod si loquitur de corpore Christi vel
de corpore mistico quod nobis est dicendum quod si homo non habet unitatem primo multo
put diuinitati unitum est dicendum quod si homo non habet unitatem primo multo
nobis est corpus misticum. Ita corpus misticum non est deitati unitum
in unitate persone sicut corpus Christi verum, et ideo non est tanta ei exhibenda honoris
excellencia. Et si obicias quod signum est nobis signo dicendum quod id prime
quod signum est tanti signi. Non sic autem est in proposito per corpus Christi verum non dicitur esse signum

in quacumque latet sub sacro, tamen uoce inparatur species continentium et substantiis appendicum. Ad id quod obicitur quod eadem adoratione adoratur caput regis et membra, dicendum quod non est simile, quia caput regis cum membris aliis simpliciter est eiusdem nature. Christus autem qui est caput nostrum preter unam naturam in qua communicat nobiscum unam habet divinam in qua superexcellit omnem creaturam, et ideo racione illius tribuit honor ei competit qualis nulli creature est decens exhiberi. Ad id quod obicitur quod in membro Christi est assimilatio per graciam dei, quod unde est exhibitum non sequitur quod debeat adorari adoracione latrie sicut in ymagine sculpta, et hoc quia ymago illa non se offert tantum ut ducticiam in adoracionem sed ut racione volentis et excellentie et digna honore, et ideo honor sibi exhibitus non totaliter refertur ad prothotipum id est ad principaliter figuratum sicut in ymagine sculpta. Vnde propter duplex periculum metuitur a parte adorantis et a parte adorati non debet [illegible] ymagine [illegible] adoracionem, scilicet ne adorans superbiat et extollatur per inanem gloriam, et quod honor eius impediatur et fiat ne adorans cadat in ydolatriam aspiciendo tantum ad formam huiusmodi.

7

6

Sexto et ultimo queritur utrum cultus latrie possit exhiberi creature absque sacro sine peccato. Et queritur, esto quod angelus sathane transfiguret se in angelum lucis ut deus [illegible] tunc [illegible] adhuc debeat diligere prudens quod sit Christus, sed ignorancia sua adhibita diligentia excusat. Ergo videtur quod talis excusetur a peccato si eum adoret. Item qui emit cuprum intendens emere aurum non dampnificatur; ergo qui adorat angelum tenebrarum credens adorare Christum non incurrit peccatum. Maior patet in materia mercium civilibus. Item mulier que consentit in petrum credens consentire in paulum [illegible] per non consenciente. Error enim persone impedit matrimonium [illegible] ergo pari racione qui adorat luciferum putans Christum adorasse [illegible] qui non adorasse. Item opus secundum intencionem et credulitatem, ergo si aliquis credens luciferum esse Christum adorat luciferum tamen intencio eius ad Christum fertur si adorando Christum [illegible] esse peccatum. Sed contra quod ydolatra cum adorat ydolum credit ydolum esse deum et tamen excusatur non dicitur deum adorare sed magis ydolum, unde committit ydolatrie peccatum; ergo pari racione cum quis adorat luciferum credens eum esse Christum propter credulitatem non euadit scelus ydolatrie. Item dyabolus ideo transfigurat se in angelum lucis ut adoretur ab homine, sed hoc non facit nisi inducat hominem in adoracionem peccatum; ergo non videtur quod sit possibile absque peccato cultum latrie offerri dyabolo. Item latria est de hiis que sunt necessaria ad salutem, sed error vel ignorancia in hiis que sunt necessaria ad salutem non excusat a toto; ergo videtur quod ille qui adorat dyabolum cultu latrie non excusatur a peccato. Item in quadam decretali dicitur quod plus peccat malus sacerdos qui non conficit et simulat se conficere quam ille qui conficit et simulat se non conficere, eo quod facit populum ydolatrare; ergo ille qui adorat hostiam non consecratam est ydolatra nec excusatur propter ignoranciam. Sed pari racione

Contra

Extra de cele[bratione] mi[ssarum] de homine

Dyabolus

n[on] ille excusa[tur] qui adorat lucifer[um] credens e[ss]e x[pistu]m. Tercio quer[itur] / ut h[ab]et quid
quo ad ultimu[m] h[ab]eat u[er]itate[m] q[uod] sacerdos possit facere p[ro]p[ri]u[m] ydolatre
tur cum e[ss]et i[n] p[otes]tate sacerdotis facere p[ro]p[ri]u[m] peccare uellet nollet
q[uod] absurdu[m] e[st] dicere. R[esponde]o dicendu[m] q[uod] hec latria p[otes]t exhiberi dyabolo uel
adu[er]sario x[pist]i dupl[iciter] s[cilicet] simpli[citer] u[e]l sub condic[i]o[n]e. Si simpl[iciter] dico q[uod] n[on]
p[otes]t e[ss]e sine pecc[at]o. S[ed] differ[tur] aliq[ua]n[do] latria alt[er]i q[ua]m deo et id e[st] p[e]cc[atu]m ydo
latrie n[on] excusa[tur] r[ati]o[n]e ignorancie. H[ab]et tripl[e]x adiutoriu[m] p[er] q[uod] p[otes]t
errore deuitare. Primu[m] e[st] re[m]ed[iu]m p[ro]mocionis sacre scripture que
mult[i]s d[icit] q[uod] multi n[om]i[n]e x[pist]i uenient s[ed] mendaces. Sc[ilice]t e[st] re[m]ed[iu]m
orac[i]o[n]is interne qua ad deu[m] d[ebe]t h[om]o recurrere ut cor eius illu[m]i[n]et.
T[erci]u[m] e[st] suspensio credulitatis sue. Non e[ni]m d[ebe]t h[om]o o[mn]i sp[irit]ui credere
s[ed] p[ro]bare an ex deo sit. Qui e[ni]m cito credit i[n] talib[us] leuis est
cordis. Et fortassis e[st] inflatus corde du[m] ad tales uisiones et re
uelac[i]o[n]es ydoneu[m] se e[ss]e estimat. Vn[de] tales appariciones p[er]ag
s[ed] formidare q[ua]m desid[er]are. Narra[tur] e[ni]m de quoda[m] s[an]c[t]o p[at]re
q[uod] cu[m] ei dyab[olus] i[n] sp[eci]e x[pist]i appa[ruisset] i[n] cella sua dixit se i[n] hac
uita nolle x[pistu]m uidere. At dyab[olus] eius humilitate[m] co[n]fusus statim euanuit.
Cesarius de plurib[us] narra[t] qui se ad uisiones ydoneos repu
tauerunt et desiderauerunt qui i[n] multas infamias et errores p[re]
cipitati s[un]t. Et id[e]o si simpl[iciter] adorat q[uo]d x[pist]i adu[er]sariu[m] n[on] excusa[tur]
a pecc[at]o et si credat ip[su]m e[ss]e x[pistu]m. Si a[u]t[em] adoret sub condic[i]o[n]e
h[ec] p[otes]t e[ss]e dupl[iciter] u[e]l q[uia] e[st] illa condic[i]o habitualis u[e]l actualis. Si actualis co[n]
siderata sine appo[s]ita. Si actualis sic n[on] adorat ip[su]m luciferu[m]
s[ed] magis x[pistu]m q[uia] n[on] stat adorac[i]o n[on] stante condic[i]o[n]e et ad eu[m] re
fer[tur] adorac[i]o ad que[m] refer[tur] adorac[i]o[n]is implicacio. Si a[u]t[em] i[st]a
condic[i]o sit sub condic[i]o[n]e habituali h[oc] m[od]o n[on] sufficit ad uitand[um]
pecc[atu]m ydolatrie ue[l] hui[us]m[odi] appariciones sine inuestigac[i]o[n]ib[us] ff[...] et
tu ue[l] sacri altaris. Nam tal[is] inuestigac[i]o e[st] insolita et id[e]o
n[on] d[ebe]t ad eu[m] p[re]cipitac[i]o sequi adorac[i]o. S[ed] cu[m] maturitate et p[ro]uida
orac[i]o[n]e. S[ed] co[n]secrac[i]o hostie e[st] co[n]suetu[m] id[e]o sufficit q[uod] adorans i[n]
habitu hac h[ab]eat condic[i]o[n]e[m] u[idelicet] si co[n]secrac[i]o debito m[od]o f[a]c[t]a est
Om[n]ib[us] e[ni]m
x[pist]i[anis] pauci u[e]l nulli fideles i[n] hac adorac[i]o[n]e p[ro]p[ter] ea[m] q[uod] sacerdos f[a]c[i]t eos ydo
latrare si credunt cu[m] condic[i]o[n]e ista. Et at obi[citur] q[uod] sacerdos f[a]c[i]t eos ydo
latrie h[ab]et m[od]o q[uem] i[n] se e[st] q[uia] p[ro]p[ter] ip[su]m n[on] remanet. Sciend[um] e[ni]m
exhibet adorand[um] q[uod] sic adorari n[on] p[otes]t. P[ate]t i[ta]q[ue] q[uod] aliq[ua]n[do] latria
n[on] p[otes]t exhiberi x[pist]i adu[er]sario sine pecc[at]o ydolatrie et co[n]tra de s[an]c[t]o
uos ad h[oc] inducere. Ad id ergo q[uod] obi[citur] q[uod] ignorancia fuit excu
sat adhibita diligencia. Dico q[uod] cu[m] lucifer adora[tur] nu[m]q[ua]m debi
ta diligencia adhibe[tur]. Na[m] sicut dictu[m] e[st] tripl[e]x re[m]ed[iu]m p[otes]t co[n]tra h[oc]
inueniri. Ad id q[uod] obi[citur] q[uod] emens cupru[m] intendens eme[re]
auru[m] n[on] dampnifi[catur]. Dico q[uod] intendens emere auru[m] a[liqu]a p[otes]t e[ss]e forma
i[n]tente a[ut] i[n] s[er]mo[n]e. Si forma i[n]tente ut n[on] p[ro]cedat nisi i[n] s[er]mo[n]e
n[on] h[ab]et inde repetere. Si at i[n] s[er]mo[n]e fiat mencio de auro sit
tu[m] mencio ab alio et q[uia] qualit[er] q[ua]m ad u[er]ba intencio[n]e u[er]sat[ur]
tam[en] i[n]i[ur]i[u]m i[n] n[on] dampnifi[catur] s[ed] i[n] uera ex h[oc] a[u]t[em] n[on] se[quitur]

Margin: R[esponde]o — Simpl[iciter] — 1. 2. 3. — Sub condicione — 1. — 2.

quod peccatum ydolatrie non perpetrare. tu tamen communiter addicione tacita vel expressa. Ad sequens quod obicitur de minorum confessione in errore prius perventi sic potest dici quod non est simile quia sic non potest evitari errorem. Sed sicut iste. Habet enim homo ad intendendum huius errorem adiutorium in ipso. Ad id quod obicitur quod opus sequitur credulitatem et intencionem dicendum quod id verum est in hiis que non sunt mala secundum se sed in aliis. Et sicut ostensum est in 2o li. non habet interpretatio ipsa credulitas qua credidit hunc esse Christum temeraria est et io ad opus temerarium deducit ut hic quemcumque videat adoret. Quia ei in credulitate et intencione non Christi cadit. Sed et hic quem videret in honoris exhibitione aliquod detrimentum ad huc non vera fuit intencio vel credulitas. nec vera est adoracio. Sed hec est circa hoc.

[C]irca questionem de 2o principali videlicet de ipsa latria hic queruntur iiii. primo queritur utrum latria sit virtus, 2o queritur utrum sit virtus generalis vel specialis, 3o queritur utrum latria sit virtus cardinalis vel theologica, 4o queritur utrum sit virtus diversa a dulia.

[C]irca primum sic proceditur et queritur utrum latria sit in genere virtutis. Et quod [v]idetur reddere homini quod suum est est actus virtutis. ergo si maioris vel [e]qualis dignitatis est deo reddere quod suum est sit actus virtutis. Sed per [l]atriam reddimus deo quod suum est scilicet reverenciam et honorem. ergo latria virtus est. Item circa opera laudabilia et difficilia maxime consistit virtus. Sed colere deum est virtus et actus huius et hoc est ipsius latrie. ergo latria est virtus. Item virtus maxime est circa opera meritoria et hoc est ipsius latrie. ergo etc. Item circa opera precepti maxime habet esse virtus. Sed deum colere et adorare est in precepto. ergo circa hoc maxime habet esse virtus et hoc est ipsius latrie ergo etc. Sed contra augustinus libro x de civitate dei latria proprie aut frequenter dicitur servitus que pertinet ad colendum deum. Sed omnis virtus ut virtus est consistit in libertate. ergo nulla virtus est servitus. Sed latria est servitus. ergo latria non est virtus. Item quod latria diffinitur. latria est cultus soli deo debitus et exhibitus. Et accipitur ex verbis augustini ibidem. Sed cultus non est habitus sed usus. ergo latria est cultus non est virtus sive habitus sed motus. Item latria idem est quod pietas ut dicit augustinus ibidem x de civitate dei pietas proprie cultus dei dici solet quod greci theosebiam vocant. Sed pietas connumeratur inter habitus donorum. ergo videtur quod latria potius sit donum quam virtutis habitus. Item latria est dominum venerari. Sed donum timoris facit nos venerari deum. Cum enim timor reverencie ergo videtur quod ad latriam sufficiunt ad eam quod timor. Ideo latria non est virtus. Respondeo dicendum quod latria ut vult augustinus nominat id quo colitur deus. Quod autem colitur deus hoc potest intelligi dupliciter aut sicut actu aut sicut habitu. Ideo nomen latrie equivoce dicitur et aliquando stat pro habitu aliquando pro actu. Sed aut stat pro habitu ipsius anime habilitante ipsam ad cultum dei sic est habitus virtutis in quantum est circa bonum et difficile et meritorium et ad salutem necessarium et circa huiusmodi opera proprie consistit virtutis habitus. Ideo concedendae sunt rationes que hoc ostendunt. Ad id quod obicitur quod latria est servitus dicendum quod est servitus que

suum hoc

et e[st] s[er]uitus q[ue] s[er]uit d[e]o [et] it[er]u[m] e[st] s[er]uitus n[ecess]ita[ti]s [et] e[st] s[er]uitus q[ue] e[st] ex mera
vol[unta]te Dicendu[m] ergo q[uod] s[er]uitus p[rim]a que fit ho[min]i ex n[ecess]itate aliquo[modo] derogat
ho[m]i[n]is libertati [et] ideo no[n] h[abe]t i[n] se excellencia[m] v[ir]tutis s[er]uitus que ex
mera vol[unta]te fit deo ponit ho[m]i[n]em i[n] statu altiori [et] tanto mag[is]
facit ho[m]i[n]em libe[rum] q[ua]nto mag[is] elongat ho[m]i[n]em a pecc[at]o [et] t[ali]s e[st]
s[er]uitus latrie [et] ideo n[on] i[m]pe[dit] q[uin] s[er]uitus latrie h[ab]e[a]t v[er]u[m] no[men] v[ir]tutis comple-
te Ad [secundu]m d[icendum] q[uod] ob[icitu]r q[uod] latria e[st] cultus soli deo debitus Dicendu[m] q[uod] habitus
sepe diffiniu[n]tur p[er] actus [et] notifican[tur] s[ed] h[oc] no[n] e[st] p[ro]p[ri]e [et] [com]muniter
taliter [et] ideo no[n] seq[ui]tur q[uod] latria si sit cultus q[uod] no[n] sit habitus possu[n]t tu[n]c dici
ut p[ri]us q[uod] latria aliq[ua]n[do] accip[itu]r p[ro] habitu aliq[ua]n[do] p[ro] actu sicut h[oc] freque[n]ter reperi[tur]
i[n] h[ab]itibus [et] actibus a[n]i[m]e q[ui] habe[n]t vnu[m] no[men] que[m]admodu[m] p[ro]p[ter]e aliq[ua]n[do] accip[itu]r
no[men] vi[r]tutis p[ro] habitu aliq[ua]n[do] p[ro] posse sic ang[elus] h[oc] no[m]i[n]e eodem mo[do] aug[ustinus] [et] alii
doctores vtu[n]tur no[m]i[n]e latrie Ad [tertium] d[icendum] q[uod] ob[icitu]r q[uod] latria id[em] e[st] q[uod] pietas
Dicendu[m] q[uod] sicut d[icit] aug[ustinus] x de ci[uitate] dei pietas d[icitu]r d[u]pl[icite]r Vno[modo] pietas
id e[st] q[uod] theosebia [et] c[etera] id e[st] q[uod] cultus dei Alio[modo] d[icitu]r pietas offi[ci]u[m]
q[uod] p[ro]ximis i[n] op[er]ibus exhibe[tu]r
p[ro]utibus exhibitu[m] [et] eo d[icitu]r pietas vna q[ue] p[ro]ximis i[n] op[er]ibus exhibe[tu]r
s[ed] q[ua]nda[m] v[er]o analogie s[ed] q[uod] d[icitu]r
de hijs at d[icitu]r s[ed] p[ri]us [et] posterius [et] s[ed] q[ua]nda[m] v[er]o analogie s[ed] q[uod] d[icitu]r
ibi [et] op[er]e i[n] o[mn]ibus e[st] cultus dei p[ri]ncipal[ite]r tu[n]c d[icitu]r de cultu d[omi]no dei
v[ir]tute qua colit[ur] deus [et] c[etera] p[at]z q[uod] pietas s[ed] d[iuer]sas acc[e]p[ti]o[n]es p[ot]est
esse id[em] q[uod] latria [et] differre a latria Cu[m] at d[icitu]r q[uod] pietas e[st] donu[m] eq[ui]uo[c]e
pietas no[n] i[d] no[n] accip[itu]r pietas p[ro] v[ir]tute i[d] q[ua] colit[ur] deus Ad [quartum] d[icendum] q[uod]
ob[icitu]r q[uod] reu[er]enti[a] d[omi]ni e[st] ip[s]i[us] timoris Dicendu[m] q[uod] reueren[tia] reperi[tur] tam i[n]
ho[n]ore q[ua]m i[n] timore q[uia] i[n] timore e[st] resilitio i[n] p[ro]p[ri]am p[ar]uitate[m] i[n] ho[n]ore
no[n] e[st] testifi[cati]o [et] exhibitio alicui[us] testificat[ionis] [et] p[ro]fite[n]tis ip[s]a[m] ma[iestate]m
reueren[tia] at q[ue] e[st] latrie p[ro]p[ri]a e[st] ho[n]oris q[ua]m timoris [et] c[etera] p[at]z quo d[icitu]r
a timore [et] q[uod] l[ati]a latria no[n] e[st] donu[m] sic[ut] timor magis e[st] ... v[er]o
v[ir]tutibus cu[m] latria [con]sistat i[n] exhibitione timor no[n] i[n] resilitione
[et] latria plus [con]sistit i[n] actione [quam] timor i[n] passione Et h[ec] e[st] vna d[iffe]r[enti]a
donor[um] ad v[ir]tutes ut inferius patefiet Et q[uod] sit sp[eci]al[is] v[ir]tus q[ui]d h[abe]t ob[iectu]m

Scd[o] quer[itur] utr[um] latria sit v[ir]tus g[e]n[er]al[is] vel sp[eci]al[is] Et videt[ur] q[uod] ... ita
sp[eci]ale e[st] v[ir]tus sp[eci]al[is] s[ed] latria e[st] hui[us]mo[d]i g[e]n[er]o e[st] v[ir]tus sp[eci]alis Ite[m] ita
actu[m] sp[eci]ale [con]sistit v[ir]tus sp[eci]alis s[ed] adorat[i]o e[st] actus sp[eci]alis g[e]n[er]o
i[n] ip[s]o[rum] [con]sistit v[ir]tus sp[eci]al[is] s[ed] at e[st] latria g[e]n[er]o [et] c[etera] Ite[m] sic[ut] d[ifficil]e e[st]
credere i[n] su[m]ma[m] v[er]itate[m] sic [et] ho[n]orare su[m]ma[m] maiestate[m] Sed ergo ho[m]i[n]e[m]
v[ir]tute sp[eci]ale q[ua] credim[us] i[n] p[ri]ma v[er]itate fide[m] s[ed] sic q[uod] ho[n]oram[us] su[m]ma[m]
maiestate[m] s[ed] at no[n] e[st] n[isi] latria g[e]n[er]o latria e[st] v[ir]tus sp[eci]alis Ite[m] latria
[et] ydolatria s[un]t [contr]a s[ed] ydolatria e[st] vicium sp[eci]ale g[e]n[er]o ab opp[osi]to latria
e[st] v[ir]tus sp[eci]alis Contra q[uod] aug[ustinus] i[n] enchi[ridion] si quer[itur] quo colit[ur] deus r[espon]d[e]o
fide spe [et] caritate s[ed] v[ir]tus q[ua] colit[ur] deus e[st] ip[s]a latria g[e]n[er]o latria [con]p[re]h[en]d[i]t
i[n] se fide[m] spe[m] [et] caritate[m] g[e]n[er]o latria no[n] e[st] v[ir]tus sp[eci]al[is] s[ed] g[e]n[er]al[is] Item
aug[ustinus] x de ci[uitate] dei v[idelicet] c[apitulo] v[er]u[m] sacrificiu[m] e[st] o[mn]e opus q[uod] ger[itur] ut s[an]c[t]a
societate inhe[re]am[us] deo s[ed] sacrificiu[m] e[st] cultus soli deo debitus sic ibi[dem] d[icitu]r
aug[ustinus] h[oc] at e[st] ip[s]i[us] latrie offerre [et] c[etera] v[idelicet] q[uod] o[mn]e opus bo[num] sit latrie g[e]n[er]o latria e[st]
v[ir]tus g[e]n[er]alis

Item quecumque obedit deo servit deo sed servitus soli deo debita est latria ergo omnis actus quo deo obedimus est actus latrie ergo latria se extendit ad actum omnis virtutis et precepti et non est virtus specialis sed generalis. Item quecumque facit quis ad gloriam dei facit ad cultum dei. sed omnia quecumque bene facimus facimus ad gloriam dei ut dicit apostolus j Cor. x. Omnia in gloriam dei facite. ergo omne opus laudabile est opus latrie et latria videtur esse generalis virtus ad omnes virtutes. Respondeo dicendum quod latria nominat servitutem, nominat et cultum dei ad quem ille servitus ordinatur. cultus autem dei potest accipi tripliciter generaliter et proprie et magis proprie. Uno modo dicitur cultus actus directus in deum sub ratione finis sicut est omnis virtutis. Alio modo dicitur dei cultus vel actus in deum directus non solum ratione finis sed et obiecti sicut est virtutum theologicarum. 3o modo cultus dicitur magis proprie actus directus in deum non solum sub ratione finis et obiecti sed et sub ratione honoris et talis actus est actus adoracionis et est virtutis specialis et hec nomine proprie est latrie. Sicut enim ydolatria non dicitur quodcumque peccatum sed illud quo creatura adoratur, sic latria non dicitur quecumque servitus sed illa que cultus adoracionis exhibetur. Et ideo concedendum est quod latria est specialis virtus proprie. hec quod ad ipsum spectat cultus dei sicut quod dicitur magis proprie scilicet per ipsam adorare. Et concedendum est vobis ad hoc inducte.

Ad hoc quod obicitur in contrarium quod sacrificium offertur deo in quolibet bono opere dicendum quod sicut cultus dei multipliciter dicitur sic et sacrificium. Est enim sacrificium bone operacionis, et sacrificium devote oracionis et sacrificium ymolacionis. primum est virtutum omnium, 2m virtutum theologicarum, 3m spectat ad ipsam latriam. Proprie enim latrie est sacrificium offerre deo et hoc sacrificium soli deo debetur sicut dicit augustinus. et latria dicit cultum soli deo debitum. Ad 2m quod obicitur quod deus colitur fide spe et caritate dicendum quod cultus dei non accipitur ita proprie vel stricte sicut in diffinicione latrie ut est pretactum. et ideo non sequitur quod latria sit generalis virtus ad tres virtutes theologicas. Ad 3m quod obicitur quod qui obedit deo servit deo dicendum quod verum est. ex hoc tamen non sequitur quod omnis obediencia sit latria quia obediencia non solum dicit servitutem debitam ipsi deo sed et servitutem debitam hiis qui sunt loco dei ut prelatis. latria autem dicit servitutem soli deo debitam et ideo racio non valet sed peccat secundum quid. Ad 4m quod obicitur quod omnia que fiunt ad gloriam dei ad cultum fiunt ad dei patet uno modo per iam dicta quia cultus accipitur generaliter pro actu ordinato in deum tamquam in finem. In diffinicione autem latrie accipitur magis proprie.

Deinde queritur utrum latria sit virtus cardinalis. Et quod sic videtur est cum theologica. Et quod theologica videtur augustinus x de civitate dei ca. iiiio Sacrificamus deo hostiam humilitatis et laudibus in ara cordis igne fervide caritatis. et post. hic est dei cultus, hec vera religio, hec vera pietas et tantum deo debita servitus. ergo videtur sic quod omnia conloquuntur latria videtur est latria quoniam ipsa caritas. ergo latria est virtus theologica. Item augustinus xiiiio de trinitate sapiencia vera est cuius actus precipuus cultus dei quod Greci theosebia appellant quod nos in propriete dicuntur / tamen pietas apud grecos.

Ro.
finis obiecti honoris
1.
2.
3.
4.
Contra
Item

usitatius theusebia nuncupatur, sed latria ut dicit augustinus li. x. de ci. dei
no e ad qm theuse^a et theuse^a no e ad qm sapia sap at se
tenet ex pte virtutum theo^ca et no cardinalium ergo et ipa latria
Item latria est virtus per quam deus colitur eo cultu qui est adoracio sed
virtus dicatur nobis diu ee adoracio est ipa fides vel caritas
quasi dicit vaba. sup. gen. adorare est cum qui adoracio est to
ment. intencio, quero ergo utrum latria sit virtus theo^ca. s. fides vel
caritas. Item latria est implecio primi precepti, sed precepta prime tabule
implentur virtutibus theo^cis sic patet de primo quod implet per fidem, de 3°
quod implet per caritatem ergo utrum si primum impletur per latriam quod sit virtus
theo^ca. Item h est dna inter virtutes cardinales et theo^cas quod car-
dinales consistunt in medio et superfluum et diminutum in theo^cis autem non est
reperire superfluum, sed ee latria que est diuinum colendo est superfluum in medio
ergo utrum quod latria non sit in genere virtutis virtutum cardinalium sed theo^ca. Item
virtus theo^ca dicitur quia habet deum pro obiecto sed latria habet deum pro obiecto. Sicut enim
fides credit primam veritatem, et caritas diligit summam bonitatem, sic latria
veneratur et colit summam maiestatem. vr. quod latria sit virtus theo^ca.
Sed quod religio est virtus que colitur eius qui est superioris nature, sic dicit augustinus
x. de ci. dei, et tulius in primo rethorice, sed religio est species iusticie ut dicit
tulius ibidem, et iustitia est virtus cardinalis, si ergo latria continetur sub specie
religionis latria est de genere virtutum cardinalium. Item sicut obediencia respicit
debitum mandati sic latria respiciat debitum honoris diuini. Item est ei
latria cultus deo debitus, sed obediencia quod respicit debitum precepti est virtus
cardinalis contenta sub debita iustitia non theo^ca, ergo pari racione et
ipa latria. Item nullius virtutis theo^ce actus cadit sub coactione. Credere
enim non potest quis nisi volens, sed actus latrie cadit sub coactione ut
adorare et thura ponere ergo latria non continetur sub genere virtutis theo^ce.
Item omnis virtus theo^ca vel est fides vel spes vel caritas, sed latria non est
fides pro eo quod non considerat summam veritatem nec spes nec caritas quia non consistat
summam bonitatem sed magis summam maiestatem ut spes h. constat ergo etc.
Respondeo ad predictorum intelligenciam est notandum quod sed latria notificetur per cultum
sive per servitutem dicta latria est servitus sive cultus deo debitus, et ita
duo sunt per eorum actum. Dicunt tamen sed propriam acceptionem cultus et
respicit actum interiorem et exteriorem et magis interiorem quam exteriorem
servitus non proprie respicit actum exteriorem et ideo cum latria de racione sui
notabiliter sit quod servitus sed quod ex post augustinus li. de trinitate latria proprie
respicit actum exteriorem, theosebia non vel eusebia. Idem est quod cultus diuinus
sive bonus cultus et ideo proprie respicit actum interiorem et quia virtus quae
respiciat actum exteriorem usque quodam ee actionum et est in genere virtutis
cardinalis hinc est quod latria est virtus cardinalis et quia considerat actum
exteriorem sub racione debiti et in comparacione ad alterum et hoc est proprius
iusticie ideo latria continetur sub virtute cardinali que quidem est iusticia
Huius quia est species iusticie sed quam ordinatur ad venerandam nostrum superiorem

est ipsa religio sicut dicit tullius. hinc est quod latria non solum est in genere virtutum theologicarum
in genere remoto sed in genere virtutis cardinalis tamquam in genere subalterno, in genere
vero iustitie sicut in genere proximo. In genere vero religionis sicut in genere proprio
et hoc est quod innuit augustinus de civitate dei capitulo 2 ubi dicit quod idem est apud grecos
latria quod apud nos religio, excepto quod nomen religionis est in plus, unde
ibidem dicit quod cultus deo debitus in 4or nominibus nuncupatur. duobus apud
grecos et duobus apud nos. Apud grecos namque dicitur latria et theosebia
seu eusebia, apud nos vero dicitur pietas et religio. Ista quod ista duo
nomina videtur idem duobus, sed quodam modo sunt in plus quam ad modum consueve-
runt accipi latria et theosebia secundum propria acceptionem sed alii accipiantur pro
eodem, quare theosebia dicit cultum interiorem qui proprie spectat ad virtutes
theologicas, sed latria similiter exteriorem qui spectat ad iustitiam sive virtutem
cardinalem. Concedo ergo latria esse virtutem cardinalem, concedo sed
et argumenta sed probant, Ad duas autem auctoritates augustini patet responsio per ista dicta.
Cum enim dicit augustinus quod cultus deo debitus est ipsa dacio vel sapientia lo-
de cultu interiori, cum autem dicat latria esse cultum interius de cultu
exteriori ubi non cultus abutuntur et hoc patet per omnem aliquam non dicitur ydolatra
qui credit ydolum esse deum vel amat ipsum sicut deum sed infidelis
tunc autem dicitur ydolatra cum exterius colit et per omnem interius [illegible] in proposito.

Ad 3m quod obicitur quod virtus per quam adoratur deus est fides et caritas. dicendum quod
sicut est cultus interior et exterior sic et adoracio interior et exterior.
Adorare interius est totam mentem in deum tendere sicut dicit rabanus, adorare
exterius est aliquam reverenciam corporalem exhibere. Ergo dico quod per fidem
et caritatem adoratur deus, dicendum quod verum est de adoracione interiori que incipit
in fide et consumatur in caritate, sed non habet veritatem de adoracione exteriori que
ortum habet a virtute cardinali. Et sicut obiciatis tamen fides quam
caritas dicat tamen interius quam exterius adoracionem, dicendum sicut quod ab
actus potest esse aliquis virtutis in [illegible] aut sic imperantis aut sic elicientis
sed autem exterior adoracio sit ipsius fidei et caritatis sicut imperantis magis
fidei que dicat deum adorandum, alterius tenent elicientis sive latrie que
quam elicit actum sub racione debiti honoris continetur sub iustitia que est
virtus cardinalis. Ad 4m quod obicitur quod impletio primi precepti spectat
ad virtutem theologicam sicut impletio 2i. dicendum quod impletio 2i vel non assu-
[illegible] [illegible] quantum ad actum exteriorem est virtutis cardinalis
quantum ad actum interiorem impletur virtute theologica quia quidem est fides
per hunc modum intelligendum est in ipso precepto et quod per latria impletur per
actum exteriorem non oportet esse eam virtutem theologicam. Ad 5m quod obicitur
quod [illegible] quod actum latrie non consistit superfluum vel diminutum videtur
[illegible] dicendum quantum ad actum interiorem non contingit excedere in
[illegible] quantum ad actum exteriorem et morem contingit reperire
[illegible] ut potest sicut si aliquis sacerdos vellet x missas in una die
cantare ad laudem dei non servaret morem. Ad 6m quod obicitur quod latria habet
obiectum deum. dicendum quod si latria habet obiectum deum aliquo tamen cum hoc respicit ad

Virtus
Virtus Card.
Iustitia
Religio
Latria

1.
2.
3.
4.
5.
6.

sicut obedientia qua quis obedit domino respicit ipsum dominum ut cui obediendum est ipsum autem mandatum et eius obligationem respicit sicut id quod implendum est. Sic et ipsa latria respicit deum ut cui honor exhibendus est / respicit et cultum exteriorem exhibendum / respicit et rationem exhibendi scilicet rationem debiti et hec est que ratio formaliter pertinet et est quid creatum / hinc est quod cum utraque ponatur in specie vel in genere formali ex parte obiecti quod habet rationem formalis et motivi et quod latria est in genere virtutis cardinalis sicut obedientia / Et igitur obicitur quod utraque theologica est in quantum que respicit obiectum increatum dicendum quod obiectum principaliter virtutis theologice non est ad creatum sed est bonum increatum sub conditionibus increatis que quidem sunt summa bonitas et summa veritas / hoc autem non est reperire in proposito et ideo non tenet ratio / Et autem de latria dicta sunt secundum quod proprie accipitur prohibitum dirigente ad cultum exteriorem qui proprie deo sunt debitus et adoratio et hoc modo non est eadem latria et theologica ut a principio dictum est /

Si autem latria dicatur cultus interior cum ille consistat in credendo et diligendo et sperando deum sicut dicit augustinus in enchiridion sic non ponitur cum utraque cardinalis sed theologica non inquantum ab illis distincta sed quantum ad opera illarum / sed hoc modo non accipitur ita proprie sicut modo predicto / Cum latria proprie loquendo sit species religionis sicut dulia et nomen eius impositum fuit a fine et sicut dictum fuit a principio / utroque tamen modo convenit reperiri eam dici / et sic hic doctores ponentes inveniuntur diversi / Nam quidam ponunt eam speciem virtutis cardinalis scilicet iustitie / quidam vero tribus theologicis complecti et utrumque sed verum potest dici secundum communiter proprie diversum modum accipiendi

Quarto queritur utrum latria sit virtus distincta a dulia et quod non videtur super illud psalmi Domine deus meus in te speravi glossa Domine cui per potestatem debetur dulia / deus omnium per creationem cui debetur latria / ergo si domino debetur dulia deo non debetur nisi unica species adorationis scilicet latria ergo latria et dulia non sunt diverse species virtutis / Item eadem est species virtutis qua creditur quod est credendum scilicet ipsa fides / ergo eadem est species virtutis qua colitur quod est colendum / sed huius sunt latria et dulia ergo etc. / Item eadem est species virtutis qua amatur quod est amandum scilicet ipsa caritas ergo eadem ratione eadem est species virtutis qua adoratur quod est adorandum / sed huiusmodi est latria et dulia ergo etc. Si tu dicas quod non est simile quia non sit eadem ratio adorabilium sicut amabilium / Contra obicitur quia quamvis sit proximus non est amandus nisi inquantum imago dei sit et non est adorandus nisi inquantum est imago dei / ergo sicut est unus amor sui et sue imaginis secundum speciem sic et unus honor /

Item magis et minus non diversificant speciem / sed latria et dulia differunt sicut maior honor et minor honor ergo videtur quod non sunt diverse virtutes specie

Sed contra super illud psalmi Adorate scabellum pedum eius quia etc. latria est adoratio que soli deo debetur / Dulia est adoratio que creature exhibetur que duas habet species unam que omnibus ... / aliam que exhibetur soli humanitati christi / si ergo dulia habet duas species adorationis que creature debentur / multo fortius latria et dulia que sunt species virtutis diverse Item habitus diversificantur per actus et actus per obiecta ergo si latria est cultus qui debetur deo et dulia que debetur creature ut creatura est videtur quod latria

sit species virtutis distincta a dulia. Item sapientia et scientia sunt diversa dona
sed que distinguuntur ad temporalia et eterna sed ydolatria est cultus debitus
creature maiestatis et dulia honor et reverencia debita creature temporali. Videtur
quod sunt diversi habitus in genere virtutis. Item si per eundem motum fiat honor creature
quo fit creatori iam non erit actus virtutis sed pocius vicii. Si quis enim
sacrificaret homini committeret ydolatriam committeret vituperari potius de
ydolatria quam commendari de actu latrie vel yperdulie. Ergo si diversitas
morum et actibus virtutum introducit diversitatem in habitibus videtur
quod latria et dulia dicunt species diversas. Dicendo dicendum ad predictorum intencionem
quod si nomen latrie secundum Augustinum .x. de civitate dei importet cultum debitum maiestati
divine nomen tamen dulie multipliciter dicitur. Uno modo dicitur dulia secundum quandam analogiam.
Alio modo secundum antonomasiam. Et tercio modo secundum significacionem propriam. Cum autem dicitur secundum analogiam
tunc importat cultum debitum nature superiori sive creature sive
creatori secundum aliquam racionem, quia creator gubernat creaturam ut potest racione
divinitatis. Et hoc modo accipitur in glosa super primum psalmum "Iu circuitu" ... domino gloria. Domino
cui debetur latria semper nunc debetur dulia. Cum autem accipitur secundum antonomasiam
sic dicitur debita ordinum creature convenienter assumpte propter quem modum
accipitur secundum quod predicitur ex dicto. Stabelus per eius ... dicitur quod dulia maior
debetur Christi humanitati. Cum autem dulia secundum significacionem propriam sic dicitur dulia
honor vel reverencia debita racionali creature habita. Et hoc modo consuevit dulia
accipi secundum communem usum. Et hoc modo est quod utraque latria vel dulia sunt
diverse species virtutis et ad hoc concurrunt virtutes quia et racio habitus est quod latria et
dulia considerantur maiores cultus qui fortius habent diversitatem secundum quod
creature et creatoris ... Aliud enim est motus adorandi creatorem et
aliud adorandi creaturam et ad racionem motivam et ideo quantum ad utrumque distancia
in habitu et in actu et ideo concedendum est quod latria et dulia sunt diverse virtutes. Ideo
concedendum est sed racionibus ad hoc inducentibus. Ad. Dicendum quod obicitur in contrarium de
glosa dicendum quod dulia accipitur in secundum generalem honorem et analogiam secundum quam generalis est
ad latriam et ad duliam proprie dictam. Et si tu queras quomodo magis dicitur latria
debita deo et dulia domino cum idem sit deus et dominus, dicendum quod deus
nominat creaturam et de creatore et creatura dicitur analogice. Deus autem non ita, nominat
sed consideratur de creatore et creata dicitur equivoce. Propterea dicitur latria debetur deo
et dulia creature et non significatur quod quantum ad suos adorantes adoratus sit
magister deus et quantum ad magistrum deus sicut notatur dicta horum vocabulorum
et sic enim dicuntur nominant communia. Ad. Dicendum quod obicitur quod una
est virtus quod creduntur omnia credenda, dicendum quod verum est de credendis que habent
unam racionem movente ad credendum sed ut potest una summa cognicionis
sive articuli fidei sed si credenda haberent racionem diversas ut potest cum credo
homini quia verax est et deo quia verax est secundum fides et ... non sunt vocanda
eiusdem racionis neque speciei. Una enim est fides que est virtus theologica quantum ad quam magis
spectat ad genus virtutis cardinalis que quidem magis proprie appellanda est
fidelitas quam fides. Et quia latria et dulia diversas considerant raciones hodie

3

4

i catoe et lata. hinc e q po9 sibi attenda st dinise ntu b q v
Ad .d. q obi q cadi carite diligut oia diligenda dei q hoc e q
caritas vnu ht obiu pricipale vz sum bonu q quidi amat sine
diligendo diu i se sine opando bonu i pximo qui e dd ypo
la a d dulia aliu et aliu respiciant cultu et moru et io no e
simile de dilcoe et adoroe nc de roe ymaginis hinc et inde
et .d. meli manifestabit infra cu agetur de carite. Ad .i.d. q obi
et .i.d. meli q magis et mi no diuisificat spem dei q .i.d. ht instancia et
q magis et mi no diuisificat spem. dei q .i.d. ht instancia et
no ht inter qua ad spem i gne moris p no ht int emsi qui no
e ad dria qua p magis et mi sit at no e i pposito qz latria et
dulia no dnt solu qua ad interiorem et remissiorem sz et qua
ad aliu et aliu colendi moru. De qs in qua mo pla put ad hue
qui sz ista sufficiat ne nimis elongemus nos ab intencione nostra.
In omnibus enim pdcis satis pt sui ro distinctionis explicatis q dicit i la
Nota pte ista sut qones ic lucam Et po quer de hoc q dicit q cultus
diuinus consistit i dilcoe sacrificio exhibicoe et reuerencia. Et quomodo
qualiter distinguuntur ista tria. Et in q insufficienter dicat q magis
in consistit i adoroe. Dicit enim rabanus sic tria. ydolatria adorada e
latria sit cultus sz no omnis spes latrie quia no adoranus cu pstiti
tria sicut credanus q nos ceciunt exemplo. Ego in q pos pstito
i tria ptineat ad cultu dei qui pdca. Ite in diminuto
qz no tm colimus deu dilcoe sz et fide. quer i q distinguntur
ista tria pdca. Dico ergo q sit pfectu e ipso deus colimus cultu
interiori et exteriori. Vt at in exprimeret utroque cultu dicit q consistit
i dilcoe quia spectat ad cultu interiore. ita q i dilcoe intelligis
tres theologicas virtutes s caritatem et alias duas pambulas quia
ad cultu exteriorem dicit q colimus sacrificio ita q sub sacrificio cophendit
omnem reuerenciam q exterius exhibetur soli deo. p hoc at q subdit
reuerencia cophendit utroque sz sic pz dra hoc trium qz dilcoe
refert ad cultu interiore. sacrificium ad exteriore. reuerencia ad
utroque sz. Vel aliter dilco refert ad prima motiua. sacrificium refert
ad actu. reuerencia ad formam et modu. Ad .ii.d. q obi de adoroe
et pstitoe dei q .ia. pt cophendi noie sacrificii. Et pt dici q rabanus
no noiat qz no e cultus soli deo debitus. No enim tm pstituim
corā deo sz et corā homine. Vn no e intencio q rabanus velit dicere
q no debemus corā hūana pstinere sz q pstinendo nos corā
hūanitate no debemus pstituti nos ee catos roe hūanitatis sz diuinitatis et
possz q adoro cophendit sub hoc q dicit reuerencia. Sic et fides
intr p dilcoem. Et pz vno ad reqs. Ite quer de e ubo dam
dorum adoranus cu patre et filio vna adoroe. Sz q pr et filius sint p
disti et cuilibet careat debetur vna adoro pse. ergo si ad multiplicacione
obi sequitur multiplicacio actus in q i e p sit multiplicati no vnica adoroe
adorade. Ite adoro subsequitur dicitur fidi sz fides distinguit

Dilectio

Sacrificium

Reuerencia

int ps go et adorabis, quia sicut dicitur inter patres, et filius, videtur quod proprietas. Respondeo dicendum quod tres persone unita et simplici adoratione sunt adorande et ratio huius est quia eis competit adorari secundum summam maiestatem, que unica non multiplicatur, et ita sicut unica dilectione diliguntur quia in eis est una summa bonitas, sic unica adoratione adorantur. Ad primum quod obicitur quia persone distinguuntur dicendum quod si distinguuntur ratione emanationum et originis, non tamen ratione adorationis, non enim sunt quia vere habent habent diversas adorationes sed quia habent diversas relationes et hoc quidem dictat fides sana qua confitetur adorando et per hoc patet sequens obiectio adoratio sunt fides non inquantum distinguit tres personas per relationum pluralitatem sed inquantum unit per maiestatis unitatem. Item queritur de hoc quod dicitur Ego divina carne in Christo adoro quia a deitate suscepta est. Si enim in Christo adoratur divinitas et humanitas, et in aliis per se divinitas, videtur quod magis sit adorandus Christus quam alie persone. Item plus tenemur gratias Christo agere propter incarnationem quam [illegible] ergo magis debemus ipsum adorare et venerari; ergo filius magis tenemur adorare filium incarnatum quam non incarnatum, et filium magis filium quam patrem vel spiritum sanctum. Si tu dicas quod magis debemus adorare verbum non intrinsece sed extrinsece. Contra plura bona pariter cum bonis magis sunt appetenda; ergo plura honoranda magis sunt veneranda et honoranda. Respondeo dicendum quod non magis adorandus est Christus quam pater vel spiritus sanctus vel verbum incarnatum plus debet adorari propter incarnationem quam ante, et huius ratio est quia adoratio respicit maiestatem et dignitatem, et quia verbo nulla fuit dignitas ex humanitate nunc assumpta, ideo non debet adorari maiori adoratione nunc quam prius. Ad primum quod obicitur quod plura bona pariter sunt eligenda, hoc autem habet multiplicem instantiam. Una est quia unum propter alterum est tamen unum. Verbi gratia sic tenere equum et frenum non est plus tenere quam equum. Sic adorare deum et carnem non est plus adorare quam adorare deum. Alia instantia est quando unum illorum bonorum est improportionale ad aliud; tunc enim non addit ut faciat ipsum maius, sicut nec punctus addit ad lineam ut faciat eam maiorem. Et homo non creata habet se ad creatorem. Ad secundum quod obicitur quod tenemur ad maiorum gratiarum actionem dicendum quod non est simile quia gratiarum actio non tantum respicit excellentiam dantis sed et excellentiam muneris, non sic autem est de adoratione. Item queritur de hoc quod dicitur Nemo carnem eius manducat nisi prius adoret. Contra glossa Johannis vi. Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quicquam; ergo si non prodest non est manducanda nec adoranda. Item caro Christi nunc est sub sacramento; ergo nunc manducatur cum sub sacramento suscipitur, sed absque adoratione preambula potest esse sacramenti susceptio; ergo et nulla manducatio. Respondeo dicendum quod verbum eius intelligitur de manducatione spirituali que dicitur manducatio vera quia veram habet efficaciam. Unde manducare vere est manducare efficaciter et hoc modo nemo verbum manducat [illegible] qui adorat, quia non manducat efficaciter nisi qui manducat reverenter [illegible]. Et per hoc patet responsio ad ultimum obiectum, quia de manducatione sacramentali et non de manducatione spirituali.

Ad i^m q^d obi^r q^r ta^o no^ p^dest q^q^u^m ... q^r ta^o d^r tam nal intelligen^a
sicut d^t aug^s. Ca^o no^ p^dest quitq^u^m p^ se si a spu^ sepet^r. Sz p^
dest m^gr^s est vnita libo ^t dificata ^t h^c mo^ e adora^da ado
late no^ dulie. De h^c at h^o pleni^s i iij^o li^o. / Dis. x^m

Solet ^t q^ri a quigda^ ^tc. Sup^ egit m^gr de quita^ae ydio^tu

p^ co^po^m n^e ad nu^m^s h^ agit de quita^ae ydio^tu ^i ^gpo^e
ad p^u^i. Et q^m talium p^p^ecu^ ydio^tu queda^ s^t q^ sonat ^i dig^ite
^t nobilit^e queda^ no^ ^i desfibi^te qu^da^ no^ p^b ^ista di^ui^r ^i duab^s
^i quar^p p^a detimat de p^i^b / ^i 2^a no^ de 2^b ^t incip^t 2^a p^b ultio
ta h^s d^i i^l. Dem si q^ri^r utru^ ^tc p^a p^b h^t du^s ^i p^a inquit m^a
utru^ g^dico plit^r q^uetiat x^o s^m q^ ho^ siue s^m h^ua^m nu^m / In 2^a no^
utr^p filia^o adop^ti^o^is s^m hua^m nu^m q^uetiat eid^m i^l. Si no^ quit^r
an x^c sit filig ^tc. utr^p^q^z at hor^p digni^te ^t nobili^te m^uptate
^n^i^r s^m tam plit^r codic^o q^m adop^ti^o^is filia^o / p^ma p^b h^t p^ o^
In p^a mor^z q^o^m ^t detimat i^az / ^i 2^a no^ dissoluit q^o^m sophi^s ca
q^ui^te detimata^ impugt i^l. Sz uit^ur p^re al^i ^tc. Di^r 2^a p^b
p^ua^t h^t du^s ^i p^a detimat q^o^m q^ q^ri^r utru^ x^c sit filig adop^
ting s^m hua^m nu^m / ^i 2^a q^ h^c oppo^i^t ^t detimat i^l. Sz ad h^c oppo^r
sic ^tc. Subdiones at p^cum ma^m ^te s^t ^i l^ra. Bua^t at m^t^s
distinctio^i^b e^e duo^ usat^r s^ ^i q^ri^do q^m^c p^alit^r codic^o n^o
adop^ti^o^is filia^o q^uenit x^po s^m q^ homo //

Ad intelliam h^s p^tl^s ma^a^d h^a g^o ^c^e duo p^mo quit^r de
^t^p^o^e x^o homi^s ad ^go^m plit^r / 2° no^ de ^gp^o^e ei^s s^m
ad filia^to^m adop^ti^o^is. Circa p^m^u^m ^b^o^e^m quer^u^da s^t ta^ p^m^u
^e utr^p s^t sit ^ge^d^a x^o s^m q^ ho^ e deg^s / 2° quit^r de hac x^c s^m q^ ho^
^e p^s / 3° q^ri^r utru^ s^t sit co^d^a x^c s^m q^ homo ^e indiuidu^u

Circa p^m^u^m sic p^c^e^r ^t quit^r utr^p s^t sit admittenda x^c s^m q^ ho^
^e deg^s. Et q^ ^c m^r phil^s y sup^ i^d. Dedit illi no^m ^tc glo^ m^q^m
homo assu^psit no^m dei no^ usurpatio^e s^z u^e^c^i / s^z q^ n^e assu^psit
u^e h^t / g^o si s^m q^ ho^ assu^psit no^m dei s^m q^ ho^ ^e u^e deg^s / It^e x^c
fuit p^dest^inat^s e^e filig dei ^i vir^te sic d^r ad ro^ ^i / s^z x^c e ^i^d
s^m q^ ho^ ad q^ p^dest^inat^s fuit s^m q^ ho^. Si g^o p^dest^inat^s fuit
e^e filig dei s^m q^ ho^ x^c ^e deg^s ^t dei filig s^m q^ ho^ / It^e x^c s^m g^ra^m
v^mo^ib^s ^e deg^s ^t h^o / s^z g^ra^ v^mo^ib^s ^t q^ue^l^z g^ra^ co^petit x^pi x^o
s^m hua^m nu^m / g^o si s^m g^ra^m v^mo^ib^s ^e deg^s ^t s^m q^ h^t hua^ te^ h^t
g^ra^m v^mo^ib^s / g^o s^m q^ ho^ ^e deg^s / It^e / x^c s^m q^ p^cca^ dimittebat
^e deg^s / s^z s^m q^ ho^ p^cca^ dimittebat / g^o s^m q^ ho^ ^e deg^s / Ma^or ma^ta ^e
Ma^or p^r p^ i^d q^ d^r ma^t ix. Ut at sciat^s q^r filig hoi^s h^t p^tate^ ^i
t^ra dimittendi p^cca ^tc. Sz ^q^o^ne i^d q^ ^g^t aliam s^m q^ y^pn^a a^d
^e p^s se actu^b / aut diffi^o siue p^b diffinicoi^b / s^z deg^s no^ se h^t
h^c mo^ ad ho^ie^m siue hua^m nu^m g^o ^tc. p^a ma^ta ^e p^ doc^
tu^a demo^stratiua^ / 2^a no^ ma^ta ^e p^ sc^r^y^pu^m / It^e q^ s^t disp^ata
no^ p^nt de co^d s^m i^d / s^z e^e al^t e^e di^s s^t p^cca disp^ata / si g^o al^g^t

ipsi christo secundum quod homo, ergo esse divinum non convenit ei secundum humanitatem. Item christus secundum quod deus creat
peccatum. Si igitur christus est deus secundum quod homo, sequitur quod deus secundum quod homo careat peccato, sed secundum
quod homo habet peccatum, ergo secundum quod habet peccatum caret peccato, ergo oppositum est de
suo opposito quod est absurdum. Item si aliquid praedicatur alicui per se, secundum quod ad illud, nullo
modo non convenit ei, ergo si christus est deus secundum quod homo, si christus non esset homo non
esset deus, sed non fuit homo nisi ex tempore, ergo christus est deus solum ex tempore,
sed constat quod hoc est falsum, ergo falsum est quod christus secundum quod homo est deus. Utrum concedendum quod
quemadmodum multi dicunt in libro secundum dictionem multiplicem facit intelligentiam
potest enim importare habitudinem causae vel indicationem sive unitatem conditionis
Si dicat habitudinem causae sic absolute dico falsa est locutio, pro eo quod condicio
apposita non est causa praedicati, non enim secundum quod natura nec per quam talis praedicatum insit illi subiecto.
Si autem dicat indicationem conditionis sic potest haberi intellectum, tunc enim dico quod
christus sit deus secundum quod homo non est ad quem dicitur quod esse divinum competit personae
existenti in humana natura, ita quod divinitas et humanitas conveniunt se inseparabiliter
in eadem persona. Iste autem modus accipiendi habet divinitatem secundum quod est causa quibus et
propositiones sic procedebant. Sed inveniuntur quaedam et cetera. Patet quod sermo praedictus sed christus
secundum quod homo est deus secundum diversam intelligentiam huius propositionis quodammodo potest
concedi, quodammodo negari. Negandum enim est secundum quod dicit causam sive rationem
formalem et secundum istam modum procedunt rationes ad tertiam partem et quae vim concludunt
dum secundum aliam modum concedendum est. Ad illud quod primo obicitur in contrarium quod assumpta
natura dicitur secundum quod homo, videndum potest quod secundum quod dicit conditionem vel indicationem unionis,
quod enim unio illa facit hominem divinum, non deus assumpsisse naturam superiorum secundum
quod homo. Aliud potest dici quod cum dico assumit naturam dei duo dico
in nominibus ipsius celsitudinem et ipsius nominis acquisitionem. Cum ergo dicit
quod assumpsit naturam dei secundum quod homo, illa reduplicatio non dicit rationem nominis sed
acquisitionem. Nam christus secundum divinam naturam habet naturam quae est dei non per conditionem
non per acquisitionem sive assumptionem. Et ideo ex hoc non sequitur inferre ergo est deus
secundum quod homo, accipiendo secundum eandem acceptionem, unio est accidens non processu.
Ad id quod obicitur quod praedestinatus fuit filius esse dei secundum quod homo patet veritas praedictae
quia non dicitur quod secundum dictum secundum quod dicit conditionem secundum expressionem conditionis
vel quam dicat habitudinem causae. Vel potest dici quod sermo dicit rationem antecessionis
quae importatur in talibus praedestinationibus quae nunquam non est vera
secundum divinam naturam sed solum secundum humanam. Non sic autem est de eo quod est esse divinum et ideo non
similibus de facilibus est hac ratione sicut in praeterito. Ad id quod obicitur de gratia
unionis dicendum quod christus habet personam in duabus naturis et illa persona deus est per naturam
non per gratiam unionis dicendum actu singulariter quod sit deus et homo per gratiam unionis.
Esto tamen quod ista sit concedenda iste homo est deus secundum gratiam unionis
ex hoc non habetur quod sit deus secundum quod homo quia gratia unionis non convenit illi homini
secundum quod homo simpliciter sed secundum quod homo unitus sive secundum assumptionem ipsius a verbo.
Ad id quod ultimo obicitur quod dimittebat peccata secundum quod homo, sed ipse loquitur
de dimissione peccati sicut est iuvat accipiatur sed adoptionis prout importat conditionem
non potest inferri ex illa auctoritate filius hominis habet potestatem dimittendi peccata.
Habet enim potestatem et si ipse haberet in forma hominis non tamen habebat secundum hominis formam
et in quantum homo sed in quantum habebat formam dei. Utrum dimissio peccatorum

attribuere aliter quam ad intellectum tunc possumus concedere quod quaerit Christus
hoc quod homo, sed ex hoc non sequitur quod sit deus in quantum homo quia hoc non est
Secundo quaeritur de hac: Christus hoc quod homo est persona | dei filius
et accipitur prima determinatio hoc quod homo specificative. Unde in aliis acceptionibus
non est dubium quod habet veritatem hoc quod dicit magister in littera et quod sit vera intellectu. Christus non est
homo nisi quia iste, sed Christus hoc quod est iste homo est persona quia filius est pronominis per
pronomen nomine ponitur et certa designare personam ergo hoc est negandum et concedendum
Christus hoc quod homo est persona. Contra. Christus hoc quod homo est res completa omni complemento
quae potest reperiri in tota creatura, sed personalitas est dignitas et perfectio
nobilior reperta in creatura rationali completa ergo reperitur in Christo hoc quod Christus est
homo. Item nobilior et perfectior est unio hoc quae verbum unitur naturae assumptae
quam unio hoc quae entitas per quam unitur animae in isto, sed
unio per quam ... nulli tollit personae dignitatem, unio quae
verbum ... ergo multo fortius. Item unio divinae naturae ad
hominem ... hoc quod est persona ergo multo fortius non tollit
humanam non tollit dignitatem quam ... humanam et multo fortius non tollit
humanitati cum humanitas ... per istam unionem exaltata, sed hoc est natura
humanitatis ... ergo multo fortius hoc erit vera. Christus hoc quod homo est persona
Christus hoc quod deus est persona ergo ... acquirat per unionem istam. Item esto per
cum homo non perdat dignitatem, sed acquirat per unionem istam. Item esto quod
impossibile quod verbum dimitteret hominem, si tunc iste homo qui dicitur Ihesus
... non acquireret personalitatem ... separatam
hoc quod homo esset persona, sed constat quod ... Contra ... Christus hoc quod homo
ergo unus est ... hoc quod homo est persona. Contra ... Christus hoc quod homo
quod non sit assumptum vel coassumptum, sed fuit esse assumpsisse personam
est firmum et haereticum sicut dicit magister ... distinctione ... et Augustinus et multipliciter fuit
probatum ergo firmum est Christum esse personam hoc quod homo. Item esse Christus hoc quod homo est persona
et humanitas accepta in Christo ergo et personalitas in Christo ... esse persona, ergo non est
persona aeterna et non est unigenitus filius patris, tunc filius sit coaeternus
patri, sed hoc est impossibile ergo restat quod id ex quo hoc sequitur est falsum
patri, sed hoc est impossibile ergo ...
Item impossibile est eandem personam ... naturas diversas ... ergo Christus sit
persona hoc quod deus, ideo non convenit ei esse personam hoc quod homo, ad primam partem esse hoc
quod homo et hoc ... persona est hoc quod homo et ... hoc quod deus ergo Christus est duae personae ergo
non est unigenitus ita non est, sed hoc est firmum. Restat ergo quod ad intellectum pertinet
hoc quod Christus non convenit esse personam hoc quod homo. Item personalitas cum sit veri incommunicabilis
... quae est in ipsa dignissima pertinet enim ... ad nobiliorem
dignitatem, sed constat quod dignissima in Christo non est humana natura sed divina
ergo firmum est Christum hoc quod homo sive hoc quod humana natura esse personam. Item hoc
... per nominis ... sicut enim dicit magister in littera persona dicitur quia
personale sonans ... per se unum, nulla autem talis est alia coniunctio
ab alterius dignioris ergo si humana natura in Christo unita est digniori scilicet divinae
unitur. Contra ... quod ... deus hoc deo hoc accipiatur ... ut
... ratione formae vel ratione negatio addita est semper pro eo quod
personalitas Christi ... humanam ... non potest ipsa coniuncta est
... dignioris ... et ideo non potest habere rationem personae ... attendi hoc excel-
lentia dignitatis et ideo de quo dicitur ... natura est ... dignior
... coniunctione, sed coniunctione sive unione personalitas et ideo ... esse in Christo

vel duarum naturarum una persona, sed in non potest attendi penes unionem causatam
et penes unionem assumptam, necesse est ipsam attendi secundum unionem as-
sumentem et increatam, et ideo sed admittitur. Tertio secundum quod deus est factus homo. Respondeo
Tertio secundum quod homo est factus, sicut probat vobis ad 2am partem inducte, et ideo sed
concedende. Ad id quod obicitur de hac: Tertio secundum quod iste homo est persona [illegible]. Dicendum
quod hec est distinguenda, quia iste potest demonstrare unionem humanam in abstracto, sed
compositum ex ipsa anima et ipso corpore. Et hec modo falsa est [illegible] secundum quod iste homo
esse persona. Non valet quod obicitur quod pronomen demonstrat esse personam per se et in tantum
quantum suppositum, unde convenit dicere ista albedo. Si autem hec quod iste
demonstrat personam tunc est vera et est simpliciter. Tertio secundum quod iste qui est homo est persona,
sed tunc non sequitur ergo secundum quod homo, ymo est sophisma secundum actum, generaliter aut
posset verissime modo argui. Non enim sequitur Petrus est individuum secundum
quod hic homo ergo est individuum secundum quod homo. Ad id quod obicitur quod Tertio secundum quod homo est
res completa omni completione. Dicendum quod verum est de completione absoluta.
De completione autem respectiva que dignitatis superexcellentis, necesse est non habet.
Nam humana natura [illegible] non est nobilior ea sicut in aliis hominibus. Nec ex
hoc sequitur quod minor sit dignitas in Christo secundum quod homo quam in aliis hominibus
propter hoc quia ibi dignitas vero personalis per dignitatem incorporatur dignioris.
multo enim nobilius est esse personam personalitate eterna quam personalitate creata.
Ad id quod obicitur quod unio per gratiam non tollit dignitatem personalem. Dicendum quod non
est simile, quia quamvis anima per gratiam uniatur vel dignior deo, non
tamen unitur unione essentiali sed magis voluntaria. Nec unitur in unitate hypostasis
sed in conformitate voluntatis, et ideo non est necesse ipsam esse unam personam cum anima
quam inhabitat, sed conformius voluntati. Non sic autem est in Christo, in quo plus
unio est. Ad id quod obicitur quod quamvis natura sit unita humana tamen Christus est
persona secundum quod deus. Dicendum quod non est simile dupliciter ex tali, quia quando duo dicit
hypostasim in qua est substantia tamen esse non [illegible], et per se superioris dignitatis
in alia bona unione, unde corporis hoc respicit in Christo secundum quod deus. Natura hypostasis
divina enim in qua substantificatur tamen esse non humana. Respectus est
dignitatis mee illi secundum illam unionem que non potest uniri dignioris. Utrum
autem corporis deficit humane nature, quia ipsa substantificatur in hypostasi alterius
nature propter quod et deficit in actibus. Unitur et dignior [illegible] et ideo ex
ipsa sui unione et nobilitate caret proprietate personali secundum se, quamvis non careat
ymo habet in assumente. Ad id quod obicitur quod si verbum dimitteret humanam
unionem quia in secundum quod homo esset persona. Dicendum quod verum est quia tunc ibi natura haberet non
expendi. Non enim esset unita alii digniori ut haberet suppositum al-
tius nature. Nunc autem est econtrario et ideo processus non est necessitas inferendi, quia
non humanare generaciam similitudinis. Et si tu obicias quod natura dignitatis
acciderit. Dicendum quod cum in Christo homo sit persona secundum quod homo hic non est proprie dignitatis
[illegible] sed propter unionem ex ipsa separatione, quia tunc natura in ipsa haberet
per suppositum personam eternam. Nunc autem post separationem habet personam temporalem. Multo autem
dignius est habere personam eternam altioris nature quam personam temporalem. Ex quo generalem

na primo p[ro]p[ter] [quod] faciebat ipsum non dicit esse deum z[ecun]do hominem purum.

Tercio queritur de hac: Xpc s[ecundu]m q[uod] ho[mo] e[st] individuum / et q[uod] n[on] sit verum Xpc e[st] aliquid s[ecundu]m q[uod] ho / sicut p[ro]batum e[st] in p[re]cedentibus / ergo q[uod] ... aliquid quid sive s[ed] non ulterius quia damascenus dicit q[uod] filius dei assumpsit humanam naturam in athomo / h[oc] e[st] in singulari / et h[oc] e[st] individuum / ergo etc. / Item Xpc s[ecundu]m q[uod] ho habet p[ro]p[ri]etates quarum collectionem impossibile e[st] in alio reperire / h[oc] aut[em] est esse individuum / sic p[ro]bat[ur] p[er] notificationem individui quam dat porphirius: individuum e[st] q[uod] co[n]stat ex p[ro]p[ri]etatibus quarum collectionem impossibile e[st] in alio reperire / hoc aut[em] e[st] esse individuum / s[ed] hec convenit Xpo s[ecundu]m q[uod] ho / ergo etc. / Item Xpc s[ecundu]m q[uod] ho p[re]dicatur de uno solo / s[ed] singulare et individuum e[st] id q[uod] de uno solo p[re]dicat[ur] / ergo Xpc s[ecundu]m q[uod] ho e[st] individuum / Item hec e[st] vera Xpc e[st] ho / ergo p[re]dicatur p[re]dicatum accidentaliter vel essentialiter / non accidentaliter / s[ed] constat quod ho non dicitur de Xpo sicut et de aliis hominibus / si essentialiter / ergo ut genus vel species vel differentia / non genus vel differentia / ergo species / s[ed] species specialissima p[re]dicatur de individuis solum sub ipsa contentis / ergo Xpc e[st] individuum hominis / Item hec e[st] vera Xpc s[ecundu]m q[uod] ho e[st] substantia / s[ed] substantia dividitur sufficienter divisione a philosopho p[er] primam et secundam / aut [ergo] Xpc e[st] substantia prima aut secunda / non secunda / cum non sit genus vel species / ergo prima / s[ed] prima substantia est quod individuum / ergo etc. / Item hec e[st] vera Xpc s[ecundu]m q[uod] ho e[st] albus / et albedo inest Xpo s[ecundu]m q[uod] ho / s[ed] accidens p[er] se et p[ro]p[ri]e est in individuis / ergo albedo e[st] in Xpo s[ecundu]m q[uod] e[st] hominis individuum.

Sed contra: esse individuum substantie et ypostasis / s[ed] in Xpo una sola e[st] ypostasis quia ypostasis sit unio sicut dicit damascenus / et illa ypostasis e[st] divina non humana nisi p[er] unionem / ergo sicut e[st] falsa Xpc s[ecundu]m q[uod] ho e[st] ypostasis / sic et ista Xpc s[ecundu]m q[uod] ho e[st] individuum / et q[uod] deus Xpc s[ecundu]m q[uod] ho e[st] individuum / Item si Xpc s[ecundu]m q[uod] ho e[st] individuum / et in Xpo una substantia individuata non est ... individuationis e[st] unica / ergo Xpc substantia individua h[abet] ... et s[ecundu]m rationem individuationis e[st] unica / ergo etc. / Item esse individuum e[st] duo / s[ed] hoc e[st] falsum sicut ostensum e[st] ... ergo etc. / Item esse individuum e[st] per se unum et unum numero / s[ed] in Xpo tale e[st] unitum alii substantie ... e[st] per se unum et unum numero / s[ed] nichil tale e[st] unitum alii sicut ... sit unita illo ... ratione quod ... s[ecundu]m esse / ergo cum humana natura in Xpo sit unita ... ita dico ypo[stasis] / Item sicut dicit de filio hominis individuationis non teneat in ypostasi / Item ... dicit de filio dei / ergo cum individuum dicat collectionem p[ro]p[ri]etatum quarum collectionem impossibile e[st] in alio reperiri et de alio individuo dici / impossibile e[st] q[uod] Xpc sit aliud et aliud individuum s[ecundu]m q[uod] ho et s[ecundu]m q[uod] deus / ergo sicut in Xpo e[st] unitas p[er]sonalis / ita e[st] unitas individuationis / et sic h[oc] e[st] falsa Xpc e[st] individuum s[ecundu]m q[uod] ho / ita et ista Xpc e[st] p[er]sona s[ecundu]m q[uod] ho ita ut ... cum falsa / Xpc e[st] individuum s[ecundu]m q[uod] ho.

Respondeo dicendum quod de hac et de consimilibus videlicet utrum sint concedende: Xpc e[st] ypostasis s[ecundu]m q[uod] ho / individuum s[ecundu]m q[uod] ho / Xpc e[st] suppositum s[ecundu]m q[uod] ho / Xpc e[st] p[er]sona s[ecundu]m q[uod] ho et de aliis consimilibus q[ue] ... et q[ue] p[ro]p[ri]etates ... secundum q[ue] ... accidentibus ad hac dicitur ... dicit ... ex hiis locis ... summis ... et ... quedam sit distinctio de ... quod ... ad p[ro]p[ri]etates et ad inp[ro]p[ri]etates / ... falsa et impropria Xpc s[ecundu]m q[uod] ho e[st] p[er]sona / et sic Xpc s[ecundu]m q[uod] ho e[st] ypostasis / Sed p[ri]ma est falsa ex duplici causa tum ... quia importat p[ro]p[ri]etatem dignitatis / tum quia importat fundamentum ... p[er] ... naturam ... / neutrum aut[em] horum ... in Xpo ... assumpte s[ed] assumentis /

Sed a non est fla alta illarum carum quia et si yposis non dicat pprie et ex
tellens dicitur tamen fundatum conuenit hic aut in xpo non est anima ul
tra nec ex utroque compositum sed ubum incarnatum et ideo pdicte due
locutiones impprie sunt et false et si legantur alicubi sunt exponende
et secundum alia accepcionem illius declaracionibus secundum quod homo sit intelligendum
Sed at de quod nunc est sermo. s. xpus est indiuiduum secundum quod homo et secundum xpus est
suppositum secundum quod homo prout hoc est pprie et impprie secundum diuersam intencionem
illorum notabilium. Dicitur enim ad indiuiduum dupliciter. Vno modo quia dicitur
de vno solo et hoc modo albedo potest esse indiuiduum. Alio modo dicitur indiui
duum quod est ab aliis diuisum et subsistit in se et per se et hoc modo accidens non est
indiuiduum humana natura in xpo non est indiuiduum est enim vnita ubo in
tanto sicut suo supposito et per hunc terminum distinctum est cum dicitur quod homo est
suppositum est enim suppositum in quo et est suppositum de quo si dicatur suppositum
id de quo aliquid predicatur et quod subicitur superiori xpus secundum quod homo est suppositum. Si uero
dicatur id suppositum in quo totum esse vi stabilitur et fundatur sic non est
concedendum xpum esse suppositum secundum quod homo. Vnde arcetur vox suppositi ut si dicatur
suppositum accidentis et proprietatum accidentalium vnde quia in vnitate sui acceptione
ta nomen indiuidui quia nomen suppositi equipollet ypostasi false
sunt pdicte locutiones ex eadem causa ex qua et locutio pdicta xpus est
yposis secundum quod homo sequitur enim quod in xpo essent duo supposita et due ypo
stases et ita non esset unum nec esset in eo nam vnio Secundum aut aliam
accepcionem possunt concedi et per hoc possunt dissolui racionibus que inducuntur
ad utramque partem. Racionibus enim que inducuntur ad primam partem procedunt
de indiuiduo secundum quod indiuiduum dicitur quod de vno solo dicitur. Racionibus
uero ad partem sequentem procedunt de indiuiduo secundum quod non sonat non diuisum
in alia sed terminum magis diuisum ab alio supposito et hoc quidem non habet in xpo
et hoc totum patet percurrenti singulas raciones. Ex hiis patet quod ultimo
querebatur que locuciones sunt in hac materia admittende et que non.
Ille enim concedende sunt que sic intelligentur pprietates naturarum important quod illam
summe vnionem non prendicant in quod quidem sita est vnio in persona ubi non
sonant magis dignitatem pprietatis sed magis dicunt suppositum ingenitales
ipam ypostasim vnde est communicacio est mutua proprietatum et ydiomatum quia tamen
et hec tamen per diuinum pncipium est hendum quia in ista vnione beata persona
ubi fecit se suppositum humane naturae sic plures in predictibus dicitur est
et per tanto humana natura in xpo dicitur agere in actibus et ideo aliquid predicatum
quod dicitur magis convenit nunc attribuitur nobis secundum humanam naturam quod tamen non
nunc attribuitur xpo secundum humanam sed secundum diuinam. s. esse primum et esse yposim
esse suppositum esse indiuiduum secundum quod notabilem yposis equipollet sed
largiore modo accidit duo ultra possunt attribui per racionem est
Sed quia pdicamus posse obici quoniam nunc quod xpus secundum quod homo est pprie sit
indiuiduum sic enim in xpo ola consistunt sunt indiuidua et ex quibus est
in re et forma et notescunt hic per accidens collectionem xpus aut secundum quod homo ex
est forma

anima et carne compositus sicut et alii homines. Non videtur quod predictam
est sufficiens responsio: quantum sit de proprietate individuationis in Christo
sit homo. Si enim non est amplior nisi quod dicitur de uno solo, tunc non
sequitur quod homo. Si in individuationibus quantum actum, quod est absurdum
habet magis de ratione individuationis quam actum; quod est absurdum
penitus, sicut Christus secundum quod homo sit una substantia. Et dicendum quod tria sunt que concurrunt actum
et perfectum, que individuationem non faciunt sed ostendunt. Individuatio
est a principiis intrinsecis, scilicet que unum constituunt suppositum, in quo totum esse
est a principiis illorum principiorum constitutum
vel stabilitum. Et quia ex concursu illorum principiorum constituitur
individuum et resultat forma totius que est forma specifica, hinc est quod
individuum est totum esse individuorum, sicut in Christo; at
quemadmodum dicit Boecius quod species est totum esse individuorum in Christo,
anima et caro sive materia et forma unitur non solum in eo quod constituunt
substantiam et ypostasim ubi est unitas, sed forma specifica non dicit totum esse Christi. At per
ypostasim ubi est unitas, non dicit totum esse, unde non dicit plenam rationem individui. Unde quamvis
hoc Christus sit homo, non habet eam plenam rationem individui, sed quod actus dicitur ad
tenentem individuum, proprie dantem individuum, sed quod actus dicitur ad
individuum. Natura individui proprie dicit esse principiorum substantialium vero
et primum suppositi constituendi in seipso non in alio. Utrumque autem horum
deest in actibus, que non in se nec per se subsistunt, nec eo modo est in Christo
ubi principia conveniunt, sed humanam naturam suppositam, est aliquid ut
non ab eis constitutum, et patet quod in Christo habet quod predicta sit. Ad hoc autem
valet predeterminata libro 3o distinctione 3. adoptionibus et de hoc
Sequitur questio de 3o principali, scilicet de filiatione; incidunt tamen in pre[illegible]
questiones: Primo utrum filiatio adoptionis sit in Christo; 2o utrum sit in
nobis per comparationem ad Christum, utrum sit in nobis per comparationem ad Christum
alias per Christum; 3o utrum filiatio adoptionis sit in Christo.
Circa primum sic proceditur, et queritur utrum filiatio adoptionis sit in Christo. Et quod non, Hylarius de
trinitate: Christus sit filius adoptivus, et quod non. Hylarius de
quod est quere [illegible] Christus sit filius adoptivus, dum carnis habitus adoptati
tunc potestatis dignitatis non adimit, dum carnis habitus adoptata
Ergo hoc dicit quoniam ad assumptionem humane nature a verbo nihil quod in Christo humana
natura sit adoptata. Item est spiritus caritatis, et qui facit filios adoptionis
sicut patet ad Romanos 8: Non accepistis iterum spiritum servitutis in timore, sed spiritum
adoptionis filiorum. Sed Christus habuit spiritum dilectionis, scilicet quod alii que
adoptionis filiorum. Sed Christus habuit spiritum, ergo est filius adoptivus. Item ad
et accepit per donum gratie inquantum homo, ergo est filius adoptivus. Item alii homines sunt filii dei;
Christus est dei filius sed quod homo, aliquo modo si non et alii homines sunt filii dei,
ergo maioris dignitatis sunt alii homines quam est qui est deus, quod absurdum
est. Sed Christus filius est dei sed quod homo, aut naturalis aut adoptivus; non naturalis,
ergo adoptivus. Si enim filius est dei sed quod homo, restat ergo quod sit filius adoptivus,
tunc esset eodem modo sed quod homo; restat ergo quod sit filius adoptivus.
Item omnes sumus filii dei per creationem, sed hoc non impedit quin possimus
sumus esse filii per adoptionem merito dono gratie; ergo pari ratione
quamvis Christus sit filius dei per adoptionem, creatura generationem non impediunt
quominus Christus sit filius dei per adoptionem eterna generatione in tempore. Si tunc
quod sit filius dei adoptivus per susceptionem gratie divine in tempore. Si tunc
dicas quod hoc est propter culpam per quam fuimus filii ire, que non fuit in Christo,
contra: Sed angeli sunt filii per adoptionem gratie, sicut scribitur Job 38:
Sed quia angeli sunt filii per adoptionem gratie, et iubilarent omnes filii dei,
Cum me laudarent astra matutina et iubilarent omnes filii dei.
ergo etc. Sed contra, philippenses 2o: Dubium non est Christum in gloria inquantum homo

assumpsit non dicitur per gratiam adoptionis sed per gratiam unionis. Si-
tu dicatis quod non negat Christum esse filium adoptivum, sed negat Christum esse
adoptivum dei cum sit deus unus. Sed contra: sicut Christus est deus unus ita est filius dei
unus; ergo sicut unitas dei non patitur ipsum dici deum per adoptionem, sic
unitas filiationis non admittit genus adoptionis. Item ambo tractatus de
verbo vero et predestinatus est, et ego legi et relegi scripturas, et Christum filium dei
nunquam adoptione inveni. Sed non debemus Christo attribuere quod non possumus
per scripturas auctoritates aut rationes necessarias confirmare. ergo omnino est [illegible]
Christum esse filium dei adoptivum. Item Augustinus de ecclesiasticis dogmatibus: Natus est
inter nos ex deo dei filius, sed inter nos ex homine hominis filius, ut non
adoptione nomine appellatione sed in utroque nativitate filii nomen nascendo haberet;
si ergo tamen filius dei quem confitemur non adoptione nuncupative sed natura,
ergo neuter est filius adoptivus. Item quicumque adoptatur de non filio
fit filius; si enim esset filius iam non adoptaretur in filium; sed Christus ab eterno
fuit filius secundum divinam naturam, statim cum fuit filius fuit secundum humanam; ergo etc.
et quia multe ad hoc inducuntur auctoritates et rationes ista sufficiant. Sed contra [illegible]
quod absque dubio homo non admittitur Christum esse filium dei per adoptionem sive
[illegible] simpliciter sive cum determinatione ut potest si addatur in quantum homo.
Verum ad hoc est quia filiatio respiciat principium sicut datum fuit. Sed adoptio
in adoptato presupponit extraneitatem et post gratificationem et ordinat
ad possidendam hereditatem, et ista sunt tria substantialia ipsi adoptioni.
Ad hoc ergo quod aliquis sit filius per adoptionem necesse requiritur quod prius habeat
ante adoptionem aliquam extraneitatem, quia non adoptantur filii proprii sed
alieni. Necesse est etiam quod recipiat donum gratie per quod ordinatur ad possidendam
hereditatem. Quorum autem Christo competant duo ultima scilicet gratie susceptio et
hereditas secundum naturam assumptam, extraneitas autem non competit. Ille namque
extraneus est a filiatione qui est non filius. Non filius autem dupliciter potest dici
vel negative vel contrarie. Non filius negative dicitur qui non habet filiationem dei,
sive habeat oppositam filiationem sive non. Non filius contrarie sive privative
dicitur id est qui est filius ire. Ad hoc ergo quod aliquis possit adoptari necesse est quod
secundum suam primam originem vel sit indignus ad filiationem gratie vel ire
vel habeat filiationem ire. Et quia [illegible] nostrorum [illegible] secundum naturam assumptam
habuit extraneitatem, quia nec peccatum habuit nec habere potuit, omnes autem alii
post habitam gratiam habuerunt aliquam extraneitatem, hinc est quod de omnibus
hominibus genus potest dici quod sunt filii adoptivi, excepta sola persona Christi
ratione unionis. Concedende [illegible] rationes ad partem istam. Ad id ergo quod primo obicitur de
[illegible] quod in Christo humanitas adoptatur. Dicendum quod humanitas dicitur adoptari
non ratione illius [illegible] quam assumpta fuit a verbo in unitate persone sed ratione
consimilium, quia per illam unionem adoptati sunt alii homines. Ad id
quod obicitur quod [illegible] adoptionis. Dicendum quod verum est in his qui habent
extraneitatem aliquam, et quia hanc [illegible] non tenet ratio illa,
quia procedit ab insufficienti. Ad id quod obicitur quod Christus sit filius dei sed quod homo
potest concedi quod est. Si queratur utrum sit filius per gratiam vel per naturam. Dicendum

q ſi q homo ē filius p gratiam ſʒ tunc ſic/ ergo ē filius adoptiuus/ q homo nō
ē p gratiam adoptionis ſʒ p gratiam unionis q multo ē excellencior
Item hʒt repugnanciā ad filiacionem naturalē/ ymo facit illā quietam/ n(ec)
impetrat aliquā imperfectionem/ nec amittitur nec consumitur sicut gratia adop
tionis prout explicatum fuit/ Ad id q obicitur q filii p creationem fuit fi
lii p adoptionem/ Dicendum q nō ē simile/ quia filii p creationem quamuis nō sit
lii p adoptionem/ Dicendum q nō ē simile q filii p creationem quamuis nō sit
ois exponi a deo tamen potest esse exponi si p culpam fuit filii dyaboli/ n(ec)
p creationem sunt perfecti filii q nō sunt similitudine gratie insigniti/ Nō sic at
ē de eo qui p generationem ē filius/ Ille enim nō ē exponi nec potest sicut nec potest
magis consequi/ ideo nō potest p adoptionem filius dei de nouo fieri/ ideo ratio
non valet/ quia nō ē simile hinc et inde/ Tercio posicio et q ut dicitur Jo. j.
Secundo queritur utrum filiacio adoptionis conueniat nobis per Spiritum/ Dedit eis po
testatem filios dei fieri hiis qui credunt in nomine eius/ ~~constat eis potestatem~~ loquitur de uerbo incarnato
ergo nec q p ipsum nos sumus filii dei ſʒ nō alii filii quam adoptiui ergo
Item ad Gal. iiij. Misit deus filium suum factum ex muliere ut p adoptionem
filiorum reciperemus/ ergo sicut filius ad hoc missus ē in carnem/ nec q p Xpistum
sumus filii adoptiui/ Item omne quod participatiue ~~reuertitur~~ ad per se/ ſʒ filii p adop
tionem sunt filii participatiue reducuntur ad filium naturalem qui per se est filius/ ergo si solus
Xpistus ē filius naturalis/ nec q nos adoptamur in filios nisi p ipsum/ Item p ipsum sumus
filii dei effecti p quem sumus filii dei et heredes/ ſʒ deo heredes
sumus p Xpistum/ sic dicitur ij Cor. v. Deus nobis reconciliauit p Xpistum/ ergo nec
q adoptati sumus p ipsum/ Sed contra ad Ro. viij. Nō accepistis spiritum ser
uitutis sed spiritum adoptionis filiorum/ ergo nec q ratione filiacionis adoptionis proprie attribuenda
sit spiritui sancto nō Xpisto/ Item Jo. iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto
Et iterum sic ē omnis qui natus ē ex spiritu/ Sed cui attribuitur na
tiuitas eidem attribuenda ē filiacio/ Si ergo p spiritum sanctum renascimur
spiritualiter/ nec q p ipsum proprie nō p Xpistum adoptemur in filios/ Contra si tamen
dicatis hoc competere utrique/ arguitur saltem q p appropriacionem nō competat
Xpisto ſʒ spiritui sancto/ proprie autem uoces uidebantur omnes opponi/ Item an
Xpisti incarnationem deus habuit homines filios/ sicut ipse dicit de
Salomone/ Ego illi in patrem/ ſʒ constat q nondum filius dei in carne
aduenerat/ ergo si Xpistus filius dei nominat incarnatum/ nec q nō sumus
filii dei p Xpistum/ Item quicumque sit filius incarnatus tamen ē filius
adoptiuus nisi qui suscepit donum gratie gratum facientis q suscepta
et ante incarnationem ē filius/ ergo posita uel remota incarnatione
filii dei/ salua manet ratio adoptionis/ nec ē q ratio adoptionis
filiacio nō fuit facta p Xpistum/ Ad hoc queritur p quod donum gratie efficiamur
filii adoptiui/ Videtur enim q p caritatem/ sic dicit Augustinus/ sola caritas ē q
discernit inter filios regni et perdicionis/ Videtur et q p fidem/ sic Jo. j. De
dit eis potestatem filios dei fieri hiis qui credunt in nomine eius/ Videtur ulterius q p timorem/ sic dicitur Ro. viij.
Nō accepistis iterum spiritum seruitutis/ ibi dicit glossa timor castus qui ē bonus et perfectus
generat nos filios/ Videtur et q p gratiam baptismalem/ p auctoritatem Jo. iij. nisi

S R°.

quibus renati sumus ex aqua et spiritu sancto. sed hoc est per baptismum. Circa tertium ergo cum istarum gratiarum siue donorum attribuitur proprie filiatio adoptionis et si omnibus quodammodo, quaeritur cui magis proprie. Ad quod dicendum quod cum quaeritur ratione cuius sumus filii adoptionis per Christum, hoc potest dupliciter intelligi. quia Christus potest nuptiae causam effectivam uel meritoriam siue dispositivam. Et si causam meritoriam uel dispositivam nuptiat, absque dubio unio est qua sumus filii adoptionis per Christum. Ipse enim nobis meruit gratiam per quam sumus filii adoptivi, inquantum est caput ecclesiae. et hoc non solum respicit divinam naturam sed et naturam assumptam. Si uero nuptiet causam effectivam, sic adhuc unio est, pater enim nos adoptavit per filium et spiritum sanctum. Et si per appropriationem loquamur, per filium adoptavit quoad inchoationem, per spiritum sanctum quoad consummationem. Ad primam enim adoptionem duo concurrunt, scilicet redemptio quae facta est per filii missionem, et consignatio quae facta est per missionem spiritus sancti. Et hoc est quod dicitur in libro de causis spiritus sancti ca. vi: A patre per filium et spiritum sanctum ad nos divina descendunt. Pater siquidem tradidit filium quo redimeret nos, misit spiritum sanctum qui signaret nos adoptaret in filios. filium dedit in pretium redemptionis, spiritum sanctum in pignus adoptionis. Et sic patet quod per omnem modum siue per dicat [illegible] dispositivam siue effectivam, et hoc siue per proprietatem siue per appropriationem unio est qua sumus filii adoptivi per Christum. Et concorditer sancti doctores qui hoc ostendunt. Ad primum ergo quod primo obicitur in glossa de spiritu sancto, dicendum quod filiatio adoptionis congruit spiritui sancto et appropriari potest ei ratione confirmationis. sed per hoc non excluditur quin conveniat filio. Sicut enim per proprietatem loquimur indivisa sunt opera trinitatis. Si uero per appropriationem nihil impedit quin ad diuersas causas possit pluribus personis appropriari. Et per hoc patet sequens obiectio. Ad secundum quod obicitur quod filii adoptivi fuerunt ante adventum Christi, dicendum quod et si fuerunt ante adventum huiusmodi, uere tamen ante fide incarnati fuerunt filii adoptivi. Unde sicut dicit Augustinus, numquam salvari potuit sine fide mediatoris. sed ante Christi adventum non fuit plena ratio filiationis, quia numquam hereditatem possent assequi quousque incarnatus esset. Et si tu obicias de angelis quod sunt filii, dicendum quod et si non sunt filii membra multo magis hominis, sunt tamen per effectum et conformitatem filii dei. Unde enim fecit dicit Augustinus. Nos in filios adoptavit per eum qui est filius per naturam. Ad tertium quod obicitur quod incarnatio posita fuit ad filiationem remouendam, dicendum quod hoc non arguit rationem adoptionis Christi non esse causam sed ante incarnationem non esse totam causam, quia completur filiatio in missione spiritus sancti. Ad id uero quod ultimo quaeritur, per quod donum gratiae fiamus filii adoptivi, dicendum quod filii dei sumus inquantum sumus conformes ymagini filii dei naturalis. Unde ad Romanos viii: Quos praedestinavit conformes fieri ymaginis filii eius. hoc autem est dupliciter. aut per remotionem a malo, et hoc est per gratiam baptismalem quae est inquantum est sacramentalis medela contra malum. Aut per ordinationem ad bonum, et hoc potest esse dupliciter: aut ex parte intellectus et tunc fides, aut ex parte affectus.

Meritoria

Effectiva

et caritas. Si aut dicatur timor vel humilitas facere filios hoc est dispe
Tertio queritur vtrum filiatio adoptionis sit in nobis per gratiam | satis e
ad xvi et hoc est querere vtrum simus filii adoptiui ipsius Christi et quia
vi. Consequitur enim in evangelio notat dominus discipulos suos filios et eos
quos amabat. Confide fili. fi. et te s. sunt. Si ergo non dicebat
illi non erant filii Christi sed non naturales ergo adoptiui. Item super id. ephe. 8
vnus deus et pater omnium glo. deus est pater omnium creatione sed fidelium re
vnus deus et pater omnium. Sed Christus creauit et recreauit ergo Christus est pater omnium infidelium et
creatione. Sed Christus creauit et recreauit ergo Christus est pater omnium infidelium et
fidelium. sed fidelium est per adoptionem pater ergo etc. Item filii adoptiui
efficimur per gratiam inhabitantem. Sed tota trinitas inhabitat in nobis vna persona non est
qui inhabitet et reliquis ergo sumus filii vnius persone non est qui totius trinitatis
ergo etc. Item vnus est amor quo amamus patrem et filium et spiritum sanctum. Sed amor
est ille qui facit nos clamare abba pater ergo pater et filius et spiritus sanctus sunt vnus
pater noster. Sed quilibet solus est adoptare qui potest est generare. Sed i
diuinis solus pater generat ut Christus ad. ss. ergo sumus filii adoptiui solius
patris non ergo etc. Item illius sumus filii adoptiui cuius Christus est filius per
naturam eo quod sumus eius fratres et coheredes. Sed idem Christus est filius solius
patris ergo nos sumus filii adoptiui vel vnius solius persone s. patris non
ergo etc. Item solus filius est incarnatus nec si aliqua incarnaretur esset
confusio proprietatum suarum filiationis transiret ad aliam personam ergo si fi
liatio non. Sed in diuinis competere alii persone quam persone filii propter vocem fi
proprietatis. Item vel illius solius dicimur filii qui refertur ad nomen vnius
persone sed filius dei non dicitur ad nos ut dicitur filius naturalis sicut habitum est in
vsa. sed filius dei non dicitur ad nos ut dicitur filius naturalis. Si tu dicas quod
s. ergo et nos non dicimus dici filii ipsius filii. Si tu dicas quod
p. li. ergo et nos non dicimus dici filii ipsius filii. Si tu dicas quod
et si non refertur sub nomine filii refertur tamen sub nomine patris
Solutio. quia hoc quod est patrem et filium sunt relationes impossibiles vel
eodem sed Christus est frater noster ergo non est pater ergo non sumus filii Christi. Solutio. dicendum
quod absolute duo filiatio per adoptionem competit nobis vel trinitati
a qua sumus creati et recreati et competit nobis vel Christo personaliter
vt dici potest. Sicut enim in diuinis nomen personarum aliquando essentialiter ut
potest tamen dici vel trinitate actiue et notionaliter tamen dicitur vel persone sic nomen
patris si dicitur vel persone dicitur personaliter. Si non dicatur vel notionaliter trinitate
essentialiter dicitur vnum sicut pater et filius et spiritus sanctus sunt vnum principium creature vel producit
tionibus nostris sic sunt vnus pater vel collationis gratie. Concedendo ergo sunt in
rationibus etc. sic sunt vnus pater vel collationis gratie. Ad id quod primo obicitur quod illius est adoptare etc. Dicendum
vos ad hoc inducere. Ad id quod primo obicitur quod illius est adoptare etc. Dicendum
quod id habet locum in eis qui nati sunt habere filios per viam generationis
Deus autem non solum habet filium per productionem generationis vnum et multos
sibi facit filios per productionem creationis et sic tota trinitas eos creat
dando esse sic recreat dando gratiam et adoptat ad totam
trinitatem spectat. Ad id quod obicitur quod eiusdem filii sumus nobis et Christo. Dicendum quod
vnum est quod eiusdem sumus filii s. patris enim eo quod omnis paternitas in
celo et in terra nominatur non tamen illius solius quia aliter nobis sumus filii

Rom. 8

Jo. 1

alio Christus. Christus enim est filius per generationem que est actio personalis. Nos autem per creationem et iustificationem que est actio communis et qua pater communicat toti trinitati. Ideo non sequitur quod si eiusdem sumus filii cuius est Christus quod nullius alterius [illegible] tamen quod paternitas ipsi patri proprie personis appropriatur. Secundum quod dicit [illegible]. Ad id quod obicitur quod nostra comparatio communicatur aliis personis inducat confusionem. Dicendum quod [illegible] nostra comparatio sic communicatur quod [illegible] ut posset si duo filii essent in trinitate. Hoc autem contingeret si alia persona esset incarnata. Si enim spiritus sanctus esset natus de virgine filius esset et aliquis filius qui non sit Christus. Nunc autem non est sic. Nam et si Christus et spiritus sanctus dicatur esse pater noster per adoptionem non tamen sunt alius et alius pater, quia una tota trinitas est pater noster communibus una sola persona sit pater Christi. Ad id quod obicitur quod non dicitur filius noster [illegible]. Dicendum quod ad hoc quod aliquis sit noster pater non oportet quod ad nos referatur sub proprio nomine sed sub hoc nomine quod est pater. Hoc autem non dicere est quod filius dei sit pater noster sed [illegible] communibus non sit filius noster. Nec valet quod obicitur de confusione relationum [illegible] sit pater et filius. Dicendum quod [illegible] impedit diversitas et ordo disparatas relationes in eodem secundum diversitatem naturarum et in proposito. Nam Christus est pater noster secundum divinam naturam et [illegible] secundum humanam naturam. Hoc autem non facit confusionem proprie [illegible] relationum quia [illegible] paternitas [illegible] proprietates plures impropriat.

In parte ista sunt quatuor [illegible] et primo quintum [illegible] qua ponit [illegible] secundum quod alii exponunt [illegible] alii unitatem personae alii habitum [illegible] alii causam. Videtur enim ista distinctio esse imperfecta et superflua et diminuta. Imperfecta quia membra ista nulla videntur habere [illegible]. Superflua quia eadem videtur quod impropriat proprietatem nature impropriat proprietatem et unitatem personae. Diminuta etiam videtur distinctio quia sicut potest impropriare habitum ita et potest impropriare [illegible] actionum [illegible] membra [illegible] debuit adiungi. Ad hoc quod ubi sit [illegible] accipiatur cum non videatur habere tot membra [illegible].

Responsio. Dicendum quod et si hec distinctio videatur esse [illegible] tamen est multum [illegible] et hoc si attendatur super quid fundatur. Nam prima [illegible] proprio secundum quod impropriat [illegible] causam. Si causam impropriet tunc est [illegible] membrorum. Si [illegible] sic [illegible] potest impropriare [illegible] secundum inherentiam [illegible] secundum unionem [illegible] secundum adiacentiam sive assistentiam. Si secundum inherentiam sic impropriat proprietatem nature. Nam proprietas inheret ei cuius est proprietas. Si secundum unionem sic impropriat proprietatem personae. Si secundum assistentiam sive adiacentiam sic dicitur habitum. Circa habitum autem membrorum quod est secundum [illegible] divisionis membrorum non subdividitur potest tamen dividi secundum quatuor genera causarum. Omnibus enim hiis modis [illegible] secundum consuetudinem accipi sicut potest per exempla monstrari. Si enim dicatur Christus secundum quod homo fuit passus sic impropriat conditionem nature. Si dicatur Christus secundum quod homo creavit stellas sic impropriat unitatem personae. Si dicatur Christus secundum quod homo fuit vestitus et calciatus et ut homo [illegible] sic impropriat habitum. Si dicatur quod Christus secundum quod deus creavit mundum et secundum quod homo predicavit divinum [illegible] sic impropriat causam efficientem. Si dicatur Christus secundum quod deus est [illegible] et secundum quod homo est [illegible] sic impropriat causam formalem. Si dicatur Christus secundum quod deus et homo est primum [illegible] sic impropriat

causam finalem.

Secundum

Responsio

ponit autem et multa de hiis ex congruencia. De causa autem materiali
sed diuina nunc non contingit inuenire sed aut humanam nunc ut si dicatur
christus sed quod homo conceptus fuit de purissimis sanguinibus virginis. Item queritur
de hoc quod dicitur quod nos dicimur filii adoptiui quia cum nati fuimus filii
ire per graciam facti sumus filii dei. Si enim hoc verum est tunc angeli boni
et homo in statu innocencie non fuissent filii adoptiui ergo nec unquam
fuissent in hereditate regni quod absurdum est. Responsio dicendum quod magister loquitur de
adopcione plena vel completa et ponit extremitatem quia sed actu est que
quidem extremitas est elongacio et abalienacio a deo per culpam
et hoc quidem modo non conuenit angelis vel filiacionis. Largius tamen
accipiendo extremitatem sine quantum ad culpam que in se fuit quod po
tuit in esse se extendit ad omnes filios adoptiuos et hoc
quidem modo angeli possunt dici filii adoptiui. Item queritur de hoc quod dicitur
Christum filium virginis naturalem et per graciam. Videtur enim quod ista duo non sunt
compossibilia. Si enim hoc esset naturale iam non esset gratuitum et econtra. Responsio
dicendum quod gracia vnionis non repugnat nec incompossibile est cum proprietate naturali
dicendum quod gracia vnionis... vel
unio facta cum gratuitam. Et magister loquitur hic de gracia vnionis vel
unio facta cum gratuitam et naturalem potest de eadem re dici per comparacionem ad
potest dici quod gracia et naturalem possunt de eadem re dici per comparacionem ad
diuersa et est in proposito. Nam christus in quantum homo est naturalis filius virginis
in quantum autem deus est filius virginis non per naturam nec per adopcionem sed per
graciam vnionis. Item queritur de hoc quod dicitur hic quod christus est filius
originis non adopcionis nec etiam non nuncupacionis etc. Videtur enim quod sit
ibi aliorum inculcacio. Idem enim est esse filium originis et natiuitatis.
Item videtur quod sit superfluitas. Nam omnis filiacio aut est naturalis aut gratuita
ergo per originem uel adopcionem sufficiunt alia in ea
tuita. Aut enim natura est nuncupatiue.
Item quare est quod deus dicitur filius nuncupatiue et per quandam. Si sic ergo non dicitur
ad filium. Si natura ergo uel per adopcionem uel per generacionem. Si natura ergo
ut predicta membra imponi. Item si ob creacionem dicitur filius tunc ergo
asini sunt a deo creati erunt filii dei quod absurdum est. Responsio dicendum quod
in predicto verbo hylarius innuit nobis modos filiacionis diuinas quatuor
sufficiencia potest haberi sic. Ille enim dicitur filius alicuius qui ab ipso est et ei
conformis. Hoc autem potest esse duppliciter aut emanacione naturali et in vnitate essencie
et est filius vnigenitus patris quem dicit hylarius esse filium originis quem
fatentur contra sabellium natiuitate contra arrium et hoc in primo libro fuit
expositum. Aut potest esse ab alio in diuersitate substancie et hoc potest esse temporaliter
sed temporaliter non conformis. Aut enim conforma quantum ad racionem
ymaginis naturalis et est filius creacionis quantum ad racionem ymaginis et
similitudinem quam attenditur in gracia et donis gratuitis et est filius per ad
opcionem. Aut conformatur in natura ymaginis sed discordat per deor
dinacionem ut sic homo peccator et est filius nuncupacionis. Et ex
patet differencia filiacionis. Patet vlterius verba predicta quod non inculcatur
sed ualde racionabiliter dicuntur. Ad primum et secundum ad obiecta. Non enim sunt ea dicta
in tautologia et quoniam per eadem accipi possunt origo et natiuitas.

nā
creacione
adopcione
nuncupatione

nō tñ sunt pom̄ vnū cū alto hc em̄ ē ppr̄ heses elidendas
Ad d̄ q obr̄ Omnis filius aut ē filius p nām aut p grām dō q sunt ē
nisi extendamr nos n̄ē ? gr̄e ad d̄ q ē ex mera dī beniuolenȝ
? ad d̄ q hr̄ quib ab origīe ? hc quodmō filiacō p creacōnȝ
pt dici quodāo ee p nām quodāmō p grām sȝ nō sē ppr̄ hc
q t̄ sit filius adoptiuus ut naūlib Ad d̄ q quīr de filiacōe
p imitacōnȝ dō q ē sit dr̄ filius qui hr̄ cōformitē p
nām ymaginis sȝ difformite p culpā ? hc quodmō imitacō
ista quodāo hr̄ ute quodā nō qz quodāo ē filius quodāo
adulterīt cō sola imitacōe dr̄ filius sic abraham dr̄ ad
diuite dampnatū recordare fili ?c Ad d̄ q ultio obir q si
pr̄ ē p creacōnȝ dȝ dici pr̄ bestiarȝ dō q nō sē qz nō quāz
creacō facit aliquē dici filiū sȝ creacō ī qua cōfertr̄ insignie
diuine ymaginis p quā cōsignatr hō deo ? ydoneus efficitr ad hc
q sit filius adoptiuus Itē quīr de ultio an bō ī via p adopcōnȝ
sumus filii ut nō p intencōe Cū em̄ sunt p nām ? dō p filiȝ
nō vniuocent sȝ equiuocent sic hō pictus ? hō uerus ē homine
tūc filiacō nobis ? xo cōpetit equoce ? hc ipm̄ uir̄ cōfirmūr p
d̄ q dr̄ Jo xx. Ascendo ad prem m̄ ad p uester ?c ibi
alit meū ? alit urm̄ sȝ cū hc ē qz xc dr̄ sr̄ nr̄ sȝ nō dicetr
nr̄ sr̄ ex hc si equoce cēmus filii ergo ?c Itē cū dr̄ deus ē pr̄
xi ? pr̄ nr̄ aut eadē prnitē aut alia si eadē ergo si prnitas dicatr
vniformit pī rōe ? filiacō Si alia ergo ī p prnib sē due prnitēs
q simpr absurdū ē Ad m̄ dō q nobis ? xo dicimr filii dei
n̄c oīo equiuoce n̄c oīo vniuoce Nō vniuoce qz alia ē filiacō
tempalis ? gtuita alia nal ? etna Nō equiuoce qz mediante
ī filiacōe ? p cōformacōnȝ ad illā filii efficimr adoptiui
Sicut em̄ a pre omnis prnitas ī celo ? ī terra nominatr sic a
filio omnis filiacō Ad m̄ si quatr utrū vniformit dicatr deus pr̄
nr̄ ? filii dōnȝ q n̄c oīo vniformit n̄c oīo difformit qz pr̄
dr̄ filii prnite etnali ? pli pr̄ uō nr̄ ex tpe ? essenciali
Et sicut eoȝ nō ponit inmȝ tū pa ut sint res due sic n̄c
vna prnitas tū alia ut sint due prnitēs Et sic patet
rōnes ? obiecta ad utrūqȝ pte Nō em̄ ualet ia obio de
homie picto ? uō Na homo pictus n̄c hr̄ de nāe hominis
filius aut adoptiuus ad hr̄ de nāe filii quamuis nō sit filius
nalis

Deinde si quīr utrū pdestinacō ?c
Sup̄ eē tm̄ qualis queritr xo ī a pdicta q sonare
uidentr ī cōplementū ? dignitē ī hac ult pte inquit
de hiis que dnt aliquā defcē ? alia aut sē que notat in
cepcōnȝ ? sunt hūe ee p9 nō ee talia aut sē ī tpe ī diuina
qz qdā imptat ī nichoacōe ī ee implicite ? rōe connotati

ut notabilem predestinationem. quedam implicative secundum vocem principii significati ut verbum cre-
andi, quedam explicative et vocem sui principii significati sicut verbum incipiendi.
Ideo per ista habet partes tres. In prima querit utrum predestinatio dicatur in christo de
natura an de persona. In 2a ubi inquirit utrum christus sit creatura in principio [illegible] xi. Secundum
et quomodo utrum dicatur semper etc. In 3a ubi querit utrum iste homo aliquid inceperit
an semper fuerit. Post predicta querit etc. forma autem et ultima parte remanente
indivisa, media per dividitur in tres. In prima proponit questionem et determinat.
In 2a ubi per auctoritates sanctorum confirmat, ibi: Christum non esse filium dei etc. In 3a
ubi dissolvit argumentum sophisticam que quidam videntur esse gratia ... et hic ibi:
Si ergo christus secundum hominem dicitur creatura etc. Hic ergo sunt duo. Primo querit ad
intelligentiam autem huius partis inquirit de predestinatione. 2o ubi

Ad intelligentiam autem huius partis inquiritur de his que videntur esse [illegible] ponere in capitulo. Circa primum queritur
utrum predestinatio christi sit
tanta per comparationem ad predestinationem nostram. Primo utrum predestinatio christi sit
nostre predestinationis conformis. 2o utrum sit nostre predestinationis forma
nostre predestinationis sit causa vel talis
exemplaris. 3m utrum vero nostre predestinationis. Utrum predestinatio christi sit nostre prede-
stinationi conformis.

Circa primum sic proceditur et queritur. Ita quod nostra et sua predestinatio dicatur secundum rationem
... Unica. Et quod sic videtur primo per diffinitionem predestinationis. Predestinatio est preparatio
gratie et glorie. Sed hec convenit christo et nobis. Ergo etc. Item quod convenit christo secundum naturam humanam con-
venit nobis, cum sit eiusdem nature et speciei nobiscum. Sed predestinatio
convenit christo secundum naturam humanam. Ergo nobis et competit secundum rationem univocam.
Item conformatur christo in merito et si conformamur in merito necesse est con-
formari in premio. Ergo si ... et in divino proposito. Sed hec est predestinatio. Ergo etc.
Item augustinus de ... sanctorum: Quemadmodum homo gratia sit sanctus sicut christus
homo ab initio factus est christus. Ergo si eodem modo deus alios homines prescivit fe-
cit quemadmodum et illum hominem christum fecit et eodem modo predestinavit quo
per quem modum predestinat nos et christum. Contra. Augustinus de predesti-
natione. Ergo per eundem modum predestinatur nos et christum. Sed predestinatio est propositum miserendi
sanctorum. Predestinatio est propositum miserendi. Sed vero ... est miserendi
propositum quoniam contingit reperire peccatum. Si ergo hic est christus ... non
... predestinatio dicatur predestinatio de christo et de nobis. Item predestinatio sic
secundum eandem rationem dicatur predestinatio de christo et de nobis. Item predesti-
natio sicut [illegible] predestinatio est preparatio gratie in presenti et glorie in futuro. Sed in christo
simul fuerunt gratia et gloria. Ergo predestinatio non convenit nobis et christo secundum unam rationem.
Item predestinatio est in nobis non tamen ratione unius et ratione persone. Sed in christo est
predestinatio ratione nature assumpte non ratione persone cum ipsa sit eterna. Ergo etc.
Item iste homo christus predestinatus fuit esse deus sive dei filius secundum quod dicitur ro. i.
Qui predestinatus est filius dei in virtute etc. Unde et datus est ei spiritus non
ad mensuram. Nos autem predestinati sumus ad gratiam creatam et finitam
ad mensuram. Ergo si creatum et finitum non convenit in aliquo cum increato et infinito
necesse est quod predestinatio secundum aliam et aliam rationem dicatur de nobis et de christo.

Respondeo dicendum quod predestinatio christi quodammodo habet conformitatem ad nostram pre-
destinationem, quodammodo difformitatem. Quod patet si attendantur ea que circa
predestinationem sunt attendenda. Considerantur enim predestinatio in comparatione
ad predestinantem et ad predestinatum et ad terminum et ad initia-
lem statum. Si non considerentur predestinatio secundum comparationem ad predestinatum unius vo-

predestinari est ad gratiam preparari vel ad gloriam

rationis ... duo

... et ... ... est ... nostre ... est ... ...

... ... est ... ...

Ad ... ... alias ... ...

et conformis modi e pdestinaco xi nre pdestinacoi. Eodem enim mo
quo ipe deus pdestinavit xpm pdestinavit et nos. Si loquitur i
coponne ad statum a quo simpliciter e diva. Nam nos p graciam pde
stinacois eripuit de statu pcti et de massa pdicionis sicut dicit
glo. sup ad Ro. viij. Quos pdestinavit hos et vocavit, et ipe
textus indicat. hunc autem statum non e reperire in xpo aliquo modo. et quantum ad
primum e simpliciter conveniens. quantum ad ultimum non. quantum ad statum diva. Quantum
vero ad duo intellectum pcti e diva pcti conveniens. In nobis enim e pde
stinacio vera nature et eciam vera pte, et magis ppe vera pte quam nature. In xpo autem e
pdestinacio vera nature assumpte que fuit diva dispocione non vero pte
et ita quodammodo e conveniens quodammodo diva. vera pdestinacio et vera et tamen
consilio e. Nam nos sumus pdestinati ad graciam et ad gloriam participandam. xpc
autem nos sumus pdestinati ad participandam graciam et gloriam successive, xpc autem
simul. Item nos sumus pdestinati ad graciam pro singulis. xpc autem ad graciam
unionis et sui pro ipso. et ita tamen habet quantum nobis et similitudinem a nobis, ac per hoc
quodammodo conveniens quodammodo excedit. Unde et quod pdestinacio xi quodammodo e
conformis quodammodo difformis. et si notificetur sicut dictum est in quo conformatur
e in quo nota sicut autem quod disconvenit nota. et per hoc patet ratio ad utramque partem.
Nam primo que concludunt quod sit nre pdestinacioni conformis procedit
a parte pdestinatis vel pdestinati quantum ad nunc vel ex parte termini quantum
ad graciam et gloriam. et viij concludunt. Racionis vero ad appositum procedunt
de ipsa pdestinacione a parte status in quo est vel a parte pdestinati racione
pte vel a parte termini racione unionis divine et sic ibi concedendum est simile

Secundo queritur utrum pdestinacio xi vel nre pdestinacionis sit forma
et exemplar. Et videtur quod sic. Ro. viij. Quos pdestinavit conformes fieri
ymaginis filij sui. Sed illud cui debemus conformari et configurari e
exemplar eius. ergo si pdestinati sumus ut conformemur xpo, videtur quod eius
pdestinacio sit nre pdestinacionis exemplaris racio. Item augustinus de pdestinacione
sanctorum preclarissimum lumen pdestinacionis e xpc. Sed lumen habet racionem
distinccionis et notificacionis. Si ergo hoc competit forme exemplari videtur quod pdestinacio sit
nre pdestinacionis exemplar et racio agnoscendi. Item vita xpi et mores prime
di fuit norma et exemplar scte vivendi ipsis membris xpi. Sed sicut se habet
conversacio ad conversacionem ita se habet pdestinacio ad pdestinacionem. ergo si vita
sua fuit regula et exemplaris vite nre pari racione pdestinacio sua pdestinacionis nre.
Contra. Illud quo fuit racio exemplaris omnis emanacionis est in verbo quo deus
fecit omnia disposuit. ergo pari racione eius pdestinacio fuit racio exemplaris
omnis pdestinacionis. Sed contra super Iob. xxxviij. Numquid nosti
ordinem celi. glossa nosse ordinem celi e supernarum dispensacionum oc
cultas dispociones videre. ergo in pdestinacionibus et disposicionibus e ordo et
distinccio. ergo unusquisque pdestinatus habet suam propriam pdestinacionem distinctam a
pdestinacione xi et sic alia racione pdestinatur xpc et alij. ergo non e exemplar
pdestinacionis aliorum. Item ipsa pdestinacio non est aliud quam pvisio sive
disposicio pertinens ad exemplar. Si ergo exemplaris non e exemplar. ergo pdestinacionis

meci e ex / go pdestinatoib nre no e exar pdestinato xpi te q st
simil vnu no e vo exemplandi reliqm / sz omib pdestinatoib simil
z ab eterno fuit i mte diua / go pdestinato xpi nullaten potuit ee ex-
emplaris for. / Item si pdestinato xpi e exar nre pdestinatois
ad go voc puci signti / a voce cononi / Si voc puci signti i d sit
deus sine diua een / diua een est exempta z idem est exar sin
ipius / Si voc quotati q exar pcit exoti no se / sz multi hunt
gram finale que e effectus pdestinatoib anqm xpc susciperet
gram / go no m q pdestinato x augz altius pdestinatoe fuit
exoris for. / Ad sc / q e loqui de pdestinatoe xpi z nra dup
ad qm ad puci signtu / ad qm ad quotatu / Si loqmr qm ad
puci signtu q quid e diua een / sic na pdestinato exar hz ab
alia / cu omib vnu st s diua een / Si at loqmr qm ad quotu
q quid e gra z gla / tuc distinct e q dup e exar / quodda
nitis i mte artifici / sic vo h qua artifex pducit sua opa
quodda extis ad quod aspiciens i e qui ignorat arte quod
regula / sicut isti artifices mechanici aliquas foris extis
hnt h qs dirigut sua opa / sic pz i hys qui faciunt calciamenta
Si go pmo loqmr de pdestinatoe xpi voc quoti adhuc p
destinato xpi no e nre pdestinatoib exar / Deus enim no pdesti
nos respiciens ad ad ad a se / sz vniuqsq puidit i se z dispo
h vom ppria / Si no loqmr de exori z sic pdestinato xpi est
exar nre pdestinatoib / exar nequam diuinu no vel sinne
artificis / sz vel nni ta i credentib qm i exoptatib qm z i opand
Lux enim e i nob vite gra dei qua xpo efficim conformes / z etia
z p gram futura st cor nra quale xpc sua vne mutauit
h q sci duct / z nob ipi si volum ad ultim pdestinatoib
tm in puenire uere deum auctore fidei z consumatore as
pice qui exem det nob ut quemadmodum ipse fecit z nob faciam
Quemadmodum eni petrus dt i ij xpc passus e p nob no re exem
Et p tanto dt aug q ipe pclarissimu lucem nre pdestinatois
q deus ad vniuqueqz m m dicat / aspice z fac h exar q e i
monte mutatu e / hc e i xpo cuius omnia i a ne tes spanita fuit
sic / Et i hc ssn corredi pt q pdestio xpi exoris fori sit nre
pdestinatoib / Ad i d go q o i gram q st distincte z ordiate
dum / q ex i o libo hr / q m pdestinatoe a pte quotorz e dis
tinc / sic tu q no dee ordo / z io q nuis nre pdestinatoib
effectib ab effectu pdestinatoib xpi sit distinctu / pt tu hre or
dine ad ipm h que e dirrio z regulato / z pt hc e qda vo exem
Ad i d q o q pdestinato ipa e exar / Ad sc / q vnij e de voc pu
z qm ad hc corred e q vna pdestio no e exar altius / sz vocen
noti e exotu / z nt phtet aliq ee quodam exotu z quodam exar
sic lib po fcus ab artifice e exar vel libro de terpo fiedo
sz exoti fuit ab arte exute i mte. Sic z i effectu pdesti m

Ad e q obi

Ad iiii^d quod obicitur quod predestinatio est simul iam patet ut videtur hoc enim verum est quantum ad principale [illegible] sed quantum ad [illegible] notum [illegible] non habet et ideo non impedit quin ex prima parte aliquid contingat recipere contrarie. Ad v^d quod obicitur quod ex predicto exemplo [illegible] quod et si Christus per se loquendo sua vita non dedit formam et exemplar hiis qui fuerunt sub quibusdam velaminibus figure dedit predicatis quod nobis dat aperte et tamen expectabant spiritualiter et fideles veteris testamenti spiritualibus per hoc Christo conformabantur in vita quem et si non viderunt in carne videbant tamen fide, unde Jo. viii Abraham exultavit ut videret diem meum vidit et gavisus est. Et ita quamvis non precesserit re precessit tamen prefiguratione et credulitate. Et tertio dicendum quod sufficit ad rationem exemplaris qualemcumque prioritatem habere. Et si quantum ad graciam non precessit tamen quantum ad gloriam precessit et ratione istius rationem exemplaris habet Christi predestinatio respectu omnium, ipse enim est primogenitus in multis fratribus primatum tenens.

Tercio queritur utrum predestinatio Christi respectu nostre causa sit una. Et omnibus videtur quod sic. Et quod vi^a Ephe. i. predestinavit nos in adoptionem filiorum per Ihesum Christum, sed non per Christum predestinatum ergo etc. Item ergo quidam dicunt quod predestinatio iuvatur orationibus sanctorum ergo si in [illegible] plus efficacie habent esse nobis iuncta Christo quam aliquorum sanctorum restat quod non solum per Christi predestinationem nostra predestinatio iuvatur immo et causatur. Nam ipsum iuvare quoddam causare est. Item sicut se habet Christus vivus ad vivere nostrum sic se habet predestinatio ad predestinationem, sed vivus Christi est causa nostre sicut dicitur in glo. i Cor. xv ergo et predestinatio Christi causa est predestinationis nostre. Item per eum sumus predestinati per quem sumus salvati, sed salvati sumus per Christum Tit. iii sed sua misericordia salvos nos fecit per lavacrum regeneracionis et renovationis quod effudit in nos per Ihesum Christum. Et Ephe. iiii dicitur quod ascendit ut impleret omnia, restat igitur quod per Christum sumus predestinati. Sed [illegible] non esset nisi eius predestinatio precessisset ergo predestinatio Christi causa est nostre. Contra nostra eternitatem habet tamen predestinatio [illegible] boni est eterna ergo a nullo est causata ergo predestinatio Christi non potest esse causa nostre predestinationis. Si iudicatis quod hoc est ratione cognitionis temporalis. Sed quod non est posterius est causa prioris, sed effectus predestinationis Christi est posterior effectu predestinationis primi ergo etc. Item Christus non [illegible] predestinari [illegible] sed [illegible] nobis super nos [illegible] ergo predestinatio non potest esse causa nostre predestinationis. Item si predestinatio Christi est causa nostre aut ratione [illegible] aut ratione cognitionis [illegible] non hoc constat ergo ratione cognitionis. Sed quod gracia et gloria a solo deo est tamquam a causa non ergo a predestinatione Christi. Item [illegible] nobis non est causa [illegible] sed si ante adventum Christi [illegible] fuit aliquos predestinatos fuisse illos patet qui mortui sunt cum gratia Christi at [illegible] fuit non incarnatus [illegible] nascituri et ideo non esse predestinatum ergo predestinatio eius non potest esse causa aliarum. Solutio. Dicendum quod si loquimur de predestinatione Christi et nostra ratione [illegible] sic neutra est causa cum utraque sit eterna. [illegible] at loquimur ratione cognitionis [illegible] causa in genere efficientis quamquam [illegible] dicuntur causa de quibus loquimur.

Ro.

Et h̄ e i trip^ci diu^a s. effectiua dispositiua et excitatiua. Qui eni q̄ efficit ul' disponit ul' excitat dispo^e e ul' efficiet e aliq^oo pt efficere ul' cavere. Si g^o loq^mur de cā effectiua p^p^e sic p̄desti^o non ē quo̅ti no pt ee cā m̄re. q̄m effectus p̄destinatois a solo deo ē tāquā a princi^o effectiuo. grām eni et glam̄ dabit dominus. Si no loq^mur s̄ aliis duob' mo^s s. de cā dispoi^a p' vo̅z m̄ri et excitatiua s̄ efficaz eē^ .i. p̄destina^o ē c^tum ad q̄^tu ē cā m̄re. ē cēn p' sua grām iniuit nos gr̄am et glam̄. Xc ep^ eni p' sua grām manifestā excitauit ad amorem sue gr̄e et gl'e eminentiā manifestā excitauit ad amorem sue gre et gle eminētiā manifestā p̄ordinati sumus s̄ electionem etnā ad supna patriam ad quā p̄ordinati sumus s̄ electionem etnā. Et hac uia p̄cedit rōes q̄ ondūt p̄destinatonem ē ee p' destinatois m̄re cāmi. et io cōcede st. Ad i^d q̄ p^o obi^r i q̄m q̄ p̄destinatio m̄ra ē etna ic^ Dd. q̄ uiz ē rōe p̄ncipii signi non tū rōe quo̅ti. et si obiciat q̄ effectus p̄destinatois aliqñ p̄cedat p̄destio^ez Xc. dicendum sic i pcti p̄blate. q̄ et si p̄cedat q̄^tu ad effectum gr̄e no tū q^tu ad effectum gl'e. Similiter q̄uis p̄cedat rē no tū m̄ito et credūte. nam tū eni ē no eni ad p̄ntes ul' futuros s̄z et rōe fidei se extēd^t ad p̄nteros q̄ melius ul' futuros s̄z et rōe fidei se extēd^t ad p̄ntos. q̄ mel' m̄f^ri manifestabit^ sua loco. Ad i^d q̄ o^z q̄ Xc s̄ h'uam nī no ē cā gr̄e ul' gl'e Dd. q̄ no ē cā effectiua. ē tū dispoi^a ul' excitatiua. et h̄c mo dnm̄ ē p̄destina^o p̄ m̄re p̄destina^o ee cāz a deo tāq^m a cā. Et p' h̄c pz seq^ns q̄ o^z q̄ gr̄a et gl'a no h̄t m̄itate. Ad ū^m ē si dicat de effectiua. alijs at modis no h̄t m̄itate. Ad uim ē si dicat de effectiua. alijs at modis no Dd q̄ uiz ē si m̄f^a de i^d q̄ o^z q̄ cōtingens no ē cā n̄cij Dd q̄ uiz ē si m̄f^a de cā efficiēte et cōsuāte. No tū oz ee uiz de cā excitāte pt tū c. Aliq^o alis dici. q̄ ē n̄cij dnp^r. Uno^o q̄ ē n̄cij p' se et simp^r. Aliq^o q̄ ē n̄cij p̄p^r h̄c q̄ fuisset i p̄tito. sic me scripsisse hodie. et i^d de sui nā ē cōtingens. et p̄p^r h̄c n^l impedit ip̄m h̄re cāz cōtin^e. P't et distingui i cōtig̅ēte. q̄ quodda ē cōtingens q̄ p̄cedit et i h̄itabiliter no^t h̄uas et cāe cāte. quodda p̄p^r liber^tate et i diuām dnie no^t q̄ pt face et no face. Et q̄uis s̄m cōtigens no possit ee cā n̄cij. n^l tū impedit de z^o medius at mo^s dicendi vi^z rōa^oz. Et si tu obiciās q̄ i^d no soluit. q̄z posito q̄ Xc no eet m̄ituz^g adhuc aliq̄ mo^s cāt deo p' gl'e p' q̄ue q̄ Xc no eet m̄ituz^g adhuc aliq̄ mo^s cāt deo p' gl'e p' q̄ue gen^s human^m eet libatum. g^o remō p̄destinatoe p̄ adhuc salua eet p̄destina^a m̄ra. s^z no ē cā. Dd. q̄ h̄c no cogit. q̄ nō sit cā. s̄z q̄ no sit tō^m cā et p' omni mo^m conditionē. tū p' aliq̄ue mo^m. sicut deus f^t p' aliq̄ue h̄oiem aliq^d b^nu. et si i^e h̄o no eet n^lg faceret. et tu no se^r p̄p^r h̄c q̄ i^e no sit cā. No eni ualet h^o mo^s arguendi t^u ok^ns. Et h̄ sufficiat de p̄destina^oe Xc a p'te rei. sup^a eni d^e viij q̄situ sunt de ip̄a a p'te s̄monis.

Quantum quidem de h̄ijs notabile q^d uidetur. i^mpotac^o mat^e p' oz. et eē h̄c cāe sit dubitabilia p̄q̄ue nda

Primo queritur utrum simpliciter concedendum sit quod Christus sit creatura. Secundo utrum concedendum sit quod iste homo cepit esse. Tertio queritur utrum homo cepit esse deus.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum hec sit concedenda Christus est creatura.
Et quod non multis auctoritatibus. Elucidarius ad dardanum. Quod ad
verbum attinet creator est Christus quod ad hominem attinet creatus est Christus.
Item leo papa. Nova et inaudita quemadmodum deus qui est et qui erat fit
creatura. Damascenus et expresse non scandalizabimur ad nomen creature quia se
huius ad hominem assumptum natum de terra nominavit. Idem et ipse etiam
mirabilius quam creatorem creavit et plasmatorem plasmavit. Augustinus
de summo ... quadam sequitur postante non tamen fit creator creatura.
Ex hiis omnibus una cum auctoritatibus efficaciter videtur concludi
quod Christus sit creatura. Item auctoritas efficax ad galatas iiij^o misit deus filium
suum factum de muliere. Et sic ad romanos Sed omne factum est creatum.
Filius autem dei est factus, ergo etc. Item vere ... In Christo est unitas nature creatae
et increatae et Christus nominat ypostasim utriusque nature. Sed hec est una
vox divine nature Christus est creator et iste homo est creator, ergo pari ratione et hec
Christus est creatura. Item de quocumque predicatur ... et superius ... gratia,
sed creatura est superius ... hominis et animal. Sed hec est vera simpliciter Christus est homo
et hec Christus est animal, ergo et hec necessario est vera Christus est creatura. Item si Christus est homo,
aut creatus aut increatus. Non increatus. Hoc constat quia oppositum est in adiecto.
Ergo est homo creatus, sed homo creatus est creatura, ergo etc. Item sicut caro que fuit
concepta sit anima que fuit creata, ergo sicut vere carnis hec fuit
vera Christus est ... virginis et conceptus de virginis ... vera Christus est creatura
dei vel creatus a deo. Si dicatur quod non est simile propter repugnantiam
intellectuum que est in hac Christus est creatura, quia maior est repugnantia ... oppositum
... in ... creata de Christo. Sed hec est vera Christus est passibilis et
immortalis est mortuus, ergo etc. Sed contra ... Vanitati subiecta est
omnis creatura, sed Christus cum sit deus non est vanitati subiectus, ergo etc.
Item ... nominis creatura est esse de nichilo, sed hec repugnat Christo, quia Christus
fuit ab eterno, ergo non est concedendum Christum esse creaturam. Item omne creatum
incipit esse, sed Christus fuit ab eterno quoniam ipse eduxit filios israel
de egypto, ergo etc. Item si Christus est creatura, aut hoc est ratione nature aut ratione
persone. Ratione nature non quia natura non predicatur de Christo. Ratione persone non quia persona non est
creata sed pari ratione, ergo non ... Responsio. Dicendum quod Christus sit creatura ... non
... quod predicatur simpliciter a doctoribus theologie, quamvis non recipiatur
Christus sive filius dei est creatura, adhibent enim ... i...
... autem quod non recipiatur est quia tunc simpliciter est ... errori, errori
autem appropinquat et quia male aliquid intellectum ab hereticis arrianis et
quia de se male intelligitur. Arrius namque dixit filium dei esse creaturam
et cum Christus nominat personam filii dei qui dicitur Christum esse creaturam non
determinatur hoc quam ... Unde ipse dicit quod Arrius impie
sensit. Est et male intelligitur de se propter repugnantiam intellectuum
creata enim ... est de ratione sui nominis dicit ... ad creatorem
... ad quod habet esse ... non esse dicit et quod habet esse aliunde ... precedens

go i tali locutoe mtus pti repugnare in mit tui ipsi sbi si turpe
// Ptea dissonantia. Et si pdcus smo e male intellis et fuit male mtus
et p hoc e erroni ppinqus. Et qm smo theologus dz ee catholicus et usitatus
ab mtu no dissonus et rei de q loquitur consonus. io pdcus
smo no recipit nec defendit. Non vos concedere est que omdut
smo no recipi in defendi no ee admittendus. Ad argumentum. q pmo obiicit i qum
pdcum smonem no ee admittendum. Dicendum q sci alij multu expresse loquntur amplius
de sctorum auctibus. q sci alij multum expresse ad exprimendum. Et tales smones
qm admittit quibus usus ob ad exprimendum. Et tales smones
no oz extendi. Sz pocius magis sit exponendi. Et c e i pdco smoe
no oz extendi sz pocius magis sit expodi. Et e i pdco smoe
cu dicit deum ee creaturam. hoc at dicit sr Bruam mm et uel loquitur
tu dicit deum ee creatura. Ad 2m q obiicit de
Notum oz smonem istum trahi ad quem usum. Ad 2m q obiicit de
Notu oz smonem istu de muliere. Dicendum q ipsa determinatio de muliere
ubo apostoli q dicit factum de muliere. q ipsa determinatio de muliere
et alia determinatio q dicit ad ro qui factus e ex semine dd si carne
trahunt hoc notabilem factus ad statuendum sive ad ponendum re
sua et mm assumptam et io no sequitur propter hoc q tales locutiones sint
sine determinatione concedende. Ad 3m q obiicit q h concedit sine de
terminatione xpc e cantor. Dicendum q no e simile qm xpc notat prim
ubi que e increata. Et e increate ne p ceteris et mm ppria io no
ita generaliter attribuitur ei notabilem creabilis sic creatoribus qz no
e tamen mtum dissonantia. pc smo no ita approximat r enco
erroris sic smo ppositus et ita pz q no e respondendum. Ad 4m
q obiicit q de quocumque ptr infers et superius. Dicendum q verum e qm e de
iure termonibus. Non sic h enim petrus e homo. alibi dicitur verum e
petrus e al sic et concedi pt. q si ue e ho. q ue e canta. Notum
oz q si aliq locutione utendum est cum inferiori q utendum sit ea
cu superiori ppter duos modos signandi i quorum uno intellectus incidit
consonantia i alio repugnantia. Et qm pdcam locutionem magis
respiunt doctores ppter hoc q pt ee vera i sensu falso vl erronee io
malum mouit intelligi. qm q ipsa de se sit falsa vl erronea. io
pz un ad sequentem obiectionem. quamuis enim ista admittatur et con
cedatur xpc e homo cantus Notum simpliciter concedendum q sit cantus ne intelligatur
ei tale ptum simpliciter attribui et tolli. hoc e rone utriusque nature. Ad
d. q obiicit q e conceptus rone carnis. Et ita sic cantus rone carnis. Dicendum
q no e simile. qz si conceptus dicat exitum veri esse. Notum ita
repugnat nec e mtus illius notabilis sicut intellectus ubi creandi
tro hoc e qz conceptus ad presuppoit et mm determinata continet
nc dicitur veri dd sz veri muliers sive mulieris. Dicitur enim exitum nale
sz no sit cantio vl canta. Na creatio dicit actum qui pt i totum
sbam. vnum q cantus simpliciter pt ee nature determinata mm contint
dicitur et vel ipsius cantus et exitum nolumus imputat. Hinc e q
multo magis repugnat pe notabilem creandi qm concipiendi
Ad 6m si obiiciatur q no magis repugnat qm si dicatur immortalis e mortalis
Dicendum q et si no magis repugnat quantum ad extremitates tamen magis re
pugnat repugnans. ducente i errorem. Cum enim dicitur immortalis est mortalis

qr morl psuppoit nun vincte | et voce illius pdicio non ita repugt.
Et p iste tmo pbatur quod ter se non debz intelligi nisi p vnionem | sz cum dic
xpc e creata | nc psupponit nc tmo nisi intelligi p vnionem | vnio in ptu
dicite terminorum ee subit | et pp nun tr actus qui conuenit ee i termino | et p3
qz non e simile | et qz valde vocatur nr dr pdicam tmonem non ee trahed
ad usum q'nimis non posse9 scandalum quicunque ipm ee simpl. et absolute
ee sic | Difficultates enim et efficacies sunt vanes ad oppon
Scdo querit vtrum hec sit vera: Iste homo incipit ee, scilicet xpo demonstrato. Et qz nr augustinus sup Io. antequam mundus fieret nc nos
creatus nc mediator dei et hominum homo xpc ie | Si ergo non erat an mundi
constitucionem ergo incipit ee | Iste nasci et generari e mutari de scibam
et pduci de non ee i ee | sz idem e omino pduci i ee et incipe ee | cum ergo
hec sit vera Iste ho nascitur | et h. iste ho i ee pducitur | et hec erit vera
Iste ho incipit ee | Iste | an mundi constitucionem h. e vera | g homo q
et h. e fa | ad hoc e | ergo et h. f. iste ho e demonstrato xpo | et h. mo e vera
go prius mo gt fo | et prius non conueniebat | go incipit conuenire
go h. e vera Iste ho incipit ee | Iste bru fr | iste ho e | ergo iste e ho |
p eo qz ex ppone i q claudit implicatio sz ipam implicatacionem infere |
Dr enim homo albus e | go ho e albus | go fr iste homo e vel fuit
ab eterno | go iste fuit ab eterno homo | Sz hec e fla | iste demonstrato
xpo ab eterno fuit ho | go et h. iste homo e vel fuit ab eterno | et modo e
vera | p restat i q incipiat ee vera | go h. e vera Iste homo incipit ee
Sz q de vin. antequam abraham fieret ego sum | pi voce et antequam alii
fieret | go si idem demonstratur p hoc pnl ego | et p hoc pnom iste | vi q h.
sit vera | iste ho fuit an mundi constitucionem | go h. e f. iste homo
incipit ee | Iste nr concedit hac | iste puer creauit stellas
Sz cum nc attribuitur creare celum nc attribuitur ipse ee | go iste
puer ipse fuit | go h. e f. iste puer incipit ee | Consequens h. negatur a
magistro Iste homo sine xpc e creata | sz hc non e ob ad nisi qr pnom
creatue impetatur de non ee i ee | go pi voce vel multo forcior
h e f. | iste ho incipit ee | Iste pnom e pnominibus p ppo non e poi
tota desiguere pm | go cum di iste ho | hc pnom iste demonstrat pm
sz pa xpo ipse fuit | et nunquam incipit ee | go hec e f. | iste ho incipit ee |
Si tu dicas qz p i large accipitur | ad hc obicitur qz quis demonstrat
sine oppositionem sine pm ppe nr qz ad huc fa e locucio | qr exponitur
h. g ubi incipit e | h. hc incipit ee | hc modo e sz prius non fuit | Si g h. e
vera | iste ho incipit ee et prius non fuit | sz quantumcumque modo accipiatur fa e
h locucio | iste ho prius non fuit | si enim p p eius opposita e vera | iste ho
prius fuit | sine sit p suppositio vera nec e | iste ho prius fuit ppter quia oz
ydiotu | Sz non h. negatur de aliquo qz nec affirmatur sine p ppe
nc sine p vnionem | h. enim simpr e fa | ho non e deus | qr eius oppoi e vera
p vnionem | Cum ergo omnimo ista sit vera | iste ho ipse fuit | et h. oio e fa

Iste homo incipit esse. Iste sicut se habitum fuit / iste tamquam homo dicitur de quo
quodammodo habet numerum terminum accidentalem / quia in termino accidentali supponitur pro existente pro
forma / sicut et in proposito est reperire. Secundo notandum quod terminus accidentalis supponens
verbo de preterito potest supponere pro presentibus vel pro preteritis, et hec indifferenter
potest reddere locutionem veram pro hiis vel pro illis. Unde propter hoc distinguitur locutio
multiplex / quia non comparatur ad ista tamquam ad significata sed tamquam ad supposita.
Sed ista locutio dicitur habere plures causas veritatis. Unde si dicitur iste homo fuit
/ sed si simpliciter est una
significatio est iste qui est homo fuit vel iste qui fuit homo fuit / sed si simpliciter est una
Iste qui est homo ab eterno fuit / ergo et hec iste homo ab eterno fuit / ergo hec est
falsa simpliciter / iste homo incipit esse / et multiplex distinguenda. Contra ad intel-
ligentiam huius locutionis considerandum est unum inquirendum. Dicitur enim videtur dicendum
quod ad hanc locutionem non est respondendum vel sine distinctione / ipse tamen non distinguit
/ sed determinat quod incipit esse quantum ad numerum sed non quantum ad primum incipit
esse humanum numerum sed non incipit esse in quantum album. Secundo est iste modus
dicendi non sufficit opponenti respondendi / quia enim verbo multiplex et que
significatum faciet dicta locutio quantum est de vi verborum et hec non potest haberi ex verbis
ingredi ad liquidum / et tempore est distinguere / si quomodo possimus
aptare predicte locutioni generale distinctionem. Ut aut predicta locutio
posse distingui ex eo quod verbum incipiendi potest notare inceptionem veram / Si
vel tamquam dicitur vel potest importare inceptionem vi partis vel sibi. Si
primo modo tunc est significatio iste homo incipit esse / et hec est locutio ista / iste homo est
incipit esse non et hec verbis duo numerum est / si aut dicat inceptionem esse
vero ex quo demonstrat per hoc pronomen iste tamen ad hanc esse continue per se
numerum vel per predicatorum predicationem tunc locutio falsa. Secundo hic modus dicendi
talis proprie est tamen quia non vel quod verbum incipiendi habeat supra se totum
tamen ut sit quod reddit eius suppositum / tamen quia non est quo intendit ordo illa
incipiat esse ista / sed est quo intendit verbis importata per hoc quod dicitur iste homo
incipit esse / et modus iste dicendi non videtur ipse naturale / nunc et quantum terminus
incipit esse / et modus iste distinguendi et hec per supposito quod incipit dicat
Item aliquis potest esse modus distinguendi et hec per supposito quod incipit dicat
inceptionem vi attributione sive actus in predicato vel sibi / sed hoc potest esse
duplex / vel quia potest notare inceptionem veram vi importatam per pronomen si se
vel sub voce implicationis / implicatur enim per humanitatem tamen dicitur iste homo
vel iste qui est homo. Et si dicat inceptionem veram sibi sive per se
importatam per pronomen sic est simpliciter / quia prius non habet esse postquam non esse / si vero
importatam implicatam vera est locutio. Est enim significatio quod iste incipit esse non
vero implicatam / iste sed quia homo sive humanum et potest poni exemplum si scutum prius
quia iste / sed quia homo sive humanum / et potest poni exemplum / sic scutum album incipit esse
fuit / et per eum modum de albedine / hec est duplex scutum album incipit esse
in predictum modum distinguendi / sed adhuc iste modus dicendi non magis est
talis proprie quam precedens / pro eo quod locutio scutum album incipit esse
potest exponi per has duas / scutum album est / et hoc non est duplex / et tamen que est
potest exponi per has duabus / scutum album est / et hoc non est falsa / quia eius oppositum est vera / scutum
scutum album prius non fuit. Et hec est falsa / quia eius oppositum est vera / scutum
album fuit / album enim cum sit terminus accidentalis potest supponere pro presentibus
vel preteritis per indifferentiam non per multiplicationem. Si dicat homo albus
incipit currere / incipit non ponit quantum est de vi vocabuli inceptionem

et albedinem sed etiam nigredinem. Tertio adhuc iste modus dicendi calumpniabilis est
non modicum. Est et adhuc tertius modus dicendi quod hec propositio: iste potest desinere
primum verbum vel singularis hominibus. Et si desinat singularis hominibus, sic oportet concedere
hanc: iste homo incipit esse, et hanc: iste homo est ab eterno. Sic concedere
quod iste homo est mortalis et immortalis, sed unum dicitur per quantitatem contradictionis,
aliud vero per proprietatem nature. Si enim non prius nasceretur, est ab homine mutatur de non
esse in esse; necesse est quod ab homine incipiat esse, sed non est prius per alio homine quam
per isto homine. Iste ergo incipit esse per proprietatem nature, sed tamen ab eterno dicitur esse
quia est deus qui est ab eterno. Si ergo iste homo desineret singularis hominibus, absque
dubio vera est predicta locutio. Si autem desineret primum verbum, falsa est; falsa in quantum
quantum ad proprietatem nature, quia primum verbum designatur eterna; quantum et ad quantitatem
contradictionis non admittitur, quia tale predicamentum non quantitatur proprie hoc quod includit
repugnantiam intellectuum. Et hic modus dicendi verior est et minus calumpniabilis quam predicti
et plus facit ad propositum et magis consonat verbis magistri qui dicit propositiones predicte
distinctionibus, quamvis verba non ponat nec desit modorum theoricum modus
nec amplius oportet magis explicare propter imperitiam quam verum. Determinat
enim magister quod iste homo incipit esse, sed quod homo non, autem sed quod verbum. Oportet autem ad
dicendum nisi quod per [illegible] propositio potest determinari singularis hominibus et primum filii dei.
Contra hanc est distinctio: non omnino concedenda est predicta locutio nec omnino neganda.
Concedi enim potest secundum unum sensum et negari secundum alium. Et ideo rationes que
probant predictam locutionem in aliquo sensu esse veram, et alie que probant in
aliquo sensu esse falsam, pertransire possunt, quia per ista distinctio solvuntur; sensus enim
diversa membra utraque veritate concludunt, sicut secunde due prime rationes ad
primam partem et prime due ad partem secundam. Ad aliud vero que concludunt locutionem
esse veram simpliciter et falsam similiter dicendum est. Ad illud vero quod obicitur quod ante mundi
constitutionem hec est vera: nullus homo est, dicendum quod verum est, sed tamen non oportet quod ista non
sit vera: nullus homo fuit. Et ratio huius est propter variationem suppositionis termini.
Illa sicut tactum est, iste terminus homo [illegible] modum suppositionis terminum accidit,
sed illud argumentum non valet: hoc fuit falsum album disputat, ergo hoc est falsum album
disputat. Variatur enim modus suppositionis ipsius termini; in prima enim habebat
unicam suppositionem, in secunda duplicem. Verum quamvis ista sit falsa: iste homo est
ante mundi constitutionem, nunc tamen est vera: iste homo fuit, quia sensus potest esse:
iste qui nunc est homo ante mundi constitutionem fuit; in illo non verum in vero.
Ad illud quod obicitur quod implicatio se extendit ad propositionem in qua implicatur, dicendum quod
verum est secundum eandem durationem temporis secundum quam implicatur. Verbi gratia: si homo albus est,
homo est albus; sed tamen implicatio extra verbum de preterito tenet habet duplicem
suppositionem, quia supponit pro presentibus et pro preteritis. Et ideo non sequitur: iste homo ab
eterno fuit, ergo ab eterno fuit homo. Sic non sequitur: hoc album fuit, ergo hoc
fuit album, quia ratio est quod terminus appositus verbo restringitur secundum consignificationem
verbi cuius temporis verbo apponitur; non autem sic de termino ex parte subiecti, et propterea
in illo peccat ex mutatione suppositionis. Ad duas autem rationes ad oppositum
non oportet respondere, quia procedunt secundum alterum sensum, scilicet prout iste desinat primum;
primo concludunt quod predicta sit falsa, quia prout hec sic stat: quod semper fuit et quod

incepit esse

s diversas naturas. Ad 2m dicitur quod obiectio concludit quod pronomen demonstrat primum medium quod pro acti
largo pro omni quod reddit determinatum suppositum verbo, potest enim dici sic
albedo et cetera. Sed non potest demonstratione simul respectu suppositi hominis vel athomum ne
humane quod assumpsit eam verbo, vel ipsam ypostasim scilicet demonstratione
humane quod assumpsit ea verbo vel ipsam ypostasim, sicut demonstratione
non ad sensum sed ad intellectum. Et si obiciatur quod in utroque sensu est falsa
quia sic in utroque sensu est vera, iste homo semper fuit. Dicitur quod in talibus plus tollit
negatio quam ponat affirmatio oppositarum. Sed cum sint stantes, sic ponit
negatio quam ponat affirmatio oppositarum, cum non sint stantes; dico esse
esse mortale et immortale. Sed iste due locutiones non sunt stantes, dico esse
mortale quod non est mortale; quia negatio magis negat et removet significatum eius
quod est mortale quam immortale. Et oppositum huius et modum intelligendi quod
ampliat negatio in hac iste homo non fuit quam in hac iste homo magis esse
que est affirmativa sed claudat necessario. Hec enim simul possunt esse vere. Iste
homo est eternus, iste homo incipit esse. Sed iste due numquam iste homo est
eternus, iste homo non est eternus, ea voce qua dicitur est et non potest concludi.
quod locutio predicta sit falsa simpliciter. Ad 2m dicitur quod homo in hoc habet modum supponendi
terminum actualem. Medium quod hoc potest concedi in compositione ad primum per quod est
suppositum humanitatis in infinitum procedens formam humanitatis. Sed in compositione
ad supposita hominum et non habet. Unde quando iste homo demonstrat simul respectu
hominis relata ad eius tempus referre suppositum impositum per pronomen et
forma impositam per nomen. Et ideo sic est falsa, iste homo fuit ab eterno,
ut intelligatur per predictum quantitatem. Nam per proprietatem nominis eius est dicere
quod iste homo excipit de non esse in esse per generationem. Et cetera patet. Unde
ad totum huius convenientibus toto summa in hiis tribus consistit
ut intelligatur qualiter pronomen duppliciter potest demonstrare. Sed primum ubi
vel simul respectu hominis. Intelligatur ubi quod determinate suppositum modum habet
terminus accidentalis et sensualis vero ubi de predicto, quoniam ex parte predicati
non sit differentia negationis et quod possibile est duo opposita affirmativa de
eodem verificari, ita quod unum dicitur per unionem, alterum per proprietatem nominis, sicut
de eo sine de homine. Utrumque tamen istorum non potest negari
de eo, sicut dicitur alibi et
plus enim tollit negatio quam ponat affirmatio. Sic dicitur alibi et
facilius posset ostendi. Homo incipit esse deus. Utrum sit
concedenda. Et quod non. Ista est vera
Tercio queritur de hac
deus cepit esse homo, ergo a simili conversa: homo cepit esse deus.
Item hec est vera: deus incipit esse homo propter unionem. Sed unio est re-
ciproca et mutua, quia sicut homo unitur deo et deus homini. Ergo si unio
reciproca, et inceptio que super unionem fundatur, ergo sic hec est vera
deus cepit esse homo, ita et hec: homo cepit esse deus. Item sive in instanti
in quo filius dei incarnatus est hec est vera: homo est deus. Et ante hoc homo non fuit
deus, ergo homo cepit esse deus. Premisse sunt vere, ergo conclusio quia premisse
exponunt conclusionem. Item antequam homo esset, non homo erat, homo nunc autem, sed homo
cepit esse homo, et homo non potuit ante esse deus quam esset homo, ergo si homo
cepit esse homo, homo cepit esse deus. Sed contra: quia hec est vera, iste homo fuit ab eterno
deus. Item ad istum hominem scilicet homo, ergo homo deus fuit ab eterno. Ergo hec est falsa

homo incipit ee deus / Item / si homo cepit ee deus / ad go iste / a de
terris / h no e dare nisi de isto / z iste homo ss fuit deus / go no
cepit ee deus / Ad quitacio e i ydiomatibus / go si ho incepit ee deus
vi que h sit concedenda / Dei filius incipit ee deus / h e fa simpliciter
go z pma / Posito q filius dei deponeret hoiem que assumpsit
p impole / tunc go debat / Iste ho desinit ee deus / hec e fla
quo pi vce z hec e fa / ho cepit ee deus cu assumpsit p homi
nuc e vnio go quitacio i ydiomatibus e / go si filius dei ss cid filius
dei z homo ss cid deus / se nego / q hec e uera / iste homo ss
cid deus / z h simr filius dei ss cid homo / go z hec fa ho desinit
ee deus / z h deus desinit ee ho / pi vce z hec st fle / iste ho
incipit ee deus / z deus incipit ee ho / Rndo q abs dubio h
concedi / Deus cepit ee ho / h de hac / homo cepit ee deus
dubium e / utrum simpliciter sit concedenda / Tenenda namqz volunt ea dissere
ex eo q hic verbum incipit pt attribui huic termino ho vce suppositi
vel vce forme / si attribuitur vce forme / tunc iste terminus ho ht supponere
simpliciter / z tunc e sensus / q deus incipit pri de hoie / qz mo pt
temporibus no pbatur / z c lo ht ute / si u respiciat ipm vce suppositi
sit depomit / q h e fa locucio / qz suppositum ss quevit ee diu / Hius
aut simile assignant / sit si dicatur / album incipit ee scutum / eo q
scutum pius fuit / z ptea dealbetur / Si u incipit attribuatur
huic termino album vce forme uera e locucio / si vce suppositi
fa e / qz q e album prius fuit scutum / Sed at quia vo h9 multi
dnt ea ex hc puenire / qz verbum incipit claudit i se negacionem
z ia pt intus predc terminis / z c faciet ipm hre simpliciter supponere
vel sequi / z c respicit ipm gra suppositi / Verum quamuis verum
aliquorum actum vel aliorum terminus subito determinare habeat
suppositionem simpliciter ad plenum / tn verum h9 verbum incipit vtrobz mo
pt supponere / z h no poterit inclipe i termino suppositi / h i to loco
ex vaia negacionibus compone / h at dyst sat e vera / si sae
intrisa simplicitr supposito / ut si dicatur terminus hre simpliciter supponem
sub quo no lz descendere cu dicitur Bolg ho au / vel simpliciter
suppom hre qu ptu vel ad i pto respicit ipm gra forme
h at no sit pdca distinctio reprobanda actu no dissoluit plene
ambiguitatem locucionis proposite / qui si respit ipm vce suppositi
adhuc ht locum utrumque / Si enim h e uera / iste ho incipit ee aliquo
sunt prius ptu e / abs dubio vera e / q incipit ee deus / z pptr he
intendi quad hc pdca lo ht utrumque / h q verbum incipit respicit tm
terminus gra suppositi / Vm attendendum e / q iste terminus ho vult respicit tm
inter terminum acti / pti inter terminum sbalt / Nam inquantum terminum acti respicit
que preexistit / inter terminum sbalit verum sunt hois q sit cu ipo
incipit p q iste terminus ho ht supponere p sunt hois prius / p p
ubi no n gra vnionibus / z qui p supposito sunt hois q quid hec
ht lo ute / quamuis no habeat p supposito q e p / hinc e q pdca
lo recipi pt tm simpliciter vallet concedenda / se vobis ad hoc / Ad d

quod obiicitur quod hec est vera iste homo ab eterno fuit deus. Dicendum quod si iste demonstrat
personam verbi vera est et in isto sensu fuit concessa, et si sic iste homo incipit esse deus. Si vero
personam vera est. Et in illo sensu facta est hec, iste homo incipit esse deus. Si non
suppositum hominis respiciat, adhuc potest esse vera per unionem sive ydiomatum
communicationem; sed tamen ex hoc non sequitur quod ista sit falsa iste homo incipit esse
deus propter appropriacionem. Igitur cum sit propositio de qua dictum fuit hunc hominem dicere
deus propter appropriationem. Igitur cum sit propositio dictum fuit hunc hominem dicere
mortalem et immortalem sine contradictione. Et per hoc patet sequens argumentum vel
obiectio quia si homo incipit esse deus, aut iste aut ille. Dicendum potest quod iste sed iste
non demonstrat personam sed simul hominis sit positus dominum fuit. Verum non est
simile si dicatur album incipit esse scutum, quia album non habet nisi
unum terminum actualem nec habet suppositum per quo possit reddere locutionem
veram nisi ipsum scutum. Non sic autem est in homine vero. Ad id quod
de communicatione ydiomatum. Dicendum quod in ydiomatum communicatione habet veritatem
de communicatione ydiomatum quia habet dumtaxat exceptis que ex
attendenda, quod omnia communicantur hiis dumtaxat exceptis que
ponunt ipsam unionem vel que claudunt in se repugnantiam
vel ex errore appropinquant. Verumtamen hoc est quia communicatio ydiomatum
fundatur super ipsam unionem et ordinatur ad fidei catholice expressionem
tio non communicatur in quantum importat unionem. Verum quamvis hec sit vera
filius dei est incarnatus, hec est falsa homo est incarnatus. Dicendum ideo est
de hiis que repugnantiam in se tamen important sicut sequitur esse creatura
et esse predestinatum et similia. Et quando dicitur homo incipit esse deus
importatur unio, ideo talis ydiomatis non est communicatio. Ad id quod quando
Et propterea impossibile homo dimittitur a deo. Utrum sit vera homo desinit
esse deus. Dicendum quod nec ista homo desinit esse deus sicut tactum fuit
deus, et homo semper erit deus, ergo non desinit esse deus, et homo semper
prius. Iste due sunt similiter vere homo desinit esse deus et tamen
erit deus, quia per ydiomatum communicationem sed et vera homo semper erit deus et tamen
diu erit vera quamdiu durabit unio, si non erit soluta unio
tunc nec per ydiomatum communicationem nec alio modo est vera dicere quod homo sit deus
Et si tu obiicis quod desinere implicat non esse, ita potest simul non esse concedendum
de presenti et non erit. Dicendum quod sicut dictum fuit, pluris negat negatio
explicita quam implicita. Propter hoc ista conceditur tamquam vera iste homo
est immortalis demonstrato Christo in statu passibili, quamvis non concedatur
Iste homo non est mortalis. Et ex hoc patet ea que in hac parte queruntur et quelibet
ut patet ex ydiomata communicantur.
In preterita sunt quomodo et quare et per ... liquido apparet non esse falsum per que
quantum dicitur in verbo augustini liquido apparet non esse falsum ... ad propositum
facta sunt omnia. Vero cum ista auctoritas esse facta in sensu ad propositum
non valet. Quod tu dicis quod ex ipso et per ipsum sunt omnia, ergo si omnia sunt
ex ipso ipse incipit esse, constat quod hoc non sequitur, ergo patet unde non sequitur
omnia facta sunt per ipsum, ergo ipse non est factus. Item minor quod non valeat
ad propositum, quia augustinus non loquitur de filio dei secundum divinam naturam. Cum autem queritur
utrum ... sit vera ... hec est secundum naturam assumptam. Dicendum quod auctoritas in
et alie sequentes sunt adducte valde impropositum. Dicendum quod auctoritas
et vera est in sensu et ad propositum valet in sequentibus vera est quia ... clau
in sensu. Si cum ipse ... cantor ... impossibile est ipsum esse ... cantorem

tu voce pone tandi que no pt copete tate / tu voce gnalit[er] puq dt
que no pt copete vel tate. Nc valet ista instantia Ho ipo sit
omnia etc. Omnia s[un]t facta q[ui]a omnia p[ro]mittit[ur] veru distribuit / et deq[ue]
no e de p[ri]muso sz sb p[ri]mu suo et io no seq[ui]tur q[uo]d sit nichil. Ad
id q[uo]d obic[itur] q[uo]d no valet ad p[ro]positu[m] dicendu[m] q[uo]d hec nominat p[er]su[m] ubi
ut i duab[us] natis / et q[uo]d nome impositu[m] e p[ro]p[ter] filij dei
q[ui]a filio dei repugnt, repugnt et p[ro]p[ter] h[oc] / et io auctab[us] inducta
et alie sequtes ad p[ro]positu[m] quid[em] faciunt / sz hec e p actus / alio
et mo faciut ad p[ro]positu[m] / q[ui]a auctes q[uae] inducte s[un]t i luce sit g
errore arria[n]i / et q[uo]d p[re]dcis simo simp[lici]ter et sine determina[ti]o[n]e
platus simoi arrij e p[ro]mulgoz / no q[uo]d ex qnti auctes inducte
obuiant p[re]dcto simoni / et io no valent tam i se q[uo]d ad p[ro]positu[m]
Iste q[uaestio] de hec q[uo]d dt et si hec sz hoiem e tata no tn simp[lici]ter e
p[ro]ud[ere] etc. Q[uo]d q[uo]d hec de alto pr tu determina[ti]o[n]e no dimitr
ne p[ri]r de ipo simp[lici]ter / sz ho no dimuit de voce. Ergo si add[itur]
de hoc sz hoiem / uel q[uo]d simp[lici]ter dicat[ur] de ipo. Item qn ad natu[ram]
et i ee sorz sz corg nec dicit de toto / sic si quatu ad corg dicat[ur]
go pt voce si ad natu[ram] e incte hoc sz huam natur[am] q[uo]d nec
sit quid q[uo]d ei simp[lici]ter et albe q[uo]d. R[espo]n[detur] dicendu[m] q[uo]d cu ad de de
aliq[uo] simp[lici]ter et cu determinatoe hec pt ee dup[lici]ter. Ad ita q[uo]d
simp[lici]ter dem no ponat later re sua qui cu po[ni]tur cu determina[ti]o[n]e
et tuc bz inferre. Aut ita q[uo]d latig poat re sua q[ua]m e de ista
qn uba ptendut / et tuc quid pt negari / sicut no seq[ui]tur
si inferat iste e albus sz pede / go iste e albus / p[ro] hunc mo[dum]
no seq[ui]tur q[ui]a ee tatiua sz hoiem attribuit hoc voce ut assupte
platu dut simp[lici]ter ut ei oio go. Consuetu eme nomine
tate ea inteli q oio inducta s[un]t de no ee et ee et pz uno
ad utrumq[ue] r[ati]o[n]em. Vel dicat[ur] sicut b[ene] dcm fuit de vij de p[re]
destinacoe ergo q[uo]d no seq[ui]tur e p[re]destinatus sz hoiem / go e p[re]dest[inatus]
simp[lici]ter / io q[ui]a ho diminuit / sz q[ui]a variat[ur] attributo p[ro]p[ter] / ut
cu pori attribuat[ur] huac ne p[ro]p[ri]onem attribuit dnc p[ro]
tio tn mag p[er]cedit inducit actus i aliquid p[ar]te q[uae] p[er] sua
connectione n[on] g[ra]tuitam ut inferi put. Item qu[aeritur] de hec q[uo]d dt
Nitens p[ro] hoc ee ad sz diuin[um]. Vr em q[uo]d n[on] heat i p
ingenuta / sz hec uy nr ingenitus / q[ui]a cu hec sit dog / hec no
recipi[tur]. Hec e ho diui[n]us / go pt voce / cu hec sit deg / hec no
n[on] admittenda. Hec e ad diuinu[m] / go eq opposita est na
s hec e ad no diuinu[m]. Q[uo]d vr q[uo]d argu[men]to ia sit necia / si hec e
aliq[ui]s sba no diuina / q[uo]d hec sit ad no diuinu[m]. Ad ee ei sba[m]
medo seq[ui]tur ee ad / sic go seq[ui]tur / e ho albus / go at albu[m] / ita n[on] eo
sequi n[on] / e sba no diuina / go ad no diuinu[m]. R[espo]n[deo] d[icendu]m q[uo]d h[ec] e
na. Hec e ad diuinu[m] / et h f[ac]ta hec e ad no diuinu[m] / ut e sile de
h[oc] nomie diui[n]g / et de h[oc] noie diui[n]g. Vtr[um] sit p[er]t[inens] sit pos-
sessoriu[m]

tū dnīcq̄ inptat ttī i° de q° dr possōn p mōn passōnis
dr em dnīcq̄ a dn̄o ⁊ hūq ut possessq / ꝫ dnīū nō sōn p
mōn passōnib ꝫ p mōn actōib / qꝫ dnīū dr q̄ hꝫ dnīte
p quē mōn cōsueuit dici p° dnīa p mōn actōib / ⁊ ꝑꝑᵗ hᵒ
cōce ista tqm uā. ꝥc ē ad dnīū / qꝫ est p° dnīa / ⁊ io mgr
hāc negat / ꝥc ē ad nō dnīū / ⁊ dr / qꝫ quīcq nō tenet
ꝥc ḣ q̄ cāta ē ad nō dnīū / gᵒ ꝥc ē ad nō dnīū / qꝫ i pᵃ
vīmoꝫ negᵒ dicꝫ an cāta / ꝫ i gclōe vīmoꝫ a p° ctnā
Si at quaᵣ / utrū ḣ sit cōce. ꝥc ē hō dnīg ddh qm̄ Nā
tū sic dr dnīg nō pt dre dnīte p mōn informitib nᵉ
possōn p mōn actōib / ꝫ sōn p mōn passōnib, p quē mōn
dr dyos dnīssimq paulq ut dnīssimq uicēb, vnū mpp̄e st
tales lōnes de ꝥc / ⁊ p° mr cōcedit eāꝫ oppōitāb tū dr
ꝥc ḣ hōiem ē aliq sbā nō dnīa / i nō informata dnīte
/ qꝫ ē sbā cāta / io sane cōced ꝑmissab ⁊ negat gclōn
dub / pēnn ēē i tali lōne illacōe / Itē quī de hᵒ q̄ dr / q̄
ex tropicis locutōib nō ē vta argumetōib ꝑcessio / p° ēi
mᵃ / q̄ ubū i. nl faciat ad ꝑpōn / qꝫ nᵃ pdicatꝫ locutōnū ē
tropica / Nulla em ibi ē tussupōo / ymo ḣ ꝑpriete smōib
dnū / Item mᵃ ēē fōn / q̄ ex tropicis locutōib nō ē vta ar-
gumētatōib ꝑcessio / ctēa st nc a fle st. / si nc ex vib
cōtīnᵗ infre vīm / gᵒ vta pt ex talib locutōib argūᵃ fī
Si fle / ꝫ ex flib pt rtē infrī fōn / pt ⁊ vīn / vt i / q̄ nᵉ sit
deīn q̄ mr hic dr / hic ⁊ moq solūendi mr mandit / qꝫ nō ē
ꝑ intēpcōn / nc p dīōn / nq em locq sophi q ē nᵉ i dōe
nᵉ ēē ē cq dissolō tuirat ḣ hāc mām / Ad nō ddh / q̄ ꝑpriq
smo dupᵉ pt dici. Vno namqꝫ mō tropicq smo dr i qᵒ
ē ad nicīn aliqᵃ tropo excusatū / Est em tropq fīᵃ. et
fīᵃ ē nicīn vōe excusatū / Alio° dr smo tropicq / qualꝫ smo
qui hꝫ aliquā mꝑpriete / ꝫ tū excusatᵣ p aliqm detmīaōꝫ
Cū gᵒ dr mr / q̄ iste smo ꝥc ē cāta ḣ hōiem ē tropicq
hᵒ dr / q̄ aliquā hꝫ mꝑpliāte cōsingete ex vepugn nt
que vīmoᵣ p detmīaōꝫ admictā / Et p tanto notat mr
pdicāb locutōēb tropicāb accipiēdo tropū p fīᵃ / put
cm dici tales locutōēb synodoche / qꝫ q̄ ē ptl accīᵣ toti
⁊ acci largo mō pb ⁊ tōn / ut dicāᵣ hūa nā quodaᵈᵒ ē pb
veᵘ ꝥc / ꝫ mpp̄e / ⁊c pt dici / q̄ tales locutōēb tropice st
⁊ q̄ figatiue st p sinodoche ḣ q̄ sinodoches ē fīᵃ locutōib
Sicut em dnt pitt i gmaᵗᵃ / synodoches alq ē fīᵃ locutōib
alq ē fīᵃ cōstructōib / Vnū i dr mr i ddo pdicāb locutōēb
ēē tropicāb / Vnū ⁊ dr / q̄ ex tropicis nō ē vta argūᵗᵇ p
cessio / ⁊ vō hq ē qꝫ alq negaᵣ aliq lō° ꝑꝑᵘ mꝑp̄ete / ⁊ cū
ᵃb smo excusaᵣ sub vᵃ fōn si fiat ꝑcessio ad smōn
sub aᵃ fōn st q nō meit excusacōn pcēᵣ a lōneq ex-
cusaᵣ ad eā q nō hꝫ excusacōꝫ / ⁊c ꝑcessq impedīᵣ / Sic si

precedē auō ad finē viii. d. ar. nō valet / Iste ē albꝰ s̄ pede
g° ē coloratꝰ pede / q̄uīuis enī ad eē albū s̄r eē coloratū
tn̄ ꝯuersꝰ pdcūs nō valet / qȝ color nō ē natꝰ inē corpi
s̄ ptem sic albedo. Et hoc ē q̄ mult dīīe m̄r ī ꝓposito / et hoc ē
q̄ alias ꝯsuet dr̄ m̄r / q̄ locutōes impp̄e nō sūt extende, nec
ad ḡuīa trahende s̄ magis sustinēde et exponēde et artande
ne de minori impp̄ie tueniat ad maiorem etc.

Solet etiam queri utrum aliquem hominem etc. In precedentibus determinat
magister de incarnatione ubi i se. In hac nō pte determinat
de ipā incarnatione put ordinatur ad nr̄am redemptionem.
Et durat hec ps a principio huius d. xix. usque ad xxiii. d. / et continet
xi d. sicut et ps precedens / Diuiditur autem hec ps in duas / quarum prima agit
de hiis que incarnatio ordinatur ad nr̄am redemptionem / in 2a
nō agit de ipā redemptione que facta ē per passionem / in d. xix. Nunc
autem quomodo qualiter p morte xp̄i etc. Et quia ordinatio incar[nationis]
ad nr̄am redemptionem in iiii consistit s. i conformitate nē i plenitudine
gr̄e, i defectu passibilitatis, et usu virtutis / ideo ps ista hēt iiii ptes. In
quarum prima determinat magister de gr̄e nē assumpte utrum fuit a gr̄e ade.
In 2a nō agit de plenitudine gr̄e s. d. xiii. ibi Preterea sciendum est quod sicut hoc
etc. / In 3a nō agit de defectu passibilis s. d. xv. Illud quoque pretermittendum
nō est etc. / In iiiia nō agit de usu virtutis s. d. xvii. Illud quoque considerandum
est utrum xp̄s etc. / Prima ps quarum pute d. et diuidit hēt ptes iii.
In quarum prima magister determinat de conditione nē assumpte quantum ad genus.
In 2a de conditione nē assumpte quantum ad li. ar. i. ibi Cum non nō in
uito queritur utrum etc. In 3a nō agit de condicione nē assumpte
quantum ad sexum. Solet etiam queri quomodo cur de sexu etc. / Prima ps hēt ii.
In prima mouet questionem et determinat. In 2a nō auctoritate confirmat i.
Ut enim dicit augustinus etc. Similiter 2a ps hēt du. In pa determinat intentionem.
In 2a dissolvit sophisticas rationes i. Rudatum per rem conantur.
Similiter 2a ps hēt du. In pa querit questionem et determinat / in 2a confirmat
et hoc i. Unde augustinus in li. lxxxiii q. etc. / Singula determinat incidit.

Ad intelligentiam autem huius partis sunt tria querenda. Hec quo ad tria / prima
queritur de cognitione nē assumpte quantum ad genus / 2o nō queritur
quantum ad li. ar. usum / 3o nō queritur de ipā nā assumpta quantum ad
congruentiam sexus. Circa primum queruntur duo. Primo queritur utrum debuit
assumere hominem qui esset de genere ade / 2o nō utrum congruum fuisset
assumere ipsum adam / Et quia utrum filium dei deceret assumere.

Circa primum sic proceditur. Humanam nām de massa pditionis sive de
gr̄e ada. Et quia ut altus qualitas et nē dȝ eē morbus
et medicina / go si hoc ratione nē assumpte fuit humana medicina
videtur quod ei ratione nō debuit formari de massa corrupta / Item
nobis an fac nobis dȝ aptari ma / go si caro xp̄i fuit purissima
et immunis ab omni pecto ut q̄ caro xp̄i debuit eē ab alio corpore

alica

d. xix

no ergo de massa corrupta. ac per hoc non de genere ade. Preterea in ipso peccatum
putum redundat in posteros, sicut dicit sapiens; sed christus debuit omnino esse
immunis ab omni peccato et peccati in ipso; ergo non debuit esse de genere
hominum primi. Item debitum putum imputatur pluribus; sed mediator debuit
esse immunis ab omni debito ut eius solucio omnino acceptaretur; ergo
non debuit exire de generacione ade. Item 2ª
Cor. sicut dicit apostolus; ergo non debuit Ex quo omnibus sicut christus est
Hebr. ii. Qui sanctificat et qui sanctificantur ex uno omnes; sed christus est
qui sanctificat, qui non veri ficantur sicut filii ade, videtur quod sicut alii
qui sanctificat, qui non sanctificatur sed de genere ade, ita christus fuit et debuit esse. Item pro culpa hominis
sed de genere ade, ita christus fuit et debuit esse. Item pro culpa omnium filiorum ade
non decet alium hominem satisfacere; ergo pro culpa omnium filiorum ade
et ipsius ade neque debet satisfacere nisi qui sit filius ade; sed christus satisfecit
pro culpa nostra; ergo debuit esse de genere nostro et de nostra massa
Preterea si homo stetisset nulli alii generi creature esset obnoxius tamen propter
peccatum; ergo si homo per christum renovatur in pristinam dignitatem
ipsum habet stare; ergo si homo per christum renovatur tamen prius resurgere
videtur quod nulli alii generi creature debet esse obnoxius tamen prius resurgeret
sed per christum resurrexit; ergo videtur quod christus secundum carnem debuit esse de genere
sed per christum resurrexit; ergo. Item tanto congruencior est mediator quanto propinquior
carnis unitate. Item tanto congruentissimus mediator fuit christus
cum utrumque generi. Si ergo peccatorum congruentissimus mediator fuit
nostri homines; ergo debuit esse de genere hominum peccatorum. Contra dicitur quod
absque dubio dei filius potuisset carnem assumere aliunde quam de
massa corrupta sive aliunde quam ex hiis qui processerunt de
genere ade, magis tamen congruebat quod de genere ade carnem assumeret
quare ade, magis tamen congruebat. Quod nos latet in hiis nisi sapientia dei
et sunt multe sunt congruencie. Quas nos latet magis tamen ipsius congruencie assignari
tamen sub uba et dicta sanctorum maior putatur racionibus congruencie assignari
prima est propter consummandam rectitudinem iusticie, ut videlicet eiusdem generis esset
satisfactor et prevaricator. Nam et si alterius generis esset non attribueretur
satisfactio cui et offensio; ac per hoc non videretur servare iusticie
eiusdem generis satisfactio cui et offensio, ac quo repetit peccatorum offensaz
rectitudo que ab eo genere requirit emendam in quo reperit peccatorum offensaz
rectitudo que ab eo genere requirit emendam; ut videlicet ipse deus qui ab hoc
2ª est propter manifestandam dulcedinem misericordie, ut videlicet ipse deus qui ab hoc
2. 2ª est propter manifestandam ab adversario et inimico ipse eius generis humano
contemptus fuerat tamen ab adversario et inimico ipse eius generi humano
univit in christo in unitate persone in quo manifestatur mira dei condescensio
et hoc quod ipse genus humanum licet minimum quinque voluit indissolubiliter
in hoc quod ipse genus humanum. Unde vero per Commendat autem caritatem suam deus erga
nos cum inimici essemus. Quod dicitur vero per ordinem sapientie, quod quidem ordinat
3. 3ª vero est ad declarandam vim ut ordine sapiencie; quod quidem ordinat
non potest infringi nisi. Decreverat enim deus et ordinaverat ut totum
genus humanum multiplicaretur et disseminaretur ex uno propter reputacionem
illius ultionis prioris quod deus est nec per hoc pactum infringi debuit; et ideo
ille mediator dei et hominum homo iste nobis non aliunde sed de massa
4. talis generis humani debuit fieri. 4ª vero est ad consummandam altitudinem
titudinem nature humane quam deus in tanta dignitate condidit ut nulli
alii generi creature sed soli deo esset obnoxia. Ergo non inaditum est
alii generi creature sed soli deo esset obnoxia. Si ergo non maditum est
obnoxia redemptori decebat enim ut redemptor a quo etiam esset deus
ad se habet in se genus nostre creature hoc esset de genere illius masse que ortum
habet a lumbis ade

apostolus habitu inventus ut homo, congruentius que apparent manifeste et in aliis scripturis sunt firmiter contentum est, quod non solum fuit congruum quod Christus assumeret carnem de nova creatione ad reparationem humane nature, sed et hoc magis fuit congruum quam quod aliunde faceret, sed aliunde facere posset. Unde rationes hec probantes sunt concedende. Ad id ergo quod primo obicitur quod alterius nature dicitur esse morbus et medicina, dicendum quod verum est pro eo tempore in quo ratio potest dici medicina alterius, inquantum genus non quantum ad unum sed quantum ad unum causatum, et fuit in Christo, quia propterea creatus erat sine corporis corruptione, sed habebat in se plenitudinem gratie. Unde et apostolus dicit quod primus homo fuit de terra terrenus, secundus de celo celestis, non propter diversitatem nature in se, sed propter diversitatem quantum ad qualitatem nature et maiorem gratie et culpe. Quod si velit instare quod morbus et medicina sunt diversarum naturarum simpliciter, dicendum quod hoc habet locum in medicina cuius oppositum est per unum naturam, non per actum noxie debilitative. Ad id quod obicitur quod nobilis modus debet inveniri nobilis forme, dicendum quod verum est de modo dispositiva dispositione ultima que est necessitatis, sed de prima remota non oportet, quod omnis nobilitas procedit ex forma. Prima materia superaddita et quam massa humana cuius non est propria materia veniens anime. Unde non sequitur quod corpus Christi non fuit de prima massa, sed tamen organizata et perfecta complexione aptata fuit illius materie, et de hac habuit sed inferiore, quod valde nobile fuit, tamen ad nobilissimam animam et aptata esset. Unde optime fuit complexionata et ab omni corruptione et feditate corruptionis aliena. Ex hoc tamen nobilis inferior quod non fuit sumpta de prima corruptionis massa. Ita enim pura fuit illa caro per virtutem spiritus agentis sicut si de celo sumpta fuisset. Ad id quod obicitur quod improperium patrum redundat in filium, dicendum quod verum est cum filius est imitator scelerum patris, cum autem contrarius et oppositus quantum ad mores, non dicitur tamen iuste redundare. Dum ipse filius mera sua benignitate improperium patris portare velit et sustinere, et in proposito verum est fuisse. Unde Christus non ex merito vel necessitate sustinuit improperium Ade, sed ex mera sua benignitate, ut dum ipse sustineret pro Adam quod ex se non poterat aliquis liberare ab improperio quod ex sua culpa provenit. Ad id quod obicitur quod delictum patrum imputatur posteris, dicendum quod verum est hoc dum plebs succedit patribus in hereditate. Et quoniam Christus a patribus corruptionem non hereditavit per quam homo obligatus est pene, hinc est quod nullius pene fuit debitor, sed liberalis et voluntarius persolutor.

Secundo queritur utrum congruum fuisset ipsum Adam assumere. Et quod sic videtur, quia Christus debuit esse de genere Ade ut satisfaceret pro peccato, tanquam cuius caro processit de lumbis Ade. Ergo pari ratione debuit dei filius ipsum Adam assumere ut pro peccato ipsius Ade convenientissime satisfaceret. Item, nullus magis debet sustinere penam pro culpa quam ille qui culpam commisit. Ergo homo assumptus puniri debuit pro peccato Ade sicut et secundum creditur, quod nullum alium hominem a deo debuit assumi sicut primum hominem. Item efficacius curat morbum qui curat ipsum in sua origine quam qui curat in ramo, sed morbus corruptionis

huanam gnib ortu huit i ada z cwatg fuit i xo go pfcug cwatg
fuiss si filig dei assupsiss pry hoiem qm assumedo aliq
de eg gnē / s; decet suy mediu fare ome q attesta p
fcoi medie / g° re. Jte ad hc q aia cure p aductu sp
nte e q ss i tcando aiam descen at i q pub hutat culpa / g°
pi vo̅e si p aductu filij dj debuit pcom pmi puts cwati
vi q ipm debuit assume magf qm alu / Et si dicab / q n
decuit ppr culpa pambula / Cz q ss sic pusicat aiam
q nlla e mdecen ut mhitet i aia i q pug fuit culpa
Sic z sificat carne ubi ut i no derogare. Ro q fuit de
mra massa / g° m q aia ade potuit pusicad z ca° qi
ipig assupoe i no derogare excellen ipig filij dei / Cz q
no decuit dm face ut ab de malicia sua reptaret gmodi
s; si ada ppr reparacoy faciedā de culpa gmissa assume
a ubo reptavet meffabr gmodi / g° hc eet q dmā iusticia
s; hc no decet dm / g° re. Jte ts debuit satisfface q ullg
eet debitoz pene sicut dr Aug | qz satissfco e cu sit opg
alb mdebitu sicut dr i li de regula fidei / s; ada fuit pene
debitoz ppr culpa qua gmisit / g° nullatg decuit ipm
ad satisfacd assu. Jte q q sit de alijs tn ee ut dici pccore
ne nos decet dm / s; ia vnio facit ydiotu gmtacoy / g° si
ada assupty fuisset a di filio / filig dj eet z dice imb pccor
si hc g° nos decet / m re. Jte si ada assupsisst cu deg decre
misst greg huary ex ada ppagale mcta b' eua / g° a decetu
sine dissp° no mansisst / a rc ex gmistoe cu femina gnass
s; utpcz e oio mdecens / g° oio mdecens fuit dei filiu assumere
s; uthcz e oio mderer / g° oio mdecens fuit dei filiu assumere

hoiem pmu. Ad q° dcd q alis dno no sit decuit di filiu as-
sume ipm ada sic aliqm alia scdm eqd gnib / sicut pz ex
ipo ope dino / Et ro hg e / qz no gueniebat oim cratoi / ut
gebat p° hoi / nc expediebat huao gm / Creatoi oim no
copetebat ut p dei hoiem assumeret pccore / cu ipe i for
assupta debret pccores ceteos mdicare / et cu de pcco ullatg
argui posset / sine s; mm assumere / sine s; mm assupta s; qre
utriqz gpetebat ei ptas mdicandi / p° hoi no gebat / ut i e
qui tn se deuerat ppr culpa tm exaltare ut deg eet
sufficiebat naqz e d et expediebat ut salte ei deg vero
leave ne du q i e deg effice. gmi z huao no expediebat
qz cu e ho eet pene debitoz ut pote e qui reg cat oim cure
imazs no eet eg pa° a do gtas sicut si oio eet innocens z mye
z sufficeret ad satisfad pse ne du q alijs satisfacoy sua
possz gmicare. Ad rone e i st vos pbates / q no decuit filiu dj
assume pmy hoiem. Ad e g° q p° o i gmu / qz de gne huao de
buit satisfface. Ad / q no e sile / qz potuit ab ee de gne ho
qui gmitaret cu hoib i na no tn gmitaret i culpa. No sic at e
de ada

Creatori

pmo homi

huano generi

quia ex quo peccavit necesse fuit ipsum peccasse, et si filius dei ipsum assumpsisset
eum qui pene debitor erat assumeret, ideo non est simile. Ad id quod obicitur
quod nullus magis deberet puniri quam eum qui peccavit. Dicendum quod verum est de
pena divine ultionis, sed non est verum de pena divine placationis; magis
enim deus placari potuit per penam innocentis quam per penam viri iniusti,
et talis punitus est christus pro peccatis nostris. Nullius enim alterius pena potuit
esse satisfactionis nostre sufficiens, quamvis esset equum ministrum divine
ultionis. Ad id quod obicitur de curatione morbi in radice, dicendum quod verum
est quod perfectior est curatio ubi radix ita potest purificari sicut ramus;
sic autem non est in proposito. Nam et si adam a deo purificari posset ut
nullam culpam actu haberet, nunquam tamen sic purificari potuit ut
naturam culpa haberet. Et hoc quidem decebat habere deum et hominem mediatorem
ut sua oblatione sufficienter placaret sententiam divine iustitie. Aliter
vobis sicut quando morbus in sua origine curari non debuit; sed hic assignetur
sicut in quarto libro in tractatu de adam peccato et aliquid in ii tractatu de sacro baptismo.
Ad id quod obicitur quod non purificantur per personam sed in anime unitur per amorem.
Dicendum quod non est simile, quia aliter purificatur per christum, aliud per personam sicut per spiritum sanctum;
nam quia purificantur sicut per causam efficientem, sed per christum tamquam per causam meri-
toriam. Et quia abs potest uniri alii diverso a se habitu est quod non oportet
mediatorem dei et hominis sic uniri sicut spiritus sanctus. Est et diversa in
unione, quia spiritus sanctus illabitur nobis, ita tamen quod non unitur nobis unione personali
que facit ydiomatum communicationem. Unde non est peccator quamvis illabatur
peccatori, sed filius unitur unione personali in qua est ydiomatum communicatio; et ideo
non sic debuit ipsum uniri anime peccatrici sicut deberet spiritus sanctus uniri
in eam animam que prius fuit peccatrix. Et sic patet totum.

Consequenter queritur de conditione nature assumpte quantum ad hanc animam et circa hoc
incidunt duo dubitabilia. Primo quantum ad utrum christus homo peccare potuit.
Secundo utrum potentiam peccandi habuit. Utrum christus potuit peccare et quod
videtur quod sic probatur et quod ... Ecclesiastici xxxi. dicitur in laude cuiusdam viri
iusti: Qui potuit transgredi et non est transgressus. Sed omnis laus que
christo competit competit ei cum melioribus; ergo videtur quod ideo potuit dici in laude christo,
ergo etc. Item angelus melior esset indicaretur deus hominibus si ei dedisset
liberalius, et vocat liberalius dedisse, si cum posset eum offendere
nollet; ergo si christus optimus fuit et optimus indicatur, videtur quod christus pec-
care potuit. Item sicut christus descendit quantum descendere potuit. Sed
inferioris gradus est qui potest peccare quam qui non potest; ergo videtur quod christus in illo
statu fuit. Item dicatur quod hoc intelligitur ex parte carnis, quia dispositio
carnis consequitur dispositionem huius anime sicut patet in adam et in nobis;
ergo sic christus assumpsit carnis passibilitatem ita videtur quod hanc animam habuit.
Item christus erat in statu viatoris; cum ergo ad statum viatoris perti-
neat posse peccare sicut ad statum comprehensoris peccare non posse,
videtur quod christus peccare potuit. Item nunquam laudatur in hiis que facit de necessitate,
sed christus erat laudabilis in operibus suis; si non faciebat ea necessario, si potuit

a bonis et a debitis operibus cessare et hoc est obmittere ergo potuit peccare
Item xpc potuit dicere aliquam oracionem negativam et veram sed qui potest dicere
locucionem negativam potest dicere affirmativam sibi oppositam sed prima est falsa ergo xpc
potuit dicere locucionem falsam sed hoc est mentiri in eo quod nomine loquitur
esse falsum ergo videtur quod xpc mentiri potuit ergo potuit peccare cum mentiri
non potuit verum sit. Contra hebr. ij. Eum qui paulo minoratus
est gloria natura humane mentis quam deus assumpsit et quam nullo peccato
depravasset potuit solus deus maior est ergo non anima xpi potuit
Item xpc ab instanti concepcionis fuit
insiti aliqua macula peccati. Item xpc ab instanti concepcionis fuit
comprehensor et beatus sed de racione beatitudinis est quod sit bonum inamissibile
ergo xpc numquam illam beatitudinem potuit perdere ergo nec anima ipsius
ergo xpc numquam illa beatitudine potuit perdere ergo non ipsa concepcionis tantam graciam suscepit
peccare. Item xpc ab instanti concepcionis habuit
quod maiorem ipsa habere non potuit ergo ab instanti concepcionis habuit
graciam confirmacionis sed nullus potest peccare qui illam graciam habet ergo etc.
Item si xpc potuit peccare ponatur quod peccavit posito non accidit
impossibile sed posito quod xpc sive homo ille peccavit posset ex hoc
quod dignus fuit eterna dampnacione ergo vel deus dampnaretur vel
homo a verbo separaretur sed utrumque est omnino impossibile ergo impossibile fuit
in hominem peccare. Respondeo dicendum quod absque dubio anima xpi non potuit
depravari aliqua culpa. Et racio huius est triplex. Primo plenitudo gracie
consummata glorie. Et unio divine nature et humane. Plenitudo gracie fuit
quod ipse homo fuit xpc. Si humanam naturam habuit graciam confirmacionis
sed illa gracia a deo sic animam firmat ut non possit infirmari per
culpam. Secundo ipsum facit consummacio glorie quia quamdiu fuit in xpo a sue
concepcionis primordio statim enim fuit beatus et comprehensor et
sicut beatus non potest dampnari sic et non potest peccare. Ad id autem ad hoc in
xpo non potuit esse humanam maculam peccati. Postremo habet efficaciam
facit unio divine nature et humane in unitate persone quia unio facit ut
ydiomata quecumque et ypsa non potest frangi. Sicut deus non potest esse
peccator et non potest non esse homo. Planum est quod unio illa nullatenus suscipere
timet xpm sic humanam naturam peccare posse. Unde vobis hoc omnes sentire
concedere. Ad id ergo quod primo obicitur de laude viri iusti dicendum quod laus
illa viri potest dici perfeccionis in hoc scilicet quod non est transgressus vel alia
potest dici quedam defectibilitate. Tunc ergo dicendum quod omnis laus attenditur
et xpo dicendum quod et si id aliquando habet materie de laude perfecta sine
racione eius condonis penes quam attenditur perfeccio non tamen omnis quod
racione eius condonis sic quam est imperfeccio. Possit et aliter dici quod sic dicitur
vir iusta laus est capitis in membris ita quod perfecto competit
ipsi capiti in se sed quod est in defectibilibus competit racione membrorum.
Ad id quod obicitur quod meliores indicantur deus hominis dicendum quod verum est
de toto genere humano sed aliquam meliorando quantum attenditur in ordine
universi. Sicut enim decebat hominem in universitate constitui in sua

sui constitutio de hrent utibilitate arbitrii sed lege quem. Sed est hmt
ad sup hominem ideo decuit quod ei fieret aliquod privilegium spale ut
esset in eo liberalitas obsequij sine utilitate arbitrij sicut et in
divina nota indemque quod liberalitatem nobis bona impedit et fat
nulla tamen est in eo pone utilitate / et propter hoc ubi dicit augustinus quod
liberalitatem notat utilitate ad quam non se extendit ad meliorate
que attendi sed privilegium spale sed secundum legem quem. Si quis autem
velit dicere quod intelligitur liberalitatem et voluntare obviat ei illa sequens
et ideo respondendum ubi / quia augustinus hic ubi dicitur ut reddat rationem quare deus
talem fecit hominem ut possit malefacere. Ad 4m quod obicitur de deo
quod descendit quoniam descendere potuit Dicendum quod intelligitur de potentia ordinata
que supponit condecentiam Decuit tamen deum condescendere ad
miseriam sed non decuit descendere ad culpam Unde et si miseria
filio dei non competat in se tamen competit ut est ordinata ad
finem nostre redemptionis culpa autem vel ordinatio ad culpam in
actu vel in habitu, nullo istorum modorum competit Et ideo decenter
non potuit se humiliare a deus ut ad statum peccati sed actu vel
habitu se deus inclinaret, nec vero quod obicitur de passibilitate quod videtur
utibiliter anime, Dicendum est enim quod hoc verum est sed miseriam quamvis sed est
passibilitatis carnis assumpta dispensative sicut infra apparebit,
Ad 5m quod obicitur quod christus erat in statu viatoris Dicendum quod et si erat in statu
viatoris non tamen omnino, habuit enim aliquid de statu comprehensoris
Unde beda dicit quod christus de omni statu aliquid assumpsit, De statu
autem ante peccatum assumpsit innocentiam de statu post peccatum assumpsit
penam, de statu comprehensoris impossibilitatem peccandi, quia ergo christus
purus viator non erat ideo non sequitur quod peccare potuit sicut puri et
alij viatores, Ad 6m quod obicitur quod non laudatur in hijs que necessario fiunt
Dicendum quod est necessitas que repugnat voluntati sicut necessitas coactionis
que venit ab extrinseco, et est necessitas que subest voluntati, et ista
est necessitas que venit ex voluntate immutabiliter Cum ergo dicitur quod
laus non est in operibus necessarijs Dicendum quod verum est de necessitate prima
sed non de 2a. Ad 7m quod obicitur quod potuit scienter dicere loqui falsum
Dicendum quod dicere est duplex. Uno modo idem est quod ore proferre et hoc modo absque
dubio potuit proferre locutionem falsam quia talis prolatio est perfectionis.
Alio modo dicere idem est quod asserere sive affirmare et hoc modo non potuit
quia veritas ad falsitatem declinare non potuit, et hoc quidem non
fuit impossibile ymmo magis potentie. Qualiter assumpsit. Et quia

Secundo queritur utrum christus penam peccati habuit. Videtur quod sic damascenus omnia que in
natura nostra plantavit deus assumpsit dei verbum, Sed ergo penam que
peccatum et quasi bufatim deus ab eterno in nobis plantavit videtur quod eadem
ipse dei verbum assumpsit. Item idem damascenus totum me assumpsit ut me
totum redimeret, sed omnem miseriam peccatam et omnibus modis habe penam,

Sz po pecandi e po vdal anime que no pt repovi n i carta
valde nobli go ni q x ca hnit Itez po pecandi est po
vdal z ia e ad ota go cadz e cu po bufaa. Ergo no e q
qm li. ar. ft x li. ar. assupt go z pom pecandi Itez pom d
curatu e i nob q punitu z afflictu fuit i x sz i nob ar
vai mayde indigebat po pecandi qm ia e q egrotat p
culpa go ni q i x passa fuit z afflicta z si hec go a x
fuit hita z assupta Cz 9 x sz huam nm hnit plena
libertate sicut z plena gram sz po pecandi addita liberti
ca dimittit sicut dt augs li de li ar go po pecandi
no fuit i x Itez omipo abs e potens go si i aliq e po
pecandi ie pt pecare sz x no potuit pecare sic pq ostsit e
go n pom pecandi hre Itez po pecandi e pny culpe sz
quotienz cotingit repire pny pgle e repire id q ex e
pno cat go z si x hnit pom pecandi hre potuit pecin
go potuit ee dampta z dei inimicus sit q si hec e impgle
restat q z pom Itez sz aiam fuit deo siblibs ut catas cetas
qm maxime fuit eis aia diformis sz deg no ht pom
pecandi go n q ca no hnit n assupt x Rndo dcm q
po pecandi dr dup Vno mo dr po pecandi i po q pecca
tt po pecandi nomiat ipm li. ar. tatu q qmdz pt i bonu
po pecandi nomiat ... hinc e q ia po sine
adiutu gra z qz p sui nm e defectus ... po pecandi ...
facultas dca pt po bufadi z po pecandi ng em pecat
n p illa Alio po pecandi dr po ordinata ad pecand
ut po nominet ad mem mt subam z pecti actu p q sed
ia potuit exire i pecti pfectione Si go pmo mo dica po
pecandi sic absz dno fuit i x Et pcedut rones ad pma
ptez q ondut x hnisse pom pecadi qz assupt integre
natum nuit z eis quaklz pena io rones ie cocedi put qz vta
ia pcedut z pny cocludut Sz 2o mo po pecandi dica po
ut ordina ad pecim pfectiu sic no e cocedi q x hnit pom
pecandi p eo q pecare no potuit Et tl ordinao ymo deor
dinao diminuit de plenie libertis Et p hec pz rnu ad pom
obim i gam Ad id q obi q omipo e abs potes Dcm q vm e
si po dicat deordinao ad actu sz si dicat solu nalez
hitudine no ht n te qz pt impedi p oppom eis sic gressi
ht nale aptitu ad gdiendu z ceci ad videdu no tn
gressi trucati pt gradi z dampti hnit pom inbendi
sz tn inteni no put qz pped i eis ordinao illig po sine
exigi tale actu Dicit i pposito ut de e qz aiam x exo
i actu pecti e impgle quinmo iz eadi pom hat qua hz paor
z hec ppr pfectione gre no sufficit tale egressu sine defectu
Ad 2 q o q po pecadi e pny lpeddi q vm e sz hec e ingm

deficiens, sive inquantum vel relinquitur. In Christo autem non potest vel relinqui
propter inseparabilem unionem cum divinitate, et ideo non potest culpam committere.
Quamvis sit in Christo sub ea ratione qua principalitatem habet, et ideo non sequitur quod culpa
aliqua possit esse in Christo. Ad [illegible] dicendum quod obiectio quod Christus [illegible] fuit deo similius
dicendum quod et si similior fuit anima Christi deo quam ceteris creaturis, tamen in infinitum
distat a deo, quoniam deus cum sit summe potens, ipse per se et ex se
non potest deficere nec habere potentiam deficiendi nec quantum ad ordinationem
nec quantum ad [illegible], sed anima Christi est creata sicut et alie anime, et ex
hoc ipso per naturam suam est vertibilis et defectibilis et potentiam habet deficiendi, sed quod
non deficiat hoc habet beneficio eius qui longe distat ab omni defectu,
et ideo non sequitur quod anima Christi careat omni potentia peccandi, sed quod caruit or-
dinatione ad talem actum sine defectum propter donum quod faciebat Christum
deo esse simillimum.

Tertio queritur de condicione nature assumpte
quantum ad sexum, et circa hoc duo queruntur: primo queritur utrum deus debuit
assumere mulierem; secundo utrum debuit carnem assumere de sola muliere.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum deus debuit assumere muliebrem
sexum ad reparandum genus humanum. Et quod videtur quia ordo reparationis
per oppositum debet respondere lapsui, sed ruina fuit per mulierem,
ergo relevatio; sed relevatio facta est per naturam assumptam, ergo etc. Item
assumpsit deus naturam fragilem ut cum sua fragilitate vinceret fortem,
ut mirabilius in hoc dei potentia reluceret; si ergo fragilior est sexus muliebris,
videtur quod magis fuisset eius potentia manifestata si sexu muliebri diabolum superasset,
ergo magis congruum fuit mulierem quam virum assumi a verbo dei.
Item sicut ratio ita videtur indifferens sexus muliebris ut virilis, ergo et
pari ratione sicut incarnatus, ergo indifferens sibi fuit sexus uterque ad unionem
quantum est ex parte nature. Sed ergo sexus muliebris magis despectus
est in miseria quam virilis, cum dei filius incarnatus fuit ad nostram
miseriam relevandam, videtur quod magis assumere debuit sexum femineum
quam virilem. Item proles assimilatur suo principio, sed Christus natus fuit
ex sola virgine matre, ergo si ex femina traxit carnem, magis
debuit assimilari matri quam alii; ergo si non degeneravit, potius
debuit ex ea trahere sexum quem habebat virgo quam alium.

Sed contra philosophus in libro de animalibus dicit quod femina est vir occasionatus, hoc est
imperfectus; ergo si homo assumptus debuit esse perfectissimus, non ergo
debuit mulier esse sed tantum masculus. Item quod magis est, apostolus i Cor.
xi dicit quod caput mulieris est vir, non econverso; sed homo assumptus est
caput totius ecclesie, ergo non debuit esse sexus feminei, alioquin
fieret perversio ordinis, quod quidem non debuit deus in sua incarnatione
facere, qui potius destructum ordinem debuit reparare. Item principium
totius generationis est sexus virilis, nam ex uno viro omnes; sed homo
assumptus debuit esse principium totius regenerationis spiritualis, non ergo sexus
muliebris sed virilis. Item si assumpsisset sexum muliebrem, [illegible] est fiat [illegible] [illegible].

debet dici dea et debet dici filia. Ergo non decuit esse nisi deum et
filium in sua essentia, non deam aut filiam. Non decuit deum assumere feminam.

Respondeo dicendum quod absque dubio non ita decuit deum assumere sexum femineum
sicut virilem in unitate persone. Et ratio huius est quia muliebris sexus non est tante
dignitatis sicut virilis. Excellit enim sexus virilis muliebrem et quantum
ad dignitatem in principiando et quantum ad virtutem in agendo et quantum ad
auctoritatem in presidendo. Primo quantum ad dignitatem in principiando, quia omnes tam viri
quam mulieres ex uno viro fluxerunt, in quo est expressa representatio
egressus rerum ab uno unico principio primo et summo. Secundo quantum ad virtutem in
agendo sibi precellit, quia viri est agere et mulieris est pati. Unde
plus habet sexus virilis de virtute activa, propter quod et robustior est et ve-
hementior nominatione. Tertio quantum ad auctoritatem in presidendo precellit. Nam hic virum
ordine non mulier virum, sed vir preficitur mulieri tamquam caput corporis,
sicut dicit apostolus. Cum igitur in verbo assumente nulla humanitas est precipua
dignitas in principiando et virtus in agendo et dominium in presidendo, hinc est quod
magis decuit sexum virilem quam muliebrem assumi a verbo incarnato.
Et ideo quia illi non assumpte debuerunt, sed tamen quantum excellentia. Et ideo
quia illi non assumpte ... ad hec patet. Ad primum ergo quod primo obicitur in contrarium quod vin-
cere debet sexus ad hanc partem. Ad secundum quod quamvis in sexu muliebri ruina
na fuit per mulierem. Dicendum quod quamvis in sexu tamen ulterius est consummata. Et quia ruina
inchoata fuit inchoata in sexu tamen non est consummata hinc est quod sicut etiam cor-
reparatio non assumpta habuit consummationem. Ad tertium dicendum quod
unde etiam magis decuit virum quam mulierem assumi. Ad secundum dicendum quod
obicitur de fragilitate. Dicendum quod sic congruum fuit vinci per fragi-
litatem. Et ideo sexum
in patiendo ut potius magis vinceret per virtutem in resurgendo, et ideo sexum
tale debuit assumere qui et fragilis esset ad corpus propter passibilitatem
qualitatem, et nihilominus ad virtutem ordinatam secundum qualitatem esset, et talis fuit vi-
rilis. Ad tertium dicendum quod obicitur de unione spiritus vocalis ad
sexum magis quam muliebrem. Dicendum quod non est simile, quia spiritus unitur corpori ita quod
utrique sexui. Ad quartum dicendum quod non est simile, quia spiritus unitur corpori ita quod
ex hiis fit unum et non est quantitas proportionis. Non sic autem de verbo
ex hiis fit unum et non est quantitas ... Non sic autem de verbo
carnis quod manet in sua proprietate quantitatis homini assumpto suas proprietates
ad quas quantitatem magis sexus virilis quam muliebris competens
est. Ad quintum non est simile, quia spiritus incarnatus est nobilissimus, et unitur corpori
materiali minimum in spiritu et nobilissima, et ideo nobiliorem sexum debet assumere.
Non sic autem est de spiritu vocali. Ad sextum dicendum quod obicitur quod plures debet assimilari.
Ad septimum dicendum quod etiam virum est quod producit plenitudinem actionis secundum propriam vir-
tutem suam. Non sic autem est in proportione. Nam virgo concepit mota et adiuta
spiritu sancto, et ideo magis plures habuit sexum quem spiritus sanctus elegit quod sexum
quem in virtute incepit ... in tali generatione est dignior, sed magis nobilem
quia non est quam mulieris corpore sexum muliebrem, immo magis conceptum
naturaliter mulier habere filium masculum quam feminam.

Secundo queritur utrum magis debuit carnem assumere de viro sicut
de muliere, quam de muliere tantum, et quod de muliere sicut et viro. Videtur hoc

Ro(Respondeo) de sexu viri

principiandi

Agendi

presidendi

debuit per omnia fratribus assimilari. Sed similitudo suprema per maiorem con-
sistit in generatione; ergo videtur quod sicut alii generantur ex patre et matre quod et ip-
se Christus. Item Christus humanam assumpsit naturam ut nos curaret a morbo ori-
ginalis peccati; si ergo originale peccatum transducitur per viam generationis de masculo et
femina, videtur quod Christus debuit nasci ut sicut sua morte nos a morte
damnationis liberavit, sic sua origine nostre originis infectionem sanaret.
Item Christus equaliter venit ad sanandum ad utrumque sexum; ergo videtur quod de-
buit utrumque sexum assumere vel ex utroque. Sed non utrumque quia vel
in una persona, quia tunc esset hermofroditus quod est abhominabile, vel in duabus, et
tunc esset superfluitas; ergo debuit humanam naturam ex utroque sexu
suscipere. Item nobilior [illegible] generationis est [illegible] quam mulier. Si ergo alii
generantur ex viro et muliere et Christus ex sola muliere, nobiliori modo sunt
alii homines generati quam Christus; si ergo non decet ut aliquis ipsum in nobili-
tate generationis excedat, videtur etc. Contra: generati secundum naturalem propagationem ex viro
et muliere contrahunt morbum originalem, sed Christus ab omni morbo debuit esse omnino
immunis; ergo non decuit ipsum assumere carnem ex utroque sexu.
Item dignitas [illegible] est [illegible] Maria ut sit mater et virgo; si ergo Christus
non debuit matri dignitatem adimere sed augere, videtur quod non debuit ex
ipsa nasci per commixtionem. Item Christus venit nos regenerare nova
regeneratione et spirituali; ergo novo modo et spirituali nasci debuit, sed modus
nascendi de viro et muliere est carnalis et consuetus; ergo etc. Item si Christus
sic esset genitus, ergo haberet patrem in terris et patrem in celis. Si ergo
non decet unum filium habere duos patres, restat quod non decuit
Christum hoc modo assumere carnem. Respondeo dicendum quod absque dubio Christus potuit
carnem assumere si voluisset de viro et muliere vel et de viro tantum
sicut assumpsit de muliere tantum. Sicut enim purificavit a peccato [illegible] virgi-
nis, sic et purificando et sanctificando potuit [illegible] generationem in viro [illegible]
et muliere ut ex eis sanctus et immaculatus nasceretur absque aliqua fe-
ditate. Potuit itaque sine incongruentia si voluisset carnem as-
sumere secundum legem nature institute de viro et muliere, sed tamen non fuisset ita
incongruum sicut nunc et hoc multiplici ratione congruentie, ob quam magis
decebat ut carnem sumeret de sola muliere. Prima est ad commendandam digni-
tatem [illegible] quod ob decorem filii sui et dei non amisit pudorem virginitatis.
Secunda est propter commendandam honorificentiam patris. Christus enim secundum generationem eternam habebat
patrem et tamen est plene ei sufficiens in celo; non decebat in terris patrem quere-
re secundum [illegible] nec duobus patribus filius ex quibus neutrius filius
esset plene et minoraretur [illegible] patri quodammodo fieret. Tertia est propter com-
plendam perfectionem universi in modis producendi hominem in esse. Cum
esset quadruplex modus producendi hominem in esse, scilicet de viro et muliere,
nec de viro nec de muliere, de viro sine muliere et de muliere sine viro,
tres primi precesserant et ideo non restabat nisi quartus, qui modus adde-
retur, non fecisset si aliter conceptus fuisset. Quarta ratio est propter convenientiam con-
gruentie lapsus et reparationis ut sic lapsus est factus in utroque sexu

F.

Re[spondeo] De utroque sexu

1
2
3

ꝫ pmo i mulie e inchoatꝰ ⁊ i uiro cosumatꝰ / sic eet i repone
ut mlr credo ⁊ corripido incipet dyam supare i absco͠to ⁊
ut pꝰ eꝰ filiꝰ i maio eu uicet i duello / s i crucis patibulo /
Et cote di sc̄ vobꝫ q̄ adducitur ad pte istam / Ad e ḡo q̄ pō oꝛ i
qm / q̄ decuit ipm p oia frib ꝫ assimulari / Dꝫ / q̄ vnū ē de hijs
q̄ ad nr̄az salꝰ ⁊ erudi oꝫ sc̄ ordinata / ꝫ hꝰ mo͠g nascedi
nc nr̄e saluti nc nr̄e eruditoi a d̄o ꝯpetet sic ē q̄ y cleg͠t
nc nr̄e saluti nc nr̄e erudicoi a d̄o ꝯpetet sic ē q̄ x elegit
⁊ io qm ad nascedi mo͠y no͠ debuit silari / p̄ aia vō ē q2 nob
p mo͠y tale nascedi ꝯhꝰ morbū / et x bōꝰ medicꝰ immūis
a morbo debuit ee / hic eꝰ i tali mō nascedi no͠ debuit
nob assilari nc nob ꝯre / Ad ē q̄ oꝛ / q̄ debuit sic nasci
ut nob curaret / Dꝫ / q̄ eꝰ sic uenit curare ⁊ c dispposuit ut
curaret pm no͠ ut curaret ipm mī / vnū medicia x no͠ hꝫ i
nob efficacia i actu ꝯnonis ꝫ i actu regnois que inqm
regno no͠ ē ex carne ⁊ sāguie ꝫ ex aq̄ ⁊ spūs sc̄o / ⁊ io no͠ oꝫ
nc decuit eū sic nasci sic nob nascimꝰ / cū i mo͠ nascdi
no͠ dispposuit inmūe p suū aductū / ut fides hr̄et mitū
alioqn dep̄hēderet fides p hūan experimetū / sic aliab ⁊ i
x ⁊ i 2o fuit ostēsū / Ad io q̄ oꝛ / q̄ equal͠r uenat salua͠e utrꝫ
sexū Dꝫ / q̄ vnū ē / i actū mle sexū tqm digniore quoda
mag debuit ponsaret sexum mle assūpsit q2 magꝫ ꝯpetebꝫ
fuit / ꝫ q2 mlr ab eꝰ redemptoib suffi͠a noqm cāt ex
cludēda i io assūpt carnē de mlie. Dꝫ / q̄ i a dico no͠ e ꝯpꝫ
q̄ dr̄ / A debuit assūme utrꝫ sexum / A de utroꝫ sexu
ꝯst eum mem / A vnū de alto sic mle de mliebꝫ / ⁊ tertiū
ualet qm sī de utroꝫ / ⁊ amp ꝯcordat roi ut e / Ad ē
q̄ oꝛ / q̄ pr ē nobiliꝰ pūm. Dꝫ / q̄ x dicꝰ no͠ ē absꝫ pre
vnuo prem hꝫ dūy cetum eꝰ excelle͠ry ⁊ dignitab iniestia
expredit omne prem catū / ⁊ io q̄ alij hūt prez catū
x ēūd mīme hc no͠ ē ppr maiore dignitē alioꝝ rerū x
hꝫ cui x aliquē loco prib cāti qm a d̄o ē nobil ut ex
ipo nomie omib prānitab i celo ⁊ i tra /

In pte ista pauca ee lr̄am quenda sc̄ / p eo q̄ satis patet
hijs nisi que p̄dca sc̄. Dubitat at pt dc̄a distinctoē quā
sat i mr. Distinctoē opꝰ ē / an de nāmtegat / rc Vr̄ eni q̄
distō ista nā sit / q2 ex q̄o nā eā fuit vnita no͠ potuit no͠ ee
vnita / ꝫ nā eā vnita p̄ecāe no͠ potuit / ḡo nōnī q̄ aliquo
p̄cāe potuit / sic ē / aiā eā bīta ē ⁊ no͠ pt no͠ ee bīta / ḡo si bīta
aiā simpr ⁊ absolte no͠ pt p̄cāe / vr sic / q̄ nc aia ē / ḡo nā
vir opꝰ ee distoe. Rnd Dꝫ / q̄ ꝫ intetū qoib que attendit
qom ꝯponebꝰ nāz oꝫ face distinctē / ⁊ p eo q̄ q̄o ē de aiā x vit
vtrū hūit intibile arij / vnitū mr exhūdati distīt ad re
mo͠ instituere sophsco ꝯpositū ⁊ roā sat eū qur vtrū ē
hō p̄cāe potuit / cū ubū passibī sit ptiti tpib / indetīate p

ad omne praeteritum. ergo ad tempus ante unionem vel ad tempus post unionem. Si ad tempus
ante unionem tunc ante unionem progressus fuit in hominem tantum et tamen verbo non uni-
to progressus fuit quod haberet ... et ita quod peccare potuit. Si autem post tempus
post unionem peccare non potuit quia non potuit non esse beatus. ideo non esse de
quorum merentur pati in Christo aliquod esse peccatum. Et patet totum.

Dis. xiii.

Praeterea sciendum est secundum hominem etc. Superius egit magister de natura assumpta
a Christo quantum ad conditionem vel ... in hac vero parte agit de eadem quantum ad
plenitudinem gratiae et sapientiae. Dividitur autem pars ista in duas. in quarum prima agit
de plenitudine gratiae et sapientiae simul. In secunda vero specialiter de plenitudine scientiae in-
de ... hic quidam opus est cum anima Christi etc. Prima pars in duas dividitur in quarum prima declarat
veritatem. in secunda removet dubium sive dissolvit obiectionem quia videtur declarare
gratiae ibi. Hic autem magister obviare etc. Prima pars indivisa potest remanere ...
secunda potest dividi in tres partes in quarum prima magister dissolvit et explanat auctoritatem cuiusdam
quae gratiae videtur praedeterminate videtur. In secunda vero opponit contra solutionem et ex-
ponit per auctoritatem Ambrosii ibi Alibi scriptum reperitur etc. In tertia et ultima
explanat qualiter praedicta verba Ambrosii sane et pie possunt intelligi ibi Haec
verba Ambrosii pia diligentia etc. Sub divisionibus autem praesentis satis possunt ...

Ad intelligentiam huius partis incidit hic quaestio de gratia Christi quantum in- | explicuit
quaestionem de scientia et cum in praecedentibus habitum sit de gratia unionis, restat
hic duo quaerenda. primum est de gratia Christi ut singularis persona. secundum de gratia secundum quam est
caput ecclesiae. Circa primum procedendo tamen sunt quaerenda. primum est utrum gratia singularis
personae in Christo sit creata. secundo dato quod sit creata utrum sit finita et mensurata.
tertio dato quod sit finita quaeritur utrum sit gratia plena. | sit gratia creata

Quantum ad primum sic proceditur et quaeritur utrum in Christo gratia singularis personae | vel increata
Et quod sit creata videtur. In nostra mente habitat spiritus sanctus non per aliquem effectum
gratiae quem de novo dicitur habere. sed in anima Christi habitavit spiritus sanctus et hoc non ...
ex parte ergo anima Christi habuit in se effectum gratiae per quem sine ... spiritus
inhabitans. sed id donum dei quod singularis personae est donum creatum ergo etc. Item nulla
anima placet deo nisi deo conformetur et assimiletur per gratiam informantem ipsam
et efficientem deiformem. sed quod animam informat et deo conformat non potest esse
nisi quod creata. ergo nulla anima deo placet nisi gratiam creatam in se habeat. sed anima Christi
deo placuit per gratiam igitur quam dicimus gratiam singularis personae ergo etc. Item meritum dicit
ordinem ad aliquod magnum per quod reddat deo acceptum. sed quod reddit
deo acceptum non potest esse sine gratia, quod ordinatur ad magnum non potest esse
nisi creatum. ergo meritum non est nisi per donum gratiae creatae. sed meritum fuit in Christo ergo
habuit gratiam creatam per quam meruit et ista est quae singularis personae ergo etc. Item Christus habuit
duas naturas sicut magister probat creatam scilicet et increatam et constat quod utraque fuit
perfecta. sed perfectio naturae creatae est per gratiam creatam quam magister dicit singularis personae. ergo in Christo
non tantum gratia creata sed et increata necesse est ponere. Sed contra gratia creata non est
nisi in persona creata. ergo cum gratia singularis personae sit in persona ergo singularis personae gratia non
potest esse nisi in persona creata. sed persona Christi non est creata sed increata. ergo in Christo non est gratiam
creatam reperire quam magister dicit quod singularis personae. Item quia Christus est filius naturalis non
potest esse filius per gratiam adoptionis ex parte naturae assumptae. ergo cum Christus sit a pri-
| dilectus

ut p doctrina vi q nulla sit i eo q ponenda cata p qua fiat acceptus
ut sunt p. Jte ad hoc dat nobis gra singul pe ut p illa efficiam
do siles; s ie no tm e dd silib vnde z deg go no m q no efficat
dono cate gre. Jte ubu incatu vnitu anime xo z eius potencys
pt eas efficacie vegere z ad boa p fide elevare s no oz fi p pla
quod sst z pfte pt fi p parte cora, vt go q i xo no sit ponda
gra cata. Rn o dd q abs dub i xo e pone donu gre q quidem
gra dd g sunt pe z hc quidem donu ee catu; z ro huius e q
tale donu gre aiam deo assilat z ad boas opones et
in toias elevado hilitat, qm z aia xi fuit diformis z ad
bn opandi hilis alioqn no fuiss ydonea ad vnionem ut
ad mitt pfectionem io ne fuit i aia xi recipi donu tis gre
z ex hac eadem ca ne fuit ee ipm catu, ut aiam posset
informare tqm pfco sum pfile informe ht z ut pos hilitate
posst sit qualitas sum sbz qualifice ht. Et io cocedes sit rob
hc ondentes. Ad e at q p o q g sunt pe cata e i p cata
ddm q gra sunt pe no dr q sit i p s vonem plis incm ps q
ddm q gra sunt pe no dr q sit i p s rone plis inqntum ps q
ine ei vde alig pts ita tn q gra sit dra respiciat illg pe
mita ppa qmus at i xo sit plaras incata, tn ia pa ht inn
cata, aiam vz z carne z impedt qn gra cata poss ee i xo
cata, aiam vz z carne z n impedt qn gra cata poss ee i xo
he eius aiam q cata e z q e eius ps vde henae ne. Jpe at ob at
sits g eet i p no vde alig pts s vde plis. Ad e. q obi
q filia adoptois no pt stare cu filiacoe p nm ic ddm q no
e sile q filia e ppetas q respiciat ipam pnm, z ita adop
nuptat aliqm exonerte z inpfectionem z hc no e de gra sunt
pe q respit ipm aiam z no inpfectionem z exoneratem s magis eo
plectonem z difor te nuptat, z p nam oio nuptat appam ad eam
etna acceptacoz sit adopcio rem filiacois nalis, z io no e
simile. Ad e q o q cu xo sit deg no indiget dd assilad
ddm q i e no eet deg ad eorum eg z aia assumitr a ubo nc aia
eet ydonea ut assumitr a ubo ad eet deiformis z io assilata
pfte p gram z io hc q ie ho ho e deg difformite gre z glie no
excludit qn pog psuppot. Et si tu obicias de carne ad
qua no requir gtuita dispo ad hc q vniatr ubo ad hc fuit
br ousu z vnsu qm eas ht cogruenciam ad vnionem ex or
dinacoe sui ad aiam z io no oz q dispoib cogruency ve
pia po i carne s sst q sit ex pte anime. Ad e q o de ubo
vnito q pt regere ddm q vnio e gram e ex pte ipius ubi vniti
s defcus e ex pte h ar. q indiget debita dispone ad hc
q recipiet ipius ubi se nalcat gforme indiget z dispone
debita ut possit ipi ubo vniri i vna p. vn abs dub difor
e ia aima p hundatia gre ddata qm sit aia cata ad hc q
ad vnionem sit ydonea. Ad h at inte dd nalet ia q decidata sit

i po. li. de ca. te. z i° dei v ousu e ofluctitatis ul utilitatis e pone
Secdo qr utr i xpo sit gra finita ul
immesa. Et qr i xpo fuit gra sine mensura ut sic Jo. 3°. No
ad mensura dat deus spm. Et aug. dt q illi homi datus e spc
no ad mensura. Sz quod caret mesa e immesu et infinitu
go et. Ite m° i lra Dame dici pt ipm tata gre accepisse
plenitude ut ei gfre deus plenius no potuit. Sz cu finito pt deus
ad maius face go ni q e accepit gram infinita. Ite tata
e gra qm e mitu procedens ex ipa. Sz mitu eius fuit infinitu
qr nullatenus pt exhauri et sufficientissz infinitis milibus hom
sic dt Ans. go gra p qua mruit ut hre immesa. Ite fi
nitu no excedit a finitu i infinitu i eodem gne. Si go gra
eius e finita go pporcoe excedit gras aliorz homi. go si alij
homines possent gti pficere ni q eo possent adequari p grm
et ipm excede q si nra vnqm pt ad pfcom eius attinge
qntucuz pficiat ut q eius gra sit immesa. Ite tata e gra
disponens qm e ad q disponit h ut am hitudine et pporoz
Sz gra illius hois disposuit ipm ad h q eet deus. gre aliorz
hom disponut ad h q fruant deo. si go ee deu e bonu infinit
et maius i infinitu ee deu qm hre deu ut q gra illius hois
sit infinita i sct et q omib gras i infinitu excedat. Ite aia
eius a pt ampliore gram desidare a no. si pt desidare am
pliore gram go ni q no sit pfca cu ei possit fri addicio. Si
no pt. cu go omi finito possit ad maius desidari ut q eius
gra sit immesa. Sz cou omne catu ht ctu pondus numy et
mensura. h° q dd sap. xi. Sz gra illius hominis f eius e cata
go et. Ite quamuis gra no ff videat n aliby p equalite videt
tn h debita pporcom ubi no e defectus a pte susci. Sz nalia
eius no st infinita nc excedut i infinitu nalia alioz hominis
go ni gfinita. Ite infinitas i cata tollit bonu et pfcom qr
qd e infinitu caret fine et tmio. go bonite et gplemto. Sz
gra eius h duo pcipue hint go ni q eodico fini l ei ptie
go gra mcata no eet maior i^a go catoz et cata eqiren
i nobilite et excellencia q si h e impossibile restat ut
q ad mesa care sine immesa ee dupr ul absolte i se
ul i gpone. Si i loqmr de gra eo collata h q e fini l pu
it sic tn dt donu catu ncco finitu e et amesuratu. fitas
at et mensura. et catura pos dnt coplementu qm mpfcom.
Si at loqmr de gpone ad gras alioz hom sic mpporoli
excedit vrce vnois ad pm ubi ad qua vmom gra d des-
posuit eius aiam. gra ei i. ppr gnccom suma cu ubo etno he
excede i infinitu i incomensa alis gras alioz homy trips.

Con.

Resp.

Simp.

Compatie

Habitus

scilicet quantum ad habitum huius et quantum ad usum et quantum ad effectum. Circa primum ad habitum
nunquam enim aliqua creatura potest tam perfecte quam tamen nobilis et perfecta huius sit capax
sicut anima Christi creata deo in unitate persone. Circa secundum ad usum habitum quod omnibus

Usus

virtutibus in Christo habuit usus suos qui spectant ad perfectionem et per diuinam
fuisset in eo omnibus sicut quod usum habuit complementum omnium donorum excel-
lentiori modo quam nunquam ad hoc pertingi possit ab aliquo. Circa tertium ad

Effectus

effectum sic importo excedit quia ipse homo erat dei filius
[illegible] illius pensata sed dignitate illius persone a qua exiit oportet quod infinitum
infinite illius passionem [illegible] et ob hoc
passionibus suis in infinitum excedit [illegible] passionem [illegible] et ob hoc
quod deus erat mors eius pensata fuit a deo quamuis erat [illegible] moriebatur
quod deus erat, mors eius pensata sunt infinita milia hominum eciam [illegible]
tio quantum ad sufficienciam si infinita milia potuisset esse liberata. [illegible]
asserta pro illius peccatis effectum potuisset tota quod creata est in mundo pondere et
quod gratia [illegible] sed quod hoc est finita et infinita. Ad [illegible] quod obiciatur primo
mensura. Et concedendum est uobis ad partem istam. Ad [illegible] quod si intelligatur de dacione

1

quod datus est Christo spiritus non ad mensuram [illegible] quod si intelligatur ibi mensura
[illegible] de dacione pro [illegible] quantitatem [illegible] ipsam donacionem donorum
simpliciter. Si autem per spiritum datum intelligatur ipsam donacionem donorum
simpliciter sed quemadmodum [illegible] quibus
spiritus sit non [illegible] mensura simpliciter sed [illegible] distribucionem
datur spiritus scilicet ad usum aliquorum donorum determinate [illegible] distribucionem
quemadmodum dicitur 1 Cor. 12 alii datur per spiritum sermo sapiencie alii
sermo scientie etc. sed Christo omnia data sunt dona sine aliqua arctacione
et pro tanto dicitur ei dedisse spiritum sine mensura. Ad id quod obicitur quod deus non

2

potuit dare plenius [illegible] quod deus non possit ad magis facere hoc
potuit dare plenius [illegible] ex parte operantis dei, [illegible]
potest intelligi [illegible] ex parte recipientis creature. Cum ergo dicitur quod non potuit plenius
parte producti, [illegible] propter limitacionem suscepti [illegible] finite dona potest
conferre hoc non est [illegible] propter immensitatem [illegible] collate uel finite dona potest
sed propter limitacionem potest suscipere quod cum sit creata est capacitatis finite et
non potest infinitum suscipere. Et si tu obicias quod potuit dare capacitatem
maiorem [illegible] quod creata est in tali specie uel
[illegible] quam [illegible] species [illegible] non potest excedere [illegible]

3

[illegible] Ad [illegible] quod obicitur quod infinitum [illegible] infinitum [illegible] infinitas [illegible]
[illegible] ob quam unionem non
coniungitur ex unione illius anime ad personam diuinam ob quam unionem non
tamen homo sed et deus [illegible] propter quod infinitum [illegible] non [illegible] gra-
tiam [illegible] infinite dignitatis persone [illegible] multiplex diuinitatis
tate in se [illegible] infinite dignitatis persone [illegible] deus et homo. Ad id
tamen dicitur quod oportuit eum qui satisfacere possit esse deum et hominem. Ad id

4

quod obicitur quod finitum non excedit ad finitum [illegible] finite [illegible] quod [illegible] habet [illegible]
[illegible] sicut patet quod linea
non sunt eiusdem generis [illegible] non sunt eiusdem generis [illegible] gracia autem Christi non tamen
in infinitum excedit punctum et superficies lineam, gracia autem Christi non tamen
disposuit ad fruicionem sed quod alie gratie unitatem et ad unionem, et hec est
quod cum uniri ad diuinitatem sit nouus et singularis modus diuine [illegible] et
hic omnibus in creata quantum ad hoc potest attendi excessus sine mensura.
Ad id quod obicitur quod tanta est gratia quantum est id ad quod disposuit [illegible] quod id habet [illegible]

7

[illegible] si disponat per modum [illegible] sine condignitatis sit infinitum ad persone
unitatem [illegible] disponit ad unionem dispositione congruitatis [illegible] ei uni
sed gratia sua per se disponit ad unionem dispositione congruitatis [illegible]

non tamen contenta fuit sed inter omnes gratias ut dicit augustinus postmodum tenuit vero
gratie sicut habitum est supra quare numquam quia non mutata sufficienter potuit eam perficere
propter hoc non oportet quod si esse divinum est bonum infinitum simpliciter quod gratia ad hoc
preparans sit infinita / possibile tamen et aliter dici quod esse divinum dupliciter dicitur de aliquo
aut per se consequens ad per unionem / Si per se consequens tunc potentiam predicat
bonum in rectitudine / Si per unionem tunc predicat infinitum bonum non esse
id de quo predicatur sed esse id quod predicatur unum tamen dicitur iste homo est deus ut iste homo
est bonum infinitum idem est ac si diceretur iste est homo unitus deo immenso in
unitate persone et tamen homo remanet in sua finitate et deus in sua immensitate
quamvis enim humana natura exaltetur non tamen desinit esse creata / Secundo dicitur quod
obicitur utrum anima Christi possit ampliorem gratiam appetere dicendum quod non
quia a deo per illam gratiam deo unitus erat omnis eius appetitus sit in ipso
bono immenso quietatus et terminatus quietatione perfecta / Ergo certe
quod tamen finito potest aliud maius appeteri dicendum quod verum est de finito in se
sed de illo finito quod ordinat et ponit bono infinito invictum et
ordinatione perfecta non habet interitum quia quietatus potest et stabiliter ratione
eius a quo et ad quod unum sit gratia quamvis sit vanitabilis inquantum creata
habet tamen ad aliam stabilitatem ratione eius boni a quo procedit et a quo non separatur
nec recedit Sicut enim quietatus potest ratione eius cui innititur et | inseparabiliter coniungitur

Tercio queritur utrum gratia fuerit perfecta in Christo

Tercio fuit plena gratia atque perfecta / Et hoc videtur ysaias xi Replebit
eum spiritus timoris domini. dicendum de Christo constat quod secundum humanam naturam sed certa
dona gratie sunt equalia ergo propter hoc replevit ipsum spiritus a corporis
terris sed dona talia spectant ad gratiam sunt perfecta ergo etc. Item Johannes
vidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti a patre plenum gratie et veritatis / Sed hoc secundum divina
non non est susceptibile gratie ymo eius potius effectivum ergo habet dicendum secundum humanam
naturam quod habuit in se gratiam plenam / Item capacitas caret plenitu-
dine et perfectione ergo ubi est ponere perfectionem est ponere plenitudinem sed in
Christo secundum quod est summe perfecte est ponere quodam perfectionem virtutis et gratie ergo
et gratie plenitudinem / Item nemo potest aliis gratiam perfecte communicare et
influere sine defectu et diminutione nisi perfectam in se perfectam habeat gratie plenitudinem
Sed de hac plenitudine omnes accepimus et omnes sunt plene esse non possent
accipere nec ab defectus minueret ergo videtur quod Christus in se plenitudinem
gratie habuit / Sed contra plenitudo gratie consistit in omnibus habitibus virtutum
sed Christus non habuit fidem et spem ergo Christus non habuit omnem gratie plenitudinem
Item status viatoris est ordinatus ad proficiendum sed Christus fuit in statu
viatoris ergo potuit proficere sed qui potest proficere in gratia nondum est
plenus ergo videtur quod Christus in hac vita plenitudinem gratie non habuit / Item filius
dei in humanam naturam assumptus ut daret nobis exemplum proficiendi ad
patriam sed via proficiendi ad gloriam est per ascensum de virtute in virtutem
sed qui de virtute in virtutem ascendit proficit paulatim et non habet gratie plenitudinem
ergo etc. Si dicas quod Christus videbatur proficere exterius sicut dicitur Gregorius tamen
exemplum dabat

R°

Sufficien
Prerogatiue
Copiose
Superhundans

Con̄ a° go ꝯ inte pficiebat intꝰ a° nō sistit go nō erat plen̄ gra
si nō go aliꝰ ondebat q̄m hr̄et se reb go mendax erat ꝫ hic ē
ingenē tr̄ inte ipam medianū ponē go ꝯ Itē xp̄c multa boa
opa faciebat. aut go uatie i eo cresciebat donū gr̄e a° nō.
si nō go cū bonitas opm ordinet ad pfcm̄ spc fruitꝰ opabat.
si pficiebat go a plenitude deficiebat Itē sicut anima xp̄i
unita fuit diuīti ita ꝯ corꝫ Et sicut ad pfcom̄ unigēb rquit
pfcō gr̄e ita ad pfcom̄ nē pfcō etatꝫ ꝫ xp̄c ꝯ tot cresciebat
pfcō gr̄e et implebat quotiē nō huit a pūo plenitudiē nē sine
uarie ꝯ implebat Itē de nā re p̄t capacitas aliq̄
etatꝫ go nō plenitudine gr̄e Itē de nā re p̄t capacitas aliq
implet ex eo aduentu capacitas nō minuit ꝫ auget. Sz
gra adueniēs nō minuit ꝫ auget capacitē anime go nū
q̄ nūq̄m possꝫ ipam implē go nō i xp̄o nē i alio ē repire
gr̄e plenitudiē R° dicēdum q̄ absꝫ dubio i xp̄o ꝯ huam suā ab ipsa
conceptionis p̄mordio fuit gr̄e pfca ꝯ ōsummata plenitudo Nō eī
decebat ubum incātū uniri anime pfcissima unioē qual
ē unio i uniuē pc q̄m anima eēt deiformis ꝯ q̄ erat possibile ꝯ io nō
tm̄ diformitē huit gr̄e ꝯ gle ꝫ ꝯ sup omnē gratiam ꝯ glaꝫ
Nō tm̄ fuit i eo plenitudo sufficiēcie i scīs De qua plenitē dr̄
act. vj. Stephanus plenꝰ gr̄ ꝯ fortitudie Nō tm̄ plenitudo prerogatiue
sicut i ūgie maria de q̄ plenitē dr̄ luc. j. aue maria gra plena.
Nō tm̄ plenitudo inasiō ꝯ copie sicut ē i io eccā de q̄ plenitē
ephe. iiij. ascendit sup celos ut adimpleret omīa ꝯc ꝫ ꝯ plenitudo
superhundancie. de qua Io. j. vidimus glo. eius g. q. u. p. g. ꝯc
plenū intm̄ plenitē superhundāe ꝯ q̄ subdit ad hc pbandū
Et de plenitē eius nos omēs accepimus Concedo ꝯ sꝫ uobis hc
ondeteꝫ xp̄m ab instanti conceptionis fuisse gra plenꝫ ꝯ habuisse
i se plenitudiē gr̄e Ad p° ergo q̄ p° d° q̄ nō huit fidē ꝯ spē dr̄
q̄ fides ꝯ spes huit secum iuncta impfcom̄ ꝯ huit nlꝫ a° ad pfcōis
ꝯ uoc hm̄ eius q̄ huit de impfcōe plenim plꝫ obuiant q̄ ad
plenitudiē faciat. vn̄ euacuant i gla ꝫ uoc eius q̄ pfcōis
ē i eis si quid ē repiri huit eēt i xp̄o ꝯ io illarū uirtutū absonꝫ
plꝫ attestar plenimi q̄m diminucōi Ad ꝯc q̄ o° q̄ xp̄c fuit i
statu uiatoris dr̄ q̄ xp̄c fuit sil i statu uiatoris ꝯ ophen̄ ꝯ
ꝫ i statu cophesoris ꝯ p̄te supiorē i statu uiatoris ꝯ p̄te
inferiorē ꝯ ꝯ carnē ꝯ q̄m gra ꝯ sua ēē ꝯ coplentū respit
p̄te supiorē ꝯ inte. hic ē q̄ xp̄c magꝫ huit gratiam pfcam
q̄m diminutā q̄ gra magꝫ respiciebat statū pfcm̄ Ad
ꝯ go q̄ o° de exp° dr̄ q̄ xp̄c dat nob exm̄ i opibꝫ exterioribꝫ
ꝯ i opibꝫ iuteriꝰ pfcē ꝫ ia opa i xp̄o erat pfcm̄ indicam i
nob nō sꝫ ad pfcom̄ pducem ꝯ q̄uis opa exteriora ptēn
dent eius pfcm̄ nō tm̄ erat indax q̄ nūꝫ pfcom̄ indicabat
que nō eēt i eo sicut p opa nō indicabat pfcōꝫ sua sūma
hc nō erat fictate ptendē ꝫ inte occultate q̄ quidꝫ licat ꝯ

expedit propter nostram utilitatem. Ad 2m dicendum quod quamvis multa bona opera faciebat
Christus quod propter hoc in gratia non crescebat, nec tamen operabatur frustra quia non propter
suum incrementum, sed propter nostrum illa faciebat, unde et nobis maximum commodum
reportamus. Ad 3m dicendum quod quamvis corpus habuit defectum plenitudinis in etate, Christus
quod non simile est quia defectus etatis in corpore faciebat ad humilitatem
et veritatem nature humane ostendendam et ad fidem confirmandam, sed defectus gratie in anima
in nullo nobis proficeret nec dominum deceret et ideo non est simile. Preterea alia ratio est quia
dispositio ad unionem se tenet ex parte anime non ex parte carnis, sed
prius oportuit et ideo magis perfectam oportuit esse animam quam carnem.
Ad 4m dicendum quod quamvis gratia ampliat capacitatem, Christus quod capacitatem amplificari contingit
dupliciter: uno modo possibilitatis maioris in suscipiendo, alio modo virtutis in cooperando;
eadem enim est potentia que gratiam suscipit et gratie suscepte cooperatur. Si loquamur
de ampliatione capacitatis quantum ad virtutem cooperandi sic verum est quod
gratia adveniens auget liberum arbitrium sive nostras bona habilitate et capacitate.
Si vero loquamur de possibilitate in suscipiendo sic habet similitudinem cum gratia est sic
actus et complementum, et quanto plus datur alicui de actualitate, tanto plus
recedit a possibilitate, unde et nos dicimus quod quamvis multum habent de spe cui
competit agere parum habent de materia cui competit pati et suscipere etc.
quamvis in Christo ipsa habilitas ad bonum est per gratiam perfectam ad complementum
producta, hinc est quod eius capacitas est impleta sicut dicitur de forma celi
quod complet appetitum materie quia materia eius non appetit esse sub ulteriori forma
a qua forma ipsam statuit in actualitate completa. Sic in gratia Christi unio
mensura est unde Christus seducit mala imago quia non impletur alia dono
gratie sicut locus naturalis impletur corpore sed potius sic possibilitas non completur.

Consequenter queritur de gratia capitis, de qua queruntur tria [actualitate forme]
primo queritur de ipsa quantum ad esse quid sit, 2o quantum ad differentiam
utrum differat ab alia gratia, 3o quantum ad influentiam utrum reducatur in

Circa primum sic proceditur et queritur quid sit gratia capitis Christi [totum etiam]
communis utrum videlicet sit quid creatum vel increatum, et quod sit quid creatum videtur.
Omnis gratia que competit esse in Christo est quid creatum, sed gratia capitis competit
esse in Christo quia Christo competit esse caput Christi, quod dicitur Ephe. 1: Ipsum dedit
caput super omnem ecclesiam, ergo etc. Item omnis gratia que est in Christo
Christi quod homo est gratia creata, sed gratia capitis est huius ergo etc. Maior patet. Minor probatur
per hoc quod gratia capitis inest Christo Christi quod caput, sed unus inest secundum caput
et membrum ergo Christus est caput Christi humanam naturam ergo etc. Item illa est gratia capitis
de cuius plenitudine accepimus, sed de gratia Christi creata accepimus gratiam pro gratia.
Ipse enim omnibus innuit et pro omnibus satisfecit ergo etc. Item illa est gratia capitis
Christi qua attenditur universitas sensuum, In Christo enim sicut in capite
omnes sensus reperiuntur, sed gratia Christi qua attenditur diversitas sensuum et Christi
qua colliguntur in Christo est gratia creata ergo etc. Contra per increatum influit
motum et sensum gratie in membra, sed gratia capitis est Christi qua est influxivum motus
et sensus in membra Christi, ergo gratia capitis non potest esse quid creatum. Item nullum creatum
uno modo est omnino motum susceptum, sed Christus inquantum est caput est a quo sunt omnia membra

indiuisa g° no pt ee caput s ad catu si g° caput e s aliquam gram
vr q i sit gra increata Item caput e membrum prius et origo s vt
no pt ee anima prius n s diuina num g° e caput s illa. g°
si caput dr qz increatu vr silr q gra capitis qz increatum sit
s sua ecciam Item caput e simul cu membris ul antecedit memb
s sua eciam Item caput e simul cu membris ul precedit ul concomitat s gra xpi
g° gra capitis gra anime membrorum ul pcedit ul concomitat s gra xpi
creata no antecessit gram membrorum Na cum hua i xpo no prius
fuit qm eet i multis sctis s longe p9 g° gra capitis no pt
ee gra creata Resp ad pdcorum intelligiam e nondum q caput

S[cilicet]o

ee gra creata Rndeo ad pdcorum intelligentiam e notandum qd caput
i spualibus transsumptiue dr a capite i corporalibus Omnib at trans
i spualibus transsumptiue dr a capite i corporalibus Omnib at trans
fertes s aliquam similitudinem transsumunt et io caput i spualibus dr

Caput

s quemcumque ad aliquam ppetates capitis mali i capite at mali
s quemcumque ad aliquam ppetates capitis mali i capite at mali
s ita reperimus s. q e membrum conforme e mebris prius est ecc
influxiuum sensus et motus et p ipso reperiunt omnes sensus pfectiones
qm i aliis mebris omnes at has ppetates e i xpo reperire ven
donorum et io valde conuenienter scta scriptura dr xpm ee caput ecce

1

Conformitas

Sz prima ppetates conformitas competit ei rone huane nature Vn
augustinus Io vnius nature sunt vitis et palme pp q cu deus eet q
ne no sumus fcus e homo vt i° eet vitis huana na cu et nos ee
palmites possemus Quinimo n idem de capite q de vite intelligi
a at ppetates s principii competit rone diuine nature s q e comune prius
Vn col. 1 ipe caput corpis ecce qui e prius i. glo qui e prius

2

Principium

s diuinitate i fundatoris ecce qui ab abeluff ad ultimum instu
gram virtute diuinitatis illuminant 3a uo ppetates s influendi
motu et sensum competit ei rone diuinitatis et rone huanitatis Dupr enim co
tingit sensum et motu gre influere a p modum ppauntis a p mon

3

Influencia

impfectiuum Si p modum ppauntis sic e xpus s rone huane nec i q
passus e pp nos et paciendo satisfecit et remouit inimicicias et
disposuit ad suscipienda gram pfectam Si p modum impfectiuum
conferentis sic e xpus s rone diuine nec qui solus deus est qui
illuminat pias mentes solus e qui baptizat intus p eo q
mens nra immediate ab ipa vitate format sicut sepe dr augustinus
et ita influere p modum ppauntis e hois p modum impfectiuis e
s dei ideo p alia vba et idem redit influere p modum meritis
s hominis p modum efficientis s dei ut influere gram ad remissionem
pene s hominis gram ad remissionem culpe s dei et ce influ
vno° respicit xpm s num creata alio° s num increata Si g°
gra capitis dr i gra s qua xpc ht influere motu et sensum
i mebris restat hoc ee possibile q gra capitis vno° nominat gram
increata alio modo no tm nominat increata s et creata sicut
ondunt rones ad pa pte et io scd concedentes Ad id uo q obiiat
qz no pt ee gra increata qz no possit influere ia pz vn° qz sequit

1

no possz influe effectiue et catiue pt tn influe mitole et dispo ne
h inu huam. Ad id q o q xc h q caput e indiuisu Dm q e vnio
p vnie zne ut e vnio p fide et dilecto. Dm e i q vnio x ad
corp ecce e p fide et dilecto. Cu go di q caput e indiuisu
a mebris Dm q ydio no puat distatia locale siue separacom
corpm h separacom et disconuenientia meriti et affcom et
io ex h no po q xc h q caput sit incircuscriptus q ic pt ee i
vno loco tm et tn p cognitom et amore i cordibus diuisorum
vn ephe iij o habitare xpm p fide i cordibus vris. Ad id q o q
caput e mebrorum prius Dm q caput sit prius qtm ad ee ne
h e diusite capitis et expssa ppriete nc hac e reperire i xo
h huam um h h dinant ut pdomes posset tn dici aliquo xc
prius mebris suorum qtm ad ee gre et h huam um q nuqua ab
fuit gram assecutus n hret xpm i corde ut fundatu q collocat
p fidem fundamentu enim aliud nemo pt i mebris x pone pt id q
positu e i c xc et sine hoc fundamento nemo potuit hre gram q
nuqua fuit alicui salus sine fide media sit et h e q dr col ij o
qui e prius etc glo h huaite dici pt prius caput ecce q sup
fidem huius ecclesia fundata e. Ad id q o q gra capitis ut coroita
ut patet Dm q sic dictu e de vnione q caput spuale no oz vniri
mali h spua p cognicom et amore. Sic et intelligi e de antecessione
vn ad h q xc sit caput iustorum precedentiu no optuit q comitaret
re h fide et utiqz fuit q fideles xo preesse i cordibus saluadore
et pz q capitis ro et gra sit qtm ad psonam simliter respicit
t xo ad incarnatu respicit et ad catu ita q ad psonam ro capitis
intelligenda nota e utriqz conuenire.

Scdo quitur de gra capitis qtm ad dm verum utrum sit alia q gra
singularis p e et gra vnionis. et q sit alia vr quia h doctores i xo
cocurrit dr poni s gra sinularis p e gra vnionis et gra capitis. Si go dio
ee dz p opposita ut salte disparata vr q ista dua gre ab aijs
sit diusa. Ite gra capitis alijs confert gram no sinularis p e ut
vnionis xc alijs no comunicat q respiciunt ipm solum go sit
gre diuerses. Ite q sit alia qm gra sinularis p e vr q esto q
huanitas sepe a dinitate ad huc tn remet gra sinularis p e si no
remet gra capitis n c gra vnionis go gra capitis dat
a gra sinularis p e. Ite q sit alia qm gra vnionis vr q gra vnionis
no hunt ee n c efficiaz n i plenitudine tpm gra capitis a pmo h
huit effcm i scis go n ecc e eab abinuicem differre. Cz q sit vnica
aia vna e gra gratum faciens sit vna eniti go si aia xc e vna a gra
capitis no e gratum faciens aliud dat a gra vnionis et sinularis p e h e gratu
faciens go etc. Ite ideo e huius scie qo qs nouit i se et qa potes e docere
alios

ut mg' g° p' vdē i h'itu go quo i se pficit̄ & d' vnit̄ & q̄ influit
i membr̄ & eis vnit̄. Sz p'mus h'itus gr'e d' gr̄a singul'is p'e et
vnionis, & q'a d' gr̄a capitis go gr̄a capitis & vnionis s't vna
gr̄a cū gr̄a sing'lis p'e. Itē eo ipo ē i'e hō caput eccl'e q° assumpt9 ē
a v'bo i vnitē p'e s; hc ē p gr̄am vnionis go gr̄a vnionis et
capitis s't vna gr̄a. Resp' materia ē ad p'. p'. i^d q' d' ephe. 1°
Ipm dedit caput ec'. glo. nl'm maius donum p'stare posset deus hoi'b
q'm ut v'bu suu p qd condidit omnia faceret illis caput ut eet
filius dei & fili9 homis vnus deus cū p'e vnus homo cū hoib;
& hc exp'sse h' q' eo ē i'e hō caput quo a v'bo assumpt9 i vnitē
p'e deus. Itē quod p suphminaz d' vni soli queit s; gr̄a vnionis
ē summa gr̄a ut d' aug9 xiij de tri & hc i p'ncipio p'cedit d'
In v'bis p tempus ortis &c. gr̄a capitis ē summa sic hc i auctē
p'missa. go gr̄a capitis nō dif' a gr̄a vnionis. Itē q' n sit gr̄
sing'l p'e m'; q'm x'c ē capt s' iaz gr̄am s' qua ē i ipo sūmū inte
gritas & p'fcio & hc ē s' gr̄am sing'l p'e go &c. Itē s' iaz gr̄am x'c ē
caput s' qua p nob satisfec' nob q' p'muit gr̄am q'm ad meritū
& ssm ad nob d'riuavit s; hc fuit s' gr̄am p'e sing'l ē gr̄m ad eaz
atten'. nihil go &c. q' p'ncip'l Rn° ad p'dcōz intellectū ē notādū
q' gr̄a sing'l p'e p'p'e nominat h'itū s' quē aīa ē deo silis et
accepta. S; gr̄a vnionis d' x'p'i sicut p'dcm̄ fuit s' vno
nom̄ mō d' gr̄a vnionis g° sanctis vnionē nominat diuīa coni
nōcō mō d' gr̄a vnionis. Alio° gr̄a vnionis d' gr̄a dispōnis
que sola ē illius vnionis ca. Alio° gr̄a vnionis d' gr̄a dispo
ad vnionē de qg'uo &c. nominat qualitē c'ata s' h'itū aīe
zoo d' gr̄a vnionis i ipa vnio q'tē f'ca &c. noīat ipaz relonē
Sim hc & intell' q' gr̄a capitis p't his triby moib accipi. Vno
p't noīare p'm effectū ss'g & mot' sp'ual' i membris x'i &c.
noīat ipm dm & p appriacōn sp'c. s. Alio° nominat ipm
q' disponit p mōn nui & p'p'acōis ad influeaz mot' & ss'g vl'
cē inerb' &c. noīat h'itū aīe x'i p quē x'c nob i'uit, zoo
gr̄a capitis p't dici ipa g'tuita p'sidēn qua deus g'ris fe'
dū v'bū suū nob p'p'e sicut capt membr̄. Oibz his moib
gr̄a capitis accipi. Si
i diu'sis scōz auctitiby & gloss' inuenit'. gr̄a capitis accipi. Si
i' gr̄a capitis & vnionis noīat p'm effectū illius g'nuctōis
& inte sc'ifica° sp̄u sc̄i ut sic iā nominat & idē s't. q'm ad p'm s'tū
s'p'e deus ut sp'c. s. & ē d' sōm q'm ad q'nuctū, q'z g° vnionis
quot effctū ee x'pi. g' capt'l effctū ē i membr̄. x'i & dicit a
gr̄a sing'l p'e. sicut incātū a c'ato sic diuīa cōm ab h'itu gr̄e
que infundit. Si d'ca' gr̄a vnionis & capitis ipa vnio
g'tuita & p'sidēn sic s't diu'se relōnes & cōpones que tū nō
s't fundate sup a^d & a^d. s; sup idē. hō eīm ē eo ipo ē caput
a'ez p hoīm quo ē v'bo d' vnit9. & hc nō dif' g° vnionis & capitis
a g° sing'l p'e sic i ad q' ordīa. dispo dif' ab ipa dispōe g° ei sing'l p'e

sua perfectione reddit creaturam ydoneam ut deo uniatur ac per hoc ceteris
sit perfectior sicut caput membris. Si vero gratia unionis et capitis
dicatur habitus disponens ad unionem et ad […] sic gratia sanctificationis per se
dicitur habitus faciens deiformitatem anime et dei assimilationem. hoc modo ista
triplex gratia non est triplex realiter diversus habitus sed realiter diverse comparationes
eiusdem habitus. Nam est habitus dicitur gratia sanctificationis per se in quantum disponit ad dei
assimilationem et in quantum facit animam deiformem et per hoc ipsum quod
disponit ad unionem plenam et dicitur gratia unionis et quod per hoc ipsum
disponit ad redundantiam sive influentiam motus et sensus in cetera membra et
et dicitur gratia capitis. Et patet quod gratia capitis in quantum habitus non differt a gratia
sanctificationis per se vel unionis secundum habitum diversitatem sed secundum comparationem multiplicem.
Unde concedendum est rationibus ad hanc partem. Ad primum ergo quod obicitur in contrarium quod ipso
posita gratia secundum triplicem gratie differentiam dicendum quod illa divisio non est data penes
differentiam gratie quantum ad diversitatem habituum sed quantum ad diversitatem comparationum
atque respectuum sive effectuum quorum se habent qui non diversificat
essentialiter habitum. Ad secundum quod obicitur quod gratia capitis quia dicitur quod gratia capitis
non sic dicitur aliis ut eis sit gratia capitis sed ut efficaciam habeat et ab
et hoc aliis duo competit gratie sanctificationis per se et unionis quia realiter eius nobis
innuit et pro nobis satisfecit. quamvis autem gratia […] quotcumque modo dicta ef-
ficaciam habeat in nobis tamen non quotcumque nomine datur meliori eius efficacia in
nobis sed secundum hoc nomen quod est gratia capitis. sic enim nominatur propter virtutem
et efficaciam influendi. Ad tertium quod obicitur quod remanet gratia sanctificationis per se si de-
poneretur natura assumpta sed non gratia capitis dicendum quod verum est sed ex hoc non se-
quitur quod gratia capitis ad illa differat per essentiam sed verum est per aliquam comparationem et
efficaciam quam in quantum non esset reperire post depositionem. gratia enim capitis
que attenditur in influentia et presidentia respectu aliorum naturali ordine
presupponit unionem ratione cuius Christus homo ceteris ineffabiliter antecellit.
Ad quartum quod obicitur quod gratia unionis habet efficaciam secundum […] in fine temporum dicendum quod si efficacia
gratie unionis attendatur in hoc quod animam Christi reddat ydoneam ad
unionem verum est quod secundum […] in plenitudine temporum efficaciam habuit. Si autem efficacia gratie
unionis attendatur quantum ab aliis creditur qui in mente illa fide
iustificantur sic efficaciam habuit a principio et hoc ipso gratia capitis potest ap-
pellari secundum unam suam acceptionem que quidem est secundum suam essentiam habitus non
differt ab aliis sed secundum […] secundum comparationem ut visum est. Et est questio utrum

Tertio queritur de gratia capitis quantum ad influentiam mentis Christi gratia
deus influat […] in omnem animam creaturam habentem gratiam sive
angelicam sive humanam. Et quod in ephe. i. proposuit omnia instaurare
in Christo que in celis et que in terris sunt. glosa. que in celis sunt in numero angelorum
diminutum adimpletur et que in terris in hominibus qui per peccatum dampnati
erant renovantur sed illi mentis Christi […] et motum susceperunt quam per ipsum
instaurata in esse perfecto ergo sicut […] terrestria et terrestria homines et angeli mentis Christi
ipso susceperunt gratiam et gratia capitis in hominibus et ob reddidat. Item
paulo post ibidem ipsum dedit caput super omnem ecclesiam. Sed caput influit in omnia
membra.

go q homo p sua gram i tom ecciam ht influ^az, s3 ecia gtat
suas illones angel sic dr ephe iii^o ut innotescat pncib3 z
ptatib3 p eccliam multiformis sap dei· go ui^r q influa^a gre q
ad omes electos heat extendi. Ite malia^a pncipis tenebrar
ad omes electos heat extendi ad demones ymo magna effi^az ht ad
no tm se extendit ad demones ymo magna effi^az ht ad
homies vn illor p supbia effic^r pnceps· Si g^o bonitas
gre q multo sit excellencior z efficacior z carior ui^r q ad os
electos se exten^t p effi^az siue sint hoies siue angeli siue
miatores siue bti, Ite e ordo diuine sapie z leg^e ut dicat dio
z mult dyo^s. s infima reduci p media z media p suprema, vnt
angli ordin inferior suscipiunt purgacoes z pfectiones ab
angel superior ordin Sz xc e sup omes tam archan^los q
angelos, sedet eni ad dextera dei, tanto melior angel e fcs
quto p illis dr^ucig nom hedita^t. Si g^o omib3 electos pemiet
excellen pfta ui^r q i omes gra eq heat efficaz z influ^az
Sz q, caput no influit i cor s3 magis eq^o. Si g^o h itam tuc
supcom gra ca q i alos redundat dr gra capitis no ui^r q
influat i totu corp ecce. Assi i tom influit pocius debet q
cordis qm capitis appellari, Ite q capitis no influit nu i eos
qui iam st meb^ra z nulli st meb^ra ni quig^m ei p fide z carite
go i nullos influit ni i hntes fide z carite, s3 hntes fide et
carite hnt motu z sslm go ui^r q gra capitis i eos no influat
nc motu nc sslm go ut e ad dale q influat go zc Ite gra ca
pitis i eos solos influit ve^ll quor hnb gram e caput.
Sz xc h nm hnam no e caput angelor q^r ymq no st cap
z membri go nulla ht i anglos influ^az Ite esto q sig dy
no eet incarncs angli eent bti, nc ppr q incarncom st aliq
ex eis redepti z librati go ui^r q n^r eis cosfat q x, Item
nich agit i dnu e, si ^r q no fuit an aduentu x go ui^r q i eos
qui x aduentu pcessunt q i a n hnt effcm, Ite si ita influ
ebat an aduentu xpi i scos qui pcessunt sicut nunc i nos
ht effcm, go sic i dr tpe gre ppr redmc^az a plenic x Ita
ui^r q tpe i debet tpe gre dici q si no dr vi^r q influen
gre x no se extedat ad illos qui pcessunt ffluu^a ad pdcor
intelli^az e noud, q ssig i spualb3 atten^r q^m ad cognicom
motq no q^m ad affecom z dilcom q e pondq inclinas vm
quecq3 spm, z trahes ad locu x debitu, influe go motu z
sslm e care i nos fide z dilcom, siue fide opante p dilco
siue cognicom z amore, Atten^d q cognico z dilco e i ipo
dua, quedam q respicit statu uniti z h dr q^ntuita, q da uo i q
cosistit scha pmij z h dr glosa· q da q e utq3 annexa· q^m
De eco miti nc pmij s3 debu ee, s hac tripte dua q^micoe
z dilcois e dre q q caput influat i meb^ra, q incata effectie

vas

sed gratia certa mitione et dispositione. Nam propter meritum passionis quod promissum previt (?)
peccatis dedit deus gratiam reconciliationis et propter exhibitum dat nobis gratiam
reconciliationis habundantiam in qua quidem gratia est sensus cognitionis et motus
affectionis et ministerii. Propter illa passionem apta est ianua ut omnibus membris
pateret dilectio et cognitio gloriosa in qua consistit perfectio motus et sensus
et ex hoc eodem angelis misteria multa revelantur et gaudia multa con-
fiuntur de restauratione sua quam invenerunt facta per ipsum Christum et accipiunt
ipsi motum et sensum non inquantum eius qui est de esse gratie et glorie sed qui est
de bene esse ac perfectione. Concedendum est igitur quod gratia capitis redundat in omnes
cives superne urbis licet secundum plus et minus. Nam magis in homines qui redimuntur
quam in angelos qui veniunt (?) gratiam, magis quam in eos qui senciunt eius ad-
ventum quam in eos qui precesserunt, quia clarius vident et credunt et carismatum
donis amplius perfunduntur. Propter hoc quod si passio promissa tamen illud valuit ut
illos per viam salutis perduceret, amplius passio exhibita et soluta hoc de-
buit facere. Propter hoc concedendum est vobis ad primam partem inducte. Ad id quod
obicitur quod generalior est influencia cordis quam capitis, dicendum quod generalior est secundum
naturam, sed tamen influencia capitis generalior est secundum manifestationem, pro eo quod in capite
omnes sensus apparent et eminentiorem situm habent, et in corpore cellule apte ad
cognoscendum et nervi apti ad sentiendum a parte anteriori videntur egredi et nervi
apti ad motum a parte posteriori et quam tussis (?) ad manifestandas
potentias spirituales latentes sunt deputate (?) a rerum natura. Hinc est quod propter generalem
influentiam magis dicitur Christus caput quam dicatur cor, propter quam et evidenciam me-
dici discordant a naturalibus. Dicunt enim medici quod principium sensus et motus est in
capite, sed naturales qui considerant principia rerum intimius dicunt quod hoc
principium est cor etc. patet igitur. Ad id quod obicitur quod caput non influit nisi in coniuncta
membra, dicendum quod sensum habet naturaliter in eo capite quod habet determinatam potentiam et quod
non potest in membrum precisum (?) et de non membro membrum facere, et ideo hoc non
habet locum in capite Christo qui potest per divinam virtutem de non membro membrum facere
et per humanam virtutem potest hoc mereri et impetrare, et ita potest sensum et motum influere
et generare. Ad id quod obicitur quod angeli non sunt membra quia non sunt conformes in natura,
dicendum quod et si angeli non dicantur membra, tamen nichilominus influentia potest esse a Christo in
angelos non solum per divinam virtutem secundum quam est caput omnium sed et per humanam virtutem
per actus tamen quia influendo et recreando membra sua reparat Christus ruinam an-
gelicam. Contra ergo dicendum quod licet caput non influit nisi in membra, si integra-
membra, propterea sic non habet naturaliter non arteriarum (?) influentia ad influentiam. Propterea dicitur
cum maior est influentia gratie et glorie. Ad id quod obicitur quod angeli erant beati et si Christus
non esset incarnatus, dicendum quod hoc non cogit quod Christus non influat, sed quod non
influat sensum motum et sensum (?) quantum sunt essenciales gratie et glorie, aliquo tamen modo potest
influere quod facit ad bene esse, sicut prius ostensum est. Ad id quod obicitur quod Christus non potest
influere quod non habet, dicendum quod verum est de influencia per modum principii effectivi;
de influencia autem per modum meriti non habet veritatem, sufficit enim quod sit in fide et
dilectione credentis, ac per hoc dum credit et amat, ab ipso credentes et amans

vivificet et dum permittitur ex ipsa permixtione divina scientia vigor aliquis
placere ut benivolentiam suam videat. Ad id quod obicitur quod tempus precedens debet
dici tempus gratie dicendum quod in tempore preterito gratia Christi non defuit actu non debet dici
tempus gratie sed umbre dici quia non erat tanta vedum gratie que velamine
figurarum effugaret et onus legis alleviaret. Nunc autem cum manifestata est
veritas et per amorem alleviata sunt mandata ideo dicitur esse tempus gratie
advenisse. Unde exemplum huius habetur in hiis qui preibant et sequebantur
ut botrus in palo portabatur ab antecedentibus et sequentibus, sed precedentes
ferebant et non videbant, sequentes vero ferebant et aperte videbant,
Sic similitudine in proposito intelligendum est. // De hoc quod dicitur Christus est caput
In parte ista sunt questiones circa litteram. Et primo queritur in quo sunt omnes sensus in anima
sensibus vero qui solus tactus etc. Secundo quare origs fidelenit distinguunt quinque
sensus spirituales correspondentes quinque corporalibus et tibi dicitur quod omnes illi sensus
sunt in viribus sensibilibus et spiritualibus ergo videtur quod in sensibus est solus tactus. Item in
spiritualibus tactus est sensus nobilior et perfectior pro eo quod magis iungit de proximo
ei in quo est summa nobilitas ut patet dicendo ergo videtur quod multo magis
qui tactus debent alii sensus in viribus sensibilibus reperiri. Est ergo quod originaliter
sunt sensus spirituales et quales
sunt nominat quinque sensus spirituales et nomine hoc qui sunt sensus spirituales et qualiter
distinguuntur. Respondeo dicendum quod sensus nominat usum alicuius potentie existentis in re
vivente et a re vivente sed nomine proprie hic et maxime in spiritualibus sensus dicitur usus
donorum gratuitorum que quidem dona eo sunt vitalia quod sunt gratuita
donorum, que quidem dona eo sunt evidenti etc.
patet sensus accipi large pro quocumque usu gratie perfecto et evidenti. Et
aliis vero solo
accipit Augustinus in littera cum dicitur quod in Christo sunt omnes sensus, in aliis vero solo
tactus quia Christus habuit dona gratiarum quantum ad habitus et eorum usus in
omnimoda plenitudine innositis et perfectionis, alii vero habent quantum sufficit ad
usum interiorem spiritualem et quia tactus est sensus maior notius inter eos dicitur quod in
aliis sensibus est solus tactus. Unde sicut alius perfectum excedit alia ipsa
in nobilitate et in integritate summum sic Christus in gratie plenitudine excellentia
habet veritatem omnium sensuum. Alio modo sensus potest dici sentire etc. sensus spirituales dicuntur usus gratie
interiores veri ipsius dei sed proportionem ad quinque sensus etc. accipitur originaliter
et bene qui distinguunt quinque sensus interiores quorum numerus facile est
assignare et multum cum illorum summum sit multum bene radice habet in intellectu
experimentale ducit. Sed quedam sunt magis
et affectum pro eo quod cognitionem experimentalem
tenent ex parte intellectus ut visus et auditus, et quedam ex parte affectus
ut odoratus gustus et tactus et sufficientia patet sic quia ex parte intellectus queritur
duplex est cognitio alicuius excelsi ad propositum intuitive et est visus, vel alicuius
excitative sive instructive et est auditus. Et affectionem vero tripliciter est
recipere statum aut in remotione et est odoratus, aut in approximatione et est
gustus, aut in unione et est tactus qui est perfectior inter omnes sensus et spiritualior
proprie hoc quod maxime unit ei qui est summus sponsus prout quod dicitur Corinthiorum VI
Qui adheret deo unus spiritus est. Ex hiis patet littera et responsio ad quesita.
Ad primum cum Augustinus accipit sensus quantum originaliter et bene patet et dicitur quod ultimo querebatur.
Item queritur de hoc quod dicitur Christo sine datur deus spiritum ad mensuram. Quod Jacobi I
Qui dat omnibus affluenter, glossa: Omnia dat omnibus non in mensura. Quod etc.

Ite eadē largit^e et libali^te dat gr̃am membris q̃ dat gr̃am capiti
Sz p^{us} fecit largit^e immēsā· g^o et c^a· R^{n}o dicēdū q^{uod} cū dr̄ de^s dare
spūm nō ad mēsurā sive nō i mēsurā· h^c dupl^r pt̄ intelligi· vl' q^{uod} fiat
pucto^o mēsure ve^{ll} domi dati et c^a accipit aug^{us} cū dr̄ q^{uod} filio nō
q^{uod} d^{o} q^{uod} dr̄ de xp̄o q^{uod} datus sit ei spūs nō ad mēsurā· Alio^o pt̄ intelligi
p^{uo} mēsure ve^{ll} largit^s ipius impeti^s et c^a int^{r} i^a glo^a pdicta·
qm̄ nō intend^t dicē q^{uod} gr̃a collata v^{i}z sit sine mēsura· cū dr̄
ap^{us} vnicuiq^z sit mēsura e deus mēsurā fidei· sz nō vult dicē q^{uod} i^a
gr̃a cofert^z ex libali^te immēsa· eo sig^{m} ē q^{uod} omib^{us} dat suffi^t
et nō impppat; et c^a pz ^{m}o ad obā; pt̄ et dici q^{uod} aug^{us} int^t ve^{ll}
sin^t p^{r} sz pdcā glo^a ve^{ll} totius corre^{t}ionis e gtrouisia qm̄ i
ccta ē plenit^{do} immosit^s que exced^t mēsurā cu^{l}z sic sic dcm̄ ē b
Ite quit^r de h^c q^{uod} dr̄ accepimus de plenit^e nō h^z eiu^s sz h^z simili^{ter}
Vi^r em̄ frēs dicē qm̄ sz h^c poss^z dici q^{uod} accepimus de plenit^e gr̃e
pet^{r} h^z similit^{ez} h^{un}o em̄ gr̃am silem ei^s Ite hunc exponi vi^r
vba sequēcia i textu eiusq^z repugnāre cū addi^r lex p moysen
data ē g^o et ūitas p ihm xp̄m fc̄a ē sz moyses illā eadē legē
qua tradit aliis qua suscep^t g^o xp̄s eadē gr̃am Ite nos pticipam^s
carni et sanguini eius p unitē et subām g^o pt̄ vnācē et gr̃e dicit si
nō quit^r gr̄ nō R^{n}o dicēdū q^{uod} cū dr̄ ab accipe de aliq^o de pt̄
inptāē hitu^{dine}z pt^{r} ad tot^{am} sicut cū ab accipit de vino q^{uod}
ē i dolio· vl' pt̄ inptāē hitu^{dine}z p^{ri}cipiati ad p^{um} sic si ab
accendat candela ad igne altius candele dr̄ accepisse
de eius luce· In utroq^z at̄ hac^z gponit^r h^z ppo de inptat aliq^a
unitē et gnēciā· sz i p^a nōt gnēciā i subā et nā; sz 2^a nō
nōt gnēciā i gformit^e q^{ua}dā que attendit^r h^z aliq^d que
cōmg g^o gr̃a xp̄i nō sint cuiusfigit i nob' p decisionē ptis a pte
sz effi^{ci}az h^uit ut deus nob' gsilem gr̃am dāet ^{vel} ut^a gr̃e xp̄i
hunc ē q^{uod} in^r nob' dr̄ accepisse de gr̃a xp̄i nō q^{uan}tum ad eiu^s sz
q^{uan}tum ad simili^{tu}b gnēciā nolēt p h^c exclude vedim^{an}tum et
influe^{nti}az gr̃e capit^{is} sz nolēt auferre diōn et tussimilitōm gr̃e
ab uno sbō i adnē sbō intelligā^r· i ubi evm^{tu} vi^c ē sile de
lege et cor^e xp̄i ve^{ll} gr̃e gt tam lex qm̄ xp̄i cor^s pt̄ tussferri de
mau i manū sic nō gr̃a de sbō i sbm̄ Et p h^c pz totu
Ite quit^r de h^c q^{uod} dr̄ Sane pt̄ dici ipm̄ sz hoiem a gcepc̄oe
accepisse gr̃e plenitudīe· Cū in sup^{er} i^d luc x· hodie impleta
ē scptā· dr̄ glo^a p omib^{us} scīs vnctus ē vnctōe spūali· qn̄ des-
cent^t sup eū spūs· s· i spē columbe· sz h^c fuit qn̄ iā erat xxx
annoz g^o nō ab ipa gcepc̄oe· Ite si ab ipa gcepc̄oe h^uit
plenitu^{din}ez fruist g^o descē^t sup eū spūs s· dū baptiza^r a iohe
sic dr̄ luc iij· et act^r iij^o R^{n}o dicēdū q^{uod} ē loqui de plenitu^e h^z exist^{enti}a
et h^z appencia· et h^z vedim^{an}tum Dico g^o q^{uod} i xp̄o ab instāti gcep^{cionis}
fuit plenit^{do} h^z exist^{enti}a· q^{uod} cū ōmē h^uit gr̃e pfcōm; h^z at appen^{ci}az

puncto

fuit i descensu columbe in testimonium huius de super quippe erat unigenitus
filius dei et tunc apparuit quod omni gratia plenus fuit cum spiritus sanctus in specie columbe
super eum requievit. Unde et in temporibus retroactis per opera exteriora appa-
rebat perfecte sed tunc apparuit omni bono repletus esse, sed redemptionem fuit
ex tunc et deinceps exstitit, quia ex tunc aliquos sanctificavit
et verba vite disseminavit et mortem per quam omnium reparationis initium con-
summavit. Et patet quod non est controversia quam in glossa inter expositores ad reducendum
ut apparentia non sit vera probatur. Item quando dicit in visione ingeri quod
explanat verba Ambrosii ultimo capitulo dicit proficiebat humanus sensus in
eo secundum ostensionem et alie opiniones, videtur enim insufficienter dicere quia ita posset
dici de sensu dei quod proficiebat secundum ostensionem. Item nec in ista expositione suf-
ficit ad intentum Ambrosii quia Ambrosius vult ponere duas naturas et duos
sensus in Christo per hoc quod Christus proficiebat. Si ergo naturas non non posset non p
sensus in Christo per hoc quod Christus proficiebat ... nolle inter ... ambos quod Christus proficeret
in ... effectus ut profectus ... in ... non ... ad plus ambo
... proficeret. Respondeo dicendum quod absque dubio magister ... noluit dicere quod verba sonare videntur
noluit dicere non tamen noluit dicere quod ... humanam aliquid habuit ignoran-
tia. Videtur enim in his verbis sensisse quod Christus secundum humanam ... non vult
que expulsa fuit per scientiam acquisitam proprie quod scientiam quam non vult
id dicere quod sensus exterior proficiebat datur expositio ad cognitionem experimentalem
unde si dicat in primis ignorasse non et ad dicere quando ... esse
Et per hoc satis patet ... naturas humanas ... quia ... experientia ... et secundum
... assumptam, sed hoc melius erunt manifesta cum agetur de scientia
que quidem fiet in distinctione proxima etc. Dist. xiiij.

Ex. xiiij.

Hic quod apparet est cum anima etc. Superius egit magister de plenitudine
gratie et scientie quidem. In hac vero parte agit de plenitudine scientie
... Dividitur autem pars ista in duas partes, in quarum prima ... in ... fu-
... Primo autem inquirit utrum anima Christi
ipse omnem scientiam secundum humanam ... 2a vero inquirit quod eidem non dedit
habuit omnipotentiam sicut omniscientiam. Sed non quia quod ... non dedit
potentiam etc. Prima ista habet tres in quarum prima proponit questionem de scientia
potentiam etc. ... exstitit expositionem in quidam
tamen Christi, in 2a ponit determinationem secundum ... expositionem. quidam
placet quod nec parem cum deo etc., 3a vero determinat secundum sua opinionem
... et quod ... habuisse omniscientiam. quin videtis dicit etc.
... animam Christi habuisse omniscientiam. quia videretis dicit etc.
Sed 2a pars ponit habet tres particulas, in quarum prima determinat magister quod anima Christi
non habet omnipotentiam sicut omniscientiam, 2a vero opponit contra sua determinationem
... Sed si anima ... non habet etc., 3a vero dissolvit, et solutionem suam
multis ... adaptat. ... ad quod dicimus ... esse accipiendum etc.

Ad intelligentiam autem huius partis incidit hic quod ... primo enim queritur
de scientia qua anima Christi habuit de verbo, 2o vero de scientia qua anima
Christi habuit a verbo. Circa primum
... habet in verbo, 3o de scientia qua anima Christi habuit a verbo ... alia cognitionem habeat de verbo
queritur tria, primum est utrum anima Christi alia cognitionem habeat de verbo
quam sit ipsum verbum, 2m est utrum anima Christi in cognoscendo comprehendat verbum,
3m est utrum anima Christi defigat aspectum in ipsum lumen eternum.
Circa primum sic proceditur et queritur utrum anima Christi cognoscat verbum
cognitione alia quam sit ipsum verbum, et quod cognoscat verbum alia cognitione quam ...

sine dta sapia mea vr q2 ubu incatu no tm e sapia sz et fons
sapie sicut dr. j. Cetti. sz sapia vnita aia no cognoscit mete dta
q2 sic eet abne i infinitu. Cu go ubu qd e sapia sit anime p
vnitu vr q ipso cognoscat et no p aliquem hitu media. Item ad
cognicoem ne nl plus requir n cognoscib et cogle et vnio
vniq ad altum, sz ubu incatu vnit ipi aie p oio immete go
vr q sic seipso vnit ita seipso absz medo ab aia p cognoscat.
Item eq intimum nl magis e ubu vnitu ipi anime sicut aia ei
nl sic ab hitus qui sit i anima, sz anima p cognoscit seipam
psui ecc, cognoscit et hitus qui st i ipa seipsis no p media. go
pt roe et ubu ei vnitu. Item na huma i xo vnita e ubo i vnitate
pe et ypos go cu ts vnio fiat qntu oz pporcionatu eodem mo cogscit
xc ho ipm ubu incatu quo ubu cognoscit seipm. sz ubu cognoscat
seipm no p aliquem hitu medum go et xc ho. sz nl facit xc n qrm
ad aiam sz huam im go anima p cognoscit ipm ubu p sa
piam que e ubu. Cz q sapia sine cognoo e pfcio intus, et qd
quo intus cognoscit formalr, sz ubu incatu no pt vniri aie
sicut pfco pfcti go nece e q pt sapiam q e ipm ubu aia p
heat hitu creatu sine ad cognosc ubu sine ad aia. Item deus
e intimus omi anime et pntissimus no tu ab omnib vr sz sciis
btis. hc at no e ppr diusitate a pte cogniti go ppr diversitate
a pte cognoscentium go si hc e p ad eis datu vr go q adhoc
q anima cognoscat deum nece sit aliqd lumine catu ei infundi
q sit i vna et no i alia go vr q anima p ubu ei vnitu cognoscat
p aliqd cati luis adminiclm. Item qmuis ubu incatu sit
vnitu oculo p et omnibus potibus corpis no tu cog ab oculo
thc q2 no e i eo dispo ad cogndu re spualem, go pt roe
qntiuniz ubu incatu vniat anime p n aia sit disposita
ad videndum deum p lumen q ipam faciat difornem magnu
ipm intuendi. go vr q ubu incatu cognoscat p hitu medum.
Item qnto deus clarius vr tanto nece e actum cce magis dispoi
sz anima p clarissie sup omib cata ab uidet ubu ei vnitu
go nece e intus eius ee maxie dispositu ad hc. sz no pt
ad hc dispoi n p aliquem hitum medum. go re. Cz ad pdccoe
intelliaz e no q cu quitur utrum cognicio q aia p cognoscat
ubu ei vnitu sit ipm ubu an ad catu. Si intelligatur de
cognicoe actu absz dubio catu e q e dta, q2 h cepit ee, et e
actus anime et ab aia, ubu at e eternum et no e ab aia sz a deo.
Si at cognicio dicatur quo mente cognoscat, sic fuit diusis
opinionum. Quidam enim dicere voluit q no sonu i xo vnu et
i aliis btis omibus sap q cognoscunt deum e sap etna, et isti
et ponunt q dilco ei qua deum diligunt sit et bti sit ipe sps scs.
p ingenti enim hunt q i sap nl dilco sit accntis et no sbatum
cu sit nobilior anima. Item p ingenti hunt q i sapia et dilco.

faciat aiam cog^re^ et amare et ipa no cognoscat et amet, cu no
bh'or sit veb cognosceb no cog^te^, p ingenti et hui q bti^do^
nra que e bon suppmu cosistat i actib Gz ad h omia b^n^
visu e li. j. d. xxvij et 2^a^ d. xxxvj. hec et po implbata est
vnu et quib opio tenet quu ponimg cu sapiam cata q
e hui et dilcon cata et gram cata et ces cetab ututeb
Valde cu absurdu ee dice q si deg cet fides et spes et thi
ututib u h^c^ tali dice^r^ et io h po ut pones exoneras ui ad
e p eo q nimiu recedit a mia qui et io alij nolunt dice
q quiuis alij hoies cognoscat ubu intatu inte hitu q
intoib cate et p^e^ et qnj ad sciam cophe et i qua quitat cu
alijs hoibz tuq'nj ad sciam vmoniis cu hat ipm ubu
intime vnitu cognoscat absz omi ad hitu mo^o^ Cu ei hat
sapm incata vnita no p meu sz p ceipm cog^re^ pt se ipa
et h^c^ e solg illig aiue ppru que a ubo e assupta, sola cu
hut mon cognicoib bt, sit tca sola repr excellen et vnios
sz d videba^r^ magis pba quu pdcm tu h^c^ a m te deuiat
si quib intueat^r^, ubu eni no vnit^r^ aiue x^i^ i^a^ bta vnione
sicut qqle qq^ti^ ut sic hitu pot ut pfco pfci^ sz e vnio i
vnte pe q pt ee absz cog^ne^ sicut pz i carne x^i^ q vnita e
ubo et tu ipm no cog^tat^ aliu mon vnionis ucte e ead h^c^
q aia cog^tat^ ubu vnitu i vni^te^ p^e^, h^c^ at e p assilon
cog^t^ ad cog^tu^, et ita p aliqua influz q ipam aiaz cog^te^
faciat do silem ac deiforme et ita p aliquo hitu ipaz
aiam informe, qui quidz hitg no pt ee n ad catu, Na
quid incatu no pt ee ut for ipig aiue | et p dice oz 3°
q aia x^i^ sit et aiue alior scor ubu incatu cog^re^ p
sapm cata que disspoit ipaz aiaz pos qq uab et co
formes redd^t^ ut i d. lucen etnu cog^tat^ ut alid pt intg^i^, quo
cu pt aia lucen etnu cog^re^ et clarte suma intueri
qu ipa efficia^r^ cla et luiosa, aia at x^i^ qz a ubo e assupta
maiore ht deiformi^te^ ac p h^c^ pfectore et eminete qqui oz
qui aliq aia bta p gliam, Vn no e intelld q scia vnionis
distinguat^r^ a scia cophesionis q no sit p aliquo hitu in^m^
sz qz excellentor et ampor deiformitatis et claritatis collata
e aiue x^i^ ex h^c^ q ubo vnita qu ex h^c^ q simp^r^ est bta
Concedes^t^ i rob pbateb, q aia x^i^ cog^tat^ ubu cog^ne^ aliq
forh q ingiu no e ipm ubu sz effcus ubi quaq ubu
fat i aia x^i^ btissima Ad id go q p^o^ o^r^ i qrm, q ipm ubu e
sapia et sapia cog^r^ se ipa. dd q ipm ubu e sap q cata qq^nt^
ta ipm ubu qu ea q st ab ipo, sz attend e q i^c^ ablts pt
costrui forh ut cali, si formali sic sap etna e ipa b^r^o
cog di, si cali sic oma cognoscu ipa qz fat cata cog^u^
fforh at no pt intg^i^ qz no pt ee for qq^t^ cati n dica for

forte

Et quia omnibus actibus cogitandi perfectius est a sapientia non tamen efficitur sed sic
a forciori perficiet verbum incarnatum secundum quod cogitatur. Hinc est quod ad cogitandum fontem
sapientie requiritur sapientia que dei fontem divinam non est procedere in infinitum
tamen in [?] est status scilicet in sapientia vel scientia que est forma et habitus anime. Ad id quod obicitur
quod ipsa est cognitio et [?] et unio dicendum quod non quecumque unio congruit
ad congruentiam sufficit; ad cognitionem unio requiritur qua uniatur per modum congruentem
sicut enim in corpore [?] incarnatum est deus est in omnibus creaturis et intimus
omnibus et tamen a paucis cognoscitur et ideo quamvis verbum incarnatum sit anime
unitum non tamen cognoscitur propter hoc quod unitur in unitate persone sed per hoc quod intimus anime
verbo unite efficitur ei conformis per influentiam luminis. Notandum enim est
intentum aliquod formari et informari ab ipso intellectu ad hoc quod ipsum
cogitat. Ad id quod obicitur de anima et scientia quod seipsis cognoscuntur et ita quod [?]
scientia in anima, dicendum quod anima non dicitur cognoscere seipsam quia ipsa sit scientia qua
cognoscit se, sed scientia seipsa cognoscitur quia ipsa est unita potentie cognitive
in qua est cognitio. De sapientia autem increata sic est tamen quia ipsa est verbum
animam cognoscere et ideo [?] per gratiam tamen et quia tamen unio non sufficit
nisi aliquis modus unionis conveniat. Ad id quod obicitur de gratia predestinationis
dicendum quod verum est quod ille homo cognoscit verbum incarnatum sapientia increata
sed quamvis predestinata conveniant illi homini non tamen conveniunt anime Christi.
Nos autem non querimus nunc de cognitione que datur illi homini per predestinationem
gratiam sed que competit sibi in anime a verbo assumpte.

Secundo queritur utrum anima Christi comprehendat ipsum verbum sibi unitum.
Et quod sic videtur per auctoritatem apostoli Col. ii. in quo plenitudo deitatis
corporaliter inhabitat, loquitur de Christo. Sed ita cognoscat anima Christi verbum
sibi unitum sicut habitat in ea; cognoscit ergo omnem plenitudinem eius
et hoc non est aliud quam comprehendere. Ergo etc. Contra. Ysidorus de summo bono: trinitas
sibi soli nota est et homini assumpto. Aut ergo loquitur de notitia qualicumque
visionis aut perfecte comprehensionis. Si primo modo loquatur falsum est quia multis
angelis et hominibus nota est; loquitur ergo de cognitione comprehensionis. Ergo etc.
Item hoc ipsum dicit Damascenus: In incarnatione dei verbi [?] omnem [illegible]
divinitatis in una suarum ypostaseon incarnata est; ergo totum divinum verbum
unitum est humane nature. Sed eo modo natum est ab anima Christi cogitari
per quem modum potuit uniri; ergo si totum potuit uniri necesse quod in toto
habeat cognosci, sed hoc est comprehendi. Ergo etc. Item simplex cum attingitur totum
attingitur pro eo quod non habet partem et partem. Si ergo verbum increatum est sim-
plicissimum, videtur quod totum et totaliter ab anima Christi attingatur si aliquo modo
attingitur, sed attingitur aliquo modo; ergo comprehenditur. Si tamen dicatur quod non
valet quia infinitum est et ideo incomprehensibile, sicut enim est infinitum
ita enim est simplex quod verbum eternum; ergo sicut potest incomprehensibile esse [?] in-
finitas, ita debet comprehendi esse simplex. Item anima Christi cogitat
ipsum verbum; aut ergo ad est de claritate et veritate et pulchritudine quam cogitat
aut non. Si ad, ergo [?] est ad anima Christi cogitatum et ad incogitatum; ergo ad [?] et ad [?]
et ita per se et per se quod non est intelligibile. Sed non est omnino quod non cogitat quia totum eius
in [?] quod totum intelligit scientia anime quamvis [?] claudat et hoc est dicere comprehendere. Ergo etc.

Item si anima beata non cognoscat ipsum verbum in sua plenitudine adhuc deficit a
cognoscendo ad quod verbo cognoscere potentis est ergo in cognitione sua perfecta ergo
cum desideret deum perfecte nosse erit quod desiderium anime beate non sit impletum
et quod ipsa non pervenit ad beatitudinis statum perfectum. Item solus ille est beatus
qui comprehendit quod nos credimus et speramus, sed nos credimus
ipsam verbi immensitatem. Si ergo beatus est et fuit beatus videtur quod ipsam immensitatem
verbi comprehendat. Sed quod damascenus hic sonat de deo quod incomprehensibilis est
sed si anima beata ipsum comprehenderet intelligeret ipsum non incomprehensibilem
sed comprehensibilem, si ergo hoc a nemine potest intelligi non potest verbum increatum
ab anima beata comprehendi. Item augustinus de videndo deum: illud comprehenditur
cuius fines circumspici possunt, ergo deus a nulla anima potest comprehendi.
Item omne quod comprehenditur est finitum comprehendenti, ergo quod comprehenditur a
finito est ei finitum et vel est finitum finito vel quod est finitum simpliciter, sed deus
est infinitus simpliciter, anima beata cum sit creata est finita, ergo non potest comprehendere
immensitatem verbi vniti. Item quod comprehenditur alterius maius est eo vel saltem
ei equatur, alioquin ipsum claudere in se non posset, sed impossibile est
creaturam vel per vnionem vel per aliud modum equari creatori, ergo impossibile
est quod comprehendat creatorem, ergo anima beata verbum ei vnitum non comprehendit.
Hiis eisdem rationibus ostendi potest quod nulla anima. Item verbum increatum sic est
vnitum anime beate quod possit vniri alteri sicut habitat in ipsa quam in multis
aliis, ergo sicut est in anima ei vnita quod et est extra cum sit ubique ergo ipse ex-
cedit ipsam animam assumptam, ergo si tantum vel plus est extra quam intra vi-
detur quod ipsam animam non claudat ipsum ac per hoc non comprehendat. Item si anima
quod anima beata non claudat ipsum comprehendendo possit per quem ad maius cogitare
beata possit verbum increatum comprehendere possimus intrare ad addendum, sed deus
vnum enim eorum tamen nos cognoscimus possumus, ut dicit anselmus, ergo verbum vnitum anime beate
est quo maius cogitari non potest, ut dicit anselmus, ergo verbum vnitum anime beate
si comprehenderetur ab ipsa non esset deus, sed est deus, ergo non comprehenditur.
Quantum ad predictorum intelligentiam est notandum quod aliqui dicere voluerunt quod
verbum increatum et ipse deus non sonat ab anima beata sed et ab aliis beatis
verbum increatum et ipse deus non comprehenditur. Comprehendi enim hic
animabus habet comprehendi et aliquo modo est incomprehensibile. Comprehendi enim hoc
quantum ad essentiam ut dicunt quod est finita et ideo finita quam in se ipsa simpliciter
quantum ad essentiam ut dicunt, incomprehensibile quantum ad potentiam que respicit infinita
et perfecta. Dicunt autem est incomprehensibile, et per hoc dissolvere voluerunt auctoritates.
Nunquam enim potest in toto quam in parte, et per hoc dissolvere voluerunt auctoritates
sanctorum et scripture que videntur invicem repugnare. Alii enim dicunt quod deus
est incomprehensibilis. Alii enim dicunt quod beati habent cognitionem comprehensionis
et sic comprehendebant, sed iste modus dicendi ipso libro impossibilis fuit quia impossibile
est quod potentia extendat eius vnum impossibile est potentiam esse simpliciter infinitam
substantia et eius existere finita, et ideo multiplicari non quod diminuere solo
sanctis in veloce ad rebus sed et in se ipso habet immensitatem et ideo iste modus dicendi
stare non potest, et qui hoc posuerunt diversi per rationem recitantur. Alii non dicendi
voluerunt quod anima beata et si sit finita tamen ob gratiam vnionis sublimatur
ad ad infinitum. Habet enim ad quod est super omnem creature gradum et quantum
potest cogitari excellentius, et ex ista parte potest comprehendere verbum ei vnitum
et hoc est et ipsius solius [illegible] et per tanto dicitur dixisse ysidorus quod trinitas

SR° 1

2

nota est eius soli et homini assumpto sed non ideo stare potest quod quamvis quam unionis
dicat ad infinitum vere aliquis exprimi tamen vere anime unite esse dicitur quod
finitum et vere utiliter finite quoniam anima Christi manet inter terminos creature
et sic est utiliter finite quod potest inmense comprehendere vel omnino infinite
et excedentem eam in infinitum. Preterea tertius modus quidam et probabilior et certior
quod nec anima Christi nec aliqua creatura comprehendere potest inmensitatem incarnati
sive ipsius dei et tamen ipsum totum cognoscit, et possunt ista duo simul
stare. Immo necesse est ponere quamvis difficile sit intellectui meo capere.
Si enim non ponimus deum simplicissime immo quod notius est sic credere et ponere
sic cognitionem non secundum partem et partem sed totum cognoscit; ideo si dividimus ponimus inmensum
quod hoc credimus et fatemur necesse est ponere quod inmensum ab intellectu finito
comprehendi tollitur, et deus a quacumque creatura ipsum cognoscente totus cognoscitur
sed tamen non totaliter. Si autem queratur quomodo hoc possit intelligi dico quod difficilius
est intellectui quia plus reperitur in creaturis de dissimilitudine quam de similitudine.
Intelligatur tamen per exemplum aliquem oculum cuius aspectus non sit omnino
clarus, et intueatur aliquod punctum album tamen intensum in luminositate et claritate
coloris, oculus ille videbit illud album totum, tamen eminentiam illius albedinis
non comprehendit. Sic suo modo in proposito intelligendum est, sed non magna est hec
dissimilitudo quia in albo quantitas dicit claritatem, in deo autem est omnino idem
et ideo ad exemplum convenit poni in puncto qui vere sive simpliciter totus
attingitur ab una linea non tamen comprehenditur quia potest infinitas lineas
terminare, sed nec adhuc est idem simile quia in puncto ab est atque ad eum. Non
sic est in deo in quo est omnino idem et ideo tertium exemplum ponitur in forma spirituali que est
ymago dei quia ipsa tota est in una parte corporis et tamen ibi non diffinitur
quia vere sive simpliciter sic est tota in parte illa quod tota est extra illam in parte alia
sic et deus in una creatura totus et totus extra. Per hunc modum oportet intellectum
et ponimus intentionem, sed hoc melius intelligitur dormitando quam exterius supponere.
Si quis enim videt quod in deo simplicitas non opponitur infinitati videre potest
quo deus cognosci potest totus et tamen non comprehendi. Propter hoc non quod infinitas
dicitur secundum quantitatem ut dicit philosophus. Augustinus autem dicit quod est quantitas molis et
quantitas virtutis, et ita secundum utramque potest accipi infinitum sed diversimode.
Quoniam enim quantitas molis est partibilis et sic partibiliter fundata, ideo infinitum
secundum hanc quantitatem opponitur simplicitati et ideo impossibile est quod aliquid
sic sit simplex et infinitum; quoniam non quantitas virtutis reperitur in simplicibus,
immo quanto ad simplicius tanto potentius. Unde hinc est quod infinitum secundum
hanc non repugnat simplicitati immo necesse secundum quod si aliquid est simplicissimum quod sit
infinitissimum. Clarum est potest videri quod in deo secundum idem potest esse summa simplicitas
et summa infinitas et ideo verum est quod predicta quod deus totus [illegible] sed tamen
comprehenditur ab aliqua creatura nec unita nec separata. Et totum de se
verbis ad partem istam. Ad id quod obicitur quod plenitudo divinitatis habitat in Christo
et de David quod tota est incarnata dico quod apostolus in illo verbo multum [illegible]
plenitudinem unionis que est in Christo et in [illegible] quod per divina plena et perfecta non solum [illegible]
sed et totaliter fuit unita. Et David hoc ipsum vult dicere per hoc quod dicit omnino
inter divina [illegible] ut perfectam. Ex hoc tamen non potest inferri quod comprehendit.

qr sicut tactu e i i plentu e simp tas voe cy pt hitadc z pmivi vi
finite, e n z infinitas voe cy nco ht excede z impgle e cop
hedi, tc pz q id pcet ex insuffiti, plg em dt copheo qm ggn
plenis vl pfctoib sup em cogincom addit inclusione
sine cotimacom sine comesuracoz quoda. ddi, Ad id q o
de psido q tnitas no e d soli z hoi assupto ddi q no vt
excludede omne cognicom s pfcam cognicoz dei att
bue b soli z ue assupte, spi namq tnti attbunt pfcam
cognicoz simp s hoi assupto i gue cate, 1a em anima
cata int s cetas catas cog cit limpidi ime z ita pfce sicut
vnqm potuit cape, vn ppr familiarm cognicom qua
ht i anima int catas dt psidog q ei soli no est tnitas magl
ducte loquens qm pprisiom, Ad id q o q simp cto attin
ddi q vni e i totu no s pte z pte, i simpli em no e dvc tom
i p puom co pomb pmi s exh no se q copheda qr sicut
dtm e simi cu simptc stat infinitas q no pati ad di cio
medi pfce a cata vn vz q obt q ita debet dici compssi le
ppr simpte sit incophele ppr infinite, Vn ad imnesite de
ncite se incophesitas do ipa nois voe pmaa ad simpte
No tatu em pt ee simptas q n du q ipa faciat qphedi
ymo ppr sua excellcaz reddat incophesile, Ad id q o q
ad latet de deo rc ddi q no e intdi i deo sit int i aliq ve
copoi cq pma ps no appet z a a maita qui i dma cey no
e ad et ad s e aliq vi q equinaz infinitl vn q q d st
q anima de do videt sic id videt cq tn cophede no pt, vn
id ipm latet z pz pz quid ad intuendi s latet ad cophedi
sicut si qrar cu deg o i lapide, e ne ad dei ex lapide z ad
int ddi q no e s ad sui ex z s ad sui int s totg int z totg
ex sic z i ppoito intre oz, Ad id q obi q si no cophendat
ad hnc pt pficere i cognicoe dd ddi q id no se p eo q statg e
i pfctu cognicoib, aly ex pte vei cophesise que no pt melig
cognosci, aly ex pte cophe qui no e natg melig cog ve
tc e statg i po z i alys btis, s alr i po qm i alys qr p
ita pfce cogit sicut vnqm cape potuit, s aly sci ita
pfce sicut dispoiti fuint p inita gre n put ult pficere qr
no. st i statu inendi n ult desidere amp hre qm heat
ppr illig summi boi suffiaz z affcom ordinate s summe instic
veglaz z libim s quiescut quiete pfcta qr tenet eu que
desidabat, Ad id q ultio o de cophencoe ddi q cophere
do tpo, vno do id q tante adhere z acapt bn ad euge
Si scut eb cophedisti, Alio id q clar videt z pfce amat
sic ad phil iiio. Si quo cophedam i qo z cophesg sum, tcio
cophede e id q tmios vi claude sic deg e incophek Eugo di

q sci st cophesores i pria et q ipe fuit cophensor. Cum q meo no
accipi tc ht uite. Nam ipe uidet dei immesitate n tz hec fide
sz ectissima cognicoe hec enouit dm immesu et si tu queras utz
positiue uel puatiue dr q quodam puatie quodam positiue
positie qnm se extendit capatas sue intelligey. puatiue
demtepl admira cm illa suma pfunditate immesitatis diuine
sic dt pha. Mirabil fca e scia tua et. Et pz totu
Tercio quia utz aia xpi i cog do dm defigat aspctum ipm
lumine etnu an i ad infi ipm et q no uideat ipm fonte
luis vir i. thy. vi. luce hitat inaccessibile qua ng homi uidet
sz nec uide pt. go ec. sz q ho nuqm dm i sua luce uidit nu uide
pt. Ite Io i. Dm nemo uidt vnqm. Sup q locu dt Criso
Solg filig eu uidt et sps s. Crui at cabil e n quali uide pt in
cabile. si go aia xpi n e fig n sps s. sz magt cata no ui q et
luce uideat i seipa. Ite qnm distat finitu ab infinito tm dis
tat cata a catoe. sz ppr infinita distaz nulla utq finita pt
cogre dm ut immesu go pi rone ppr infinita distaz nulla utq
cata potit cogre et uide lumine incatu psc ipm. Ite sic ad
cognicoz qphesiot requi quisiuo qda. Ita ad cognicoz apte
nisiois requir assimilaco cognud. sz q i nullo queniut no pnt
assimilari go cator no pt a cata i seipo uidi eu ul heant
que. Ite multo plg excedit claritas diuine lucis ocln aie xpi
qm sol excedat claritate ocli mali. sz oculg nocte malis no pt
intui lumine carle i fote ppr excellencia go nec mtg e. Item
fons etni luis i seipo e infinitg et imensg. sz finitu no pt sup
infinitu go cu uirtg aie xpi sit finita no potit actg eq se
ptende usz ad ipm. go no potit ipm cogre i seipo. go vi
q nec aia xpi nec aa aia cogtat dm i clate sua. Sz q sit d
Cor. xiiio. Nos reuelata facie glo xpi e ymago pris eadz
cu i qua tendimg sicut eu i ecn uideamg. Si go xpi aia ht
ad qd nitimr puenire go dm uidet i suba et na Item plg e
ymiri alteri i vnitate pe qm i vnione facere cognitonz
sz aia xpi ubo etno immete vnita e i vnitate pe go multo fortg
ipi uitl et luci ubi vnitr p cognicom ipm i se go sine aqo
dm uidet. Ite i qqne gelo no e quies sz sory i qqne pru ore
et rolig e qr aia cogtat gelos p mem pria no cogtt sine
me. Si go aia xpi cogtat dm me aliqo. go no quiestit i
cogne dei et si no quiestit i deo cu deg sit finis ultimg
no ebta. si go ebta e tco sc. q cogtat diuina luce i seipa pi
rone et omis aia ebta. Ite intg cophesoib tm eleua qnm affcib
qm ub sectg sit i uia ppr caritate ignorant. sz xpe fuit pfissimg
cophensor cu go ipe diligit suma dd bonitate i seipa ac effcu

ercu scripto

pt voce lucē ꝛ uir[te] i seipa uidebat absꝫ me[dio] Itē a[d] imme[diate] uidꝫ
a[d] p meīj / si imme[diate] h[e]c d[e]o spo[nsu]m / si p meīj a[d] p meīj ꝑparle a[d]
ꝑparle / si p meīj ꝑparle go pos impedi[re] qm̄ imme[diate] / si p
meīj ꝑparte q̃ a[d] ē creatū a[d] increatū / increatū nō qꝛ i[d] ē v[er]ꝫ spo[nsu]m
si creatū go creata pt ee ꝑport[ion]ale creato[r]i ꝛ si h[e]c tū n[on] a[d] impediat
qm̄ creata possit uide d[eu]m i suba sua restat q[uod] aīa xpi sic
cū uide potat ꝛ uidebat / Itē si p meīj a[d] i[d] ē sup[er]ior aīa x[pi] bta
a[d] inf[er]ior / si inf[er]ior go iunco[r] ē aīa x[pi] d[e]o qm̄ sit i[d] q[uod] tu dicis
meīj / go l[ice]t cīrcūscripto melius uidebit d[eu]m / si sup[er]ior go a[d] ē ex-
cellencior nā hūāe mtis i x[pist]o / sꝫ h[e]c ē impo[ssibi]le qꝛ aīa sit sbīta
pedib[us] eius / Restat i[gitu]r q[uod] aīa eius imme[dia]te ꝛ i ipo fōte uidebat
ꝛ uidet lume etn[u]m / Ex hijs ꝛ rōnib[us] ondi pt de qualꝫ aīa bta
Rn[sum]o ad p[re]d[i]c[t]o[rum] intelliḡ ē nond[um] q[uod] aliq[ui] uoluit dice q[uod]
de[us] a nulla creata uidebi[tu]r n[ec] in[tellectu] i sua ess[enti]a ut nā n[on] uidebit
i clari[ta]te sua cū tant[us] sit fulgor ip[s]i[us] immesi[tatis] lumis q[uod] ad eo
cuitū illi[us] sb[ti]le n[u]q oculus creatur[e] possit ptinge / hūc errore
cuatuat q[uod]q[ue] i morał rectab e[t] Job. xxviij Nō adequabit[ur]
ci aurū ul uitrū / U[nde] sic ait ffuint qui dicent i i[ll]a regiōe
Btitu[dinis] i clari[ta]te sua d[eu]m cōspicia[n]t ꝛ i nā nō uidi / sꝫ nō ē a[d] clari[tati]b[us]
ad nā / sꝫ ipa nā ē claitas ꝛ ipa claitas ē nā ꝛ io iste error
nō multū roa[bi]l[i]s est / qꝛ male int[e]ll[ec]t luc[e]m et[er]nā i quo nō dut
ev[ide]ns lumis ꝛ ipe act[us] lucendi / ꝛ io fuint alij modini o[mn]es q[uod] dix[erunt]
a u[er]a creata posse accipi lume et[er]nū i fonte sue clari[tatis] / sꝫ i
quiqdā codescēsionib[us] ꝛ theophanijs ꝛ h[e]c ꝑp[ter] ꝑpar[ita]te oculi
ad illā sūma luce q[ue] p[ro]p[ter] sua imme[n]si[ta]te op[ri]mit qm̄ delectz
ocłm creat[ur]e que se h[ab]et ad ipam sic oculus noctue ꝛ io oportuit
q[uod] de[us] se cōtēp[er]aret ipi aīe sic sol cōtēp[er]a[tu]r oculo me[dia]te nube
Sꝫ hic mo[dus] d[ice]ndi nōnīg a u[er]ite deuiat qm̄ p[ro]re[batur] / Unde i ipm̄
imp[u]t[a]t m[agister] hugo sup angeł[ic]a ier[arc]hia q[uod] ē in[te]ll[igen]t[ia] theophanijs d[eu]m
uide ꝛ ex h[o]c nō uide d[eu]m nunq[ua]m in[te]ll[igi]t / Si eīn sola ymago
ꝓp[ter] ui[sionem] u[er]itas nunq[ua]m ui[det]. tollat go fantasias suas quis l[ibe]ri
inctiū nostr[um] obtenebrare nitu[n]t[ur] ut nob[is] d[eu]m nr̄m simulacrum
exoticarum suarū int[er]cipiat qꝛ nob[is] sicut n[on] saciare pt ad
pt ipm̄ sic n[on] siste pt ad usꝫ ad ipm̄ / ꝛ io ohijs duob[us] mōis
tepu erronicis ablatis d[icen]d[u]m q[uod] ē x[pist]o uide ꝛ catho[li]ce qꝛ aīa x[pi]
Btissima ꝛ ac aīe bte uidet ipm̄ lumis fonte i quo re-
ficiu[n]t[ur] quiescunt ꝛ delectant[ur] ꝛ quoda[mmo]do a clari[ta]te illi[us] lumis ab-
sorbeant[ur] ut de[us] ab eis undiq[ue] cōspiciat[ur] ꝛ uideat[ur] ꝛ i ip[s]is
ꝛ h[e]c potissime u[er]ꝫ ē i aīa x[pist]i / ꝛ io cōcede[ndu]m sꝫ rōes ad hāc pte
inducte / Ad intelli[genti]am aūt aūctū adductar[um] i cōtrariū sꝫ sciend[um]
nōd[um] ē q[uod] vꝫ mōis hūt expoi aūctes s[an]c[t]o[rum] q[ue] uide[n]t[ur] dice d[eu]m
sua sb[st]a nō posse uidi / p[ri]mo sic n[on] pt uidi i mirib[us] mrib[us] pt tu
mune di / Vn[de] s[uper] d[e]i .j. thy .6. luce h[ab]itat inaccessi[bi]le glo[ssa] inaccessi[bi]l[em]

accessit innnibus suis, 2o sic no pt uidi subam s i uia ut sup i . 1
thy vj quem nemo homi uid pt glo potit at aly Cet sic i exo
xxxiij No uidebit me ho et uiuet 3o a sic no pt suba uidi
i plene cophedi, vnd sup i Job xj fforsita uestigia dei co
phedes glo eius com a nullo plene uidebitur plene scrutari
4o sic no pt uidi suba i vo sbe vnd vo i q notu e dd glo vo
sube eius latet omne catura, et hc no pt dici trinitas b soli
no ce, 5o sic Nemo dd subam nouit ut ad tale qr no fat
nosse dat xxiiij De die at i a et hora nemo nouit nz angli re
Sicut fouea certa dd qr no mai tat q ht i se Cet dt Criss
q angli no uidet q sit deus Cet patet due aucte qr pa
curvit f som mom et 2a f 2m mom ut 2m, Ad i q obi q
tm distat finitu ab infinito Cc Odm q distam dd 9 quer
Conuenient at iur i corp dna qnm ad pus sufficit, Cest
em quenien quesuratoib sine adeqtoib, et quen ptia et
aliq quib, et quenien ordib, Dico go q si distam dicat p
puon quenien adeqtoib et pticip infinita e distam tan
ad ueatu sic finiti ad infinitu, Si no dicat distam p
puon quenien ordinis Odm q fini e qr cate immete ordinat
ad dm sic ad pm et sic ad fine maxe cata voali ad fimpre
at cotuitu suffit q sit queri a ordinis, fz ad cognic gphesios
requir queri fz quida adeqtom sine equalite et io no se
q si aia cata no possit cophe e infinit e q no possit intui
liuis fote, et ph hc pz sequens, Cu em dt q ad cognoz requit
assimilao Odm q no oz q sit assimilao i na tria fz sufficit q
vnu sit siltdo altius sic i 2a li fuit detmiatu q 1 et 2 et 3
Ad i q o q excedit ocm lume Odm q e excellens co
siuans et e excellens corrupes, excellens cosiuans e i spualis
fz corruptes i obitis corpalis et vo hq e i 3a li reddita et a pte
obi et a pte mei cophendi et io no e site, Ad i q o q fitu
no pt sup infinitu Odm q aima i gqdo duid plg e i susci do
qm i agedo yino omis po aime ve u disehit i voe passi
ne dr po qgnitiua q de sua voe dt quodao passiom sic dt
ph et ps, et io cu int dmd no agit aima i dm fz deus influit
i aiam i q influon deus codescet pgnm et aia eleua et
effici disformis et ipa disfortas e disspo fauis ocm
aime aptu ad uidem dm no qr fat ppovle quiti fz ff
i lume expredt i infinitu fz qr fat ppovle qlite qr da
ipi aie ad utpote similido qr ipam aiam et int aie tu
dd fat cosilem et reddt intelligete Cet situ obiciatis q fz
visio et cognio incipiat a pane gplete tu i actiae tu ad visioz
dm coturvat vetipo et iudi, i cm at fotelius u pt cata
agere qui ipsm a u pt pati, sic deus fotelius q vite suma

nus pt iudicare sic d' aug' de ua religione et ipsa uo dicat cu iudi
cans aliquo presideat iudicato nos m' sustinu posse q' aia x
ut alia aia bta intueatur ipm supmu lumis fonte (et ad h' uid'
e q' et si ad pfectione cognitionis aliquo concurrat no sm pas
sio et actio no tn concurrit actio que quidm fit p aliqua intel
s et actio no tn concurrit actio que quidm fit p quda pfectione
ut impressione ipius cogit' i cogle s som p quanda pfectionem
sic et p3 i dilcoe cu amo aliquem aia amado aliquo agit
ut tuus luit i amatum nc dilcm ad pati ut recipit ab amante
sic intelligi i cogne. Oi' tu d' uisione sine q'gnitionem pfici
i iudicio d' q' v'm e s ad h' q' uideat deu no oz q' de ipo
iudicet i se s suffic' ad clara uisione ab ipo fonte luis il
luminari et illuminatum oculum i ipm ptendere intuendo et iudicare
de ipo intuitu cu no possit attingere ad h' q' de ipa summa
mte iudicet s s ipam iudicet aia de seipa et de sua
cognitione. Ut tn impedit aliquo accipiendo iudi s q' requir'
ad uisione qm possz concedi q' aia bta ctissime iudicet
id ee sui bone quod intuetur sicut i 1o li fuit dictum et h' no re
pugnat ubi angli quantumcumqz cm sit intuitus sine iudic
uideatur i se mm hre actois tu ve' dei ut diui luis a quo
ca' e pa' et effluis vn q' aia uideat deu i se h' no e qr aia
possit s' deu s magis q' deus possit s' ipam a deo ut aia
p diuina pone et influenciam eleuetur s' ipam. Het at que dicast
de aia x gnali ualet ad q'one de uisione dei s' q' sequitur
de aia x hnt i ubo et ce h'
Consequenter queritur de cognitione qua aia x hnt cognoscat ubu
Circa quam pmo queritur utru i eod' hitu cognoscat ubu
et aia i ubo 2o queritur utr' aia cognoscat actu i ubo q' cog'
et aia i ubo 2o queritur utr' i ubo noscat omia quecumqz nouit ubu
hitu. 3o queritur utr' i ubo noscat omia quecumqz nouit. utru aia x eadem cognitione qua
Circa pmu sic pceditur et quitur utru aia x eadem cognitione qua
cognoscit ubu cognoscat aas reb i ubo. Et q' eadem ui' angli
cognoscit ubu cognoscat aas reb i ubo. et q' angli cognouerit reb pz i ubo
sup gen ad litteram d' q' angli cognoscit res pz i ubo de re
i reipis i ppo genere. go cognio qua angelus ht de re i seipo s anl'
distincta e a cognone qua angelus ht de re i seipo s an'
i seipo cognoscit reb p spem aliqua e data go ui' q' ea cog'
que e i ubo cognoscit reb no mente aliq similitue ipius rei pt
iaz q' e i ubo go eadem cognone qua cognoscit ubu cognoscat re
alia i ubo. Item ubu e sufficiens ro cognoscendi omia alia a ubo
tqm exemplar e ro cognoscendi exemplatu s cognoscere sufficiente ronem alicui
no e aliud qm cognoscere ipam re. Eadem enim e cognitio ronis
cognoscendi et ipius rei cognite go eadem cognone q' aia cognoscit
ubu cognoscit reb aas a ubo. Item melius cognoscit reb i diuo
exemplari qm cognosceret i se melius et cognoscere p diuinum exemplar q' q'gat
p ipam similitudinem s eadem cognone qua quis cognoscit s' rei
cognoscit ipam re go et c'. Item si silado rei i speculo nos suffic'
ab ipo speculo. eadem cognone q' cognoscit ipm speculum cognoscere

ipsa similitudo vel ipsa res. Ergo cum in verbo eterno non differat similitudo rei ab
ipso, ita ad ipsum est exemplar et ratio cognoscendi res, quia eadem cognitione qua quis novit
verbum cognoscit et res in verbo. Quia anima Christi per eundem habitum cognitionis cognoscit
verbum et alia in ipso. Item si anima Christi cognosceret res in verbo per habitum alium
et aliam similitudinem quam cognoscit ipsum verbum, aut illa similitudo esset una
aut multe; una non potest esse quia unaqueque res creata habet similitudinem propriam
in qua est creata; si multe, ergo cum non sit status in multis, sed cognitio in uno,
aliarum rerum a verbo in ipso verbo non spectaret ad cognitionem gloriae
in qua est status et quies. Si in hoc est inconveniens, restat quod eodem habitu cognitionis
quo cognoscitur ipsum verbum cognoscuntur et alia in verbo tam ab anima Christi
quam ab alia anima beata. Sed contra: sicut materia se habet ad formam, ita
intellectus possibilis se habet ad res quas cognoscit, sed impossibile est quod [illegible]
det esse ipsi materie non imprimendo aliquam formam creatam ipsi materie
diversam a se. Ergo impossibile est quod summum bonum faciat intellectum possibilem ad actum
intellectus non imprimat ei speciem similem ipsius rei cognite. Ergo cognoscere
aliarum rerum a verbo in ipso verbo ad plus exigit quam cognitionem ipsius
verbi, et est per aliam rationem cognoscendi quam sit cognitio ipsius verbi. Item ad hoc
quod intellectus ad intelligendum necesse est ipsum assimilari rei cognite, ergo
cum cognoscit alia a verbo necesse est ipsum assimilari non solum ipsi verbo
sed et aliis a verbo, sed aliis a verbo non potest assimilari nisi per susceptionem
aliarum similitudinum. Ergo ad hoc quod intellectus ab creatis sive Christi sive alius
cognoscit alias res in verbo non sufficit cognoscere ipsum verbum. Item si aspiciens
ad aliquam rem acquirat in mente similitudinem illius rei, sicut si
aspiciens ad speculum non solum acquirat in mente similitudinem
sed et similitudinem rei. Ergo si verbum eternum continet in se ydeas rerum omnium, ita
quibus similitudines rerum in anima aspicientis ipsum sicut si anima contueretur
ipsas res. Ergo videtur quod res in verbo non tantum cognoscuntur ab intellectu creato per
ipsum verbum sed et per similitudines impressas. Ergo per cognitionem aliarum et aliarum.
Item contingit cognoscere ipsum verbum ut lucem et contingit cognoscere ipsum
ut exemplar; tunc autem cognoscitur verbum ut lux quando cognoscitur in se; tunc autem
cognoscitur ut exemplar quando in ipso cognoscuntur alia. Sed impossibile est cognoscere ipsum
verbum ut lucem quin infundatur nobis lux que facit nos conformes ipsi
luci. Ergo impossibile est ipsum cognoscere ut exemplar quin infundatur nobis
cognitio que facit nobis conformes ipsis rationibus ydealibus et rationibus. Ergo
nec anima Christi nec alia quam ista cognoscit. Si tu dicas quod idem est et quod
assimilatur ipsi verbo ut luci et verbo ut exemplari, contra: possibile est cognoscere
ipsum verbum et tamen non cognoscere res quarum verbum est exemplar. Ergo manifestum quod
alia sit ratio per quam quis conformatur ipsi verbo ut luci et ipsi verbo ut
exemplari. Item intelligamus quod aliquis in verbo cognoscat rem aliquam videndo ipsum
verbum et postea desinat videre, sicut fuit in raptu Pauli, possibile est talem
postquam desiit videre patriam verbi eorum habere memoriam que vidit ipsius
quod vidit in verbo; hoc autem non esset nisi res in verbo cognoscerentur alia cognitione quam ipsius
verbi. Ergo anima Christi et omnis alia anima si cognoscat res in verbo hoc non est per eandem cognitionem.

sed per cognitionem aliam et aliam. Tertio ad praedictorum intelligentiam est notandum
quod huius cognitionis universalis habet penes verbum cognoscendi. Quamvis ergo verbum eternum
est sufficientissima ratio cognoscendi omnia alia a se, quod patet quia seipso cognoscit omnia,
ad hoc quod aliquis cognoscat res in verbo non oportet in ipso esse geminam cognitionem
ipsius verbi et ipsius rei cognitae, geminam dico quantum ad habitum cognoscendi
propter hoc quod habens deiformitatem gloriae per quam cognoscat ipsum verbum
habet unde assimiletur ipsi verbo quod est perfecta ratio cognoscendi omnia alia et ita cognoscendo
verbum habet habitum quo possit cognoscere alia ita quod huius ille potest dici esse
verbi et aliorum quae in verbo non videt nisi sola comprehensione; propter idem etiam quo ipsum
verbum eternum est lux et immutabile in se et exemplar aliarum rerum et ideo qui habet
unde conformetur ipsi summe immutabili habet unde conformetur rationi cognoscendi omnia
unde conformetur ipsi summe ... habet ... ad id dico quod anima ...
Cum igitur verbum eternum propter idem est ratio cognoscendi se et res in verbo existentes sola
eodem habitu quo cognoscit ipsum verbum cognoscit res in verbo existentes. Concedendum est rationes quae hoc concludunt,
dicit quod ad comprehensionem sive rectius ... intellectum potentiae formari ad similitudinem.
Ad id ergo quod primo obicitur in contrarium quod necesse est intellectum nostrum possit esse formatum
in intellectu nostro, dicendum quod non est simile, quia quamvis deus nullus possit esse forma
perfectiva per tamen esse formam exemplarem et rationem cognoscendi, et ideo quamvis non perficiat
intellectum per se ipsum facit ... esse completum per tamen per se ipsum intellectum facit
... principaliter dando ei esse completum. Et si ulterius obiciatur quod necesse est ad hoc intellectum potentiae
cognoscere ad quod creatum est ... in actu, dicendum quod sic est in proposito, formari
aliquo formari ad hoc quod ad intelligat in actu, dicendum quod sic est in proposito, formari
enim ab aliquo sed hoc non est ad quem ipsa influentia luminis eterni per quam efficitur
deiformibus et conformibus ipsi verbo quod est ratio cognoscendi alia, et ideo per quos
efficitur in actu rerum aliorum cognoscibilium a verbo et per similitudinem ubi quod
quamvis verbum est similitudo omnium efficitur quodam modo similis omnibus, ideo non oportet ei
dare novum habitum ad cognoscendum. Et per hoc patet responsio ad sequens quod obicitur
quod necesse est cognoscentem assimilari cognoscibili, quia assimilatio quae sufficit
ad cognitionem non tantum est per speciem acceptam a re, sed et per speciem apparentem
ipsi rei vel virtutem et per assimilationem ad id quod est ratio cognoscendi certa. Ad id
quod obicitur quod si aspiciam ad rem aliquam oportet in me similitudinem ut
species videatur et sic si ad speculum convertatur in me similitudo specularis ipsius vel
speculi, dicendum quod sic in speculo non differt similitudo rei ab ipsa forma speculi
quod sic in speculo non oportet quod in me oportet ... ad similitudinem cognoscendi rerum ipsius speculi et
non oportet quod in me aggravare ad similitudinem ... Et intelligendum est in proposito quod
rerum ipsius vel relucentium in speculo. Et ideo ... ipsa mutabilis eterna sicut ... in se
videat in deo nec ad eum quam ipsa mutabilis eterna ... quam fiat ei conformis per
Ad id quod obicitur quod impossibile est melius cognoscere ... deus per idem ipsum quo est lux in se
influentia luminis, dicendum quod hoc verum est sed quia deus per idem ipsum quo est lux in se
est exemplar aliarum rerum, ideo non oportet quod per aliud et aliud fiat conformis ipsi ut
est lux et ut est exemplar, sed per idem. Aliud ... Idem enim lumen gloriae habilitat
ipsam animam ad cognoscendum ipsum verbum eternum in quantum lumen comparatur ad ipsum
verbum sub ratione lucis, idem enim habilitat ipsam animam ad cognoscendum alia a verbo
in ipso verbo in quantum comparatur ad ipsum verbum ut est exemplar aliorum, et quia verbum est
exemplar non videtur reputandum ideo lumen et non comparatur nisi ad illud quod ipsum dicimus
exemplar reputatur ... habitum est quod per idem lumen et si cognoscat verbum non oportet quod

cognoscat omnia que a verbo quorum ipsum verbum est exemplar. Et si tu obicias
quod quamvis in deo idem sit sapientia et bonitas tamen aliud et aliud est in me per quod
ego conformor divine sapientie et bonitati ergo pari ratione ad ceteram per quod conformantur
intellectus ipsi verbo secundum quod lux et secundum quod exemplar. Dicendum quod non est simile quia verbum ut lux et
exemplar in eodem est diversis sola comparatione. Ipsum enim exemplar non est ad
quam veritas etiam ut est ratio cognoscendi alia. Ad id quod ultimo obicitur de memoria
que remanet. Dicendum quod si anime intellectus videt aliquid in verbo cognitione gloriosa
et desinat videre verbum non memoratur de cognitione illarum rerum nisi eatenus
quatenus memoratur de cognitione verbi nisi aliquas haberet cognitiones illarum
rerum impressas vel nisi deus dispensative imprimeret. tunc tamen non est optimum
secundum sit divine ad hoc quod anime intellectus creatus cognoscat res in verbo sive per se
sive aliquid sufficit quod habeat deiformitatem gloriosam per quam sit similis ipsi verbo
nec oportet ei dari rerum similitudines ad habitus proprias quod magis est sufficiat
ipsa summa veritas ad cognoscendum omnia quam omnibus rerum similitudinibus specialibus
vel [illegible] cognoscit angelus et anima Christi in verbo res quas cognoscunt
in se vel in proprio genere. // [Utrum] anima Christi cognoscat in verbo actu omnia que

Secundo queritur utrum cognoscit in habitu et quod videtur quod sic quia secundum quod vult angelus
in xv. de trinitate in beatis non erunt volubiles cogitationes. Si ergo anima Christi
inter ceteras animas beatas beatissima est non ergo habet cogitationes volubiles ergo si
aliquid semel in actu cogitat vel cognoscit semper illud cogitat vel cognoscit
ergo quicquid cogitat in habitu cognoscit in actu. Item gloria est habitus in actu. In
perpetuum enim est hominem esse beatum et alii cessare ab actu visionis divine.
Si ergo cognitio qua cognoscit anima Christi res in verbo est cognitio gloriosa videtur quod
cognitio illa semper habeat habitum coniunctum actui ergo quicquid cognoscit in habitu cognoscit
in actu. Item perfectior est habitus coniunctus actui quam separatus pro eo quod actus
est complementum et perfectio habitus. Sed anima Christi cognoscit res in verbo cognitione
perfectissima ergo quicquid cognoscit ibi in habitu cognoscit in actu. Item prima et
causa cognitionis qua cognoscit anima Christi ipsum verbum cognoscit ad a verbo
sed nunc de ipso verbo cognoscit in habitu quod non cognoscat in actu ergo nec de
aliis rebus cognoscit in habitu quod non cognoscat in actu. Sed contra sicut vult
philosophus cum intelligimus plura secundum intelligimus unum solum. habeat autem obiectum ad non
que scire nominat cognitionem in habitu sed intelligere in actu ergo ad plura se extendit
habitus quam actus per unum et si hoc non est necesse quod in Christo habitus perficiatur actui
in non est necesse quod quicquid anima Christi habitu cognoscit in verbo quod cognoscat in actu.
Item si perfecta est cognitio anime Christi ita perfectum est eius gaudium. Sed anima Christi
non gaudet de omni eo in actu de quo gaudet in habitu. gaudet
enim super uno peccatore penitentiam agente sed non actualiter in eo letatur
quando peccabat. ergo pari ratione non est oportunum quod omne quod cognoscat in habitu
cognoscat in actu. Item actualis consideratio rerum cognitarum in verbo in Christo
subiacet voluntati ergo potest non consideravisse ad causam quod non sit de eis gloriosa
motu et non consideravisse. ergo si habet illas in habitu non necesse est quod habitus semper sit
coniunctus actui verum quod tamen cognoscat. Item si anima Christi actu consideraret
omne quod verbum est natum ei revelare aut non. Si actu considerat
omne quod verbum est natum ei revelare cum sit infinita virtus quod anima Christi

i considerando actu potentiam sit infinita quod est impossibile virtuti finite. sed non
actu consideret omne quod verbum est virtute natum et sibi repugnat ergo aliquis
habet aptitudinem anima quod ad ad verum cognoscendum non potest esse in actu, sed omnibus eius
habet aptitudinem completa per habitum gloriosum ergo aliquid cogitat in habitu quod non
aptitudo est completa per habitum gloriosum ergo ad cogitat in habitu quod non
cogitat in actu, Item quod ad se extendit ad infinita impossibile est
quod ipsum totaliter sit in actu si durat in eo actus a potentia sed habitus cognitionis
in verbo se extendit ad infinita ergo impossibile est ut omne quod cogitat in
habitu cogitat in actu. maior manifesta est, quia cum quantum sit divisibile in
infinitum impossibile est ipsum totaliter divisum esse in actu, minor probatur, in hoc quod
verbum in verbo eterno scit omnibus speciebus uni partibus divisibilibus esse in duo equalia
et habitu de qualibet eius specie. Si ergo species uni sit infinite
et hec novit in habitu de qualibet eius specie. Si ergo species uni sit infinite
ergo novit habitu infinita. Item novit anima quod in actu super quod
non cognitat se actualiter sed intellectus eius et aspectibus simpliciter est et finitus
sed simpliciter et finitum ad quod se cognitat totaliter se cognitat, ergo si actu se
convertit ad unum impossibile est quod simul et semel actu se convertat ad id
quod sit alio disparatum anima quod non omnia cogitat in actu quod
cogitat in habitu, Dicendum ad predictorum intelligentiam est notandum, quod anima quod
beata habet cognitionem aliquorum que sunt contra gloriam, et aliquorum que non sunt
de essentia glorie, Si ergo loquimur de cognitione eorum que sunt contra gloriam
dico quod anima omnia que cogitat in habitu cogitat in actu, quia gloria
est habitus in actu, unde sicut non potest anima esse in non esse gloriosa sic impossibile est
actualem considerationem eorum que sunt de essentia glorie in ipso interrumpi. Si
autem loquimur de cognitione eorum que non sunt contra gloriam sic non est
necesse quod omnia que cogitat in habitu cogitat in actu, et huius signum est
quia deus beatis existentibus in gloria hec est sicut angelis ad de novo
revelat omnibus in se quod prius tamen non considerabat, et ideo statim gloria non
repugnat considerare ad minus quod prius non considerabat, nec repugnat
et perfectioni quod capacitate impleri
et perfectioni creature quam creaturam perficit habet esse capacitate impleri considerationem
creata ad plurima est capax sed cognitionem habitualem quod sit considerata
actualis sit in opposito invocatur est et ideo non sequitur in angelis unde et
in anima quod hec unum est quod plura cogitat in habitu quam cogitat in actu
et ideo non concedo est quod non omnia considerat in actu que habet in habitu
que sunt ad ea que non sunt de essentia glorie, Et concedendum est rationibus que sunt
ad partem istam, Ad ultimam tamen rationem potest videri ne det occasionem
deviandi. Cum enim dicit quod intellectus simplex et finitus ad quod se
convertit totaliter se convertit non cogitat quod intellectus anime beate et
maxime anime Christi dilatatur per gratiam et quod plus est in verbo per unum et idem
cogitat distincte multa et ideo intellectus gloriosus cognoscendo multa in
verbo non dividitur sed unitur quia non applicatur ad hoc ut ad id propter et
verbo non dividitur sed unitur, quia cum sit unum durat in multa que
immanet sed manet in verbo eterno, quod cum sit unum durat in multa quod
Aliene non rationibus que ad hanc partem inducte sunt concedi puto, Ad
quod obicitur in contrarium quod in beatis non sunt cogitationes volubiles nec considerationes
dicendum quod verbum illud intelligitur de hiis que sunt de essentia glorie quia illa sunt
in actuali cognitione atque consideratione, De hiis autem que non sunt cognitio non est de

essentia glorie

non oportet habere multum. Potest et aliter dici quod nobis cogitationibus duplex est quedam per
inquisitionem et intimationem sive decursum quo quis venit in cognitionem
veri incogniti et tale nobis non erit in beatis. Est et alia nobis pertransitum
considerationis unius vel in considerationem alterius et tale nobis non auferetur a
beatis. Augustinus 15 ... de ... et non de 2a, et ideo ex
auctoritate non potest concludi quod anima beata quecumque cogitat in habitu cogitat
in actu. Ad 4 quod obicitur quod gloria est habitus in actu. Dicendum quod hoc verum est ex hoc
non sequitur quod omnis cogitatio que est in gloria sit in actu continuo, sed de prima ...
que est de essentia glorie et quantum multa cogitat anima que est in verbo et aliter
anime que non sunt de essentia glorie. Hinc est quod non oportet ipsam omnia considerare
in actu que novit in habitu. Ad 5 quod obicitur quod habitus in actu est perfectior quam
habitus per actum. Dicendum quod verum est quantum est in actu nobilissimo qui debetur ipsi
habitui; actus autem nobilissimus debetur ipsi glorie est actualis consideratio
summi veri, non autem actualis consideratio cuiuscumque veri creati. Ideo ad hoc
quod anima que habet habitum cognitionis perfectum non oportet quod actualiter
consideret omne verum sed sufficit quod actu consideret verum summum.
Ad 6 quod obicitur quod eadem cognitione qua cogitat verbum cogitat alia a verbo
etc. Dicendum quod 2dum verum est de cognitione quantum ad habitum sed non est oportunum de
cognitione quantum ad actum. Actualis enim cognitio et consideratio
verbi eterni est ipsi glorie essentialis; non sic autem actualis cognitio aliorum a
verbo et ideo non sic oportet quod sic anima consideret actualiter sicut quod actualiter
consideret ipsum verbum sed habitualiter. Habitus enim ... habet ...
veritatum ubi quod est cognitum principaliter quam veritatum aliorum cognitorum
verbo que sunt cognita quasi ex ... secundario.

Deinde queritur utrum anima que cogitat omnia in verbo que cogitat verbum.
Et queritur utrum anima que beata habet spiritum non ad mensuram sicut quod dicitur
Jo. iiiº sed proprie est ad cogitandum et diligendum. Ergo habet spiritum ad cogitandum sine
mensura et si hoc ergo deus illi anime nihil celat. Cogitat ergo omnia
alia in verbo que cogitat ipse deus. Item illi anime cognoscenti verbi in verbo
ipsum verbum est ratio cogitandi. Sed verbum est ratio cogitandi voluntarie se offerens
per hanc rationem ut ... quamcumque animam. Si ergo verbum eternum anime
unite voluntarie offert se plena oblatione cum ipsum sit ratio cogitandi, videtur
quod anima que omnia cogitabat in verbo voluntarie unito. Item verbum eternum
perfectissime unitum erat ipsi anime Christi sicut verbum ergo potest ratione perfectissime
erat unitum ipsi sicut quod ex ... sed sicut quod ex ... faciebat animam Christi
cogitare alia a se. Ergo si perfectissima unione uniebatur, videtur quod quanta
potest esse perfectior. Videtur quod ei cogitabat cogitationem omnem quam habebat.
Item anima que cognoscebat aliquid in verbo et cogitat, ... ergo potest
cogitare plura. Utrum si potest cogitare plura ergo possibilitas eius non est omnino
completa quia potest addi sibi de die in diem. Sed non potest cogitare plura
quam cogitat, sed omnibus scientiis creatis in numero determinato potest scire plura
quia scientia ... non coangustat in anima cogitare ... aliquid potest
ad hoc scire aliquid. Si ergo anima que non potest plura scire videtur quod ... infinita

quoniam

et omnia que cognoscit ipsa summa dei sapientia. Item anima Christi multo familiarior
est ipsi verbo eterno et maior amicicia iuncta quam fuerunt apostoli Christi
immo a deo familiarior est ei quam non potest esse familiarior. Igitur omnem virtutem
dat ei notitiam quam ipsa potest accipere. Sed anima nunquam sciret tot
quam possit ad hoc scire plura. Igitur non videtur quod verbum incitatum animam sibi
unita faciat nosse infinita. Item ad animam Christi novit ea
forma que sunt fuerunt et erunt. Ad plura hiis. Sed forma novit. Et si deus ad
formam que facere disposuit anima Christi ignoraret. Si novit
facere potest ea que facere disposuit anima Christi non ignoraret. Si novit
plura hiis. Sed quod videre novit aliquid ex hiis que deus fecit non est
eadem videre novit omnia. Igitur non quod omnia cognoscat que cognoscit
eterna sapientia. Item multo potior est anima Christi ad cognoscendum verbum per ipsum
verbum unitum quam sit aliqua anima ad cognoscendum verbum per habitum creatum.
Sed anima habens habitum creatum cognoscit omnia ad que se extendit habitus.
Igitur anima Christi habens verbum increatum et unitum cognoscit omnia que
cognoscit ipsum verbum. Contra quia anima Christi de eo dicitur quod scit sicut
comprehendere finita. Sed anima Christi cum sit finita non potest comprehendere
infinita ita quod illa infinita sint vel finita. Quia impossibile est
infinitum esse finitum finito. Sed verbum eternum cognoscit infinita
ergo impossibile est quod anima Christi cognoscat in verbo omnia que cognoscit ipsum
verbum. Item cognitio debet adequari rei cognite sed cognita est
sive sit cognitio in habitu sive sit cognitio in actu. Ergo necesse est
sive sit cognitio in habitu potentiam necesse est adequari substantie ita quod ea non
quod adequatur potentie et potentiam necesse est adequari substantie ita quod ea non
excedat importunam. Infinitum autem impossibile excedere finitum.
Si ergo substantia anime Christi finita est necesse est et potentiam cognoscendi in eacem
Si ergo substantia anime Christi finita est necesse est cognitio esse finita. Si ergo et
finitas et cognitio sit ergo necesse est cognitio esse finita. Si ergo et ea
dei sapientia cognoscat infinita. Item cognitio anime Christi que
habet in verbo est creata sicut substantia anime Christi est creata pro vero et cognitio
sed omnia creata sunt in certo pondere numero et mensura et omnia talia sunt
finita. Ergo necesse est cognitionem quam habet anima Christi esse finitam. Sed cognitio
finita non est de infinitis. Ergo anima Christi non cognoscit infinita
et verbum cognoscit infinita. Igitur etc. Item non creatum excedit in infinitum
ad creatum et in hiis. Sed anima Christi et eius scientia est creata et eius
cum qualibet alia anima beata et eius scientia. Igitur anima Christi non excedit in
infinitum scientiam cuiuslibet alterius anime create. Sed scientia verbi in infinitum
excedit scientiam cuiuslibet anime beate. Igitur non quod anima Christi
cognoscat quot cognoscit ipsum verbum. Item sic cognitio verbi est immensa
intensive ita est et extensive quia sicut habet limpide infinita ita
et cognoscit infinita. Sed impossibile est quod anima Christi comprehendat infinite
ipsum verbum intensive et quod ita limpide cognoscat sicut ipsum verbum.
Igitur impossibile est pro vero quod cognoscat omnia que cognoscit ipsum verbum.
Tum verbum cognoscat infinita. Item sicut intellectus anime Christi ex unione sui
ad lucem eternam habet cognoscere multa sic et ipsa substantia anime ex unione
ipsius ad verbum est nata esse in multis locis. Sed impossibile est quod anima Christi

vnqum sit ubicumque est verbum quoniam ei vniatur. ergo impossibile est quod
intellectus eius cognoscat omnia que cognoscat verbum quoniam ei vniatur.
Item quanto substantia simplicior tanto plura cognoscit. sed substantia verbi increati
in infinitum excedit simplicitatem ad simplicitatem anime Christi. ergo impossibile est quod anima Christi
quantumcumque sublimetur quod cognoscat tot quot cognoscit ipsum verbum.
Item si anima Christi cognoscit omnia que verbum cognoscit / adhuc est proprium verbi
immensitas / Quod probatur ad quantitatem eius superadditum / proprium ipsius verbi immensitate
non potest sicut in speciebus fuit ostensum quia virtute est ipsum infinitum in forma
a qua cognoscit / si probatur ad quantitatem sit eius superadditum. adhuc est lumen procedens
a verbo aut species aliqua vi cognoscitiva. Si est lumen procedens
a verbo aut eius non excedat in infinitum lumine quod confertur
aliis animabus. Si aliquando non cognoscunt nisi finita necesse est
quod anima Christi non cognoscat nisi finita / ergo non cognoscit omnia que verbum
cognoscit / Si per species eius datas ergo tot species habebit quot sunt cognita
et sic hec cum cognita sint infinita erunt in anima Christi infinite species
in actu. ergo si impossibile est infinita actu esse in creata impossibile est quod
anima Christi cognoscat infinita sive omnia que verbum cognoscit.
Item ad cognitionem rei duo requiruntur scilicet receptio et iudicium
ergo ad hoc quod aliquis cognoscat aliquid necesse est quod habeat posse iudicandi sed
sed iudicium anime Christi est finitum ergo non potest esse nisi per quantitatem sua
cum verbo iudicat de infinitis quia nisi virtus finita excedit in
operationem infinitam non potest esse nisi cum alia. Non enim potest in aliquam infinita
operationem ei continuari / ergo impossibile est animam Christi iudicare de tot
de quot iudicat verbum eternum et sic hec non potest omnia cognoscere que
verbum cognoscit / Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum quod ad istam
questionem propter sui difficultatem a diversis diversimode venitur. et quia quidam vi-
dentur simpliciter concedendo / quidam autem distinguendo / communiter variant. sed
triplex modus dicendi. Quidam enim dicunt quod anima Christi cognoscit omnia
que verbum cognoscit. pro eo quod verbum eternum non cognoscit nisi finita. Non
enim est ex parte rei cognite que sunt vel fuerunt vel erunt et hec omnia finita sunt.
Sed iste modus dicendi stare non potest / quia sicut ipse Augustinus dicit [illegible] libro
[illegible] est eterna dei sapientia cognoscit infinita. sic planum est quia
cognoscit omnes suas species, cognoscit et omnia que potest facere / Alius modus
dicendi est quod anima Christi cognoscit omnia que cognoscit verbum et cognoscit
infinita quia vno et eodem cognoscit omnia in verbo / et hinc est quod
sanctorum anima Christi actu cognoscit infinita sed quelibet anima beata que
intuetur ipsam lucem eternam / si quod asserunt / Sed iste non videtur consonare
nostris auctoribus sanctorum quia omnisciam non attribuunt aliis animabus quam anime Christi
et potentie virtutis finite non videtur posse continuari virtuti infinite in comprehensione
infinitorum / quod quidem est opus infinitum / Tertius modus dicendi est
quod anima Christi cognoscit infinita in verbo quia per verbum cognoscit. Ad hoc non
[illegible] prestiterit sapientia sic anima sed possidendo ipsam sapientiam.

-1- Conclusio.

Et id mr̄ ꝯfesse m. hugo de s. uict. i libello de sapia xp̄i dicit
eni sic plena ac pfc̄am ac totā dei sapiā i aīa xp̄i fuisse
credim⁹ z ipa sapia eandē aīam plene z pfc̄te sapientē
nō ex ipa ꝑticipādo ꝫ totā possidēdo quā singulᵗ possedit z
cōphendit ineffabilr / Et paulo p⁹ hoc ipm indubitat̄ af
firmo q̄ aut aīa sapia i xp̄o nō fuit aut si fuit, eq̄al
illi nō fuit / z ita dicit q̄ aīa xp̄i aīa cognit, q̄ sapia xp̄i nō
fuit aīa qm̄ i sapia q̄ deus ē sapiens / i hoc tn̄ est diuā q̄ deus
ē ea sap, aīa aut xp̄i nō ē ea sapia ꝫ illi sapiens ꝑ gr̄am
vnita / Itē deus ē sapiens ea sapia p̄ ꝯn̄, aīa aut xp̄i p
vnita / Sz qualr̄ ūbū ē hugo q̄ nō satisfaciat
ꝯtrariā vnionis / Et hoc p̄ ꝑticula fuit cāsa ēēd hoc q̄ aīa xp̄i
difficile ē aprire, qm̄ sit i ꝑticula fuit sapiam tota que quidē
cognitā ūbū nr̄e ē intētione sapiam tota que quidē
ē disponēs z habitans ipam vnionē ad ūbi p̄ut ē
ipa sūma sapia, ꝫ influens ab eo procedens / quā nr̄e ē ponē
qz si nō si ꝑ impole repet a ūbo ē ea aīa ignorans
z io tempo ē si quos p̄t aliq̄ mod vona ītēm qm̄ ab eu
pdcorz / Attendendū ē i q̄ alij temptauit pdc̄ant ꝯm tiaē
distīdo z hij dubitant ꝫ tripe modo distīdi ꝯcuda ei
dicē noluit q̄ i xp̄o duplex ē mod distīdi cogndi quēdā i
ūbo vnig ꝑ grā̄ vnionis / alt̄ qui ē ꝑ grām cōphensionis z a
qndā mō qui ē ꝑ grā cōphensionis nō cogit oīa q̄ ꝯgit
ūbū ꝫ ea que ꝑtinent ad glam sua, alio ūdmō qui est ꝑ
grā vnionis cogitat oīa q̄ cogit ipm ūbū, qm̄ grā
vnionis v̄de eꝯm̄ cū vnīt ē grā sine mēsura z q̄ īfita,
z io nō ē mirū si cogat hr̄az infinita z oīa q̄ ūbū ꝯgat
Sz iste mod dēi nō m̄ ēē intelligil de facili / p̄ quidē
qz si aīa xp̄i cogit q̄cq̄ cogit ꝑ habitū catū, nō ē habitū aliq̄
catgi i aīa xp̄i q̄ oīa cogit ipm ūbū ul ipo ūbo nisi
habitū gl̄e cōphensionis / qz i ꝯuspto ea ul cognet i ūbo
Vnio eni nō facit dīa nīn cogit absq̄ infijs vnio, ꝫ
glā cōphen / Na cao ē vnita ūbo qm̄uis nō cogitat
ipm ūbū, si ḡo aliquo habitu cogit oīa q̄ cogit ūbū
nr̄e ē q̄ cogitat ꝑ iaz cognitio q̄ quidē ē habitū cōphensionis
P. q̄cq̄ sit grā vnionis sine catū sine increatū aīa xp̄i ꝑfē
mē timoīs cate i cogitantur cognosce / ꝑ finita ē i m̄gin
cogit infinita / z vedi qo ꝑug ꝑpōita / Aliq̄ nō mod
ē q̄ i deo po duplex mod cogndi nō ꝑp dure a pte ml̄s
cogt. ꝫ a pte cōnoti / dr̄ eni i eo ēē scia visionis et scia
intelligencie / Scia visionis ē ue oīm corꝫ q̄ fac dispositū
Scia intellic ue oīm corꝫ q̄ face ꝑt, z utraz dr̄ oīb scia
qm̄uis scia visionis sit finitorꝫ / scia intellic infinitoꝶ

Distinguendo.
1
Comprehensionis
Unionis
2
Visionis
Intelligentie

disposuit cum facere finita sed potest facere infinita. Circa 3m ergo dubium
Utrum xpus sciat omnia que novit verbum si intelligatur de scientia visionis
concedunt utique quia anima xpi omnium illorum capax fuit et eidem
communicavit scientiam omnium illorum que facere disposuit propter magnam
suam liberalitatem et ipsius anime capacitatem. Si autem intelligatur de scientia intelli-
gentie dicunt quod non omnia cogitat que cogitat ipsum verbum quia illa extendit
se ad infinita et anima xpi in cogitando non potest nisi super finita.
Deus autem non communicavit illi anime nisi quantum potuit capere. Si ista
via dissolvi putant vobis ad utramque partem et hec [illegible] satis
facere [illegible]. Verumtamen adhuc non quiescit meus dubitatio. quia
esto quod deus ad modum novum faceret que tamen facere non disposuit sicut
[illegible] latet xpum [illegible] sequitur et quod xpus anima de novo posset
addiscere ita non haberet plenitudinem scientie et iterum cum scientia non se co-
angustaret in anima stricte nunquam [illegible] quod tot sciat anima quin posset
adhuc plura scire quapropter [illegible] status ex parte capacitatis creature

Propter hoc triplex modus distinguendi quod [illegible] cognitione habituali et
cognitione actuali sive cognitione que est scientia et cognitione que est
considerare. Si enim loquamur de cognitione quantum ad actum considerandi sic
dicendum est quod anima xpi nunquam tot cogitat quot cogitat ipsum verbum
per naturam enim gloriam potest a deo sublevari [illegible] ut simul et in actu
[illegible] de infinitis cum hoc sit infinite virtutis. Si non loquamur de
cognitione habituali sic concedi potest quod sciat omnia que cogitat ipsum verbum
[illegible] unitum et hoc patet sic [illegible] cum anima xpi cogitat ipsum verbum habitu glorioso
ita perfecte quod non potest ipsum perfectius cogitare et ipsum verbum eternum prompta
habet [illegible] ad apperiendum illi anime omnia que ipsa voluerit ut ad
ipsa voluerit quod non sit natum cogitari ab anima xpi et anima xpi habet ad
quod facile est ad cogitandum omnia que verbum cogitat. Et hoc signum est
quod adhuc quod cogitat ad quod verbum cogitat [illegible] non oportet quod de-
ei novus habitus cognitionis sed omnibus quod vult in eo potest legere. Si ergo tu
queras de isto habitu utrum sit habitus finitus vel infinitus dico quod est finitus
sed tamen [illegible] ad infinita [illegible] impossibile ponere in creatura infinitatem
cum verum non ponit infinite actualiter sic non ponit [illegible]
realem. Si iterum tu queras unde veniat ista infinitas verum est
habitum cognitionis anime xpi dico quod venit ex natura speciali verbi uniti
quod notitie prompta habet omnia propalandi ei qui voluerat in se hec
autem non facit alicui alii anime et ideo de sola anima xpi concedi potest
et dicendum quod sit omnisciens quantum ad cognitionem habitualem. Et concedendum
vobis quantum ad partem istam. Videndum est [illegible] sit
scientia comprehensionis finita. Dico quod id intelligitur de notitia actuali que quidem
consistit in actuali comprehensione quod innuitur in ipsa auctoritate. De habituali
autem non oportet quod habeat [illegible] nec oportet ad hoc quod habeat [illegible] de ea actuali
sed de ea que est per comprehensionem [illegible] cum deus cogitatur ab anima non oportet
quod sit finitus ipsi anime cogitanti ymmo simpliciter est infinitus. Videndum est quod [illegible]

3. Actu. habitu.

1.

2.

q cog° dz adeq̄ri cog^li. pz m° p i° q dm̄ e q hc vm est de
cognicoe coph̄en°, z de ea cogn̄oe que actu indicat de toto
cog^li, tali aut mo cogdi no cogit aīa q omīa q ubu
cog^li, gono cogit. Ad i° q o^z q cog° qua ht aīa est finita, gono
cogit. Ad i° q o^z q cog° qua ht aīa est finita, gono

2 pt ee infinitoz. ddr q i cognicoe aīe q e ta vepure ul
pt ee infinitoz. ddr q i cognicoe aīe q e ta vepure ul
cosidare. vz ypam vom cogdi q e ypm ubu. z ypm hitu
cosidare vz ypam vom cogdi q e ypm ubu z ypm hitu
cosidare vz ypam vom cogdi q e ypm ubu z ypm hitu ad cogle. Dico g° q
h ypm subam hitg z ve illig hitg ad cogle. Dico g° q
q̄uis hitg ie sit finitg tn vo cogdi infinita e z p ea z ht
ie hitg vem ad infinita no i actu s3 i aptitu° z hc non pbz
cognicon finita ee ve^u infinitoz, ex hc cm no po alig
infinitas ee i cata i actu s3 po^z actual infinitas sm i
vde cogdi. Ad i° q o^z q catu no excedit a° catu ei
3 q^umb i infinitu. ddr q i° vm e de i° excessu qui e i ypo cato
h se z abte de i° no excessu qui e vde que e catis em
no ht ite, z isto° no dr scia q i infinitu excede scias
aliaz aīaz no excise lucy q i infinitu sit mag i actu
q̄n lumē aliaz aīaz s3 q ypm ubu etiā i infinitu se
pmptg exhict ad manifesto ea que i se ht ypi aie q
q̄n aliau alis aīe. Ad i° q o^z q aīa q no pt cog ve
4 invest luce limpidit^r cognis dme. g° n^c inuestē vu cogl
ddr q no e simle dupa de ca vna quidi q aīa q q
cogit i hitu de ypo ubo etio cog at i actu cū cogn°
ipig ubi i se sit de ecy gl^e. No sit at e de cogoe aliaz
vru q velucet i ubo p ypm ubu e infinitu z g de vo
mt^z totu e infinitu. No sit at e de cogno infinitf q^z
quodlz ypoz i se finitu e z cog^li pt a suba z mr^te sita
z me^to hitu finito. vn q̄uis aīa q cognoscat om̄a
que ubu cogit, nuq̄n tn equa^z ei i cogn̄e q unq i a
omīa cophent^r actuald s3 q ypm ubu eciā p v° aspcu
de omib indicat z omīa intuet^r. Ad i° q o^z q aīa q
5 q̄uis sit vnita ubo no tn e ubicuqz e ubu g° n^c cog
ad omīa q cogit ubu. ddr q no e simle qui ee hic ul i
dt actu expndi, z io si aīa q eet ubicuqz e ubu iam
eet immensa z exñtia eg adeq̄re^z exñtiē ubi. No sic
at e de cogoe q̄n multa cogit aīa q i hitu q nuq̄n
cosidabit i actu io n^c p hc po^z adequaco n^c po^z immensi
tab ee pom eg cognoscitiua, Ad i° q o^z q simp^tab aie
6 nuq̄n elong^z ad simp^te ubi. ddr q i° ubu mt^z no tm de
cogne hitu^li. vm z de cosida^oe actu^li z q̄m ad hc vm e
q nuq̄n aīa ascen^t ad tot cosida^a quot ypm ubu cosi at
z si tu obiciab q n^c hitu n^c actu m^z posse ptinge ad o^u
q ubu cogit, cu i omib catoz excedat catura. ddr q sic
dem fuit hi cog° infinitoz, no poit infinite i hitu cog^di/

z io n̄ potuit adeq̄tionē ipius cognitionis aīe xp̄i vel cognitionis
ipius ūbi. Ad 2m q̄ q̄rit̄ p quid aīa xp̄i cognoscit omnia q̄ cognoscit
ūbū d[icen]d[u]m q̄ p lumē aliq[uo]d creatū h[abe]at aūt n[on] ē q̄r lumē id sit
infinitū s[ed] q̄r ē ad infinita scilic[et] cōparata pp[ter] p[re]sumptionē creatur[e]
ꝯ verbi. Ad 3m d[icen]d[u]m q̄ ultimo o[portet] q̄r i cognoscē ē recepto z medi[um]
d[icen]d[u]m q̄ id intelligit̄ de actuali cōsid[er]atione de habituali aūt n[on] ē vi[ru]s
q̄ q̄uis indicet i actu de omnib[us] q̄ nouit i h[ab]itu s[ed] q̄d pt
tunc facultē indi p aliq[ui]b[us] verb[is] q̄ cōmisite sunt ad h[oc] q̄ posset
indicare de illis cogitantib[us]. Vel z suma p[re]dictor[um] q[ue] plurib[us] d[i]c[t]a sunt
brevius p[er]stringā tenend[um] ē q̄ aīa xp̄i h[ab]ituale cognitionē h[abe]t infinitor[um]
z omniū rerū q[ue] cognoscit ipm̄ ūbū cōtinent s[ed] n[on] h[ab]eat actualē
z id quia h[ab]itualis cognitio n[on] potest infinite actualē i ipo h[ab]itu
vel i p[ro]p[ri]o cogitatu s[ed] solu[m] i voce cognoscendi vel i cōp[ar]at[i]o[n]e h[ab]itus cognoscendi ad
ipa cognoscibilia. Habet aūt vi. modis d[i]c[t]i magistri conatus sum tenere q[ua]n-
q[ua]m ut l[ice]t q[ui]d sit facilior ad suscipiendū tu[m] pp[ter] auctoritates s[an]c[t]or[um]
quib[us] ē i arduis q[ue]stionib[us] p[ro]p[ri]e intendendū tu[m] z p[ro] reuerentia
x[rist]i xp̄i cui[us] aīe cōmensur[at] sapiē z g[ra]tie possumus donis at-
tribuere z sup[er] z q[ua]m intelligimus ad ipius reuerentiā z honorē.

Deinde querit[ur] de sciencia quā aīa xp̄i h[abe]t a ūbo z circa h[oc]
querunt[ur] tria. p[ri]mo q[ue]rit[ur] utrum aliqua sciām h[ab]uit aīa xp̄i a
ūbo p[re]t[er] illā quā h[ab]uit i ūbo. 2o q[ue]rit[ur] utrum s[ed] illa p[er]fecta
q[ua] ab initio h[ab]uit eā p[er]fectam. 3o q[ue]rit[ur] utrum dicus aīe xp̄i debuit
quitate aīe xp̄i omnipotens sicut quitauit omniscientiā.

Circa p[ri]mū sic p[ro]ced[itur] z q[ue]rit[ur] utrum xp̄s h[ab]uit aliā sciām a ūbo
p[re]t[er] eā quā h[ab]uit i ūbo z q̄ n[on] sunt aliq[ui] noticias h[ab]uit
adam vel 1o p[ro]b[atur] i[ta] q̄ d[ici]t damasc[enus] quecadmodū caro hominis s[ecundu]m p[ro]p[ri]a
n[atur]am n[on] ē vinificata d[ic]it aūt caro vnita s[ecundu]m yp[o]stasim ip[s]i dei ūbo
vinificata facta ē. p[ro]p[ter] quē ē s[ecundu]m ypos[tasi]m vnionē ita z h[ab]ūana n[atur]a
q[ui]dē s[e]c[un]d[u]m n[atur]al[e]m n[on] possidet futuror[um] cognitionē d[ic]it aūt aīa pp[ri]-
ca q̄ ē ad dm̄ ūbū vnionē ditata ē futuror[um] cognitione
g[ra]o sicut caro xp̄i n[on] pt vinificare n[isi] pp[ter] vnionē sui ad ūbū
ita aīa eq[ue] n[on] cognoscet ad infinitū i ipo ūbo. Itē vnius s[ed] vna
n[atur]a ē vna p[er]fectio s[ed] intellect[us] aīe xp̄i p[er]fectus fuit sciā cognoscendo
omnia i ipo ūbo g[ra]o cu[m] sciā sit p[er]fectio intellect[us] n[on] h[ab]uit aliā sciām
p[re]t[er] i[st]am. Itē superfluū ē facere p plura q̄ pt fieri s[ufficien]t[er] s[e]c[undu]m p[er] pauciora
s[ed] aīa xp̄i sufficie[nte]r cognoscit omnē cognoscibile cognoscē q̄ ē i ipo
ūbo g[ra]o ui[detur] q̄ superfluū sit ei attribuere aliā cognitionē.
Itē maioris lumib[us] ē absorbere min[us] si g[ra]o cognitio quā aīa xp̄i h[abe]t
i ipo ūbo fuit p[er]fecte lumosit[atis] q̄r fuit i ipo fonte luminis vi[detur] q̄ t[ame]n
n[on] potuit simul cū ea stare ad g[ra]uis cognitionib[us] i aīa xp̄i. Itē q[ua]n-
cumq[ue] q̄ p[er]fectū ē euacuat[ur] q̄ ex p[ar]te ē s[ed] cognitio ipius aīe xp̄i
i ūbo ē cognitio p[er]fecta cognitio n[on] viri i p[ro]p[ri]o g[e]n[er]e ē q[ua]nta min[us] p[er]fecta

ergo si christus ab initio habuit cognitionem perfectissimam que est in verbo videtur quod ad-
non habuit locum in ipso. Sed quod dicit enim augustinus super genesim ad litteram tractatus
prima tamen verba genesis scilicet fiat fecit et factum est. Angelus tempore cognovit
res in verbo in se et in proprio genere. Sed intellectus anime christi non fuit minus
perfectus quam intellectus angelicus ergo non tantum habuit cognitionem rerum
in verbo verum et in seipso. Item christus assumpsit quod ad dignitatem erat
de omni statu scilicet de statu glorie, de statu innocentie et de statu
nature lapse ergo non tantum habuit cognitionem convenientem statui glorie verum
et convenientem statui innocentie. Si ergo adam habuit cognitionem omnium
verum caritatis divinitus et datam in seipso videtur quod pertinet cognitionem glosam
debuit christus habuit illam scientiam. Item anima christi in omni dono gratiarum
excedit omnes animas et non tantum in dono gratie gratum facientis
verum et in dono gratie gratis date. Si ergo habere notitiam rerum in se
ipso hoc est donum gratie gratis date videtur quod christus habuit cognitionem
per eam cognitionem que est in verbo. Item sicut ratio superior debet habere
suam perfectionem ita et ratio inferior in christo. Sed ratio superior nata est
nosse res in ipso verbo eterno; inferior vero nata est eas considerare
in proprio genere. ergo sicut habuit cognitionem superiorem ita et inferiorem
terre. Item christus simul erat perfectus viator et comprehensor. Sed utrique
statui nota est cognitio. ergo sicut habuit scientiam debitam statui com-
prehensoris cognoscendo res in ipso verbo ita videtur quod habuit scientiam convenientem
statui viatoris cognoscendo res in seipsis. Respondeo absque dubio concedendum est
quod preter cognitionem quam habuit anima christi in ipso verbo que est cognitio
glosa habuit cognitionem a verbo que est cognitio gratie gratis date que scilicet
cognitione cognovit christus res in seipsis per species ei inditas ab ipso
verbo sicut fuit in intellectu ade et in intellectu angelorum
condonis [?] primorum sic fuit in intellectu anime christi quod non tantum debuit esse perfecta
vero [?] quia hec est perfectio ipsius anime christi quod non tantum quantum
ad superiorem portionem verum et ad inferiorem et ad partem sensibilem. non tantum quantum
ad statum patrie verum et quantum ad statum vie qui duplex est
videlicet innocentie et nature lapse. et hoc christus habuit triplicem cognitionem isti
triplici statui convenientem videlicet cognitionem glorie cognitionem nature integre
et cognitionem penalitatis experientiam ut de quolibet statu aliquid in se haberet
quantum ad cognitionem non solum verum
tamen quia perfecta fuit anima christi quantum ad cognitionem triplex fuit cognitio
cognitionum sed et veritatis [?] modorum cognoscendi id est cum res triplex sint cognoscibiles
hoc est triplex habent esse. habent enim esse in verbo, habent esse in intellectu creato, habent
nihilominus esse in proprio genere. ideo ad hoc quod intellectus anime christi plenam de rebus
cognitionem haberet res cognovit ista triplici cognitione. Et patet quod anima christi
non tantum habuit cognitionem rerum in verbo sed et virtute verbi, cognitionem ingenitam
non tantum simplicis notitie verum et experientie. patet etiam harum trium cognitionum
sufficientia necessitas et distinctio quia pertinet sumi vel ex parte virium scilicet superioris rationis
inferioris et sensualitatis, vel ex parte statuum videlicet glorie innocentie et nature lapse

ut ex parte morte cognitionis sed in uerbo ipse cognouit propter quod et probatur quod anima christi per
cognitionem qua habuit in uerbo habuit aliam cognitionem a uerbo. Et con
cedendo sit uobis ad hoc. Ad id quod primo obicitur de auctoritate damasceni dicendum quod
damascenus non intelligit assignare similitudinem quantum ad omnia sed quantum ad hoc
quod sicut talis christus non esset unitus nisi fuisset ipsi uerbo unita sic anima
christi ignorans esset et imperfecta nisi fuisset unita cum sapientia perfecta sed
propter istam unionem habet omnes cognitiones perfectionum. Ad id quod obicitur 2o
quod unius rei una est perfectio dicendum quod unius est secundum unum modum et statum et propter
hoc quia anima christi est consistens diuersitate potest statum et morem cognoscendi
ideo non impedit quin secundum diuersitatem horum diuersas habeat cognitiones per
ficientes. Ad id quod obicitur quod superfluum est facere per plura quod potest fieri de
quo unice si fiat eque bene et eque sufficienter sic autem non esset in proposito quia non
ita haberet anima christi completam scientiam secundum omnem modum et omnem statum
secundum aliam cognitionem haberet. Ad id quod obicitur quod maioris luminis
est absorbere minus dicendum quod id alicubi habet ueritatem sicut est de luminibus que sunt
eiusdem rationis et cominus irradiant et sub eadem parte. Non sic autem est in
proposito reperire sicut in diuersitate harum cognitionum. Consimile est quod dicitur quod
maius lumen absorbet minus. hoc non dicitur quantum ad existentiam sed
quantum ad apparentiam et licet hoc sit uerum in lumine corporali non tamen est uerum in
lumine spirituali propter maiorem proportionem que reperitur in lumine spirituali
quam in corporali. Ad id quod postea obicitur quod cognitio ex parte non manet cum cognitione
perfecta dicendum quod uerum est quando cognitio ex parte habet imperfectionem annexam sicut
cognitio enigmatica et de hac uerum est quod non fuit in anima christi. Si autem
dicatur cognitio ex parte quia minus perfecta est quam cognitio glorie non oportet eam
euacuari in eo potissime in quo est status uie simul cum statu patrie.

Secundo queritur utrum christus profecerit secundum id genus cognitionibus. Et quod sic uidetur hebr. 5
Didicit ex hiis que passus est obedientiam sed discere est proficere
in scientia ergo etc. Item super luc. 2 proficiebat etate et sapientia
glossa. Sicut carnis est etate proficere, sic anime gratia et sapientia
ergo sicut christus profecit secundum carnem crescendo in etate ita uidetur quod secundum
animam profecit crescendo in cognitione. Item christus assumpsit quod plan-
tauit in natura nostra sed christus plantauit in natura nostra ut ex multis
sensibus fiat una memoria, ex multis memoriis una experientia
ex multis experientiis unum uniuersale quod est principium artis et scientie
ergo si iste modus procedendi facit animam proficere in cognitione uidetur quod anima
christi in cognitione profecit. Item intellectus agens in christo potuit abstrahere
fantasmata ulterius a condicionibus materialibus aut non, si non potuit ergo
fuit impotens, si potuit cum talis modus abstrahendi sit uia in
cognitionem uidetur quod christus in cognitione profecit. Item qui ad apprehendendum et
retinet quod prius non apprehendebat, aliquid addiscit et in cognitione proficit.
Sed sic contigit in christo quia ad apprehendendum et aliqua sensibilia retinebat que prius
non apprehendebat nec componebat et ymaginatiua potentia christi retinebat

go in q anima xpi pficiebat et addiscebat. Ite q b sup i d luc pficiebat ihc ic pficiebat no q ipe sapiencior fiet ex tpe s3 eand q plex erat sapim cetis ex tpe paulati de tpe s3 eand q plex erat sapiencia no ea q e h mrabat. Ite dam qui dicit cu pficere sapia no ea q e h vnmoy venant go si quis dicat xpm pfecisse i ppoy vmoy venant go si quis dicat xpm pficisse scia in fare immna sapie meate b vmite. Ite xps huit nosom plenitue gre gtu facit s3 et gro gtib date Oi go cogo qua huit a ubo i seipo fuit gtib data go plena fuit i xpo a sue cododomib pmoro no go creste batt eo. Ite aia xpi huit spes vm coglin s3 q voe huit spes vnq cogl eadi voet omi s3 impole e duas for cedi spei ee i eodi et sidi go impole fuit q anima xpi no nas forb sive nouas spes recipet go no potuit i cogne pfice. Ite mo e pol ad form qua ht i actu p eo q ome recipies dz ee denudatu a far recepti go si anima xpi huit i se a pio om ivru catan spem et notitia vi q amp no potuit cogmeoz noua recipe go n i cogne pfice. Rn ad pdcoz intellez e nond q pt sciam qua anima xpi huit i ubo dupt ha cog di mo ysit pdcm fuit huit eni cogez simpt noti i intu et cognoz exprien i ssm. Cogno simpt noti cosistebat i ititib et spebz ipi anime xpi inditis a pmor sue gdomb ex bufito coditoib. Cogno no exprien cosistebat i usibz ssium exterioz quu go hitg et spes impresse fuit ipi anime xpi i oreada plenitu. hinc e q xps pficere no potuit cogn simpt noti q no ssig exterioz ad ad couteba de nouo ad q pus gusg no fuat. hic e q cogni exprien pficiebat imp q dt ambo q i eo ssig pficiebat humana Et aps dt q didicit ex hijs q passg e obiam. Et glo sr q pb tribuit in intu s3 ad morte erudiuit me Insidoz pb ma s carnis assupo ut expiret tebs morta Et anima xpi q inuib no pficiet h cogoz simpt noticie pficiebat tn h cogoz expimetalez. Ille at pfcus sic expimetal i xpo duob differebat a pfcu cogib nre In vno vz q xps no pficiebat tucicndo i noticia vei p incogmte s3 q p g cogbat vnoo s p simpte noti gglbat a s p experiencia. In a vero differebat q pfcus ni est h expiciam pfcus no xpi erat som h appenciam et h ho pz p ad qom ppoita sp3 et mo ad vob ad utiq pte p mag pte Na vob que ondut q xps no pficiebat i cogne sive scia pcedut de pfcu no som h appenciam s3 et h experiencia no som h cogoz exprien vm et h cogoz simp noti et io vob e sp tote

q vim gcludt

Margin: R. — Cognicio simplicis noticie i ... — Cognicio experimentalis in xpo

Ad 2m dicendo quod primo est in gratia de auctoritate apostoli et de auctoritate bede in glo.
Dicendum quod neutra auctoritas intelligitur de cognitione experiencie. Ad 3m quod est quod hec
est naturalis via quod ex multis sensibus fiat una memoria. Dicendum quod duplex est
modus cognoscendi per experientiam. Unus qui est via in acquisitionem scientie. Alius
non qui est via in exercitium scientie ut qui prius sciebat theoricam per memoriam
sciat practice. Et primus modus scientie reperitur in scientie inventione. 2us non con-
sistit in usu scientie iam adepte. Et in primo est motus ab incognito ad
cognitum. In 2o non est via sine processio a cogitato uno ad cogitationem
alio. Et primus modus respicit imperfectionem nature lapse propter ignoranciam
annexam. 2us non respicit statum innocencie in quo habitus scientie processissent
usum et cognitio simplicis notitie processisset cognitionem experiencie. Et iste modus
fuit in Christo et non alius quia sic intelligitur probabit de statu nature lapse. Christus non
debuit assumere defectum ignorancie. Plus autem in predicto progressu
cognitionibus precedit secundum statum nature lapse quod in Christo non est reperire. Ad 4m
quod ei quod intellectus agens in Christo poterit abstrahere. Dicendum quod abstractio specierum a
fantasmatibus quedam ordinatur ad generandum habitum, quedam non consistit
in iudicio eius quod apprehensum est per speciem iudicio in quantum sunt ab intellectu.
Et prima non fuit in Christo cum intellectus eius haberet habitus et species omnium. Illa autem
abstractio ordinatur ad acquisitionem habitus et scientie nondum adepte
et ita haberet annexum defectum defectum ignorancie. Secunda non in Christo fuit
sed ex hoc non sequitur quod addidiscit de novo ut in scientia proficeret sed solum
quod ad considerandum actu excitato a potentia inferiori. Ad 4m quod obi-
citur quod sensus eius potuit componere et dividere. Dicendum quod hoc non facit profectum in quantum
speculabilis sed in cognitione experimentali quia ita quod sensus componebat et
dividebat aptitudine intellectus erat magis cogitativa non solum quantum ad
cognitionibus sed et quantum ad compositiones secundum quas componebant et divisiones putat
Sed ita rationale sed in sensitiva parte scientie de cognitione eius in Christo et in quantum angelo
angeli enim potuit proficere in cognitione eius componendo et dividendo et con-
ferendo et simplici notitie quamvis non recipeunt novas species. Secundum
minime propter cognitionibus plenitudinem et perfectionibus quam debuit eius anima
habere a principio sue conditionis. Anime Christi omnipotentiam sit quantum ad.
Tertio queritur utrum deus contulit ei omniscientiam. Et quod sic videtur ad
Philippenses ii. Dedit illi nomen quod est super omne nomen. Ergo si non dedit ei nomen
sine re dedit ergo illi virtutem super omnem virtutem et potentiam super omnem
potentiam ergo dedit ei omnipotentiam. Item cum tria sint in anima potentia scientia et voluntas
ut vult Aug. Voluntas presupponit scientiam et scientia presupponit potentiam ergo
nam quod est capax scientie est capax potentie ergo quod est capax omnis scientie est
capax omnis potentie, sed anima Christi fuit capax omnis scientie sicut dictum est
fuit ergo fuit capax omnis potentie. Item amplioris extensionis est scientia
quam potentia. Omne enim quod deus potest scit, sed non convertitur. Sed quod est capax
rei maioris est capax rei minoris ergo si anima Christi fuit capax
omnis scientie fuit et capax omnis potentie ergo debuit deus ei conferre omnipotentiam.

Item posse fac̄e vnu̅ sibile est poe ig^o posse fac̄e duo sibilia est
maioris poe & p̄cedendo g^o posse fac̄e infinita sibilia ē sume
& infinite poe sʒ anima x^i potuit fac̄e infinita sibilia g^o deus
qui creavit ei omipotens. Item artifex malis no̅ potens creat
filio suo sciam simplicis notic̄e sʒ & sciam p̄ctica g^o multo fortius
hoc deus qui creavit anime x^i sʒ scia p̄ctica h̄t operacionem qui creata
hoc deus qui creavit anime x^i sciam
& opo h̄t potenciam p̄ma g^o si deus qui creavit anime x^i sciam
p̄ctica om̄ium verum qui creavit g^o ei omipotens. Item sic virtus anime
p̄ctica om̄ium verum ... Ita & & virtus illius anime increata ē
quia virtus ē diuine sapiencie. Ita & virtus dei virtute & dei sapiencia g^o sic virtus
diuine po̅e. Virtus enim xpi dei virtute & dei sapiencia ē summa sapiencia ē summe ... creatis
anime x^i ppt^r coniuncconem eius ad summa sapiencia ē fortius ... debuit fieri omipotens.
ita & virtus ppt^r coniuncconem cum summa po̅ debuit fieri omipotens.
Sʒ q̄/ omnibus po̅ creature sec^m ipsam substanciam creatam. sʒ omipo̅ pacit sacra
omnibus creature q^r ipse pt p̄ducere om̄e ens g^o nulli creature gicavi
potuit omipotens. Item nichil habens omipotenciam pt ab aliquo excedi
vel superari q^r n^c ē maius omipote. sʒ nec̄e ē omne creatura a
deo excedi & superari g^o impossibile ē alicui creature omipotenciam gicari.
Item nullius substancie finite pt ē virtus infinita sic dicit philosophus &
ro manifestat. sʒ omipo̅ ē virtus infinita g^o nulli substancie finite pt
creari omipo̅. sʒ omnis creata ē substancie finite cum sit creata i numero
pondere & mensura g^o ro. Item n^a virtus creature creati sustentat ens
g^o ipsius sʒ omipo̅ sustentat ens q^r pt de no̅ ente facere ens g^o ipsius
ē alicui virtuti creature dari omipotens. Ad n^m dicendum q^r n^c anime x^i
n^c alicui creature pt omipo̅ qui creari nisi eciam q^d creatur
ci nr̄ & excellenciam diuine hoc ē p^r coniuncconem ydeomatum quem
ortum h̄t ex p̄sonali vnione. sic enim possumus dicere q^r homo ē deus ita
possumus dicere q^r deus ē omipotens & sicut excellenciam diuinitatis nulli
creature pt sic fortius & ppotas eidem inherens substancialiter vel accidentaliter
sic & n^c omipo̅. Ro aut̄ q^r omipo̅ qui creari no̅ pt alicui creature ē
q^r omnis creata eo ipso q^r ex n^lo ē deficit a summa stabilitate
vn̄ n^c existit p^r se ipsam. deficit a summa simplicitate vn̄ distat
pt i ipsa virtus a substancia & quia i se no̅ subsistit n^c p^r se nisi
sustentetur a diuina po̅ io impossibile ē ipsam eē omipotentem. No̅ enim
pt se ipsam sustinere virtus q^m ex se to̅ no̅ agit n^c pt i
totum vel substanciam & io no̅ pt eē omipotens cum no̅ possit totum
p̄ducere. Postremo q^r virtus distat a substancia tamen pt elongari
q^r oio deficiet vn̄ no̅ pt i omnia. sic ē soli deo q^r summa stabilitas
bilitas summa sap^a summa simplicitas summa & immensitas. sic & omipotencia
q^r nec̄o requirit ista tria & io omipo̅ qui creari no̅ pt alicui creature.
n^c anime x^i n^c ai & vobis q^r hoc omnia sunt p^r concedenda. Ad i^m dicendum q^r
q^r dat illi nomen q^r ē sup^r om̄e nomen. dicendum q^r datio illius nominis fuit p^r
coniuncconem ydeomatum ut homo vere diceretur eē deus & dei filius. de hac
at coniunccone no̅ mirum ad primus io auctas i^a n^c facit ad ppositum

Ad id q o q po aucet sciam. dd q po dr dup. respu actu intior
ire actu extior. Dicim em aliquem posse scire et uelle dicim
posse opari. Cu go dicit q i tata po auget sciam hec vera est
re actu extior no re extior q po opatiua confert
sciam. Cu at dr omipo ee i aliquo hec no intelt re actu intior
tm s et re extior io no seq q si i aliquo sit omiscia q ideo sit
omipo. Ad id q o q amplioris extesionis e scia qm po. dd
q ee maioris extesiois e dupr. ul re obi ul re subi. Si
loqmr de extesioe re obi maioris extesiois e omiscia
qm omipo q re plura e. Si no loqmr de extesioe re subi
maioris amplitudis e omipo qm omiscia. qm e de ppa roe
utriusqz. Na omipo ponit sbm suu oio immesu et infinitu
omiscia uo no sic i pcedentibz fuit ostesu et io no seq q si alicui sbo
ne cate possit cotari omiscia q ppr hoc possit ei cotari omipo
cotario em omipo pls respicit amplitudiz subi qm obi
Ad id q o q posse scire omne scibile e omipo. dd q cu anima
cognoscit ubo cognoscere ipius anime pls e i recipiendo ab ipo
ubo qm i agendo i ipm ubm et io posse scire ad scibile i
ipo ubo e potencie utriusqz actiue et passiue. s actiue ex pte ubi il
luminantis passiue uo ex pte anime suscipientis. Cu go infert
q posse scire infinita sit po infinite. dd q ex hoc no seq
q i cata sit infinitas pote actiue s ipa est infinitas pote
passiue et hoc quidem no repugnat cate s ei repugnet infinitas
pote actiue. qm go posse facere infinita dt infinitate pote
actiue. posse uo scire oma dt infinitate pote passiue. hinc e
q quamuis alicui create grat ut possit oma scire no tm grat
ut possit oma facere. Et si tu obicias q scire no tm e pati
sed et e agere. dd q hoc uez e de scia actuali. q quidem cosistit i
actu intelligendi et id quidem pprium e solius dei nec potuit alicui cate
comunicari s no e uez de cognitione habituali sic i pcedentibz fuit ostesu.
Ad id q o q deus comunicare debuit xo no tm sciam speculatiua
sed et practica. dd q scia practica dr duobz modis. Primo dr scia
practica q e de ope sicut e moral phia. dr de ope q e de operibz
pcedentibz a libera uolute. Alio dr scia practica q e de ope et i ope
sicut fabri qm fabricat dr habere cognitionez practica fabricandi
Primo comunicat deus sciam practica aie xi qz xc cognitioez habuit
oim opm diuinorum. 2o no comunicauit ei pr eo q aia xi i cunctis
suis opibz no potuit ei copari io no e simile de artifice et
eius filio. qz filius artificis pt equari i scia et uirtute no sic at
aia xi ubo. Simile at eet si loqmr de xo s diuina uirtute pr ei
oma demostrat filio et quecumqz pr facit s oma et filius facit sic dr Jo. v.
Ad id q ultio o q ita unitur utrique uirtuti sic intellectus sapiencie. dd
uno e simile sic ia pdcm e eo q opo intellectus e i suscipiendo. opo uo
pote actiue magis cosistit i agendo et hoc signu e q multo excellentioris

ad posse facere quam posse nosse, multo enim difficilius est facere unam formicam quam cognoscere celum et terram. Cognoscens enim eo ipso quod cognoscit non influit in ipsum cognitum, potens non in eo ipso quod potens est comparatur ad ipsum possibile sicut ad effectum, et hinc est quod utrumque oppositum vel operatiua, ergo non est creatura omnipossibile sicut nec etiam est omnisciens. [illegible] parte ista sunt [illegible] celorum. Et primo queritur de hoc quod dicitur quod in nulla parte [illegible] ex parte post. Sic creatura creatori adequatur. Videtur enim sicut in duratione ex parte post. Creatura creatori adequatur. Videtur enim sicut infinitum ad infinitum non est enim deus durat in infinitum ita et creatura. Infinitum ad infinitum non est magis. Item sicut instans in uno parte quam in alio equatur [illegible] Ita et in multis creaturis contingeret [illegible] quod aliquo co[illegible] tingat creaturam creatori equari. Respondeo dicendum quod perpetuitas creatoris comprehendit omnibus [illegible] et non potest creatura creatori equari perpetuitate, non est in aliqua sui instantia. Et quia perpetuitas creature pendet ex perpetuitate creatoris, de perpetuitate creature non videtur quod perpetuitas creatoris non est totum simul sicut perpetuitas creatoris. Creatoris perpetuitas et creature non est [illegible] id ubi quod habetur in creatura ex [illegible] duobus [illegible] et hoc dicit Augustinus [illegible] id non valet quia in diuinis personis ulterius. Sed quod obicit de [illegible] non valet quia in creatura potest reperiri et una dispositio cum perfectissima [illegible] et hinc nec in creatura potest reperiri perfecte simile vel equale, sed ad repraesentatum de similitudine. Item queritur de hoc quod dicitur: Nemo nouit que dei sunt nisi solus spiritus dei. Hoc enim videtur esse falsum quia filius scrutatur omnia que sunt patris, non ergo solus spiritus. Item uidetur esse falsum quia filius scrutatur omnia ad cognitionem, ergo si sapientia appar[illegible] ipse scrutator est actus pertinens ad cognitionem, ergo si sapientia appropriatur filio potius debet dici solus filius perscrutatur quam spiritus sanctus. Respondeo dicendum quod albi [illegible] dicendum enim solus spiritus sanctus scrutatur profunda dei quia ad [illegible] facit nos scrutari et quia pater et filius operantur in nobis per spiritum sanctum que ad nos mittere dicuntur. Hinc est quod quamuis dicitur de solo spiritu sancto, non tamen de nobis mittere dicuntur. Hinc est quod [illegible] non excluditur filius. Ad id quod obicitur de patre et filio et ideo cum dicitur solus spiritus sanctus non excludit filium. Ad id quod obicitur quare magis appropriatur spiritui sancto, dicendum quod hoc est propter donare gratias que attribuuntur in quorum collatione spiritus sanctus dicitur ad nos mitti. Sed quod dicitur non ita lucidare ac perspicue omnia capit. Item queritur de hoc quod dicitur non ita lucidare ac perspicue omnia capit ut deus, hoc enim videtur esse falsum quia anima ergo est speculum clarissimum et ut deus. Hoc enim videtur esse falsum quia anima que est speculum clarissimum, ergo omne id quod in ea resultat a deo clare uidet ut deus. Item si non ita limpide uidet hoc non prouenit nisi propter peruersitatem obscuratoribus, sed obscuratoribus causa est peccatum, ergo uidetur quod anima ergo hominis obscuratoribus peccati quod si hoc est falsum ergo [illegible]. Respondeo dicendum quod uerum sine lumine obscuratorum peccati quod sicut est falsum ergo [illegible] sicut dicit Augustinus eo ipso quod ex nichilo est omnis creatura tenebra est sicut dicit Augustinus eo ipso quod ex nihilo est. Ita non potest uenire ad unum sic non potest peruenire ad summam stabilitatem, ita non potest uenire ad summam luminositatem. Ad id quod ergo quod obicitur quod est speculum clarissimum, dicendum quod non dicitur speculum clarissimum simpliciter sed uerum creaturarum creaturarum inter quas retinet principatum. Ad id quod obicitur quod causa in uiribus claritatis est obscurum, dicendum quod minor claritas duplex potest dici in creatura quedam est ex peccato. Dicendum quod minor claritas duplex potest dici in creatura si uero quedam est per peccatum, vel uerum dei vel uerum illius claritatis quam creatura nata est habere, si uero illius quam nata est habere sic talis obscuritas est ex peccato et hec quidem non illius quam nata est habere, sic talis obscuritas uenit ex defectu creature co[n]fusi. Si uero dei sic talis obscuritas uenit ex defectu creature confusi. Ergo si uerum dei sic talis obscuritas uenit ex defectu creature quod creatura nunquam potest creatori coequari. Respondeo dicendum id non uidetur non uidet ita limpide et habet aliquam obscuritatem quia luciare primum di-

prius mittere accessum ad summum sui generis quia oppositiones eius non est aliqua natura
sed privatio. Cum autem dicitur quod maius et minus est per inmixtionem contrarii hoc intelligitur
in oppositis quorum utrumque per se est aliqua natura. Iste queritur de hoc quod dicit
Non est datum ei posse facere omnia etc. Hoc enim videtur esse falsum quia dicitur
Matthei ultimo Data est michi omnis potestas in celo et in terra. Item Marci ix. Si potes
credere omnia possibilia sunt credenti. Ergo si possibilia sunt credenti multo
magis possibilia sunt anime Christi comprehensori. Ad hoc dicendum quod est potentia impetrandi
et potentia possidendi et potentia faciendi. Cum ergo dicit magister quod non est ei datum etc.
intelligitur de potentia faciendi. Cum autem dicitur Matthei ultimo Data est etc. intelligitur de
potentia possidendi, omnia enim que sub deo sunt possidet [illegible] et secundum humanam naturam que est
super angelos exaltata. Cum autem dicitur Marci ix. Omnia possibilia sunt
credenti intelligitur de potentia impetrandi. Fides enim firma impetrare potest
omnia miracula supra id quod dicitur i. Corinthiorum xiii. Si habuero fidem etc.
Et per hoc patet quod in predictis nulla est contrarietas. Dist. xv.
Illud quoque pretermittendum non est etc. Supra egit magister de plenitudine gratie et
cognitionis in Christo ex parte humanitatis, in hac vero parte intendit agere
de defectu passibilitatis. Dividitur autem pars ista in duas partes in quarum prima agit
de defectibus a Christo assumptis in generali, in secunda vero agit de passione
doloris in speciali ibi Unum tamen magis movet ac difficultatem affert
questionis etc. Prima pars habet duas in quarum prima intentionem explanat, in secunda vero intentionem
explanatam in auctoritate confirmat ibi Sed quia nonnulli. Prima pars habet tres
partes in quarum prima agit de defectibus receptis in Christo quantum ad convenientiam ostendens
quod congruum fuit Christum tales defectus in se habere. In secunda vero agit quantum
ad generalitatem inquirens utrum omnes defectus nostros contingat in Christo
reperire ibi Queritur autem utrum quos dogmatizamus, in tertia vero determinat
quantum ad talitatem omnes tales defectus in Christo non fuisse a natura sed a
voluntate ibi Hos autem defectus non conditionis fuerunt etc. Dividitur pars secunda in qua
confirmat predeterminata habet partes tres in quarum prima adducit auctoritates que
faciunt ad intentionem, in secunda vero adiungit auctoritates que videntur esse contra
ibi Quedam autem reperiuntur in sanctorum auctoritatibus, in tertia vero explanando ostendit in
predictis non esse contrarietatem ibi Nec autem in sacris libris aliqua diversa
dubitationes etc. Subdivisiones autem premisse manifeste sunt in littera.

Ad intelligentiam autem huius partis incidit hic questio de duobus primo enim queritur
de hiis defectibus assumptis a Christo in generali, secundo queritur de aliquibus
defectibus in speciali. Circa primum queruntur tria primo queritur de defectibus
assumptis a Christo quantum ad condecentiam et congruitatem. Videtur quod non.
secundo vero quantum ad generalitatem, tertio queritur de hiis defectibus quantum ad talitatem.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum congruum fuerit tales defectus
in Christo reperiri. Et quod sic videtur. Hebreorum ii Debuit per omnia fratribus assimilari
ut misericors fieret et fidelis pontifex ad deum. Si ergo decebat
Christum in se habere ea que faciunt ad fidelitatem et misericordiam et hec sunt illa in
quibus nobis assimilatur secundum statum misere conditionis sunt defectus et penalitates
ergo hiis in Christo reperiri debuit. Item Hebreorum iiii Non habemus pontificem qui non

possit compati infirmitatibus nostris temptatum per omnia pro similitudine absque peccato
Christo verbo ait ita. Bonus pontifex debet compati hiis qui igno
rant et errant, sed Christus assumpsit humanam naturam ut fieret noster pontifex
ergo debuit ea in se assumere que faciunt ad compassionem huiusmodi autem sunt de
fectus et penalitates nostre nature ergo etc. Item Christus ad hoc assumpsit humanam
naturam ut nobis in ea mereretur vitam eternam quam primus parens nobis abs
tulerat, sed meritum precipuum consistit in tollerancia passionum et defectuum
huiusmodi. Si ergo decuit Christum precipuo merito mereri decuit per
huiusmodi. Item ad hoc assumpsit
quibus huius defectus et passiones in ipso reperiri
Christus humanam naturam ut ea curaret satisfaciendo, et curando satisfaceret.
Sed precipuum quod facit ad culpe curacionem et satisfactionem est penalitas
humiliata, ergo videtur quod decuit huiusmodi reperiri in Christo. Sed contra sicut summe
iusticie repugnat defectus culpe, sic summe potencie repugnat de
fectus fragilitatis et impotencie, sed dominus summe iustum non decuit habere
defectum culpe nec in se nec in natura assumpta ergo pari racione nec defectum
penalitatis et impotencie. Item sicut culpa sine pena subsequente est
inordinata sic pena sine culpa precedente, sed non decet deum facere
ad inordinatum tam in se quam in nobis unita ergo si nulla habuit cul
pam nec in se nec in natura sibi unita videtur quod nullos debuit defectus
assumere nec penalitates ad culpa pertinentes secundum rectum ordinem. Item
Christus assumpsit humanam naturam ad curandum eam non solum a culpa sed et
a defectibus et passionibus culpam comitantibus. Sed quia contraria contrariis curantur
ergo magis decuit assumere forti
tatem in corporalibus quam in spiritualibus ad curandum nostram debilitatem et infirmitatem quam
et impassibilitatem. Et hoc est quod mirum propheta petere videtur Ysaie li. deo
defectus nostros naturales. Item Christus venit
surge consurge induere fortitudinem sicut brachium domini
ad pugnandum et devincendum adversarium, sed defectus huiusmodi plus sunt
ordinati ad deficiendum quam ad devincendum maxime cum pugnat
adversarius quam forte adversarium ergo videtur quod propter tales defectus
debuit Christus vincere quam ipse assumere. Respondeo dicendum quod absque dubio
congruum fuit Christum assumere naturam cum defectibus et passionibus
et hoc triplici ex causa precipue, videlicet propter precium nostre salutis, propter exemplum
virtutis, et propter fulcimentum nostre fragilitatis. Propter precium nostre salutis
quia preposuerat nos redimere non corruptibilibus auro et argento sed
precioso sanguine suo, et animam suam ponere pro ovibus suis, et ad hoc
at non esset ydoneus nisi naturam deficientem et passibilem assumpsisset et propter
defectus nostros et penalitates debuit in se ipso habere. Alia causa exemplum
virtutis, specialiter autem
ita congruum fuit hoc propter exemplum virtutis, videlicet propter
humilitatis pacience et pietatis, quibus mediantibus pervenitur ad celum in quo
voluit nos imitari ipsum. Sicut idem ait Matthei xi Discite a me quia mitis sum
et humilis corde. Tercia racio est propter fulcimentum nostre fragilitatis ob quam nostra
voluntas habet in se difficultatem ad credendum, voluntas et virtus ad sperandum ardua.

et corruptibilem ad amandum bonitatem / et ideo voluit Christus non tantum nobis similari
in natura, sed etiam in defectibus et penalitatibus, ut manifestaret deus in se veritatem humane
nature; praebet fulcimentum nostre voluntati ad credendum. // Dominus utique innuisset e[illegible]
sue miserie per susceptionem nostre miserie / praebet nostre spei fulcimentum ad
sperandum, ostendendo magnitudinem sue benivolentie / praebet caritati
incitamentum ad se amandum; et ideo licet incongruum videatur hos defectus
reperiri in Christo, si per se considerentur, tamen si ad finem referantur, magis
reperiuntur congruitatis et condecentie. / Et ideo concedende sunt rationes que sunt ad
partem istam. / Ad illud ergo quod primo obicitur in contrarium, quod sicut summam iustitiam dedecet [1]
iniquitas, sic summam potentiam dedecet infirmitas, dicendum quod huiusmodi similitudo est
comparationis infirmitatis et culpe ad naturam divinam; in natura enim divina sicut
non potest esse iniustitia, sic non potest esse impotentia; si autem comparentur ad naturam assumptam,
sic non habet veritatem, pro eo quod ipsa infirmitas potest esse materia virtutis et excedere;
utique enim fortitudinis excitatur potentia in passione tribulationum magis quam corporis
que mortem inducunt. Culpa vero et iniquitas omnino adversatur iustitie
et inculpabilem reddit; sed bonitatem, quantum est, infirmitas non reddit magis laudabilem
quam quieta et inflexa virtus [illegible] in statu virtutis, et ideo non est simile hic
et inde. / Ad illud quod obicitur quod pena sine culpa est inordinata, dicendum quod est [2]
pena violenter inflicta et est pena voluntarie assumpta. Prima ergo pena
inordinata est nisi culpa precesserit in eo qui punitur; secunda vero ordinem
habet sine culpa precesserit in eo qui punitur, sive in eo pro quo vult
puniri, et sic est in proposito. Nam Christus voluit huiusmodi defectus et penalitates in
se habere pro reparanda humana natura. / Ad illud quod obicitur quod Christus assumpsit humanam [3]
naturam ut eam curaret, dicendum quod verum est quod obicitur, contraria contrariis curantur;
dicendum quod illud veritatem habet si fiat tempore [illegible] ad causam et principium egritudinis,
et non habet instantiam in proposito, quia principium corruptionis totius humane nature
fuit delectatio inordinata in esu ligni vetiti; ideo defectus et penalitates
nostre egritudinis curantur et adversantur, [illegible] contrario originis.
Aliud potest dici quod cum dicitur contraria contrariis curantur, habet veritatem ad principium
curandum sicut est gratia que curat culpam; quantum ad propria non veritatem non
habet quia dolor est medicina doloris, sic et in proposito intelligendum est.
Ad illud quod obicitur quod defectus plus valet ad deficiendum quam ad vincendum,
dicendum quod est virtus naturalis et est virtus moralis, et sic habet duplex est pugna, et duplex
est victoria: una que virtutem naturalem respicit, altera que virtutem
moralem; pugna autem et victoria Christi spectat ad virtutem moralem.
Christus autem dum ad vincendum adversarium venit expugnandum et devincendum
potentiam, et ideo competebat ei virtus moralis qua posset superare, virtus
autem naturalis non conferebat ad hanc victoriam, que potius eius opponitur,
maxime cum vincat et potentiam diaboli in humilitate et patientia. [illegible] quod dicit
in Corinthios: virtus in infirmitate perficitur. Cum ergo dicitur quod defectus plus
valet ad succumbendum quam ad devincendum, dicendum quod illud non habet veritatem nisi
intelligatur de pugna et victoria in eodem genere in quo sunt illi defectus, et ideo non habet
locum in proposito

ii e uicto p fortitudine iustie no p fortitu po. Et de hac fortit
dicebat pp[h]a Indue fortit brachium dni possz tu mei gl de
fortie po q ad fortitut eum iustie i puti i mito subse fordo
po i pmio sic pz i Ps q z si pass e ex infirmit surrex
Scdo quir de hij defectib quy ad gnalit Lt tu ex utute
et e qd veps Ps assumpsit omes defectus nros pt patim
Et qc ni p dam qui i li iij ait sic totq totu assuit in
ut toti in salte gtificaret go si omes defectus nros ncit
curare vir q omes debuit assume Ite q sunt inassumptile
sunt incurale go si aliqui defectus iui sunt a Ps inassumptiles
sunt incurales si omes curales omes sunt assumptibiles
go uir q assupt omes Ite i assupoe nros defectum maia
dnia mia go i assupoe plurj defectum dr maior mia z i
assupoe omi oui maxi. Sz maxima mia dei ousa fuit
i assupoe nrazz infinitu z defectu go uir q Ps oes defe
debuit assume Ite i nroz defectum assupoe fuit humitas
Sz tm se humiliat quy potuit si q dt B. Descent quy desce
potuit Sz maior e humilia i assupoe plurj defectum q
paucoz z i assupoe omi qm quorumda vir q Ps assume
debuit vniusite defectum nroz Oz q i nob indeng de
fectq inbroz z aliquoz ssum exteriorz sic visq z auditq
Sz tales Ps no assupt nc decuit ipm assume oes defectus
nros penales Ite i nob repiuur egritudies quoe sic pz
i febrib z alijs infirmitatib repiur z egritudes incurables
go si quid no pnt ee simul i eodem uir q omes defectus nros
potuit nc debuit sic assume Ite fomes et
pccales nc potuit no e culpa qz pt ee i nob ia culpa
pnitas ad malu no e culpa qz no
deleta Sz Ps tale defectum no hnit nc hre potuit qz no
potuit pecare go nc ad petum pnite hre z ita vedit ich q
pnb Ite a de difficulte ad bom q e defectus i nob pecal
t Ps at t defectus no fuit nc ee potuit quir e i gnali
quales defectus assupt si no omes assupt Rn^o dz q abs
du Ps no omes defectus nros assupt sic dt m ilva Sz i
tm quos ipm assume decuit z nob expediens fuit Sz q
sunt isti defectus ad hc qd e indiget sic z pri z innuit in
ios defectus decuisse z expediuisse ei assume q faciut
ul ad nrm ne assupte oni nl ad opis pr q veneat
tosmmacoz Sz ad hc qui sunt isti defectus difficile e disne
volunt at aliq dic q isti st defectus quos deq plata
nra na Crunda em defectus st qui ortu hut ex abscq
sic ignorantia z rebellio carnis ad spm z gsilia quida
at st qui no spm ex hc ortu hut Sz ext ex gpone prima
stitutem sic fames sitis mors dolor z gsilia q ortu hut
no tm ex culpa Sz ex hoc q huana na e ex gririjs costituta

z t[illegible] defect

et tales defectus sunt qui faciunt ad veritatem nature assumpte manifestandam et ad operis suscepti consummacionem / alii vero nimime / sed ideo adhuc habet talis propheta / propter hoc quod exigimus multe oriuntur hinc ex opinione quibus constat Christum non assumpsisse / preter omnes defectus nostri penales magis videntur secuti ex ex nostra transgressione et divina punicione quam ex prima plantacione / Et per aliquos potest dici quod quidam sunt defectus qui sunt ex culpa / quidam sunt ex culpa et ad culpam sicut pronitas ad malum et difficultas ad bonum / Illos autem defectus qui non tantum sunt ex culpa sed etiam via ad culpam non decuit Christum assumere quia Christus fuit minister iusticie omnino segregatus a peccato / Alios autem defectus decuit ipsum assumere sed non omnes / quia quidam sunt defectus naturales quidam personales / Defectus autem naturales voco illos qui respiciunt totam naturam humanam ut sunt fames et sitis et defectus consimiles / personales autem defectus sunt qui respiciunt aliquas personas particulares sicut diverse egritudines vel egritudinum species / quoniam igitur Christus venerat humanam naturam redimere genitam sine parcium distinccione. Hinc est quod defectus naturales non personales defectus penales tamen non indecentes debuit in se habere sic ostendit rationes ad hanc partem adducte / Ad primum ergo quod obicitur in contrarium de damascenum quod totum assumpsit ut totum curaret / dicendum quod hoc intelligitur de hiis que sunt de constitucione nature non de hiis que pertinent ad defectum nature et hoc patet ubi verum insinuat. Natura ipsa quod curatur dicitur esse natura / morbus vero est id a quo curatur / quia morbus expelli et natura sanari / et per hoc patet responsio ad sequens quod dicitur quod inassumptibile est incurabile hoc enim intelligitur de natura et eius partibus quas oportet dicere curari non de defectibus qui possunt dici contrarii / sui quam assumi / magis et dicuntur expelli quam sanari / Ad secundum quod obicitur de omnipotencia divina dicendum quod divina potest se omnipotentia salva virtute iusticie et ordine sapiencie / ideo illos defectus debuit assumere qui non erant ordinati ad nostrum profectum et expedicionem nostre salutis / multi enim sunt qui possent impediuisse quam iuuisset sicut defectus membrorum vel sensuum et dolorum consimilium et ideo non sunt recipiendi / Ad tercium non quod postmodum obicitur de humiliacione dicendum quod consimiliter quod omnis humiliacio virtuosa et laudabilis oritur hinc ex discrecione rationis non enim procedit ex impetu sed ex certa racione / et quia de aliquibus defectibus videtur non erat ut Christus se per eorum assumpcionem humiliaret quia se possit ex illa humiliacione inutilem quam utilem reddidisset sicut si fuisset cecus et gibbosus et huiusmodi ideo tales non debuit assumere sed illos solum de quibus supra dictum est videlicet eos qui respiciunt totam naturam et prebent viam ad iusticiam non ad culpam / quoniam ad qualitatem et est quod utrum in Christo fuerit a natura an a voluntate

Quarto queritur de huiusmodi defectibus / fuerint a natura an a voluntate et quod non a voluntate sed a natura videtur Sap. primo Deus mortem non fecit / si non fecit mortem ergo pari racione nec defectum ordinatum ad mortem ergo si in Christo fuit talis defectus videtur quod non fuit ex voluntate assumentis sed ex defectu nature assumpte / Item defectus non habet causam efficientem sed deficientem sed voluntas assumentis non potest esse causa defectus

Nota con-
culpales

naturales
personales

.1.
.2.
.3.
.4.
Con.
.3.

go tales defcus no potuit ee a nobte assumptes z fuit ex nobte
assumptes ut ex coadone nre assupte go rco Itē q inest alicui
a sua nali origine inē ei p mm. sz huius defcus inest xo. a sua
pma origine go mr q insunt ei a na. Itē id i quo plebs as-
simila2 puti. ē nale pli p eo q na ē ubi insita vel ex silib3
simila pcreab. Sz xo ci defcu passibi assimila2 mri sue
a q trax2 origine go mr q huius defcus z pealites sunt ei
nales. Itē p mm prius fuit id corp3 formatu qm eet vnitu
sz corp3 id stati ut fuit formatu fuit passibile ul impassibile, sz
costat q no fuit impassibile go passibile ē prius p mm huit
qm vnire2 anime xe ul ipi diuinitati go mr q tes passitas no
fuit a nobte assumptes. Si tu dicas q hec fuit a nobte. sp̄c. s.
qui fuit fabricator z sustentator illius corpis. o2 q qua. sp̄c. s. sil
stat cu passite z penalite, Si go sp̄c. s. supueniens ipaciebat
secu passite mr q prius defcu passitis sustinuit qm carne
i. defcus hi q i xo. no ex nobte sz ex na fuit. Sz q mr illa
ex sola nobte inhacerent i se tustulit u'am infinite sic ac-
cepit u'am carne go rc Itē omis defcus z pealites q i
xo fuit p assumptos fuisse dnr, sz assumere ē actus nobtis no ne
go penaites ē i xo. fuit no na sz nobte Itē qualitas corpis
puer attribuenda puero efficienti, sz sp̄c. s. fuit puer puer3
efficiens corpis xe go qualitas passitis magis dz attribui sp̄ssco q ne
sz sp̄ssco ē opans p nobte go tales defcus fuit i xo a nobte,
Itē pealitas no se2 slege gem ē mm viciata z corrupta
p culpa. sz caro xi immunis fuit ab omni feditate culpe go im-
munis fuit ab omni defcu passitis, go si defcus passitis huit
hec no fuit a na sz a nobte Itē q ē i nobis a na gnatu dz ee
coctu go si huius defcus ecut i xo. a na guaut ecut go
i ipo coctu si go hec no coce2 xpus defcus tales a na con-
traxisse mr q illos no huit a na sz a nobte Ad pmo dd sic dr
mr i bra ex alia z aa de ca sc ifti defcus i nobis z i xo.
In nobis exist ex utili gtctu, sz i xo ex nobte assupti z hepz
Nos eni istos defcus a putib3 thimus pp lege ppagacois
z lege corupcie q militat i illis mebris Nam passile
gnat passile, z hub lege grupcie i mebris gnat filiu
subm corupcie ex vicitu eius corupcie inest pli omis peates
z p dnr iste penaites i nobis cotecte q ex gcursu duore
tcte vz ppagacois nre z corpcois grupce In xo at secus
Ipe eni neutiq fuit ppagatus nec s ppagatois legis nal
nec h. corpz libidis. sz sp̄ssco adueniens i ipam ugine z ipsm se-
cundas carne eius ab omi feditate corpis purificat, passite
tu reliquit, ex ea at carne sap puris ipe fig di edificat e
corp3 immaculatu z id corp3 vnivit sibi z aie vnit que quid
immunitate huit a culpa z i se z i carne quictas et sic immunitate huit

R[esponsio]

gnagolo
nte ii
Neca gtte
Voluntate assupti
dispensao

ppagacio nre
corrupcio grupce

a reatu culpe sit sed ordine divine iustitie immuni debuisset
a passibilitate miserie. Quod ergo in carne christi remansit penalitas hoc fuit
ex dispensatione ipsius assumentis consurvente simul acceptione illius
anime verbo qui in primo instanti sue creationis habuit usum cognitionis et
placuit ei tali conditioni uniri propter salutem humani generis etc. Patet quod tales defectus
in verbo fuerunt non necessitate conditionis sed voluntate dispensationis. Voluntate namque divina
preveniente sed voluntate creata concomitante. Dico autem ipsos fuisse a voluntate
divina non tamen ab infundente de novo sed tamen a relinquente et
acceptante cum in eius potestate et arbitrio esset defectus illos excludere.
Unde concedendum est vobis quod sit ad partem istam. Ad illud quod non quod primo obicitur in contrarium · 1 ·
quod deus mortem non fecit. Patet responsio quia deus in defectum mortis christi
carni non influxit de novo sed non abstulit cum causam haberet eam a
suo originali principio. Ideo tales defectus non dicuntur esse a voluntate assumentis sicut ab
efficiente sed sicut a suscipiente cum posset excludere. Ad illud quod secundo obicitur quod defectus · 2 ·
non habet causam efficientem sed deficientem etc. Patet responsio quod tales defectus non
habuerunt ortum ab actione dei agentis sed potius ex defectu necessitatis ingenis
conceptis. Magis tamen attribuimus voluntati quam attribuendum necessitati propter hoc quia
illius corporis constitutio plus fuit per virtutem supernaturalem quam per naturalem.
Ad illud quod obicitur quod idem est a natura quod sit naturali ordine etc. Quod illud non habet veritatem · 3 ·
nisi intelligatur ad esse a naturali origine ita quod propterea non sortiatur dictat gratiam
sed et tamen hoc autem defectus infuerunt christo in primo sue originis non tamen
fuerunt secundum propagationem naturalem. Secundum enim propagationem naturalem tales defectus ortum
habent a natura viciata, nunquam natura in illis agit quodam modo naturaliter et quodam modo
viciose, hoc autem non habet intelligi in conditione christi qui fuit preter vicium et supra virtutem.
Ad illud quod obicitur quod christus in passibilitate assimilabatur nobis etc. Quod et si aliquo modo as- · 4 ·
similaretur ei non tamen uno modo et causa respectu diversa. Nam ergo passibilitatem habent
pro reatu peccati originalis ex necessitate conditionis, christus vero passibilitatem habuit absque
aliquo reatu in ipso recepto sed ex sola dispensatione divina. Ideo non
dicimus eum fuisse in christo a natura nec tamen fuerunt eo preter virtutem de natura cum
minus erat tale filium generare. Ad illud vero quod obicitur quod illud corpus fuit · 5 ·
factum quam unitum etc. Quod et si prius fuit secundum rationem vel secundum ordinem intelligendi
tempore tamen simul fuit formatio et unio utriusque. Quia autem secundum formationem et
unionem precessit natura ubi tale corpus formaretur et assumeretur et voluntas
anime utriusque conditata est ideo ex hoc non potest concludi quod defectus
passibilis in carne precessit actum sive impium voluntatis. Corpus enim
ipsius spiritus sancti in virgine quod conceptus fuit secundum voluntatem ubi fecit ipsam carnis
concepcionem et purgationem ab omni fetore propter naturalem quam unire anime
et tali purgatione non debet stare penalitas secundum legem communem secundum quam
immunis a culpa immunis debet esse a pena. Unde quod ipse stringit
quod purgatio sibi stat cum passibilitate etc. Quod et si aliqua purgatio sibi stat possit
cum passibilitate sit purgatio que a peccatis prius preservat sic tamen penalitas
que fuit in christo stare non potuisset cum penalitate nisi intervenisset divina dis-
pensatio et voluntatis christi acceptio. Etc. Patet responsio ad quesita.

Queritur de defectibus a christo assumptis in speciali et circa hoc tria queruntur.
Primo queritur utrum habuit ignorantiam. Secundo utrum habuit tristitiam. Tertio utrum

3° utrum hūit rationem i pº ratione [illegible] / Utrum xp̄s hūit ignorantiam i racionali / et q^o vi-

Circa p^m sic ptr / 7 quitur / p^o aucte dam / Oz scie q hūile et
ignorantie nn̄ assūp^t. lo^r de ūbo incarnato go nā assūpta i
ipo hūit ignorāz ul' fuit ignorans hūit i^r defectum ignor^e. Ite ambo
i j. li. de spū. s. p hūanam imprudentiam. q adhuc nō didicit ignorat
go hūit ignorāz / Ite leo pp̄ i omel' de epyphania. Adorauit
infante i n^o ab aliorz gnalite discretū / s; gnalit^r alij infantes
st ignorantes go 7 xp̄c i sua infanc^a hūit ignorāz / Ite scia inflat
s; xp̄c se sūme hūiliauit 7 defectus illos assūp^t. qui faciunt ad
hūilitē go hūit i se defectum 7 inopiā scie. s; iste defectus e ignorantia
go 7c. Ite xp̄c i sua infanc^a hūit defectum eloquencie. quiuis eet
ūbū patris ut in^te hūanenie i se ondet. go p^i roe quiuis eet
sap^a patris s; hūanam nn̄ debuit hre defectum sap^e. s; hc e ignorantia
go 7c. Ite quiuis xp̄c eet ūtg patris ūtus id q d^t apls j. Cor j.
xp̄m dei ūtute 7 dei sapiam / hūit tn̄ defectum ūtutis ūtus expigencia
hūanē nē. ut i^r. g^o p^i roe q hūit defectum sap^e. Oz q^o assūpto
carnis fuit apls diuine sapie. s; sapia s; q hg nō e prium ignor^e.
go xp̄c nō assūp^t defectum eius qui e ignorantia / Ite xp̄c uenat nos
dore. s; ignorantis nō e doce. go nō debuit ignorantiam assūmere
Ite ulli n^r scienti credendū e / s; xp̄c ad hc uenit i carne ut ere-
deremus ei. 7 ut credendū i eū go ūr q cū sap^a debuit uenire
no cu ignorantia / Ite aīa i^a nō potuit uniri ūbo quod eet diformis
s; diformitas tollit obscuritē ignor^e. go ūr q̄ rp̄gle fuit
xp̄m s; hūanā nn̄ defectum ignor^e assūmere / Ad^o dd q sic d^t m^r
i lra xp̄c nō hūit defectum ignor^e / 7 r° hg e q^r n^c xp̄m decebat
n^c nob expediebat / Ipm nō decebat. q^r aīa eig debuit
ee diformis. at p hc repleta luce sapie / 7 ūtutū iustie
Ignorantia at p̄uo e scie 7 pt ee uia i errore 7 obliquacoīs a
ūtutē iustie. ac p hc xp̄o nō competebat. Nob 7 nō expediebat
quos uenat redimere 7 dirige. Si eīn defectum ignor^e hūisset
nob redimere nescuisset / dirige 7 nescuisset q^r 7 si cecg ceco du-
catū pbeat ambo i fouea cadunt / 7 io n^c xp̄m decebat
n^c nob expediebat q tale defectum assūmeret. Concedē e i^r
xp̄m defectum ignor^e nequaquam i se hūisse / 7 rōes ad hc inducte
sūt concedende / Ad ^m quo q o^r de dam q assūp^t nn̄ hūile et
ignorantie. dd q ignorantia 7 hūilitas nō attribuunt^r nē assūpte
roe illig sūp^r nē q fuit ūbo copulata i unitē p^e. s; q^m ad
alias nās q^rsiles i spē. q. d. assūp^t nn̄ nāam q e ignorans
nō i xp̄o s; i nob / Ad i^o ambo. q dd xp̄m ignorare q nō di-
dicit dd q q^rda e scia simp^r notic^e. q^rda experiencie. Ambrosius at
nō lo^r i^t de ignorantia. put d^t p̄uonē cg^lz scie s; put d^t p̄uonē ex-
piencie. s; q i ptib; determinatu e / Ad 3^m q o^r de leone pp q
infas e i n^o cat ab ao^rz gnalite discretio dd q leo pp lo^r q^m ad

S^e R^o

Ignorantia

1

que exotice apprebat Ita quoniam ad ea que intrinsecus latebat in multis
ab alijs differebat / Ad id quod obicitur quod scientia inflat dicendum quod est loqui de
scientia prout est absque caritate vel prout est caritati coniuncta Si prout est a caritate
diuisa sic dicit apostolus quod inflat. Si autem prout est caritati coniuncta sic non
est nata ad inflacionem sed pocius ad virtutem et edificacionem et etiam
ad humilitatem Ex cognicione enim dei et sui consurgit perfecta humilitas
et hoc modo fuit in christo / Ad id quod obicitur quod in christo fuit defectus eloquencie
ergo similiter et sapiencie dicendum quod non est simile quia in defectu eloquencie sicut in alijs
infirmitatibus infantilibus manifestabatur veritas nature assumpte, defectus
autem sapiencie intrinsecus latet ideo ad nichil valuisset si in christo fuisset et ideo
non est simile / Ad id quod obicitur quod christus dicitur virtutis habuit defectum virium
dicendum quod non est simile tamen quia defectus virium exotice apprebat sicut in
carne erat / defectus vero sapiencie intrinsecus erat in anima que ad vnionem sui
cum verbo a primordio debuit esse perfecte disposita / tamen et quia defectus
virium est magis conueniens virtutis Non sic autem defectus cognicionis
quia pocius impedit, ideo non est simile huic inde //

Sequitur vtrum in christo fuit passio tristicie / Et videtur quod sic Matthei xxvj.
Tristis est anima mea usque ad mortem. Si ergo veritas scripture
dicere non potest videtur quod naturalis tristicia erat / Item christus fleuit super
ierusalem sicut dicitur Luce xix. Sed fletus signum est interioris meroris
ergo si christus vel fleret per duplicitatem naturaliter habuit in se affectum tristicie,
Item christus amabat et desiderabat nostram salutem / sed qui amat ad
tristiciam de eius amissione ergo cum christus viderit multos salutem
suam neglegere videtur quod pre eis verum fecit in se affectum tristicie / Item
quanto sit in aliquo maior amicicia proximi tanto magis compatitur
afflictis / et quanto magis intrinsecus compatitur tanto magis merore
afficitur / sed christus habuit in se habundanciam amicicie proximi ergo videtur quod in corde
vehementer naturaliter et intense habuit passionem tristicie / Sed contra Ysaie 21.
Non erit tristis neque turbulentus. dicitur de christo. ergo christus neque turbacionem
neque tristiciam habuit in se / Item prouerbiorum xij. Non contristabit iustum
quicquid ei acciderit / Sed christus fuit iustissimus. ergo videtur quod christus de nullo
debuit accidente fuit contristatus / Item seneca pluribus in locis dicit quod tristicia
non cadit in sapientem / et fundatur super racionibus est quia virtutem nichil potest
ledere sicut nichil potest ea auferre ergo si christus vere sapiens fuit et virtute
incorruptissima habuit videtur quod passionem tristicie in se non habuit / Item neque
tristaretur nisi de eo quod fit contra voluntatem suam / sed contra voluntatem christi nichil fieri potuit
quia in omnibus impleta fuit. ergo non videtur quod in se naturaliter tristiciam
habuit / Respondeo dicendum quod absque dubio sicut dicit magister in littera et textus etiam
ewangelij confirmat quod in christo fuit vera tristicia / non tamen omni modo quo in
nobis est Est enim quedam tristicia que est preter racionem impeditur et tristicia
que est contra racionem inducens veniens et est tristicia que est subita racionem impediens et
inducens et alia tristicia preter racionem impetum que consurgit ex quadam naturali et supernaturali
sicut motus primi et hec quidem communis est sapientibus et insipientibus et bonis et malis.

Con[tra]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

R[espo]n[si]o.

Tristicia
preter
Contra
Secundum

Illa vero tristicia est que voluntati inditur vt tamen in quo subiectum sustinatur non tamen turbat
sed et perturbat. Illa autem est que voluntati imponitur et inditur quoniam quibus contristatur
voluntas ducitur et suadetur ipsum tamen et taliter super aliquo debere contristari.
Dico ergo quod in christo fuit tristicia tamen isto 2° modo / quod de non contristatus fuit
nisi secundum quod dictabat ei voluntas / et hoc idem innuitur Jo. xi. ubi dicitur Jhesus autem
infremuit spiritu et turbavit semetipsum / In quo ostenditur quod turbo et
contristatio voluntati non tamen presidebat sed subiacebat / omnibus autem duobus
tristicia voluntati non fuit in christo contristatio. Et per hoc patet responsio ad vobis ad utramque
rationibus non fuit in christo contristatio. Nam vobis ad primam partem procedunt de contristacione
parte adductas / Nam vobis ad primam partem procedunt secundum primum modum / et hoc patet dis-
secundum 2m modum / vobis vero ad oppositum procedunt secundum primum modum / et hoc patet dis-
currenti per similitudines. Cum enim dicitur ysa. Non erit tristis neque turbulentus hoc non
excludit quamcumque contristationem sed contristationem perturbatam / Ad 2 cum quod dicitur in principio
Non contristabit iustum quicquid ei acciderit non intelligitur de contristatione que statum mentis
concutit. Non de ea contristatione qua quis contristatur compaciendo aliis vel et re-
fugiendo aliquod malum illatum est. Ad 3 cum quod dicitur Seneca intelligitur de
Seneca enim non vult probare quod contristatio turbans non sit in sapiente sed quod
non sit in sapiente tristicia perturbans / perturbo autem dicit deflexionem
voluntatis ab equitate / et hoc modo sapiens non tristatur nec turbatur. Non
at omnem secundum quod sapiens non turbetur / hoc enim quod est impossibile in aliquo
reperiri et per nec turbari vel non contristari de quibus homo debet. Non est
sapientis sed pocius dementie cum dicat apostolus Ro. xii. gaudere cum gau-
dentibus et flere cum flentibus / Ad 4 non quod obiicitur quod non quod non est pro eius
ad quod hoc verum est de non voluntate ablata. Non autem verum est de non
contristatio / tristicia autem in tamen surgit de
substancia / vel de non contradicta. Sed hec non aliqua deviatione sic melius manifestabitur
non voluntate ablata sed vero secundum aliquas diversitates sic melius manifestabitur
inferius cum agetur de non christi / passio vel affectio vero est quod vi-
cerio loco queritur utrum in christo fuit / In quacumque est ponere zelum
Vindicte est ponere motum ire. Sed in christo fuit zelus vindicte
sicut patet quando eiciebat vendentes et ementes de templo, ergo vi-
detur quod habuit in se affectionem ire / Item detestatio non est absque quoniam ira
quod habuit in se affectionem ire / Item detestatio non est nisi de
malo / sed in christo fuit mali detestatio perfecta ergo in christo fuit passio
que est ira / Item sicut voluntas ordinatur ad distinctionem sic irascibilis ordi-
ad iram ergo sicut in christo ex parte voluntatis fuit usus prudencie. sic ex
parte irascibilis fuit affectio ire / Item plus competit ira statui
innocencie quam statui presentis vite sed dubium in die iudicii irascetur mal-
ut sepe in scriptura dicitur, ergo multo fortius affectum ire habuit in statu
viatoris / Sed contra quod scriptum est Job. v. virum stultum interficit iracundia.
Ergo ira perimit oculum mentis excecat. ira per zelum turbat
sed oculus mentis in christo non excecari potuit nec perturbari cum ipse
esset in continuo usu contemplacionis, ergo non videtur quod in eo aliqua affectio
ire fuit / Item Damascenus diffiniens iram dicit quod ira est incendium lesionem con-
cupiscentis vel quod ira est desiderium repunitionis / sed in christo non fuit
lesio concupiscencie amor vindicte / ergo non in eo fuit passio ire

Ite x̄ fuit ita pfte mitis sicut et humilis / s3 i xo ita fuit pfta hu-
litas q n̄a fuit sup̄a / g° ita fuit pfta masuedo q n̄a ira
Ite ira h' mm e accesio sanguis cc cor h' q mult phc et dam
ex euapiacoe fellis / g° si hc dt pacz feda que ht secu
inquietatom et ptur̄bom quictu · vi q tc pad i xo no sit
ponenda / Vn° dom q ira vno° dt pure affcom et dd ira
affcus detestacois aliq mali at appti° mali / Alio° ia
dt affcm cu pca et ira ht inquietatom et pturbacom
annexa / hc at pt cc i tpa dua / qr a ptur̄bo i° sory tangt
pos infiores / s3 ad° tangt ocl'm ment ad tpe turbando
s3 no exa° / ad oclm ment attingit ym pturbando et ob
nubido Et sic hc motg ire i quadrup° dua repit · h' q col-
ligt ex dcis scorz / Vno° pure dt affcm detestacois / et hc
mo potuisz cc i ada i statu innocen / Alio° dt motu detes-
tacois cu inquietaoe et ptur̄boe pts ssitiue sine aliq ptboe
ment / et hc mo fuit i xo affcio ire / Sic em dt crwy infredo
cotur̄bat semetipm / Zo° dt affcom detestacois cu gmo° e
et ptur̄boe no sorij pts ssitu s3 et rois ad tpc / et hc mo repi
i viris iustis / qui irascur ira p zelu de quo dt gg q inde
ments turbata pficit ut clarescat sic oculg p colliriu i
missu ad tpc turba · ut pmom clarior efficiat / 4° ira
dt affcm destacois cu gmocoe ssitiua et et ments ita q imo°
e ht secu ptur̄bom ments annexa · ut ad i°az e ordiata
et e ira p viciu et repi i pcco° et pbie a duo / et p hac
distinco pz rn° ad qom et ad rcs ad utraqz pte / Quoda eni
mo fuit i xo pa° ire sine affcio ire vz put dt affcm de-
testacois et gmocom pts sent / q tn subiecta e rou / et pc pce-
dut rcs ad pma pte inducte pbates affcom ire i xo
fuisse ut aspicit pz et io st cocede / quoda at mo no fuit
vz put dt ptur̄bom oculi mental / et put dt affcm repiutes
inqm e affcus e ex libidie vindice no ex zelo iusticie
sic em e pa° ptur̄babs / et hc mo pcedut due pme rcs ad
2az pte et p siaz ira viij cocludut et cocedi put / Ad e quo
qr i xo n̄a fuit sup̄a · g° n̄a debuit cc ira qr fuit pfcus i
masuetue sic i humilitate / Dr q no e simile qr supbia dicite
nomnat viciu et io ssp o° ht cu humilte / et p no pt stare cu
pfta humilte Ira at no ssp nomat viciu ymo et nomat ircre
io no sic o° ht cu mansuetue et ppr hc no sr q si fuit pfte
masuetudis q ppr hc no huit affcom ire / Ad e q o° q ira e
ex accesioe sanguinis cc cor · dm q e vij e i nobs quia rao
repugnt sp et ssitua rou · qui no tn huis corez penalitas
ymo et fedil · hc at no oz cc i xo / si q bn dicit i xa fuisse ocom

sag.

ffo
. . Ira

|

s(ed) moderate no(n) in(ter) ee ingens. Et p(ost)o q(ue)rit(ur) de h(oc) q(uod) d(icit) Simpla
i(n)s(u)p(er) te ista s(un)t (con)ueb(us) et l(ite)ram accepit ille vetustatem ut n(ost)ram
duplam (con)similet. V(idetu)r e(ni)m h(oc) ingenu(m) ee d(ict)um, q(ui)a simile no(n) (con)suit(ur)
duplo et (con)simile (est) uno modo auge(tur); (er)go vetustas n(ost)ra no(n) (con)suit(ur) p(er)
p(er) sim(ilem) simile uno modo auge(tur); (er)go vetustas n(ost)ra no(n) (con)suit(ur) p(er)
vetustate (Christi) assumpta. P(raeterea) q(uod) (con)suit ad e(ss)e (con)potentis; (er)go si vetus
tas (Christi) (con)sump(si)t n(ost)ram, p(ro)p(ter)ea debuit ee dupla vel n(ost)re q(ua)n
n(ost)ra dupla vel sue. P(raeterea) vetustas (Christi) no(n) (con)sump(si)t n(ost)ram n(isi) p(er) mo
m(en)ti s(ed) m(er)itu(m) d(ebe)t co(m)mensurari p(re)mio; (er)go n(on) simpla n(on) dupla
debuit ee vel n(ost)re s(ed) eq(ua)lis. R(espo)n(si)o d(icen)d(u)m q(uod) tam pena q(uam) culpa
ad veterem ho(min)em p(er)tinet q(ui)a i(n) p(ri)ma(ri)a (con)dic(i)one ho(mo) fuit c(ar)e(n)s
absq(ue) culpa et pena; et s(ecundu)m h(oc) duo i(n) nob(is) e(st) dupl(ex) vetustas; i(n) (Christ)o
a(utem) fuit pena sine culpa, et i(de)o vetustas simpla fuit ei(us) pena
i(n) g(e)n(er)al(i) et p(ro)p(ter) p(ro)p(ter) pena(m) (Christi) cu(m) g(ra)t(ia) nob(is) in(cor)bam(ur) lib(er)ari a culpa et pe
na q(uod) vetustas pene iuncta no(min)atu(r) (con)ue(n)t(ur) (con)suit duplice vete(rem)
salua oppone saluata n(ost)ra debita p(ro)porc(i)o(n)e i(de)o lib(ru)m Aug(ustini)
i(n) l(ite)ra v(ir)i e(st) et v(ocis). Ad i(d) (er)go q(uo)d o(biicitu)r q(uod) vetustas no(n) oppo(nitu)r vete
i(n) l(ite)ra v(ir)i e(st) et vo(cis) sui oppo(nitu)r tu(m) voc(e) no(min)at(ur) (con)ue(n)te (con)uincte et p(er) h(oc)
d(icen)d(u)m q(uod) v(ir)i e(st) v(oc)e sui(s) oppo(nitu)r tu(m) voc(e) no(min)a(tur) (con)ue(n)te (con)uincte et p(er) h(oc)
p(ate)t sequ(en)s q(ui)a voce (con)ue(n)te (con)uincte i(de)o vetustas simplex excedit
n(ost)ram dupl(i)ce(m) p(ro)p(ter) h(oc) e(ni)m q(uod) (Christu)s (con)i(un)ctu(m) h(ab)uit no(n) ad mensura(m), p(re)te
nob(is) u(e)n(i)t lib(er)ac(i)o(nem) a pena et a culpa. Ite(m) q(ue)rit(ur) de h(oc) q(uod) d(icit)
h(ab)es defectib(us) assump(ti)s ad (con)uersio(ne)m n(ost)re h(um)a(n)it(atis); q(ui)a si isti defectus
no(n) s(un)t de i(n)t(egrita)te h(um)a(n)e n(atu)re n(on) faciu(n)t ad n(ost)re h(um)a(n)itat(is) (con)uersio(nem); q(uod) a(utem)
no(n) s(un)t ad i(n)t(egrita)te(m) h(um)a(n)e n(atu)re o(stenditu)r a(uc)to(r)i(tat)e tali r(ati)o(n)e h(um)a(n)a n(atur)a p(ri)mo e(st)
na(tur)a s(ecundu)m statu(m) carnis et inte(rio)rib(us) s(ed) isti defectus no(n) co(m)petu(n)t ei
s(ecundu)m statu(m) inte(rio)rib(us) (er)go no(n) s(un)t de i(n)t(egrita)te h(um)a(n)e n(atu)re. Ite(m) (Christus) p(ro)p(ter) n(ost)r(am)
h(um)anitat(em) o(stenditu)r et tu(m) ip(s)is ap(osto)lis defectib(us) et peccat(is) no(n) (con)u(er)
siam h(um)a(n)itat(is) (er)go no(n) u(idetu)r q(uod) h(uius) defectus faciu(n)t ad i(n)t(egrita)te(m) h(um)a(n)e n(atu)re (con)t(ra)ri(um) o(m)n(ium)
R(espo)n(si)o d(icen)d(u)m e(st) q(uod) e(st) (con)uenie(n)s i(n)t(egrita)te h(um)a(n)e n(atu)re simp(lici)t(e)r u(e)l s(ecundu)m statu(m); dico
(er)go q(uod) h(uius) defectus assumpti fueru(n)t ad (con)u(er)sio(ne)m n(ost)re h(um)a(n)itat(is) s(ecundu)m
statu(m) cor(poris) a(n)i(m)al(is) et (Christus) nolebat (con)uide(re). Voluit e(ni)m se nob(is)
(con)formare in similit(udine)m cu(m) ho(m)i(ne) fr(atr)ib(us) (con)u(eni)t d(icit) ap(osto)l(us) et h(ab)itu i(n)ue(n)t(us)
e(st) ut homo. Ad i(d) (er)go q(uod) o(biicitu)r q(uod) istud no(n) fa(ci)t ad (con)u(er)sio(ne)m n(ost)re
h(um)a(n)itat(is) q(ui)a no(n) e(st) de i(n)t(egrita)te h(um)a(n)e n(atu)re d(icen)d(u)m q(uod) f(ir)m(um) e(st); ad e(ni)m (con)u(er)sio(n)em
alicui(us) statu(s) h(um)a(n)e n(atu)re p(ote)st ee (con)u(er)sio(n)e(m) u(e)l act(us) cu(m) magna
p(ar)te (con)sunt ad cog(nitione)m q(uod) q(ui)d(em) e(st) q(uo)mo(do) no(n) sint de ee(ntia) u(e)l
Ad ulti(mu)m p(ate)t u(er)itas p(er) ea que d(i)c(t)a s(un)t. Ite(m) q(ue)rit(ur) de m(e)tu i(n)f(ir)mitat(is)
a(uc)t(orita)te q(ui)b(us) adducit i(n) c(apitu)lo. Creveda t(ame)n reperi(tur) i(n) s(e)c(un)do u(er)b(o) te(r)
te u(idetu)r e(ni)m q(uod) e(st) a(uc)to(r)i(tat)es (Christu)s dicat q(uod) duc(tor) (Christ)us no(n) timuisse.
Scrib(itur) e(ni)m i(n) Jo(hannis) iiii(o) p(er)f(ec)ta caritas foras mittit timorem, s(ed) (Christus)
p(er)f(ec)t(issi)ma h(ab)uit carit(ate)m (er)go nu(m)q(uam) i(n) eo i(n)t(er)ior fuisse. Ite(m) Aug(ustinus) li(bro)
lxxxiii q(uaestionum) q(uaestione) ... p(er)f(e)c(t)io(n)ib(us) e(st) n(on) u(er)ior; s(ed) i(n) (Christ)o fuit su(m)ma p(er)f(ecti)o (er)go
nu(m)q(uam) o(mn)i(n)o fuit i(n) eo tior. Ite(m) n(on) timet q(uo)d p(otes)t effugere s(ed) (Christus) certus erat

omnem penam se posse effugere ergo nichil quod non timebat. Ad secundum dicendum quod timor
est in triplici differentia: quidam enim est conuictus, quidam libidinosus, quidam natu-
ralis medius inter utrumque. Timor autem conuictus est in triplici differentia: quidam est
timor pene, quidam est timor offense, quidam reuerencie. Prima et secunda
differentia non fuit in Christo pro eo quod perfecta caritas foras mittit timorem ut patet.
Sed tercia differentia fuit in Christo quia sic a perfecta caritate non expellitur
sed potius consummatur secundum illud Ysaie xi: Replebit eum spiritus timoris domini; et secundum illud psalmi:
timor domini sanctus permanens in seculum seculi. Et per hoc patet responsio ad primum obiectum.
Est et aliquis timor libidinosus et iste similiter in multiplici differentia est quia est timor
mundanus et est timor humanus et neuter istorum fuit in Christo nec est in uiro perfecto.
Et ut vult albertus augustinus quod secundum perfectionem omnibus est nullus timor. Et per hoc patet responsio
ad secundum. Est iterum timor in triplici differentia timor scilicet naturalis et iste est in triplici
differentia: quidam est contrarius preueniens rationem, quidam contrarius subiacet
rationi, quidam non impugnans propter rationem, primus timor est nec contrarius et quodammodo
inordinatus. Secundus et tercius non est nec contrarius sed tamen ordinatus, quamuis in Christo
quamuis esset defectus passibilis non tamen fuit defectus inordinationis
et incongruitatis. Et huiusmodi est quod fuit in eo timor medius non secundus vel tertius.
Et per hoc patet tertium obiectum, patet et auctoritates quia licet dicant
Nam omnes
et auctoritates que dicunt Christum non timuisse hoc dicunt non quia uelint a
Christo omnem timorem remouere tamen auctoritas ysaie dicat contrarium
sed quia non fuit in eo timor qui rationem eius preueniret vel rationem eius per-
turbaret. Securissima enim fuit et bene nouit quod nec potuit euenire
vel inferri quod ipsa prius non desideraret et uellet. Item quid de hoc quod dicitur
de constantia quod est sed non passio eius durat autem quod uerum passio est ex hoc
enim multi dicunt quod in Christo fuit propassio. Ezechielis super li viii dicit glossa
quod propassio est subitus motus animi ex ratione non consentientis sed tamen motus est
ueniale peccatum secundum quod ipse inuenitur et iste non fuit in Christo ergo propassio
non fuit in eo. Item subitum est id quod preuenit iudicium rationis et quod est ex
surrepcione sed Christus non per surrepcionem egit non ergo habuit ipse motum
subitum et nec propassionem. Item Christus timuit mortem non absolute quia
preuidit eam sed non preuidit eam nisi secundum rationem ergo timuit eo timore qui est
secundum rationem et iste timor est passio non propassio ergo non fuit uerum in Christo.
Ad primum dicendum quod propassio secundum generale nomen sui acceptionem dicitur esse passio
diminuta. Sed autem est ea que consistit in ratione ut non est ista propassio dicitur
passionum partis sensibilis et uirtutis naturalis et hoc modo multi dicunt. Et dicunt
huius passiones esse in Christo. Erat enim ex ea contrarius non rationis
propter magnam rationem. Ad id uero quod dicitur quod diffinitur propassio quod est motus
subitus dicendum quod ibi diffinitur propassio secundum quod est in nobis in quibus contrarietas nostra
preuenit iudicium rationis; in Christo autem non fuit hoc, et ideo patet uerum ad id duo que
post obiciuntur. Ad id uero quod obicitur quod timor mortis non potuit esse nisi in
ratione dicendum quod ratio preuidens mortem instantem fecit ymaginationem mortis in
ipsa parte sensibili qua quidem sensualitas mota fuit et horruit mortis
contussa. Et si tu dicas quod hoc non est ordo cognitionibus dicendum

a vo(lun)t(at)e ad s(e)n(s)ualitate(m). Dom(inus) q(ui)a e(ra)t v(ir) i(n) nob(is) i(n) quib(us) e(ss)e(n)tia p(er) acquisitio(n)em
ab inferiori i(n) (Christ)o at(tamen) aliter e(ss)e potuit qui fuit plen(us) s(cien)tia. Et i(de)o
fuit o(mn)i(n)o p(er)fecta virium inferior(um) ve(ro) superior(um) q(ui)a nob(is) ipsi ymagi(n)i
possum(us) q(uan)d(o) volum(us) q(uonia)m ni(si) no(n) possum(us) q(uan)d(o) nolum(us) sentire
exti(n)g(uere) et ita timor i(n) (Christ)o de morte futura potuit e(ss)e i(n) p(ar)te s(e)n(s)ualitatis
ut ni(si) to(tum) s(ecundu)m s(ancti)or(um) et magistrum possit et debeat dici p(ro)passio etc.

Dist. xvi.

Verum magis movet ad difficiliore(m) assu(m)u(n)t q(uaesti)o(n)em etc. Cu(m) s(u)p(er)i(us)
egit m(agiste)r de passibilibus i(n) (Christ)o rep(er)t(is) i(n) quada(m) g(e)n(er)alitate. i(n)
hac at(tamen) p(ar)te specialiter descendit ad determinandu(m) de dolore
passione et passibilitate. Divi(ditu)r at(tamen) p(ar)s ista i(n) duas. i(n) quar(um) p(ri)ma
inquirit utru(m) p(ro)p(ri)e dolor(is) fuit i(n) (Christ)o s(ecundu)m m(agis)t(ru)m. i(n) 2a vero utru(m) fuit i(n)
eo s(ecundu)m patiendi n(ecess)itate(m), ibi: Hic oritur q(uaesti)o ex p(re)dict(is) etc. Vel s(ecundu)m q(uo)d (Christ)u(m)
p(ri)ma p(ar)s divi(ditu)r i(n) p(ar)tes tres. i(n) q(ua)r(um) p(ri)ma pot(est) m(agiste)r dubiu(m) c(ir)ca passione(m)
i(n) 2a vero subiungit verba
doloris i(n) (Christ)o que ex verbis Hylarii h(abe)t ort(um). i(n) 2a vero subiungit verba
Hylarii q(ue) videntur e(ss)e dubia, ibi: Ait enim sic Hyl(arius) i(n) x li(bro) de Tri(nitate) etc. i(n)
3a vero i(ll)a verba explanat, ibi: Audisti lector verba Hyl(arii) etc. Sic p(ar)s i(n)
qua agit de patiendi n(ecess)itate tres p(ar)ticulas h(abe)t. i(n) p(ri)ma mo(vet) dubiu(m).
i(n) 2a vero ponit determinatio(n)e(m) illi(us) q(uaesti)o(n)ib(us), ibi: Ad q(uo)d dici p(ot)est (Christ)um no(n) etc.
i(n) 3a vero subiungit quoddam dictu(m) no(ta)b(i)le ad maiore(m) p(re)dicti explanatio(n)e(m),
ibi: Et e(st) hic notandu(m) (Christ)u(m) i(n) o(mn)i statu ho(m)i(n)is etc.
Ad intelligendu(m) at(tamen) h(an)c p(ar)te(m) incidit hic q(uaesti)o de passione doloris i(n)
(Christ)o etc. q(ua)m p(ro)ced(unt) q(uaerun)tur duo. P(ri)mo enim inquirendu(m) e(st) de pa(ssione)
doloris put(a) respicit a(n)i(m)am et carne(m) g(e)n(er)al(ite)r. 2o vero put(a) respicit a(n)i(m)am
sp(eci)al(ite)r. Circa p(ri)mu(m) q(uae)ru(n)tur tria. P(ri)mo q(uae)rit(ur) de doloris i(n)t(er)iori. 2o vero de do-
loris acerbitate. 3o vero de dolendi sive patiendi n(ecess)itate.
Circa p(ri)mu(m) sic p(ro)ceditur et q(uae)rit(ur) utru(m) i(n) (Christ)o fuit vera passio doloris.
Et q(uo)d no(n) v(idetu)r. Psalmus: Vidim(us) eu(m) novissimu(m) viror(um) viru(m) dolor(um)
et scie(n)te(m) infirmitate(m). S(ed) co(n)stat q(uo)d no(n) intelligit p(ro)ph(et)a de s(cien)tia simpl(icis) noti(tiae)
g(ra)o intelligit de s(cien)tia exp(er)ie(n)tie. Ergo vere exp(er)t(us) est passiones doloris.
Item i(n) p(salm)o e(ius) d(icitu)r i(n) p(er)s(ona) (Christi): Ego sum paup(er) et dolens. S(ed) (Christ)us vere fuit
paup(er) et mendicus t(em)p(or)alit(er). Ergo vere dolore fuit afflictus. Item a(n)i(m)a co(n)-
iu(n)cta cor(pori) passibili vere dolet cor(pore) patie(n)te. S(ed) a(n)i(m)a (Christ)i iu(n)cta fuit
carni q(ue) no(n) t(antu)m fuit passibilis ymmo et passa. Ergo vere dolore fuit
p(ro)pessa. Item satisfactio s(ecundu)m s(an)c(t)a(m) e(st) p(er) pena(m) doloris. S(ed) (Christ)us v(er)acit(er) satisfecit
g(ra)o v(er)acit(er) doluit. Item no(n) e(st) magis (Christ)i h(or)re(re) patiendi. i(n) a(n)i(m)a passione
q(ui)a vere la(n)guores n(ost)ros ipse tulit et dolores n(ost)ros ipse portavit
que vere infert dolore(m). S(ed) p(ar)ata (Christ)us multu(m) co(m)meda(tu)r ex tol-
lera(n)tia passio(n)u(m). Ergo m(anifestu)m q(uo)d (Christ)us v(er)u(m) dolore(m) i(n) semetipso p(er)se(n)sit.
Item a(ni)m(a) v(er)e patiebat(ur) et dolebat. Ad no(n) si sic h(abe)re(t) p(ro)poitu(m) si no(n) v(er)e
patiebat(ur) et videbat(ur) pati. Ergo seducebat oculos sp(ec)tantiu(m) i(n) sua
passione p(ro)p(ter) q(uo)d i(n) q(ua)ntu(m) a(ni)m(a) opone(re)t. Et Sic h(abe)t to(tum) e(rr)o(r)e(m) Manicheor(um)
et e(ius) miracula f(act)a et fides (Christ)ianorum p(er) o(mn)ia. Si e(r)go hoc s(i)c (sic) stat
erronea restat etc. S(ed) (contra) Hyl(arius) i(n) x li(bro) de T(rinitate): (Christ)us corpus sine se(n)su pene

vi pene i se desementis extrep; sz unus dolor no e sine sensu pene
go i xo no fuit unus dolor. Ite drog ad iohem cuntra absit
ut ego ita insaniam ut creda scos ad pati sz corpus passiones
sorum mediante ipos sentire credo. Si go hc virum e sti no senciunt
passionem tu h mdirum no go h experiencia go paciendo no hunt
dolore vir. go multo forz u sauis scorum. f. e. Ite moyses ie-
iunavit xl. diebz et xl noctibz sine aliq corporis lesione
pp. contia contemplonum. Si go pfcta contemplonis aufert
passionum et sensum. pi r. ui q aufat sensum doloris i carne passibi.
sz i xo fuit contia conteplo et pfcti ma go ui q na fuit i eo do-
loris exprions. Ite roe ui na agens pstator e paciete et na
assupta pstator e omi ao go no ui q aliq na possit affligi
ut ledi. Ite rcs q e ablata lesionibz et doloris passioi doloribz no
e subita; sz manus xi curavit alienos dolores solo tactu go ui
q irm dolore potuit pp pti. Ite si anima xi ponet i infinu
q irm dolore potuit. Ite si anima xi poneretur i inferno
ab ignibz no cruciaret. q no he i se cam p qua debeat
dole go si anima xi nulla cam passioibz i se hebat ui q irm
dolore senciebat i carne quamuis passibi. Si go dolor e pao
ppia anime p qu carnis sit dt aug ui q i xo no fuit do-
lor unus. Ru. dd. q albz dum sit cirum dt et fides catoca sentit
na dolor pa fuit i xo. i xpo em fuit caro passibi et pforata
fuit et utq senciebat sz qua anima copat cor leso. qui e h duo
vir dolore faciunt f. na lesio et unus lesionis sensus. et h duo ne
fuit i xo indubi co e qu i xo fuit na dolor passio-
vt amsi ab alio diceat h q quida hetici duc e error antiqus
sarracenorz. q xo et si videtur pati et dole no tu uacat hunt
dolore et passionibz sensum no solum enacuat fide xi et xi cirum
sz et enacuat redeptionem nram et dt xpm no ee xpm. Du em
dt xpm uacat no fuisse passu dt xpm no satisfecisse ac p hc
no grg huam ee redeptum; Du no dt xpm simulasse se pati
dt xpm mediatore ee et ita u ne fuisse di filiu. n dd inveni
et ita ut mediatore sz pog deceptore. Et p qui duc xpm
ng uacat doluisse ut passu fuisse, et si videat xpm honore s
ut blasphemat xpm impyssime. Honees go pbatis xpm
uacat doluisse sit conde. Ad id q fo o de auctore hyl trip
vnd. q quida em duc hyla uba illa retctasse. Vn audivi pi
sumse epm quillz vefre se libz illig retctarois vidisse
et plegisse. Aliq pt dici q hyl i ubo pdco et i alys ibm ponit
no excludet sensum dolor a xo h huam ui sz h diuam. Vn
uba ica vefenda st ad xpm, et hc quid cosit. q sit dt co
hyl intelligeru drons exptais e assumenda dd hyl i ub p
missis excludere no it errore arrij qui dicebat xpm h se totu
passu fuisse. Zoo vu q hyl no mult ondere xpm no hausse vu
dolore sz no hausse cam dolors, et hunt quidm mom solumdi

minuit m i lra z satis e voca s q i expone lre meli appebit
Ad duo q o de aucte dyo s. dm q dyo no noluit dice n
sit q btus Ioh z alij sci no expiren dolore i tormetis s
mult comedac costatia metis q no magis comouebat ex
expien sensus qm comoue ex sola cosidacoe z mdicia vo
Ad id q o de moy. dm q z si dultedo cotemplois quoda
ipm reficeret z a sensib extiorib abstraheret a deo ut naleb
ipm refect z a sensib extiorib abstrahet a deo ut nales
utute quoda cospuet ut noita cosumient. z cibu re
quirent. tn q tato tpe ieiunauit sine aliq sui lesione
hc fuit p spale bnfiu z diuinu miraclm. z io hc no ht locu i
pposito, q xc i pace sua no exstauit mala poe s pos usq e
arrnis patie, Ad id q o q na ages psectior e paciete. dm
q d no oz nec q sit vin simpr s scdm aliqua codoin
q em lapis ledit pede no oz q lapis sit nobilior pede
s suffit q excedat i aliq codone ut pote i duricia z solitie
z e i pposito. quuis em clauus no eet nobilior carne xpi
erat tn durior z solidior, Et si tu obicias nd de aia. qe
no possit pati dm q aia paciebat p accns s copaciendo car
Vel s aug i vi musice aia fuit occom paciendi ex carne
yuitu pati ex se occoe accepta aliunde pt z dici q d ulu
ht mtg s institucom ne no s dispencoz mie z puinciaz instie
quoz pmi respit aiam xpi reliqm aiam pcatricem sicut i xplin
z iiij. li. hr expsse, Ad id q o q maius xpo fuit euacia dolore
dm q hc fuit utute latetis diuinitatis z h utute cocedo bu
q pati no potat nc dole, ex hc tn no se q si sit dolor
expo, erat em ad utq cata s qua dolere potat. s po aie
sitiua, Ad id q o q aia pet no pateretur i inferno dm q necesse
q aia pet pg purificatoz pfectam no e passibl ex ca ppa
nc ex dispesatoe diuina ppr salutem aliena. Non sit at est de
aia xpi q dispencoe z nore passibile huit cu carne passibili co
iuncta fuit. sicut ex lrde pret hitu fuit

Scdo quia de dolore acbitate z e quod utrum i xpo fuit dolor
acbirrimus Et q n treni j. O uos omnes qui trans p viam at
tendite z videte si e dolor sicut dolor meus, hc dr i p xpo ut q aliq
dolor heat illi equari. Ite i ps. omnes fluc. t. induxisti sr me
dr i p xpo s no omnes induxit qtm ad nacione ergo omnes
induxit qtm ad equivalenciam ul acbitate. Ite roe ut q quato
coplexio nobilior e tato pacit dolore i ea e acbior, Sz xpc
nobilissima huit coplexionem. Nobilitas em coplexionis inm
nobilitati anime, ergo cu xpc nobilissima aiam huit, huit ergo i paciendo
maxima dolorem afflictionem. Ite quato sensus tactus e vivacior
tato dolor qui e s sensum e acutior, unde i illis membris i quibus viget
sensus tactus e dolor acutior, s i xpo fuit sensus tactus vivatissimus

prudentissimus enim aliquis est homo dicit philosophus et inter omnes christus tamen fuit optime
dispositus ergo dolor quem sustinuit super omnes dolores fuit acutissimus
Item quanto magis est bonum quod amittitur tanto maiorem infert dolorem
ei qui cognoscit et habet usum rationis sed vita christi erat nobilissima et preciosissima
vita pertinebat ergo dolorem illi anime acutissimum inferebat
Item tanto pena est acerbior quanto velocius virtute non deficit.
maxime vero aliquod membrum precellens in corpore sed christus in anima compassus
a deo cito fuit mortuus ut etiam mirare pilatus ergo videtur quod dolor
eius acutissimus fuisset. Sed contra hoc obicitur primo a parte generis pene quia pena
ignis acrius affligit quam pena crucis sed laurencius et vincencius
expositi fuerunt in igne ergo videtur quod maiorem dolorem sustinuerunt quam christus
Item hoc ipsum ostenditur a parte voluntatis paciendi quia quanto aliquis magis desiderat
pati tanto minus dolet in paciendo. Sed christus vehementer desiderabat pati
pro genere humano sicut dicitur in luce xij baptismo habeo baptizari et quomodo coartor
etc. ergo videtur quod dolor eius valde parum de acerbitate habuit. Item hoc ipsum
ostenditur a parte adiutorii quia quanto homo maiorem habet caritatem tanto facilius
aliquis sustinet cruciatum pene. Sed christus maxime caritatis fuit ergo facillime
tormenta portavit ergo valde parum doluit. Item hoc ipsum videtur a parte
boni amissi quia quanto magis est bonum quod perditur tanto maior dolor
est ei qui amittit. Sed peccator perdit deum qui est magis bonum quam sit
vita ista corporalis ergo videtur quod maior sit dolor in vero contrito et penitente
quam fuit in christo paciente. Item hoc ipsum ostenditur a parte recompensationis quia
quanto alicui sit maior et melior compensatio de bono amisso
tanto minor est dolor. Sed christo pro dolore passionis corporis vite
sue restituebatur stola glorie in se et in ceteris membris ergo etc. Item hoc
ipsum ostenditur ex parte spei quia quanto aliquis certius expectat liberationem
tanto minus affligitur in passione sed christus certissimus erat de liberatione
proxima ergo videtur quod afflictio eius erat valde modica. Respondeo dicendum quod
dolor passionis christi inter ceteros dolores et passiones fuit acerbissimus
et acutissimus et hoc patet si recte considerentur que dolorem passionis acerbiorem
reddunt. Sed attenduntur scilicet tria videlicet causa passionis modus paciendi et conditio
pacientis. Si consideretur causa ob quam christus passus est fuit in eo doloris af-
flictio magis. Non enim paciebatur pro culpa propria ymo paciebatur
non pro amicis tantum sed et pro inimicis et pro hiis quos videbat ingratos
Si autem consideretur modus paciendi fuit in eo passio doloris acerbior
tum propter generalitatem quia suspendium eius continebatur et clavi a deo affli-
gebant pendentem sicut affligunt qui manus et pedes eius confo-
diebant in quibus maxime erat afflictio propter nervos et musculos ibidem con-
currentes in quibus precipue viget sensus. Si autem consideretur conditiones
corporis pacientis maxima erat afflictio propter maximam complexionis
equalitatem et propter sensus vivacitatem. Unde quia nunquam potuit ei equari nec equalitate com-
plexionis nec vivacitate sensus dolor illius omnium dolorum fuit acutissimus

Nota
Acerbissi(mus)
Causa
Modus
Conditio

Et io vos q ht ondut concedas, et ei gravas quitas possimus et b
qui possimus resanus si q no donet nobis ut tanta gent pacti
compatiam. Rones no que obiciunt ad gvin q ondut mitigatio
dolore, q no obviat in ti si recte intelligat, qt enim ee acerbitate
i dolore quantum ad duo vz quantum ad experientia sui, et quantum ad respectu
rois, lz at i xo fuit maxima doloris afflictio quantum ad ex
perientia sui ro tn q mortas reputas oms cruciatus i
tn no auferebat acerbitate sz rois subversio. Et p hoc pz in
ad illas in ordine rois ias q sumuntur ex pte nostra causas deficient
ex pte cause adiuvatis ex pte reprehensio. ex pte expectationis
Ad i q obicit ex pte gnis pene dicendum q rone cui procedit ex insufficientia
acerbitas enim pene no tm pensatur ex pte agentis sed eciam ex pte
patientis actus enim activorum e i paciente disposito et q2 qualitas i xo
reddebat ipm ad maiorem dolorem dispositum ideo cum quodam
q clamor fortis multo plus afflixit xm quam ignis laurencium.
Ad i q obicit q dolor i corde excedit dolorem i xo propter quantitate
boni amissi dicendum q dampnatus p se no insensibile dolore sz sui dampni
quamvis at pccator magis bonum amittat q2 tn no magis sentit
sz minus no sequitur q magis doleat ut plurimum valde enim pm af
fligitur quamvis magna dolendi habeat racionem et causam.

Tercio queritur utrum xo necessitatem assumpsit patiendi. Et q sic videtur ad
hoc. Hebr. x quemadmodum statutum est hominibus semel mori post hoc at
hoc iudicium sit et xo semel oblatus glo eadem necessitate et unumquemque
hic iudicium sit sz qui sic moritur moriendi ht necessitate ergo etc. Item augustinus ad Iu
lianum. Si talem carnem qualem habuit adam i primo statu assump
sit xo non soror eadem xo no esset causa pecti sz in similitudine carnis pecti
si ergo xo fuit similis carni constat q no assumpsit carnem
sz statum nature institute sz statum nature lapse sz h cadem ht necessitate
moriendi ergo etc. Item boecius i li de duabus naturis et una persona xpi dicit
q xo de statu innocencie assumpsit pecti immunitatem de statu
nature lapse assumpsit passibilitatem sz passibilitas q e h statum nature lapse
e paciendi necessitas ergo etc. Item species seq virtute id corpus fabric
fuit decentius virgibus et si purificatur a fedidate carnis mb no tn purificata
a defectu passibilitatis ergo passibilitatem habuit per eundem modum per quem virgo q
cum generet excepto reatu pecti sz virgo habuit necessitatem moriendi et
paciendi ergo et eadem xo ergo et xo. Item xi corpus ita fuit passibile sicut
fuit animale et terrestre sz xi corpus propter habilitatem et terrestritatem necessitate
habuit naturalem simmediam cibum et tendendi deorsum, aliud enim statum
no potuisset nisi per miraculum, pari ergo racione propter passibilitatem habuit necessitatem
ad patiendum et moriendum. Item xo assumpsit omnes defectus naturales et
generales exceptis hiis qui ordinant ad peccatum, sz necessitas
paciendi e defectus i nobis nalis et generalis tn ordinat ad peccatum
ergo xo eam assumpsit. Sed contra Io x. potestatem habeo ponendi animam meam et iterum

fuit ei

Et paulo ante. Nemo tollet eam a me sed ego pono eam a meipso. ergo
pati et mori erat in libertate voluntatis Christi. ergo non videtur quod Christus aliquam ad hoc
necessitatem habuit. Item Augustinus super illud Jo. iii°. Qui desursum venit super
omnes est. Desursum venit quia de altitudine humane nature ante peccatum
accepit verbum dei humanam naturam, sed in statu innocentie non habebat humana natura
necessitatem ad moriendum. ergo nec postquam fuit assumpta a Christo. Item Augustinus
in li. Cur deus homo. quemadmodum nobis deus non necessitate fecit ad sed sola pietate,
et nobis Christus fuit non deus necessitate et necessitate mortuus est sed sola potestate.
Item hoc ipsum ostenditur ratione tali. Omnis necessitas aut est coactionis aut
prohibitionis, quia due necessitates opponuntur ad invicem contrarie, sicut necesse
et impossibile. Sed in Christo non fuit coactio ad moriendum nec prohibitio
ad non moriendum. ergo in Christo nulla fuit necessitas ad moriendum et ita nec ad
patiendum. Item quecumque aliqua operatur necessario inest alicui servo compara
ad id sicut ad causam et subiectum sed passio non habuit causam in Christo ergo non
fuit necessarium Christum pati. ergo Christus non assumpsit necessitatem patiendi. Item
quod necessario inest alicui inest ei velit nolit. ergo si Christo fuit necessitas
ad patiendum passus fuisset vellet nollet. Sed non tale est plene
voluntarium et meritorium. ergo Christus in patiendo non habuisset plenum meritum.
Contra hoc est quod restat quia et pro nobis scilicet quod Christus habuit necessitatem ad patiendum.
Respondeo ad predictorum intellectum est notandum quod ad hoc voluerunt aliqui videre
distinctionem necessitatis secundum iiii°r genera causarum. Est enim necessitas secundum causam
formalem secundum quam dicitur necessarium esse calidum calidi. Et est necessitas secundum causam
materialem secundum quam dicitur quod necesse est calidum in summo contineri in igne. Et est
necessitas secundum causam efficientem quam dicitur necessitas secundum violentiam et coactionem
et secundum hanc dicimus quod lapidem fortiter impulsum necesse est moveri.
Et est necessitas secundum causam finalem secundum quam dicimus quod serram necesse esse
dentatam que ergo est ad dividendum solida et dura. Secundum has
quadruplicem dictam necessitatem solo modo necessitas patiendi fuit in Christo
scilicet propter materiam vel corporis. Quoniam enim in se fuit necessitatem ad patiendum
non habuit quia non fuit in eo humane conditionis corpus quod non potuit esse
coactio et ideo non potest ei convenire necessitas secundum causam contra genera causarum. Hunc
autem modum distinguendi satis vocat et in se et ad quoniam proposita vocabula
applicari. Si autem quaeratur de necessitate patiendi in Christo putant necessitatem
patiendi in Christo non tantum includit tempus post assumptionem sed et ante assumptionem
hoc est si queratur utrum necessarium fuit Christum penalitates assumere. Et
enim verum est dicere quod non fuit necessarium nisi necessitate finis, et hoc modo ista
questio tractat libros Augustini, sed modo aliud tractat ista questio in illa. Conveniunt
enim utrumque in defectibus qui est necessitas patiendi. cum sit in nobis ex co-
actione culpe in Christo per voluntariam assumptionem et hoc quod dissolvi non potest
per predictam distinctionem. Et ideo aliam oportet dicere non quod predictis magistri
sit malus sed quod non valet ad nostrum propositum. Sequentes in summam
[illegible] in [illegible] dicere possumus quod Christus assumpsit istum defectum qui est necessitas
patiendi. Quoniam enim erat de lege nature corpus eius erat passibile et mortale.

Re°

et non fuisset conservatum miraculose alias semper defecisset. Attendendum est tamen quod non omnino fuit modus patiendi in Christo per quem modum fuit in nobis, sed quodammodo sic, quodammodo aliter. Habet enim necessitas patiendi comparari ad tria, videlicet ad

Causa

causam et ad subiectum et ad virtutem corporis vegetativam. Si consideretur per comparationem ad causam, sic est in nobis ex duplici causa, videlicet propter feditatem corporis culpabilem et propter qualitatem naturalem corporis; ideo enim habemus necessitatem ad patiendum quia reatum originalis peccati contrahimus, et quia ex contrariis agentibus et patientibus constitutum simul iuncta quod contrarium in corpore nostro sit resolubile. Christus autem necessitatem habuit solum ex altera causa; passibilis enim fuit non propter reatum originalis

Subiectum

peccati sed propter modum compositionis. Si vero per comparationem ad subiectum, alio modo est necessitas patiendi in Christo et in nobis; in nobis enim est necessitas patiendi sive per comparationem ad animam sive per comparationem ad corpus. In Christo autem necessitas erat ad patiendum non per animam sive per comparationem ad corpus, nisi quia potentia astringi necessitate quia omnia erant ei subiecta,

Virtus vegetativa

comparationem ad primum assumpta. Si vero per comparationem ad virtutem vegetativam, sed per comparationem ad animam assumpta. Si vero per comparationem ad virtutem vegetativam aliud est in nobis necessitas patiendi et in Christo. Est enim in nobis virtus vegetativa ex parte nature et a parte voluntatis vegetative et utrumque est necessitas patiendi in nobis. Et enim nec natura nec voluntas potest in nobis passiones prohibere, patimur enim volumus nolumus. In Christo autem necessitas fuit voluntatis, virtutis naturalis sed non voluntatis. Nichil enim invitus sustinuit nec sustinere potuit quia non voluit. Et patet quod necessitas patiendi assumpta fuit a Christo et in Christo fuit per assumptionem, tamen non eo modo quo in nobis est per contractionem, ideo Christus qui medius tenet inter nos et statum nature institute. Natura in nobis natura et voluntas passioni subest. In adam non tamen natura quam voluntas passioni preerat. In Christo voluntas passioni subiciebat naturam, sed preerat voluntati et hoc est quod dicit Damascenus quod in Christo et passiones fiebant secundum legem nature non tamen coacte sed voluntarie. Concedendum est ergo quod in Christo fuit necessitas patiendi et moriendi non contracta sed assumpta. Concedende sunt rationes et auctoritates que sunt ad partem istam.

1 (Ad primum ergo quod obicitur in contrarium. Ad illud Ego pono animam meam etc. Dicendum quod de illa loquitur filius dei et non fuit necessitas patiendi vel moriendi nisi quia potestatem habuit ponendi eam et iterum sumendi. Et hoc verbum non mortem excludit sed potius nec excludit necessitatem voluntatis nature. Ad secundum augustini quod dicit quod assumpsit carnem de altera humana natura. Dicendum quod hoc mentionem augustinus sicut exponit Boetius quantum ad peccandi immunitatem non quantum ad passibilitatem. Dicit enim Boetius quod de omni statu ad assumptum, de statu innocentie peccati immunitatem, de statu glorie peccandi impossibilitatem, de statu nature lapse passibilitatem, unde sed passibilitatem plus assumpta nature lapse quam nature institute. Ad aliud auctoritatem de necessitate. Unde patet unum. Non enim excludit necessitatem simpliciter sed necessitatem voluntatis directe et prohibite. Patet unum ad sequentes quod obicitur quod omnis necessitas aut est prohibitionibus aut coactionibus. Dicendum enim quod hic mentio de necessitate que repugnat voluntati sicut dicit augustinus. De ea autem necessitate que voluntati subest non habet instantie ideo vero in non potest quod non fuit in Christo necessitas patiendi sed quia non fuit aliquid contra voluntatem. Ad aliud quod obicitur quod proprietas necessitas inherens alicui corpori ad id sit ad subiectum et causam. Unde dicendum quod verum est, cum autem assumit quod passio non habebat ca

i xpo

Dicendum quod causa paenalitatis duplex potest determinari vel in genere moris vel in genere naturae.
In genere moris causa passionis est meritum originale peccati in nobis et hoc verum est
quod non fuit in Christo. Causa in genere naturae est compositio ex contrariis secundum statum purae
et actionis mutuae et haec similiter in Christo fuit mera voluntas et per hoc causa dicitur
in Christo fuisse paenalitatis necessitate et hinc est quod paenalitatis necessitas in Christo voluntatem
non excludit sed potius includit. Ad illud quod obicitur quod id quod necesse est inest
alicui inest ei velit nolit. Dicendum quod illud non habet intellectum de ea necessitate
quae est contra voluntatem, non de ea quae est ex voluntate et subest voluntati et talis necessitas
non diminuit de ratione meriti sicut potest apparere exemplum de eo qui voto
se obligavit ad opera supererogationis. Et si obicitur quod ista duo
non possunt simul stare quod aliquid sit necessarium et voluntarium cum voluntarium possit
sic et aliter se habere necessarium nequaquam. Dicendum quod illud verum est de voluntate quae habet
secum annexam mutabilitatem sed de voluntate immutabili non est verum. Christus enim voluntate
habuit et tamen necessarium fuit ipsum hoc facere sicut et voluntate passionem
assumpsit ita quod impossibile fuit cum paenitentia de hoc quod assumpserat.

Deinde quaeritur de passibilitate et dolore ipsius animae Christi. Et est in tale
specialiter et hic quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum Christus passus fuerit secundum rationem
an solum secundum sensualitatem. Secundo dato quod passus fuerit secundum rationem quaeritur utrum
passus fuerit secundum partem inferiorem et superiorem. Tertio dato quod secundum utramque quaeritur
utrum per aliquid passus fuerit secundum rationem quam secundum partem sensibilem.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum Christus passus fuerit secundum rationem an tantum
secundum sensualitatem. Et quod secundum rationem passus fuerit videtur: Anima passa est patiente
corpore quia unitur corpori sicut perfectio, sed anima tota est perfectio corporis non tantum
secundum sensualitatem sed et secundum rationem, ergo secundum utrumque modo passa fuit corpore patiente.
Item maior est connexio virium animae ad invicem quam sit animae ad corpus,
sed patiente corpore patitur anima, ergo patiente una potentia patitur alia,
ergo dolore existente in sensualitate necesse est esse in ratione. Item maior est unio
potentiarum animae in ipsa anima quam sit membrorum corporis in ipso corpore,
sed patiente uno membro compatiuntur cetera, ergo si patitur potentia sensitiva
necesse est quod patiatur et rationalis. Item quia in essentia animae sicut in substantia sua et centro
per quam redundat in omnes potentias. Sed anima Christi patiebatur patiente
corpore propter colligationem unionem ipsius ad corpus, ergo necesse fuit eam pati
secundum se totam, ergo secundum partem sensualem et rationalem. Item Christus sua passione non tantum
nos liberavit a passione quam patitur coniunctum sed et a passione quam patitur
anima separata, sed anima separata non tantum patitur secundum sensualitatem sed et
patitur secundum se totam, potentiae secundum partem intellectivam, ut habet usus et opinio.
Si ergo Christus pro liberatione nostra in se suscepit has passiones, videtur quod non
tantum passus fuit secundum sensualitatem verum et secundum rationem. Sed contra quod nullius potentiae
corporis est actus non patitur corpore patiente. Anima secundum partem rationis nullius
potentiae corporis est actus ut dicit Philosophus, ergo numquam patitur corpore patiente,
ergo anima in Christo si passa fuit non fuit passa nisi secundum sensualitatem.
Item quod non est corruptibile ad corruptionem alterius non patitur ad passionem alterius,
sed passio est via ad corruptionem, sed anima Christi secundum rationem non potuit corrumpi

quia

ad corruptionem corporis go non pati corpore paciente. Item quod non ht proportionem
ad non ht ad superius non pt pati ab aliquo agente vel de ledi
sed anima xpi secundum rationem non ht ad proportionem non ht ad tactum seipsa superius
ergo nullo secundum rationem pati potuit vel affligi. Item non idem et secundum idem de
eodem gaudet et tristatur de eodem. sed anima xpi secundum rationem gaudebat
de doloribus et passionibus quas corpus proferebat aliaquin non mereretur
ergo paciente corpore non paciebatur vel affligebatur. Item cum passio
attingit usque ad rationem non tantum est propassio ymo est completa et
perfecta passio que non pt cadere in sapientem ut probat Seneca
et Jo. dicit Augustinus. xpc sapiens non fuit. ad si fuit anima eius secundum rationem
tamen compassa non fuit. Tantum ad primo corporis intelligendum est non
quod sit dicit Aug. de ci. dei. Duplex est dolor in anima unus qui incipit
anime secundum se aliquis qui incipit anime ex carne et utrumque dolorem
constabat esse in anima xpi fuisse. Et de primo quidem dolore qui incipit anime
secundum se non est dubium quin xpc fuit passus secundum rationem compassus enim fuit
et doluit pro peccatis nostris et iste dolor in nostre rationali erat procedens
ex consideratione rationis videlicet ex recognitione peccatorum in deum.
De secundo autem dolore qui incipit anime ex carne non est usque evidens.
Distinguunt magistri nostri quia quod ratio duplex habet considerationem videlicet ut ratio
et ut natura. Si consideratur ut ratio sic passiones que ei attribuuntur sunt
consequentes ipsam deliberationem et hoc modo anima xpi corpore patiente non compa-
tiebatur ymo multum gaudebat et gratulabatur vehementer quia
placebat ei pati pro salute generis humani. Si autem consideretur ratio
ut natura sic cum habeat naturalem appetitum et inclinationem ad corpus coniunctum
perfecto ad perfectibile paciebatur corpore patiente. Anima enim rationalis non tantum
perfecto corporis humani secundum potencias sensibiles cum corpus humanum sit ordinatum
ad nobiliorem perfectionem quam sit corpus brutale sed secundum se totam habet
esse complementum suum eorum et suarum potenciarum ymmo sic tota est corporis perfecto
et ht ad ipsum naturalem appetitum et inclinationem et coniunctionem. ac per
hoc delectationem et compassionem. Concedendum est quod anima xpi compassa fuit
secundum rationem secundum quod consideratur ut natura cum passio corporis fuit acerbissima
et concedendum est rationibus que sunt ad istam partem in-
sit omnium fuit super. Et concedendum est rationibus que sunt ad istam partem in
ducte. Ad primo non quod obicitur primo in genere quod anima secundum rationem nullius potest corporis
est actus dicendum quod philosophus in libro non vult negare naturalem coniunctionem
ipsius intellectus ad corpus sed hoc vult dicere quod intellectus non determinat sibi
organum in quo exerceatur in actu proprium et ex hoc non potest inferri
quod ratio non compaciatur. Compassio enim non ht ortum ex determinatione
organi. sed potius ex coniunctione vel unione naturali. Ad secundum quod obicitur
quod non compatitur anima paciente quod non corporis potest cum dicendum quod Augustinus
negat in ... de ci. dei ... instancia enim ht in ...
... non ht ... magis ... debeat a
... pati vel compati. Ad tertium quod obicitur quod anima xpi secundum rationem non ht
non ht superius dicendum quod ht proportionem vel superius ... duplex videlicet per se vel per
accidens, conveniebat vel adversaretur et convenientia adversaretur ...

gviat.

roe vniti corb Quod eni ledit pstti le ledit p qub z ipaz pstoz
Ad .d q o q aia xpi h vom gaudebat de passib corb dd
q n impedit q vo de aliq gaudeat z vo cotste ut na
p eo q ad repugnare noti h appetu nale z cosoare noti h ap
petu delibatiu frequet eni noti liba ar refugiu q na
appetit z appetiu q na refugit Sic z i pposito ht intgsi
Ad .d q o q pa q attingit vom no cadit i sapiute dom
q vom attingi p mo vonib repugt pstcoi sapie No at
attingi p mo ne hc eni e q fa hoiem cade a statu et
pstcoe sapie vz q eq vo cedat z sucubat passoib No
at q senciat passiob z ita pati p mo ne no aufe vom
passionib Aliud eni e passio exppiri ad a passoib pt
bari pturbari eni e subici Reppiri at pt ab passiob z eis
supfervi z fuit i aia xpi q h vom ut nam passioes corb
expiebat dolore acutissimo h vom ut delibatiua passoib
corpis supfebat gaudio vtuoso h supiore porcom

Sedo quit utz aia xpi passa fuit vo ib z q c ni xpc as
sumpsit tom hoiem ut tom curaret h totos nos curat
et qm ad supiore pte voib z qm ad iferiore z hc quid p
passiom go passus est qm ad omne pte voib Ite ubi est
culpa i dz ee pena h culpa ade fuit i supiori pte voib
pp copleta aiusiom si go xpc pena susti it p culpa ade go
pena ssit i supma pte voib Ite plus ingt vo supior infioi
qm ingt iferior sshuati Si go iferior pati patite sen e
go vo supior pati paq te iferiori Ite vo supior vniom ht ad
dite z vniom ht ad carne h pp vniom sui ad dei te i q
e pmptuariu delectacoib nec e ea delectari go pt vo e pp
vniom sui ad carne paci te nce fuit ea pati Sz con
paulus i raptu suo pp plena qusiom voib ad dm abstrct
fuit oio a passoib z delca carnib sic ipe dt Nescio
utru i corp an ex corp Sz supior porco voib i xpo oio fuit
ad dm qusa go ni q n de afflictoe carnib senciebat
Ite quia no pnt ee i eod z h id h gaudiu z dolor sit af
froes qrie go si xpc h voib supiore porcom qti e gaudebat
vr q h ea dolore no expiebat nec senciebat Ite albu e
q e nigro impmixtu go u e sum gaudiu i ug e dolor
h i supiori porcoe voib xpi sum gaudiu erat q pfcissie
dm cophedebat go ni q n de dolore h illa pte senciebat
Ite sicut culpa oppo qrie ita btudo oppo misie h culpa no pt
stare i eod z h id simul cu gra go nc btudo z misias ead aie
porcom h btudo erat i xpo h porcom aie supiore go ipus le
fuit h ea pte ee i xpo aliquem dolore Ite po ea simpx erat
go ad q se qutebat h ead pte tota fiebat Si go qm ad sviore

porcoz

Qr erat conivnctus ad deum a quo hauriebat gaudium vi q3 s3 ea3 ptem
n̄ sentiebat cruciatum / Ite superior porcio racionis distinguitur ab
inferiori ideo q2 ipa aspicit ad superiora s3 ad inferiora Si ergo xpc
in inferiori ideo sola ... a superiori s3 ... ab inferiori ...
n̄a3 nimi doloris habebat a superiori s3 ... ab inferiori ...
infimo vr q2 superior porcio racionis nullomodo patiebatur i ipo

[Marginal note: ...]

... q2 s3 quem sinam ... passio xpi no ... stetit i sensu
... q2 s3 ... ad racionem inferiorem s3 extenditur sensus ad superiorem
n̄ tm puenit ad racionem inferiorem ... ad corpus ... / Sicut cum anima nra ex ... sui ad corpus ...
... corpori ... inficitur s3 omne sui ... z s3 omne ptem ...
... corpus ... superiore ... inferiore / sic anima xpi ex ... sui ad corpus
superiore ... inferiore sic anima ... ut p illa pa ...
paciens z afflictus ... paciebatur z affligebatur ut p illa ...
z dolore ... anima cruciaretur z ... dolor fuit ...
pa i xpo s3 suprema racionis pte quinimmo i ea fuit gaudium fruicionis
... difficile tamen e ad intelligendum qualiter i ...

Quomodo autem hec teneantur ... difficile ... ad intellectum ... dolor z gaudium ...
... s3 eandem potenciam z s3 eundem statum potuit fuit dolor z gaudium ...
dolor superiorem ... gaudium ymmo ... ita q2
dolor superiorem ... valde ... gaudium esse nimis ...
maius e dolor intensus ... supponere que sit vera z probabilia / ... q2 gaudium
... intellectum tamen oportet supponere ... q2 no sit veri ...
fruicionis z dolor passionis no sit affectionis contrarie / q2 no sit ... / altum p actibus / q2 gaudium
n̄ oio ... eidem s3 unum ... / dolor ppr naturale ...
ine ppr ... contrarie putat i anima ee s3 eande
... tu carne ... / q2 no sit affectionis contrarie putat i anima ee s3 eandem
pte / Aliud suppono e q2 no tm hg dolor z gaudium no sit contraria s3
vnu e male ... / z io simul eidem inesse potuerunt / sic i uno
... penitente videmus q2 sic dolet z de dolore gaudet / Sicut xpc s3
... compaciebatur tu de passione z copassione
mm ... pati ... compaciebatur tu de ... passione z compassione
letabatur / 3a suppono e q2 xpc simul erat viator z comprehensor ita q2
viatoris cognicio no impediebat comprehensoris cognicionem ...
affectio affectionem z ... fuit i xpo ... ppr officium mediatoris quo
debebat ex pure z diuina z humana / oportuit simul z semel potat ...
... ad deum z ... ad nobis ita q2 vna illarum ... altam
... no impediebat n̄c retardabat / sic potuit s3 eandem pte ...
simul z semel gaudere i deo z compati suo ... ita q2 n̄c dolor a
gaudio n̄c gaudium a dolore patitur aliqua diminucionem ...
missionem / Concedo ergo xpm s3 superiorem ... doluisse i pa ...
... tu ... considerandum ... racionem ... z concedere sit racionibus ad
hanc pte inductis / Ad racionem ... facile e p ea q2 dicta sunt
vnde / Ad i d cum q2 p o de raptu pauli dicendum q2 no est simile

·1· q2 paulus no sic potuit habere usum viatoris z comprehensoris s3 q2 xpc
qui erat homo z deus / Ad 2m d q2 ... q2 quia no putat inesse eidem dicendum

·2· q2 sic dictum e q2 dolor z gaudium i xpo no habebat contrarie ymmo vnum
erat male ... altum q2 ex ... ipo xpc gaudebat i deo ... sen-

·3· tiebat se pati z dolere p deo / Ad 3m d q2 o q2 gaudium doloris ...
e maius ... dicendum q2 ... de dolore opposito gaudio s3 de
dolore qui dat occasionem gaudendi no oportet ... z io i ppo ...
no concludit i ...

Ad id quod obi q btitudo oppo miserie, s q gra culpe dd q vir e
q btitudo miserie oppo s lege quem et no repit i aliquo sil gla
et miseria et vo ly e qr vnquisz e i suo statu no i dupl, s qn xc
i dupl statu erat ul q vor tenebat dupl p sicut i xo statu e
oppo statui sine repug. sic btido cu miseria ut e sile dio de
gra et culpa qr no respiciunt diu sos statu s diurte sunt oppoz
et incopassibit u forte quis intgat de culpa veniali q i eod
simul pt repiri cu gra que no ht oppo dirtam expelle ul
dio veniale culpa cu pfice gra sic et a xo ablata fuit pa o
miseria qn cosinmata fuit eis gla / Ad d q o q po ia simpx e
dd q quis p um po simpx no possit ad diusa quti tu pp
deiformit gle pole e a deo ampliad ut sil possit et ad diusa
conuti et et diusa affici et i pria eis aly et intellis et e finisse
i ppoito. Ad id q o q vo supior no dr u inquo quti ad sicd
dom q h no e veru p eo q ad supiore portom rois sptat re
ge inferiore et penes ipam residet regim et impiu vel om
potz anime que sit aliquo roi obandite et ita p morm nc col
liga poris aliis et ipi cor huano tem psti et io pati ht
tore pati. Cz at dr q vo supior atten s assm ad supiora
h dr expers ad puitle actu no q excluda gursio et colliga
ipis ad inferiora // i q pte anime xo fuit dolor intesior vtz i
certo quit (pte roali an i pte sen / et q i pte sen. vr.

Tid magis pati ad pucia affli q magis e passibil s ssuntab
i xo erat magis passibil qn ipa ro / g erat fragior g ui q
magis affligeba anima xo s sente qn affligere s rom
Ite omne i d q magis e i paciedo a cosolac elongat magis
pati et affligi s ssua tab plus recedebat a gau d i passioe
qn ipa ro sit mani eg o et. Ite ubi magis inget pa o
timoris ibm magis intendi pa doloris s xo plus timebat
s ssualit qn s rom s cm rom secum eat s ssuntab for
midaret g pt roe plus dolebat ex pte ssual qn ronis
Itez sic gaum e i quietac gouet cu genti ita dolor e i sepa oe
g i e maior dolor u e sepo magis gouet Sz anima plus gt
cu carne s sente qn s rom sic dt aug i li de spu et anima
g et. Ite q magis colliga alii et plus indiget i magis pati
et affligi i illius corpoe et amissione s sentab magis alliga
carni et plus indiget carne ad sua opom exceda qn ro
g carne pacite plus affligi aia i sente qn i roe. Sz g sic
dt aug de ci di dolor e testimon boe nc g i meliori na
intesior e dolor s meor e na anime s rom qn s sente g intei
sior e dolor ex pte rois qn ex pte sent. Ite q ex plibz cais
dolet intesius dolet qn ex vna tm s dolor erat i sente tm
ex carne ro no no tm dolebat carni s sen et nob. g ui

q intensior erat dolor i roe quam i spirituali / Item ubi e amor intensior
ibi e intensior dolor Sed xpc magis diligebat i nob vitam gracie
quam i se diligeret vitam nature ergo magis dolebat de hoc q nob amitteretur
quam i se diliget vita nature ergo magis dolebat de hoc q nob am
samus vitam gratie quam de hoc q ipse amittebat vitam nature / sed principalis
dolor erat i roe · ergo i sensualitate ergo magis doluit sed ronem quam sed
sensualitatem / Item certa pte intensior e dolor que habet maiore roem do-
lendi · sed sensualitas non habebat roem dolendi nisi propter afflictionem
carnis sue, ro non habebat roem dolendi propter dehonorationem maiestatis
divine · sed magis dolendum e de dei inhonoratione quam de carnis
afflictione, et xpc dolebat sed q dolebat, ergo intensior dolor
erat i xpo quantum ad pte rationale quam quantum ad pte sensitivam / Item xpc
diligebat alios sicut se ipsum quia pfectam habebat caritatem ergo tantum do-
lebat de separatione aliorum a deo quantum si ipse separaretur ab ipso
Sed constans e q omnis anima vera plus dolet de separatione a deo
quam de separatione a corpore proprio ergo anima xpi plus compaciebatur animabus
quam proprie carni / Si ergo compassio vero aliorum erat i roe compassio vero
carnis erat i sensualitate ergo intensior dolor erat sed pte rationale quam sed
sensualitatem / Quantum ad pdictorum intelligentiam e notandum / q i xpo duplex dolor
fuit sed q duo sunt / sed dolor passionis / et dolor compassionis et utrique
dolor intensus fuit et acerbus / multum enim i se doluit, et multum
nob condoluit, et utrumque istorum dolorum et i sensualitate fuit et i rone
sed ordine pmutato / Nam dolor passionis et carnis primo erat
tingebat animam sed sensualitatem et deinde sed rationem / Dolor vero
compassionis primo erat i roe, et ex roe redundabat i sensualitatem / Sic
enim roe nostra dolente pro peccatis nostris gemunt sensualitas et lacrime
sic et xpc quia multum pro peccatis nostris doluit, et de peccatis nostris flevit
Cum ergo comparatur dolorem sensualitatis ad dolorem rationis hoc pt esse i du-
plici differentia sed vel de dolore passionis cum e primo sensualitatis ut
Et sequendo intelligitur de dolore passionis cum e primo sensualitatis at-
tingeret. concedendum e autem quod sed pte sensualitatis magis doluisse sicut
ondunt rones ad primam pte / Sed non intelligitur de dolore compassionis
quo intus affligebatur propter scelera nostra cum ille ortum et originem
haberet a roe concedendum e ipsum magis i roe doluisse sicut ondunt
rones ad pte sequentem inducte / Et pz responsio ad questionem propositam
Ad pte sequentem / Et quia membra cum hijs quantum habent se sicut excessa
Pz et responsio ad obiecta; membra enim hijs quantum habent se sicut excessa / Si queratur
deinde et excessa et obiecta rones concludunt sed diversas vias / Si quis
at ulterius queratur cum ro et sensualitas sed duo genera doloris mutuo
se excedunt quibus eorum fuit intensior i xpo / utrum sed dolor passionis
vel compassionis / videtur pt q dolor compassionis fuit intensior
et ro hujus e quia quanto magis causa esset dolendi i sensualitate propter corpus
ipsius a carne magna et esset dispositio ad dolendum propter optimam
complexionem, i dolore tamen compassionis amplior erat ro dolendi
propter inhonorationem dei et separationem nostram a deo, maior et erat dispositio
ad dolendum propter dilectionis nimietatem sed enim q dilectio maior est

s(ecund)o

Passionis
Compassionis

sic est plage compassionibus maioribus, unde multo plus compassio christi
excellit aliorum compassiones quam passio patientibus sicut in eo maior
excellentia dilectionis quam passionibus vel aliorum. sed in utroque multum
excedit. Et quod eius dolor intensior fuit colligitur ex duplici signo
primum est quod maluit animam suam a corpore separari quam nos eternaliter a
deo separari. Aliud vero signum est quod flevit pro peccatis sed non flevit pro
penis corporis sui. sic Bernardus dicit planctus autem signum est amaritudinis et do-
loris. Et ideo eleganter exprimit cancellarius philippus in quadam
prosula valde notabili et devota. Ait enim sic. Homo vide quod pro te patior
ad te clamo qui pro te morior. vide penas quibus afficior. vide
clavos quibus confodior. cum sit tantus dolor exterior interior
tamen planctus est gravior. tam ingratum dum te experior.

Propter ista sunt dubitationes circa litteram et incidit quod verba hylarii
que videntur esse falsa et dubia et erronea. quasi dicatur esse verba eius
quod quamvis tactum fuit, remota erit omnis columpna. quia tamen
scripta huius verbis non est propalata ideo sunt verba hylarii sed quod passus
iustificanda. Primo enim est dubium de illo verbo passus quando christus dum cedi-
tur dum suspenditur dum moritur etc. Videtur enim dicere duo quidem, quod in corpore
christi fuit vera passio. et tamen non fuit unus dolor, quod non videtur esse intelligibile
quod corpus animatum vere paciebatur. et tamen vere non dolebat. Et si tu
velis dicere quod hoc intelligat quantum ad primum ubi hoc non est quia sic dolor
est aliquis a parte ubi vulnerata et passio. et hylarius dicit quod passus fuit. sed non do-
luit. Ideo si tu velis dicere quod non doluit. id est non habuit tamen vel multum
doloris. Ideo potes dicere quod non habuit multum passionis. Tunc secundum quod ista
verba hylarii et si videantur esse contra fidem tamen pro fide sunt. et hoc patet si attendatur
tamen dictum. Contra enim illos loquitur hylarius qui dicebat christum omnino subcu-
buisse passioni et a passione esse superatum. contra quos dicit hylarius quod et
si christus vere passus fuit non tamen doluit. hoc est passionibus non succubuit.
Non enim multum indigaverat se passionibus et expavit passionibus. sed primum et
dominum patientibus. Et quod iste sit intellectus patet ex modo loquendi et ex serie
verborum. et ex proprietate verborum. et dolor dicit proportionem ad voluntatem sed quod
augustinus dicit xiiii de civitate dei. quod dolor est dissensus ab hiis rebus
que nobis nolentibus accidunt. quando ergo non vobis contra dominum vel vobis
tanta passionibus succubuit, ideo non concedit hylarius christum doluisse,
hoc est christum nolente passionibus subiacuisse. Unde tamen dicit virtus corporis
sine sensu pene vim pene in se desevientem excepit. Virtus corporis dei
vobis vocat vegetativa illius corporis hoc excepit vim pene sine sensu
pene hoc est sine dissensu a pena. quia voluit penam pati. et hoc
dicit series littere sequentis. probat enim quod corpus christi non potuit dolere
quia potuit undis superferri. constat enim quod corpus christi non superferebatur
undis per unum ipsius corporis quod ponderosum erat. sed per imperium voluntatis
hoc ipsum patet per alia ratione quam subdit. quia caro christi concepta fuit per
spiritum vel de spiritu. sed non ideo homo fuit huius corpus ad patiendum sed primum
noluit ad dolendum. Expeditis vero circa litteram materia esse videtur quod
post demum est.

Quia enim caro illa concepta fuit de spiritu sancto passibilitatem habuit non quo[ad] te[mpus]
sed ex nostra et hoc est quod dicitur habuit corpus ad patiendum passivum est sed ex nostra
sed nimis non habuit ad dolendum id est ad patiendum quod differentia nostra. Item dubi[tatur]
sed nimis non habuit timor sed in ubi ... fiducia co[nfidentia]
est de hoc quod dicitur Iohannis xi[o] ut nimis timor fuit in ... Cepit enim ihesus
timere in scriptis. Videtur enim contradicere aliis scriptis qui dicunt eum non timuisse
pavere et tedere. Videtur enim contradicere ... apostolus tristis atque fuit usque ad mor[tem]
Videtur enim contradicere beati quod dicit quod christus ... habuit non intendit
te si tristis fuit quod non sic timuit. Respondeo dicendum quod hylarius non intendit
timorem removere a christo sed quod timorem ei attribuit scriptura et sancti
sed sic quod attribuebat heretici qui dicebat eum timuisse ex
defectu secundum illa et timor est pusillanimitatis de quo in dubitatione ... est
quod non fuit in christo. Unde valde attendendum est quod hylarius a christo non removit
timorem tamen timorem quod timor consequitur consurgere ex defectu
constantiam removet timorem et timor consequitur ex virtute et pietate
virtutis et pusillanimitate tristitia non surgit frequenter probat enim quod in christo non fuit
triste sit multum patet ex probatione sequenti probat enim quod in christo non fuit
infirmitatis non fuit pusillanimitas, pusillanimitas non fuit quia armat[a]
omnia perdidit, infirmitas non fuit quia ad eius occursum consternata
persequentium agmina supprimatur cordis conciderunt. Unde non exclu[dit]
a christo timorem sed timorem ... et dolorem sicut patet ex
a christo timorem. Item dubitatur est 3° de hoc quod dicitur in oculo tota de
spiritu ... Item dubitatur est 3° de hoc quod dicit in oculata tota de
synodis pati potuit et passibilis esse non potuit. Videtur enim ubi
implicare contradictionem quia eius est posse eius est actus ergo si fuit passibil[is]
potuit pati et si potuit pati fuit passibilis sed passibile non ad[...]
quam potest pati ergo videtur quod in predicta ... removet a se
... dicendum quod predicta verba ex parte pertinent ... Respondeo
dicendum quod predicta verba ... ut vera sunt ad ubi mediatum de quo co[...]
ponentem predixit. Unde ut vera sunt ad passibilem ... passionibus se
credit hylarius quod potuit pati sed non esse passibilis ... passionibus
subdidit non tamen est ... pati ... Alio modo potest exponi sic
potuit ... ut per hoc quod est passibile notetur dispositio consurgens ex culpa
ministro qua removet hylarius a christo quamvis in eo non fuit ... 3° po[test]
exponi ut per hoc quod est passibile notetur ... subito pati ... non po[...]
et hoc in christo non fuit ... omnibus et nobis passibilis supposita et quod iste
sit multum patet per ... sequentem dicit enim sic pati potuit passi[bilis]
esse non potuit quia passibilitas non in fine est significat passio autem est corp[oris]
qui sit illata ... et ... christo attribuit passionibus sufficientia[m]
et removet subiacentiam. Item queritur de hoc quod ultimo dicitur [...]
omni statu hominis ad assumpsisse quia sed hoc ... quod christus fuit in ...
statu non autem non ponimus christum fuisse nisi in statu viatoris et com[...]
hensoris. Item ... dicere cum dicitur quod christus de 3° statu assumpsit plen[...]
... quia gratia non perficitur ... gloriam ... quod dicit apostolus in Cor[inthios]
Cum venerit quod perfectum est evacuabitur quod ex parte est ergo plenitudo
... non fuit assumpta sed statu innocentie sed sic statum ... Respondeo dicendum quod
quadruplex status reduci habet ad duplicem, sub statu enim ...
... status ... status innocentie vel ... lapsus et status ... legis ...

R°

Dis. xvii

Illos at x statu emiat m ad maiore detlone gdon ipig ne assupte
ad 1d q o plenitudo gre no hr n h statu gle dd q e plenudo gre
ul simpr ul ve opib meritorij plenudo gre simpr spectat ad
statu gle sicut obi plenitudo no ve opib meritorij spectat ad
statu vie Et de hac mt m i lra Sicut patet apte //

Post pdcta cosidavi oz rc Supa egit m de na assupta qm
ad condones ne t qm ad plenitudine gre t qm ad de
fectu passibil hic incipit qrta ps i qua agit qm ad usu
utitur t qm usq m operatiz ht ad note a qua egredit t ad pimu
qd m io ps ista ht duas ps i pma determinat de note x i
2a determinat de merito i De merito t pmittitur no e t qm affect
note dmosti p petitoz ordis io m sic determinat de no x
t de orde x Dimi at ps ista i ps tres i q p moz dubonz i
2a ca determinat m uiam scoz quem i Quo cc ambigescitur
e diusas i x io i 2a ad hec diligenter qdm ppita explat
m expon hyp spalem i n zt ignorac no e q hypla rc
pma t ultima pte remane in medio i ma dimi i ps tres
i q p qom ppita determinat i 2a determinatoz sua autem scoz
cosinat i ex affcu x huan que de ugie attraxit In 3a no
quida auct dubia amb mai tat i Cetm no paru nob mo
uent uba ipig amb rc Subdiones at prin mai et i la

Ad intelligiam at hy pts incidit hic qo ec duo po qui de
note x 2o de orde x Cra pm qui ta pme quit uer p i xo
sint plcs notes 2o no qui de eaz uno t suffi 3o qui de 1ap
sint noti plialitas uolimitatu cocordia ul cotrovsio // / Sunt noti plialitas
Circa pm sic pre t quit utrm i xo // Et q vi oh v

Aromni facere note mea sz note eq qui misit me go
adeo nob ipig x t aia nob mittent sz nob x h dim te eadhe
cu note mittent go note e q xc hunt note h huan t h
dim te go hunt plcs notes Ite dam in li hre eu dirigi i du
ab natib dupria et q st duaz naz nalia duas notes
nales t dina t huam Ite cuilz ne intellual vndz nobs
h i xo sunt plcs ne intelles sic i prec innatu e go plcs
notes Ite xc unit sz mitu no e nisi h note catat x t dia
tamt sz tale no e u a note meata go xc hunt note meata
t catata go hunt plcs notes Con dam i li in quoz spa e
eadm hoz t nobs e eadm t quoz diusa nobs hoz diusa spa
sz dinana t huana vmur i xo i unite ypo s q e spa indiuidua
ita q i xo no st plcs ypo s nc plcs notes Ite nobs facit
nolete go plcs notes faciunt plcs notes sz xc e vnicus nales
go vnica tm hunt note Ite nobs e e i hoie porces q resid
vesty t dm m omn eoz q agitur i ypo t p ypo sz at i xo no
pt ee n vnu som q2 no pt ee pla dinam i vnat eodm abs
cotinsia go nec e i xo ee vo te vna Ite i xo e m vna plitas

Con
g
y
y

.s. Ro

et personalitas dicitur nobilior. Sed natura eadem quae reperitur in substantia intellectuali, sed nobis est
nobiliori et suppremum substantiae intellectualis. Ergo sicut in Christo est tamen una personalitas ita
videtur quod tamen sit tamen una natura nobis. Respondeo dicendum quod tamen in Christo sunt plures naturae
intellectuales videlicet divina et humana, necesse est in Christo plures esse notiones, sicut
enim in una tota natura nobili ista duo se concomitantur videlicet lux et
calor, sic et in natura personali perfecta necesse est duo reperiri, habitus duorum
correspondens videlicet cognitionem et affectionem, sed cognitio est actus intellectus
et affectio voluntatis, cum ergo in Christo sunt plures naturae personales necesse est in Christo
ponere plures intellectus et plures voluntates, et hoc manifestat magister in littera per multitudinem
sanctorum auctoritates, unde et concedere sunt verba ad hanc partem inducte.
Ad primum quod obicitur quod quorum substantia est eadem et voluntas est eadem, dicendum quod substantia dicitur
multipliciter. Uno modo dicitur substantia idem quod essentia vel natura. Alio modo dicitur substantia idem quod
suppositum. Damascenus autem in praedicta auctoritate accipit esse substantiam pro essentia vel natura.
Alii vero in primum adductum procedunt de substantia pro supposito vel pro substantia
quae est individua, et hoc patet per ipsum Damascenum. Ipse enim dicit sic naturales
et non ypostaticas in pluribus asignaverunt notiones, et hoc probat ipse quia in tribus
personis una est voluntas non propter unitatem in personis sed propter unitatem in natura. Ad id
quod obicitur quod voluntas facit notionem, dicendum quod hic procedit loquendo, intelligitur de natura per quam
autem intelligitur de persona, et quoniam plures naturae possunt esse in una persona, hinc est quod ad pluralitatem
notionum et si consequitur pluralitas naturarum non tamen consequitur pluralitas personarum
ratio non sequitur sunt plures voluntates, ergo plures qui voluit, sed bene sequitur sunt plures
in quibus intelligitur, et hoc est quod dicit Damascenus quod duabus naturis Christi duabus cognitiones
naturales voluntates et naturales actus animae ipsum quoniam autem duarum naturarum est
ypostasis unum animae et volentem et agentem naturaliter secundum ambas. Ad id quod
obicitur quod voluntas dicitur penes quam residet regimen et imperium corporis quod est in
ipso volente, dicendum est quod est imperans et dominans per privationem coactionis
et est imperans et dominans per privationem subiectionis, primo modo accipiendo
imperans convenit ipsi voluntati generaliter et hoc modo possibile plura imperantia reperiri
eadem in quo reperitur pluralitas a coactione libera, sic in Christo est reperire
libera arbitria secundum divinam et humanam. Si autem dicatur imperans et dominans
per privationem subiectionis, sic bene concedendum quod necesse est esse unum solum, sed
tale imperium non convenit omni voluntati. Non enim convenit voluntati humanae quae debet esse
subiecta divinae sed illi voluntati competit quae non habet superiorem se, ideo ex hoc non
potest argui quod in Christo sunt plures voluntates, sed quod non sunt plures voluntates divinae.
Ad id quod obicitur quod nobis est potestas proportionabilis ad dignitatem, sic et pluralitas,
dicendum quod aliud et aliud dicitur hic potestas et causa ad dignitatem proportionare, quia
per superhabundantiam dicitur duplex albedo sicut albissimus idest valde albus, vel in
comparatione sicut dicitur albissimus omnium quod dicitur per superhabundantiam albedinis potest
pluribus convenire, cum autem dicitur per superhabundantiam in comparatione convenit uni soli.
Dico ergo quod potestas accipitur penes dignitatem excellentiae vel [illegible]
quae est ipsa persona et ideo in unione potest esse una potestas. Verbis autem non
sic quod dicit personam substantiae vel nobiliter perfectam, et ideo sic plures naturae
nobiles possunt se compati in una persona in Christo sic et plures voluntates.

2°

Secundo quantum de numero virium et sufficientia. Dividit enim [illegible] numero potentiarum in tria membra, quorum unum est vis divinitatis, aliud vis rationalis, tertium vis carnis seu sensualitas. Sed quod ista divisio sit superflua, videtur primo auctoritate Damasceni in tertio libro: duas in Christo naturas, duas eius voluntates et naturales actus [illegible]. Ergo si divisio Damasceni est completa quae est per duo membra, videtur quod praedicta divisio sit superflua. Item Philosophus dicit in tertio De anima et in Topicis quod vis in sola voluntate, ergo non vis nisi est sensualitas, et sic hic tertium membrum praedictae divisionis superfluit. Item penes [illegible] attenditur li ar[illegible] in Christo non sunt nisi duo [illegible] ergo non [illegible] duae [illegible] ergo etc. Item vis [illegible] in Christo tantum duae sunt [illegible] ergo tantum duae [illegible]. Sed quod non sunt tantum duae sed plures quam tres, videtur auctoritate Hugonis in libello quem fecit de [illegible], qui ait sic: Sunt in Christo vis divinitatis et vis rationis et vis pietatis et vis carnis, ergo [illegible] divisio [illegible]. Item sicut sensualitas ita sunt synderesis, et sicut sensualitas appetit bonum carnis, ita synderesis est appetitiva bonae honestatis, ergo sic [illegible] aliqua vis in Christo [illegible] sensualitas, ita [illegible] quod debet poni [illegible] synderesis et ita [illegible] divisio. Item vis [illegible] Damascenus dividit [illegible] divisio in thelesim et bulesim, hoc est in naturalem et deliberativam. Istae duae [illegible] constat quod sunt in Christo, sicut et praedictae, ergo [illegible] quod [illegible] sunt [illegible] plures quam tres. Item vis [illegible] cognitionis sed in Christo [illegible] maior [illegible] quam utrumque cognositiva [illegible] quia in ipso cognoscebat secundum exteriorem [illegible] cognoscebat secundum interiorem [illegible] cognoscebat in [illegible] [illegible] [illegible] ergo [illegible] cognitioni videtur [illegible] affectio et cuilibet affectioni vis [illegible] quod in Christo sunt quadruplex [illegible] [illegible]. Est [illegible] quod de praedicta divisione sufficientia [illegible] ad praedictorum intelligentiam [illegible] [illegible] vis triplex potest considerari [illegible] naturale [illegible] [illegible] ponitur pro qua [illegible] multum [illegible] [illegible] et [illegible] ista [illegible] considerationem [illegible] dividi vis in Christo [illegible] enim [illegible] ad [illegible] [illegible] dividitur divisione bimembri [illegible] enim in Christo est vis divina [illegible] et humana [illegible] duas naturas [illegible] considerat Damascenus [illegible] dividit in duo membra. [illegible] considerari vis [illegible] ponitur pro qua [illegible] multum [illegible] sic dividitur divisione trimembri. Nam in Christo fuit potentia divina et potentia [illegible] et potentia sensualis [illegible] per quarum [illegible] actum volendi [illegible] dividit [illegible] in tria per tria membra [illegible] reduci ad divisionem duabus bimembrem [illegible] quia vis in Christo fuit [illegible] divina [illegible] humana, et sic humana aut sequens cognitionem [illegible] aut sequens cognitionem [illegible] sufficientia praedictae divisionis in tria membra. [illegible] comparationem autem [illegible] ad [illegible] dividitur multipliciter vis in Christo divisione quadrimembri [illegible] considerat [illegible] Hugonis [illegible] cum causa per [illegible] membra dividit. Dicit enim sic: in Christo fuit vis divinitatis et vis rationalis et vis pietatis et vis carnis. Vis divinitatis per iustitiam sententiam dictabat, vis rationalis per obviationem [illegible] approbabat, vis pietatis per compassionem in malo alieno suspirabat, vis carnis per passionem in malo proprio commovebat. [illegible] per diversas vis divinitatis [illegible] sufficientia [illegible] diversas considerationes.

Con[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Pot[illegible]

modus

multiplicitatem habet modo divisione binarii modo divisione ternarii modo divisione
quaternarii sine aliqua repugnantia et in hoc manifesta est responsio ad omnia praedicta
ad auctoritatem Hugonis et Damasceni. Ad id vero quod obicitur de verbo philosophi quod voluntas est in sola
rationali, dicendum quod philosophus accipit voluntatem stricte, scilicet pro appetitu rationali; magister autem et
sancti accipiunt voluntatem large ad omnem humanum affectum sive procedat ex
ratione sive procedat ex sensualitate. Ad id quod obicitur quod penes voluntatem attenditur aliqua
consimilis modo unio, dicendum quod hic magister de voluntate proprie dicta loquitur, unde quod in Christo non habet
nisi duas, duabus [illegible] autem actu non voluntatis per appetitum. Ad id quod obicitur
quod voluntas consequitur naturam, dicendum quod voluntas consequitur naturam sicut potentia consequitur substantiam;
quia in una substantia possunt esse plures potentiae, nihil impedit in Christo reperiri plures
voluntates ex parte unius naturae, scilicet naturae humanae, et una ex parte divinae naturae,
et ita in universo tres. Ad id quod obicitur quod multo plures debent esse per auctoritatem
Hugonis et praecipue sinderesis et thelesis et bulesis, dicendum quod ex illis auctoritatibus
non potest argui quin in Christo sint plures voluntates quam tres, nisi accipiatur divisio voluntatis
secundum modos non diversos, per quem modum rationalis voluntas multiplicitatem habet in voluntate rationis et
pietatis, hoc est secundum naturalem et absolutam. Dicendum quod habet in naturalem et deliberativam,
sed per hoc non potest argui quod praedicta divisio sit insufficiens, quia accepta est secundum
potentias; unius enim potentiae possunt inveniri plures modi. Ad id quod obicitur quod quadruplex
debet esse affectio, dicendum quod cognitio sensitiva
est in Christo cognitio et in quadruplex [illegible]. Sic enim vult Augustinus, non est perfecta
exterior, non habet perfectionem absque interiori attentione copulante
visionis exterioris generatum organi et obiecti, ubi adsit interior attentio copulans
unum cum altero, sicut dicitur in libro de Trinitate XI. Per illam autem attentionem coniungit anima
sensualitatem; dicitur quod sensualitas est [illegible] per quam intenditur in corporis sensus et per
sensualitatem dicitur quod [illegible] appetitus carnis, et ideo ex parte cognitionis sensitivae
huiusmodi attenditur appetitus carnis. Si enim acciperet secundum sensus exteriores,
una tamen potest voluntas sive voluntas sensualitatis, tamen non una sed quinque essent voluntates secundum quinque sensuum exteriorum.

Tertio quaeritur de ipsarum voluntatum conformitate et concordia, et quaeritur
utrum istae voluntates essent in Christo conformes vel repugnantes. Et quod
sint repugnantes videtur ex ipsa divina voce quae dicebat: Non sicut ego
volo sed sicut tu; nisi ergo aliud volebat Christus secundum quod homo et aliud secundum quod deus,
ergo voluntas humana non erat conformis divinae. Item Augustinus super psalmum 31:
quantum distat deus ab homine tantum distat voluntas dei a voluntate hominis.
[illegible] ergo si [illegible]
voluntas est voluntas repugnans voluntati divinae. Item Christus flebat destructionem
[illegible], ergo volebat illam non destrui, et si divina iustitia vole-
bat eam destrui, ergo voluntas humana adversabatur divinae. Item videtur quod voluntas
rationis et sensualitatis adversantur sibi invicem, quia sicut dicit Augustinus de Trinitate,
voluntates sunt contrariae quae sunt contrariorum volitorum; sed voluntas rationis volebat
mori, voluntas sensualitatis volebat vivere, ergo sensualitatis et rationis erant voluntates
contrariae. Item pavor et securitas sunt contrariae affectiones, sed in voluntate rationis erat
securitas, in voluntate sensualitatis erat timiditas, ergo contrariae afficiebant
voluntatem rationalem et voluntatem sensualitatis; sed tales sunt voluntates sibi invicem adversae, ergo etc.
Item ratio assentiebat sensualitati refutanti mortem, ergo repugnabat

Si assenciebat g° assenciebat i qn̄m no. dūne g° pctabat mortalr
Si repugnabat g° uob voib et ssnalr fuīt i x° repugnātes sꝫ g
uob hūna ꝯ rcm ordine dꝫ ee subita dūne g° si i x° repugnabat
uir q i x° erat inordinatio et culpa. Itē omīs motꝰ qui aduersat uoti
dūne ē motꝰ ad illicitū et omīs tal motꝰ ē pcīm g° si x° ꝯ hūaz
uot ad uolebat aduersu uoti dūne g° i x° erat pcīm ꝯ hoc ē fl̄m
g° etc. Itē a uob ssnalr i x° subiacebat dīo voi, a ad aduersabatur
ꝯ oīo subiacebat g° nulla erat i repugnā. si aduersabatur i aliquo
g° caro i x° cōcupiscebat aduers spm ꝯ non ē iuctū ē cū caro
cōcupiscit aduers spm. g° i x° fuiss uiciū et pcīm. Itē eq ordiatꝰ
ul ordinacior fuit x° i scpo sic ada i statu innocēcie. sꝫ i
statu innocēcie nā fuit i ada repugnā uoti g° nec i x° fuit ali
repugnā uot sensl ad volē nec voib ad dūna g° nā. ad
pdc ꝯp intelligēz ē noūd q cōformitas uol ad uol ē i duob
cōsistit. vꝫ i uolito et i vōe uol. Cōformitas i uolito dico qn
diuerse volētes vnū et idē uolūt. cōformitas i voe uol dico qn idē
eodēmō uolūt sicut alta eapꝫ uult idē eodēmō quo supior uult
ea uelle. Cū ad pstam cōformitatē ista duo cōcurrat. alia
cōp ē de necitate cōformitatis vꝫ cōformitas i mō. alia nō alia
de necitate alia de cōgruitate. alia pt necitatē et cōgruitatē vꝫ con
gruitas i uolito. pōt ent q uolētes sūt cōformes ita q
vna subsit alti et tn nō uolūt idē. qꝛ uob supior nō uult infior
uelle q ipa uult ꝯ magꝰ uelle qnm. cont̄ i cōformitas i voe
uolendi fuit i omīq uolitis x° sic uolebat ssnātas sic
uolebat vō ea uelle. sic uolebat et vō x° sic dūna uob
uolebat ipam uelle. ꝯ coteriꝰ ē q i x° fuit uotū cōtrordia
et cōsonancie quīuis ex pte uoliti nō eet pdeptitas q vnaq
uob q sūn erat uolebat. et hoc ē q dt mr hugo ꝯ dūna uotē
q iustū erat uoluit ꝯ uotē voib iustic cōsstit. et iusticia
approbauit. sꝫ at uotē piet sine odio intime cōdoluit
miserie quemadmodū ꝯ uotē carnis iusticia nō accedabat. ꝯ
pena recusabat vnaqꝫ uob q sūn erat opabatur et q ad se ptī
uebat sequebatur. uob dūna iusticiam uob voal obiam. uob
hūal obiam uiam. uob carnis uiri vꝫ alta altiq erat
Sicut ent dūnr uellet iusticiam nō desereret sic carnim uellet
uiri ꝯ hūalr piet aliena miseriam nō amare. Iustū itaqꝫ
carni erat q pacē sua uoluit. qꝛ hoc erat ꝯ uirtutē et iustū dō erat
q pacē eaꝫ uoluit. qꝛ hoc erat ꝯ iusticiam. Etc pꝫ q licꝫ diuersa
eent uolita, volētes tn i x° hūnt cōsonātia. Cōcede ig
vob oīdē q uolētes i x° nō fuīt repugnātes nec hūna uob
dūne nec ssnalr voali. aliogn sequerētur i x° fuisse pcīm trāsgres
sionis et iuiciū corꝑpcōis sic olim fuit quorꝫ iuriꝫ ē aliquod a x°
i quo fuīt omīs voales uiri et omīs motꝰ ssnalr parati
uiro d q dt augꝰ ꝯtu fuisse p alia qst i archa noe qēta et
parata

Sꝫ x°.
Volitu
C° volēdi

Ad 2dū q̄ q̄ p° ḡ ī 9rū de oroe dn̄i Non sicut ego volo sȝ sic tu vis
Redarguit aliq̄ q̄ ex h° nō cōcludit 9rietē volūtū fuisse ī xp̄° p̄ eo
q̄ aliq ⁊ aliq volit nō induat 9rietē ū put cōsidāū sȝ idm̄ vn
qz aliq ⁊ aliq mo9 volit cōsidat 9 alia ⁊ alia volitē io nō indu:
cut 9rietē n̄ repugnanciā Sȝ iste mo9 volendi nō suffit quia si
aliqui duo hoīes qui hūt diūsas voluntates cōmuīo se hēāt
9 aliq volitū dm̄ hōc volūtes 9rias ⁊ p̄ pt alr̄ dici q̄ cō
9 aliq volitū dm̄ hō volūtes 9rias ⁊ p̄ pt alr̄ dici q̄ cō
formitas volut ad volūtē dupr̄ attendit Aut sȝ assimilacōm
ul sȝ subiecōm dn̄s aut a volūte sensualitat nō requirebat cōfortē
assimilacois ut idm̄ vellet q̄ ipe vellet sȝ cōfortē subiecois
ut id vellet q̄ de9 ordinat ea velle ⁊ dn̄s ī p̄dca peticoē
tollit cōformitē assimilacois cū dt Non sicut ego volo, et
posit cōformitē subiecois ī h° q̄ ot̄ se velle diuīe volūti subicī
Vn̄ ī p̄dcō v̄bo insinuat dupx vols ī xp̄° vna vȝ rois q̄ erat
subiecta diuīe volūti altā vō sensualitat qua vō subiciebat volūti diuie
sȝ ipa sensualitas cōmuīū appetebat ⁊ ita cōmuīs nō erat simul
erat tn̄ subiecta ac p̄ h° nō erat 9ria Ad 3m̄ angy q̄ dr̄ q̄ vols hūa
ī xp̄° distabat a volūte diuīa dcm̄ q̄ angy intendit ibi pone dis
tantiā qm̄ ad diūsitē volūtū ⁊ qm̄ ad distātiā volitoꝝ nō at
tantiā qm̄ ad subiecois ordinē ī volūte ⁊ io ī a distātiā nō ponit cōt
qm̄ ad subiecois ordinē ī volūte ⁊ io ista distātiā nō ponit cōtra
vsiam Ad 4m̄ q̄ or̄ q̄ de9 volebat n̄em destrui volūtē hūa
dcm̄ q̄ sicut hugo dt q̄ia erat vols pueri que io flebat qz miaz
diligebat ⁊ qz de9 sic volebat ea velle io diuīe volūti nō
repugnat erat enī cōfortabit roe volendi cōmuīs nō eet ī vo
lito Nam enī sic vellet h° hēbat a deo ⁊ de9 volebat eū sic
velle Ad 5m̄ q̄ or̄ q̄ vols sensualitat repugnat roi qz volebat 9rium
dcm̄ q̄ 9rietas ex p̄te voliti nō dt 9rietē ī volūte ū st eēs
volūtes que nō tn̄ st nate cōformri p̄ subiecōm sȝ ⁊ p̄ ydep̄tē
ex p̄te voliti Ad 6m̄ q̄ or̄ q̄ 9riis affectoibȝ disponebant
ut potescoīte timore gaudio ⁊ trīstia dcm̄ q̄ vna ī a affectōm
subiecta erat alti ⁊ quodam mal sicut dcm̄ fuit q̄ gaudiū
ī xp̄° nō cōmiscebat dolori ⁊ gaudebat de ipo dolore sicut ī
proposito intelligi Ad 7m̄ q̄ obr̄ q̄ rō cōsenciebat sensualitati ad
dissenciebat dcm̄ q̄ quodammō senciebat, quodammō dissenciebat
sȝ q̄ ab pt aliam dupr̄ cōsentire ad volendo idm̄ q̄ ipe vult, ad
volendo ipm̄ velle, rō aut sensualitati cōsenciebat volendo ea sic moui
⁊ h° idm̄ erat licitū sensualitati Vn̄ nō volebat ū licitū Non at cōse
ciebat volito idm̄ ipm̄ q̄ sentas, h° enī eet illicitū volūti rois
⁊ h° nō pōt carnē cōcupiscēre adūs spūm sine rebellioē
sensualitat ad roēm ista enī rebellio ponit utrāq dissnam Vn̄ nō dt
q̄ dissensus pt eē sensualitat ad roēm ⁊ qm̄ ad volitū ⁊ qm̄ ad act
volendi ⁊ h° idm̄ ptinet ad nīm lapsū p̄ penā ⁊ culpā, et est
pone assēsū qm̄ ad utrāq ita q̄ sensualitas subiciat roi ⁊ h° p̄tz

ad nm institutam, et e pone mem ita q conficiat vo ffina vel
actus nodi sz no vel nolit et hc ptinet ad nm hute pena absz
culpa qual fuit na a xo assupta q ad hut de na instita
ad de na lapsa. Et ite hc quer ta pmo qu xps deuit
Adur qu de orone xo orare. 2o quit utru i oi orone sua
fuit exauditus. 3o quit utru 1a o q orauit i passione fuit
sent ad vonis. 4 quit utru xps deuit xpm orare et q vr
Circa pm sic pce. Vr q ex i nte orare et eat
A pnoctatur i orone dei; sz xo n fet u q ypm deuit. ergo
genus fuit ypm orare. Ite cui competit sacrfm offerre ei eccli co
petit orare. sz xo maxime competebat obla sacrifici p sa
lute gnis huai. ergo ei maxe competebat orare. Itenth mag
competit orare qm ei qui e potifex et sacerdos. sz xo fuit po
tifex et sacerdos. sic q dr ad hebr. ergo ei maxe competebat o
re. Ite oro spectat ad pfcom uite coteplatiue. sz deuit xo hre
pfcom i utiqz uita. ergo etc. Item n deuet mag orare qm eu
qui e dignus exaudiri et facilius pt impetrare. sz nus e dignior
exaudicione qm xo ergo ut q ei maxe gt orois ius. Sz q augus
de correctione et gra. Nemo quit ab alio q pse pt. sz xo oia po
tat pse ergo nt debat petere ergo n orare. Ite oro e actus pre
inferioris vel eius que dat. sz po xo e equal patri ergo no deuit xo
orom fundere ad deu. Ite oro e ascensus metis ad deu. sz metis xo
sp erat sursu sic deo vnitus et i gtia fruitois actu. ergo no ui q
competeret ei usus orois. Item in diuinis st opa indiuisa. ergo impletio
petitionis spectat ad tota trinitate. ergo qui petit ad ab vno p pet
et ab omnibus sz no deuet xpm petere ad a seipso nus em seipsu
dat ut petit ad a seipso ergo no ui q deuit xpm ad a pre
p orom impetrare. Ite nob xo homini erat p omnia conformis
noti pribus. ergo nt petebat u q sciebat prem nolle ergo et si no
peteret nlhs q petebat implere. ergo frustra petebat ad. sz nt
deuit xpm frustra facere ergo no deuit xpm orare. Rnsio dicendum
q absz dubio decens fuit xpm orare maxe i diebus carnis sue
vo atqz condecens assignari pt quadruplex. vz ppr meritum
ppr utilitate exempli ppr ueritate carnis et ppr officium explendum. ppr meritu
qz sua petitione et postulacione merebat nobis qui minus ydonei
eramus ad susceptione bnficiorum dei. ppr exemplum ut sic discipulos
suos et p quos alios inuitaret ad orois studium i eius exercicio
maxe supra aduersarios. ppr q dns dicebat disci Mt xxvi
Vigilate et orate ut no intretis i tepta. Ppr ueritate carnis Aug. Iut ondet se
ee verum hoiem et ue a deo missum ppr q dr Jo xi. Pr ago tibi gra
qm audisti me ego at sciebam qm me sp audis. sz ppr ppm qui circu
circustat dixi ut credat qz tu me misisti. ppr officium qz xo habebat

Con[tra]
[2]
[3]
[4]
[5]
Rno
Meritu
Exemplum
Veritas carnis
Officium

dignitate sacerdotis et pontificis, unde sicut ad ipsius officium pertinebat sacrificium
offerre pro peccatis ita et pro peccatoribus exorare, unde ad Hebr. v. Omnis pon-
tifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, et post infra vii. Talis dece-
bat ut esset nobis pontifex impollutus segregatus et excelsior celis fac-
tus. Hiis igitur de causis congruum fuit et decens usum orationis in Christo reperiri

1 ut et vos ad hoc inducerentur concedendo. Ad id quod obicitur quod nemo petit ab
alio si possit id implere quod petit. Dicendum quod id verum est secundum quod petitio et impletio
attribuuntur eidem ratione eiusdem nature, sic autem non est in proposito. Nam petere et
orare competit Christo secundum naturam assumptam, sed posse implere dat ei natura non secundum naturam
assumptam sed assumentem. Vel aliter potest dici quod sicut motus alius est propter sup-
plendam indigentiam propriam, alius propter supplendam indigentiam alienam,
sic et petitio et oratio. Cum autem aliquis orat propter propriam indigentiam supplendam
verum est quod dicit Augustinus: Nemo petit ab alio quod ipse potest per se implere, cum
autem petit propter supplendam indigentiam alienam non requiritur defectus
potestatis in petente sed defectus potestatis aut ydoneitatis in eo pro quo petitur,
qui quidem defectus suppletur ex merito ipsius orantis. Cum enim aliquis dignus
orat pro indigno quodammodo acquirit ydoneitatem ex suo ordinis merito.

2 Ad id quod obicitur quod oratio est actus potentie inferioris. Dicendum quod hoc verum est attribuendo
inferioritatem potentie secundum eam naturam secundum quam competit ei oratio. Oratio enim est actus quando
potentie ratione nature et ideo non habet instantiam in proposito quia quamvis potentia ratione divinitatis
sit equalis patri, secundum tamen humanitatem minor est patre, Io. xiiii. Pater maior

3 me est. Ad id quod obicitur quod oratio est ascensus intellectus in deum secundum Damascenum. Dicendum quod ascensus
intellectus potest dici large vel stricte, secundum quod large dicitur sic potest dici intellectus ascen-
dere in deum qui fertur in eum qui supra se est implorando iuvamen quod est super se
a vicedo (?) iuvamen quod est infra se, et hoc modo accipiendo non tamen competit nobis. Unde

Alio modo ascensus in deum dicitur nova
et propria, et tunc cadit in diffinitione orationis. Dei consideratione putatur elevationem intellectus nostri ad deum procedit quasi
dati a consideratione creature ad considerationem creatoris, et hoc modo non cadit in
notificatione orationis nisi secundum statum viatoris. Primo modo accipiendo ascensum
fuit in Christo, secundo vero modo accipiendo quodammodo fuit et quodammodo non fuit.
Ad hoc quod Christus in actu orationis se revocabat ab occupationibus
quibusdam contemplationis ad hoc quod Christus in actu orationis ... opponitur vite contemplative, quoniam
vite active totus esset intentus; sed autem ad hoc quod Christus erat totaliter comprehensor, sine vacabat actioni sine

4 cessabat ab actione sic non dicitur fuisse in eo motus ascensionis.
Ad id quod obicitur quod postulatio orationis proprie est
per eum maiorem pro quo est in nobis. Ad id quod obicitur quod postulatio orationis appetit
totum tamen. Dicendum quod verum est ex quo utilis quedam orationes dirigantur ad patrem,
quedam ad filium, oportet autem subiungi quod nemo petit ad a se. Dicendum
quod verum est in eo qui est unius tantum nature sed qui est diversarum naturarum bene potest
petere ad a se ita quod secundum unam naturam sit petens et secundum aliam sit exaudiens,

7 et sic est in Christo qui erat pontifex petens secundum humanam naturam et erat rex princeps
exaudiens secundum divinam. Ad id quod obicitur quod Christus vel petebat vel quod sciebat deum
nolle. Dicendum quod verum est sed Christus bene sciebat quod deus quedam nolebat quia
sciebat Christum ea nobis impetraturum per suam orationem et ideo orando et petendo

quod deus volebat non fruit^n dabat quia hoc ipsum quod deus disposuerat
nobis sua orone impetrabat. Cum enim deus disposuit ut multa ad facere
non disposuit in omne eventum sed presupposuit concurrentibus aliquibus sic
disposuit nos saluare si tamen velimus per bona merita salutem acquirere
Sic et in proposito intelligendum est. | sua fuit exauditus et quod
Secundo quidam verum xpc in omni orone | Ut patet quod dicit Jo xi. Ego
sciebam quoniam semper audis me et hoc audire non est aliud quam exau-
dire ergo etc. Item super id ps. desiderium anime eius tribuisti ei et voluntate labiorum eius non fraudasti eum
glo. voluntatem labiorum idest verborum eius hoc est per verba prolata non fraudasti eum
quia quod enim dixit factum est ergo etc. Item xpc magis est exauditus quam membra eius
sed dicit Jo. xvi. quodcunque petieritis patrem in nomine meo dabit vobis ergo
multo fortius quicquid ipse petivit obtinuit. Item voluntas xpi fuit divine voluntati
conformis ergo non desideravit et petivit nisi quod deus voluit, sed omne quod deus
voluit deus fecit et facit ergo omne quod xpc petivit impetravit. Item quod
xpc petivit petivit pie perseveranter et ad salutem nec habuit in aliquo remorsum
sue conscientie, sed quicunque petit sic impetrat quod petit ergo omne quod xpc
petivit obtinuit. Sed contra in ps. dicit d xpo deus meus clamabo per diem
et non exaudies me ergo non exaudivit ipsum in eo quod clamavit
non ergo exaudivit ipsum in omni eo quod petivit. Item in lira dicit xpc clamabat
non exaudiretur ad salutem corporis | omni quidem petivit. sed ut non moreretur.
sed melius erat ut moreretur ergo xpc non fuit in omni eo quod petivit exauditus
Item xpc petivit et oravit ut calix transiret ab eo. sed calix non trans-
iit. ergo non in omni eo quod petivit exauditus est. Item xpc oravit pro suis
crucifixoribus nec tamen omnes saluati fuerunt ergo non fuit exauditus in
omnibus. Item xpc oravit pro discipulis suis ut servarentur a malo. sed quod dicit
Jo xvii. non tantum pro eis sed et pro eis qui credituri sunt etc. sed non omnes sunt
servati a malo ergo non in omnibus que petivit exauditus fuit. Respondeo dicendum
quod cum oro sit petitio procedens ex voluntate et desiderio sed quod nobis habita
fuit in xpo sicut triplex voluntas sic et oro. Illa quedam ergo fuerunt exprimentes
sive procedens a voluntate rationis | quedam a voluntate pietatis | quedam a voluntate
carnis. Oro procedens a voluntate rationis procedebat a voluntate que quidem
requirebat exaudiri et talis oro in omnibus est exaudita | tum propter hoc
quod ista voluntas erat per omnia conformis voluntati divine | tum etiam quia a deo petebat
digne et sancte quod in omnibus erat exaudita per sua reverentia et
dignitate. | Oro autem procedens a voluntate pietatis et voluntate carnis non fuit
in xpo exaudita per omnia | tum quia hec voluntas non conformabatur deo
in omni volito sicut habitum est prius | tum et quia ista petitio plus ordinabatur
ad nostram instructionem quam ad divinam exauditionem | magis
enim petebat hac voluntate ut nos erudiret quam ut deus ad suam
petitionem inclinaret | Ex hiis patet responsio ad questionem propositam et ad rationes
ad utramque partem | Concedendum est enim quod xpc exauditus fuit in omni petitione
qua petivit ut exaudiretur hoc est in omni eo quod petivit voluntate rationis
sive voluntate absoluta. Unde rationes que ad primam partem inducuntur sunt concludentes
dunt | concedendum est nichilominus quod non in omni eo quod petivit voluntate carnis vel pietatis

fuit exauditus

Con
.9.
.9.
.9.
.9.
Ro
ronis
Puritatis
Carnis

sicut vos ad 2^m ptē inducte ondit. No em petebat ut exaudiret
s ut nos erudiret sicut petat calicē a se transiri et suis amaricaribus tedia ri. Vnū ex note carnis ad orationē. nec assūpte
altiū ex note piet ad orationē benignitatis et mire. Ad id tamen q obiicit
de auctē ps dd q hc dr de capite vel de membris corporis sic glo ibi
exponit et multa consilia recepi consueuimus i scripta. Ad tres rōes
sequitur pz vitio p id dicta q n̄ sunt instantia p quacumq oratione
s ratione q procedebat ex note carnis vel pietatis sic pz aspicienti
Tertio queritur utrum i^a oratio q orauit i passione ut calix transiret a se
fuit a rōne an a sensualitate. Et q a sensualitate n̄ auctē augustini i libro
affirmat sensualitas p^o modo noluit n^c obtinuit q si istum affirmat petiit. go nunc
q petitio i^a ex note sensualitatis processit. Itē hc ipim or ex ardue ubi ore
tu dr. N̄ sicut ego uolo s sicut tu uis. Aut hc dr rōne nol sensualitatis. Ad
rōis q ad note rōis n̄ dr q i^a erat p omnia dīne uoli conformis.
go hc dr q ad note sensualitatis ex i^a. go note procedebat postulatio
orōis ppoite. Itē nus sapiens petit vel orat cōtrariū ei q vult. s
rō nolebat morī. go petitio de euasione mortis n̄ erat petitio
rōis s erat sensualitatis vel rōis. go sensualitatis. Itē petitio ē alicui appetitus quem
petitum appetit. Si appetit n̄ modo petitum erat ipi nolitū rōni. go si
id appetiuisset petisset. s n̄ petiuit. go n̄ petiit. go petitio i^a fuit a
note sensualitatis. Cz q orō sic diffinitur. orō ē ascensus mentis i deum. s sensualitas
n̄ ē ascendere i deum. go sensualitatis n̄ ē orare. go pdicta orō n̄ potuit ē
sensualitatis. Itē alio diffinitur orō. Orō ē pius mentis affectus i deum directus.
s sensualitas n̄ ht ferri i deum. go q ad actum sensualitatis n̄ consistit ipsa
s rōis. Itē solius rōis ē conferre. s pdicta orō fuit cū collatione quadam
rōis. Itē solius rōis ē conferre s sic tu. go n̄ processit a sensualitate s a
rōe pz cū dr. N̄ sicut ego uolo s sicut tu. go n̄ processit a sensualitate s a
rōe. Itē solius rōis ē futura prognoscere s orō i^a q petebat ca-
lix futurum transire erat ex futurorum prognitione. go n̄ erat
sensualitatis s rōis. Rndeo dicendum q de pdicta oratione g^t loqui dupliciter. d
q ad unum vel q ad formam. Si loquimur de ipa q ad unum
tunc mea orōis respiciat desiderium petentis tunc petitio fuit petitio
sensualitatis tantummodo eius desiderium erat ad n̄ moriendum. Si aūt loquimur de
pdicta oratione q ad formam sic forte petitionis respicit discretionem
ponentis et tunc modus ponendi fit a discretione rōis. Concedendum ē q tunc p^o
fuit nol rōis et p hc pz vitio ad quam ppoita. et ad obiecta ad
quam ppoita q n̄ ē simpliciter concedendum q tunc orō fuit simpliciter rōis
vel simpliciter sensualitatis s quodam^o huius quodam^o illius. sensualitatis q ad unum
s rōis q ad formam. Itē sensualitas ut mouens s rōis ut ponens.
Itē sensualitas ut p quo s rōis ut a quo. Vn bn̄ et vere conceditur. d.
q rō fuit aduocatus sensualitatis. Et p hc dissolui rōes ad utramq ptē
q rōnem pcedunt hiis duabus viis sic pz aspicienti. s tunc restat qo
quo cū rō scieret sensualitatem i hac petitione n^c exauditam n^c dignam
exaudiri utpote q petebat cōtrariū diuini ppositi. quo hac petitionem
pposuit et p ea allegauit. Dicendum ē ad hc q hg fuit rō tpr^s p^a ad
manifestationem nature assūpte qualitatem refutabat passiones in hc.

erudiunt nostram fidem 2a vero ad confirmandam nostram imbecillitatem ut non
diffidamus si passionibus periculis exhorreremus 3a hoc erexit nostram
spem 2o ut ondet notez nostram dmie non est p omnia subiecta
q ot i rodone apposita Non sic ego nolo sed sicut tu 3a hoc ordiat
i nobis cate q affcm nostrum dmie non p omnia conatur subiicere
vii magis oravit in illa orce p nobis qui dant p se Et attende
q oro i petit de illa summavit forti prudentis et fidelis advocati
q desiderium suum p posuit summatam formam invenit Docat enim nos
q desiderium dnm q omnibus appetitus dz esse deo subiectus et phs pz determinatio ob
ecorum pz et pdere oronibus finibus et utilitatibus

Circa ista sunt dubitationes et declaracionem et primo queritur de hoc quod dicit
Vole mori qui a deo nat
relinquitur affectum infirmitatis Quod nemo vult mori
le hoc enim non fuit quia multi occidunt semetipsos sicut pz in desperatis
et desiderant mori Non ergo verum est quod dicitur Item augustinus notat de quodam
i li de ci dei quod leo platonis li de imortalitate anime disputavit se p
cipito dedit de muro ut de hac vita migraret ad eam quam cre
didit meliorem et hoc ipso non quod aliqui sunt qui mori desiderant Rndeo
dicendum quod est affectus naturalis et est affectus deliberatus Affectu naturali nemo vult
mori ymo omnis homo refugit mortem Affectu enim deliberativo
pt quis appetere mortem et effugere vitam Non quia hoc sit morbus et illa
sit vita sed ratione alicuius quod est annexum vel estimatum esse annexum
sicut desperati et vehementer confusi vitant propter confusionem annexam
refugiunt vitam sic et est de aliis incommodis p hunc modum eciam
aliqui appetunt mortem qui post mortem credunt quiescere et gaudere
sic est in illis de quibus opponit in quibus non sunt instantia quod ubi augustinus
Item augustinus enim loquitur p se loquitur de appetitu naturali non deliberativo Item
queritur de hoc quod dicit quod post pig metis affectus appetit dissolui et esse cum xpo
ca 2o ii Corr v Nolumus expoliari sed supervestiri Si tu
dicas quod ex voluntate naturali sensuali nolebat expoliari sed voluntate rationis
sive deliberativa cupiebat dissolui Contra hoc quod dicit phil i
permanere autem in carne necesse est propter vos sed apparet voluntate deliberativa
id magis appetebat et volebat quod erat fructus magis necesse
ergo voluntate non quod non appeteret dissolui Aut simul appetebat
duo contraria Rndeo quod in carne nostra est duo repugnantia scilicet ipsum nunc
infirmitatis aggravante animam sicut quod dicit augustinus xiii de ci dei quod corpus
aggravat animam non quia corpus sed quia corruptibile Tunc ergo dicit nolumus
expoliari et hoc dicit quantum ad ipsam carnis nostram Deinde dicit ad
ephe ult Nemo unquam carnem suam odio habuit quantum ad
infirmitate aggravante dicit Cupio dissolui et in nostra ei contrarietas
Ad 2m dicendum quod quantum ad quo petebat scilicet dissolui et permanere in carne
dicendum quod est nobis absoluta et nobis condonaliter tamen impedit duo contraria
velle ita quod unum velit voluntate condicionali alterum voluntate absoluta Vole
bat ergo apostolus in carne permanere propter utilitatem firmum voluntate absoluta Vo
lebat autem dissolui et esse cum xpo sed hoc non absolute sed quantum in se erat
et natura erat repugnans erat tamen quodammodo metis angustia hoc duplici desiderio

2
3

Affectus
naturalis
deliberatiuus

Natura
Infirmitas

pp q dt coartor ex duobus desiderium habens dissolui et esse cum xpo. Item qui
dr ubo ambo. Vt ho dubitat ut ho locutus est. Vr em ee ffm
q xc huit sciam omnium futurorum sub certitudine go m q de no potuit
dubitare. Item i quecumque cadit dubo cadere pt ignorancia et error
h nm istorum potuit i xpo cadere go m q no potuit dubitare
Dno dd q dubo pprie dt i dm medius vocis ve utriusque pt
qdtoib ita q neutra pevigat alti et hc mo accipiendo dubium
i xpo no fuit dubs. Alio dr dubs i dubia qda ptes sensus ad
sequendum effectum nec inclinate ul voce imparante et tc dubio potuit
ee i xpo et de hac mt ambo. Da alia ud currit obo Item qui
de in ubo hyt no est fuit nc orat transire calicem h dicat
Vr em hc ee f p ipam orois serie dit em transeat a me calix
iste Si petit calicem transire a se go m q p se orauit. Item sic pe
tebat sic nolebat h xc sentiebat se ad velle q no vellet pa
sic ipe dicebat No sicut ego volo h sic tu Si igo aliqui note sud
calicem passionis fugiebat vr q cu petiit calicem transire a se p se
orauit Dno dd q orare p aliq gt dupl a ss form orois a ss
intencionem orantis ss form orois xc orabat p se i p note sua
ssia ss at intencionem orantis i petitione xc p se no orauit h magis
p nobs No em credit se i petitione i ad obtetum p se nc vo no
luissh obtine e libom a pdoe h pos ora ob turpe mam uti
sit i ptiby tactu e hyt go lo isto 2 mo vn sermones suis por
i lra resfendisse ad puri intentionem xc omnib at obicoeb crut
h viam povem et.

Dis xviii

Emito xc et permitt no esse. Vn e m de no. Vi hac
Meretur: **D**e merito xc et permitt no esse. Vn e m de no. Vi hac
pte agit de usu ue qui consistit i exercitio merendi Diuit
at ps ista i d p In qrz pa agit de mito xi i 2a uo agit
de ipo ad utrumque utilitate ordinato i ad quae noluit pati et mori
pma ps diuit i iij ps sm iiij qones qs determinat In pa detiat m
cui mruit puti ondens q ad mruit hi i 2o determinat qui mcri
incep ondens q ab instanti concepoes i Nc sorum hc mruit et
i 3 uo determinat q mruit ondens q no tm gliam impassiti
h et exaltacionem nois i Nc tm gliam impassib et i x no det
qua necte mruit i Si uo quer utz xc et 2 uo ps puci de
i d psi quarum pa ppoit efficacia merendi xi ve m i 2a ud
multipl aucte confirmat i h quo p morte nobs et Subdiores
peim manifeste st i lra Vt q agit de mito xi incidit hc qo

Ad intelligentiam at hi pts ee duo pmo quer de ipius mito
q ay ad usu sue extrensi 2o uo qm ad pmin sue sequentem
Circa pmi quer tia pmo quer utrum xc mruit ab instanti concepoes
2 quer utz ad mruit p9 concepoem 3 quer utz ad mruit i pacie

Ad **C**irca pm sic pcet et quer utrum xc mruit ab instanti concepoes
et qr m seve 3 Nouum faciet dns sr tra mlr circundabit virum

in conceptione

go x^o fuit viri ab instanti conceptionis Sz constat q no fuit viri
quantum ad etatem go fuit viri quantum ad ai vigorem/ huit i^a quantum ad aiaz
virtute et oponz viri pfcti Sz hec consistat i merendo ergo xpc venit a
sue conceptionis primordio/ Item hoc ipsum virtutem auctem gratie et magri i lra
no solz venit xpc qui pri obediens cruce subijt Sz ab ipsa concepcione
ex quo ho fcus e et hoc ipsum pt eliti ab auctete/ gragz quite/ Item xpc ab
instanti conceptionis sue fuit btus Sz btitudo e huius i actu/ go a po
instanti conceptionis sue huit actum glosum/ Sz qua voce p glam
huit actu glosum/ eadem voce p grãm huit actu virtuosum/ go viri q
a primordio sue conceptionis xpc venit/ Item lux ppr sua nobilitate et
dignitate i eodem instanti magis pt ee lucere/ go si aia xpi multo nobilior
et potentior et disformior e viri qui instanti eodem i quo cepit ee cepit
hre oponz et debitam/ Sz tl e opo mritoa go etc/ Item sic aie nre
se huit ad demeritum/ ita aia xpi se huit ad meritum Sz anime nre i ipso
instanti infusionis huit reatum culpe originalis/ go anima xpi a primo
instanti conceptionis et infusionis huit meritum virtutis/ Sz q pube ee
quam agere Si go mereri e agere anima xpi pz huit ee copletum quam
huit meriti usum/ go no venit a primordio conceptionis/ Item omne quod
exit ab ocio i actum prius quiescit quam agat/ et omne tale pz e
quam operet Sz aia xpi incepit mereri/ go de no operante fca e operans
go i merendo exivit ab ocio i actum/ go prius quievit/ go no
venit ab instanti conceptionis/ Item meritum e a voluntate deliberatiua
insuper deliberatiua e Sz ubi e deliberacio ibi e collacio v at hec e
i tempis successo/ go no viri q meritum xpi potuit ee a sue concepcionis p^o.
Item angelus no peccauit a po instanti sue creacionis/ et tñ ita cito
usum li. ar. huit sic aliqua anima vel aliud tñ cauti ee i cognicionis
pfecte/ go pari roe vi^r q n^c anima xpi ab instanti conceptionis mereri
potuit/ Omne id q anima xpi huit a primordio conceptionis sue huit
ab alio/ Sz meritum ortum huit a li. ar. g infortata go no vi^r q usu
meriti huit ab ipso conceptionis primordio/ Ad pdictorum intelligentiaz
e nondum q ad pfectionem meriti duo concurrunt vz ipe huius gratuitus
et ipius huius actus ul usus/ Si go loquir de merito quantum ad huiu
qui reddit hutem dignum premio sic absq dubio concedendum e q
a primordio sue conceptionis xpc venit/ qz omni bono et premio dignus
fuit ppr plenitudinem gratie qua deus aiam sue intulit et infudit.
et ab hoc no discordat ab doctor catholicus/ Si at fiat sermo
de merito quantum ad virtutis actum sive usum i quo ppe attenditur co
pleta ro merendi/ sic e duplex modus dicendi vnus q xpc venit stati
post primum conceptionis no at i ipso po instanti/ et vo hyp tigr opo
dz sequi ee subiecto nãe fuit aiam xpi pz ee quam agere spri co
actionis ginc q spectat ad usum nol deliberatiuum/ th at e actus
meritorius Et io si dicat aliquis xpm a primordio sue conceptionis me
ruisse duc prius ee s q dt ordinem ad prius ex suppositione

2
2
3
4
Lxij
9
9
9
9
p°
Virtus gratuit
Actus Usus

2 Est et alius modus dicendi quod christus quantum ad virtutes usum et actum habuit in ipso conceptionis principio. Hec enim data est ei per gratiam perfectissimam ut in primo instanti in quo incepit esse non tantum haberet habitus virtutum sed et actum. Unde simul cepit esse et usum comprehensionis haberet et anima christi in eodem instanti habuit caritatem et infinitam gratiam informantem et expletam in actu virtutis in quibus consistit in motu bone voluntatis. Utrumque tamen istorum modorum satis est rationabile, primus tamen facilior est et quietior; et secundum istam viam plana est ad obiecta.

Ad primum dicendum quod dicitur christus ab instanti conceptionis sue fuisse vir et dicitur ab instanti conceptionis sue meruisse, hoc dicitur quantum ad habitum et hoc modo meruit ipsum verbum quantum cum dicitur non tamen plus christus meruit per crucis patibulum quam ab ipsa conceptione per gratiam virtutum. Nota hic est quod dicitur per virtutum gratiam non per virtutum usum; habuit enim gratiam a principio ita quod in ipso principio usum non habuit a principio ita quod postea principium.

2. Et sic tunc obicitur de beatitudine et de

3. luce qui hoc tenet generaliter videtur quod in omnis creata esse potest operans tamen in corporali quam in spirituali tamen in actu nature quam in actu gratie tamen

4. in actu gratie quam in actu glorie. Non obstat illud quod obicitur de mundo autem. Alia enim habet omnes potentias in sua infusione per modum habitus non autem quantum ad actum. Et secundum istam viam patet responsio ad omnia obiecta.

Si quis autem velit viam aliam tenere videlicet quod christus in primo instanti sue creationis habuit usum liberi arbitrii propter excellentissimum gratie donum et quantum ad actum meritoris et quantum ad actum comprehensoris. Satis faciliter potest ad obiecta in quantum

1. videtur. Ad illud enim quod primo obicitur quod prius est esse quam agere dicendum quod illud habet veritatem si intelligatur de priori natura quantum ad ordinem nature si autem intelligatur de priori quantum ad durationem non habet veritatem sicut quod expresse dicit augustinus quinto super genesim ad litteram. Unde dicit quod in luce corporali esse non precedit agere. Et in angelis de quibus dicit quod in primo instanti sue conditionis eadem rebus cognoscunt non ut simul tamen erat esse et poterunt. Et in VI de trinitate dicit quod si ignis esset eternus splendor ab igne egrediens esset eternus. Et ideo satis rationabiliter potest dici quod illud non habet veritatem de ordine durationis sed de

2. ordine nature. Ad illud vero quod obicitur quod substantia que incipit agere exit ab otio in actum dicendum quod illud non habet generaliter veritatem nisi intelligatur de operante sine qua substantia operans potest esse. Ad illud autem non habet veritatem pro eo quod creata simul incipit esse et operari nec incipit operari quia exit ab otio in actum sed quia exit a non esse in esse; hoc modo potest intelligi in christo

3. quantum ad actum gratie et virtutis. Ad illud quod obicitur quod initium est a nobis deliberatum dicendum quod quamvis sit processum ne dilatatio indigeat successione et tempore tamen si plenitudo gratie et glorie possibile est ipsi anime in instanti discernere quod albo non possit facere simile contrario et tempore. Et per deiformitatem glorie intelligere potest simul plura intelligere quamvis per unum non intelligatur nisi unum secundum simul et semel. Et quia anima christi erat in plenitudine gratie et glorie sibi datum est quod non indigebat mora temporis ad discernendum quid eligendum quid vitandum quid amandum quid odiendum.

4. Ad illud quod obicitur de angelo dicendum quod non est simile. Non enim sic potest simul et semel cognoscere plura

sed q anima xpi cu plenitudie gre ppotuit d motu deordinatu
t grau nali virtudini sz mitu dr nali virtudinis coplemetu
z sz no decuit aliqm sibam cari cu actu grio virtudini nali
decuit tn cari i actu z cu actu cosonate ipi nae z ea coplete
max e illa i quo deg a pmoro suc gdonib plenie hitauit
sicut fuit anima xpi. Ad id q o q id q ine a pmoro codonib
ine aliude. Dd q si id mtgra poise ita q anima xpi se hat solu
p mo sustipit z no coopaut no hunt ude. Po et eni ipi
anime dadut coopare deo stati cu fuit z ita q ad huet ise
q no tn eet aliude vult z a se z po it eet i actu ditut z cpaco
miti. Si quis u uelit sustine huc mo ddi no uir multu
demiade a pbate voib ne z a pucte fidei q quto plg pt ipi xpo
gre z bonis attribuit.

Post coceptoy z q p phit ha
Sed qui verp xpc ad mint. humiliauit semetipsum usq ad
morte z pg ppr q z deg exaltauit i ml lesz hulitas no
e ca exaltatois id p mo miti. Si go hc fuit pg coceptoz
go xpc pg cocepo ad mint. Ite aug tritas d ubu pmissi
humilitas clarit z mitu claritas hulit e pmum. Si go hu
miliatio i xpo subsecuta fuit ipam coceptoy neco ee se
q mint pg qm cocept fuit. Ite ili de vegnt fidi meri ita
diffinit. Meri apd dm dr quin a necitte copulsg hc fat q fa
ce dz sz hc fet xpc pg sua cocepoz go aput dm mint. Ite opa
xpi fuint multo nobilioa qm se mita aorz scorz si go opa
aorz scorz se dig retributoe uir q multo fortig opa xpi
go uir q xpc apt dm meruit. Ite si no mint aput dm pg qm
cocept fuit go uir q frust dd humiit z q frust fecit q q
fet pg coceptoy. Si go hcc impiu dice uide e xpm pg cocepoz
ad meruisse. Sz q meri e face opg de gue laudabilis. Sz po
detmnata ad vnu tn no ht laude i actu illig sic pz i aig
poris nalib. Sz li arp xpi ab ipa coceptoe detmnatu fuit
ad bo go no potuit expiei opg de gue laudabilis go n i
opg mitorii. Ite meri e opg remuneratoe dign. Sz li ar.
iam expu b i statu remuneratois i a no fat opg ulterior ve
muneratoe dign sicut pz i btib. Sz tale fuit li ar. xpi cu eet
i statu coplehesori. go uir q pg coceptoy sua n aio meri
potuit. Ite quisqs me pficit i bonis anime s i gra z gla
sz xpc no potuit pfice sup id q accep a coceptoe go no uir
q pg coceptoy meri potuit. Ite quacuq me ad de n suo
fat suu p opg z obsequu z de eo q e ei indebitu fat debit
sz xpc n potuit face de indebito debitu z de no suo suu
Omnia eni sua erat p gra coceptois sicut ipe testat Omnia mea
tua st go no uir q pg cocepoz ad mint. Ite qd eodm mo se ht
ne z pubnatu e cosiles opoiet effice. Sz li ar. i xpo eodm se ht

Sexto

cxxxi

Abusiue

iuxta iiij

ppe

p9 conceptom et p9 virtue et gra sim^r et tn duo sunt pri^a merendi si in p9 virtute
no meruit g^o n^c p9 concep^oz Si tu dicas q^d alr et alr se ht qntu e ex
pte carnis h^c no soluit q^z meritu no respicit statu carnis s^z sta-
tu cari^tis g^o si x^c p9 concep^oz huit cari^te pne eque nobile et pfectam
sicut mo ht ya^c e eius caritas parata si mo no ht usu merendi
ui^z q^d n^c tunc huit. Ad p^dcorp intelligentiam nondu e q^d meri
g^t tripl^r. Uno^o simpl^r abusiue. alio^o pti ppe et pti impppe. 3^oo simpl^r
ppe. Simpl^r abusiue meri di^r qui facit aliqd opus de gne bonorz
cu fa^t i^d malo mo i mala intencoe sicut e^e qui dat elemosinaz e mune
talia eni opa aliqn remunan^r a deo ex immensa sua largitate
sic invenit^r de nabuchodonosor. Sc^o uo meri^r pti ppe pti abusiue
qui facit opus de gne bonorz et bona intencoe meritu no ex cari^te
sicut ab peccatorz facit opa de gne bonorz ppr diui quis de congruo
se disponit ad gram. Ille uo meri^r simpl^r ppe qui fa^t bonu opus
et bona intencoe et ex cari^te. Et p^m quidm meritu di^r meritu inpfcta
2^m di^r meritu congruitatis 3^m di^r meritu condigni. Cu g^o qui^r utr x^c
meruit no qui^r de p^o et 2^a mo s^z qui^r de 3°. Ad h^c e^t vidm q^d meri
ex condigno tribus modis g^t. Uno^o meri est ex indebito face de-
bitu sicut meri^r quis i gre infusioe et motu li. ar. Alio^o meri e
de debito magis face debitu sic cot^t de pfcu i pfcm de uirt^e
i uirtute. 3^oo meri e de debito uno^o face debitu alio^o de debito
pfitu face debitu p usu de debito p vnu actu face debitu
p aliu eque bonu. Omnibus hijs modis x^c meruit. meruit eni nobis gre
infusionem meruit et gre pmocoem meruit et bonorz opm multiplicacoez
s^z at no meruit n^i 3^oo tm p9 conceptom. ipe eni no potuit face
s^z de indebito debitu cu omi bono eet dignus no potuit
face de debito magis debitu cu omi gra ab ipa concep^oe eet
plenus s^z q^d eat debitu uno^o fe^t debitu pluribus modis et i meruit
s^z 3^m morum dicit meritu so^m no ppr impfectom a pte meriti s^z ppe
impfectom a pte merentis et h^c e q^d di^r i litra no pficit x^c p meritu
qntu ad uirtute meriti pficit tn ad my meritorz plura eni huit
merita i pa^oe qui i conceptoe. Concedere^r sit vobis cum debetis x^m
p9 concep^oz usu et exe^ciu meriti huisse. Ad i^d q^d o^r q^d po declarata
ad vnu no fa^t opus de gne laudabilm. Dicendum q^d determinato po^e ad
vnu pt ee dupl^r. v^z p neccitatem nre et p conformitatem gre si sit p
neccitatem nre tunc tollit arij libertatem ac p h^c tollit dignitatem meriti
Si at sit determinato p conformitatem gre cu tn conformitas sit stet
cu libera uo^te sic no tollit ab ipo ope bonitatem moris cu sit
uoluntariu ac p h^c n^c qualitatem meriti. In x^o at fuit li. arij determinatu
ad vnu no p neccitatem nre s^z p conformitatem gre. Ad e^d q^d o^r q^d h^c
imus g^le no fa^t opus remunitatem. Dicendum q^d x^c vnus e qui ab e simpl^r i
statu pne cu at no tm e i statu compreheusoris vnu e et i statu
uiatoris tunc opus eius ee pt remunerabile ppr statum uie. et e vepurei x
s^z diuina dispensacoz ita sic aia x^i ppr quietem sui cu diuinitate h^z statu

pne

1.

1. ex indebito facere debitum

2. de debito facere magis debitum

3. de debito uno facere debitum alio

2.

sic ppr. quiccom sui cu carne ht statu vie et misie et p i. tpe et i. osic
potuit eei i statu viatoris simul et cophensor sic huit glam ad cop
hendendu et gram ad merendu Ite simile de angel i quis poning vny
administrativa et cotemplativa si quare vna meret et si altam
fruitur et premiat Ad i. q o. q quicuz meret merendo pficit Dd q
pficere e duobz modis vl i mito habitus vl i multitudie actuu Ad p a d
uba e pficere qm ad virtute merendi et qm ad nu meritoz Primo
accipiendo pfcm no copet. 3o Dd t mitus si que 3m mo dco
imiisse Et aliomo accipiendo pfcm copet ei Et sic pz p h hita distinccoez
Ad i. q o. q mereri e facere de indebito debitu Dd q i e e vny
quantu ad aliquem mo merers ss no qm ad omb sic pub dcm e
et io no ht locu i ppoito Ad i. q o. q li ar cocz no se ht ut ipq
Dd q vny e p coparacom ad supius s ad diu no ctu vny p copacoz
ad inferius s ad carne passibile ex eius coniuncccoe tam li ar q
gra ipm pficiebat ht ptinere ad statu vie. vn no valz i. q obi
de carne q no e priy merendi hoc em vni e p se loquendo Fatetur
ad mitu du facit ad statu miti sic pz i quicccoe aie ad car
ne et eius sepacom Anima enim ma stat du a carne separat amp
no ht merendi vl demerendi statu Et q mr pa p textu

Tercio queritur utrum xpc ad meruit i passione Apts Humiliavit se
metipm ad morte ppr q et deus exal. i. mc ic Cez ubu eclas
mr dt aptc dt apus p xpm exaltatu p impassibile glam q est
humiliatus p passionis obivam ergo meruit i passione Ite aug exponens
ubu pdcm ut xpc clarificetur i vine pus humiliatus e passione
vr ergo q p mitu passionis puenit ad glam vnit Ite nichil e
magis meritoriu qm opus paciencie ppr q dr Jac. i. paciencia opus pfcm
ht s paciencia cosistit i tolleracom passiom ergo vr q xpc i passione
multu meruit Ite nl e satisfactoriu nisi q e meritoriu s pa xpi fuit
satisfactoria sic dcm e ergo fuit mito ergo xpc meruit paciendo
Ite omnes qui patiuntur p passiom pmereit cu p passiom meret aliogn
patere sine iusticia patere et frustra s xpc no meruit passiom qz
immunis fuit a culpa omni pmeruit go p paoz aliogn passus eet
iniuste et frustra q eet magne impietatis et insanie Cez cop
passionibus sic dt phs n laudamur n vituperamur s p ea p que
meremur laudamur ergo passionibus no meret ergo xpc patiendo no meruit
Ite passio e effectus et illo actionis s qual e ca tf e effectus Si
ergo actio passiom inferentibus no fuit mitoria q nc ipa pa mito
fuit ergo xpc i pa e no meruit Ite nl e mitoriu nisi q e voluntariu
nl at e voluntariu nisi q e a pncipio intrinseco sic pz p diffinicoez uolutarii qua
ponit phs i ethic. Voluntariu e cuius pncipiu e i ipo s pa xpi fuit
ab extra sic pz ergo no fuit mito Ite nichil e mitoriu nisi q e s mm
s pa e motus q min sic dt dam ergo impossibile e passione merri Ite
Ite omne mitu ortu ht ab aliq virtute dib at utq cosistit i vdce
ut vde ergo omne mitu cosistit et voniet vd e s pa xpi solu fuit

a seru^to et ce vo^m p mo^m nec go no m^t q x i pa^e ad m^uniss . Ad^m ad

q x^c no tm m^unit i actoe s^3 et i pa^oe no em passus fuit frust^a s^3

ex vol ta nec passus fuit ppter demitu culpe s^3 ppter amore m^ti et

Iustie Et p nond q i passioe e duo co^sidare vz passiois cam

et passiois sustinecia passiois ca e a moleh agent s^3 pa^o

sustinetia e a no^te pacient quantu ad p^m passio no e m^ntoria nec

demitoria qr e ab ex^o quantu ad 2^m pt ee m^ntoria et demitoria

m^ntoria at si ab ea pferat ex no^te boa demitoria at si q^s

ea sustineat inpaciet^r et ex no^te m^ng qui e x^c pa^oz ptulit

no tm ex no^te boa ymo et ex no^te optima h^nic e q pa^o ei

fuit m^ntor non solu sicut passiois scor s^3 m^lt omnia m^nta tenuit

pncipatu Et co^cede sut vob quest^ones ondut Ad^m ad^m q o^r

q passionib nec laudam^r nec vitupam^r Dicendum q v^m e s^i q st

pure passiois put at quieta eis e nob bona vel mala sit

h^nt sort^d vo^m m^nti et demiti laudib et vitupiis et^c fuit i pa^o

x^c qui oblatus e qui ipse voluit et libent^r et paciet^r passiones sust

qui p trusgressoib ora Ad^m ad^m q o^r q pa^o e effect^us actionis

Dicendum q v^m e quantu ad efficaciam i genere nec pt tn n^o ee effect^us no^te

Dicendum q v^m e quantu ad no^te co^placiam et p h^c pt poni i genere mor^s et

m^nime quantu ad no^te co^placiam et p h^c pt poni i genere mor^s et

qui nob passiones acceptab fuit boa quamuis nob pa^oz m^fectib

fuit mala h^nic e q quamuis acto displiceret pa^o tn grata fuit

ro no se^r q si acto fuit demitoria q ppter h^c pa^o Acto em no

eat ta passioib i genere mor^s Ad^m ad^m q o^r q pa^o fuit m^ntoria

Dicendum q quamuis h^c sit v^m quantu ad moleciam q est ab ex^o no tn e v^m

quantu ad sustiam q e ab m^nt^r et io vo^a no co^cludit q non pa^o

x^c ee m^ntoria No em tm eat ab ex^o s^3 et quoda^o eat ab m^nt^r

p co^placiam et sufficientia Ad^m ad^m q o^r q pa^o e g m^m Dicendum q ee g

m^m e dupl^r aut qr e g nale dictam voib aut qr e g nale appeti

m^m e dupl^r aut ... nale sit ad^m q e g m^m e m^on^u vel forte

saluti p^mo actipi^do nale sit ad^m q e g m^m

sit g m^m sit e i asesu fidi zoo acci^do nale sit ad^m q e g m^m pt

ee m^ntu quamuis sit penale et h^nio accipt Dam cu^m dt q pa^o

g m^m Ad^m ad^m q o^r q omne m^ntu co^sistit ee actu voib Dicendum q

v^m e s^3 ad ee ee actu voib co^tingit tripl^r vel p mo^m elicientis

vel p mo^m impantis vel p mo^m accipt^s quamuis aut pa^o x^c no ee

i voe p mo^m elicientis vel p mo^m impantis eat tn p mo^m

acceptantis et h^c dabat ipi pani vo^m m^nti dat et passiorib

m^nib voe co^similr Et p h^c q dicta sut pt dissolui q^a vo qua querit

vtru passionib co^tingat mereri vel demereri

Consequenter querit^r de m^nto x^c quantu ad fructum sive quantu ad p^mu Et

ee h^c querunt^r tria p^mo querit^r vtr^s x^c m^nuit s^l dei fruitcoe z^o

querit^r vtr^s m^nuit corpis glorificatoem 3° utrum m^nuit nob ianue apertionem

Circa p^m sic ptedit^r et querit^r vtru x^c m^nuit s^l dei fruitcoz sive

p^mu sstale Et q^d v^r q sicut se h^t gra ad glam sic se

Con^o

dei fruitcoem

meritu ad premium sed xpus habuit graciam ordinatam ad gloriam ergo habuit meritu
ordinatum ad premium sed gloria consistit in diuina fruicione que est premium substanciale
ergo etc. Item quanto meretur ex caritate tanto magis meretur quanto maiorem
habet caritatem sed caritas xpi fuit maxima ergo ei debebatur maximum
premium sed maximum premium non est nisi premium substanciale quod deus est ergo etc.
Item gloriosus est habere premium per merita quam sine meritis sed xpus in gloria
excellit omnibus sanctis ergo si alij sancti habuerunt premium substanciale per merita
multo forcius mereri de xpo. Item angeli sancti habuerunt per merita premium
substanciale secundum quorundam opinionem communem sed angeli simul habuerunt graciam et
gloriam sicut in 2o li. ostensum fuit ergo si non fuit maioris efficacie gracia
in xpo quam in angelis videtur quod xpus substanciale premium meruit quamuis merita sua
tempore premium non precessissent. Item cum deus inducit aliquam formam quam
creata acquirit per successionem non omittit deus de illis disposicionibus
quas natura introduceret successiue sicut patet si deus subito de aqua faceret
ignem introduceret in illam aquam raritatem et siccitatem et caliditatem ergo si creata
natura est peruentura ad premium glorie per merita gracie videtur quod merita non defuerunt
xpo quamuis gloria collata est fuit a sue concepcionis primordio. Sed contra
augustinus xiij li. de trinitate in verbis per tempore ortis illa summa gracia est quod homo
in unitate persone coniunctus est deo. Et in euch. dicit quod nullis precedentibus meritis homo
est copulatus deo sed ista copulacio non potuit esse sine dei fruicione
que est premium substanciale ergo non videtur quod premium substanciale habuit xpus per aliquod
meritum. Item augustinus in euch. ista est quedam gracia ipsa illi homini naturalis quam
possit admittere peccatum sed gracia est consummata que non est absque gloria
siue premium substanciale ergo premium substanciale fuit xpo quodammodo naturale sed non
tale acquiritur per merita ergo etc. Item meritum naturaliter antecedit premium sed
merito vel actus meriti naturaliter precedit habitum cum ergo habitus gracie et glorie simul fuerit
in xpo videtur quod merita subsecuta sint substanciale premium ergo non ordinabantur
in xpo ad substanciale premium promerendum. Item disposicio naturaliter antecedit id ad quod
disponit sed difformitas glorie disponebat animam xpi ad vnionem diuinitatis
disposicione inquam congruitatis ergo difformitas glorie in xpo naturaliter precedebat
vnionem personalem quamuis simul esset tempore sed vnio plus naturaliter in xpo
antecedebat meritu ut in li. ar. ostensum ergo in xpo merita sequebantur substanciale
premium secundum ordinem nature vel videtur ergo idem quod prius. Item meritum premij substancialis
potissime consistit in actu et affectu caritatis secundum quem anima habet in deum
mouere sed secundum affectum xpus non erat in statu uiatoris sed in statu comprehensoris
si ergo non merebatur inquantum comprehensor sed inquantum uiator
non merebatur secundum affectum caritatis in quo consistit meritum premij substancialis
ergo videtur quod substanciale premium non meruit. Responsio dicendum quod communiter non conceditur
quod xpus meruit substanciale premium et hoc videtur innuit in littera satis expresse
vel ad hoc. Nam meritum dicit ordinem ad premium sicut disposicio ad complementum
sicut via ad terminum. Ideo necesse est meritum precedere premium vel tempore vel
ordine nature. Meritum autem non debuit in xpo precedere nec precessit. Propter hoc
quod anima xpi non esset ad vnionem ydonea nisi esset beatissima et difformata
quod quidem fit per glorie influenciam. Et ergo necesse fuit vnionem in eam anima de-

omnia mita h ordine nc necc et fuit difformitē glē i xo ptcede ocu
visu grē, et io gla i xo pcessit omnia mita ppr summa dignitatē q
fuit i aima xi a sua creacōe vz ppr vnionē ypiq ad vbum et io co
ccdi e q xo ppe loquēdo no mrunt c subale pmiu et ccde de cet
vob q adh inducte sit. Ad 1m cū q oz q sit gra ordina ad glam
ita mitu ad pmiu dcū q quo ad quid est simile quo ad q no
Simile cum e quo ad cogoni dispo i, sz no e simile q ad origie
p eo q tam gra qm gla e hiis infusa diuinits no a nalr sz mitu
est usq ptcedeb ali ar. gra infoīto, io i xo potuit ee ordo gre
ad glam salvo ordine utrusqz ad vnionē no sic at e de ordie
miti ad pmiu sit ostu e supb. Ad 2m q o q maxia caritas
mer maxim pmiu dcū q id vim e si caritas teneat vom mendi
h q maxia, sz caritas xi h motu ypiq i dm qui erat maximg
et intetissimg plg tenebat vom pmiu qm miti ymo erat ypm
pmiu, io cu eet ypm pmiu no mereba ypm pmiu subale
Ad 3m q oz q glosig e hve pmiu p mita dcū q id ht mitr i eis
qui so hut vniri deo p coformitē affcionib; i istis em e
gra et gla qi acci. et p mom acquisicoib et a na sua nati sit in
dumt ee boni et mali, secq at e de homie assupto a vbo qui
no tm vnitg e do p deiformitē affcoib sz et vnioe psint no
dicat dmg sz deg et p tanto isti hoi gra e quodammo nalis, et
multo glosig e ei hve glam a sua pma cacoe qm hve eam p
acquisicoē sicut multo glosig e ee dm qm ee dei simil, et io
anctab ia no ht locu ee xo. Ad 4m q oz q angeli habuit
sibi gram et glam, mitu et pmiu dcū q no e simile q i angel
usq li ar. pcessit infusionē gre, et io i ypa infusioe gre motg
li ar. q informat i quo cosistit mitu potuit pcede ypm pmi
h ordine nc quamuis eet sil tpe, secq at e i xo qui pg dudic
nc hnt difformitē glē qm usu nost deliberatie sic pg ostu
Ad 5m q oz q deg subito faciendo nc omittit de hijs q sunt nc
cosuit i opone cate. dcū q cu creata induat aliqua pfcionē
ul formā duo e i cosidare vz qualitcb et disponcb a pte
suscipietis et oponeb a pte agentis et pparantis. Cu g dr q deg
nich omittit opando subito de hijs q na introducit, hc
vim e de qlibz et disponib informatibz suscepiēs, sz no e vim
de opomibz pambul ad ab disponeb, et io ex voce hat no
pt cocludi q mita i xo pcessint pmiu cu mitu cosistat i
ope pcete a voe, sz hc pt cocludi q i xo fuit pfeccio ultuti et
hitui q diam habitat ad glam siue ad subale pmiu.

Sedo queritur utp xo meruit sui corps glificaconē. Et q nc vr.
Sancte ingens i lia mito hui et aia impassibl fta et caro
i mortl g xo n mruit imortlitē carnis g neq glificacoz corps. Item sicut p
humilite deuet ad exaltacoē, sic passo nia e puenidi ad
impassitē, sz xo hc no puenit ad impassitē corps g ....

Sui corporis glificacionis.

Item efficacius meretur quibus [illegible] alii. Hoc non habet instantiam de hiis que sunt
nata eadem sub merito sed Christus premiuit aliis anime et corporis glorificacionem
ergo multo forcius meruit sui corporis glorificacionem. Item non plus requiritur ad
racionem meriti in merendi principium et status et ordo meriti ad premium sed hec omnia
reperiuntur in Christo ex parte glorificacionis corporis. Habebat enim tantam caritatem que erat
principium boni operis. Habebat et statum merendi ex parte inferioris. Expec-
tabat et glorificacionem corporis de futuro. Ergo omnia ista concurrunt que
requiruntur ad meritum. Videtur quod Christus glorificacionem corporis sui merebatur. Sed contra
premium est excellencius merito quia deus remunerat bona ultra condignum sed caritas Christi
superexcedebat glorificacionem corporis ergo opus ex tanta caritate procedens
dignius erat maiori remuneracione. Non ergo ordinabatur ad glorificacionem
corporis sicut ad premium. Item anima Christi beatificata fuit absque meritis propter unionem
ipsius ad divinitatem ergo pari racione videtur quod corpus Christi absque meritis debuit effici
gloriosum. Item Christus nunquam habuit contrarium immortalitatis ergo videtur quod ipsi corpori Christi de se
debebatur gloria immortalitatis non ergo videtur quod eam per merita acquisivit. Item aut
gloriosius erat Christo habere gloriam corporis sine meritis aut per merita. Si sine meritis
et quod gloriosius est Christo est attribuendum igitur Christus gloriam illam habuit non meruit. Si per
merita pari racione et de gloria anime. Si ergo illam non meruit videtur quod nec istam.
Item aut necessarium erat Christum mereri gloriam corporis aut non. Si non erat necessarium cum
Christus nihil fecerit preter necessitatem non videtur quod Christus gloriam illam acquisierit per merita. Si
necessarium erat ergo Christus meritis non indigebat ad sui glorificacionem. Sed contra
deus parvulos glorificat per solam graciam absque meritis suis ergo si multo
maior gracia fuit in Christo non videtur quod ad sui glorificacionem meritis indiguit.
Item si Christus meruit gloriam corporis sine stola secunda ergo paciebatur ad meren-
dum. Non ergo sponte paciebatur propter indigenciam meritorum et si hoc verum est [illegible]
non teneretur ei ad tantas gravitates agendas ad quantas tenemur. Si [illegible]
[illegible] sed sponte pro nobis crucifixus esset. Responsio dicendum quod absque dubio Christus
meruit glorificacionem corporis non solum in agendo verum et in paciendo. Sic meruit.
Expresse dicitur in littera. Verum autem hoc esse quod Christus deus et homo mediator sit dei
esse comprehensor et viator. Comprehensor propter suam dignitatem, viator
propter nostram necessitatem et ideo pro tempore debuit esse in statu glorie pro parte et in statu
miserie. In statu autem miserie non debuit esse secundum superiorem partem sed secundum inferiorem
id est secundum carnem et ideo secundum divinam disposicionem necessarium fuit differri corporis Christi glorificacionem
ut Christus esset in statu in quo pro nobis posset mereri et satisfacere. Quando autem Christus
nobis merebatur et pro nobis satisfaciebat faciebat opus deo placentissimum
et ita remunerabile secundum aliquam partem glorie. Cum autem remunerari non posset quantum ad
stolam primam sed quantum ad stolam secundam merebatur utique Christus proprii corporis gloriam.
Unde concedende sunt raciones que sunt ad istam partem. Ad primum dicendum quod obicitur quod premium est ex-
cellencius merito dicendum quod id non habet semper veritatem et si aliquando verum sit de premio
substanciali quo deus remunerat hominem ultra condignum non tamen oportet quod semper habeat
locum. Maior enim bonitas potest mereri homini minus bonum et ideo non oportet istam veram in merito
quod recipit secundam stolam. Possunt tamen aliter dici quod premium est excellencius merito
secundum quod sit comparatio ad statum et ad opus pro quo quis meretur et non habet instanciam in proposito.
Nam status corporis fuit nobilior post glorificacionem quam ante gloria tamen corporis excedebat

in bono

Con
q.
q.
q.
q.
q.
R°
Comprehensor
viator
1

laboreb corpis quos xpus sustinuit possumus et 3o dici quod christus habuit meritum de mito quod ordinatur ad premium finale et cum perfectionis sic autem non est in proposito illa xpi pueri lumen non merebatur propter corpus sui glorificationem sed propter humanae generis reparationem
·2· Ad aliud quod obicitur quod anima sine meritis habuit stola prima dicendum quod non est simile quia unio divine nature ad humanam potest pati imperfectionem ex parte carnis quam ex parte anime propter hoc quod ibi caren innocens bonum ut melius potest haberi ex hiis que dicta sunt in precedentibus ideo quamvis gloria anime precessit omnia merita gloria tamen corpis potuit sequi ac per hoc mediantibus meritis acquiri
·3· Ad aliud quod obicitur quod corpus ideo non habuit non habebat debitum mortis dicendum quod ex hoc non potest concludi quod xpus gloriam corpis non meruit nisi eo modo dicendum meritum quo quis dicitur de indebito facere debitum hoc autem modo xpus non meruit sicut probatum dictum fuit sed alio modo dicendum videlicet quo quis de indebito uno facit debitum alio et ideo sed immortalitas debebatur xpo nullus tamen immortalitas potuit cadere sub eo merito isto accepto
·4· Ad aliud quod queritur si erat magis gloriosum habere per merita quam sine meritis glorificationem corpis dicendum quod hoc erat magis gloriosum quia conveniebat xpo in quantum redemptor et mediator quod quidem est officium magne glorie et excellencie videlicet ut per humilitatem passionis promeret ipse cum membris suis ad sublimitatem et ideo non est simile ex parte anime quia non sic decet mediatorem dei et hominum habuisse statum inferiorem
·5· ex parte superiore anime sicut ex parte carnis Ad aliud quod obicitur sicut erat necessarium merentis gloriam corpis dicendum quod necessarium ad probandum dici potest dupliciter videlicet ex indigentia et ex sufficientia ex indigencia sicut dicitur necessarium est alicui comedere ad hoc quod possit vivere et isto modo non fuit necessarium merita xpo quia eis indigeret sed sicut necessarium nobis alio modo dicitur necessarium ex sufficientia sicut necessarium est lucere copiosam diffundere per partes diversas et hoc modo necessarium est xpum mereri quia cum esset confirmatus in bono et esset in statu in quo poterat mereri necessarium erat ipsum tunc facere quod erant deo placita et venustate digna ideo patet quod non est simile de parvulis qui propter imperfectionem et impotentiam assecuntur gloriam per merita aliena ut patet per merita xpi sicut contraxerunt culpam propter peccatum primi parentis
·6· Ad aliud quod obicitur quod meruit sui corpis glorificationem quia passus est pro se dicendum quod pati pro se potest dupliciter aut ita quod utilitas propria dicat finem principalem moventem et hoc modo si xpus passus fuisset pro se minus liberalis passus esset nunquam enim ei obligati ad gratiarum actiones alio modo pati pro se potest dici ut utilitas propria non principaliter movente sed quodam concomitante et consequente et hoc modo non diminuit de liberalitate beneficii et xpus passus fuit pro se quia patiendo ad meruit bonum sed non patiebatur propter commodum suum sed propter nostrum nam omne patiens cum xpus nullus fuisset gloriosus quo non fuerit in anima sed et in corpore Nobis non sine passione defectum habuissemus non solum ex parte anime verum et ex parte corpis nisi deus aliomodo subvenisset

Tercio quaeritur utrum xpus meruit nobis ianue aperitionem et quod videtur quod ante Augustinus super epistolam ad hebreos per alia hostia non potuit nobis aperiri aditus et fieri salus nisi per mortem unigeniti cum tanta fuit humilitas et pacia ut eo merito pateret credentibus in celum aditus regni Item hoc videtur ambrosius Ingressu regni celorum xpi humilitas que morte gustavit ingressu regni celestis omnibus suis impleto dei decreto aperire voluit quia si vin-

vendicat quod primus

: Aperacione ianue celi :

Pu[r]ru[m] mo[r]te

: Gratis

Xpus sine passione fuisset gloriosus in anima in corpore qui in tempore

Item nec intrabat in celum aliquis quousque passio Christi et mors eius, sed descendebat ad
lymbum sicut patet per vet. sed non ascendunt. Ergo videtur quod non apta sit ianua
per Christi meritum. Item si aliquis quis per sua merita potuisset intrare in gloriam paradysi
ergo sine morte et passione Christi possemus salvari et si hoc ergo Christus mortuus
esset frustra quod sit hoc est inconveniens. Constat quod non fuit apta ianua pa-
radysi nisi per merita Christi. Sed contra quia si Christus meruit nobis apertionem ianue paradysi
aut ergo paradysi terrestris aut celestis. Terrestris paradysi non quia moriebantur non
ingrediuntur illud et post Enoch et Helyas ingressi fuerunt ante Christi adventum.
Paradysi celestis non quia in celo nulla porta fuit custodita vel clausa.
Homo enim non fuit de ea citus. Ergo non videtur quod per merita Christi sit apta
ianua alicuius paradysi. Item si Christus aperuit nobis ianuam meritis suis
aut ergo merito actionum aut merito passionum. Si merito actionum ergo videtur quod
frustra fuit passus ex quo actiones sue sufficiebant quoad introitum.
Si passionibus ergo videtur quod Christus prefecit quantum ad meritum. Item omne meritum
consistit in radice caritatis et caritas in Christo non crevit. Ergo omne quod Christus meruit
ab initio meruit, sed aditum regni ab initio nobis non meruit. Alio-
quin non oportuisset ipsum pati. Ergo nunquam videtur quod aditum illum potuisset
nobis deinceps mereri. Item aut iustum erat nobis ianuam aperiri aut
iniustum. Si iustum ergo antequam Christus meruit debebatur nobis porrectio aditus
regni. Si iniustum sed Christus non meruit nisi iustum. Ergo Christus non meruit nobis
apertionem. Item caritas meretur gloriam ex condigno, sed Abraham habuit
caritatem sicut nos hodie. Ad hoc Deus cum eo iuste egit quod eum in gloriam
introducere et sic aditus regni patuit ante adventum Christi. Non ergo
apta fuit ianua per merita eius. Item fides Christi ante adventum Christi ita
apta fuit ianua per merita eius... ad-
introducebat hominem a statu culpe in statum gratie sicut et post ad
meritum. Ergo et post vocem sic debuit introducere a statu miserie in statum
glorie tunc sicut nunc. Ergo sicut nunc fidelibus morientibus patet ingressus in
regnum celorum videtur quod et ante adventum Christi. Ergo ianua celi non fuit apta
per eius merita. Respondeo dicendum ad predictorum intelligentiam est notandum quod est paradysus
terrestris et est paradysus celestis, et Adam peccatum iam ianua clausa fuit.
Clausio autem ianue paradysi terrestris significatur fuit clausionis ianue
paradysi celestis. Est autem paradysus celestis apta nisi per... Clausio autem ia-
nue huius fuit impossibilitas videndi Deum facie ad faciem quam impossibilitas
consurgebat ex merito peccati Ade et decreto divine sententie qua
Deus decreverat neminem ad sui aspectum admittere nisi facta esset
emenda et satisfactio pro peccato. Sed quia emenda et satisfactio facta est
per Christum sicut melius manifestabitur, hinc est quod per meritum Christi patuit
nobis ingressus in celum... Est autem et ras quod hoc omnia
... de paradyso celesti et terrestri ... quod per meritum Christi pa-
tuit nobis aditus in paradysum celestem cum ianue clausio facta fuerit
per divinam sententiam sicut predictum est et ut veritas ... hoc ... remedia
peccatorum per suppositionem ... quod ... meruit nobis apertionem ianue
actione et passione ... quod per passionem ... enim satisfecit et penam persolvit
... quod merito prefecit quia non ... sed nobis meruit ... ione ... con-
cludi ex hoc quod ipse prefecit sed quia nos prefecimus ... quod ... meritum.

totum consistit in radice caritatis. Dicendum quod est meritum adeptionis vite eterne,
et est meritum dimissionis pene. Meritum vite eterne consistit in radice caritatis,
meritum autem remissionis pene non tantum consistit in caritate sed etiam in penis
acerbitate. Apertio autem ianue paradisi consistebat quantum ad meritum dimissionis
pene, pro eo quod ista apertio fieri debebat per opus satisfactionis; satisfactio
autem fit maxime per opera penalia. Ad quartum dicendum quod obicitur quod erat iniustum aliquem iniusti
nobis ianuam aperiri. Dicendum quod ante satisfactionem reatu manente iustum
erat ianuam nobis claudi, sed satisfactione iam facta iniustum erat nobis
ianuam aperiri. Unde Christus satisfaciendo fecit nobis de indebito de-
bitum, et per hoc iuste et proprie nobis meruit aperire celum. Unde quod dicitur quod Christus
non meruit nisi iustum, dicendum quod hoc intelligitur si integra quod retineat rationem
iustitie post meritorum intervenientium; sic autem non erat hic sicut visum est.
Ad quintum dicendum quod obicitur quod caritas meretur gloriam eternam ex condigno. Dicendum quod post
lapsum hominis caritas non meretur nisi preambulo motu fidei; fides
autem absoluta non sufficit nisi sit fides creatoris et mediatoris, sine qua
nemo potest iustificari; ideo efficacia omnis meriti fundata est in merito Christi,
et propter hoc non sequitur quod caritas mereatur gloriam circumscripto merito Christi vel ut introducat
in ipsam pro eo quod meritum caritatis non excludat meritum Christi
sed potius includat. Ad sextum dicendum quod obicitur quod fides Christi ante passionem introdu-
cebat in gratiam, ergo potuit introducere in gloriam. Dicendum quod non est simile, quia status
gratie bene compatitur secum obligationem ad penam, non sic autem status
glorie qui excludit omnem impositionem pene et culpe; ideo quamvis
dudum daretur gratia propter satisfactionem promissam, non tamen debuit dari
gloria nisi satisfactione soluta, et ideo non patebat ingressus in
regnum nisi prius intervenisset pretium quo per quod solveretur pretium satis-
factionis, et nos non tantum liberaverit a culpa sed et absolverit a
reatu. Hec autem infra melius manifestabuntur.

Postea ista sequitur questio de ... et secundo queritur de hoc quod dicitur: meruit a
conceptione nomen gloriam impassibilitatis corporis sed et impassibilitatis anime, quia
[illegible] propter alterum, id est propter unum tantum, sed immortalitas non est in carne nisi per animam,
sicut nec ulla passibilitas, et non est in anima nisi per corpus, cum anima sit substantia
incorporalis. Restat ergo quod idem est omnino meritum impassibilitatis corporis et impassibilitatis
anime, propter quod consequenter impassibilis necesse est animam esse impassibilem;
ergo non videtur quod impassibilitas corporis debeat condividi impassibilitati anime.
Item hoc queritur cum per prius insit impassibilitas et quod carni videtur quod
impassibilitas est dos corporis, quod autem anime videtur quia gloria est per influentiam
anime in carne. Solutio dicendum quod in anima passibilitas duplex est; est enim passio
una qua patitur in se per affectiones, alia qua compatitur corpori propter corporis
lesiones. Ad hoc autem quod anima efficiatur perfecte impassibilis necesse est quod ab
utraque passione efficiatur perfecte immunis, et ita duplex impassibilitas
reperitur in anima: una que est proprie anime, altera qua convenit cum corpore,
et istas duas intendit magister illa enumerare. Et per hoc patet responsio ad primum quesitum.
Ad secundum dicendum quod queritur quomodo cui prius insit impassibilitas. Dicendum quod per prius
inest anime sicut et passibilitas, quamvis ad tempus primam ut potest in homine per
peccatum

per corruptionem anime

sita est corrupto corpore quamvis in aliis anima efficiatur passibilis propter quietem
sui cum carne corrupta econtrario non est gloria impassibilitas quam quidem est a simul
et magis inest corpori racione anime quam econverso. Ergo ab[?] impassibilitas
est dos corporis. Dicendum quod dos corporis est sed non sic proprie est corporis quod non
sit anime. Dicendum tamen magis esse dos corporis quia anima habet dotes suas
multo excellentiores. Item queritur de hoc quod dicitur quod innuit et donavit
nomen quod est super omne nomen. Hoc enim non videtur fore quia nomen id quod est super omne nomen
habuit ab eterno. Si tu dicas quod innuit illius nominis manifestationem
in humana natura hoc non videtur esse fore quia demones in evangelio frequenter dicebant ipsum
esse filium dei. Sic colligitur ex multis locis. Ergo id nomen eius ante passionem
erat manifestum. Item in lege promissio erat filius dei sic dicitur Ysa. ix. Vocabitur
admirabilis consiliarius deus fortis. Item i. Cor. ii. Si cognovissent dicit glossa
quod maiores in dei sciverunt quod esset Christus. Ergo non nomen eius ante passionem
fuit manifestum. Sed contra hoc est quod dicitur i. Cor. ii. Si cognovissent numquam
dominum glorie crucifixissent. Et Augustinus in li. Civitatis dei. Hoc dicit quod tamen scelus fuit
filium dei crucifigere et filii dei occisio numquam per penitentiam expiasset nisi ignorantia excusasset.
Respondeo dicendum quod absque dubio Christus per passionem suam innuit sui nominis clarificationem.
Clarificatio autem nominis ipsius Christi in hoc consistit ut quasi homines noverint eum
qui in humana natura apparebat esse filium dei et redemptorem mundi. Ad evidentiam
quod obiicitur quod iam notum erat demonibus quod est notitia certa et est notitia per quandam conjecturam.
Christus autem ante passionem cognitus fuit habere nomen quod est super omne nomen notitia
conjecturali sed notitia certitudinali non nisi post passionem et per hoc dissolvi possunt
rationes et auctoritates ad utramque partem. Vel aliter est notitia illius et est notitia particularis
quamvis Christus esset notus aliquibus quod esset deus Christus tamen non fuit universaliter notus
et cognitus nisi post passionem. Vel aliter est notitia nominis duplex quantum ad notare
et quantum ad imponere vocem quantum ad notare cum cognoscitur quod ab sic notare
et multi cognoverunt Christum notari Ihesum ante passionem sed vocem que sic
notaretur scilicet quod venit salvare populum a peccatis eorum non cognoverunt nisi
post passionem et clarificatio nominis Christi est manifestatio cognitionis habite de
Christo quod cognoscitur esse dei filius et Christus et Ihesus et quia ista triplex est nomen super omne nomen.
Nam filius dei nominat personam in una natura, Christus autem et Ihesus nominant personam in
duabus naturis sed Christus nominat personam in humana natura velata ad divinam
quod dicitur unctus. Ihesus autem nominat personam in divina natura velata ad humanam
quia Ihesus dicitur salvator esse et ideo in nomine Ihesu dicitur omne genu curvari
sicut in nomine filii dei. Et per hoc patet responsio ad contraria obiecta quia nomen
filii dei triplex dicitur clarificatum triplex eius nomen sive quantum ad certi-
ficationem sive quantum ad diffusionem sive quantum ad vocis notandi
expressionem. Ita quod certificatio respicit notitiam nominis filii dei
diffusio notitiam nominis Christi expressio vocis notandi notitiam nominis Ihesu.
Patet responsio ad obiecta quia Christus sic tamen nomina fuit cognitus quodammodo
fuit et quodammodo ignotus sed cum nomen quo cognitus fuit innuit non
nisi per passionem clarificatum esse. Item queritur de hoc quod dicitur Augustinus super Iohannem crucifixus circa
fortius exaltatus etc. quia exaltatio Christi est ad equalitatem patris sic dicitur in ps.

Dixit deus deo in se ad in. Sz no ē equal pri ꝯ formā sui ꝫ ꝯ formā
diuinitatis go ꝯ eam exaltatus fuit. Ite ei competit exaltacō cui ꝯpetit
dimē ꝯtinu te terrest z inferiorē. ꝫ h ē diuina na go rc. Sz q h est
qz ei ē exaltari cui ē humiliari ꝫ diuina na potuit no humiliari sic
dt aug. i li. de incarnacōe ubi ꝯ n exaltari ꝯ q ē altissim quo
pt exaltari sic diuina na ē hg ui rc. Rndeo dd q sic nominacō de
pc uoce aliq nc sic ē exaltacō. Sz attendend q exaltacō dupx
ht intelligi rc uno ꝯ re aut ꝯ humanā cognicōnem. Exaltacō ꝯ sui uē
est sublimacō rc de statu priꝯ uite ad dextram pris z hc
est sublimacō quid exaltacō qt ei ꝯ humanā naturā q fuit
quid fuit i ascensiōe z h quid exaltacō ad dextram pris ē sublimari ad
eleuatam celum rc exaltari ad dextram pris ē sublimari ad
pociora bona pris. Alio ē exaltacō ꝯ humanā cognicōnem rc deo rc
exaltari i cordibus nris, qn credim eum equale pri rc exaltari
ad dextram pris ē exaltari ad equalitatē pris z hc mo exaltacō
ad dextram pris ē exaltari ad equalitatē pris z hc mo exaltacō
gruit xo ꝯ eam ꝯ quā ht equari ipi pri z ꝯ hanc distincōz pz
defin. ꝯtrouersie apparentis inter aug z amb. pz z uno ad obiecta
Aug cum lor de exaltacōe reali rc aurit uos ad zaz pte.
Ambo uo de exaltacōe ꝯ cognicōnem nram rc aurit uos ad pam
parte. Ite quer deb hc q dt No alij homines debitores erant z mox
Semper uiq sufficiebat. Obr. enim q ht ꝯ hc q dt aug i li. Cur
deus ho. Nullatenus pt ho magis honore dare deo quam cum se tradit
morti ad illius honore. Si ergo humana qnto magis debita tanto
minus grata uit q homines non sunt debitores mortis. Ite quibus ē
debitor omnibus eis q ē z q pt qz totum a deo accepit. go uir q
nq possit ad aput dm merei nc moriendo uc ad faciendo.
Ite xc debat obediē pri ꝫ pri precipiebat q moreretur p sa-
lute humani gnis go ui q xc erat debitor mortis. Rndeo dd q est
debitum ex cate z ē debitum ex necte. Debitum ex cante no
tollit pfeccōm meriti debitum no ex necte quoddam diminuit
Xristus go omnibus alijs debitoribus erant morti debito necti quod
quid puenit ex reatu z obligacōe culpe io dt mr. q nq
potat dm placare quīmis uolūtarie pferendo morte possit
deo placere. Xc at qz sine debito mortis ptulit morte et
placere potuit z placari placere qz ex bona uolūte placari deus
qz pt necti. Ad i q obr i de ans dd q sic pz ex ipa serie
textus ans lo i de xo actu esto q i de alijs intelligitur
no sic ppr ht q ho no sit debitor mortis qz pt ho facere p
bona uolūte de necti ulte p ab ē moriendi mo ad quē
no sumus necto obligati et p hc pz obiecti sequens qz debitum
no tollit meritum simpl ꝫ meritum illius pfce placacōis q deus
reconciliatus ē toti humano generi. Ad i q o de obiacia pz uno p
ea q dca sunt. Ite quer deb hc q dt ambo saluari no possumus ni
Xristus diffinisset mori p nobis debitoribus mortis. q nq debi-
tor mortis ē dignus uita, go si abraham fuit debitor mortis

no ergo dignus fuit uitam Item quer de qua morte intelligit aut de morte corporali aut de morte spirituali. Si de morte spirituali sic ymmo est quia vir iusti non sunt digni morte spirituali. Si de morte corporali aut naturali aut violenta. De violenta non est verum quia non omnes debitores sumus eius mortis. Si de naturali tunc in quantum faciat ad propositum quia mors naturalis non impedit intuitu nec ab liberat per ymmo omnes cum moriuntur Respondeo dicendum quod mors dicitur multipliciter. Est enim mors separatio anime a corpore et est mors separatio anime a deo per peccatum et est mors separatio anime a visione dei ad tempus et est mors separatio anime a visione dei in perpetuum. Ergo dicit ambrosius quod per mortem est per debitoribus mortis accipit mors primo et secundo modo. Omnes enim sumus debitores mortis primo modo et omnes debitores erant mortis tertio modo debitores mortis secundum quod sumus personam solutum erit. Et per hoc patet responsio et nos ipsi debitores ad ea que obicitur quia debitum eius mortis non opponitur dignitati uite eterne patet et eius mortis sumus debitores. Et si obicitur quod mors naturalis non tollit perfectionem meriti dicendum sic primus dominus fuit quod non tollit perfectionem eciamque meriti sed meriti perfecte satisfactionis pro salute generis humani.

N·unc in quantum quod per mortem ipsi gratie Supra egit magister de incarnatione et de hiis que incarnato conveniebat ordinatur ad iam reparationem In hac ergo parte agit de redemptione que facta est per passionem. Dividitur autem pars ista in duas partes in quarum prima agit de passione in secunda de morte que consecuta est passionem distinctione xxi post predicta considerandum est utrum in morte etc. Prima pars dividitur in duas partes in quarum prima agit de efficacia eius et utilitate in secunda vero agit de congruencia et necessitate distinctione xx. Sed non queritur utrum alio modo possit etc. Prima pars que continet presentem distinctionem dividitur in duas partes In quarum prima agit de efficacia passionis in secunda vero agit de prima redemptoris id est unus ipse uere dicitur mundi redemptor. Prima pars dividitur in quatuor partes. In prima ostendit efficaciam passionis in remissionem peccatorum in secunda vero deletionem cyrographorum id est Itaque in hoc sanguine qui solutus quo non rapuit etc. in tertia vero de liberatione a potestate dyaboli id est effectus est homo mortalis in quarta de absolutione pene id est Augustinus quod pena temporali et eterna. Secunda pars similiter dividitur in duas partes in quarum prima determinat magister quare dicitur redemptor In secunda quare dicitur mediator id est qui solus dicitur mediator etc. in tertia vero quare solus filius dicitur mediator id est Sed cum peccata dolebat non sorum filius etc. In quarta secundum quam unus dicitur mediator id est unus et mediator dicitur secundum humanitatem. Subdivisiones autem partium in littera satis apparent.

A·d intelligentiam autem huius partis incidit hic questio circa duo primo queritur de efficacia passionis secundo vero queritur de persona redemptoris et mediatoris. Circa primum queruntur quatuor iuxta ea que superius tacta sunt. Primo queritur utrum per passionem fiat peccatorum remissio secundo vero queritur utrum fiat cyrographorum deletio tertio vero queritur utrum per ipsam fiat liberatio a potestate dyaboli. Quarto queritur utrum per ipsam fiat absolutio a pena peccati.

C·irca primum sic proceditur et queritur utrum per passionem Christi fiat remissio peccatorum et quod non videtur Apocalypsis i lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Sed peccata absolvere non est aliud quam peccata remittere sive iustificare.

·Mors·

·d. xiiii·

·Libat hic

go a passione e peccatorum remissio et iustificatio. Item ad hebr. ix. Omnia
pene mundantur in sanguine et sine sanguinis effusione non fit remissio
peccatorum, et ibidem sanguis xpi qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit
immaculatum deo emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis.
Sed opera mortua sunt peccata. ergo per passionem xpi fit emundatio a peccatis.
Item in canone misse dicitur et trahitur de evangelio hic est calix novi et eterni
testamenti qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Item sacramenta iustificant sed omnia sacramenta
testamenti que pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Item sacramenta iustificant sed omnia sacramenta
tra iustificationem habent a passione xpi. ergo multo fortius xpi passio est efficax
in iustificando. Sed contra ad ro. iiij. traditus est propter peccata nostra et resurrexit
propter iustificationem nostram. ergo magis quam iustificatio sit a resurrectione non a
passione. Item ysa. xliij. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me.
ergo deletio peccatorum nostrorum est a solo deo non a passione xpi. Item iustificatio
a culpa est per gratie infusionem sed solus deus est qui potest gratiam infundere.
sicut in ii. li. et in x. di. ergo solus deus potest culpam delere et hominem iustificare.
ergo culpe deletio et iustificatio non est a passione. Item nullum corporale influit
in iustitiam in rem spiritualem sed passio xpi fuit corporalis ergo non potest animam iu-
stificare sive a peccato mundare. Item necesse est iustificantem esse coniunctum
iustificato, sed passio xpi non est coniuncta anime. ergo non potest iustificare animam. Item si
passio xpi esset causa iustificationis diceretur aut per modum cause materialis aut per modum
formalis aut efficientis aut finalis. Non materialis quia passio non est materia
iustificationis. Non formalis quia ipsa est forma. Non efficientis quia id est deus. Non finalis
quia id est gloria eterna. ergo etc. Sicut duabus quod passio dicitur iustificare. id est xpi
patientis eadem voce et ambulo et predico dicitur nos iustificare et
peccata nostra delere quia xpus ambulando et predicando nos iustificavit et
et peccata nostra delevit quantum non continetur. Est igitur quod qualiter xpi passio est causa
nostre iustificationis. Et sicut duabus quod per modum meriti tunc est quod qualiter vir
potest esse causa nostre iustificationis cum xpus non minus resurgendo. Et si utrumque
est causa tam passio quam resurrectio quia cui per propria grata et principaliter
ad peccatorum intelligentiam est notandum quod nostra iustificatio attribuitur
tam passioni quam resurrectioni sicut habetur in textu et glo. in pluribus locis. Unde ad
ro. iiij. dicitur supra quod mortuus est propter delicta nostra et resurrexit propter iustificationem nostram.
et ro. vi. ipsa delicta nostra tollunt et utrumque iustificat. actum tamen
nec resurrectioni nec passioni attribui potest proprie causalitas iustificationis sine
deletio culpe quia non meretur aliquid gratis cuius ipse est in opposito oportet
habent tamen aliqua causalitate in hoc quod habent aliqua causa proprie
attribuitur enim hiis iustificatio nostra per modum meriti inter inventum quod
quod habet disponere voluntatem et reduci habet ad causam materialem per modum
exemplaris provocantis et excitantis quod quod habet reduci ad causam
moventem et efficientem per modum exemplaris regulantis quod quod habet reduci
ad causam formalem per modum tamen quietantis quod quod habet reduci
ad causam finalem. Et ita hiis duobus attribuitur iustificatio. Sed propter
singulas proprias causas actus vero mundi iustificationis attribuitur soli passioni
non resurrectioni vero non terminandi et quietandi attribuitur resurrectioni ad quam
ordinatur iustificatio non passioni. Duo vero membra. scilicet excitatio et regula-
tio attribuitur utrique. Nam passio excitat nos ad dei dilectionem et ulterius iustificat
nos

Coy

Nota

Iustificatio fit per meritum

Disponere
Exemplaris excitantis
Exemplaris regulantis
Terminum quietantis

Passio

qualiter modo dicamus peccatis et ita est exemplum provocans et exemplar regulans.
Et quod sit exemplar habetur per hoc quod Christus passus est pro nobis nobis relinquens exemplum.
Quod sit exemplar habetur ad Ro. vi. Si
complantati sumus similitudini mortis eius simul et resurrectionis erimus. Sic et ibi habetur romanorum
exemplum provocans et exemplarans dirigens. Provocat enim nos ad iusti-
ciam per quam acquiramus gloriam quam credimus Christum habuisse in sua
resurrectione ut talia sint corpora nostra qualia Christi in sua resurrectione monavit
sicut dicitur in quadam glosa. Dirigit et nos dum ad eius exemplar conamur
ambulare in novitate vite quod dicitur ad Ro. vi. Quomodo Christus resurrexit
a mortuis per gloriam patris ita et nos in novitate vite ambulemus.
Et tamen passio Christi in Ro. habet rationem exemplaritatis et regulativitatis respectu nostre iustificationis.
Sed duo concurrunt in nostra iustificatione sunt considerari scilicet ablatio mali et collatio
boni. Ablatio mali appropriatur ipsi passioni, collatio vero boni ipsi resurrectioni.
Et hoc est quod dicitur in glosa traditus est propter delicta nostra etc. mors Christi sola
meritum vite non fuit et in resurrectione sola nova vita fuit. Ex hiis que dicta sunt
patet responsio ad questionem propositam videlicet qualiter nostra iustificatio sine culpe delecto
sit a passione Christi. Est enim ab ea per modum meriti et per modum exemplaris et
signi, patet et qualiter sit a resurrectione. Et per hoc patet responsio ad primum obiectum de
auctoritate apostoli qua dicebatur quod nostra iustificatio est a resurrectione. Est enim a
resurrectione et passione sine aliqua contradictione ut prius ostensum est. Ad secundum dicendum quod obiectum
quod solus deus est qui delet iniquitates etc. dicendum quod verum est per modum efficientis,
per hoc tamen non excluditur quin alius non possit quoque per modum merentis et
exemplaritatis sicut dictum est convenire passioni Christi. Ad tertium dicendum quod obiectum quod iustitia
est per gratiam que infunditur a solo deo, dicendum quod et si gratia a solo deo habeat
infundi nichilominus tamen Christus per suam passionem potuit eam nobis promereri et dici
a passione iustificari. Ad quartum dicendum quod obiectum quod res corporalis influit iustitiam in spiritualem
dicendum quod quemadmodum caro Christi per se non est causa animae in se tamen est causa ex
unione eius ad divinam naturam. Sic et passio Christi et si non habeat per se unde iustificet
in quantum est passio corporalis habet tamen in quantum a natura optima procedebat
eius tollerancia et habebat fidem et penam dignissimam que omnibus iustitiam et
satisfactionem prestaret. Ad quintum dicendum quod obiectum quod iustificamur dum est contactus iusti-
dicendum quod ad coniungi alii potest dupliciter videlicet per substantiam et per efficientiam. Coniungitur
autem passio Christi nobis non coniungatur per substantiam coniungitur tamen potest per efficientiam.
Et si tu obicias quod nunc quod non potest coniungi per efficientiam nisi aliquo modo coniungatur
per substantiam dicendum quod non est necesse eam coniungi per substantiam sed sufficit quod con-
iungatur mediante fide per dilectionem. Et hoc est quod dicitur ad Ro. iii. Quem
proposuit deus propiciatorem per fidem in sanguine eius glosa fide et
passionis sic iungit quod mentis sine altero non valet. Ad sextum dicendum quod obiectum
in quo conveniunt passio Christi sit prius nostre iustificationis iam patet responsio ex hiis que
dicta sunt. Non enim est causa perfecta aliquo modo habet proprietatem cause sicut prius
explanatum est in principio responsionis et determinatum est qualiter debeat
iustificatio nostra passioni et resurrectioni Christi habebat attribui.

Secundo queritur utrum per passionem Christi sit fuit chirographum deletum.
Et quod sic videtur primo auctoritate apostoli ad Col. ii. Donans nobis delicta
et delens quod adversum nos erat chirographum decreti quod erat contrarium nobis.

Resurrectio

1.
2.
3.
4.
7.
6.

Item hoc ipsum videtur auctoritate Aug⁹ qua videtur ponit i͂ l͂ra effuso sanguine sine
culpa omnium culparum cyrographa deleta sunt / Item omnia iniuste et
demerita scribuntur a iusto iudice i͂ libro ꝗ dicitur Ieremie vij peccatum Iuda
scriptum est stilo ferreo in ungue adamantino Sed passio Christi liberat
nos a ventura ira ergo delevit in istarum culparum cyrographa
Item ante adventum Christi et sancti patres iusti detinebantur in lymbo
hoc autem non erat nisi propter peccatum ade quod perseverabat / ergo peccatum adhuc
hoc autem non erat non propter peccatum in scripta / sed post passionem Christi non detinebantur
remanebat in memoria tamquam in scripta / sed post passionem Christi non detine-
bantur ergo videtur quod scripta per qua obligati fuerunt deleta fuerunt /
restat ergo quod Christus in passione sua delevit culparum istarum cyrographa
Contra quia adhuc sunt aliqua peccata per que dyabolus detinet homines sub
futuro ad luenda supplicia ergo si tenentur propter aliquas culpe
memoriam videtur quod per passionem Christi non sunt deleta omnium culparum cyro-
grapha ergo supersunt omnia ad veniendum quod si hoc est firmum restat ⁊c
Item crucifigentes Christum et paciores eius peccaverunt in ipsa passione ergo post
tamen ergo non videtur quod per passionem deleta sunt culparum ipsarum cyro-
grapha sed post inscripta et revocata / Contra duabus quod deleta sunt
quam ad meritum per passionem / Sed tamen malum fuit occisio Christi quam
bonum fuit meritum Christi ergo malicia occidentium excedebat solum peccatum /
ergo non videtur quod per passionem Christi possit scripta culpe ipsarum deleri / Item
cyrographum decreti aut est culpa aut est pena si culpa ergo idem est delere
cyrographum et delere culpam ergo male distinguit apostolus Col ij° in
cyrographum ⁊ deleto culpam ergo male ⁊ dicit ... ad ... est cyro /
sed dominus dicit donabis nobis delicta et delens quod ad ... est cyro-
si pena quod cyrographum obligat sed pena non obligat ergo videtur quod cyrographum
non possit stare pro pena vel pro culpa / Sed si passio Christi non est nisi cum
culpam vel pena per passionem Christi non habuit delere culparum istarum
cyrographum / Item cyrographum aut habebatur a deo vel a nobis vel a dyabolo si a deo
ergo videtur quod delere non poterat quia a non potest separari divina iustitia
infringi divina sententia / si a nobis habebatur ergo videtur quod non esset ad ius
nobis / si a dyabolo quod dyabolus nullum ius acquisierat in nobis ergo nullum ad
usum nobis habebat cyrographum / Item quare videtur hoc / quod sit duarum cyrographum
decreti et cyrographum culpe cum uno nomine nominet apostolus et quod
sit illa scripta et qualiter per passionem Christi affixa sit cruci / Responsio ad
peccatorum intelligentiam est notandum quod sermo iste est methaphoricus quo dicitur
per passionem Christi deleri cyrographa culparum / Dicitur enim cyrographum a cyros
quod est manus et graphia quod est scripta quasi scripta manu facta / quod autem sit
ista scripta quod dicitur cyrographum decreti et cyrographum culpe diversimode potest assignari
secundum diversas expositiones que innuuntur super illud ad Col / Sed tamen exposi-
que magis concordat verbo apostoli et dicto Augustini sic est quod cyrographum
culpe dicitur esse memoriale quo anima tenetur astricta et obligata alicui
pene / sicut ab eo qui obligat se alteri facit ei cyrographum et hoc innuit
Augustinus in l͂ra cum dicit culparum cyrographa deleta sunt quibus debitores
eramus dyabolo tenebamur / Et dicitur cyrographum culpe et cyrographum decreti quia tale

S. R°.

Cirographum

Culpe

Decreti

obligo cosurgit ex ma culpa tm ex mito, et dna sma tm
ex decto et civorum i. dir ee memorble i. quo quidem pctum maz
qum ad reatu voc eo dna iustia hz nos punire dyata
malicia pt accare et detine et cosira ma pt q nos remmae
et id civoy adusu nos hz msebi no solum p pctis mris actu
sz et p pcto primi pntis, et voc hs dya hz i nos aliqm ptate
ul simpr ul ad tps, qm xpc p passioz sua no solum impetrat
nos remissiom culpe qum ad macula sz et qum ad reatu
Hinc e q dt apg et aug q xpc p paz sua delevit ciroga
culpaz, sz apg dt sic. delens civoy decti qz lo de mco
tnsgssionis pt pntis, aug in pl. qz lo de remissioe om
pctoz qutu ad reatu ut pfam expmat ipius pa effem
Coe i q pao delet civo culpaz Coe de se et vos q ht
ondut Adido q pa or i qm q dya multos detinet ad lu
supplia Dd q dupr e loq de efficacia pao Qa qm ad suffiaz
a qum ad effiaz, qum ad suffiaz sic se o ad omes homnes et
ad omes culpas si no qum ad effiaz sic se extendit solumo
ad eos qui bapti i nomine eo qui absolum a reatu ori
et actu. ita q a dya no pnt amp temi n forte se ei nove
subiciat, et nova q eos scriba civos Ild i q o q si deleta
se culpaz civo p paz q supflunt a remed Dd q i no se
qz ad reme a pdoe hnt effiaz no pa delet effiiet hs
civo n intdicendt i reme Ild e q o q no se deleta civo
crucifixorz sz pos septa Dd q deleta fuant ipis crucifixe
qum ad suffiaz et qum ad mtu hz i plurib eoz no se deleta
qum ad effiaz et qum ad actu ppr eoz neglaz Et si tu obi
q qutitas tnsgressiois eoz exba qutit satisfcionis Dd
q excusaba p ignoria ssic dt augu. Si enim cognovisset
nuqm dnm glie crucifixisset, alr et pt dici q nuqm illi
crucifixores ex tam mala no oxy occidebat ex qm boa
note xpc passiom sustinebat, et io longe potetioz eat pa
ad satffam qm eet illoz culpa ad obligadi Ild a q quit
Utru ciroagm decti sit culpa ul pea Dd q ppe lo no e
culpa n e pea. sz e reatus quib culpa qui e obligo ad peaz
que quidem dir cirog mqm tz obligom ren pene, et rem
memo ren culpe ptite. Culpa enim forcept tnsit actu et
remet reatu. sicut pz i scis pribs qui detinebat i lymbo
i quis deletu eat ori qm ad culpa. sz adhuc remebat
i eis reatus ppr que iauna eat eis clausa Ild i q quit
quib hebat i civoy Dd sic tactu fuit q et deus et ho et dya
hebat, sz deus ut iudex hont reus dya ut accator et sic
lato fert msigie q se, sic ho q seipm sibat civoy n p i civoy
acquirebat aliqs ius dya. quis ei ho iuste detinere ipse
tn iniuste detinebat, n illius deletoe sini e aliqs pindrm
dinereiustic

Suffia
Efficacia

J. 70.

sed postquam satisfactum est ei per beneficium nostre redemptionis, dedit nobis quod querebamus ultio.
pz vii. p ea q dca st i h9 vii pri. sicut planum est peccanti

Tercio queritur utrum per passionem liberati simus a potestate dyaboli. Et q
vr apoc. xx. Vidi angelum descendentem de celo et apprehendit dra
conem qui est dyabolus. Sed porcius per istum angelum sic sancti exponunt xpm.
Ergo ab isto angelo dyabolus est religatus in eius passione. Vr q
Si ergo ab isto angelo dyabolus est religatus in eius passione, vr q
amisit super nos posse. Item Jo. xii. Nunc iudicium est mundi. nunc princ
ceps huius mundi eicietur foras. Si ergo dyabolus foras per xpm est eiectus
vr q a potestate eius liberati simus. Item xpc dux noster vicit dyabolum. sed
vr q a potestate eius liberati simus. Item xpc dux noster vicit dyabolum. sed
victoria ducis est victoria totius exercitus. ergo vr q dyabolus a toto genere
humano sit superatus et ita vr q per passionem xpi amisit suum posse.
Item quem dyabolus superavit primum hominem per quem superavit
totum genus humanum. ergo pari r. vr q cum superatus est a xpo superatus sit a
toto genere humano. ergo per passionem xpi totum genus humanum liberatum fuit a
potestate dyaboli. Sed contra ephe. vi. Non est nobis colluctatio adversus carnem
et sanguinem sed adversus mundi rectores tenebrarum harum. ergo adhuc demones
nos impugnant et huic mundo principantur. ergo a potestate dyaboli liberati
non sumus. Item ii thes. ii dicit quod in novissimis diebus instabunt tempora pericu
losa. Et habetur idem dicit ii thes. ii et i dan. et i apoc. quod in tempore antixpi
habebit dyabolus maximam potestatem ad temptandum et nocendum. ergo non vr q
potestas dyaboli maior in
per passionem amisit posse suum genus humanum. Item potestas dyaboli maxime in
duobus consistit. videlicet in obsessione corporum et excecatione mentium.
sed post passionem xpi adhuc multi a dyabolo sunt obsessi et multi sunt
excecati. ergo vr q potestas dyaboli non sit in aliquo diminuta
per passionem xpi. Re. dicendum quod dyabolus multorum corpora obsidebat ante
passionem xpi et multorum mentes excecabat post passionem. q dicitur ii Cor. iiii. Deus
huius seculi excecavit mentes infidelium. Item potestas dyaboli vel est ad nocendum
vel est ad temptandum. sed nunquam potuit nocere nisi permissus. Nunquam et potuit
in peccatum precipitare nisi precedente consensu nostro. Et habetur ipsum pt ma. sic ergo ab
initio potuit ampliare idem quod per xpm. Re. dicendum quod sic dicitur in iiii libro. per
passionem xpi sumus a potestate dyaboli liberati. omnibus quidem quantum ad sufficientiam
sed illi soli qui sunt de eius corpore quantum est ex causa quantum ad efficaciam et hoc
Dyabolus enim ante passionem xpi habebat duplicem manum. videlicet attrahentem et
impellentem. manus attrahens erat potestas trahendi ad limbum
et iustos et sanctos. manus impellens erat potestas precipitandi in malum vel per
fallaciam vel per violentiam. quia temptabat ut draco, temptabat ut
leo, et prima manus attractiva erat tante potestatis ut nullus posset ei resistere.
sed fuit ei omnino amputata per passionem xpi. iam enim nullus iustus pt ad limbum trahi.
quia per passionem xpi deletum est cirographum peccati ade. Manum autem impellentem
habebat ita fortem ut cum magna difficultate possent quibus ei resistere
et ideo in multis regnabat. ymo fere in omnibus. Nunc autem vel superabat
per fraudulentiam vel per violentiam. et hec potestas debilitata est per passionem per quam
humane naturae adiutorium ... q dyabolica fraudulentia et adiutorium ... contra violentiam
q dyabolica fraudulentia. Apparuit autem lux ... et mitigata per divinam inspirationem
violencia

Sicut ... dyabolus attrahens impellens

Leviter tribulat

Adiutori[um] / virtutis

z extiti p huam instructoy Jam enim ne e civib[us] ciuitas ppalata
z io destructa e ydolatria que pub regnabat. Adiutoriu[m] est
virtutis tribuit p gr[ati]e infusioy q reprimit corruptiones et p
augmenta ptrorz que compmit z reprimit ptates adu[er]sas z hc
q virtute passioib[us] unito cq mitti nob sp[iritu]s. Smittitur est z
ipi angeli sp[iritu]s ut supe[re]t adu[er]sa[rios] vn dya[bo]l[u]s sup om[n]ia alhorz
memo pa[n]ib[us] z si[gn]o cruc[is] p q[uo]d a s[ummo] a ptate eius libati
hoc[s] z hc omdetes co[n]ce[ss]e s[un]t. El[i] d[icit] ... q[ui]a p[ri]do o[r]a q[ui]a adhuc
restat nob adu[er]sa ... rectorib[us] collo ... q[ui]a cominib[us] nob
inicibat puniu no tu elongam[us] a micto n[on] inueniat ina
negl[igenti]a. ... q[ui]a d[icit] j ad Cor x. Fidel[is] deus qui no[n] pmittit nob
tempt[ar]i sup id q[uo]d ... s[e]d fa[cie]t cu[m] temp[tatio]ne p[ro]uentu[m]. Et io exi[stit] ante
no[n] pt h[ab]ri q[ui]a nob psideat ptas dya[bo]l[ic]a q[uo]m[odo] nob expugnando
desistat. El[i] d[icit] i[d] q[uo]d o[r]a q[ui]a in nouissi[mis] dieb[us] instabu[n]t t[em]p[or]a picul[o]sa
... q[ui]a co[mmun]ib[us] p pa[ssi]o[ne]z sit ptas dya[bo]l[ic]a supata tu[n]c i[n] nob e[st] vict[o]
dic hosti z z no[n] subiug[a]di ptate dya[bo]li. Et q[ui]a in nouissi[mis] dieb[us]
h[abun]dab[it] iniq[ui]tas multorz p[ro]p[ter] ... refrigescet caritas mult[or]u[m] simul
dya[bo]l[ic]a ptas z iusto dei iudicio pmitte[n]d[u]m amp[lius] ad malu[m] impelle[re]
qua[m] pmissa fuit i t[em]p[o]re p[ri]m[iti]ue eccl[es]ie. El[i] d[icit] i[d] q[uo]d o[r]a q[ui]a adhuc pt i[n] m[ul]tis pa[ssi]o[ne]z
corp[o]r[um] z exta[si]o[ne]z merito ... q[ui]a ad hc no[n] pt h[ab]ri quib[us] ei ex
sua culpa mult[i]s tribuat sic s[un]t illi qui sacra ... contepnu[n]t
cu[m] no[n] humil[ite]r z deuote sacris z sacralib[us] se subiciu[n]t q a
pa[ssi]o[n]e ... h[ab]ent v[ir]tute no[n] formidat dya[bo]l[ic]a ptate. Tanta e[ni]m ei
virtus sacro[rum] erat ut z se extendat usq[ue] ad infidelib[us]. Vn[de] no[n]
tot hodie dya[bo]l[u]s obsidet quot dya[bo]l[u]s co[n]sueuerat obsidere.
Scrib[it] e[ni]m Gg[orius] i[n] dyalo[go] de quoda[m] iudeo qui cu[m] nelles dor-
mire i[n] loco deserto muniu[i]t se sig[n]o cruc[is] z demones supuenie[n]tes
cu[m] uellet ipm offende[re] a signo cruc[is] repulsi s[un]t z dix[erun]t
ipm e[ss]e uacuu[m] uas s[e]d signatu[m]. El[i] d[icit] i[d] q[uo]d o[r]a q[ui]a n[on] potit ... p d[icit] ... [illegible]
... z nu[n]c ... q[ui]a deus ipm amp[lius] pmittebat ex iusto suo
iudicio. ... ei subiacebat ex meo ... p hc q[ui]a
regnabat ignorantia regnabat z cupiditas deficiebat ueritas. Deficie-
bat z gr[ati]a. Sicut e[ni]m d[icit] Jo[hannes] j. Lex p moysen data e[st] gr[ati]a z
ueritas p ih[esu]m x[ris]t[u]m fca e[st]. Et p[a]z q[u]al[ite]r p pa[ssi]o[ne]z x[ris]ti libam[ur] a
ptate dya[bo]li.

Quarto qu[ia] a[b] p pa[ssi]o[ne]z x[ris]ti libam[ur] ut absol[u]ti
Quim[us] a pec[ca]to p[e]cc[a]ti. Et q[uo]d mi[chi] j pe[tri] ij. pecca[ta] n[ost]ra ptulit
i[n] cor[por]e suo sup lig[nu]m. Quod exponens m[agister] i[n] h[isto]ria d[icit] q[ui]a ptae
pecc[at]a n[ost]ra h[oc] e[st] ptae pena[m] pecco[rum] n[ost]rorz. Et hc co[n]fir[mat] p[er] d[ictum]
ysa[ie] liij. Ve[re] languores n[ost]ros ip[s]e tulit z infir[mitates] n[ost]ras ip[s]e ptauit.
Dic[it] zacha[rias] ij. tu a[utem] i[n] sangui[n]e test[amenti] tui eduxisti vinctos de lacu
i[n] quo no[n] e[ra]t aq[u]a. Si g[ui]s eduxi de lacu sine aq[u]a e[st] libari a pe[na]
mi[chi] q[ui]a p sanguine[m] x[ris]ti libem[ur] a pec[ca]to pe[na]e pa[ssi]o x[ris]ti maio[r] fuit pec[ca]to
z do placita z p nob z fuit soluta. S[e]d q[uia]d ... e[st] maio[r] h[ab]et
libad[us] a pec[ca]to ...

i.

.2.

.3.

n[ot]a

.4.

Ignorantia / regnabat

Cupiditas

Deficiebat / Veritas.

Gr[ati]a.

Con
f
9
9
Rº
Pena
tpalis
Etna
Media
l. Ilis

Ite tollatur pene p[ro] ordinatur ad relaxatio[n]em pene q[ua]m ad delec[tati]o[n]em c[on]pe
Si ergo p[er] passionem [christi] fit iustificatio sic [christus] consum[m]at e[t] multo fortius sit
penarum relaxatio / Sz q[uod] v[er]o [christus] e[st] ita mire vi[r]tutis sit d[icitu]r i[n] glo[ssa]
i. Cor. xv. Sz p[er] virtute[m] morti[s] homi[n]es liberari a pena [et] a miseria
ergo n[ota]r[e] q[uod] [christus] v[er]o no[n] pass[us] liberet nos a pena iste [christu]s pacidus de[bet]
nos ex[empl]o[rum] [et] nu[m]q[uam] co[m]pacie[n]s. Si ergo pena co[n]sistit i[n] pa[ssion]e [et] co[m]passio[n]e
n[ota]r[e] q[uod] pa[ssio] [christi] pos[t] sit e[t]ti[a]m pene q[ua]m liberat[i]o a pena iste
n[ota]r[e] q[uod] pa[ssio] [christi] pos[t] sit causa pene q[ua]m liberatum a pena iste
pena omnibus penali[tat]e eni[m] penite[nti]e e[st] pena tene[n]s si ergo p[er] pas[sione]m [christi]
l[ibe]rati sum[us] a pena v[ide]t[u]r q[uod] ia[m] no[n] sit op[us] p[er]na sz h[ec] est se[cun]d[u]m g[o] so[lum]
Item si pa[ssio] [christi] liberat a pena / Aut ergo a t[em]p[or]ali aut eterna a t[em]p[or]ali no[n] q[ui]a
eisdem penis t[em]p[or]alib[us] subiacem[us] nu[n]c quib[us] subiacebat illi qui erat
an[te] pas[sione]m / Ab eterna no[n] q[ui]a nu[m]q[uam] qui esset i[n] inferno da[m]pnat[us] p[er] pas[sione]m [christi]
an[te] pas[sione]m / Ab eterna no[n] q[ui]a nu[m]q[uam] qui esset i[n] inferno da[m]pnat[us] p[er] pas[sione]m [christi]
fuit liberat[us] ergo n[ota]r[e] q[uod] me[ri]t[um] [christi] pa[ssion]e no[n] sum[us] ab aliq[ua] pena liberati
Ad r[ati]o[nem] d[icendu]m q[uod] pa[ssio] [christi] nos liberavit a pena t[em]p[or]ali [et] eterna [et] ab ea que e[st]
me[ri]t[um] v[er]o [et] in[e]q[ui]t[as] / A pena i[n]q[ua]m t[em]p[or]ali nos liberat du[m] virtute illi[us]
co[n]dona[tur] nob[is] pena no[n] so[lum] q[ua]ntu[m] ad culpa[m] [et] reatu[m] pene eterne
sz [et] q[ua]ntu[m] ad dimissione[m] pene satisfactorie sic h[ab]et fi[eri] i[n] sac[ra]me[n]to bap[tis]mi
A pena eterna nos liberat liberando a culpa. Du[m] eni[m] p[er] pas[sione]m [christi] nob[is]
gr[ati]a impetra[tur] p[er] qua[m] culpa dimitti[tur] nob[is] debitu[m] pene eterne
relaxat[ur] / Liberat [et] a pena q[ua]m quoda[m]m[od]o e[st] m[edi]a i[n]t[er] utramq[ue] ista[rum]
penar[um] m[edi]a / que qui[dem] fuit carere visio[n]is di[vi]ne ex m[er]ito p[ri]mi
ade / Et i[ll]a qui[dem] [et] si fuit ad t[em]p[u]s p[er]p[etu]a q[ua]m recepta i[n] eis qui deti
nebant[ur] i[n] lymbo debet t[ame]n h[abe]re e[ss]e eterni [con]t[r]a[c]to re[a]tu ad culpa[m] ade
vn[de] q[ua]m tota[m] pa[ssion]e delata esset di[vi]na p[otenti]a fuiss[et] ei subtracta
nisi deus aduenisset aliq[ua]m via[m] / [et] ab hac pena liberati sum[us] p[er]
mor[tem] [christi] e[st] p[ro]p[ter] o[mn]e[m] vi[rtu]t[em] eiusmo[d]i passionis [christi] efficacie ei[us]
pas[sione]m [christi] / Et p[ate]t q[uod] p[er] o[mn]e[m] viam eiusmodi passionis [christi] efficacie e[ss]e
pas[sione]m [christi] / Etc p[ate]t q[uod] p[er] o[mn]e[m] q[uod] hec o[mn]i[a] ducit co[n]cedendo est
ad libera[n]d[um] nos a pena p[er]p[etu]a / [et] vos q[uod] h[ec] ondunt co[n]cedende est
Ad p[ri]mu[m] d[icendu]m q[uod] p[ri]mo o[portet] i[n]t[elligere] q[uo]m[odo] q[uod] [christus] nob[is] liberat a pena mag[is] q[ua]m pa[ssio]
d[icendu]m q[uod] sit sup[er] dom[inum] fuit de iustific[ati]o[n]e q[uod] iustific[ati]o p[ate]t attribui pa[ssion]i
vo[ca]c[i]o e[ss]e amotio[n]is mali[tie] v[er]um vo[ca]c[i]o e[ss]e ad que[m] s[unt]
vo[ca]c[i]o e[ss]e a q[u]o. s[ed] vo[ca]c[i]o amotio[n]is mali[tie] v[ir]t[u]ti vo[ca]c[i]o e[ss]e ad que[m] s[unt]
vo[ca]c[i]o collo[ca]tio[n]is boni / Sic [et] e[st] glorific[ati]o q[ue] e[st] liberatio a pena [et] a miseria
vo[ca]c[i]o t[ame]n libero[rum] a pena pos[t]q[uam] attribui[tur] pa[ssion]i
utriq[ue] p[ate]t attribui vo[ca]c[i]o t[ame]n liberatio[n]is a pena pos[t]q[uam] attribui[tur] pa[ssion]i
utriq[ue] p[ate]t attribui / vo[ca]c[i]o t[ame]n pl[ur]es nob[is] ex[empl]o[rum] pacie[ntie] / d[icendu]m q[uod] si pa[ssio] [christi]
Ad 2[m] d[icendu]m q[uod] o[portet] q[uod] pa[ssio] [christi] p[er]ficit nob[is] ex[empl]o[rum] pacie[ntie] / d[icendu]m q[uod] si pa[ssio] [christi]
liberet a pena no[n] t[ame]n ab om[n]i pena liberat / liberat eni[m] a pena oppressiva
sz no[n] liberat a pena p[ro]motiva / [et] q[ua]m pena i[n] qua exi[s]te[n]s pacia[n]tur
mia sunt pucta[r]is e[st] p[ro]motiva [et] pa[ssio] [christi] ab i[ll]a no[n] liberat sz ad i[ll]a[m]
animat [et] q[ua]ndo fa[cit] ut pena i[ll]a no[n] possit oppri[mere] nec p[re]vale[re]
[et] isto [mod]o posset dici quoda[m]m[od]o liberare ab i[ll]a s[ecundu]m [ra]t[io]ne[m] pene / n[on] aut[em] no[n] af-
fligat sz ut no[n] p[re]valeat / Ad 3[m] d[icendu]m q[uod] o[portet] q[uod] pa[ssio] [christi] no[n] liberat a pena
p[rese]nte d[icendu]m q[uod] p[ri]mo liberat q[ua]ntu[m] e[st] de se q[ui]a sic d[icitu]r i[n] l[ite]ra i[n] bap[tis]mo
omnis pena q[ue] p[ro] p[e]cc[at]o debe[tu]r pe[nitu]s relaxa[tur] sz cu[m] h[om]o p[ost] ita i[terum] p[e]cc[a]t
reddit se indig[num] de tanto b[e]n[e]fi[ci]o [et] i[de]o p[er] pas[sione]m no[n] remitti[tur] ei to[ta]
pena sz minora[tur] sic ut d[icitu]r i[n] l[ite]ra q[ua]ntu[m] decet [et] expedit salua di[vi]na
iustitia / Ad 4[m] d[icendu]m q[uod] o[portet] q[uod] no[n] liberat a pena t[em]p[or]ali nec eterna d[icendu]m q[uod]
vo[ca]c[i]o p[er]tat si q[ui]b[us] no[n] eni[m] s[e]q[uitu]r q[uod] si h[omo] mo[do] no[n] liberat a pe[na] [tem]p[or]ali et

oppressiva
Primotiva

1
2
3
4

quia propter hoc non omnibus non libet a pena eterna eos qui sunt in malo ob-
stinati, liberat tamen eos qui nolunt et perveniunt ad xpisti contritionem. Similiter quibus
non libet a pena temporali in presenti vita a fame et a siti, liberabit tamen in
futuro quando novissima omnium destruetur inimica mors, liberat et ab
aliquibus penis temporalibus ad quas cumque obligati merito peccatorum nostrorum
nisi intervenisset passio xpisti. Sit mediator per quem facta est reconciliatio.

Queritur de primo redemptore. Et circa hoc queruntur duo: primo utrum solus
filius sit redemptor an et pater et filius et spiritus sanctus; 2º utrum secundum quam naturam est
mediator. Quod sit pater et omnes quod solus filius sit redemptor, Apoc. v.

Circa primum: Redemisti nos domine deo in sanguine tuo ex omni tribu
et lingua et natione et populo; ergo si solus filius pro nobis sanguinem fudit,
solus filius nos redemit. Item ille solus nos redemit qui pro nobis
satisfecit, sed solus filius pro nobis satisfecit, ergo etc. Item redemptio nostra
facta est per passionem, ergo ad illam personam sola spectat redemptio ad quam spec-
tat passio, sed solus filius est passus, ergo etc. Item xpistus redemit nos, aut
ergo secundum divinam naturam aut secundum humanam naturam; si secundum divinam, ergo frustra ad hoc supposita
humanam naturam; si secundum humanam, sed solus filius humanam naturam assumpsit, ergo solus filius
nos redemit. Contra, opera trinitatis sunt indivisa, ergo si redemptio est
opus commune filio, necesse est quod conveniat patri et spiritui sancto. Item illius est redemptio cuius pre-
cium, emptio est precium dare, sed pater dedit unigenitum suum pro salute generis humani
secundum quod dicitur Jo. iii. Sic deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret; pater ergo
nos redemit, non ergo solus filius est redemptor. Item illius est redemptio
cuius est redemptum possidere, sed tota trinitas nos possidet, ergo tota trinitas
nos redemit. Item hoc ipsum magister auctoritate inquit in littera: redemptor alius
et pater et spiritus sanctus dicitur in scriptura; ergo si scriptura non dicitur nisi viri et catholici,
redemptio non spectat ad solum filium. Ad hoc dicendum quod redemptoris opus
dupliciter potest alicui attribui: aut sic principali auctori aut sic exequenti
interveniens non competit xpisto; xpisto deo competit sic auctori, xpisto vero
homini competit sic exequenti. Cum ergo dicitur ab redemptore hoc dupliciter potest dici:
aut ab auctoritate redemptionis aut ab auctoritate scilicet et executione. Si ab
auctoritate, sic non tamen competit filio, ymmo et patri et spiritui sancto, pro eo quod indivisa
sunt opera trinitatis. Si autem ab executione, sic respicit humanitatem que assumpta
est a solo verbo, et hoc modo competit soli filio; et hoc est quod magister dicit in littera: Re-
demptor alius pater et spiritus sanctus dicitur, sed hoc proprius usu proprietatis non propter exhibitionem humilitatis.
Nam secundum proprietatis scilicet et observatione usu filius ipse redemptor dicitur et propter condecentiam.
Est igitur redemptor inquantum deus proprietatis usu, inquantum homo humilitatis effectu.
Ex his patet quod aliter competit esse redemptorem filio secundum quam naturam quodam
modo quam ei secundum humanam naturam quodam modo. Secundum divinam et primo competit soli
filio, secundo competit filio una cum patre et spiritu sancto. Et per hoc patet responsio ad quoniam
posita, patet et responsio ad rationes ad utramque partem, procedunt enim secundum has
duas vias sic aperte apparet. quod secundum humanam omnino autem

Secundo queritur secundum quam naturam xpistus sit mediator. Augustinus ix. de ci. dei:
Mediator inter nos et deum mortalitatem oportuit ut haberet transeuntem
et beatitudinem permanentem, sed utrumque horum competit xpisto secundum humanam naturam, ergo etc.
Item hoc ipsum dicit auctoritas magistri in littera: mediator dicitur secundum humanitatem, non secundum divinitatem.
Item medium debet esse inter extrema, sed mediator dicitur homo quia debet esse inter deum et homines.

Xpo Redeptor

Autore

Executione

Sed Christus secundum divinam naturam non est inferior deo ergo secundum divinam naturam non potest esse mediator sed solum mediator secundum naturam assumptam. Item medium debet habere distantiam cum extremis sed Christus secundum divinitatem est omnino unum cum patre ergo non videtur quod secundum divinitatem habeat rationem mediatoris. Item una est offensa totius trinitatis sicut una est maiestas sed ei fit satisfactio cui facta est offensa ergo necesse est quod satisfactio fiat toti trinitati et similiter ita fit satisfactio filio sicut patri sed constat quod aliquis alteri non est satisfactionem offerens et satisfactionem suscipiens ergo si Christus satisfecit secundum quod homo et corpore est mediator quo satisfecit videtur quod sit mediator solum secundum humanam naturam. Sed contra hoc est auctoritas quam magister adducit in littera. Si Christus secundum humanam naturam. Sed vos o heretici unam tamen habet naturam unde medius est. unde ita fit medius ut deus sit propter naturam divinitatis et homo propter naturam humanitatis ergo esse mediatorem competit Christo secundum utramque naturam. Item Christus est mediator non per purgationem sed per potentiam sed mediator per potentiam est medius per participationem utriusque ergo Christus non potest esse mediator dei et hominis nisi per hoc quod est deus et homo ergo mediator est secundum utramque naturam. Item medium numquam attingit extrema nisi per hoc quod habet convenientiam cum utroque ergo numquam Christus nos reconciliavit deo nisi esset deus et homo [illegible] ergo idem quod prius. Item non tenet rationem medii secundum id quod tenet rationem extremi sed Christus tenet rationem extremi secundum humanam naturam quia humana natura reconciliata est deo ergo non est mediator proprie secundum illam. Item si Christus est mediator secundum humanam naturam hec non potest esse nisi quia in quadam proprietate convenit nobiscum et in quadam cum deo sed angeli boni et animae mali in aliqua proprietate nobiscum conveniunt et in aliqua cum deo ergo possunt dici mediatores inter nos et deum. Si ergo mediatores non dicuntur videtur quod mediator non conveniat Christo secundum proprietatem sed secundum participationem duarum naturarum ergo ita videtur Christo esse mediatorem.

Responsio ad predictorum intelligentiam est notandum secundum divinam naturam sit secundum humanam. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod dicitur duobus modis esse medium et esse mediatorem medium namque dicitur quod inter duo consistit; mediator autem non tantum dicitur gratia status sed et dicitur officium reconciliandi cum extremis. Mediator igitur quibus convenit qualiter Christus sit medius inter humanam naturam et divinam. Aliud est videre cum queritur qualiter sit mediator. Si enim queratur qualiter sit medius inter duas naturas potest autem dici tripliciter aut ita quod in eo uniuntur duae naturae sicut in natura tertia, aut ita quod in eo conveniant proprietates duabus naturis communes sicut in persona, aut ita quod in eo conveniant proprietates duarum naturarum differentes. Primo modo accidit medium non potest esse inter humanam naturam et divinam tertiam naturam constituere. Ad quod non potest ex humana natura et divina constitui aliqua tertia. Secundo modo medium sic Christus est medium inter humanam naturam et divinam, nam quia est una persona in duabus naturis non ratione humanae naturae tantum nec ratione divinae sed ratione utriusque. Tertio modo medium Christus est medium inter deum et homines secundum humanitatem nam quamvis sit et beatitudine mortalitate numquam in quo convenit cum hominibus beatitudine maiore in quo convenit cum deo. Si vero queratur qualiter et secundum quam naturam Christus sit mediator, cum mediator dicat officium reconciliandi et mediator debeat differre ab illis quos reconciliat et reconciliatur sit et mediator secundum divinam naturam sit et cui sit reconciliandum deus quia non potest esse mediator secundum divinam naturam sed secundum humanam in qua potest reconciliare secundum diversas proprietates in quibus convenit cum deo et cum homine. habebat enim iustitiam et mortalitatem in qua conveniat cum deo

Deus i cociliacio hac fecit ... tamq̃ ... sibi questiu · ·

z morte i q gnicat cu homie / z d) mors co̅iungi iusticie i eod
pctoz ho̅ co̅federa ⁊ mor̃l deo iusto ⁊ imor̃li. Reco̅ciliati
em sumq deo p morte hois morietis. Co̅cede s̃t vob ou̅ teb
q xc e metoz ̃ huam iur / Ad .d uo q o q o. q xc e medi
pr uu dui ⁊ huat iam pz uo p ea q dca st. Na cu eid
dre ce media ⁊ ex me̅ vnitu metoz ee no poss̃ nisi ect
me oz em sit ⁊ sel sit btus ⁊ mor̃l hoc ht qz ho ⁊ deq vtq
tu istarp duazp pprietu gt ei huam iur ita q ym̃ortalitas gt
huac ne i se ⁊ bti do co̅petit ei inq̃ e vnita dive / Ad d q o
q metoz dz ptici iur utusz co̅mu dd q ⁊ me ⁊ metoz
no dd som p ptici utusz ne sit pus deu e s ⁊ p queiam i
pprie / ⁊ xc huam iur ht pprie teb gentes dive ne pt
⁊ huac / Ad d q o q me no ingit co̅ma nisi p gencia qua
ht cu eis dd q ia pz uo qz gencia pprie te ei q pt co̅ma
reco̅ciliac / maxe at co̅ma iungi hut p d me ⁊ pduci
ad co̅formite uo ⁊ uo ad co̅formi te ne p xo em ho re
co̅ciliat deo ut sit btus ⁊ ita ut fiat de morli immorl de
pctore iustq de miso btb. No ut reco̅ciliatq fiat deq
humib ipe xc sit deq / Ad d q o q xc e co̅mu huaz iur
dd q fuz e Na hua na i xo nuq indiguit reco̅ciliac
vnu no eat reco̅cilta s reco̅ciliab h q dr q ad Colos. v. deq
eat i xo s reco̅ciliab mudz / Altq em co̅donib eat na hua
i alijs homib altq i xo q i alijs em pccat / i xo at eat a
inmunis ab omi culpa / Ad d q o q si metoz dd ppr co̅ena
i pccati q domo dz dici metoz dd q no e sile qz no ht
pctes mediatod gentes h q expoit aug q i li de ci dei
aliquantulu plixe / s tu utile / ait em sic media ⁊ int dy
⁊ hoiem morte oportuit hre tusente / ⁊ btitu pmanete /
ut p id q tusit cogruet mortuis ⁊ ad id q pmanet
tusferet ex mortuis / Boni a angeli int misos ⁊ morles
⁊ btos ⁊ imorles medij ee no put / qz illi q btii ⁊ imorles
st / put at medij ee mali angli qz imorles st cu ipis
⁊ misi cu istis / hiis gorq e metoz boq / qz aduq hoz p mor te
⁊ misiam ⁊ morl expiste ad tpe noluit ⁊ btus i eternu te
psiste potuit / Et q sunt gorq hoc ipe o amp gnu ad hoc int
posuit se morl ⁊ btus ut morte tusacta ex mortuis fa
ceret imorles / Etc pz quo gencia pprie tu i xo faciat ad
offiq boni mediatoris / i demone no ad gru faciat
Etc pz uo ad quesita // Ultimo ⁊ p o quer de hoc q dt
p pte ista st dubiones ee / Apostolus p eq morte solutis sua
qz p ipiq morte co̅meda nob caritas dei / Vr ei vdn ee
qz cu p bnfia di co̅mede nob caritas di sic p passione xi
Vr q p bnfia di iustificem a pctis sic p paoz xi / Ite me
pacdo excitat nob ad crede ⁊ amand dm / g o si paoz xi dr nos
iustifica re

qz nobis accedat ad caritatem pi v. et passio aliorum mrm Item si hec vince
tetur quod iustificatio non conveniat passioni christi nisi solummodo per actus
vz vite caritatis [illegible] Respondendum dicendum quod motus in predicta vite non tangit caritatem
iustificacionis totum sed parte tacite presupponit enim in ipsa passione
verum meriti per quod passio christi est fons nostre salutis per illa enim plenitudo gratie
christi in nobis redundat et ita suppositione adiungit. alia verum vz verum
eius provocatis et excitantis et hec quidem bona vero est et sufficiens pro
presuppositione per se autem non sufficit, et ideo omnes iste vobis procedunt ex insufficienti
presuppositione Item queritur de hoc quod sub iungit
Et per hoc pz mo ad illas tres obiectiones Item queritur de hoc quod subiungit
Dicitur per mortem christi iustificati quia per fidem mortis eius a peccatis mundi
dantur hec enim non videtur quia multi sunt articuli preter articulum passionis
sine quorum fide non possumus iustificari ergo sicut passio christi dicitur nos
iustificare magis est credita pro vite et ascensio et adventus ad iudicium
Item sicut fides et caritas requiruntur ad iustificationem ita et alie
virtutes ergo sic dicimur iustificari per fidem et caritatem passionis Ita per huiusmodi
et alias virtutes quibus assimilamur christo paciente Dicendum hec quod te non
assignet ad hec tria verum quod dicimur iustificari per passionem vz quod passio
iustificat secundum modum sacrificii oblati penes quod sunt sufficiencia et disposicio
illarum trium verum Respondendum dicendum quod nec ista verum assignet nisi tantum pro
sed ad ista presupponit iam qua passio dicitur iustificare per modum meriti et
iam assignet eundem quod christus morte sua tamquam uno missimo sacrificio
quicquid erat culparum in nobis destruxit et ita tres vobis innuit secundum quod
passio christi dicitur iustificare. Iustificat enim ut hostia oblata ut credita
ut amata, et iste tres vobis reducuntur ad illas tres que supra
dicte sunt vz quod passio christi iustificat per modum meriti dispositionis et per modum
eius excitantis et per modum exemplaris dirigentis ut sit in ea meritum
magis hostia oblata. Dicendum magis credita et exemplo magis
amata secundum triplicem genus causarum passio dicitur iustificare nos per fidem et
caritatem quia mediantibus hiis duabus virtutibus unimur ipsi passioni
tamquam fonti salutis Et per hoc pz responsio ad 1a causa obiectionis presupponit enim obiectio
preter ab insufficienti, et ideo non dissolvitur per defectum similitudinis Non est
est simile de fide et caritate et aliis virtutibus, id enim quod 2o quibus
manifestum est Item queritur de hoc quod dicitur Incidamus in preceptum huius scilicet
qui seduxit adam et cepit nos quia undantes hec enim non videtur
quia fraus et dolus nemini debent patrocinari; ergo si dyabolus hominem
decepit non videtur quod ei non debuit donari Item dyabolus numquam nobis habebat
in nobis ergo non videtur quod aliquo iure nobis possedit Item nobis
eramus sui dei ergo non erat in potestate nostra facere nos suos dyabolo.
Similiter ut deus fecit nobis suos dyabolus nec nobis potuimus nos facere
nec dyabolus potuit nos subiugare Non videtur ubi aliter procedere
unde etiam Respondendum dicendum quod absque dubio homo iuste detinebatur sed dyabolus non
cum iusto titulo detinebat nec possidebat, quia male fidei
possessor fuit sed deus qui est iustus iudex iusto iudicio suo
hoc permisit. Iustum enim erat ut ille qui se non vere subiceret suggerenti
culpa

eius voluntati subderetur pro pena. Secundo ostendit quod dyabolus non potuit
possidere quia nullum ius habebat. Dicitur quod non videtur quod multi possident in
iusto titulo quorum dyabolus princeps et dux est qui est caput frau-
dibus et malitie nec fraus et dolus ei patrocinabatur quia ad malum
suum eum detinebat sicut fures et latrones ad tempus ea possident
que furantur. Ad id quod obicitur quod homo non potuit se facere servum cum esset
in alterius mundi ac consilii. Dicendum quod deus reliquerat hominem in manu
consilii sui, et sic ei permittebat ut posset se inducere in servitutem
peccati, sic et ei permittebat ut posset semetipsum ducere in servitutem
dyaboli. Tertio queritur de hoc quod dicitur Vnus ipse est dominus mundi redemptor. Vi-
detur esse frustra. Nemo enim emit quod suum est. Si ergo deus dominus semper
hominum non amisit, videtur quod ad eum redemptio hominis non spectabat.
Item quo a quo et per quem redemit. Si tu dicas quod redemit a
dyabolo, sed quod ei solvit precium a quo redemit. Sed redemit nos precio
sanguinis sui ergo videtur quod precium sui sanguinis solvit dyabolo. Si tu
dicas quod redemit a deo, [illegible] redemit [illegible] emit ad [illegible] a se ipso. [illegible]
Dicendum quod homo inimicatus erat ut faceret malum in conspectu domini
et se ipsum fecerat servum peccati et supplicii in his autem omnibus detinebatur
auctoritate divine sententie et iustitie et ideo precium redemptionis ei oportebat
offerri qui dampnum et iniuriam passus erat, et qui hic est deus ideo christus
in offerendo sanguinem suum deo redemit nos a servitute dyaboli peccati
et supplicii ita quod manus iustitie redemit hominem de manu servitutis
et iustitie, transierat enim homo per culpam suam de una manu ad aliam.
Et per hoc patet responsio ad obiecta. Tertio queritur de hoc quod dicitur quod redemptor
dominus patris et filii et spiritus sancti propter usum potestatis. Sicut enim deus ab eterno habuit potestatem
videtur quod ab eterno fuit nostri redemptor. Item augustinus dicit quod in nostra re-
demptione non erat utendum potestate sed potius iustitia ergo non videtur re-
demptori assignata. Dicendum quod in redemptione et fuit usus potentie et fuit
usus humilitatis sed usus humilitatis apparuit in primo, usus potentie apparuit in fine.
Vicit enim mortem et auctorem mortis patiendo et resurgendo.
Sed passio infirmitatis attribuitur soli christo, tamen opus virtutis debetur toti
trinitati et ideo dicit magister quod tota trinitas est redemptor usu potentie. Ad id quod
obicitur quod potestas in deo fuit ab eterno. Dicendum quod magister non dicit quod fuit redemptor
ex potestate sed ex usu potentie, et hunc quidem non habuit ab eterno sed ex
tempore. Tertio queritur de hoc quod dicitur redemptor dicitur secundum humanitatem quia in ea
suscepit sacra que sunt causa nostre redemptionis. Sed contra penitentia et confirmatio
et extrema unctio faciunt ad nostram redemptionem et tamen christus ea non
suscepit. Dicendum quod sacra hic non vocantur ea que sunt signa et vasa
in quibus confertur gratia sicut sunt vii sacramenta, sed sacra hic dicuntur sacra-
misteria sive sacramenta que ordinata sunt ad nostram redemptionem sicut
incarnatio nativitas passio et resurrectio //

Sacra

Distinctio XX.

Aliter.

Sed numquid queritur utrum alio modo etc. Superius egit magister de passionis efficacia.
In hac vero parte agit de passionis congruentia. Dividitur autem ista pars

i d p i q p copat pa ad tam pp qua passus e i 2 uo copat
ipam ad tam a qua fuit pa i ipo i. xo i sacdos ioq hostia
et pma pb dr i d p i q p ot q mo iste redimendi s p pa
ualde fuit cogruus et conat ondes q isto s p passioz ges
humanu redime uoluit i 2a pte ot q alio si noluiss redime
potat i. Si cum illi tb icarnemat et Sr 2a pb dui i d p
i quaz pa inquit a quo sit pa ondes q traditus fuit a
pre a seipo a iuda et a iudeis i 2a uo inquit utz fuit bo
pre a seipo a iuda et a iudeis i 2a uo inquit utz fuit bo
ul mala i. et fuit actus iude et iudeoz malus actus uo xi et pris
bonus fuit ut melius dr inquit illaz caz dram penes bo
nitate et malitia. Subdiuisio at pam manifest fit i bo

Ad intelligiam at hu pt incidit hic qo de cogruitate
redempcionis fcte p passionem et ctra vi dubia put qui
pmo cm qui utz cogruu fuit repari huam uni 2o uo
qui utru magis fuit cogruu repari huam uni p satisfactoz
qm p alia uia 3o qui utz aliqua cata satisfface potuit deo
p humano gne 4o qui utz purus ho satisfface p se potuit 5o
qui utz deus satisfactioni p morte xi debuit acceptare
6o et ultio qui utru alio ges humanu potuit libare

Circa pmu sic pcedit et qui utz cogruu fuit ges huam
a do repari Et q ad pm mo supponeb manifestas q
dici put ex dcis dicit i li 2o Cur deus ho pma ecc nullaten
decet suma stabilitate pmitte sum ppositum infirmari 2a est hec
nullaten decet suma benignitate p pecco unius hominis tota
posteritate eius sempiternali dampnari 3a ecc nullaten decet
suma sapiam nobilissima creatura pmitte vltra fine suo frau
4a ecc nullaten decet suma uirtute pmitte sum suu ab a
iniuste detineri Ex pa ar ita si no decet dei ppositum infir
et deus pposuit hoiem pducere ad btitudinem et pduci no ht
qm dum manz i statu ruine go indecens est hoiem i tli
statu relinqui go ab opposito decens e ipm repari et rele
Ex 2a ar sic No decet posteritatem totam sempiternali dapn
p pecco unius hois sz tota sempiternali dampnare n repo nisi
ueniet go cogruu fuit et decens ut deus hoiem repararet
Ex 3a ar sic No decet suma sapiam pmitte ulr nobilissimam c
tura fine suo fraudari sz n repo interueniet os hoies
fine suo erunt fraudati et ita pane omnes filii homi com
stituti q dme sapie no cogruit qn incogruu fit go
restat q ualde cogruu fuit ges huanu repari Ex 4a
ar sic No decet suma uirtute pmitte suos suos iniuste
uiolenter ab adusario detineri sz n repo interuenisset multi
di et sci detinerent i lymbo go cogruu fuit et decens p rap
bus eis subuenire ges huano Ex 3 q hic obr sic si indecens fu
iss ges huanu no repari et ingenis et q ad hz minus ingenis

sicut d(icit) ans(elmus) i li. Cur deus ho(mo) .i. do(mino) e(st) imp(ossi)b(i)le g(ener)o fuit imp(ossi)b(i)le
d(e)us gen(us) humanu(m) no(n) repar(are). Et ex ho(c) clar(e) dup(lex) ingen(ium).
Unu(m) q(uod) deus no(n) reparauit gen(us) humanu(m) p(ro)p(ter) iniu(st)am, s(ed) pot(ius) p(ro)p(ter)
uitada(m) indecentia(m). Aliud q(uod) no(n) reparauit ex libe(r)tate sed ex
nec(essi)t(a)te, q(uod) si v(er)u(m) e(st) no(n) te(n)e(tu)r ei ad ta(n)tas gr(ati)a(rum) actiones,
q(ui)a impiu(m) (et) crudelissimu(m) e(st) dice(re). Ite(m) nobilior creata e(st) angel(us)
q(ua)m ho(mo) (et) p(ro)p(ter) b(e)atitudine(m) e(st) f(ac)ta sic(ut) ho(mo), s(ed) no(n) decuit d(eu)s rele-
uare angelu(m) a suo lapsu g(ener)o no(n) decuit reparare gen(us) huma(num).
Ite(m) sicut decet diuina(m) sapie(nti)a(m) (et) boni(ta)te(m) releuare cade(n)te(m) sic (et)
decet sustentare sta(n)te(m), s(ed) no(n) decuit d(eu)s tene(re) gen(us) humanu(m)
ne laberet(ur) g(ener)o m(ini)(us) q(uod) no(n) decuit ip(su)m releuare p(ost) ip(su)m lapsu(m).
Ite(m) no(n) decet ip(su)m face(re) (contra) sua(m) iusticia(m), s(ed) ho(mo) cu(m) pecca(uit) iuuit a
iusticia(m) sepa(ra)ri, si g(ener)o p(er) repon(em) d(eu)s h(abe)t co(n)iungi m(inu)s q(uod) iniq(u)u(m)
decuit gen(us) humanu(m) reparari. Ite(m) sic(ut) ho(mo) iuuit p(er) pecc(atu)m morte(m)
carnis, ita (et) iuuit morte(m) sempi(ter)ne da(m)pnac(i)o(n)is, s(ed) no(n) de-
cuit d(eu)m sic reparare gen(us) huma(num) ut no(n) morer(etur) morte carn(is),
g(ener)o no(n) decuit sic reparari ut no(n) morer(etur) morte sempi(ter)ne da(m)p(nacionis).
Ite(m) no(n) decet d(eu)s face(re) (contra) dispo(siti)o(ne)m sue sapie(ntie), s(ed) deus tale(m) fecit
hominem ut si uellet stare staret (et) si uellet cade(re) caderet, g(ener)o
sicut no(n) decet d(eu)s face(re) de sta(n)te ut cadat, ita no(n) decet
ip(su)m face(re) de cadente ut resurgat. g(ener)o no(n) decet eu(m) reparare
huma(n)am na(tura)m. R(espo)n(de)o d(icen)d(u)m q(uod) abs(que) d(u)bio co(n)gruu(m) e(st) (et) decens reparari
gen(us) huma(num). Co(n)gruu(m) in q(ua)m e(st) (et) decens no(n) solu(m) ex p(ar)te dei s(ed) (et) ex
p(ar)te hominis. Ex p(ar)te dei q(ui)a decet dei pote(n)ti(am) sapie(nti)am (et) iusticia(m)
sicut i(n) opp(osi)to m(o)n(s)tratu(m) e(st) s(upr)a. Ex p(ar)te v(er)o homi(n)is co(n)grue(n)s e(st) si ei
si co(n)sider(etur) dignitas homi(n)is co(n)dic(i)o(n)is (et) mod(us) labendi (et) stat(us) lapsi.
Dignitas na(m)q(ue) ho(min)is ta(n)ta erat ut p(ro)p(ter) ip(su)m f(ac)ta sit v(er)a (creatur)a.
Ergo ho(mo) caret suo fine ita diuina (creatur)a erit suo fine defraudata.
Mod(us) no(n) labendi fuit q(ui)a huma(n)a na(tur)a to(ta) cecidit a(li)o peccante
(et) a(li)o suggere(n)te (et) i(de)o decens fuit ipsam p(er) aliu(m) releuari, ut sic(ut)
filii pecca(ue)ru(n)t i(n) p(are)nte (et) pare(n)s pecca(uit) dyab(ol)o suggere(n)te, sic (et)
ho(mo) repare(tur) d(omi)no releua(n)te. Stat(us) (et) lapsi repon(e)m co(n)gruit
q(ui)a i(n) statu sim(i)l(is) fuit pu(n)a cu(m) miseria (et) pu(n)a quoda(m) mo(do) pla-
cabat diuina(m) iusticia(m), miseria no(n) p(ro)uocabat m(isericordi)am, (et) p(ro)p(ter) q(uod)
p(ro) o(mn)ib(us) co(n)uenienc(ia) co(n)gruu(m) fuit reparari gen(us) huma(num). Co(n)gruu(m)
in q(ua)m ex p(ar)te opific(is) (et) co(n)gruu(m) ex p(ar)te op(er)is, s(ed) co(n)gruitas
ex p(ar)te op(er)is pura co(n)grue(n)cia e(st) ita q(uod) no(n) po(n)it nec(essi)t(a)te(m). Co(n)gruitas
no(n) ex p(ar)te opific(is) po(n)it nec(essi)t(a)te(m) no(n) nec(essi)t(a)te(m) iniq(ui)ta(ti)s (con)tr(ari)e q(ue) diui(n)e
i(n) coaccio(n)is (et) p(ro)hibic(i)o(n)is, s(ed) nec(essi)t(a)te(m) i(m)mutab(i)l(itatis) q(ue) co(n)surgit ex
stabilit(a)te (et) i(m)mut(abilita)te diui(n)e disposicio(n)is (et) h(ec) at no(n) artat diui(n)a(m) pote(n)ti(am)
ad a(li)q(ui)d s(ed) ea(m) deter(m)i(n)at ad tale p(ro)posit(um). Vn(de) ans(elmus) i ii. Cur deus ho(mo)
Cu(m) dicim(us) d(eu)m ad face(re) nec(essi)t(a)te(m) intel(ligi)t(ur) e(st) q(uod) h(oc) f(aci)at nec(essi)t(a)te(m) s(e)u(er)adi
ho(ne)state q(ue) nec(essi)tas no(n) e(st) a(li)(ud) q(ua)m i(m)mutab(i)l(ita)tas h(one)st(atis). Ex his q(ue)
d(i)c(t)a s(un)t p(atet) r(espo)n(si)o ad p(ro)posita q(uesti)o(nes). Si e(ni)m q(ueri)t(ur) utr(um) co(n)gruu(m) sit
reparari gen(us) huma(num) co(n)cedit(ur) e(ss)e simp(licite)r q(uod) v(er)u(m) e(st). Si no(n) q(ueri)t(ur) utr(um) nec(essari)u(m)

i(d) m(odo) (con)cedo e(ss)e simp(licite)r.

Inevitabilitis

Dei.
Hominis.
Dignis.
Mod(us) labendi.
Stat(us) lapsi.

Ad 3m dicendum quod distinguendum. Est enim necessitas ex parte dei non ex parte nostra non ex
parte dei quacumque necessitate sed necessitate immutabilitatis que non opponitur liber-
tati ac per hoc non generat necessitatem libertatis. Et per hoc patet responsio ad primum obiectum.
Non enim sequitur si deus reparat necessitate sue immutabilitatis quod propter hoc non reparat
ex libertate sue benignitatis, hec enim simul possunt stare. Ad 2m quod obicitur
quod creatura angelica nobilior est etc. Dicendum quod quamvis angelus nobilior sit
creatura, non tamen est a deo ad reparationem ydoneus sicut homo propter maiorem labili-
tatem status hominis lapsi. Homo enim penituit, angelus non obstinatus
fuit; homo tolerabilius, angelus periculosius cecidit; homo per alium, angelus per se ip-
sum. Et hec sunt que faciunt angelum ad reparationem minus ydoneum. Ad 3m
quod obicitur quod non decuit deum tenere hominem ne caderet. Dicendum quod si homo vo-
luisset stare numquam deus reliquisset eum ut caderet, sed quia stare nolu-
isset, non debuit ipsum confirmare invitum; sed quia homo post lapsum voluit
resurgere, ideo decuit deum ei manum porrigere, ita quod manus ista
ad illos se extendit qui volunt resurgere, non ad eos qui
nolunt resurgere. Ad 4m quod obicitur quod non decuit deum facere contra suam
iustitiam. Dicendum quod verum est, decuit tamen ad ipsum facere propter rigorem iusti-
[illegible] ... reparatio humani generis non repugnat divine iustitie, convenit enim ...
[illegible] ... quod homo non vivit
similiter ... a deo ... est de se potest tamen
per peccatum ... separari a deo ... obligationem ... sua
[illegible] ... ordo divine iustitie. Ad 5m quod obicitur quod per peccatum ...
pena sempiterne damnationis sicut pena mortis. Dicendum quod non est
pena sempiterne damnationis ... sententia lata de pena non ...
quia de pena mortis statim fuit sententia ... divina sententia est irrevocabi-
lis damnationis ... sententia ... possit sententia per prophetiam predicta sic
post quam lata est ... mutari possit sententia ... reparari potuit
persona autem ... ut non incurreret penam damnationis sempiterne
genus humanum ut non incurreret penam
aliquam ex parte ... non fuit liberatum ut non incurreret penam
mortis. Et si tamen queras quare sententia ista fuit lata et illa dilata,
dicendum quod prima est mia ... 2a non
... homo ... utrumque de se. Dicendum quod prima ... 2a non
... locum ... non debebat 2a sententia ... hominem quem di-
... statim ... Ad 6m quod obicitur quod non decebat deum facere quod ...
divine sue sapientie. Dicendum quod genus humanum reparando ... sapientiam suam
... quia ex sapientia sua fecerat ipsum reparabilem ... eius lapsum
... non valet. Ad 7m quod obicitur non decuit facere de statu ut caderet ...
decuit de labente ut resurgeret, quia quamvis non ... homo
... aliquo tamen sapientie ... melior ... non decebat deum de
bono facere malum, decet tamen de malo facere bonum.

Secundo queritur utrum magis congruum fuit genus humanum reparari
satisfactione quam per aliam viam. Et quod ... per iii ... supponen-
da ... 1a via magis ... ad reparationem humani generis
... magis ... ordo divine iustitie. 2a ... magis congruum
reparationi humani generis ... magis ... ordo divine sapientie. 3a est hec
... magis ... reparationi generis humani ... magis ... providentie divine ...

probatur quia hec via magis convenit reparandi humanum genus quam magis sua honorificentia
divine maiestatis. Huius propter primi articuli magis servatur ordo divine iustitie
cum malum punitur quam cum relinquitur impunitum, sed cum peccata reparantur per
satisfactionem malum punitur, cum sine satisfactione relinquitur impunitum.
Ergo magis servatur ordo divine iustitie in reparatione per satisfactionem quam
sine satisfactione. Ergo per primam suppositionem via ista magis convenit re-
parando genus humanum. Patet secundo articulo: ordinatio peccatorum in suppliciis
sive peccati in pena manifestat decorem divine sapientie quo peccatum
universi ex aliqua sui parte turpandum, sed cum peccator relevatur per satis-
factionem ad culpam sequitur pena. Cum ergo sine satisfactione culpa non
ordinatur per penam, ergo reparatio generis humani per satisfactionem plus convenit divine
sapientie quam sine. Ergo per secundam suppositionem via ista reparandi magis est
congrua et ydonea in se. Patet tertio articulo: si malum non punitur et relinquitur
quare sine aliqua satisfactione et iustitia nulli legi subiacet, et si hoc
divina potestas non omnibus providet, sed cum pro peccato satisfactio exigitur
peccator subditur pene auctore divine iustitie. Ergo in modo reparandi genus
humanum per satisfactionem magis relucet providentia divine potestatis quam
per aliam viam. Ergo per tertiam suppositionem via ista magis est congrua. Patet
quarto articulo: peccator cum peccat per perversionem deum inhonorat. Si ergo peccatum di-
mittitur sine satisfactione peccatum relinquitur absque honoris ablati re-
compensatione, cum autem satisfactio redditur honor recompensatur. Ergo in modo
reparandi hominem per satisfactionem magis servatur honorantia divine
maiestatis quam per aliam modum. Igitur per quartam suppositionem hac via reparationis
magis congruit genus humanum relevari. Contra hoc arguitur quod rationibus
non sequitur potest concludi quod hec via sit magis congrua, sed et quod alia non
potest esse congrua, virtutum non serviet efficacibus ad probandum, sed sicut ad
primum pro quo probat habet convenientia punit et alie reparationes, hec ista sit
magis excellentis. Patet quia magis decet deum facere quod magis facit
ad ostensionem sue benignitatis et misericordie, sed dimittere peccata omnia absque
aliqua satisfactione pene hoc est maioris misericordie quam exigere ab illis
penam. Si ergo deus est misericordissimus et benignissimus adeo ut benignior
cogitari non possit, videtur ergo quod modus est reparandi qui est per satisfactionem
magis congruat divine excellentie. Item modus est magis conveniens reparationi humani generis
qui magis est ostensivus divine sufficientie, sed si sic deus genus humanum re-
paret quod nulla requireret satisfactionem magis appareret divina
sufficientia, unde dicitur omnem tale quod emendarum indigeret et honorem indigeret
non indiget. Ergo modus reparandi absque omni satisfactione magis
esset congruus humano generi. Item est modus magis conveniens reparationi humane qui
magis est ostensivus divine potentie pro eo quod reparatio est quedam recreatio, sed si
deus absque omni satisfactione solo verbo repararet genus humanum sicut
fabricatur mundum maior esset divine virtutis ostensio. Ergo magis conveniens iste
modus humano generi reparando. Item modus est magis conveniens reparationi generis humani quo
homo magis astringitur ad amandum et laudandum deum, sed si deus culpa hominis

·1· Iustitia
·2· Sapientia
3 Providentia
·4· Honorificentia
Contra
·9·
9
9

reliquisset absque omni satisfactione et pena esset magis amabilis et laudabilis
ab homine. Homo enim plura a deo recepisset. ergo talis modus reparationis humane
magis congruit. Item modus ille magis congruit reparationi generis humani
quo magis eruditur homo ad executionem divini mandati et imitationem
dei. sed homo debet remittere et condonare alii culpam et penam. ergo si deus
homini debuit dare exemplum perfectionis videtur quod magis deum decuit repa-
rare genus humanum totum relaxando quam satisfactionem aliquam exigendo
Item ille modus reparandi magis decet deum qui est a deo immediate quam qui
est a deo mediate adiutorio creature / quia sicut decuit deum magis per
se ipsum creare sic magis videtur esse decens per se ipsum recreare sed reparare per
satisfactionem est mediate cum tanta satisfactione ergo videtur quod magis decuit deum
reparare genus humanum absque omni satisfactione per se ipsum quam mediate
satisfactione per creature adiutorium. Respondeo dicendum quod absque dubio magis con-
gruum fuit genus humanum reparari per satisfactionem quam per aliam viam s[icut]
quod dicit Anselmus et Augustinus. Et ratio huius est ex parte dei et ex parte nostra / ex parte

Dei

magnitudinis dei quia universe vie domini misericordia et veritas / Cum ergo sit summe
iustus et misericors / ideo in reparatione generis humani que est excellentissima viarum dei
congruum est ut simul concurrat misericordia cum iustitia / et ideo decens fuit ut
deus ab homine satisfactionem exigeret pro iniuria et offensa / et si homo non
posset tunc misericordia divina subveniret dando mediatorem qui pro eo
satisfaceret / et iste modus magis fuit congruus quam aliqua alia. si deus
culpam non dimisisset sed vindictam exegisset non manifestaret eius
misericordiam. Si non omnino dimisisset nec satisfactionem exegisset non manifesta[ret]
iustitiam / si ergo iste due concurrebant simul in dei opere sua de parte magis
congruebat humanam naturam reparari per satisfactionem / quam per aliam viam

Hominis

ex parte dei reparantis / magis et congruebat ex parte nostri pro eo quod
reparatio nostra ad hoc erat ut nos reduceret a culpa ad iusticiam et a
miseria ad gloriam. Sic ergo cum genus humanum cecidit per culpam deum
inhonoravit per prevaricationem et inordinatam dilectionem / sic cum redit
a culpa ad iusticiam decens est ut deum honoret sustinendo penam /
et hic magis reparatur ad normam iusticie / unde sic glosa super ac-
vita eterna per vitam quam sine initio / sic glosa super est reconciliandus deo
per satisfactionem quam sine / modus iste reparandi per satisfactionem plus quam
nos iustificat et nos glorificat / Si hec duo particula considerantur
reparatione generis humani planum est quod hic modus reparandi magis conveniebat
tam ex parte dei reparantis quam ex parte generis humani reparati / Verum vos
quod hic audiunt contra de s[...] / Ad primum dicendum quod obicitur de manifestatione benignitatis

1

nunc dicendum quod summa benignitas et misericordia in deo non excludit iusticiam
et ideo non sic debuit manifestari in opere reparationis quod iustitia non haberet
locum sed ita debuit manifestari divina misericordia quod sit cum hoc ondenz divina
iustitia et hoc idem factum est cum deus reparavit genus humanum per mortem filii
sui in quo fuit maxima equitas in exigendo tam satisfactionis precium
et maxima benignitas in tradendo unigenitum filium suum / Ad id quod obicitur
magis manifestari divina iustitia si non exigeret satisfactionem dicendum quod sic

2

suffa

exigit a nobis mandatorum suorum observantia non propter sua indigentiam
sed propter ordinem iustitiae qua deus ei tamquam domino obedire. Sic et
peccatorum exigit emenda, non propter hoc quod indigeat sed ut nos reducat
ad ordinem debitum et ideo obiectio prima non procedebat ex suppositione falsi
cum dicebatur magis sine satisfactione divina sufficientia manifestaretur. Ad secundum
quod obicitur quod modus aliquis magis manifestaret divinam potentiam dicendum quod et si in opere con-
ditionis ostendatur divina potentia in opere tamen reparationis magis manifestatur benignitas et
misericordia et per quas ipsa iustitia eius annexa et ideo cum posset uno verbo genus
humanum reparare maluit tamen reparare cum difficultate et poenalitate quia magis
optimum erat ut ostenderet iustitiam quam potentiam, potentia enim satis claruerat in rerum
eductione sed adhuc latebat iustitia quam ostendebat deus in hominis reparatione.
Ad tertium quod obicitur quod reparatio praemissa satisfactione magis astringeret nos ad
amandum et laudandum deum dicendum quod fortasse plus enim nos astringit ad amorem
et laudem dei hoc quod dedit unigenitum suum pro nobis quam si absque hoc donasset
nobis et poenam et culpam, multo enim magis fuit quod deus pro nobis
morte subiret quam peccata nostra condonaret, multo et magis fuit
nobis dando filium peccata condonare quam si simpliciter peccata condonasset.
qui enim proprio filio non pepercit sed pro nobis tradidit eum quomodo non omnia
nobis cum illo donavit, sicut dicitur ad Ro. viii. Et sic patet quod procedebat ex
suppositione falsi. Ad quartum quod obicitur quod si satisfactionem non exigisset magis praebuisset
formam imitandi se dicendum quod et si deum aliquis debeat imitari in aliquibus non
tamen in omnibus est imitandus. Ad deum enim spectat quaerere gloriam et
vindictam sicut dicitur ad Ro. xii. Mihi vindictam et ego retribuam,
ad nos autem non pertinet quia nostrum non est iudicare sed iudicari. Et ideo in hoc
non debuit dare formam imitandi se. Aliter possumus dicere quod deus exigendo
satisfactionem magis praebuit nobis formam quam si non exigisset, praebuit
enim nobis exemplum praelatis et subditis. Subditis in hoc quod veniam petat et pe-
perit, praelatis vero in hoc quod emenda requisivit, ut doceret iustitiae iudicem
quod spectat ad eos qui iudicant terram sicut dicitur Sap. i. Diligite iustitiam
qui iudicatis terram. Ad quintum quod obicitur quod decentius fuisset reparare genus
humanum sine adiutorio humano et ita sine satisfactione dicendum quod hoc fuit indecens.
Omne enim bonitatis est quod creaturae operam nobilitet sed quod ipsa
natura est susceptiva et creata ad perficiendum in reparatione quamvis solius
dei sit reparare et operari in primaria vero productione non est opus
in aliqua nimium placente.

Tertio quaeritur utrum aliqua creata pura potuit satisfacere pro toto genere humano. Et quod non videtur. Una
creata pura potuit totum genus humanum inficere per culpam suam
ergo si fas est pari satisfacere sic culpa pari infecit, videtur quod aliqua
pura creata per suam gratiam potuit satisfacere pro toto genere humano,
Item non plus exigitur iusta poena quam commissum fuit in culpa, si ergo
genus humanum lapsum fuit per transgressionem pure creaturae, videtur quod pura creata
potuit satisfacere pro genere humano. Item diabolus iuste perdidit genus humanum
quia extendit manum suam in mortem, ergo si potuit esse aliqua pura creata
contra mortem quae se pro salute generis humani exponeret, et diabolus manum in eam
extenderet

3

3

vi q aliq pura cata redime potuiss genus humanum de dya...
ptate et ita satisfacere p eo D Ite plus pensat deus vita et aiaz
unius iusti quam vita et aiam innumerabilium peccatorum ergo si aliq
pura cata morteb et sta se deo et patri obtulisset pro peccoribus
hostiam sta esset recompensacio iusta ergo et satisfactio debita
I Te esto q xpc fuisset pura cata et mortuus fuisset in cruce sicut et
mortuus fuit quo tunc a fuisset detentus in lymbo an non constat
q in lymbo detentus non fuisset quia non habuit reatum peccati orig
ergo aptum fuisset ei celum iniuiss i xpc apertom ianuas si ergo ia
ergo aptum fuisset ei celum ... xpc apertorium ianue si ergo ia
non habuit aperiri n p sufficiente satisfactionem mi q pura creata
satisfacere potuisset pro toto genere humano S Ed q si pura cata
esset a esset ho a non ho Si esset purus ho ergo esset peccator et de
bitor ergo non potuisset esse mediator et reconciliator cum ipse indiget
reconciliatore si esset non ho s p homine non dz satisfacere nisi ho
q ad eum ptinet satisfactio in quo fuit transgressio ergo si nec purus
ho nec non ho potuit satisfacere pro toto genere humano mi q nulla
pura cata potuit I Te satisfactio dz proporcionari offense et iniurie
s tanta est offensa et iniuria quantus est cui infertur cum deus sit
infinitus offensa et iniuria dei est infinita s nulla cata nec eius opa
est infinita ergo nulla pura cata pt satisfacere pro offensa et iniuria dei
illata s tunc fuit iniuria ade et posteritatis sue quia dum contempsit
I Te nullus satisfacit nisi restituat tantum et amplius quam abstulit s nulla pura
cata vz totum genus humanum q pro peccatum ade fuit deo subtractum ergo
nulla pura cata pt satisfacere pro ipso I Te nullus pt satisfacere pro omni homine
nisi possit influere in omnem hominem iusticiam sic primus parens tam
iniusticiam s nulla pura cata pt aliis influere iusticiam uel
graciam sicut in pa fuit ... ergo nulla pura cata pt satisfacere
pro toto genere humano I Te non minus obligamur deo pro beneficio re
creatoris quam pro beneficio creatoris si ergo pura cata genus humanum re
demisset tunc genus ei obligari quam ... ergo tunc tenemur
diligere creaturam quam creatorem Si ergo impossibile est nos ad hoc obligari
impossibile fuit puram catam satisfacere pro toto genere humano R
ad predictorum intelligenciam est notandum q de duobus consueuit fieri satisf
et requiri vz de iniuria et de dampno Sic deus requirit satis
factionem ab humano genere a requirit pro utroque ... pro altero horum Si pro
utroque planum est q impossibile est aliqua pura creatura deo satis
facere pro humano genere pro eo q tanta grauitas est iniuria que infertur deo ob
excellenciam eius dignitatis q nulla pura cata pt recompensare ad ...
equale Sin ... exigat satisfactionem de solo dampno credo ...
iniuria ut sic pt pro toto genere humano satisfacere aliq pura cata
Aut enim illa cata esset ho aut non esset ho Si esset ho cum nullus purus ho
possit equiualere toti generi humano, tunc ho offendendo seipsum deo
nunquam recompensaret dampnum q adam intulit corrumpendo totum genus h

Iniuria

Dampnum

Si esset non homo nunc sit adhuc posset dampnum recompensare. Si pura
creata esset ac si posset non tamen satisfaceret quia ad id genus spectat satisfactio
ad quod spectavit transgressio. Ac si hoc posset non tamen deceret quia numquam
humanam in statum pristinum non renovaret. Esset enim ex hoc subiecta
alii creature. Et ex hoc habetur quod non solum pura creata non posset deo satis-
facere si esset alterius generis sed etiam nunc si esset a deo assumpta conveniret
ut pro humano genere satisfaceret, et ideo cum pura creata non posset pro
toto humano genere satisfacere nec alterius generis creatura deceret ad
hoc assumi oportuit ut pro satisfactore esset deus et homo. Concedendum est ergo secundum
rationes ostendentes quod nulla pura creata posset satisfacere pro toto genere humano.
Ad id quod obicitur in contrarium quod pura creata potuit totum genus humanum inficere,
dicendum quod non est simile quia aliqua pura creata potuit esse principium totius generis
humani secundum propagationem carnalem per quam genus humanum corrumpitur et inficitur. Sed
nulla pura creata potuit esse principium totius generis humani secundum regenerationem
spiritualem. Ad aliud dicendum quod obicitur quod non plus exigitur in satisfactione quam quod commissum est
in culpa, dicendum quod culpa non solum aggravatur ex parte conditionis peccatoris
sed etiam ex parte eius in quem peccatur. Et licet peccator sit pura creata, tamen in quem
peccavit fuit creator. Cum ergo exigitur quod satisfactor non sit pura creata
hoc non est supra id quod commissum est in culpa. Oportet enim quod per satisfactionem
pro peccato generis satisfaciat secundum omnes conditiones secundum quas habet aggravari.
Ad id quod obicitur quod dyabolus iniuste amisit genus humanum quia extendit
manum in eum in quem non habebat ius, dicendum quod licet hoc non exprimitur sufficientibus
non satisfactoribus sed modus vincendi dyabolum, et licet verum est quod aliqua pura
creata innocens potuisset dyabolum vincere, sed tamen ex hoc non sequitur quod posset
deo satisfacere. Longe enim plus est recompensare deo illata iniuria
quam vincere dyaboli fraudem. Ad aliud dicendum quod obicitur quod plus pensat animam iusti
quam animas innumerabilium peccatorum, dicendum quod deus recompensationem in satis-
factione non quaerit de genere humano secundum quod est in statu peccati, sed secundum quod fuisset si
non peccasset. Et hoc modo nullius puri hominis vita deus tamen apprecia-
tur totum genus humanum. Ad aliud dicendum quod quaeritur si Christus fuisset pura creata
utrum morientes introissent in celum, dicendum quod sic. Ex hoc tamen non sequitur quod non
venissent ianuam apertam quia celum numquam fuisset clausum sed supposito
quod non habuissent peccati originalis reatum. Alii vero qui reatum peccati origi-
nalis habebant propter hoc non fuissent in celum introducti, sed ita adhuc re-
mansisset ianua clausa pro eo quod non fuisset sufficiens satisfactio pro

Quarto quaeritur utrum homo adiutus gratia potuisset / Resoluta
satisfacere per seipsum. Et quod non videtur quia tres sunt partes penitentie contritio
confessio et satisfactio. Sed homo adiutus gratia potest de peccato suo conteri
et ipsum confiteri ergo potest satisfacere per seipsum. Si tu dicas quod potest de
actuali sed non de originali, contra maius est actuale quam originale quia dicitur esse in
implicitas nostras et contingit et quis punitur pro actuali quam pro originali. Si ergo
per adiutorium gratie potest satisfacere pro suo actuali multo fortius quod pro suo
originali. Item satisfacere est quod debitum honorem deo impendere.

.1. .2. .3. .4. .5. Con

sed quilibet homo adultus gratia potest honorem debitum deo impendere ergo quilibet potest
pro peccato suo satisfacere deo. Si tu dicas quod non potest impendere honorem
quem debet pro iniuria prius facta quia nulla iusta potestas exigit ab homine
plus quam potest. Anathema enim sit qui dicit deum precepisse impossibile ergo
nemo honorem debet deo reddere quem non possit. Item homo existens in gratia potest
mereri summum bonum quod deus est ergo si multo magis est mereri summum bonum
quam [illegible] et confederari nimirum quod multo magis pro quolibet peccato suo
possit satisfacere non solum actuali sed et originali. Item existens in gratia vel non
erat dignus aliqua pena vel temporali sola. si ergo debitor pene temporalis potest
illam penam solvere nimirum quod homo pro quolibet peccato quod habet possit satisfacere
ergo pro originali. Item gratia adveniens in animam eque bene delet culpam
actualem sicut originalem, sed sicut se habet gratia sed quantum ad culpe deletionem ita
se habet sed opera ad satisfactionem, sed gratia adveniens in animam liberat eam
ab omni culpa tam originali quam actuali ergo movens animam potest satis-
facere pro omni culpa post deleta ergo quilibet homo potest satisfacere pro seipso

Sed contra si quilibet homo possit pro seipso satisfacere ergo Christus frustra mortuus est
sed sic hoc est ingens et absurdum restat quod et id ex quo sequitur. Item sicut
iniuria peccati totius generis humani est infinita ratione eius in quem est facta
ita que in quolibet peccato est singulari ergo si ab puro homo non potuit satis-
facere pro toto genere humano pari ratione nimirum quod non possit satisfacere pro
ipso. Item impossibile est quod ab satisfaciat pro culpa quam diu manet reatus
vadens et causa culpe. Satisfacere enim est sicut dicit augustinus causas peccatorum
excidere et nunquam huiusmodi suggestionibus aditum reparare a carne peccati. ergo
quod nullus homo qui originale peccatum habet possit satisfacere pro originali. Amplius
est per augustinum, sed maior probatur quia quilibet generat filium habentem originale peccatum
Item ad hoc quod fiat satisfactio necessarium est quod fiat dampni recompensatio
sed propter peccatum originale quilibet habet necessitatem moriendi et corpus mortuum est
propter peccatum sicut dicit apostolus ergo si quis debet satisfacere pro originali peccato tenetur reddere
animam pro anima, sed quilibet est mortis debitor pro originali peccato ergo non
nimirum quod ab qui peccatum originale contraxit possit satisfacere pro ipso. Item quia
originale sit culpa habet quod processit a voluntate Ade. Si ergo requiritur satisfactio
pro ipso sed quod culpa nunquam potest pro originali peccato satisfacere non satisfaciat pro cul-
pa Ade, sed pro culpa Ade nunquam potest satisfacere sed quod originale est non satisfa-
pro toto genere humano ergo a pari nunquam potest satisfacere pro peccato originali aliquis
hominibus non satisfaciat pro toto genere humano, sed non potest ab puro homo
ergo nunquam potest satisfacere pro originali peccato suo. Responsio. Dicendum quod est satisfactio plena
et est satisfactio semiplena. Satisfactio est plena quando simul fit satisfactio de
iniuria et de dampno. Satisfactio vero semiplena est quando remissa
iniuria satisfactio fit pro dampno. Intelligendum est ergo quod pro nullo peccato in quo fit
offensio a deo potest satisfacere ab puro homo satisfactione plenaria
nec pro seipso nec pro aliis, propter hoc quod offensa et iniuria capitis superexcedit
puram caritatem. Si non loquimur de satisfactione semiplena, tunc videlicet quando re-
missa offensa requiritur emenda de dampno. Sic dicendum quod homo potest satisfacere

Nota

Satisfactio

plena

semiplena

p suo actuali sz no p ori. Ad at 3m e qr pctm actuale d depuaco
nots sz orile dt depuacom ne In hc at dr depuo ne a dep
uacoe nots qr corrup^o nots respiat ipam pom ut e indiuidu
sz cor^o ne ut e alicg pmm dte qr nos e uti z cor^o i ea cgnb e
facile mo qr uo na vno^o mo cor^o i ea cgnb e diffile mo.
qm i decordina^o nots introducta p actuale e p^e sm z facile
mo recopesad pt p usu grie gtu facit q respit pm singulie
qr uo depuo ne e respcus ppagom z i um gem z ultig eradi
cad no pt oio io p dampo illato nemo pt satisfface p gram
sm p pcd cm no tollit oio pcti ori radice ab eo i quo e nc
p se nc p usu sunt io no pt oio tolle reatu z obligom Jmp gle
i fuit q ab p pcto ori alicg homis satisfacet nisi a pcto
ori oio inmug cetsu z hret gram gem hc e gram capitis
aucg pleni^do nata e i alios redundac tc at no potuit ee n
ho z deg qui cet alioz caput sic i ptebus fuit ousit qr ng n
deg pt influe alys motu z ssm pz q p nuno pcto ori
nc qm ad satisfcom plenaria nc qm ad satisfcom sem
plena potuit satisffacie n x i ho z deg De actuali no pt ad
pung ho aduicg gra satisffate sz satisffcoe semiplena q supplez
z coplementu recipit a pao x hc cm satisfa^ub p om offesa
omiby impetuit gram qm ad sufficiam z mito illig satis
fcois ho suscipiens gram satisfet pgea deo p lesioe qua intulit
b^r actuali culpa Et ex hc pz qualr pao x influit i sacra et
quo amp influit i sacrm bapmi q e remedium g ori qi i sacrm
pmcie z hc e fundamentu ulltoz q i m^a li determina z suppo

1

ab hc Ad 2m cum est i q ng aduicg gra satisfface potuit p se
ipos concede sz e vos q hc oudit Ad 3m q o q satisffcoe
pb pmc ddi q ipa pma sic ousu e efficac^a ht a pao x no
som pg pcoz sz z au qr x p pao sua omiby impetuit gram
pniale z deg pcsby pribz det gram p satisffcom passiois
pmissa sequetiby uo pp soluta z sic nos iustificant i fide
passiois ptite sta ipi iustificaba i fide pao^s fute vn qui
pibat z qui sequeba clamabat Osanna filio dd vn ex hc
no ht q ab suffit passit satisfface p se Ad 4m uo^a no concludit
de ori sz som de actuali pma cu no e g ori sed g actle
nc vz q et q gnug e ole qm actle ddi i q z si orile i postib
sit ming q actle tu qm ad sua odignite pctm orile ualde fit
gue cu tom um infecit satisffcio at pcti ori respit ipam
odignite io dico q difficilig fuit satisfface p ori qm actli
qr no pt fi satisffco p uno ori qu fiat p omig Nosic e i pcctis
actualiby Ad 5m q o q satisfface e hore debitu dd redde

2

ddi q e debitu q^o tenemur deo sine eo donibs z e debitu q^o ob
ligamur do p reatu puarica^is dico g^o q debitu q cadit i noti^ne
satisffcois

Jure q dicitur
p reatu p varica
cois

est debitum 2o quod dominus habet quod non potest solvere per se ipsum / ipse enim reddit
se impotentem et ideo nisi succurreret ei divina misericordia salvari non posset.
et ideo non obligatur ad impossibile quamvis sit ei impossibile per se est tamen ei
possibile per divinum adiutorium / Ad 3m dicendum quod obiectio quod homo existens in gratia potest mereri
summum bonum dicendum quod non est simile quia gratia sive meritum bonum habet ordinationem ad hoc
quod faciat hominem mereri summam beatitudinem sed non ad hoc quod faciat
hominem satisfacere pro culpa originali sicut prius ostensum fuit / Ad 4m dicendum quod obiectio
quod existens in gratia non meretur nisi penam temporalem dicendum quod verum est sed tamen nulli
peccatori datur gratia nisi multis satisfactionibus et penis post unam gratiam collatam satis-
factionem originalis non facit sed presupponit ideo non sequitur quod aliquis per gratiam possit satis-
facere pro originali culpa / Ad 5m dicendum quod obiectio quod gratia equaliter delet omnem culpam
ergo equaliter satisfacit pro omni culpa deleta dicendum quod non est simile propter hoc quod
in deletione culpe attenditur in ymaginis reformatione et conversione ad
deum deletur omnis aversio. una gratia delet omnem culpam / satisfactio
non respicit penam temporalem est quod una obligatio ad penam solvatur alia
remanente ideo non sic invenitur comparatio gratie ad satisfactionem pro omni
culpa sicut ad delendum omnem culpam /

Quinto queritur utrum deus debuit modum satisfactionis per passionem Christi
acceptare. Et quod videtur debitum mortis nos melius solvere
quam per mortem Christi, sed omnes eramus debitores mortis ergo op-
timus est satisfaciendo per mortem illius qui non erat debitor mortis
Item nos melius emendatur peccatum quod commissum per suavitatem quam per sup-
plicium acerbitatis si ergo peccatum humani generis fuit commissum per gustum et
suavitatem ligni vetiti videtur quod decentius fuit modus satisfactionis per sup-
plicium crucis / Item convenientius modus satisfactionis est per difficultatem pro peccato
quod quis commisit multa facere sed facilius fuit pro homine abstinere a
peccato ergo difficilimus modus satisfactionis fuit illi peccato convenientissimus
sed hoc est sustinendo mala usque ad mortem et hoc modo satisfecit Christus ergo [illegible]
Item decentius modus satisfactionis de claritate est per abiectionem et vilificatoris
sed nulla maior vilificatio fuit quam que fuit in sustinentia opprobriis crucis
ergo hic modus satisfactionis maxime congruebat [illegible] ergo decuit
ipsum a summo medico accipi / Sed contra magis crudelius est hominem
iustissimum morti crudelissime tradere sed Christus fuit iustissimus ergo cru-
delissimum fuit ex quocumque causa tradere ipsum morti ergo hic modus satis-
factionis debuit deo acceptari / Si tu dicas quod non tradidit eum
morti quia hoc est quod dicitur ad philippenses 2 factus est obediens usque ad mortem, et in
multis aliis locis dicitur [illegible] / Item magis est puniendus et iniustius est
dampnare innocentem ut absolvatur nocens, sed nobis omnibus sic [illegible]
[illegible] ipse non peccatum non fecit ergo videtur quod iniuste fecit deus cum eo
posuit iniquitates omnium nostrum / Item deus mortem non fecit nec delectatur in
perditione vivorum. Si ergo deus delectatur in satisfactione non delectatur in
aliqua morte non videtur quod debuit acceptare mortem Christi pro satisfactione
Item multo melior est vita Christi quam erit mors ergo si mors Christi po-
tuit deo satisfacere pro nobis multo magis vita eius debuit satisfacere

3

4

7

vel obligationes ad

C[illegible]

9

9

9

go magis debuit acceptari mors ad satisfaciendum quam morte. Item
non est modus ordinatus satisfaciendi in quo additur peccatum super peccatum sed Christum
occidi non potuit sine gravissimo peccato ergo inordinatus modus satisfaciendi
non esset per mortem Christi. Item gravius fuit peccatum occidencium Christum quam esset
peccatum Ade ergo si non potuit satisfieri sine peccato ut Christus per suam mortem
non quod non potuit satisfieri sine peccato occidencium Christum ut Christus 2o ac-
ciderit per racionem non de occisione 1a non occideretur 3o et in infinitum ergo
non videtur quod iste modus satisfaciendi sit completus nec a deo acceptandus
Dicendum quod iste modus ultimus ceteris debuit deo acceptior quod nobilius
est inter omnes qui possent esse vel excogitari fuit enim acceptissimus ad
placandum deum congruentissimus ad curandum morbum efficacissimus ad
attrahendum genus humanum prudentissimus ad expugnandum quibus humani
inimicum primum quidem fuit acceptissimus ad placandum deum primum quod dicit Anselmus — Acceptissimus
augustinus Cur deus homo ca. xi Nichil asperius et difficilius potest homo pati
ad honorem dei sponte et non ex debito quam mortem et nullatenus potest
magis se ipsum dare homo deo quam cum se morti tradit ad honorem ipsius
Et hoc est quod dicit Ephe. iiii Tradidit semetipsum oblacionem et hostiam deo in
odorem suavitatis 2o et fuit congruentissimus ad curandum morbum primum — Congruentissimus
enim homo peccavit per superbiam et gulam et inobedienciam sicut dicit Gregorius et 2o li-
fuit ordinatum voluit enim deo assimilari per sublimitatem gustavit lig-
num vetitum et transgredi precepti divini limitem Et quia curacio debet fieri
per contrarium modus satisfaciendi congruentissimus fuit per abiectionem humili-
tatis et divine voluntatis implecionem et hec omnia satis relucent in ipsa passione
Et de hiis dicit apostolus ad Phil. ii Humiliavit semetipsum factus obediens
usque ad mortem mortem autem crucis 3o autem fuit efficacissimus ad attrahendum — Efficacissimus
genus humanum hiis enim solum passio ad salutem valebat qui mentem nostram
per amorem deo adherebat Non enim debuit deus alio genus humanum
salvare nisi hoc nostro amore et non ad nostram salutem nostro amore Deus hominem
magis potuit attrahere ad amorem suum quam sustinendo pro eo crucis
patibulum primum quod dicit Io. xii Ego si exaltatus fuero a terra omnia
traham ad me ipsum Et Hugo de archa sponse ut ondet est quomodo
te diligeret non in moriendo a morte te liberavit ut non tam pietatis
impenderet beneficium verum et caritatis mireret affectum 4o et fuit ad — Prudentissimus
vincendum adversarium prudentissimus decebat enim ut Christus sua prudencia
superaret dyabolum sicut dyabolus sua astucia decepit hominem primum
quod dicit Iob prudencia eius percussit superbum et alibi Nunquid poteris
capere leviathan hamo primum quod dicit Gregorius pastoralis ca. i Venit redemptor
et victus deceptor tetendit illi muscipulam crucem suam posuit ei
quasi escam sanguinem suum Ex hiis iiii racionibus satis apparet quod
modus iste satisfaciendi pro nobis fuit congruentissimus et a deo maxime acceptus
et concedendum est racionibus que hoc ostendunt Ad illud ergo quod primo obicitur in contrarium quod magis
crudelis fuit hominem iustissimum tradere morti dicendum quod deus eum non
tradidit infligendo mortem vel precipiendo aliis quod ipsi eum traderent

sed permittendo et non te[n]endo ipsius acceptando et ideo nulla fuit in deo crudelitas
quia non sanguine[m] christi sicientis sed voluntate[m] eius acceptavit. Hec est summa visionis
anselmi i li. Cur deus homo. Unde si dicatur pater alius eum tradidisse morti
vel voluntate[m] patris passus esse et ad consilium non permisso intelligitur est. Non quia
pater coegit eum invitum sed quia suscepit voluntarie et devotum. Ad 2m quod obicitur
2o quod impium est dampnare innocentem et nocentem absolvere. Dicendum quod verum

2 est si innocens damnatur invitus sed si innocens velit se offerre et
exponere pro salute nocentis non perficit quin obsequium eius debeat acceptari.
Christus autem sponte mitis est fuisse quia christus non coacte sed voluntarie pro salute
nostra passionem sustinuit. Ad 3m quod obicitur quod deus non delectatur in perditione alicuius

3 Dicendum quod verum est quod deus non delectatur in pena sed que est afflictiva et nec corporis
delectatur tamen et placet ei optima voluntas pro qua pena sustinetur et ad
honorem dei ordinatur et ad absolutionem hominis vertitur. Ad 4m quod obicitur quod melior

4 fuit vita christi quam mors. Dicendum quod absolute dicendo verum est tamen non sequitur quod magis
debuit satisfacere dimponi. extra tamen penam quia satisfactio debet esse
penalis et maior satisfactio maxime penalis. 2o non quia maioris perfectionis
est velle mori ad honorem dei quam velle vivere et ex maiori
caritate procedit et timeas ne magis expediat et ideo voluit non cogitationem

7 Ad 7m quod obicitur quod non est ordinatus modus satisfactionis ubi peccatum additur super
peccatum. Dicendum quod verum est quod peccatum addidit super peccatum ex parte eius qui
debet satisfacere sic autem non est in proposito. Unde christus moriendo non peccavit
sed quamvis ipse fuit omnia peccata delevit. Et si tu dicas quod tale
modus eligi debuit in quo nec ipse nec aliquis peccaret. Dicendum quod ei
non oportet. hec enim manifestatur summa dei sapientia quod scit de malo
bonum eligere et bona ex maximo et optima quod maxime fecit in morte christi per ipsos in
Ad 6m ultimo obicitur quod grande peccatum fuit occidere christum etc. Dicendum

6 quod quis sit de grandi. quia de hoc ad prius non est quod tamen est quod grave
passio fuisset non oportebat propter hec 2o christum pati. Unde christus unica christi passio
non solum sufficiebat ad satisfactionem pro peccato ade sed et pro omnium peccatorum
multitudine vero mors christi ipsius occidentibus valebat si vellet ad
christum cognitum in infinitum enim fuit magnitudine christi patientis quam
est delictum iudei tradentes iudei instigantes et gentiles cruci figentes
sed quod christus plus habebat de bonitate quam illi haberent de malicia
pro sic dicit augustinus excusabat eos ignorantia aliquos sic dominum est supra
dicit apostolus ad hebreos pro peccatis eorum non oportebat christum iterum pati sed sicut dicit apostolus ad
hebreos una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.

Sexto et ultimo queritur utrum alius potuit deus genus humanum salvare. Et quod non videtur per id quod dicit leo papa in quodam sermone in vaniis palmarum. Omnipotens filius dei qui propter eandem essentiam est equalis patri potuisset liberare genus humanum solo imperio voluntatis sue nisi divinis operibus maxime congruisset ut nequicie hostilis adversitates eo quod vicerat vinceret. Preterea hoc ipsum dicit augustinus de trinitate et habetur in tractatu aliumnon

possibile deo fuisse cui potestati cuncta subiacent, sed nostre miserie sanande
convenientiorem alium non fuisse. Et hoc ipsum ostenditur expressius Augustinus
13 de trinitate: Qui nos fecit existere ex nihilo redimere et
sine morte et passione sua potuisset. Et hoc ipsum ostenditur per deductionem ad
inconveniens, quia si non potuisset nos aliter liberare ergo tunc fuisset divina potestas
limitata et per consequens penitus subiecta, quod omnino est absurdum; ergo et id ex quo sequitur.
Contra supradicta ad Hebreos 2: Decebat auctorem salutis eorum per passionem
consummari; glossa: id est Christum mori; homo non redimeretur et non redemptus periret
et frustra essent omnia facta. Si ergo hoc est impossibile, restat quod passio est impossibile
Christum non mori pro salute generis humani, et si hoc impossibile fuit aliter genus
humanum liberari quam per mortem Christi. Et Anselmus 1 li. Cur deus homo: Non potuit
transire calicem nisi biberet, non quia non posset vitare mortem si vellet, sed
sicut dictum est impossibile fuit aliter salvari mundum. Videtur ergo idem quod propositum.
Et hoc sic dicit Augustinus: nec alius modus fuit isto convenientior. Si ergo optimi
est optima adducere, sic boni est bona facere; necesse quod necessarium fuit summe
bono istum modum eligere; si ergo necessarium fuit eligere istum modum, impossibile
fuit aliter salvari. Et deus cum sit summe iustus negare seipsum non potest;
ergo si debet reparari genus humanum necesse est quod reparet per viam iusticie, sed
reparatio per viam iusticie non potest esse nisi per satisfactionem, sicut prius ostensum est.
Satisfacere autem pro toto genere humano non potest nisi deus et homo; modus satisfaciendi
sufficiens esse non potest nisi ut solvatur anima pro anima et detur vita pro vita;
ergo a primo impossibile fuit quod deus humanum genus repararet alia via.
Ad oppositum dicendum quod cum queritur utrum aliter genus humanum potuit reparari quam per
mortem Christi, potest queri vel de potentia dei reparantis vel ex parte generis humani re-
parati. Si ex parte dei reparantis, sic absque dubio potuit genus humanum li-
berare et reparare, sicut sancti dicunt, et magister Hugo de sancto Victore alium modum assignat
li. de sacramentis, et magister recitat in littera. Non enim est limitata divina potentia;
primo et sic solo nutu intellectu et imperio nos potuit creare, ita et
potuit reparare. Si autem queratur de potentia ex parte generis humani reparati,
sic dicendum quod fuit determinatum secundum posse ad hanc viam, et isto modo intelli-
gendo concedi potest quod genus humanum non potuit aliter reparari, sicut conceditur quod nullus
homo possit salvari nisi credat in Christum. Non enim potest nobis alia via sa-
lutis, nec est aliud nomen sub celo in quo oportet nos salvos fieri; potuisset tamen
deus si voluisset aliud nomen dare in quo salus nostra consisteret. Et concedo
rationes ad primam partem que ostendunt alium modum nostre salutis deo
fuisse possibilem, quoniam est ex parte divine potentie; et dico nichilominus quod ...
glossa et de Anselmo dicendum quod auctoritates intelliguntur quoniam est ex parte nostra
presupposita dispositione divina quod nobis sic et non aliter liberari decuit
per hunc et modum medium et auctoritatibus dubius quod potentia est sicut dicitur 18 ultimus
tamen quod fuit pretium nimium ut salvari non possent nisi unigenitus dei
filius moreretur pro nobis debitoribus mortis; hoc inquit intellectus est quia deus

Con.
impossibile fuit
q.
q.
q.
Ad
reparantis
reparati
1
2

nos aliter non debuit salvare, per hunc tamen modum intelligendum est aut consilies

·3· Ad 3m dicendum quod optimi est optima producere. Dicendum quod est optimum simpliciter et optimum in genere, et optimum in genere potest esse magis et minus bonum, et Deus adducit optima in genere et ideo sic facit optima ut tamen possit facere meliora et minus bona. Ideo quamvis iste modus esset in genere miserie congruentior, non tamen oportuit quod ita eligeret istum modum quod non posset eligere alium modum. Ad 4m dicendum quod obicitur quod Deus non potest facere contra suam iusticiam et iusticia non potest preter satisfactionem culpam dimittere, videtur posse per interemptionem duarum propositionum quas proponit, quarum prima est hec quod non potuit liberari genus humanum nisi per viam iusticie; potuit enim liberari per viam misericordie ut in hoc fuisset sum[m]a via iusticie; potuit enim liberari per viam misericordie ut in hoc fuisset preiudicium iusticie si hoc facere voluisset; potuisset enim omnia dimittere delicta et hominem in pristinum statum constituere ut remansisset absque inordinatione, quia peccatum enim fert penam suam secum per quam in universo non est impunitum peccatum; enim liberasset non propter hoc genus ordinaretur. Et ita si sine satisfactione genus humanum liberasset non iniusticiam fecisset, patet et videtur per interemptionem illius quod nullo alio possit satisfacere nisi per mortem; quamvis enim hoc esset magis congruum fortassis minorum suppliciorum, ita non perfecisset ad humani generis redemptionem, sed dubium in liberando supererogavit propter quod dicitur copiosa apud eum redemptio; esto tamen quod non alio potuisset satisfacere pro genere humano ut genus humanum aliter redimi... sicut multi concedunt. De liberatione enim tamen ex hoc non sequitur quod alio modo non potuit liberari; de liberatione enim ut firmiter credo quod alio modo potuit liberari, de redemptione non ut nescio nec audeo affirmare, quia temerarium est cum de divina potentia agitur; plures enim potest quam nos possimus cogitare.

ⅹ Et inter eius perfugere. Ad primum enim potest quam nos possumus cogitare. Circa partem istam sunt dubitationes circa literam et primo queritur de hoc quod dicitur: Iuste enim ut ingenti descendente potestate peccati auctor illico invasit; hoc enim videtur inconveniens: sicut Adam peccavit in consentiendo ita dyabolus peccavit in seducendo; sicut Adam peccavit in consentiendo, ita iustum fuit quod sic iustum fuit hominem tradi in potestate dyaboli; ita iustum fuit dyabolum tradi in potestate hominis. Item cum peccavit peccati actor quam dyabolum tradi in potestate hominis, ergo multo fortius debuit tradi dyabolus in potestate consentientis in peccatum. Ergo multo fortius debuit hominis quam homo in potestate dyaboli. Respondeo dicendum quod ad hoc quod tamen dyabolus quam homo in potestate dyaboli... adam invasit suam medicus condempnatus. Utrumque enim punitus fuit, sic homo in genere, sed tamen magis decebat secundum ordinem divine iusticie hominem dyabolo subiungendum quam econverso, propter hoc quod homo sponte subiecit se illi consentiendo. Item queritur de hoc quod dicitur, remissio peccatorum per sanguinem Christi data dyabolo ... ut sic iusticia dyabolus vinceretur non potentia. Ad 2m dicendum quod Deus posset facere per iusticiam, ad et non per potentiam et econverso. Videtur enim secundum hoc quod Deus possit facere per iusticiam quod non potest facere per potentiam. Sed contra hoc est quod est summe iustus et summe potens, ergo ut videtur potest facere iniuste. Sed quod hoc est quod est summe iustus et summe potens, ergo ut videtur potuit in liberatione hominis cum dyabolo et potentia. Item esto quod Deus fuisset usus potentia in liberatione hominis cum dyabolo, nullam iniuriam fecisset dyabolo. Respondeo dicendum quod nullum ius habet in eo. Nulla iniuria fecisset dyabolo in auctore predicta non separatur iusticia a potentia quod una sit sine altera in opere divino, sed ex hoc innuitur quod ad est opus in quo per excellenciam maior est iusticia, ad in quo per excellenciam maior potentia et Deus eligit ...

i quo mai(ori)ta iusticia ut nob dacet vincendi forum, Ad i(llu)d q(uod) o(bicitu)r utr(um)
si libasset p(atr)e po(tes)ta(te)m fuisset i(n) iusticia d(icendu)m q(uod) c(erte) s(ed) tu(n)c no(n) fuisset ita mai(or) g(rati)a
Item que(rit)ur de h(oc) q(uod) d(icitu)r l(ocu)s q(uod) x(ristu)s traditus sit a p(at)re, et q(uod) x(ristu)s semetipsum
tradid(it). h(oc) enim u(idetu)r f(alsu)m, Si enim deus tradidit eu(m) i(n) morte(m) u(idetu)r q(uod)
iudei eu(m) occiderunt auct(orita)te dei. ergo deus p(ri)nceps fuit i(n) i(ll)o homicidio.
Si tu dicas q(uod) tradid(it) eu(m) q(uia) p(er)misit eu(m) occidi. Simil(ite)r posset dici
de quol(ibet) qui occid(itu)r q(uia) quil(ibet) qui occid(itu)r p(er)mittit deus occidi,
Item qui p(otes)t aliu(m) libare de occisio(n)e et no(n) libat d(icitu)r eu(m) occid(er)e
interp(re)tatiue, ergo cu(m) deus p(at)er potuit libare filiu(m) ut no(n) occideret(ur)
u(idetu)r q(uod) salte(m) interp(re)tatiue u(idetu)r eu(m) occidisse, R(espo)n(si)o d(icendu)m q(uod) mors e(st) p(er)uo
...te et h(oc) h(abe)t co(m)p(ar)ari ad inferente(m) et ad eu(m) qui sustinet, et s(ecundu)m h(oc)
d(icitu)r p(otes)t dupl(icite)r trad(er)e aliu(m) i(n) morte(m), Aut q(uia) faciat ut alii inferant
ei morte(m), Aut q(uia) fac(i)t ut ip(s)e sustineat morte(m), qu(onia)m i(ta) sustinentia
mortis fuit a deo p(at)re et fuit a x(rist)o. q(uia) deus p(ate)r uoluit q(uod) ip(s)e
sustineret morte(m), et ip(s)e uolu(nta)rie susti(nuit), hinc e(st) q(uod) traditus d(icitu)r a
p(at)re, traditus et d(icitu)r a se, ue(rum) q(uia) iudas et iudei procurauerunt ut
alii infer(re)nt morte(m), hinc e(st) q(uod) traditus d(icitu)r a iuda et a iudeis,
et qu(onia)m sustinencia mortis fuit laudabil(is), illacio at(tamen) fuit uitupa(bi)l(is)
hinc e(st) q(uod) tradicio dei et x(rist)i lauda(tu)r, tradicio iude et iudeor(um)
uitupa(tu)r, et p(atet) q(uod) mors a p(ar)te susti(nenti)s fuit d(e)o placita et accep(ta)
s(ed) a p(ar)te infligencium fuit t(ame)n p(er)missa, et p(er) h(oc) p(atet) r(esponsi)o ad p(ri)m(u)m obi(ectu)m,
Ad i(llu)d q(uod) o(bicitu)r q(uod) p(er)mittens aliu(m) occidi cu(m) possit p(ro)hib(er)e e(st) p(ri)nceps
homicidii. d(icendu)m q(uod) i(llu)d fallit i(n) d(e)o qui p(otes)t o(mn)ia pecca p(ro)hib(er)e et no(n)
p(ro)hibet, h(oc) enim sp(ec)tat ad regim(en) sue p(ro)uidencie. sicut i(n) p(rim)o et i(n) 2(o) li(bro)
fuit o(stensu)m, Item que(rit)ur de h(oc) q(uod) d(icitu)r actus iude et iudeor(um) mali q(ui)b(us)
opati s(un)t passio(n)em q(ue) bonu(m) e(st) etc. V(idetu)r enim implicar(e) duo opposita
Si enim actus recipit denominacio(n)em a t(ermin)o, et pa(ssi)o x(rist)i fuit bo(n)a
u(idetu)r ergo q(uod) actus eor(um) fuit boni, Item mors et uita opponu(n)tur. s(ed) x(rist)i
uita et g(e)n(er)o fuit bo(n)a ergo mors et corp(or)is fuit mala, Item ing(er)ere
h(oc) que(rit)ur utr(um) simpl(icite)r d(icendu)m sit q(uod) x(rist)i pa(ssi)o fuit bo(n)a uel mala. e(st) enim
h(abe)at ac(tion)e(m) boni et mali sit sup(er) do(minu)m e(st) no(n) e(st) maior r(ati)o qua(re)
mag(is) ab h(oc) q(ua)m ab i(ll)o d(ebe)at denominari. Secu(n)d(o) et dato q(uod) pa(ssi)o
sit bo(n)a utru(m) co(n)ced(endu)m sit q(uod) iudei opati s(un)t bon(um), R(espo)n(si)o d(icendu)m q(uod) cu(m)
q(uo)uis de bonitate passio(n)is no(n) q(uo)uis de bonitate uel malicia
que(ri)tur ne(c) s(ed) i(n) g(e)n(er)e mortis, de hac i(ta) bonitate abs(olute) d(icendu)m e(st) co(n)ced(endu)m
q(uod) pa(ssi)o x(rist)i fuit bo(n)a simpl(icite)r, Si enim p(re)ciosa e(st) i(n) c(on)s(pect)u d(omi)ni mors s(an)c(t)or(um)
eius, multo mag(is) mors x(rist)i fuit p(re)ciosa simpl(icite)r at ex ca(usa)
d(icitu)r d(ebe)t mors x(rist)i simpl(icite)r bo(n)a, P(ri)ma e(st) s(ub)stim(a)tab(i)l(is) u(tilitas) ex p(ar)te sustin(en)tis
sustinebat enim ea(m) pac(iencia)m u(er)um(que) pacie(ntissi)me et co(n)sta(n)tissi(m)e, 2(a) e(st)
utilitas redep(ti)o(n)is ex p(ar)te h(uma)ni g(ener)is q(uia) p(er) ea(m) to(tu)s gen(us) hu(m)anu(m) e(st) li-
b(er)atu(m), 3(a) e(st) honestas cau(s)e mo(rt)is, mortuus fuit enim p(ro)p(ter) u(er)itate(m) dicenda(m)
u(nde) pylatus sc(ri)psit sup(er) eu(m) ca(usa)m Ihesus nazarenus rex iudeorum (

Mors x(rist)i d(icitu)r
d(icitu)r simpl(icite)r
.1.. bona
.2.
.3.

Animus at pas q̄ sit boa simp, tn̄ acto iudeo2 fuit mala sip.
qz ex mala uote & radice pcessit, nc ppr bonitē pacīs q̄ inde se
cuta ē boa dicedū ē/ hc eni fuit pt intencoīz ipo2 p oponē
diuia p qua deg de multis malis elicit multa bona/ & p hc
pz rn̄o ad oba/ pmū eni pz q nō ē ibi implicaco incōpossibiliū
pz rn̄o ad oba/ sicut ia ostsū ē/ 2m̄ eni pz q mors & uita nō opponunt i gne
mors sz i gne nc/ 3m̄ pz q pas xp̄i dr̄ simp bona/ pas eni dr̄
ut ē i patiēte; & ideo dr̄ magis pas ēē boa ut ē a bona uote
patientis qm̄ mala ut ē a mala uote inferentis/ Ad id q ultio qrit
utrū cōcedēdū sit q iudei opati st bonū dd̄ q opg opans ē/ et ē
opg opatu/ Cū g° qrit utrū iudei opati st bonū/ bonū pt
dici bonitē ēē opg opans ut ēē opg opatū/ Si ēē opg opās
simp ē negādū qz tale opg i iudeis simp fuit malū. Si ēē opg
opatū q quidē fuit mors & pas xp̄i hc dupr pt itlgi/ Aut p°
t pse ēē filiū q iudei opati st bonū, qm̄ eni opg opatū bonitē nō
fuit ex intencōe iudeo2/ Si at itlgat p actib3 & ex qbus
sic hz uite/ Iudei eni opati st passionē xp̄i que quidē fuit
maxim bonū & saluberrimū toti mundo ||

Dis. XXI

Dis. 21

Post pdc̄a cōsidāndū ē &c. Sup° egit ur de sacratissima
dei pas°; i hac pte agit de eo p° sma morte q̄ qsistit
i sepacōe aīme a carne. Diuir at ista pbr i duabs/ i q
detmiat de ipa sepacōe/ i 2a agit de qbus ipam sepon
detmiat de ipa sepacōe/ i 2a agit de qbus ipam sepon. pbr diuir i d. p°
i d xxij, hic qrit utrū i tcrduo tpis. Pma pbr diuir i d. pe
t quar p°a agit de sepacōe aīme a carne i qpacōe ad dītē
2a agit de sepacōe aīme a carne sz qpon qua hut ad
iuuicē i. Dcēdē nō aīma mortua ē caro xp̄i. p°a pbr diuir
i d. p i. g. p. inquirit utrū i morte aīma ut caro sit sepata a
ubo detminās ut ē. i 2a pte hc cōfirmat p aucte i. Sic aug
docet sup ioh. Pma pbr diuir i iijor pbr/ In quar p°a ppoit m
qonē & opponit ad pte falsam/ i 2a nō subiungit determiacōz
cuīs videm9 illa sepon &c/ 3° resnt obiecōn pts adūse
i. Illi qz aucti innitunt &c/ i qrta nō & ultia pot detmiac
& expon aucts inducte. Cui9 videm9 qn i hijs ubis &c.
Subdiuisioēs at aliar pciū satis maifestant i lra (
Ad intelligiam at hg ptis incidit hic q° ēē duo. p° eni qrit
de ipa sepone q̄ facta ē i morte p qpon ad unoīs viclz
2° p cōpon ad effm ipius sepōnis/ Circa pmū qrit tā pmo
qrit utrū i morte fuit aīma sepata a deitē/ 2° nō qrit utrū
deitas fuit sepata a carne/ 3° qrit utrū ubū fuit unitū
carni & aīme dupci unione || morte aīa sepata fuit a
Circa pmū sic pcedr & qrit. utrū i/ dei. Et xp̄c uir Jo. x. ptatē
habeo sumendi aiam mea ponendi & itm ea/ Sz ponē aiaz
nō ē ad qm̄ deponē g° si iste homo ē xp̄s filij dei vr q filig dei

aiam deposuit i morte ergo i morte aia a vbo fuit separata Item
vnio facit comunicationem ydiomatum sed i morte ydiomata dei no
comunicabantur anime ergo i morte no mansit vnio anime ad deitatem
Item i morte diuiduntur que i natiuitate coniunguntur sed diuinitas iuncta est
ipi anime xpi i ipius conceptione et natiuitate ergo separata fuit ab ea
i morte Item diuinitas no potuit esse aie vnita quin aia ipa
frueretur et delectaretur i ipa sed i morte remota fuit delectatio ab aia
quam habebat i ipa diuinitate ergo separata fuit caro ab aia maior
ipso propter remanentia est minor pr pro quod dicit ait xxvi tristis est aia mea
usque ad mortem gloria remota delectatione eterne diuinitatis tedio huiac
calamitatis afficitur ergo si ista gloriam delectatio remouebatur ergo vnio sol
uebatur Sed contra augustinus et damascenus anathema sit qui dicit vbum deposuisse
quod semel assumpsit si ergo aiam assumpsit nunquam deposuit aiam Item filius
dei dicitur descendisse ad inferos post mortem sed constat quod si deitate non
potest hoc dici ergo non secundum carnem ergo oportet quod dicatur secundum aiam ergo aia post morte
fuit ei vnita non ergo i morte fuit separata Item si aia fuit separata
i morte a vbo cum non haberet gloriam fruitionis nisi per vnionem sui ad deitatem
ergo aia xpi desijt esse beata et si desijt esse beata nunquam fuit beata quia
beatitudo est bonum quod nunquam potest amitti sed hoc est inconueniens aia no fuit se-
parata a deitate Item si separata fuit aut volens aut nolens Si nolens cum hoc
non meruisset facta fuit sibi iniuria Si volens sed velle separari a deo
non potest homo nisi iniuste ergo aia xpi fuit iniusta cum hoc sit falsum et impium
restat ut concludamus quod i morte no fuit aia separata a vbo Et ro-
hg est quia nec dnm decebat nec nobis expediebat nec illi aie congrue-
bat Dnm no decebat quia indissolubilis vnio ... ea comisit Vnde sicut
no decet uirum relinquere uxorem sic no decuit vbum dei ab
aia separari Nobis no expediebat quia si facta fuisset separatio aia a
nec habuisset potentiam ad corpus ... captum nec mediatorem affirmatum ad
reconciliandum et neutrum erat nobis expediens sed potius eius oppositum
Anime illi no conueniebat tum quia innocentissima tum quia beatissima erat
no poterat velle separari a vbo Et quia innocentissima erat no poterat quod
non est sua separari ab eo et ideo concedendum est quod i morte aia separata
a vbo no fuit Nam siquis communiter dicit iniuriam facere dei
et nobis et aie xpi et ideo dignus esset anathemari propter quod dicit damascenus quod quicumque
hoc dixit anathema sit Concedere sicut vos quantum ad partem istam
Ad id no quod primo obicitur i contrarium dicendum quod sic dicit augustinus vbum id est persona filii
dei vocat carnis assumptae et si tu obiicias quod carni no competit
aiam ponere cum no habeat posse super ipsam dicendum quod hoc attribuitur
ipi carni ratione manentis i se deitatis Vnde attendendum est quod est ibi
deponens et vnde deponens Deponens no vtique diuina Vnde ait deponit
est caro assumpta Voluit enim xpus aiam suam separari no a se sed a carne
sua sic deponere est deponere ita intelligendum de resurrectione Ad id quod obicitur
de ydiomatum communicatione dicendum quod vnio facit ydiomata comunicari no propter hoc
rei vnibilis

S R° Aia

ʒ magis ipi vi nec que nomiat totu nuu i supposito vn ydiomata fi
dei no coitant ipi anime ʒ coitant ipi homi, et qui anima vnit
ipi ubo nt pus anime ure et io no oz ipi ydiomata quitari. Ad e d
q o' q i dimidu' i morte que coniucta st i natiuite. Dm
q o' q ia diuidu' i morte que coniuncta fu i nativi. Dm
q e quincto nalibs et e quincto supnalibs, qu go di i a i morte
q e quincto nalibs quicta fuit. hc mit de nali vnioe. Vnio
diuidu' q i natiuite quicta fuit. hc mit de nali vnioe Vnio
at dinit ad aiam no eat nalis ʒ supnalis, et io ubu d de ia
at dint ad aiam no eat nalis ʒ supnalis et io ubu de ia
vnioe no lz intelli. Ad e d q o' q remota e delcato i morte
ab anima. Dm q sicut lux pt dupr obfuscari vl i se vl i sua
irradiacoe. Sic et delco pt dupr remoui ab anima vo ali-
q qr ipa desinit i se delcari, vl qr desinit redundare i pte
inferiore. Ergo di q delcao dei remota fuit i morte ab
anima. Sz hc no int ea roe q vnio eq desinet frui dite. ʒ q
dispesatie subtcta fuit redundare i pte sensile et exposita fuit
passioi ac ymo ppr q clamat i paoe Deg deg ut q me delc-
qsti no int. qr delicq solumo vnctu vnionis ʒ expoado ad
supplicim passionis. Ditas sit sepata a carne. Et q vi-
Secdo qur utru i morte. Soluto mo solum exoma. ʒ ubu
vnit carni in ne intu sit dt Dam. et hi e b d h. Si go
i morte sepata fuit aia a carne restat q dinitas sepata
fuit ab anima cad. Ite destructo pos destruitur et postig. ʒ
vnio carnis ad aiam poz e nali qui sit vnio carnis ad d
q pma e nal, 2a gtuita, et na poz e qu gra go soluta vnioe
aime ad carne necce e solui uniate carnis ad dinit. Ite
dinitas no e vnibil nec insenli et inuo, ʒ cao p9 separacoz aie
esta insensil. go no vi funsse ydonea tuc ut vnire dinit, vt
q i morte vnio ia fuit soluta q eat dinit ad carne assupo
Ite omis vnio tmia ad aliq vnu, si go cao vnita eat dim
go ista vnio faciebat vnu i na, vl vnu i p i na no hc co
stat, i pa no nt in. qr no e dice q filig eet pa carnis. go no
in q aliqo vnionis i morte dinitas fuit vnita carni
Sz 9 leo ppa. tata e vnio di et hois ut nc supplicio poss dimi
nc morte distingui, ʒ de meog te hudene tm no tm anima
viy et cao go i morte no fuit sepata cad a ubo, Hc ipm dt
aug9 9 feliciaimi, eq auctas hr i lra. Ite roe in Xpc i
triduo di iacuisse i sepulco. ʒ hc no di n roe carnis co
iuncte go i triduo cao fuit coiuncta dint. Ite quecuz aliq
duo vnita separant vl elongant ʒ dissimilitz vl ʒ pon, ʒ cao x
no fuit elogata a ubo ʒ dissilitz, tl eni elongao e pcti, nc
fuit elongata ʒ pon qr ubu di e vbz go i morte no fuit
soluta vnio dint ad carne. Ite nc vnitu carni p paoz se
paba a carne q no pati carne paciete, ʒ dinitas pati

carni

Caro.

non patiebatur quia per passionem et mortem ab ea non separabatur. Secundo dicendum quod in
morte non fuit divinitas separata a carne, et ratio huius triplex est, scilicet liberalitas
a parte assumentis, dignitas a parte assumpti, utilitas ex parte assumptionis.
Liberalitas inquam ex parte assumentis, quia cum deus dat aliquod donum non
subtrahit illud sine culpa. Si ergo nulla culpa intervenit, non decuit divinam
liberalitatem carnem quam tam liberaliter univit separare a se. Dignitas etiam ex
parte assumpti fuit in causa quare ista unio non debuit separari. Creatio enim etiam
non debuit incinerare corporis sui, hinc est quod dicitur in psalmo: Non dabis sanctum tuum videre
corruptionem. Sicut ergo nunquam decuit ipsam incinerari, sic nunquam decuit
ipsam a verbo separari. Utilitas autem ex parte assumptionis ad hoc ipsum fa-
ciebat. Ad hoc enim fiebat ista unio divinitatis ad humanam naturam et carnis
ad animam ut repararetur nostra salus, et quando separatio carnis a divinitate in
nullo faceret ad nostram salutem pro eo quod non potest per eam fieri satisfactio, cum divinitas non possit sentire dolorem et penam in separatione ipsius a carne.
Hinc est quod non decet ... carnem separari a divinitate, unde ad hoc propositum
non habebat aliquem ordinem. Contraria dicendum sit in vobis ad ista pertinenter inducta.
Ad primum quod obicitur quod soluto medio solvuntur extrema, dicendum quod illud habet veritatem de medio
necessitatis, non autem de medio congruitatis. Anima autem non erat medium necessitatis sed congruitatis, propter non solum erat medium ratione convenientiae secundum actum sed et secundum habitum, et licet
anima non esset unita carni in morte, erat tamen ei unibilis, et propter hoc caro est
unibilis divinitati. Ad secundum quod obicitur quod destructo priori destruitur et posterius, dicendum
quod illud verum est ubi posterius dependet essentialiter a priori, ubi autem ad prius dicit
aliquis sit dispositio congrua, non oportet quod habeat veritatem, et est in proposito. Nam
unio divinitatis ad carnem sive carnis ad animam non dependet
essentialiter sive dependentia necessitatis ab unione illorum duorum ad invicem,
sed si ... supponit, hoc est quaedam congruitatis convenientia. Ad tertium quod obicitur quod divinitas
non est nec unibilis invisibili ..., dicendum quod et si tunc caro caret voce et
sensu, habebat tamen ordinem ad animam quia vocem et sensum in se habet. Et si tu obicias
quod non sufficiat quod adsit potentia ad aliquam unionem vel ad hoc quod congruum
sit uniri cum divinitate, dicendum quod absque dubio hoc non sufficeret sed in primordio incarnationis
unio sic decuit divinitatem uniri carni et animae ut coniunctis, sequitur autem
etiam in mysterio nostrae redemptionis quod quamdiu debuit conservari per mortem
ratione eius congruum fuit ut ea quae prius valde coniuncta erant non
minus congrue essent ad tempus divisa, caro scilicet et anima, et pro illo tempore bene
sufficiebat ipsi carni unibilitas ad animam loco congruitatis, reddebat
eam ydoneam ad unionem cum divina natura. Ad quartum quod obicitur quod unio
terminatur ad aliquid unum, dicendum quod verum est, tamen cum unio terminatur ad unum in persona,
natura caro unitur divinae naturae in unitate hypostasis et personae sic dicitur. Sed attendendum quod
aliter dicitur in hypostasi carnis et hypostasi hominis. Hypostasis enim hominis dicit non
solum in obliquo sed et in recto. Est enim hypostasis quae est homo. Sed hypostasis carnis dicit
in obliquo, non quia esset caro sed quia habebat carnem, unde appropriate dici caro
ubi, et hoc est quod dicit Damascenus: Si mortuus est ut homo et sancta eius anima ab incorrupto corpore divisa est,

diuinitas tamen inseparata ab utroque permansit, nec ita una ypostasis in duas diuisa
Etenim corpus et anima a principio verbi ypostasi habuerunt subsistentiam et in
morte a se inuicem diuisa manserunt. Augustinus autem corpus unam ypo-
stasim verbi habuit. Neque enim corpus nec anima propriam habuit ypostasim
preter ypostasim verbi. Et patet ex his. Fuit carni et anime duplex unio
Tercio queritur utrum verbum unitur. Et quod videtur unio cum unitatem importet
in omnia unibilia, sed caro et anima sunt diuersa unibilia, hoc enim est
corporale et illud spirituale ergo si uniuntur verbo pluribus unionibus uniuntur.
Item si aliquis unum unitur aliquibus alterutrum diuisis unitur eis diuersis
unionibus. Sed ypostasis verbi unita fuit in morte carni et anime
alterutrum diuisis ergo uniebatur eis unionibus diuersis. Sed eodem modo unita
fuit diuinitas carni et anime in incarnatione et in morte et post mortem quia
unio non fuit variata ergo si post mortem uniebatur diuersis unionibus
Item ubicumque est ordo prioris
et posterioris sequebatur quod in ipsa incarnatione ad posterius est innatione et distinctio, sed prius unitur anima ipsi verbo quam caro
caro enim unitur mediante anima ergo si in hiis unionibus est ordo et est distinctio
ergo pluribus unionibus uniuntur. Item anima unitur deitati et unitur carni
unitur unione unica sed duplici, ergo pari ratione videtur quod ypostasis verbi est unitur
unitur duplici unione unitur. Si tu dicas quod non est simile quia ex
carni et anime duplici unione unitur. Si tu dicas quod non est simile quia ex
deitate et carne non fit unum sicut fit ex carne et anima, tunc obicitur
contra quod ex carne et anima non fiat unum sicut fuit in morte, nunc ergo
Sed quia unio terminatur ad unum, sed caro
quod etiam non sit una unio sed duo. Sed quia unio terminatur ad unum, sed caro
et anima uniuntur ipsi verbo in una persona. ergo uidetur quod uniantur ei unione
unita. Item unio facta est per assumptionem ergo ubi est una assumptio ibi est
una unio. sed verbum assumpsit totam humanam naturam unita assumptione ergo
uniuit sibi carnem et animam unica unione. Item sicut totus homo compositus ex
partibus organicis ergo sicut
carne et anima ita totum corpus compositum ex partibus organicis ergo si sunt
diuerse uniones carnis et anime ad unum diuinam pari ratione erunt
diuerse uniones manus et pedis ad eandem et aliorum membrorum
quod si hoc est inconueniens restat quod carnis et anime una est unio ad deitatem
Item cum caro et anima uniuntur unione naturali una unione uniuntur
ergo pari ratione quod uniuntur unione personali cum ita verbum sit unum idem quod est unum
in persona sicut idem quod est unum natura, sed caro et anima uniuntur verbo unione personali
ergo uniuntur unione unita non unione multiplici. Item ad predictorum
intelligentiam est notandum quod unio dicitur tribus modis. Vnio dicitur unio
actio unientis. Alio modo dicitur passio uniti. Tercio modo dicitur relatio unitorum
Cum ergo queritur utrum anima et corpus uniantur ipsi ypostasi verbi unione
duplici, videtur est quod si loquimur de unione actione non est nisi unica unio
vnica enim unione uniuit sibi verbum carnem et animam. sicut unica
assumptione assumpsit corpus et animam. Sed si loquimur de unione passione
non fuit nisi unita unio, caro enim et anima non fuerunt unita ipsi verbo
in unionibus pluribus ut diuisa, sed ut componentia unam substantiam et nunc
in assumpta et unita fuerunt assumptione et unione unita. Si autem loquimur

de vnioe s q e velo vnibilm sit dd e q cu velo no pnivet p exma
co mo ht multipli quo ht plurificari ipm vnile Rm i vnile ex
pte huae ne fuit vnu i actu z pla i po q exnmi cat hua na
costas ex cor z aia q conurebat i vnu s actu z potat
e diuisa z distincta hinc e q qn diu corq z aia fuit co
iuncta vnita vnioe vniebant ubo vnita inqm i actu s plib
i po qn no ab inuice fuit sepata i morte vniebant vnib
plib Cao em diceba vnita ubo z aia vnita z het velo
plib Cao cat alia z alia intellco em q cao
ex pte carnis z aie cat alia z alia intellco em q cao
no cet vnita ad hc possz intelli ee vnita aia Et s hc pz
vn ad qom ppoita Vno cu mo conedi pt q cao z aia vnian
dim nltipl vnioe s d q cosuet d q tripx fuit ibi vnio vd
dim ad carne alia dim ad aiam alia aie ad carne
Et s ista ria procedut vos q ondut i fuisse vnioes plures
Aliis at mois dd e q ibi fuit vna tm vnio z s hac via p
cedut vos ad otu zc pz co Sz qn aliq de vobis ad paz
pte inductos sophice sit z concludut z vnion plurificari simpr
id ad eas oz rnde Ad d go q pmo obi q cao z aia fut
diuisa vnibilia q vnu spuale altm corle dd q h cao z aia
diuise haut me se tn ptes costituetes vnu i esse et na
z q i vna im conuenut hinc e q i a vnioe q dei filig hua
im assupt vonz tenet vnig exonui Ad d q o q i morte
ubu vnitu cat duob diuis z diuis dd q z si erat locali
diuisa erat tn s nale inclinacom iuice ordinata z vne
illig ordinis cao cat ydonea ut eet vnita di pesto q
plures eent vnioes po morte s q vnio nomiat velom no
tn se q sim eet vnita q quiuus vnio mansit vniformit
z inmutablr qm ad vnicbm fca e tn qda inmutacio i alta
exmoz p s i hua na eo puci costituez fuit i morte seiuncta
tn tn vnita eent i uita Ad d q o q e i ordo go dist dd
q quida e ordo qui poit simpr dist quida e ordo qui atten
s ponet z grad ine ves costils gnis Sz qn aliq sic ordina
q i e vnu ppr altm no oz i ee intacom sic si tenea equu p
frenu p pnq teneo frenu qn equu q equu teneo me
freno no tn dupli tencoe teneo utrpz s vnita zc pz q no
cogit i a vo No tn e oid simile de hq tencoe z de vnione
s hc reductu e ad illg vois dissolom Ad d q o q aia
vnit dei z carni dupl vnioe ic dd q no e sile q dicas
z cao no cedut i vna im vnio nald tecnld st distincta
No sic at e de carne z aia q vna im costitunt z io no oz
Q Vint q dicas eas diusis vnionib vniat
qui de effectu reponiis ut hc qur ca po qui Vtpp instas

separacionis anima Christi impassibilis fuit effecta; 2o utrum ex ipsa separacione caro fuit mortua; 3o queritur utrum propter mortem carnis mors sit ipsi persone verbi attribuenda. // Utrum post instans separacionis anima Christi impassibilis sit effecta.

Quarta pars sic procedit et queritur [primo] utrum impassibilis sit effecta. Et quod sic: anima Christi non fuit passibilis nisi propter unionem ad corpus; ergo statim dum fuit separata amisit passibilitatem; ergo facta fuit impassibilis. Item nichil patitur nisi secundum ordinem nature sicut combustibile patitur a comburente, vel secundum ordinem divine iusticie sicut peccator patitur ab aliquo afflictore, vel secundum dispensacionem divine misericordie sicut redemptor passus est pro sanando nostro morbo; sed nullo istorum modorum post separacionem pati potuit anima Christi. Non enim habuit contrarium nec habuit peccatum, et consummatum erat iam redempcionis misterium sicut dicitur Io. xix. Consummatum est. Ergo non pati poterat. Restat ergo quod statim impassibilis est effecta. Item anime sanctorum qui non habent aliquem reatum statim efficiuntur impassibiles; ergo si anima Christi multo velocius debita erat omni glorificacione quam omnibus aliis animabus, videtur quod statim impassibilis est effecta. Item nulla passio potuit esse in Christo quo ad actum meriti; sed anima Christi statim post separacionem amisit posicionem sive statum merendi; ergo statim amisit posicionem paciendi; ergo statim facta est impassibilis. Contra: quia sicut passibilitas erat anime Christi propter penam debitam ita et carni; ergo sicut velocius collata est impassibilitas anime, ita velocius debuit conferri ipsi corpori; sed impassibilitas non est collata ipsi carni usque ad terciam diem quo resurrexit; ergo sicut nec anime ante tempus illud. Item ponatur quod anima iterum uniretur illi carni secundum statum in quo ipsam deseruit, tunc arguitur. Si anima passibili corpori uniretur esset passibilis; sed anima Christi poterat uniri illi carni ante glorificacionem, quia nichil eam impediebat; ergo adhuc poterat pati. Non ergo erat impassibilis. Item nichil novum collatum est anime in ipso instanti separacionis a carne; ergo si prius non habebat impassibilitatem nec tunc habuit ante diem veneris. Item anima que impassibilitatem habet statim cum a carne recedit evolat, sed anima Christi non statim evolavit nec ascendit statim ad celos sed descendit ad inferos; ergo non statim post instans unionis facta est impassibilis. Respondeo dicendum quod ex dictis auctorum non est nobis determinatum utrum anima Christi statim post separacionem impassibilis fuit effecta, sicut magister tangit supra dist. xxii. Unde sine periculo fidei potest quilibet utrum horum sentire, vel quod impassibilis effecta est statim post separacionem, vel in ipsa corporis glorificacione. Videtur tamen probabilius racionibus magis consonare quod statim post separacionem habuit impassibilitatem; si enim non paciebatur anima Christi nisi dispensative et propter nostram salutem, si iam non erat locus et tempus merendi, iam anima Christi non debebat nec poterat pati. Unde non solum de anima Christi probabile est quod statim post separacionem a carne facta fuit impassibilis, sed et de qualibet anima que se in qua non reperitur reatus alicuius peccati. Racionibus que ad partem istam sunt satis valide possunt concedi. Ad primum ergo quod obicitur in contrarium quod corpus non statim impassibilitate fuit dotatum, dicendum quod non est simile dupliciter ex causa. Primo quidem quia anima

propinquior erat glorie quam caro, erat enim beata secundum aliquam sui partem. 2o non quia
dilatio impassibilitatis in carne faciebat ad fidei nostre confirmacionem, ut
ostenderetur christum veraciter passum et mortuum fuisse. Unde non sic dilatio impassibilitatis
in anima, ideo magis dilata fuit impassibilitas corporis quam impassibilitas
anime, ex dispensacione divina. Ad 4m quod dicitur quod anima iterum uniri potuit
corpori passibili, dicendum quod quedam anime separantur a corpore separacione diffinitiva
sive finali; quedam vero separantur a corpore ad tempus propter gloriam dei maiorem
sicut est in illis qui resuscitantur ad statum vite presentis sicut fuit in
lazaro et in aliis miraculose suscitatis. Quando primo modo separantur ingrediuntur
novum statum, quando vero 2o modo separantur secundum divinam dispensacionem adhuc
a statu suo retardantur, unde primo non obstet reatus peccati statim ef-
ficiuntur impassibiles ut non uniantur iterum corpori passibili quamvis 2o per divinum
miraculum aliquando habeant coniungi. Et primo modo anima christi separata fuit quando
de qua non deveniat eam ulterius uniri carni passibili et ideo post eo ista
unde est. Non enim potuit carni passibili uniri non quia ad carnem iterum impe-
diat sed quia divina iustitia id non permitteret. Ad 5m dicendum quod licet collatum
est anime dicendum quod id non constat, quamvis non legatur. Unde et cognovit. Anima christi
post passionem quod habebat ex sola separacione a carne passibili iam caruit
aptitudine patiendi et ita reddita est impassibilis ut dictum est propter hoc ad
nostram confirmacionem, satis enim sufficiebat passionibus et passibilitatibus esse ablatis.
Ad 6m dicendum quod anime que statim post separacionem efficiuntur impassibiles statim
evolant, dicendum quod id non habet necesse post christi ascensionem sed ante non habebat unde tunc
differebatur enim aliquarum animarum evolacio, scilicet corporum primo propter primi
peccati obligacionem, anime vero christi differebatur propter hominum erudicionem et nostre
fidei confirmacionem et verificacionem et carnis propinquam glorificacionem.

Secundo queritur utrum ex separacione caro fuit mortua an post eam
habuit vitam. Et quod vitam habuit videtur. Anime quod est unitum vite vivit per
participacionem, sed caro christi post separacionem erat unita vite ipsi verbo dei
ergo ab ipso vivificabatur. Item dicatur quod hec est vera de vita creata
non increata. Dicitur quod potencior est vita increata in vivificando quam vita creata
quam ipsa est fons vite. Si ergo anima nulli corpori potest uniri quod det ei
vitam multo forcius non quod non per divina possit uniri carni non tribuat
ei vitam. Item impossibile fuit carnem christi uniri verbo quin reciperet vitam
ab ipso. Ergo si similiter caro erat unita impossibile fuit uniri verbo
quin reciperet vitam ab eo. Item nobilior est substancia vivens substancia non
vivente, sed nulla caro erat nobilior carne christi et post separacionem anime
ergo si vitam recepit in alia carne necesse est quod caro christi vivit et anima
separata. Item caro in non potuit nisi corrumpi ergo necesse erat eam ab
aliquo vegetari sed non nisi a deitate. Ergo eam ita vegetabat sicut anima,
sed anima carnem vegetando dabat ei vitam. Ergo per deitatem caro vivebat per
deitatis influencie in separacione. Contra quod in symbolo dicitur quod christus mortuus et sepultus
sed hoc non dicitur nisi racione carnis, ergo caro christi fuit mortua anima separata.

Item omnis vita est ab aliquo informante, sed caro post separationem anime non vivificabatur aliqua vivificatione per modum forme; ergo post separationem anime caro non habebat vitam. Item omne quod vivit habet aliquem usum vite utpote vel alimento vel sensu vel motu vel intellectu; sed nullum istorum caro christi habebat post separationem anime, ergo non vivebat. Item nunc vivum suscitatur vel resurgit, quia suscitato et vivo non est idem mortuum; sed caro christi resurrexit et suscitata fuit, ergo post separationem anime vitam non habuit. Tertio dicendum quod absque dubio caro christi post separationem anime mortua fuit. Caruit enim usu vel complemento vite. Licet enim caro non est nata vivificari nisi ab aliqua forma spirituali ipsam complete et corporaliter, quia ergo ipsa separatione anime caro christi caruit huiusmodi forma, ideo necesse fuit mortua. Et quamvis haberet divinitatem unitam, non tamen ab ea vivificabatur. Non propter defectum a parte vivificantis, sed propter ... a parte vivificabilis. Et quamvis vivificare corpus dicat perfectionem, tamen includit imperfectionem inquantum includit vel dicit formam per modum partis. Primo quod dicitur que non potest esse vel pars alicuius. Rationes que ad hanc partem inducuntur concedende sunt.

Ad illud quod obicitur in contrarium, quod unitum vite vivit, iam patet responsio. Hoc enim unitum vite vivit quod unitur ei sicut perfectibile sue perfectioni; sic autem non unitur vite. Ad idem quod caro post unitionem non est simile de ipsa anima et de ipsa divinitate. Ad idem quod anima non potuit uniri ipsi verbo quin vivificaretur ab ipso, ergo nec caro, dicendum quod non est simile, pro eo quod ipsa anima cum sit ymago dei et immediate nata fuit dei capax eius esse et particeps esse potest, et ita immediate habet ab ipso et in ipso vivere per cognitionem et amorem. Non sic autem est de carne. Non enim est nata deum cognoscere vel amare. Ad idem quod obicitur quod nobilior est substantia vivens substantia non vivente, dicendum quod verum est ceteris aliis paribus. Sed caro christi licet careret vita, erat tamen deo unita, et hoc quidem preponderat multis aliis dignitatibus. Propter quod dicendum quod nobilior est substantia vivens substantia non vivente, hoc intelligitur de substantia que caret vita simpliciter. Caro christi autem non carebat vita simpliciter, sed ad tempus. Unde sicut nobilior est filius regis captus et incarceratus filio rustici in libertate sua constituto, sic intelligendum est de carne christi que modico tempore caruit complemento vite ut postea nobiliorem vitam resumeret. Ad idem quod obicitur quod caro in triduo non potuit incinerari, dicendum quod divina virtus ipsam conservabat, sed tamen illa conservatio non erat vivificatio nec opus vite. Conservatio enim et incorruptio que est opus vite procedit a forma completiva operante per modum nature, sed illa conservatio que erat in carne christi ne corrumperetur erat a virtute divina operante super ipsum, et ideo non cogit illa ratio.

Tertio queritur utrum proprie morte carnis sit mors proprie ubi attribui.

Et quod sic videtur. Dicitur enim in symbolo: passus sub poncio pylato crucifixus mortuus et sepultus. Et hoc autem dicitur de filio dei unigenito. Et hoc ipsum dicit ambrosius expresse, et habetur supra dist. xviij: tamen fuit precium nostrum ut salvari non possemus nisi unigenitus dei filius moreretur pro nobis debitoribus mortis.

Responsio. Caro mortua. l.

Item hec ypm materie vero carne nascente et concepta filius dei natus dicitur
et conceptus. ergo pariter carne mortua filius dei dicitur dici mortuus. Item satis
factio pro peccato nostro fuit per passionem et mortem, sed non potuit pro peccato nostro
satisfacere nisi esset deus. ergo si pro peccatis nostris per mortem illam satisfactum est
necesse filius dei fuit mortuus. Item unio illa facit communicationem ydiomatum, sed
propter separationem anime a carne necessario et necessario fuit in hominem mortuum
ergo necesse et convenienter potest mors attribui deo ubi ut dicatur filio dei
mortuus et sepultus pro nobis. Sed quoniam augustinus dicit et habetur in littera ultimo capitulo.
Si quis dixit atque credit deum passum anathema sit. Sed cum
non potest attribui passio non potest attribui mors. Sed non est credendum filium
dei passum sit dicitur non est credendum nec ergo dicendum filium dei mortuum esse. Item
ydiomata potest non communicantur pro ubi quoniam cum caro fuit separata
ab anima non tamen propter hoc filius dei separatus fuit ab illa anima quam
assumpsit. ergo si per passionem Christus non est mortua nisi sola caro quia anima spiritus immortalis
non moritur quod filio dei non possit attribui mors. Quod si attribuitur ei mors
tunc est quia quod non sunt ei attribuitur seposito. Item propter repugnanciam
ydiomatum non recipitur quod filius dei est creata, sed multo magis re-
pugnat mors vite quam increato creature increatori creatura. ergo si filius
dei est corpora nata nisi quod non sit mors ei attribuenda. Item quicumque
diceret summe sapientem esse stultum blasphemaret, sic qui diceret
summe bonum esse iniquum pariter vero qui dicit summe potentem esse infirmum
Sed hoc dicit qui dicit filium dei esse mortuum, ergo qui hoc dicit blasphemat deum.
Respondeo dicendum quod absque dubio concedendum est filium dei pro nobis fuisse mortuum
et hoc quidem ratione nature attribuitur. non secundum naturam divinam sed secundum humanam. Non pro-
pter communicationem propter inherentiam sed per ydiomatum communicationem et hoc in nullo derogat
divine dignitati et multum commendat pietati. Nullum enim verbum maiori
dignationibus resonare potest in animabus cordibus nostris quam quod unigenitus
dei filius mortuus fuit pro nobis debitoribus mortis, et ideo non tantum est
credendum et assentiendum tamen verum sed et frequentissime recolendum et conside-
randum quia hoc conducit. Ad 1 dicendum quod de auctoritate augustinus satis convenit
videtur in littera. Non enim intendit removere passionem a deo ubi simpliciter
sed secundum naturam. Ad 2 dicendum quod quod ydiomata potest non communicantur pro ubi dicendum
quod modo non tamen quod carni sed et toti homini assumpto in separacione
anime a carne non solum moritur caro sed et totus homo et ideo ratio illa procedit
ex suppositione falsi. Ad 3 dicendum quod quod non communicantur ydiomata ubi est
repugnantia dicendum quod verum est ubi est repugnantia quod non tollitur mediante convenientia
Sic autem non est in proposito, mors enim dat potentie humanitatis quod sine
repugnantia potest dici de persona quod ipse filius dei dicitur fuisse mortuus quia fuit homo in
quo fuit passio mortis. Ad 4 dicendum quod quod blasphemia est dicere filium dei esse
mortuum dicendum quod hoc mirum in animabus infidelium sed quod dicit 1 Cor 1 predicamus
Ihesum Christum crucifixum iudeis quidem scandalum gentibus autem stultitiam

Rº.

Xr mortuus

1

Et uo hoc est quia non credunt in opus humanacionis dei filij benignissimam
dignacionem nec intelligunt illius humiliacionis altissimam racionem si enim hoc
intelligerent uiderent quod id quod infirmum est dei fortius est hominibus et id quod
stultum est dei sapiencius est omnibus hominibus. Hijs est duobus pensatis
videtur ipsa ubi incarnacionem et racionem ab qua incarnatus est non est blasphemia.
Immo laus dicere quod filius dei pro nobis fuit mortuus secundum humanitatem assumptam
pro hoc enim decet eum sit in precedentibus ostensum est reparatum est genus humanum
vicit est simile de stulticia et malicia. Non enim valebat ad tantam re
dempcionem sicut passionis et mortis tollam. Et per hoc patet quesita
Nota per ista sunt quomodo et animam et primo quantum de hoc quod dicit Nemo tollit
animam meam sed ego pono eam a meipso. Si ergo nemo potuit animam
suam tollere nemo potuit eum per violenciam occidere ergo ipse non fuit
mortuus per aliquam violenciam sed per propriam potestatem ergo fuit homicida sui.
Respondeo dicendum quod dominus in isto verbo non vult excludere violenciam crucifigentium
vel ne sed vult notare dominus et in hoc vult ostendere quod nemo posset eum
occidere nisi ipse vellet mortem sustinere secundum dispensacionem non sue. Unde
ponere animam ibi non est per execucionem sed per voluntariam permissionem. Item patet
Item quantum de hoc quod dicit Racio animam posuit quam exspiravit. Videtur enim
quod pocius debet dici econtrario quod anima posuit carnem quia plus habet virtutem
anima super carnem quam racio super animam. Item est in morte pocius dicitur anima
resumpsisse carnem quam racio animam ergo in morte pocius debet dici
anima posuisse carnem quam econverso. Respondeo dicendum quod magis dicitur de carne
quod posuit animam quam econverso non quia racio virtutem habuit super animam sed quia
carne remanente anima a carne discessit et quia per animam intrinsece
que magis habet racionem propriam et quam anima presideat carni. Ideo magis
dicitur de carne deponi quam econverso. Et per hoc patet verum ad obiecta. Non enim
racio dicitur posuisse animam quia hoc racio propria virtute fecit sed quia in virtute
diuina adeat carni sine eius permissione anima non poterat deponi
de carne. Item quantum de hoc quod dicit idem paciebatur et non paciebatur
moriebatur et non moriebatur. Hoc enim sonat quia primum ei per primam propria
quod impossibile est sit et patet de uno et de eodem dicantur duo contradictoria opposita
ergo sit est verum quod moriebatur. Hoc semper erat falsum quod non moriebatur
Si tu dicas quod non est inconveniens quia hoc attribuuntur ei secundum diuersas naturas
Et ad hoc quod sit contradictio oportet quod opposita non sorum attribuantur eidem sed et
idem. Hoc non soluit quia si aliquis diceret petrum esse album quia albus est secundum
idem et non esse album quia non est albus secundum animam ut diceret prima enim esset
semper vera secunda semper falsa. Ergo sit est verum secundum humanitatem quod est mortuus
ista est semper falsa quod non est mortuus. Preterea absque dubio est verum quod deus
passus et mortuus. Si ergo est conversio ydiomatum hec est vera deus est mortuus
ergo quod homo et deus est mortuus. Si est vera est eodem quod mortuus est
oppositum semper falsa. Respondeo dicendum quod absque dubio quod quando secundum humanitatem
et secundum diuinam semper tunc potest ei attribui. Verum est deus quod est creator omnium
Renatus est deus quod et deus quod est mortalis quod est immortalis quoniam ad a

conveniat x° secundum unum assumpta que non convenit ei secundum divinam naturam / non potest tamen simpliciter removeri ab eo / quia plus tollit negatio quam ponat affirmatio / Et ideo affirmative concedenda sunt, tamen non negative / non negande sunt, tamen sunt supponantur vel intelligantur cum addita determinatione / Unde hec est vera x° non est mortuus secundum divinitatem / Sed ait simpliciter prolata / x° non est mortuus falsa est Ambrosius ait et magister predictas locutiones intelligit cum determinatione coniuncta quod patet per finem auctoritatis. (Sed ex hoc ipso quod apposuit istas scilicet moriebatur et non moriebatur aucta est probatio affirmativa ad humanam naturam et negativa ad divinam ideo non est conclusio quam non est secundum idem / Et per hoc patet satis responsio ad obiecta etc.

Dis. xxij. · D. 22 ·

Hic queritur utrum Christus in triduo etc. Superius egit magister de separatione facta in morte x° In hac vero parte agit de quibusdam ad separationem pertinentibus et dividitur per istas iij partes In quarum prima inquirit magister Utrum x° fuit homo in triduo / In 2ª vero ubi fuit in illo triduo / in hic queritur si x° in morte alicubi erat homo In 3ª vero ad maiorem explanationem querit utrum concedendum sit illum hominem descendisse de celo vel Solet etiam inquiri si congruenter dici potest etc. Prima pars in qua inquirit Utrum x° in triduo fuit homo dividitur in duas partes in quarum prima opponit / in 2ª dissolvit ibi quibus videtur quod scilicet homo mortuus fuit etc. 2ª pars principalis in qua querit ubi fuit homo scilicet dividitur in duas in quarum prima inquirit ubi fuit secundum humanitatem / in 2ª vero inquirit ubi fuit secundum se totaliter ibi et ideo totus eodem tempore erat etc. Sed tertia pars in qua inquirit Utrum filius hominis descendit de celo habet duas partes in quarum prima questionem predictam determinat / in 2ª vero predeterminata in totali parte ista epylogat ibi Ad hoc quidem de conceptione et aliis in tribus etc. que quidem prius divisim patent in tota parte precedenti / Sed sub aliis partibus diffusio in hac recapitulata fuit ad vitandam dictionis confusionem

Ad intelligentiam autem huius partis incidunt hic vj dubitabilia / Primo queritur utrum x° in triduo fuit homo / 2° queritur utrum secundum quod homo fuit in loco determinato / 3° queritur de requietione corporis in sepulcro / 4° queritur de descensu anime ad inferos / 5° queritur de liberatione antiquorum de inferno / 6° et ultimo queritur de traductione natorum ad celos

Circa primum sic proceditur et queritur utrum x° fuit homo in triduo et quod videtur / Augustinus dicit fuit illa susceptio que faceret deum hominem et hominem deum / sed illa susceptio non mutata mansit in triduo sicut prius ostensum est ergo x° in triduo fuit homo / Item magister Hugo de sancto victore quis stultus queritur quod homo tunc esse desinat quando esse incipit. ex hoc arguitur ita / Ergo homo semper incipiat esse brutus quod est esse verissimum stultissimum est dicendo quod tunc desinat esse ergo de quolibet homine post mortem verum est dicere quod sit homo ergo multo fortius hoc debet concedi et dici de x° / Item de brutis brutum animal est homo sed x° in triduo erat brutus humanum animal ergo x° in triduo erat homo. maior et minor per se manifeste sunt / Item quoniam anima et corpus unita in una hypostasi faciunt hominem sed in triduo anima et corpus

uniebantur in una ypostasi in Christo; ergo Christus in triduo erat homo. Item hec est vera:
Christus in triduo iacebat in sepulcro; aut ergo secundum quod deus, aut secundum quod homo; sed non secundum quod
deus; ergo secundum quod homo; ergo Christus in triduo erat homo. Item Christus in triduo non
desiit esse sacerdos; ergo Christus in triduo non desiit esse homo. Prima probatur per hoc quod
dicitur in psalmo: tu es sacerdos in eternum; et ad Hebreos vii: Christus habet sempiternum
sacerdotium. Minor patet, nisi quia in hoc omnes (?) quod sacerdos erat secundum quod homo. Item Christus per
assumptionem anime rationalis rationale erat rationale creatum; sed Christus in triduo habuit
animam rationalem sibi unitam; ergo Christus erat in triduo rationale, rationale creatum;
ergo erat anima vel angelus vel homo; sed non erat angelus vel anima; ergo
erat homo. Sed contra: mortuus deficit de ratione hominis; ergo quicumque est homo
mortuus est deficiens de completa ratione hominis; sed completum non potest
de [illegible]; ergo si Christus in triduo erat homo mortuus, hec est falsa: Christus in triduo
erat homo. Item secundum philosophum homo est completum compositum ex anima
rationali et carne; ergo Christus in triduo non erat homo vere. Item nulla forma partis de
toto formaliter [predicatur], quia forma; sed que est forma qua totum compositum; si ergo homo
predicatur de Christo, necesse est quod nominet formam quantum totum compositum; sed in Christo
soluta est compositio in triduo; ergo in triduo non poterat dici homo. Ad oppositum
maior patet per inductionem et per auctoritatem Avicenne qui eam ponit, et per
auctoritatem Boetii qui dicit quod species est totum esse individui. Item corrupto
superiori communi necesse est corrumpi inferius, quia esse animalis superius est ad esse
hominis et ei convertibile, quia animal est esse viventis; ergo si Christus in triduo desiit
esse vivens, Christus in triduo desiit esse homo; non ergo Christus in triduo erat homo.
Item Christus in triduo nec videre poterat nec audire nec loqui; ergo si erat homo,
erat homo cecus, surdus et mutus; sed hoc est absurdum dicere de Christo; ergo [illegible]
dicere quod Christus in triduo fuit homo. Item sicut unio divine nature et humane
facit deum et hominem, ita unio ad carnem facit esse animatum; ergo
cessante unione anime ad carnem cessat esse animatum; et si cessat esse
animatum, cessat esse animal; et si cessat esse animal, necessario cessat esse homo; sed
separata anima in Christo fuerat separatio anime a carne in triduo; Christus desiit esse homo
in triduo; non ergo fuit homo in triduo. Item ad hoc [illegible] sunt rationes in genere [illegible]
que super hoc fundantur: omnis homo aut est mortalis aut immortalis; omnis et homo
alicubi homo; sed Christus in triduo non erat homo mortalis nec erat immortalis
nec erat alicubi homo, quia non in sepulcro, cum non esset ibi nisi corpus, nec in
inferno, cum non esset ibi nisi anima; ergo Christus non fuit homo in triduo. Respondeo
ad predictorum intellectum notandum quod circa hoc fuit triplex modus dicendi.
Primus est quod non solum Christus in triduo possit dici homo, sed et hoc potest dici
de quolibet homine mortuo. Secundus modus dicendi est quod hoc non debet concedi
de aliis, potest tamen concedi de Christo. Tertius modus dicendi est quod id non debet concedi
de Christo nec de aliis omnibus. Et primum modum dicendi tenuit magister Hugo de
sancto Victore; secundum modum tenuit magister Sententiarum; tertium non tenet quis, oppinio
doctorum Parisiensium. Et si quis autem velit diligenter considerare quemlibet
modorum predictorum ad hoc [illegible]. Cum enim dicitur hoc de homine, potest dici
aut secundum esse actuale, aut secundum esse aptitudinale, aut partim secundum esse actuale, partim secundum aptitudinale.

(margin) erat

(margin) Responsio

Esse {
Actuale
Aptitudinale
partim actuale, partim aptitudinale

pti enim ad dictum compositi quod actu sit, tunc est pro sicut esse actuale quod scilicet
est entis in actu et forma potest actu inheret subiecto et est eius actus / sicut homo
existente dicitur homo est albus / tunc autem est pro sicut esse aptitudinale quando scilicet est actu
non forma potest actu inheret subiecto sed natura est ordinata unius ad alterum fun-
data super principia nature / sic non rosa existente dicere quod rosa est flos
tunc autem est pro sicut esse aptitudinale potest sicut esse actuale quod supponitur
in actu, forma non potest non inesse ei sicut actu sed sicut aptitudine id est sicut actum
ordinationem fundata super principia nature / Hugo querit utrum christus sit homo in
triduo / si loquimur de predicatione sicut esse aptitudinale non tamen est verum de ipso sed et de
omni homine mortuo / quia sicut inesse fidem meam et sciam theologie quod homo
moritur remanet principia eius in quibus salva est ordinatio non solum veritas forme
hominis sed et huius hominis alioquin non esset una veritas / Si autem loquamur de
predicatione potest actualis potest aptitudinalis / sic potest concedi de christo quod fuerit homo in
triduo / quia erat per in actu quantum ad formam humanitatis quia fuit in aptitudine con-
iunctionis anime et carnis / sed hoc non potest dici de aliquo alio homine /
Si autem loquimur de predicatione simpliciter actuali nec de christo nec de alio homine
verum est dicere quod sit homo quamdiu est anima separata a carne / Non
enim facit hominem esse actu nisi actualis coniunctio anime cum carne.
Si igitur isti tres modi distinguantur sicut tres predicationis modos predicendi, sic
in omnibus reperiuntur veritatis et non est inter eos contrarietas / Et verum sensit Hugo
de sancto victore / Et verum dixit magister si intelligunt ita prefiguratos modos /
Et verum est quibus opinionibus / Et per hoc ad omnes rationes ad utramque partem adductas
satis patet patere veritas / verum tamen si verba Hugonis inclinantur ampliori con-
siderare magis eum sensisse christum fuisse hominem in triduo / et quod
numquam alium hominem mortuum non solum quantum ad esse aptitudinale sed et quantum
ad esse actuale / Posuit enim quod post mortem salvatur esse hominis / et quod
anima separata esset persona / et quod iterum multo fortius debet homo dici anima
quam corpus si hoc admitteret usque / verum autem in hunc modum / Cum homo ex
anima et corpore constet tamen principaliter una parte quae est corpus dicitur homo / multo fortius
magis principaliter parte ratione quae est anima dicitur anima / Et in hoc dicto magister Hugo
non quit sustinere / Non enim anima separata est persona sicut ostensum fuit / Et
non homo est anima sua neque unquam est homo cum moritur quamdiu vivit quantum ad
esse nec sed possit fortassis dici in eo esse quam nec corpus sicut quod est pars
integralis hominis potest de homine et ideo non sine tamen opinionem magistri
Hugonis quibus opinionibus approbat in parte ista / magister autem sententiarum non solum
voluit dicere quod christus in triduo fuisset homo predicatione potest actuali potest aptitudinali
ymmo nec et actualiter et voluit aliquis hoc imponere ei quod hoc dixit
quia fuit de tercia opinione quae dixit christum hominem sicut habitum / verum nolebat dicere
quod actu esset homo quia actu habebat unum humanam / sed hoc non est imponendum
magistro quia error est sicut in parte habitum ostensum est nec expressis magister potest expresse
hunc / sed aliam de causa hoc dixit / intellexit enim in christo duas fuisse uniones

Sed actuale
aptitudinale
Mixtum

vz unionem anime ad carnem et unionem divine nature et humane, et unio
divine nature et humane faciebat Christum esse hominem nisi illud quod dicit augustinus/ tamen fuit
illa susceptio ut faceret deum hominem, unio non anime ad carnem facie-
bat hominem in vivente; quia ergo in triduo mansit unio divinitatis ad
humanitatem et soluta fuit unio anime ad carnem, hinc est quod posuit
magister quod Christus in triduo non desiit esse homo sed desiit vivere/ ideo verum est sim-
pliciter dicere de Christo quod fuit homo in triduo/ et quod fuit homo mortuus/ quamvis
non potest dici de aliquo alio. Et ideo hoc et magister defendit/ quia ad hoc quod aliquis sit homo
necessario requiritur et concurritur unio anime ad carnem/ cum homo dicat formam
totius sine qua non tantum corporum/ verum nequaquam illa susceptio fecisset
Christum deum hominem et hominem deum nisi deus assumpsisset corpus et animam ut co-
niuncta ad invicem/ et propter hoc posuit magister quod non sustinetur in parte ista
nunc positio et magister hugo/ Ideo quia quomodo sit secundum predicta loca/ Christus in triduo fuit homo
sed quia ... intellectio de predicatione sed esse actuale sed quam predictorum usitatur magis
et predictam locutionem/ et isto modo videtur concessisse magister hugo et magister simaristus/ et
quibus opinio magistrorum/ et sic istum modum currit prius inquisito/ Item
vobis audientibus predictam locutionem esse falsam contra de fide/ procedunt enim sed hanc
viam/ Ad id ergo quod obicitur in contrarium/ quod tamen finis illa susceptio esset. Dicendum quod hoc fuit
non quia assumpsit corpus et animam tantum/ sed quia assumpsit corpus et animam unita
et ideo desiit esse homo non quia sit mutata unio divinitatis ad carnem sed
quia soluta fuit unio anime et carnis ad invicem/ Ad aliud, cum arguitur
hugo quod dicit/ quod nemo desinit esse quamvis esse incipit. Dicendum quod verum est phi-
losophice quod mutabilis esse modo alicui cum diminutione modi esse naturalis sic videtur
quod indebita et innaturalis frequenter fortificatur utique moraliter. Ideo
non oportet quod si homo incipit esse habet sed animam quod propter hoc non desinat esse homo.
Ad aliud dicendum quod obicitur quod omne habens humanam naturam est homo. Dicendum quod nomine humane nature
intelligitur proprie constitutivam hominem, aliquando vero formam hominis completiva
que dat ipsi supposito completionem et operationem debitam illi speciei/ sicut dicit
boecius/ Nam est unaquaque res in formis specialibus dicta/ Dico ergo actiua
natura primo loco est forma, sed secundo loco est natura, sed isto modo non habuit Christus humanam naturam
in triduo et ideo non sequitur quod fuit homo/ Ad aliud dicendum quod obicitur quod quando anima et corpus uniuntur
in eandem ypostasim faciunt hominem. Dicendum quod uniri animam et corpus in
eandem ypostasim hoc potest esse dupliciter. Aut ita quod illa ypostasis sit ex eis con-
stituta et tamen ypostasis que sit hic et nunc, et isto modo non possunt uniri in
eandem ypostasim quin uniantur ad invicem ac per hoc quin faciant hominem.
Alio modo possunt uniri in eandem ypostasim ita tamen quod illa ypostasis ex eis
non constituatur/ unio vero unitur ... eis et localiter separantibus/ et hoc
modo uniri in eandem ypostasim non necessario facit hominem quia non est unio per
constitutionem nec est talis qualis est unio materie et forme qualis requiritur ad hominem
esse, et quia isto modo unita erant anima et corpus Christi in triduo non modo per
missio ideo non sequitur quod Christus in triduo fuit homo/ Ad aliud dicendum quod obicitur quod Christus in triduo
iacebat in sepulcro. Dicendum quod tamen locutio est vera per synodochen/ Ad aliud cum

Christum iacuisse in sepulcro / quia postquam eius humanitas iacuit in sepulcro. Unde non iacuit
ibi secundum quod homo nec secundum quod deus sed secundum quod ad hominis. Sicut enim non sequitur: Petrus est in
tumulo, ergo Petrus est homo, sic est intelligendum in proposito. Ad tertium dicendum quod, quod Christus
in tempore tridui fuit sacerdos. Dicendum quod sacerdotium Christi dicitur fuisse semper
non quia semper fuit sacerdos in actu, sed quia illi sacerdotio nunquam aliud successit.
Ad quartum dicendum quod Christus in triduo habebat animam rationalem verbo unitam, ergo erat
rationalis. Dicendum quod hoc non sequitur nisi intelligatur per synodochen, pro eo quod ydiomata propria
hominis non hic conveniunt ypostasi nisi in mente toto iuncto conveniant
sparsa, et cum Christus tunc non erat homo, ideo non poterat dici albus vel rationalis
nisi ratione animae, nisi per synodochen, videlicet quod habebat corpus album et
animam rationalem. Contra, ergo dicitur quod habebat animam rationalem verbo unitam et rationalem.
Dicendum quod hoc intelligitur de unione quae est forte ad nunc. Hoc autem modo non
unitur anima Christo in triduo. Unde non sequitur quod fuisset homo in triduo.

Secundo quaeritur utrum Christus secundum quod homo fuit in loco determinato, an ubique.
Et quod fuit in loco determinato videtur: quia Christus secundum quod homo non fuit nisi
ubi fuit anima eius et caro, sed anima eius non fuit nisi in loco determinato,
ergo nec Christus secundum quod homo. Item Christus secundum quod homo assumpsit humanam naturam in athomo,
sed humana natura in athomo est humana natura in individuo, et individuum
est necessario hic et nunc et ita in loco determinato, ergo Christus secundum quod homo est in loco
determinato. Item cuicumque convenit moveri secundum locum convenit ei esse in loco de-
terminato, sed Christus secundum quod homo descendit ad inferos et ascendit ad caelos,
ergo etc. Item quod Christus sit in pluribus locis secundum quod homo habetur, nam hoc idem quod est sacerdos
[illegible] tunc Christus sacerdos non erat ergo in alio loco, ipsum oportebat.
Sed contra: quaecumque sunt unita inseparabiliter, ubicumque unum est et reliquum;
humana natura unita est inseparabiliter verbo dei, quod est ubique, ergo si verbum
est ubique et humana natura in verbo. Item quaecumque sunt idem in supposito, ubicumque est
unum et reliquum. Si enim aliqua duo ita unirentur in uno subiecto quod
unum alicubi esset ubi non sit reliquum, sed humana natura et divina uniuntur in
una ypostasi, si ergo divina natura est ubique et non in loco determinato, necesse
est quod humana natura in Christo sit ubique. Item hic est vera: iste homo est filius dei ubique,
ergo a simili conversa: filius dei est ubique homo, sed ubicumque est homo, ibi est eius humanitas,
ergo etc. Item demonstretur quicumque locus Christi est, aut ergo est ibi homo aut non homo;
si enim tunc opponuntur immediate. Si non est ibi non homo, ergo est ibi homo, ergo Christus est
ubique homo, et sic humanitas non est in loco determinato nec fuit in triduo.
Item bene sequitur: est et non est homo, ergo est non homo, ergo similiter bene sequitur: Christus fuit ubique
et non fuit ubique homo, ergo fuit ubique non homo. Sed hoc est falsum, ergo aliqua praemissarum
sed non nisi ista: Christus non fuit ubique homo, ergo eius contradictoria: Christus fuit ubique homo,
ergo idem quod prius. Item quidquid convenit filio dei per unionem convenit illi homini per ...
tum, ergo si sit vera: filius dei est ubique, sic similiter est vera: iste homo est ubique. Sed bene sequitur:
homo albus est ubique, ergo est ubique homo et ubique albus, ergo similiter bene sequitur: iste homo est ubique,
ergo est ubique homo, videlicet ergo idem quod prius. Solutio: quod Christus secundum humanitatem non venit in triduo
humanitatem esse in loco determinato

Ad 8m dicendum quod quaestio ista potest esse de re et potest esse de sermone. Tunc est quod de re
quando quaeritur utrum spiritualitas quae fuit ubique fuit divinitas, et ad istam quaestionem
de plano videtur esse quod non, quia divina natura est immensa et infinita, propter quod nullum
locum habet determinatum, sed humana natura cum sit creata et finita locum habet determinatum.
Unde non erat ubique divinitas erat, sed vel in sepulcro vel cum corpore vel in
inferno vel cum anima sicut dicitur infra in littera, sic vere humanitas quamvis esset
sed in uno tantum loco esse quod non est in pluribus. Hoc est sub sacro, sed quod dicitur humanitas
sed quod potest dici esse alicubi sacramentaliter, alicubi particulariter et localiter,
alicubi plus localiter est in caelo, sacramentaliter in altari plus ubique, et humana natura
in ipso habet ut sit in loco determinato. Et si de re fiat quod satis planum
est. Si autem fiat quod de sermone, hoc est sensus quaestionis: de inde est iste
homo est ubique, et iste est ubique homo. Hic videtur esse quod iste terminus homo potest subici
vel praedicari. Quando subicitur tunc est locutio vera et ratio huius est quia cum dicitur iste homo est ubique,
hoc pronomen iste potest demonstrare personam filii vel suppositum hominis. Si personam filii,
sic absque dubio vera est: iste homo est ubique. Et non suppositum hominis ad hoc vera est
sed non propter personam [illegible] sed propter communicationem idiomatum, quia quod convenit filio dei per se [illegible]
convenit isti homini per gratiam. Si autem ponatur ex parte praedicati, tunc est locutio falsa
quia iste terminus homo potest vocare formam, et hoc ad ubique determinat praedicatum
quantitatis ut per hoc quod forma humanitatis se extendat ad omne locum in quo est
[illegible] per hoc quod habet locum determinatum. Unde sicut est falsa quod [illegible]
quia sequitur ex hoc quod humanitas quae non habuit principium in tempore. Ita sic haec est falsa
hoc est ubique homo, quia ex hoc sequitur quod humana natura quae sit ubique. Et tunc de re est
vobis ostendere quod humana natura quae sit in loco determinato et fuit in tempore.
Ad 1m dicendum quod quaecumque sunt iuncta inseparabiliter extendunt se ad aequalem
locum aequaliter. Dicendum quod hoc habet veritatem quando aliqua duo unibilia sic uniuntur
quod unum non excedit reliquum. Cum autem unum est maioris ambitus quam
quod unum non excedit reliquum, non habet veritatem; sic autem est in proposito. Natura enim divina est immensa,
sed natura humana est limitata, et ideo licet illa inseparabiliter unita sint, de homine cum
alicubi est alia ubique est homo. Ad 2m dicendum quod obicitur quod ibi est unum in supposito
concomitanter sunt in omni loco inseparabiliter. Dicendum quod suppositum est quod non ex-
cedit formam suam, et de tali supposito habet veritatem sermo praemissus. Quod
non est suppositum quod excedit aliquam formam cuius est suppositum, sicut suppositum
quod sic habet verum humanitatis neque quia personam esse non habet a natura humana sed a divina,
et de tali supposito non habet veritatem. Ad 3m dicendum quod obicitur quod sicut natura iste homo est filius
dei ubique ergo communicatio naturarum ubique dei filius est homo. Dicendum quod licet si quibus a-
tendat non est eius quaestio et hoc patet quia in quaestione aliquis propositionibus quod deter-
minabat praedicatum debet sibi determinare ex parte subiecti, aliquin non fiet vera
quaestio sicut patet aspicienti, et ideo cum in hac locutione homo est filius dei ubique, ad-
verbium determinat praedicatum vel est istius attributi quod est esse filium dei, eius
quaestio non est haec: filius dei est homo ubique, sed quod ubique determinat hoc attributum

est esse hominem

Sed li filius dei exonis ubique est homo et li quidem est verum in quibusdam in voce predicta
videtur arguere a simpliciter quantitatem non tamen arguit. Ad 3m quod 2o quod si xpus est
hic et non est homo ergo est hic non homo. Dicendum quod id tenet in hiis que sunt virtutis non tamen
vocis eius sunt ubicumque sunt; in xpo vero non tenet quia non semper habet humanitatem
sed divinam per quam potest esse alicubi ubi non est per humanitatem. Unde in processu
est peccatum secundum quem. Non est hic homo ergo est hic non homo. Ista enim habet veri-
tates multas: non est homo hic. Aut quia non est hic, aut quia non est homo, aut quia est hic
et est homo, sed tamen humanitas eius non est in isto loco, et in isto sensu habet locum
in xpo; et si obiciatur quod homo et non homo opponuntur immediate, dicendum quod verum est
quando est de se, sed non est verum addita determinatione; licet enim duo non oppo-
nuntur immediate, albus homo et albus non homo, quia neutrum horum nec potest de homine
nigro. Ad 4m quod 2o quod verbum scilicet est et non est homo ergo est non homo, ergo si verbum scilicet
est hic et non est hic homo ergo est non homo. Dicendum quod non est simile quia pluribus
de causis potest ista verificari de aliquo: iste non est hic homo, quam ista:
iste non est homo, propter determinationem adiunctam; et ideo in predicto processu est
acceptio secundum quem a pluribus causis ad unam. Ad 5m quod 2o quod homo est
verus iste homo est ubique ergo iste est ubique homo. Dicendum quod non sequitur quia in prima attribui-
tur esse ubique voce divine nature, in 2a voce humane. Non est simile de hoc quod obicitur
de homine albo quia suppositum istius termini album cum sit hic et nunc
non se extendit ad aliquem locum ad quem non extenditur secundum eius proprietates.
Non sic autem est de persona verbi et de natura humana. Questio. Utrum corpus xpi

Circa quintum de quiete corporis in sepulchro et est per triduum fuit in
sepulchro. Et quod non arguitur: Sicut Ionas fuit 3 diebus et
3 noctibus in ventre ceti sic filius hominis erit 3 diebus et 3 noctibus in corde terre; ergo
corpus eius fuit 3 diebus et 3 noctibus in sepulchro. Item Io. 2. Solvite
templum hoc et in 3 diebus excitabo illud, et subiungit evangelista quod hoc
intelligebat de templo corporis sui; ergo credit idem quod prius. Item in
symbolo tertia die resurrexit a mortuis ergo corpus eius iacuit per triduum in
sepulchro. Item hoc ipsum patet per quandam ecclesie observantiam que mortem eius
in die veneris celebrat et resurrectionem in die tertia scilicet in die dominica; sic ergo
iacuit in sepulchro a morte usque ad resurrectionem per triduum etc. Sed contra. Figura
videtur non sed resurrectio xpi prefigurata fuit in Sampson de quo legitur Judicum 16
quod dormivit usque ad mediam noctem et tulit portas civitatis etc.
ergo videtur quod xpus usque ad tertium diem in sepulchro non requievit. Item Actuum 2
quem deus suscitavit a mortuis ... quod impossibile erat detineri eum;
si non potuit detineri ergo videtur quod statim resurrexit, alioquin de-
tentus fuisset. Item opus nostre redemptionis statim post mortem consummatum
fuit ergo glorificatio corporis xpi iam non debuit amplius differri et ita corpus
xpi non debuit in sepulchro per triduum relinqui. Item anima xpi in limbo aut
appetebat uniri suo corpori aut non; si non appetebat ergo non
habebat naturalem amorem ad corpus; si appetebat ergo retardabatur a con-

templatione perfecta

Con[tra]

si corpus eius non reddebatur ei, sed hoc exigebat quod immediate statim corpus eius debuit suscitari. Est et aliud de tempore et hora resurrectionis. Nam aliqui glossatores videntur dicere quod Christus surrexit in media nocte, aliqui non quod in mane. Virtus quod est quia Christus praevenit virtutem aliorum mortuorum et corpus eius non fuit nisi per triduum in sepulchro, tamen corpora aliorum hominum expectant usque ad diem extremum. Quo ad praedictum corpus intelligitur est nondum quod non decebat corpus Christi statim post mortem suscitari, nec tamen decebat suscitationem eius usque ad generalem resurrectionem differri. Et ratio huius est quia nostre fidei christiane quae credit nos resurrecturos fundata est certa (?) videlicet Christi.

Nota

Ad hoc autem quod constet nobis de veritate resurrectionis duo concurrunt. Primum est quod constet de veritate mortis, secundum est quod oportet quod constet de veritate coniunctionis et identitate animae et carnis. Veritas mortis non constitisset nobis si Christus statim resurrexisset, sed potuissent aliqui suspicari ipsum finxisse mortem. Veritas identitatis coniunctionis non constitisset si Christus adhuc non resurrexisset, immo posset quis desperare quin expectare; immo etiam si non resurrexisset fides in apostolis omnino defecisset, nec ab eis fuisset Christus dominus creditus sed homo purus. Notare etiam fuit propter nostre fidei integritatem et firmitatem verum Christus acceleravit, nec tamen a deo acceleravit quin manifestaret veritatem mortis, non usque ad tertium diem distulit et non amplius, quia per tempus illud non poterat manifestari fuisse mortuus vere. Et sic dicitur fuisse (?) per triduum in sepulcro, non tamen per tres dies integros et completos, sed per ultimam partem diei veneris et per primam partem dominice diei et per totum diem sabbati, ita quod requievit (?) in triduum intelligatur per synodochen, et in hoc omnes sancti concordant.

Veritas mortis

Veritas coniunctionis

Sed de hora temporis videntur contrariari. Nam quidam videntur dicere quod surrexit in media nocte, quidam non quod surrexit in aurora. Ratio autem huius diversitatis est pro eo quod considerant diversimode in dilatione congruentiam (?) quam ad nonam horarum. Nam aliqui incipiunt tempus computare ab hora sexta qua crucifixus est et tenebre facte sunt super universam terram, et isti protendunt tempus usque ad mediam noctem inter diem sabbati et diem dominicam et computant xxxvi horas quia tunc erat equinoctium vernale. Aliqui incipiunt computare a secundo in quo quando Christus dominus passus est (?) postquam fuit in sepulcro et protendunt usque ad diluculum tempus dominice diei, et tamen isti quam illi eandem considerant congruentiam tante dilationis. Ideo enim deus distulit per xxxvi horas ut in hoc ostenderetur liberatio et victoria perfecta, quia enim numerus est ex senario in se ducto qui quidem numerus est primus numerus perfectus secundum arismetricam. Est et alia congruentia quia in xxxvi horis sunt due noctes et unus dies, ita quod salvatur in proportione simpli ad duplum ut dicit Augustinus in quarto de trinitate, quod Christus una simpla sua mortem abstulit duas mortes nostras, quod quidem intelligitur per duas noctes. Et hanc rationem assignat Augustinus libro de trinitate, sed eandem rationem assignat super Lucam xxiiii: Oportuit Christum

pati

Glossa ... uno die et duabus noctibus in sepulcro iacuit quia lucem in
genuam suae mortis quam tamen in carne erat tenebris nostrae duplicis mortis
quae in carne et anima erat opposuit. Et hoc ipsum dicit super illud Io. vj. hoc
sacietis quia vectus hora ... glossa quievit in sepulcro uno die et duabus
noctibus quia nostram duplam vetustatem sua simpla consumpsit et ideo licet
videantur differre in temporibus hora quam ... tamen in assignando temporis cognitionem
non tamen in hora ... quia dupliciter dicitur res fieri aut quando fit secundum veritatem
aut quando innotescit. Et illi qui horam mediae noctis assignant verum
tempus determinant quando primo fuit. Qui vero mane assignant tempus determinant
quando innotuit. Vel certe verum fuit media hora mediae noctis, et mane
diei dominicae et quia medium denominatur ab extremis ideo aliqui dicunt
fuisse in media nocte aliqui in mane sine aliqua contradictione. Concedendum
est quod Christus requievit per triduum in sepulcro ita quod per synecdochen hoc intelligatur
concedendum est ... rationes quae hoc concludunt. Ad illud quod primo obicitur de ...
iam patet ... quia esto quod media nocte resurrexit non tamen ex hoc sequitur quod
Christus non quievit per triduum in sepulcro quia media illa nox fuit pars diei
dominicae et per synecdochen per mediam ... noctem cum diebus sequentibus intelligitur
computatur cum nox cum die sequenti ... non oportet quod utrasque
in omnibus ... videatur sic quia ... sit ex aliqua sui
parte ... Ad illud quod obicitur quod impossibile fuit eum detineri dicendum quod detentus
dicitur violentia. Christus autem distulit resurgere usque ad tertiam diem non propter
violentiam sed propter meram voluntatem et ideo non erat detentus sed voluntarie expectavit.
Ad illud quod obicitur quia opus nostrae redemptionis consummatum erat dicendum quod licet
consummatum esset secundum veritatem non tamen nobis innotuerat. Ad hoc autem quod nobis
valeret necesse erat quod nobis innotesceret. Ad hoc autem quod nobis certitudinaliter
innotesceret necesse erat differre ideo non absque causa sed propter salutem nostram
[illegible] distulit in diem tertiam. Ad illud quod obicitur quod anima Christi si appetebat
uniri corpori retardabatur a perfectione contemplationis dicendum quod hoc non oportebat
propter unionem ipsius ad verbum et tantam plenitudinem gratiae quae in
ipso erat ut non ... separata a corpore ... et ... in corpore passibili
non retardabatur a contemplatione divina. Non sic autem est in aliis animabus
... hoc contrario si in anima ... animas ... fuit ... sine re

Quarto quaeritur de descensu animae Christi ad inferos. Et quod anima Christi
illuc descendit ostenditur primo per illud quod dicitur Act. ij quem deus suscitavit
solutis doloribus inferni ... ergo videtur quod in inferno fuit anima Christi.
Item in symbolo apostolorum descendit ad inferos tertia die resurrexit a mortuis
hoc expressius dicit ... Item Damascenus descendit ad inferna anima deificata
ut quemadmodum his qui in terra sunt ita et his qui in inferno sunt et in tenebris
et in umbra mortis sedent superluceat. ergo descendit ad inferos.
Item sicut Christus nobis debitor ... per adventum suum in carne ... in
inferno liberavit per egressum suum a carne, sed adveniendo in terris
nobiscum conversatus est et ... ergo moriendo ad inferna descendit.
Sed contra Augustinus ad Dardanum et ... ad ... non facile in scriptis

Solutio

non inferni in bono inveniretur. Si ergo Christus non mali attributum, cum igitur quod Christus ad inferna non descendit, item optimo debetur optimus locus, sed anima Christi erat optima, et infernus erat locus vilissimus, ergo nunquam videtur fuisse congruum quod anima Christi descendit ad inferna. Item maioris potestatis est liberare subditos de manu adversarii sola voluntate et nutu quam pugna contendere, ergo si Christus iam triumphaverat in cruce de dyabolo, videtur quod non oportebat ipsum ad infernum descendere ad liberandum nos. Item per mortem Christi illi qui prius descendebant ad infernum mittebantur ascendere in celum, ergo si idem non est causa oppositorum videtur quod Christus moriendo non descendit ad inferos. Respondeo dicendum quod nomine inferni aliquis intelligitur pena aliquis locus pene et sic hoc dupliciter aliquis potest dici descendere ad inferos, primo quia descendit ad penam, alio modo quia descendit ad locum pene, primo modo non competit Christo, in eo enim non fuit pena dampni nec fuit pena sensus, secundo modo competit Christo. Descendit enim Christus ad illam partem in qua erant iusti qui detinebantur merito peccati primi parentis que quidem pars consuevit lymbus appellari, ad illam vero partem descendit non compulsus necessitate sed sua voluntate et potestate. Ideo autem quia voluit descendere ad eripiendos illos qui tenebantur illic compediti, et posset facere hoc non descendendo fuit duplex causa, videlicet propter consolationem victorum, et propter confusionem adversariorum, propter consolationem victorum quia magna fuit eis consolatio de presentia ipsius anime Christi, et maxima fuit dignationis ostensio in hoc quod ipse per se voluit descendere ad eos. Propter hoc dicit Damascenus descendit quod hiis qui in tenebris et in umbra mortis sedebant superluceat, sic in sua nativitate descendit ut luceret hiis qui erant in terris. Propter confusionem adversariorum ut ipsi demones confunderentur ex sua presentia, et sicut intraverat eos in terra in natura assumpta, sic anima eius de eisdem triumphavit apud inferos ipsos tutos expoliando. Et concedende sunt rationes et auctoritates que inducuntur ad hoc. Ad primum vero quod postea obicitur in contrarium quod infernum non de facili inveniretur in bono dicendum quod verum est quod ad infernum nullus descendit preter Christum nisi ad penam dampni vel ad penam sensus, ideo dicitur ipsum non de facili inveniri in bono, quia hoc convenit soli Christo. Ad aliud quod obicitur quod optimo debetur optimus locus dicendum quod verum est de loco qui debetur alicui pro remuneratione. Christus autem non descendit ad infernum tamquam ad locum remuneratorum sibi debitum sed potius descendit ad ipsum frangendum et expoliandum. Ad aliud quod obicitur quod maius est triumphare in absentia quam in presentia dicendum quod licet hoc non sit conveniens tante virtuti, tamen est conveniens maioris dignitatis, Christus autem in liberatione nostra potius intendebat nobis ostendere dignitatis affectum quam virtutis imperium, mallebat enim quod hominem sponsum dilectionis et amoris quam sponsum servitutis et timoris. Ad aliud quod obicitur quod mors Christi mittebatur ascensum ab inferis dicendum quod est descensus ordinatus ad ascensum et hoc modo descendit Christus

quia descendit ut faceret alios ascendere. Dicendum quod iste descensus non est contrarius
ascensui, nec est extra contrariam. Est et aliquis descensus qui venit ex impo-
tentia ascendendi et hic descensus repugnat ascensui, et de hoc descensu oppo-
situm et de hoc concedi potest quod istis contrarie Christus ad inferos non descendit, sed modo ad
dicto quarto, de liberatione animarum / sicut predictum est

Quod ab inferno / et ostenditur quod omnes animas que in inferno erant liberavit.
Et quod videtur Job xvii in profundissimum infernum descendent omnia mea.
Sed constat quod Christus eripuit Job de inferno, ergo eripuit aliquos de
inferno profundissimo / multo fortius de parte superiori inferni, ergo videtur quod
totum infernum despoliavit. Item in psalmo eruisti animam meam ex
inferno inferiori, sed aut dicitur in persona Christi aut in persona alicuius alterius, sed quocumque
modo intelligatur aliquis erutus est de loco inferiori, quia Christus non descendit
nisi ad locum in quo vivi animas eruit, ergo multo fortius eruti sunt
de inferno superiori, ergo de toto inferno. Item super illud Zach. ix in sangui-
ne testamenti tui eduxisti vinctos de lacu in quo non erat aqua, id est glo-
sa: eos qui tenebantur vincti carceribus ubi nulla misericordia eos refrigerabat
quam dives ille petebat, tu liberasti, sed tales erant dampnati in
inferno, ergo videtur quod eos liberavit, ergo omnes eduxit. Item si solos
bonos de inferno liberavit et malos reliquit cum plures erant
mali quam boni, videtur quod Christus non plenam sed semiplenam victoriam
de dyabolo obtinuit. Item Christus pro omnibus passus est in cruce, sed ad eos
liberandos ad inferna descendit pro quibus passus fuit, ergo videtur quod eos
eduxit de inferno. Si tu dicas quod non est passus quantum ad efficaciam
nisi pro bonis sed quantum ad sufficientiam pro omnibus. Contra hoc est quod dicitur ad
Ro. v. Christus pro impiis passus est, et constat quod multi peccatores virtute
passionis Christi liberantur de potestate et laqueis dyaboli, ergo videtur quod multo
fortius illi fuerunt liberati qui fuerunt in carcere Christo veniente. Sed quia Ysa. ultimo
dicitur de dampnatis vermis eorum non morietur et ignis non extinguetur,
ergo videtur quod reprobos et malos Christus ab igne inferni non liberavit.
Item Luc. xvi Chaos magnum firmatum est inter nos et vos etc.
ergo multo fortius inter Christum et dampnatos, ergo non videtur quod Christus des-
cendit ad eos liberandos. Si enim alii sancti non compaciebantur dampnatis
propter sententiam iustitie / multo fortius et ipse Christus qui est iudex iustitie
tunc sicut enim ... sic dicitur ... de gratia. Item iudas et alii in
peccato mortali descendentes dampnati erant per sententiam diffinitivam
sed deus nunquam sententiam suam diffinitivam revocat, ergo etc. Item
passio Christi non tollit liberum arbitrium, ergo nec mutat liberum arbitrium, ergo si aliquis erat
in dampnatis per demerita sui liberi arbitrii videtur quod nunquam virtute passionis Christi
deberet inde erui et liberari. Item aliqui peccatores qui modo moriuntur
in peccato liberantur de inferno, cum non sint liberandi, ergo non est de rigore
divine iustitie si non liberantur et illi fuerunt liberati, ergo peioris conditionis
sunt illi qui secuti sunt passionem Christi quam illi qui precesserunt. Sed hoc est falsum, ergo nec illi.

Contra
9
9
9
9
9

Sto.

.1.

Sub t(er)ra

Sup(er) t(er)ram

.2.

.3.

reprobi liberati sunt. Est i(n) g(ener)o quos liberavit, et i(n) quem infernum descendit, et spaliter dum est de parvulis qui descendunt i(n) p(ro)prio ori(ginali). Si enim illi no(n) h(abe)nt ad penam nisi penam ad(..)e et p(ro) i(ll)o satisfecit x(ristu)s et nulla (..) (con)valet illis qui no(n) utuntur ... q(uod) eos eripuit de inferno aut si no(n) eripuit qu(omod)o q(uia) no(n) eripuit ... d(icen)d(u)m q(uod) d(omin)us i(n) inferno no(n) liberavit n(isi) a(n)i(m)as elector(um) suor(um) et eor(um) qui erant membra ipsius; quamvis enim pa(ssi)o x(risti) omnib(us) sufficeret, no(n) t(ame)n influit n(isi) i(n) eius membra, et io(deo) soli p(er) passione(m) x(risti) salvati s(un)t qui vel erat eius membra q(uando) passus est vel futuri erant p(er) (con)versione(m) ad ip(su)m. Quia t(ame)n multi erant i(n) inferno qui n(on) membra x(risti) erant n(ec) membra esse futuri erant q(ui)a no(n) erant i(n) statu merendi, io no(n) omnes d(omin)us eripuit de inferno s(ed) t(antu)m electos, et hoc est q(uo)d d(icit) g(regorius) i(n) quadam omelia i(n) octavis pasche. Dicit enim sic: cu(m) a(n)te passione(m) sua(m) dixit: i(n) t(em)p(o)re sua d(omin)us implevit. Si exaltatus fuero a t(er)ra o(mn)ia traha(m) ad me. Omnia enim traxit qui de electis suis ap(u)t inferos n(ullu)m reliquit. Omnia abstulit utiq(ue) electa. Unde et rec(te) p(er) osee d(icitu)r: Ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne. Electa enim i(n) electis suis funditus occidit morte(m). Mors mortis extitit; q(ui)a vero i(n) inferno p(ar)te(m) abstulit et p(ar)te(m) reliquit no(n) occidit funditus s(ed) momordit infernum.

Conceditur ei q(uod) x(ristu)s i(n) suo descensu ad inferos no(n) o(mne)s liberavit de inferno, et (con)cedes s(un)t r(ati)o(n)es q(ue) inducu(n)tur ad hoc. Ad q(ue)stionem q(ua)n(do) q(uere)b(atu)r de inferno et concedes ... de verbo iob q(uo)d dicebat se descensuru(m) i(n) p(ro)fundissimu(m) infernum. D(icen)d(u)m q(uod) p(ro)fundus infernus p(otes)t dici vel s(ecundu)m statum inferni inferiore(m). Si p(ri)mo dicatur qui est sub t(er)ra, vel r(ati)o(n)e ad infernum qui est s(upr)a t(er)ra(m). Si p(ri)mo dicatur qui est sub t(er)ra, sic r(ati)o(n)e ad infernum descendunt impii et dampnati qui locati i(n) p(ro)fundissimo infernum; i(n) infimo e(st) quidam locus deputatus hiis qui puniendi s(un)t p(ro) pena dapni et pena sensus; quida(m) v(er)o deputatus hiis qui puniendi s(un)t p(ro)pter pena(m) dapni sive sensus sicut illi i(n) q(u)o erant so(n)i ad t(em)p(u)s sive sit pena dapni sive sensus sicut ... limbus sine sing(ulari) ... et alii qui decesserunt c(um) g(rati)a et non(?) ... limbus sive sinus abrahe. Dico g(er)o q(uod) x(ristu)s solu(m) ad limbum descendit, unde sanctos patres ... eripuit, et ita ad superiore(m) p(ar)te(m) no(n) at(tingit) ad media(m) vel ultima(m).

Alio mo(do) accip(itu)r p(ro)funditas inferni r(ati)o(n)e inferni qui est s(upr)a t(er)ra(m) sic r(ati)o(n)e aeris caliginosi qui est infernus demonum qui d(icitu)r p(ro)fundus r(ati)o(n)e celi empirei, locus no(n) t(er)re d(icitu)r p(ro)fundior, locus v(er)o infra t(er)ra(m) r(ati)o(n)e hor(um) d(icitu)r p(ro)fundissimus. Et hoc mo(do) dicebat iob se i(n) p(ro)fundissimu(m) infernu(m) descensurum, et p(er) hoc p(ate)t r(ati)o ad sequens. Cu(m) enim d(icitu)r: eruisti a(n)i(m)am mea(m) ex inferno inferiori, hoc d(icitu)r r(ati)o(n)e ipsius t(er)re r(ati)o(n)e eius d(icitu)r infernus inferior, no(n) at(tingit) r(ati)o(n)e status inferni, q(ui)a i(n) p(ar)te inferiori n(ull)a e(st) redemptio.

Ad illud q(uo)d o(bicitu)r de glo(sa) zach(arie) ix. d(icen)d(u)m q(uod) glo(sa) i(ll)a satis est ipsa, p(otes)t t(ame)n exponi ut p(er) hoc q(uo)d d(icitu)r u(bi) eos i(n)ia refrigerabat, no(n) intelligatur locus inferni q(ua)ntu(m) ad p(ar)te(m) illa(m) v(bi) erant liberandi, s(ed) q(ua)ntu(m) ad p(ar)te(m) illa(m) v(bi) no(n) erant liberandi, q(ue) d(icitu)r: emisit vinctos de inferno ubi erant co(m)pediti cu(m) malis, quos s(ed) malos n(ull)a refrigerabat i(n)ia, p(otes)t enim

ms infri i h̄ q di una q̄ i lymbo nō erat nunq̄ libaui q̄ uius
eēt una relapsaui & de ia una int̄ nō de alia | Ad i° q̄ o²
q̄ si nō cepuit nisi bonos q̄ semiplenā hūit uictorīā dom q̄
fuīj q̄ mali eū p potum qi niclh sti st. & ad nō eē tendunt / et
io ipo⁊ defetus i mali⁊ cōputa² & p̄ i nō minuit plenitudo
uictorīe si ipi nō libiant. sic i nō dimīnuta ē plenitudo ciui
supone p absentiā malo⁊ | Ad i° q̄ o². q̄ illos libiauit p quib
passus est. dom q̄ sicut dicebā² h̄c ymn ē de illis p quib paciebā²
q̄nj ad efficaciā & isti soli erat electi qui erat i inferno. Et si tu obi ab
ycis nō sonj p electis ſ & p impiys mortuus ē dom q̄ h̄c int̄ de
xc nō sonj p electis ſ & p impiys q̄ erat i statu uie nō at de ill qui erat dampnati p
impiys q̄ erat i statu uie nō at de ill qui erat ī p̄fundissimo infni
diffinitiuā sniam q̄les erat illi qui erat ī p̄fundissimo infni
dampnati. Ad i° q̄ ultio querebā² de puuli q̄ debuīt libiari dom
q̄ nō ipi potuīt libiari q² nō erat i statu ī quo eēnt capaces
grē xpi nō mita xpi potuīt eis suffraga ad nō satisfactiōe eo p
pctō ade ad eos hebat extendi, ad illos eni se extendit q̄
membra eo efficiunt p fidē ul p aliquod sacrm̄ fidei / vnū sicut
puuli decedētes ī orīali careīt ī ppetuū uita bta sic & illi
qui iā i inferno erat dampnati. Alia nō que querebā². p ea q̄ dcā st
satis pnt manifestari

Sexto & ultio quir² de tūs ductiōe | aīmar⁊ q̄s libiauit de inferno ad celos / & ē q̄ xpūs statī p⁹
morte introduxit eos i celū. Et q̄ nō p i° q̄ dn̄s ut xpūs
dixit deus ad latronē hodie mecū eris ī padyso. Et cōstat
q̄ i° nō int̄ de padyso terrest q² nō magnū eēt illi aīe eē i
ī padyso. ḡo int̄ de celo. Item statī p⁹ mortē xpi apta
fuit ianua & nō fuit cā retardans ḡo uī² q̄ aīma xpi cū aliis
aīmabus statī ī celū euolauit. Itē locus supior cōpetit statui
glīe sicut infior cōpetit statui culpe. ḡo sic aīe dampnate
statī descendūt ī infernū. ita aīme btē statī dnt euolare ī
celū. ſ statī p⁹ mortē xpi aīe eo q̄ fuīt ī inferno fuīt luce
supne uisiōs irradiate ḡo statī debuīt ī celū traduci /
Item nā aīa puero fuit qm̄ aīa xpi. ſ aīe scō⁊ morum q̄ nō
moriūt statī euolat. ḡo aīma xpi statī euolauit ī celū / ſ nō
ascendit caput sine membris ḡo aie aīe p⁹ mortē xpi statī ad
celū fuīt pducte. Sed q̄ mich nō ascendes padres itū an eos
dn̄s de xpo ſ xpūs nō ascendit ī celū usq̄ ad xl. die p⁹ ressurrectiōem ḡo nō
aīme alio⁊ scō⁊ q̄ erat ī lymbo / Itē nō debuīt pcede
ascensionē ſ nō resurrectiōem statī p⁹ mortē. ḡo uī² q̄ nō aīa
ipius nō aliē aīe ascendīt ī celū an diē 3m / Itē ī quadā
collecta ī die ciuus dn̄s deus qui eternitatis nobis aditū deuicta
morte reserasti. ḡo uī² q̄ an diē ciuus nō fuīt aīe educte
de limbo infni / Itē xpūs cū resurrexit dn̄s ab inferis redīe ad
supos ſ si aīma eo statī p⁹ mortē alias aīas duxisset ī celū
nō ab inferis rediet ad supos ſ potius de supnis descendet ad
infos

Tertio non ut quia anime sanctorum statim post mortem Christi perducte fuerunt in celum
Respondeo dicendum quod anime sanctorum non statim perducte sunt in celum quantum ad locum
statim tamen post resolutionem anime a corpore in Christi descensu ad inferos viderunt
lumine et [illegible] beate facte sunt et patefactum est celum eis quantum ad formam
unde in loco etiam infernali existentes habuerunt paradisum et apta dei visionem
que non est ad quam invitat sed ad beatitudinem statim post mortem Christi habent
non tamen locum beatitudinis statim adepte sunt quam ipse Christus debuit
in omnibus primatum tenere et primogenitus esse in multis fratribus tamquam
caput omnium unde et Christi ascensio differri debuit propter nostre
fidei confirmationem ideo etiam dilata fuit unde ut ostenderet quod vere Christus mortuus
fuit et ideo est dilata fuit ascensio ut per multa argumenta ostenderet
quod vere resurrexit sicut quod dicitur actuum i prebuit semetipsum in multis argumentis
apparens eis et ideo quantum ad hoc non anima in celum debuit ascendere ante Christum
et Christi ascensio propter nostram salutem debebat differri hinc est quod anime sanctorum
non statim fuerunt de limbo educte nec statim in celi paradiso fuerunt
locate per divinam dispensationem hoc faciente ad nostram salutem Ad primum
quod obicitur de auctoritate domini in luca dicendum sicut dicit augustinus hoc est abrahe exponens
paradisus id est dicendum non locus empirei celi vel locus paradisi terrestris sed ipsa
dei visio ubicumque enim homo sit dummodo tamen deum aperte videat potest dici
esse in paradiso Ad secundum quod obicitur quod statim anima fuit apta ~~quantum ad meritum~~
~~tamen erat retardanda~~ dicendum quod statim in morte fuit apta quantum ad meritum
sed in merite quantum ad egressum de lymbo et ascensione non quantum ad
ascensum in celum unde in omnibus hiis [illegible] dicendum anima fuisse apta [illegible]
tamen aliquo modo quod dicitur quod non erat retardanda quod verum est quod non erat retar-
danda quantum ad violentiam erat tamen ad retardandas ex rationali causa
scilicet dilatio ascensionis Christi que differri debebat ex causa supradicta
Ad tertium quod obicitur quod locus superior competit statim glorie dicendum quod verum est
actum sicut angeli beati ex causa mittuntur deorsum ad nostre salutis pro-
curationem, quamvis nichilominus beati sunt eis competat locus sursum sic
et locus glorie differri poterat ex causa illis animabus ad tempus Ad quartum
quod obicitur quod anime aliorum sanctorum non ut statim evolant iam patet virtus quia causa
corporis est hoc non est ad ex parte ipsarum vel ex parte nostra quod eas debeat
retardare et ideo non est simile ‖ Ultimo queritur de hoc quod dicitur lux non
Utrum per ista sit Iob et levam etc. ‖ sapientie illuminabat infernum Videtur
non per re ista sunt quod sicut obscuritas repugnat celo empireo, sic
enim hoc esse fuit quia sicut celum numquam habet obscuritatem sic
luminositas repugnat inferno ergo sicut celum numquam habet obscuritatem sic
videtur quod infernus numquam habeat illuminari Item dampnati debent carere omni
consolatione et maxime consolatione que est in aspectu lucis eterne, ergo si lux ista
corporalis non erat quia sine corpore ad inferna descendit sed magis spiritualis
videtur quod in inferno irradiare non debebat Respondeo dicendum quod duplex est de ir-
radiatione lucis materialis et lucis spiritualis Nam irradiatio lucis materialis
immutat visum naturalem, irradiatio non lucis spiritualis immutat novitate
Utrumque enim videt ut tunc sicut dicitur novitate et ideo lux ista splendide dicitur
inferno et infernum illuminasse quia aliquos de inferno irradiabat

Non tamen omnes quia non omnes volebat illuminare nec omnes habebat oculos
spirituales. Ad secundum dicendum quod obiectio de empireo. Dicendum quod non est simile quoniam
cum sit bonum est immixtum malo non tamen oportet quod sit malum. Sed in-
permixtum bono. Et propter hoc dicebat dominum eos qui erant in tenebris illuminare
Non tamen eos qui erant in lumine obsistere. Item queritur de hoc quod dicitur utique
totus eodem tempore erat in inferno. Hoc enim videtur falsum quia aut hoc quod est totum refertur
ad unum aut ad plura. Ad unum non quia christus secundum totum unum non erat simul in celo
et in inferno. Si ad plura hoc videtur falsum quia super dicitur unum divinum est quod per christum com-
positum ex tribus substantiis et duabus naturis et est in corpore inexplicatur. Ergo christus
erat in celo et in inferno videtur quod idem duo non simul erant in celo et in inferno
quod falsum est et absurdum. Item dicitur quod quare assignatur hoc signum omne
et hoc signum totum quia omne distribuit per partes subiectivas et totum per
partibus integralibus. Si christus non habebat partes integrales nisi humanam naturam
tamen dicitur quod totus christus fuit in celo et in inferno. Implicatur hoc de christo secundum
naturam humanam quod simpliciter est falsum per tempus illud. Solutio. Dicendum quod hoc nomen totus aliquando
tenetur ut signum aliquando ut adiectivum. Secundum quod tenetur ut signum sic distribuit inter
aliquas partes ut cum dicitur totus petrus est albus. Secundum quod accipitur ut nomen
adiectivum sic totum unum dicitur id est quod perfectum. Aliquando id quod habet partem et
partem. Ergo dicitur modus quod christus totus erat in celo totus id est perfectus quia per christum
perfectissima simul erat in celo et in terra et in inferno. Ad secundum ergo quod obiectio quod persona
erat composita. Dicendum quod nec propter hoc erat composita nec hoc nomen totus accipitur in
hac collectione ut distributive quia non sit collectum ad dictum sed per
perfectionem. Et per hoc patet responsio ad sequentia. Item queritur de hoc quod dicitur totus
ubique sed non totum. Videtur enim quod duo esse incomposita quia totum et totum
idem sunt. Ergo si totus erat in celo et in inferno necesse est quod totum. Item ubique
est simul necesse est non esse totum. Ergo per rationem de christo quia ubique est ad
necesse est esse omne id quod non aliud est in eo. Solutio. Dicendum quod sic modus subiungitur totus
refertur ad plura sed totum ad unum et ideo hic est distinctio sexus ipsa tota
per genus masculinum et confusio per neutrum et quando per christum secundum totum
ubicumque erat totus erat cum sit unica et simplex. Natura non tamen non
totum sit in christo simplex ut potentia divina sed et composita ut potentia humana
nec ita possit esse ubique. Ideo concedit modus quod totus erat ubique sed non totum quia
totus refertur ad divinitatem, totum autem ad divinitatem et humanitatem.
Ad secundum ergo quod obiectio quod totus et totum idem sunt. Dicendum quod unum est quantum est de
impositione prima sed ratione distinctionis impositam per genus consignificatum in
ratione usus unum consuevit referri ad plura et alterum ad unum. Ad id
quod obiectio quod ubique est simul necesse est non esse totum. Dicendum quod non est simile quia in me per
non se extendit ultra unum, sicut autem non est in christo sit in pluribus duo sunt.
Item queritur de hoc quod dicitur Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo.
Videtur enim hoc esse falsum quia si solus christus descendit de celo ergo solus christus
ascendit in celum et nullus alius quod est hereticum dicere. Item hoc videtur falsum quia non
cum dicitur descendisse de celo. Ad unum hoc dicitur secundum unam divinam sed humanam

s; diuina non, quia secundum eam non mutat locum, s; humanam non, quia secundum eam non fuit in
celo. Secundo dicendum quod ascendere uno modo idem est quod propria uirtute se extendere sine
auxilio uirtutis aliene, et hoc modo soli Christo conuenit. Alio modo ascendere idem est
quod sursum scandere, et hoc modo conuenit aliis sanctis in promissa actione aucte
actiua post. Vel aliter est ascendere in celum empireum, et est ascendere in
celum trinitatis. Ergo dicendum: Nemo ascendit etc. hoc non dicitur quantum ad ascensum
empireum, s; quantum ad ascensum in celum trinitatis, et iste ascensus non est
ascensus ad locum s; potius ad dignitatem et equalitatem patris, nec est
acquisicionis noue dignitatis in Christo s; propter maiorem eius quam habuit ab eterno.
Vnde sicut dicitur descendere non propter hoc quod in eo fuit diuinitas diminuta uel
innouata s; propter hoc quod in assumpcione humanitatis apparuit innouata, sic et dicitur
ascendere quia in ascensione eius sublimitas est manifestata. Vnde iste descensus et
ascensus congruebat diuine persone s; diuina humanitate uelata tantum ad humanam et per hoc
patet uerbo aduersus (?) racionem pro secunda parte. Utrumque enim conuenit de ascensu
et descensu locali. Item queritur de hoc quod dicit hic de corrigia calciamen-
torum quid intelligitur per corrigiam, et quid per calciamentum, et quid per regem ydumee,
et quid per ossa eius. Secundo dicendum quod calciamentum est humanitas quia tegens pedem
diuinitatis. Corrigia uero calciamenti est unio diuinitatis et humanitatis. Rex
ydumee est Christus, unde etiam in Ps. dicitur: assumpte m.. id quod dicit in Ps. ydu-
meam extendam calciamentum meum. Ossa regis ydumee sunt sacra-
menta occulta et difficilia ad perscrutandum, s; usque in cinerem consumpta
que per ignem diuinitatis adeo inuolui (?) quibus ea penetrare usque ad ni(c)hil a
ut deno extinguantur, et hoc quidem dicit magister non esse faciendum, quia tamen
loquitur de Christo quantum ad eius incarnacionem et passionem, uel et cogitamus
repleti demum deuocione necdum tam magna et immensa beneficia corde
auido cogitamus per elacionem inflamur, et per ingratitudinem arescamus.
Si quis ad hec tantum ydoneus non sum consilium reputo dicere cum iohanne
non sum dignus ut soluam corrigiam calciamenti eius. Credo enim quod hec
calciamenti alligata quanto ... et audacius ea quis soluere
uoluit tanto stricius alligatur, non sequendo magistrum sermonibus impo...
et simone de Christo quantum ad incarnacionem et passionem, infinitum quod excepit
omnes sensus.

Ca. xxiii

Cum uero supra habitum sit Christum, et sicut a principio dictum fuit in hoc
libello intendit magister determinare gloriam dei qui est diues in
misericordia communicata nobis Christo et quam hoc idem fit per Christum assu-
mentem naturam nostram et dantem nobis uitam gracie, non totus iste liber a
principio diuidebatur in duas partes: generali diuisione In quarum prima agit magister de
uita quam Christus pro nobis assumpsit, quam et pro salute nostra morti ex-
posuit. In secunda uero agit de uita gracie quam nobis contulit. Prima pars
determinata que durat a principio libri usque huc. Hic incipit secunda que
durat ab hoc loco usque ad finem, et quam perfecte uite gracie duobus con-
sistit, scilicet in multiplicacione habituum gratuitorum et in impletione diuinorum mandatorum,
non per istam in duas diuiditur principales. In quarum prima agit magister de habitibus gratuitis

In 2a vero agit de preceptis decalogi. d. xxviii. Post iam dicto deca-
logi etc. Et quia habitus gratuiti distinctionem habent et connexionem, ideo prima pars
dividitur in duas: quarum prima agit de habitibus gratuitis inquirens qualiter ab invicem
distinguuntur; in 2a de eisdem inquirens qualiter ad invicem connectuntur. d. xxxvi.
Solet etc. Quia utrum virtutes sint connexe etc. Et quia habitus gratuiti sunt in tres per-
ditio quidam namque sunt qui ordinant in finem ut sunt virtutes theologice,
quidam vero in ea que sunt ad finem ut sunt virtutes cardinales, quidam vero
expediunt in utrisque sicut dona septiformis gratie. Ideo ista pars dividitur in tres,
in quarum prima agitur de virtutibus theologicis, in 2a agitur de cardinalibus. d. xxxiii.
post predicta de iiii virtutibus. In tertia vero de vii donis spiritus sancti. d. xxxiiii.
Nunc de vii donis spiritus sancti etc. Quia virtutes theologice sunt tres scilicet fides spes
et caritas, ideo pars prima dividitur in tres, in quarum prima agitur de fide, in 2a de spe.
d. xxvi. Est autem spes virtus etc. In tertia vero de caritate. d. xxvii. Cum autem
vero fide et spe nunc habitus etc. Et quia fides est considerare secundum quod ad suam
essentiam et quantum ad obiectum sive materiam et quantum ad sufficientiam, ideo prima pars dividitur in
tres per suas tres distinctiones, in quarum prima agitur de fide quantum ad eius essentiam, in 2a quantum
ad eius obiectum sive materiam. d. xxiiii. Hic queritur si fides sit de non visis
etc. In tertia de eius sufficientia. d. xxv. Post hec additur et de sufficientia
fidei etc. Prima pars que continet presentem distinctionem dividitur in partes tres, in quarum prima
dicta dicendis continuat, in 2a vero fidem diffinit sive notificat ibi: fides
virtus qua creduntur etc., in tertia vero diffinitionem explanat ibi: Accipitur autem fides
3 modis etc. Prima duabus partibus indivisis remanentibus, tertia pars subdividitur
in duas per illas distinctiones quas explanat. Primo enim intendit ex-
planare qualiter fides sit virtus, 2o vero qualiter per fidem creduntur que non videntur
quod est in ea diffinitione loco dicitur ibi: Nondum ergo quod fides de non apparentibus etc.
Prima pars dividitur in tres partes, in quarum prima explanat qualiter intelligendum sit quod dicitur
fides est virtus, cum enim fides dicatur multipliciter, primo ibi: accipitur pro habitu et hic non pro
qualicumque sed habitu gratuito informato, in 2a vero cum fidem contingat esse informem
et formatam comparat unam istarum ad alteram ibi: Si vero queritur utrum illa
informis qualitas etc., in tertia vero cum dictum sit fidem de multis esse unam
ibi: cumque diversimode dicatur fides etc. Sequitur 2a pars in qua explanat
qualiter fide creduntur que non videntur, habet partes tres, in quarum prima ponit illius
membri explanationem, in 2a vero explanationem suam confirmat per diffinitionem
apostoli qua fidem notificat ibi: ait enim apostolus fides est substantia rerum etc.,
in 3a vero inquirit de ista descriptione utrum sit genus assignatum ibi: Si vero queri-
mus de descriptione spei generatim etc. Subdividitur autem primum membrum sicut patet.

Ad intelligentiam autem huius partis incidunt hic quedam dubia. Primo enim queritur
de ipsa fide simpliciter dicta sive formata, 2o vero queritur de fide quo-
dammodo diminuta sive informi. Circa primum queruntur v. Primo queritur utrum
fides sit virtus proprie dicta, 2o queritur utrum sit in parte anime affirmativa vel
cognitiva, 3o queritur utrum sit virtus una, 4o queritur utrum sit tantum et virtutibus.

quite certitudinis est sciencia, vel quia de notificacione ipsius ab apostolo assignata

Circa primum sic proceditur et queritur utrum fides sit virtus et loquitur hic de fide qua quis credit in deum et ostenditur quod sic quia quod est principium inicium salutis habet racionem virtutis. sed fides est huiusmodi secundum quod sepe dicitur in ewangelio fides tua te salvum fecit, ergo fides est virtus. Item quod est principium purificacionis cordis habet racionem virtutis, sicut enim cor non inquinatur nisi per vicium sic non purificatur nisi per virtutem, sed fides est principium purificacionis cordis secundum quod dicitur act. xv. fide purificans corda eorum ergo etc. Item omnis habitus qui est principium divine accepcionis habet racionem virtutis maxime cum respiciat determinatum genus operis, sed fides est huiusmodi secundum quod dicitur hebr. xi. Sine fide impossibile est placere deo, ergo fides plena et perfecta in se continet racionem virtutis. Item quod directam habet contrarietatem ad vicium et peccatum virtus est. sed fides est huiusmodi quia directe opponitur heresi et infidelitati que sunt vicia et peccata, ergo fides est virtus ipso dicta, et hoc ipsum patet per prius expresse per auctoritatem augustini. Sed contra in eodem genere sunt extrema et medium per eo quod medium participat naturam extremorum, sed fides est media inter opinionem et scienciam sicut dicit magister hugo in libro de sacramentis ubi dicit quod fides est certitudo de rebus absentibus supra opinionem et infra scienciam constituta. Sed neque opinio neque sciencia est in genere virtutis necessario secundum quod nec fides in genere virtutis continetur. Item habitus distinguuntur per actus et actus per obiecta, sed hoc autem distinguuntur virtus et sciencia secundum philosophum quod virtus est in bono et sciencia est in vero, sed fides est veri sub racione veri, ergo fides non est in genere virtutis sed magis in genere sciencie, quod autem fides sit in vero sub racione veri patet quia fidei est assentire prime veritati propter se et super omnia. Item vituperabile est omni habenti usum racionis velle aliquid sine racione, ergo per racionem vituperabile erit credere sine racione, sed fides qua credimus in deum non inquirit racionem, ergo talis fides vituperabilis est, sed nichil quod est vituperabile habet racionem virtutis ergo vel est fides non potest esse virtus in nobis. Item quanto actus alicuius est racionabilior tanto est virtuosior, ergo credere per racionem cogentem plus spectat ad virtutem quam credere sine racione. Sed credulitas quam quis habet propter violenciam racionis non est virtus nec actus virtutis multo forcius nec ipsa fides que racionem non sequitur nec racioni innititur carebit perfeccione virtutis. Respondeo dicendum quod absque dubio ipsa fides qua in deum credimus non tantum est virtus verum et augmenta virtutum sicut de providencia dicit bernardus ad eugenium virtus quidem est quoniam in ea consistit rectitudo vite secundum racionem iusticie. Iustum enim est ut intellectus in dicta captivetur et subiaceat summe veritati sic affectus non debet subiacere summe bonitati. Nec potest esse anima recta nisi intellectus summe veritati propter se et super omnia assenciat, et affectus summe bonitati adhereat. Habeat autem virtutem non habet quis nolens sed volens. Nemo enim plus credit deo quam ille qui ultra phisicam vult intellectum suum captivare in obsequium christi. Ergo captivacio intellectus in obsequium summe veritatis spectat ad rectitudinem vite. Ubi quis volens sic se

captivare

e nob vta z hitg quo me^te ad h^c expedit^r z adiuua. facit ad no^r
virtudine. Sic iustia no e ad^a qui no^r virtudo, z fides no e ad
iusi hitg quo intetg nd uovie captiua^r i obsequiu x^i. restat q
hitg fidei spectat ad virtudine iute s^m vim iustie, z io ht i se
vony virtutg nd z ppe/ nc sony ht i se vony virtutg ne s^z a nige
virtutu quavulz tam theo^az vz qui cardinaliu. Sine fidei
no e cognico summi z veri boni, sine cognicoe at summi z ueri
boni no pt ee v^l boni exoptacio z dilcio/ Cognico em pambla
e z dirigit affcu ad exoptadu z ad desideradu z ita uero fides
spe z carita^te pcet^t tepu vela z auiga ipaz. Rursg sine cogni^oe
summi boi no pt ee vta intcco/ h^c em sony fit vta intcoe
qn fit ad glam z houe di sine vta no intcoe ng actg v^tis
iuste incedit/ qui e hitg fidei e q^o inte^te sui^m bon a intibz inib
agnosci^r/ hic e q fides dirigit intam intecony/ z p h^c vela e
omib boc opatiuibz z omib virtutg intcone, z io no tm dz dici
virtg ^9stituta, s^z z virtutu ^9stitutaz vela z auiga/ Et conced^e s^t
actorib z reb q s^t ad ista pte/ Ad i^d no q p^a o^r i ^9trim q fides
tenet mediu int sciam z opionem. dd q fides assig^r qi mediu int
sciam z opionem ab hug no tm costituit^r ex ill duobz sic mediu
costituit^r ab extremib/ s^z qr mediu locu tenet q^ay qd ^9dm ^9ditiv^s.
Est em magis ceta q^m opio z mig qui scia sic indebit^r insu
De h^c at inte^o no e notte q sit i eod^m gue p^oxmo cu extremib/ pot^s
z dici q h^c no ht uiti^te i moibz p eo q mediu recipit i gne v^tis
z extrema s^t i gue mcoz/ Ad i^d q o^r q scia disting^r i h^c a
virtute q ipa e i vero z virtg i bono/ d^o pt q phc lo^r ibi de v^te
^9suet^i q ^9sistit ee actib z passiob de q^a dt q virtg e i pas
sionib z opionib opatiua, z h^g virtg ordinat i hib q^s^t ad
finem de virtute at intell^i cognoci e sapia z intelligia q or
dinat i ipm finem no ht vritate/ z h^c mo fides e virtg no mo
pmisso/ s^z hic mog dd i mr ee calupniosg i h^c q no tm de v^te
^9suet^i vero z de omi ad virte sub roe virt^s ui^r posse h dn
assvi veri scie/ z p^o dd e q alio obm e v^m fidi alr obm scie
Scie inqm obm e qr e verii visu/ fidi at e obm qr est ver
verii inqm no visu s^z salutiferu/ qr em no e visu requir ad
ipm cog^nd alig hitg qui sit hitg scie/ qr salutiferu io hitg
ia ad saluu ordinat z ad uita btam z io ht vony virt^s co
pleta, z c pz q n^l impedit qui fides possit ee i vero z tn u^t h ee
virtg p eo q alio e i vero qui scia s^z dupl^ci ^9dcone passigta.
Est em i v^te no visa z v^te salutifam. qr em no visa e credit
novie qr at no sony no visa s^z z salutifa credit^r novie z intcoe
que duo alica s^t a specu^la^e scie v^ri z ita ab i qua q e fides e
uitab s^z pietat^e q qndm no e catho^l s^z ^9gno fuit phib/ Ad i^d q
q crede sine roe e vituptabile dd q i^d verii e v^a auct^ab no supplet
locu rois

.1.

.2.

Veru Visu.

Novisu et salutifeu.

.3.

Ubi non auctoritas solum supplet rationis non est vituperabile sed valde commendabile
sic autem est in fide quoniam et si non assit intellectui ipsius credentis ratio propter quam de-
beat intellectus assentire a deo summe intellectus auctoritas que cordi suo suadet
quam et summa veritate scimus mentiri non posse et ideo impium est ei non credere
propter hoc non tollit immo potius confirmat fidem esse virtutem. ¶ Ad 3m dicendum quod quanto
magis aliquid est voluntarium tanto magis consonat virtuti perfecte. ¶ Ad 4m quod voluntas
est ad duo prout ad quod consonum est rationi elevate et illustrate aliquo lumine
superne. ad quod consonum est rationi generaliter ad cognitionem sensibilium. ¶ Si primo
dicatur voluntarie non habet instantiam. si 2o dicatur voluntarie simpliciter habet quamvis forte
ratio ad sensibilia generaliter indicat esse vana que sunt facta et esse bona que sunt mala
et econverso. unde multa videntur esse inutilia que sunt valde utilia sicut patet
quod multa inutilia philosophis videntur que tamen videntur valde utilia Christianis
ut oratio continua et oratio meditatio et similia. et quamvis precellit iudicium
nostri iudicium prudentum tamen precellit iudicium nostri Christianorum iudicium virginis
philosophi et iudicium rationis sensus generaliter iudicium rationis ad inferiora de-
pressi et ideo hoc non impedit fidem esse virtutem quod credit aliqua que
videntur esse inutilia homini animali. sed cum utilia homini spirituali immo hoc
facit ad rationem virtutis ut credat sine ratione. ¶ Si cum crederet propter
rationem cogentem illa credulitas non esset nova sed necessaria et non esset
virtuosa nec meritoria sicut melius manifestabitur infra.

Secundo queritur utrum fides sit in parte cognitiva an in affectiva. et quod
sit in parte cognitiva videtur primo per Augustinum qui sic diffinit credere in
de predestinatione sanctorum. credere est cogitare cum assensione. ad cogitare
enim pertinet credere ad quam pertinet cogitare. sed cogitare est potentie cogniti-
ve ergo et credere. sed virtus illa potentie est fides cuius actus est credere videtur quod fides sit
in parte cognitiva. ¶ Item ad Ro. x. fides est ex auditu. et glossa. dat
intellectum de auditu quod mentem illustrat. si ergo fides est per auditum et fides
illuminat mentem et tam auditus quam illuminatio spectat ad partem anime
cognitivam videtur quod fides sit in parte anime cognitiva. ¶ Item reformanda imago
sit per tres virtutes theologicas sed utique non tantum consistit in potentia affecti-
va sed in potentia cognitiva ergo necesse est quod aliqua virtus theologica reformet potentiam
cognitivam. non est autem alia dare nisi fidem. si ergo virtus est illa potentia quam
reformat videtur quod fides sit in potentia cognitiva. ¶ Item eadem videntur continua
et dotes illi succedentes in gloria sed visio que succedit fidei est in potentia cognitiva
sic [illegible] est ergo [illegible]. ¶ Item 3a potentia alicuius est habitus cognitivus in [illegible] esse cuius actum ex-
plicat difficultas habitus cum illa potentia collocatur ad eius opus habilitat
si ergo per fidem captivatur intellectus in obsequium Christi ergo fides expedit acti-
onem ipsius potentie intellective est in ipsa tamquam in subiecto. ¶ Contra quia Tullius diffinit virtutem
quod virtus est habitus voluntatis ergo si fides est virtus est habitus voluntatis sed habitus
voluntatis est in voluntate tamquam in subiecto ergo et fides. ¶ Item Augustinus de moribus ecclesie
virtutem diffinit dicens quod virtus non est aliud quam amor ordinatus. ergo sicut

virtus est amor

consequenter loquendo. omnibus virtus est circa potentiam que est amativa; sed hec est potentia affectiva
non cognitiva; ergo omnis virtus est in potentia affectiva. Item magister Hugo in libro de
sacramentis dicit quod in affectu fidei substantia reperitur, sed illa potentia est virtus tamquam in subiecto
proprio in quo reperitur eius substantia; si ergo hec est potentia affectiva ergo etc. Item illa potentia
est virtus fidei que possit cogi, quia sicut dicit Augustinus cetera possit
homo nolens, credere non potest nisi volens; sed potentia cognitiva potest cogi; ergo
fides non potest esse in potentia cognitiva et est in potentia cognitiva vel affectiva; ergo etc.
Item illa potentia est virtus sicut in subiecto que est principium actus et operationibus illius virtutis debite;
sed intellectus assentit veritati non nisi ex eo quod voluntas vult; ergo si principium actus credendi
habet ortum a voluntate, necesse est fidem esse in ea tamquam in subiecto proprio. Si tu dicas
quod simul est in intellectu et affectu, contra: hec est contra, quia una virtus simpliciter non potest esse in
duabus potentiis, sed affectiva et cognitiva sunt diverse potentie, sicut ostensum
est 2° in 2° libro; ergo si fides est virtus unica non potest esse simul et semel in illis
potentiis duabus; et iterum per hoc non solvitur quia adhuc restat quod in
qua earum potentiarum sit primo et principalius. quia quodcunque horum dicatur
videntur obviare rationes que sunt ad opposita partes. Ad predictorum
intelligentiam est notandum quod circa hoc diversi diversa senserunt. Quidam enim
dicere voluerunt quod fides est in potentia cognitiva et in intellectu speculativo; sed quod
est speculativus et verum corporum est ista quia intellectus speculativus dicitur esse qui attendit
in verum sub ratione veri; fides autem facit intellectum credere articulos non quia
bonos sed quia veros. Ita enim quis credit dampnationem malorum sicut
glorificationem bonorum; et iterum caritas et fides distinguuntur in obiecto quoniam
ad rationem motivi; et quoniam caritas tendit in deum sub ratione boni, unde
assentit summe veritati non quia bonitas sed quia veritas; quoniam intellectus speculativus
respicit verum sub ratione veri. hinc est quod dixerunt fidem esse in intellectu
speculativo magis quam in speculativo ut obviat huius verba philosophorum quia ipsi
decretis fidei et intellexerunt. Aliis autem aliud videtur esse dictum, videlicet quod fides
est in intellectu practico, intellectus enim practicus dicitur esse intellectus extensus, sed quod
per hoc quod intellectus speculativus extensione fit practicus. Contingit autem intellectum
extendi tripliciter, vel per coniunctionem sui cum affectione ad quam inclinatur,
vel per coniunctionem sui cum affectione quam inclinat, vel per coniunctionem
sui cum operatione quam dirigit et regulat. Omnibus autem hiis modis contingit
fidem poni in intellectu extenso sive practico secundum varios ipsius fidei status.
Nam fides simpliciter dicta sive sit informis sive formata que facit
hominem credere deo in hiis que non videt est in ipso intellectu ingenio inclinatum
ab ipsa voluntate. Nemo enim credit nisi vellet. Fides autem formata que
quis credit in deum est in ipso intellectu ingenio inclinat affectum ad hoc
cum quod aliquis credat in deum per fidem formatam credendo in ipsum amando tendat,
secundum quod habetur in littera. Fides autem perfecta de qua dicit apostolus que est operans per dilectionem
que est in ipso intellectu ingenio inclinat affectum dirigit opus etc. patet quod secundum
istos fides est in intellectu practico sive extenso secundum diversos ipsius fidei status
sive intellectus practicus dicatur proprie sive communiter sive magis proprie secundum quod magis

R°

vtꝰ nō pt ee n
hitꝰ uoris

& magis hēt exptēdi. Ad at que moz istos hc ponē nō sonꝰ ē ubu
phi qui dt qꝫ ūtutes st̄ ī intelligēa pctita sꝫ & vō vīta que dt qꝫ ūtꝰ
ē hitꝰ uolūtatis cū ee ipām cōsistat laus & mitū & iō impglē ē
q ūtꝰ fidꝫ sit ī mtu ū ingiꝫ mtꝰ ingit assensū mtꝰ aut
assen ūitꝰ & ipi pimitꝰ dr̄ ee mtꝰ extensiꝰ ut mtꝰ pc
& iō diximꝰ isti fide ee ī pcticō mtꝰ. Restat adhuc ꝫ modꝰ
ddi vꝫ qꝫ nc fides ē cōis ī pō cognitiua nc oīō ī pō affectiua. Sꝫ
quodāmō ī hac quodāmō ī illa & hc ē qꝫ dt mr hugo de s. uict. ī li.
de sacris. Duo inqt st̄ ī quib fides cōsistit cognicō vꝫ &
affcō, ē affcū quidē sba fidei repit̄ ī cognicōe uō nūa
Ad at que moz ad hc pot ē qꝫ actꝰ uolū ē cēulꝫ ipi fidei
Nuqm ēm eēt ūtuosū credē n eēt uolūtariū ut & augꝰ d
q ūtꝰ nō ē ad qm amor ordinatꝰ. si gō fides ē ūtꝰ respicit
actū uolū ut eē cēulē gō & ee illa hēt cēulē cōsistē. Rursꝰ qꝫ
ipi fidꝫ cognicō cōnl ē & illūatō p quā mtꝰ disigit ī
sūmā ūitē & ei subicit iō ipā fides cēulē respicit actū vōis
& p dnc illi qui st̄ hꝰ pōnis fidē ee nō tm ī voē sꝫ & ī uō
cū utrꝫ actū respiciat cēulē qꝫ nc actꝰ vōis vel actꝰ uō
ē in alib cū vō mēl aucte iō & diximꝰ qꝫ ī voē in fidē repit
ī affcōe uō sba. Omib at hiꝫ modi ddi a magnis clicis
supponere initiū & quib coz hēt satis vōale fundatū & si qb
vcemtgat meniet quel coz hēe ad mtꝰ. Ut aut hac
planiꝰ fiat ascendꝫ ē altiꝰ ad mꝫ sbm mtꝰ ī gnali qꝫ
quidē iam possimꝰ satis plāe quāda psupposita. Utꝰ ēm ē
qꝫ quā cōsistit laus & mitū sic culpa sꝫ quā attendit mtꝰ
qꝫ quā cōsistit laus & mitū sic culpa sꝫ quā attendit
& demitū. Utꝰ & ē hitꝰ reddens pōm facile vel aliꝰ act
Si gō ūtꝰ pimꝰ ē laudib & mitis ūitꝰ ē ēaꝫ pōni ī pō au
que ē pimꝰ pōꝰ spōnib laudat & mitoie. Uā si ponē ī pō
infiori tūc ūtꝰ poē nal impareret ūitui ōtinere. Si gō li
pimꝰ ē miti & demiti uōtē ē omnē ūtutē ī li. ar. pōi. Rursꝰ
cū hitꝰ sit ī ea pō cꝫ actū explicat diffitē & ūtꝰ sit hitꝰ
uōtē ē ea repit ī ea pō sit ī sbō quā ad opꝰ hilitat. qm
ī quēda ūtutes explicat actꝰ vōl qdā actꝰ compī. q
actꝰ nasl. iō quasdā uōtē ē poi ī vōl quasdā ī compl
quasdā ī nasl. hiis psupposit facile ē uidē qꝫ ē sbm fi
Si ēm fides ūtꝰ ē ee quā cōsistit laus & mitū uōtē ē qꝫ ip
ī li. ar. ponat. Rursꝰ si fides hitꝰ ē p quē mtꝰ captiuat ī
obsequiū xpi & inmitit pme uōtē ppr se & hc mō dr̄ mtꝰ qdā
specuꝰ uōtē ē qꝫ hitꝰ fidꝫ quodām sit ī mtu sꝫ qꝫ hēt vōm
speculatiū & qm mtꝰ nō hilitat ad assendꝫ ipi uitꝰ pē sꝫ
uidē sꝫ sꝫ uōl imperiū iō fides nō respicit mtu cqm pim
specuꝰ sꝫ ucēm ē qꝫ ipa sit ī ipō mtu sꝫ qꝫ quodāmō ē exti

et ab affectu inclinatus. Rursum quia ipsum velle credere est consule ipsi
fidei. hinc est quod habitus iste non tantum respicit intellectum ut speculativum sed etiam intellectum
ut extensum et inclinatum ab affectu sed et ipsum affectum. Ex hiis patet quod non est re-
pugnantia inter predictas positiones si quis recte intelligat unamquamque ex dictis
quod colligitur una veritas integra. quia fides ut est habitus et principium meriti
respicit liberum arbitrium ut subiectum. In quantum vero habitus est quodammodo respicit intellectum
speculativum et eius actum qui est credere vero quia verum. quodammodo intellectum extensum
et eius actum qui est credere non vere sine credo tendere in deum. quodammodo
ipsum affectum et eius actum qui est velle assentire ei ad quod ex se
non potest attingere. Sed tu obicies quod ista non possunt sic stare quia cum
fides sit habitus simplex et unus habitus simplex sit simul potentiarum in subiecto
non quod possit omnes istas potentias tamquam unum subiectum respicere. Ad hoc dicendum
quod nichil impedit dicere unam et eandem virtutem esse sic in libero arbitrio et voce et [illegible]
gratia sicut in 2o libro. Consequenter liberum arbitrium non dicit potentiam distinctam a voce et [illegible]
sed vere et etiam unius. sed quod multi dicunt augustinus liberum arbitrium complectitur istas
tres potentias scilicet rationale concupiscibile et volitivum et ideo non est inconveniens quod unaquaque
virtus quae reperitur in unaquaque illarum potentiarum sed quod habitus in libero arbitrio respondeat
earum quantum et meriti principium simul non est inconveniens ponere unum habitum esse in
voce et [illegible] ita quod una illarum potentiarum respiciat quantum ad actum
malum alteram quantum ad actum [illegible] sic patet quod habitus sic quo ad
quod respicit nominatum scilicet quo ad veritatem speciei et quo ad quod
intelligitur scilicet quo ad facilitatem [illegible] et tamen dicitur unus habitus simplex
quamvis enim potentiae distincte sint in [illegible] tamen habent in uno subiecto [illegible]
quod potest esse in eis unitas perfecta sicut una sanitas potest esse in multis
membris corporis integri et una honestas in multis [illegible]. Ex hiis
potest elici et haberi generaliter quid sit subiectum tale meriti. quid sit et subiectum tale
meriti sine peccato potest et haberi determinatio proposite questionis utrum quod sit
subiectum fidei. Nam licet in quantum virtus meriti dicatur sit esse in libero arbitrio in quantum
tamen habitus reddens potentiam facilem potentia est quodammodo in potentia cognitiva
sicut audistis vos ad primam partem. quantum ad fidem pertinet cognitione
ad fidem patet illuminaret et voluntatem reformaret et intellectum captivaret
ipsi et fidei subiceret unde quoniam respiciunt cognitionem et ideo vos ad
partem istam inducte sunt concordie. Nec eis obviat vos ad oppositum
quia licet fides respiciat actum potentie cognitive non tamen ipsum respiciat
omnino pure sed in quantum habet affectum concomitantem et quodammodo possi-
dentem et ideo concedere est ponere quod fides quodammodo sit in affectione sicut dicit
magister hugo de sancto victore hoc est quod est habitus non [illegible] et amor ordinatus
et sic nec est actus eius quod ad ipsum nemo potest cogi invitus et ideo concedi-
mus vos quod sunt ad partem sequentem contra vos tamen inconveniens obviet
sed utrique non concludat satis clare potest videri si quis potest capere quod
ad esse fidei meriti concurrit actus virtus sit et [illegible] quod [illegible] innuit apostolus

i ipa notificatio fidei aut dicit fidem esse substantiam rerum sperandarum argumentum non apparentium tangens quod est circa cognicionis et quod est affectionis Nunquam enim fides esset virtus quantumcumque intellectum illuminaret nisi et voluntatem quodammodo rectificaret sicut patet in dono prophetie quod illuminat intellectum ad eadem ad que illuminat fides et tamen non potest esse virtus quia in eius illuminatione non cooperatur voluntas sed quod cooperatur in fidei assensum et actum. Ex hiis patet presentis ca... quod obiecta sunt et consimilia que contra hoc obici possunt.

Tercio queritur utrum fides sit virtus una et quod sic videtur / ephe. iiii. Unus deus una fides et unum baptisma, sed baptisma unitate speciei unus deus una fides et unum baptisma ... multo fortius et ipsa fides. Item hoc quod quidem est sacramentum fidei ergo videtur quod multo fortius et ipsa fides. Item ad corinthios xiii. Nunc manent fides spes et caritas tria hec sed spes et caritas habent unitatem speciei ergo et fides. Item fides nulli assentit nisi vero primo summe vero ... ergo verum credendum est unum ... summa veritas tamen una est ergo verum credendum est una ... sed habitus diversificantur secundum formam et speciem a parte racionis motiue et intellectus ... fidei qua creditur esse una ... si ergo verum creditur est una ... uidetur esse fidelis qui credit in omnibus articulis. Item qui credit in deo non iudicatur esse fidelis ergo non est alia fides virtus sed fides virtus facit unumquemque esse fidelem ergo non est alia fides virtus ... nisi per ipsam omnia credibilia credantur et in unum colligantur sed non ... collegerunt in unum preceptum fides esset virtus una ergo videtur quod si ... Item non est alia obiecta secundum speciem quam ... quod fides una sit respectu omnium credibilium. Item non est alia obiecta secundum speciem ... obedire deo in mandatis prime tabule et in mandatis secunde sed mandata non secunde ordinentur ad prime tabule ordinentur ad diuina mandata non secunde ordinentur ad ... fides quam assentitur prime veritati in articulis ... ergo pari racione non erit alia fides ... respectu diuinitatis et in articulis respectu humanitatis ... ergo videtur est fidei virtutem esse unam sed quod fides plurificetur et diuersificetur ergo videtur est fidei virtutem esse unam.

sed quod fides plurificetur et diuersificetur probatur per actus et actus per obiecta, sed obiecta fidei secundum speciem ... Contra. Habitus diuersificantur per actus et actus per obiecta, sed obiecta fidei ... non sunt unum increatum utpote quod deus sit trinus et unus sed et unum creatum utpote quod christus sit natus et passus. Si ergo creatum et increatum non habent ... quedam diuinitatem et formaliter videtur esse ponere quod fides qua creditur diuinitatem et fides qua creditur humanitatem sit alia et alia secundum speciem. Item sicut uoluntas se habet ad uolita et sciencia ad scibilia sic se habet fides ad credibilia sed uoluntates diuersificantur et uariantur secundum diuersitatem uolitorum et sciencie secundum diuersitatem scibilium ergo pari racione consimiliter quod fides diuersificatur secundum diuersitatem credibilium et videtur idem quod prius. Item donum sapiencie ... et sciencie sunt diuersa dona et hoc non alia de causa nisi quia unum est de eternis et aliud est de temporalibus si ergo fides est de istis et de illis uidetur quod et ipsa ... habeat diuersitatem. Item timor et spes sunt affectiones ... diuersitatem et hoc quia timor est de futuris malis spes autem de futuris bonis, sed fides non tamen est de futuris bonis utpote de gloria eterna sed et de futuris malis utpote de supplicio eterno ergo videtur quod fides de hiis et de illis habeat ... diuersitatem. Item virtus habet plenam rationem virtutis ... intra

velut finis, sed fides est que dirigit intellectum ergo videtur quod fides omnes
virtutes teneat quantum ad earum fines. ergo si unitas que omnibus virtutibus
convenit non est unitas specialis sed unitas generalis ad omnes, videtur ex hoc posse
colligi fidem non esse virtutem unam secundum speciem. Respondeo dicendum quod fides sive
tendat sive in diversis una est secundum speciem pro eo quod non dicitur in specie quamvis
diversis diversificetur secundum numerum. Et huius ratio est quia unitas virtutis attenditur
secundum unitatem actus principalis. Unitas autem actus principalis attenditur secundum unitatem obiecti
principalis, et quia obiectum proprium fidei unum est hinc est quod videtur esse virtutem fidei
esse unam. Hoc autem planius per exemplum in consimili. Sicut enim videmus in habitu visivo
quod virtus visiva habet obiectum per accidens sicut dicitur videre equum vel
hominem; habet et obiectum per se sicut dicitur videre album et nigrum; habet et
obiectum non solum per se sed et primo sicut dicitur videre lucidum, et quamvis
obiectum per accidens sive obiectum materiale ipsius visus diversificetur in specie sicut
equus differt specie ab homine, et et obiectum per se specie differt sicut album specie
differt a nigro. Non tamen habitus videndi secundum speciem diversificatur. quia vero obiectum
primum scilicet ipsa ratio luminositatis una est in omni visibili. Sic et in proposito intelligendum est
quod licet fides habeat multa obiecta per accidens sicut omnia que consequuntur
ad articulos multa et obiecta per se sicut et ipsos articulos plures et distinctos
tos quia tamen una est ratio credendi in omnibus scilicet ipsa summa veritas cui ipsa
fides innititur propter se et super omnia ideo ipsa fides est specie una quantacumque
cumque recipiatur in credibilibus diversa. Et est simile sicut credimus alicui homini
veraci quia verax est eadem credulitate qua credimus ipsum esse veracem credimus
omnia esse vera que dicit quantumcumque de diversis materiis loquatur. Per hunc
modum in proposito intelligendum est et ideo concedende sunt rationes ostendentes fidem
esse unam secundum speciem. Ad primum dicendum quod primo obicitur in contrarium quod actus diversificantur
per obiecta, verum est quia habitus non intenditur de quocumque obiecto sed de obiecto
quod est obiectum per se et primo quod quidem non tamen habet rationem materie sed et rationem actus
et motivi. Hoc autem modo non est obiectum fidei nisi ipsa summa veritas sicut superius
melius probatum est cum de obiecto fidei inquireretur. Ad secundum dicendum quod obicitur quod sicut se habet
fides ad credibilia sic voluntas ad volita et scientia ad scibilia. dicendum
quod non est simile quia scientia in diversis scibilibus diversas intuetur rationes et diversa
media per que ea cognoscit. Similiter voluntas in diversis volitis diversa intuetur
appetibilia propter que ea appetit. ideo tam voluntas quam scientia diversificantur
penes ea que appetit et cognoscit. fides autem unicam intuetur rationem
secundum quam omnia credibilia credit et ideo propter diversitatem credibilium non habet
diversificari. Ad tertium dicendum quod obicitur quod donum scientie et sapientie diversificantur. dicendum quod non est
simile quia sapientia negotiatur circa eterna secundum rationes eternas, et scientia circa temporalia
secundum rationes temporales, et ideo diversificantur quia negotiantur secundum rationes alias et alias.
fides autem non sic. Immo tam circa temporalia quam circa eterna innititur secundum rationem
[illegible] et ideo non sic habet diversificari. Ad quartum dicendum quod obicitur quod timor et spes diversificantur
quia sunt de bonis et malis. dicendum quod non est simile quia timor respicit malum quod

malum

Responsio

I

et spes bonorum et quibus bonorum et ita secundum vocem diversas species fides autem bona et mala non
considerat nec in quantum cadit sub certamine virtutis et ita sub voce una Ita
enim credit malos puniri sicut bonos premiandos Ita enim est verum unum sicut
et reliquum et ita certat veritas unum sicut alterum. Ad illud quod obicitur quod fides
dirigit omnes virtutes dicendum quod ex hoc non sequitur quod fides sit virtus generalis
pro eo quod contingit virtutes reciprocas circumincedere et obiectum unius virtutis
potest esse materiale alterius virtutis et tamen ab invicem distincte sunt quia dis
tinguuntur penes obiecta propria que non tamen habent rationem materialis vero et rationem moti
vi obiectum enim materiale fit generaliter in speciem certamen et propterea non sequitur quod fides
sit cum aliis virtutibus quia fides respicit eorum obiecta et fines re
spicit enim ea solummodo per modum materie et qua ratione obiectum tamen proprium et
proprium habet distinctum ab aliis virtutibus secundum quod obiectum unitatem est ponere
fidem esse unam secundum speciem sicut in predictis ostensum est.

Quarto queritur utrum fides sit certior quam scientia et quod sic videtur. Augustinus
certius homini sua fide quam ... Ergo videtur quod fides maior est vel saltem equalis
certitudinis habeat quam scientia. Item philosophus vero est certior omni arte sed fides
est ... scientia autem et ars sunt eiusdem generis ergo maior est certitudo in
potentia in genere virtutis scientia autem et ars ... ergo maior est certitudo in
fide quam sit in habitu scientie. Item certius cognoscitur quod cognoscitur in lumine
fide quam sit in habitu scientie. Item certius cognoscitur quod cognoscitur in lumine
virtutis prime quam quod cognoscitur in lumine virtutis secunde vel create sed quod cognoscitur fide
cognoscitur in lumine virtutis prime quod autem cognoscit scientia cognoscitur in lumine virtutis
create ergo maior est certitudo fidei quam scientie. Item certius est id in quo non cadit
error quam esse quod contingit errare sed fidei non permiscetur error. Cognitioni
autem philosophorum multi errores permiscentur ergo maior est certitudo fidei quam sit
certitudo alicuius scientie philosophice. Item certior est scientia que certius habet fundamentum
Sed quanto aliqua scientia nobilior et perfectior est tanto certior est sed scientia
theologie est omnino scientia altissima et nobilissima ergo certissima. Si ergo fides est
fundamentum totius scientie theologice necesse est ipsam esse certissimam est certitudinem maiorem
certitudinem quam in aliqua scientia. Sed contra Hugo de sancto Victore fides est certitudo quedam
non de rebus absentibus supra opinionem et infra scientiam constituta ergo
minor est certitudo in ipsa fide quam in habitu scientie. Item certius cognoscitur
de quo non potest dubitari quam id de quo potest dubitari sed quod quis cognoscit
scientifice cognoscere sic novit quod de eo dubitare non potest cum autem novit
ad cognitionem fidei potest de eo dubitare sicut patet ergo maior est certitudo
scientie quam fidei. Item certius cognoscitur quod cognoscitur aperta visione quam quod cognoscitur
sola credulitate sed per scientiam cognoscitur ad apertam fidem visione per fidem sola
credulitate ergo certior est scientia quam fides. Item quanto ad cognitionem clarius
tanto cognoscitur certius sed fides cognoscitur per speculum in enigmate scientia autem
revelata facie ergo maior est certitudo quam habet scientia quam ea qua habet
fides. Item certius cognoscitur quod potest probari quam quod non potest probari sed quod quis cognoscit
habitu scientie potest probari aliis quantumcumque adversantibus et convincere necessario ita quod
non potest contradicere non sic autem est de fide ergo fides non tantam habet certitudinem quantam habet

habitus scientie

Certitudo

Secundo dicendum quod cum comparamus certitudinem fidei ad certitudinem scientie potest intelligi dupliciter.
Nam uno modo scientia potest dici aperta et clara visio dei in patria et hoc modo non est quo-
niam dubium quin scientia istorum precellat in certitudine ipsam fidem sicut gloria precellit gra-
tiam et status patrie statum vie. Alio modo dicitur scientia cognitio qua quis habet in via
et ista potest esse dupliciter: aut de veritate illorum verum quorum fides est, aut de veritate aliorum
cognoscibilium. Si de veritate illorum verum quorum est fides, sic simpliciter loquendo
certior est fides quam scientia. Unde si aliquis philosophus cognoscat aliquos articulos
vero modo, utpote deum esse creatorem et deum esse remuneratorem, numquam ita
certitudinaliter cognoscit per suam scientiam sicut unus fidelis per suam fidem. Si autem
loquimur de scientia secundum quod est cognitio aliorum cognoscibilium, sic quodammodo
certior est fides quam scientia et quodammodo econverso. Est enim certitudo speculationis

Adhesionis

et est certitudo adhesionis, et prima quidem respicit intellectum, secunda vero respicit
ipsum affectum. Si loquimur de certitudine adhesionis, sic maior est certitudo in
ipsa fide quam sit in habitu scientie, pro eo quod una fides magis facit adherere
ipsum credentem rei credite quam aliqua scientia alicui rei scite. Videmus
enim nonnullos fideles nec per argumenta nec per tormenta nec per blandimenta
inclinari posse ut ea que credunt saltem ore tenus negent. Quod nec
scientes sane mentis facerent pro aliquo quod cognoscunt in negocio; doctrina fidei
dicit non esse mentiendum. Stultus enim esset geometer qui pro quantumcumque
certa conclusione geometrie auderet subire mortem. Unde nemo fidelis et
si sciret totam scientiam philosophicam mallet totam illam scientiam perdere quam
unum solum articulum ignorare cui adheret in re credita. De certitudine
ergo adhesionis verum est fidem esse certiorem scientia philosophica et hec certitudo respicit
[illegible] et doctrinam secundum partem et de hac certitudine concludunt rationes ad partem

Speculacionis

primam inducte. Si autem loquimur de certitudine speculationis que quidem respicit
ipsum intellectum et nudam intelligentiam, sic concedi potest quod maior est certitudo in aliqua
scientia quam in fide, pro eo quod nos possumus per scientiam tanta certitudine nosse
quod non potest de eo dubitari ut aliquando dissentiatur in corde suo vel ore
contradicere, sicut patet in cognitione dignitatum et principiorum per se notorum, et hoc modo procedunt
rationes ad partem secundam, sicut patet. Et per hoc patet responsio ad
quesita proposita, patet et responsio ad alia: procedunt enim secundum diversas vias.
Nam rationes ad primam partem inducte concludunt de certitudine adhesionis,
rationes vero ad oppositum de certitudine speculationis. Unde rationes ad partem primam
inducte videntur concludere de certitudine speculationis quod certitudo sit fidei
certior scientia quod fine et tempore est dissolubilis. Ad dubium vero

1

quo dicitur quod non est homini certus sua fide dicendum quod non facit ad propositum quia non
loquimur de certitudine qua quis habet per fidem sed qua quis habet de fide quam habet
in mente, et ita est certitudo scientie. Scit enim homo fidelis se habere fidem. Ad dubium

2

philosophi quod virtus est certior omni arte dicendum quod ipse loquitur de virtute et arte secundum
quod comparantur ad idem, multo enim melius sciret aliquis movere membrum per habitum
virtutis quam per habitum pure cognitionis. Modo autem est equalis intellectus quod utrumque

sit certior et propter obiectum quam aliqua scientia esse possunt. Ad iiii dicitur quod certior non quod lumine naturali certitate quam quod naturali lumine naturali certate. Dicitur quod verum est quod lumine naturali in mente irradiat plene sicut etiam in patria, quod autem semiplene irradiat non est certius quod habeat naturaliter sicut patet quod certius homo potest videre ad lumine candele quam ad lumine solis ubi sol non plene irradiat sic et in proposito in mente est licet enim fiat irradiatio mentis fide ab ipsa mente est tamen non tunc irradiatio plena quam manet speculum et enigma. Ad v dicitur quod certior est cognitio cui non permiscetur error. Ita tamen scientie magis scientia. Dicitur quod verum est sed sic fidei non permiscetur error. Ita et continet in ipsa fide aperte licet et scientie ex defectu aperte cognoscitur sic et continet in ipsa fide aperte [illegible] ex defectu intellectus a cognitione credendorum sicut patet in infideli qui propter distorsionem mentis a cognitione credendorum sicut patet in fidei laboraverunt in heresim dum credenda non permiscet se credentibus fide. Et tamen verum est quod non potest concludi quod fides sit certior quam scientia. Ad vi dicitur verum est quod verum ex hoc non potest concludi quod fides sit certior quam scientia [illegible] physica doctrina fidei magis narratur et tradita quam alia scientia physica quia propter sit ipse Christus qui docuit in mente fidei et sacre scripture in [illegible] qui docuit in aliquo [illegible] reprehendi quod de [illegible] philosopho arbitror non posse dici in traditione alicuius doctrine, ymmo invenimus multa falsa permisisse. Ad vii dicitur quod quanto scientia nobis est tanto certior. Dicitur quod de nobis est [illegible] sic de physica maior est certitudo mathematice scientie quam de nobis est divina quam mathematica. Hoc autem est propter defectum aperte intelligentis quia sic de physica sic se habet oculus nocticoracis ad lucem solis [illegible] ad manifestissima nature [illegible] est certitudo magis est non cognoscat aliquid dubie et tamen cognitio magis est ita magis non cognoscat [illegible] de corporibus et perfecta quam est de nobis [illegible] de co[illegible] scientie quam certitudinem et [illegible] notitia horum. Et ideo non ad opposita per scientie quam [illegible] speculationibus sic satis clare [illegible] est. Concludit enim de certitudine speculationis sic satis clare est et prosecutati apparet. Fidei ab ipso apostolo assignata.

Quo circa Cor. Quinto quam de descriptione. Circa ipsam instructas est magis ad descriptionem. Diffinit autem apostolus fidem sic. Hebr. xi. Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Circa autem istam descriptionem inveniuntur assignata quadruplex defectum qui videtur esse in ea videlicet propter defectum universalitatis, propter defectum evidentie, propter defectum sufficientie, propter defectum quidditatis. Ex quo dicitur fide esse substantiam ex[illegible] autem sit in ea defectus universalis potest patere ex hoc quod dicit fidem esse substantiam. Aut enim ibi actus substantia proprie dicitur. Si actus in speciem substantia dicitur quod actibus et fides sit actus fit est fidem esse substantiam. Si autem substantia actus quod est per se et cum [illegible] non dicit ab eo quod est essentia fides autem dicit a rebus sperandis, impossibile est fidem esse substantiam rerum sperandarum. Item est satis facit quod dicit fidem non tantum esse substantiam sed et argumentum quia neutrum est argumentum ergo si ergo fides est [illegible] non potest esse argumentum. Si tu dicas quod argumentum sumitur in [illegible] verum quod non [illegible] proprie dicatur fides argumentum non apparentium. Si enim argumentum proprie tantum est

quare ipsam movet et quietat ea de eo ad quod est facienda id est esse clarum et
aptum videtur quod sit in multiplicando duplex quod tradit omnibus cum dicit fidem esse argumentum
non apparentium quae enim habent argumentum hoc ipso quod habent argumentum quietantur circa
id quod arguitur repugnat tamen rei non apparenti quam ipsi habent fidei ergo est
implicatio oppositorum in praedicta descriptione. Videtur quod praedicta diffinitio
redargui possit de defectu multitudinis. Item videtur quod possit reprehendi ob
defectum quantitatis. Nam haec descriptio potest convenire ipsi spei. Spes enim est
substantia rerum sperandarum et est argumentum non apparentium quia per spem edificamur
nos exspectantes res quas non videmus. Item videtur quod si tota ista descriptio
conveniat spei quod non convertatur cum ipsa fide. Item credere poenam aeternam esse
futuram hoc pertinet ad ipsam fidem ergo credulitas poenae aeternae
fides est sed credulitas poenae aeternae non est substantia rerum sperandarum sed potius ti-
mendarum ergo videtur quod ista descriptio generaliter non conveniat ipsi fidei ergo
nec omni nec soli. Videtur ergo posse reprehendi propter defectum convertibilitatis.
Item videtur posse reprehendi ob defectum evidentiae quia prius non debet diffiniri per
posterius ignotum per ignotius. Sed fides prior est quam spes, fides etiam quae in
corde nostro est quae nota quia non apparent ergo male diffinitur fides per
res sperandas et per res non apparentes. Item ad evidentiam diffinitionis
spectat quod priora praemittantur posterioribus. Si ergo cognitio praecedit af-
fectionem et fides magis sit argumentum respectu cognitionis magis quam substantia rerum
sperandarum respectu affectionis videtur quod praedicta diffinitio assignata sit sic per
posterius et confuse et ita redargui posse videtur propter defectum evidentiae. Item
reprehensibilis videtur propter defectum sufficientiae quia fides non tantum est de futuris verum
et de praeteritis et praesentibus sicut dicit Augustinus. Si ergo sperandarum non solum sit futurorum
videtur quod insufficienter diffiniatur cum diffinitur solum per res sperandas. Item
fides est notitia fundamentum spei primo et caritatis et totius edificii spiritualis ergo
ita est substantia vel fundamentum caritatis et rerum diligendarum sicut spei et sperandarum.
Videtur ergo insufficienter dixisse cum dixit eam esse fundamentum rerum sperandarum.
Cum enim nobilior sit caritas quam spes magis debet diffiniri fides
per res diligendas quam per res sperandas. Et ita propter defectus multiplices
praedicta descriptio videtur esse penitus abicienda et repudianda. Ad praedictorum
intelligentiam est notandum quod talis diffinitio sive notificatio est vere assignata quae nec
continet superfluum vel diminutum. Et haec est quam per ipsam notificatam ipsius
diffiniti cognitio plene inducatur et apte manifestatur et ab omnibus aliis
separatur. Hoc autem est reperire in proposito si quis attendat. Nam ipsa fides sic
consistit ad respicit ex parte intellectus et ex parte affectus. Habet enim
affectum stabilire et intellectum illuminare. Et in quantum affectum stabilitat
dicitur substantia sive fundamentum, in quantum autem intellectum illuminat dicitur argumentum. Ut ergo plene
fidei cognitio explicaretur oportuit eam diffiniri sive notificari ut diceretur esse
substantia scilicet et argumentum. Sed cum diffinitio totam cognitionem diffiniti in se claudere debeat et
nec apte notificet et quinque intellectus duplex notitia habet scilicet per finem
ultimum et per suum obiectum. Finis autem ipsius fidei consistit in aeterna beatitudine
qua speramus.

Contra — 1 — 2 — 3 — 4 — 5 — 6 — Responsio

Affectus :· Intellectus :· Finis :· Obiectum :·

Fides diffinitur per 3 —
Actum quia est { Affectus stabilitivus, ratione dicitur substantia seu fundamentum / Intellectus illuminativus, ratione dicitur argumentum }
Finem qui est beatitudo (vel deus seu vita aeterna), ratione dicitur sperandarum rerum
Obiectum quod est ~~vitas~~ veritas prima, ratione dicitur non apparentium scilicet in lumine naturali.

titati rerum sperandis. Verum autem consistit ... non visa et titati rerum non
apparentibus. ideo optime fuit fidem diffinire per res sperandas et non apparentes
ut sic notificatio fidei non solum eius diffinitionis explicaret plene per
intrinseca et essentialia sed etiam manifestaret a parte principii et obiecti et diffinitio
diffinitum ab omnibus aliis separaret. Et quoniam fides formata distinguitur
a fide informi, distinguitur et ab habitu ceterarum aliarum virtutum
A fide in quantum informi distinguitur in quantum substantia ... fabricam ...
ab aliis autem virtutibus in quantum intellectui non visis facit adherere ... adhuc
duo dicit sperandarum, ut distinguatur a fide informi, et argumentum
non apparentium ut distinguatur ab habitibus aliarum virtutum. Et patet quod
predicta diffinitio nec continet superfluum nec diminutum nec est circa clausula
... dicto. unde et nulla ... confitendum est ipsam esse convenientem et
arte assignatam quod in scientiis ... evidentiam et sufficienter
a doctoribus perfecte et complete ... peritissimum philosophorum posset eam artificialiter
et complecius assignare. Ad .i. ergo quod primo obicitur quod fides dicitur esse substantia
dicendum quod substantia dicitur duplex scilicet proprie et transsumptive. Proprie quidem dicitur in iiii modis
scilicet materia, forma, substantia composita, substantia que est communis omnibus ...
transsumptive dicitur substantia quod habet aliquam proprietatem substantie ... aliquo istorum
modorum. Cum autem dicitur fides est substantia hoc non dicitur sic ... nostra substantia sunt in se
... sed quod sunt in se ... transsumptive dicitur ... substantia que est fundamentum ...
... ad similitudinem ... pluribus fulcimentum formis et acci-
dentibus ... Et quia ... patet per notificationem ... qui locus ... quod dicitur apostolus
fides est substantia dicitur hypostasis. ait enim sic: fides est eorum que sperantur hypostasis
et ... rerum quae non videntur. Ad .2. dicendum quod ... et dicendum est
argumentum ... quod argumentum dicitur duplex scilicet proprie et transsumptive. Proprie quidem
argumentum accipitur quadrupliciter ... Uno modo dicitur argumentum ...
... in ... sillogismi ... Alio modo
argumentum ... collectio. Tertio modo dicitur argumentum ... in quo consistit
... argumenti. Quarto modo dicitur argumentum ipsa maior ... quod consistit ...
totius conclusionis. In omnibus autem hiis acceptionibus argumentum dicitur quod movet ...
et illuminat ad admittendum et ei firmiter adherendum. et sic habet ...
... transsumptive dicitur argumentum ... quod sit quod movet ... et illuminat ad ...
ad ... et hoc modo dicitur fides esse argumentum rerum non apparentium quod ...
facit intellectum ... assentire sicut argumentum verum facit assentire ...
Et per hoc patet ... ad .2. quod arguebat predictam diffinitionem ...
... Ad .3. dicendum quod ... in ... assignata diffinitione est ...
... quod predicta notificatio non ... speciei ... species aliquos
possit dici substantia rerum sperandarum non tamen ... sit fides
... aliquos possit ei attribui, tamen ... per
diffinitionis quod est argumentum non apparentium soli fidei quae intellectum facit assentire
... competat quidam ...
... supplicium
non est substantia rerum sperandarum sed magis timendarum. Dicendum quod fides dicitur esse

sed vtrum sperandarum non tamen sed ... secundum quam finis sic predictum est. quamvis autem
credulitas supplicatorum sit verum timendarum per modum obiecti et tamen verum spe
randarum per modum finis ideo enim quis credit etiam supplicia ut as-
sequatur bona speranda. Ad 8m quod dicitur quod est de fectus eius quia fides
diffinitur per posteriora et ignota. Dicendum quod fides est diffinitur enim per finem et
obiectum sicut prius visum est. Sed autem finis ipsius fidei que consistit in rebus
sperandis sic posteriora ipsa fide quantum ad assecucionem et tamen prior quantum
ad intencionem. Sed et obiectum ipsius fidei quod consistit in non apparentibus non apparente
sit homini infideli incognitum vel cognitum est homini fidem habenti. quamvis
et sit incognitum quale sit notum tamen est ipsum non apparere et patet
est quod predicta notitia non est per posteriora et incognitum ymmo per priora et nota.
Ad 7m quod dicitur quod in ea est peccatum quia prius debet dici actus quod fundatum
ob hoc quod intellectus potest assentire. Dicendum quod et si actus intellectus potest actum assen-
sus tamen impetratur quod intellectus alii sequuntur assentiunt potentie que inclinat
ad assenciendum aliorum vel sicut nuper non habet et hic modo dictum est superius se-
cundum actum fidei qui ideo habet racionem virtutis quia assensus eius est a pio motu
et ideo apostolus voluntati ordinat quod est fidei quod respicit affirmativa premissa
et quod respicit cognitiva. Ad 6m quod dicitur de defectu sufficiencie quia debet
diffiniri per diligenda sicut per speranda ita per preterita sicut per futura. Dicendum quod
verum est quia quamvis fides sit de preteritis et futuris simul et de sperandis et
amandis de solis sperandis est tamen de fine ad quem tendit et per hoc
quod diffinitur sic fides per comparacionem ad finem et complementum totius edificii
spiritualis. Dicitur per quem intelligitur eius edificium totum fabricatum et per hoc patet
ad duo alia. primum quod magis dicitur esse fundatum verum sperandarum
quam credendarum vel timendarum per hoc enim quod dicitur sperandarum magis
dicitur intelligitur finis ulterius qui est ipsa beatitudo expectata quam per hoc quod dicitur
credendarum vel amandarum vel timendarum. Ad aliud quia actus iste non tamen est in fine
sed et in ea que sunt ad finem et quare quia ...

Circa primum quere de eo quere de fide informi. Consequenter 2o quere de eius origine. 3o quere
de eius subiecto. 4o de eius duracione. 5o et ultimo de eius informitate.

Circa primum sic procedit et quere de fide informi quantum ad eius sum-
mam utrum scilicet sit in genere virtutis. Dicendum quod non. Et quod sit in genere virtutis videtur primo per
quod dicit Augustinus in libro qui intitulatur ab aliquibus de vera innocencia cum certe
virtutes possint bonis et malis esse communes sola dilectio est propria et specialis
virtus piorum atque sanctorum. ergo fides virtus est quibus bonis et malis sed
in malis non reperitur nisi fides informis ergo fides informis est virtus
... et quod vult philosophus esse difficilia et ardua circa que est ipsi racionali ac laborare
... ergo cum articuli fidei difficiles sunt ad credendum ad hoc quod facile
credantur virtus est circa hoc vel virtus ... sed fides informis facit aliquos facile credere
sicut patet in multis peccatoribus. ergo fides informis vel est circa hoc vel virtus sed non est circa hoc ... sola

go m^r q sit virtus Item maioris difficultatis e credere articulos fidei q cotinet
ab actu libidinis qui non pt voluntas elevata hoc actus[?] credere non pt n
sup se elevetur sz cotinere tantu e concupita e actus virtutis ergo et credere
sz id e credere fidei informis ergo etc Item q directe opponitur vicio et peccato
virtus e sz huius fidei informis directe opponitur ipsi heresi et infidelitati q sunt
vicia et peccata pt cu eis stare ergo necesse e fidem informem esse virtutem
Item humilitas q qs humiliat se ut affirmat sine sub mandatis divine ma
habet verum virtutis ergo pari ratione et ea humilitas qua quis se humiliat sub
regula divine veritatis pt tantu habet verum virtutis sz fides informis e hmoi
p quam captivatur intellectus i obsequium xpi ad assentiendum i omnibus articulis
go fides informis e i genere virtutis Contra Jaco ii. fides sine operibus
mortua e sz ut q e mortuum habet i se verum virtutis si ergo fides sine q
et caritate caret operibus fructuosis et mortua e ideo ergo non habet verum virtutis
Item sic dicit augustinus et habetur e in 2o li di xxxvii virtus e bona qualitas mentis
qua recte vivitur qua nemo male utitur sz fide informi male vivunt
et multi non recte utuntur go fides informis sub genere virtutis non cotinetur
Item omnis virtus aut e cardinalis aut theologica Si ergo fides informis e virtus
aut e cardinalis aut theologica sz non e theologica cum non tendat i deum Non e
cardinalis cum non sit circa bonum creatum ergo non e i genere virtutis Item quilibet
unus hereticus credit xii articulos et alios discredit quamvis illi articuli
sint sup verum tamen fides qua credit illos non dicit virtus esse go si catholicus
fide qua creditur xii articulis pure et omnibus credit vel q fides informis
i malis xpianis non tenerat verum virtutis Item cum discipulus credit
et assentit magistro i hiis q bene non videntur et sunt sup suum intellectum quibus
assentiat i hiis q sunt sup se non tamen e ea credulitas dicenda virtus go pari
ratione ut q homo non indigeat aliqua virtute ad hoc q ipsi p^e in^a as
senciat sz fides informis non ad sa^t id q sa^t assentire p^e m^a
pp^r se et sup omnia go videtur q fides informis non sit virtus Rn^o dicendum
q virtus dupliciter consuevit accipi cum dicitur aliquem habitum esse virtute
pp^e vz et q^r ppe nam dicitur virtus vera vel producens i finem et hoc modo
virtus e pricipium operis meritorii et dicitur soliciter Se habitu q informatus sine q
non q^t pervenire ad finem glorie Alio modo dicitur virtus q^r habitus rectificans po
aliquam rectificans et vigorans eam circa opus difficile quamvis non producat
eam i finem et hoc modo accipiendo virtute habitus pollutica informes dicuntur
esse virtutes et hoc modo fides informis que quidem e i malis xpianis
habet esse i genere virtutis Pro eo cum habitum quodam rectificans intellectus hominis dum
captivatur i obsequium xpi ad assentiendum p^e in^a pp^r se et sup omnia
vigoratur et ut credat non appareat et intellectus erronea et
fantastica sic apparet i multis xpianis carentibus caritate quilibet
et humiliter audiunt verba pertinentia ad doctrinam fidei et constanter et
multum abhorrent heretica pravitate et concedi pt q fides informis sit
i genere virtutis Si quorum virtutis accipitur large et extenditur ad habitum recti
ficatem et vigoratem potentiam i hiis actibus circa quos consistit materia iustitie
Et q hoc modo procedunt rationes ad partem primam io concedende sunt Ad id quod o^r

Con

S. Ro

producens i finem

Non producens i finem

quod fides sine operibus mortua est. Dicendum quod dicitur mortua quia caret omni utilitate et efficacia, sed quia caret vita, constituta que est vita perfecta, ideo ex hoc non potest concludi quod non sit simpliciter virtus, sed quod non sit virtus proprie dicta. Ad 2m quod obicitur quod virtus est bona qualitas mentis etc. Dicendum quod Augustinus ibi diffinit virtutem proprie dictam in virtute constituta, et hoc modo non convenit fidei informi; non continetur sub genere virtutis, ex hoc tamen non sequitur quod non ea continetur secundum virtutis genere, si quod virtus large accipitur, ymmo est ibi locus sophisticus consequentis. Ad 3m quod obicitur quod omnis virtus aut est cardinalis aut theologica. Dicendum quod ista divisio est virtutis perfecte, sed quod proprie accipitur virtus cardinalis et theologica, et fides informis non continetur sub genere virtutis. Vel possunt tamen dici quod sit fides informis habet rationem virtutis imperfecte, sic habet rationem virtutis theologice quia quodammodo in [illegible] dirigit, licet semiplene. Ad 4m quod obicitur de heretico quod credit x articulos. Dicendum quod si hereticus habeat aliquam illuminationem verum illorum articulorum [illegible] quos credit et aliquam habilitatem ad illos credendos, ista tamen habilitas et credulitas non dicitur virtus quia nec potentiam rectificat nec vigorat. Non rectificat potentiam quia non captivatur intellectus eius plene in obsequium virtutis summe. Non vigorat quia pro ratione non respuit simpliciter opposita virtutis, et tamen duo requirantur ad hoc quod habitus sortiretur nomen et rationem virtutis. Non sic autem est de fide informi que est in malis christianis, quia ipsi assentiunt et adherent prime veritati propter se et super omnia, ita quod in eis habitus est rectificatus et vigoratus, et ex hoc quadam perfectione. Unde sola ista fides informis est in genere virtutis quia creduntur omnes articuli vel explicite vel implicite, quare et respuuntur omnes errores, sed eis sola est que habet in se quandam perfectionem rectitudinis et vigoris. Ad 5m quod obicitur de discipulo assentiente magistro quod non indiget habitu virtutis. Dicendum quod non est simile quia credulitas illa qua discipulus assentit magistro ita potest esse vera in falsitate sicut in veritate, pro eo quod magister eque potest vera et falsa asserere. Non sic autem est de credulitate qua quis assentit prime veritati, quod non potest esse nisi in veritate et rectitudine, et propter hoc quia de se est rectificativa mentis, et credulitas qua quisque assentit deo est necessaria saluti, ita quod non de se ordinatur ad oppositum, ideo magis sortitur rationem virtutis quam illa credulitas qua discipulus assentit magistro, que quandoque potest esse erroris occasio.

Secundo queritur de fide informi quantum ad originem, et queritur utrum fides informis sit infusa an acquisita. Et quod infusa videtur: 1 Cor. xii: Alii datur fides in eodem spiritu etc. Et constat quod apostolus ibi loquitur de donis gratie gratis datis, ergo loquitur de fide conscripta caritate, et tamen est fides informis, ergo fides informis est a spiritu sancto. Item 1 Cor. xiii: Si habuero fidem ita ut montes transferam, glossa: que fides dicitur donum dei potest, quia in malis quedam dona dei sunt; si ergo illa est fides informis, ergo fides informis est a dono dei. Item Ro. viii: Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, glossa: est timor servilis et filialis, et uterque est donum a spiritu sancto. Sed ergo timor servilis est donum spiritus sancti, et timor servilis oritur ex fide informi, ergo fides informis est donum spiritus sancti. Item per nullum habitum naturalem vel acquisitum elevatur intellectus [illegible] ut assentiat prime veritati propter se et super omnia, ergo huius fidei

informis

no e acquisitus vel innatus, et e acquisitus vel innatus vel infusus, ergo e habitus infusus. Item quod pt i ea q sunt q nunc nec e a na nec e ab acquisitione sed habitus fidei informis pt i miracula faciendo sicut patet per exemplum q mali faciunt miracula, et expresse d(icitu)r act. vii. Et j. Cor. xiii. i(gitur) fides informis no e innata nec e acquisita sed ergo q sit infusa.
Sed q(ua)ro. x. ergo fides ex auditu. Sed que nouimus audiendo ab aliis nouimus per acquisitionem, ergo si fidem habemus per auditum, fidem habemus per acquisitionem. Item aug(ustinus) q credimus debemus aucti. q(uo)d intelligimus roi. Sed doctrina q aucti alicuius innititur ab aliis acquiritur. Si ergo cognitio fidei innititur aucti vi(detur) q per acquisitionem habeat i nobis oriri. Item ab uiciis informes possumus habere per acquisitionem sic(ut) co(n)tinentia et iusticia, ergo pari ro(ati)one videtur q et fidem informem per acquisitionem sic possumus habere. Item ab heresiis de fide re(cte) ad heresim cred(en)d(um) aliquos a(rticu)los fidei et hec quidem sine aliqua infusione habitus cum deus no infundat heresim sed per sola acquisitionem doctrine. Sed q ro(ati)one pt cognoscere vnum articulum eadem roe pt cognoscere alium, ergo si per acquisitionem pt cognoscere aliquos eadem roe videtur q possit cognoscere omnes, ergo videtur q fides informis de omnibus articulis per acquisitionem possit haberi. Item si fides informis e habitus infusus, cum habitus infusi ita infundatur paruulis sicut adultis ita erit habitus fidei informis i paruulo baptizato sicut e i christiano iam prouecto, sed i christiano iam prouecto si peccet mortaliter usque tunc remanet i eo fides informis esto q(uo)d nulla alia adsistat, ergo pari roe paruulus si peccet cum ad adultam etatem peruenit fidem informem habebit si non ab aliis doceatur, et hoc e manifestum q(uo)d si sit positus inter sarracenos numquam ad dedicisset vel plus haberet de fide quam si numquam baptizatus fuisset. Ru(spo)n(si)o ad predictorum intelligentiam est notandum q cum credere sit d(icitu)r aug(ustinus) sit cogitare cum assensione, ad hoc q habitus fidei plene et integre habeatur. notandum e q intellectus instruatur de credibilibus ut possit ea cognoscere et inclinetur ut possit illis assentire. Et primum quidem e materiale i fide, secundum no e formale, et utrumque reperitur i fide informi sicut i fide formata. Non enim d(icitu)r informis q careat omni forma sed q(uia) caret forma gratie gratum facientis. Cum ergo queritur utrum fides sit habitus acquisitus vel infusus, videndum e q si loquimur de fide quantum ad id q e materiale i ea vz quantum ad cognitionem illam q cognoscimus qui sunt articuli fidei et scimus quid e q per nos d(icitu)r sic con(cedendum) e q fides e per auditum et per acquisitionem sed legem que(m)admodum. Nemo enim scit qui et quot sunt articuli fidei nisi didicerit legendo vel audiendo nisi forte hoc habeat per priuilegium spale. Si autem loquimur de fide quantum ad formale vz quantum ad id q facit assentire sic dicendum e q quedam fides informis e per acquisitionem quedam per infusionem. Vera quidam assentiunt inductione auditus moti humana persuasione ut propter amorem et reuerentiam ducti vel propter miracula vel propter rationes et argumenta

Et tamen fides est simpliciter acquisita. Unde dicendum est breviter quod non virtus quia intelligi est
vigoris vel roboris sublata demonstratione ipsa humana ratione. Tertio quidam autem
assentiunt veritati fidei propter divinam illustrationem sicut illi qui innituntur primae
veritati super omnia et propter se sicut multi simplices qui non habent caritatem, et in
talibus fides est per infusionem. Voluntarie cum assentiunt cooperante
divina illuminatione; illuminatione in quantum quod rationem elevat in his quae sunt supra
ipsam. Unde sicut illuminatio ad futura procognoscenda dicitur esse infusa propter hoc
quod ipsa elevatur anima supra ea quae sunt ei naturalia, sic intellectus etiam propter istam
cooperationem est in fide informi sed quia virtus est esse donum divinitus collatum
et habitum infusum. Unde concedendum sicut et rationes quae hoc concludunt. Ad id ergo quod primo .1.
obicitur in contrarium quod fides est ex auditu dicendum quod illud dicitur de fide non ratione eius
quae est formalis et completiva sed ratione eius quod est initialis ut potest ratione huius cognitionis
qua cognoscitur quod est et quod prius non dicitur quia generatur non habent ut in fide formata vel in
fide informi nisi per acquisitionem. Ad aliud tertium aliquis esse dicendum quod illud
verbum apostoli intelligitur de fide informi quae innititur humanae rationi quae quidem non
habet in se rationem virtutis. Et sic impugnationes dicti rationi esse non contrariatur(?) considerato
intellectu apostoli. Ad id quod obicitur quod credere debet auctoritati dicendum quod credere
secundum quod est actus fidei virtutis debet auctoritati non civili sed auctoritati divinae,
cui quidem auctoritati nemo assentit propter se et super omnia nisi per divinam
illuminationem, et ideo talis credulitas non est acquisita sed infusa; illa vero credulitas
quae innititur rationi tantum principaliter(?) non spectat ad ipsam fidem
secundum quod fides est virtus, et de hac verum est quod potest esse per acquisitionem. Non
attendendum est quod duplex ratio potest pro fide inniti sacrae scripturae, unde aliquis
credit sacram scripturam a spiritu sancto fuisse inspiratam et editam, unde
quod dicitur in 2 Petri 1 Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, et tamen credulitas
spectat ad fidem virtutem; alius credit sacrae scripturae quia patres sui
crediderunt a quorum sententiis non vult recedere et hoc modo humanam
respicit rationem, unde est talis credulitas fidei virtutis sed potius cuiusdam assensus.
Ad id quod obicitur quod aliae virtutes informes habentur per acquisitionem dicendum
quod non est simile pro eo quod actus aliarum virtutum concordat ipsi rationi naturali
dictamine, unde instinctus naturalis dirigit ad opera virtutum politicarum; non sic
autem est de fide quae dirigit ad aliquid credendum quod est supra et quod est secundum iudicium
rationis. Ideo non sic subiacet nostrae acquisitioni sicut aliae virtutes
morales. Ad id quod obicitur quod ab homine infidele tenentur ad haeresim
acquiritur cognitio aliquorum articulorum dicendum quod non est simile quia sicut idem homo
potest amari amore divinitus infuso et amore et innato et libito
et multum refert utrum ad sic vel sic ametur. Dico et intelligendum est de
cognitione quod idem potest aliquid et aliquid potest credi, vel ex persuasione intellectus
humanae vel ex illustratione divinae veritatis. Et haeretici quidem sicut cognoscunt
aliquos articulos hoc est ex quadam persuasione humanae rationis primo fictionis
suae et si sicut omnibus articulis fidei assentiret adhuc tamen virtutem fidei non
haberet quia intellectum in obsequium Christi captivare, ideo non est simile de cognitione
articulorum in viro fideli et in viro infideli, propter tantum non sequitur quod sit eadem cognitio

in haereticis

e acquisita q̄ ꝑ̄ pr̄ i fidelib; nō sit infusa. Si quis tn̄ de fideli et
catho̅ca fiat hetic9 ꝛ remaneat h̄r cognicō alicq artli nō
hr̄ ea oīs ꝑ acquisitoē; nc̄ tn̄ dd9 e hr̄e ūtute q̄ꝛ i illuīacō
ꝑōr puixta ē quodda° flr̄ erroꝛ ꝛ iō nō hr̄ ꝑficoē; copetē
ūtuti. Ad id q̄d ō° de puulo qui cadit de gr̄a nūqm̄ ad de fide
acquirat. dd9 q̄ puulq hr̄ hitū fidi q̄ȳ ad ē q̄ e i ea forte
hr̄ eni ad q̄° pmpt9 eēt ꝛ facil ad assendoīq art̄ fidi
sibi ꝓponant. Cū ad adultā etatē puenit; caēt tn̄ ea cognicōe
que eēt malis vērū fidi sine sic° forte possit ut aīaz puuli
infudi nō pt̄ tn̄ radicari ꝛ stabiliri ꝛ ꝑ° si tn̄ ad adultā etatē
puenit ꝓponat ei error sub rōe credibili facilime expelli
hitq fidei ꝛ error de facili assentit ac si hitū fidi nūqm̄ ha-
buissꝫ. ꝑ̄ pr̄ q̄ li. ar. ꝑ̄ pr̄ assuefoē; nescit ē uti ꝛ i e hitq nō
fuit i pō radicatq q̄muis eēt i ea infusq. De hr̄ at i n̄ro li°
| hō sufficienciq

Tercio q̄ur de sb̄o fidei informis.
Et e q°. utrꝫ fides informis sit i demoib;. Et q° vr̄
q̄ sic. ut d̄r Iaco. ij. Demōes credut ꝛ cōtremiscūt. Si g° fides e p̄m̄
Iaco. ij demōes q̄ e utq informis. vr̄ q̄ fides sit q̄ e utq
timor sp̄s e fides. q̄ e utq. informis vr̄ q̄ fides
sit i demoib;. Itē sup i° rō. i. iusticia dei reuelat° ex fide i
fide; glō. fides demon; et nonnulloq Ianoz. Sz i Iauū
fide; q̄ fides infornis ꝛ q̄ fides demon̄ ꝛ q̄ fides informis tq̄ui° i scō gat i
qui sr̄ nonnulloq Iani e fides informis. Itē ar̄. i. c°z nob ꝛ tē thu nazarene. Et sepe i eū
demoib;. Itē mar̄ i. c°z nobis ꝛ tē ihu nazarene. Et sepe i euā°
demōes clamabat xp̄m eē fiḿ dī. Sz cōstat q̄ eq diuinitē
nō potant intuer ꝛ hr̄ e sup rōm; q̄ de9 fiet homo g° ni°
q̄ hr̄ nō nouerūt ū cognicōe fidi; g° ni° q̄ habuīt fide.
Itē cognicō ni° ꝛ uniis sup rōm e sic i. j° li. cōsu fuit; Sz
demōes cognoscūt dm̄ eē triū ꝛ uniū; ꝛ tl̄ cog° qua q̄q°
de9 eē triq ꝛ uniq ut e cog° fidl ut e cognicō cōpheh fidib
Et ū g° demōes nō hn̄t cognic°z cōphe°ꝫ de ipa trinitē
hnt g° cognic°z fidi. Contra Sz q̄ sup i°. ij. Cor. vj. Que cōuen° xp̄i
ad belial. d̄r glō; sic x° oīa bn̄; sic dyab9 oīa male
Sz crede° fidi informis e actq ni° ꝛ actq bo9; g° si de-
moib e oīa mala facē vr̄ q̄ ad ipm̄ nō ꝑtat ꝑ̄ ncredē
g° n̄ hr̄e fide informe. Itē fides informis e hitq infus
ꝛ donū dei; Si g° demōes hn̄t fide, aut infusa e eis aū
lapsū aū p9; aū lapsū nō; q̄ꝛ tūc nō eāt i statu i q° eēt
eis fides optima; p9 lapsū nō q̄ꝛ tūc capti i sr̄ ut dōa
dei nō pūt suscipē; g° si nūqm̄ habuīt fidi infusū hitū
ꝛ fides informis e ꝑ infusioz nō g° hnt fide informem.
Itē crede q̄ e actq fidei informis e nō ni° q̄ꝛ cū eēta possit
hō volēs crede nō pt̄ ū nolēs; ꝫ demōes q̄ȳ e ex pt̄e
nol̄e sue repugnūt oī ni° ꝛ oī bono; sic i ipa fides informis

facit credere non virtus, quia demones non habent caritatem. Item fides informis
est principium timoris servilis, et timor servilis facit peccatum fugere; si ergo fi-
des informis esset in demonibus, esset in eis fuga aliqua peccati; sed numquam
ipsi peccatum fugiunt. Videtur quod huiusmodi fidei informis in eis non reperiatur.

Rn°

Respondeo dicendum quod sicut ex predictis patet fides informis dicitur duobus
modis: quedam innititur prime veritati propter se cui innititur, caritatem non reddat
amando. Alia est fides informis que innititur ipsi veritati articulorum
propter aliquam racionem creatam. Et prima quidem dicitur fides informis non quia
carebat forma fidei simpliciter que est eius sed formam simpliciter que est eius complexiva, et de hac
dictum est prius quod est habitus virtuosus et habitus infusus. Secundo vero modo dicitur
fides informis quia caret forma fidei et simpliciter que est eius et simpliciter que complexiva est.
Nam prima credulitas qua quis assentit articulis propter racionem creatam principaliter
non solum caret intrinseca huius complexivi sed et intrinseca huius virtuosi.
Nullus enim virtutis videtur esse credere tunc quibus credit innitendo per-
suasioni quam videt. Si ergo hoc secundo modo accipiatur informis fides
sic concedi potest eam reperiri in demonibus. Habent enim aliquam notitiam
et credulitatem de articulis et credibilibus, que quidem fides potest dici sive credulitas
propter hoc quod non est in eis visio aperta. Et illa quidem cognitio potest fuit eis
indita a prima condicione, potest esse ex acquisitione. A prima enim con-
dicione sua habuit cognitionem aliquam de articulis pertinentibus ad divinitatem
que et si tunc non mereretur dici fides primo propter cognitionem contemplationis
propter absentiam evidentie, illo peccato tamen superveniente et evidentia subsequente
illa cognitio meruit dici fides cum sit cognitio evidentie. De hiis que
spectant ad divina; quantum autem ad articulos spectantes ad humanitatem Christi
eis cognitio acquisita per multa miracula et experimenta, et quasi ex-
torta invite quodammodo. Dum enim demones videt a parte eorum que Christiani
credunt et ei confirmari non posse dampnari miracula, unde coguntur
credere fidem credentium in Christum veram esse ac per hoc per quos credunt
omnia esse vera que Christiani credunt, et ex hoc et contremiscunt. Propter quod dicit beatus
Jacobus quod credunt et contremiscunt. Si vero loquamur de fide infor-
mi que accipitur primo modo, scilicet prout est habitus virtuosus et habitus infusus, et isto
hoc modo etsi reperiatur in peccatoribus viatoribus, tamen non potest reperiri in
demonibus, tum quia ipsi non sunt apti ad suscipiendos habitus infusos,
tum quia voluntas eorum magis prona est ad impugnandum veritatem fidei quam pro-
num ad assentiendum ei. Unde concedendae sunt rationes que hoc concludunt. Ad primum dicendum

1

non quod oratio in contrarium de auctoritate Jacobi et de glossa quod informis qualibet est
in demonibus, dicendum quod intelligitur reperiri fides sed tamen aliud et aliter
sit in ipsis dictum est. Christiani enim non invite ... assentiunt, et ideo
fides potest in eis esse via ad virtutem, et quodammodo verificat eorum intellectum,
et si non plene non sic autem est in demonibus quia ipsi credunt coacti
et quasi cum quadam invite. Ad secundum dicendum quod oratio quod confitebantur Christum esse filium

2

dei, dicendum quod sicut dicit Augustinus ix libro de civitate Dei, ipse Christus innotuit demonibus
non per id quod eternitas et lux est, sed per quaedam sue virtutis effecta. Unde quia ipsi

videbat in via quae erant in suis effectibus cum nullatenus posset resistere
cognoscebat ipsum non purum hominem sed et deum esse, ita tamen credulitas
non erat fides informis sed quae fides informis est virtus quae non ad-
haerebat ipsi primae veritati propter se. Ad id quod obicitur quod cognoscebat deum
esse credunt ipsum deum quia illa cognitio in demonibus erat derelicta ex
cognitione quam habuerunt in prima sui conditione. Quoniam cum quod dicit
dionysius quarto capitulo de divinis nominibus: data demonibus dona nequaquam ipsa
mutata esse dicimus sed sunt integra et splendidissima quamvis ipsi non vi-
deant claudentes in se bonas et speculativas virtutes, et non
oportet demonibus ponere habitum fidei infusae cum talem notitiam habeant
a prima naturali sua conditione licet eam habeant quodammodo magis perfecte
propter suarum mentium obcaecationem. Ad rationem. Item est quaestio utrum fides
informis omnino expellatur.

Quarto quaeritur de ipsius fidei informis / informis omnino expellatur per adventum gratiae. Videtur quod sic. quia maior est eminentia fidei formatae
ad fidem informem quam eo quod gloria non est ad quem gratia consummata
sed gloria superveniens evacuat habitum fidei formatae sicut vult apostolus
ergo superveniente fide formata tollitur fides informis et evacuatur.
Item maius lumine absorbet minus lumen. ergo si lumen gratiae gratum facientis
superexcellit incomparabiliter lumen gratiae gratis datae videtur ergo quod fides
informis per gratiam supervenientem habeat expelli. Item fides informis
numquam est nisi in peccatore. Nam in omni iusto est fides formata sed gratia gratum
faciens numquam potest esse cum peccato ergo numquam potest esse cum fide informi
ergo necesse est in adventu suo eam expellit. Item aut lumen gratiae gratum facientis
sufficit ad credendum aut non. Si non ergo gratia gratum faciens non sufficit ad
promerendum. Si autem sufficit superfluum esset facere per plura quod potest fieri per
pauciora. ergo videtur quod superveniente gratia gratum faciente superfluat habere fidem
informem. Item omnes virtutes simul infunduntur ergo cum infunditur caritas
infunditur fides formata sed impossibile est duo accidentia eiusdem speciei esse in
eodem subiecto ergo impossibile est duas fides esse in eadem anima. ergo necesse est fidem
informem expelli ad adventum gratiae. Sed contra quia gratia non expellit nisi
culpam vel quae sunt ad culpam sed fides informis nec est culpa nec quae
ad culpam ergo fides informis non expellitur a gratia superveniente.
Item sicut se habet actus ad actum ita se habet habitus ad habitum sed gratia gratum
faciens facit credere in deum, gratia gratis data facit deo credere. sed credere in
deum non expellit credere deo sed potius praesupponit videtur quod gratia gratum faciens
non expellit fidem informem. Item magis conveniunt dona infusa
cum infusis quam infusa cum acquisitis sed gratia gratum faciens cum infunditur
non expellit habitus acquisitos ergo multo fortius non expellit
habitum fidei informis qui est infusus. Item sicut se habet culpa ad fidem
formatam ita se habet gratia ad fidem informem sed culpa cum superinducitur
et si expellat formam fidei non tamen expellit ipsam fidem quia iam faceret
hominem infidelem. ergo pari ratione gratia gratum faciens cum superinducitur et si
tollat informitatem fidei non tamen tollit substantiam habitus. Item si habitus fidei informis

tollitur in iustificatione impii; ergo cum aliquis recidivat in peccatum et efficitur infidelis, aut datur ei novus habitus fidei, sed infidelis non efficitur sicut probatum est; nec novus habitus datur, quia non decet ut peccanti in ipso actu peccati infundatur donum gratuitum datum; ergo non videtur quod habitus fidei informis per gratiam supervenientem habeat expelli. Respondeo ad predictorum intelligentiam notandum est quod cum dico fidem informem, dico tamen tria, scilicet habitum et ipsius habitus usum et defectum annexum; et quantum ad hec tria potest tripliciter intelligi quod fides informis expellitur sive evacuatur per gratiam supervenientem, et secundum hunc triplicem modum intelligendi diversi fuerunt et sunt opiniones. Quidam namque dicere voluerunt quod a gratia superveniente fides informis expellitur non solum quantum ad informitatis defectum sed et quantum ad usum et etiam quantum ad habitum, et hec quidem dixerunt quia gratia superveniens secum fert omnes virtutes, et quia non oportet, nec est possibile in eodem esse duas fides, cum fides formata superinducatur cum gratia et quantum ad forme complementum et quantum ad usum et quantum ad habitum, ideo ad eius ingressum fides informis omnino expellitur, et ponunt eam expelli propter incompossibilitatem et mutabilitatem. Et si tu obicias eis quod tunc per culpam efficitur homo infidelis, Respondent dicentes quod deus sua gratuita bonitate quia non permittit hominem totaliter cadere infundit ei habitum fidei informis ne tamen omnino pereat fundamentum spiritualis edificii; unde sicut ex malo elicimus bonum, sic contingit in culpe transgressione aliquem infundi habitum informem; sed quod non videtur multum rationabile quod deus dona gratie ipsi peccanti et a se avertenti infundat in ipsa aversione. Alio modo est dicendum quod sicut per peccatum non introducitur habitus fidei informis sed introducitur defectus et illius corre(de) modus, sic et per gratiam non excluditur ipsius fidei informis habitus sed solum usus et defectus. Et si tu obicias quod frustra erit habitus sine usu, videtur quod frustra est pro eo quod credit in dispositione (?) fidei formate et per remanet ut homo (?) habeat de cetero prompte operandi; sed quantum ad actus et usus fidei informis est credendi et assentiendi prime veritati in omnibus articulis, et iste actus potissime competit usui gratie; cum adveniente tollatur id per suum oppositum non videtur rationabile. Ideoque est dicendum quod per adventum gratie tollatur usus fidei informis cum per eius videatur in ea perfici et compleri. Et per tertium modum dicendi qui videtur probabilior est predictis quod fides informis per adventum gratie excluditur quantum ad suum defectum salvo habitu et usu; ex hoc quidem videtur satis rationabile cum gratia opponatur habitui illi infuso solum ratione informitatis sicut habitus opponitur privationi. Concedende sunt rationes ostendentes habitum fidei informis per supervenientem gratiam non expelli. Ad id quod ergo quod obicitur quod maior est convenientia fidei formate ad gloriam quam informis ad gratiam dicendum quod maior convenientia dupliciter potest accipi: aut secundum comparationem aliquorum in genere (?), aut secundum ordinem habitus ad actum. Si primo modo sic maior est convenientia fidei formate ad gloriam quam ad fidem informem quia utrumque est gratie (?). Si secundo modo sic maior convenientia est fidei formate ad informem quam fidei formate ad gloriam pro eo quod actus fidei informis non habet oppositionem cum actu fidei formate, sed actus fidei formate quodammodo (?) non apponitur.

Nota
Habitus
Usus
Defectus
1.

2. Usus
defectus

3.
Defectus

1.

et videtur per speculum in enigmate magnam repugnantiam habet cum statu glorie ideo non
sic evacuatur sicut evacuatur. Habet autem minus in se manifestationis cum de-
evacuatione fidei agetur. Ad 3m dicendum quod 2m quod maius lumen absorbet minus lumen
verum est quod etiam non minus de luminibus que sunt ad invicem ordinata sed de hiis que
habent quandam oppositionem et repugnantiam non integra absorbentur. Quoniam ad appa-
-ritionem lucis fidei informis ordinem habet ad lucem gratie non opponitur
et quoniam lucem fidei informis ordinem habet ad lucem gratie non opponitur
hinc est quod ab ipso non absorbetur sed magis in esse salvatur. Ad 4m dicendum quod 2m
quod fides informis non est in peccatoribus et cum peccato. Dicendum quod hoc verum est causa
quod fides informis nominat defectum caritatis non sicut quod nominat habitum
vere quod fides ... ideo ex hoc non potest concludi quod per gratiam advenientem tollatur fidei
informis habitus sed solum quod tollatur informitatis defectus. Ad 5m dicendum quod 2m
quod omnes virtutes simul infundantur. Dicendum quod verum est quantum ad ea que ...
forte quantum autem ad materiale sive ad habitum substantivum non habet veritatem in ... quando
invenit habitum in subiecto quem informat, et ideo cum gratia adveniens invenit habitum
fidei informis non oportet quod superinducatur nova fides per hoc ... in actu ...
quod gratia gratum faciens cum gratia gratis data non est eiusdem speciei et ita potest ...
sola suppositione. Ad 6m dicendum quod 2m quod lumen gratie gratum facientis debet sufficere ad
... Dicendum quod sufficit gratia gratum faciens cum presuppositione cum gratie gratis date
... non excludit dona gratie gratis date ...
Dona enim gratie gratum facientis non excludunt ... complet et perficit et quodammodo ab omnibus ...
... magis in suo adventu complet et perficit et quodammodo ... ab omnibus ... in ...
... et perficiunt. ideo non sequitur quod adveniente gratia gratum faciente superfluat
habitus fidei informis ... habitum informem propter hoc lumine gratie
habitus fidei informibus ... quamvis enim donum dei sufficiens sit ... ad quod
gratum faciens ... insufficiens ... et ultimo queritur de ipsius fidei informis formatione. Habet ordinem

Quarto et ultimo queritur de ipsius fidei informis formatione. Habet ordinem
Queritur quod utrum adveniente gratia fides informis fiat formata
et quod ... numquam ab ... non habet ... fidem formatam, cum autem ... peccat ...
et quod ... numquam ab ... peccando non infunditur ei nova
... habere fidem informem. Si ergo ...
fides vere est quod per peccatum fides formata fiat informis, si ergo fides
informis ante fuit formata ... quod si ab restituatur in gratiam ...
per adventum gratie quod fides informis fiat formata. Item ergo adveniente
informis ... si ergo fides informis plus approximat gratie quam ipsa ...
... quod ... amori fides informis habeat per gratiam informari.
Item plus ... habitus infusus cum gratia quam infusa quam habitus acquisitus
sed habitus acquisiti per adventum gratie informantur, quod patet quia in ...
et usu ... ergo multo fortius habitus fidei informis formatur per ipsam
gratiam superveniente. Item opera mortificata per adventum gratie vivificantur
sicut quod ... ergo ... habitus mortuus. Si ergo fides informis ...
... quod per adventum gratie habet informari. Item ... habitum vivum
... esse quam per ... posse ... sed credere fidei informis
quod est assentire prime veritati propter se et super omnia superveniente caritate ...
... ad ... formari quod si actus eius ... quod habitus sit
vivificatus, quod ... habet esse ... plenum ...
opus de se sit bonum et verum et sit a caritate imperatum. Item omne ... quod ...

mortuum

ex solo defectu alicuius ipso superveniente vivificata, sed fides informis dicitur esse
mortua ob defectum gratie et operationis fructuose ergo ipsis supervenientibus
revivisceret, sed tunc reviviscit formata ergo fides informis potest fieri
formata. Et hoc est quod habetur in glossa super Iacobi ultimo: fides sine operibus mortua est,
glossa: reviviscit ex operibus fides. Sed contra si fides ex operibus reviviscit
ergo ex adventu operum habet vitam et formam, sed quando vivum peccatum potest fieri formatum
ergo nec utique potest fieri informis ergo fides formata non potest fieri informis per rationem
nec informis potest fieri formata. Item nunc opus mortuum potest fieri vivum. Opera
enim que in peccato facta sunt numquam reviviscunt per gratiam ut sint digna re-
muneratione vite eterne ergo si fides informis mortua est cum quod per
gratiam non habet vivificari ergo nec informis. Item nunc actus potest alterari sed
quod multi boni sed fides informis est actus ergo alterari non potest sed oportet quod de
informi fit formatum alterari ergo impossibile est fidem informem fieri formatam. Item
ex habitibus qui sunt diversi generis non potest fieri unum per essentiam, sed fides formata et
habitum unum per essentiam ergo impossibile est ipsam constare ex genere gratum faciente et
gratis data. Si ergo fides informis est donum gratie gratis date videtur quod
impossibile sit ipsam fieri formatam superveniente gratia. Item fides informis per adventum
gratie non consumatur nec aufertur ergo si per adventum gratie efficitur utique formata
actus fidei quod sit formata, si ergo nunc gerit actum spei fides non est spes
virtutis propter dicere quod si hoc est ergo ... ex quo sequitur videlicet quod habitus fidei informis
per adventum gratie formetur. Item sicut se habet anima ad potentias suas, sic se
habet gratia ad virtutes, sed quotiescumque anima infunditur secum fert potentias
ergo quotiescumque infunditur gratia fert secum virtutes suas, ergo cum infunditur
gratia infunditur simul fides formata ergo fides formata non est eadem cum illa
que prius erat in anima, et sic hoc restat quod fides informis per adventum
gratie non formatur. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod preter illos ponentes
qui dicebant fidem informem ad adventum gratie excludi, fuerunt qui
dicunt ipsum habitum fidei informis remanere cum gratia superveniente et ad hoc
modos tres. Quidam enim dixerunt quod habitus fidei informis non formatur a gratia
superveniente nec ab aliquo quod sit a gratia vel cum gratia. Alii non dixerunt quod
... non formetur a gratia, formatur tamen ab aliquo quod infunditur simul cum gratia.
Tertii non dixerunt quod ipse habitus fidei informis formatur ab ipsa gratia.
Ad hoc autem has diversas positiones est principium diversum modum intelligendi infusionem gratie
et virtutum. Quidam enim dicere volunt quod sicut anima est totum potestativum suarum
virium et cum infunditur anima simul secum portat suas potentias et cum egreditur
simul trahit. Sic et de gratia dicere volunt quod gratia simul secum fert
ipsas virtutes quamquam informis positione simul et secum trahit. Unde nulla virtus
formata efficitur informis nec aliqua informis efficitur formata. Infunditur
enim quelibet virtus plene et integre cum ipsa gratia quod nec virtus ...
... ad malum ... ad facile. Sed quia experimento videmus
aliquam virtutem ... ad ... que est circa male ... infunditur ut generaliter videmus
in parvulo baptizato qui postquam gratie infusionem indiget adhuc articulis fidei erudiri

Contra

Solutio

1.
2.
3.
1.

ad hoc quod in actum fidei exeat. Non videtur iste modus intelligendi infusionem gratie et
virtutum omnino esse congruus, videlicet quod cum ipsa gratia virtutes infundantur quantum ad
ipsarum totalitatem et integritatem. Hoc enim quantum ad essentiam in omnibus velle et forte

2. Alius modus est intelligendi infusionem gratie quod cum ipsa gratia infunduntur
habitus virtutum in genere constituti quod quidem essentialiter dependent ab ipsa gratia sicut potentie
anime essentialiter dependent ab eius substantia et id quod forte virtutes [illegible] infusi
cum gratia potentes est summum male educere de potentia in actum si non sit adhuc in
actu eductum. Et unde iam est in actu eductum potest ipsum facere constitutum
et vivum. Et isti dicunt et sentiunt quod habitus fidei informis formatur per ipsam
virtutem fidei que simul cum gratia infunditur et sic efficitur informis quando
quod forte fuit in fide simul cum gratia recedit et expellitur. Et si hanc
ponunt gratiam quam virtutes dicunt constituta dependent ab ea qua anima dicitur deo grata.
Sed quando in una anima una sola est gratia constitutum faciens [illegible]
per qua accepta est deo anima et eius potentie, ideo est adhuc tertius modus intelligendi

3. et dicendi infusionem gratie et virtutum qui videtur esse probabilior et facilior quam predicti,
videlicet quod ipsa gratia constitutum faciens comparatur ad habitus virtutum substratos sicut comparatur
lux ad colores, in hoc tamen est differentia quod lux ista corporalis non ita efficaciter
potest colores educere de potentia in actum quantum ad esse quod habet color in genere coloris
sed quod ipsa gratia existens in ipsa anima potest facere generari habitus virtutum. Ipsa autem
gratia advenientes in animam carentem habitibus virtutum se habet sicut [illegible]
corporis quantum ad esse primum. Unde sicut pluvia infusa terre [illegible] semina
facit ea germinare donec veniat ad fructum completum. Sic intelligendum
est de gratia respectu habituum ipsarum virtutum quantum ad ipsorum esse primum. Non sic
autem potest facere lux superinfusa extrinsecus respectu colorum. Sed si comparemus
colores ad lucem et habitus virtutum ad gratiam constitutum facientem quantum ad esse
[illegible] ut potest quantum ad esse colorum in genere lucidi et habitum in genere constituti
tunc est similitudo expressa ut sic multi colores in una domo tenebrosa
existentes efficiuntur luminosi per unam luminositatem supervenientem et abscedente ea informes
et decolorantur et inconstantur. Sic habitus virtutum informes existentes in
anima venustantur et decorantur ab una gratia superveniente. Et si
hunc modum intelligendi infusionem gratie et virtutum facile est intelligere quomodo
habitus fidei informis formatur per principium gratie adventum. Dicendum est enim quod
sicut color tenebrosus fit clarus ad lucis ingressum. Et sicut ex colore
et lumine superinfuso non fit unum per essentiam sed unum per ordinationem quandam,
Sic ut ex gratia constitutum faciente et informi fide [illegible] fit unum unius
quandam ordinationem et relationem quia fides informis per adventum gratie
incipit complete ordinari in finem et in deum tendere et eidem complacere.

1. Concedendum est sicut rationes ostendentes fidem informem fieri formatam per adventum
gratie. Ad illud vero quod postea obicitur quod [illegible] peccatum efficitur formatum et
quod non est simile, facilius enim est ad deformandum quam informandum quia pluria
exiguntur ad bonum quam ad malum, ideo non sequitur quod si habitus substratus
possit obliquari quod peccatum et vitium possit rectificari, et ex eadem causa

quod si peccatum non potest fieri formatum quod habitus non potest fieri informis. Aliter enim potest
dici quod peccatum dupliciter potest accipi scilicet abstracte et concrete. Si abstracte
accipiatur impossibile est peccatum posse formari cum sit malicia pura. Si autem
accipiatur concrete ut dicatur peccatum aliqua habilitas animae in qua est deformatio
malicie utpote cum quis ab abstinet propter malam gloriam ipsa abstinentia
efficitur ei culpa, hoc modo verum est tamen habitus subiecti qui deformatur a culpa
potest informari a gratia et per hunc modum dicitur virtute formata effici informis
vel scilicet habitus subiecti qui indifferens est ad statum culpe et gratie.
Ad quartum dicendum quod cum dicitur quod opus mortuum non potest fieri vivum dicendum quod non est simile. Opus enim
transit nec manet nisi in sua radice ideo impossibile est aliquod opus vivificari
quod radice viventi actum non supponit et pro tanto dicitur opera facta in caritate
posse revivisci quia autem ex caritate facta sunt vivificari non possunt. Gratia
enim ea non posset attingere cum simpliciter cessit in preteritum. Non sic autem est de habitibus
virtutum informium qui manent in anima post ipsius gratie adventum et per ipsius
gratiam possunt venustari et decorari et in finem ordinari. Ad quintum dicendum quod
quoniam accidens potest alterari dicendum quod hoc verum est secundum propria nomina. Sed non prohibet
multe alterationes fiunt accidente vel alterationibus factis in subiecto. Sic albedo
non est clara non obscura vel alterationibus factis in subiecto proprio, et color non est
tenebrosus non est luminosus vel transmutationibus factis in perspicuo et coniuncto.
Sic fides non est informis non est formata vel alterationibus factis in anima
que non habet gratiam non formatur ipsa per culpam. Ad sextum dicendum quod cum ex habitibus
quiescentibus diversorum generum non fit unum per se unum ideo patet verum. Quod sic per donum
fuit informato habitus informis virtutis a gratia non est per consequens unum
sed magis simul quedam ordinatio et directio in finem. Secundum quod pro aliquo
actu non habent unum et formam. Et quod dicitur habitus informis esse in anima ipsum
fidei et dicitur quod superinducitur esse forma hoc est quedam compositio sicut patet de diametro
de lumine et colore. Unde sicut quando dico colorem illuminatum dico duo
tamen per modum unius propter hoc quod ordinatur ad unum actum scilicet ad movendum visum.
Sic quando dico fidem formatam duo dico scilicet fidem et gratiam tamen per modum unius
propter hoc quod ordinantur ad unum opus meritorium ad credendum in deum. Ad septimum
quod cum dicitur quod fides informis non transmutatur in actualem dicendum quod transmutatio
actualis in generatione potest esse accidentalis et generationis sicut patet de aliquo actu
qui per privationem alicuius circumstantiae actu erat in genere vitiorum et per positionem erat in
genere virtutum. Per hunc modum intelligendum est in proposito. Quoniam enim illi habitui
accidat esse cum gratia vel sine gratia contingenter. Et tunc esse cum gratia potest esse
prius, tunc per ipse habitus fidei informis et gratia concepta et rursum
virtutis ideo ex hoc non potest concludi quod fides sit sub genere virtutis cum sub
ipso genere. Ad octavum dicendum quod cum dicitur quod sicut se habet anima ad suas potentias sic se habet gratia
ad virtutes dicendum quod ista non est omnino similitudo pro eo quod non est tanta diversitas
ipsius gratie ad virtutes quantum ad earum principium formale sicut anime ad
suas virtutes quemadmodum in secundo libro ostensum fuit. Et fuit hoc quod predicata
virtutes enim non dicuntur esse virtutes ipsius gratie per quas ipsa gratia operatur sic

sicut anima operatur per suas potentias. Hec autem intelligitur quod gratia sit in diversis speciebus,
si enim ducit in ymaginem similem in hac vita quod gratia ordo ita veniat in
animam et eius potentias sicut anima venit in corpus et eius organa tunc ei necessario
oportet quod gratia abeunte per peccatum expellentur omnes habitus virtutum
quos secum defert quod ex ipsa experientia planum est esse falsum. Tertio vero
non concludit quia accipit pro simili quod valde est dissimile. Potest autem ac-
cipi simile de infusione gratie et virtutum in pluvia et terra seminata
sic de informatione virtutum a gratia accipitur simile in luce et colore.
Si enim una pluvia adveniat in terram in qua sunt plantata diversa
semina quo germinaverunt facit illa germinare et secundum diversitatem seminis diversas
plantas producere sive non etiam alias germinavit sed propter defectum aque
iam arescere sunt plante tunc pluvia denuo veniens facit illas
plantas virescere. Sic gratia adveniens in animam in qua sunt seminaria
habituum virtutum facit ipsum germinare ita quod ipsa habita habentur per quos et
habitum virtutes et quasi facit crescere quousque perducat ad perfectionem et si
contingat mortali peccato humorem gratie auferri habitus illi non efficiuntur
quasi aridi et per modum sine vestitura pluvia et humor gratie veniens quod
anima iterum de novo germinet secundum quod germinavit per humorem gratie ad
veniente iterum reviviscant, sicut satis apte intelligi potest qualiter gratia
anima itaque [illegible] quod alii sic dicunt infundi cum habitu
cum virtutibus sic infundatur in anima et quod alii sic dicunt infundi cum habitibus
substantialiter alii vero minime, cum tamen gratia eque est de se infundatur per
subiectum. Alii vero ad habitus substantiales sunt
unifor[mi]ter. Et sic autem seminaria virtutum quorum ad habitus substantiales sunt
plantata in anima. Vocabulum exposite potest haberi ab augustino in multis
locis et a beato [illegible] x ca. de amore dei, et in li. de collatione scripturarum
primum et in aliis locis pluribus, quamquam tamen sit de hoc quod quo ista alibi
hic locum ad presens tamen sufficiat dixisse de quo proposita, quia in
sinuant et opinionem magistri id est ponitur esse verior que dicit quod fides in
formata et formata fiat forma sive formetur ab
formis per advenientem gratiam fiat formata sive formetur ab
ipsa gratia mediante et immediate. Et post quam de i. notificatione
Propter ista sunt dubitationes declarande, quia magister ponit fidem esse virtutem
qua creduntur que non videntur. Videtur enim ista diffinitio magis vere assignari
quia constat quod thomas
quia Ioh. xx. dictum est thome quia vidisti me credidisti. Et propter quod magis
credidit via fidei, ergo ista diffinitio non convenit omni fidei. Ulterius quero quare
de diversitate notificationis ipsius fidei que a diversis doctoribus assignantur.
Videtur enim quod magis vere quia cum unius rei unum sit esse et diffinitio est vero
indicans quid est esse quod fidei unica tamen debet assignari diffinitio, quare
ergo penes quod et quomodo diversimode assignantur. Ad primum dicendum quod virtus fidei sic quod
multipliciter hic considerari. Hic diversitate notificationis considerare est fidem
quantum ad genus proprium et sic diffinitur ab augustino fides est virtus qua creduntur
que non videntur. Considerare secundo quantum ad finem ultimum et sic diffinitur ab apostolo
fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium, et hec diffinitio explana-

a damasceno in libro suo: fides est eorum que sperantur ypostasis et redargutio que non
videntur. Consideratur tercio quantum ad obiectum et primum motivum etc. diffinitur ab
augustino ad consencium: fides est illuminacio mentis ad summam veritatem.
Consideratur 4° quantum ad actum proprium etc. diffinitur a damasceno: fides est non
inquisitus consensus [illegible] et prima veritate, ut est alios
affirmare inquisitus consensus, qui in diversis [illegible] utrosque recipitur et
utrosque potest intelligi, nec quod [illegible] videantur dicere opposita, unus ex-
planat alterum. Cum enim dicitur: fides consensus inquisitus, hoc est dicere in
consensus non quisitus et tunc in terminis probatione et tunc scilicet quantum consensus non in-
quisitus hoc est assensus quo quis libere assentiat [illegible] non innitens
alicui rationi. Consideratur 5° in ordine ad subiectum etc. diffinitur a dyonisio in libro
de divinis nominibus ca. 7: fides est permanens credentium fundamentum eos collo-
cans in veritate. Consideratur 6° in comparatione ad habitus alios quantum ad assen-
sum etc. diffinitur ab hugone in libro de sacramentis: fides est certitudo quedam de
rebus absentibus supra opinionem et infra scientiam constituta. Ex hiis patet
quod fides habet diversimode nomina [illegible] quod habet diversimode considerari, scilicet in comparatione
ad genus proprium, ad finem ultimum, ad obiectum, ad actum proprium, ad subiectum
et ad habitum dispositum. Ad 2m dicendum quod prout dicitur de thoma: quia vidit et credidit
[illegible] quod ad credere [illegible] et ad videre scilicet [illegible] haec verba posita
determinabitur cum agetur de obiecto fidei. Tercio queritur de hoc quod dicitur quod fides
accipitur 3 modis. Videtur enim quod insufficienter distinguat ipsam fidem.
Videmus enim fidem aliquando accipi pro ipsa conscientia, sicut quod dicitur Ro. 14: omne quod non
est ex fide peccatum est, quod non continetur sub aliquo predictorum. Similiter hoc
queritur quot modis fides dicatur. Respondeo dicendum quod fides invenitur accipi
multis modis. Aliquando enim accipitur pro sponsione, 1 Tim. 5: primam fidem irritam fe-
cerunt. Aliquando pro fidelitate, Eccl. 27: perdit fidem et [illegible] de terra. Aliquando pro
conscientia, Ro. 14: omne quod non est ex fide peccatum est. Aliquando pro sacramento
fidei, sicut quod dicit augustinus ad bonifacium: quomodo dicantur parvulos habere fidem
qui habent fidei sacramentum. Aliquando pro acceptione [illegible] probates sicut quod
dicit boetius [illegible] dubie facies fidem. Aliquando pro cognitione
comprehensionis, sicut quod dicitur Ro. 1: iustitia dei revelatur ex fide in fidem,
glosa: in fide spei [illegible] quod dicitur fides [illegible] est. Aliquando pro habitu
fidei informis, Iac. 2: fides sine operibus mortua est. Aliquando pro
habitu fidei formate, Ro. 1: iustus ex fide vivit. Aliquando pro actu fidei,
sicut quod dicit augustinus: fides est credere quod non vides. Aliquando pro obiecto ipso fidei,
sicut quod dicitur in symbolo athanasii: hec est fides catholica etc. De omnibus
autem hiis modis contingit dicere fidem secundum quandam analogiam, pro eo quod in
omnibus [illegible] assensus et credentia [illegible] non uniformiter.
De hiis autem [illegible] modis [illegible] illis [illegible] qui faciunt
ad [illegible] propositum principaliter, scilicet ad premisse diffinitionis explanationem.
[illegible] queritur de hoc quod dicitur: aliud est credere deum, aliud est credere deo, aliud credere in
deum. Si enim habitus distinguitur per actus, queritur quomodo sit unus habitus fidei omnia ista
faciens, sed diversorum [illegible] quod una fide omnia hec tamen facit. Tercio [illegible]

q̄ male diffinit credere in deum cum dicit quod credere in deum est credendo adherere ei
Si enim credere et amare sint actus disparati, videtur quod unus per alterum non habet
diffiniri. Item videtur esse inconveniens quod Magister sententiarum dicit credendo amare, credendo in eum
ire, credendo incorporari, cum omnia ista pertineant ad dilectionem. Responsio dicendum quod sic dicit Magister
aliud et aliud est sine aliquo, et aliquo modo credere est credere deo et deum et in
deum. Et isti quidem actus pertinent ad diversos habitus pertinentes, pertinent et pertinent
ad eundem, quando non sunt sic diversi quin habeant ad invicem ordinem. Nam
credere deum respicit deum inquantum ut obiectum. Credere deo ut motivum, credere
in deum ut finem ultimum. Et iste tres comparantur ad eundem habitum respectu
habitus. Et quando fides non perfecte tendit in deum tamquam in finem nisi prout est
informata caritate, ideo actus credendi in deum diffinitur per actum amandi non
tamquam per actum proprium sed tamquam per actum annexum. Et item quod quadruplex
gradus actus annexus est ipsi fidei secundum quod informatur caritate secundum quadruplicem comparationem
ideo Magister ponit in eius notificatione. Fides enim prout informata est caritate ordinat
ad amandum deum ad faciendum bonum, ad fugiendum malum, ad diligendum proximum
et ideo Magister quadruplicem actum ponit in sua notificatione. Videlicet credendo amare, quantum
ad affectum, credendo ire ad bonum operis, credendo ei adherere quantum ad
tollendum malum, credendo incorporari membris quantum ad dilectionem proximi.
Et per hoc patet ad ea que querebantur. Item queritur de hoc quod dicit Augustinus Fides
Et per hoc videtur quod quisque in corde suo esse. Si enim intuetur ad invicem comparari
non est et ab scit se habere fidem, videtur per quod quis sciat se habere caritatem, cum
commune in sole continuum sunt ut dicit XIII. Item si fides videtur et cetera cognoscere
eo quod continentur sit in anima cum caritate et gratia continuata sunt in anima. Et quod
quod non cognoscitur cetera ab hominibus a quibus habetur. Item hoc et queritur de modis
non cognoscit cetera ab hominibus a quibus habetur. Item hoc et queritur de visio
visionibus quos assignat Augustinus in littera. Videtur enim dicere esse superflua cum super
genesim ad litteram in libro XII et in glossa II Corinthiorum XII non distinguantur nisi tantum
tria visionum. Responsio dicendum quod secundum verba Augustini fides continetur et ipsius in anima
cognoscitur per suam essentiam, et hoc quantum omnibus tenet. De caritate autem quidam dicunt
quod in corde continetur et scit homo se habere caritatem qui habet, sed nescit utrum in ea perseverat.
Sed contra enim generaliter hoc esse verum quod de omnibus que sunt continuata in anima
sentit. Dicunt enim generaliter hoc esse verum quod de omnibus que sunt continuata in anima
habet anima certam scientiam quia cognoscit ea per essentiam suam, sive sit habitus sive
sine caritate sive alius. Contra hoc videtur contrarium ipsi cognitioni experimentali. Multa enim sunt in nobis que nos latent, et multe anime sunt
deformes que suas deformitates non noverunt, et multa sunt in nobis
que patent. Et ideo est dicendum quod omnia que sunt in anima continuata tenentur
visione et cognitione certa, et de caritate et gratia satis planum est
quia pauci vel nulli sunt qui sciant certitudinaliter se esse in gratia, et hoc
lege scitur si inquiratur a viris sanctis et bonis. Ideo alii dicunt aliquid
duplex scientia. Videlicet scientia notitie et scientia discretionis secundum quod tradit Augustinus
in libro de Trinitate quod aliud est se novisse et aliud cognoscere et distinguere. Dicunt ergo
omnia que continentur sunt in anima certitudinaliter sciuntur scientia notitie qua quidem scientia dicit
Augustinus quod anima non potest se ipsam ignorare, de quorum numero sunt tam fides
quam caritas quam et alia. Sed si de scientia discretionis loquimur, sic non habet
veritatem pro eo quod ea que continentur sunt in anima, et si scientia notitia cognoscantur, tamen ab

alijs non possit discerni. sic dicit aug9 de ipa aia quod etsi non possit seipam
non nosse nescit tamen alijs se ab alijs discernere sicut patet de illis qui
posuerunt aiam esse corpus vel aquam vel ignem. et hoc modo habet quis notitiam
de caritate quae est in se et non de gratia gratum faciente quia nescit eam discernere a
dono gratie gratis date propter propinquitatem et obnubilationem ex fantasmatum
involucione. Sed nunc ad hoc istud sufficit quia non solum cognoscit quis
huius fidei ipsum habitum scientia notitie sed et discretionibus et cognitionibus discernendo
eum ipsum ab alijs habitibus utitur. Et per aliud dicendum quod cognitio qua aia
cognoscit eo quod habet in se est cognitio quedam experiencie. per hoc enim cognoscit aliquid
se habere fidem dum ad seipsum introrsus ingrediens experitur utrum sit
promptus ad credendum sicut de alijs habitibus virtutum et alijs omnibus que latent
introrsus. Sed hanc anima non potest habere experienciam nisi de eo quod est in potestate
sua et de eo quod respicit actum anime. tamen experiencia dicat usum alicuius
potentie habitus est quo quando aliquis sit in aia quod reddit eam potentem habilem ad aliquod
opus vel constat alicui operi interiori talia possunt cognosci ab ipsa aia
certitudinaliter. Unde si ab est habilis ad aliquod opus certissime se novit habere
eius habitum sicut fidelis habitum credendi et amans habitum amandi etc. de certis
Sed non aliquid sit sed in aia quod ipsa percipit non respiciunt usum alicuius potentie
sicut caracter vel sicut deformitas culpe pertinet vel quod est super potestatem
ipsius anime sicut gratia in quantum reddit acceptum deo et caritas similiter quia
de talibus non potest habere aia experienciam non potest habere certam notitiam. io
tamen dicendum quod quod quedam que sunt occulta in anima certitudinaliter cognoscuntur hoc intelligitur de illis
de quibus potest aia sumere certum experimentum. De hijs autem de quibus non potest
sumere experimentum non per coniecturam non cognoscit nisi coniecturando
Et quando de fide sed quod reddit habilem ad credendum certitudinem potest habere ex-
periencie sed autem quod sum credens est deo acceptum certam experientiam habere non potest
sed solum coniecturam. Hinc est quod fides quantum ad habitum substantie certissime
cognoscitur ab aia inquantum autem est formata non cognoscitur nisi per coniecturam et est
alijs connexa. Et per hoc patet responsio ad id quod obijcitur de caritate et gratia.
Ad id quod queritur de sufficientia illorum modorum dicendum quod modi isti possunt duplex
distingui vel a parte cognoscibilis vel a parte medij. si a parte
cognoscibilis cognoscitur tamen quod est triplex scilicet sensualia exteriora ymaginativa et
intelligibilia. Sic autem ex parte medij sunt sex et sic dicitur quod patet sufficientia
patet sic. Omne enim quod cognoscitur ab anima cognoscitur per suam essentiam, cognoscitur per
suam speciem, cognoscitur per rem aliam ab ipsa simpliciter diversam. Si per suam
essentiam vel sic est unus modus qui ponitur primo loco, si per suam speciem hoc potest esse
dupliciter. Nam talis species aut est omnino concreta aut abstracta aut partim concreta
partim abstracta. Concreta est prout apprehenditur a sensu exteriori, sed sit
aliquo modo abstracta simpliciter abstracta prout apprehenditur ab ymaginatione et sic sunt tres
primi modi. Sic autem res habet cognosci per aliam ab ipsa diversam hoc potest esse dupliciter
aut quia comparatur ad ipsam sub ratione similis aut in ratione effectus et sic duo sunt
modi videlicet quartus et quintus. Et sextus obiciatur quod ad potest comparari ad aliquid
in ratione dispari vel in ratione contrarij dicendum quod non dispositum non cognoscitur sed
cognoscere aliquid nisi inquantum sunt aliquo modo in ratione similis. Unde qui cognoscit

q albu disgat p quib cog at q nigru cog at qr sic se ht oppo m ad
oppo m sicut ppo m ad ppo m Itē quī de hc q dt pba futa vo
qr ita crediderūt patriarche z alij sci z pphe hc uult dice q fides
dicat ar m hc eni uir pos ad otu qui ad ppo m Et eni p istud
q credit p auctē prīn tūc uir q fides no sit ar m p'ma pos go
go si fides ē ar m uir q no crederat q vo p p fide prīm Itē si
locq ab auctē ē infirmissima z fides trahit fundatū a loco
ab auctē ego uir q fides sit infirma Dicendū q h aliqs ubu
ingri inter ht de fide acquisita ex inspec de sptaz no at de
a q ē inspirata z q mat int spualia carismata h i no satisfac
qr ur hc dt ad expon az diffinit qua apus assi z cōstat q
apus lo de fide formata z p dd ē alio q h q ur dt id q credit
p fide p ipam fide p hom eni q credit p p auctē auctas
at nullius ē efficat i pbando n p fide z ita to similitas arg
ad fide redit nisi aliqs quat vtru vo sit futa p ei p auc
sacre sptē z p uba pphetaz qui ita dixerunt Sz si quat ultius
ut pbem ei q ipi p'us dixerunt vindib ei q scimus ipos p'us
dixisse qr a spu s illumati sunt z ita ctificati sunt p fidē
quā a deo acceperunt z nos ctificamur de eorz cti p fide
quā ab ipo deo accipimus Et pz q expo ingri bona est
qr p hc no uult dice q fides pbet h magis q fides pbet ita q
ut z ppe dicat ab apto ar m Itē quī de hc q dt q fides
est pcet hc eni uir ee falsu qr sic dt dnbo Caritas ē mr uirtu
z caput z mr pcet i eg ē mr Itē glo sup id pb Noli emulari
dt q spes ē introduc ad fide go uir q fides no sit prima int
uirtutes theoo tab h q dr i lra Itē omes uirtutes sit insimul
go no uir q recipiat i illis als ordo Dicendū q eloquī de fide
z alijs uirtu dupr s q m ad hitu z q m ad actu si q m ad
hitu sic ē i simltas si q m ad actu sic ē ibi nalis ordo p
q actus p fidi pambulus ē ad actu spei z carit Nemo ei
ad spat ut amat n i cognoscat z aliqs credat Ad id go
q o q caritas ē mr dd q id uit q m ad rom merendi p cari
dr ee mr uirtu no qr illas generet h qr eas fouet z nutrit
ut perueniat ad statū pfectois Ad id q o de glo dd q fides
no acci s p fide uirtute ut eius actu h p id q fidi succedit
sz p ipa btissima visione Dis xxiiij

D. 24.

Uerum visa

Hic quī si fides tm de no visib ē zc Sup egit mr de fid
q m ad eius ecm i hac pte agit de ea q m ad eius obm
z mur vtrumquit utrz fides sit de hijs q coni sunt sup
nram cognicioem aut de hijs q sunt nre cognicioem subiecta
Et quī dupl ē cognico nra vz sensiua z intellectiua io pbs ista
diuidit i duas p i q p inquit mr utru fides sit de hijs q
sensu pcipimur i 2a utrz sit de hijs q intellectu cognoscuntur ibi

parte huius quaeri solet cum fides sit de non apparentibus, prima pars dividitur in tres, in quarum prima monet prius quaestionem subiungens determinationem, in secunda non exprimit ad removendum incidentem dubitationem ibi: Ex his aperte innuitur. In tertia non exprimit in speciali ad maiorem explanationem ibi: Si non quaeritur utrum Petrus fide Pauli habuit etc. Secunda non pars potest dividi in tres: prima in qua primo monet quaestionem et determinat, in secunda auctoritate Augustini confirmat ibi: Ut Augustinus tradit dicens. In tertia non elicit quandam conclusionem et ipsa credibilia ibi: Ex his apparet aliqua credi quae non videntur etc.

Ad intelligentiam huius partis incidit hic quaestio de obiecto fidei et circa hoc quaeruntur tria. Primo quaeritur de obiecto fidei in se; secundo quaeritur de ipso in comparatione ad aliam cognitionem; tertio quaeritur de ipso obiecto in nominibus verorum. Circa primum quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum fides sit et veri tantum an fidei possit subesse falsum; secundo quaeritur utrum fides sit et veri creati an et increati; tertio quaeritur utrum sit et complexi an incomplexi.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum fidei obiectum sit ita verum quod ei non possit subesse falsum. Et quod fidei possit subesse falsum videtur. Cuicumque subest contingens potest subesse falsum, quia omne contingens potest esse falsum; sed fidei subest verum contingens, ergo fidei potest subesse falsum. Antecedens probo per exemplum maioris et minoris: quia fides fuit de passione Christi et incarnatione et utrumque fuit contingens, non enim erat necessarium Christum interfici vel incarnari cum alio modo possibile fuerit genus humanum liberari vel restaurari. Quod quia [illegible] habitus conformatur obiecto suo et quod usitatur. Si ergo habitus fidei ista et credulitas habet illi conformari, sed aliqua credidit ut puta Christum esse passurum, potuit falsificari cum esset contingens, ergo habitus fidei quo credebatur falsificari potuit. Potest igitur fidei subesse falsum. Item supponatur in medio tempore post mortem Abrahae et ante incarnationem Christi in isto tempore necessarium est Abraham credidisse esse passurum, possibile est quod erat Christum non pati, sed possibile compatitur se cum omni necessario, ergo ista duo potuerunt simul stare, scilicet quod Abraham credidisset Christum esse passurum et quod Christus non esset passurus, et sic huic fidei subesset falsum, ergo possibile fuit fidei subesse falsum. Videtur potest respondere quod nunc quod at prior tempore possibile erat Christum non pati, nunc est quia contingens erat eum pati, cum dependeret ex voluntate interficientium, ita est quod oppositum contigit, hic est contingens; quod etiam necessarium erat quod Abraham credidisset modo est quia omne verum affirmativum de praeterito est necessarium. Si tu dicas quod hoc verum est quod non dependet ex futuro, contra sic esse in proposito, quia credendo non eadem qua cogitare cum assentire. Et postquam Abraham cognovit de hoc dicto Christum esse moriturum necessarium fuit de eo cogitasse, et postquam assensit necessarium fuit ipsum assensisse, et postquam exivit in actum fidei necessarium fuit ipsum exivisse, ergo videtur quod simpliciter necessarium fuit ipsum credidisse. Necessarium ergo videtur quod fidei Abrahae possit subesse falsum. Item omne quod subest speciei subest et generi, sed fidei speciei potest subesse falsum ut probatur ab opposito in quarta [illegible]

[illegible]onibus.

Verum

Con.

spat se habitum uita eterna gratia ultima se(quitur) q(uod) fidei subest falsum. Item actus cari-
tatis presupponit actum fidei sed actui caritatis potest subesse falsum ergo et actui fidei
maior maioritas est minor patet per hoc quod apostolus ex caritate uoluit ire ad hys-
panos quo non iuit et ego ex caritate uolo proximum meum esse bonum
qui tamen non est bonus et actui caritatis potest subesse falsum. Item actus adorationis
est actus fidei ergo quod substernitur adorationi substernitur ipsi fidei. Sed quando
aliquis adorat aliquid fideliter potest subesse falsum sicut qui adorat hostiam
non consecratam pro consecrata adhibita debita diligentia et tamen adoratio
meritoria est et ita ortum habet a fide et caritate ergo si ei subest falsum uidetur quod
et fidei. Sed quia illius solius est fides in uia cuius erit uisio in patria sed uisioni
in patria non potest subesse falsum ergo nec fidei in uia. Item sicut se habet caritas ad
bonum ita se habet fides ad uerum sed caritas numquam appetit nisi bonum
ergo fides numquam facit credere nisi uerum ergo fidei non subest falsum. Item fides
assentit prime ueritati propter se et super omnia in credendo sed prima ueritas non potest
ei contrarium uerum ergo ipsa non potest assentire nisi uero ergo ei non potest subesse nisi
uerum. Item cuicumque cognitioni subest falsum ea cognitio potest esse cognitio de-
ceptionis potius quam illuminationis sed fides est illuminatio mentis sicut dicit Augustinus
ergo fidei falsum non potest subesse. Item certitudo est certior omni arte atque scientia scientie
non potest subesse falsum si ergo fides certior est nec etc. Item fides que intimius
scientiarum principiis non potest falli ergo multo magis ea quam intimius principio
principiis et hec est fides catholica ergo nec potest ei subesse falsum. Ad primum dicendum quod
habitus fidei ipsam mentem illuminat ad assentiendum ueritati credite sicut illustratur
diuine prescientie et diuine prescientie non possit subesse falsum quia ipsa non potest falli
unde est ponere quod ipsi habitui fidei nec falsum subsit nec subesse possit.
Quemadmodum enim diuina prescientia quia ex rebus non pendet certitudine cog-
noscit non solum ea que uera sunt uera sed et contingentia ita quod etiam ea decipi
non potest sicut in suo cursu fuit sic et fides que cognitio diuine prescientie innititur
a qua et illuminatur et dirigitur etiam credentem et illuminationem habet de futuris
et contingentibus ita quod ea quantumcumque de se possit non euenire fides tunc
potest decipi nec potest errare. Sicut enim de eo quod prescitum est euenire
concedi potest quod ipsum possibile sit non euenire per se et absolute non est tamen
compossibile cum prescientia sui oppositi quia ista duo non possunt simul stare quod
deus prouidit ipsum quod eueniat oppositum tunc enim falleretur diuina prescientia.
Per hunc modum intelligendum est in assensu fidei qui innititur diuine prouisioni uel quibus
creditum contingens in re possit non euenire tamen duo non possunt simul
stare quod non eueniat et quod sit creditum et per consequens est quod fidei non potest
subesse falsum quia non possunt simul stare falsitas in credito et ueritas in cre-
dente siue in fide et concedende sunt rationes que sunt ad istam partem. Ad secundum dicendum quod
in quantum cuicumque subest contingens potest subesse falsum quia omne contingens potest
esse falsum unde est per intemperamentum quia diuine prouisioni subesse potest omne contingens
falsum tamen subesse non potest prouidet enim deus illa contingentia sicut uera quod prouidet

scitur q(uod) prouidet in aliquo sit falsa / et sic hoc habet in se certitudinem in diuina prescientia
scientia illuminatore q(uod) ab ea procedit. quale est huius fidei sicut predictum est / Secundo est quia
huius cognitionis dicitur conformari ipsi cognoscibili. dico quia istud habet in se quod
huius cognitionis pendet ab ipso cognoscibili secundum existentiam in ipso sive
sit scientia acquisita secundum causas et rerum inferiores secundum de eo sive cogni
quod non pendet ab ipsa re cognita non enim est quod conforme ipsi cognoscibili
secundum existentiam sui in se secundum existentiam suam in causa et talis est cognitio fidei et
prophetie et cetera revelationibus divine quod non pendet ab eo quod creditur vel quod
revelatur secundum ab eterna luce per quam ad hoc cognoscendum illuminatur et quia est lux summe
et vere contingentie hinc est quod cum huius fidei conformetur ei tamquam ei a
quo dependet quod non potest falsificari nec vacillare propter contingentiam creditum /
Secundo est quod contingens potest stare cum quolibet necessario dico quod verum est actu ad
quod subiungit quod oppositum aliquando est contingens sicut an incarnatio contingens
erat ipsum non incarnari et non pati / videtur aliquibus quod verum tempore
post quod de incarnatione et passione non est articulus quantum ad eventum quod ita eveniat
sed quantum ad ordinem quod ita cognoscatur / verum Abraham non credidit Christum
incarnari sed ipsum esse incarnandum ut fiat nobis in verbo quod incarnari dicit eventum
sed esse incarnandum dicit ordinem cognitum / et quamvis ipsum incarnari sit con-
tingens quantum ad eventum tamen quantum ad cognitionem necessarium est impleri
cum hoc non esse decretum et cognitum / Sed hic modus dicendi stare non potest
quia sicut fideles crediderunt sicut prophete predixerunt / et prophete predixerunt
non solum esse cognitum incarnari sed et eventum futurum / et verum quod sicut nos
credimus ipsum incarnatum de preterito ita ipsi crediderunt ipsum incarnandum
de futuro / Ideo aliter dicunt alii quod licet ipsum creditum possit esse contingens
in se cum habito respectu ad divinam prescientiam quod infallibiliter providet necesse est ipsum
evenire / et ideo oppositum eius non potest stare ut cum actu divine prescientie cum
actu fidei nostre / Sed nec ista solutio / quia non est aliquod contingens quod deus non
providit sicut eventurum per provisionem suam aufert sibi ad de contingentia
sua. ergo concluderet quod deus providit ad necesse est ponere quod contingens cum
quolibet necessario possit stare / si enim non possit stare cum necessario impleri
esset ipsum evenire / et ideo est adhuc tertius modus dicendi qui concedit quod
contingens potest stare cum suo necessario / et quod oppositum alicuius articuli erat fuit
contingens / sed est quod propositio tertio loco negat scilicet quod necessarium fuit Abraham
credidisse Christum esse passurum / Et si tu obicias quod omne dictum de preterito
necessarium verum est ad hoc quod verum est de eo dicto quod tantum sit dictum in preteritum
secundum dictum connotat futurum contingens / et quod omne dictum quod claudit in
se contingens / contingens est ideo est tale dictum Abraham credidisse Christum
passurum contingens est / licet enim principaliter propositio sit de preterito quo tamen est tamen de
futuro / Et hoc patet sic quia credidit dicitur actum libere arbitrii secundum diversis luminibus con-
fortatum in intellectu nostro divine prescientie verum sicut hoc est Abraham credidit Christum esse
passurum hoc est Abraham illuminatus fuit ut assentiret et videret hoc quod de
providebat evenire et quod in provisione eventus contingentis claudit sive
connotat futurum contingens. hic est quod in dicto de preterito claudit eventus futuri contingentis /

Et ideo totum dictum videtur esse contingentibus. Et si tu obicias quod necessarium est simpliciter
abraham cognovisse de hoc, sed non est necessarium ipsum assensisse huic dicto
contingenti et hoc assensu fidei, quia fides enim sit in eo assentiebat sicut deus pro-
videbat; sed divina provisio sit providet quod quamvis actus divine prescientie
sit in [illegible] necessarius tamen respectu ipsius ad futurum contingens non est necessarius. Sed contingit
per hunc et modum intelligendum est quod licet necessarium sit per hoc quod abraham credidit licet ...
fuisse motum secundum veritatem et certam fidei et necessarium sit eum motum fuisse
intuitorum ordinatio tamen ipsius ad futurum contingens contingens fuit sicut est
ordinatio divine prescientie cui est conformis. Et quod notabiliter credidit et
assentiendo claudit in se illam ordinationem secundum conformitatem ad divinam provisio-
nem hinc est quod sicut contingens est deum providisse aliquod futurum contingens sic
contingens est abraham credidisse futurum contingentibus contingens est et ipsum assensisse
contingens est et aliquem prophetam prophetasse. In omnibus enim hiis una est ratio
que fundatur super hoc quod licet actus transeat in preteritum dicit tamen ordinationem ad con-
tingens futurum et ita connotat eventum futuri contingentis et ex consequenti connotat con-
tingens futurum necesse est deum eorum veritate contingentibus sicut in quolibet [illegible] fuit per tres
veritates infallibiles in opere de prescientia.

·3· Ad tertium quod arguitur quod spei subest falsum dicendum
quod spei secundum quod integre est et universaliter movetur falsum non subest. Cum enim spes sit certa
prevenientes ex gratia et meritis nunquam sperat se habiturum vitam eternam nisi cum presupp-
ositione meritorum et quod efficacia meritorum includit finalem perseverantiam, hinc est quod
in actu spei implicatur conditio de perseverantia finali. Omnibus enim qui vere sperat
sic vitam eternam expectat sicut si in fine perseveraverit in gratia. Et hoc est
verum et fides vera dicat. Et ita videtur esse ad illa verba prudentes
minores quod presentibus non expectat vitam eternam simpliciter sed sub conditione
quod si ab [illegible] divina [illegible] absque omni conditione speret se habiturum
vitam eternam hoc non est motus pertinens ad fidem et spem sed ad [illegible]

·4· Ad quartum quod arguitur quod actus caritatis presupponit actum fidei dicendum quod verum est quod supponit
actum fidei ut regulantem et dirigentem eius actum sed non oportet quod presupponat
actum fidei ut [illegible] super [illegible] obiectum. Unde enim quod caritas appetit
fides dicat appetendum esse et ita dirigit eius actum. Non tamen de quo caritas
appetit fides credit quia de pluribus contingit dicere quod sit bona
falsum tamen est dicere quod sint bona bonorum enim dicitur aptitudinem et ordinationem habitualem
sed verum dicitur inherentiam et exigentiam actualem, verum bonum erat apostolo
ire ad hyspanos quamvis non esset verum et ideo erat appetibile quamvis
non esset credibile quamvis enim falsitas possit stare cum actu caritatis
quia ad [illegible] esse falsum et bonum non tamen potest stare cum actu fidei quia non potest idem
simul esse verum et falsum.

·5· Ad quintum quod arguitur quod adorationi potest subesse falsum dicendum quod
adorationi secundum quod est [illegible] devotionem et non secundum fidei nunquam subest falsum pro eo quod fides
dicit non adorandum esse preceptum nisi de quo [illegible] ita cognoscit de eo autem de quo
non habet certitudinem dicit adorandum esse presupposita conditione. Unde omnis fidelis vere ado-
rans hostiam consecratam adorat sub ea conditione si perfecta est et ipsam
eam que ad consecrationem pertinet nec secundum institutionem divinam et nunquam decipitur nec errat.

Verum increatum

Secundo queritur utrum fides sit de vero creato et increato, an de increato tantum tamquam de proprio obiecto. Et quod solum sit de vero increato videtur. Primo per hoc quod fides est virtus theologica. Omnis enim virtus theologica habet deum pro obiecto et fine. Si ergo finis virtutum non est quid creatum sed increatum, videtur etc. Item videtur hoc ipsum per hoc quod est virtus una, quia unica virtus unum debet habere obiectum. Si ergo fides virtus una est, et creatum et increatum sunt diversa omnino, si ergo fides habet esse de vero increato, non habet esse de vero creato sicut de obiecto. Item hoc ipsum videtur per hoc quod fides est virtus evacuanda per obiecti sui presenciam et apertam noticiam, sed sola visio veri increati est illa que in patria fidem evacuat; fides enim non evacuatur in via [?]; ergo videtur quod fides solum sit in vero increato tamquam in obiecto. Item fides est virtus qua assentitur ipsi credito propter se et super omnia, sed nulli non est propter se et super omnia assentiendum nisi quod est summe verum et verum increatum; ergo solum [illegible] consistit fidei obiectum. Item hoc ipsum videtur per diffinicionem articuli a Richardo data, que dicit quod articulus est indivisibilis veritas de deo artans nos ad credendum. Ergo si articulus est fidei obiectum, videtur quod fides solum sit de vero increato et de divino. Sed contra: in toto symbolo contenta consistit fides tamquam in obiecto proprio, sed in symbolo non solum sunt articuli spectantes ad deitatem, verum etiam spectantes ad humanitatem. Ergo si humanitas est quid creatum, fides non solum consistit in veritate increata, verum etiam creata. Item caritate amplitudinis est fides sicut et caritas vel maior. Sed caritas non tantum diligit bonum increatum sed et creatum, quia non tantum diligit deum sed et proximum. Ergo fides non est in vero increato sicut in obiecto, verum etiam in vero creato. Item verum futurum est verum increatum [?], quia verum increatum est verum eternum, sed fides nostra est de vero futuro, quia credimus carnis resurrectionem que nunc non fuit sed futura est; ergo videtur quod fides non tantum sit de vero increato sed etiam de creato. Item si quis pertinaciter diceret esse falsum quod sacra scriptura dicit de vero creato esset hereticus; ergo videtur quod obiectum fidei extendatur ad omnia que in sacra scriptura scribuntur. Sed in sacra scriptura multo plura scribuntur de temporalibus quam de eternis, de creatis quam de increatis, sicut quod Abraham genuit Ysaac et similia. Ergo videtur quod obiectum fidei magis consistat in vero creato quam in increato. Item illuminacio fidei sicut vel eciam illuminacio prophecie, sed prophecia maxime et principaliter consistit in vero creato, cum sit prenunciatio futurorum. Ergo pari racione videtur quod et ipsa fides. Respondeo dicendum quod obiectum alicuius habitus cognitivi dupliciter habet determinari [?] [illegible] ad propositum: sive per se et per actus; est autem racio obiecti [illegible] accepcionem et obiectum per actus, et quod quidem habet racionem materialis; est autem dicendum obiectum per se et per se quod quidem habet racionem motivi. Secundum hanc duplicem accepcionem duplex contingit loqui de obiecto fidei. Nam uno modo potest dici obiectum fidei esse quod ipsa fides respicit tamquam id quod credit esse verum sive illi assentiat propter se sive propter aliud. Et hoc modo non tantum est de vero increato verum et de vero creato, quia fides non tantum credit ipsi divine veritati in se sed et in hiis que ab ea dicuntur que sunt multa vera creata. Si autem loquimur de obiecto fidei secundum propriam accepcionem prout dicitur obiectum quod habet racionem motivi, sic obiectum fidei est verum increatum. Et sic consistit [illegible] quod duplex modus [illegible] vel prout est

absolutum

Contra

9

9

9

9

Responsio

Materiale

Motivum

vel put e tvrne iue incortu. Sic ipa dina uitas dupmoz ypm int
p fide illuiatu. vel p se sicut i articul spcatib ad ypm dy s dim
vel ut e vnita cate sicut i illis art respib ypm dy i sua huat
assupta. vel i opone ab ipo cata sicut i carde repatbe glifoe
Cocedi e q obm fidd ppiu s q ht rom moti e viy incatu
z qr hc pbat rob ad pma pte inducte io cocede st | Ad d q
po e i gy q quida art respiciut huait sic quida dinit, ia
pz vn. qr illi art qui st de huait z ce huat enunciat de dina
p ce qua costitut utab incatat z ex a pte hut rom mouedi
via ex a pte qua costitut ce ni e cate hut som rom inal. sicut
vna e p i duabz natib cata vz z incata sic vna ciuitab mouet
que tenz rom obi sive i arti que respiciut dinit sive i his
q respiciut huait que quid e uitab incata | Ad d q o q ad
tot se extedit ad quot se ext cadtab. Dm q z si cadtab p
tot se extedit ad quot se extet cadtab. Dm q z si cadtab p
dr ce ce bo incatut ce bo catu tqm ce obm ppu. cu cy
obm ppu sic inf maifest. no e u ce bo incatu | Ad d q o q
fides e de no futo. Dm q vo futa carnib no e obm fidei ppiu
insi ingy copa ad dina uir te z instiam q cor resuscitab
ut reddo fiat s uita. z vox red incati implicati ht roz obi
q quid viy incatu q y e de se abstrah a voce ptiti z futi
s ptito z futito no ce eq effeiu qui q y e de se ht som rom
mal i copone ad fidd assi s q i pteb fuit tactu | Ad d qo
q heticq indicat qui ptinacit negaret q i sac scripta dur
Dm q hc no e qr oma que i sac scripta cotinet teneat roz obi
ppriy z moti rem ipig fidi s hc e qr cosequent. ad ey obm ppu
cra cum sac scripta edita e ab ipa uite z a spu s. qui gdiret
sacre scripte condicet ei cui fides assentit pp se vz ypi sume
uit z io ex hc no pt cocludi q fides ce viy catu heat u sad
sit ce obm ppu | Ad d q o de illuat pphita. Dm q pphia no h
p pu obo z moto ca q pla pnunciat s som ht p obo mali
ce q ipa pphia u sa. vn pphia no assentit ei q pnunciat
pp se s pp uite ypm illuite z credicte est ex hc no pt coclude
q fides sit ce u a cata u tqm ce obm ulia, posst tn dici quod
e sile de fide z pphia | qr fides i suo obo cui assentit requit
ad q heat rom moti s pphia u tale requit i pphato s tom
rom sive cognicois sunt ab inspirat e io no sequitur q si pphia e
de aliquo q de eo debat ce fides sicut de obo ||

Verbo
Coplexo

Secundo quitur utrz fides sit ce coplexu an ce incoplexu z
q sit ce coplexu uir. Credere enim sit dt aug9 e cogitare cu
assensione s assensus non e nisi incoplexum s ē coplexum. vir ergo
fides sit ce coplexum sic ce ppu obm ipe fides credit ad qr viy
z respicit qr fuy s viy z fuy sit ce coplexio g uir q z hitg fidi
ypm coplexum sive enunciabile respiat ut obm ipe fides e incoplexum ut op

z sciam

s q uult huto

sed quod vult Hugo. Sed tamen opinio quam scientia est de complexo, ergo cum meum sapiat
unum extremorum, similiter quod et fides. Item fides est opposita errori, sed nunquam er-
rat nisi ex hoc quod attribuit ad aliquid quod non est attribuendum vel removet
quod non removendum, hoc autem non fit nisi in complexione, ergo cum error est
complexionem consistit. Sic et opposita nata sunt consistere circa idem. Videtur
similiter quod et fides verum complexum habeat pro obiecto. Item si ipsum verum incomplexum
est obiectum fidei. Cum ergo iudei credunt christum habuisse de incarnatione, iudei fidem
haberent incarnationis quod est manifeste falsum, ymmo errant contra articulum. Item
Similiter illi qui credunt christum iam sit, tamen haberent fidem de christo, quibus
tamen contra christum constat errare, restat igitur quod ad incomplexum non habet esse
ipsius fidei obiectum et est complexum vel incomplexum, ergo complexum. Sed contra
super id j. Cor. x. Omnes eundem potum spiritualem biberunt. Glosa Augustinus
tempore [illegible] sed variata, sed tamen non est fides variata. Sed non est fides va-
riata nec obiectum fidei. Cum ergo enuntiabilia que creduntur variata sunt quia illi christum
credebant esse passurum, nos passum esse. Illi incarnandum, nos incarnatum esse,
restat ergo quod fides non est de enuntiabili sive de complexo tamquam de obiecto.
Item obiectum fidei est verum increatum sicut prius fuit ostensum. Unde Richardus de sancto victore dicit
quod articulus est veritas de deo. Si ergo deus est simplicissimus et in simplicitate non
cadit complexio vel compositio, videtur quod obiectum fidei non sit verum complexum
sed incomplexum. Item de eodem est idem est fides et quod est visio futura, sed visio
est de vero incomplexo et per modum incomplexionis. Erit enim visio simplex
intuitus summe lucis. Ergo videtur quod fides similiter constat de vero incomplexo
per modum incomplexi. Item spes et caritas sunt causata de rebus incomplexis
et per modum incomplexionis quia spes exoptat beatitudinem et caritas amat
deum, ergo cum virtutes theologice idem habeant pro obiecto, sicut videtur quod et ipsa fides
de vero incomplexo constat. Item si fides constat de vero comp-
lexo, cum tempore passionis paucissimi scirent christum pati, et in tempore incarnationis
paucissimi scirent christum incarnari, paucissimi habuissent fidem. Cornelius et
fidem non habuisset qui nesciebat christum esse incarnatum nec passum, et tamen de
eo legitur quod erat [illegible] placuit deo. Sine fide autem ut dicitur hebr. xj impossibile est
placere deo. Sic ista magistri erunt inconvenientia si ponatur quod fides consis-
tat de complexionibus. Ad predictorum intelligentiam quod circa hanc questionem
diversi diversimode senserunt. Quidam enim dicere voluerunt quod fides consistit
de incomplexo sicut de proprio obiecto et isti dixerunt quod articuli fidei non
sunt enuntiabilia sed res ut potentia incarnationis passionis etc. et ista quidem omni tempore
sunt eadem sicut et ipsa fides. Cum autem actus fidei transit super ipsum cre-
dendum super complexum hoc est propter defectum intellectus qui non potest totum simpliciter
aspicere intuitu sed post hoc intuitu precedente componendo unum alteri. Sed quia
assensus fidei est proprie super complexionem et ad perfectionem fidei non tantum
est cogitare de incarnatione sed oportet credere incarnationem iam fuisse, ideo dixerunt
alii quod articuli sunt enuntiabilia et quod fides consistit de complexo maxime cum
fides quorundam ad aliquos articulos sit respectu incarnatum et carnaturum et de illo

Responsio.
Incomplexum.
Complexum.

cato possit esse nisi quod compositum ex incarnato sit quod prius habitum est. Si igitur intellectus
eius capit non per modum complexionis, vocabulis igitur ita ponere et dicere quod
fides sit de vero complexo sive sub voce complexi. Et quia circa
de vero complexo quantum ad diversa tempora sunt indicata, haeretici sit si
ab credebat verbum incarnandum iam stantem esse incarnatum et futurum, ideo non solum
disponunt fidem esse de vero incomplexo sed etiam de vero complexo sub
determinata differentia temporis. Et si tu obicias de mutatione fidei propter mutationem
istorum enuntiabilium, dicendum est secundum nominales quod enuntiabilia non sunt mutata quia
te esse cursurum, te currere, te cucurrisse in diversis temporibus prolata idem sunt
et unum est enuntiabile quia una est res quam significant et unum est tempus pro quo supponunt
et ideo unum sunt secundum rem et intellectum quamvis vocaliter videantur esse diversa. Aliter
et videtur esse quod ista enuntiabilia sunt diversa quia tamen una est veritas cui
fides assentit principaliter et unde ea quae ista enuntiabilia credit, quia quidem non
mutatur sed diversificatur temporibus licet ipsa enuntiabilia diversificantur non propter hoc fides
mutatur et diversificatur immo in diversis temporibus fides non mutata consistat.
Sed quia positio nominalium quae dicebat enuntiabilia diversorum temporum esse unum
communiter non approbatur immo falsa est sicut in primo libro fuit ostensum, Sumendus nunc aliquis
modus dicendi sufficientior quia ad fidei immutabilitatem sufficit immutabilitas veritatis credendi.
Si enim articuli sunt enuntiabilia et diversi mutabiles propter veritatem credendi immutabilem
possunt vere dici omnes unus articulus propter unitatem veritatis credendi quae est in eis.
Ideo etiam modus dicendi quod cum haereticus fidei faciat mentem assentire credendi
sive credito et assensus autem non feratur super incomplexum sed super complexum
ponendum est quod ipsum obiectum fidei sit quod supra dictum fuit. Fides habet verum [illegible].
Et quia dupliciter contingit fidem ferri in obiectum suum scilicet implicite aut
explicite ideo secundum duplicem modum dicendum complexum esse obiectum fidei sive fidem
consistere esse complexum. Nam fides quantum ad suam substantiam respicit complexum
sive enuntiabile implicite non concedendo determinata tempora differentiam immo
aliquis dicimus quod quilibet et individuus ad omne tempus sit verum fuisse passum.
Fides autem explicita respicit complexum sub differentia temporis determinata
sit nunc oportet credere incarnatum fuisse et tunc futurum esse.
Sic igitur explicatio actus fidei nunc mutat verum fidei sicut et variatio
temporis determinati non variat fidem ut sit alia et alia secundum speciem, et hic quidem
modus dicendi satis est probabilis. Sic igitur sustinendo dicere possumus quod fides
proprie consistit esse vero complexo. Et concedendum est rationes quae hoc concludunt.
Ad primum quod primo obicitur in quantum de enuntiabilium mutatione iam patet [illegible] quia enuntiabile
quod non convenit determinata temporis differentiam in diversis temporibus non mutatur
et hoc est esse quod habet fides consistere sed quod fides. Sed secundum enuntiabilia secundum quod variantur
quae conveniunt determinata temporis differentiam et esse hoc consistit fides sed quod ex-
plicita et ex hoc non potest concludi quod fides sit alia et alia sed quod fidei
explicatio sit variata in diversis temporibus. Ad secundum quod obicitur quod fides est esse vero
increatum esse quod non est complexio dicendum quod sicut in primo libro dictum fuit quamvis
deus sit simplicissimus tamen esse ipsum nec contingit enuntiare hoc et hoc per modum
complexionis propter eo quod intellectus complexionem non potest intelligere [illegible]
sed esse scriptum intelligentiae nec tamen errat quia non potest simpliciter dimi-

n sub tali copone & collone cape, & p hucmo intm e i fide,
p fides no tn e de no inticato i se sz & copato ad inte cata sicut
dom e sz & t compo sub quadm coplexioe e, & p ia vo no cogit/
Ad d q o q q de eodm e fides i ina & visio i pria dm q vnu et
idm pt apphendi p modm incoplexi & p modm coplexi sicut pz i
apphesioe ssig & intg, ssig dm apphent re alba apphent p modm
cuiusda incoplexiois qr no nouit ssig exterior copone nc dividere
sz intg dm idm apphent q ssig apphendebat sub mo coplexiois
accipt pdicatu hoc de hoc & copones hoc illi & dicens hoc ee albu
et ita coplexu & incoplexu no faciunt diusitate a pte rei copre
hense sz a pte modi copphendi qr vnu & idm pt apphendi sub mo co-
plexionis & incoplexionis & p no sz q si visio e de eodm de quo
e fides & visio no e sub rone coplexiois ergo & fides. ymo est ibi
fallacia sc de ronis ut & accntis qr pcedr ab vnte vel ad vnte modi.
Et si tu quas qr fides no assentit obo suo p modm incoplexi
sicut visio, satis plana e rno qr visio pcte vno & simpi asspcu
faciet intell & cognoscit ulta pp pfectom gle/ No sic at est de
cognitoe sz statu uie que quidm statu respicit ipa fides, Ad d
q o de spe & cart dm q no e simile qr intg e negocia ad ee co-
plexu sz affcus e negociad ce ypam rem & qr reb i se ipa habet
ronm incoplexiois sz put e i intt ht ronm coplexiois, hinc e
q virtutes respicientes affcum qiuis sint ce obum sum pt ronm
coplexiois no tn pp hoc fides q e re intg ratione nalz q si idm e
obm virtutu theoloicar pp hc inqrm e fidi tocat coplexioe sic
inqrm e aliar. Coplexu enim & incoplexu no duo variatom
a pte rei sz solm a pte modi sic pbn visu e & qiuis virtutes theolo-
giae habeant idm obm sz rem & sciam habent tn diuus sz ronm & modm. Ad d q
o de cornelio ia pz rn qr cornelius hebat fide implicita et
io no credebat incarnatoz ut fuit sub dta tpis determinata
& p no errabat sz explicatam fidem qd docat ad qua facienda
misit deus ecce architectum ad meam cognitom & ee hc

Onsequenter qur de obo fidei i coparacoe; qur tria. pmo qr utru
fides sit de hijs de quib hr visio sslis 2o utru sit de hijs
de quib hr pbat opio 3o qur utru sit de hijs de quib hr cognio
scien

Circa pmu sic pcedr & qr utru fides sit de hijs de quib hr visio sslis & ui q c Jo. xx. qr vidisti me thoma credidisti.
Sz constat q thomas vdm hiut fidm de dno ihu que uidit & te-
tigit, go sit de eodm eat fides interior & visio exterior. Itm p. Jo.
Quod vidimus & audiuimus & pspeximus & manus nre contrectaverunt
de vbo vite. Si go de vbo vite apli hebat fidem hoc e de xo et
de eodm hebat sslem cognicoz go videt idm q pus. Itm apli viderunt
xm ee passum & xm ascensum & constat q xm ee passum & xm ascensum
sit arti. Si go apli fidem intm cpm ad hos articlos nunc assentiunt
vt q idm possit ee fides & visio exterior. Itm beata virgo sslem cognicoz

Visio ssls.
Con
q.
q.
q.

nouit se concepisse de spu s. absq nli semine Sz costans e q pp co
ceptoy filij dei nl dempnu e fidi sue go simul stabat ca cogno
fidi et cogno ssit expmuti. Sz q sup c. Jo. xiiij. vado parare vob
locu glo aug Erat hic videat latebat ut credat Si go ad ed
notitiam e late ut q impgle sit visiony corle ee ad sta e sil
cu fide Itm aug diffimes fid dt sfides e crede q no vides
Et i ps dj hitu e q fides e illy q credunt q no vident. Et ggy
i quada omel paschali Que vident fide no hut s agnicony
go no vi q de eyd possit ee fides intior et ssig exterior. Itm visio
pue euacuat fide et cognitu ssmaifesta z ult credite pp
visio corl pita maiitat cy quat sicut visio pue cy diminue
go sic fides dimin no pt ee ce visu visioe glosa. Sic vi q fides
quat no pt ee ce visu visioe sen. Itm actg credi s q ad
vinit sptat e q difficile et volutariu s crede q ho vidit
ocul extio hc e facile et necm go no vi q ad possit ee sil
et sil extig visu et intig creditu. Rndeo dd q qda st q subiciunt
ssui extiori simpr et toly et illa vide e clae et pfre cognosce
et ee talia no pt sil et sil ee hity sine cognito fidi rai visio
extiori pco q visio sine cognito i excludit omne enigma
et cognitony enigtam creda at st q sic subiacet ssui s ad sui
ut s ad sui latebat ipm ssuy et ee talia by pt simul et sil ee
visio s vnu et credulitas fidi s aliud. Visio s id q patet
credulitas fidi s id q latet sth no e i xo ut vera xo s
vin assupta et corpea aplorz ssiby appebat s at dina vin
omne ssuy latebat et eady p et yposta s. s diusas vas sil cat
visui cognita et incognita no simul poterat ee visa et credita
et e e sat facile intre si quis attedat qu ee ad pt ee
ceido et dubo s diusas vas et diusos reg et diusas gdocs
Esto eni q hc sit xo cora ocul meis et si visu cognosca ipm
ee hoiem nuqm tn p visu cognosca ipm ee filiu dei sio aliq
hity ncrg e ad hc q cognosca ipm ee dii et hc e q dux
dixt pet qu dixat Tu es xo fi d. vi cao et sangs no re
lt vi Ecce hc e q fides et visio put ee ee vnu et eund quib
no s ad. Et hc e q dt aug et ggy de thoa q aliud vidit et al
credit hoiem vidit et dii cofessg e Dns ms dus meg et ds ms
Et sicut de thoa dicta et de ceteris aplib et de bta virgine
que quimis cittuli exspicy se sciuit concepisse sine vili seie
tn se concepisse pui ubi nouit mete fide et hui qr i omib
arti implicat ad diui qr arti hc e vitas de dz e quid latet
Ido cora de se vob ondetes q visio corl fide no excludit
Ad ego q po dr i gm q fidi necc e latery dd q latery dini
s e q nec e fidi s latery huat no e de fidi neci. Fa tn ad
maiore actg fidi pui. pmig eni apli moti st motu fidi et
motu dilcois i xo m pp ey abscessu qui ey pncaste doy Jo. xvo

Thos. ij. gihles. l. x. c. 7. x.

magis laudat fidem eorum qui non viderunt et crediderunt quam fidem thome.
Et beatus petrus i. ca. i commendat eos qui christum non viderunt et tamen in eum
crediderunt et hoc est quod vult ibi glosa dicens quod dei absentia corporalis facit
ad fidei meritorium et ex hoc non sequitur quod corporalis visio tollat penitus fidem.
Ad id quod dicitur de augustino auctore et gregorio dicendum quod verba augustini et gregorii intelligenda sunt
precise. Cum dicitur fidem esse de non apparentibus et non visibilibus hoc dicitur quia fides
de illo est secundum causam suam secundum quod non apparet et eo ipso est de ipsis que non
apparent quia secundum aliquid sui latent sed ex hoc non excluditur quin quia per accidens
et per concomitantiam possit dici quod fides sit de aliquibus que apparent pro eo
quod unum et idem sicut patet de omnibus est potest simul apparere et latere. Ad id quod
quod visio patrie tollet fidem dicitur dicendum quod non est simile pro eo quod visio patrie
excludit omne enigma et aufert omne latens. Non sic visio
vie quoniam cum christus appareret quantum ad unum latebat tamen quantum ad
aliud. Unde christus demonstrato isto patri erat visum et creditum, visum inquantum
demonstrat suppositum humane naturae sed creditum inquantum demonstrat patrem sive
ypostasim divine naturae. Ad id quod dicitur ultimo quod credere est difficile et
voluntarium dicendum quod visio corporalis sicut dictum est quia non tollit latentiam
ideo non tollit difficultatem nec tollit arbitrii libertatem ex ea parte qua
latet. Cum enim dicitur quod non est difficile nec voluntarium credere quod quis
videt dicendum quod verum est secundum quod videt sed tamen totum christum secundum omne sui
unum visioni non subiacebat et ideo potest illo genere et pro voluntarium et
difficile erat credere. Facile enim erat credere quod homo pateretur ab
hiis qui videbant christum pati sed difficilius erat credere quod deus
esset qui pateretur. Nec hoc credebat aliquis nisi qui volebat et quem
illuminatio fidei adiuvabat. [illegible] hiis de quibus habetur opinio probabilis.

Secundo queritur utrum fides sit de [illegible]. Et quod non videtur i. pe. iii. parati omni
poscenti reddere rationem de ea que est in nobis fide et spe sed ratio probabilis
est generativa opinionis. Si ergo fides patitur secum probabile rationem compatitur
ergo et probabilem opinionem. Item petrus archiepiscopus varienensis non est
tutum credere absque ratione sive gratia ergo ratio probabilis facit ad fidei utilitatem
et securitatem. Sed et opinio generari habeat ex probabili ratione ut dictum est. Item
donum scientie intellectus et sapientie simul possunt stare cum fide sed quod credimus
demum audivimus quod intelligimus ratione ergo ratio potest simul stare cum fide sed
cum quocumque stat probabilis ratio in eo stat et opinio ergo etc. Item
doctrina theologie stat simul cum fide cum sit fidei explicativa et circa
ea est que fides consistit. Sed ergo in doctrina theologie multe sunt
probabiles rationes videtur quod rationibus probabilibus simul cum fide manet ergo simul
ratione et probabilibus opinionibus ex rationibus generate poterit esse in eodem et
verum est idem in quo est ipsa fides. Sed contra hoc est. quod fides est argumentum
rerum non apparentium sed ea de quibus habetur opinio probabilis sunt apparentia
probabilia cum est quod videtur omnibus vel pluribus ergo videtur quod opinio probabilis et fides
esse non possit simul esse non potest. Item acceptio opinionis probabilis tollit ex humana
ratione sed sicut dicit gregorius fides non habet meritum cui humana ratio prebet experimentum.

Contra.

1.

2.

3.

4.

Opinio probabilis.

Contra.

1.

2.

3.

Contra.

Ad 1.

2.

go mi q pba accep° aufat intuitu ipi fidi go no se pt copati
cu hitu ipig fidi. Ite opio e accep° uni9 ptis cu formi^e altig
go ubi e opio ibi e vacillaco sz fides excludit omne vacillacoe
du fat firmit adhere go fides no pt simul stare cu opioe. Alia
Ite opio adhet roi ppr se, vl defite pbate roib defit pbatas
opioib. sz fides adhet ipi in^ti ppr se et sup oia, go fides et
opio hnt repugnacia go no mi q sil put ee i aia ec eade mun
Rn° dcd q opio pba^t dupl^r cosuevit accipi. Uno° dr opio
acceptatio uni9 ptis cu formi^e altig. Alio° dr opio accep°
aime gnata ex roib pbabilib si q cosuet dici q sylogism9
dyaletig gnat opioe, sillbus demrats gnat sciam. Dicta opio
dicta^r pmo° put ht secu annexa formi^e z vacillacoe sic no
pt sil stare cu hitu fidei ec eade mun p eo q fides fat plene
cosenti et altaz pte ita q oio reputat eius appoitu fsz et
erroneu vel u^c ppr aliqua roe supuenientem possit ad aliu
inclinari z io qz tollit fluctuacoz opioib. Isto° dci opio
opio simul cu fide no pt se copati. Si at opio dica^r 2°° s.
acceptatio delicta ex roib pbabilib sic dcd e q ec idz sil z
sil pt ee opio z fides qm multi fideles hnt ad ea q credut
multas infideles roes z ultas pba^les q hnt gnare opioe
q^m ad 2m mod dci opioe z i^a quid acceptatio gnata fidei
no repugt ymo subsuit z famula^r. Est em i fidei fomentu
q^m ad infirmos z i oblectamentu q^m ad pfectos. Ob hijs pz r^o
ad q^oe pposita pz z r^o ad oba. Opio em pba^lr sz unu mo^m
dci pt stare sil cu fide sic roes ad pmia pte inducte ostendut
ymo multu cofert fidei pbatas roes sic dcm fuit i pn^a p. li
Sz alium mo^m dci iuxta qz fat impfecto vz put d^r vacill
z innitencia ipsi9 assi9 sup pba^te roib pba^d sic ht repugna
cu fide z pcedut roes ad 2az pte inducte maiore duc ultio
quaz una supta e ex ipsi9 opioib incti^e, alta no ex ipsi9
opioib fulci^to qz pncu^r innitit roi pbabiliori. Eld e no q o^r
p° de ubo apli q fides e arg^m no apparencu. Dcd q apg re
monet ibi a credi^li apparencia no quacuqz, no em remoz
appa^az pba^l opioib sz certitudinal apphesioib sic appz de
scitibus. Ad 3^m q o^r de ubo Greg9 fides no ht meritu ec dcd q hc
int^e Greg9 qm credulitas fidei oio innitit^r experimento roib pba
z hoc mo fides vera no stat cu opioe ita q innita^r opioi
tanqm fundato ymo magis accep^{ta} i^a pba^l ex roib acqsita
de q dcm e q pt opio dici innitit^r ipsi fide tanqm firmiori
z hi9 sig^m e q multe roes videntur nobis pba^les z valde vera
cu fide q videntur ee abusiones q^da hoib infidelib io magis i
accep° innitit^r fidei qm eis. Lz alio° foueat fide z delectat sic
dcm e. Ad duas ultias roes no oz insiste qz pcedut de opa
opioe sz altm mo^m dci sz q^m pt sil stare cu fide sic p9 tactu e

Sol°

formido annexa

formido non annexa

.1.

.2.

.3.

.4.

Cognicio Scialis

Uerto queritur utrum fides sit de hijs de quibus habetur cognicio scientifica. Et quod non: tali racione probatur. Aliquis sciens racionibus cogentibus deum esse primum creatorem omnium potest uenire ad fidem ita quod non obliuiscatur illarum racionum, sed sciens illas rationes habet sciam ergo non quod possit de eodem simul habere fidem et sciam. Item aliquis cognoscens aliquid per demonstracionem quia siue per effectum si incipiat noscere per causam siue per demonstracionem propter quid non propter hoc amittit priorem cognicionem quamuis secunda sit nobilior prima ergo due cogniciones possunt haberi de eodem quarum una nobilior est quam alia et una non expellit aliam nec euacuat et si hoc ymmo est tunc non quod simul possit aliquis cognoscere racionem acquisita et illuminacione infusa ergo de eodem simul potest haberi fides et sciencia. Item cognicio intellectiua superadueniens non tollit cognicionem sensitiuam sed una illarum sit dignior et perfectior et nobilior altera ergo pari racione non de fide et sciencia quod sit possit haberi de eodem et est idem. Item experiencia est prior sciencia, sed demonstracio et eodem haberi potest fides et experiencia ergo demonstracio de eodem potest haberi fides et sciencia, maior patet per philosophum, minor patet in beata uirgine maria que fide et experiencia cognouit se concepisse de spiritu sancto. Sed quod sicut caritas diligit deum propter se et super omnia sic fides assentit prime ueritati propter se et super omnia. Sed quia caritas diligit deum super omnia et propter se impossibile est quod ipsa compaciatur secum dileccionem qua quis diligit deum propter creaturam pariter ergo pari racione impossibile est quod fides compaciatur secum cognicionem que pariter adheret racioni acquisite sed talis est cognicio sciencie ergo impossibile est fidem esse idem esse cum sciencia simul et semel. Item uisio patrie tollit fidem propter certitudinem et euidenciam in cognicione. Sed cognicio per scienciam est certa et aperta non quod impossibile sit aliquid simul et semel esse scitum et creditum. Item aliquis in uero non potest dissentire ab eo quod nouit habitu sciencie. Non enim potest non credere quod triangulus non habeat tres angulos equales duobus rectis si sciat eum demonstrare. Sed quia fide creduntur uoluntarie creduntur et sic potest credi ita potest discredi ergo non quod noticia sciencie non possit simul stare circa idem cum ipsa fide. Item que sciencia cognoscuntur subiacent racioni, sed que fide creduntur sunt supra racionem quoniam fides est illuminacio racionem eleuans supra se ergo si idem non potest esse infra racionem et supra racionem non uidetur quod possit simul cognosci per scienciam et fidem. Respondeo ad predictorum intelligenciam est notandum quod duplex est cognicio scilicet a parte comprehensionis et manuduccione racionacionis. Si loquimur de sciencia a parte comprehensionis quo cognoscitur de deo in patria sic non compatitur secum fidem ut simul idem sit scitum et creditum pro eo quod talis cognicio semper excludit enigma et hoc melius apparebit distinccione 33 quando ultima inferius cum agetur de euacuacione uirtutum quare uidelicet et quando fidei actus per uisionem excludatur et euacuetur. Et de hac sciencia sanctorum auctores dicunt et quibus opinio uigorem habet esse uerum quod idem non potest simul esse scitum et creditum. Si autem loquimur de sciencia manuduccione racionacionis sic uoluerunt quidam dicere hoc esse uerum ad hoc

Con.

.2.

.3.

.4.

Ro.

Comprehensionis.

Manuductionis.

q nō pt simul stare cū fide qr p talē sciam assentit int^{ct} ipi veri
cognite ppr ipam rōnē pntat. assentit ē nouo, assentit ē sic n
q̄ē infra sē; cui q̄ntū recipit^{ur} i fide q̄ assentat fine int^{ct} ppr se
ē uoluntate eleuādo rōnē sup se, ē io diximꝰ hitū fidei ē scie
mutuo sese excludere sic qr caritas i^{us} amorē excludit q^{o} quis
amat deū ppr tpalia pncipal^r. aliorꝰ nō pō ē qr dēmōat ē eod
simul pt hri scia manuductiōe rōcinacōib; cū hitu fidei, vnde q^{d} dt
augꝰ xiiij de tri. exponens i^{d} apli. alij dat^r p spm smo sapie
alij smo scie, huic scie tribuo id qr fide salubrima q^{d} ad verā
btitudīē ducit, gignit, nutrit, defēdit ē roborat^r. qua scia nō
pollēt plurimi fideles lz hēant fidē. Et rich de s. vic. dt q
ad ea q^{d} fidei st nō tm pnt hri rōes pbabiles sz ē ncarie lz eis
intell^r cōtingat nos latere, vn a^{d} credēdū ēē deū creatorē om
si ex rōibz ncariis incipiat ipm ītell^r nosse nō ppr hc desinit
fidē hre, ul si ē p rōes nr̄ fideles supueniēs tale cogni^{co} nō
expellet sicut p experienciā pz. ē io at q̄^{r} tl^r scia sit pt ēē
de eodē cū ipa fide, ita qr vna cognitō altam nō expellat
ē qr scia manud^{ce} rōcina^{ce} lz aliquā ctitu^{dinem} faciat ē eui
dēciā ēē dīna, i^{d} tn ctitudo ē euidēcia nō ē oīo clā qm dīm sup
ī mīa, q^{m}uis eni a^{d} possit rōibz ncariis pbare deū ēē ē deū ēē
vnū, tn clare ipm dīnū ēē ē ipam dei vnitā^{tem} ē qualit illa
vnitas nō excludat plura^{litatem} nō pt i^{n} p inscienciā fidei
euidē^{r}, vn illuīa^{cio} ē ctitudo tl^r scie nō ē tanta q hita i^{a} sup
fluat illūi^{o} fidei, imo valde ē cū i^{a} p ncc^{ri}a ē hoc signū est
q lz aliq phi de deo scivint multa ūa tn qr fide caruint i
multis errauint ut ē defecerunt, vn sic i pcedētibz dcm ē q fi
des pt stare cū inferiori cognitōe qr illa ht cōiūcta latēciā ēa
pūo. Sic intell^r ē ēē hitū fidei ē talē modū scie q pnt se
simul i eod^{e} rē^{o} eodē cōpati, vn cōcedē^{ae} st rōes q st ad ista
pte. Ad p^{m} nō q p^{o} ... q caritas nō cōpati^r scm dilcōm
que pncip^{al} adhēret alij rei, ... pt q nō ē sile qm amare dēū
ppr creaturā finaliter ptinet ad amorē iniqm ē libidinosū q
ht repugnantiā ad amorē rēm, sz assentire alicui nō pbato
ppr rōem pbantē dūmō sit ūa ē ncc^{ria} nō dt prīm nec dt
errorē, ē io nō sic ht repugnanciā ad fidē, p nō ē sile, sz ad
hec idē nō soluit plene, qr q̄ sit de cari^{te} ista duo nō uide
re posse cōpati q ad assenciat int^{ct} credite ppr se, ē q assen
ciat ei ppr a^{d} ppt q nōndū q lz ppo ppr duplr pt accipi. vno^{o}
put notat cām finalē, alio^{o} put dt rōnē mouentē, sz put dt
cām finalē sic nō pt vnū ē idē credi ppr se ē ppr a^{d} sic amari
nō ppr se ē ppr a^{d}. Si dicat rōnē mouentē cū plēs pnt ēē
rōes mouentes ad assen^{sum} vnitē eid^{em}, sic pt vna cōclo p^{ri} p cā
ē p effēm, pt ē p^{ri} p a^{d} intrīn^{secum} ē p a^{d} extrīn^{secum}. Sic nō eciēns q d

assentiat aliqui multi propter se et propter aliud, diuersis tunc habitibus consideracionibus.
Sed nondum adhuc plene solutum, quia dicitur Jo. iiij^o quod dixerunt samaritani
credentibus iam non propter uerbum tuum credimus quia est uerbum fidei, et ita uidetur
quod assensus fidei non compaciatur secum assensum sciencie, qui principaliter
innititur racioni et preuolunt aliqui dicere quod si non tollatur cognicio quantum ad
habitum tollitur tunc quantum ad actum, quia non habet iam illam quiescencie motum. Sed
tunc non oportet dicere necessario esse generibus quod ab habeat habitum et non possit
habere usum maxime cum non habeat potenciam ligatam per aliquod impedimentum.
Et propterea dici quod quando ab est similiter sciens et credens habitus fidei tenet in eo
principatum et ideo tamen assensu fidei assentit ipsi materiali propter se, ita quod propter
dicitur principaliter racioni mouetur, assensu et sciencie assentit eidem propter racionem ita
quod propter non dicitur racioni principaliter mouetur ipsum, quamuis at non possit uerum
et idem credere propter se et propter aliud ita quod sic et sic credat principaliter, tamen propter
se et propter aliud tamen potest se compati adinuicem ita quod unum sit principale
et aliud sit subseruiens. Verum est quod dixerunt fideles iam non propter loquelam
tuam credimus, intelligitur est principaliter. 2 Tercio dicitur quod omnis de uisione perfecta
que tollit fidem dicit quod non est simile quia causa omne excludit latenciam
prout iam credulitas fidei non est necessaria. Non sic autem est de sciencia que habet per
racionem manuductiuam. 3 Tercio dicitur quod omnis quod sciens non potest dissentire ab eo
quod scit dicit quod uerum est quantum ad id quod de eo cognoscit, quantum tamen ad id
quod latet ex quo dissentire potest et racione illa necessaria est credulitas fidei.
Aliquis philosophus sic sciens per racionem dei esse unum racione necessaria ab hoc non potest
dissentire, dissentiet tamen ab hoc si quis diceret quod ista unitas potest compati
secum pluralitate, quia quidem eum latet et excedit uires cognicionis sue et
sciencie. 4 Tercio dicitur quod omnis quod fides est de hijs que sunt ab racione et sciam de hijs
que sunt necessaria dicit quod sic uel impedit uerum et idem esse latens et patens sic uel
impedit uerum et idem secundum alium et alium cognoscendi modum esse necessarium et ab racione et ita
sciri et crediti, sed cum sempiterna utique et diuinitas nosci possit
per scienciam acquisitam uel et innatam in se tamen potest compati ad pluralitatem
personarum uel ad humilitatem humanitatis, ut nunc quando deus assumpsit carnem supra racionem
et supra scienciam. Si quis enim medico racionibus et sciencie innitatur, nequaquam
credet possibile quod summa unitas secum compaciatur pluralitatem personarum uel
quod summa maiestas uniri posset cum miseria humanitatis, uel quod summa utique
deo non operante fiat operibus sine sui nutu diuino et cetera consilia
que uidentur repugnare quibusdam conceptibilibus secundum philosophiam. Dum ualde
parum attingit sciencia cognicionum diuinorum uel fidei innitatur. Quia in una
eadem re aptissima est fidei quod occultissima est sciencie. Sic patet de al-
tissimis et nobilissimis gaudiis quibus ueritas latuit philosophos scilicet de creacione
mundi, de potencia et sapiencia dei que latuit philosophos et nunc manifesta sunt racionibus
simplicibus. Propter quod dicit apostolus stultam fecisse deum sapienciam huius mundi quia omnis
sapiencia de diuinis omnia absque fide magis est stulticia quam uera sciencia, depuit
cum persanitate in errore uel deducatur et uincetur per fidei illuminacionem. Verum per
imparia non expellitur sed magis perficitur, etc.

Queritur quidem de obiecto fidei quantum ad nominis vocabulum quod consueuit cum nomine articuli censeri. Circa hoc duo queruntur secundum duplicem vocabulum articuli. Primo quidem de racione articuli que assignatur a vocabulo; secundo quidem de racione que assignatur ab Ysidoro.

Circa primum sic proceditur et queritur de prima racione vocabuli qua ponitur de articulo diffinicio sic articulus: Articulus est indivisibilis veritas de deo artans nos ad credendum. Contra istam racionem obicitur in racione prime partis videlicet huius quod dicitur indivisibilis veritas de deo. Primum enim complexum est primum indivisibile. Sed articulus est primum complexum ut communiter sic in precedentibus fuit ostensum ergo non est veritas indivisibilis. Item una tantum est veritas indivisibilis ex diuinis ergo si articulus est veritas indivisibilis de deo unus tantum est articulus. Sed hoc est falsum ergo et id ex quo sequitur. Item videtur quod ipse deus est veritas de deo. Sed obiectum fidei est ipse deus ergo obiectum fidei non est veritas de deo. Sed articulus est obiectum fidei ergo inconveniens dicitur articulus veritas de deo. Item Christum venisse in carnem futuram est articulus et hoc non est primum de deo sed est primum de carne ergo etc. non conuenit generaliter ergo non videtur quod primum membrum predicte diffinicionis generaliter conueniat articulo generaliter. Contra secundam partem notificacionis qua dicitur artans ad credendum opponitur sic videtur quod quod est sibi verum et occultum vero artat ea ad credendum. Sed articulus latet verum et est supra verum ergo non videtur quod artet ea. Item ad [illegible] ad que intra nos te[illegible] inclinamur per [illegible] ad artandum sed ad credendum intra nos [illegible] inclinamur ergo per [illegible] non artamur ad credendum ergo articulus non artat nos. Item sicut se habet obiectum fidei ad actum credendi sic se habet obiectum caritatis ad actum amandi sed obiectum caritatis non artat nos ad amandum ergo nec obiectum fidei ad credendum. Item sicut articuli ordinantur ad actum credendi ita precepta ordinantur ad effectum obediendi et sic artamur ad credendum credibilia ita artamur ad exequendum mandata ergo sic credibile dicitur articulus ita preceptum debet dici articulus. Si ergo preceptum non sortitur nomen articuli videtur similiter quod nec ipsum obiectum fidei debeat dici articulus. Respondeo ad predictorum intelligenciam est notandum quod articulus quantum est de racione sui nominis dicitur ab artando. Hoc autem dupliciter habet intelligi active videlicet et passive. Dicitur enim articulus quod est quidem in se artatum et dicitur articulus quod alios artat; prout passiue dicitur articulus quod in se artatum est et cuiuslibet resolucionibus prout autem active dicitur est primum distinccionibus et discrecionibus. Et primo quidem modo accipitur in sciencia naturali in qua dicuntur articuli membra siue partes quo resoluuntur in aliis sed in eis stat resolucio, sic dicuntur articuli digitorum. In quantum vero articulus dicitur primum discrecionibus consueuit accipi in sciencia sermocinali ut in grammatica et rethorica. Articulus enim in grammatica est ad distinctionem faciens discrecionem quantum ad genera et quantum ad casus et quantum ad suppositum. Et in rethorica articulus appellatur distinccio que fit in sermone et in predicacione. Cum ergo alie sciencie deseruiunt theologie sunt et ipsa preceptive suorum nomina loquendi propria que inuenit in aliis scripturis vere dominus. Quoniam ergo fides nostra de plurimis cognicionem et quidem cognicionem terminatam et distinctam necesse est quod et ipsum obiectum fidei quod est creditum reperiri aliquid ad quod reducuntur omnia credenda tamquam ad [illegible] in quibus stet resolucio omnium credendorum et tamquam ad id quod sit primum directiuum omnis quod creditur et id sit quod primo fides credit et quod proprie sit obiectum fidei et propter istam duplicem racionem dicitur censeri nomine articuli.

Nota
Articulus.

vz qr sit t[er]minus resolucionis et qr p[ri]mus distinctionis et p[er] rich[ardum] ipsum
articulum diffinientibus vel describentibus notificat ab hac dup[lici] p[ar]te
Nam in hoc q[uod] d[icit] p[ri]mo articulus est veritas indivisibilis de deo insinuat q[uod]
articulus est t[er]minus resolucionis in resolucione cum stat ad indivisibile in hoc vero q[uod]
subiungit[ur] artans nos ad credendum insinuat q[uod] est p[ri]mus distinctionis et
directionis et artat enim sicut regula directiva re[gu]lat omnem co[n]ceptum q[uod] quid
credenda sunt et ista notificatio recte assignata est quia non tantum est realis descriptio
sed et nominis in[ter]pretatio. Ad p[ri]mum ergo q[uod] p[ro]bo d[icitur] in q[uestione] q[uod] n[ull]a veritas complexa est
indivisibilis. Dicendum q[uod] indivisibile dicitur de ar[ticul]o non p[ro]pter ca[re]ntiam dic[ti]onis sed p[ro]pter
carentiam dic[ti]onis que quidem consistit in credibilium distinctione. quia articulus non distinguitur
in alios articulos in quo statur et pr[opter]ea alit[er] dici q[uod] ipsi complexioni subiacet
veritas indivisibilis sicut enim deum fuit p[ro]g[enitu]m in te[m]p[or]e est et ea que dicit sunt (?)
q[uia] s[un]t ordo simplicia negotia[n]tur et m[u]l[tipli]c[a]t sub complexione et quamvis tam[en]
q[uod] deus sit ipse deus tamen m[u]lt[ipli]c[a]t[ur] dum m[u]lt[ipli]c[a]t ad de[i]d[ictu]m. m[u]lt[ipli]c[a]t enim in voce sibi
attribuit ei ad in voce p[ro]pter et quia diversitas ei attribucionis facit hec
est q[uod] ip[s]am intelligere p[ri]ma q[uod] una est multis modis m[u]lt[ipli]c[a]t[ur] et multis modis
enunciat. Et p[er] hoc patet r[esp]o[nsi]o ad duo seq[uen]cia. sed cum indivisibilis veritas
sit una tamen articulus s[un]t plures. quia articulus non solum est ip[s]a veritas in se sed p[ro]ut
co[m]pa[ra]t[ur] ad aliquam attribucionem re[gu]la[re]m q[uod] deus est in voce sibi sicut deum esse
creatorem deum esse trinum. deum esse unum. et vocatur d[icitu]r esse veritas indivisibilis
de deo et plures articuli quia pluraliter credibilia s[un]t de deo et ceteris d[icitu]r q[uod] necessarium est
credere ipsi fidei. Ad 3m q[uod] o[bicitu]r q[uod] carnis vero non est de deo. Dicendum q[uod] p[ri]mo
in q[uan]tum tenet racionem articuli sicut enim co[m]pa[ra]t[ur] vero vero ad invicem et carnis resus-
citacio ad virtutem divinam unde credere carnis racionem non est ad q[uod] credendum
q[uod] deus corpora nostra resuscitabit et eriget hoc sua iusticia et faciet
sua potencia. Ad 4m q[uod] o[bicitu]r et 3m ex parte q[uod] articulus non artat racionem cum sit ..ca
Dicendum q[uod] articulus diffinitur hic in co[m]paracione ad intellectum non quemcumque sed intellectum
informatum fide et hoc notatur cum d[icitu]r artans nos s[cilicet] fideles. quamvis autem
articulus sit occultus intellectui qui quidem non habet fidem et et super ipsum non tamen est
intellectui in quantum fide illuminatur et elevatur. Ad 5m q[uod] o[bicitu]r q[uod] credere est p[er] mera
voluntate et ita non p[er] artacionem. Dicendum q[uod] est artacio que repugnat libertati
et est artacio que repugnat ambiguitati et cum d[icitu]r articulus quia artat ad credendum
hoc non d[icitu]r p[er] coactionem voluntatis sed hoc d[icitu]r p[er] remocionem ambiguitatis quia in ip[s]a
veritate articuli determinate sig[nifica]tur nobis credendum sine nullatenus ad partem
aliam inclinetur. unde sic d[icitu]r naturam articula q[uod] ad signum aduersum est determinata
cum p[ro]g[enitu]s in se indifferens esset ad signum diversa. sic articulus d[icitu]r quia ipsum oportet
determinate credere et ei assentire omni remota ambiguitate et vacillacione.
Ad 6m q[uod] o[bicitu]r de ordine articulorum intuitu et de precepto q[uod] artat ad obediendum
Dicendum q[uod] non est simile quia sic p[ro]g[enitu]s dominum est articulus non tamen d[icitu]r quia artat obligando
sed quia artat discernendo et discernendo et quia ad ipsum stat resolucio. et quamvis hoc
ipse q[uod] in ipsi fidei q[uod] est certus p[er] finibus ipsum intellectum ad q[uod] spectat p[ri]mus et regula
discrecionis. hic est q[uod] solum ob[iect]um fidei redicat (?) racionem articuli//

Secundo quaeritur de notificatione Ysidori quae talis est: articulus est perceptio divinae veritatis tendens in ipsam. Contra primam partem diffinitionis opponitur sic: veritas est sua perceptio, sed articulus est divina veritas, ergo haec est falsa: articulus est perceptio divinae veritatis. Item fides est perceptio divinae veritatis, ergo si articulus est perceptio divinae veritatis, fides est articulus. Item visio gloriae est perceptio divinae veritatis, ergo videtur quod visio gloriae sit articulus fidei, quod simpliciter est absurdum. Item in articulo non tantum exprimitur divina veritas sed et divina bonitas et [illegible], ergo non videtur quod prima pars diffinitionis omni articulo generaliter conveniat. Contra secundam partem diffinitionis opponitur sic: videtur quod est ipsa divina veritas tendens in divinam veritatem, sed articulus est ipsa veritas divina, ergo non est tendens in ipsam veritatem. Item articuli quibus est verum fidei bonorum et malorum, sed mali quamvis percipiant divinam veritatem non tamen tendunt in ipsam, ergo tendere in divinam veritatem non convenit omni articulo. Item aliqui philosophi habuerunt cognitionem de deo cum quadam dilectione, ergo si habuerunt sic divinae veritatis perceptionem cum quadam tendentia in ipsam, et tamen nec fidem nec fidei articulos habuerunt, ergo non videtur quod praedicta notificatio de articulo vere assignetur. Item cum utraque vel una sit diffinitio, videtur quod ad notificationem articuli sufficiat notificatio sine diffinitione Richardi, superfluit ergo ista Ysidori. Circa primum ergo quae sit diversitas inter utramque dicendum ad praedictorum intelligentiam [illegible] quod ista descriptio in illa distinctione a descriptione ipsius Richardi. Nam prima descriptio Richardi est quaedam nominis interpretatio, haec autem est realis notificatio. Secundo non differt in hoc quod cum articulus duplicem habeat considerationem, et prout est in re et prout est apud animam, notificatio ipsius Richardi respicit ipsum articulum prout est in se, notificatio ipsius Ysidori respicit articulum prout est ens apud animam, ideo dicit ipsum esse perceptionem divinae veritatis. Tertia diversitas est quia cum dupliciter contingat loqui de fide, scilicet de fide in sua generalitate et de fide formata, dupliciter etiam contingit articulum considerari: aut prout est obiectum fidei generaliter aut prout est fidei formatae. Richardus diffinit articulum prout est obiectum fidei generaliter, et ideo dicit quod est articulans nos ad credendum. Ysidorus autem diffinit ipsum prout est obiectum fidei formatae, et ideo dicit quod est perceptio veritatis tendens in ipsam. Et quoniam fides formata respicit intellectum et affectum, quia intellectum illuminat ad credendum et affectum excitat ad tendendum in deum, hinc est quod Ysidorus diffinit articulum per comparationem ad actum intellectus cum dicit articulum esse perceptionem divinae veritatis, et per comparationem ad actum affectus cum subiungit tendens in ipsam. Et quia ad utrumque actum comparatur in ratione moti, hinc est quod praedicta diffinitio media est dans comparationem talem ut sit sensus: articulus est perceptio, id est articulus est id quod illuminat nos ad divinam veritatem percipiendam, et quod excitat nos ad tendendum in ipsam. Unde dicitur perceptio tendens quia facit nos percipere et tendere et movet nos ad percipiendum et tendendum. Et per hoc potest solvi ad omnia obiecta quae obiciuntur. Ad id enim quod primo obicitur quod veritas est sua perceptio, patet solutio quia verum est perceptione essentiali, sed non est verum perceptione causali. Ad id quod obicitur quod fides est perceptio et etiam visio gloriae, dicendum quod non est simile, quia est dicta perceptio formaliter, sed dicitur perceptio causaliter. Fides enim et visio est perceptio sicut habitus percipientis, sed articulus est perceptio sicut obiectum materiale percipientis, possibilis et

q sicut mlt aliq nominat potem alij actu alij habitu alij obm sicut
manifestu est i diuersis auctibus sic et p̄ceptionibus non pt extendi ad habitu
actu et obm io aliud dr de fide aliud de arti[lo] / Ad 3 q obr q
arl non tm spectat ad ueritate sz et ad bonitate nec tm ad nobilitate diuina
sz et ad humam dicendum q et si artis continat aliquos bonos contenit et ad
creaturas sz tm non hz ronem motiui sz corporis q hz i se ronem neri et
uei summi cui fides ppr se et super omnia assentit / Et qr diffini
hic artis inquirens e motiuus ipsius fidei ideo sufficit tangere hic i cognoti
fide ueritatem diuina a q est totum et perfectum ro nisi / Ad 4 q obr de tenden
pz in ocos qr pro a cali est mit da, artis enim tiando facit tende
tinat enim inquirens finis et moz inquirens obm et io facit tende / Ad
id q obr de fide malorum dicendum q hec diffinit artis i comparacione ad
fide formata lz et fides malorum i dm actu non tendat cu uerdat
quoddam habilem ad tend lz semiplene / Ad 5 q obr q cognitio
phorum erat p̄ceptio cu tendens dicendum q non erat i a tendens quere ex
fide Nunquam enim p illa cognitione potuit puenire ad salutem
io ut meius loquitur potius iacebat quam tenderent / Ad 6 q obr q unius
unita e diffinio dicendum q unum est sz unita composita et consideratione, sz si
q ad multiplex hz considerationem multipliciter hz notificari / io viri et ipsi diuersi
notificauerunt qr diuersimode considerauerunt, Diuersitas at eorum fuit
quantum ad ta sit ons u e sup / Et p̄mo querit de hoc q dr heb
Iª parte istas dubitaciones et lucidam / laus fidei si q credit non vi
dz ḡ caret lucis pos e ad uituperium quam ad laude sz et pz hoc cum i
hore oct non intellexit ergo ui q pruacio uisionis posset reddat
fide uituperabile quam commendabilem / Item si hec consistit laus fidei qr
credit q non uidz cum i gla non credat n id q ui / uidetur q laudabilior
sit fides i uia quam gla i patria q absurdum e dicere / Item si hec consistit
laus fidei qr credit q non uidet, sz omnes qui stulte et faciliter
credit credunt q non uidet ergo qui stulte credet laudandus est /
Ad p̄mo dicendum q pruacio uisionis facit ad laudem credentis presupponit tamen
uirtute i opa credentis et hoc ex duplici causa p̄mo ppr humilitatem et captiuitatem
mentis q ad morem e laudanda sit supra mentis ad morem e uituperanda /
2ª qr tu credulitas e amena nobis non ab aliquo uicio Nullus enim
cogitur credere q non uidet et qr laus uituperium consistit ex opa
uoluntaria, Hinc e q augustinus dt q laus fidei e credere q non uidet
non ppr pruacionem uisionis tamen sz ppr potem humilitatis et libertatis, humilitatis
ex pte mentis et libertatis ex pte nostra / Et p hoc pz in 2º ad 3 q obr
p̄mo / Ad 3 q obr 2º de gla sic pz in 3º qr augustinus non loquitur de laude
quacumque sz de laude meriti et lz laus est i statu uie non patrie et est
actus uie non est actus patrie / Sunt pz ultimum qr hic non dr de quacumque
credulitate sz de credulitate uia et uera non stulta et falsa / Item querit de hoc
q dt cum fides sit ex auditu non ex exteriori sz interiori / Videtur enim hoc
ingenit dici qr cum sensus uisus plures differentias demonstrat et non ob sit
uidetur q magis fides debeat esse ex uisu quam ex auditu / Item fides
aplorum fuit ex uisu ita sit ex auditu ergo si omnes fides subsequentium

diuata sit a fide aplo℞ vi q magr docat dici ex uisu qm ex
auditu Ite cu fides sit hitg infusus vi q n° heat ex auditu
ce. Rn° dd q sicut dt phs dupr cotingit a'd addiscere vz p
inuecone & p doctina & ssi quod uisg maxime defuit illi mo
addiscendi qui e p inuecone ssi uos auditg illi mo qui e p doc
tina. Crur ea que fide noming no cognoscig p inuenconem
s magr p doctina p doctina ingm no sonr ptores loquentes p
aure corpis s & spus s. loquentes p aure cordib. hinc e q i lra
dr q fides no tm e ex auditu exteriori s & interiori & qmuis
apli multa dedicerint ne do x multo tn pla dedicerint au
diendo ipm qui loquebatur exterig & qui loquebatur eis intig p spm s.
Et p hoc pz rn ad pm & ad zm obm. Ad 3m dico q o q fides est p
infusionem no p auditu dd q fides qm ad suu formale p
infusionem e s qm ad mate vz quo ad noticia eo q cogr q est
q p mo dr e p auditu. Ita q vnu e p auditu cordis & ad. p
auditu corpis ia gnali dt ap fide ex auditu ee magr pi
vne auditg interioris qm exterioris. Et sic dt ggg q ivanu laborat
smo ptoris n assit illustratio doctoris interioris. Ite quer de hoc q d
Alia sit qm intelligas no credis a'a qm credas no intelligas
pmo m q ista dio sit insufficiens qm ipe augg i ori addit zm
mebrm vz q qda st q creduntur & nuqm intelligunt g o m insu
insuffe pone dionem credibim. Ite implicare fi q queda st
que pus creduntur qm intelligantur. Si cm crede e cogire cu assensu
& cogire e intre vir q ome crede pcedat intellige. Si tu dicas
q augg int de intellectu qui innitit voi tnc m q f dicat q
queda st q pus intelligunt qm credant qz dr ysa vij. si alia
tuslonu nisi credideritis no intelligetis g o intre ee sr ipm crede
Juxo hoc e quer q st credibilia de quig dt augg q creduntur & nuqm
intelligunt cu uideamg q oma credibilia vob satis pbabilia
asserunt. Rn dd q intre dr dupr s q m innitit i lra pmo
intre dr largi nosse q e q dr p nom & intre ee pcet assensum
fidi nc ad crede qm isto pg intgar. Alio m intre hoc e voe pimi
cogire ms q dt augg q intelligig denug voi q credig aut
& de isto int augg cu dt q qda st que pmg creduntur & pged
intelligunt sicut st arti fidi qui st sup voni qda st quo pus
creduntur qm intgantur sicut st anteceden ad fide & ea q st de
drantie mrs nalib sic dm ee dm ee bom qda st q creduntur
& nuqm intgunt qz no put voe pri sic e hysto hua gesta pauer
Memorem pre pot p vonem q abraha gent ysaac s som p aucti
Et pz q intre aly pcet fide aly sequitur s ystumone accipiendi
quiuis s pmy see pcedat. Et p hoc pz rn ad oma quesita
Na q po ot de insufficia diomis dd q m no intedit hic dividere
credibilia s onde quo fides & intus ee id put se compati
& quali ee id hant ordinari. Ad 2m pz rn qz pcet de
intu s q pmo acut volti sic pz. Ite quer de hoc q dt q e dm sole

non enim mente conspicere firmiter quam percipere. hec enim ut fertur quia aliter de conspicimento qui est per speciem. aliter de eo qui est per speculum et in enigmate. Si de eo qui est per speculum ut fertur quia hec non est scire sed potius credere. Si de eo qui est per speciem hec ut fertur quia tunc non sciret deus nisi in patria. Nam ut dicitur quod cognitio expressa divina omnibus est inconstata. Item dicit augustinus xv. de trinitate quod quicquid scitur scientis comprehensione finitur. ergo si deus nostra scientis comprehensione finitur ut quod nostra possit sciri. Item dyonisius dicit in 1ª parte quod deus posuit tenebras latibulum suum. ergo non impossibile deum mente conspicere. Ad dicendum quod augustinus hoc loco de cognitione exponit aliqua quibus habet de deo sive in patria sive in via. In patria quidem perfecte. sed in via confuse. ipse non tenet nisi a mundis corde. unde hec scientia sapientia est quia secum habet motum saporem. et per hanc illuminatur intellectus et stabilitur affectus. Et ideo dicit quod deum sciendo est ad quam mente conspicere firmiter quam percipere. Ad dicendum quod ille qui non potest intelligi de cognitione viventium de cognitione patrie. Dicendum quod ymmo de cognitione viventium intelligi potest. sed cognitio viventium multos habet gradus. Cognoscitur enim deus in vestigio. cognoscitur in ymagine. cognoscitur et in effectu gratie. cognoscitur et per intimam unionem dei et anime. unde quod dicit apostolus qui adheret deo unus spiritus est. Et hec est cognitio excellentia qua docet dyonisius que quidem est in excessu amoris et elevat super cognitionem fidei secundum statum communem. de hac intelligitur hoc augustinus et ut. Ad dicendum quod obiicitur quod scire est comprehendere. Dicendum quod augustinus diffinit ibi scire sicut quod competit deo. quia deus quicquid scit scit scientia comprehensionis. quia totum vere plene cognoscit. hoc autem modo non scitur deus a nobis. Ad dicendum secundum dyonisius. Dicendum quod non vult dicere augustinus quod deus conspiciatur in magnitudine claritatis sue eterne. sed conspicitur in effectu gratie et experimento suavitatis sue per ipsam anagogicam unionem etc.

Dist. xxv.

Post hec adiiciendum est de sufficientia fidei etc. Superius egit magister de fidei eterne et dei obiecto et materia. in hac tertia parte agit de eius sufficientia. Dividitur autem pars ista in duas partes. In quarum prima determinat de fidei sufficientia. in 2ª vero ipsam fidem comparat ad alias virtutes cardinales. ibi. Quando vero est permittendum quod fides spes caritas etc. Prima pars in quantum determinat de sufficientia fidei dividitur in partes duas. in quarum prima inquirit de sufficientia fidei in quadam generalitate. In 2ª inquirit descendendo ad speciales duas personas. ibi. Quod ergo dicere de illis simplicibus etc. Prima pars dividitur in tres partes. in quarum prima determinat in quantum est de fide sine quo nunquam potuit esse salus. In 2ª determinat quantum sufficit credere. ibi. Sed queritur utrum hoc ante adventum etc. In 3ª vero pluribus auctoritatibus confirmat. ibi. Unde augustinus ad optatum fides etc. Dicitur 2ª pars in qua descendit ad speciales duas personas habet tres partes. in prima inquirit quantum sufficeret credere simplicibus qui precesserunt et ad ventum. in 2ª vero inquirit de prelatoribus utrum necesse fuit eos credere omnia que modo creduntur. ibi. Sed queritur cur sine fide mediatoris etc. In 3ª vero inquirit de fide cornelii qui fuit ante eius promulgationem. ibi. Solet etiam queri de cornelio etc. Subdividuntur autem partes iste magis et sunt in littera. Ad intelligentiam autem huius partis sicut ea que magister tangit moventur hic questiones due. Primo queritur de fidei sufficientia. 2º vero queritur de fidei perfectione. Circa primum

queritur tria.

Lex.
li. i. c. 1.
9.
9.
1.
2.
3.
.27.
Suffiat
1.
2.

primo querit de fidei sufficientia quantum ad gnam symboli apostolici 2o querit
de sufficientia eiusdem quantum ad noticiam eorum qui precesserunt adventum christi
3. querit de sufficientia eiusdem quantum ad illos qui eius adventum fuerunt secuti
Circa primum sic proceditur et queritur de sufficientia fidei quantum ad
continentiam symboli apostolici et est quod utrum sufficienter contineantur
omnia illa que oportuit credere ad salutem. Et quod non videtur primo per verba
Cassiani ad leonem papam li. vi. Symbolum latine id est collatio
1 nominatur quia collecta in unum ab apostolis domini totius catholice legis
fide que per universum dominorum volumine eorum immensa funditur copia
2 torum que symbolo collegit breviter perfecta. Item hoc ipsum ostenditur ratione quia
totum fidei versatur circa deum sicut circa obiectum. Sed non quod pluribus moribus cognitum
deum quantum ad divina unum et humanam ergo si utroque modo in symbolo
apostolorum traditur notitia de deo videtur quod fides ibi contineatur integre
perfecta. Item non quod habere notitiam de divina notitia sola non per aliquam eius
3 operationem qui deus sunt in via sed omnibus divina opera continentur sub aliqua
istarum trium videlicet sub opere creationis vel reparationis vel glorificationis.
Sed ergo deus in symbolo apostolorum ab hac triplici opere notificatur
quia ostenditur ibi deus esse creator et reparator et glorificator videtur quod totum fidei ibi
4 continetur. Item hoc ipsum ostenditur ex parte auctorum. Si enim ad symbolum
in componendo qui certi apostolorum qui repleti sunt spiritu sancto et plenam
et integram notitiam fidei habuerunt dicere quod in symbolo non continetur
fides insufficienter non est ad quam dicere quod spiritus sanctus et ingenii totius extitit insuf
ficientes fuerunt. Sed ergo hoc dicere est impium et absurdum. Necesse est ponere fidem
ibi contineri integre et plene. Sed contra sic a doctoribus catholicis traditur
symbolum illud fuit compositum tantum a xii apostolis ita quod quilibet posuit
in sua particula. Sed ergo ultra xii fuit barnabas et paulus qui
fuit specialiter maximus fundator et doctor et ipsi non posuerunt in
suas particulas videtur quod in symbolo illo non sunt fides sufficienter contenta
vel saltem videtur quod ad illius compositionem non sufficienter convenit universitas
apostolica. Item videtur quod insufficienter contineatur ibi fides a parte credendorum.
Si quis enim non crederet fornicationem vel adulterium esse peccatum mortale
iudicaretur hereticus. Si quis etiam non crederet deum esse et multa talia
que in symbolo non continentur iudicaretur hereticus ergo non videtur quod sufficienter
contineatur ibi illa que fidei sane sunt necessaria. Item hoc ipsum ostenditur a parte ipsorum
articulorum quia credere quod corpus christi sit in altari et quod panis convertatur in
corpus christi hoc est maioris difficultatis et in quo fides habet maius meritum ergo
videtur quod illud credendum in doctrina fidei fuit potissime explicandum. Videtur
ergo cum non explicetur quod symbolum illud sit defectivum. Item hoc ipsum ostenditur
ex parte divinarum conditionum et operum quia sicut deus est omnipotens ita est et
immensus ita eternus bonus et sapiens. Et sic creavit ita distinxit or
navit et conservat. Sicut et incarnatus est ita et inter homines conversatus est. Sic
surrexit ita et post resurrectionem apparuit et discipulis. Sicut tangitur in doctrina symboli

Con
Auctorum

Qui
Credendorum

Circa
articulos

Circa
divinarum operationum

ergo non in ea insufficienter continetur cum omnia hec oporteat credi et ad omnia hec
attendatur sic ad articulos in expressos. Item hoc symbolum constat ex addicione
aliorum symbolorum scilicet athanasii et niceni concilii. Si enim in symbolo
apostolorum fides sufficienter traderetur ergo alia symbola superfluunt, quod si non superfluunt
ergo in eo fides insufficienter exprimitur. Iuxta hoc queritur ultimo de differentia
illorum symbolorum quantum ad continenciam et quantum ad creatorem et quantum ad
alias duas questiones mote in prima. Primo ad primorum intellectum est notandum
quod doctrina fidei quedam habet antecedencia quedam concomitancia quedam principalia
sua obiecta sicut in aliis scienciis videmus esse quedam principia quia que
supponuntur sunt dignitates quedam non sunt principia propria illarum scienciarum ut sunt
intelligencia principia suarum demonstracionum quedam non sunt sic quia sicut sunt
conclusiones earundem per hunc et modum in doctrina fidei antecedencia sunt illa
que sunt de creatione temporalibus principia non sunt in ad quem fidei illud
dicere dignitates et ista duo articuli quod sunt ea que ex illis articulis
possunt elici et ad alios articulos habent sequi. Ergo queritur utrum doctrina
fidei sufficienter continetur in symbolo apostolico. Dicendum est quod si loquimur de doctrina
fidei quantum ad ea que sunt in ea principalia et propria sic sunt ipsi articuli sufficienter in ipso
symbolo continentur potest autem ipsius sufficiencia ex duplici parte videri videlicet ex
parte ipsorum auctorum componencium et ex parte articulorum constituencium.
Ex parte auctorum componencium quia universitas in apostolorum convenit
qua non est dubium aliquid non potuisse latere de hiis que pertinent ad fidei
complementum et ut maiorem haberet firmitatem singuli posuerunt in suas particulas
et omnes in simul singulas approbaverunt ut una ecclesia que super apostolos fundari
debebat una fidei credulitate et confessione haberet. Quia quidem dicitur fides
catholica hec fides universalis vel universalis in quantum quia ab uniuscuiusque data et ab universis
apostolis qui erant fundatores universalis ecclesie constituta. Unde petrus primo posuit
suam particulam dicens Credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre.
2o andreas subiunxit Et in ihesum christum filium eius unicum dominum nostrum. 3o iohannes
addidit Qui conceptus est de spiritu sancto natus ex maria virgine. 4o intulit iacobus
maior passus sub poncio pylato crucifixus mortuus et sepultus. 5o adiunxit thomas
Descendit ad inferna tercia die resurrexit a mortuis. 6o addidit iacobus minor
Ascendit ad celos sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. 7o adiecit philippus
Inde venturus est iudicare vivos et mortuos. 8o intulit bartholomeus Credo
in spiritum sanctum. 9o subiunxit matheus Sanctam ecclesiam catholicam et est sensus
credo in spiritum sanctum sanctificantem universalem ecclesiam. 10o addidit symon chananeus
Sanctorum communionem remissionem peccatorum quia in sanctorum communione fit peccatorum
remissio. 11o superaddidit iudas thadeus Carnis resurrectionem et est sensus
quod deus resuscitabit ipsam carnem. 12o mathias consummavit
Vitam eternam Amen. Et apostoli in numero duodenario pleno et integro
composuerunt hoc symbolum qui erant in simul coagitati. In quo quidem numero
hec perfectio superhabundat. Et hoc prefiguratum fuit Iosue iiij° ubi dicitur quod
xij viri portaverunt de medio iordanis alueo xij lapides et
posuerunt in loco in quo castrametati sunt. Per xij namque viros designantur

tribus

[Margin: Addicio symbolorum aliorum]
[Margin: Antecedencia principalia consequencia]
[Margin: Principalia]
[Margin: Auctores]

prefigantur xii apostoli; per xii vero lapides prefigantur xii partes symboli
que sunt firme et immutabiles ex quibus unicum symbolum constituitur
quod ideo symbolum appellatur quia ex pluribus apostolorum sentenciis fuit constitutum
Dicitur enim symbolum a sin quod est simul et bole quod est sentencia unde symbolum
quasi plures sentencia simul constituta etc. Sunt sufficienter completa in symbolo
a parte auctorum componencium patet et etiam sunt a parte articulorum con-

Articulorum

stituencium. Cum enim omnes articuli sint de deo aut secundum quod est in natura propria
aut secundum quod est unitus humane nature, necessario oportet quosdam articulos esse spectantes ad

Divinitate;

divinitatem quosdam ad humanitatem. Illi autem qui spectant ad divinitatem aut re-
spiciunt divinam essenciam in se / aut respiciunt divine essencie personas et ypostases
aut respiciunt eius operaciones. Si respiciunt ipsam divinam essenciam in se

Essencie

sic est unus articulus secundum quod unica et simplex est divina essencia / et hic insinuatur
cum dicitur Credo in deum. Si autem respiciat divine essencie personas sive ypo-

personis

stases secundum quod tres sunt persone tres sunt articuli / quorum unus est Credo in
patrem omnipotentem. Aliquis vero notatur cum dicitur Et in ihesum xpistum filium eius
unicum dominum nostrum. Alius cum dicitur Credo in spiritum sanctum. Si autem respiciat di-

operaciones

vine essencie operaciones hec potest esse triplex secundum quod triplex est eius operacio quarum una est
in collacione nature et hec est creacio / Alia in collacione gracie et hec est iustificacio
tercia in collacione glorie et hec est gloriosa resuscitacio / et secundum hoc tres sunt tres
articuli quorum unus notatur cum dicitur credo in creatorem celi et terre. Alius vero cum dicitur
Sanctam ecclesiam catholicam sanctorum communionem remissionem peccatorum. Alius cum dicitur Carnis
resurrectionem vitam eternam Amen. Et sic vii sunt articuli de divinitate respicientes
ipsam divinam essenciam in se et in personis et in operibus suis. Et patet eorum suf-

Humanitate;

ficiencia non habet ipsa pluribus modis considerari. Similiter et humanitatem non est re-
perire nisi vii articulos pertinentes secundum vii actus nostri redemptoris qui ordinantur
ad nostram redempcionem. Quorum primus est incarnacio et de hoc est unus articulus
Qui conceptus est de spiritu sancto. Secundus est nasci et de hoc est alius articulus Natus ex
Maria virgine. Tercius est passio pro nobis soluta et de hoc est alius articulus Passus
sub Poncio Pilato crucifixus mortuus et sepultus. Quartus inferni expoliacio et de hoc
alius articulus Descendit ad inferos. Quintus est de morte triumphacio et de hoc
est alius articulus Tercia die resurrexit a mortuis. Sextus est celestis ascensio et de hoc
et de hoc est alius articulus Ascendit ad celos sedet ad dexteram dei patris omnipotentis
Septimus est ad iudicium venturus et de hoc est alius articulus Inde venturus
est iudicare vivos et mortuos. Et patet quod vii sunt articuli spectantes ad divinitatem
et vii spectantes ad humanitatem in quibus universitas fidei continetur.
Secundum quod significatur in Apocalipsi 1 ubi dicitur Iohannes se vidisse vii candelabra et in
medio vii candelabrorum similem filio hominis et habebat ad dexteram suam
vii stellas. Per vii namque stellas luminosas que sunt de natura celesti
intelliguntur vii articuli respicientes divinitatem. Per vii autem candelabra aurea
que sunt de terra in natura unitis operata et depurata intelliguntur vii articuli
respicientes humanitatem et ideo dicitur quod in medio eorum vidit similem filio hominis
Cum igitur isti xiiii articuli contineantur in symbolo apostolico habetur quod ipsa fides
continetur in isto symbolo sufficienter et plenarie quantum ad ea que principaliter sunt credenda

Ex[illegible] cordis dicitur sicut vos ad ipsa apte. Ad id quod postea dicitur quod paulus et barnabas 1
non interfuerunt. Dicendum quod paulus et barnabas electi fuerunt post divisionem
apostolorum ad predicandum sicut patet in actibus apostolorum. Et quia symbolum debuit
constitui ab omnibus simul congregatis ut sic singula continerent a sua p-
expressione et totum a quolibet per approbationem, hinc est quod licet ibi approbatum
quod paulo et barnabe apostolis fuerit tamen ex hoc arguitur insufficiens
quia alii fuerunt in modo completo et perfecto in quanto modo deus elegit suos
apostolos. Pluralitas condicentium non facit ad maiorem perfectionem symboli conditi
quamvis faciat ad maiorem auctoritatem. Ita enim potuisset unus apostolus
in aliquibus libris suis enarrare fidem sufficienter sicut omnes fecerunt in symbolo
per concordiam edito. magis tamen sic facere noluerunt sicut prudentes fuit pro ma-
iore fidei unitate suadenda et propter maiorem eius fidei firmitatem. Ad id quod 2
dicitur quod multa sunt credenda que symbolo non continentur. Dicendum quod verum est de aliquibus
sicut est hoc quod est dominum esse et de quibus sunt multa alia que de ipsis ar-
ticulat sacra scriptura et doctrina theologica sicut christum a sui conceptione habuisse
plenitudinem gratie et multa similia. nec tamen credenda a fide que non possit
reduci ad articulos in symbolo contentos sicut ad principia dignissima et stabilia
fundamenta. Ad id quod dicitur de insufficientia ipsorum articulorum quod credere 3
corpus christi in altari hoc minime pertinet ad articulum fidei. Dicendum quod iste non est articulus
principalis sed sub aliquo articulo continetur sicut et alia sacramenta. volunt tamen quidam
dicere quod reducatur ad articulum de omnipotentia, alii quod reducitur ad articulum
de passione quia istud est memoriale passionis, sed melius est ipsum re-
ducere ad articulum de unitate ecclesie et peccatorum remissione sicut et fides
etiam aliorum sacramentorum in ipsis enim sacramentis fit peccatorum remissio in ipsis
et attenditur communio ecclesie sanctorum unio. unde in symbolo niceno additur
Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Unde sicut dicto de hoc
sacramento quod reducitur ad aliquem articulum principalem sic intelligendum est de aliis
sacramentis. Ad id quod dicitur ex parte divinarum conditionum et operum. Dicendum 8
quod conditiones respectu divine essentie non faciunt novos articulos dis-
tinctos ab articulo qui est de unitate essentie divine. In hoc enim quod credo
unum deum, ipsum credo ipsum esse immensum et simplicem omniscientem eternum
et omnipotentem et similia. Aliquin si unum de istis deesset non esset deus.
Similiter non de omnibus operationibus debent esse articuli sed de operationibus principalibus
maioribus de hiis que ad nostram salutem et reparationem ordinantur ad quam
dirigit fides nostra. possunt tamen omnes operationes dei reduci ad [illegible]
[illegible] omnis enim opus aut respicit esse nature aut esse gratie aut esse glorie. unde conservatio
potest reduci ad creationem, sive distinctio ornatus, predicatio non potest re-
duci ad iudicium ut potest dici quod non est sic principaliter intentionis quia non est sic
notabile auctoritatis sed sic notabile quantum. Ceterum operationes [illegible] ut commixtiones
et apparitiones ad illas possunt reduci quia apparitio ordinatur ad ma-
nifestationem [illegible] et conversatio ad mandatum [illegible]
Ad id quod dicitur de additione aliorum symbolorum. Dicendum quod alia symbola duo 7
scilicet athanasii et niceni concilii addita sunt ad fidei maiorem ex-
planationem et ad hereticorum confutationem. Sed symbolum athanasii doctoris principi-

[illegible]

maxime ordinatum fuit contra errorem arrii et ideo in maxime exprimit unitatem
essencie et distinctionem personarum et quod christus est equalis patri secundum divinitatem minor patre secundum
humanitatem. Symbolum vero niceni concilii conditum fuit ad confutationem
multarum heresum pullulantium unde adduntur aliqua ad maiorem expressionem
per que possunt hereses confutari et primo ad elidendam heresim manichei non
tantum dicitur Credo in deum sed credo in unum deum. Nec tantum creatorem celi et terre
sed et visibilium et invisibilium. Ad confutationem vero heresis arriane non tantum
dicitur credo in ihesum christum dominum nostrum sed et additur et in ihesum christum dominum nostrum
filium unigenitum usque illud per quem omnia facta sunt. Ad confutationem vero heresis
eutichetis et nestorii qui dixerunt spiritum sanctum esse servum patris et filii non tantum
dicitur credo in spiritum sanctum sed additur dominum et vivificantem qui ex patre procedit
et latini addiderunt filioque propter errorem grecorum qui cum patre et filio
simul adoratur et conglorificatur. Et additur qui locutus est per prophetas ad destructionem er-
rorum quorundam qui dixerunt quod prophete locuti sunt sicut phanatici. Et
patet quod ista symbola non superfluunt. Unde et symbolum apostolorum fuit diminutum
quia quamvis in se fides sufficienter contineatur quantum ad ipsam et simplicitatem fidei confor-
optimum tamen fuit aliqua addi ad explanationem propter confutandas hereticas pravitates.

R°. Ad id quod queritur ultimo de diversitate istorum symbolorum quantum ad continentiam
et frequentiam iam patet unum pro maiori parte ex hiis que dicta sunt. Nam symbolum
apostolorum pauciora continet quantum ad quod est ad precisam articulorum expressionem.
Alia vero duo symbola sunt ad hereticorum confutationem unde et sic in aliis addantur
quantum ad expressionem quorundam articulorum non tamen articuli exprimuntur
magis plene. Unde et in concilio niceni concilii obmittitur articulus de
descensu ad inferos sive quia tempore huius pauci vel nulli erraverunt sive
quia ex ipsa confessione descensus christi ad inferos possit oriri error. Ideo
malunt eius subtractionem et implicite eius intelligere in virtute. Inde est quod
simbolum apostolorum dicitur esse maius non quantum ad continentiam verborum sed quantum
ad continentiam articulorum et quantum ad auctoritatem componentium maioris est
auctoritatis illud symbolum quam alia duo. Hinc est et quod symbolum apostolorum continet
ipsum fidei fundamentum quottidie recitatur in ecclesia et frequentatur. Alia vero
duo que sunt ad heresum confutationem non recitantur nisi diebus solempnibus
quando ad ecclesias conveniunt plures. Hinc est et quod symbolum apostolorum dicitur submisse
quod est ad proprie confessionis servitutem; alia vero duo dicuntur alte quia sunt ad
percellendam hereticorum garrulitatem. Hinc est et quod symbolum apostolorum dicitur bis
in die mane videlicet et sero quia fides est bonorum operum principium et scutum ad
victoriam temptationum, et opponentes hoc potissime fiunt in die et tempora
insurgunt de nocte. Alia vero duo symbola dicuntur de die solum et
primitur symbolum athanasii et dicitur hora prima; symbolum sanctorum patrum dicitur in
missa pro eo quod plures ibi hereses eliduntur et maioris fuit auctoritatis compositi-
onem fuit a cccxviii patribus qui prefigurati fuerunt per cccxviii ver-
naculos abrahe quos numeravit quando persecutus est v reges qui loth a-
fratrem eius captivaverunt. Ideo autem magis dicitur in missa quam in alia hora quia tunc
propius magis convenit et dicitur post evangelium ut ostendatur esse tenendum de evangelio vi-
dendum et cum quidem ut per ipsam fidem preparentur corda fidelium que volunt corpus domini

suscipe

ut possint digne manducare sacramentaliter vel manducet spiritualiter. Et quia ... gl(ossa)
symbola diversificantur in frequencia et continencia quam tamen concordat in suffi-
(S)ecundo queritur de fide sufficienti quam ad eos qui precesserunt adventum (Christi)
et queritur utrum eis suffecerit ad salutem credere ea tantum que spectant ad
divinitatem. Et quod non. Hebr. xi. Oportet accedentem credere quia est et quia remunera-
tor est. Si ergo apostolus sufficienter determinat id quod erat fidei oportunum, videtur quod id suf-
ficiebat eis credere, sed tamen id credi poterat vel credo de humanitate (Christi).
Ergo videtur quod tunc temporibus ad salutem sufficiebat sola fides divinitatis. Item fides
que sufficienter dirigit ad sperandum et amandum sufficit ad salutem, sed fides qua quis
credit deum creatorem et remuneratorem suum sufficienter dirigit ipsum ad
sperandum et amandum, ergo videtur quod omni fide humanitatis exclusa fides solius
divinitatis ad salutem sufficiebat. Item multi salvati sunt sine fide passionis (Christi),
pauci enim precesserunt in veteri testamento qui crederent filium dei esse crucifixum
pro salute generis humani. Si ergo salvari potuerunt sine fide passionis, eadem racione
sine fide incarnacionis, ergo et sine fide mediatoris. Item nullus homo tenetur
nosse quod ignorat angeli, sed ante (Christi) adventum ignorabant angeli
(Christi) incarnacionem, ergo homines non tenebantur illam credere. ... se-
manifesta est. Hoc probatur per hoc quod dicitur ysa. lxiii. Quis est iste qui venit de Edom,
ubi glossa aperte declaratur quod quidam angeli dominum implentem misterium incarnacionis
non cognoverunt. Et ephe. 3. dicitur ut innotescat principibus et potestatibus in celestibus.
Et ex aliis pluribus locis patet hoc. Unde Crisostomus in omelia iii super Joh. multum
honorati sumus quod nobiscum angeli per vocem Johannis didicerunt. Et idem habetur
super id ephe. iii. Quis sit dispensacio misterii absconditi a seculis in deo.
Item qui implet in lege cristiana que sunt de continencia eius pervenit ad salutem.
Et similiter de lege mosayca, ergo pari racione qui implebat que erant de
continencia legis nature ad salutem perveniebat. Sed quod dicit apostolus Ro. ii.
Ergo tempore legis nature non oportebat credere ad salutem nisi quod erat de continencia
legis, sed deum incarnari et mediatorem futurum esse non erat de continencia legis
nature, ergo non videtur quod oportebat eo tempore credere. Item nullus tenetur sperare ad quod
non potest se erigere virtute sua operativa, ergo nullus tenebatur credere id cuius noticiam
non poterat acquirere nec per inventionem nec per doctrinam. Si ergo tempore legis
nature cognitionem de mediatore non poterant per se invenire nec erat qui
eos doceret nec ad hoc erant revelaciones prophetice, videtur quod tunc temporibus
non tenebantur credere de mediatore, ergo sine fide mediatoris pervenire po-
tuerunt ad salutem. Contra hoc sunt auctoritates multe quas magister adducit in littera
et hoc ipsum ostenditur racione. (Christus) est caput tocius ecclesie, ergo nullus potuit salvari nisi
fiat membrum (Christi), sed membrum (Christi) non potest fieri nisi credat in (Christum), ergo sine
fide mediatoris nullus unquam salvari potuit. Item nullus potuit ingredi
celum nisi aperta ianua, sed ianua non potuit aperiri nisi per passionem (Christi), ergo
nullus potuit salvari nisi merito passionis (Christi), sed meritum passionis (Christi) non valet nisi eis
qui quodammodo uniuntur (Christo). Si ergo (Christo) uniatur per fidem et caritatem quam habet ad ipsum, impossibile
fuit aliquem salvari sine fide mediatoris. Item nullus potest salvari sine re-
missione peccati originalis, sed peccatum originale non potest remitti nisi per fidem vel per aliquod
fidei sacramentum quod sit in pignus mediatoris significacionis, ergo nullus potuit pervenire ad salutem.

Contra

Fides Mediatoris consistebat in 4:
1. Quia debuit Christus ... quod factum est in Nativitate
2. Quia pateretur quod factum est in Passione
3. Quia resurgeret quod factum est in Resurrectione ubi creditur ...
4. Quia veniret super omnes ... quod fiet in Judicio finali ...

Fides ... [illegible] ... ad salutem ... Mediatoris ... [illegible]

S. Thos. Sed dicit q̄ distinctio & applicaco fidei Mediatoris ad tēp adulti cōquiste ... adducentes Mediatoris nec non ... tanto pro ... (marginal note, partly illegible)
... prope ...

cm aductu & quinō credet medio / Itē neq pt puenire ad salm nisi qui spat ȝ neq spat nı qui credit ad salutē se puēturū p mita q2 spes pcedit ex gra & mitis / sigo illi q pgessiūt p ad ūētū saluabant credebat se p mita saluari / ergo credebāt mita ppa ꝑ sufficere / ad mitis alienis indigēe / si credebat ppa ꝑ sufficere / ergo effebant & decipiebāt ergo nō saluabant / Si au debāt se alienis mitis indigē / ergo hēbāt fidē de mediatore / ergo neq saluari potuit pg lapsū absq fide redeptoris / Dico ad q ergo neq saluari potuit sic multi aucts pt m° i l. pg lapsū adeo neq saluari potuit absq fide mediatoris / neq eni ab i° pcō potat liberari n i rı mediatore credet vel ipē pse si eet adultus vel alıq p ipo si eet puulus / & hō hq eē cū gra & virtutib p illm xm / sita sit & libatō ab i° pcō sit p mita / sz mita xi nō se extēdat n ad illos qui efficiunt eı mēbra & ei copulant p fidē / sic impossi ē nūc ald saluari n eidē copulet vel p fidē vel p fidei sacrm / Sic & impossible fuit pg lapsū aliquē puenire ad salm qui aliquo mō medrē nō credeēt / io ad dico aliquo mō q2 fides mediatoris pt hēri dupr / vȝ implicite vel explicite / Explicite ut si quis credet filiū dei assūpturū carnē humanā / Nasciturū de vi gine / passurū i cruce resurrecturū tcia die 7c / Et hc nō explicite crede nō erat omib optū ȝ hijs solū quibȝ a dō erat reuel latū sic scissis prib. Implicite nō credere ē exspectare redēptorē futurū qualiter at & quō hc debāt eē credēe ȝ q illi debāt quibȝ a dūo ē reuelatū / & hc quidē erat omib optū / Et hc ē q dt m° Hugo de s. vic. i li. de sacmtis ȝ sē inquit quibȝ ab initio nı nīg vera fidem uiqui hre potuit / crede vȝ vnū eē catorē dm̄ omnium & rcorē vniūsorū spm quidē nō ēe malı actorē corpm qui i mal suis miam eı quent / & exspectauit futurū redēptorē / hc simplicius fidei i mō sufficisse credit / & tū fide natiuitatis pañis eı rrinis & ascēsiōis sue / i hc eos reuerissime huisse dicigitur q2 credebāt & sciebāt hc fide et deuacōe adhesiunt / Sic rē tota rē q neq pg lapsū saluari potuit absq fide mediatoris / quā q2 phi carūit suis mitis & virtutibȝ inhērētib io tm̄ supbi & a xi mēbris & mitis sepati exclusi sūt a gaudio padysi / Corredē rē sūt vōs ad ista pte adducte / Ad i° ergo q p de auctē apli o° Dico q apg ipsi se nō intēdit determinare tm q ē ad salm nccm ȝ id sine q nō pt eē salus / dt eni q hc est optimū ȝ nō dt q hc sit suffns / tangit at i° duo potissime q2 nec sūt omī statui nec / nō solū statui nc lapse ȝ & statui inoc / Ad id q o° q fides catoris & remuneratoris suffi dignitas ad spadiȝ & amadū / Dico q sufficie si statui nc lapse q2 cū spes pcedet ex mitis sic i oppo dō tractu ē / si quis sparet saluari ex mitis ppis sine mitis mediatoris nō recte sparet ȝ pos psumeret io spes n suff dignit

Praecesserunt

Rº

Explicite.

Implicite.

quibus et si in amplius additum est ad tempus / multum tamen collatum est ad devotionem

Isti quidem i carne venturum credebant eum / i i eadem carne mortuum et resurrecturum & ascensurum sine alia q° 2° q° illis temporibus absconditum fuerit manifeste nō tamen ...

Lira. Isti duo ar° ... veritate dei et eius remuneratione fuerunt necessarium ad salutem et apud omnes explicite. Implicite tamen ... aliorum ... Nec plus requirebatur ad salutem gentilium qui ... legem ... ad adven... lege moysi ... fuerunt necessarium sed non suff ... magis ...

Luc. Angeli scti [illegible] inspi[illegible] no[n] requirebat ad plenu[m] do[n]ec p[ro]duxit eis ap[osto]lo[rum]
fuit inpletu[m] q[ui]a ad[h]uc no[n] habuit notitia[m] expressa[m] [illegible] sic [illegible]
Sicut astrologi [illegible] multo ante c[er]tit [illegible] eclipsim futura[m] [illegible] adhuc [illegible] forma[m] [illegible]
ig[n]orant q[uo]m[odo] videbit esse c[er]tam [illegible]

p[ro] fide c[re]ator[is] et medi[atoris]. Si n[on] caritas q[uia] no[n] t[antu]m do[n]u[m] c[on]cernit c[re]atorem et remunatorem s[ed] mag[is] q[uia] redemptorem. Ad 3[m] q[uod] d[icitu]r q[ui] q[u]aliter saluati s[un]t sine fide p[a]rvulis. Dic[endum] q[uod] si loquit[ur] de fide explicita. v[er]um e[st] s[ed] de fide implicita no[n] e[st] v[er]um. O[mn]ib[us] e[ni]m saluandi expectauit redemptorem futurum et et in suis sacrificijs et oblationib[us] s[ed] p[re]figabat i[d] quod d[omin]u[s] Ih[es]u[s] [Christu]s offerendus erat quodam[m]o[do] p[ro]fitebant[ur] fid[em] occulte q[uam]vis v[er]bo no[n] p[ro]ferre[n]t ma[n]if[es]te. Si n[on] no[n] oportebat incarnatione[m] explicite crede[re] s[ed] sufficiebat crede[re] q[uod] d[eu]s ve[n]iret qui gen[us] hu[m]an[um] redimere posset sciret et vellet. Ad 8[m] q[uod] d[icitu]r q[uod] homines no[n] tenentur nosse q[uod] ignorabant angeli. Dic[endum] q[uod] et si angeli misteriu[m] incarnationis no[n] cognouerunt ad plenum tu[n]c fuit hor[um] qui nesciret gen[us] hu[m]anu[m] no[n] esse redimendu[m] et ex h[oc] no[n] concludit[ur] q[uod] no[n] oportuit fide[m] h[ab]ere de mediatore s[ed] q[uod] no[n] oportuit crede[re] explicite s[ed] sufficiebat credere implicite. Ad 7[m] q[uod] d[icitu]r q[uod] omni t[em]p[o]re sufficit impleri q[uod] fuit de d[e]cal[ogo] leg[is] [illegible] statu. Dic[endum] q[uod] h[oc] e[st] v[er]um s[ed] q[uod] in[tellig]it de lege n[atur]e vel de lege scripta s[ed] q[uod] e[st] adiuta a dono gr[ati]e. Sine e[ni]m dono gr[ati]e [illegible] lege q[uae]d[am] ad salute[m] p[er]uenire q[uam]vis at lex n[atur]e destituta auxilio gr[ati]e no[n] possit ad d[e]u[m] [illegible] deo ip[s]o mediatore put tu[n]c e[st] adiuta p[er] gr[ati]am d[u]m sentiebat infirmitate[m] sua[m] et miseriam et adv[er]tebat d[e]i iustitia[m] et mi[sericordi]am satis [illegible] potat q[uod] h[omo] reparatore indigebat vnde s[ed] fuit aliq[ui] famosi dei cultores ab inicio mundi qui h[oc] p[ro]fitebantur suis oblationib[us] ad quor[um] asp[ec]tu[m] et ex[empl]u[m] alij potuit erudiri. Ad [illegible] q[uod] ultimo d[icitu]r q[uod] no[n] potant [illegible] sine p[re]dicatione et doctrina [illegible] v[er]um q[uia] d[iv]ina gr[ati]a o[mn]ib[us] p[re]sto e[ss]e [illegible] ad h[oc] manuducere potat ex c[on]sideratione sue misie et [illegible] et ex erudicione q[ua]da[m] g[e]n[er]ali qua[m] accipe[re] potant a viris qui erant i[n] cultu d[e]i [illegible] [illegible] no[n] e[ss]et tu[n]c p[ro]ph[et]ia n[ec] reuelatio ap[er]ta n[e]c [illegible] oio ad fide[m] explicitam indubitat[er] tu[n]c v[er]um e[st] q[uod] d[eu]s p[re]sto e[ss]et no[n] immedi[ate] [illegible] optima e[ss]et s[ed] exigiam t[em]p[o]ris tu[m] ex [illegible] n[atur]e tu[m] ex aliena instructione tu[m] et ex dei inspiratione qui se offert o[mn]ib[us] qui eu[m] requirunt humil[ite]r // q[ua]ntu[m] ad eos qui aduentu[m] [Christi] p[re]cess[erun]t.

Tercio q[ueritu]r de suff[icienti]a fidei subse[que]nti et q[uod] utru[m] o[mn]es teneant[ur] crede[re] o[mn]es articulos explicite p[ost] adue[n]tu[m] [Christi]. Et q[uod] v[idetu]r deut[eronomium] xxvij p[re]cipit[ur] q[uod] lex lucide et apte scribat[ur] s[upe]r lapides. Et i[bi] d[icit] glo[sa] q[uod] layci et simplices s[unt] lapides. Ergo si scripta [illegible] e[st] p[er] cognitione[m] vi[detu]r q[uod] layci tene[n]t[ur] lege[m] cog[nosce]re lucide et apte. Ergo multo fortius vi[detu]r q[uod] in nouo tene[n]t[ur] cog[nosce]re doctrina[m] fidei catholice. Item leuit[ici] xiiij d[icit]ur de lep[r]oso ut offerat sextarium p[ro] emu[n]datione ubi glo[sa] sext[arius] [illegible] [illegible] fidei [illegible] si pl[us] e[st] effundit[ur] si minus e[st] deficit. Ergo v[idetu]r ad h[oc] q[uod] aliquis possit a peccatis purificari q[uod] necesse e[st] h[ab]ere plena[m] mensura[m] fidei. Ergo vi[detu]r q[uod] o[mn]ib[us] sit nec[essariu]m nosse o[mn]es articulos explicite et distincte. Item sic se h[ab]et obedia respectu p[re]ceptor[um] ita fides respectu articulor[um] s[ed] no[n] e[st] vera obedia n[isi] obediat o[mn]ib[us] p[re]cept[is]. Ergo n[ec] vera fides n[isi] distincte et explicite asseriat omnes articulos. Item p[ro]p[ter] q[uod] d[icitu]r gal. 5. testificor o[mn]i ho[min]i circu[m]cide[n]ti se q[uod] sit debitor o[mn]is leg[is] facie[n]de, et Iaco 2. Si tota[m]

3.
Oblatio. creator
Sacrificiu[m]. redemptor
Decimacio. remunerator

8.
7.
6.
Non
q.
q.

legem suam vel offendat autem in uno factus est omnium reus. Item sicut se habet caritas
ad diligenda sic se habet fides ad credibilia, sed caritas quantumcumque sit
parva et in quocumque sit facit amare omnia que sunt amanda. Nam omnino necessarium est
cuilibet ad salutem ut diligat deum proximum et seipsum. ergo pari ratione necessarium
est fidei quantumcumque parve omnes articulos credere distincte. Item non
vitatur malum non cognitum, sed quilibet quantumcumque simplex tenetur vitare er-
rorem circa quemlibet articulum ergo tenetur scire et credere quemlibet articulum. Contra autem
teneatur quilibet vitare errorem circa quemlibet articulum manifestum est, quoniam si ig-
norantia non excusat in agendis pari ratione videtur quod nec excusare debeat
in credendis. Esto et quod aliquis simplex et vetula audiat sacerdotem
ponentem errorem et quod aliquem articulum fidei et credat ei, constat quod
ista non excusatur quia si ad preceptum sui sacerdotis committeret adul-
terium vel homicidium nequaquam excusaretur sed constat quod cum errorem
quem predicat sacerdos vitare non potest nisi cognoscat oppositum illius
erroris circa veritatem videtur et ideo quod prius inferebatur scilicet quod omnes articulos fidei
distincte credere cuilibet sit necessarium. Item omnes articuli equaliter ar-
tant ad assensum omnes et indifferenter se habent ad hoc ut per auditum
manifestentur. Si ergo equaliter obligant quemlibet ad assensum et equaliter
obligant quemlibet ad auditum videtur quod eodem modo omnes articuli se habent
ad fidem credentis. ergo vel omnes tenentur credere vel nullum, sed non nullum credere
tenentur quia tenentur credere aliquem ergo tenentur credere omnes et singulos.

Crisostomus super evangelium Johannis vi. Colligite que superfuerunt fragmenta ne pereant. illa
fragmenta sunt secreta misteria que populus quibus capere non potest, ergo si ista
secreta misteria sunt maxime ea que spectant ad articulos fidei videtur
quod populus non teneatur ad ea credenda et cognoscenda. Item ad hoc quod aliquis dicatur sci-
entia demonstrativa sufficit quod sciatur in universali et non oportet quod sciatur in particulari. Sed
cognitio fidei certior est incomparabiliter certitudine quam sit certitudo scientie demonstrative
videtur quod non teneatur quilibet per fidem credere omnes articulos explicite. Item
pauci sunt vel non sunt hodie periti in theologia qui sciant articulos symbolorum bene
distinguere et numerare. Si ergo omnes tenerentur articulos fidei scire distincte
et explicite pauci salvarentur quod est valde crudele dicere. Item si omnes
tenerentur modo scire omnes articulos fidei explicite cum tunc tempore non tene-
rentur sicut probatum est videtur quod multo gravior est lex evangelica quam mosayca
si ergo inconveniens est hoc dicere restat quod non tenentur omnes ad credendum
singulos articulos explicite et distincte. Responsio dicendum quod omnes homines post
adventum Christi tenentur credere omnes articulos, sed hoc autem tripliciter potest esse. aut omnes
credere implicite, aut omnes explicite, aut quosdam explicite, quosdam
implicite. Credere omnes implicite est fidei diminute. Non enim sufficit homini
alicui qui habet usum rationis in generali credere redemptorem et remuneratorem venturum.
Adeo enim notitia quorundam articulorum manifesta est quod nullus habens usum rationis
ignoret nisi omnino negligat et contempnat divinum cultum et salutem suam.
Credere autem quosdam implicite quosdam explicite hoc est fidei ad salutem
necessarie, potest enim fidei simplicium sufficere, ad eos enim tenentur explicite
credendos quos maioritatis eius non solum [illegible] et ecclesia universalis et consuetudo, sicut de vir-

Declaratio sit

Responsio.

Implicite.

Implicite · explicite.

[Marginal note at top, later hand:] Item illis quibus incumbit officium docendi fidem sicut medium inter deum et homines, scilicet presbiteris, dicitur: sicut homines [illegible] pro aliorum [illegible] ut per [illegible] [illegible]. Item illos [illegible] ad quod [illegible] est sermo dei [illegible] oportet quod [illegible] qui ab eis de fide debent doceri fidem implicitam habeant in fide illorum [illegible] magis hominis sed magis dei [illegible]:

et tamen quia possunt nosse ex ipso actu congregationis / congregantur enim se in nomine patris et filii et spiritus sancti. Dictum est de nativitate, passione, resurrectione, [illegible] et peccatorum remissione quos cognoscere possunt ex ipsis solempnitatibus quas ecclesia celebrat et actibus sacerdotum. Ideo ab horum cognitione et notitia nequaquam [illegible] excipiuntur nec ignorantia excusantur, quia non potest esse talis ignorantia sine negligentia et contemptu. Alios autem articulos non ita manifestos tenentur utique credere implicite. Implicite autem voco credere ut in generali credant [illegible] esse quod credit sacrosancta mater ecclesia, ita quod in particulari nullo illorum dissentiant nec aliquem articulorum discredant. Credere autem omnes articulos explicite et distincte est fidei iam provecte. Hoc enim non est de generali fide [illegible] sed si necessarium est alicui illis est necessarium qui in cognitione fidei profecerunt et illis potissime qui fidem aliis explicare et manifestare tenentur ut sunt qui officium docendi et predicandi assumunt sicut sunt habentes curam animarum et presbiteri [illegible] dei et doctores sacre scripture et alii quorum [illegible] est fidei [illegible]. Hoc tamen non credo esse optimum omnibus qui salvantur, multi enim sunt boni simplices qui quamvis sint parve cognitionis sunt tamen magne devotionis et talibus primum est credere ad salutem pervenire et proficere, eo quod sed optimum sit omnibus non solum credere omnes articulos implicite sed et quosdam explicite post adventum Christi. Non tamen est necessarium omnibus maxime simplicibus credere omnes explicite. Unde concordat sicut videtur quod sunt ad ista [illegible] quod [illegible] omnia mandata non [illegible] quod super lapides debebat scribi lex lucide [illegible] quod [illegible] mandatum non erat datum laycis sed illi qui debebat eos legem docere. Unde ex hoc non potest concludi quod simplices teneantur credere omnes articulos fidei sed quod illi qui habent curam animarum ipsorum tenentur fidem manifestare lucide et apte. [illegible] quod [illegible] quod perfectio illius fidei consistit in plena confessione [illegible] quod perfectio illa qui sunt confirmati fidei [illegible] plenitudine sufficientie et plenitudine copie. Tunc plenitudine sufficientie quando omnes articulos credit ita quod nullum discredit, aliquos tamen credit implicite aliquos explicite ita quod in credendis suis sive in istis quos credit implicite sive in hiis quos credit explicite nec addit nec diminuit de hiis que credit sancta ecclesia et docet sacra scriptura et hoc perfectum sit impletum dicunt omnes [illegible]. Tunc autem est plenitudo copie quando distincte et explicite novit et credit ea que spectant ad articulos fidei et ea que ad ipsos consequuntur. [illegible] mensura non est omnium sed magis capacium. [illegible] quod [illegible] et [illegible] quod sicut se habet obedientia verorum preceptorum et caritas verorum diligentium sic et fides verorum credentium. Unde potest dici [illegible] quod non est simile quia cum fides consistit in cognitione et cognitio potest sic ad [illegible] ita tamen quod non sciat in particulari et in specie unum et ignorare aliud potest et ipsa fides ad credendum implicite quamvis non credat explicite. Non sic autem est de obedientia que consistit in mandatorum executione. Non enim potest mandatum impleri in universali quin impleatur in particulari. [illegible] ea que caritas diligit ita sunt manifesta quod non possunt latere. [illegible] potest videri quod quodammodo sit simile quia obedientia non tenetur omnia mandata exequi in opere nisi pro loco et tempore sed sufficit quod se promptum reddat et voluntarium ad exequendum omnia cum fuerit locus et tempus. [illegible] caritas spiritualiter diligit unumquemque sed omnes quantum amplecti [illegible]

Explicite.

·1·

·2·

·3·

·4·

spali diligit que spali cognoscit io ex h no pt concludi q ab p
fide teneat omes arlos explicite crede sz implicite, explicite at cu
se offt oportunitas ut potest qn aliqs arls illi pr z explicat ab
eo cui dz crede. Ad .3. q or q no intat malu in cognitu. Dic
q verū e si cognitū pt ee ad dup ul i se ul i ao z sz hc dupl
mod pt ab intac malu ut p notitiam ppriā ut p notitiam alienā
Ille at qui ht fide implicitā de aliq arlo qvis errore q
eius articlm no possit oio intac p notitiam ppā pt tn intac p notitiam
alienā Innititur cu hijs qui credunt arlos explicite, vn ab sipe
hc ul rusticula cu audit nouū ad pvi no dz stati assentire quousqz
nouit ul dr ab certa tenere, vn pr veniens dne inspiracois et
orois ad q se recurrdu e ht simplices veniens hunc instruccos
ad q put confugerent errores valeat declinare, pe cu deus ht
z habuit aliqs insignes z famosos qui intr fidei nostre i se sz z i
simplis conservavit dū simplices innitur eis z credunt. Ad .4. q
obt ult q omes arli se ht equal ad assensū z auditu. Dic
q z si indirur se hant omes arli ad ipam fide qm ad assen
pmpciom no tn equal se ht qm ad instruccom, Cedit enim
frequencius usa an oculos z i auribs vulgi z simplicium vulg
ab ill capi z retine z aliq arli sicut hij qui ita frequentat sicut e
de nativitate xi z passione z similibus q si put ignorari sine culpa ne
gligec No sic at de oibus alijs z io no oz omes equal explicite
credi, qvis cu hitus fidei sit p infusionem explicatio tn e p
doctrina z instruccom ad qua no omes arli se ht uniformiter.

Consequenter queritur de pfectu fidei sz diversitatem tpum z ce hc querunt .3. a
pmo queritur utr fides creuit qm ad credendorum multitudinem
2o utr creuit qm ad luis plenitudine 3o queritur utr pfecerit qm
ad cognicois certitudine. / Utr fides creuit ut pfecerit qm
Circa pmu sic pceditur z queritur | ad credendorum multitudinem. Et qr
Videtur exo .6. Nomen meu adonay no indicaui eis ec expletiones
pz q ad cognouerunt priores sequentes. q no cognouerunt precedentes, q re
uelauit dns moysi q no reuelauit prioribus ergo ui q fides ma
ad cognoscat nuc q fides prius no cognoscebat, creuit i
fides quo ad credibilia. Item sic lex eterna se ht ad lege mo
saycā qm ad moralia sic fides legis noue ad fidē ue le. qm ad
credibilia, sz xus sup le ue addit multa consilia ergo ui q fides
legis no se extendat ad plura credibilia qm fides le ue. Item incarn
xi passio resurrectio z ascensio z hmoi pponuntur omnibus credenda q sicut i noua lege
sz no pponebantur illi qui erat i lege mosayca ergo e. Item ad cog
nouit eccia p eius aduentu xi q latebat angelos ergo multo fortius
cognoscit ad z credit q latebat homines priores videtur ergo q fides
creuit qm adea q p ipam creduntur z cognoscuntur. / pa maniata p
hc q dicitur ephe .3. ut innotescat principibus z potestatibus p ecclesiam multiformis
sapientia dei. / Contra q eo fides paua continetur i le no te z eo lex noua
continetur i ue qz eo c i eo sz q dicitur eze .1. Ergo fides ptrorum prius precedentium.

c. Rotha z i Rotha.

adventum Christi claudebatur in se quicquid erat lex nova claudebatur et per quem
quicquid erat lex nova. Videtur ergo quod fides secundum tempora diversa non crevit quantum ad cre-
dita. Item mutato obiecto mutatur habitus ergo si fides secundum diversa tempora habuit aliud
obiectum novum videlicet scilicet ad credendum quod prius non credidisset secundum diversa tempora
mutata esset. Sed fides secundum diversa tempora non est mutata secundum quod dicit Augustinus et Hugo.
Videtur ergo quod non profecit quantum ad credibilia. Item omne quod est verum modo de
praeterito aliquando fuit verum de futuro ergo sicut modo verum est Christum esse incarnatum
natum et passum ita verum erat in praeterito Christum esse incarnandum nasciturum et
passurum et quae videntur modo esse de praeterito credibilia eadem ratione erant tunc credibilia
de futuro ergo non videtur quod crevit fides quantum ad numerum credibilium. Item
quemadmodum caritas profecit aliquando secundum intensionem et fervorem non tamen
profecit quantum ad diligendorum multitudinem tot enim fuerunt diligibilia in le-
ge quot in nova ergo consimili ratione videtur et de fide et credibilibus quod et profecit
fides credibilia propter hoc non sunt multiplicata. Respondeo dicendum quod credibilia mul-
tiplicari dupliciter potest intelligi vel quantum ad novorum articulorum additionem
vel quantum ad implicitorum explicationem. Si primo modo intelligatur sic non est
concedendum fidem profecisse quantum ad credendorum multitudinem. Si secundo sic
profecit secundum processum temporis quia quod uno tempore credebatur implicite et quod uno
articulo processu temporis explicatum est et distinctum in multa credibilia
sicut bene dicebatur quod sufficiebat aliquo tempore credere redemptorem futurum
nunc autem tenemur ipsum redemptorem venisse (?) articuli explicantur et multa ex illis quae circa
temporibus annexa manifestantur. Et hoc est quod dicit magister Hugo de sancto Victore in libro de
sacramentis. Ante legem multi deum creatorem credebant et ab eo salutem et redemptionem
exspectabant per quem autem et quomodo esset salus implenda et perficienda fore
exceptis paucis quibus hoc singulariter in munere datum erat a ceteris
fidelibus non cognoscebatur. Sub lege autem per redemptorem (?) verba mittenda
quem autem ipsa persona foret hic est homo vel angelus vel deus quod deus manifestabatur
soli enim hoc cognoverunt qui per spiritum sanctum illuminati fuerunt. Sub gratia autem
manifeste iam ab omnibus potest et credit et modus redemptionis et qualitas per
redemptionem (?) et patet quod fides profecit quantum ad credibilium multiplicationem non nova
addendo sed quaedam implicita explicando et qualitates circa personam redemptoris
et modus redemptionis et sic non potest aptare (?) sub quadam articulorum multiplicitate et
distinctione concedendum est. Rationes ad primam partem inductae quae ostendunt fidem
aliquando profecisse secundum credibilium multitudinem. Ad illud ergo quod primo obicitur in contrarium
quod lex nova in veteri sic est rota in rota dicendum quod rota non habet esse in rota
nisi secundum implicationem quandam quia quod in lege nova est explicite in lege veteri erat
implicite. Unde ex hoc non sequitur quod fides in lege nova non profecerit secundum articulorum
multiplicationem explicando per multos quod in uno continebatur implicite. Sed quod non omnino (?)
credit addendo ad continentiam quod quidquid in lege nova est explicite vel
implicite fuisset contentum. Ad aliud quod obicitur quod mutato obiecto mutatur habitus
iam patet responsio quia ista multiplicatio articulorum secundum quam fidem dicimus profecisse
non mutat obiectum secundum substantiam sed solum secundum actum quia implicitum explicat
et ideo ex hoc non potest inferri quod fides essentialiter sit mutata. Ad aliud quod obicitur quod
omnia quae credimus de praeterito fuerunt credibilia de futuro dicendum quod verum est sed non omnia in

Addicionem
Explicacionem
Ante legem
Sub lege
Sub gracia
1
2
3

que nunc credimus ab aliquibus personis ex speciali munere dei cognoscebantur
et credebantur explicite, verumtamen ipsi non proponebantur credenda nisi
implicite, verum et plus quam expectabat messiam sive redemptorem vel co-
gitabat de filii dei incarnatione et passione ut venire. Nunc autem omnia
sunt explicata et tamen sunt credenda, immo actu credita et ad creden-
dum proposita et quantum ad hoc fides est multiplicata, sed quantum ad intensionem non
sunt augmentata. Ad id quod contra quod caritas non proficit quantum ad numerum. Dicendum
quod si loquimur de isto modo proficiendi concedi potest eodem modo de caritate sicut
concessum est de fide, quoniam in lege veteri non proponebatur diligere inimicum
nisi implicite, sed hoc in lege evangelica explicatur. Et ita in fide secundo modo est intel-
ligendum sicut prius tactum est, loquimur enim hic de profectu fidei et caritatis per comparationem
ad quem ipse status non quantum ad personarum specialem quendam profectum.

Secundo queritur utrum fides proficit quantum ad illuminationis plenitudinem.
Et quod sic videtur primo auctoritate evangelii in quadam [illegible] super Lucam: Beati oculi
qui vident quae vos videtis, id est evangelii in incarnata tempore crevit scientia
sanctorum et spiritualium virorum, et quanto adventui salvatoris viciniores
extiterunt tanto mysterium salutis plenius perceperunt; ergo pleniori
luce cognoverunt, sed non cognoverunt nisi fide, ergo crevit fides quantum
ad lucis plenitudinem. Item sicut processu temporum crevit prophetia quantum ad illuminationis
plenitudinem, ergo consimili ratione videtur hoc debere reperiri in ipsa fide. Probatio
propter hoc quod dicit David propheta: Super senes intellexi. Et iterum: Super docentes
me intellexi. Et Actuum ii dixit Petrus: Non sicut vos estimatis hii ebrii
sunt. Et hoc est quod dicitur per prophetam Joel: Et erit in novissimis diebus effun-
dam et cetera. Si ergo secundum maiorem spiritus effusionem crescat [illegible] illuminatio, videtur
ipsa fidei cognitio secundum tempora diversa crevisse quantum ad lucis plenitudinem.
Item claritas videtur venire [illegible] ad praesentiam lucis quam ad praesentiam umbre, sed in
veteri lege fuit tempus veritatis exhibende, in novo fuit tempus veritatis prefigurande
umbris, ergo secundum tempus veteris legis maior fuit in cognitione fidei lucis plenitudo.
Item maior illuminatio fidei habet ortum a duplici principio, scilicet a gratia intus in-
spirante et ab instructione exterius manuducente, sed tempore legis non fuit tanta
est gratie infusio in sacris et clarior instructio in evangeliis et apostolis
documentis, ergo videtur quod in ipsa fide secundum tempus gratie maior sit plenitudo lucis.
Sed contra quod est buiusmodi tempore non mutatur nec proficit nec deficit in tempore, sed
illuminatio fidei innititur primae veritati propter se et super omnia que eodem buiusmodi tempore,
ergo videtur quod fidei cognitio secundum tempora diversa nec proficiat nec deficiat quantum
ad lucis plenitudinem. Item videtur quod fides novi [illegible] non proficit quantum ad lucis
plenitudinem, immo potius decrevit, quia maior est illuminatio que revelat
magis occultum quam que revelat magis manifestum, sed fides
ante adventum Christi faciebat cognoscere redemptorem et mediatorem, et hoc quidem
multo magis erat occultum quam post adventum. Ergo videtur quod ipsa
fides amplior et perfectior lucis tunc temporibus perfundebat mentem. Item
maior est illuminatio que facit prognoscere futura quam que facit recordari preterita,
sed fides in antiquis patribus faciebat futura prognoscere, in nobis facit
preterita recordari, ergo amplior et perfectior lux erat tunc quam nunc.
Item tanto amplior est illuminatio et maior quanto lux sua magis [illegible]

Oz fides sequencium confirmatur per fidem priorum precedencium. ergo cum priores com-
municat illuminacionem suam posterioribus non equaliter ut quod maior fuit in eis
lucis plenitudo. Ad 2m dicendum quod secundum diuersitatem temporum creuit fides quantum ad lucis
plenitudinem modo de fide secundum statum quem hic habet non est propter temporum
successionem prius et posterius sed propter maiorem exhibicionem / propter maiorem gratie
diffusionem / propter planiorem instruccionem / non enim credentes eius nunc
ea que credunt cognoscunt quam antiquitus cognoscebant / propter claritatem
exhibitam per christum / Ante gratia spiritus sancti amplius diffunditur in cordibus nostris. legis
propter [illegible] minitur premium iam solutum / iam est unde fides apostolorum patet et doctri-
na patet defendi per euidens disputacionem et ceterorum sequencium doctorum / Non con-
cedendi est tamen quod hic concludit / Ad 3m dicendum quod ordo quo illuminacio fidei et ipsa
fides est secundum tempus. dicendum quod licet sit secundum tempus quantum ad rem mouentem que innititur
prime veritati propter se / tamen quantum ad ipsum intellectum credentem et assentientem non re-
spicit statum mentis et ita quodammodo partibus variatur et secundum status mentis secundum diuersa
tempora variatur hic et non sit idem met unde homo fides crescat et proficit
paulatim secundum quod homo magis ac magis se disponit ad fidem suscipiendam
sic est in diuersis temporibus proficit fides secundum statum quem quod secundum processum temporum
efficiebantur homines magis ydonei ad percipiendam et ad intelligendam
sacram fidem / Ad 4m dicendum quod ordo quo maior est illuminacio quam manifestat magis occulta
dicendum quod hic habet intelligenciam in ceteris partibus sed aliqua illuminacio a deo potest illuminare ad
uidenda uere manifesta que excedit iam que illuminat ad cognoscenda uere occulta
sicut visio patrie excedit fidem / potest et aliud dici quod occultum aliquod di-
citur uel a parte cognoscentis uel a parte rei cognite. Cum ergo dicitur quod maior
est illuminacio que facit cognoscere magis occultum, Si intelligatur a parte
cognoscentis et a parte rei cognite tunc habet valere ut patet sicut quod
quando occultum faciat magis manifestum / et hoc modo non habet intelligi in proposito
quia fides prorsus aduentum non faciebat de magis occulto
magis manifestum immo quod erat occultum in se remanebat occultum per-
cognitum / Ad 5m dicendum quod ordo quo maior est illuminacio que facit prognoscere futura quam que
facit venire preterita. dicendum quod idem verum de illis preteritis que subiacent humane
consideracioni, de hiis autem que sunt supra racionem non habet, de talibus enim contingit
dici quod non solum est prophetia futurorum sed et preteritorum sicut prophetauit moyses cum
dixit In principio creauit deus celum et terram / Et sic elyzabeth Luc. i. beata que
credidisti etc. et verum talium est fides / per fidem enim creditur quod deus fuit passus
et mortuus et quod resurrexit tercia die / et hoc excedit naturale iudicium racionis
ad hanc cognicionem peruenire potest homo per ea que sensu cognoscit sed per ea que deus
inspirauit / vnde quamuis fides nostra sit preteritorum potest dici diuina
illuminacio quam dicatur preteritorum veniencium / Ad 6m dicendum quod ordo quo illuminacio precedencium
magis quam minuatur quam illuminacio sequencium dicendum quod hoc accidit sicut lucerna
posita super candelabrum magis illuminat quam si multe ponerentur sub
modio / per huiusmodi mores pacientia Job et Thobie plebs moratur et dirigit ad
virtutem quam pacientia multorum aliorum quorum utique plus clarauit apud deum,
et secundum istum modum illuminacio priorum precedencium magis diuina quam illuminacio sequencium.
quia sequentes a prioribus acceperunt exemplum bene viuendi et credendi non equaliter sicut discipuli
doctrinam accipiunt a magistro qui sibi loquens est potest dicere illud. Super omnes
docentes me intellexi etc.

Ro.

vide sexlitra gratie diffusio planior instructio

.1.

.2.

.3.

.4.

B.

Ad tertium dicendum quod certo quantum ad veritatem fides, quantum ad affectus certitudinem certior est quam scientia. Certius assentitur ei quod clarius cognoscitur; sed fides secundum diversitatem temporum profecit in clariorem cognitionem, ergo in certitudine assentiendi. Item certius assentitur veritati quanto certior est ei [?]; sed necessarium certius est quam contingens, ergo fides quae est de necessario certior est quam fides quae est de contingenti. Sed fides qua credimus Christum esse passum est de necessario, fides qua crediderunt antiqui Christum esse passurum fuit de contingenti; ergo certior est fides post adventum Christi quam ante. Item certius est aliquid quanto pluribus testibus confirmatur; sed fides certe pluribus testibus confirmata est quam fuit fides synagogae, sive quantum ad miracula sive quantum ad martyria sive quantum ad prophetarum oracula. Item quanto fides firmius adhaeret tanto certior est; sed quanto fides est devotior tanto firmius adhaeret. Sed secundum diversitatem temporum crevit fidei devotio, ergo crevit ipsius fidei certitudo. Quod autem secundum diversitatem temporum fidei devotio creverit manifestum est, quia devotionem ipsius ecclesiae admiratur synagoga in Canticis per totum, quod sicut glossae exponunt, et hoc ipsum videmus patet in choris martyrum, virginum et confessorum, quae amplius abundat post Christi adventum quam ante. Sed contra, certitudo ipsius fidei pendet ex divina veritate revelante; sed ipsi divinae veritati revelanti nulla [?] potest accrescere certitudo, ergo nec potest recrescere [?] ipsi fidei assentientium. Item cognitio fidei est ex collatione divinae praescientiae a qua recipit illuminationem; sed divina praescientia aeque certa est de futuro antequam eveniat sicut et de praeterito postquam evenit; ergo videtur quod fides priorum praecedentium adventum Christi habebat tantam certitudinem quantam habet fides eorum qui sunt subsecuti. Item aeque certa est ipsa fides de eo quod cognoscit sicut et prophetia; sed prophetia est divina inspiratio [?] immobili veritate denuntians quae a Deo certa de futuro sicut de praeterito, unde et futura frequenter annuntiat per modum praeteriti; ergo videtur quod et fides in prioribus patribus ante adventum Christi aeque certa fuit sicut in sequentibus [?]. Item sicut in fide nostra non cadit error nulla dubitatio, sic nec in fide praecedentium patrum; si ergo albius dicitur quod nigro impermixtius, et certius quod remotius est ab omni dubitatione, et aeque erat remota fides antiquorum ab errore et dubitatione sicut nostra, ergo aequaliter erat certa; ergo fides non crevit quantum ad certitudinem.

R°. Respondeo dicendum quod de certitudine fidei est loqui dupliciter, secundum duplicem comparationem: habet enim fides comparari ad ipsam veritatem revelantem, habet et comparari ad ipsum motum assentientem [?]. Si loquamur de certitudine fidei per comparationem quantum ad veritatem revelantem, sic certitudo nec habet minui nec augeri, quia cum ipsa veritas divina certissima sit et falli non possit, quantum est ex parte veritatis revelantis, in fide quantumcumque quis assentit divinae veritati propter se et super omnia, status certitudinis nec habet ex parte fides proficere in certitudine, sicut ostendunt rationes ad secundam partem inductae. Si autem loquamur de certitudine fidei per comparationem ad ipsum credentem, sic concedi potest quod fides crescat quantum ad certitudinem, tum propter clariorem cognitionem, tum propter maiorem devotionem. Illa enim fides certior est quae apertius cognoscit et devotius acquiescit, et quantum ad haec duo fides secundum diversitatem temporum crevit. Sicut quod dicit magister Hugo de sancto Victore in libro de sacramentis: duo in quaestione sunt, scilicet quibus fides crescere dicitur, cognitio et affectus [?]; secundum cognitionem fides crescit quantum crevit ad scientiam, secundum affectum vero quantum ad devotionem

Veritas dictans

Virtus assentiens

Clarior cognitio

Maior devotio

excitatur et roboratur ad constanciam. Et utique modo crevit fides secundum diversitatem temporum
quantum enim crevit quantum ad devotionem satis ostendunt martirum passiones, quantum
ad scienciam satis ostendunt doctorum erudiciones. Unde Hugo dicit quod id est scitur
fuit nunc vero de bos qui portabat in veste de quo ait sic: Bos utique
siquidem in vecte Christus in cruce est, et mysterium in sacro. Duo populi portant,
qui precesserunt portaverunt sed non viderunt, quia preter adventum eius
sacramenta passionis ipsius portaverunt sed non viderunt, id est non omnibus per cognitionem
intelligencie valuerunt. Secundus autem portat et videt, quia fideles post adventum Christi
sacramentum passionis eius per fidem susceperunt et per revelatam cognitionem iam
aperte cognoscunt. Sic igitur patet quod et si certitudo fidei aperte in utroque creantis
non habet intellectum, habet tamen perficere ex parte ipsius credentis. Et sic hoc patet via
ad questionem propositam; patet et vero ad obiecta, quia rationes ad primam partem procedunt
secundum unam viam et rationes ad secundam partem procedunt per aliam sicut manifeste patet.
Patet et generaliter ex predictis quis sit modus proficiendi in ipsa fide. Proficit
enim fides quodammodo extensive quantum ad articulorum explicationem,
proficit et intensive quantum ad clariorem illuminationem, proficit et radicative
quantum ad certitudinis et devotionis adhesionem. Et hec dicta respiciunt ad
statum quemvis. Et per consimilem modum proficit in eodem homine et in diversis
hominibus qui sunt sub eadem lege sese gradatim excedentibus secundum fidem per-
fectam. Et hoc est quod dicit Hugo de sancto victore: secundum incrementa fidei gratia hominum inve-
niuntur. Quidam enim fideles sunt qui sola pietate credere eligunt sed utrum
credendum sit vel non credendum ratione non comprehendunt. Alii non ratione approbant quod
fide iam credunt; alii non quod fide credunt et ratione approbant puritate
mentis intelligencia experiuntur. In primis sola fides facit electionem, in secundis
vero adiungit approbationem, in tertiis puritas intelligencie apprehendit
certitudinem. Et sic patet via ad questionem propositam.

Circa partem istam secundam queritur circa litteram. Et primo queritur de hoc quod dicit fides magni-
tudo cognitione et articulorum quantitate vel constancia et devotione. Videtur enim hic esse
superfluitas quia magister Hugo non ponit nisi duo secundum que attenditur profectus
fidei, videlicet cognitionem et affectionem, magister non proponit hic quatuor. Item videtur
quod sit diminutus vel iste superfluus. Item eadem fide qua creditur unus articulus
creduntur et ceteri, ergo non videtur quod dicatur magis ab articulorum quantitate. Respondeo
dicendum est ad hoc quod fides duplicem habet magnitudinem: unam per comparationem ad obiectum
et secundum attenditur in articulorum quantitate. Et notandum hic articulorum quantitas importat
articulorum dignitatem; articuli enim non sunt de quantitate molis sed de virtute
summa. Et propter hoc quantitas fidei equalis est secundum diversitatem temporum, equalis est
secundum pluralitatem articulorum quantum ad id quod ex eis principaliter quantum ad partem
primam virtutis, quantum non ad condicionem possum concedere quod unus articulus
est dignior alio ut illi qui sunt de divinitate digniores sunt quam illi
qui sunt de humanitate. Habet et magnitudinem per comparationem ad subiectum et quia fides
respicit subiectum secundum triplicem vim, videlicet secundum potentiam intellectivam, secundum potentiam affectivam
et secundum potentiam [illegible], secundum hoc attenditur in fide magnitudo secundum triplicem modum, videlicet per
comparationem ad intellectivam dicitur magis cognitione, per comparationem ad affectivam dicitur magis

devotione

li 2 parte x

extensive
intensive
radicative

Responsio

obiectum

subiectum

per comparationem ad intensionem [?] dicitur maior constantia, tunc enim fides constans est qua aliquis libere confitetur quod credit. Et hoc patet per doctorem .x. (?) in ius [?] et sufficienter.

Aliter potest dici et magis secundum intentionem magistri quod cum fides respiciat intellectum et affectum secundum quod est habitus eius magnitudo ex (?) fuit tamen ex parte huius quam ex parte illius. Ex parte autem intellectus dupliciter potest attendi maior magnitudo in fide. Aliquando quia clarius cognoscit ipsum creditum, aliquando quia cognoscit ipsum in pluribus siue distinctius. Primo modo dicitur fides maior cognitione, secundo articulorum quantitate quia articulos nouit melius distinguere. Similiter ex parte affectus dupliciter attenditur magnitudo. Aliquando quia firmius adheret, aliquando quia intensius. Primo modo dicitur esse maior constantia, secundo modo dicitur maior deuotione, et ista iiij^{or} reducuntur ad illa duo que ponit magister Hugo. Et per hoc patet modo ad obiecta. Patet etiam quod non est aliqua contrarietas nec superfluitas. Item queritur de hoc quod dicit Gregorius (?) quod sufficeret illis iiij^{or} credere tantum scilicet natiuitatem, mortem, resurrectionem et

q°

aduentum ad iudicium. Cum enim isti articuli tantum essent ignoti sicut alij, videtur quod non magis tenebantur cognoscere istos quam alios. Queritur igitur quare magis debebant ista credere de mediatore quam alia. Dicendum quod ista iiij^{or} precipue debebant habere fideles illorum quorum innitebantur tempore magis operatio. Nam primi quidem credebant tempore ipsius fidei mediatoris fuisse vel per ipsam natiuitatem, secundo vero per ipsam passionem ut prouocaret ad amorem, tertio vero per ipsam resurrectionem ut subleuaret ad spem. Quarto vero per aduentum ad iudicium ut gubernaret per timorem. Et quia omnibus erat necessarium ad salutem vere credere amare sperare et timere, ideo oportuit aliquos iiij^{or} istos articulos credere explicite, ut alij qui innitebantur credere credendo implicite saluari possent. Vel aliter, quia nunquam poterant merito suo liberari a contagione uel obligatione peccati, ideo oportuit quod crederent se per meritum alterius posse saluari et per satisfactionem eius in merito. Et ista iiij^{or} considerare scilicet premium satisfactionis, morem satisfaciendi, et eius premium et premiandi morem. Quantum ad premium satisfactionis oportebat credere natiuitatem. Quantum ad morem satisfaciendi oportebat credere passionem. Quantum ad premium oportebat credere resurrectionem. Quantum ad morem premiandi oportebat credere aduentum ad iudicium. Item queritur de hoc quod dicit de Iohanne Baptista quod de morte Christi et descensu ad inferos dubitasse videtur. Sed enim

q°

credere ad inferos descendere est articulus et Iohannes de hoc dubitat, ergo fuit infidelis. Sed constat Iohannem non fuisse infidelem, cum dominus laudauerit eum in antiquitate (?) Christi. Ergo non dubitauit. Item Iohannes ei perhibuit testimonium et alijs notum fecerat Christum, ergo non videtur quod ipse dubitauit cum misit discipulos suos ad Christum. Et hoc est quod dicit Crisostomus super Iohannem Christo: Iohannes qui a spiritu sancto didicerat, qui quod audierat quod ceteris predicauerat, qui testimonium perhibuerat, qui columbam viderat. Quare sic queritur si ignorabat quo testis fuit. Iohannes tunc an sit diuulgatus, non per mortuos suscitatos cum iam omnibus quod notum est magis et non notum absit. Si dicas quod non dubitauit sed ad mortem dubitans se habuit, obicitur quod hec auctoritates ambo supponunt. Ubi sic ait Iohannes nouit dei filium sed non ipsum ad inferos descensurum. Item Luc. vij glossa: potuit per spiritum nates (?) quem uentis predixerat non moriturum credidisse sed ipsum dicit quasi in quadam onerem et tantum in lumine (?). Dicendum

Nota

Natiuitas
Mors
Resurrectio
Aduentus ad iudicium

Nota

S. Iohannes Baptista dubitauit

q sci doctores i hac qone dissen[tire] uiden[tur] Na quida uiden[tur] uelle
ipm dubitasse / alij no dubitasse / et ex hac ipa qone quida h[ere]
tici sumpsimt occonem erradi ut dicerent Iohem damptu ee / qa i
fine dubitat i fide / sz hec ab hoc discordat textus ewangelij i quo
ppue laudat iohes / discordat et omib doctorib catholicis et vtis
eccia q iohem no tm scm sz et scissimu pdicat / et i eius natiuitate et decol
latione solepnizat / io li sci doctores uideantur ee dissen[tire] idem tn
senciunt sicut expressius q intelligitur ex triplex e mod dubitandi / Est em
qda dubio pueniens ex infidelitate sic dubitauerunt iudei / et est
dubio pueniens ex tarditate sic dubitauerunt discipuli sic dr luc ult
o stulti et tardi corde ad credendum / Et e dubio pueniens ex pietate
sic ab ex copassione magna et admiratione ad mortem dubitat se ht / Dicendum
e q primo et 2o qone dubitationibus iohes nullo dubitauit dubitauit tn
tercio / Et intelligunt sci qui dicunt ipm no dubitasse / sz dubitonem
discipulorum consuluisse / io em misit eos ad xpm ut uiderent mira
que faciebat et conuerterentur ad ipm / Qui at loquuntur de tercio qone dubi
sic dixerunt alij sci iohem dubitasse no dubitacone uacillacionis
sz pocius quadam admiracionis et copassionis q tantum hoiem se ht ad
mortem dubitat et hoc e q dr glo luc vij et mt xj no fide sz pietate
dubitauit / Et pz q nulla e contrarietas int auctores pmissas / Item
quest dehoc q dr fides spes caritas et opa sz ad equalia sunt
Sz q contingit aliquis hoie habitus uirtutu et no opationu ergo uidetur q opa
no equantur ipis habitibus / Item i Cor xiij Si hueo fide ita ut
montes transferam caritate at no habeam nichil sum q ab posset
hre magna fide ita q nec hat caritatem Dicendum q dicuntur equi uel
equalia sunt sz q dr sup id apoc xxj q latera ciuitatis erant equalia
Dr em q latera ciuitatis sunt fides spes et caritas et opa / De mo
at equalitatis i pars uirtutum dicetur i planius ubi e qo et sermo spal
ad pns at tm dixisse sufficit q ille x sunt equalia sicut dicitur inferius
qu sunt infoimata qr tm em ipa caritas e mutoria i suo actu
aliarum et fides i uno et eodem homine / Dicitur tm ut opa procedere
ab habitu qui placet ipse habitus qr em vna e gratia gratum faciens
que facit aiam deo placere p habitus et opationes hinc e q necesse e
ista x ee equalia sz diuina acceptacionem at p hoc sz efficaciam mendi
Ad 1 ergo q obiectum q habitus pnt ee sine opibus / Dicendum q no assignatur h
equalitas habitum ad opationes i oibus sz i hiis q hnt habitus simul cu
ipis opationibus ab ipis egrediencium pno mt de opationibus ex
terioribus ymo de opationibus interioribus q consistunt i motu et usu li
ar et quidditas bonitatis ht in ipo mensura habitus uirtutis gratuite
1a em pcipue e q habitus pficit et opus eius bonum reddit / Ad 2 e q
o q magna fides pt hri sine caritate Dicendum q apus i illo loco de fide informi
sz loquitur ista intelligi ht de fide formata. Et ista sufficiant ee loquaz
Nam illa q pmittitur de fide Cornelij satis plana sunt / tercio d[i]s 26.

Infidelitate
Tarditate
Pietate

quo

Nota

Fides
Spes
Caritas
Opera

Est aut spes utq tc In pte h mr determinat de pa uir tu theo
vz de fide. In hac pte intent determinare de 2a vz de spe.
Diuidi at ps ista i p dus q p determinat mr de ipa spe
h cosidonem absoluta ondens q ipa sit diffinie 2o uo det-
rminat de ipa h cosidonem velata i. Et sicut fides ita et spes
Prima ps possz diuidi i du h duas notificatores quas ponit
pa po po i. Est at spes utq 2a i. Est em spes certa expectatio tc
2a uo ps puct di i p dus quaz pa determinat de ipa spe p coparatoz
ad aliquas uirtutes hitus 2a determinat de ipa i coparone ad spuum
sctorum i. pterea supe inuestigac tc i pa pte duo fat po comparat
spe ad ipam fide h genera 2o uo h dram i. distinguit tn
fides a spe tc. Sit tc i pte reliq duo fat pmo inquirit utrum
spes fuit i xo 2o inquirit utrum fuit i illis patribus qui fuerunt i limbo
ibi. De antiquis uo patribus qui ad inferos tc
Ad intelligentiam at huius ptis incidit hic qo de uirtute spei et ipius
inquisitonem dupliciter procedit e h processum ipius magri Primo em
quit de ipa spe h cosidonem absoluta 2o quit de eadem h co-
sidonem velata. Circa pmum quiruntur v. Po quitur utrum spes sit uirtus
gratuita 2o quitur utrum spes sit uirtus theologica an spes spalis mal
3o quitur utrum spes sit uirtus cardinalis an theologica 4o quitur utrum alis
sit uirtus informis an sp formata 5o quitur utrum i actu suo sit certa
an dubia. Circa pmum sic pcedit et quitur. Utrum spes sit uirtus gratuita
Et q non vr. Ro. viij Spe salui facti sumus. Sz at nos fat peruenire
ad salutem pcipue h uirtutes gratuite si go spes e huiusmodi go e uirtus
gratuita Pterea i ps beneplacitum e dno sup timentes eum et i e q s
f. m. e q. Sz q reddit acceptum deo. ul e uirtus gratuita ul hitus
excellentior ipa sit hitus doni ul btitudinis Si igo spes no e
putatur int hitus donorum et btitudinum ... e ipam coputad int
hitus uirtutum gratuitarum Pterea hitus diuine repugnans culpe huiusmodi
uirtutum gratuite h spes vndique repugnat culpe quia repugnat
psumpcioni et desperacioni go tc Pterea sicut difficile e credere que e
sic difficile e expectare que e estimatione h p spe expectat bona
que nec oculus vidit nec auris audiuit nec i cor hominis ascendit go sic
fides e uirtus qua creduntur inuisibilia sicut ir q spes e uirtus qua expectantur
inuestigabilia h e bona spiritualia et eterna Pterea q maxime firmat animam
et ratificat et delectat i patiencia h uirtutes gratuite uirtus
enim e hitus potentie regulatiuus et confirmatiuus qui fat ipam animam
gaudere et ea q recta sunt h q mult plus h spes e huiusmodi ipa enim co
firmat et delectat h q dr hebr. vj fortissimum hmus solacium
p q confugimus ad pposita nobis spem quam sicut anchoram tc
Et ad Ro. xij Spe gaudentes Vt e manifestum q spes sit i gnre
uirtutis gratuite Sz contra pa e uirtus spes e vna de iiijor passionibus

sicut dicit boecius de consolacione. Igitur spes non est virtus. Praeterea id quod dicit philosophus quod virtu-
ta sunt potentiis, passionibus et habitus, ut quia non est in genere passionibus sed in genere
habitus; si ergo spes non est virtus constat quod non est virtus theologica. Item sicut
contingit exspectare futura, sic contingit rememorari praeterita. Sed re-
memorari de praeteritis non est virtus, nec circa ea consistit aliqua virtus specialis;
ergo nec circa exspectacionem futurorum aliqua virtus consistit. Sed exspectacio
futurorum vel est ipsa spes vel procedit ab ipsa; ergo videtur quod ipsa spes non
habeat esse virtus. Item sicut contingit sperare vere et non vere, sic contingit
et timere vere et non vere. Sed habitus qui dirigit animam in timendo non
reponitur in genere virtutis, ut potest timor; ergo nec habitus qui dirigit in sperando,
ergo spes; et sic quod nominat habitum non est in genere virtutis. Item communis virtus moralis
consistit circa bonum et difficile ut vult philosophus; ergo multo fortius theologica.
Sed in exspectacione bonorum promissorum maxima est difficultas; ergo cum spes
non consistat circa difficile, non videtur esse in genere virtutis theologicae. Item nulla
virtus theologica in suo actu repugnat perfeccioni meriti. Sed spes in suo actu
perfeccioni meriti repugnat. Cum in perfeccione enim procedit quod quis sunt de
praemiis veritate bonorum futurorum, quia sicut dicit bernardus caritas praemium non intuetur; si ergo
spes facit exspectare vel bona futura, videtur perfeccioni meriti repugnare;
ergo non est in genere virtutis theologicae. Responsio. Dicendum quod nomine spei potest intelligi
affeccio animae, modo dicendum quod philosophus et sancti dicunt 4 esse animae affecciones, videlicet gaudium,
dolorem, spem et timorem. Potest et nomine spei intelligi ipsa res exspecta-
ta, modo dicitur titulo ij Exspectantes beatam spem. Potest nihilominus sumi pro habitu qui dirigit
animae motum et affectum in id quod exspectandum est. Et isto tercio modo dicitur
spes non tantum est virtus theologica, immo et virtutum theologicarum sustentamentum
et anchora. Virtus quidem theologica est quae hoc quod facit animam exspectare ea
quae sunt bona omnem extimacionem excedunt et ea quae promisit largitas divina
facit omnino confidere et inniti summae et immensae largitati; sicut fides facit
assentire primae veritati et caritas facit adhaerere summae bonitati. Et dum anima
sic immensae largitati innititur, praeter se et super omnia erigitur et supra se
elevatur et deo accepta efficitur. Unde est ergo quod habitus quo mens sic erigitur
verum habeat theologicae virtutis. Et quia cum anima innititur ei qui non potest deficere,
quamvis ipsa in se sit deficiens et vacillans, firmatur tamen per spem
quae sibi firmam petram. Et propter hoc dicitur quod spes non tantum est in genere virtutum
theologicarum sed etiam est eorum anchora et sustentamentum. Unde contra est
rationes quae hic adducuntur. Ad primum dicendum quod procedit secundum quod spes est passio appetitiva,
quae nomen spei equivoce accipitur, videlicet pro ipsa affeccione et pro habitu regulante
ipsius affeccionis motum. Unde spes secundum quod est virtus et habitus quae est principium motus
qui est ab anima, passio autem magis est ad animam; et sic quod motus exspecta-
cionis sive spei ab anima est sicut potest fieri vere et non vere, sed principium licet, et
quantum ad hoc habet esse ipsum attendi perfeccio virtutis vel deformitas vicii.
Ad secundum quod obicitur quod sicut se habet exspectacio ad futura sic rememoracio ad praeterita,
dicendum quod non est usquequaque simile de rememoracione praeteritorum et de exspectacione futurorum

Responsio.

1 affeccio.
2 res exspectata.
3 habitus animae.

Non enim sic consistit verificatio et obligatio anime producitur et ea que sunt preterita
sicut et ea que sunt futura nisi ex contingenti / Utique enim magis spes ordinat
ad id quod agendum est quam ad id quod actum est / Secunda dissimilitudo est
quia rememoratio respicit actum cognitivum, expectatio autem motum af-
fectivum. Secundo autem nihil non sit attentio penes ea que sunt cognitionis
sicut penes bona que sunt affectionis. Unde et memoria [illegible] quod magister affectum
amittit actus virtutum sicut potentie prudentie vel penitentie vel caritatis vel be-
nivolentie, quod recordatur preteritorum factorum ut futura melius agat
vel preteritorum malorum ut doleat, ita preteritorum beneficiorum ut gratias
agat / Ad id quod dicitur quod timor non est in genere virtutis et magis videtur co-
nnexus spei. Dicendum quod non est simile quia affectio ipsius timoris consistit in quadam
resilitione, sed affectio spei consistit in quadam protensione et ideo affectus
timoris plus habet de passione, affectio vero spei plus habet de actione et quia
videtur virtutem dignitatem vel dignitatem animi in actibus in quibus consistit virtus secundo
vite nimis id quod dicitur quod virtus est bona qualitas mentis qua recte vivitur, hinc est
quod spes magis est in genere virtutis quam timor / Et ex hac eadem ratione patet quare
magis et affectionum spei consistit virtus quam et aliarum duarum
affectionum, gaudium enim et dolor quia sunt oblata vel commissa magis
sunt in suscipiendo, affectio vero spei in tantum certitudinis est quod plus habet de voca-
tendi et quod magis dicitur motus ab anima quam in ea et ipsa sicut ad sui
dirigat potius quam animam / Et sic non habet et ipsam consistere virtus nisi
secundum magis sicut quod dicitur rationem motus et protensionis ipsius animi ipsam re-
spectat / Ad id quod obicitur quod expectatio bonorum non est difficilis. Dicendum quod sic credere
quod videtur non habet difficultatem credere tamen firmiter quod non videtur
habet magnam difficultatem / Sic in hoc est quod quamvis sperare bona procedat
quia aliquos videntur in se vel in suo similibus non est multum difficile, bona
invisibilia et etiam que oculus non vidit expectare cum tanta fiducia et
pro illa temporalia bona contempnere et hiis omnibus que videntur supponere hoc
magnam habet difficultatem et magnam dignitatem et ideo indubitanter
virtus est spes et est in genere virtutis constituta / Ad id quod obicitur ultimo quod spes in suo
actu impedit virtutem perfectionem. Dicendum quod falsum est, immo sic oritur augmentum
consurgit ex perfectione virtutis, quanto enim ab invicem et inclita habet
virtus tanto firmius et certius sperat, et si obiciatur quod caritas premium
non intuetur. Dicendum quod id verum de premio creato, de premio autem increato
non habet veritatem quia maxima caritas maxime desiderat premium deum et
hinc dicitur, spes autem perfecta magis apposita videtur de increata, de quo dicitur
genesis xv: dominus abrahe Ego merces tua magna nimis. Cum enim
expectat quis per spei habitum tenet in patria eum per caritatem in via unum
desiderabat / Ulterius queritur et est modus dicendi et videtur distinctio in matrimonia quod
quibus sunt duo primum premium quod expectat quia quedam est matrimonia que constituitur
sine ipso commodo et ista est virtus mala et non procedit a spe vera et
forte quedam est et quod constituitur sine ipso bono secundum conditionem et ordinat

ad bonum [illegible]

Et hac iam fa[cit] spes que e[st] virtus g[ra]tuita, et h[oc] merito no[n] repugnat
[pro]m[eren]di tu[n]c mod[us] dicti vi[detur] ee[sse] vo[c]abl[i]or q[ui]a spes sta[tim] p[otes]t exclusa om[n]i
interi[ori] dilectio[n]is virtute[.] quantu[m]cu[m]q[ue] cu[m] amor sit p[er]fect[u]s i[n] via, ei[us]
virtus spei co[n]iuncta. Tu[n]c simp[licite]r d[ic]i[tur] e[st] q[uod] exoptac[i]o boni ete[r]ni no[n] e[st]
merit[ori]a[.] no[n] minuit meritu[m] n[e]c fa[cit] ad p[re]sumptio[ne]m ta[lis] u[bi] meriti id m[a]g[is] ...
m[er]es hois multu[m] affect[ion]e et intense aspicit ad comod[um] p[ro]p[r]ij boni
meriti a[li]q[ua]t s[un]t qui b[ea]titudi[n]e[m] exoptat et tu[n]c p[ro]p[ter] de se multu[m] a[li]q[ua]t de
Scdo qua[n]tu[m] ad p[ro] spes sit g[e]n[er]al[is] v[ir]tut[is] u[e]l spes sp[eci]al[is] | Deo curant
Et q[uod] spes sp[eci]alis m[a]i[or] vna e[st] virtus ab vnitate obiecti i[n] vno
solo sp[er]ando e[st] v[idelicet] i[n] deo[.] Unus [est] d[eus] q[uod] s[a]epe d[icitu]r i[n] s[cri]ptura[.] qui deus sp[er]ando e[st]
no[n] i[n] alq[uo] cr[e]at[ur]a[.] g[o] vi[detur] q[uod] spes virtus no[n] plurifica[tur]. Ite[m] in[ter] bonu[m]
vna e[st] et omib[us] vnu[m] et sum[m]u[m] bonu[m] exoptat i[n] quo no[n] cad[it] diu[er]sitas
s[ecundu]m spem n[e]c s[ecundu]m fo[r]ma[m] g[o] si spes e[st] exoptac[i]o ete[r]ne [...] q[uod] ex-
ptac[i]o ei[us] no[n] fo[r]mal[ite]r heat diu[er]si[tat]e[m] g[o] spes no[n] h[abe]t sub se a[li]as sp[eci]es
diu[er]sas g[o] h[abe]t i[n] se vnit[at]e[m] spei sp[eci]alis. Ite[m] paricora s[unt] sp[er]anda
qu[am] s[unt] cred[en]da[.] Credi[m]us eni[m] p[ro]mia et suppl[ici]a s[ed] no[n] sp[er]am[us] nisi tu[n]c p[re]-
mia g[o] maior vi[detur] ee[sse] vnitas i[n] spe q[uam] i[n] fide u[e]l et tanta s[ed] fides
e[st] vna vnit[at]e spei sp[eci]alis g[o] et spes. Ite[m] spei succed[it] p[er]fecta tenc[i]o
sic[ut] fidei succed[it] visio[.] s[ed] p[er]fecta tenc[i]o s[ecundu]m veri[tatem] e[st] vna s[ecundu]m sp[eci]em i[n] o[mn]i-
b[us] b[ea]tis n[e]c h[abe]t diu[er]sificac[i]o[ne]m p[er] a[li]as dotes sp[eci]e diu[er]sas g[o] n[e]c spes h[abe]t sub-
diuidi i[n] a[li]as v[ir]tutes q[uia] spes e[st] virtus sp[eci]al[is] et h[abe]t i[n] se vnit[at]e[m] spei sp[eci]e[m] m[e]

Sz q[uia] diu[er]sor[um] actuu[m] diu[er]si s[un]t habitus s[ed] co[n]fidere et exoptare s[un]t actus
fo[r]mal[ite]r diu[er]sos. Si g[o] ad spe[m] p[er]tinet co[n]fider[e] s[ecundu]m q[uod] d[ic]itur sp[er]are i[n] deo
ad spe[m] et p[otes]t exoptare s[ecundu]m q[uod] d[ic]itur sp[er]are futura[m] gl[ori]a[m] vi[detur] g[o] q[uod]
spes h[ab]eat diu[er]si[tat]e[m] fo[r]mal[ite]r et ita subdiuidi i[n] a[li]as p[ar]tes u[e]l spes.
Ite[m] spes e[st] exoptac[i]o fut[ur]e b[ea]titudi[ni]s s[ecundu]m q[uod] d[icitu]r m[agist]ri i[n] l[ittera] et ha[betur] i[n] glo[ssa] vo[...]
s[ed] b[ea]ti[tu]do e[st] stat[us] o[mn]i[u]m bonor[um] aggregac[i]o[n]e p[er]fect[u]s g[o] spes exoptat
o[mn]e bonu[m] s[ed] exoptac[i]o diu[er]si[tat]e[m] h[abe]t s[ecundu]m diu[er]sitate[m] boni exoptati[.] spes
no[n] tu[n]c exoptat vnu[m] bonu[m] i[m]mo co[n]g[re]gac[i]o[ne]m o[mn]i[u]m bonor[um] g[o] vi[detur]
q[uod] ip[s]a includit i[n] se diu[er]sitat[em] u[e]l vnit[at]e[m] o[mn]i[u]m bonor[um] meritor[um]. Ite[m] o[mn]is
virtus meritoria fa[cit] hoi[n]em tende[re] ad fine[m] suu[m] assequend[um] que[m]
tu[n]c nond[um] h[abe]t. Sz spes e[st] virtus i[n] qua quis exoptat p[re]miu[m] o[mn]i[u]m
meritor[um] g[o] vi[detur] q[uod] virtus spei g[e]n[er]al[is] sit ad omnib[us] virtutib[us] et no[n] h[abe]t
vnit[at]e[m] spei sp[eci]alis. Ite[m] sicut se h[abe]t gaudiu[m] ver[um] boni p[re]sent[is] sic
se h[abe]t spes veri boni futuri s[ed] gaudiu[m] quo quis gaud[et] de actu
virt[utis] p[rese]nte no[n] h[abe]t disting[ui] ab ip[s]a virt[ute] i[m]mo e[st] o[mn]ib[us] virtutib[us]
g[e]n[er]ale. Castus eni[m] e[st] qui co[n]tinet et h[abe]t i[n] ip[s]o gaud[et] g[o] p[er] r[ati]o[n]e[m] vi[detur]
spes de futuro bono sit g[e]n[er]alis ad omnib[us] virtutib[us] g[o] virtus spei no[n]
h[abe]t vnit[at]e[m] spei sp[eci]ei[.] R[espo]n[de]o d[icen]d[um] q[uod] quemadmodu[m] fides l[icet] sit de multis
credibil[ibus] vna tu[n]c virtus e[st] q[ui]a vna e[st] p[ri]ncipal[ite]r i[n] o[mn]ibus modis i[n] o[mn]ib[us] credib[ilibus]
sic et virtus spei quotcu[m]q[ue] et qua[n]tacu[m]q[ue] bo[na] exoptet vna virtus e[st] et
vnit[at]e[m] h[abe]t spei sp[eci]e[m] q[ui]a vna e[st] r[ati]o eiu[s] immit[ur] i[n] exoptando. Sicut eni[m]

fidei virtus assentiendo primae veritati propter se et super omnia in credit quod summa veritas dictat esse credendum. Sic ipsa spes confidendo et innitendo immensae et indeficientissimae largitati divinae omnia illa exspectat quae deus promittit esse in futuro retribuenda. Et quemadmodum fidei virtus omnia quaecumque credit principaliter non solum credit sed et de deo et esse divina, Sic et ipsa spes omnia quae exspectat non solum exspectat a deo sed etiam exspectat illa obtinere ab ipso deo ut habendo deum habeat omne bonum. Amplius quemadmodum fides credit deo tamquam veritati primae et esse ipsum universaliter tamquam esse absolutum in ipsum tendit tamquam in finem proprium, sic et ipsa spes, et quia unitas virtutis attenditur penes unitatem rationis motivae et obiecti principalis et finis proprii, et haec omnia est reperire in virtute spei sicut in virtute fidei, concedendum est ipsam spem esse unam virtutem. Spei species

Et rationes quae inducuntur ad hanc partem sunt concedendae. Ad id quod obicitur quod diversorum actuum diversi sunt habitus, Dicendum quod verum est quando illi actus sunt principales respectu habitus sed quando sic est quod unus principaliter respicit habitum virtutis et alius habet ad eum ordinem et connexionem et convenientiam naturalem non oportet habitum diversificari propter actuum diversitatem, et est in proposito reperire, ideo enim spes exspectat magna bona promissa quia confidit de immensa largitate promittentis, unde quia unus istorum actuum est ratio alterius, hinc est quod non pertinet ad diversos habitus sed ad unum. Unus enim est habitus quo speramus in deo et quo speramus habere deum sicut unus quo est habitus quo credimus deo et quo credimus deum. Ad id quod obicitur quod spes est respectu multorum bonorum tum sit respectu beatitudinis, Dicendum quod sicut fides credit multos articulos tamen sit una virtus, et caritas etiam beatitudinem cum bonorum universitate desiderat et tamen beatitudinem, et caritas etiam beatitudinem cum bonorum universitate desiderat et tamen fides una virtus est quia non fertur super beatitudinem et ea quae ad beatitudinem. Sic et spes in exspectando summam beatitudinem spectat universa sub ratione una. Sic et spes in exspectando summam beatitudinem exspectat unum sub ratione una, et quia quod boni in ipsa est non recedit ab unitate habitus et virtutis quia una est et quicquid boni in ipsa spe videtur exspectandum, hoc scilicet quod immensae et indeficientis infinitae largitatis. Ad id quod obicitur quod deus quia beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, dicendum quod deus per bonorum multitudinem et varietatem sed hoc deus per equivalentiam, hoc non deus per bonorum multitudinem, quod exspectatur quia equivalebit omni bono, quia tenuit illud unicum bonum quod exspectatur, per quem moysi dixit dominus moysi exodi 33 cum petiit ut ostenderet ei faciem suam: Ego ostendam tibi omne bonum. Et ideo exponit hic non se vidit faciem suam, Ego magis ostendam omne bonum. Ad id quod obicitur quod omnis spei diversitas quia exspectat perfectam beatitudinem, Dicendum quod tendere in virtus tendit et ordinat ad finem suum assequendum, quod tendere in finem potest esse duplex: aut promerendo aut habilitando aut exspectando, primo modo tendunt quibus est omnibus virtutibus, sed alio modo proprium est ipsi spei. Unde licet enim virtute exspectamus beatitudinem non tamen nisi mediante ipsa spe. Quoniam omni virtute ipsam beatitudinem mereamur, potest quidem dici virtus actum exspectandi imperare sed non dicitur virtus non spes potest elici quia illius virtutis est iste actus proprie loquendo. Ad id quod obicitur ulterius quod sicut gaudere de bono praesenti se habet ad ipsas virtutes sic exspectare bonum futurum, Dicendum quod non est simile quia gaudium surgit ex complacentia boni praesentis. Omnibus autem virtutibus. Hoc tamen consistat in placentia non quia quidem nobis complaceret bonum ut actu suo

ht quodda gaudiu ei adiunctu sit ei cu ille / the e q mult pht qnq
e ue casty nisi coplaceat ei illy uirt actg et ussitq si coplaceat ei
hec ipo gaudet cu ey actu exercet / spes at e de expectacoe boi futi
unit eni uirtes i suos actg expio n tog de uyni, p expectaco
futi boni actg e diuisa ab actib ipaz uirtu / Sz coplacey ipig
actg uirt est ipig actg uirt coplementu io no sic distin gaudiu
ab alys spebz uirtu sicut qz ipa spes n spes e omnib quib z q'al
Tercio quer utru spes sit uirtg cardinal an / sicut qz gaudiu
theolica / Et qz theolica ui 1 Cor xiiio Nuc manet fides spes
et caritas tria hec / i ab aplo spes inua inter uirtes theologicas / si go
fides et spes ucte e spe reponi gnue uirt theolice / Ite illa uirtg est
theolica qui ht fine cardinalium uirtu p obo / sz spes ht fine
omy uirtu p obo, expectat eni summa beatitudinem et pfruicionem re
muneracony go e utg theolica / Ite uirtg q maxe subseruit co
templacioni et facit sursu tende e utg theolica, sz spes e hy qy sic
dt aplg hebe vi spes incedit usqz ad interiora uelaminis go spes
e utg theolica / Ite spuale edificiu p uirte theolica inchoa ut pote
p fidey et p uirte theolica cosumat ut p carite go p uirte theolica
ht erigi qz ergo ne dd ce meny cu expmib / si go erigi p spem
restat qz spes e uirtg theolica / Ite ymago creacois refor p
ymagine recreacois / Si go ymago creacois ucto requir tres
pos naturales ui sit qz ymago recreacois ucto requit tres uirtes
go si ymago heat reformari p uirtes theologicas ucte e uirtes theolo
ce tres, sz no e alia dare pt fidez et carite uisi ipam spem go spes
e utg theolica / Sz q i utg q ey actu cotingit repire excessu
e utg theolica ymo pog car qz pz qz impossibile e nimis crede
impossibile e et nimis amare / Sz q actu spei cotingit repire ex
cessu sicut pz i eo qui psumit et plg sperat qu uita sua exigat
go ui qz spes sit utg cardinal no theolica / Ite uirtg que e
mety duaz maliciaz e uirtg cardinal no theolica sz spes
e media int duas malicias vz int desperacony et psumpcony go
spe no e reducere ad uirte theolica / sz magis ad cardinale
Ite cosuet multip spes disting / vz spes uenie / spes gre / et spes
glie / sz uenia et gra sz boa ordinata ad fine / uirtg at car
cosistit circa ea q sz ad fine / si go spes cosistit circa talia spes
e uirtg cardinal no theolica / Ite sustinere et expectare sz actg
longanimit et pacie, sz hut distinguuntur p actg go cu expectare
sit ppnus actg ipig spei longanimitas et spes sz hug idz et
eody gnue uirt hut repori sz longanitas repo sub gnue uirt
cardinal pog enim asse ee pos fortitudis go ui qz et ipa spes sit utg car
Ite ad fortitudie cardiale spectat uite ordiare et fortifice g affligita
et g detenci, sz spes e hy qz facit homi i tribulacone gaudere et sta
bile ee go ui qz spes sit pos fortitudis cardinalg n e igue ut theolica

Responsio

Respondeo dicendum quod absque dubio spes est virtus theologica, et ratio huius sumitur ex parte obiecti et ex parte subiecti. Ex parte quidem obiecti, quia sicut fides in credendo assentit uni Deo ut dicenti vera, sic spes ei innititur ut promittenti. Unde sicut obiectum ipsius fidei quod habet rationem motivi est quoddam increatum quia Deus est veritas, quia Deus est fides, pro tanto est in genere virtutis theologicae. Sic et de intellectu de ipsa spe. Similiter et pro ratione ex parte subiecti, quia cum anima secundum superiorem faciem reformari habeat per virtutes theologicas, et spes sit una de virtutibus facientibus ad reformationem ymaginis et perfectionem animae secundum partem superiorem, necesse est spem esse virtutem theologicam. Unde quemadmodum in patria tres erunt dotes secundum tres vires animae quarum una reformabitur et consummabitur, videlicet ipsa visio, alia concupiscibilis, videlicet dilectio, tertia irascibilis, videlicet ipsa perfecta tentio, sic in via necesse est ponere esse virtutes theologicas quae his tribus correspondent. Et tam ex parte subiecti quam ex parte obiecti colligitur quod spes sub genere virtutis theologicae debet reponi. Theologicae enim virtutes dicuntur quae sunt per obiectum et superiorem partem animae perficiunt. Concedendae ergo sunt rationes quae sunt ad istam partem.

1\. Ad illud quod obiicitur quod circa actum spei contingit reperire excessum, dicendum quod circa actum spei nunquam contingit reperire excessum propter nimietatem, quia circa actum spei nemo cum nimis potest confidere in Deo, sed sic intrusionem ipsius actus. Nemo enim nimis potest confidere in Deo, sed sic habet excessum, hoc est propter defectum aliquarum conditionum quae requiruntur in actu sperandi, ut potest si neglectus viventis praesumit de misericordia Dei. Sed hoc non facit ipsam spem esse in genere virtutis cardinalis, quia quod dicitur virtus theologica differt ab ea quae non est in theologia reperire excessum sicut in cardinali. Et hoc quia non est in theologica reperire excessum sicut in cardinali, in hoc quod consistit in actu intensione, non de communi de primo excessu qui quidem consistit in actu intensione, non de secundo, ... Nam hic excessus secundo dicitur ratione eius quod est indebite conditionibus amissione. Nam hic excessus habet repugnantiam habet cum omni virtute theologica, quae habet obiectum infinitum, ita quod nec potest nimis amari vel nimis desiderari, sed repugnantiam habet cum virtute cardinali, cuius obiectum est bonum creatum et finitum et limitatum, ac per hoc exigit quod in actu sit modus determinatus, intra quem si procedat egredi limites determinationis virtutis status.

2\. Ad illud quod obiicitur quod spes est media duarum malitiarum duplicium, dicendum quod aliqua virtus potest dici media duarum malitiarum duplicium, aut sicut inter duo extrema circa idem et destructiva. Alio modo sicut inter tria constituta quemadmodum largitas habet circa quae sunt in rebus bona, si sit media, sic constituta: quemadmodum largitas habet ad deam avaritia in hoc quod retinenda, et ad de prodigalitatem in hoc quod dat danda, sic est in genere virtutis cardinalis. Si autem sit media primo modo sic, circa sic non oportet eam esse virtutem cardinalem, et hoc modo media est spes inter desperationem et praesumptionem. Liberat enim ab isto duplici malo, sicut fides de trinitate et unitate liberat ab errore Arrii et ab errore Sabellii, et ideo non cogit illa ratio quod spes non sit virtus theologica.

Ad illud quod obiicitur quod sperandum tamen speratur gloria secundum gratiam et merita, dicendum quod non determinat genus, quia spes ipsius virtutis per se obiectum quamvis sed per se obiectum quod habet rationem motivi: quoniam autem spes expectat ex bono creata quae exoptat vero tamen motum non est aliquid creatum sed aliquid immensitas illius summi boni increati cui innititur, et ideo quoniam per se spe exoptat

gratiam plenam et veniam peccatorum quia ad ipsam comparata spes tamen esse virtutem
propter hoc non oportet illam reponi in genere virtutis cardinalis sicut in precedentibus habitum est de
fide. Et si tu obicias quod obediencia potest esse virtus cardinalis et etiam latria
quia non tamen considerant obiectum increatum sed ad creatum concernunt videlicet
obediencia preceptum, latria cultum debitum ac per hoc quod ita dicatur esse de spe.
Dicendum quod non est simile quia tam latria quam obediencia concernunt aliquid creatum
tali modo quod ratione illius respiciunt actum exteriorem. Non sic autem est de
spe. Spes enim solummodo consistit in affectu interiori cuius principalia motiva
vero sunt ex parte superiori videlicet ex parte obiecti increati. Ad quintum quod dicitur quod
longanimitas est expectatio et sic [illegible] spei. Dicendum quod alia est expectatio longanimitatis que est
pars fortitudinis quam sit expectatio spei. Nam expectatio spei consistit
in quadam protensione ad bona eterna que quidem consurgit ex confidentia
quam anima habet ipsi deo ex toto virtute sua; sed expectatio longanimitatis est
qua anima constanter manet et [illegible] expectat de animi afflictionibus
et detentibus triumphare et cetera. Actus longanimitatis sic quod est fortitudinis differt
ab actu spei et quantum ad obiectum et quantum ad motivum et ideo non sequitur
quod si longanimitas est in genere virtutis cardinalis quod propter hoc virtus spei debeat
sub eodem genere reponi. Ad sextum quod dicitur quod spes fortificat contra afflictiones.
Dicendum quod aliquis actus potest esse alicuius virtutis tripliciter: vel sicut eliciti vel sic imperantis
vel sic adminiculantis. Fortitudinis autem perferre tribulationes est ipsius virtutis fortitudinis
sicut eliciti; sed fidei est sic imperantis et dirigentis, unde [illegible] quod dicitur Hebr. xj
de multis sanctis quod per fidem vicerunt regna et fortes facti sunt in bello.
Sed ipsius spei et caritatis est sic adminiculantis. Amor enim dei et etiam expectatio
future beatitudinis multum adiuvat virtutem fortitudinis ut possit
omnia mala perferre. Unde [illegible] xxxiiij. Spes [illegible] munit ipsum.

Quarto queritur utrum virtus spei aliquando sit informis (Flagelli)
an semper sit formata. Et quod sic arguitur per diffinitionem spei. Spes est
certa expectatio future beatitudinis proveniens ex gratia et venia et meritis.
Sed impossibile est diffinitum separari a diffinitione, ergo impossibile est spem
separari a meritis et gratia; sed quicumque habet esse est formata, ergo impossibile est
spem virtutem esse informem. Preterea hoc ipsum arguitur per id quod dicitur in [illegible]. Sine
meritis aliquid sperare non spes sed presumptio dici potest; sed presumptio est vicium
oppositum spei, ergo meritis absentibus immediate subintrat vicium ipsi spei
oppositum; sed vicium oppositum virtuti non tamen excludit eam quantum ad eius
formam sed quantum ad habitum substantiam, ergo videtur quod absentibus meritis non re-
maneat de virtute spei, ergo non potest esse informis. Preterea consistit potentialiter in
affectu potentialiter in intellectu; caritas autem consistit simpliciter in affectu; sed sicut deor-
dinacione in affectu per peccatum simpliciter tollitur caritas quamvis non simpliciter
tollatur fides cum ad habitum ex parte intellectus; verum caritas non potest esse informis
quemadmodum fides potest esse informis; ergo si spes se tollit tam ex parte af-
fectus spei et caritatis [illegible]. Preterea utique fides est formata quamvis tamen credere deo
sed in deum quod enim credere caritas iuncta est cum credendum est fides utique formata

sed impossibile est quod ab sperat qui tendat in rem impetita. Nam ipsum sperare
tendere est. ergo videtur quod spes semper sit virtus formata. Sed Augustinus in li. de va-
[illegible] virtutes sunt bonis et malis communes, dilectio propria
bonorum est atque piorum. ergo virtus spei potest esse communis bonis et malis. Sed
mali non habent virtutem cum gratia sed sine et tales sunt virtutes informes
ergo etc. Item sicut se habet fides formata ad spem formatam ita se habet fides
informis ad spem informem. sed fides formata generat spem formatam
ergo fides informis generat spem informem. Item sicut spes consurgit
ex fide premiorum sic timor consurgit ex fide suppliciorum. sed timor
potest esse informis et formatus ergo et spes. Item multi sunt peccatores qui
sperant se adhuc actibus penitentiam et assecutos veniam et perventuros
ad gloriam. constat quod hoc non est malum immo potius ordinat ad bonum
et excludit malum videlicet desperationem. sed si hoc esset tantum gratia, tantum gratia esset
actus virtutis formate. cum ergo sine gratia possit hoc remanere ad per-
venire spero se perventurum ad gloriam videtur quod ipsa virtus spei possit esse informis.

¶ Dicendum quod absque dubio virtus spei potest esse informis. potest enim ab sperare vitam
eternam sine gratia consummante sicut naturaliter appetit. Item in actu sperandi
ab aliquo habitu procedit qui quidem habitus bonus est et tenet et quodammodo
bonum virtutis pro eo quod potentiam quam perficit quodammodo rectificat et vigorat.
rectificat quidem dum aliquantum inclinat et ordinate levavit ad gloriam
tamquam ad finem ultimum vel standi et in quo quiescendum. vigorat et in hoc quod
elevat potentiam ad eterna bona expectanda et quadam stabilitate eam habuit
ne per desperationem succumbat. Et ideo sicut fides absque caritate virtus informis est
quod habuit actu quandam virtutem et vigorem qui complet habet et perficit per gratie
infusionem sic intelligendum est et ipsam spem. Et certa que dicta sunt de fide
informi pertinent spei informi applicanda. Concedendum est sicut rationes ostendentes
spei virtutem posse fieri informem. Ad evidentiam quod obicitur in contrarium quod spes procedit
ex meritis. Dicendum quod quadrupliciter potest quis se habere in actu spei. Aliquis enim sperat
habendo merita in proposito et in radice et in effectu sicut homo iustus qui deo
devotus servit. Aliquis sperat habendo merita in proposito et in radice non tamen in effectu
sicut est qui ante bonum opus iam primo suscepit gratiam expectat eternam
beatitudinem. Aliquis sperat habendo merita in proposito tamen non in radice nec in effectu
sicut est qui peccator est qui proponit multa bona facere et per ea salvari.
Aliquis sperat non habendo merita nec in effectu nec in radice nec in proposito sicut est
qui faciendo mala et in malis proponens perseverare per sola dei misericordia credit
se assecuturum gloriam neglecta divina iustitia. primus actus est spei
formate et iam exercitate. secundus est spei formate et post infuse. tertius actus est
spei informis. et quartus est ipsius presumptionis. Cum ergo dicitur quod spes procedit ex gratia
et meritis. Dicendum quod ista diffinitio spei pertinet ad eius formatam et non est obiectio de spe
informi. Aliter si diffinitio spei generaliter sic quod est motus procedere ex
gratia et meritis quecumque vel habitis in re vel habitis in proposito et sic intelligitur
de spe informi. Ad id quod secundo obicitur iam patet responsio per id quod nunc dictum est. Cum enim
dicitur quod sperare sine meritis est presumere. hoc intelligitur qui ad sperat sine meritis
nec in re nec in proposito. hoc modo sperare non pertinet ad spem informem sed ad

presump

Ad tertium quod obicitur quod fides non potest esse informis quia habet ad ex parte intellectus et ad ex parte affectus. Dicendum quod ista non est tota ratio, sed haec est ratio quia huiusmodi fides habet aliquam rectitudinem et vigorem in hoc quod facit credere omnia credibilia et recludit errorem et infidelitatem, qui quidem vigor potest esse absque gratia gratum faciente. Et hoc est reperire in spe quae facit vitare praesumptionem et desperationem et expectare omnia expectanda. Et quia ista ratio reperitur in utrobique, ideo potest spes esse informis sicut et ipsa fides. Secus autem est de caritate, sicut inferius videbitur suo loco. Ideo ratio non concludebat quia non tantum accipiebat per causam. Ad quod obicitur quod spes semper habet secum adiunctam tendentiam. Dicendum quod tendentia duplex est: quaedam enim est tendentia perfecta, et ista est a gratia operante et cooperante, et haec facit virtutem esse formatam; quaedam autem est tendentia exilis et simplex, sicut dicitur de pigro qui vult et non vult, Proverbiorum; et ista quidem tendentia potest dare aliquam rectitudinem et vigorem ipsi voluntati, et sortitur nomen virtutis generaliter acceptae, non virtutis gratuitae, et ideo tantum rationem virtutis informis, non rationem virtutis formatae. Cum autem dicitur quod tendentia in deum facit credentem esse perfectam formatam, hoc intelligitur de tendentia quae est quo ad se perfecta; haec autem non potest esse nec in spe nec in fide sine gratia. / certitudinis an dubietatis. Et quod sit

Quarto quaeritur utrum spes in actu suo sit certitudinis. Et videtur primo per id quod dicitur Ro. 8: Certus sum quod neque mors neque vita neque creatura alia poterit nos separare a caritate dei; sed apostolus non erat de hoc certus certitudine cognitionis [illegible], ergo certus erat certitudine expectationis sive confidentiae ipsius spei. Ergo spes in actu suo reddit hominem certum. Item hoc ipsum ostenditur per diffinitionem spei quam magister ponit in littera: Spes est expectatio futurae beatitudinis. Si ergo expectatio est certa, actus ipsius spei in suo actu est certitudinalis. Item quod removet hesitationem sive vacillationem tribuit certitudinem, sed hesitatio quae facit hominem vacillare removetur per confidentiam spei, ergo spes dat certitudinem ipsi speranti, ergo in actu suo est certitudinis. Item sicut impossibile est summam veritatem fallere et decipere credentem, sic impossibile est ipsam deserere quemquam in se confidentem. Ergo sicut credens in deum certus est de veritate credita, sic sperans in ipsum certus est de salute expectata. Ergo videtur quod in actu ipsius spei certitudo consistat. Item si virtus est certior omni arte, anchora omnium virtutum debet esse certissima; cum ergo spes ipsa ad ipsas se habeat sicut quaedam anchora, videtur ergo quod ipsa spes in actu suo sit valde certa. Contra: quia spes secundum actum procedit ex meritis vel ex fide gratiae et meritorum; sed nullus certus est utrum habeat gratiam an non; ergo videtur quod spes in actu suo nequaquam habeat certitudinem. Item nihil pendens a mutabilibus vel contingentibus habet certitudinem; sed spes est in libero arbitrio et actus eius et motus pendet a mutabilibus et contingentibus, ut liberum arbitrium et premium quod expectat; ergo videtur quod nequaquam habeat certitudinem. Item neque est certa de assecutione illius rei ad quam numquam pervenit; sed multi sunt qui habent fidem, spem et caritatem qui finaliter reprobi efficiuntur; ergo in talibus actus spei non habet certitudinem; sed qua ratione in talibus non habet, nec in aliis, cum in omnibus sit conformiter et uniformiter; ergo in nullo certitudinem habet. Item quia fides certa est, impossibile est quod aliquis in actu vel motu fidei fallatur vel decipiatur; ergo si spes habet certitudinem in actu suo, impossibile est quod aliquis fallatur et frustretur ab eo quod sperat; sed hoc est manifeste falsum; ergo spes non habet certitudinem esse secundum actum. Contra certitudinem [illegible] quod numquam sperans fallitur, pro eo quod spes non facit

simpliciter exceptare sed sub condicione videlicet si perseveraverit usque in finem. Cum ergo spes pertinet ad actum potentie irascibilis, ex quo non est condicionem apponere et totum esse quod condicio ista apponatur, cum ista condicio sit valde dubia, totum reddit dubium. Ergo sive absolute sive cum condicione spectet, quibus videtur quod esse actu spei non sit certitudo. Item certitudo opponitur dubitationi, ergo cum dubio pertineat ad ipsam cognitionem, et opposita nata sunt fieri circa idem, certitudo solum spectat ad potentiam cognitivam; sed spes non est in cognitiva sed in affectiva, ergo videtur quod in actu suo non habeat certitudinem aliquam. Respondeo: ad predictorum intelligentiam est notandum quod absolute dicendo sicut quod amantes et volentes audiunt virtus spei in suo actu habet certitudinem. Qualis autem sit ista certitudo difficile est diffinire. Quidam namque dicere voluerunt quod certitudo spei non est ex ipsa spe nec diversa a certitudine fidei, immo spes omnem certitudinem suam trahit a fide sicut conscientia in particulari trahit certitudinem a scientia in universali, cum quibus nomine quod ... est scibilis quod nomine de omni mula in particulari, et dicunt sic se habere spem ad fidem sicut se habet scientia in particulari ad scientiam in universali. Dicit enim, ut dicit Augustinus et Magister, veritatis in littera, per fidem credit homo omnes finaliter bonos esse salvandos, et de hoc habet quandam certitudinem; per spem autem confidit se esse salvandum. Unde quod credebat generaliter credebat specialiter per spem sibi appropriat, et quamvis non est certitudo esse singularis nisi in quantum reficitur ad universale, spes non appropriat certitudinem fidei sibi absolute sed sub condicione. Unde sperans non sperat se omnino esse salvandum, sed sub hac condicione videlicet si perseveraverit usque in finem. Dicunt ergo quod certitudo fidei non differt a certitudine spei nisi quia ista est in universali, ista in particulari, ista autem absoluta et ista condicionata. Unde certitudo fidei dicitur esse certitudo fidelitatis, certitudo autem spei est certitudo confidentie; confidentia autem non est aliud, ut dicunt, quam quedam fidelitas et ad se conversa; sic autem confidit de aliquo qui credit ad obtinere.

Et iste modus dicendi licet videatur esse probabilis non sufficit, pro eo quod sicut dicitur in glossa Ro. v. super ... probatio operatur spem, id est certitudinem spei; spes ut innuit glossa habet ipsam certitudinem et taliter certificatur homo de salute obtinenda per ipsam fidem, aliter certificatur per ipsam spem; alioquin si solum differret sicut scientia in particulari a scientia in universali certitudo spei a certitudine fidei, iam non esset huius distinctio quam ipsam fidem, immo quod debet subalternari tamquam particulare sub universali, speciale sub generali. Propter quod est alius modus dicendi, quod ipsa spes certitudinem habet non solum eam quam mendicat a fide sed et propriam, que distinguitur a certitudine fidei. Et ista distinctio cognita potest per duplicem differentiam, videlicet ratione obiecti quod habet illa certitudo universaliter, et ratione oppositi cui habet contrariari. Ratione obiecti, quia fides et eius certitudo fertur super ipsam complexionem ratione totalis compositionis; est enim esse verum et falsum, et verum est esse compositum ut dicit Philosophus. Unde et in precedentibus ostensum fuit quod omne complexum est articulus. Spes autem et eius certitudo non est esse complexionem ratione totius sed ratione veri attributi. Unde cum dicit: Spero mihi huius vitam eternam, non sperat in hoc dictum totale sed sperat vitam eternam, et ita certitudo spei respicit ipsam attributionem vel verum attributum, sed certitudo fidei ipsam complexionem ratione totalis. Ratione oppositi cui habet contrariari, tamen differt in distinctione. Nam certitudo fidei repugnat errori et dubitationi.

Resp°

Actus

obiecti

oppositi

certitudo autem spei repugnat diffidentie et hesitationi, sed autem iste due certitudines
sint diverse tamen hoc conveniunt quod utrique est firmitas quedam, fides enim fir-
mat intellectum ne dissentiat, spes autem firmat affectum ne diffidat.
Et ex hoc colligitur tria diversitas que dicitur certitudo fidei a certitudine spei
quia non solum dicitur ratione obiecti et ratione appetitus sed et ratione subiecti quia unde est et
intellectum alterat et affectum. Sed attendendum est quod certitudo esse in intellectu habet esse duobus
modis, quedam enim est que facit intellectum potentem ad vincendum errorem et
excludendum dubium et talis certitudo est certitudo rei, quedam autem est certitudo que
reddit intellectum impossibilem ad errorem et hec est certitudo veritatis, preter hunc et modum
intelligendi est in certitudine affectus. Nam quedam sic firmat affectum ut
possit diffidentiam superare, quedam sic firmat ut non possit nullatenus
commoveri vel hesitari, prima est spei in via, secunda est tenentibus in patria. Sic
igitur patet quod uterque spes habet certitudinem in actu suo, patet et que et qualis est ista
certitudo quia et differt a certitudine fidei et minor est quam certitudo glorie
Non enim est certitudo perfecte confirmationis sed cuiusdam nobilis adhesionis
Conceditur secundum id rationes ostendentes quod spes in suo actu habet certitudinem.
Ad id ergo quod primo obicitur in contrarium quod nulla certitudo habetur de meritis et gratia ex quo
procedit spes dicendum quod quamvis de meritis non habeatur certitudo per scientiam veritatis
habetur tamen certitudo per probabilem coniecturam et per quandam ipsius bone voluntatis
confidentiam que consurgit ex conscientia bona, puritas enim conscientie que
introducitur per expulsionem dat ipsi anime quandam securitatem et certitudinem
de merito iam inchoato et per quod certitudinem de premio assequendo.
Ad id quod obicitur quod voluntas pendens ex utriusque voluntatis habet certitudinem, dicendum quod verum est
si consistat in ipsa voluntate sed quia nos innititur, sed si consistat in ipsa voluntate
magis innititur deo qui est firmitas nostra sicut dicit Augustinus in li-
bro confessionum non potest habere robur et certitudinem et tali modo habet spes consistere
in voluntate, secundum enim nos summe firmiter innititur deo in ipsa et de ipsa
confidere ac per hoc nos quandam certitudinem habent de assequenda salute.
Ad id quod obicitur quod nunquam est certus de assecutione illius rei ad quam nunquam per-
veniet dicendum quod est certitudo ordinis et certitudo eventus. Cum ergo dicitur quod spes
habet certitudinem in actu suo dicendum quod hoc verum est de certitudine ordinis
que efficax et infallibilis quia spes ordinat ad salutem, sed tamen ipse obicit
quod nunquam est certus de eo quod non assequitur, obiectio currit de certitudine secundum aliam
divisionem, quod quidem est certitudo eventus, et ideo non cogit illa ratio. Ad id quod obicitur
quod spes certa esset non posset falli sicut nec fides, dicendum quod sicut duplex est
veritas scilicet absoluta et condicionata sic duplex est certitudo. Si loquamur de
certitudine condicionata sic est in spe certitudo necessaria et infallibilis, certum enim est enim
unicuique infallibiliter quod si perseveraverit usque in finem in gratia et bonis meritis
ad salutem perveniet. Si autem loquamur de certitudine absoluta sic est in ipsa
spe certitudo probabilis. Cum enim bonam habet conscientiam atque propositum probabi-
liter potest esse certus quod opera ex tali voluntate procedentia sunt apud deum meritoria et per
hoc confidere se assecuturum vitam eternam, unumquemque ipse dicitur de illa conditione
que est dubia et quod eam non apponit spes. Dicendum quod si spes non apponat eam
per se apponit eam per relationem fidei [illegible] et non sit omnino certa illa conditio

certitudinem manifeste sicut est in mathematica certitudine tamen quadam considerata sic predictum est.
Ad 10 quod ultimo obicitur quod certitudo spectat ad cognitivam tamen secundum unum modum
ea que sunt predicta. Nam certitudo non semper respicit intellectum sed etiam affectum.

Consequenter queritur de spe secundum considerationem relatam et circa hoc queruntur 4.
Primo queritur de ipsa spe per comparationem ad timorem domini. 2o per comparationem
ad [illegible] 3o queritur de ipsa per comparationem ad caritatis habitum. 4o queritur de
eadem per comparationem ad proprium obiectum. 5o et ultimo queritur de ea per comparationem | ad suum [illegible]

Circa primum sic proceditur et queritur de spe per comparationem
ad donum timoris. Et est quod utrum timor et spes sunt unus et idem
habitus vel diversi. Et quod sunt idem habitus videtur posse ostendi primo per simile in naturalibus
quia idem pondus est per quod corpus recedit ab una differentia positionis et accedit
ad alteram, sed habitus affectivi in spiritibus quod est pondus in corporibus ut vult
Augustinus. ergo unus et idem habitus affectivus est quo quis recedit a malo
et quo tendit in bonum, sed per timorem omnis recedit a malo, per spem
tenditur in bonum. ergo timor et spes sunt unus et idem habitus. Item hoc ipsum videtur
per simile in disciplinalibus quia oppositorum eadem est disciplina ut vult
[illegible] ergo si habitus virtutis est quedam ars quod unus et idem habitus
possit ordinare hominem et dirigere ad opposita. ergo si spes dirigit animam
in comparatione ad bonum et timor in relatione ad malum videtur quod spes et
timor sunt unus habitus diversus. Item hoc ipsum videtur per simile in moralibus
quia duarum extremitatum est medietas una, sed inter desperationem et
presumptionem est medietas que est spes, et inter [illegible] est medietas que est
timor ergo spes et timor sunt unus habitus. Item hoc ipsum videtur per simile in
theologicis quia fides que est virtus theologica una et eadem est sive per
ipsam credantur bona sive per ipsam credantur mala. ergo si spes et
timor generantur ab ipsa fide et genitum debet assimilari generanti videtur
ergo quod sicut fides est unus habitus theologice virtutis sic et spes et timor sunt
unus habitus diversus affectivus. Item hoc ipsum videtur per simile in peccatis ac-
tualibus. Sicut enim per virtutem declinat homo a malo et tendit in bonum
sic per peccatum actuale divertitur a bono incommutabili et convertitur ad
commutabile, sed in peccato unus et idem actus est et una et eadem culpa
qua quis avertitur a deo et convertitur ad commutabile bonum, ergo similiter et
ex parte virtutis. Si ergo per spem tendit quis in bonum et per timorem de-
clinat a malo videtur quod spes et timor sunt unus habitus. Sed contra
secundum philosophos 4or consueverunt affectiones animi generari videlicet gaudium
dolor timor et spes. Si ergo inter 4or sunt numerate est spes et timor
invicem differunt quod sunt affectiones, sed habitus spei dirigit eam affectionem
que dicitur spes, et habitus timoris aliam, ergo videtur quod sunt habitus diversi.
Item sicut se habent affectiones de presenti malo et bono ad invicem sic
se habent affectiones de futuro bono et malo, sed affectiones de presenti bono
et de presenti malo non solum distinguuntur sed et formaliter opponuntur
ut gaudium et dolor, ergo cum spes sit de futuro bono, timor de futuro
malo videtur quod spes et timor non solum distinguantur sed et opponantur ad invicem

Item plus differt habitus virtutis ab habitibus donorum quam habitus virtutum ad
invicem, sed habitus timoris computatur inter dona, habitus spei inter virtutes
sicut dicit glossa in moralibus. ergo si spes differt ab aliis virtutibus vel multo
fortius quod differat a timore. Item quamvis duo habitus sic se habeant quod unus
creatur et alter non illi formaliter distinguuntur. Sed timor domini
sanctus permanet in seculum seculi spes autem evacuatur, sicut dicit magister in libro
et glossa ergo spes et timor essentialiter differunt. Item quorum effectus sunt ab
invicem disparati et ipsa sunt disparata, sed esse securum et esse pavidum op-
ponuntur, spes reddit securum, timor reddit pavidum, ergo spes et
timor formaliter distinguuntur. Respondeo Dicendum quod timor et spes sive
nominent habitus sive nominent affectiones anime diversitatem habent ad
invicem. Diversitas enim habituum attenditur penes diversitatem actuum principalium.
quoniam spes consistit in quadam confidentia et erectione, timor vero in
quadam fuga et resilitione. Hinc est quod timor et spes habent ad invicem
diversitatem ratione suorum actuum. Diversitas autem ipsorum actuum venit ex
parte obiectorum hoc est rationum moventium. Cum enim anima apprehendat arduum
possibile sed futurum in ratione quietantis afficitur affectione spei. si assit potestas as-
sequendi; cum autem apprehendit in ratione disquietantis afficitur affectione timoris
si possit ab eo superveniri etc. Patet quod spes differt a timore ratione dif-
ferentie respectus in actu proprio et in obiecto et ratione communicandi sunt res quam habent conducit.
Ad illud ergo quod primo obicitur per simile in naturalibus quod idem est pondus quod facit recedere ab uno
oppositorum et accedere ad alterum. Dicendum quod non est omnino simile in voluntate
amore et in naturali pondere quoniam motus naturalis maxime localis necessario duos
habet terminos videlicet terminum ad quem et terminum a quo, nec potest aliquod corpus re-
cedere a termino a quo nisi tendendo ad terminum ad quem unde ad unum tendendum
actum requiruntur illa duo extrema, ita quod unum est in ratione principii et
alterum in ratione termini et propter in naturalibus unum est pondus per quod mobile recedit
ab uno situ et appropinquat ad alium In moribus autem secus est quoniam sunt
duo oppositi anima potest affici esse unum non considerans de altero,
potest enim affici circa bonum non considerans de malo, et circa malum non con-
siderans de bono, et ideo diversis affectibus et motibus habet moveri circa omnia
et propter non sequitur quod unicus sit affectus sive habitus affectivus qui dirigit
circa utrumque oppositorum sicut in naturalibus unum est pondus. Ad illud quod obicitur quod in disciplinis
una est scientia oppositorum Dicendum quod non est simile duplici ratione primo quidem
ratione est quia vis separat ea que naturaliter sunt coniuncta, unde aliquis vult aliquem
et tamen nollet quemquam, cognitio autem non separat ea que naturaliter sunt coniuncta
ut qui novit aliquem quodammodo novit et quemquam, quoniam ergo per cognitionem
ipso ad opposita feruntur opposite proprietates per quas habent cognosci ut si
album disgregat nigrum congregat hinc est quod unus potest esse habitus
cognitivus oppositorum, quamvis non sit unus habitus affectivus. Alia et
dissimilitudo est quia potentia cognitiva consistit actu et consistit ratione negotiandi
potest super utrumque oppositorum Judicat enim de recto et obliquo per rectum
ipsius vero, sed affectiva non sic. Immo si appetit unum oppositorum

reliquum respicit, amat vnum relinquit odit per se loquendo. Et ideo hoc est quia
affectiua magis vnit ipsi affectibili quam cognitiua cognoscibili; vnit amor
tamquam fortiter amantem et amatum, et propterea non sequitur quod si vna possit esse cognitio
oppositorum, quod propter hoc oppositorum habeat esse affectio vna.
Et vna virtus affectionibus diuiditur. Ad illud quod obicitur per simile in moralibus
quod duorum extremorum vna est medietas. Dicendum quod verum est quod vna est
medietas proportionalis. Sed large accipiendo medietatem non habet veritatem, quia
inter duo extrema multum distantia plures possunt esse medietates, ita quod
vna appropinquat vni extremo et altera alii. Et sic possunt esse timor et spe[s]
verum presumptionis et desperationis, quia timor magis approximat ad
extremitatem desperationis, spes autem ad extremitatem presumptionis. Aliter potest
dici quod illud medium dicitur medietas quae consistit ex utroque extremo, sicut lar-
gitas inter prodigalitatem et auaritiam dicitur esse medietas. Spes autem et
timor non sunt huiusmodi medietates sic ex partibus [illegible] possibile et videre per medium
compositae, quia timor et spes non sunt medietates extremorum eorundem, sed diuersorum.
Spes enim medium tenet inter desperationem et presumptionem, sed timor inter
temeritatem et timiditatem siue pusillanimitatem. Et non obstat quod timor et spes
gaudent immediate virtutes vnitate affectionis. Ad illud quod obicitur per simile in fide,
dicendum quod non est simile, pro eo quod licet fides sit malorum et bonorum, tamen est sub
vnica ratione, videlicet sub ratione veri. Sic enim huiusmodi spectant ad cognitionem,
quae non diuersificatur penes bonorum et malorum conuenientiam. Spes autem et timor sunt huiusmodi
affectiui, qui non respiciunt bonum et malum sub vna ratione, sed spes
respicit sub ratione conuenientis, timor sub ratione disconuenientis, ideo non
est simile hinc et inde. Si tu obicias quod principiatum debet assimilari
suo principio, dicendum quod illud est verum quantum ad [illegible] vnitatem. Et ideo dicitur fides generare
spem et timorem, hoc non est secundum vnitatem, sed hoc est per quandam dispositionem per quam
dicitur quod huiusmodi cognitiua generat affectiuam quia ad ipsum praeparat et disponit.
Ad illud quod obicitur per simile in quaesitione et auersione, dicendum quod auersio et conuersio
vno modo nominant actus, alio modo nominant circumstantias esse actuum, sed quando nominant
actum sic sunt diuersi motus. Alia enim est affectio concupiscentiae quae [illegible]
auditur ab vno, et affectio appetitus quae committitur ad reliquum. Sed autem quando
nominant circumstantias siue relationes esse actuum sic possunt esse esse vnum
tenendo actum et esse idem penes quod vnum et idem potest simul et semel ad diuersa
comparari et diuersis relationibus ad illa referri, et non est simile de affectione
timoris et spei, quia non possunt simul et semel posse vna vel vno actu esse diuersa
et quia affectio propterea non sequitur quod si auersio et quaesitio possunt esse esse vna actione,
et forma quod sint timor et spes habeant esse esse vna et eadem affectione.

Secundo quaeritur de spe per comparationem ad virtutes aliud est ergo vtrum spes ex
bonis meritis habeat ortum. Et quod sic videtur. Videtur vero tribulatio patientiam, patientia
[illegible] probationem, probatio autem spem; ergo si ipsa probatio consistit meritum
videtur quod spes ex meritis habeat ortum. Item hoc ipsum obicitur per diffinitionem magistri quae ponitur
in littera: Spes est certa expectatio futurae beatitudinis proveniens ex gratia et meritis
[illegible] videtur spem non qui sperando sequitur dictam fidei, sed fides dicitur [illegible] ad [illegible]

saluari posse absque meritis, ergo neque uite sperat beatitudinem non autem subsequenter
merita. Secundo videtur quod spes ex meritis procedat, quia sicut se habet desperatio ad
demerita sic se habet spes ad bona merita, sed sic se habet desperatio ad
demerita quod numquam desperat nisi propter aliquam culpam commissam, mala
enim conscientia est illa que inducit in desperationem, ergo videtur quod similiter spes ex
bonis meritis habeat ortum. Sed contra quia Augustinus virtus est bona qualitas mentis
quam deus in nobis sine nobis operatur, ergo si spes virtus est sicut ostensum est in
precedentibus deus eam in nobis operatur sine nobis, ergo non habet ortum ex meritis
nostris. Item nullum quod est principium meritorum ortum habet ex meritis, sed spes est principium
meritorum, numquam enim potest mereri apud deum nisi qui sperat, ergo spes ex meritis
non habet ortum. Item omnes virtutes simul infunduntur, ergo si aliqua virtus
precedat merita necesse est quod omnes precedant, et si aliqua subsequitur necesse est
quod omnes subsequantur, et ad spes non procedit ex meritis, ad ceteras virtutes
precedunt ex meritis, sed impossibile est ceteras virtutes ex meritis, ergo impossibile
est ipsam spem ex meritis oriri. Item quanto quis perfectior est tanto est humilior
et quanto humilior est tanto minus presumit, si non confidit de meritis propriis,
ergo si spes perfecta in anima est cum humilitate perfecta videtur quod non spes innititur
uel inchoatur ex intuitu meritorum. Responsio dicendum quod spes aliquando nominat habitum
virtutis, aliquando nominat actum, aliquando nominat statum, aliquando exitum sive obiectum.
Cum autem spes nominat habitum virtutis sic non habet ortum ex meritis sed potius merita
habent ortum ex ea. Si autem quod nominat actum sic ortum habet ex meritorum intuitu,
numquam enim sperat vite eterne beatitudinem nisi qui deo seruiuit uel proponit
deo seruire. Si autem quod nominat statum sic ortum habet ex meritis precedentibus et
coexistentibus, et hoc modo accipitur uerbum apostoli: tribulatio operatur patientiam, patientia probationem,
probatio spem glorie, id est certitudinem spei, ad quam perueniunt certitudinem propter bona
merita et maiorem per tollerantiam et sustinentiam tribulationum. Cum autem
spes nominat ipsam rem speratam sic ortum habet ex meritis precedentibus.
Et patet quod spes secundum primam acceptionem simpliciter precedit merita tamquam meritorum
principium, secundum ultimam acceptionem simpliciter sequitur tamquam meritorum premium, secundum duas
medias medio modo se habet quia quodammodo precedit quodammodo sequitur. Nam
spes prout nominat motum spei procedit ex meritorum intuitu et similiter tamen
est principium meritorum sequentium. Prout autem spes dicit quandam certitudinem et statum
sic similiter tamen ex meritis habet ortum et ulterius administrat ad perfectius agendum
uel merendum, anima enim certitudine spei confungit ex pressione tribulationum
et uehementius confirmat et confortat animam ut a tribulationum sustinentia
non recedat. Et ex hijs patet responsio ad questionem propositam. Patet ulterius responsio ad
obiecta, quia spes quodammodo accipitur ... est initiis ex meritis et quodammodo principium
meritorum, et sic concurrunt rationes ad oppositas partes, et utreque secundum diuersas
rationes probant et concludunt veritatem, exceptis duabus ultimis rationibus
adductis ad utramque partem. Ad secundum enim quod obicitur de desperatione potest videri
quod non est simile pro eo quod cum desperatio dicat prophanitatem peccatum illius de
uergit non per aliquam culpam precedentem dispositionem, nominat sic spes dicitur mici
perfectionem

Solutio.

nominat

s(ed) gnale sui acceptoni io no oz q predat ex mitis put nominat
ypam uirtute uel eq actu sicut de ipso que e uitiu de igstis i ipsud
pexngt ad ptim p alia de ca no est simile qz nob et ea que se i
nob et a nob se puca mitoz no sic aut e de bonis qz oe datu
optim et ome donu pfcm desursu e io no sic oz spem ex mo
ovi mito sicut de ipso ovr ex mito Ad id sim q ultio o ex oia
pte qz uir humilis mita no intuet Sz q mita intuei gt dup
uel attribuedo s(ed) uel attribuedo gre dine Intuu at mita att'do
s(ibi) hoc e supbie et vanit' et intuet supbi qui dnt Manig nra ex
celsa et no dns fecit h omnia q quos dr Deut ix Ne dicas i
corde tuo ppr iustitiam mea introduxit me dns ut tra hac
possidem Intuu at mita referndo ad dina gra hoc e humil et
et uet et hic no motq spei ex intuitu mitoz hit ovi p que
mon intuebat paulg mita sua i Cor xv habundati oibs la
boravi no at ego s(ed) gra dei mecu Ella vo q obiciunt satisfcm ma
Tercio quir de spe p oppon ad huiu carit et e qo virtus spes
predat carite ordine nre an eqo et loqim hic de habitib
i compoe ad actq Et q spes predat uir sup id Mt i abraha
gen' ysaac ysaac gen' iacob glo i fides gnat spem spes gnat
carite go si gnans s(ed) ordine nre pq e Ite costructio edificij
pnat silis e edificio mali s(ed) i edifico mali no sm finem pre
edificij coplementu s(ed) et spes s(ed) vom ordine anccedit ypm tect
Sigo fides assimila ipi funda to susten et spes pieti erigenti
et caritas tecto cosumnati uir q spes predat ypam carite
Ite s(ed) nale ordine ipfcm anccedit pfcm no eq s(ed) caritas ma
e et pfcor qm fides et spes s(ed) q dr i Cor xiij Maior at hoz e
caritas go re Itenq pt amaee pp se et sup omnia bom ad qd
no spat se posse puenire Sic caritas dilig pp se et sup oia
actq ca cosq actu spei go caritas ypam spem Sz q or p
ante mgri i lra Spes e cta expectacio future btitudis veniens
ex mitis pcedentib ypam spe qua na poit pit caritas go s(ed) nale
ordine caritas e an spem Ite aug i xiiij de ci di q omis
affecto ovr ex amoe go omis affecto vta ex amoe vto Cu
go caritas dignit ypm amare nos in mitq at spei dirigat
vna de iiijor affeccionib uir q spes sit posterior carite Ite
ng spat nisi qui amat q cui no cupit ab nos spat go
v titudo amoris pcet vtitu expectacois s(ed) caritas dignit i
amado spes at dignit i expectado go caritas an spem Ite tior
et spes se due affecioes qi simil auvetes vn i glo Deut xx
dur ee due moles s(ed) omis timoz pcet ex amoe go et omis
spes Ite spes ptuita pcet ex adic ptuito i s(ed) nalem ordine
caritas anccedit spe Ite qnto ad e qnq tanto pnbs s(ed) oe spandi
e amandi et no qntr go qnior e actq dilectois qm actq spei
et siquior go por Ite ib e ordo intutis ad uirte q e ordo dotis ad

Spe

sed perfectam rationem que est dos eorundem spei sed perfectam dilectionem que est dos
eorundem caritati. Ergo naturaliter et simpliciter caritas precedat spem in naturali ordine.
Ad 2m dicendum quod duplex est comparare habitum spei ad habitum caritatis aut ut habitum
in se consideratorum aut ut habitum comparatorum ad actus. Si loquamur de
ipsis habitibus in se consideratis sic non habent ordinem sed simultatem. Omnes
enim virtutes simul infunduntur in quo magister manifestabit. Si autem
loquamur de ipsis habitibus in comparatione ad actus sic unus habet ordinem ad
alterum quia actus unius preparat et disponit ad actum alterius et preparando et
disponendo est quoddam principium et origo et ut est preparationibus et originibus ei
ordo quoniam ergo actus spei preparat et disponit ad actum caritatis tamquam ad
perfectionem et spiritualis edificii complementum. Nemo enim diligit aliquod bonum
propter se et super omnia nisi speret se ad illud bonum pervenire. Hinc est quod in or-
dine nature actus spei ante actum caritatis. Et hinc est quod habitus spei in comparatione
ad talem actum caritate prior est. Unde concedende sunt rationes ad istam partem.
Ad primum dicendum quod obicitur in quarum ex auctoritate magistri quod spes nascitur ex caritate. Dicendum
quod spes accipitur ibi vel pro re impetrata vel pro ipso statu spei, non autem pro ipso
eius actu vel habitu, possit dici quod istud dicit magister secundum suam opinionem qua
credidit caritatem non esse habitum creatum sed spiritum sanctum qui est principium omnium actorum
bonorum. Unde quia in hac opinione quantum in hoc non sustinetur, ideo est ubi
sua auctoritas in hoc non habet robur. Ad 2m quod obicitur quod amor est principium
omnium affectionum. Dicendum quod verum est de amore in statu imperfectionis sed sic
amor in imperfectionis statu est omnium affectionum principium sic in sua perfectione
est omnium perfectionum et omnium finale complementum. Unde omnes affectiones
ad illum ordinantur ut eius amor perfecte. Caritas autem non nominat
qualemcumque amorem sed amorem perfectum et ideo ex hoc non potest con-
cludi quod caritas in naturali ordine precedat ipsam spem. Ad 3m quod
obicitur quod nemo sperat nisi quod amat. Dicendum quod verum est sed tamen ex hoc non sequitur quod
spes caritatem sequatur pro eo quod caritas addit talem circumstantiam
supra amorem que necessario subsequitur actum sperandi et eius certitudinem sicut
prius tactum est. Cum enim duplex sit motus amoris caritatis videlicet amor
amicitie et amor concupiscentie, caritas amore concupiscentie desiderat
deum super omnia. Amore vero amicitie scilicet diligit deum propter se et super
omnia. Unde deum concupiscit plus quam aliquod bonum. Deo et bonum
optat plus quam habens caritatem optet sibi ipsi, amor autem concupiscentie
a deo intensus esse non potest nisi preambula expectatione. Similiter nec amor
amicitie potest esse a deo elevatus nisi precedat consideratio magnitudinis ut
plus bonum alii quam sibi velit consideratio nec est aliquod bonum
super omnia concupiscit nisi qui se ad illud aliquando pervenire presumit. Ad 4m
quod obicitur quod timor consequitur amorem ergo et spes similiter. Verum est sic dicendum est
quod sed affectio precedat tamen habitus in comparatione ad actum non precedit
nisi propter propriam perfectionem quam caritas ponit esse actum diligendi.
Postea dicendum quod timor sequitur ad amorem sed non omnem de quolibet amore sed de amore sui

Ideo enim quis timet penam quia seipsum amat. Caritas autem non diligit propter
amorem sui sed amorem dei et propter hoc non sequitur quod actus caritatis precedat actum
timoris, nec ex hoc potest concludi quod similiter precedat actum spei. Ad 2m dicendum quod
obiectum quod prius est a quo non convertitur quando ... Unde quod hoc habet veritatem in hiis que conse-
quentur ad se invicem, in hiis autem que se invicem concomitantur non habet
veritatem. Et hoc patet quia sequitur si est nix quod sit album sed non convertitur. Et albedo
nivis non precedit ipsam nivis substantiam, quando ergo sperare et amare sunt
actus se invicem concomitantes, ideo quamvis actus amandi se ex-
tendat ad plura diligibilia non oportet quod sit prius secundum ordinem nature. Ad 3m
quamvis caritas generalior sit a parte obiecti, tamen spes generalior est
in plus est a parte subiecti. Omnis enim viator qui habet caritatem habet spem
sed non convertitur quia spes potest esse in peccatore et ideo actus spei originaliter precedit
actum caritatis vel saltem ... a quo utique actus sunt origine et ideo non
valet. Ad 4m dicendum quod ... de dotibus quod perfecta tentio sequitur perfectam dilectionem
dicendum quod non est usquequaque simile propter hoc quod dotes in patria erunt equales
perfectionibus, in via autem caritas minoris perfectionis et dignitatis est quam de
ratione virtutis quam sit ipsa spes et ideo non oportet quod si in via expectatio precedit
dilectionem proprie quod propter hoc in patria tentio precedat dilectionem perfectam,
quamvis enim virtutes equales sint quantum ad ... mundi, perfectior
tamen est actus dilectionis quam expectationis, sed in gloria perfecte diligendo
est maioris dignitatis quam perfecte habere et perfecte tenere, unde quamvis in via
actus naturaliter precedat actum completum. Notandum sic oportet esse in patria
ubi est refectio perfecta ... potest esse e contrario. Sunt autem hic et alie
rationes ... que ... omittuntur ad presens propter hoc quod tantum
... ad ordinem et distinctionem ipsarum dotium.

Quarto queritur de ipsa spe per comparationem ad obiectum et est quod utrum spes
sit in bonum sub ratione boni. Et quod sic videtur primo per rationem virtutis
quia sicut dicitur sicut scientia est veri ... sic virtus veri boni, sed omnis scientia
est in verum sub ratione veri ergo omnis virtus est in bonum sub ratione boni. Sed
spes est virtus ergo est in bonum sub ratione boni. Item hoc ipsum videtur ratione
magis propria que sumitur ex parte virtutis theologice. Virtus enim theologica
idem habet pro obiecto et pro fine, sed bonum est finis eius ergo cum spes sit virtus
theologica et bonum sub ratione boni sit eius finis ergo bonum sub ratione
boni est eius obiectum. Item hoc ipsum ostenditur adhuc magis ratione speciali
per comparationem ad alias generales affectiones quia sicut se habet gaudium respectu
presentis sic spes respectu futuri. Sed gaudium est de bono presenti sub ratione
boni ergo spes est de futuro bono sub ratione boni. Item hoc ipsum ostenditur
adhuc speciali ratione per comparationem ad aliam specialem virtutem quia sicut dicit
Augustinus In hoc differt fides a spe quia fides est respectu boni et mali,
spes est respectu boni tantum. Sed causa quare fides simul potest esse boni et
mali pro eo quod non respicit bonum sub ratione boni sed magis sub
ratione veri, spes autem determinat sibi bonum ita quod non est eius oppositum
verum ergo quod ipsa spes sit in bonum sub ratione boni. Item hoc ipsum ostenditur ratione

magis propria

per diffinitionem ipsius spei: Spes enim est expectatio future beatitudinis,
ergo si beatitudo nominat bonum sub ratione boni, videtur ergo quod bonum sub
ratione boni sit obiectum ipsius spei. Sed quia virtutes theologice distinguuntur
per obiecta, sicut quod habent propria obiecta, sed caritas est in bonum sub ratione boni,
ergo si spes distinguitur a caritate, bonum sub ratione boni non erit obiectum spei.
Item concupita ratione boni et mali adhuc contingit timere, sicut
patet: dum timebimus non gaudium sub ratione mali nec sub ratione boni,
quia sub ista ratione amabimus; bonum enim sub ratione boni magis generat
amorem quam timorem. Ergo si contingit timere concupita ratione boni et
mali, contingit sperare; ergo obiectum spei non est bonum sub ratione boni
nec malum sub ratione mali. Item nullus timet malum quod est subiectum sue potestati,
sed quicumque timet malum timet sub ratione excellentis; si ergo spes
sic est in bonum sicut timor in malum, videtur quod spes non sit in bonum sub
ratione boni sed magis sub ratione mali. Item sicut homo naturaliter appetit
illuminari et delectari, ita et naturaliter appetit glorificari, et hoc dico secundum ipsius
anime supremum; ergo sicut in nobis est reperire aliquas virtutes perficientes
et dirigentes ipsam animam vel in illuminatione vel boni delectatione,
ut potest fides et caritas, ita erit vel ardui et excellentis; hanc
autem non est dare nisi spem, ergo etc. Item licet omnes virtutes gratuite quodammodo
elevent mentem, et hoc maxime faciant virtutes theologice, elevatio tamen
vel expectatio ipsius anime propriissime competit ipsi spei. Ergo si virtus
spei maxime consistit in erigendo et elevando ipsum animum, cum animus
magnus sit, nec sit natus erigere se nisi ad magnum et arduum, videtur
ergo quod obiectum spei, cum ad efficaciam modi teneat rationem ardui,
non ergo obiectum spei est bonum sub ratione boni. Dicendum ad predictorum intelligentiam
est notandum quod quidam dicere voluerunt obiectum spei esse bonum sub ratione
futuri. Ponunt enim quod omnes affectiones anime vel sunt ratione boni
vel sunt ratione mali, et gaudium est ratione boni presentis; dolor vero est
affectio opposita et est ratione presentis mali; sic spes est ratione futuri boni,
timor vero ratione futuri mali. Sed quod movit eos hoc ponere fuit
quod posuerunt quod duplex sit tamen obiectum in quod tendit anima, unum
verum in quod tendit intellectus, aliud bonum in quod tendit affectus, et ideo cum
spes non sit in verum sub ratione veri, voluerunt dicere quod sit in bonum sub
ratione boni, et hec tamen differt a caritate, quia caritas est in bonum sub ratione
boni simpliciter, non considerando presens nec futurum, et quia bonum sub ratione
boni est amandum, ideo actus ipsius caritatis est amare. Spes autem est in
bonum, non tamen sub ratione boni sed et sub ratione futuri, et quia bonum futurum
in quantum futurum est expectandum, ideo actus ipsius spei est expectare, et
quia expectare et amare sunt actus diversi, hinc est quod spes et caritas
diverse sunt virtutes, non propter rationem diversitatis obiectorum sed ratione diversitatis
actuum ipsorum. Sed autem huiusmodi dictum videatur ad probationem habere multum,
tamen considerantibus non satisfacit de bono, nisi consideratur in... Namque di-

Resp.

Obiectum

quod non est eius obiectum motiva potentia animae nisi verum sub ratione veri et bonum sub ratione boni. Simpliciter non habet veritatem pro eo quod sicut in oppositum tactum est quemadmodum rationalis tenditur in delectabile et concupiscibile in bonum. Sic et irrationalis tendit in arduum et magnum. Rursus quod dicit bonum sub ratione boni futuri esse motum alterius affectionis quam boni sub ratione boni non habet veritatem pro eo quod bonum sub ratione futuri desideratur et desiderium non est spes sed magis quaedam dicta quies et ad ipsam tantum pertinet desiderare. Eodem modo quod dicit timorem esse [illegible] mali sub ratione mali, contingit enim timere sicut in oppositum ostensum est abstracta ratione mali, sicut timebitur deus in patria ipsi quam malum timent non timent [illegible] quia excellentes. Si ergo affectio quae est timor in suo obiecto magis respicit excellentiam quam maliciam sub ratione mali [illegible] respectu, quod et affectio ei correspondens videlicet spes est in obiectum quoddam sed non sub ratione boni sed magis sub ratione ardui sive magni. Et haec quidem sic habet ma[illegible]

Spei enim duplex est actus quorum unus est primus et origo alterius. Spes enim facit confidere et faciendo confidere facit expectare; nullus autem vere confidens confidit et innititur nisi in eo qui nec possit nec velit ei deficere. Talis autem non est nisi ille qui est potentissimus in virtute et munificentissimus in liberalitate. Et hic non habet nisi habeat excellentiam virtutis et largitatis. Cum autem quis totam fiduciam suam in eo posuit qui excellentiae virtutis est et liberalitatis magnam ab eo expectat securitatem. Cum igitur spes habet obiectum magnum et arduum in confidendo, hinc est quod habet pro obiecto magnum et arduum in expectando. Et hic est quod ipse dominus in quo speramus magna promittit nobis in consolationem spei nostrae, unde quod dicit Abrahae Genesis xv: Noli timere Abraham, ego protector tuus sum et merces tua magna nimis, quasi diceret: ego protector in quo debes confidere et merces tua magna quam debes expectare. Concedendum est quod obiectum spei est bonum sub ratione magni vel ardui. Et quia gloria nominat magnum sublimitate, aeternitas nominat magnum diuturnitate, id est intensive et extensive, ideo concedi potest quod obiectum spei sit bonum sub ratione gloriae et sub ratione aeterni, hoc est sub ratione excellentis et indeficientis, quia duo concurrunt ad perfectam rationem magnitudinis ipsius boni. Concedendum est rationibus quae sunt ad partem istam. Ad illud quod obicitur quod sicut se habet ad verum ita virtus ad bonum. Dicendum quod hoc non est omnino simile, quia cognitiva non habet obiectum nisi unius rationis [illegible], sed affectiva cum duplicatur in duas virtutes videlicet in concupiscibilem et irascibilem obiectum habet duplicis rationis videlicet bonum quod concupiscitur et arduum ad quod se erigit. Ad illud quod obicitur quod virtus theologica [illegible] habet pro obiecto et pro fine. Dicendum quod si hoc intelligatur de perfectione quantum ad substantiam sic verum est quia ipse deus est finis et obiectum earum. Si autem loquamur quantum ad rationem modi sic non habet veritatem nisi in sola virtute quae est caritas; ipsa enim habet bonum sub ratione boni et pro obiecto et pro fine, ideo perficit; et ut caritas virtutibus sit in manifesto, fides autem et spes non habent [illegible] et quod in ratione pertinet ad perfectionem [illegible] et perfectionem [illegible] ideo in processu [illegible] est peccatum sed actus. Ad illud quod obicitur quod sicut se habet spes futuri sic gaudium [illegible] praesentis. Dicendum quod similitudo bona est quantum ad differentiam futuri et praesentis sed quantum

Confidere
Expectare

ad rom boni moti no e simile. bonum eni sub roe boni qm pns e
delectat et reficit ipam concupiscibilem sed sub hac roe no ht elevaoe
et erigere ymo pocius sub roe excellentie. Delectio enim que e in gaudio re-
spicit convenientia sed erectio que e in spe respicit excellentiaz. Itm dicit quod
spes e re boni tm quia ht obiectum bonum sub roe boni. Dicendum quod
no sequitur pro eo quod ista no e sola ro pp quam ad tendat solum in bonum
quia motus eius e bonus sed et propter hoc quod id quod e motum eius ht esse bonum et
substitutum hoc nomen intellectum e sperare in spe. Id enim arduum et excellens
ad quod assequendum erigitur aia no pt ee nisi bonum. Itm dicit quod quoniam spes
e expectatio future beatitudinis. Dicendum quod spes no expectat beatitudinem nisi
in quantum ht roem magnitudinis et ardui hoc e roem excellentie et indeficientie
et quia ista duo importat beatitudo de sua proprietate roe hinc e quod spes ht
magis differre per beatitudinem quam ad virtutem. Vn in roe ista e primum si attenditur
communis enim beatitudo hat roem boni tn no cadit pncipaliter sub expectatione
spei sub ista roe sed in quantum ht roem ardui. Et e quo utrum spes sit
Quinto queritur de spe per comparationem ad subiectum in parte anime cognitiva
vel affectiva. Et quod sit in cognitiva videtur primo per id quod dicitur i Corinth. i finis
precepti e caritas de corde bono consciencia bona. glo de consciencia
bona i. de spe. si ergo spes et consciencia sed ex parte cognitionis vel cognitive
videtur quod et ipsa spes. Itm Bernardus in quadam omelia super cant. de statu futuro e
vero plenus lucis notitie intellectus pacis et memorie continua eternitas.
Sed continuo eternitatis e dos correspondens expectationi ipsius spei. ergo si illa
respicit memoriam ipam ergo videtur quod ipsa expectatio spei. Tunc ea esse in
memoria hat sed hoc e potentia cognitiva. ergo etc. Itm Augustinus diffinit spem
li. de ci. dei dicit quod spes e motus quo quis se ad id quod credit
promissum prestitit. ex hac diffinitione videtur quod sit e aliud sperare quam firmiter
credere se perventurum ad aliquod arduum et excellens. sed tam credere
quam firmiter credere e potentie cognitive. ergo sperare spectat ad potentiam cog-
nitivam. sed cuius e actus eius e et habitus. ergo etc. Item credit quod pns
Itm ymago creationis reformata per ymaginem recreationis que quidem
consistit in tribus virtutibus theologicis. ergo si virtutes reformantes sunt in
potentiis quas reformant necesse e esse virtutes theologicas in illis potentiis
in quibus attenditur integritas. ergo cum potentie sint intelligentia memoria et
voluntas. et caritas respondet voluntati. fides intelligentie. videtur ergo quod spes
respiciat memoriam. ergo e in potentia cognitiva. Itm creditio respicit potentiam
cognitivam. ergo cum spes sit certa expectatio future beatitudinis. spes e in potentia
cognitiva tamquam in subiecto. Sed contra quia affectiones distinguuntur a
sensibus et a potentiis scilicet gaudium et dolor. spes et timor. ergo si omnis affectus
e habitus regulativus affectionis e in potentia affectiva. cum spes vel nominet
affectionem vel habitum dirigentem affectionem. videtur ergo generaliter quod spes sit
in potentia affectiva. Itm eiusdem potentie e sperare cuius e timere. sed timere non e potentie
nisi affective. ergo et sperare. sed cuius e actus eius e et habitus. ergo etc. Itm opposi-
ta nata sunt fieri circa idem. sed spes et desperatio sunt opposita. si ergo desperatio e in potentia
affectiva videtur quod sit et ipsa spes. Itm sic contingit ponere voluntatem et concupiscibilem

obliqui et digi ita et irasci, ergo sicut est aliq virtus theo(logi)ca in rationali
alia in concupiscibili ita alia debet esse in irascibili sed hec non est nisi spes
ergo spes est in irascibili. Ergo spes est in potentia affirmativa. Item obiectum spei est magnum
et arduum sicut supra fuit ostensum, sed arduum est obiectum potentie irascibilis ergo
sicut dictum est obiectum huius et potentie subiectum in qua est huius spes est in potentia irascibili
et hec est affirmativa. Ergo etc. Ad rationem oppositam dicendum quod dubitant duo spes est in potentia affirmativa.
Est enim in ipsa irascibili quod est potentia affirmative, potentie enim irascibili non
tantum est detestari mala culpe et perpeti mala pene sed et aggredi
terribilia et erigi ad magna et ardua. Et propterea non tantum ponimus in ipsam
iram et patientiam sed et fortitudinem et spem. Fortitudo namque in magnis negotiis
et ea que sunt ad finem, spes autem si quis se erigit in ipsius finis. Hec autem potest satis
apte cognosci, tum ex parte cognitionis subsistentie, tum ex parte conditionis
adiuncte, tum ex parte dotis subservientis. Hec ex parte affectionis
subsistentie quia cum iiii sint affectiones videlicet gaudium et dolor, spes et
timor. Cum autem planum sit timorem esse ipsius potentie irascibilis non est dubium
quin affectio spei ad potentiam irascibilem pertineat. Ac per hoc huius virtutis
spei diceres affectionem illam ex parte sua conditionis et ex parte annexe
spei dices ipsum potest satis apte videri. Spei enim est stabilire et quodammodo as-
sentire de assequenda salute. Stabilitatio autem et confirmatio pertinet
ad potentiam irascibilem. Sicut enim rationalis se habet ad claritatem, et concupiscibilis
ad voluptatem, sic et irascibilis ad securitatem, quia ergo assecurando est
conditio comitans ipsam spem indubitanter virtus est virtute spei ad irascibilem
pertinet. Ex parte dotis siue (?) hec ipsum potest haberi. Sicut enim ad fidem
subsequitur visio ita ad spem subsequitur perfecta tentio. Firmiter autem tenere
hec est illius potentie cuius est hunc defendere. Hac autem non est dubium esse
potentiam irascibilem et ideo concedendum est habitum spei esse in irascibili potentia ac per hoc
in virtute cum affirmativa sicut rationes concludunt que sunt ad istam partem.
Ad dubium quod primo obicitur quod spes dicitur conscientia, dicendum quod in processu ibi est petitum
si equivocatur quia scientia potest nominare ipsam spem et potest nominare
lucem doctrinam ad bene agendum et hoc ultimo spectat ad potentiam
cognitivam, alio modo non. Ideo non sequitur quin ipsius spei sit in potentia anime
cognitiva. Ad aliud defectus est in hoc quia nomine conscientie spes non quia
spes sit conscientia sed quia spes est certa expectatio consurgens ex gratia et
meritis, merita autem esse non possunt nisi ubi est conscientia bona. Ad id quod obicitur quod
de futuris est memoria quia est certitudo dicendum quod dubium habetur memorie
et non potentie. Nam quia certitudinaliter respicit in anima cuius est pretium tenendi et hec
est potentie irascibilis cuius est in presenti expectatio. Et ideo ex hoc non sequitur quin spes
sit primo in potentia memorativa sed quia aliquando ipsam respiciat et est prius vel
ex consequenti. Ad id quod obicitur quod sperare non est aliud quam firmiter credere se
habiturum, ad dicendum quod spes dicitur et large et proprie large accipitur spes sic dicitur
credulitas quedam firmata veniendi aliquod bonum assequendi sive a se
sive ab alio quemadmodum cum quis videt aliquem bone indolis dicitur
quod sperat ipsum esse futurum bonum hominem, et sperare idem est quod probabiliter credere

et sunt largiter inspecte bonum pertinet ad virtutem cognitivam. Aliquomodo
sperare sed quod dicit proprie idem est quod confidere et ex isto confidere cum quadam certitudine
tendere ad bonum. Ideo quod sperare hoc modo pertinet ad virtutem affectivam et
hec duo videlicet confidere et certitudinaliter tendere comprehendit Augustinus super illo
presumendi. Quod quamvis sequatur credulitatem cognitionis tenet tamen se ex
parte affectionis et ideo ex ista ratione non potest concludi quod potentia cognitiva
sit subiectum spei. Ad 2m dicendum quod oportet quod prima veritas videatur prima causa
Ad 3m quod verum est quod videtur nec tamen prima causa plus se tenet ex parte cognitionis
[illegible] non veritatibus plus ex parte affective sed quod dicit Augustinus quod ipsa est in
potentia cogitandi et similitudo in potentia diligendi et quia prima veritas plus se tenet ex
parte affective ideo due virtutes sunt in parte affectiva [illegible] videlicet
spes et caritas et virtus spei reformando potentiam irascibilem que est potentia affectiva
per quam reformat ipsam memoriam que in actu quietat circa videlicet in
actu tenendi et ideo non oportet quod spes reponatur in memoria sicut in proprio subiecto
Et hec plenius determinata sunt in libro 2o distinctione xvi. Ad 4m dicendum quod ultimo obicitur de
certitudine patet videlicet ex hiis que dicta sunt [illegible] quod certitudo spei non solum pertinet ad
potentiam cognitivam sed magis ad potentiam affectivam quia quedam certitudo est
quedam assecuratio tenens se ex parte potentie irascibilis. Patet quid sit subiectum
spei quantum ad anime potentiam. Ulterius et possent esse hic inquisitio de subiecto spei
quantum ad substantiam et circa hoc possent queri plura dubitabilia. Primo
utrum spes sit in angelis bonis. 2o utrum sit in animabus beatis. 3o utrum
aliquo modo sit in angelis malis. 4o utrum fuerit in hiis qui fuerunt in limbo.
5o utrum sit in hiis qui sunt in purgatorio. 6o et ultimo queritur utrum fuerit in Christo.
Sed quia omnes hee questiones pro magna parte pendent ab illa questione quam diximus
de [illegible] spei et in ista circa [illegible] facilius ideo questiones iste
ad presens ommittuntur quia quedam ex eis determinabuntur et quedam
ex eis tangentur leviter ut sic vitetur superfluitas que est [illegible]
Ex parte ista sunt questiones et leviter. Primo queritur de illa [illegible] inimica
diffinitione quam ponit cum dicit Spes est virtus qua spiritualia et eterna bona
sperantur. Sed contra bonum eternum est verum [illegible] quod male dicat pluraliter
qua eterna bona sperantur. Item in eternum est temporale sed omne futurum est temporale
et cum per spem expectantur futura bona sit [illegible] ista diffinitio [illegible] quod per ipsam
non expectantur bona eterna propter hoc queritur que sit ista media [illegible] duo
membra videlicet inter spiritualia et eterna. Primo ad 2m dicendum quod spes diffinitur hic
per comparationem ad obiectum proprium obiectum autem ipsius spei est ipsum bonum eternum
gloriosum. Hoc autem est duplex creatum et increatum et [illegible] spes [illegible] principaliter
tamen respectu boni increati et sic hoc duplex patet utrumque predicta diffinitio et similiter
de bono increato tunc spes dicitur expectatio eterna bona que quidem
quantum est in se caruit sine principio et fine. Sed autem [illegible] de bono creato
tunc dicitur expectatio bona eterna in perpetua. Utroque tamen modo pluraliter dicuntur
bona eterna non quia plura sint bona summa sed quia bonum eternum quod est ipsa immensa
bonitas omnia bona excellit per sui eminentiam et bonum perpetuum
que beatitudo creata omnia bona comprehendit per equiparantiam et ideo pluraliter eterna
non propter eternitatis multitudinem sed propter boni expectati quandam plenitudinem.
Ad 2m non quod obicitur quod expectatio boni futuri dicendum quod non impedit aliquid
bonum esse eternum in se et temporale ab aliquo haberi in premio et etiam in mercede

que expectatur per spem, quod eterna est in se et tamen futura est expectanti quia ad
eam nondum pervenit. Aliud idem quod queritur que differentia sit inter ista duo membra.
Dicendum quod primum membrum explicatur per secundum quod primo ponitur et patet ut sit sensus
spiritualia id est eterna. Vel potest dici quod per hanc differentiam spiritualia distinguitur
spes ab affectione naturali. Per hoc autem quod dicitur eterna distinguitur a virtute caritatis
et tangitur proprie obiectum spei quod est in bonum sub ratione eterni. Vel potest dici quod per
hoc quod dicitur spiritualia tangitur obiectum generale quod habet rationem mali quod contingit
dici quod spes quandoque est in omnibus quedam generale quedam consilium. Per hoc autem quod dicitur
eternum tangitur obiectum proprium et finale sive motivum. Item queritur de alia
diffinitione quam ponit ibi: Spes est certa expectatio future beatitudinis proveniens
ex gratia et meritis. Quia sicut dicit philosophus peccat qui diffinit id quod est in motu
per id quod est in quiete et econverso. Sed expectatio est quiescere. Sperare quodammodo est
tendere in rem speratam. Ergo male diffinitur per expectationem. Item omnis notificatio
debet dari per propria. Sed beatitudo et gratia et merita sunt communes virtutibus. Quia ergo
ingerunt spes diffinitur per illa. Item hoc queritur cum unius rei sit unum esse
et ita una diffinitio quomodo debet per dictam notificationem ab aliis notificationibus
que conveniunt assignari de spe. Respondeo dicendum quod spes est nomen affectionis
et est nomen virtutis. Sed quod est nomen affectionis sic diffinitur a philosopho: Spes est
suspicio futuri boni. Sed autem quod est nomen virtutis et nominat habitum sic habet
diffiniri et notificari per suum actum. Actus autem eius dupliciter potest comparari vel
ad obiectum tantum et sic est ista diffinitio magistri: Spes est virtus qua spiritualia et
eterna sperantur, vel ad duo vel plura, et illa in omnibus: spes est certa ex-
pectatio future beatitudinis proveniens ex gratia et meritis. Vel ad obiectum et habitum precedentem
ambobus et sic est ista Augustini de civitate dei: Spes est virtus qua quis se ad id
quod credit pervenire presumit. Aliud et potest assignari distinctio inter istas tres
notificationes quod prima sit formalis data per genus et differentias. Secunda causalis
data per actum et causam. Tertia non potest talis potest formalis quod datur per speciem
et aliam virtutem preambulam scilicet fidem que tantum in illo credenti. Aliud ergo
quod obicitur quod expectatio est quies. Dicendum quod quamvis sit quies cordis tamen est
quedam sollicitudo mentis. Qui enim expectat adventum desiderat
expectati. Expectatio non sic quod ponitur in diffinitione spei non est expectatio corporalis
sed magis mentalis que est quedam inclinatio et protensio versus finis assequendi.
Aliud id quod obicitur quod sic notificatio data est per qua. Dicendum quod ista quamvis sit in hac
diffinitione ponuntur sunt appropriata. Nam beatitudo appropriatur ipsi spei ratione
ultime dotis que quidem est presentia tenere correspondens ipsi spei
et ea ratione qua nomine beatitudinis intelligitur bonum excellens
et indeficiens. Similiter gratia et merita eidem appropriantur prout ingerunt
gratia enim respicit dei benignitatem et humanam merita non dicunt equitatem
et iustitiam, quamvis nomine spei est proprie utrumque respicere ut habitat a
desperatione et presumptione. Quod solummodo alterum intuetur. Item proprie querit
ipsi spei quod dicitur proveniens ex gratia vel meritis, indefinitum qui precedens
vel in proposito vel in radice vel in usu sit in precedentibus sunt
Item queritur de hoc quod dicitur et sicut fides ita et spes est de invisibilibus.
Videtur enim falsum dicere. Quia si fides generatur ergo sunt eadem virtus
in temporalibus ita bonum potest quis sperare primam quam videt sicut peccata
quam non vidit ergo in spiritualibus ergo spes non debet dici esse de invisibilibus.

C. d.

Rᵒ

420

Item respicit ipm affirm visibile at et invisibile respicit intuitu ergo si obiectum
ei habitum respiciat eandem potentiam male dicitur spes esse de invisibilibus. Ad
primum dicendum quod certius bonis presentibus videre est sicut dicit augustinus ix° quod dicitur Io. xvij
hec est vita eterna ut cognoscat te verum deum etc. io verum corporalium bonorum
spiritualium non videre et non habere se invicem concomitantur, quia ergo spes est
de non habitis quia nemo sperat id quod habet sed id quod habendum est et verum eternorum
bonorum non habitum est non visum. hinc est quod magister dicit quod sicut fides est de
invisibilibus ita et spes. in hoc tamen est differentia quod fides est de invisibilibus simpliciter quia sunt
invisibilia, spes autem est de invisibilibus simpliciter quia sunt non habita vel habenda. Et per
hoc patet verum ad obiectum. Ad secundum quod quando primo dicitur quod quiescat in obiecto dicendum quod non
sub eadem ratione respiciunt idem obiectum sed sub alia et alia. Ad tertium quod quando dicitur quod in
temporalibus bonum potest quis sperare quod videt sicut et in spiritualibus dicendum quod non
est simile quia videre corporalia non est ipsa habere sed bona eterna videre est ipsa possidere.
Ad quartum quod quando dicitur quod invisibilia respicit intuitum dicendum quod verum est sub ratione invisibilis
unde potest respicere affirmativum sub ratione non habiti. Item queritur de hoc quod dicitur spes
non est nisi bonorum verorum futurorum et ad deum pertinentium qui sperat.
Contra enim hoc obiicitur prima ratione per membrum quod dicit potens huic ecce si potui
tantum sperare dolorem ergo spes est malorum verorum. Item sicut exoptat propria
exaltationem ita exoptat adversarii sui confusionem ergo sicut exoptat
bonum suum ita exoptare potest malum alienum. Item contra secundum membrum
quod dicitur non nisi futurorum quia beati conditio non est futura nec habenda a pristino ergo si
spes non est nisi verorum futurorum nunquam pristinus habet spem. Item contra tertium membrum
quod dicitur ad deum pertinentium quia luce ultimo dicitur nos autem sperabamus quod
ipse redempturus esset israel ergo contingit sperare bonum quod non ergo
tamen spes est verorum bonorum propriorum. Item augustinus dicit quod de nomine desperandi
est diversus in via sed de quo contingit desperare et sperare ergo videtur quod de aliquo contingit
sperare. Item cum fides et caritas possit non tamen esse de bonis propriis
sed et de bonis quibusdam quando non sic videtur hic reperire de spe. Ad primum dicendum quod
spes est verorum futurorum et verum futuri boni et verorum futurorum bonorum propriorum. sed quod
accipitur proprie pro ipsa virtute verum futurorum est nunquam distinguitur a gaudio et
dolore et quiescit cum amore quia in duo affectiones sunt verum presentium
sed iste due verum futurorum, verum boni est nunquam distinguitur a timore
quia timor est verum dispositionis spes verum quietis, verum boni proprii est
nunquam non sperari distinctum ab aliis affectibus sed et nunquam distinguitur
ab aliis virtutibus ut potest a caritate fidei. Ipsa enim spes potest
ex gratia et meritis, et quia meritum non afficiat de bonitate nisi cum
quis in vita, quia unusquisque recipiet secundum vitam suam, hic est quod per merite
speri nemo sperat verum bonum. Et sic hoc patet quod illa differentia quam assignat augustinus
inter fidem et spem ratione et generaliter assignatur. Sumitur enim spes proprie
pro ipsa virtute. Si autem accipitur spes generaliter pro ipsa suspicione sic potest
esse non tantum boni sed et mali et sic accipit poeta. Et per hoc patet verum
ad primum obiectum. Ille enim est exponens et nimis maior accipiendo ipsam
spem. Si non spes dicatur magis generaliter de quacumque exspectatione boni
sic potest esse exspectatio non solum proprii boni sed et quibusdam et sic accipitur luce ultimo
et ab augustino. Et per hoc patet verum ad ista duo ab auctoritatibus. Aliter potest autem accipi
spes pro ipsa spe que est exspectatio veniens ex gratia et meritis, sic non est nisi verorum proprii boni.

R°

R°

R°

Nota

quia nemo redditur securus de salute nisi per multa spacia non est sic de fide et caritate. Et per hoc patet responsio ad ultimum obiectum. Ad aliud quod obicitur quod si spes est tantum futurorum ... sic patet quod non habet spem. Dicendum quod futurum dicitur dupliciter vel quantum ad eventum vel quantum ad ordinem. Quantum ad eventum dicitur futurum quod eveniet; quantum ad ordinem dicitur futurum quod est ordinatum ad eventum. Vel futurum quantum ad eventum sumptum non valet expectationibus, et hoc ultimo dicitur spes esse futurorum. Ipse autem obiectio non procedit decipitur ratione verborum. Item queritur de hoc quod dicit quidam non indocte ... fidem et spem in Christo non fuisse, sic in sanctis iam sufficienter beatificatis vel in angelis non sit. Videtur enim quod prius ... in beatis in celo domine sperant ... glossa hoc dicit ... ergo Christus habuit spem. Item hoc videtur quia Christus fuit simul viator et comprehensor, inquantum viator defuit ei stola corporis. Si ergo Christus fuit perfecte viator sicut et perfectus comprehensor videtur quod debuit habere omnia dona gratiarum et omnes virtutes que respiciunt statum vie.

Item obicitur quod ... de sanctis iam beatificatis quod dicitur apocalypsis v quod ... exspectant adhuc ... si ergo spes est expectatio videtur etiam anime sancte in patria expectant glorificationem suorum corporum que est quedam pars beatitudinis. Respondeo: cum ... perfectius contemplabuntur sicut dicit Augustinus quod anime propter desiderium corporum retardantur ne ... ferantur in summum celum. Item obicitur quod ... quo videtur quod angeli habeant spem. Dicit enim ... in quem desiderant angeli prospicere. Desiderium autem ... non habiti ergo si de eodem potest esse spes de quo et desiderium videtur ergo quod angeli sperent. Item angeli accrescit gloria quedam et decor de nostra glorificatione et beatitudine, si ergo habent expectant et nondum habent videtur quod habeant spem. Respondeo: Dicendum quod sicut dicit magister nec Christus nec anime beate nec sancti angeli spem habent ... habent spem et ideo ... quia spes est expectatio premii substantialis. Omnes autem hii predicti substantiale premium habent et ideo caret spe proprie dicta. Alia etiam ratio est quia spes habet annexam fidem, fides autem est cognitio enigmatica et quia claritas visionis divine tollit omne enigma per quod evacuatur fides et evacuata fide evacuatur ipsa spes et ob hanc duplicem rationem sic magister innuit in littera quod nec Christus nec sancti angeli beati habent spem. Ad rationes autem ad oppositum videtur faciliter procedi quod hec in eis non ponatur spes proprie dicta sed spe expectatio premii substantialis potest tamen large accipiendo spes pro quadam expectatione videlicet stole secunde et aliorum gaudiorum accidentalium poni in Christo et in angelis et in animabus beatis. Sed quia spes virtus non est respectu premii accidentalis sed substantialis et quia etiam in sanctis evacuatur. Hoc iam melius manifestabitur cum agetur de evacuatione virtutum. Ad id tamen quod obicitur de desiderio dicendum quod non est simile de desiderio et de spe quia spes est rei nondum habite sed desiderium potest esse rei habite ut continuetur et tollatur fastidium et sic est in angelis sicut. Ad id quod obicitur de auctoritate Petri consuevit dici quod hoc dicitur de Christo ratione membrorum, alia satis patet. Item queritur de hoc quod dicitur de antiquis patribus qui apud inferos tenebantur, dici potest quod fidem et spem habuerunt; spes sunt convenientes statui vie, sed illi non erant in statu vie. Ergo non habebant spem. Item spes datur homini ad hoc quod mereatur ergo si illi erant extra statum meriti non videtur quod habuerunt spem. Item ... hec queritur de animabus

Nota

Nota

Nota dona gratuita sunt duplicia quedam sunt omnino imperfecta et ... omnis ... possessor ... alia sunt non imperfecta sunt fides spes ... Est enim fides assensus ... veritati que non videtur ... assensus ... veritati hec est perfectionis sed eo non videtur imperfectum est ... Spes est adherere futuro summo bono non expectatione hec quod est adherere summo bono perfectionis est sed ... expectare et non ... aliqui ... malum ... est ... aliquid ... imperfectum est ... fidei ... spei ... premii sub ratione premii ... imperfectionis ...

que sunt in purgatorio, vtrum habeant spem. Et quod non, quia ad huc non habent
adepta visionem propter spem, ergo spes non est euacuata in eis. Sed contra hoc est quod
ipsi certi sunt quod non possunt dampnari, ergo non videtur quod non indigeant fulcimento
spei. Supra hoc queritur vtrum demones aliquando habeant spem. Et quod sic videtur, quia
dicitur Iob xl de behemoth: Ecce spes eius frustrabitur, ergo habent
spem. Contra quia sciunt penam suam esse irremediabilem, ergo desperant, ergo non
habent spem. Et Augustinus dicit de dyabolo et ad cumulum dampnationis sue
desperant. Solutio. Dicendum quod spes non tollitur per subsequentem fruitionem et per
contrarium habitum et sancti in lymbo et in purgatorio, non erant assecuti premium nec
incidebant in contrarium habitum, sunt enim in desertum. Hic est quod spe habebant, sicut dicit
Beda et habetur in x li. dist. i., quod patres in lymbo felici spe ingressum ianue
celestis exoptabant. Demones vero et alii dampnati qui habent contrarium
habitum spei scilicet desperationem, spem habere non possunt, sicut sancti beati et assecuti sunt premium,
propter quod spes euacuata sit in manifestabitur. Ad id dicendum quod oportet quod spes concomitetur
se statum vie et datur ad merendum. Dicendum quod sancti patres quodammodo erant in
via et nondum peruenerant ad patriam, simpliciter non respectu ipsarum spe-
rantium sed statum. Ad id est quod oportet quod in purgatorio certi sunt quod dampnari non possunt.
Dicendum quod hoc non est propter assecutionem glorie, sed propter confirmationem li. ar. quod est extra sta-
tum merendi et demerendi, et talis confirmatio non euacuat spem quamuis
ponit extra statum ut dicitur in principio li. ar. et io demerit. Ad id dicendum quod quod dicitur de
behemoth, Dicendum quod spes dicitur in improprie pro expectatione dilationis
iudicii in quo dampnatus quamuis non per viam sit, extra expectatione domini diuicie
constituendi super peccatores quorum utrorumque frustrabitur dyabolus in
die iudicii et contra quam vellet iudicabitur. Et ex hiis patet
ad dubia que supra de subiecto spei querebantur. Dist. xxvii

Cum autem christus fidem et spem non habuerit etc. In precedentibus egit magister
de duabus virtutibus theologicis, videlicet de fide et spe. Hic sequitur tercia
pars in qua intendit de caritate. Diuiditur autem ista pars in partes sex
secundum sex distinctiones quas continet. In quarum prima agit de caritate quantum ad
eius esse et diffinitionem, in secunda vero quantum ad diligendum et distinctionem
in dist. xxviii. hic queritur vtrum precepti mandatum etc. In tercia quantum ad dili-
gendi ordinem in dist. xxix. post predicta de ordine caritatis etc. In quarta vero
quantum ad meriti perfectionem in dist. xxx. hic queritur solet quia possit esse plus
meriti etc. In quinta vero quantum ad ipsius caritatis durationem in dist. xxxi. Ad
quorum pertinet, vnde non est etc. In sexta vero in comparatione ad ceteram dilectionem
in dist. xxxii. predictis adiciendum de dilectione dei etc. Prima pars que
continet presentem distinctionem diuiditur in partes duas. In quarum prima determinat magister de ipsa
caritate quantum ad eius esse et virtutem. In secunda vero quantum ad eius actum et modum
ibi quod modum vero huius dilectionis addidit etc. Prima dividitur in partes tres. In quarum prima querit
pre ista ad precedentem per inquisitionem. In secunda vero parte ponit caritatis diffinitionem
Caritas est dilectio etc. In tercia vero comparat eam ad diuini mandati duplicationem
ibi habet autem duo mandata. In quarta vero remouet dubitationem ibi hic querit de caritate

dilectione etc.

Similiter 2a pars principalis in qua determinat de ipsa caritate quantum ad actum et modum dividitur in partes 2. In prima parte determinat quibus modis et actum caritatis recipiat. In 2a vero ostendit quomodo et modis insinuatis dilectionis autem modis insinuatis ibi In 2a vero inquirit utrum iste modus in via impleatur ibi istud autem preceptum penitus non implebitur ibi In 3a vero et ultima ostendit qualiter unum preceptum caritatis in alio implicatur ibi Cum autem duo sint precepta caritatis. Quod dividendo autem patet in litera satis manifeste sunt.

Ad intelligentiam autem huius partis sunt duo que tangit magister. Incidit hic quod et duo principaliter. Primo enim queritur de ipsa caritate quantum ad habitum. 2o vero queritur de eadem quantum ad ejus actum et modum. Circa primum vi possunt queri. Primo utrum caritas sit habitus creatus. 2m utrum sit habitus univocus. 3m utrum sit habitus ab aliis virtutibus distinctus. 4m utrum sit habitus in se ipso indivisus. 5m utrum sit habitus nec consistens. 6m et ultimum utrum sit habitus aliis informibus an per se formatus. Sed quia duorum primorum veritas satis bene patet ex hiis que in prima libro fuerunt determinata ubi ostensum est quod caritas sit virtus creata. Ideo nunc restat determinare alia iiii or sequencia. Et queritur primo utrum caritas sit habitus ab aliis virtutibus distinctus.

Circa primum de iiii or sic proceditur. Videtur quod non sed quod sit habitus omnibus virtutibus generalis. Et quod sit habitus omnibus quibus virtutibus primo auctoritate apostoli i Corinthios xiii ubi apostolus dicit Caritas paciens est benigna est etc. et enumerat ibi xv opera virtutum. Sed quod quid habet in se actus omnium virtutum est quoddam universale ad omnes virtutes. Habitus autem caritatis est huiusmodi quod patet per auctoritatem predictam. Ergo omnibus virtutibus est quibus. Item Leo dicit breviter comprehendatur quarumque diffinicio virtutum ut et caritas qua diligitur deus et diligendus. Ergo cum diffinicio et diffinitum sint equales ambitus, et virtus sit generalis ad omnes virtutes, ergo similiter quod et caritas. Item Augustinus de civitate Dei x et libro de do. doctrina, quod virtus non est aliud quam ordo amoris vel amor ordinatus. Ergo cum amor ordinatus nichil aliud sit quam caritas et omnis virtus nichil aliud sit quam amor ordinatus, omnis virtus est caritas. Ergo caritas non est ab aliis virtutibus distincta.

Item sicut se habet preceptum caritatis ad alia precepta sic se habet habitus caritatis ad alios habitus virtutum. Sed preceptum caritatis omnia alia precepta comprehendit sicut dicit Romanos xiii. Qui diligit proximum legem implevit. Ergo videtur quod habitus caritatis continetur in se habitus omnium virtutum et non sit de aliis distinctus. Item sicut se habet obiectum caritatis ad obiecta aliarum virtutum ita se habet habitus caritatis ad alios habitus. Sed obiectum caritatis est bonum sub ratione boni simpliciter. Sic ergo hic est quod omnibus obiectis omnium aliarum virtutum. Videtur quod habitus caritatis sit quibus omnibus aliis habitibus. Item qui habet dilectionem caritatis in ma habet omne quod necessarium est ad virtutem. Quod dicit Augustinus Tene caritatem et fac quod vis. Sed qui habet dote sanctificationis continentie caritatis in patria habet sufficientissimum premium secundum quod dicit Augustinus et ad .. inhereo. Ergo si caritas inchoata sufficit ad virtutem et caritas consummata sufficit ad premium, videtur quod habita caritate ceteris virtutibus superfluat. Ad ipsa non distinguitur ab habitibus aliarum virtutum. Sed contrarium est quod

alie virtutes non superfluat. restat ergo quod ipsa ab aliis virtutibus non distinguatur.
Sed quia 1 Cor. xiii° nunc manent fides spes caritas tria hec, quod vero
connumeratur et supponitur habitus aliis virtutibus distinguitur ab aliis virtutibus,
sed caritas connumeratur et supponitur aliis virtutibus, ergo ab hiis distinguitur.
Item hoc ipsum ostenditur ab obiecto, quia sicut fides respicit deum sub ratione veri
et spes sub ratione ardui, sic caritas sub ratione boni, sed ergo bonum sub
ratione boni et verum sub ratione veri dicunt diversas rationes modorum, et sub diversis
rationibus modorum est distinctio in habitibus et actibus, videtur ergo quod caritas differat
ab aliis theologicis virtutibus, ergo multo fortius ab aliis scilicet cardinalibus.
Item hoc ipsum ostenditur ab actu proprio, quia [illegible] est quod diligere et credere et
sperare actus sunt diversi longe fortius. Ergo penes diversitatem actuum
[illegible] necesse est esse diversitatem habituum, videtur quod necesse sit ponere habitum caritatis
ab habitibus aliarum virtutum differre. Item penes diversitatem subiectorum est diver-
sitas potentiarum, sed sicut fides est in rationali et spes in irascibili sic caritas et
amor est in concupiscibili. Ergo cum concupiscibilis distincta est ab aliis
viribus, necesse est quod habitus caritatis distinctus sit ab aliis habitibus. Item
hoc ipsum ostenditur per comparationem ad suum oppositum, quia vicium directe oppositum caritati
distinguitur ab aliis viciis utpote odium ab infidelitate et desperatione.
Ergo [illegible] malorum et viciorum et ratione bonorum quorum opposita cum sit
[illegible], videtur quod si vicium caritati oppositum ab aliis viciis distinguitur,
consimiliter et habitus caritatis ab aliis habitibus. Item hoc ipsum ostenditur per comparationem ad
primum, quia contingit aliquem sic se habere quod circa unum perficitur, alii eva-
cuantur, necesse est illos habitus per essentiam differre, sed habitus caritatis in patria per-
ficitur et consummatur, habitus vero fidei et spei evacuantur sicut dicitur [illegible]
[illegible] ergo necesse est caritatis habitum ab habitibus aliarum virtutum
distinguere. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hoc reperi-
untur [illegible] modi dicendi. Quidam enim dicere volunt quod caritatis habitus est ab
aliis virtutibus indistinctus propter ipsorum habituum [illegible]. Deponunt
enim ipsos habitus virtutum ab invicem non differre per essentiam sed sola relatione
ad actus. Et hoc ipsum deponunt de potentiis anime et quod sunt unum per
essentiam nec se invicem [illegible] nititur propter mutuam ipsorum habituum de-
nominationem. Cum enim earum [illegible] non possit separatas deno-
minare et una virtus aliam denominet ut iustitia est prudens
et prudentia est iusta, fides amat et credat caritas, [illegible]
habitus virtutum [illegible] se differre, [illegible]
[illegible] quod non [illegible] a caritate cum caritati attribuatur quod omnis [illegible] actus
sicut dicit apostolus 1 Cor. xiii°. Et hoc ipsum dicit [illegible] Augustinus in libro de
moribus ecclesie [illegible] sic diffinit virtutem, [illegible] virtutes affirmant [illegible]
summum amorem dei. Nam [illegible] quod quadripartita dicitur virtus ex ipsius amoris
quodam vario affectu [illegible] intelligo dici, sed quantum ad hoc innuunt auctores
ponentes omnes virtutum habitus ad se invicem non differre in sola relatione
[illegible] cum diversitas sit in potentiis anime
et [illegible] habitus [illegible] ipsa diversitas actuum et obiectorum et [illegible]
denominat alteram [illegible] actus unius attribuitur alteri. Hunc [illegible] intelligendo sit

ppr ordida ipor habitum medicam sed ppr mutua circumincessionem et concomitantia sicut dicitur de potentiis anime que se mutuo circumincedant et se mutuo reflectuntur non quia omnes idem sint sed quia tamen sunt in eadem essentia possunt reflecti super idem in quo sunt quia anima intelligit se et amat se per quibus et se mutuo reflectuntur, et propter quia reflexio non tamen sit propter ordida mediorum generacie virtutum et propter circumincessionem concorditatem ideo non cogimur ponere has potentias anime nec habitus sed id quod sunt ad mutue non differre. Nec Augustinus de moribus ecclesie multa dicit sed omnes virtutes alias multum ad caritatem ad fundamentum reducit sine qua alie virtutes non sunt nec virtutes quia ad veram beatitudinem non perducunt. Est et hic aliquis modus dicendi, videlicet quod caritas ab aliis virtutibus non distinguatur propter ipsius caritatis generalitatem. Volunt enim quidam dicere quod ipsa virtus comprehendit et diffunditur per omnes alias virtutes per eo quod omnes virtutes ante appetunt sua obiecta. Unde amor reperitur in omnibus virtutibus ut dictum est et amor ordinatur in omnibus virtutibus, et quia caritas non est aliud quam ordo amoris. Hinc est quod dicere volunt caritatem ob sua generalitatem non distingui ab aliis virtutibus. Sed iste modus videtur esse falsus quia, ut dicit Apostolus, caritas distinguatur ab aliis virtutibus. Vero quia asserunt multum est efficax per eo quod comprehendit ita eius in se distincta sed quod vel et invasio unde quod actus comprehendit ad actum aliarum virtutum concurrit hic non est propter compreehensionem et mediationem in essendo sed propter similitudinem et ordinem in modo. Unde et generalis sive universalis consuevit ad dicendum duplicitur vel propter continentiam in essendo vel propter continentiam in causando. Sic sol dicitur causa universalis non quia de aliis causis inferioribus predicatur sed quia causas adiuvat et movet. Et ideo sic potest esse quod ad habitum verum generalem motorum virtutum aliarum et tamen in se sit universalis et ab aliis distinctum in causando ab aliis, sic reperire contingit in anime potentiis et virtutibus, et ideo quemvis non possit imperat aliis virtutibus anime et caritas aliis virtutibus non propter hoc oportet ponere quod aliis non distinguatur. Est igitur quidam modus quibus dicitur et usitatus veritati et auctoritatibus satis consonus est, quod caritas habitus est ab habitibus aliarum virtutum distinctus. Sic innuit ipse apostolus. Et quod distinguatur ab aliis habitibus potest colligi ex multis ipsius comparatione sicut in opposito fuit demonstratum. Primo videlicet ex comparatione ad obiectum quod ipsa vero modo ab aliis distinguitur. Secundo per comparationem ad actum qui differt ab actibus aliarum. Tertio per comparationem ad subiectum proprium. Quarto per comparationem ad opposita quia eius defunmate opposita ita quod non habitibus aliarum virtutum. Quinto per comparationem ad finem in quo perficiuntur habitus spei et fidei evacuatur. Sexto non et ultimo per comparationem ad suum principium quod est unitas. Consistit enim imago in creationibus in virtutibus theologicis et unitatis gracie sicut in creationibus in potentiis et unitate essencie. Sicut ergo ipse ponebat ad hoc quod sic in creatione a se mutuo distinguantur et una de altera non potest sed in virtutibus theologicis reperitur similiter vero quedam imaginis optima est ponere ipsas ad mutuo distinctas esse. Et ideo est habitum caritatis distinctum esse ab habitibus aliarum virtutum. Concedende sunt rationes que hoc concludunt. Ad id vero quod primo obicitur in contrarium de auctoritate apostoli patet responsio ex iam dictis quia actus aliarum virtutum attribuuntur ipsi caritati non sicut elicienti sed sicut imperanti et sicut motori primo, non sicut motori immediato, et ideo ex hoc potest concludi quod caritas ab aliis virtutibus non distinguatur, quia non
non

ht gnali^te ad illas i pndo s3 solu imodo / Ad i^d q^d o^z de auc^te sci
q^d virtus no e aliud qm caritas etc / q^d pto i^a no e pto talis / io
cu omes virtutes differt put p caritate / q^z amor carit^s dat eis
vom mendi qua ablata no e ppe loqudo etc / virtus ee i aia /
Ad i^d q^d o^z p auc^te aug^i etc / simili q^d notificacoes i^e z q^siles
p cam date st. Et si tu quas p q^d etc / rndo pt q^d caritas
ve^re aliaru i modo quoda^o ht vom effi^s quoda^o fort quoda^o
final / Amor at carit^s aliis virtutib^z uti i actus suos excitat impat
z imperando infort z fac^t eos meritorios / z informando ingtt fini
ti ipo quietat dum facit nos deo adherere z ipo frui / z io virtus
virtus ptinuita p carit^s amore e diffiniendo / possz z ali^d dici
q^d amor ille qui cadit i diffin^e virtutis gnali no e amor ca^t
que e vna de virtutib^z theo^s s3 e amor omib^z z actib^z virtutis coib^z
gnal z io i ptessu i^o e soph^a quit a supiori ad inferius assumdo
Ad i^d q^d o^z q^d preptu carit^s cophent oia precepta etc / q^d no cophe^t
ca p quada ydemptit^e s3 p quida reductione / oia em precepta re
ducutur ad i^a z i illis cosumantur / z io ex hoc no pt cocludi q^d
hitus carit^s sit aliis quib^z n solu p radicone s^z q^d d^t apls q^d precep
st multa p diuisit^e opib^z vnum i radice dilcois / q^z q^d q^d precepi
i sola carit^e radicatur / hoc at no e q^z solius carit^s sit exeq precep
innucta s3 q^z ac virtutes sine carit^e no exequntur oia precepta
s^z acceptione diuina / Ad i^d q^d o^z q^d obiu carit^s que e obis aliaru
virtutu e p incomplexum / q^z obiu carit^s no e quodamqz bonu s3 bonum
sumu z bonu sub rone boni / z ita obiu carit^s disting^r s^z sbam ab
obietis virtutu cardinaliu q^e hnt obiu creatu / ab obio no aliaru
virtutu theo^laru s^z subam no disting^r s3 s^z rone modi q^d quidem ro
modi fac^t diuisit^e i actu z hitu z po sbe mote / sicut pz / q^z
qum vrm z idm sit vm z bonu tu cognito z affcio et po
cogna z affcina z hitus sic z virt^s hnt adinuice diuam / Ad
i^d q^d o^z q^d caritas suffit ad pmiu z meritu etc / q^d caritas di suf
ficere ad pmiu z meritu pr concepcione aliaru virtutu z dotu / qui
cu ht carit^e ht alias virtutes / z qui ht dote dilcoem z ht
alias dotes / z ita sufficiam z meita pmiorum no roe ca^t tm
s3 roe aliaru virtutu annexarum / z io ex hoc no pt cocludi
q^d ac virtutes supfluant / vl q^d caritas sola sit virtus ab aliis
no distincta / pro eo q^d no ht sufficiam p se sola s3 put e cu aliis
coniucta / z p hoc pz q^d no pt ab suffi^r mereri n spet z credat /
Nuqm at pt ab ee expeditus z hilis ad credendu z sperandum
ninie fide z spe / Simr ee dotes pmiu intelligendu est /
Scdo quit^r utrum hitus carit^s sit vnus indiuisus an p spes mul-
tiplicatus / z q^d hat p spes multipl^r vir^r po p obda / qm ca
diusa volita z obi a diuse st rois / Dico em mult aug^s volutas
diuersificantur s^z volita / s3 caritas e amor dei z pxi / s^z go dei z pxi
distat distancia infinita / vta e hitum regulante aiam ad amandu
dm z amandu pxim ee aliu z aliu / sed cch ipm am p precep / q^z ubi st

diuersa precepta diuisi sunt habitus habilitantes animam ad diuersa precepta implenda maxime cum ipsis preceptis precipiuntur opera virtutum. Si igitur circa actum caritatis duo constituuntur mandata, non oportet quod virtus caritatis non sit vna. Item secundum ipsum omnino per modos diligendi aliquis enim est modus diligendi deum quam diligendi proximum. Deum enim debet vnusquisque diligere plus quam se et ex toto corde, sed proximum sicut se ipsum et ex parte. Si igitur habitus virtutis datur ad modificandum actum cum aliquis et aliquis sunt hinc et inde modi aliquis et aliquis erit habitus et inde habitus. Item secundum ipsum omnino per similitudinem quia sapientia que est de eternis aliquis est habitus et ad deum quam scientia que est de ipsa libera et similiter latria que est cultus dei alia est a virtute quam dulia que est amor proximi. Igitur per racionem alia et alia virtus erit qua diligitur proximus et qua diligitur deus. Item plus distant virtus que disponit hominem ad vitam actiuam a contemplatiua quam distant opiniones eorum inter ad se inuicem. Igitur similiter plus distat virtus que disponit hominem ad vitam contemplatiuam quam alia que disponit ad vitam actiuam quam diuerse virtutes que disponunt ad vitam contemplatiuam. Sed caritas secundum quod est amor dei disponit ad vitam contemplatiuam, prout est amor proximi ad vitam actiuam disponit ad vitam contemplatiuam. Cum igitur caritas secundum quod est amor dei distat a fide licet vtraque harum sit virtus disponens ad vitam contemplatiuam, videtur multo fortius quod amor dei et proximi ab inuicem distinguuntur. Item amor amicicie et amor concupiscencie sunt diuerse species amoris, sed caritas amat deum amore concupiscencie quia facit deum desiderare et appetere, proximum vero amore amicicie. Si igitur caritas habet diuersas affecciones et diuersas dilectiones, videtur quod virtus caritatis sit multiplex per species. Sed contra sicut vna est summa veritas, sic vna est summa bonitas. Et sicut fides omnis assentit summe veritati et propter illam credit quicquid credit, sic caritas omnis adheret summe bonitati et propter illam amat quicquid amat. Igitur sicut fides est vna virtus et vnus habitus verorum credendorum ita et caritas verorum amandorum. Item sicut se habet racionalis ad verum et irascibilis ad arduum sic se habet concupiscibilis ad bonum. Et sicut alie due vires habent vnitatem in se sic et ipsa concupiscibilis. Sed racionalis in credendo verum non habet perficiuntur vna virtute, similiter et irascibilis in exoptando arduum, igitur similiter videtur quod concupiscibilis in amando bonum non habeat nisi vnam solam virtutem, sed hec est caritas igitur etc. Item quanto aliquid est magis vnitum tanto magis habet in se vnitatem. Sed virtus caritatis inter ceteras virtutes est potissime vnitiua cum ipsa sit vinculum perfeccionis sicut dicitur ad Coloss. iii°. Igitur videtur quod caritas inter alias virtutes teneat vnitatem. Igitur non habet subdiuidi per alias species. Item in omni genere in quo contingit reperire ordinem motorum necesse est ceterum statum in vno. Sed caritas omnibus virtutibus aliis imperat et omnibus moribus tam theologicis quam cardinalibus. Igitur necesse est ipsam habere vnitatem, non igitur multiplicatur per species. Responsio. Dicendum quod habitus caritatis est vnus et indiuisus secundum speciem licet sint plures eius actus. In diuersis enim aliis plures sunt caritates cum habitus et actus inueniuntur per subiecta in omnibus. Attamen quamuis est vna caritas secundum speciem propter hoc quod vnitas habitus venit ab vnitate obiecti et actus principalis. Et hoc quidem est reperire in caritate si quis diligenter velit attendere. Actus enim caritatis est diligere, diligere autem idem est quod velle bonum. Cum igitur caritas diligit aliquem bonum optat [illegible]

que diligit / Istud autem bonum quod caritas optat unum solum est scilicet bonum eternum
et bonum summum, istud autem bonum summum aliter homo per caritatem optat deo,
aliter et aliter proximo. Sibi quidem quod optat ipsum ipsi deo deum diligendo deum quia
vult quod ipse deus sit summum bonum et quod habeat omne bonum per essentiam / Sed quod op-
tat illud proximo sic deum diligendo proximum quia vult quod habeat illud bonum per gratiam
et gloriam / Sed quod optat illud sibi sic deum diligendo se ipsum generaliter / ergo in actu
dilectionis ipsius caritatis unum est bonum optatum licet multa sint quibus illud
bonum optatur, et illud est obiectum principale ipsius habitus dilectionis qui ipsum propter se
optat a caritate quod habet rationem obiecti principalis motivi, et finis quietativi
et quia illud est unum solum sine comparatione ad se sine comparatione ad eum qui habet caritatem
sine comparatione ad eius proximum, hinc est quod caritatis habitus habet esse unus et gaudet
se vobis que hic ostendunt / Ad illud autem quod primo obicitur in contrarium quod obiecta sunt diversa
iam patet responsio / quia licet caritas diligat proximum tamen proximus non est principale obiectum
sed illud est ad quod principale obiectum caritatis comparatur quia cum proximus est principalis dilectio capax
ipsius dei in eius caritatis quod desiderat summum bonum haberi ab amico eo
qui potest ipsum habere et ipso frui appetit summum bonum a proximo haberi sic
abeo in quo est et hic non est ad quem amat proximum per caritatem affirmavit / Et
si tu obicias quod caritas non tantum facit quod homo velit proximo bonum
quod deus est sed et omne aliud bonum / Dicendum quod hoc non est principaliter et electiue
sed quasi concomitanter et in patientie et hoc manifestabitur ... magis aperte cum agetur de hijs
que sunt diligenda ex caritate / Ad illud quod obicitur quod duo sunt precepta caritatis / Dicendum
quod illa duo precepta non sunt diversa formaliter sed solum materialiter quia unum
illorum clauditur in altero sicut quod magis patet in illa ... et propter hoc non sequitur quod habitus caritatis
diversificetur secundum formam / Ad illud quod obicitur de diversitate morum dicendum est quod di-
versitas illorum morum est ex diversitate comparationum illius summi boni quod
potest diligi vel optari deo ipsi et potest optari caritate que nata est in po-
tentia sibi / Unde diversitas istorum morum non venit non venit ex diversitate
principalis obiecti sed ex varia comparatione ipsius et propter hoc non sequitur quod sit diversitas
caritatis modificate quia diversitas comparationis obiecti non sufficit ad
faciendum habitum diversificari / Ad illud quod obicitur quod sapientia et scientia lata et
dubia. Dicendum quod non est simile quia sapientia negotiatur de eternis sed rationes
eternas et scientia de temporalibus sed rationes temporales et ideo diversas rationes habent
sed quas diriguntur in actibus suis regulariter / Sed caritas una sola habet
rationem motivam scilicet ipsam summam bonitatem que cum sit summe amabilis et prout
est in se et prout participatur a creatura utroque modo caritas eam amat, et
habet unam rationem motivam et propter non debet sic diversificari sicut sapientia et scientia
eodem modo dicendum est de lata et dubia sicut in precedentibus est ostensum / Et
Ad illud quod obicitur de duabus contemplativa et activa. Dicendum quod contemplativa et
activa vita nominat statum sive vite exercitium / diversitas autem status
vel exercitij non inducit diversitatem in habitu, sed diversitas principalis obiecti
Unde licet sint diversi status et diversa exercitia dirigit homines in utroque
vita sic fides dirigit hominem in contemplatione et operatione / Propter hoc non sequitur quod
caritas eo quod ad activam vitam et contemplativam dirigit et habilitet sit duplex

duplex

Ad id quod ultimo obicitur de amicicie et concupiscencie dicendum quod sicut dicitur de spe tendebus de actu confidencie et expectacionis quorum unus habet ex altero oriri et unus alium quodammodo includit, sic amor amicicie quodammodo includit amorem concupiscencie. Qui enim est amicus alicui optat ei aliquod bonum et dum optat ei bonum et ipsum bonum optatum facit eo cupiscere et eidem facit adherere. Unde sicut spes innititur summe immensitati sive potestati et potencie sic caritas adheret et adherere facit summe bonitati et iste est eius actus primus et unicus in quo oritur et in quo includitur amor concupiscencie et amor amicicie. Et propter hoc sicut spes non dividitur per actum confidencie et expectacionis sic nec caritas per actum amicicie et concupiscencie. Et quod adherere deo sit actus principalis Augustinus satis expresse dicit in libro de moribus ecclesie. Et apostolus i Cor. vi. qui adheret deo unus spiritus est. Et dyonisius de divinis nominibus: Amorem sive divinum sive naturalem sive intellectualem unitivam quandam et continuativam intelligimus virtutem quia unire est bonorum principaliter caritas unit summe et quia habitus caritatis unitivus est hic sicut prius ostensum est.

Tercio queritur utrum habitus caritatis sit idem cum gratuitu an ad addat ultra gratiam sicut habitus aliarum virtutum. Et quod sit idem caritas et gratia et quod gratia non addet ultra videtur primo per id quod dicit Ambrosius: caritas est mater omnium virtutum quia omnes informat sive quantum est in natura sua est forma omnium virtutum, quod omnes informat sive quantum est in se est proprium ipsius gratie gratum facientis, ergo si hec constituitur sicut quod constituitur est proprium ipsius gratie nichil quod differat a gratia. Item Augustinus xv de trinitate: petit ipsi caritati nichil excellentius donum dei est caritas. Sed gratia gratum faciens est excellentissimum donum dei excellencior quam gratia gratis data, ergo videtur quod si caritas est excellentissima in se ipsa sit idem cum gratia gratum faciente nec habet ultra certa dona quod ipsa sit idem cum gratia gratum faciente. Item Hugo de sancto victore libro de archa sponse: O anima mea quod ad eum iterum est amor est vita tua. Sed unificare quem ad eum est proprium ipsius gratie gratum facientis ergo videtur quod caritas sit ipsa gratia. Item facere gratum et acceptum deo est proprium ipsius gratie sed caritas est que reddit deo hominem carum et acceptum. Tamen corpus quod caritas est reddit deo hominem carum et acceptum et opus facit meritorium, ergo videtur quod nichil addat quod se habeat super gratiam gratum facientem et opus faciat meritorium aliquam addicionem faciat ultra per quod a gratia differat. Item omnis habitus virtutum qui addit super gratiam gratum facientem aliquid manet in culpa nec tollitur totaliter per peccatum sed caritas omnino tollitur per peccatum ergo non omnino addit super gratiam. Contra Bernardus de amore dei ca. xi: Vobis crescit in amorem amor in caritatem et caritas in sapienciam. Et paulo post: Non enim aliud est amor quam vehemens in bono voluntas. Preterea cum bono nobis semper est affectus, sed ergo affectus vehemens est de essencia caritatis et affectus huiusmodi aliud est quam gratia ergo habitus caritatis addit ad ultra. Item nullus habitus generalis fit specialis nisi per aliquam addicionem sed gratia generalis est quibus est ad omnem virtutem. Caritas autem est specialis, ergo necesse est caritatem addere ultra gratiam. Item habitus qui continue est in actu suo differt ab eo quod non est continue in suo actu, sed gratia est continue in actu, caritas autem non est continue in actu suo quia diligere, ergo caritas et gratia aliquo differunt.

Aliquid in habitu in se caritas quae ea non est diversum, cum igitur sit habitus generativus videtur quod
non addat super ipsam gratiam. Item habitus aliarum virtutum dant ipsis potentiis
et ipsarum expeditionem ultra gratiam gratum facientem, secundum quas generaliter a deo
indiget expeditionem et voluntas cum sit corrupta et infecta. Ergo
virtus perficiens voluntatem ut fides continet ad gratiam gratis datam
ut patet vere primo multo fortius caritas non addit super gratiam
gratum facientem. Item omnis habitus qui per assuefactionem et frequentiam
reddit potentiam facilitatem ad actum suum, augmento gratiae gratum faciens
non continet in se potest gratiam gratum facientem, sed caritas est huiusmodi sicut patet
ergo caritas non addit super gratiam. Probatio primi per hoc quod tanto habitus est
perfectior quanto potentiam reddit facilitatem et expeditionem ad actum.
Si ergo habitus caritatis aliquod potest perficere non perficiente gratia gratum faciente
necesse oportet ponere quod dignat ab ea. Respondeo ad predictorum intelligentiam est
notandum quod circa hoc est duplex modus dicendi. Quidam enim dicere volunt quod
caritas est omnino idem cum gratia per essentiam, differens sola ratione. Dicendo enim gratia
inquantum respicit totam animam. Caritas vero inquantum regit et dirigit
voluntatem et haec videtur sonare ipsum caritatis nomen, et apostolus ut innuit et vocatur appropriate.
Nomen ipsum sonat ut quia caritas dicitur a charis quod apud grecos idem est
quod gratia, unde cum habitus virtutum non habeat alia nomina a gratia nisi
quod non addit sed vero. Apostolus enim insinuare videtur cum ceteris virtutibus
anteponit et supponit hanc enim non faceret nisi magis proveheret voluntatem boni
et hoc ipsum ponit innuit quod ceteras virtutes putat esse infructuose et
recipere admixtionem mali caritas non innuitur et probatur caritas
secundum testimonium apostoli esse mera quia ipsa gratia gratum faciens cum sit bonum
purissimum et excellentissimum, unde et approbare videtur quod cum ipsa nobis sit
superior in anima a qua pendet totum unde vivum in fidelium et quae
invenitur esse deo idem gratia quae perficit alias potentias animae specialiter
modo perficit voluntatem et potentias alias perficiat cum habitu gratiae gratis
datae ipsam potentiam diligendi perficit perfecte et secundum quod illa perficit sic caritas
appellatur et ut satis videtur dicendum quod gratia et caritas idem sunt per essentiam
et differunt sola ratione, et videtur illis rationibus quibus communicatur cum aliis virtutibus
et ab eis distinguitur et quodammodo specificatur et per hoc declinari satis
videntur facile rationes ad oppositum quae concludunt quod caritas non addat
super gratiam. Non enim concludere videntur necessario quod caritas addat
ad absolutum, verum ad omnia illa inconvenientia declinanda sufficit ut
esse quod addat respectum vel ad opus determinatum. Est et alius modus
dicendi quod caritas ultra gratiam gratum facientem dicit aliquem habitum quo mente
assuefit ipsa potentia diligendi ad actum proprium et hoc quidem dicunt esse necessarium
cum propter convenientiam quam est inter alias virtutes et caritatem quae quidem non
potest esse per diversitatem quod sit in gratia gratum faciente cum ipsa sit una sicut in secundo libro
ostensum est, tum propter actus ipsius specialiter et differenter quod requirit habitus
spectabilis et determinabilis ad talem usum et habilitas potentiam ut exeat in
actum suum

Et h° mo ddi satis concordat auctas bn q d' i x c de amore dei
q libra nob data e hom q e adiuvanti concordat gvenient accept
pfectum z nr z amor efficit cu no b' dimissa sed ipsa sui mult sui
sicut ipsa pati' deficit z quot vicia tot vicioz sorti' nomina
ut cupiditas avaricia luxuria ex quo innuit q ad e ex pte
vol'e nre q adveniente gra fit virt z no e nisi virt cai
de qua lo' i' g° hit' car' ult' gñ h' ipm dd d'. Cat' e virt
p° respondeo dd q sicut fides gtinet assensu sic caritas continet
affectum z sic cognicio dei e donu agra gtufat' e sic z delcto
Et sicut fides continet cognitionem ita caritas affectionem h' e q d' augg
Caritas e virtus qua ... affectio qua diligit' deus pp se z pximus pp
deum. Et idem ipm ... li. de spu z anima ... ordinatio est
cu affectus ad deum ... dicit ... virtutes pfecte put. Et paulo post
Amor pdm sui pficit i amore dei z pxi. Caritas g° ut dicit
respondeo dic q sic utg fides alique hitum continet pt gñ gtu
fate sic z hitus car't z h' satis uident' ... unde v'tes ad
ista pte adducte. Et quibus velit hac pte sustinere satis pt
facile ad vos q adducuntur i grum vide. Ad ... q p° ...
q caritas informat ceteras virtutes q e ... ... Dd
q e loquitur ... de virtutibus qm ad ce ... qm ad bñ ce ... qm ad bn
opari. Si loquit' de virtutibus qm ad ce sic quelibz virt ht i seipa
ppria forma p qua disti' ab alia ut fides a spe. Si at loquit'
de ipis qm ad bn ce sic informant' a gra que fac' ipas gtuit
z deo acceptas. Si loquit' de virtutibus qm ad bn opari sic infor
mant' a carite q e pondus inclinans z faciens tendere opones
omn virtu ad bonu finem z sic alio° infor't gra alio° caritas sz
p'mo sc' q inter carite z gram n' a sit ... dra. Ad ... q o' q
caritas e donu excellentius Dd q qr caritas no sepa' a gra
... ad addat ult' ipam id excellen gre gtufat' attbui
car' z hic e q sortit' z nom gre z ppor' ... ab aplo
qm ad eius excellentia z dignitate z ppa no sc' q ipa n' addat
ult' gram qr i' gpone no gpa' ad dona gtuita h' q gtuita
sc' sz h' ... st gre gratis date. Et hoc mo alias ppont' qr nugm
sepa' caritas a gra ... ab ca put sepan alia dona
gtuita. Et id dd donu excellen' ee inter dona creta.
Ad e q o' q amor e ... cu Dd q sic ... dd dupl'
vno° put e actus prime alio° put e actus 2°. Et p'mo° e ab aie
vno° put ... z 2°° ab aie po sic intelligend est ... q uno put
e actus prime e ab ipa ... fit ... ipam ... put e actus
2°. e ab ipa ... z ... possit attbui ... gtuite
ut potest ipi fidi h' q d' ... iustus ex fide vivit potest attbui
ipi cari ppr magna affinitate qua ht ad gra. Ad e q o' q caritas
reddit deo accept z gtu Dd q hoc fat' ... ex h' no sc' q p
... sit g' qr caritas ... ht deo acceptu redde sz e aliq po
expedien' z ad aliq actu spale z determinatu ... ...

ad addit ipsi gratie quod est ipsa gratia substituit in esse sicut in precedenti questione dictum fuit
de fide. Ad 4m dicendum quod cum dicitur quod caritas omnino destruitur per peccatum mortale, dicendum quod licet non
quia caritas non addit super gratiam constitutivam, sed quia omne peccatum re-
pugnat ipsi habitui substrato caritati et ideo sicut fides tollitur tollitur
per infidelitatem quia non solum repugnat ei quantum ad id quod est circa gratiam constitutivam
sed et quantum ad habitum substratum, per hunc modum intelligendum est quod caritas
tollitur per omne peccatum. Illud autem in sequenti problemate clarius manifestabitur.

Quarto queritur utrum habitus caritatis possit esse informis an semper sit
formatus. Et quod semper sit formatus videtur primo per Augustinum [?] li. de [?] amor ad
dilectio dei et proximi est propria et specialis virtus piorum atque sanctorum cum cetere
virtutes bonis possint esse communes et malis, sed alie virtutes non sunt
communes bonis et malis quia possunt esse informes. Si ergo caritas non potest
aliquando esse communis videtur quod nunquam possit esse informis. Item Hugo: caritatem nunquam
potest habere in aliis, sed si posset esse informis a malis posset eam habere. Item impossibile
est habitum caritatis informem esse. Item impossibile est formam esse informem, sed
caritas est forma virtutum, sicut dicit glossa super Ro. 1. Iustitia dei revelatur, glossa: sed est informis
qualitas mentis quia formandum habet caritatem que est forma omnium virtutum. Item
virtus caritatis est diligere deum propter se et super omnia, sed istum habitum nunquam habere
potest qui habet in se mortale peccatum cum cum omni mortali peccato ad diligendum contra
deum. Et ergo sola ista virtus potest esse informis cuius actus potest reperiri in peccatore
sicut patet de fide, videtur quod caritas nunquam possit informis esse. Item sicut
infidelitas repugnat fidei, sic libido et amor libidinosus re-
pugnat caritati, sed impossibile est habitum fidei nec informem nec formatum simul stare
cum errore et infidelitate, ergo impossibile est habitum caritatis nec informem nec
formatum simul stare cum libidine, sed omne peccatum est libido vel ex libidine
sicut dicit Augustinus. Ergo impossibile est habitum caritatis nec informem nec formatum
reperiri in peccatore. Ergo non reperitur nisi in iusto, sed in eo non habet esse
informis sed semper formatus. Ergo etc. Contra. Quemadmodum ad se patet qui in deum credidit
et amat sicut in eo remanet credulitas sic remanet in eo quedam
dilectio, sed non est minus nobilis ista dilectio vel amor quam sit ista credulitas,
ergo si credulitas ista sortitur nomen virtutis, potest videre videtur quod et ista dilectio, sed
non sortitur nomen alterius virtutis quam caritatis, ergo caritas potest esse
informis. Item aut potest aliquis diligere deum informiter aut non. Si non, ergo cum
homo sciat se deum diligere, habendo sciret se habere caritatem et esse in gratia, quod apertum
[?] est [?] si potest, sed qualis est actus talis est habitus,
ergo si actus dilectionis potest esse informis videtur quod et habitus. Item ex fide
formata oritur amor et timor utrumque formatus, ergo cum ex fide infor-
mi possit oriri timor similiter qui est timor informis qui et habet rationem doni
videtur quod ex ipsa possit oriri amor qui et habeat rationem virtutis. Credo ergo
dicendum quod [?] quod actus caritatis informis posset esse. Item caritas est virtus
constituta, constitutas est quasi quedam constituta addit tamen virtutem. Ergo si re-
maneret potest per ipsius sine posteriori, videtur quod caritatem desinere esse constituta

adhuc possit remanere utrum gratia potest esse informis. Item boni cadenti in
peccatum ad relinquitur in peccato vel dalitas et vastitas quo sit habilis ad resurgendum
ut fides et spes. Ergo in peccato relinquitur adhuc in peccato corruptissimo primo
multo fortiori cum ipsa magis in dignitatis sed constat quod id non est
minus nobile quam id quod est in aliis potentiis cum ipsa habeat nobilitatem virtutem
informem. Si ergo ac post lapsum in peccatum possidet fidem et spem infor-
mem quare et ipsa post peccatum habeat caritatem informem. Item non dicitur quod si quis
opinionem habitus cassus spe est formatus et unquam habet esse informis
et habet indicat ipsum nomen ipsius. Nomina enim cum nomine gratie. Si ergo virtus
informis dicitur esse una virtus quae est privata gratia dicitur caritatem infor-
mem. Ad hoc est dicendum quod quamvis constitutum esse et privatum quod est finis et non intelle-
ctum quod est in implicando oppositorum. Et ideo quamvis dicitur quod caritas non potest esse
informis, habeat doctores quamvis in hoc consentiat in uno, tamen quare hoc
dicunt et motivi eorum diversa. Nam quidam voluerunt dicere quod ideo caritas
non potest esse informis quia est ipsum donum increatum scilicet ipse deus. Sed hoc
opinionibus sunt magis specificata. Sed haec opinio quamvis non teneatur nunc est communia
sicut in primo libro sunt ostensum. Alii non dicere voluerunt quod caritas non
potest esse informis quia est habitus minime constitutus non habens ultimum gradum
facientem nisi sola velocitas et ordinem ad actum et finem. Alie non
virtutes quae habitus subiectos habent informes esse possunt, sola autem
caritas quae absolutum addit. Et ideo ipsa sola est quae non potest fieri
informis. Sed licet istud videatur esse satis probabile et tunc non modicum
calumniale. Difficile est enim sustinere pensatis auctoribus et rationibus
quod caritas non addat ultimum gradum aliquem habitui quamvis completissimum
potentiam habilitat et ad amandum sicut in precedentibus sunt ostensum. Et ideo
est adhuc tertius modus dicendi. Videre enim quare caritas non potest esse in-
formis sicut alie virtutes. Habet enim est quia caritas non solum magis constituta
sed et magis affectio vita sine quam ad habitum subiectum repugnat
sed et magis spiritualis repugnat peccato sibi opposito
omni peccato sicut fides. Fides semper tollitur per errorem et infidelitatem et spes per
desperationem ita quod non remanet qualitas virtus informis. Sic
huius caritas per omnem culpam habet tolli nonnumquam remanet informis
huius caritas. Subsistit omne peccatum habeat oppositionem cum caritate ratione habitus subiecti.
Ecce autem sicut enim habitus ipsius fidei habilitat animam ad creden-
dum est sic. Sic enim habitus ipsius fidei habilitat animam ad creden-
omnia credenda et assentiendum primo veritati propter se et super omnia. Sic
et habilitatio caritatis ad amandum omnia amanda et adherendum summo bono
propter se et super omnia. Et ideo sicut error est quamvis actus oppositionem
habet cum fidei habitu sic amor libidinosus est ea quae amanda sunt
oppositionem habet cum ipsa caritate ratione habitus subiecti, quoniam ergo omne peccatum
consistit in deordinata dilectione alicuius boni creati et in quadam libe-
rationem oppositionem habet cum vero amore. Sic error cum una credendi,
quod omne peccatum semper excludit caritatem. Et ideo sic fides informis potest
reperiri in infidelibus et hereticis. Sic caritas informis non potest reperiri
aliquo modo in peccatoribus et malis. Et in solis illis habet reperiri utrum informis
hic est quare caritas non potest esse informis quia sic esset tamen opposita culpe generalis

quod non est repugnantia

quod nō ē repire ī aliq̄ acā virte. Et si tu quaras verū hoc augꝰ dō
ī xiiij. li. de ci. dei v̄ dr̄ q omīb affcōib orī ex amore io nō pt obli
que aliqb affcōeb aīme q̄ aliqō vl pura vl ex grati oppoīt ipi
amori & hitui affcōi ei vificati. Et ore de sit go vo̅b ondetes q
caritas nō pt ee īformis. Ad 2ᵐ dic q pō ō ī q̄ qi ī pccōre remanꝫ
credulitas & dilcō erga deū dr̄ q q̄uis vtraqꝫ remcat nō tn̄ vni
formit qr credulitas hꝫ verū virtꝫ, dilcō nō nō, & hoc vero ē qr ad
hoc q ab hitꝫ sortiar̄ nomē & verū virtꝫ sufficit ē q hat aliqua pfcōm
& rigore qda vel actꝫ & obiꝫ, hoc at hꝫ credulitas ī viro pccōre
Nam ipe pccōr assentit p̄ie vitati ppr̄ se & sup omia & dilgit oīa
diligenda sꝫ q diligenda sit & io dilcō ī q ē ī pccōre nō ita hꝫ verū
virtꝫ sortit nomē caritas sꝫ q credulitas hꝫ verū virtꝫ & nomē fidei
sortit. Ad 3ᵐ q o q contingit dilige informit dr̄ q verū ē sꝫ sic
crede aliqꝫ articlm informit qui alij articli discredit sꝫ q sant
aliqꝫ hoc etiā nō ē actꝫ virtꝫ informis qr fides nō ē ī eis virtꝫ. Sic
dilige deū ī pccōre nō ē actꝫ virtꝫ, deē eni ī pfcō virtꝫ qr tꝫ
nō dilgit oīa dilida, deē & rigor qr p eū actu nō supat vl
excludit amore libidiosū vl oppom sicut ē de illo qui credit
vnū artim sine illo qui p illā credulitatē nō pfecte credit qr nō oīa
credit vl rigorose credit qr errore nō vincit. Ad 4ᵐ q o q ex
fide informi dꝫ generari amor informis sit timor dr̄ q nō ē sile
pro eo q maiore pfcōibꝫ amor q̄ timor & magis vificat aīa
ī vite amado q̄ ī vite timedo & hoc qr amor ē primꝫ oīm af
fectōm & sic domī ē supiōr & io exhoc nō sꝫ q q̄uis fides gnēt
amore informē q possit gnare caritas amore. Ad 5ᵐ q o q
caritas ē virtꝫ conuīa & ee conuiti coartat. hoc q ē ee virte
dr̄ q q̄uis sit ī virtꝫ ee conuitū q̄ ee idnte vl tn̄ phicit
aliqua deitaim ita adhere q̄ vel speci q ea sublata aufer
p q̄ub q ad eē q̄ub spctat. sic pꝫ q hō ē al vel alq & si desi
nat ee vol desinit ee al, p hoc pt intelligi & ī cate q ita adhet
hoc q ē conuitū virtꝫ q cū desinat ee conuita desinit ee virtꝫ
hoc at q̄r magis adhet ī cate q̄ ī alia virte tacta est sup.
Ad 6ᵐ q o q hōīe cadete ī pccōm ita dꝫ poe coaupli adiutom
remanē sic alijs virtꝫ aie dr̄ q remaꝫ vl adiutoriū aliq
sꝫ consistit qui multi cū pstat q̄ hnt affcōm dilcōibꝫ & pietatis
erga deū & hoīes bōs vnde ē q̄ vincet ei nō sortit nomē virtꝫ
theolōice sꝫ ideo q vincet ī alijs virtꝫ & vero hoc ē qr ipa facilꝫ corrupit
& deordinat q̄ alie virtꝫ. vn̄ q̄ diu pccōm ē ī aīa virtꝫ
vificans eā affcōeb nō pt ee ī eā q̄uis cū pccōr maneat
pccōr possit ee rectꝫ ī credendo. Nō tn̄ pt ee rectꝫ ī diligendo.

Consequēter querit de ipa caritate quo ad actū & motū. & ee hoc querit p̄
primo queritur vtrū actꝫ caritatis p pōribꝫ sit meritorius q actꝫ ālarꝫ virtꝫ. 2ᵒ
vtrꝫ possibile sit motū caritatis ee infinitū. 3ᵒ querit vtrꝫ deꝫ possit ee motū

dilectionibus in diversis ... quintum quibus corpus precedat alterum et quintum
utrum motus caritatis in diversis habeat magis merendi, et ultimo utrum teneant ad ipsum magis
Circa primum sic proceditur et quintum utrum motus caritatis per prius | implendum
sit meritorius quam actus aliarum virtutum. Et quod non videtur primo per id quod dicit
apostolus Ro. 13 plenitudo legis est dilectio. Sed nullus plene adimplet ea que
sunt legis nisi qui meritorie eam observat. Si igitur plenitudo legis per apostolum
attribuitur ipsi caritati videtur quod efficacia merendi primo et principaliter circa actum eius
consistit. Item super illud Gal. 5 fructus autem spiritus caritas etc. glossa attende
quod in cumulum fructuum caput virtutum premisit caritatem, quam cum diceret
fructus spiritus primatum tenere monuit non caritas sine qua cetere virtutes non reputantur
esse virtutes et ex qua omnia bona nascuntur. Si igitur ex caritate
omnia bona nascuntur et hic non potest intelligi nisi de bonis meritoriis que prius
nascuntur ex caritate postea sunt vera meritoria, igitur per prius est meritorius actus caritatis
quam actus alicuius virtutis. Item gregorius non habet ad viridem ramum boni operis
nisi maneat in radice caritatis, igitur radix caritatis omnibus operibus tribuit
viriditatem, sed hec viriditas non est aliud quam efficacia in merendo. Si igitur
hanc tribuit caritas aliis virtutibus per suum actum et motum videtur quod actus
caritatis primo et principaliter sit meritorius inter omnes actus virtutum. Item meritum
omnium virtutum ex vera ordinatione in finem, sed caritas est virtus que immediate
ordinatur in finem et mediante qua cetere alie ordinationem habent, videtur igitur quod circa
actum eius primo et principaliter contingit actum meriti reperire. Item nullum obsequium
est meritorium apud deum nisi quis sit liberalis, sed non sit liberalis nisi quis sit
ex amore quia amor est donum in quo omnia alia dona donantur.
Si igitur efficacia merendi consistit in liberalitate et liberalitas primo et principaliter
reperitur in motu caritatis et amoris videtur idem quod prius, scilicet quod motus caritatis primo
et principaliter sit meritorius. Item actus fidei non est meritorius nisi ... quia fides
creditur in deum. Nam credere deo et credere deum que est fidei informis
et fidei formate, sed quia fides credat in deum hoc est vere caritatis adiuncte.
Credere enim in deum sicut dicit augustinus est credendo amare, igitur videtur quod actus fidei
non sit meritorius nisi mediante actu caritatis. Si igitur actus fidei est principalis inter actus
omnium virtutum videtur quod circa actum caritatis primo et principaliter consistit meritum. Sed contra
omnis actus procedens a virtute formata est deo placitus et meritorius, quia
qualia sunt habitus tales sunt actus. Sed in virtutibus ... formatis per prius
exit in actum fides quam aliqua alia virtus, igitur videtur quod actus eius prius
sit meritorius. Item in omni eo in quo primo consistit ratio divini primo consistit
ratio merendi, sed circa actum fidei primo consistit ratio divini cum ipsa sit directiva
omnium virtutum, igitur et circa ipsam primo consistit ratio merendi, non igitur
circa actum caritatis. Item sicut in merendo mos consideratur liberi arbitrii et cetera, sed
liberum arbitrium per prius indicat quam eligit, igitur sicut per prius videtur respicere actum cognitionis
quam affectionis, sed quod per prius respiciat igitur primo habet rationem
meritorii, igitur videtur quod ratio merendi prius inveniatur in actu cognitionis
quam affectionis et ita prius in actu fidei quam caritatis. Item fides informis
... de congruo in statu peccati, sed multo maioris efficacie
est fides formata respectu premii assequendi quam fides informis respectu ... impetrandi

Si igitur imperfectio media primo et principaliter attribuitur actui fidei informis
vel quod actui fidei formate primo et principaliter meritum vite eterne debeat
attribui. Item quia magis est difficile et magis quam minus [illegible] magis [illegible] meriti
in media. Sed motus fidei magis est difficilis quam motus caritatis quia deum diligere
non est quod [illegible] ne sit credere multos articulos. Igitur minus quia in actu ipsius
fidei primo et principaliter consistat efficacia merendi. Item sicut se habet pru-
dentia inter virtutes cardinales ita se habet fides inter virtutes theologicas. Sed veritas ordinis
[illegible] requiritur in actu prudentie quam in actu virtutum cardinalium. Igitur veritas
ordinis [illegible] requiritur in actu fidei quam in actu aliarum theologicarum.
[illegible] est meritorium [illegible] requiritur ordo. Igitur minus quia actus sive
motus fidei [illegible] sit meritorius quam motus caritatis. Dicendum ad predictorum intel-
ligentiam est notandum quod aliqui voluerunt dicere quod meritum primo et principaliter consistit
in actu sive motu fidei cum ipsa sit prima virtutum et eius actus principium
aliorum. Alii vero econtrario dicere voluerunt quod actus caritatis primo et principaliter sit
meritorius. Causa [illegible] et ambo sit caput et radix omnium bonorum, et
utramque harum opinionum clari magistri sustinuerunt, et si [illegible] sane intelligantur
sibi ad invicem non contradicunt, immo utraque vera sententia potest. Propter quod
notandum quod [illegible] multipliciter duppliciter dici ad aliquo [illegible]. Est enim [illegible]
aliquid alio ordine et [illegible] complemento et diffinitione. Si loquimur
de priorite originis, vero merendi [illegible] consistit in actu fidei quia ipse
est origo motuum aliarum virtutum et cum [illegible] a virtute [illegible] dicitur est
primum meritorium. Si igitur motus fidei fortiter est meritorius et prior origine
quam motus aliarum virtutum, loquendo de prioritate originis efficacia merendi
[illegible] attribuenda est motui sive actui ipsius fidei. Si vero loquimur
de prioritate completionis sic efficacia merendi [illegible] attribuenda est actui
caritatis cum ipsa completissima sit omnium virtutum et ipsius actus consumma-
tionis meritum. Non autem quia caritas excellentior est aliis est, quia magis
nos efficit deiformes tum ratione liberalis exhibitionis, tum ratione conformis
unitionis, tum ratione finalis quietationis. Hoc liberalis exhibitionis quia
sicut deus ex amore tribuit omnia dona sic caritas liberaliter
exequitur omnia obsequia et mandata, ratione conformis unitionis quia
sic [illegible] et [illegible] nexu amoris et unitur sic homo per caritatem adhe-
rendo deo efficitur unus spiritus, propter quod dominus Io. xvii ut sint consumati in unum
sicut et nos unum sumus, ratione finalis quietationis quia cum amor sit pondus
[illegible] tendere et in deo quiescere sic [illegible] [illegible] in propriis
locis situata habent et stabiliuntur. His igitur de causis per caritatem efficitur
homo maxime deo conformis [illegible] [illegible] quia caritas habet ad caritatem
[illegible] [illegible] motus fore exeuntes finibus quietatis et ratione
huius [illegible] caritas meritum [illegible] quod dicit apostolus et per hoc si loquitur de
prioritate completionis motus eius primo et principaliter est meritorius sicut ostendit autem
[illegible] ad primam partem [illegible] [illegible] sed [illegible] [illegible]
2 et 3 [illegible], quia omnes iste rationes [illegible] sit intuenti apparet procedunt
de originis prioritate et ita non obviant [illegible] rationibus que ad oppo-
situm adducuntur. Unum enim quod motus fidei primo exit [illegible] informato

Origines

Completoris

qm motus aliarum virtutum tu[m] non ht plenam et pfectam tedentiam et ordine
i fine quousqz adiungat ei motus caritas qui dat ei pondus et inclinaco
Vn ex amisso caritas motus ipi fidei pfectio virtuti et p magis necessari
de qntitas virtuti h quatitate caritas qua h quatitate aliquis virtus. Ad id qd or
qd fides virtutes opum miraculorum dicendum qd hoc e qr i fide e prima eleuaco
hominis sup se id est virtute impetive a diuina virtute ut opetur ad b[ene]plite
sz virtutum primi consummatur pro respectu prima eleuaco prima eleuacionum sz eleuaco
summa et copleta et hoc quidem non repitur i actu fidei sz magis i
actu caritas. Ad id qd or qd habitus fidei est maioris difficultatis et magis
q virtutum qm actus caritas dicendum qd et si actus fidei sit magis q virtutum mediate
non tamen magis e supmus exequente ymmo multo minus. Multo enim
facilius e credere summe virtuti pp se et sup omnia quam amare pp se et
sup omnia diligere et ei soli adherere et omnia pp ea contempnere et qr
hoc e maius qd homo possit deo impendere et hoc facit ipa caritas id po[test] et
prima [illegible] vedicat [illegible] mundi efficacius. Ad id qd ultimo or qd sicut se ht
prudencia respectu virtutum cardinalium sic fides respectu theologicarum dicendum qd non e
[illegible] simile pro eo qd virtutes theologice cum habeant obiectum increatum tanto pfeciores
sunt quanto magis intime illi uniunt et coniungunt et pr spirituale edificium
deus fundari i fide et erigi i spe et consummari i caritate qr caritas inter
virtutes theologicas e maior unitiua et id actus eius maior facit homines
deiformes et hoc e qd respectu obiecti increati nobis or e maior apprehendi p
morum tactus et amplexus quam p morum visus et intuitus, eius est cita
corda et ce malicia et id non cogit illa vi. Et qr [illegible] velut [illegible]

Scdo queritur utrum possibile sit motum caritatis esse mercenarium. xv. sup id
Quanti mercennarii i domo patris mei habundant panibus dicit ambrosius
qd multi sunt boni mercennarii qui spe eternorum deo seruiunt. sz nemo deo
bonus deseruit nisi qui seruit ei ex caritate ergo possibile e motum mercennarium ex
caritate habere ortum. Item augustinus sup i po[st] ps Gratuitas corda et re dicit ffinis
[illegible] delectacionibus et cognicionibus e dilecto ad quam quisque nititur puenire
ergo habens caritatem finaliter quiescit delectari sz qui querit suam delectacionem
querit pprium comodum et omnis talis e mercennarius ergo videtur qd affectus caritatis
mercennarius esse possit. Item qui vult implere mandata dei pp retri-
bucionem mercennarius e. Sz de viro scto dicitur i ps inclinaui cor meum
ad faciendum iustificaciones tuas pp retribucionem. Et ad hebreos xi dicitur de moyse
qd aspiciebat i remuneracionem. Si ergo tam iste quam ille iustus erat
et ex caritate mouebatur videtur qd motus caritatis possit esse mercennarius.
Item homo sanctus desiderat dissolui et esse cum xpo ut fruatur eo sicut qd aplus
desiderabat ad phi. i. sz desiderium id non pt esse nisi caritatis. cum naturali
affectu desideret mori ergo si tale desiderium intuetur pprium comodum et
delectacionem videtur qd possibile sit affectum caritatis esse mercennarium. Sz contra
Cor. xiii. Caritas non querit q sua sunt. sz omnis mercennarius querit
qd suum e ergo motus caritatis non pt esse mercennarius. Item bernardus de diligendo deo
Deo et si sine premio non possit seruiri tamen sine intuitu premii seruiendus e.
Et paulo post seruiamus deo i caritate q timorem expellit laborem non
sentit premium non requirit meritum non intuetur. Si ergo omnis mercennarius
requirit premium et caritas non requirit premium ergo motus caritatis non pt esse mercennarius

Item amor caritatis est amor gratuitus sed gratuitus et mercenarius ex opposito dividuntur quia quod fit gratis non fit ex mercenario. Si ergo caritatis est esse gratuitum videtur quod motus eius et actus nullo modo possit esse mercenarius. Item timor qui principaliter oculum habet ad penam est timor servilis qui non est donum acceptus deo et proprie vocatur amor qui habet actum ad premium non potest esse meritorius sed talis est mercenarius. Omnibus autem affectibus caritatis est meritorius ergo nullus potest esse mercenarius. Dicendum ad predictorum intellectum est notandum quod mercenarius dicitur ille qui principaliter habet oculum ad mercedem. Unde si eam aspiceret non principaliter non proprie hic mercenarius esset. Sed hoc intellecto quod duplex est merces scilicet creata et increata, temporalis et eterna, et sic hoc est duplex mercenarius videlicet bonus et malus et duplex mercenarius. Prima laudatur et alia vituperatur. Nam qui principaliter respicit ad mercedem creatam et temporalem malus mercenarius est et hunc vituperat deus Joh. x. dicens mercenarius autem fugit quia mercenarius est. Ille vero qui aspicit principaliter ad mercedem eternam de quo dicitur Gen. xv. merces tua magna nimis bonus mercenarius est et hic mercenarius parvulis commendat fidei spei et caritatis sic dicit Ambrosius super illud Luc. xv. quanti mercenarii etc. Ad primum [illegible] ut dicendum non est dubium quod motus caritatis non potest esse mercenarius quia [illegible] a caritate vel est caritate cum caritate repugnat. Ad secundum dicendum quod [illegible] potest esse cum caritate non tamen omnino est [illegible] sit a caritate. Nam quidam voluerunt dicere quod non est a caritate sed potius ab effectu vel caritate cordis. Amor enim caritatis ut dicunt cum sit amor gratuitus non intuetur premium primo liberalitatis omnino facit hominem servire deo sicut filium patri suo. Alibi autem videtur quod talis affectus mercenarius possit esse a caritate. Desiderium enim habendi eternam mercedem et fruendi eterno bono est desiderium conveniens et amoris naturalis acquisiti sed potius amoris gratuiti. Propterea et desiderium quod dicebat Apostolus cupio dissolvi et esse cum Christo. Ad affectum enim caritatis non tantum spectat amare deum amore amicitie primo et amore concupiscentie fruitionem enim est amore inherere. Et constat quod frui deo est per caritatem et ideo voluit istud dicere et satis probabiliter ut videtur quod motus caritatis sed aliquis tamen [illegible] possit esse mercenarius. Scilicet sic quod constituit mercedem suam esse bonum increatum ad quod sicut ad finale premium et desiderat tamquam omne bonum. Si autem hac positione sustinere velis tamquam probabile satis faciliter dissolvuntur rationes que sunt ad oppositum. Potest dici enim quod primo [illegible] quod caritas non querit que sua sunt deo quod sunt ibi notat proprium bonum ita quod excludetur bonum commune quod autem appetit deum sit sua merces et premium non querit hoc modo quod suum est quia idem bonum est omnibus commune quod enim et videre et amare deum sit sua merces et premium non est querere bonum proprium id est privatum proprium qui sonat in vicium. Ad [illegible] quod deo sine intuitu premii est servire deo quod duplex est motus in caritate videlicet motus amicitie et motus concupiscentie. Motus amicitie est ille quo quis desiderat deo placere et servire. Motus concupiscentie est quo desiderat deum habere et videre. Cum ergo dicit Bernardus quod deo sine intuitu premii est serviendum intelligitur de amore amicitie. Sicut enim per affectum amicitie homo servit amico et eum diligit sine intuitu premii sic dicit philosophus multo fortius amore caritatis homo vult bonum deo sine intuitu alicuius retributionis sed per hoc non excluditur quin caritas amore concupiscentie exoptet et desideret illam summam mercedem apprehendere

ad quã finalr intendit pueniꝛe. Ad id qd o^r q amor carit^s e simp^r
gratuit^s g° nõ pt eẽ interess^s. Dicendũ q id a^r ꝗ boni e de ea inci^a q
repugnat gr̃e, ꝫ intẽ^a intẽ etie nõ repugnat gr̃e ymo illi gsectat
qꝛ ad eã spali^r ordinat. Vñ sicut amor concupiscẽtie nõ repugnat
amori amic^e i carit^te ymo quãto magis quis deũ vite desidat
tanto magis ad hõrẽ ei^s anhelat. Sic affectus h^o^s mercẽ nõ
repugnat gr̃e. Ad id qd o^r de timore q^ e qui pñã^lr hñt ordinat ad
penã nõ pt eẽ deo acceptus et^c. Dicendũ q nõ e sile. Nam cũ pẽã
nõ sit de^s n^c ad deũ qui pñã^r aspicit penã ad fine ultĩu
nõ e vite ordinatus cũ pñci^le hãt intuitũ ad a^d gñ ad deũ
ꝫ merces et btĩ^do sũma e ipe de^s et io ipam pñ^lr pt quis as
picẽ et tũ i fine vite ordinat^s eẽ et^c. Pꝫ q nr̃^s e gñus dicẽ q
motus carit^s possit eẽ meren^s, si dicat^r meren^s ex intuitu merced^s
eterne et mercẽde et hec mõ trãit vob ad pma^ã pte. Si at alio^ m^i
dicat^r vob ille nõ cogũt nos fati motu carit^s posse merẽ^m eẽ.

Cxj.

Tertio quit^r utrũ idẽ motus carit^s possit eẽ i deũ et i pximũ. Et
q^ uid^r. Idẽ e mot^s i finẽ et i id q e ad finẽ. qꝛ mot^s nõ
diuers^r. pp^r diversũ medĩ et extremi. ꝫ mot^s carit^s e i deũ tanq^ i finẽ
i pximũ solũ tanq^ i medĩ. g° e vn^s et idẽ mot^s pt eẽ i utrũq^ obiũ.
Itẽ ubi e vnũ dilcm i e vn^s mot^s dilcõis. ꝫ cũ diligi^r de^s
et pxim^s vnũ e dilcm. Nam sic d^t augꝰ. i pximo nõ diligi^r nisi de^s.
g° ver^n utriũ vn^s e carit^s act^s et mot^s. Itẽ vn^s et idẽ e hõr quo
hora^r ymago btĩ petri et ipe btũs petr^s qꝛ hõr ymaginis refer^r
ad ptotipũ sic d^t damꝰ. ꝫ dilcõ pximi refer^r ad deũ g° vn^s
e mot^s dilcõis quo amat^r de^s et pxim^s. Itẽ ubi vnũ pp^r alt^m
utrobiqꝫ tñ vnũ sic^t uult phs. Vñ qui tenet equũ p frenũ
vna tencõe tenet utrũqꝫ. g° si ppt cãm ho diligat pxim^m pp^r deũ
vna dilcõe pt diligẽ utrũqꝫ. Itẽ quĩunib^s plcs sunt dĩme p^c
cũ vna dilcõe diligã^r a nob qꝛ i eis e vna rõ dili^di s. bõi^s
sũma, sic^r vna e rõ dili^di deũ et pxim^m vz id^d sũma bõitas g° vi^r
q vno dilcõis motu sunt amari possit de^s et pxim^s. Sꝫ q^
mot^s mẽat^r ex p^te sbo tpe et m^o eũdẽ sunt obiũ. ꝫ alius e
eni^s sunt obiũ dilcõis cũ ama^r de^s et cũ ama^r pxim^s g°
mot^s dilcõis e hinc et inde alius et alius. Itẽ n^s diligit i delib^ac
ad n^r progitab^s, ꝫ n^s sil et sẽl pt deũ intẽ^d q sicut d^t phs
intelligim^s vnũ solũ g° pt rõe sil^e et sẽl nõ pt utrũqꝫ dilig^e
g° a^d motu dilcõis ama^r de^s a^a pxim^s. Itẽ vn^s et idẽ mot^s
nõ pt eẽ intẽsior et remissior, ꝫ mot^s dilcõis i deũ e intẽsior
quã mot^s dilcõis i pxim^m g° mot^s iste et ille e alius et alius.
Itẽ informa^r i rõe dili^di petr^s et paul^s quã de^s et pxim^s
ꝫ nõ pt vn^s mot^s dilcõis eẽ i petrũ et paulũ ymo ꝗ^s ꝓpt
rõe diu^sis motib^s diligũ. g° alius et alius mot^s dilcõis e
i deũ et i pxim^m. Itẽ pceptũ respicit utrũqꝫ actũ et usũ, ꝫ duo
st precep carit^s ꝫ q dr̃ mt^t xx. Vnũ rẽ^n dilc a rẽ^n pxi. g° vi^r q

motus et actus dilectionis vel illorum duorum habent distingui et variari.
Dico ergo quod motus dilectionis in deum et in proximum potest esse duplex. Aut ita quod
utrumque sit terminus in obiectum et finem, aut ita quod unum sit terminus in obiectum in
alium terminus in finem ultimum. Si est in unum terminus in obiectum et in alium terminus in
fine ultimum sic potest esse unus et idem motus in proximum et in deum ut patet quia
uno actu dilectionis diligitur proximus propter deum et iste motus quandoque vocatur col-
latus. Si autem sit in utrumque sicut in obiectum hoc potest esse duplex quia cum actus
caritatis sit diligere et diligere sit velle bonum alicui duplex [illegible] habet obiectum
caritatis assignari duplex scilicet ut id bonum dicitur obiectum quod optatur et ille et
cui optatur. Potest ergo motus caritatis ad deum et proximum comparari in ratione obi-
duplex vel sub eadem ratione et uniformiter ita quod utrumque diligat sicut id
cui optat bonum vel difformiter ita quod unum respiciat sicut id bonum
quod optat et aliud sicut id cui optat. Si respiciat difformiter sic ad hoc
idem potest esse motus dilectionis in deum et in proximum caritas enim in isto motu
quo diligit proximum optat proximo deum. Si autem respiciat uniformiter
sic necesse est motus dilectionis esse alium et alium in deum et in proximum. Aliquis
enim motus dilectionis est quo volo bonum deo, aliquis quo volo bonum
proximo [illegible] aliquis et aliquis est dilectionis terminus et unus est intensior et
alius remissior et secundum hoc est actus dilectionis consistit duo precepta. Et secundum
hanc materiam rationes ad partem istam adducte prodeunt et concedi possunt. Ad
[illegible] quod primo obicitur [illegible] patet responsio quia procedit secundum quod actus dilectionis est in proximum
sicut in obiectum et in deum sicut in finem et non respicit [illegible] secundum quandam
velocitatem et istam ordinationem. Ad secundum quod obicitur quod idem est utrobique dilectum
similiter patet responsio quia procedit secundum alteram materiam scilicet secundum quod deus dicitur dilectus cui op-
tatur proximo. Sed intelligatur de dilecto ut dicitur dilectum cui bonum
optatur non est idem dilectum cum diligitur deus et cum diligitur proximus.
Ad tertium quod obicitur quod eadem est adoratio qua adoratur ymago petri et petrus. Dico
quod non est simile hinc et inde quia aliter refertur dilectio proximi ad deum
aliter honor ymaginis ad prototypum. Honor enim ymaginis refertur ad
prototypum non solum sic ad finem sed etiam sicut ad obiectum [illegible] refertur
honor in eum qui per ymaginem [illegible]. Non enim adoratur [illegible] quod [illegible]
[illegible]. Non sic autem est in dilectione qua diligitur proximus propter deum [illegible] afficitur
[illegible] erga proximum et alio [illegible] erga deum. Ad quartum dico quod [illegible] unum propter alterum
[illegible] unum dico quod [illegible] est in hiis que non possunt invicem separari. Sic
autem non est in proposito [illegible] potest homo affici circa deum quamvis non cogitet
de proximo. Sic et potest affici circa proximum quamvis non afficiatur circa deum
et ideo comparatio [illegible] hic non habet locum. Ad quintum dico quod obicitur quod eadem est ratio
diligendi utrobique sicut in divinis personis. Dico quod non est simile quia in divinis
personis est una ratio diligendi et communis [illegible] comparatur ad illas tres personas dilectas.
Non sic autem est in dilectione dei et proximi quia quamvis utrobique sit una ratio
diligendi [illegible] habet ad deum et ad proximum [illegible]
diversitate [illegible] coniungitur pluralitas [illegible] ratione [illegible] manet

cosurgit vnitas habitus hinc est quod habitus quo amatur deus et proximus est vnus sed motus eius in deum et proximum sit aliquis et aliquis. Et ideo quod prior

Con.

Quero quare quis istorum motuum prior vel quis sit motus dilectionis in proximum quam motus in deum primo per quod quod dicitur prima Joh. iiii^o. qui non diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt quomodo potest diligere

Contra hoc ergo ad destructionem dilectionis proximi sequitur destructio dilectionis dei. Si ergo ad destructionem posterioris non sequitur destructio

prioris sed econverso ergo prior est motus dilectionis in proximum quam in deum. Item

.3.

ĩ.

dilectionem proximi prius quod animale est deinde quod spirituale. Sed dilectio proximi sensibilior est dilectio dei spiritualior ergo prius oportet affectum inclinari

ad dilectionem proximi quam ad dilectionem dei. Item processus est ab inferioribus ad superiora, et ab imperfecto ad perfectum secundum verum ordinem non econverso. Sed ergo dilectio dei perfectior et superior est quam dilectio proximi nunc est via ad illam

.3.

sed via prior est quam terminus ergo per prius est motus dilectionis in proximum quam in deum. Item prior est actio quam contemplatio secundum verum ordinem sed dilectio proximi facit hominem versari circa vitam activam, dilectio dei circa vitam contemplativam

Con.

ergo secundum verum ordinem prior est motus caritatis in proximum quam in deum. Sed contra secundum eundem motum caritatis movetur homo ad dilectionem dei secundum quod deus precepit sed deus precepit prius amare se et deinde proximum quia primum est et summum mandatum

Diliges dominum deum tuum, secundum autem simile huic. Diliges proximum tuum

.3.

sicut te ipsum ergo prius movet caritas ad amandum deum quam ad amandum proximum. Item causa prior est suo effectu, sed dilectio dei causa est dilectionis proximi quia ideo diligit homo proximum quia diligit deum eius propter quod est et propter quod ipsum

.3.

.3.

diligibile quod prius est in intentione prius est in affectione, sed intentio prius est versus finem quam versus ea que ad finem est ergo et dilectio si ergo deus diligitur in ratione finis et proximus in ratione eius quod est ad finem necesse est quod dilectio dei preambula sit ad dilectionem proximi. Item amor inclinat ad id prius ad quod inclinat ardentius sed affectus sequitur inclinationem maiorem, sed caritatis amor ardentius inclinat ad amandum deum quam proximum ergo prius fertur ex ipsa in eum motum quam in istum. Resolutio dicendum quod

Re.

duplex contingit comparare istos motus dilectionis ad habitum caritatis

aut secundum primariam principii habitus inclinationem, aut secundum exercitium perfectionis. Si secundum primariam eius inclinationem sic concedendum est quod motus dilectionis in deum prior est

.1. Primaria inclinatio

quam motus dilectionis in proximum quia caritas prius inclinat ad deum quam ad proximum cum deus sit obiectum principale et inclinatio vero principalis sit causa inclinationis vero proximi. Caritas enim deum facit diligere propter se et proximum propter deum ita quod propter dictam habitudinem causa finalis est

movet et inducit. Contra ergo primaria caritatis inclinatio prior est eo non sequitur dicta. Sed econverso in ordine motus dilectionis in deum quam motus dilectionis

2. Excitatio perfectionis

in proximum. Si vero loquimur secundum excitationem perfectionum cum excitatio motus dilectionis in proximum respiciat vitam activam, excitatio vero motus dilectionis in deum respiciat vitam contemplativam et hic status sit inferior et imperfectior prior ergo dilectio proximi quam dilectio dei, quia inveniuntur esse perfectus amator dei prius oportet se exercere in amore proximi, sic quod ... esse

...A ... [illegible]
P amore dei amor
proximum gignitur
et per amorem proximi
amor dei nutritur.

bonus contemplativus prius debet esse bonus activus sicut docet Gregorius super Ezechielem
visionibus datus fuit spiritus sanctus primo in terra Io. xx. secundo de celo Actuum
ii. quod prius debet amorem caritatis exerceri in hiis quidem ut per amorem
visibilium in amorem invisibilium rapiamur. Et si hec materia procedit
vocibus que ad opposita preinducuntur sit patet aspicienti. Rationibus
patet in materia ad conclusionem opposita, patet et in materia ad vocibus ad utramque partem ad-
ductis procedit enim sed diversis viis sed equalibus utrisque viis concludit
sicut patet ex hiis que predicta sunt. | Utrum caritas in deum habeat modum. Et videtur

Quod sic quia virtus motus dilectionis vel Sap. xi. Omnia in nu-
mero mensura et pondere disposuisti domine; sed motus caritatis in deum
mensuram habet, et omne quod habet mensuram habet modum; ergo necesse est motum
dilectionis in deum esse moderatum. Item omne finitum est terminatum et omne ter-
minatum est mensuratum et omne tale est modificatum; ergo a primo omne
finitum habet modum; sed motus caritatis in deum est finitus cum sit creatus et
a virtute finita; ergo necesse est ipsum habere modum. Item sapientia est in caritate
sicut dicit Bernardus in libro de amore dei quod amor perficitur in caritate et caritas
in sapientia. Sed in sapientia oportet habere modum sicut dicit apostolus Ro. xii. Non
plus sapere quam oportet sapere etc. Ergo sapientia debet habere modum, pari ratione primo
multo fortius ipsa caritas habet modum. Item modus species et ordo
ad se invicem comparantur sicut unum verum et bonum, sed bonum presupponit
verum et verum presupponit unum, ergo pari ratione ordo presupponit speciem
et species presupponit modum. Sed motus caritatis in deum est ordinatus ergo
et modificatus. Sed contra Bernardus de diligendo deo: Causa diligendi deum deus est,
modus est sine modo diligere. Et iterum in fide: tanto plus debet deum
amari quanto magis est estimari ipsum infinitum. Sed infinitum est quod per se
plus estimandus est quam est ergo infinitum; ergo infinitum est diligendus
sed nullum tale habet modum, ergo motus caritatis non habet modum. Item ratio diligendi deum
est ipsa summa bonitas; sed summa bonitas est infinita non habens modum
nec mensuram ergo et hiis qui movet et inclinat habet se [illegible]. Videtur
ergo quod motus dilectionis in deum non habeat terminum nec modum. Item caritas
est equaliter pondus est cum affectu ordinata; sed qui equaliter et ordinate
procedit appreciatur et amat unumquodque quantum est appreciandum et amandum.
Si ergo summum bonum infinitum excedit omne bonum creatum necesse est quod motus
caritatis in deum infinitum excedat motum caritatis in proximum ergo non necesse est quod
habeat modum. Item omne quod habet modum per suum excessum potest viciari; ergo si
motus caritatis in deum modum haberet per suum excessum viciari posset, sed nec
vituperabile est quantumcumque diligat deum affectuose et intense; si ergo
motus caritatis in deum non potest viciari per excessum necesse est quod in se non habeat
modum. Respondeo dicendum quod triplex potest dici actus habere modum, uno modo per
limitationem comparationem ad seipsum. Alio per aggregationem circumstantiarum. Tertio
ex medio[illegible] qui superfluum et diminutum. Primo modo est dicere quod modum habet
omnibus actus in creatura. Omnibus enim [illegible] creata finita et limitata; et ideo
omnibus actus eius finitum habet et modum. Secundo modo de limitatione et fine non
possibile sed secundum actum. Secundo modo dicere modum esse actum [illegible] moralem et
[illegible] quod [illegible] actus sit laudabilis nisi ad eum concurrat debite circumstantie.

Con[tra]

9

9

9

R[espondeo]

Seipm

Circumstancias

Medium

2º est dicendum quod modum habet actus omnium virtutum cardinalium sive politicarum. Omnibus enim immediate assistit inter superfluum et diminutum ex hoc ipso quod habent obiectum certum et finitum. Quantum ergo caritas est virtus creata et virtus infusa et virtus theologica, hinc est quod actus eius modum habet ex virtutis limitatione, modum et habet ex debitarum circumstantiarum additione ut patet, quia modus qui est actu caritatis est ut quis diligat deum super omnia et propter se ex toto corde ex tota anima et ex tota mente. Sed modum illum qui est ex medietate inter superfluum et diminutum non habet quia obiectum eius est immensum et infinitum. Ex hiis patet via ad questionem propositam quia motus dilectionis in deum quodam accipiendo modum et [illegible] modificatum habet quodam non immensum, et sic hec currunt rationes ad appositas partes. Via rationes que ad primam partem inducuntur concludunt motum caritatis habere modum concludunt de modo qui consistit in limitatione actus quantum ad seipsum. Illa tamen ratio de sapientia non cogit quia sapientia uno modo dicta est a sapere, alio modo dicta est a sapore. Ista quae uno modo consistit in cognitione, alio in affectione, et sic quae consistit in affectione sic dicit Bernardus quod caritas versatur in sapientia et hec modum non habet iniciari per excessum; set quae consistit in cognitione sic potest iniciari per excessum et curiositatem perscrutationis, sed hec modo non est superior ad caritatem necessaria dignior et ideo non sequitur quod motus caritatis in deum habeat modum sic quod modus dicitur medium inter superfluum et diminutum. Alie vero tres rationes vero concludunt et ideo concedende sunt. Ad rationes vero que ad oppositum adducuntur satis plana est via. Nam dictum Bernardi de diligendo deo quod deus diligendus est sine modo non tollit modum debite circumstantie sufficientem in actu caritatis, sed hoc tollit quia nemo debet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sua perfectione quia nemo potest superflue deum diligere et ita aufert modum 2º deum. Ad [illegible] quod obiectum vero dilectionis dei est bonitas infinita dicendum quod licet caritas moveat conformiter illi bonitati, sic quod potest nunquam tamen fieri equaliter et ideo quamvis ipsa summa bonitas sit infinita non tamen propter hoc oportet quod affectio caritatis que moveatur sic illa habeat infinitudinem et careat omni mensura propter quod sicut lux claritatis divine quam sumus visuri in patria est in se infinita tamen finite cognoscetur a nobis et claritas cognoscitur in infinitum excedit claritatem nostre cognitionis. Sic et intelligendum est ex parte affectionis quia multo maior sit bonitas illius summi boni amabilis quam sit affectio amantis. Ad [illegible] quod obiectum quod caritas est eius ponderatur dicendum quod verum est hoc et verum est quod in infinitum plus diligit deum quam creaturam, sed tamen propter hoc non sequitur quod diligat deum omnino infinite sine mensura quia linea in infinitum excedit punctum et tamen in seipsa finita est. Ad ultimum quod obiectum de excessu patet visio quia obiectum de modo qui non solum est ex parte virtutis movent sed et ex parte obiecti qui et medium locum tenet inter superfluum et diminutum et hunc non recipere actum dilectionis dei sic prius tactum est [illegible] [illegible] [illegible] | super eius obiecti

Sexto et ultimo queritur utrum teneamur ad istum modum

Simpliciter quod dubium in precepto implicatur deuteronomii vi: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota mente tua. Et quia non videtur posse auctoritas augustini que habetur in libro [illegible] ad carnalem genere mortis ex toto [corde et] anima diligi deum

Sed in hac vita necesse est ad carnalem corruptionem, ergo impossibile est implere istud preceptum in hac vita, sed nullus tenetur ad impossibile, ergo non tenetur ad eius impletionem. Item impossibile est ad motum sinistrum [?] et rebellis oppositis motibus, sed anima dum est in carne habet motum reflexionum ad corpus propter corpus quod corrumpitur aggravat animam, ergo non potest totaliter ferri in deum, et sic homo quamdiu est in vita non potest diligere deum ex toto corde, ergo non tenetur modo illo deum diligere. Item in hac vita quamdiu est non possumus sine veniali peccato, sed cum peccat quis venialiter peccat motus quidam est in deum nec ad eum ordinatus, ergo impossibile est quod homo in hac vita omnes motus suos ad deum referat. Igitur ergo nemo tenetur ad impossibile, nec tenetur ad illius mandati impletionem. Diliges dominum deum tuum etc. Et Matthei xix: Si vis ad vitam ingredi serva mandata, ergo si hoc est primum omnium mandatorum homo tenetur precipue ad observandum, ergo tenetur ad illius modi impletionem. Si tu dicas quod hoc non cadit sub precepto. Contra hoc est quia si sub precepto non cadit, ergo posset modus ille debuit poni inter consilia quam inter precepta. Item cum deus precepit ad aliquid ut faciat tali tempore, non solum tenetur ad illud opus sed et ad tempus, sic et circa [?] novit, ergo pari ratione cum deus precepit ad sic determinans modum non solum tenetur quis ad actus executionem sed et ad modi impletionem. Si tu dicas quod homo excusatur a reatu propter impossibilitatem precepti implendi. Contra hoc est quod dicit Ieronimus: Anathema sit qui dicit deum precepisse impossibile. Et Augustinus: Summum principium [?] non damnaret si ea que nec fieri potuit imparet [?]. Item diligere deum ex toto corde et ex tota mente et ex tota anima habitum est diligere dulciter sapienter et fortiter, sed Augustinus est diligere sine errore sine contradictione et sine oblivione, sed hoc totum potest homo et tenetur facere in statu vie, ergo tenetur ad huius mandati impletionem. Si tu dicas quod Augustinus intendit non solum prudentiam [?] sed etiam positive ut omnibus motibus mentis et affectibus feratur in deum, ad hoc videtur posse impleri, quia preceptum affirmativum non obligat ad semper et in quolibet [?] semper videtur posse impleri quod potest impleri loco et tempore. Sed alius potest homo cogitare solum de eo et tantum [?] afficere [?], ergo videtur quod modus ille dilectionis in via dicat semper et possit impleri. Iuxta hoc queritur quod si modus ille non possit impleri in via, nec quis tenetur implere illud, ad quid apponitur in precepto divino. Si tu dicas sicut dicit Augustinus quod hoc est ut sciamus quo tendere debeamus pro ratione, ergo videtur quod deus debuit precepisse ut videamus eum facie ad faciem, quod si non debuit facere non videtur. Item non sufficit ratio quam Augustinus assignat. Responsio: ad predictorum intelligentiam est notandum quod cum alii dicant sancti doctores modum predictum posse impleri, alii dicunt non posse impleri, ex hoc animadvertendum [?] quod sicut triplex [?] videmus possumus quod uno modo ad predictum modum obligamur adimplendum, alio modo excitamur ad ipsum desiderandum. Unum modum predictum uno modo est dispositio meriti, alio modo est dispositio premii. Hec autem est duplex modus totalitatis cordis anime et mentis. Duplex enim potest intelligi quod amor dei possideat totum cor aut ita quod excludat omnem affectionem contrariam et tunc dicatur plenitudo et perfectio cordis. Hec autem est quando omnes motus cordis per amorem referuntur in deum et tali totalitate potest dominus impleri. Alio modo dicitur amor dei

Contra

totum cor possideat quia excludit omnem affectum contrarium. hec est quod nichil diligatur super deum ut equaliter ipsi deo. Et diligit deum ex toto corde qui diligit eum propter se et super omnia. prima totalitas que excludit omnem contrarium motum est possibilis dum homo non potest habere aliquam adeptionem gloriosam ad ipsum deum aspiciens et in ipsum feratur toti. 2a vero totalitas potest haberi per infusionem gratie que est expulsiva omnis motus culpe. Si igitur in precepto intelligatur deus diligi ex tota anima et ex toto corde et ex tota mente quantum ad primam acceptionem totalitatis sic modus ille non obligat ad sui impletionem sed exprimitur in precepto ut sciamus quo per amorem deum tendere ut nemo perfectum se arbitretur quamdiu illa perfectionem fuerit assecutus. Si vero dicatur diligere ex toto corde secundum 2am acceptionem sic tenemur ad eius modum implendum. Et quia secundum utramque acceptionem voluit spiritus sanctus volunt preceptum mandatum. hinc est quod quidam dicunt ipsum posse impleri in via. quidam vero dicunt quod non potest impleri nisi in patria et sic procedunt rationes ad partes oppositas.

Si autem queratur quare in isto precepto magis exprimatur quo tendere debeamus quam in aliis preceptis. videtur potest quia plenitudo legis est dilectio et finis precepti est caritas et mandatum dilectionis est primum et summum sicut dominus testatur et ideo disponit spiritus sanctus in eo ipsum exprimendo perfectionem et complementum ad quod singula bona et mandata ordinantur magis quam in aliquo precepto et per hoc patet omnia que contra hoc queruntur. Si quis autem attendat modum eius semper posse impleri in via quantum ad aliquid tempus in quo potest homo toto dilectione ferri in deum ita ut nunc sint in eo motus caritati oppositi nec etiam contrarii. videtur potest quod hoc possit esse et aliquid sit in aliquibus personis excellentibus non tamen quod reperiatur in hiis omnibus. posset sit ibi totalitas motuum ut innuit non tamen est semper et ideo deficit ibi a perfecta totalitate que est totalitas motuum et temporum. Et hec est que semper excludit motum contrarium et ita quamvis aliquo modo impleri possit modus ille non tamen omnino sicut insinuatur in precepto. Et hoc innuit augustinus cum dicit cum ad adhuc est carnalis concupiscentie non omnino ex tota anima diligitur deus et hoc ipsum vult dicere magister cum dicit quod impleri potest hic modus precedentibus secundum perfectionem vie que est perfectio currentium non secundum perfectionem patrie que est perfectio pervenientium et ita vult quod impleri possit ex parte non tamen omnino perfecte in via.

Propter ista sunt dubitationes circa litteram et primo queritur de ista diffinitione quam ponit magister in littera quod dicit caritas est dilectio qua diligitur deus propter se et proximus propter deum. Et queritur utrum hec cum multe aliorum diffinitiones de caritate cum utrum vel una sit diffinitio quod ad invicem distinguantur. propter enim dictam diffinitionem invenitur diffinitio ab augustino in libro de moribus ecclesie sic caritas est animi interna affectio qua iungitur nobis cum deo. Item augustinus in soliloquiis caritas est virtus qua deum videre cupientes desideramus. Item in libro de spiritu et anima. caritas est vita copulans amantem cum amato. postremo diffinitur ab apostolo prima ad thymotheum i. finis precepti est caritas de corde puro conscientia bona et fide non ficta. prima diffinitio sic dicitur idem est dilectio et caritas. secundo cum magister diffinit caritatem per dilectionem

diffinit idem per seipsum. Item amor naturalis generat ista diffinitio; ergo non videtur esse
conveniens cum caritate. Contra 2am diffinitionem obicitur sic: affectio anime est ab ipsa anima;
caritas autem non est ab ipsa sed a deo; ergo male dicitur caritas affectio animi.
Item hec diffinitio potest competere spei; ergo non vere assignatur de caritate.
Contra tertiam obicitur sic: quia visio videtur ipsi spei et fidei et fruitio est ad
omnem virtutem; ergo male diffinitur caritas per videre et frui. Item desiderium est in
absentis et quodammodo imperfectum; cum ergo caritas sit perfectissima, male
diffinitur per actum desiderandi. Contra quartam obicitur sic: dionysius in libro de
divinis nominibus diffiniens amorem generaliter dicit quod virtus est unitiva; ergo co-
pulatio amantis cum amato non est proprium caritatis cum sit etiam amoris naturalis
et aliis. Item unitas est perfectio absoluta copulatio amantis cum amato
et caritas respicit; ergo male dicitur esse caritas unita copulans.
Contra ultimam obicitur sic: caritas est radix principium motivum et movendi et
pondus quo quis inclinatur et tendit ad finem; ergo non videtur quod caritas
debeat dici finis. Item queritur de illis 3bus modis qui adduntur pro quibus
stat et quo distinguuntur. Item queritur cur cordi attribuitur caritas puritas
et conscientie bonitas et fidei stabilitas, cum puritas cordis sit ex fide,
Act. xv: fide purificans corda eorum; et quare fides ponitur ultima cum
ipsa sit prima. Respondeo dicendum quod caritas sicut multiplicem est sui comparationem multiplicem
habet diffinitionem. Habet enim caritas comparari ad obiectum et sic assignatur diffinitio prima
posita ab augustino. Potest etiam considerari per comparationem ad finem ultimum
et sic diffinitur ab augustino in soliloquiis. Potest et comparari ad actum proprium
qui est unire et adherere et sic diffinitur ab augustino in libro de moribus ecclesie
et in libro de spiritu et anima per actum copulandi uniendo amantem cum
amato, videlicet affectum nostrum cum deo. Potest etiam comparari ad habitum et
adiunctum qui quodammodo est principium caritatis principaliter, et sic diffinitur ab
apostolo cum dicit: caritas est finis precepti et cetera; et hoc patet ex ipsius notificationis
explanatione. Nam caritas comparata ad habitus aliarum virtutum
theologicarum quia unit eas fini principali et unit eas et eo movet et
informat et terminat sive consummat, et propter hoc dicitur esse finis precepti; et
quia finis est aliarum actus, aliarum disponit ad actum caritatis sicut et
ipsa caritas immediate elicit; et ideo tres in ea ponuntur conditiones, et per
primam qua dicitur caritas de corde puro tangitur conditio ipsius caritatis
cuius est depuratio affectionum cordis ab omni terrenitate; per 2am scilicet de
conscientia bona tangitur conditio spei; per 3am conditio fidei, et sic ordinantur prius
ad actum disponit; et sic patet distinctio et multiplex propositarum diffinitionum.
Ad id ergo quod primo obicitur quod diffinitionem augustini quod idem est dilectio et caritas dicendum
quod licet sint idem re, tamen aliqua differentia ratione est; dilectio enim in plus est quam
caritas. Unde consuevit assignari differentia quod amor est et dilectio et nomina
delectationis et caritas [illegible] alia est differentia, quod caritas nominat habitum,
sed dilectio nominat actum; et ita diffinitur caritas per dilectionem tamquam magis
communis per magis [illegible] et habitus per suum actum. Ad id quod obicitur quod in diffinitione
[illegible] dilectionis statum movet dicendum quod differentia est in modo diligendi propter quod se habet
dilectio naturalis et ipsa caritas sit 1o [illegible] fuit, et ideo ex hoc non omnino va-

lido bene assignata

Ad i. q o de notifice augg de mo. ecce q caritas e ai affectio dd
q ibi e pro naliis i pdcta voce e sophisma s actus Ad hec no
q subiungit q illa notifio qt spei dd q spei ppe loqdo no quet
vnire s magis exigit fidei cui e dispo et spei exigit et carit adherere
Ad i. q o de diffinioe augg de soliloq. q caritas no dz dif
finiri p uidere et frui dd q sic fides cognoscit bm et aiis iubs
sit caritas desiderat bm et aliis et qua pro meritis consistit i visioe
et fruitoe dei hinc e q caritas diffinit p desideriu utriusque no
qr inde sit eius ppriu s qr desideriu hendi deu e ppriu carit Ad i.
q o q desideriu e rei absentis et imperfectis motus dd q diffinit
ibi caritas vie que hz secu annexa imperfectionem possz et n
q desideriu put excludit fastidiu no solu e rei absentis s p
putis et hic no large accipitur i pposito Ad i. q o q diffioz augg
li. de aia et spu. q caritas e unita copulans dd q et si copulare
conveniat cu amore quodam tn hec com q e unita copulans e ppu
ipius carit ipa n e amor qui aiam ppe hat vivificare n acr
gratuitus qui copulat cu deo ipam aiam vivificatam Ad i.
q o q no pnt i duo simul sic unita et cola dd q quis
unita pnt e actus ppius sit pro absoluta tn pnt e actus 2s
hz vero ad obiu sicut pz qr phm aliunde uti et intellige
sic dicec q e vnicit et caritas e unita s q unita dr actus 2s
uti i pcedentis fuit ons Ad i. q o de notifice apli q no d
dici finis cu sit prior dd q cu n pbicat tres cas coincide
sicut pz i deo vel cate n cum ingeniis carite simul ee va
dice forma et fine s corporis turpes cu nobis pfice faciat
do coformes s q supius hitu e Ad i. q o de suffi et mo
et ordine et apparatoe fallaz eodem q supaddu sat pz
visio explanatoe ipius diffonibus et exhibitis q i 2o li. de ciuitate
sic di xxxviii q no oz ad pus respicere et io de i notifice
apli et aliis sufficiat ad pus tm dixisse Item quir de hoc q dt
p quo e sic duo mandata. Vir cu q vnu sorum deat ee ma
datu qr ppius caritas s vna ronem vnu dz ee mandatu s vna
e ro dili i deo et i pximo g vnu dz ee mandatu i utroque
Item si mandata variant et s illu diligi vn cu iiij oz sunt dili
ex carite iiij oz dnt ee mandata Item qui diligit pximu lege
implet sic dr Ro. xiii et ibm dr q ome ad mandatu i io
ubo instaurat. g o m q vnu sorum deat ee mandatu Rn
dd q cu mandata diuisim heat s ordine ad deu et pximu
sic pz p distinctioz pe tabule a 2. no cu caritas hat ordiare
vel utrique optuit perceps distingui vnitu qr vna e ro dili
vnu potuit i altero implicari Ad i. g o q mandata dis
tinguntur penes ronem ipius hitus dd q forme e pmo penes mo
ordi ad alterum Ad i. q o q iiij oz dnt ee mandata dd qi

mandato proximi satis includitur dilectio sui et quia ad hoc homo est ordinatus
primum non oportuit ad hoc induci per divina precepta. Ad hoc quod dicitur qui di-
ligit proximum legem implevit, patet responsio quia apostolus loquitur ibi de impletione secundum tale
[illegible] in mandato de dilectione proximi includit mandatum de dilectione dei
quamvis tamen unum in altero includatur. Non tamen potest inferri quod unum ab
altero non distinguatur. Hoc enim est propter connexionem et ordinem quod non
excludit differentiam. Item queritur de hoc quod dicitur Sic condita est mens
humana ut numquam sui non meminerit etc. Contra primum dicitur sit memoria est
absentis vel et preterite, anima numquam est sibi absens et preterita ergo numquam
meminit sui. Item queritur de hoc quod sequitur quod numquam se non intelligit dicitur quod anima intelligit alia a
se et impossibile est quod simul plura intelligat, ergo tunc non intelligit se. Preterea multi
crediderunt se non habere animam que sit substantia spiritualis, ergo videtur quod in talibus
anima non intelligat seipsam. Item queritur de hoc quod dicitur ut numquam se non dili-
gat dicitur sit quod multi seipsos interficiunt et vitam suam odiunt, ergo
videtur contra [illegible] [illegible] auctoritatem [illegible] status subditi [illegible] qui diligit
iniquitatem odit animam suam. Respondeo dicendum quod ista tria que tangit Augustinus in libro
dupliciter possunt attribui anime vel actu vel habitu. Si habitu sic verum est
esse attribuitur ei quia anima seipsam nata est sui meminisse
se intelligere et se diligere. Si autem intelligatur in actu sic non possunt ei
attribui, quia non semper super se cogitat nec semper super se convertitur.
Augustinus ergo loquitur quantum ad habitum non quantum ad actum. Ad primum quod dicitur quod
memoria est veterum preteritorum, dicendum quod Augustinus largius accipit memoriam quam
philosophus sicut in primo libro fuit ostensum. Ad secundum quod dicitur quod non semper se cogitat immo
de aliis ita patet quia non loquitur de intellectu [illegible] quod dicit actualem cognitionem
et conversionem super se. Ad tertium quod dicitur de dilectione dicendum quod diligere est
dupliciter affectu scilicet et effectu. Affectu numquam est qui seipsum odiat, immo si
seipsum interimit hoc est ut quietem maiorem inveniat sicut putat. Hoc est
quia appetit dilectionem suam. Si autem loquimur de dilectione quantum ad
effectum sic multi seipsos odiunt quia inordinate se diligendo faciunt
sibi mala et inimica. Sicut multi qui nolentes fugere confusionem
vel tribulationem seipsos interficiunt corporaliter et qui nolunt satisfacere
desideriis carnis interficiunt seipsos spiritualiter et inimicantur sibi
valde crudeliter. Item queritur de hoc quod dicitur Diligentibus nos [illegible]
omni dicitur ex toto corde id est ex toto intellectu et ex tota anima id est ex tota
voluntate, ex tota mente id est ex tota memoria. Diligere enim pertinet ad affectum
non ad intellectum, ergo male dicitur intelligendo ex intellectu et ex memoria.
Item beatus Bernardus de amore dei quod est amor indeficiens et bene ordinatus [illegible]
ergo videtur quod ex quo dixit ex tota anima superfluit addere alias conditiones.
Item beatus Johannes non ponit nisi duas conditiones. Jo. iij diligamus opere
et veritate, ergo videtur quod in istis omnibus sit superfluitas. Item videtur quod sit diminutio
Deuteronomii [illegible] posuit ista condito et ex tota fortitudine quod non posuit hic. Item Mar. 12
additur ista conditio preter conditiones predictas ex tota virtute, ergo videtur quod sit
diminutio vel superfluitas. Et Luc. x additur ista conditio ex omnibus viribus tuis.

3
Con
9
9
R°
1
2
3
Con
3

Quit² qͦ ꝑ illaꝝ triu̅ distinctōe ꝑ ordine m̅ra ⁊ sufficiā. an dꝫ
q̄ q̄tinuis caritas inmēte respiciat actu̅ compīt ꝫ que ꝑͦ cōstitit
i iꝫ tn̄ actu̅ aliaꝝ viriu̅ respiciat ut disponentes vn̄ oēs vires
aīe quodā̊ ordinat² ad ipam dilcōm sic adꝫ q̄ ht̄ voī cō-
pletōis ve oīu virtū. Et qm̄ supiores vires aīe tres st̄ io tres
apponit̄ ꝯdōnes. Et vnꝯ q̄ꝫ tam̄ viriu̅ aīe dupr̄ ht̄
distingui ita q̄ vnꝯ illoꝝ modoꝝ nō discordat ab alio io co-
dicōes cē actu̅ diligendi respicientes vires aīe dupr̄ modo distig-
⁊ apponi ht̄. Vno cu̅ mō distinguunt̄ vires aīe s͠ꝫ q̄ i eis ꝯsistit
ymago dei ⁊ dr̄ i mēte cē tres p̄e vꝫ memo intelligia ⁊ volūtas.
Et s͠ꝫ istas tres vires apponunt̄ tres ꝯdōnes q̄ꝝ vna respicit
intelligentiā s͠ꝫ ex toto corde alta voltē s͠ꝫ ex to aīa ꝫ̄a memoria
vꝫ ex to mēte. Et assignant² iste tres ꝯdōnes i ais xxxij. ⁊ ex-
ponunt̄ ab augꝰ sic. ex toto corde. i. ex toto intellu sine errore
ex to aīa. i. ex to volūte sine ꝯdicōe. ex to mte. i. ex tota
memo sine oblivione. Alio modo distinguunt̄ vires aīe sic i roᵉ
irascibile ⁊ cocupiscibile ⁊ s͠ꝫ has apponunt̄ tres ꝯdōnes q̄ꝝ vna
respicit roale vꝫ ex toto corde ⁊ alia cocupiscibile vꝫ ex to aīa
⁊ tertia irascibile vꝫ ex to fortitudie ⁊ assignant i deutᵒ vj. ⁊ expo-
a b̄n̄ sic ex toto corde. i. sapienter. ex to aīa. i. dulciter. ex to
fortitudie. i. fortiter. Ut nō seducam² blandiciis falsis ut nō ab-
ducam² blandiciis nō frangam² iniuriis. Et ad h̄ cā reducuntur
q̄ i pmᵃ ca q̄ tangunt̄. s. thi. i. ex corde puro cōscīa bona ⁊
fide nō ficta. nec ē i istis aliq repugnā p eo q̄ ps irascibilis ⁊
ipa memo cōformant² i actu ⁊ io vna virtꝰ ē i utisq̄ referenda
⁊ vna dos utisq̄ ꝑfcta ⁊ vna respicit pūlū ⁊ alia ex q̄nti
⁊ io ubi i deuteᵒ dr̄ ex to fortitudie i alijs dr̄ ex to mente
ultio loco positū. Et pꝫ sufficia virib ⁊ distinctio ipꝝ q̄ assignant
monij dilcōis. ⁊ q̄ i illis ē superfluu̅ vl̄ diminutu̅ pꝫ ⁊ solucio
obiectoꝝ ꝛc. Dis. xxviii.

Hic qⁿ pt utꝝ illa madata dilcōis ꝑxi ꝛc Supꝰ egit
hm̄ de caritē q̄m ad eēm ⁊ diffinicōm. In hac pte intēdit
agē q̄m ad elcōꝝ uni distinctōm. Dividit² aut pꝫ ista
i tres ptes. In q. p. quit q̄ ⁊ quot sint diliga ⁊ qualir exprimant
p duo madata. In 2ᵃ vo pte remoꝫ queda dubia ibi Querit
aut hic qd de angelis ꝛc. i tertia vo pte subiungit q̄da distinc
q̄ facit ad pmissaꝝ ei maiore euidēcia i. hic nōndū ē q̄d
pꝫ vim ꝛc. Prima pꝫ dividit̄ i duas. i q. p. moꝫ q̄ōm ⁊ determinat. i 2ᵃ
auctē augꝰ cōfirmat i. Quatuor enī diliga ut ait augꝰ.
Item 2ᵃ pꝫ dr̄ i duas i q. p. remoꝫ dubiu̅ de angelis. i 2ᵃ vo de
ibi proximu vo nōmiꝝ hōm ꝛc. Ultima vo pꝫ remanet indivisa.
Ad intelligentiā aut hꝰ ptis incidit hic qo ceᵉ sex. p. qr̄it utꝝ ex
caritate dilc̄ d̄e st̄ creature irroales. 2ᵃ qr̄it utꝝ ex caritate dilc̄i
st̄ demones. 3ᵒ qr̄it utꝝ ex caritate dilc̄i st̄ hoīes mali. 4ᵒ utꝝ ex

28

caritate sunt diligendi contra nos [?]. Quinto utrum ex caritate diligenda sint dona gratuita. 6º et ultimo de modo et sufficientia diligendorum.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum ex caritate diligende sint creature irrationales. Et videtur quod sic. Sap. xi: Diligis omnia que sunt et nichil odisti eorum que fecisti. Sed caritas facit nos conformes dilectioni dei. Ergo si deus qui est caritas diligit creaturas irrationales, videtur quod et homines caritatem habentes eas ex caritate debeant diligere. Item creature rationales ex caritate diligende sunt propter hoc quod habent aliquam dei similitudinem. Sed in creaturis irrationalibus relucet dei similitudo, licet minus perfecte quam in creaturis rationalibus; relucet enim deus in eis sicut in vestigio. Ergo si similitudo dei est ratio diligendi ex caritate, videtur quod etiam creature irrationales ex caritate diligende sunt. Item sicut se habet fides ad credendum deum esse creatorem creaturarum rationabilium, ita ad ipsam spectat creatorem irrationalium. Et sic intellectus cognoscit deum in creaturis per creaturas irrationales, licet minus plene. Ergo fides et cognitio et contemplatio ipsius dei videntur respicere ipsas creaturas rationales et irrationales. Pari ratione videtur quod et ipsa gratuita dilectio. Ergo videtur quod irrationales creature ex caritate diligi possunt, cum caritas ita amet deum sicut fides credit. Item virtus et vitium habent esse circa idem. Ergo circa que habet esse amor vitiosus libidinis et cupiditatis, circa idem habet esse amor gratuitus et caritatis. Sed homo potest libidinose et cupide amare creaturas irrationales. Ergo pari ratione videtur quod vir iustus ex caritate habeat eas diligere. Item quis diligit bona temporalia ut per ea serviat deo, sicut vir iustus diligit possessiones ut faciat elemosinas. Sed constat quod talis est amor meritorius. Sed amor meritorius ex caritate procedit. Ergo videtur quod temporalia irrationalia sunt ex caritate diligenda. Contra. Augustinus primo libro de doctrina christiana dicit et habetur in littera presentis distinctionis: Ea sola sunt ex caritate diligenda que nobiscum sociantur qua referuntur in deum, sicut est homo vel angelus vel corpus nostrum. Sed talia non sunt irrationalia. Ergo etc. Item principalis obiectum caritatis est bonum increatum, cum caritas sit virtus theologica. Ergo cum caritas faciat illi bono adherere, ergo solum illud in mundo diligit quod cum illo bono natum est frui et in eo beatificari. Sed creature irrationales non possunt in deo beatificari. Ergo non possunt ex caritate diligi. Item caritas est vinculum connexionis. Ergo illa sola sunt nata ex caritate diligi que per caritatem possunt necti. Talia autem non sunt nisi illa que sunt nata esse de unitate corporis [?]. Sed talia non sunt irrationalia. Ergo etc. Item nobiscum est amor caritatis quoniam sit amor socialis. Sed amor socialis non potest esse nisi duorum [?] nisi vel rationalium creaturarum. Ergo nec amor caritatis. Item illa sola sunt ex caritate diligenda quorum dilectio clauditur et exprimitur in duobus mandatis caritatis. Sed dilectio irrationalium nec clauditur nec exprimitur in illis duobus mandatis. Ergo videtur quod amor caritatis ad creaturas irrationales non habet extendi. Respondeo. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod cum dicitur actus dilectionis esse ex aliqua virtute, hoc potest intelligi dupliciter. Uno modo sicut a movente et imperante. Alio modo sicut ab eliciente et informante. Primo modo potest dici quod omnia opera meritoria sunt ex caritate, quia caritas imperat actus operum bonorum; sic ex caritate possumus ire ad sanctum Iacobum et ex caritate levare festucam de terra. Secundo modo actus dilectionis esse ex caritate

Rº.

que habitus caritatis respicit formaliter et directe sicut diligendo deum et proximum que
non habet cum eliciat mediante alio habitu quam habitu caritatis. Sed hoc intelligendo quod
ad diligi ex caritate potest dupliciter intelligi. Uno modo ex caritate imperante
et concedi potest quod irrationales creature sunt diligende ex caritate. Sicut enim
caritas imperat et movet ad faciendum et dicendum ad cogitandum omnia que spectant
ad salutem nostram et laudem divinam, sic et imperat ad amandum. Unde quia
multe irrationales creature date sunt nobis in adiutorium ad exercendum
opera virtuosa, ordinate sunt et ad laudem dei. Hinc est quod caritas que
est amativa dei et proximi imperat tales creaturas diligere. Alio modo dicitur ad
diligi ex caritate elicitive et informative, et diligere ex caritate solum id
quod est formalis et proprius actus ipsius caritatis. tale autem non est nisi id quod est
summum bonum ut quod cui summum bonum natum est aliquo modo uniri per cognitionem et
amorem. Sed cum creature irrationales non sunt huiusmodi capaces quia non sunt
ad dei ymaginem, per caritatem non potest eis optari summum bonum, et ideo caritas
non extenditur ad ista diligenda secundum suum actum proprium et formalem, ac per hoc
talia non diliguntur ex caritate elicitive. Et si tu queras quis ergo eliciat
actum illum dilectionis quo quis diligit creaturam irrationalem cum a deo est ad
deum. Dico quod hoc est quedam pietas naturalis et affectio naturalis, sicut enim homo diligit
canem quadam pietate naturali quia videt eum sibi obedientem, sic et ceteras
alias bestias et irrationales creaturas naturaliter ex quadam pietate naturali
creatas diligere et fovere quam creat ex prima conditione. Unde quanto quis plus re-
formatur et reducitur ad statum innocentie, tanto hoc magis et mansuescit
huiusmodi creaturis et ipse quod eas maiori pietate movetur, sicut de sancto francisco
legitur quod erga huiusmodi creaturas nimia pietate affluebat, quia
quodammodo innocentiam recuperat, et eius vel signum creature irrationales
eidem obtemperabant. Et sic habita distinctione patet responsio ad questionem quod uno modo
creature irrationales sunt ex caritate diligende, scilicet ex caritate imperante. Alio
modo non, scilicet ex caritate elicitive. Sed hec et potest reduci ad alia ad
utramque partem, quia procedunt secundum diversas vias, sicut intuenti apparet.

Est et aliquis hic modus dicendi predicto modo non contrarius sed potius consonus
quod ad diligi ex caritate potest esse tripliciter. Uno ita quod caritas faciat
ipsum dilectum ponere affectionem et finem, et sic solum deus diligitur ex caritate.
Alio modo ita quod caritas faciat ipsum dilectum ponere affectionem non
tamen finem, et diligitur proximus ex caritate quia est proximus affectu caritatis afficientis
optando ei summum bonum non propter ipsum sed propter deum. Tertio modo dicitur ad ex
caritate diligi ita quod caritas est in dilecto non ponit finem et affectionem
intuitu sui sed solum ratione illius propter quod diligitur, et hoc modo creature
irrationales et quicquid deus voluerit diliguntur ex caritate quia deus diligitur
in illis, per quem modum quis dicitur diligere canem amici sui non quia af-
ficiatur circa canem speciali affectione sed quia afficitur circa amicum, et huiusmodi signum est
quod affectus caritatis non alligat hominem creature irrationali sed quod alligat
et convertit hominem ipsi proximo et ipsi deo. Unde sicut amor amici
qui est in amicum se extendit ad amici filium ita quod filius amici sit
et dilectus. Non autem sic se extendit ad amici catulum ut canis diligatur

consimili affectu

Sic intelligendum est quod caritas que est amor dei se extendit ad illos
qui sunt nati esse eius filii per gratiam adoptionis. Et quia creature irrationales
non sunt huiusmodi, ideo proprie loquendo non sunt nate ex caritate diligi. Ita quod caritas
circa illas potest affirmari [?] unum per caritatem illas diligendum. Itaque quandam [?]
potest concedi ut ille caritate diligantur ex caritate, sed improprie. Ideo non sunt mandande [?]
inter illas que ex caritate proprie diliguntur, sic vacat ad hanc precedentem
conclusionem. Solutio ad id ergo quod primo arguitur quod deus diligit creaturas irrationales. Dicendum
quod deum creaturas irrationales diligere est eas conservare in esse. Sed ad
diligere ex caritate hoc est summum bonum ei optare. Et ideo plus connotatur cum dicitur
aliquid esse ex caritate dilectum quam aliquid esse deo dilectum. Et ideo non sequitur quod si deus eas
diligit quod ex caritate amande sint. Et si tu obicias quod caritas conformat
voluntatem nostram voluntati divine. Dicendum quod hoc non est verum quoad [?] et perseverantiam omnium operum
et quorumcumque obiectorum, sed veritatem eorum que habent expressam similitudinem. Et quia
vult deus se dare ipsum, non caritas omnibus que ex caritate diligit
optat deum. Et hoc est quod dicit beatus Augustinus et habetur in prologo [?] sic nos invicem
diligamus ut quantum possumus ad habendum in nobis deum ex dilectione attrahamus. Solutio ad id quod obicitur quod creature irrationales diliguntur ex caritate propter assimilationem
ad deum. Dicendum quod non quecumque assimilatio ad deum facit aliquid ex caritate diligi,
sed illa que facit deo capacem. Et hoc est similitudo ymaginis. Anima enim non est
ymago dei quia eius capax et particeps esse potest. Caritas enim optat ei
summum bonum habere ab eo quem diligit, ad id enim inclinat tamquam ad
suum proprium obiectum. Et quia similitudo vestigii non facit creaturam ipsius dei
capacem per cognitionem et amorem, hinc est quod non sequitur quod si in creaturis irrationalibus
reperiatur aliquod vestigium similitudinis quod propter hoc ad ipsas extendatur caritatis
dilectio. Solutio ad id quod obicitur quod fides ita credit deum creatorem irrationalium sicut
rationalium etc. Dicendum quod non est simile de fide et caritate. Quia fides non tamen
circa ipsum deum inquantum est finis, sed et inquantum est principium. Et quia deus est
principium immediatum tam rationalium quam irrationalium, ideo utroque modo verum [?] in
deum credit et ipsum contemplatur. Caritas autem respicit deum sub ratione
finis et sub ratione boni. Et quia creature rationales et irrationales non eodem modo
habent tendere in ipsum sicut in finem, quia rationales immediate, irrationales
mediate. Hinc est quod non sequitur quod dilectio caritatis ad has et ad illas se habeat
uniformiter. Solutio ad id quod obicitur quod virtus et vicium habent esse circa idem. Dicendum
quod sicut Augustinus dupliciter probat [?], primo quia contrarii virtutes et vicia habeant esse
circa idem subiectum, non tamen oportet quod generaliter habeant esse circa idem obiectum. Preterea
cum exigitur ad virtutem quam ad vicium [illegible] non sic circa aliud potest consistere
vicium, non propter hoc sequitur quod et virtus. Aliquis [?] de fine [?] est. Dicendum quod cum caritas
sit motus et amor spiritualis, non oportet quod circa idem consistat caritas circa quod
consistat quodlibet spirituale vicium. Unde quamvis cupiditas consistat circa
bona temporalia, non oportet quod circa illa sit virtus caritatis, sed sufficit quod sit virtus
largitatis. Et ideo non oportet huiusmodi temporalia ex caritate amari, sed ex largitate retinere [?]
tenere et dispensare quia minus corporis valorem nominant eadem appreciari.
Solutio ad id quod obicitur de eo qui diligit temporalia ut propter ea deo fruatur [illegible]
[illegible] quia motus iste [illegible] non fit a caritate elicitus, sed quia est

Lev.

a caritate imperante sicut vie ad sumendum iacobum ut facere aliquod opus
in dei obsequium. Preterea cum quis diligat temporalia ad serviendum deo affectio
sua usatur cum tamen multum serviret sicut prius tactum est. Et ideo ex hoc non
potest concludi quod talia diligantur ex caritate nisi valde extenso nomine
karitatis proprie nichil ex caritate diligitur esse quod caritas non ponit affirmative

Secundo queritur utrum ex caritate diligendi sunt demones. | [illegible]
Et quod sic. Levitici xix. Diliges proximum tuum sicut teipsum
glossa proximus non propinquitate sanguinis intelligitur est sed societate rationis. Sed demones
sunt rationales ergo demones sunt proximi nostri. Si ergo proximi sunt ex caritate
diligendi videtur quod et demones. Item verbo diligendi proximum est quia est ad divinam gratiam
sed hanc est in demonibus reperire ergo cum in eis reperiatur verbo diligendi proximus
quod eos deamans ex caritate diligere. Item angeli antequam peccarent
ex caritate diligendi erant propter se et propter quod habebant in se sic de dyabolo quod de-
mones habent bona data integra et splendidissima ergo si tunc ex caritate di-
ligendi erant propter ea que tunc habebant pari ratione videtur quod nunc deamans eos
ex caritate diligere. Item ex caritate deamans diligere in quantum faciunt
ad cumulum meriti nostri sed demones nos temptantes et vexantes faciunt
ad meriti nostri cumulum ergo videtur quod ex caritate diligendi sunt. Item ex caritate
diligendum est omne quod facit ad dei honorem et decorem divine iustitie
sed demones de celo eiecti et penis subiecti faciunt ad manifestationem
divine iustitie ergo videtur quod caritate sunt diligendi. Preterea sicut prius quod caritas
diligit beatitudinem et appetit beatificari in deo diligit omne quod
est ad beatitudinem ordinatum ergo pari ratione cum caritas diligat
dei honorem et laudem diligit omne id quod facit ad amplificationem
laudis divine maior est materia profectus. Sed contra in mandato dilectionis
proximi precipitur ut homo diligat proximum sicut seipsum. Quod exponens
augustinus dicit Sicut teipsum id est quemadmodum teipsum. Nos ipsos autem
deamans diligere ad summi boni participationem. Si ergo demones ad
hanc non possunt pervenire videtur quod non sunt diligendi ex caritate. Item super
illud Luc. x. cuius est videtur proximus esse glossa proximus est cui impenditur
vel qui impendit misericordiam sed demones non sunt tales ergo non sunt diligendi
ex caritate. Item augustinus viii de trinitate qui diligit homines vel quia
iusti sunt vel ut iusti sint amare debet sed demones non sunt iusti nec
possunt esse iusti ergo non sunt ex caritate amandi. Item contraria caritatis demones
non diligit sed potius odit et detestatur ergo si in eis est caritas magis
perfecta et tanto perfectior est et minima quanto conformior est illi qui sunt in
patria videtur quod nostra caritas se ad demonum dilectionem extendere debeat.
Item unitate caritatis vinculo amplecti quod est perpetualiter separatum ab
hiis qui caritate ligantur sed demones ab omnibus qui sunt sempiternaliter
separati ergo non sunt caritate diligendi.

R° Responsio dicendum quod sicut irrationalia ex caritate
non sunt diligenda elicitive quia non sunt ordinata ad illius summi boni af-
fectionem. Quod dilectio caritatis sic optat demones quia sunt obstinati in
malicia et impossibiles effecti ad percipiendum beatitudinem eternam diligendi non sunt ex caritate

elicitive

Caritas autem nullos facit diligere electione nisi eos quos optat ad sum-
mam beatitudinem pervenire / nullos autem optat pervenire ad istam super-
nam beatitudinem cum moneatur discrete et vocabiles nisi eos qui sunt habiles
ad perveniendum vel secundum ordinem nature et secundum ordinem divine iusticie / Cum ergo
demones non sint apti nati per unum felicitari et in deo beatificari quia eorum
divina iusticia repugnat per quam sunt dampnati ad sempiternam
miseriam / hinc est quod caritas summi boni eorum non optat / et ideo concludendum
est quod demones non sunt ex caritate diligendi. Eodem etiam modo dicendum est de dampnatis
sed quod ex caritate diligere accipiatur proprie / Secundo ex caritate diligere accipiatur
large prout actus dilectionis est ex caritate imperante / sic demones sunt
quodammodo diligendi et quodammodo odiendi ratione culpe odiendi quia sunt
deo dissimiles diligendi ratione nature / ymago enim summi regis secundum suam
naturam considerata quamvis est de se pulcra et formosa et naturali affectu
amabilis a considerante / ita ut vitium quod habet ratione multum detestatur
corpus culpam et culpa corpus totaliter et inseparabiliter possidet corpus nisi
hinc est quod caritas naturalis magis movet affectum naturalem ad diligendum caritas
intellectualis quam ad diligendum demones / Contra dicta sunt rationes ostendentes
quod demones non sunt diligendi ex caritate / Ad primum ergo quod obicitur quod proximus est
qui communicat in ratione dicendum quod communicatio in ratione est duplex vel secundum
puram rationem vel secundum ordinem vel habilitatem ipsius ad gratiam / Dico ergo quod
proximitas secundum rationem nudam non est sufficiens ad hoc quod aliquis dicatur esse proximus
secundum actum dilectionis. Dilectio enim caritativa respicit ordinationem ad gratiam
et quam demones habent proximitatem careat quia redditi sunt ad gratiam
impossibiles sub ratione proximorum non continentur, et ideo ex ista ratione
non sequitur quod diligendi sunt ex caritate. Ad secundum quod obicitur quod ymago est ratio diligendi in
caritate dicendum quod ymago non est sufficiens motivum dilectionis nisi inquantum est or-
dinata ad gratiam et gloriam ad quam ordinat caritas / et quia hec modo
non est in demonibus immo omnino inordinata ideo non cogit illa ratio.
Ad tertium quod obicitur quod angeli antequam peccarent ex caritate erant diligendi
dicendum quod hoc erat quia tunc habilitatem et ydoneitatem habebant ad assequendum gloriam
sed hanc non habuerunt post lapsum et ideo non sunt nunc sicut tunc ex caritate
diligendi. Et si tu obicias quod sunt data bona magnifica et splendidissima
dicendum quod licet data quantum ad potentias vel naturalium opponunt non autem quantum ad ha-
bilitates et aptitudinem vel gratuitatem / inhabiles enim effecti sunt ad beatificari
tales enim habilitates corruperunt per peccatum secundum quod vult augustinus in 2o libro
super genesim / Ad 4m quod obicitur quod quicquid facit ad cumulum nostri meriti est ex
caritate diligendum dicendum quod hoc potest esse duplex vel secundum principaliter intentionem vel occasionem
quamvis enim predicta proponantur possit haberi de eo quod facit ad cumulum
nostri meriti secundum principalem intentionem et primariam ordinationem / de eo tamen quod facit
ad cumulum meriti per occasionem non oportet habere necessario quia ex multis malis
et peccatis dei iniuriis iustus elicit bona / et hoc modo demones faciunt
ad nostri meriti promotionem quia dum intendunt nos pertrahere ad peccatum nostre
divina eorum expertum consilium nostris iustis et sanctis ad meriti additamentum /.

Ad i^m quod ultio d(icitu)r q(uod) om(n)e q(uo)d fa(cit) ad dei honore(m) et laude(m) vel decore(m)
iustic(ie) e(st) diligend(um) ex cari(tate). d(icendu)m q(uod) sicut ex p(re)d(i)c(t)is p(atet) si p(ro)p(ri)e accipia(tur)
diligere ex ca(rita)te p(ro)p(ri)o no(n) h(abe)t u(er)i(ta)te(m). Et si tu obicias q(uod) ordinatu(m)
ad b(ea)titudine(m) e(st) dilig(endu)m ex ca(rita)te / g(ener)o simili(ter) ad laud(em) ordinatu(m).
d(icendu)m q(uod) dupl(icite)r e(st) ad ordinatu(m) ad b(ea)titudine(m). vel q(uia) de ip(s)o se
ordinatu(m) e(st) ut p(er)ueniat ad b(ea)titu(dinem). vel q(uia) p(er) ip(su)m a(liu)d ordinatu(m)
e(st) p(er)ueni(re). Et q(uod) p(ri)mo m(od)o ordinatu(m) e(st) ad b(ea)titudine(m) e(st) ex ca(rita)te dilig(endum)
q(uod) 2° m(od)o ordinatu(m) e(st) no(n) o(portet) diligi ex ca(rita)te accipi(en)do p(ro)p(ri)e ordiatu(m).
Similit(er) ad ad laud(em) dei ordinatu(m) p(otes)t e(ss)e dupl(icite)r. vel q(uia) p(er) ip(su)m laudat
et magnificat de(um) vel glo(r)ia(tur) i(n) laude dei / aut q(uia) e(st) m(ateri)a laudis
diuine. Et q(uod) p(ri)mo m(od)o ordinatu(m) e(st) ad dei laude(m) ex ca(rita)te dilig(endum) est.
q(uod) uero 2° m(od)o ordinatu(m) e(st) no(n) o(portet) q(uod) diligat(ur) ex ca(rita)te / n(isi) dica(tu)r dilig(i)
ex ca(rita)te imp(er)ante. Caritas e(ni)m imp(er)at ho(min)i ut uelit om(n)e bon(um)
dei i(n) uniu(er)so q(uod) excitat uiru(m) iustu(m) ad laud(em) et magnific(andum) de(um) su(m)(m)u(m).

Tercio q(uer)it(ur) utr(um) ex ca(rita)te diligendi s(un)t mali ho(min)es. Et q(uod) n(on) ui(detur)
Mat(thei) v. Diligite i(n)imicos u(est)ros (et)c. Ex(tra) qui odit iustos abs(que)
dubio e(st) i(n)iq(uus) et malu(s) / g(ener)o si t(al)e e(st) dilig(endum) ex ca(rita)te (et) iux(ta) ma(n)datu(m) diui(num)
mali ho(min)es ex ca(rita)te diligendi s(un)t. It(em) om(n)es p(re)destinati diligendi s(un)t ex
ca(rita)te / s(ed) multi qui s(un)t mali s(un)t p(re)destinati / g(ener)o aliq(ui) mali ex ca(rita)te
diligendi s(un)t. S(ed) nesci(mus) q(ui) s(un)t p(re)destinati qui p(re)sciti diu(in)a s(un)t
g(ener)o om(n)es mali s(un)t ex ca(rita)te diligendi. It(em) om(n)es p(ro) q(ui)b(us) e(st) ora(n)d(um) s(un)t ex
ca(rita)te diligendi. s(ed) ora(n)d(um) e(st) p(ro) peccatorib(us) g(ener)o tales ex ca(rita)te s(un)t diligendi.
It(em) p(er)fecti(ssi)ma caritas fuit i(n) (Christ)o. s(ed) (Christ)us cu(m) e(ss)e(n)t i(n)iusti et peccatores
dilex(i)t nos si g(ener)o om(n)is amor (Christ)i fuit de cari(tate) (et) i(n) (Christ)i imitac(i)o(n)e(m) tenem(ur)
q(uod) peccatores et impij ex ca(rita)te sunt diligendi. Ex(tra) q(uod) i(n) ps(almo) Nonne qui
te oderunt d(omi)ne oderam et sup(er) i(nimicos) tuos (et)c. Ex(tra) om(n)es uiri i(n)iusti deu(m) of-
fendunt et ip(s)i deo i(n)i(m)icant(ur) / g(ener)o om(n)es peccatores odiendi s(un)t
no(n) g(ener)o ex ca(rita)te diligendi. It(em) caritas fa(cit) no(s) e(ss)e in a(n)i(m)a co(n)for(me)s no(str)i
d(omi)ne. s(ed) peccatores et iniusti s(un)t odibiles deo s(ecundu)m i(d) Eccl(esiastic)i xij. Altissi(mus)
odio h(abe)t peccatores. Et i(bidem) d(icitu)r. Abhominabil(e) e(st) deo impi(us) et impi-
etas ei(us) / g(ener)o n(ost)r(a)e co(n)lege(n)te ca(rita)te mali s(un)t odiendi no(n) g(ener)o ex ca(rita)te dil(igendi).
It(em) i(n) q(ui)b(us) s(un)t g(ra)cia i(n) ip(s)o. et sic se h(abe)t bonitas ad dilec(i)o(ne)m sic
malicia ad odiu(m). s(ed) h(ec) e(st) p(ro)p(ri)e r(ati)o(n)e q(uod) boni s(un)t dilec(ti) / g(ener)o et h(aec)
mali s(un)t odiendi / s(ed) odi(u)m no(n) e(st) dilic(tio) / g(ener)o mali no(n) s(un)t ex ca(rita)te
diligendi. It(em) caritas e(st) u(incu)l(u)m unit(atis) g(ener)o illi soli s(un)t ex ca(rita)te dilig(endi)
qui s(un)t ex unit(at)e cor(por)is iusticie. s(ed) mali no(n) s(un)t ex unit(at)e corporis
iusticie g(ener)o no(n) s(un)t ex ca(rita)te diligendi. Re(spon)s(i)o d(icendu)m q(uod) de mal(is) ho(min)ib(us)
dupl(icite)r co(n)tingit loqui / dupl(icite)r (et) g(ene)r(alite)r eos co(n)sid(er)are / vel i(n)q(uan)tu(m) s(un)t
homines. vel i(n)q(uan)tu(m) s(un)t mali. siue i(n)q(uan)tu(m) h(abe)nt i(n) se re(rum) diuine
ymaginis s(ecundu)m qua(m) s(un)t capaces b(ea)titu(dini)s. vel i(n)q(uan)tu(m) caret p(er)fec(ti)o(n)e diui(n)e
similitu(din)is. Si p(ri)mo m(od)o co(n)sid(er)e(mus) ho(min)es malos i(n)q(uan)tu(m) s(cilicet) s(un)t ho(min)es
et ad dei ymagine(m) s(ecundu)m qua(m) s(un)t capaces b(ea)titu(dini)s / sic ex ca(rita)te diligendi s(un)t
p(ro)p(ter) eo q(uod) lib(er)alitas ca(rita)tis et ei(us) amplit(u)do o(mn)ibus recollig(i)t qui ad e(iu)s su(m)ma(m)

Co(n)
I(n)
I(n)
I(n)
R(espon)s(i)o
Natu(r)a

Culpa.

beatitudinem habent ydonei. Et nos considerantes homines malos secundum quod mali
sunt privati perfectione divine similitudinis sic potius sunt detestandi quam dili-
gendi. Homines et odiendi sunt et diligendi, odiendi quidem ratione inordinationis
culpe, diligendi vero ratione ordinis nature quo possunt esse ad perfectionem converti, et hoc est quod
dicit glossa super quadam auctoritate, hoc est secundum indignationem deum inimicis, compas-
sionem deum nature. Et ysidorus libro de virtutibus: Totum hominem non diligit
qui hominem odit, bonum enim non odire nunc sed culpam, sed ergo malorum
culpam odiamus ipsos tamen diligamus ut diligere debemus. Et tunc concedendum est
quod licet malorum hominum malicia sit detestanda, ipsi tamen mali homines
inquantum sunt ad beatitudinem ordinati sunt ex caritate diligendi. Videntur rationes
que ad hoc inducuntur concedende pariter. Ad primum ergo quod primo obicitur quod propheta odio
habebat odientes deum. Dicendum quod propheta non odiebat nunc sed eorum culpam
propter quod subiungit, perfecto odio oderam illos. Glossa: iniquitates eorum odi
non nunc, sed tamen perfecto odio odisse est ut nec propter vitia homines odisset
nec propter homines vitia diligat. Ad secundum quod obicitur quod deus odit peccatores
iam prout [illegible] quia deus non odit eos ratione nature sed ratione iniquitatis, sed cum ratione
iniquitatis priventur a divina iustitia, ratione tamen nature ad bonum ordinate sunt
et attrahuntur a divina misericordia secundum id quod dicitur Ro. v. Commendat autem deus
caritatem suam in nobis quoniam cum adhuc peccatores essemus Christus pro nobis mortuus est.
Sic enim deus dilexit mundum ut dicitur Jo. iii ut filium suum daret. Ad tertium
dicendum quod sicut propositum de proposito et oppositum de opposito. Dicendum quod id quod habet medium
per se et non in ratione [illegible] est duplex [illegible] quia boni homines sunt diligendi
non solum quia boni sunt et quia ad bonum ordinati sunt non solum boni
in actu sed et quia boni aptitudine et habilitate et ideo non sequitur quod mali sunt odiendi
quia mali et si non sunt boni in actu sunt tamen boni in aptitudine. Preterea quod
hoc sit verum quod boni inquantum boni sunt diligendi ex hoc non sequitur quod mali
inquantum mali sunt odiendi et hoc quidem verum est quod ex hoc ulterius non est
inferendum quod mali homines non sunt diligendi quia communis sit in eis malicia
culpe que est ratio odiendi et tamen in eis bonitas nature que est ratio diligendi. Ad
quartum dicendum quod caritas est vinculum unitatis. Dicendum quod vinculum dilectionis habet respectum ad
duo extrema, unum tamen illorum respicit subiectum alterum autem sicut terminum
nec oportet quod utrumque respiciat sicut subiectum in ubi requiritur perfectio unionis
quam ergo habens caritatem est de unitate corporis, aliquis non potest esse de unitate
corporis non habens caritatem illis quamvis caritas non sit actu. Hinc est
quod caritas potest esse in uno respectu alterius pro eo quod vinculum amicitie ad sui
esse non necessario exigit extremorum mutuam conversionem, multi enim diligunt
qui non diliguntur. Verum ad hoc quod caritas sit vinculum unionis
oportet quod ponat utrumque extremorum in actu unitatis, sed sufficit quod possit unum
in actu et alterum in quo est velut in habitu sive obiectum sicut scientia potest
scientie in actu, scibile non potest in habitu. [illegible]

Quarto queritur utrum ex caritate sit diligenda caro. Qui amat carnem suam peccat
causa? sed constat quod anima non stat in perpetua carne ergo secundum ita caro
in hoc mundo est odienda ut quod odienda sunt contraria, non ergo ex caritate diligenda.

1. 2. 3. 4.

Con

Item non est ex caritate diligendum quod impedit hominem ad assecucionem beatitudinis
sed caro nostra est huiusmodi quia caro concupiscit adversus spiritum sicut dicitur Gal. v. Et
ad Ro. vii. Invenio in membris meis legem repugnantem etc. ergo si corpora
nostra impediunt nos a beatitudine assequenda videtur quod non sint ex caritate
diligenda. Item caritas numquam excidit, ergo videtur quod ea ex caritate sunt diligenda
que numquam excidunt sed corpora nostra corrumpuntur ergo ex caritate diligenda non sunt.
Item vero ymaginibus sine expressa assimilacio ad deum est, id quod facit caritatem
racionale ex caritate diligi sicut in secunda (?) probatum est sed in corpore quantumcumque cum brutis
nec perfecto ymaginibus invenitur in nobis ex parte corporis ergo videtur quod corpora
nostra non sunt ex caritate diligenda sicut nec bruta alia. Sed contra Ephe. v.
Viri debent diligere uxores suas sicut corpora sua. Si ergo hortatur apostolus ad di-
ligendas uxores ex caritate cum sibi diligende sint ut corpora nostra videtur
corpora nostra sint ex caritate diligenda. Item Augustinus dicit i li. de doctrina christiana
iiii.or sunt diligenda et cum premisset subditur quod infra nos est scilicet corpus
nostrum. Si ergo Augustinus enumerat id diligenda ex caritate precise et proprie videtur quod
corpora nostra sint diligenda ex caritate. Item omne beatificabile ex caritate est diligendum
sed corpus nostrum quantumcumque cum anima in participacione felicitatis ergo sicut quantum ad hoc
in dileccione caritatis. Item in ordine caritatis consanguinei premittendi sunt extraneis
secundum Ambrosium. Sed consanguinitas non est nisi ex parte corporum. Si ergo hoc (?) caritas
reddit homines magis amabiles videtur quod corpora nostra in ea quantum ad
quod sunt ex caritate diligenda. Responsio. Dicendum quod cum caritas sit pondus inclinans
ad summum bonum et perfectam beatitudinem omne id facit diligere quod est beatum
et beatificabile. Corpus ergo contingit ad esse beatum dupliciter scilicet per essenciam et per primam influ-
enciam et per quandam redundanciam. Hinc est quod omnia ista sunt ex caritate diligenda
secundum prius et posterius secundum magis et minus. Beatificat per essenciam est solus deus, beatum per
primam influenciam est racionalis spiritus, beatum demum per quandam redundanciam corporis
est corpus humanum quod gaudium gloriae redundat per connexionem sui ad animam.
Hinc est quod caritas sola facit nos diligere deum et racionalem spiritum. Concedendum
est et sic probatum est quod corpora diligenda sunt nostra ex caritate. Concedende sunt et rationes
ad hanc partem inducte. Ad id ergo quod obicitur quod deus hortatur nos in evangelio

1

ad vitam carnalem odiendam. Dicendum quod in corpore nostro est necessitas concupiscencie
et bonitas nature, et quia necessitas concupiscencie inclinat ad malum ideo est
odienda, et si quis eam diligit odit animam suam. Quoniam bonitas nature
ordinata est ad summum bonum quodammodo comparticipem ideo est diligenda. Cum ergo
dominus hortatur ad odiendam animam nostram sive vitam carnalem dicendum
quod hinc non concluditur quod corpora nostra non sunt diligenda simpliciter, sed quantum ad

2

necessitatem concupiscencie. Et per hoc patet responsio ad racionem sequentem quia caro non
repugnat spiritui nec impedit ad assequendum beatitudinem propter condicionem nature

3

sed propter necessitatem concupiscencie contractam. Ad id ergo quod obicitur quod non debent diligi ex caritate
ea que corrumpuntur quia caritas numquam excidat. Dicendum quod quamvis corpus
nostrum sit corruptibile ad tempus et secundum presentem statum, est tamen ad perpetuam incorrupcionem
ordinatum. Unde quamvis nunc seminetur in corrupcione, resurget tamen in incorrupcione
et quamvis corpus sit corruptibile quantum ad lapsum nature in futuro tamen non sit quod non sit

diligibile ex caritate quoniam ad veniendum non est nisi quia ordinatum est ad perpetuam
incorruptionem. Ad id quod obicitur quod non est ymaginibus et expressa assimilatione que facit
creaturam rationalem diligi ex caritate, non invenitur in corpore. Dicendum quod verum est per se
loquendo, quia non ymaginibus sit factum. Sed aut corpus humanum non sit ad dei ymaginem
perfectum, unitum anime que est ad dei ymaginem, unitum inquam in unitate
nature vere illius est beatitudinis participatio, et sic est beatitudinis comparticipa-
tivum et diligendum ex caritate eadem ratione qua est sic rationali unitum. Et hoc est proprium
corporis humani vere cuius non alterius corporis. Unde non est simile de aliis corporibus
et animalibus irrationalibus. Utrum ex caritate sint diligenda dona gratuita. Et quod

Quarto queritur utrum ex [caritate]. Videtur primo per Augustinum in libro de trinitate: qui diligit
proximum propter ipsam perfectam dilectionem diligat; ergo si proximum diligat ex
caritate, dilectionem diligit ex caritate. Sed dilectio qua diligit proximum est donum
gratuitum; ergo dona gratuita sunt ex caritate diligenda. Item omne quod
ordinat ad beatitudinem et ad eam perducit est diligendum ex caritate. Sed
dona gratuita sunt huiusmodi; ergo videtur quod ex caritate diligenda sunt. Item constat
est quod dona spiritualia sunt amanda et a deo petenda, et qui ea diligit
diligendo meretur. Sed ergo dilectio meritoria est dilectio caritatis; ergo videtur quod
talia dona sunt ex caritate diligenda. Item sicut se habet dilectio gratuita
ad dona gratuita, sic se habet dilectio naturalis ad dona naturalia. Sed bona
naturalia diliguntur naturali dilectione; ergo pari dilectione dona gratuita diliguntur
dilectione gratuita. Sed dilectio gratuita est dilectio caritatis; ergo videtur quod dona
gratuita sunt ex caritate diligenda. Sed contra: quicquid creatum caritatis ratione est
diligendum ex caritate. Sed huiusmodi dona gratuita rationem non habent; ergo non
debent diligi ex caritate. Item diligere est velle alicui bonum. Sed stultum est
quod velle aliquid virtuti vel caritati bonum; ergo videtur quod huiusmodi bona gratuita
ex caritate non sunt diligenda. Item id solum est ex caritate diligibile quod est
aliquo modo beatificabile. Sed huiusmodi dona gratuita non sunt beatificabilia; ergo non sunt ex caritate
diligenda. Item Augustinus sufficienter enumerat ea que sunt ex caritate diligenda,
sed dona gratuita non sunt de illis que Augustinus enumerat; ergo videtur quod ex caritate
diligenda non sunt. Respondeo: Ad predictorum intelligentiam est notandum quod aliqui
dicere voluerunt dona gratuita non esse ex caritate diligenda, sed quod di-
liguntur ex caritate est motu caritatis ut eliciti. Sed si ex caritate diliguntur hoc
est quia diligere est ipsius caritatis imperantis. Nam hoc dicunt: caritas ab
affectu naturali, quia naturalis affectus querit proprium commodum; caritas non querit
que sua sunt, sed protendit in alterum; et quia commodum invenitur et proprie consistit
in spiritualibus donis que ordinant nos ad beatitudinem, ideo amor talium donorum
est a dilectione naturali elicitus, sed a caritate imperatus, cuius est imperare affectibus
inferioribus ut recte moveantur in suum finem. Sed hoc non sufficit, dicendum propterea quod
quia caritas non solum in alterum tendit, huius enim caritatis proprium ipsam finem deo
desiderat. Secundo quia cum omnibus sit necesse querere et amare commoda naturalia
spiritualia atque dona perfecte amare, hoc non potest esse nisi dilectionibus gratuitis. Et
propterea est aliquis modus dicendi, quod cum bonum sit obiectum caritatis et actus respiciat speciem
ab obiecto, intenso actu dilectionis per rationem habet si verum bonum bonorum, at dona dup-

vnio(n)e c(ari)tatis q(ue) e(st) ordinatu(m) ad b(ea)titudine(m) t(anquam) i(n) fine(m). Alio(rum) abstractiue
q(ua)ntu(m) ad quod quid ordina(tur) i(n) fine(m). Dona c(ontra) g(ra)tuita n(on) d(icu)nt(ur) e(ss)e bo(n)a
p(ri)mo mo(do) s(ed) 2o mo(do) q(uia) nec(essariu)m illis subst(antia)lit(er) vo(lun)tates h(abe)nt i(n) fine(m) ordina(tur) i(de)o p(ro)p(ri)e
loque(n)do mag(is) s(unt) bonitat(is) q(ua)m bo(n)a et mag(is) vo(lun)t(at)is dil(e)c(ti)o q(ua)m dil(e)c(t)a
et i(de)o dic(itur) isti q(uod) susc(e)ptiua bono(rum) bono(rum) sp(irit)ualiu(m) s(un)t ex c(ari)tate
diligenda. Ip(s)a v(er)o dona g(ra)tuita n(on) s(un)t p(ro)p(ri)e ex c(ari)tate diligenda
s(ed) mag(is) vo(lun)t(at)e dil(e)c(ti)o ex c(ari)tate sua subita. Et q(uia) ac(tus) cu(m) s(ub)o e(st)
p(ri)ncip(i)o dil(e)c(ti)o isto(rum) donor(um) cu(m) dil(e)c(ti)o(n)e c(ari)tatiua r(ati)o(n)abiliu(m)
n(on) e(st) pone(re) i(n) ... S(ed) e(st) adhuc r(ati)o aliq(ua) sp(eci)al(is) e(st) p(ro) eo q(uod) d(eu)s
qui e(st) ip(s)a su(m)ma bonitas p(ro)p(ter) q(uo)d c(om)muni(ca)t(ur) ea que s(un)t ex c(ari)tate
diligenda. Et i(de)o si p(ro)p(ri)e v(er)u(m) q(uod) e(st) mag(is) s(ed) talia dona sp(irit)ualia
s(unt) bona p(ro)p(ri)a q(ua)m ho(m)i(n)ib(us) diligu(n)t(ur) multo for(ti)us ex c(ari)tate diligenda
ip(s)a v(i)de(n)t(ur). Et i(de)o e(st) adhuc tanq(uam) mo(dus) ... q(uod) sicut i(n) p(re)dictis
tactu(m) e(st) q(uod) dupl(e)x e(st) c(ari)tatis mot(us) et affect(us). Est e(ni)m dil(e)c(ti)o amicitie
et dil(e)c(ti)o co(n)cupiscentie. Dil(e)c(ti)o(n)e amicitie ea diligu(n)t(ur) quib(us) optat(ur) bonu(m).
Dil(e)c(ti)o(n)e v(er)o co(n)cupiscentie d(icu)ntur diligi q(ue) desidera(n)t(ur). Cu(m) ergo desideriu(m)
bonor(um) sp(irit)ualiu(m) e(st) p(ro)p(ri)us amicitie s(ed) q(uod) s(ci)t dic(itur) q(uod) bona sp(irit)ualia
t(ame)n v(er)u(m) hoc est. Et (con)cedit(ur) e(st) q(uod) bona sp(irit)ualia ex c(ari)tate diligenda
s(un)t et h(oc) exp(re)sse d(icit) aug(ustinus) i(n) v(er)bis dei cu(m) d(icit) q(uod) ip(s)a c(ari)tas ex c(ari)tate
diligenda est. Et exp(re)sse docet ip(s)a exp(er)ie(n)cia viros sp(irit)uales
qui mel(ius) tam(en) desidera(n)t p(ro)p(ter) d(eu)m qui h(abe)re p(er)fectam dei dil(e)c(ti)o(ne)m.
Vn(de) co(n)cedi s(un)t v(er)ba que s(un)t ad ista p(re)te(r)missa duo q(uod) o(portet) i(n) q(ua)ntu(m) q(uod) in
c(ari)tat(e) c(ari)tatis v(er)bo diligenda e(st) ex c(ari)tate. Ad. q(uod) si intelligat(ur) de
dil(e)c(ti)o(n)e amicitie v(er)u(m) e(st). Si n(on) de dil(e)c(ti)o(n)e co(n)cupiscentie n(on) e(st) v(er)u(m). Et si tu
obicias q(uod) t(ame)n bo(n)a t(em)p(or)alia e(ss)ent dilige(n)da ex c(ari)tate cu(m) c(ari)tas fa(ci)at
ea bo(n)a co(n)cupisci p(ro)p(ter) d(eu)m ... Ad. q(uod) n(on) e(st) sile q(uia) ea bo(n)a
temporalia h(abe)nt t(ame)n v(er)u(m) comodi s(ed) bona sp(irit)ualia h(abe)nt v(er)bo(rum)
ho(ne)sti. Et i(de)o co(n)cup(iscenti)a sapie(nti)e s(e)c(un)d(u)m scriptura(m) lauda(tur) q(uo)n(iam) co(n)cupia p(re)
tiu(m) vitupe(ratur). Q(uia) bo(n)a t(em)p(or)alia s(un)t minima bona s(ecundu)m d(icit) aug(ustinus). S(ed)
dona g(ra)tuita s(un)t bona maxima. Et i(de)o de his et istis n(on) e(st) sile.
Ad. q(uod) q(ui)d o(bicitur) q(uod) dilige(re) e(st) velle alicui bonu(m) i(n) p(ri)mo mo(do) q(uia) lo(quitur) de dilig(ere)
s(ecundu)m q(uod) e(st) act(us) amicitie. S(ed) at q(uod) e(st) act(us) co(n)cup(iscentie) diligere n(on) e(st) velle
alicui bonu(m) s(ed) mag(is) e(st) aliq(uod) bonu(m) desidera(re) vel aliq(uod) bonu(m)
accepta(re). Et q(uo)n(iam) n(on) s(un)t co(n)cedi q(uod) c(ari)tas faciat velle
bonu(m) fa(ci)at t(ame)n s(ecundu)m desidera(ri) et acceptari t(anquam) v(er)u(m) bonu(m). Ad. q(uod) o(bicitur)
q(uod) n(on) e(st) amand(um) ex c(ari)tate n(on) b(ea)tificabile. Ad. q(uod) e(st) p(ro)p(ositi)o s(e)c(un)da h(abe)t instantia(m) i(n)
deo qui e(st) ip(s)a b(ea)titudo. Et si i(n) c(ari)tatib(us) aliq(ui)s h(ab)eat m(odu)m. H(oc) v(er)u(m) e(st) i(n)
his q(ue) dilige(n)da s(un)t dil(e)c(ti)o(n)e amicitie. Ad. q(uod) ultimo o(bicitur). Ad. q(uod) aug(ustinus) n(on)
enu(m)erat que c(ari)tate diligenda s(ed) dilige(n)da dil(e)c(ti)o(n)e amicitie. Et si tu q(ue)ras v(er)o
qu(ar)e. Ad. q(uod) h(oc) e(st) q(uia) mot(us) amicitie maior(is) libertatis e(st) q(ua)m mot(us) co(n)cupiscentie
et s(ecundu)m e(u)m c(ari)tas p(re)te(n)di(tur) et altius. Et i(de)o si i(n) mo(do) mag(is) dil(e)c(ti)o ... distinguitur
et q(ue) dil(e)c(t)a s(un)t diligi p(re)cipiu(n)t(ur) n(on) e(st) di(m)inu(tum) q(uia) i(n) illis ta(men) includu(n)tur etc.

3
Amicitie.
Concupiscentie.

1

Sexto queritur de diligendorum numero et sufficientia. Dicit enim Augustinus quod iiii^or
sunt ex caritate diligenda, videlicet deus et nos ipsi, proximus et corpus nostrum.
Et videtur primo quod sit ibi superfluitas, quia que sunt eiusdem speciei non distinguuntur
nec numero, non debent facere diversa membra distinctionis; sed nos et proxi-
mus sumus eiusdem speciei, ergo non debet homo habens caritatem cum proximo suo pro
diversis diligendis numerari. Item sacra scriptura sufficienter enumerat diligenda in
preceptis que dat, sed non enumerat nisi duo, scilicet deum et proximum, de quibus dat
duo precepta, ergo videtur quod alia membra sint superflua. Item non contingit
esse beatum nisi tribus modis, videlicet per essentiam et per participationem et per redundantiam,
ergo si caritas non se extendit ad diligendum nisi ad id quod est beatum in actu
vel in potentia, videtur quod non sunt nisi tria diligenda, videlicet deus, animus et corpus. Sed videtur
diminutio. Videtur primo per angelos, qui sub nullo istorum (?) assignatorum. Assignat
sex membra in numero diligendorum, ergo si angeli non fuerint in enumerando superflui,
videtur quod Augustinus fuerit diminutus. Item si ex caritate diligendum est corpus nostrum, videtur (?)
corpus proximi, quoniam sicut animus noster et animus proximi constituunt communiter duo
membra diligendorum, et videtur quod corpus nostrum et corpus proximi, ergo videtur quod v sunt
ex caritate diligenda. Item sicut ex caritate diligitur quod est supra nos et infra
nos et iuxta nos, sic et ex caritate diligendum est quod est contra nos, videlicet inimicus. Sic
supra omnium esse videtur ergo quod predictis modis membris deficiat unum membrum.
Queritur ergo quare tot sunt ex caritate diligenda et non plura nec pauciora.

Ad hoc dicendum quod numerus diligendorum et sufficientia dupliciter potest accipi: uno modo per
comparationem ad ipsam dilectionem, alio modo per comparationem ad ipsum diligentem.
Secundum ipsam dilectionem potest accipi numerus et sufficientia sic: Cum omnis dilectio
sit appetitus boni, in appetitu autem boni est considerare ipsum bonum desi-
deratum et ipsum qui desiderat et ipsum cui desiderat. Bonum autem desideratum
hoc est summum bonum; ille qui desiderat est habens caritatem; cui autem desidera-
tur potest esse in quadruplici differentia: aut quia optat summum bonum ipsi deo, aut sibi ipsi,
aut consimili, aut adherenti; non (?) iiii^or sunt ex caritate diligenda. Quia numerus di-
ligendorum non accipitur ex parte optantis vel ex parte boni optati,
cum sit unum, sed ex parte eius cui optatur; quod cum sit in quadruplici differentia,
iiii^or sunt diligendorum membra. Et hoc est quod dicunt quidam, quod in predicta divisione
sumitur numerus diligendorum secundum dilectionem amicitie, qua (?) quibus diligendo aliquem
quem multum volumus bonum. Alio modo potest sumi numerus et sufficientia diligendorum ex comparatione
ad ipsum diligentem. Nam diligens aut habet respectum ad se, aut ad id quod
infra se est, aut ad id quod est supra se, aut ad id quod est iuxta se; et sic iiii^or
tantum diligenda sunt ex caritate. Et secundum hunc modum assignat Augustinus diligibilium
numerum et sufficientiam in libro De doctrina christiana. Hunc tamen assignat numerum secundum ordi-
nem debitum; dicit enim: Cum sint iiii^or diligenda, unum quod supra nos est, scilicet deus,
alterum quod nos sumus, tertium quod iuxta nos est, scilicet proximus, quartum quod infra nos,
scilicet corpus; et quia omnia possunt reduci ad ista iiii^or membra, ideo patet diligendorum
numerus et sufficientia. Ad id ergo quod obicitur quod est ibi superfluitas, quia non differunt specie
a proximo, dicendum quod quamvis specie non differant, tamen ad nos per relationes non (?)
[illegible] non differunt. [illegible] dilecti [illegible] per caritatem [illegible] habitatis [illegible] ad
beatitudinem (?)

[Margin: Contra — [marginal marks] — Solutio — Dilectionem — Diligentem]

2 et deum proximum illi optat tendere ad idem quod a latere. Ad iiii dicendum quod quamvis scriptura non exprimit nisi duo diligenda, dicendum quod in sequenti mandato implicatur tamen mandatum de aliis. Cum enim dicitur diliges proximum tuum sicut teipsum, mandat homini quod diligat seipsum, et cum ipse sit constitutus ex anima et corpore includitur dilectio utriusque. Ad v dicendum quod cum tunc obiicitur quod omnis est quoddam bonum, dicendum quod verum est, sed tamen caritas que disponit ad bonum eius

3 alio respicit suum susceptibile, alio respicit id quod est ei simile, proximum ut participabile, ut conparticipabile; ideo secundum ista diversa comparationum distinguuntur diversa diligibilia. Ad vi dicendum quod cum ultimo obiicitur quod est in divinum, quia ambo

4 possunt diversa diligibilia. Ad vi dicendum quod cum ultimo obiicitur quod est in divinum quia ambo afficiunt sex membra, dicendum quod illa sex reducuntur ad ista iiii. Nam ambo cum distinguunt unum membrorum istorum in v, scilicet dilectionem eius quod est infra nos et dilectionem proximi. Valet enim conveniens quia ambo considerant duas dilectiones actuales; Augustinus considerat gradum et duas magis generales.

7 Ad vii dicendum quod cum obiicitur de corpore proximi, dicendum quod tam corpus proximi quod appellatur infra nos et ideo continetur sub quarto membro. Nec est simile quoniam corpus nostrum est infra nos et ideo proximum quia diversificatur. Habet caritas comparari ad utrumque, ad animam et ad proximum ad quartum sit ad proximum. Ad corpus autem ad unum sit ad nostrum tamen, ad aliud sit ad proximum. Ad corpus autem habet comparari uniformiter. Ad utrumque cum compararetur sit ad infra. Aliter voluit aliquis dicere quod dilectio corporis proximi continetur sub dilectione proximi quia uniformiter comparatur caritas ad utrumque, ad animam autem nostrum et ad corpus comparatur sit ipsum informans et eidem inherens, ad corpus vero sic

6 eidem dirigens et ipsum regens. Ad viii dicendum quod cum obiicitur quod ex caritate diligitur quod est quod est supra nos, dicendum quod continetur sub communi membro quod est supra nos pro eo quod et si inimici sint diligendi qui sunt contra nos, non tamen diligendi in eo quod sunt contra nos hoc est ratione culpe, sed in eo quod sunt supra nos hoc est secundum conformitatem nature.

In parte ista sunt dubitationes circa litteram. Et primo queritur de hoc quod dicitur. Nec speciali precepto opus erat homo traditur ut quibus se vel corpus suum diligat. Hoc enim non videtur verum quia cum precepta data sunt ad dirigendum affectiones hominis, cum magis contingat unumquemque errare circa dilectionem sui vel corporis sui, videtur quod de hoc debuit magis preceptum dari. Item in preceptis caritatis non preter amorem carnalem sed spiritualem, sed difficilius est seipsum spiritualiter diligere sicut hoc nos videmus est ad salutem, videtur quod hoc debuit specialiter precipi. Si dicatur quod non oportet precipere quia in aliis duobus preceptis includitur, tunc queritur quare dilectio proximi non includitur, sed exprimitur. Ad hoc dicendum quod triplex est ratio quare non oportet speciale mandatum dari de dilectione sui vel corporis.

Prima est quam reddit Augustinus et habetur in littera quia satis inest per hoc quod dicitur Sicut teipsum. Alia ratio est quia ad hoc ipsum inclinat natura. Tertia ratio est quia diligere deum ex toto corde et ex tota anima et ex tota mente hoc est seipsum spiritualiter amare, cum enim se spiritualiter amat qui cor et corpus ad honorem dei totaliter exponit et dilectio propria implicatur in illis duobus mandatis et qui bene exequitur primum mandatum facit et hoc et tertium habet ad diligendum seipsum et primo apertius tamen mandatum addit secundum quod dicit Augustinus.

Et per hoc patet de tertia obiectione. Ad quod obicitur quod circa dilectionem sui est obligatio

Spiritus

Corpus · 1 ·
· 2 ·
· 3 ·

et difficultas iam patet. Quia satis instruitur homo per illa duo mandata ad
obliquitatem et difficultatem illius removendam. Ad 3m dicendum quod ideo quia non sit
impliciter datum mandatum de dilectione proximi sicut de dilectione sui.
Ad 4m quod homo habet et quia non est ita inclinatio neque appetitus naturaliter quantum ad
alterum sicut conversio ad se ipsum, et propter difficilius est proximum diligere maxime
quando est ei adversarius, ideo congruum fuit de hoc speciale mandatum dari.
Consequenter quaeritur de hoc quod dicitur mandatum est omnem hominem proximum esse deputandum.
Videtur enim de beata virgine, si enim proximus est ille qui est iuxta nos et beata
virgo non tantum supra nos sed supra angelos exaltata est, non videtur quod tamen di-
ligenda sit ut proxima sed magis ut domina. Item honoranda est beata virgo
speciali honore qui dicitur hyperdulia, ergo speciali amore amanda, non ergo com-
prehenditur sub nomine proximi integraliter per quod intelligitur id quod est iuxta hominem. Respondeo. Ad 1m quod
nomine proximi intelliguntur omnes homines cuiuscumque sexus, cuiuscumque dignitatis, cuiuscumque
meriti, unde dilectio gloriosae virginis includitur sub dilectione proximi. Ad
2m dico quod licet non est iuxta nos sed magis supra. Ad 1m quod licet sit supra nos ratione
dignitatis, gratiae et corporis nobilitate, est tamen iuxta nos secundum conformitatem naturae,
et quantum dilectionis respectu similitudinis habet, ac respectu humilitatis. Ad 2m dicendum quod
dilectio eius generaliter sub dilectione proximi continetur, quamvis veneratio ipsius
aliis supponatur. Unde est tamen quod ipsa speciali affectu ab omnibus debet diligi.
Dico ergo quod ex hoc non sequitur quod dilectio eius non debeat sub dilectione proximi contineri,
quia quantumcumque aliqua creatura magno affectu sit amanda propter quod ipsa
ordinat caritas animam ad dilectionem salutis propriae, sic inclinat magis.
Per hoc patet responsio ad obiecta quae ipsa arguunt de dignitatis sublimitate cum obicitur
quod beata virgo est supra nos sed quando est veneranda sub nomine non proximi continetur
quantum ad naturae conformitatem sed quando est diligenda. Consequenter quaeritur de hoc quod dicitur mandatum
est praecepto dilectionis et sanctos angelos contineri. Videtur quod sancti angeli quantum
ad dignitatem naturae et quantum ad eminentiam gratiae et quantum ad excellentiam
gloriae supra nos sunt, ergo videtur quod non debeant proximi nostri sed domini reputari.
Item Christus dominus noster est qui fuit paulo minus ab angelis minoratus
secundum quod dicitur in psalmo, ergo videtur quod ipsi angeli sunt sicut domini nostri, non sint proximi
reputandi. Respondeo. Ad 1m quod quamvis angeli supra nos sint sive quantum
ad dignitatem naturae sive quantum ad sublimitatem gratiae, tamen quantum ad actum di-
lectionis non sunt supra nos diligendi, pro eo quod caritas nostra potest libere respectu
summi boni quod facit tendere et ad quod inclinat, secundo respectu sui
conformat, 3o respectu ad subiectum consilii est quod ligat quantumcumque
creata sit excellens in se ipsa, tamen secundum legem caritatis iuxta est, ideo sub nomine
proximi debent contineri. Ad 2m ergo quod obicitur quod supra nos sunt sub ratione naturae,
gratiae et gloriae, iam patet responsio, quia quamvis sint supra nos secundum ordinem naturae
non tamen sunt supra nos secundum ordinem caritatis. Patet et aliud dictum quod quamvis sint
supra nos ratione simplicitatis, spiritualitatis et incorruptibilitatis, sunt tamen iuxta nos ratione
immortalitatis, secundum quam nos et ipsi habiles sumus inmediate deum ordinari et ratione huius possunt
nostri proximi appellari. Et per hoc patet responsio ad id quod obicitur de Christo. Respondeo quod Christus
ratione passibilitatis assumptae. Consequenter quaeritur de hoc quod dicitur in quo homo diligendus.

Con.
q.
Sta Maria
Con
Sti Angeli
Xpus

sicut nos deus [illegible] quia Christus est caput nostrum secundum conformem naturam assumptam. sed caput
magis est diligendum quam aliud membrum. ergo plus debemus diligere Christum secundum quod homo
quam nos. Item tantum debemus diligere redemptorem quantum et creatorem. sed creator
est diligendus plus quam nos. ergo et redemptor. sed Christus in quantum homo est redemptor.
ergo Christum in quantum homo debemus diligere plus quam nos. Responsio. Dicendum quod Christus
in quantum homo diligendus est quantum nos vel plus quam nos. secundum determinationem in quantum
potest importare bonitatem personae vel conformem naturam super id quod deus fuit homo [illegible] Christus.
Et si importet unitatem personae sic diligendus est super nos quia sic super nos est in quantum
creator redemptor et salvator. Si non importet conformem naturam assumptam
sic diligendus est minus nobis tamen est proximus noster [illegible]. si consideremus Christum secundum rationem
humanitatis hec est prima ratio ne tantum debemus ei prestare dilectionis sicut
adoro latrie [illegible] non deus redemptor non vel caput quia tamen non redemptor
quam caput respicit personam secundum utramque naturam. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Post predicta de ordine caritatis agendum est. Supra determinavit magister de
caritate quantum ad esse et diffinitionem quantum ad diligibilia et
distinctionem. hic sequitur tertia pars in qua determinat de ipsa quantum ad diligendorum
ordinem. Dividitur autem pars ista in tres partes. in prima parte determinat de ordine caritatis per
comparationem ad ea que per caritatem diliguntur. in secunda per comparationem ad ea que sufficiant
que per caritatem impediuntur ibi Verum super hec sepe movetur questio. in tertia per comparationem ad
gradus qui in caritate respiciuntur ibi Solet etiam queri utrum diversos gradus habeat caritas.
prima et ultima parte remanet indivisa. media pars dividitur in partes duas. in prima ponit questionem
ponit magister et hanc cum diversorum opinionibus. in secunda dissolvit incidentes
dubitationes ibi Solet et queritur si parentes. prima pars dividitur in partes tres.
in quarum prima opponit ad partem unam. in secunda opponit ad partem alteram ibi
contrarium obviat illud preceptum legis. in tertia subiungit opinionem suam
ibi Quia premissa verba ambigua etc. Secunda autem pars in qua removet dubitationes in-
cidentes tres habet partes secundum tres dubitationes quas dissolvit quarum una
oritur ex alia. prima dissolvit ibi Solet queri si parentes. secunda ibi Vindictam
latebrosam etc. tertia ibi Solet queri cum deus propter minutas diligere.
Summa harum partium satis est manifesta ex hiis que dicta sunt in littera.

Ad intelligentiam autem huius partis queritur hic de ordine caritatis. circa hoc autem
incidunt sex dubitationes. prima est de ordine caritatis simpliciter utrum scilicet respectu diligendorum.
secunda est de ordine ipsius per comparationem nostri ad deum. tertia est de ordine eiusdem
per comparationem nostri ad proximum. quarta est de ordine ipsius per comparationem patris
ad filium. quinta est de ordine caritatis per comparationem domestici ad extraneum.
sexta et ultima est utrum ordo caritatis attendatur quantum ad affectum tantum
an simul ad affectum et effectum. Utrum ordo sit in caritate respectu diligendorum.

Circa primum sic proceditur et queritur. Et quod sic videtur. Canticorum ii ordinavit in me
caritatem. sed ordo caritatis non attenditur nisi in diligendo. ergo etc. Item Augustinus
de doctrina christiana dicit quod primo diligendus est deus qui est super nos. secundo quod
nos simul. tertio quod iuxta nos. quarto quod infra nos. ergo secundum hoc patet quod ordo est in caritate
respectu diligendorum. Contra. constat enim quod caritas non ordinatur ad invicem secundum ordinem [illegible]
sed secundum ordinem excellentie et dignitatis. Item hic ipsum omne [illegible] diversitatem [illegible]

Xpus.

di. 29

ordine caritatis in dilectionibus. Sed contra videtur quod ordo ponendus sit in caritate respectu corporum que ex caritate diliguntur. Item hoc videtur ratione caritatis est rectificativa affectus, sed affectus non est rectus nisi preponat magis bonum minori bono, et hoc dicitur ordinem ergo in caritate ponendus est ordo. Item caritas diligit plura diligibilia aut ergo equaliter propter aut non equaliter propter. Hoc constat cum illa caritas sit habitus unus et unus habitus unum principaliter habet obiectum. Si non equaliter propter, ergo unum propter prius, reliquum propter posterius, ergo est ibi necessario ordo. Item magis competit ordo amori deliberativo quam naturali. Sed videmus amorem naturalem ordinatum esse respectu diligibilium, ergo multo fortius videtur esse in amore deliberativo, sed talis est amor caritatis, ergo etc. Contra: ordo presupponit distinctionem. Ergo ubi non est distinctio non est ordo, sed caritas respectu diversorum diligibilium non est distincta nec multiplicata, ergo nec respectu eorum debet ordinata. Item ubicumque est ordo ibi est proportio, sed diligibilium ex caritate nulla est proportio creati ad increatum infinita vel nulla est proportio corporis ad spiritum. Ergo si non est ordo vel proportio inter diligibilia videtur quod caritas respectu eorum non sit ordinata. Item ordo magis spectat ad cognitionem quia sapientis est ordinare. Ergo si non ponitur ordo in cognitione respectu cognoscendorum, multo minus non debet ordo poni in caritate respectu diligendorum. Si tu dicas quod ordo est in scientiis, obicitur de ipsa fide que est habitus cognitivus, quia et creduntur diversi articuli se invicem excedentes secundum gradum et dignitatem sicut illi qui sunt de divinitate excellentiores sunt quam illi qui sunt de humanitate. Si ergo non ponitur ordo in fide respectu credibilium non debet poni ordo in caritate respectu diligibilium. Item sicut in fide una est ratio credendi scilicet summa veritas, sic in caritate una est ratio diligendi scilicet summa bonitas, sed propter unicam rationem credendi fides in omnibus articulis assentit equaliter, ergo pari ratione videtur de caritate quod ipsa omnia diligibilia debeat diligere equaliter. Item caritas quadam naturali inclinatione inclinat ad diligendum bonum; si ergo ipsa est habitus unus et idem semper est natum facere idem in hiis que naturaliter inclinat ad aliud, videtur ergo quod caritas omnino uniformiter et equaliter moveat ad amandum omne diligibile. Item si ordo attenditur in caritate aut attenditur quantum ad habitum aut quantum ad actum. Quantum ad habitum non constat cum ille sit unus et idem; si quantum ad actum, ergo videtur quod in dormiente non sit caritas ordinata, cum in eo non exerceat actum suum. Restat ergo questio penes quid attendatur ordo in caritate. Et quare magis attendatur ordo in ipsa quam in aliis virtutibus, cum omnibus virtutibus sit, dicit Augustinus in libro de moribus ecclesie, sit amor ordinatus. Et utrum cum omne bonum sit modus species et ordo, cur potius caritas dicitur ordinata quam modificata [illegible]. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod caritas est vinculum ligans nos, id quod dicit apostolus Col. iii qui vocat eam vinculum perfectionis. Et Dionysius in iv° de divinis nominibus dicit quod amor est virtus unitiva. Unde cum amor caritatis sit amor maxime liberalis, multa complectitur et in unum colligit. Unde caritas non tantum unit finem cum eo quod est ad finem sed et quodammodo ligat ea que nata sunt ad eundem finem pervenire. Non tantum est caritas vinculum ligans sed et pondus inclinans, quia sicut est pondus in corporibus, sic est amor in spiritibus.

Nam i vniu(er)so q(ui)lʒ p(ro)p(ri)u(m) pond(us) h(abe)t ordinat(ur) (et) c(ari)tas pond(us) (est) (et) eq(ui)a
pondera(tur) hinc est q(uod) ip(s)i c(ari)ta(ti) maxime co(m)petit vo(cari) ordi(n)i(bus) et
q(uonia)m ip(s)a (est) vi(n)culu(m) liga(n)s (et) co(m)plecte(n)s multa io no(n) t(ame)n ordinat
ip(su)m diligente(m) i fine(m) s(ed) (et) ad ip(s)a dil(e)c(t)a (et) q(uod) vo(cari) diligendi (et) ip(s)e h(ab)it(us)
c(ari)t(atis) dive(r)sim(od)e co(m)pa(ratur) ad ea (con)cedi(tur) (et) i vob(is) ordi(n)e(tur) c(ari)t(a)te (et) or-
dinata ve(r)o cor(pus) que(stio) (est) ex c(ari)t(a)te diligenda Ad id q(uod) d(icitu)r q(uod) p(ri)mo o(r)-
do q(uod) ordo p(re)suppo(nit) disti(n)c(tion)e(m) d(icendu)m q(uod) ordo attendi(tur) i c(ari)t(a)te r(ati)o(n)e
h(ab)it(us) relati ad actu(m) (et) obi(ectum) q(ua)mvis aut(em) i c(ari)t(a)te no(n) sit disti(n)c(ti)o
ex p(ar)te h(ab)it(us) (est) t(ame)n disti(nct)io ex p(ar)te ip(s)o(rum) dil(e)c(t)or(um) (et) ex p(ar)te actuu(m) vo(cari)
eo diu(er)sit(at)is ma(n)data c(ari)t(ati)s s(un)t multipli(cia) (et) ip(s)a c(ari)tas h(abe)t ordina(ri)
Ad id q(uod) o(biicitur) q(uod) ubi (est) ordo i(bi) (est) p(ro)p(or)tio d(icendu)m q(uod) p(ro)p(or)tio dup(licite)r accipi(tur) stricte
(et) large Si stricte dica(tur) p(ro)p(or)tio sit d(icitu)r q(ua)eda(m) co(m)me(n)suratio (et) (est) i(n)t(er) eq(ua)
q(ua)n(ti)b(us) (et) h(oc) mo(do) no(n) h(abe)t v(er)itate(m) p(ro)p(osi)c(i)o p(ro)po(sita) q(ui)a ubicu(m)q(ue) (est) ordo ibi sit p(ro)p(or)tio
Si no(n) accipia(tur) large ut dica(tur) p(ro)p(or)tio qu(e)cu(m)q(ue) h(ab)itudo q(ue) atten(ditur)
s(ecundu)m (con)g(ru)e(n)cia(m) analo(gi)e h(oc) mo(do) p(ro)p(or)tio (est) bo(n)i c(ari)t(a)ti ad n(ost)ra(m) actu(m) (et) ordo
s(ecundu)m r(ati)o(n)e(m) c(ari)t(ati)s (et) p(ri)ncip(alite)r (con)fini(bus) cu(m) digni(or) (est) (et) excelle(n)tio(r) (et) p(ro)p(or)tio
s(ecundu)m r(ati)o(n)e(m) c(ari)t(ati)s (et) p(ri)ncip(alite)r Ad id q(uod)
h(ab)it(us) q(uo)d (est) ad fine(m) (et) q(ua)ntu(m) ad h(oc) attendi(tur) ordo i c(ari)t(a)te Ad id q(uod)
obi(icitur) q(uod) ordo ma(gis) vi(detur) p(er)ti(n)e(re) ad actu(m) cog(nitiv)e cu(m) sapi(enti)s sit or-
dinare d(icendu)m p(otes)t p(er) p(re)dicta disti(n)c(ti)o q(uod) dup(lexe)r est ordo quida(m) p(ar)tiu(m) i toto
(et) vo(cari) i vniu(er)so quida(m) u(er)o cor(pus) que (est) i fine ad ip(su)m fine(m) et
q(ua)mvis p(ri)m(us) ordo p(ri)ncip(a)l(ite)r sit (con)t(ra) cog(nitio)ne(m) (et) t(ame)n p(ri)ncip(a)l(ite)r co(n)sistit
(con)t(ra) affecc(i)o(n)e(m) (et) dil(e)c(ti)o(n)e(m) cu(m) (est) i fine(m) i(n)clina(r)e Ordo aut(em) c(ari)t(ati)s
atten(ditur) p(er) (com)po(siti)o(n)e(m) ad fine(m) et io no(n) (est) simile de ip(s)a et de h(ab)itu
atten(ditur) p(er) co(m)po(siti)o(n)e(m) ad actu(m)
cog(nitiv)o Alit(er) p(otes)t dici q(uod) ordo i h(ab)itu atten(ditur) p(er) (com)po(siti)o(n)e(m) ad actu(m)
obi(ectum) sic p(ro)p(ter) d(eu)m (est) q(ui) (est) su(m)ma bonitas alia (et) alia h(ab)ent (com)pa(ra)n-
(et) diu(er)si dilig(ibi)l(ibus) (et) ab eis h(abe)t p(ar)tici(pa)t(i)o s(ecundu)m plus (et) mi(nus) ut p(ate)t i corp(or)e (et)
sp(irit)u hinc (est) q(uod) amor c(ari)t(ati)s d(icitu)r ordi(na)t(us) p(ro)p(ter) h(oc) (et) mo(do) si quis h(ab)it(us)
cog(nitio)n(is) (con)sidet(ur) aliq(ui)d i quo sit maior (et) mi(n)or u(er)it(as) eiusde(m)
utiq(ue) i tali h(abe)t reperi(ri) ordo sicut p(at)z (est) s(cien)tia p(ri)n(cipi)o(rum) (et) (con)clusi(onum)
Et p(otes)t ad id vid(eri) p(er) i(n)te(m)ptio(n)e(m) (et) si obiciat de fid(e) d(icendu)m q(uod) no(n)
(est) simile o(mn)ib(us) e(ni)m art(icu)li ad su(m)ma(m) v(er)itate(m) vnifo(rmi)t(er) co(m)pa(ra)n(tur) s(ecundu)m q(uod) a
fide credu(n)tur fides e(ni)m i cr(ed)e(n)do o(mn)ib(us) arti(cu)lis asse(n)tit p(ro)p(ter) v(er)i-
tate(m) (con)ca(n)ti (et) asse(n)ti(t) io vnifo(rmi)t(er) (et) equal(ite)r o(mn)ib(us) eis credit
Ad id q(uod) o(biicitur) q(uod) vna (est) r(ati)o diligendi i c(ari)t(a)te sic vna r(ati)o cr(ed)endi i fide
d(icendu)m q(uod) (et) si vna sit no(n) t(ame)n sic vnifo(rm)it(er) h(abe)t co(m)pa(ra)ri ip(s)a c(ari)tas
ad dilig(ibi)lia sicut ip(s)a v(er)itas ad cr(ed)ibilia plus e(ni)m est optabil(is)
ip(s)a su(m)ma bonitas deo q(uod) no(bis) (et) sp(irit)ui n(ost)ro q(ua)m corp(or)i io no(n) (est)
simile hinc (et) inde Ad id q(uod) o(biicitur) q(uod) i(n) ma(n)e(n)tib(us) i(n) natu(ra) (est) fac(ere) i(n)
d(icendu)m q(uod) id no(n) h(abe)t v(er)itate(m) de eo q(uod) n(atur)al(ite)r i(n)clina(tur) t(ame)n r(ati)o(n)e sui q(uod) r(ati)o(n)e
(con)iu(n)cti (et) h(oc) ve(r)o e(ss)e d(icendu)m ob(iectum) na(turalis) s(ecundu)m diu(er)sit(a)te(m) obiecto(rum) sit diu(er)sificac(i)o
op(er)a(tio)n(u)m vn(de) sol a(m)p(li)us illu(min)at cristallu(m) q(ua)m illu(min)et lapide(m) u(e)l lig(nu)m
Utpote q(ua)m at hor(um) deficit i c(ari)t(a)te na(m) ip(s)a c(ari)tas reg(ul)a(ri)a (est) p(ri)m(us) vo(cari)
(et) simil(ite)r cu(m) (con)c(essio) h(abe)t mo(vi)ri q(uod) q(ua)ndo no(bis) no(n) v(er)e i(n)clina(tur) ad ip(s)a(m) ...

1

2

3

8

7

per unum oborte est magis amabile quam reliquum sicut unum corpus est magis
illuminabile quam aliud et ab eodem lumine magis illustratur. Ad 3m dicendum quod ultimo obi-
iectum est attendendum quantum ad habitum aut quantum ad actum et obiectum. Unde quamvis
habitus caritatis sit unus tamen dicitur ordinatus et si non sit in actu quia habilitat
animam ad hoc ut ordinate moveatur. Unde mystice dormientes dicuntur habere
caritatem ordinatam. Ex hiis autem que dicta sunt patet quod caritas magis dicitur or-
dinata quam virtus alia magis et dicitur ordinata quam modificata
hoc enim est quod proprium est ipsius simul habere vim unitivam ligativam et ponderis
inclinativam ponderis autem ordinem convenit. / Deinde est quod utrum

Secundo queritur de ordine caritatis per comparationem ad / caritas in dilectione
proponat deum nobis. Et quod videtur quod sic primo per mandatum Deut. 6 Diliges
dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua. Hic dicitur esse primum et summum mandatum.
Si ergo nulli alii proprie ut impediamus totum affectum nisi soli deo
videtur quod in dilectione caritatis deus teneat primum et summum locum. Item hec idem ostenditur per
Augustinum ... ambobus quorum utrumque sit in ... potest in ordine dilectionis deum nobis
preponit. Item hoc ipsum videtur per rationem quia propter quod unumquodque et illud magis. Sed caritas
quia diligit dilectionem propter deum ergo proximo et ... maior dilectionem ipsum deum
ergo in ordine caritatis deus preponitur nobis. Item quod multum philosophus docet in
finibus magis est eligendum quam ea que sunt ad finem. Sed ad ordinem caritatis
spectat ut magis diligatur ea que sunt magis eligenda. Si ergo bonum increatum
est finis et bonum creatum quod est ad finem videtur quod in ordine caritatis bonum increatum
quod est deus preponitur bono creato quod nos sumus. Sed contra quia est perfectio natu-
ra autem caritas gratia magis diligit seipsam quam deum. Si ergo perfectio non
perimit ordinem sive perfectibilis videtur quod idem ordo in caritate habeat salvari
ergo caritate magis deum diligere nosmetipsos quam deum. Item si alicui
unum addatur aliquid existens infinite et in partes additionis esse equalia
Sed amor ... ad adiunctum caritatis preponderat amori dei. Ergo et per
ipsius adiunctum ergo in ordine caritatis magis debemus nos diligere quam deum.
Item affectus amoris sequitur notitiam cognitivis incognita enim non possumus
diligere. Sed magis cognoscimus nosmetipsos quam cognoscamus deum
quamdiu sumus in statu vie videtur ergo quod ad ordinem caritatis spectet
plus nos quam deum diligere in statu presenti. Item videtur quod saltem equaliter
quia quicumque aliquis diligit deum et quicumque appetit frui deo tamen appetit
suam beatitudinem et quicumque suam beatitudinem appetit tamen se diligit. Ergo videtur
quod quicumque quis diligit deum tamen diligit semetipsum. Item motus
caritatis in deum finitus est cum sit a virtute finita. Similiter motus caritatis in se
ipsum et possibile est motum caritatis in deum remitti et motum caritatis in seipsum
intendi. Sed quando aliqua duo sunt finita quorum unum intenditur et ad
remittitur ita possibile est in ea pervenire ad equalitatem. Ergo videtur quod ex caritate
possumus nos et deum equaliter diligere et videtur idem quod per ... Item amor est
vis unitiva sed inproprie est quod ab unitate aliquis magis quam ... ergo ipse est
magis aliquam amare quam se. Ergo non videtur quod in caritatis ordine deus nobis
sit preponendus. Respondeo dicendum quod in ordine caritatis deus preponendus est nobis et cetera
ut amor verus ... non equi possit et preponi ... salva semper habitus caritatis

Con

Re°

Ad autem hoc est ista quod caritas facit deum diligi tamquam finem ultimum et tamquam
summum bonum et quia finis ultimus est unus solus et summum bonum similiter non habens aliquid
superius se nec equale. hinc est quod si caritas legem impleret esse aliquid plus deo
vel equale ipsi deo amaret. Caritas enim quia diligit deum sicut summum
bonum diligit eum super omnia quia diligit ipsum sicut finem ultimum
diligit eum propter se. Et quia diligitur propter se et super omnia diligitur dilectione
fruitionis, cum non propter aliud diligitur diligitur dilectione usus. Cum igitur caritatis
sit omnia ad deum tamquam ad finem ultimum referre sicut ponderibus est corporum
ad locum proprium inclinare, hinc est quod caritas facit nos deum plus quam
nosmetipsos diligere. Unum concedit esse vobis quod se ad illam partem. Ad 2m
dicendum quod gratia est perfectio nature ideo quod in natura est considerare ad perfectionem potentiis
et ad perfectionem proportionibus et defectibus et corruptionibus. Illud autem quod perfectum
est in natura per modum potentiis a gratia habet perfici et salvari. Cum autem est in natura
corruptionibus et proportionibus a gratia habet corrigi et suppleri. Cum igitur dicendum
quod naturale est potentiis seipsam quam deum diligere dicendum quod hoc non est conditio recepta
in natura spectantibus ad eius perfectionem sed potius ad ipsius corruptionem. Et ideo non sequitur quod
per gratiam habeat salvari, ymmo potius sequitur quod per gratiam habeat amoveri. Ad
3m dicendum quod si unum addatur inequalibus adhuc erunt inequalia eadem
inequaliter quam propter dicendum quod hoc habet veritatem quando additum equaliter respicit
utrumque illorum inequalium. Sic autem non est in proposito. Nam caritas principaliter
respicit in affectum hominis quod est in deum quam in quod est in seipsum. Unde in
adventu caritatis minuitur amor sui et intenditur amor dei. Ad 4m
dicendum quod affectio sequitur cognitionem. Dicendum quod affectio dei sequitur cognitionem. Ideo non solum a parte
claritatis in cognitione sed et a parte boni considerate in ipso cognito. Sed autem
clarius cognoscat seipsum homo quam deum tamen nullus habens caritatem estimat se
tam bonum et tam amabilem quam estimat deum. Et ideo dilectio sequens
cognitionem preponit ipsum deum nobis in diligendo magis quam eius. Ad 5m
dicendum quod quamvis quis diligit deum tamen desiderat frui deo dicendum quod deum
motu dilectionis contingit deum diligere videlicet affectu amicitie et affectu
concupiscentie sive desiderii. Cum igitur dicitur quamvis quis diligit deum tamen de-
siderat frui deo diligere potest dici motu amicitie vel motu concupiscentie
absque dubio in utroque habet. Sed hic motus non ponit inimicum dilectionem in
et ideo non sequitur ex hoc quod equaliter deum et nos diligamus. Diligere enim
nos ex caritate non est aliud quam summum bonum nobis optare. Si non diligere
deum dicitur motu amicitie tunc hoc quod est quamvis et tamen potest impetrare propter
ut sit summum bonum. Sed multum nobis deo bonum multum desideramus frui deo.
Vel potest impetrare propter cum suo bonum sive equaliter. Per primo habet veritatem
2o vero modo veritatem non habet, per caritatem enim diligo summum bonum deo
et summum bonum michi. Ita quod volo quod deus habeat summum bonum et quod summum bonum
per essentiam michi non per participationem. Et multo magis opto quam michi. Et ideo non
sequitur ex hoc quod amor dei possit equari nisi salva caritate. Vel et amor
aliquis caritatis ut potest amor glorie et fruitionis dei sive beatitudinis caritate

Posset et videtur aliquis per intencionem comparacionem ad illa quantum desiderabis frui deo
tamen diliges temetipsum sed quod quaeritur et tamen due quaestiones superiores. quia potest quis
desiderare frui deo propter se et super omnia. quemadmodum nos tenemur sit quod
ex caritate diligat se propter se et super omnia. Ad 7m quod obicitur quod motus caritatis 7
in deum est finitus et in nobis ipsis similiter et ita per intensionem et remissionem
posse equiri etc. quod licet utrumque sit finitus quia a natura finita procedit tamen unde
ipsius obiectum excedit reliquum in infinitum. nec est hoc inconveniens
quia finitum potest ad finitum excedere in infinitum. sicut linea punctum et
superficies lineam. unde sicut infinita puncta non possunt lineae equiri sic
amor ipsarum creaturarum secundum legem caritatis non potest equari amori creatoris.
Sicut enim ex punctis nunquam potest constitui linea, sic nec ex infinitis
bonis creatis potest constitui summum bonum. Aliter vocatur amor ad deum salva
caritate nunquam potest sic remitti quod deus diligatur ut finis et ut summum
bonum. nec amor creature ita potest intendi quod creata diligatur ut bonum
ad summum bonum ordinatum et ideo non sequitur quod motus illi ad equalitatem
venire possint. Ad 6m quod obicitur quod nihil potest magis alicui uniri quam sibi 6.
ipsi dicendum potest dupliciter primo quod hoc potest intelligi de unione quantum ad naturalem
convenienciam vel quantum ad amoris inherenciam. primo modo verum, secundo modo falsum
quia hic secundo amor dei magis unitivus. Aliter potest dici quod deus magis est
intimus unicuique quam ipsa sibi et plus pendet esse a deo conservante
quam ab ipsis principiis intrinsecis et complementum beatitudinis ipse vocatur habet a deo
non a se ipso et ideo cum dicitur quod nihil potest alteri magis uniri quam sibi ipsi si hoc
intelligatur de ipsis creaturis verum habere potest. Si non intelligatur de
ipso deo verum non habet. Deus enim intime illabitur ipsi anime et ideo ipsa
ex intimis medullis affectionibus habet deo adherere et cum habet caritatem
amplius tendit in ipsum quam in se et ideo requiescat amplius quam in se
quia melius est deus ei quam ipsa sibi. Et cetera postea ponit ad propositum

Ergo queritur de ordine caritatis. Et est quaestio utrum secundum ordinem caritatis
proximus sit bonum proprium bono ipsius proximi. Et quod sic videtur primo per
auctoritatem augustini et ambrosii in glossa quae innuit quod post dileccionem dei ordinat
dileccionem sui ipsius. Item nemo ordinat sibi nequam est cui alius
bonus erit. Preterea hoc videtur quod non potest alium ordinate diligere nisi prius
ordinate diligat se ipsum. Augustinus in enchiridion ... dubium date
eliam et omnia munda sunt vobis. Item in multis ordinate elemosinam dare
a se debet incipere et eam prius dare. Est enim elemosina opus misericordie.
unde ecclesiastici: miserere anime tue placens deo. Ergo prius debet homo esse
misericors quam alii. Item quod secundum ordinem caritatis amor sui sit amori
proximi preponendus. Item sicut natura appetit suam conservacionem sic caritas suam
perfeccionem. sed natura magis appetit conservacionem suimet quam suo simili
ergo et caritas plus appetit perfici in se ipsa et in anima in qua est quam
caritatem aliam appetat perfici in anima aliena. Ergo secundum verum ordinem caritatis
amor sui preponi debet amori proximi. Sed contra: 1 cor 13 caritas non
querit que sua sunt. Et item alibi nemo quod suum est querit sed quod alterius. Et ut

Cor

q̄ caritas s̄m sua pfc̄om̄ mag̅ inclinet ad amandū alt̅m q̄m ad a-
mandū seipm̄. Item ml̅t xxij diliges p̅x̅m tuū sic teipm̄ h̄c q̄ē
Sicut/ a nō ē simili̅ ad equali̅. Si similitudis tūc eadē vōe poss
dice. Diliges p̅x̅m tuū sic dm̄. Si equali̅ g̅o nō ūt q̄ nō sit
ordo dilc̄ōis vē̅u̅ m̄i ad dilc̄om̄ vē̅ p̅x̅i. dicit̄ q̅q̅ q̅ i q̄da ḡme̅
Nemo ad seipm̄ h̄re ca̅te dr̄ sed h̄c ēm̄ ut caritas sit n̄re ē n̄t
dilc̄o i alt̅m tendat. g̅o caritas p̄ p̅us ordinat hoiem ad alt̅m
q̄m ad seipm̄/ g̅o i ordine ca̅t̅ n̄ q̄ nōb p̅mitti dēat p̅x̅m̄.
Item caritas ē amor lib̄al̄ s̄z lib̄alitas mag̅ attendit vē̅ alt̅
q̄m vē̅ sui. g̅o amor ca̅t̅ mag̅ c̄osistit i amādo alt̅m q̄m i
amādo seipm̄. dīte amor ca̅t̅ supponen̄s tollit ann̄ite ipi n̄e
sicut p̄z q̄ cū hō pl̄ diligit se q̄m dm̄ an̄ ca̅te p̅ adūctū ca̅t̅
ūt̄ ordo ut pl̄ diligat dm̄ q̄m seipm̄. Si g̅o mutat ordinē
q̄m ad dilc̄om̄ dei p̅ vōe q̄m ad dilc̄om̄ p̅x̅i. vē g̅o q̄ di-
lcō p̅x̅i p̅mittēda sit i ordine ca̅t̅ dilc̄oi vē̅ p̅x̅i. dīte caritas
fa̅ nōb c̄oformare nōs ē vo̅m̄ nōi dn̄e s̄z deg̅ nō mag̅ di-
ligit nōb q̄m p̅x̅ios n̄ros ymo mag̅ diligit p̅x̅ios n̄ros si sit
meliores nōb g̅o ūt q̄ s̄m ordinē ca̅t̅ pl̄ debeo diligē p̅x̅m
q̄m meipm̄. Si tu dicas q̄ deg̅ nō ūlt q̄ c̄oformē nō ē̅ maz
b̄ꝰ i h̄ s̄ō g̅ h̄c q̄ de g̅ ūlt q̄ nōb mag̅ desiderem̄ honore sūm
q̄m comodū p̅p̅riū ūlt z̄ q̄ mag̅ ann̄m̄ z̄ app̅tem̄ ē q̄d
mag̅ ē amandū z̄ app̅tidū s̄z salg̅ cētu ann̄az̄ magis fa̅ ad
honore dī z̄ mag̅ app̅tida ē q̄m salg̅ vni̅g ann̄e. Si g̅o nō ē
p̅x̅i n̄t omib̄ hōi̅ q̄ amor p̅x̅i p̅p̅o dē sit amor sui. Et hc̄
cōfir̄ p̄ i d q̄ dt̄ ap̅g ro̅ ix. Optaba ego ipe anathema ee a x̅o
p̄ fr̄ib̄ meis. dn̄o dēr̄ q̄ s̄m ordinē ca̅t̅ amor salut̄ p̅p̅ie p̅p̅o dē
amori salut̄ aliene s̄z q̄ an̄tes inn̄ūt ma̅ te z̄ s̄z z̄ q̄ q̄stat
z̄ dēat meliorē vōib̄ ote z̄ instinct̄ n̄e/ vō cū h̄ ē q̄m vni
q̄dq̄ pl̄ appetit p̅fc̄om̄ i s̄ p̅o q̄m i suo simili z̄ q̄dl̄z pond̄
pl̄ trahit corp̄ i quo ē sitū d̄ debitū q̄m trahat ad corp̄
illi ann̄exū/ h̄inc ē q̄ caritas p̄ porg̅ desidat dm̄ nōb vni-
ri nōb h̄itaē z̄ nōb i ipm̄ dm̄ tendē z̄ i eo quiescē q̄m ap-
petit i alig̅ alio/ q̄m nōb c̄ū h̄at aliq̄m simili̅z. Et ond̄ s̄
i vōes ondētes q̄ i ordine ca̅t̅ p̅fer̄ dilc̄o sui dilc̄oi
ip̄ig p̅x̅i/ z̄ h̄ s̄ig̅m ē/ q̄z illi rep̄hendūt z̄ stulti reputan̄
q̄m salutē p̅p̅a negligūt z̄ ei p̅fmit aliena/ h̄ z̄ s̄ig̅m ē.
q̄z si hō ex ca̅te debēt diligē p̅x̅m q̄m seipm̄ ita q̄ eet i ordi-
equalitas/ ia duos p̅x̅ios debēt diligē duplo q̄m seipm̄
z̄ tres i triplo z̄c ultēg ascendō q̄ i nō h̄ite ca̅te rep̄iri c̄o-
tingit q̄ntitatz p̅fc̄o. Ad i° q̄ p̄° or̄ q̄ caritas nō q̄rit q̄ sua
st̄ dēr̄ q̄ simi̅ dē est q̄ p̅p̅iū/ p̅p̅riū at q̄d h̄c ē dup̄. vno° p̅ut
p̅p̅iū dēr̄ cū p̅isone z̄ c̄ c̄xpm̄t bo̅m quo/ z̄ isto° sonat i merī-
z̄ h̄ista acceptō c̄osuevit dici q̄ libido ē amor boi p̅p̅i z̄ q̄m
ad h̄uc mōm dt̄ ap̅g q̄ caritas nō q̄rit q̄ sua st̄. Alio° dr̄ bo̅m p̅p̅iū

bonum quod pertinet ad secunda quia appetitui illius boni non repugnat
nostri domini nec preiudicat quin utilitati sicut est appetitus salutis proprie
et isto modo diligit quis se ex caritate et accipiendo non negat apostolus
quin homo per caritatem optat quod suum est quod cum ipse met cupit dissolui et
esse cum Christo sicut dicitur Phil. i. Ideo dicitur quod quamvis secundum divinum mandatum debet homo
diligere proximum sicut semetipsum dicendum quod sicut non est non perfecte equalitas
sine quicumque sed expresse similitudinis. Quia in hoc attenditur quod homo debet di-
ligere proximum ad idem bonum ad quod diligit seipsum et per salutem propriam
non tamen debet desiderare sic salutem alienam et ideo non valet quod aliter
quod simul debet dicti mandato illo quod diliges proximum sicut dicitur. Ideo dicendum
quod oportet de ante gratiam quod caritas magis proprie ordinat ad proximum quam ad
seipsum dicendum quod hoc non dicit quod caritas per prius respiciat ordinem hominis
ad proximum quam ad seipsum sed quia non sufficit quod aliquis amor sit caritas
ut homo amet seipsum, sed cum amor caritatis a seipso incipiat debet
in alterum protendi. Ideo dicendum quod oportet quod caritas est amor liberalis dicendum quod quamvis
liberalitas quantum ad sua completionem respiciat alterum tamen quantum ad
sui initium prius respicit ipsum qui liberaliter impendit sic et in aliis de
quadam domino est quod primo debet homo sui ipsius misereri. Ideo dicendum quod oportet quod caritas
superveniens tollit curvitatem naturae dicendum quod quedam est curvitas nature que
sonat iniuriam et corruptionem; quedam que respicit ipsius nature inclinationem. Prima est quando quis diligit se plusquam deum. Secunda qua quis diligit
se plusquam proximum. Gratia autem superveniens primam corrigit et tollit
secundam non destruit et cum caritate consonat. Et ideo ratio non valet quia non est simile
Hanc et inde. Ideo dicendum quod oportet quod deus non tenetur in amore nostri diligere cum fervore
dicendum quod deus cum diligit alterum alio magis diligere hoc non est quia intensius diligat
unum quam reliquum cum sit amore ipsius nec cadat intensio nec
remissio sed hoc dicitur quia unum ordinat ad magis bonum quam reliquum
et hoc bene potest concedi quod quis magis debet diligere proximum quam se cum
proximus ipsum excedat in merito sed ex hoc non sequitur quod amor proximi melius
respondet amori suo. Ordo enim caritatis non attenditur penes magnitudinem
boni optati sed penes respondentiam affectus diligentis. Et si tu obicias
quod deus vult quod magis amemus honorem suum quam commodum nostrum et
magis appretiemur quod est magis appretiandum dicendum quod verum est quod dei honor plus
debet in corde nostro respondere quam nostrum commodum cum caritas magis
respiciat honorem dei a commodo nostro spirituali nec est nostri domini ut
nos petamus aliquid quod sit in detrimentum salutis nostre propter honorem suum.
Deo enim convenit esse appetendum sic convenit et gloria appetendum dei placere
et deo adherere deus nequaquam a nobis exigit ut magis salutem
alienam quam propriam diligamus. Et quod dicitur apostolus quod optabat anathema a
Christo esse pro fratribus, hoc intelligitur ad tempus sub conditione videlicet si optabile esset.

Quarto queritur de ordine caritatis per comparationem parentis ad filium. Et queritur
utrum magis sint diligendi parentes quam filii an econtra. Et quod parentes sint
diligendi parentes videtur primo per mandatum domini precipientis honorare parentes
Exo. xx. honora patrem tuum etc. Et ista mandata dei tradita sunt.

i ordine caritatis. ut patet quod amor caritatis pueri hic ad parentes quam ad filios habet ordinare
Item auctoritas Ambrosii que habetur in littera dicit enim quod primo diligendus est deus secundo parentes
deinde filii. Item hoc ipsum uidetur uoce quam secundum legem caritatis justi deinde esse de
beneficiis acceptis sed plura beneficia accipimus a parentibus quam a
filiis ergo magis deinde eis esse grati sed qui magis est gratus aliis
magis ipsum diligit ergo parentes in ordine caritatis sunt filiis preponendi
Item pueri tantum plus pendet a patre quam econtra sed ubi est maior dependentia
ibi est maior inclinatio et ubi maior inclinatio ibi et maior amor. questio
Cum ergo habeamus patrem et filium ad patrem comparatur sic pueri tantum ad patrem
ad filium non sicut ad patrem pueri tantum. Videtur quod secundum uiam amoris magis debet
conuerti ad patrem quam ad filium. Contra quod ii Cor. xii non debent
filii thezaurizare parentibus sed parentes filiis. Sed nomina debet thezaurizare nisi
que debet diligere. si ergo magis debent thezaurizare parentes filiis quam econtra
magis debent secundum caritatis ordinem parentes filios diligere quam filii parentes
Item secundum ordinem nature humor prius est a radice ad ramos non econtra.
Si ergo questio amoris in uobis filiis est declinatio humoris in ingenitis
et pro compara ad filios sicut radix ad ramos uidetur quod secundum rectum ordinem
dilectionis amplius sint diligendi filii quam parentes. Item caritas respicit bonum
conuersationis secundum gratiam et conformitatem sed plus boni communicat parentes
filiis quam econtra. ergo uidetur quod amor caritatis secundum rectum ordinem parentes et ha
bundantius reddat hilarem ad diligendum filios quam parentes. Item gratia
est perfectione nature sed uidemus quod plus naturaliter homines diligunt filios
quam parentes. ergo uidetur quod consimilis ordo debeat esse in amore gratuito.
Respondeo dicendum quod sicut dicit Ambrosius secundum ordinem caritatis parentes preponendi sunt filiis et
hoc intelligendum est certis partibus sicut inferius manifestabitur. Ratio enim huius est
quia amor gratuitus fundatur in memoria et perceptorum beneficiorum. propter quod
et sacra scriptura precipiendo et amonendo inducit nos ad perpetua
beneficia recolenda. et quia plura beneficia percipimus a parentibus quam a
filiis ideo secundum uias diuinum plus eis tenemur et magis eorum salutem diligere
et procurare debemus. Et concedendum est uobis quod hoc ostendunt. Ad uos autem quod in
oppositum adducuntur. uidendum est quod ideo uos currunt de dilectione naturali secundum
quam magis inclinatur affectus hominis ad filios quam ad patrem
et uobis hoc est quia natura appetit conseruari in suo simili et magis diligit
in quo habet principalis saluari et quam prius habet saluari filio secundum ordinem
nature et non econtra. hinc est quod secundum nature ordinem maiorem habet ad filium inclinatio
quia magis uult ipsum quam patrem habere subsistere. Dilectio autem gratuita
magis respicit beneficiorum collationem et supernorum cuiuis completionem
ad quam inducunt parentes et filii comparantur. Et per hoc patet uia ad
illa. quod prius obiciebantur. Ad id uero quod ultimo obicitur quod gratia debet esse conformis
nature dicendum quod natura in quibusdam currit uia conformi cum gratia, in quibusdam
currit uia oppositi, in quibusdam currit uia disparata. In hoc enim quod homo
plus diligit se quam proximum natura gratie concordat sicut est ostensum. In hoc quod diligit se

plus quam deum

ipsi quae repugnat. In hoc autem quod diligit filium plus quam parentem quia intendit
salvari illo praeter quam in alia diversa ratio quia gratia superveniens ordinem
in primo affectu salvat et perficit in secundo simpliciter mutat; in secundo non novum
ordinem dat; ita tamen quod affectum in tertio non exstinguat. Unde estimo quod
homo habens caritatem et habens parentes et filios dum modo affectum constituto
dilectionis magis desiderat parentum salutem dum modo affectum non magis
desiderat filii salutem vel sanitatem; vel est hic oppositio dilectionis naturalis
ad gratuitam propter considerationem diversam. Domestici ad communem
Quinto quaeritur de ordine caritatis per comparationem. Et est quo utrum domesticus
sit communis proximus. Et quod non quia per id quod dicitur Gal. ult. Operemur
bonum ad omnes maxime autem ad domesticos fidei et magis
domestici non habet fidem negavit et est infideli deterior. Et I. Thy. V. Si quis
suorum praecipue utique istarum autem tamen audi potest quod domesticus communis debeat
praeferri per unam dilectionis pietatem et per aliam distinctionem. Item hoc ipsum ostenditur
auctoritate Ambrosii quod ponitur in litera qui dicit domesticos collocandos esse
in loco in ordine caritatis communes non in uno. Item hoc ipsum videtur per rationem
diffusio caloris corporalis prius est ad loca propinquiora quam ad re-
motiora, ergo a simili etiam amoris spiritualis prius respicit naturalem quod est
propinquum quam quod est remotum. Si ergo domestici sunt propinquiores
nobis quam communes vel minimi videtur quod in ordine caritatis primo sint collocandi.
Item ad illos prius et principalius caritas ordinat quibus magis astringimur
et ligamur. Ordo enim caritatis consonat legi iustitiae, sed secundum legem iustitiae
magis obligamur domesticis quam communibus ergo domestici praefe-
runtur communibus in ordine caritatis. Sed contra: Colos. iii. Renovamini secundum novum
hominem in quo non est masculus et femina gentilis et iudeus sed omnia in omnibus Christus;
ergo secundum hoc habenti caritatem nemo est communis ergo secundum legem caritatis non est distinctus
neque ordo inter domesticum et communem. Item Augustinus in li. de vera reli.
Non sic homo ab homine diligendus est ut diliguntur carnales fratres vel
filii vel coniuges vel affines vel cognati vel cives. Nam ista
dilectio est temporalis. Non enim tales necessitudines haberemus quae nascendo et
moriendo contingunt, sed in natura in preceptis et imagine dei manentes in
ista corruptione non religaremur ergo videtur quod ordo caritatis praeteriens
communem et domesticum et propinquum nullatenus attendatur. Item vero
diligendi proximum ex caritate est ipsa imago dei; si ergo domesticus
et communis equaliter sunt imago dei videtur quod ex caritate equaliter sunt
diligendi. Item caritas diligit bonum quia bonum ergo id quod est magis bonum
magis est ex caritate diligendum sive sit domesticus sive communis
ergo propinquitas vel familiaritas sive communitas nihil videntur
facere ad ordinem caritatis. Ad id quod obicitur intelligendum est non
quod praedictus ordo qui assignatur secundum habitudines quae sunt propinqui et
remoti domestici et communis aliquid quidem dicit circa ipsius dilectionis
naturalis, caritatis autem non est nisi tollatur sed sustinet enim caritas in natura
cum sit imperfecta imperfectionem ipsius removet. Unde huiusmodi dicendum quod ordo caritatis

Nota

qui competit ei s(ecundu)m se attendi penes maius bonu(m) et minus bonu(m) no(n) at(tendendo)
s(ecundu)m p(ro)pinquu(m) et remotu(m). S(ed) hic mod(us) ordi(ni)s no(n) vi(detu)r concordare ub(i) ambo
nec ubi(que) in(ven)iri. Nam ambo h(un)c ordine(m) assig(nan)t i(n) ip(s)a dil(ectio)ne
co(n)stituta de qua d(icitu)r sponsa i(n) Cant(icis): introduxit me rex i(n) cella(m)
vinaria(m) ordina(vi)t i(n) me caritate(m). Et m(anifestu)m i(n) p(ri)mo dis(tinctione) d(ictu)m q(uod) p(ro)p(ter) iterat
qui p(re)posterie agit et h(un)c ordine(m) p(er)u(er)tit q(uod) no(n) e(ss)et si t(ant)u(m) ordo
solu(m)mo(do) e(ss)et cari(tati)s sicut tolla(n)t. Et ideo est aliq(ui)s mod(us) ordi(ni)s q(ui) or-
do qui atten(ditu)r penes p(re)dictas duas no(n) t(ant)u(m) e(st) ip(s)i(us) car(itati)s, sicut
tolla(n)t, s(ed) e(st) ip(s)i(us) sicut regulat(ur) in(tra) et ei co(n)sonat. Po(st) ei
primo diligat(ur) p(ro)pinq(uu)m q(ua)m co(m)mune h(oc) no(n) e(st) n(isi) inordinate s(ed) p(ro)p(ter)
primo diligat(ur) ... h(oc) no(n) e(st) ... (sic) de ordine n(ecess)e. Sicut e(ni)m p(ro)p(ter)ea tactu(m) e(st) virtus ordo diffusio(n)is
ut p(ro)p(ter)ea co(n)c(ur)rere ap(p)ropinqu(an)ti et de(m)u(m) remociori. Qu(an)tu(m) ergo cari(tati)s
verum ordine(m) a na(tur)a no(n) aufert. Hinc e(st) q(uod) cari(tati)s sup(er)venie(n)tib(us) i(n) or-
dine n(ecess)e p(er)ficiat et p(er)ficiendo di(citu)r eu(n)d(em) ordine(m) ordinare. No(n) q(uia) or-
do ille competat ei s(ecundu)m se s(ed) q(uia) competit ei r(ati)one na(tur)e i(n) qua est.

Ap(ro)p(ter) q(uod) atten(dendu)m e(st) q(uod) duplex ordo atten(ditu)r i(n) cari(tat)e. Unus qui ei co(m)-
petit s(ecundu)m seip(su)m et iste ordo atten(ditu)r penes bonu(m) et maius bonu(m)
et maxime bonu(m). Vnde cari(tas) de se magis mov(et) ad amand(u)m sp(irit)u(m)
q(ua)m corp(us) et deu(m) summu(m) q(ua)m sp(irit)u(m) creatu(m). Aliquis e(st) ordo qui co(m)-
petit ei r(ati)one na(tur)e subiecte et hic atten(ditu)r s(ecundu)m has duas co(n)d(itio)n(e)s p(ro)p(ri)u(m) et
alienu(m), p(ro)pinquu(m) et co(m)mune. Affectus e(ni)m cari(tati)s subiectu(s) e(st) af-
fectui na(tur)e et eu(m) p(er)ficit et reg(i)t s(ecundu)m id q(uod) h(abe)t i(n) se rectitudinis. Et co(n)se-
q(ue)n(ter) ... domestici p(ro)p(ri)o d(icu)nt(ur) s(ecundu)m co(m)munib(us). Ratio at(tem)
e(st) ergo q(uod) s(ecundu)m ordine(m) cari(tati)s domestici p(ro)p(ri)o di(cu)nt(ur) s(ecundu)m co(m)munib(us) ...
q(uo)d h(oc) ... co(n)c(ur)rere ... ord(ine) ... q(uod) o(porte)t q(uod) i(n) x(rist)o Ih(es)u no(n) e(st) distinctio
masculi et femine p(ri)mo omnib(us) i(n) vnum i(n) x(rist)o ... q(uod) ap(ostolu)s p(er) h(oc) no(n)
mult(um) excludere distinc(tione)s et co(n)ducit ordine(m) i(n) ...b(us) ... s(ed) h(oc) mult(um)
... q(uod) i(n) omni sexu et etate et co(n)d(itio)ne qu(i)s(que) p(otes)t p(er) x(rist)u(m) p(er)ve(n)i(r)e
ad salute(m). Ita q(uod) n(ul)l(u)s exclud(itu)r a fide et p(ro)p(ter) ex h(oc) no(n) h(abe)t(ur) q(uod) cari(tati)s
i(n) dilectio(n)e ... no(n) h(abe)t ordine(m). Ad id q(uod) o(porte)t de aucto(rita)te Aug(ustini)
De v(er)a religio(n)e, videri p(otes)t q(uod) illa aucto(rita)s ip(s)e retractat i(n) p(ri)mo
Retractatio(num). Aliud et p(otes)t dici q(uod) Aug(ustinus) no(n) mult(um) removet a cari(tat)e co(n)-
sidera(ti)o(n)e(m) illar(um) co(n)d(itio)nu(m) tempor(alium) s(ed) h(oc) mult(um) dic(it) q(uod) cari(tas) i(n) ...
co(n)d(itio)nib(us) no(n) co(n)siderat p(ro)p(ri)o et p(ro)p(ter) ... s(ed) q(uod) amor na(tura)lis et carnal(is)
et h(oc) p(ate)t p(er) id q(uod) subiu(n)git: Amare e(ni)m i(n) homine q(uod) filius e(st) h(oc) no(n) e(st)
i(n) eo amare q(uod) ad deu(m) p(er)tinet s(ed) q(uod) p(er)tinet ad seip(su)m. Constat
q(uod) de co m(ani)f(est)u(m) qui diligit filiu(m) p(ro)p(ter) ... q(uia) e(st) ab eo genit(us) no(n) q(uia)
e(st) ad dei ymagine(m) fact(us) et p(ro)p(ter) ex i(s)ta aucto(rita)te no(n) h(abe)t(ur) q(uod) penes i(st)as
co(n)d(itio)nes no(n) attendat(ur) ordo cari(tati)s s(ed) q(uod) no(n) s(u)nt p(ri)ncipales r(ati)o(n)es dil(igen)di
ex cari(tat)e, q(uam)vis at(tem) no(n) sint p(ri)ncipales p(ote)rit t(ame)n e(ss)e annexe et co(n)-
comita(n)tes et ex h(oc) ad cari(tati)s ordine(m) faciu(n)tes. Ad id q(uod) o(bicitu)r q(uod) vo(lu)-
... dilecti p(ro)x(imi) e(st) ex x(rist)o ... q(uod) ista e(st) r(ati)o q(uam)vis et g(e)n(er)alis s(ed) p(otes)t h(abe)re p(er) h(oc) e(ss)e
alie sp(eci)ales et p(ro)p(ter) q(uam)vis domestici et co(m)munes sint unif(or)m(ite)r ad

p(ro)x(im)u(m) et d(icitu)r

Marginalia (left margin): s(ecundu)m se. — Natur(e).

no tn se q sunt uniformit diligendi / Ad 3m q ultio obi q ca tas
diligit bonu qz bonu 2m / q vii e de ipa cate h se Sicut eni
ptactu e ordo eg i se atten penes boni te maiore uel minore
si i cate no tm attendit ordo h se sz et vone ne subiecte / et vone
illg assignat ordo int domesticu et extraneu Et e pz / q vo i a no
repugnat obi caritatis // ordo cat attenda penes affcm
Sexto et ultio querit utru tm an sint penes affcm et effcm
Et q penes utrq pz vt p Jo iii Diligamg no vbo no lingua
sz opere et ve no e go na dilco nisi sit i corde et opere i affcu
et effcu / go pri vone no e i ius dilcois ordo u penes illoz utroqz
attendat / Item gtrg i quada omel / pbo dilconis e exhibo
opis / go ubi e maior exhibo opis ibi p maior ee dilco et ego
Si go caritas ordinata e i dilo ut q ordinata dicat i corde et i
fco / Ite ordinatio i effcu ortu ht ab ordinatione i affcu si g
caritas ordinata dz i effcu ncce e q pmo ordinet i affcu / sz caritas
ordinata e qntu ad effcm / sic pz p id q dt aplus Opemur bonu
ad omes maxime at ad domesticos go ncce e caritate ordinata
ee qntu ad affcm / Ite magis pensat dns ex quanto ho fat q qntu
facit go si ordo cat e i do acceptus ut q no solu constat i ope
exteriori sz et i affcu interiori / Sz g / q no constat i affcu ut / p id
q dt i pm xviii vir amicabilis ad societatem magis erit amicus q fr
Sz constat q ista amicitia de q sapiens lo no aduersatur ipi caritati ymo
potius ei consona sz h istud dt q magis diligit ho bonum socium q frem
secundum carnem vr go q h passiones diabus attend ordo dilcois
quantu ad affcm / Ite delectacio i orone se ad dilcom et effcm dilci
Sz multi st qui plg delectantur loqui cum amico suo quam p oroz
loqui cu deo go ut q ungtr cate hat ordinata q valde durum
ut dictu / Ite q no atten penes effcm ut qz multi st impotentes
ad impedienda opa dilcois go tales no put hre ordine caritatis
q si hoc e sim vestat etc / Ite si ordo cat atten penes effcm
go vtet et h ordine cat agit qui pben le bufim pos dat suo
consanguineo quam alii extraneo qd tn reprehendit pphta di / Ve
qui edificat syon i sanguinibs // Et ezechiel / Sufficiat uobis domus
isrl qui introducitis incircumcisos i sanctuariu dni / ubi reprehendit
illi qui bufi ... magis conferunt domesticis quam extraneis //
Ad pdcorum intelligentiam e notandum / q sic q dt mr i lra aliqui
dicere nolunt / q hg ordo cat attendit solu quantu ad affcm
exteriorem no quantu ad affcm interiorem / nu p corporis mit ad dignu
p corporis at proxi ad proxim solum consistit ordo quantu ad exteriorem
effcm / Et innitimur hiis auctoritatibus augg q i lra ponuntur / quig ut
expsse sentio / q ordo cat ve u proxi attendat soli i exteriors
opis exhibicione / Et h ipm ut dicitur ibi dona na vel ... q dt / q h e
pfta instant plg potoza bo qui minora diligat / Ex qui pre dici

sto

q iste due propinquitates faciunt ad affectum dilectionis. Unde sic dicit
m[agiste]r in littera et verba ambo sonant et rationes superius inducte comprobant ordo
caritatis per comparationem ad proximum et propinquum proximum ad alterum non solum
attendit secundum effectum verum etiam secundum affectum et hic idem intelligendum est de ceteris aliis
partibus. Si enim in duobus dilectis est par dignitas et utilitas quantum est
de se tibi competentibus et eodem ambobus equaliter sit amandi effectum et affectum
sed si alteri illorum superaddatur sanguinis propinquitas facit ipsum magis
amabilem utroque modo et istud intendit ambrosius cum caritatis ordinem
assignavit proximorum quod notatur cum dicit quod domestici si boni sunt
magis filiis sunt preponendi. Et si tu queras cum ad ordinem caritatis quantum valet
minus dignitas et indigentia oportunitas sicut et propinquitas quare magister
ambrosius assignat ordinem caritatis penes propinquitatem et non penes bonitatem vel indi
gentiam utilitatem. Dicendum quod eodem bonitas est ut nobis ita non est ita certa
stabilis et finita sicut propinquitas eodem. Quis enim qui hodie est malus
cras bonus erit bonus et qui hodie est magis bonus cras fortassis erit melior.
Similiter est de utilitate et oportunitate. Ideo penes gradus utilitatis bonitatis et
oportunitatis non potuit ita certitudinaliter ordo caritatis assignari sicut penes
conditiones propinquitatis. Concedendum est ergo quod ordo caritatis secundum duas passivitates
non solum attendit quantum ad affectum exteriorem sed et quantum ad affectum interiorem
et hic intelligendum est in aliis partibus. Unde et rationes que hoc ostendunt concedende sunt.
Ad evidentiam autem eorum que adducuntur in contrarium notandum est quod multipliciter
contingit affectum accipi et effectum multipliciter reperiri ita quod
ordo caritatis non omne affectum respicit uniformiter nec omne effectum. Dicitur
enim aliquis affectus per passionem alius vero per motum. Ita quod affectus passio quedam
dicitur multiplex complacentie. Affectus vero motus dicitur quedam voluntas eligentie.
Affectus autem motus duplex adhuc actus. Nam quidam est a caritate elicitus
quidam vero imperatus. Affectus a caritate elicitus est ille quo quis alteri optat
summum bonum. Affectus vero imperatus est ille quo quis optat alicui aliquod
bonum temporale quod est ordinatum ad consecutionem eius. Sic ergo triplex est affectus
unus a caritate elicitus quo quidem opto alicui summum bonum. Aliquis imperatus
quo opto alicui aliquod bonum temporale tertius vero annexus quo delector
in alterius bono qui magis tenet rationem passionis quam motus. Et cum
sit triplex vero affectus ordo caritatis passivitatis respicit affectum a caritate
elicitum principaliter quia magis in deo optat beatam vitam quam alteri et
me magis patri meo quam alteri extraneo. Affectum vero imperatum
qui est passio multiplex minime respicit ordo caritatis. Et post respicit sensibilis
experientia quam rationis eligentia sicut patet quia plus delectatur aliquis
gaudens in respiciendo socium quem videt presentem quam in recolendo patrem
qui absens est quamvis ipsum magis diligat. Et signum est quod pro patre
faceret multo maiora. Similiter et ex parte effectus distinguendum est. Nam quidam
est effectus sive beneficium quod respicit utilitatem quemadmodum sic collocatio et in beneficiis
quoddam quod respicit prius sinu et est duplex. Quidam enim est quod respicit animi salutem
aliud quod respicit sustentationem vite presentis. Et triplex est effectus exterior. Unus qui est

periculo eterne salutis, aliquis qui est elevatus temporaliter nimis. Tertio quia non quod est commissio beneficii ecclesiastici, qui est quodammodo spiritualis. Primum autem istorum effectum respicit ordo caritatis simpliciter et per se. Primo enim debeo preparare salutem meam quam salutem proximi, et primo salutem proximi quam aliquid alterius et de rebus propriis. Secundum non effectum respicit magis prudentia. Quia si diversis opportet dari bona magis et magis esse beneficii in collatione aliquo commodi temporalis. Tertium non effectum qui est collatio alicuius beneficii ecclesiastici minime respicit ordo caritatis. In collatione enim talium beneficiorum multum attendenda est ratio dignitatis et parum affinitas sanguinis proximitatis. Verendum enim valde est ne sub pallio caritatis affectus lateat carnalis. Ex hiis patet quid ad obiecta solvendum. Ad primum enim quia primo obicitur de affectu amicitie qui est ad socium magis quam ad fratrem, iam patet verum. Quia id movetur de affectu qui est quidam in conversatione est quia plus delectatur homo habitare cum bono socio quam cum fratre vel cum consanguineo. Ad secundum quia obicitur de hoc quod plus delectatur homo loqui cum amico quam loqui cum deo, sic patet verum. Quia tamen delectatio secundum sensibilem experientiam et quia proximum suum videt deum autem non videt. Hinc est quod plus delectatur aliquis alloqui proximum quam orare deum. Licet multo plus deum diligat quam amicum suum. Licet autem iste affectus in viris carnalibus qui huic mundo dediti sunt aliquo modo sit tollerabilis, in viris tamen spiritualibus quorum est experiri quam suavis et dulcis est deus valde est reprehensibilis, et cum magna diligentia debet extirpari. Ad tertium quod obicitur quod effectus non est ex potestate nostra. Dicendum quod licet non sit in potestate nostra effectum exteriorem impedire, est tamen in potestate nostra ipsum effectum velle et quantum nobis possibile est pro stulto reputare et ideo defectus potentie exequendi non tollit ordinem caritatis, qui quantum ad effectum exteriorem habet attendi. Ad quartum quod obicitur de beneficio prebendali iam patet verum. Quia quantum ad tales effectus non est attendendus caritatis ordo. Huic quod dicitur peccat qui

Utrum pre ista sunt dubitationes circa litteram. Et primo queritur de prepostere agit. Videtur enim esse falsum pronunciatum quia aliquis exponat se morti pro salute alterius melioris se et sustineat penuriam ut alius melior se provideat ad sufficientiam permittit hoc alius et tamen non videtur contra caritatem facere immo valde caritative procedere. Item esto quod faciam patri quicquid debeo non obligor ad faciendum ei amplius. Ergo si plus facio alii quam beneficio prevenio ei non ordinem caritatis. Dicendum quod quedam est prepostatio huius ordinibus ex debita causa quedam preter causam quedam contra debitam causam. Que est prepostatio ex debita causa quando quibus bonis que preponit bono proprio in temporalibus. Et quando prepostatio fit ad meritum cumulum et licet videatur prepostatio multo maior est perfectior ordinatio. Alia est prepostatio preter causam debitam ut si ex sola liberalitate non tamen magis me exhibeo alicui extraneo quam domestico et consanguineo et et patri meo considerando in ipso aliqua sufficientiam magis quam dilectionem ad meriti dignitatem et hec prepostatio culpabilis minime quia in hoc non meretur. Tertia vero est prepostatio contra debitam causam ut pote si pater meus magis indigeat et ego possum ei subvenire et ipso neglecto subvenio extraneo et ista inducit peccatum et de hac intelligitur auctoritas magistri. Et sic patet verum. Ad obiecta ergo patet quid dicendum. Ex hoc quod dicitur ambo in via ordinatorum caritatis merendi ita est quod caritas non potest esse informis sicut sic formata

Primo
.ex.
.pret.
.cont.

Et caritas forte tamen semper est ordinata quod implicatur oppositum cum dicitur caritas inordinata. Ite. Unde male dicerent hic quod subditur quod in primo est ponunt 2m vel 3m. Si enim primus diligendus est deus. Ergo qui preponunt ad deo non habent caritatem. Videtur quod male dicat quod aliqui habent caritatem inordinatam ex eo quod ponunt deum post ut secundo vel loco 3o. Respondeo dicendum quod nomen caritatis accipitur large et proprie. Deum ponunt secundo vel loco 3o. Respondeo dicendum quod nomen caritatis accipitur large et proprie dicitur large ad quamcumque dilectionem que multum habet amatum carum et ista potest esse ordinata vel inordinata proprie autem obiectum de caritate proprie sumpta. Iterum queritur de illis septem gradibus quos ponit ibi autem omnia deum deinde nos ipsos post parentes deinde filios deinde domesticos postmodum inimicos diligas. Videtur enim in hac materia ymo ambo esse superflua. Primo quia augustinus non enumerat nisi quatuor gradus. Hic autem enumerat vii. Ergo videtur si augustinus non est diminutus quod iste sit superfluus. Item dicitur quod sub uno istorum membrorum videlicet sub dilectione proximi continetur magister de illis membris. Videtur tunc quod sit diminutus quod dilectio corporis nostri in hoc non tangitur. Item sicut gradus sunt in dilectione proximorum sic videtur esse in dilectione dei quia multum deus diligendus creatorem et amplius recreatorem et maxime glorificatorem. Ergo insufficienter assignat gradus dilectionis. Item multe alie sunt conditiones quibus membra se invicem conjungunt puta pedes ad caput videlicet vero uxoris ad virum discipuli ad magistrum domini ad servum subditi ad platum quas omnes omittit ambo. Ergo videtur insufficienter diligendorum ordinem assignare quantum ergo de numero et sufficientia istorum graduum. Respondeo dicendum quod sicut dicendum fuit ordo ab augustino assignatus respectu ipsam caritatem secundum se in quo attenditur secundum principales duas bonum quod est bonum super nos et iuxta nos et infra nos. Ordo autem ambrosii respicit ipsam caritatem prout est in natura qua diligit et regit et hic non tamen attenditur penes duas bonum sed et penes bonum proprium et alienum propinquitatem et remotionem et hic ordo multiplicatur in vii duas. Natura caritas ad respectum bonum summum quod est summum bonum et est primus gradus ad respectum bonum proprium et est gradus 2us ad respectum bonum alienum ut bonum coniunctum et quadruplex est gradus secundum quod quadruplex est ordo majoris conjunctionis. Aut enim est conjunctio in ne conformitate et est ultimus gradus qui attenditur in dilectione inimicorum. Aut in ne conformitate et conversationis familiaritate et est penultimus qui attenditur in dilectione domesticorum. Aut in hiis et praeter hoc in sanguinis propinquitate et hic potest esse duplex aut in ascendendo et est filii ad parentem aut in descendendo et est patris ad filium et parentes hic accipiuntur duo gradus intelligendi et patet numerus et sufficientia illorum vii graduum patet et dissolutio oppositorum. Ad i dicendum quod obiectum de augustino iam patet. Unde quia aliter assignatur ordo diligendorum ab augustino aliter ab ambrosio. Ad ii dicendum quod obiectum de dilectione corporis nostri. Dicendum quod hic reducitur ad dilectionem sui. Ad aliud dicendum quod obiectum quod gradus sunt in dilectione dei. Dicendum quod isti tres unus est deus diligendus et non sunt nisi rationes monentes ad deum diligendum et inducentes nos sibi plus et minus quantum non constituunt ex parte dilecti diversitatem graduum. Ad id quod obiectum de aliis conditionibus sine quibus attenditur conjunctio et connexio. Dicendum quod omnes possunt reduci ad istas. Natura uxoris cum sit caro viri et ex eo reducitur ad dilectionem sui. Pater vero spiritualis reducitur ad dilectionem patris naturalis. Ceteri consanguinei ad dilectionem filii dubitaverunt et sic magister et discipuli ad domesticos referuntur.

Ordo iste

In natura

I

Et pz qr n supfluu n. z diminutu pdcis gdiby gtinet Ite quit
de solone illig qonis qua mr ppont i. Solet z qui si pentes
uiri mali sint ite, vones eni inden ee ad utrumqz pte. voe em
ppinqui sunt q mali pntes pfundi sint bonis exncis tu pen
ponant i tcio gradu. voe no boni sunt gvui z si tu videas
q no e gvctas qr dnis vepsby put innite b ppom z hnt se
sicut excedens z excessa hc no solnit qr adhuc vestat go
quod illorz magis excellit utru bonitas vel ppinqtas z q bo tas
ut tu caritas p se z pmo vespiat bonite q itm ppinqtas v
q pcs illa atten z assigna ordo ca. Rndo dd q est amor
coplacen z amor bnficie. amor coplacen amat quis aliq
qui eg sca acceptat z ipm appbat z i bonite eg coplacet b
amor no bnficie amat quis aliq gn vult ei bnfacere z debit
cu no tm qr sit bos sz ut sit bos cm ad pm amore pondat
bontas cm ad 2m pondat ppinqtas vn esto q pv meg sit
malg z alig exneg sit bos magis debeo nelle z desidare z pcure
q pv meg sit bos z i ca pmaneat qm alt exneg sz ipm z sca
eg qm dm e i statu pcti no debeo appbare Et p hc pz vn ad
qonz ppoita pz z vn ad oba. Ite quit dehc q d pfca catas e sz
ut quis pats sit p fciby mori o. em q hc qr sihec e pfca catas
ut sit pats p fciby mori tu ho i mpfca cate cosistes no sit
pats mori p deo vi q pfcus amp diligat pxm qm mpfcus
dm. Rndi conven hc e qr catas cpitucuz pna diligit dm pp se
z sup omia, hc at uniqm pfcus fcit pmo z mo hc quit. cu
catas sit nobili ops dei z dei pfca sunt opa no q omis
catas sit pfca male go hic distur p pfcam z mpfcam sup hc
z posst quiquo catas mpfca hat pfci z augri sz hc sunt det
mati i p. li. d. xvii z i 2a d. xxvii Rndo dd q signum pfce cat
z effectus e pmdo mori p fre ista tm pmptido no me cati solu
ex dilcoe fciby sz ex dilcoe fciby velata ad dilcom dei q pfco
pp se z sup omia diligit z ob cuig amore z p ipo fre mult
mori no quis hc no vepia i mo mpfco v dei Ad 3m pe
q mig diligit dm qm pfcus pxm sz qr mior e dilco vnig ve
dei qm al fcit. Ad 4 q o q catas sp e pfca dd q pfcm dv
dupr vel i se vel i ordme loquedo de pfcoe i se catas i sui
pnci o e mpfca i se sz p icmentu pficit loquedo at de pfcoe
ordinis quaquidm pfcoe omia opa dd dm ee pfca sic catas
i quocuz statu sit pfcom ht qr ordmata e i sum fine z pt
clicit debita opom Ad dis distur pfco sufficie z excellen
sine pfco simit z stips sic i 2o li d. iii e explanatu Ite quit
dehc q d q catas cu ad pfcom venit dt cupio dissolui z ee
cu xpo q hc e qr btus martinus q valde pfcam hebat cate i morte
dicebat Dne si adhuc pplo tuo sum nec no recuso laborem Ite

hec ipsum interius provocantem quia maioribus perfectionibus signum est appetere laborare et affligi pro aliquo quam appetere quiescere cum eo. Ergo notandum quod ad perfectam caritatem non pertineat dicere Cupio dissolvi et esse cum Christo, sed magis cupio laborare cum Christo, vel pro Christo. Ambrosius. Quod desiderium quiescendi cum Christo potest venire ex duplici causa, scilicet propter tedium malorum presencium, vel propter contemptum terrenorum et humiditate pregustatorum celestium. Primo modo est signum imperfectionis non perfectionis quia sic recusat laborare. Secundo modo signum est perfectionis quia non recusat laborare. Si spiritus tanto amore et desiderio stringitur quod nichil potest in se et divinam ponit caritatem prout sustinuit. Unde hoc signum est quod amat deum perfecte. Alia vero que dicuntur in littera satis sunt plana, et quedam ex eis satis declarabuntur in distinctione proxima etc. | Dis. xxx

Solet queri quid possit etc. Superius egit magister de caritate quantum ad eius essenciam et diffinitionem et quantum ad diligibilium distinctionem et quantum ad ordinem. Hic secundo incipit tercia pars qua agit de eadem quantum ad virtutis perfectionem. Dividitur autem pars ista in partes duas. In prima determinat de perfectione caritatis in motu quantum ad eius motus comparatos ad invicem ut patet de dilectione amicorum et inimicorum. In secunda vero agit de eadem in comparatione ad diligentem ibi Quod vero quod scilicet magis nos movet etc. Prima pars dividitur in tres partes. In quarum prima movet questionem et determinat. In secunda vero introducit auctoritatem Augustini que sue visioni videtur obviare ibi Augustinus tamen sentire videtur. In tercia vero predictam auctoritatem explanat ibi Et ecce hic habere videtur quod pertractavimus. Similiter secunda pars tres habet partes. In quarum prima introducit questionem que ex auctoritate Augustini habet originem quia querit de dilectione inimicorum in comparatione ad dilectionem. In secunda vero ponit determinationem quorumdam ibi Quidam vero quibus hec dura simpliciter tenere volentes. In tercia subiungit determinationem suam ibi Sed melius est ut | intelligatur etc.

Ad intelligentiam autem huius partis incidit hic quod de caritate quantum ad perfectionem multiplex et hoc quia breviter patet quia primum est utrum quis ex quantulacumque caritate possit quantecumque temptationi resistere an hoc sit solius caritatis perfecte. Secundum est utrum homo in quantulacumque caritate constitutus teneatur mortem pro Christo subire. Tercium est utrum habens caritatem perfectam teneatur ea que sunt perfectionis implere. Quartum est utrum omnes tam perfecti quam imperfecti teneantur inimicos diligere quantum ad affectum. Quintum est utrum omnes teneantur inimicos diligere quantum ad effectum. Sextum est quid sit in religione maioris meriti diligere amicum an diligere inimicum.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum ex quantulacumque caritate possit quis resistere quantecumque temptationi. Et quod sic videtur supra in distinctione probatur homini in-lexorie tum etc. dicit Augustinus plus diligit caritas deum quam cupiditas mulierem amans et augetur, hec est verum de quantulacumque caritate et sic quantulacumque caritas excedit totam cupiditatem suam minimum etc. Si ergo magnitudo temptationis attenditur secundum magnitudinem cupiditatis videtur quod ex quantulacumque caritate possumus maxime temptationi resistere. Item ergo debilis est hostis qui non vincit nisi volentem, sed quantulacumque habet homo caritatem habet quod potest velle non vinci, ergo si potest velle non vinci resistere omni temptationi et temptatori. Videtur quod per quantulacumque caritatem possit homo superare omnem temptationem. Item potentior est caritas in bono quam sit culpa in malum, sed peccatum mortale

Ro.

Tedium malorum presencium

Pregustationem celestium

Di. 30.

quantumcumque parva sufficiat ad expellendum magnam gravem ergo caritas
quantumcumque parva est sufficiens et resistere temptationi maiori. Item caritas
quantumcumque parva sit facit hominem diligere deum propter se et super omnia et facit
hominem in deum confidere plus quam in se. Sed qui deum propter se et super omnia
amat et in deum confidit habet deum adiutorem et qui habet deum adiutorem
omni temptationi potest resistere ergo homo ex quantulacumque caritate superare potest
omnem temptationem. Item gratia quantumcumque sit modica potentior est et
excellentior quam natura, sed homo in statu innocentie in puris naturalibus constitutus
poterat quantecumque temptationi resistere ergo [illegible] in gratia potest quantecumque
temptationi resistere quantulamcumque habeat caritatem. Item respondeo quod ab(s) habeat
modicam caritatem et temptetur magis temptatione aut potest illi resistere aut non potest.
Si potest habeo propositum; si non potest ergo consentiendo tali temptationi non peccat,
sed hoc est falsum ergo et illud ex quo sequitur. Videtur ergo idem quod prius. Sed contra I Cor. x:
fidelis deus qui non permittit nos temptari super id quod potestis. Constat
quod loquitur habentibus caritatem. Si ergo deus permitteret diabolum temptare hominem
habentem caritatem super posse ergo non videtur quod cum quantulacumque caritate possit homo
resistere temptationi maiori. Item super id prius probatum est dicit et temptatione
dicit Augustinus: pro viribus nostris inspicere et preterea temptari permittere, sed hic non
peteret ut possit temptari supra vires ergo videtur quod aliqua temptatio sit cui non
sufficit resistere utique caritas modica et imperfecta. Item Ambrosius in quodam sermone
de confessoribus: Diversa sunt genera inimicorum qui sunt virium maiorum quam
compensatio nobilium agone luctantium, sed maiores vires habet caritas
perfecta quam imperfecta ergo si habet luctam sine viribus proportionalibus videtur quod aliqua
lucta sit super vires caritatis imperfecte. Item temptatio caritatis maior velut
in pugna et temptationibus victoria, ergo si quantulacumque caritas potest re-
sistere maiori temptationi videtur quod modica caritas sit maior virtus
temptationibus quod sit contra maiorem; restat quod id ex quo sequitur. Item magna
corona attenditur secundum magnitudinem pugne ergo si modica caritas resistere possit
temptationi maxime videtur quod maxima corona debetur caritati minime sed hoc est
manifeste falsum. Item pugna ex consequenti purificat animam ab
omnibus venialibus et statim evolat in celum sicut est quando propter iustitiam moritur
homo in temptatione, ergo si modica caritas possit resistere quantecumque temptationi
modica caritas possit animam in alia delere et statim in celum facere
evolare, quod si hoc absurdum constat idem quod prius. Respondeo ad predictorum questionem
est notandum quod cum queritur utrum quantulacumque caritas possit resistere quantecumque
temptationi hoc dupliciter potest intelligi: vel loquendo de potestate caritatis per
comparationem ad adiutorium divine providentie gubernantis, vel per comparationem
ad vires liberi arbitrii cooperantis. Utroque istorum modorum fuit hoc dupliciter
modo dictum. Si enim loquitur per comparationem ad dispositionem divine regiminis
sic dixerunt aliqui quod ex quantulacumque caritate potest quis resistere quan-
tecumque temptationi. Alii non quod non et utrumque verum dicere potuerunt nec est
contradictio si recte intelligatur. Si enim loquitur quantum ad temptationis exor-
dium quantulacumque caritas potest resistere quantecumque temptationi quod ad hoc

Responsio

Divinum auxilium

Exordium

hinc te[n]ta[tio] nu[n]q[uam] desit, n[on] ille no[n] vi[n]ce[re] ab eo recedat q[uam]v[is] pos[t] h[ec] q[ue] au-
get[ur] temp[tatio]nis bellu[m] op[er]a[tur] de[us] carit[atis] augme[n]tu[m]. V[erumtamen] q[ua]ntu[m]cu[m]q[ue] sit
modica caritas, h[ab]et homine[m] nu[n]q[uam] p[otes]t vinci ab adv[er]sario demu[m] h[uius]
q[uia] cresc[it] bellu[m] cresc[it] adiutori[um] si homo faciat q[uod] i[n] se est.
Si aut[em] loq[ua]m[u]r de temp[tati]o[n]e q[ua]ntu[m] ad co[n]su[m]ma[ti]o[n]em victorie, sic no[n] p[otes]t
e[ss]e q[uod] h[om]o ex modica carit[ate] resistat temp[tati]o[n]i ma[xi]me, q[uia] no[n] pat[itu]r
ordo divine iustitie q[uod] ex victoria magni belli fiat amplific[ati]o
m[in]i[m]i. V[erumtamen] sicut ista duo no[n] co[n]ve[niu]nt s[ed] s[un]t v[ari]a, sic pos[sibi]le est q[uod] ex p[ar]va
c[ari]tate i[n] p[ri]nc[ipi]o temp[tati]o[n]ib[us] et mag[is] i[n] fine resista[t] magne temptatio[n]i.
Et it[erum] pos[sibi]le e[st] q[uod] ex p[ar]va c[ari]tate i[n] p[ri]n[cipi]o et i[n] fine no[n] resista[t] magne
temptatio[n]i, sic no[n] obviat illi due oppo[siti]o[n]es. S[ecund]o si loq[ua]m[u]r
de p[ar]va carit[ate] p[er] compa[rati]o[n]em ad vires li[beri] ar[bitrii] coop[er]ant[es], du[plices] su[n]t
op[inio]nes. Nam quida[m] dixeru[n]t q[uod] ex q[ua]ntulacu[m]q[ue] c[ari]tate p[otes]t quis re-
sist[er]e q[ua]ntecu[m]q[ue] temp[tati]o[n]i. Et quida[m] q[uod] no[n]. Et v[er]o h[oc] e[st] q[uia] de vir-
tute li[beri] ar[bitrii] adiuncta g[rati]a loq[u]i du[pliciter], v[e]l q[ua]nt[um] ad libert[a]te[m] nost[ram] v[e]l
q[ua]nt[um] ad viciu[m] difficult[atis] ad bonu[m] et p[ro]nit[atis] ad malu[m]. Si ergo loq[ua]m[u]r
de g[rati]a p[er] co[m]pa[rati]o[n]em ad libert[a]te[m] nost[ram], sic cu[m] ip[s]a no[bi]s de se sit lib[er]a
ad co[n]sentie[n]d[um] et p[er] g[rati]am sit lib[er]ata a s[er]vitute p[ec]c[at]i et cogi no[n] possit,
p[otes]t q[ua]ntecu[m]q[ue] temp[tati]o[n]i resist[er]e. Si a[u]t[em] loq[ua]m[u]r p[er] co[m]pa[rati]o[n]em ad viciu[m]
difficult[atis] et p[ro]nit[atis], sic no[n] p[otes]t resist[er]e impulsui temp[tationi]b[us] fortib[us]
nisi c[ari]tas adeo fortis sit q[uod] suo vigore q[ue] p[ro]nit[a]te[m] restituet a
malo et q[ue] difficult[a]te[m] attendat ad bonu[m]. Li[berum] eni[m] ar[bitrium] ex una p[ar]te
adiutu[m] adiutorio g[rati]e, ex alia p[ar]te corr[u]ptu[m] vicio co[n]cupisc[enti]e, q[uando]
excitat[ur] et i[m]p[u]lso p[er] temp[tati]o[n]um impetu[m] corr[u]mp[itu]r, s[ed] q[uod] mag[is] et mag[is]
fortit[er] excitat[ur], s[ed] h[oc] indiget maiori rep[re]ssio[n]e et d[i]v[er]sis co[n]sid[er]a[tioni]b[us].
Conced[en]di adhuc p[otes]t de c[ari]tate p[er] co[m]pa[rati]o[n]em ad li[berum] ar[bitrium] q[uod] q[ua]ntulacu[m]q[ue]
c[ari]tas p[otes]t resist[er]e q[ua]ntecu[m]q[ue] temp[tati]o[n]i, et q[uod] no[n] p[otes]t, quia si co[m]pa[re]t[ur]
ad d[ict]a[m] libert[atem], no[n] p[otes]t, si compa[re]t[ur] ad viciu[m] p[ro]nit[atis] et difficult[atis].
Et h[oc] meli[us] p[ate]t si quis co[n]sid[er]et et atte[n]dat et ex p[ro]p[r]io cog[nosc]at
statu[m] et co[n]flictu[m] ho[min]u[m] temptato[rum]. Ex h[is] p[ate]t resp[onsi]o ad q[uesti]o[n]em
p[ro]posita[m]. P[ate]t et [ultim]o v[er]o ad obi[ecti]a. Ad r[ati]o[n]es que p[ro]bant q[uod] q[ua]ntula[cumque]
c[ari]tas p[otes]t resist[er]e q[ua]ntecu[m]q[ue] temp[tati]o[n]i, p[ro]cedu[n]t de ip[s]a c[ari]tate p[er]
co[m]pa[rati]o[n]em ad d[ictam] ip[s]am adiuvat[ionem] et p[ro]mo[tione]m et p[er] co[m]pa[rati]o[n]em ad
no[stram] libert[a]te[m], sic intuenti appa[re]t. V[erumtamen] i[n]t[er] r[ati]o v[er]o q[uam] obi[icitur] de p[ec]c[at]o,
v[idelicet] q[uod] cu[m] d[icitu]r q[uod] q[ua]ntu[m]cu[m]q[ue] p[ar]vu[m] p[ec]c[atu]m suffic[it] ad expelle[n]da[m]
q[ua]ntamcu[m]q[ue] g[rati]am, h[oc] no[n] e[st] q[uia] p[ec]c[atu]m agat i[n] ip[s]am g[rati]am s[ed] q[uia] defi-
cit li[berum] ar[bitrium] defic[er]e a g[rati]e co[m]plem[en]to. Ex h[oc] a[u]t[em] no[n] p[otes]t i[n]ferri q[uod] p[ro]pt[er] h[oc]
q[ua]ntulacu[m]q[ue] g[rati]a sufficiat ad vinc[en]d[um] o[mn]e[m] temp[tationi]s impulsu[m],
q[uia] facili[us] e[st] defic[er]e q[uam] b[e]n[e]facere. Insuffic[ien]t[er] p[otes]t q[uod] q[ua]ntula[cum]q[ue] g[rati]a
expelle[re] p[otes]t o[mn]e p[e]cc[atu]m. Ad r[ati]o[n]es in q[uan]t[um] ad oppo[siti]o[n]em inducu[n]t[ur]
ma[n]i[fes]ta e[st] s[olutio] q[uia] p[ro]cedu[n]t eni[m] de ip[s]a c[ari]tate p[er] co[m]po[siti]o[n]em ad defectu[m] p[ro]nit[atis]
et diffic[ultatis], sic p[ate]t de 3[o] p[ro]b[lema]tib[us] ut p[er] co[m]pa[rati]o[n]em ad t[ermin]u[m] ut co[n]su[m]ma[tione]m
victorie cu[m] v[er]o d[ic]a[tur] p[ro]cedit mi[ni]mi et magni co[n]fli[ctus] q[ua]nt[um] ad expell[endum]

resistat temptationi magne quia non patitur hic ordo divine iusticie sic pertractu
est, et per hanc viam procedunt tres rationes ultime nostre conclusionis amplius hoc innovavi
quia rationes ille per se satis manifeste sunt pertractanti /// Constitutus teneatur
Secundo queritur utrum homo in quantulacumque caritate mortem pro Christo subire
Et quod non luce xix. Quicumque erubuerit me et meos sermones hunc
filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua. Sed Christus neminem erubescet
cum venerit in maiestate nisi pro mortali peccato Sed sententia generalis est. ergo quod omnes
mortaliter peccant qui in periculo mortis erubescunt ipsum dominum confiteri /
ergo omnes tenentur mortem pro Christo subire Item i. Jo. iii. Quoniam ille animam
suam pro nobis posuit et nos debemus pro fratribus animas ponere Sed ergo Christus
pro omnibus animam posuit videtur quod omnes tenentur et debent mortem pro ipso et
membris eius subire cum se obtulerit opportunitas loci et temporis
Item quilibet tenetur plus diligere deum quam omne creatum quantumcumque sit
imperfectus ergo quilibet tenetur pro honore dei et gloria preponderare se et sua cum
opportunitas temporis se offerit videtur quod quilibet teneatur mortem pro Christo subire
Item in eo pro amabilius plus diligendum est bona eterna quam temporalia sicut in eo
amabilius se meliora Sed unusquisque libenter dat eo quod minus diligit pro eo
quod magis diligit. Sed ergo omnes tenentur ad diligendum plus vitam eternam
quam temporalem videtur quod omnes teneantur ad diligendum plus vitam eternam quam temporalem
videtur quod omnes teneantur velle libenter morti exponere presentem vitam
ut lucrentur eternam Sed quod homo tenetur velle pro loco et tempore tenetur facere ergo
opportunitate se offerente videtur quod omnes tenentur mortem pro Christo subire Sed contra
Jo. xv. maiorem caritatem nemo habet ut animam suam ponat quis pro amicis suis
ergo mortem pro Christo subire videtur perfectionis maioris // Sed homines imperfecti non
tenentur ad opera perfectionis / ergo non omnes tenentur mortem pro Christo subire Item
Ro. 6. super illud humanum dico propter infirmitatem carnis vestre glosa Inveniuntur
aliqui qui proponunt iusticie dilectionem voluptati carnis propter iusticiam tamen
penas mortis formidant // Sed constat quod hic auctoritate apostoli ut dicit glosa
tales sunt huiusmodi iusticie ergo cum tales mortem refugiant videtur quod non
teneantur mortem pro Christo velle subire Item augustinus dicit et habetur in fine prologi
de perfecta caritate hec est ut si quis paratus sit pro fratribus mori Et hoc
apparet per hoc quod prelati tenentur ad maiorem perfectionem quam subditi Et
summa perfectio que a prelato exigitur est ut ponat animam pro subditis
hic dicitur Jo. x. bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis. Sed ergo imperfecti non
tenentur ad opera caritatis perfecte videtur quod non omnes teneantur pro Christo et eius
membris mortem subire Item magis est mortem pro Christo subire quam
omnibus temporalibus abrenunciare sed non omnes tenentur terrena omnia relinquere
ergo non omnes tenentur mortem pro Christo subire cum sit maioris perfectionis sit
patet per hoc quod dicit gregorius Non magnum est abnegare quod habes Sed magnum est
abnegare quod es. Sed constans est quod multo magis est abnegare seipsum
quam sua et dare corpus vitam quam terrenorum substantiam Responsio ad primum corpus
intelligendum est non quod subire mortem interdum placendi deo habet preceptum
Secundo quam adeo necessitabiliter defendi iusticiam vel amittendi vitam Secundo
quando se offert opportunitas manifesta divinam gloriam et edificationem aliorum Sed Jo. dicit hoc

Constitutus
Nota

Responsio
Necessitas
Oportunitas

Desperabilita

q vita sua ht exposa[illegible] e iustice necci [illegible] pfcoib z supeova-
tom e scut z crude. [illegible] augg illos qui semetipos pforant
pforant z cu precipicio collidut ppr nite puts odui dt ee et
scelatissimos homicidas. [illegible] Jo. xii. Qui odit aiaz sua
i hoc mundo i vita etna custodit ea. [illegible] go quit. Utz os teneant
morte p xpo subire. [illegible] q ploco z tpe u ts opto dasut q
iustia desat ut q vita pdat i omb qutuncuqz sint impfti
tent morte subire z pelige magis deo dilco mori qu ipo of-
fenso vivere u no ts necitas no imminet n dat opto tn
offert se optunitas mars d dina glam z edifict eccam si
ho se morti expoat morte subire e pfcoib z supevogonib
ad qua no omb tent p xpo. Et sicut ra procedut rons ou
q no omb tent morte p xpo subire z ist tcre. Ad i q
ultio o de abrenunc subere tpib z pressioe mort. Undi pt
q ita i cau neci te omia tpalia desere cuilz hom sicut z
morte subire ymo multo fortius. Un hoc da intelli p locu a
mori z ita vo illa fit z alieno cogit u put simpr int. ita q ho
mera no te pmptus e tpalia abrenu z morte subire. Ad i ud
q p o i q u q demq i periculo mort nou q cofited. [illegible] q
vir e si sunq i neci te potti q cofiti optat ut negad. sz pt e
men mt h tr sumpstus pt subterfuge z seipm occultare. [illegible]
exp hc dd noy q erubesce. sz tuc erubesce de qu timore mort
negat ipm xpm. no quinis omb teneant ad hoc q nuq neget
no tn exp hoc pt cocludi q omb simpr teneant ad hoc ad pfe-
vida morte u mtuete supdca neci. Ad i q o q qr posuit
aiam sua p nob nos demq p fratrib aias poni. [illegible] q e debit
necit z e debitu cognit sine debitu ad quod obligamur.
z debitu ad qd amonemur [illegible] at Jo. no mt de debito
pmo. sz de debito 2o q mags spat ad supevogom qu ad
necia z gnali obligom. Ad i q o q quilz te plq dilige du
qu ome catu. [illegible] q vir e virtutu exp hoc no se q ho teneat p xpo
desere ome catu qr pt simul hre xpm z catura qua diligit.
pt em ho simul fruar corp vita z dei amicit. qr no oz n
exigit hoc lex necit te cal q ppr di dilcom sustineat qs
morte u incidat i cdrarm neci te qua se apreat cu ut xpm
negare ut morte sustinere. Ad i q o ultio q ho libet dat e
q mng diligit pco q magis dilit. [illegible] q vir e si i aliud adipisci
no possit z qm pt ho adipisci vita z pt mny tollancia. io
no se q omb teneant velle p xpo mori simpr. sz sub gdone
vz si aliud ei placere no possit. z hoc som e i arlo pcete neci.

Tercio quit utz pfcam carite hntes teneat ea qst pfcoib
implere. Et q e mt c. v. Estote pfcti sic z pr ur pfcus est. te.
hoc dd aplis z aplicis viris. g ut q os ivi pfci teneat ad ea qst pfco.

Item Gregorius in quadam omelia: Cum augentur dona, rationes etiam crescunt donorum. Unde et auctoritas dicit quod cui plus committitur plus ab eo exigitur. Ergo cui committitur perfecta caritas, cum deus exigat actum convenientem habitui, videtur quod ille teneatur ad opera perfectionis. Item sicut se habet caritas imperfecta ad opera simpliciter iustitie, sic se habet caritas perfecta ad opera iustitie consummate. Sed habens caritatem imperfectam tenetur ad ea que sunt simpliciter iustitie; ergo videtur quod habens caritatem perfectam obligetur ad opera perfectionis. Item caritas aut proficit aut deficit; sed habens caritatem tenetur non deficere, ergo tenetur proficere, cum non sit medium. [illegible] Qui autem habet perfectam caritatem non potest proficere nisi in operibus perfectis; ergo videtur quod omnis in quo est perfecta caritas obligetur ad opera perfectionis. Sed contra Matthei xix: Si vis ad vitam ingredi serva mandata; ergo ex sola observantia mandatorum videtur quod homo possit pervenire ad salutem; ergo non videtur quod ad ea obligetur que sunt caritatis perfecte. Item Luce iii: Qui in non offendit in verbo hic perfectus est vir. Sed nullus tenetur ad hoc quod non offendat in verbo quantumcumque sit perfectus; ergo propter perfectam caritatem non obligatur quis ad ea que sunt perfectionis. Item quanto aliquis in maiori caritate constituitur tanto plus habet de libertate spiritus, et quanto plus habet de libertate spiritus tanto paucioribus invenitur obligatus; ergo perfectus non tenetur ad plura quam tenetur imperfectus quantum est de perfectione caritatis. Si ergo imperfecti non astringuntur ad opera perfectionis, videtur a maiori quod nec illi debeant astringi qui sunt in caritate perfecta constituti. Item status caritatis perfecte non excedit caritatem imperfectam in infinitum; cum ergo mortale excedit veniale in infinitum, quod est [illegible] perfecto non est mortale perfecto quod prius est de [illegible] status; ergo videtur quod perfecta caritas obliget hominem ad opera perfectionis. Si enim obligaret, iam videretur quod perfectus minus esset [illegible] conditionis quam imperfectus. Responsio: ad predictorum intellectum est notandum quod multiplex est genus perfectionis et multiplex est modus obligandi. Quinque enim perfectionis genera consuevimus distinguere. Una est perfectio sufficientie que consistit in adimpletione mandatorum, et de hac Matthei v: Estote perfecti sicut et pater vester celestis perfectus est. Secunda est perfectio religionis que consistit in observantia consiliorum, et de hac dicitur Matthei xix: Si vis perfectus esse vade et vende omnia. Tertia est perfectio prelationis que consistit in regimine subditorum, et de hac habetur Luce vi: Perfectus omnis erit si sit sicut magister eius. Quarta est perfectio operationis que consistit in extensione exemplorum, et de hac dicitur Genesis ix: Noe vir iustus atque perfectus in generationibus suis. Quinta est perfectio tranquillitatis que consistit in consummatione difficillimorum et optimorum; Johannis iiii: Perfecta caritas foras mittit timorem. Et Philosophus dicit quod perfecta virtus optimorum est operativa. Similiter intelligendum est quod quinque modis obligatur aliquis ad aliquid. Sunt genera obligationis: prima est propter mandatum divinum, secunda est propter votum emissum, tertia est propter officium susceptum, quarta est propter vitandum scandalum, quinta est propter consuetudinem [illegible]. Cum ergo queritur utrum homo in caritate perfecta existens teneatur ad opera perfectionis, dicendum quod si perfectio accipiatur primo modo, scilicet pro perfectione iustitie que consistit in impletione mandatorum, sic obligatur ad illam perfectionem sicut et alii, et eo magis de bono et equo quo magis percepit donum per quod possit implere divinum mandatum. Si autem loquamur de aliis generibus

perfectionis

R°

Perfectionis:
Sufficientie
Religionis
Prelationis
Operationis
Tranquillitatis

Ad 3m q(uod) no(n) obligat(ur) ho(mo) ex eo q(uod) e(st) i(n) p(er)f(ec)ta ca(rita)te ad id q(uod) no(n) e(st) ex obligacione
divini ma(n)dati nec al(iu)d obligat(ur) nisi i(n)ducat aliq(uo)d vinculu(m) seq(ue)ns
v(idelicet) votu(m) p(er) quod oblige(tur) ad p(er)fectio(n)em religio(n)is v(e)l offi(ci)u(m) susceptu(m)
p(er) quod obligat(ur) ad p(er)fectio(n)em p(re)lacio(n)is v(e)l scandalu(m) vita(n)d(um) eo q(uod) obligat(ur)
ad p(er)fectio(n)em op(er)acio(n)is v(e)l co(n)sc(ienti)e d(i)c(t)ame(n) p(er) q(uo)d oblige(tur) ad p(er)fectio(n)em
tra(n)quillit(atis)/ his e(n)i(m) i(n)cide(n)tib(us) sup(er)i(n)ducat(ur) nova obligac(i)o
ad h(uius) g(e)n(er)a p(er)fectionu(m) p(re)d(i)c(t)ar(um) s(ed) stat(us) carit(atis) q(ui) e(st) de se n(e)c(essit)atis
obligacio(n)em no(n) adducat sic v(er)o q(uod) ad hac p(ar)te s(un)t ostendit e(ss)e
co(n)cedi p(otes)t/ Ad 4m d(icendu)m q(uod) o(ste)n(ditu)m (est) de a(n)c(toritat)e d(omi)ni i(n) ar(gumen)tu(m) p(ro)b(atu)r v(er)um
q(uo)d d(icitu)r de p(er)f(ectio)ne i(n)stitie (et) sufficie(n)tie ad qua(m) obligant(ur) om(ne)s t(antu)m
p(er)f(ec)ti q(ua)m i(m)p(er)f(ec)ti/ Ad 5m d(icendu)m q(uod) o(ste)n(ditu)m de a(u)c(toritat)e G(regorii)/ q(uod) sicut cr(e)scunt do(n)a
sic cr(e)scunt r(ati)o(n)es donor(um). Ad 6m q(uod) h(ic) v(er)u(m) e(st) q(uan)tu(m) ad ea q(ue) s(un)t n(e)c(essit)at(is)
Ib q(uod) d(icitu)r/ q(uod) r(ati)o(n)es donor(um) cr(e)scunt/ h(oc) d(icitu)r q(uia) de(us) p(lu)s exigat no(n)
ab homi(n)e t(ame)n q(uo)d p(o)t(es)t s(ed) q(uo)d exigit de bono (et) eq(uo)/ ita q(uod) illa exige(n)tia
no(n) i(n)ducat te(n)c(i)o(n)em n(e)c(essit)at(is) s(ed) co(n)gruit(atis) (et) eius obmissio no(n) i(n)ducit
culpa(m) mortale(m) s(ed) veniale(m)/ Ho(m)i(ne)s aut(em) no(n) solu(m) exigit r(ati)o(n)em de mortalib(us)
s(ed) (et) de venialib(us) h(oc) e(st) q(uod) d(icitu)r M(a)t(thei) xii q(uod) homi(ne)s reddet r(ati)o(n)em de om(n)i
v(er)bo ocioso/ Ad 7m d(icendu)m q(uod) o(ste)n(ditu)m/ q(uod) sic se h(abe)t caritas i(m)p(er)f(ec)ta ad op(er)a simp(lic)it(er)
i(n)stitie (et)c. Ad 8m q(uod) no(n) e(st) sil(itu)d(o)/ q(uia) caritas i(m)p(er)f(ec)ta ordi(n)at(ur) ad op(er)a
simp(lic)it(er) i(n)stitie no(n) p(ro)p(te)r ip(s)i(us) carit(atis) statu(m) s(ed) p(ro)p(te)r divi(n)u(m) ma(n)datu(m) s(ed) no(n) sic
e(st) de op(er)ib(us) p(er)f(ec)tio(n)is q(uia) no(n) cadu(n)t sic sub p(re)cepto s(ed) mag(i)s sub a(m)mo(ni)c(i)o(n)e
(et) co(n)silio/ Ad 9m d(icendu)m q(uod) o(ste)n(ditu)m/ q(uod) h(ab)ens carit(at)e(m) p(er)f(ec)ta(m) p(er)f(ec)ci(us) Ad 10m q(uod) caritas d(icitu)r
dup(lic)i(te)r p(er)f(ec)ta/ Uno mo(d)o p(ro)p(te)r multip(lic)ac(i)o(n)em bonor(um) op(er)um/ Alio mo(d)o p(ro)p(te)r ip(s)i(us) carit(atis)
augme(n)tu(m) (et) p(ro)g(re)ssu(m) ad ult(er)iore(m) statu(m)/ Cu(m) (er)go d(icitu)r/ q(uod) ho(mo) te(neta)r p(er)f(ec)ta
i(n) carit(at)e (et) q(uod) caritas a(u)t p(er)ficiat a(u)t deficiat/ Si i(n)telligat(ur) de p(er)f(ectio)ne qui
co(n)sistit i(n) ip(s)i(us) carit(atis) augme(n)to (et) i(n)creme(n)to/ sic no(n) h(ab)et v(er)itate(m)/ q(uia) caritas no(n)
auge(tur) i(n) homi(n)e co(n)ti(nue)/ Si v(er)o i(n)telligat(ur) de p(er)f(ectio)ne qui co(n)sistit i(n)
bonor(um) op(er)um multip(lic)ac(i)o(n)e (et) i(n)stitie exercitac(i)o(n)e sic v(er)itate(m) h(abe)t
Ex ist(is) p(at)e(t) p(er)f(ec)tio ca(ritatis) v(e)l no(n) t(ame)n atte(n)d(itu)r i(n) i(m)pleta(cio)ne co(n)silior(um) (et) op(er)um
p(er)f(ec)tor(um) s(ed) (et)i(am) i(n) obs(er)vac(i)o(n)e ma(n)dator(um)/ (et) i(de)o ex h(oc) no(n) p(otes)t co(n)cludi
homo i(n) p(er)f(ec)ta carit(at)e co(n)sist(en)s ad op(er)a p(er)fectio(n)is n(e)c(essit)at(er) obligatu(r)

Deinde q(ueri)t(ur) utr(um) om(ne)s tenea(n)t(ur) dilige(re) i(ni)micos q(uan)tu(m) ad aff(ectu)m.
Et q(uod) sic v(idetu)r/ Levit(ici) xix. Diliges amicu(m) tuu(m) sic teip(su)m. Sup(er)
quo d(icit) Aug(ustinus)/ q(uod) no(m)i(n)e p(ro)x(im)i (et) amici i(n)telligu(n)t(ur) om(ne)s ho(mine)s. s(ed) q(uod) ip(s)e d(omi)n(u)s
i(n)n(u)it Luc(e) x/ (er)go sic p(re)ceptu(m) datu(m) e(st) om(n)ib(us) cu(m) om(ne)s tenea(n)t(ur)
aff(ect)u dilig(er)e s(e)c(un)d(u)m q(uod) om(ne)s tenea(n)t(ur) aff(ect)u dilig(er)e i(ni)micos. It(em)
M(a)t(thei) v. Si diligitis eos qui vos diligu(n)t qua(m) m(er)cede(m) h(ab)ebitis/ Gl(os)a
nulla(m) i(n) c(o)elo/ (er)go qui t(antu)m h(abe)t dilec(ti)o(n)em v(er)us diligentiu(m) se no(n) h(abe)t carit(at)e(m)
cu(m) caritas no(n) possit e(ss)e si(n)e m(er)cede g(lorie) ad h(oc) q(uod) al(iqu)is h(ab)eat carit(at)e(m)
n(e)c(ess)e e(st) q(uod) ip(s)i(us) caritas ad eos qui odiu(n)t se ext(en)dat. It(em) s(ecundu)m i(d)
Luc(e) vi. Diligite i(ni)micos v(est)ros. Gl(os)a i(n)t(er)li(nealis) no(n) suffi(cit) no(n) odisse. s(ed)
om(ne)s te(nentu)r ad id q(uod) suffi(cit) ad salu(tem) (er)go om(ne)s te(nentu)r no(n) solu(m) ad no(n)
odi(en)d(um) i(ni)micos s(ed) (et) ad ama(n)d(um). It(em) nulli de(us) dimitt(it) p(e)cc(atu)m n(is)i ip(s)e
dimittat p(ro)x(im)o s(ed) q(uod) d(icitu)r M(a)t(thei) vi (et) xviii. Si nemo dimit(it) p(ro)x(im)o ex corde

nisi ipsum diligat affectu quo nemo potest aput deum veniam mereri
offendentes se diligat ex corde. Item plus diligendus est proximus
quam corpus proprium, ut ad adversa magis et inimica spiritui quam ipsa
caro. Circa quintum quilibet teneatur inimicum carnis sue diligere videtur quod tenea(tur)
inimicum suum affectu amare. Item sicut culpa est detestanda sic ergo
deus est diligendus. Sed quantumcumque homo diligatur tantum tenetur homo detestari eius
culpam, ergo quantumcumque per culpam adversatur tantum tenetur diligere eius inimicum.
Sed contra Mathei v: audistis quia dictum est antiquis: diliges amicum tuum et
odio habebis inimicum tuum. Sed ad nova moralia obligamur non tantum ad que
non obligaverint antiquos in lege, ergo si tunc non tenebantur ad diligendum
inimicum sed postea ad addendum videtur quod non omnes tenentur tantum inimicos diligere.
Hoc probatur quia super illud Mathei xiiij de v panibus dicit glossa: non alia quam que scripta
erant per prophetas sed legem et prophetas mysteriis fecunda esse demonstrat.
Et item Exodi xxv fecit propiciatorium fusile quinque cubitorum, id est glossa: quinque pre-
ceptis in lege omnia que facere debemus deus exposuit. Sed ergo in novo pre-
ceptorum continetur dilectio inimici ut ad quod obligamur modum ad
quem non obligaverunt antiqui videtur. Contra Luce vi: diligite inimicos vestros,
ibi glossa: hoc perfectorum est. Et item ad [illegible] glossa id est circa hoc non lacte nutrit
quod est simplicium et imperfectorum sed validiori cibo caritatis roborat.
Sed adeo quod perfectis solum non omnes tenentur, ergo non omnes tenentur diligere
inimicos. Item super illud prius vincula oculos inimicos et consilio mira de-
lere glossa: ut mirabilius est in mandatis quam diligere inimicos, sed non omnes
tenentur ad faciendum miracula, quia sicut dicit Augustinus virtutes et miracula facere
non omnibus datum est. Item Augustinus dicit et habetur in De penitentia non actu est de ordine
caritatis sufficit quod inimicos odio non habeamus, ergo videtur quod non omnes tenentur
diligere inimicos ex corde. Ad hoc ad perfectorum intelligentiam est notandum
quod hic duplex est virtus modus. Secundum namque dicere volunt quod dupliciter
eloquitur de inimicis. Aut in statu in quo exercet inimicitias. Aut in statu in quo
penitet et petit veniam. Si in statu in quo veniam sic omnes tenentur
ad diligendum inimicos propter illam condicionem quam dominus ponit in oratione dominica
Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et cum homo homini servat
iram, frustra a deo querit medelam sicut quod dicitur Ecclesiastici xxviij. Cum autem
loquimur de inimicis prout sunt in statu et in actu ledendi et inimicitias ex-
tendi, sic dicere volunt quod affectu diligere inimicos non est necessitatis
sed magis perfectionis, ut dominus hoc precipit sed magis consulit, et ista opinio
quorumdam ut ponitur in littera. Sed si intus consideret, hoc ponunt improprie
dicitur, pro eo quod hanc auctores sanctorum expresse dicunt et ipsa ratio aperte convincit.
Non est caritas vera nisi diligat omne diligendum. Diligendum autem a caritate est omne id
quod est possibile ad beatitudinem pervenire, ideo non habet aliquis caritatem nisi diligat
omnes illos qui sunt in statu vie sive sint amici sive inimici. Unde
psalmus dicit: latum mandatum tuum nimis, quia mandatum caritatis ad omnes se exten-
dit. Sic longitudo mandati se extendit ad omnia divina tempora, sic latitudo
ad omnem proprium hominis viatoris. Unde sicut aliquis non haberet caritatem si supponeret

Elicitus

Imperatus

in vno solo die preteriret in aliis benefacere quia deficit a longitudine mandati.
Sic esto quod ab omnibus hominibus diligatur preter vnum solum quem a dilectione
excludit caritatem non habet quia deficit a latitudine illius mandati. Pro
aliquibus notandum quod diligere affectu est duplex. Sicut quod duplex est affectus amoris.
quidam a caritate elicitus et quidam a caritate imperatus. Ille est affectus amoris a
caritate elicitus quo quis optat alii suum bonum siue beatitudinem eternam. Ille
vero est affectus imperatus quo quis optat alii bonum temporale et prosperitatem transi
toriam. Amor enim caritatis facit quod homo velit alii omne bonum videlicet spirituale bonum
sed et temporale nisi id sit impediens ad salutem. Si ergo loquimur de primo af
fectu a caritate elicito dico quod omnes tenentur inimicos et actu inimicantes
diligere et eis vitam eternam optare. Si autem loquimur de affectu imperato
quo quis optat alii prosperitatem temporalem sic non omnes tenentur diligere sed sufficit
non odisse. Et hoc est quod dicit Ambrosius sufficit quod inimicos diligamus et non
odio habeamus. In quo innuit quod cum duplex sit caritatis affectus vno tenemur
diligere, altero non sufficit non odisse. Vnde ad non gaudendum [?] inimicos et non
gaudendum de malo corporis omnes tenentur. Sicut dicitur Proverbiorum xxiiii cum ceciderit
inimicus tuus ne gaudeas. Et Ecclesiastici viii noli de inimico tuo mortuo
gaudere. Diligere non omnino quantum ad affectum elicitum et imperatum optando
ei bona eterna et temporalia hoc perfectionis et supererogationis. Diligere vero ad
bona eterna hoc necessitatis est et precepti et ad hoc omnes generaliter se obligant
tam perfectum quam imperfectum sicut rationes que ad primam partem inducuntur ostendunt
et ideo concedende sunt. Ad illud ergo quod primo obicitur quod dicitur Matthei v diliges amicum
tuum et odio habebis inimicum tuum. Vnde dici potest duplex. Primo quod hoc lex non
precipit odio habere inimicum sed ipsi iudei hoc arguebant a contrario sensu
quia cum precipiebatur eis diligere amicos arguebant ex hoc quod debebant
odire inimicos. Aliter vero dici potest quod est odium affectus et odium effectus et
iterum est inimicus extra fidem et inimicus plebis. Cum ergo lex iubebat
inimicum odio esse habendum hoc intelligitur de odio affectus et de inimico extra
cultum dei. Odio non effectus neque etiam precipiebat odire nec inimicum
plebem nec inimicum extra. Inimicum autem plebem non precipiebat odire nec
odio affectus nec odio effectus immo potius obligabat ad dilig
endum sed non erat tunc ita expressum, vnde et dominus explicauit in Matthei v.
Ad secundum cum arguitur quod non omnes tenentur diligere inimicos. Ad illud
quod obicitur quod hoc perfectionis est vnde videtur aliquis quod intelligitur de dilectione affectus
et effectus non de dilectione affectus tantum. Sed vtrum hoc sit verum in sequenti
plenius declarabitur. Vel aliter dicendum quod si intelligatur de affectu elicito
et imperato perfectionis est. Si non de affectu elicito tantum generaliter necessitatis.
Glosa non loquitur de dilectione cuius aduersus peccatores morum [?]. Ad illud quod obicitur quod diligere
inimicos est miraculum. Dico quod miraculum dicitur id quod est supra facultatem nature. Hoc autem potest
esse duplex sicut quod est corporis nature simpliciter et nature vniversalis. Facere autem miracula supra posse
nature hoc est per gratiam gratis datam quam vocat apostolus operationem virtutum et hec non
omnibus est data. Facere non miracula supra posse nature vniversalis hoc est per
gratiam gratum facientem vtpote per fidem et caritatem. Per fidem enim credimus multa
que non possumus credere secundum ea et que videntur infidelibus impossibilia
credibilia, et per caritatem amamus ea que videntur caritatem non habentibus odibilia.
Et hec miracula inueniuntur in lege diuina et datum est eis facere eis quod volunt

in se suscipe gravamen contumelie Et per totum non potest argui quod non teneamur
ad dilectionem inimici, hoc enim est ad consequendum maius quam id de quo loquitur Augustinus
Ad id quod obicitur de auctoritate Ambrosii, quod sufficit si odio non habeamus, dicendum quod auctoritas
illa veritate innititur. Dicit enim hic duo simul sufficit si simpliciter diligamus
et non odio habeamus, que duo valde notabiliter dicit. Et duplicem affectum di-
lectionis innuit et ad confirmationem facit predicte rationis per quam auctoritas illa
satis clare potest intelligi. Diligere inimicos quantum ad effectum

Quarto queritur utrum omnes teneantur. Et quod sic videtur primo auctoritate veteris testamenti Exodi
xxiii Si videris asinum odientis te iacere sub onere non pertransibis
sed sublevabis cum eo. Et hoc ipsum dicitur Proverbiorum xxv. Si esurierit inimicus
tuus ciba illum, si sitit potum da illi. Si ergo mandata ista omnibus proponebantur
videtur quod omnes tenebantur diligere inimicos quantum ad effectum. Item hoc videtur ex
auctoritate novi testamenti Matthei v. Diligite inimicos vestros benefacite hiis qui oderunt
vos et orate pro persequentibus vos; ubi dicit quedam glossa: multi mores peccatorum
etiam in odio, verbis, cruciatu corporis, quod etiam facit tamen diligit, benefacit et
orat. Ergo non est membrum ecclesie qui non diligit et amicos affectu, ergo omnes
tenentur istos diligere. Item hoc videtur per Romanorum xii dilectio affectus sine dilectione
effectus non est dilectio vera, probatio enim dilectionis exhibitio est operis. Si ergo
vera dilectione omnes tenentur inimicos diligere videtur quod omnes teneantur non solum
affectu sed et effectu inimicos amare. Item principiis contrarior est inimicus talis vera
contrariorum oppositio quia sed contrarium verum repugnante tenentur iuvare et
fovere quantum ad eum. Nunc ergo si magis tenentur proximos diligere multo
fortius quod de amicos non solum affectu amare sed et effectu eos iuvare et
fovere et beneficia eis communicare. Item non solum sunt homines vindictam de alio
inflicendo malum sed et subtrahendo bonum sed omnes tenentur non querere ultionem
sicut quod dicitur Levitici xix et ad Romanos xii non vos vindicantes ergo omnes tenentur
non subtrahere aliquod bonum propter acceptam iniuriam. Si ergo omnes tenentur
diligere eos eos qui non sunt inimici affectu patet et effectu videtur quod similiter omnes
utroque modo teneantur inimicos diligere. Sed contra frequenter precipitur in lege quod ipsi
interficiant inimicos suos, sicut precipitur Exodi xxiii Non inibis cum eis fedus
etc. Ergo videtur quod in veteri lege non tenebantur inimicos diligere quantum ad effectum
ergo pari ratione nec imperfecti in novo. Item super illud Matthei v Diligite inimicos vestros
dicit quedam glossa: Cumulus perfectionis est diligere inimicos et orare pro ipsis.
Si ergo non omnes tenentur ad cumulum perfectionis non omnes tenentur inimicos di-
ligere effectu. Item Augustinus in enchiridion et habetur in littera quod diligere inimicos et benefacere
eis non est tantorum quanti exaudiuntur in oratione dominica. Si ergo in oratione
dominica non exaudiuntur nisi boni videtur quod non omnes boni teneantur inimicos
diligere affectu patet et effectu. Item hoc ipsum videtur per verbum philosophi, si oppositum in opposito
et propositum in proposito. Cum ergo amicus sit benefaciendus per relocationem videtur quod inimicus
sit malefaciendus. Item videmus in omni re tam animata quam inanimata
quod inimicitia est causa pugne, sic amicitia est causa concordie. Si ergo necesse est
facere contra naturale rectitudinem videtur quod magis sit verum secundum rationis ordinem inimicos
expugnare quam eos adiuvare. Ergo non videtur quod omnes teneantur ipsos effectu
diligere. Ad primum ad predictorum intellectum est notandum quod sicut hic est duplex modus diligendi
et voluntate quod et si diligere inimicos affectu sit necessitatis ita quod ad id obligamur.

S. R°

tam perfecti quam imperfecti, diligere tamen affectu generali et effectu supererogationis
et perfectionis est, non ad id obligantur imperfecti sed tantum perfecti. Secundum istum modum dicendi
in tempore excluditur repugnancia prima quidem quia eodem mandato praecipitur
diligere inimicos et eis benefacere. Ergo mandatum illud generale est, cum quo generaliter
omnes obligentur ad utrumque, sed et ita perfecti quam ad obligationem quae est per mandatum
ad id obligantur ad quod non obligantur imperfecti, quia mandatum dei omnibus
generaliter proponitur. Ergo per illud mandatum obligantur perfecti ad diligendum inimicos
tam affectu quam effectu, et similiter de imperfectis, id est esse dictum. Item si dilectio
vera non tantum consistit in corde sed et manifestatur in opere, dicere est quod certe tamen
obligantur ad diligendum corde, non autem ad diligendum opere cum se offert
loci et temporis opportunitas, id est videtur dicere ac si teneantur inimicos diligere
ficte. Patet quod dilectio inimicorum clauditur in mandato de dilectione proximi
et constat quod mandatum illud movet quantum ad affectum et effectum et ad id mandatum
omnes obligantur. Et propter praedicta videtur non potest hoc locum habere alio modo dicendum
quod diligere in effectu exteriori hoc potest esse dupliciter: vel quantumcumque se offert temporis
opportunitas, vel quando incumbit necessitas. Si loquimur de exhibitione operis
exterioris generaliter cum se offert temporis opportunitas, sic diligere inimicos
effectu eminentis est perfectionis. Si autem loquimur de exhibitione operis quando
incumbit necessitas, sic diligere inimicos effectu est generalis et necessitatis obligationis,
quia si quis videt proximum suum sive amicum sive inimicum necessitatem habere
et claudit viscera sua ab eo, non (secundum Iohannem) caritas manet in eo, licet Tobiam amplius non est caritas
dei in eo. Sic igitur patet quod sic diligere affectu unos necessitatis est, alios perfectionis;
sic diligere effectu unos necessitatis, alios perfectionis et supererogationis. Et si hoc
modo intelligitur, possunt solui diversae auctoritates sanctorum quae videntur obviare de dilectione
inimicorum. Tunc hinc patet primo ad quaestionem propositam, patet et per magis pati
primo ad obiecta, vel ad voces quae ostendunt quod omnes teneantur inimicos
suos diligere effectu, intelliguntur in casu necessitatis. Et voces vero quae ad oppositum inducuntur
intelliguntur de exhibitione operis magis generaliter, scilicet cum se offert
opportunitas congrua. Ad illud vero quod obicitur quod si benefaciens est amicus, quod malefaciens
est inimicus, dicendum quod non sequitur propter hoc quod amicus non semper benefaciens est proprie dictus in
quo repugnat inimico, unde et proprie dicitur in quo conveniunt, scilicet quod sit ad ymaginem dei, unde sic arguit non valet: album est visibile, ergo nigrum
est invisibile, quia album est visibile per id in quo communicat cum nigro. Sic hic vero
in praemissa. Ad illud quod obicitur quod contra ordinem naturae est inimicitia, inducitur exemplum, dicendum quod
unum est inimicitia ordinata et secundum ordinem naturae, sicut calidi inimicatur
frigido et humidi sicco, sed illa inimicitia potest naturae ordinem et non est pugna
hominum sed magis quam vim; talis autem est in hominibus, quia cum homo sit animal mansuetum
naturaliter secundum naturalem ordinem cum omnibus debet habere pacem et concordiam, unde in
inimico suo non debet homo odire naturam sed suam culpam, quia non praecipitur ipsum naturam
quam fecit deus, sed maliciam quam fecit homo, ut dicit Augustinus. Cetera autem quae opponuntur
satis manifestantur per ea quae dicta sunt. | maioris perfectionis et meriti utrum

Sexto et ultimo quaeritur quod sit | diligere amicum an diligere inimicum.
Et quod diligere inimicum videtur quod vero. Si diligitis illos qui vos diligunt,
quam mercedem habebitis? Glossa: nullam in caelo. Sed constat quod de dilectione inimicorum

magis meritorius hic quam diligere amicos. Ergo maioris perfectionis est et meriti
diligere inimicos quam amicos. Item diligere inimicos est de superadditis
a domino in evangelio, sed dominus non superaddidit nisi ea que maioris perfectionis
erant vel meriti. Ergo videtur quod maioris perfectionis sit diligere inimicos quam amicos.
Item ubi est maior pugna ibi gloriosior est victoria et ubi maior
difficultas ibi maior est vel virtus et meriti, pro eo quod circa arduum et virtus
et difficilia, sed maior est pugna et difficultas in dilectione inimicos
quam in dilectione amicos et maior residet perfectio et meritum esse dilectionem
inimicorum quam esse dilectionem amicorum. Item quanto homo magis se
elevat in aliquo motu virtutis tanto motus ille et actio est perfectior
et excellentior, sed in dilectione inimicorum plus elevat homo supra se et supra
ea que sunt nature quam in dilectione amicorum. Ergo motus dilectionis esse inimicos
est magis meritorius et perfectius quam motus dilectionis erga amicos. Item
quanto motus dilectionis est perfectior tanto est liberalior et purior. Amor
enim spiritualis purus est et liberalis, sed motus dilectionis erga inimicos purior est
et liberalior quam erga amicos, purior quidem quia minus habet admixtum
de carnalitate, liberalior quia minus habet de obligationis necessitate. Ergo videtur
quod sit multo perfectior et deo acceptior et ad merendum efficatior.
Sed contra dilectio inimicorum procedit ab amborum ultimo gradu. Ergo dilectio illa
maxime recedit a primo gradu dilectionis qui est maxime necessarius nobis. Sed
quanto aliquid recedit a primo et summo in aliquo genere tanto minus habet de perfectione
et complemento. Ergo dilectio inimicorum magis recedit et dilectio amicorum
magis accedit. Ergo videtur quod multo perfectior et excellentior sit motus dilectionis
erga amicos quam erga inimicos. Item quanto dilectio est excellentior
tanto dilectioni dei similior. Sed deus magis diligit diligentes se unde
dicitur quod dominus proverbiorum viii: Ego diligentes me diligo. Igitur dilectio amicorum magis
assimilatur dilectioni dei quam dilectio inimicorum. Ergo est multo perfectior.
Item motus dilectionis tanto melior est et excellentior quanto fortior
et frequentior, sed motus caritatis erga amicos fervencior et frequentior est
quam erga inimicos. Ergo etc. Item quanto motus dilectionis rectior est et
plus habet de virtute et equitate tanto melior et excellentior est in se,
sed magis equum et iustum est diligere amicos quam inimicos. Ergo motus
iste dilectionis est melior illo. Item in eo quod melius et perfectius est magis
debet homo se exercere. Ergo si motus dilectionis erga inimicos esset melior
et perfectior frequentius deberet homo erga ipsos affici et pro ipsis orare,
quod si hoc est inconveniens dicere quod magis debeat homo orare pro amicis quam pro
inimicis, quia hoc est ordine caritatis preceptum, ergo restat quod non est magis
bonum inimicos quam amicos diligere. Ad predictorum intelligentiam est notandum
quod cum queritur de comparatione istorum duorum motuum dilectionis quorum unus est
erga amicos et alius erga inimicos dupliciter potest queri, quia aliquo potest comparari
ad diversos habitus et radices, alio potest comparari ad eundem. Si potest
ad diversas radices et habitus comparari ita quod unus habitus se habeat tantum ad
amicos, alter vero se extendit usque ad inimicos, sic absque dubio maius et
excellentius est diligere amicos quam diligere inimicos et multo perfectioris habitus

Re[sponsio]

diversos

indigere ad hoc quod posset exire istum actum quantum ad hoc ut excamus in
alterum. Et hoc est quod dicit Augustinus in Enchiridion et hoc in tantum magnum est erga eum qui tibi
nil malefecit esse benivolum et beneficum, id est non multo grandius et magnifi-
centissime bonitatis ut tuum quoque inimicum diligas. Si vero loquimur de istis
actibus prout ad eandem radicem comparantur et ab eadem caritate procedunt
sunt quodammodo equales et quodammodo mutuo se excedunt, quia
cum ad rationem merendi vel premii substantialis equaliter habent quia quantitas
illius premii videtur quantitati radicis; quantum vero ad rationem merendi vel
premii accidentalis et quantum ad vigorem ipsius actus et motus mutuo se exce-
dunt. Nam motus dilectionis erga amicos excedit quantum ad fervorem
et frequentationem, motus vero dilectionis erga inimicos est prior et diffi-
cilior et ita unus quodammodo istorum motuum est maior alio et econtra
secundum variam motuum acceptionem magnitudinis. Nam in dilectione amicorum utitur caritas
magis extensive intensive, sed in dilectione inimicorum magis extenditur extensive
sicut virtus caloris ignis amplius calefacit propinquiora quam remotiora
et quodammodo plus apparet efficacia illius virtutis in hiis que sunt propinqua, quodammodo
in hiis que sunt longinqua ratione intensionis plus in calefaciendo propinquiora
et ratione extensionis plus in calefaciendo longinquiora. Sic et in proposito
intelligendum est quod dilectio amicorum et dilectio inimicorum prout ab eadem radice
procedunt secundum diversas conditiones et rationes mutuo se excedunt, et sic hec
dissolvi possunt rationes que ad diversas partes adducuntur. Diversi enim unius par-
tem, secundum quod utramque unum sine repugnantia concludere possunt. Sed si ulterius queratur
quis istorum duorum motuum omnibus pensatis excedat reliquum
hic sunt diverse opiniones. Nam quidam voluerunt dicere quod motus est qui est in
amicum melior est quia intensior est et plus habet de ratione boni. Et istum modum
dicendi videtur magister approbare in littera. Et si hunc modum qui satis videtur probabilis sustinere
velimus, [illegible] potest ad rationes que pro [illegible] inducuntur quod ab insufficienti procedunt.
Cum enim dicitur quod motus quanto difficilior et prior et magis super naturam ne-
tanto perfectior et excellentior, dicendum quod hoc verum est ceteris paribus, sed cum assumitur
de motu dilectionis inimicorum quod est huiusmodi, dicendum potest quod non sunt cetera paria
quia multo maior et fervencior est motus dilectionis erga amicos quam iste sit.
Aliquis vero est hic modus dicendi quod dilectio inimicorum est excellencior simpliciter loquendo
et magis in ea excitatur perfectio caritatis. Et si hunc modum dicendi sustinere velimus
quoniam auctoritas Augustini ipsum satis probare facere potest videri ad ea que in
contrarium adducuntur. Ad primum quod obicitur de ordine diligendorum dicendum potest quod ambo
in gradibus ille non intendit ut ponere vel assignare gradus perfectionis in di-
lectione sed gradus exhibitionis secundum maiorem et minorem obligationem. Ad se-
cundum quod obicitur quod dilectio amicorum est dilectioni dei similior, videndum potest quod per incomparabiliter
quia perfectio dilectionis divine magis manifestata est in hoc quod dilexit nos cum
essemus inimici quam si essemus amici, ut dicitur ad Romanos v. Commendat autem
deus caritatem suam in nobis quoniam cum adhuc peccatores essemus secundum tempus Christus pro
nobis mortuus est. Unde et si in dilectione amicorum caritas [illegible] est magis
in dilectione inimicorum [illegible] ad Ephesios ii propter nimiam caritatem suam qua di-
lexit nos. Ad tertium dicendum quod tanto motus dilectionis est melior quanto fervencior

tab

Dubium quod ideo est virtuosum ubi est par difficultas et resistentia ubi autem non est par diffi-
cultas in proposito non habet locum. quod patet quia motus iniquitatis citius advenit femine
quam magnus ignis adurat forte lignum. Ad idem quod quanto motus
dilectionis est vehementior tanto perfectior. Dubium quod vim habet sed non assumit. quod motus di-
lectionis erga amicum magis est virtutis et equitatis vindicatio est per distinctionem quod maior
equitas potest esse duplex. Una propter exigentiam meritorum et dignitatum a parte
dilecti et sic magis est equum diligere amicum quam inimicum. Alia propter fundamentum
rectitudinis a parte diligentis et sic non est magis equum diligere amicum quam inimi-
cum immo magis econverso. quia hec est fundatio iustitie quam dicit. Ad idem quod quod
magis debet homo se exercere in eo quod est maioris perfectionis videtur potest quod in ex-
hibitione alicuius beneficii et exercitione alicuius actus duplex intentio potest homo
se exercere. Una propter profectum alterius. Alia propter meritum suum et sic debet homo in operibus
suis tum meritum suum intendere sed et profectum proximi. Ergo in exercitatione et dilectione
inimici maior sit via perfectionis et vincendi et ad perfectionem pervenienda. quia tamen
magis obligatur homo amico quam inimico frequentius debet in dilectione amici
se exercere. Unde quod dicitur quod magis debemus nos exercere in hiis que sunt maioris perfectionis.
Dubium quod ideo non est universaliter verum. immo magis nos debemus exercere in hiis que sunt
maioris obligationis. Et patet quomodo possunt satis rationabiliter utrumque probabiliter sustineri
nam propter istas rationes et contrarias possunt solvi. Et primo quantum de hoc quod dicitur. obseruandum est vero
quod non est facile videre an unus et idem motus sit erga amicum et erga
inimicum. Hic enim videtur esse simpliciter falsum. quia cum actus diversificentur per obiecta. et
amicus et inimicus sunt diversa obiecta et diversa diligibilia. simpliciter est quod
amicum et inimicum quibus diligat uno motu. item motus simplex et
finita ad quecumque se convertit. totaliter se convertit. sed homo diligendo amicum
convertit se ad ipsum. ergo non videtur quod voluntate et eodem motu simul et semel possit
diligere inimicum. Responsio. Dubium quod communis iam quod dicitur videtur sed non sit usquequaque
bene intellecta. possumus tamen utrumque exponere et ipsum salvare duplici ratione.
Quando enim erga aliquem afficitur duplex est scilicet speciale et distincte et sub propria ratione
vel in quadam generalitate cum aliis. sic autem sunt duplex potest aliquis affici in amando
petrum. Una quia specialiter afficitur erga ipsum. Alia quia generaliter cogitat omnem
hominem diligendum et generaliter erga omnem hominem afficitur sicut quod exigit
ordo caritatis. Si primo accipiatur motus dilectionis in amicum. sic non potest
unus et idem motus qui est in amicum esse in inimicum sicut rationes inducte ostendunt.
Si vero secundo sic potest esse idem et hoc modo accipitur magister cum dicit quod potest esse unus
verum utrumque. Aliter autem potest sustineri distinguendo quod duplex contingit
esse aliquam motionem in obiectum. Una motu simplici et absoluto. Alia motu
collato et quodammodo composito. Si loquamur de motu simplici et absoluto
sic non potest unus et idem esse in amicum et inimicum. immo diversi sunt quorum
unus est intensior et alter remissior. Si vero de motu collato quo quis
afficitur erga aliquos duos. unum alteri preponendo. sic potest esse motus unus sicut quod dicit
magister sed ad unum intensior sed ad alium remissior. Et sic patet responsio ad ea que
obiciuntur. Nam ea duo procedunt de actu simplici et absoluto qui est vere
unius obiecti tantum. actus autem collatus potest esse vere duorum sub ratione unius.
Ad idem quod obicitur quod motus affectionis non potest simul converti patet videlicet ex hoc omnino con-
cluditur quod non possit esse unus motus collativus quia in eo est reperire prius et
posterius. Item quantum de sub. augustini quod dicitur in littera. Postulando verba imponimus hec ipse.

si ho no ita pficiat ut diligat inimicu qn rogat ab homine qui peccavit
dimittit. Sz q hoc e qz si no dimittit. an qm rogare svat nam p oratione si
svat ira caritatis no h[abe]t. ergo i oratione sua no e dignus exauditione n[e]c p[er]
q oret vere. Item sicut i peccatib[us] p[ro]batu e omib[us] tenetur inimicos suos di-
ligere et inimicis exercitib[us] ergo omib[us] tenetur eis et no rogati offensas dimitte.
Rndo dd q e dimitte rancore et e dimitte sig rancoris. Dimitte
rancore necessitatis e et ad hoc omib[us] obligantur et ad hoc tenetur ho sive inimic[us]
impugnet sive venia petat. Dimitte a[utem] no sig rancore sz et
sig rancoris hoc pfectionis e nec ad hoc tenetur ho nisi i tali casu vz qn de-
vote et humiliter venia postulat. Et de hac dimissione loquitur Aug[ustinus]. Obiec[tio]
no currit de alia. Et p hoc patet tam 1a qm obi[ectio]. Item qui[a] de hoc
no currit de alia [?] ... no dimittit no extinct a dno peccata sua di-
q dicit quisq[ue] rogatus no dimittit no extinguit a dno peccata sua di-
mitti. Vi[deo] g[ener]o si hoc q omib[us] qui svat rancore contra p[ro]x[imu]m q contra se
ipm oret. q[ua]z oin no vult alii dimitte i[ll]a petit ex grati qui de[us]
dimittat. Et qui petit q deus no dimittit peccat mortaliter. g[ener]o oib[us]
qui e i rancore et d[icit] orone d[omi]nica in mortali peccat. Rndo dd q
omib[us] qui orone d[omi]nica ex corde d[icu]nt intendit p ea impetrare col-
lectione bonorum et remissione malorum. Et qui hoc intendit a dno ab-
sq[ue] contrarietatis e q a[d] penitet d[e]? pponit aliqm penitentia. Sz i ab odiu
se q contrast e q... non tam i dicta orone dominica no mant mortale offensione, q[ui]a no
hat. tu i d[icta] orone d[omi]nica no mant mortale offensione
intendit petere q fiat. Et si nota mala qua nunc h[abe]t. Sz si nota
intendit petere q fiat ... no h[abe]t intendit. tu dd a[m]plio alii obtine
bona qua. Et si tu no hat intendit. Cu dd ampio alii obtine
bona qua. Et si tu no hat ... illa orone dicit nuq[ua]m pponens ab odio fr[atr]is re-
Si quis at illa orone dicit nuq[ua]m pponens ab odio fr[atr]is re-
cede. quamvis no intendit ita petere culpa tu sua absq[ue] dub[io]
aggravat. Illud tu possi dici q ista orone qn ab d[ict]o no d[icitu]r i p[er]sona
sua. Sz i p[er]sona ecclesie q multi sunt membra. Et qm ad hoc petit q
sic p[er]sona intentione p[er]na. li[ber]. nec ex quo [?] Dis. 31
Illud quoque p[re]termittendu no e. Sup[er]egit m[agister] de caritate. quantu ad
diffinitione et d[i]li[ge]ndi ordine et [?] p[er]fectione. i hac
diffinitione et d[i]li[ge]ndi ordine [?]
no p[o]te quia agit de caritate d[i]v[is]ione. Et qm contingit corp[or]e
loqui de d[i]v[is]ione caritatis vz p c[om]paratione ad p[ri]m[u]m b[ene] opponi. Et p c[om]paratione
ad statu glorie futuru i quo
ad h[ab]itu aliarum virtutum. Et p c[om]paratione ad statu glorie futuru i quo
statu h[abe]nt ca[ritatem]. Ideo dividitur p[e]r ista i p[ar]tes tres. i q p inquirit in
utrum caritas possit p p[e]cc[a]t[u]m amitti. In 2a determinat qualiter spes
et fides h[ab]ent evacuari i. Adu[er]tendu e quo fides et spes cet[era]
i 3a p[ar]te inquirit utru ordo qui nunc caritatis i via i p[at]ria et i aliis bonis
h[ab]eat manere i. Nunc iam supe[r] investigand[u]m re[stat]. P[ri]ma p[ar]s div[idi]tur i p[ar]tes
tres. i q p: adducit auctoritates ad ostendu q caritas no possit tolli
p p[e]cc[a]t[u]m. i 2a no inducit auctoritates ad opposit[u]m i. Et h[ab]ere vide[tur]
q caritas cet[era]. I 3a subiungit explanatione illarum auctoritatum ex
quibus concludebatur firmiter p[ri]mitus p[er]suasi i. Quod apl[u]s ait cet[era].
Aliarum no p[ar]tiu[m] subdivisio satis manifesta est i l[ect]ura.
Ad intelligentiam at h[uius] p[ar]tis intendit h[ic] q[uo]d et ca. si ca q[uo]m[odo] determinat
p[ri]mo cu[m] quer[it] de d[i]v[is]ione ca[ritatis] p c[om]paratione ad p[ri]m[u]m sive oppo[situ]m. Sz no quia

D. 31

de cad p compon ad hitu aliaz uir tuo z quit de ipa p copon
ad statu gle futu Circa pm quer tas pm e utru caritas sel hita
possit amitti 2o quit utru amittes carite possit resurge i cate
equali 3o quit utru possit resurge i minori

Circa pm sic pcedit quit utru caritas sel hita poss amitti. Cor
Et q no adducit in multas auctes i lra z h ipm d vide
hom e pcipua amor vnit go maior mag vnit z amor cat
e excellencior qm sit amor nal go excellenci vnit z nal amor
vnit indissolubi qr nq ynqm odit q nalr amat go mlto
fortr amor cat indissolubr vnit go qui carite ht no pt vinclo
carit priuari Ite fortior e caritas i bono qm sit aliq peccm i
malo z mag forte no pt destrui go caritas no pt expelli p
pctm nc p ad ht expelli go sem hita no pt amitti Ite ome
pctm ortu ht ul ex timore male humiliate ul ex amore male
inuitte z i eo i quo e caritas nc e timor male humilians nc
amor male incedes qr dt Bn Nuqm e caritas sine timore z
caro nuqm sine cupidite z ordinata go ur q i eo i quo e caritas
nlla possit e culpa ur go q caritas ex qo sem h nuq amitta
Ite li arb e i eligedo ff se affcom pdnante z i omi homie
hnte carite affco cat pdnat tu fa cu dilige dm ppe se et
sup oma go li arb ex quo sel ht cate nuqm mor q carite
z nuqm amittit cate i monet q ipam go ex qo caritas sel
ine homi ur q no possit ab eo pdi nc separi Ite omib q ht
cate ht xm p fundatore z spm s p adiutorio z nc pt firmite
fundati infringe nc virtute dni adiutori supare go ur q
nc possit caritez ab homie expelli Sz q hc opt po p exa
ne tes Costat eni q saul carite huit cu deo scriba q nu
dat nr i isrl melior Et dauid carite huit cu deo dicat
dns Inueni dd secudu cor meu z costat e q utq cate pdit q
utq mortalr pcauit saul i psequedo dd Dauid uo i qmitte
adulteriu z homicidiu go z c Ite h ipm ondr p exa noui qr disci
dni cate habuit tam apli qm alij disci dni z multi de
disci abieru retro s q dd Io vi multi z de aplis dubitat
i fide s q hd ad ultra z pdidut go caritas sel hita pt pdi
Ite h ipm ondr p auctes qr scribit j Cor. x qui stat uideat
ne cadat Et apoc. ij hed aduersu te pauca q cate pma
reliquisti go caritas sel hita pt pdi z deleri Ite h ipm pmo
expimeto qr puuli qui baptizat hnt graciam z ita cate et
virtutes caritas z tn qn venit ad adulta etate cate pdut
pccando sicd planu e g caritas pq qm hd amitti Ite h ipm
ondr i dali argumento facilig e desicere qm pficere z cade qm resurge
facilig e z pde cate qm fide qr ppita fide pdr caritas z
no quti z pgle e hoiem qui no ht cate acquiri pgle et
hoiem hnte fide a fide recede go multo fortg pgle e hoiem
hnte carite a cate recede ul cade hn ad dd q sicut ur i lra dt
quorzda opio z sma fuit q caritas sel hita nuqm amitti.

Cor
g
g
g
testi
Sol

Et h' posuit ppt pfectionem illius vinculi ardorem sine fervore illius amoris
Credidimus enim id vinculum esse tante pfectionis q nullo agente possit
dissolui et eciam amorem esse tanti fervoris q nullo possit extingui
ppter dignitatem et excellenciam ipsius caritatis hec asserere n' sit autem intelli-
gi in ipso textu n' satis apte dicitur sed h' pono opinio n' videtur similis
ymo errori et insania p'ius est dicta quia repugnat sacre scripture
repugnat experimento nostre fidei repugnat ut ex vobis veritati sacre scripture
et etiam experiencie repugnat sicut in opposito inductum est a voce at vero
dissonat si quis attendat pro eo q vera est dicta q caritas nunc
non tollit a libero arbitrio vertibilitatem ad malum sicut nec cupiditas tollit h'
flexibilitatem ad bonum Similiter q' stat vertibilitas et caritas sed ubi est vertibilitas
ibi potest esse culpa et ubi potest esse culpa ibi caritas que gracia potest abesse
vestrati q' s' dictam vobis vere caritas perdi potest in statu vie. Ad rationes
concedes sunt vobis ad hanc partem inducte. Ad primam ergo quando probatur q' excel-
lencius unit amor caritatis quam amor naturalis Dicendum q' verum est sed tamen ex-
cellencius hec non scilicet q' indissolubilius uniat quia excellencia in unionibus tamen
attenditur in unionibus inseparabilitate quam attenditur in huius unitate et ibi sine
tamen vertibilitate dignitatis. Unde ratio non valet. Ex situ qualitas Unde hec est
q' amor naturalis unit inseparabiliter et amor caritatis non Dicendum q' hec est
quia caritas est huius regulativa directiva nostre deliberationis que est ad
opposita in statu vie. Amor vero naturalis respicit ipsam inclinationem nec
que est ad unum determinata. Ideo dilectio ex caritate potest esse odiosa
propter nostram mentem quantum q' naturaliter diligit ipsa sit amabilis propter ipsius
naturam determinationem. Unde non est simile hinc et inde. Ad secundum quando obicitur q' caritas
est fortior peccato Dicendum q' amissio caritatis non est propter hoc q' peccatum agat in
ipsam eam expellendo sicut una forma naturalis expellit aliam sed hec
quia cum esse caritatis dependeat a duabus videlicet a deo influente et a libero
arbitrio suscipiente Cum liberum arbitrium se a deo avertit caritas in semetipsa deficit
et quia liberum arbitrium non se avertit nisi peccando hinc est q' caritas deperditur
per peccatum expelli non propter fortitudinem ipsius peccati agentis sed propter defectionem
ipsius liberi arbitrii suscipientis. Ad tertium quando obicitur q' sine peccato est ex amore male
inflammante vel timore male humiliante Dicendum q' id dupliciter potest intelligi
Aut q' iste due radices precedant omne peccatum perpetratum ex tempore
Aut quia precedant dignitate. Si quia precedat tempore sic non oportet esse generaliter verum
quia omne primum peccatum non est istorum fuit in primo homine. Si quia precedat
dignitate ipsam perfectionem peccati sic habet veritatem quia nemo peccatum perficit
nisi malo affectu amoris vel malo affectu timoris, quoniam at h'
affectus non sunt in homine habente caritatem in actu, ponit tamen necesse quia liberum arbitrium
quod est verum per caritatem inclinatur potest per cupiditatem. Ad quartum quando obicitur q' liberum arbitrium
in eligendo sequitur affectionem predominantem Dicendum q' est affectio predominans in habitu
et est affectio predominans in actu. Cum ergo dicitur q' liberum arbitrium sequitur affectionem predominantem
hoc non intelligitur de affectione predominante in habitu sed de predominante in actu, quamvis
autem in homine habente caritatem affectio caritatis predominetur in habitu, igitur tamen
affectionem caritatis predominari actu quia frequenter homo qui est in gracia cor-
que dei sit oblitus omnino cogitat quod sit mundus et ei afficitur q' non
esset timens illius supreme ut hominem et dum ista affectionem sequitur cadit in precipicium

pdit qz gre donu z cait hitu Ad 4 q ultio o q hnti ca x e fundi
z ssi e i adiuto Ad q prm e x e fundatu q no sustetat u no te
b inmi z ssi no gubnat i ee ostituto u nota Et coopari et ia
quuis i fundatu sit prmole z ad adiuto sit inutilis tn
qz li ar ex sua defcte recusat inniti illi fundo z coopari
illi adiutoio pt adq deficit i seipo ac p hc pua a cavit
dono pp defcm a pte sui no pp defcm a pte fundati ul
adiutorij

Scdo quitur utru a cate cadens possit resurge i equali Et qz ur po p uetes mal iijo placebit do
sacrificiu iuda z ierlm sic dieb secli z sic ani antiqui. glo
quo i pnci placuit ita p9 pccm p pniam placc ceperunt
Et hc ipm hic expsse i glo sup e leuit vj. hec e hostia p delco
glo eq placet deo uictq iustorz z digna pnia pctoru
que restituit i gradu pstinu gt pt ho resurge i equali cate
Itc hc ipm p p nouu Scribit eni vo xv b hundat delictu
suphundat z gra Et luc xv dico pfte ci stola pma i glo
pstine digntl filiu restituit Sz no restituit i pstina dgte
nisi hcat equale cate go rc Itc hc ipm ou p ex qz dd p9
pccm homicij resurrex deuocz z petrq p9 negoni re
surrex feruccz si q dnc auctes scozt scpta innuit go uit
q simile i alijs ee possit Itc hc ipm ou roc qz cu gra infudi
hoi pccoi pccm dele su nt z si dd reputoni go uy pstat
ipi9 gre infusioni impedmtu ut e aid q impediat que no posst
dad tata gra homi quta pius go ur q ho posst i equali
cate resurge Sz qamas y. no addiciat ut resurgat ugo
sit glo no negat qui posst resurge Sz ue posst resurgd
ugo qz sit abcrrab z si reporte huerf pij pastors no
ht tata gland cu eo q nuqm erraunt Itc Eze. xliij leuite
qui longe recessunt a me no appximabut ad me ut sac
doco fungant m. Si go deq pccorb z peiteteb no recipt
ad dignte sacdotale ur q resurge no possut hre cari te
equale Itc gra gtis data nuqm tm pt dispo ad susceptz
dine influey z capate dine boit sic gra gtis dat b si iustq
nuqm cadat ht gram gtis fate pccoz nuqm resurgat nu
ht gram ad gtis data go amp dispoitq e ho ad suscep z
dne gre nuqm cadat qm p9qm cecidit. Si go deq coicat
hoi gre z cari te si q ho e dispoitq vr q maiore hat ho ca te
qui stat qm qui resurgit go ur q no posst resurge i cate
equali Itc cu sit tripx statq cotinen s. uirginal uidual
z cugal cadeb a po statu nuqm pt ad pij statu resurge
go si innocey bapl est sic cotine ugial vr q cadeb ab eo
statu nuqm potit i eqli resurge q no pt ho resurge i equali te
Rn dd q p9 lc hoiem e i equali cate resurge sic innarit pt aucto-
ubz
z exeplz

Con
9
9
9

Ro
Equal

vombus cogrumus sed quod in opposito tactum fuit. Unde cum dicitur quod inter
gratie mensuram sit divina largitas, sive susceptivi ydoneitas, videtur
intelligendum quod caritatis in qua quis resurgit potest esse equalis illi
caritati a qua prius cecidit. Nam ex parte divine largitatis planum est.
Ad eius enim commendacionem spectat ut non minus larga dona tribuat
homini quam ante tribuebat, sed quod dicit augustinus in ineptitudo susceptivi impe-
diat, ex parte non hominis se disponentis patet planum est, quia pie enim contingit
homo post peccatum amplius detestetur malum et abhorreat peccatum quam prius.
Sic multi corrupti amplius detestantur peccatum carnis, quam multi
qui numquam fuerunt lapsi. Et rationibus poni potest et dicendum quod contingit hominem
resurgere in equali caritate, et rationes que hoc concludunt concedende sunt. Ad primum
quod obicitur quod numquam resurgit virgo ut habet tantam gloriam cum eo qui numquam
peccavit. Dicendum quod est gloria quedam accidentalis et gloria premii substantialis. Si loquimur de
gloria accidentali sic gloria eius habet veritatem. Aureola enim gloria est qua quis gloria-
tur numquam peccasse et quam non potest resurgens qui aliquando peccavit. Si lo-
quimur de gloria premii substantialis que consistit in videndo et amando deum, non
habet veritatem, et penes hanc attenditur quantitas caritatis, non penes aliam et ideo
ratio concludit. Ad secundum quod obicitur quod laicus recedens a deo inepti erant
ad dignitatem sacerdotalem. Dicendum quod sacerdotalis dignitas non tamen respicit virtutem
nostram sed et dignitatem exterioris decoris propter quam contingit hominem et non peccantem
fieri irregularem. Caritas vero non virtutem nostram respicit propter et prius est et
propter rationem illam non valet quod non est simile hinc inde. Ad tertium quod obicitur quod numquam dis-
ponitur homo per gratiam gratis datam sicut per gratiam gratum facientem. Dicendum quod ad hoc quod
quis se disponat, duo concurrunt, et adiutorium gratie et cooperatio liberi arbitrii.
Loquendo de dispositione que est ex parte ipsius gratie magis est disposita
ad susceptionem omnis homo qui est in gratia gratum faciente quam qui caret.
Sed loquendo de cooperatione liberi arbitrii non oportet habet veritatem quod in cadente a
caritate liberum arbitrium caritati et gratie non cooperatur, ymo potius adversatur et adversando
potius disponit ad caritatis defectionem quam ad eius susceptionem. Sed in re-
surgente est e contrario sicut patet et ideo ratio non valet. Ad quartum quod obicitur de conti-
nentia virginali. Dicendum quod virtus illius continentie respicit premium acci-
dentale et similiter tunc respectu quedam dispositionem in carne que cum a massa
est recuperari non potest. Caritas vero premium substantiale respicit et virtutem
nostram que cum obligata est ita bene prius cum adiutorio gratie dei
nostra quem potest verificari. Et patet quod non est simile. Et si obiciatur ulterius quod innocentiam
baptismalem similiter est statui continentie virginalis. Dicendum quod quoniam ad quandam
gloriam accidentalem quodammodo similis est et dici potest concedi quod homo in tanta
gloria non resurgit, ex hoc tamen non ostenditur quod caritas non sit equalis. De hoc
autem eodem problemate habetur libro iiii dist. xiiii ubi queritur utrum per sacramenta penitentie
statum pristinum hominem restituat in caritate. Et quod [illegible]
Tertio queritur utrum homo possit resurgere in maiori quantitate caritatis. Et
ipso homine attenditur sed libertate dei, sed dei libertas non est artata
ipsi peccatori ad dandum tamen ut plerumque magis quam sit potest resurgere in maiori

Itaque in morte dicitur. Item deus dat homini gratiam si quis se preparat et disponit
Sed probabile est quod peccator cum resurgit magis se preparet ad gratiam quam antea se
preparaverat. Ergo probabile est quod in maiori caritate et gratia resurgat. Item caritas
precedens meretur vel caritas subsequens. Item culpa quanto est de se
expelli potest per conpunctionem atque gratiam, ergo non caritas precedens culpa
subsequens exigit quod homo in equali gratia vel caritate resurgat.
Ergo probabile est ipsum resurgere in maiori. Item si homo non posset resurgere
in maiori caritate tunc cadens a caritate perfecta non posset resurgere
nisi in caritate perfecta. Sed caritas cum resurgit est incipiens et perfecta
quod manifeste falsum est. Cum nemo repente fiat summus et cum statum per-
fectionis necto privat statuis perfectis et incipientibus. Sed contra
Eze. xviii. Si impius egerit penitentiam omnium iniquitatum eius quas operatus
est non recordabor amplius. Constat quod non intelligit de oblivione quantum
ad actum cognitionis sed quantum ad actum punitionis. Sed homo non punitur solum pro
inflictionem mali sed et pro subtractionem boni. Si ergo deus non recordatur
illorum articulorum ad penam eternam et diminutionem caritatis faciat ad diminutionem
premii substantialis et ita ad damnum eternum. Videtur quod necesse sit hominem in
equali caritate vel in maiori resurgere. Item Ro. viii. Scimus quoniam diligentibus
deum omnia cooperantur in bonum glossa ipse et cadit in mortale. Sed cadit in mortale
peccatum non cooperatur in bonum nisi homo resurgeret in equali vel maiori caritate
Videtur ergo quod necesse sit hominem in equali caritate vel maiori resurgere. Item
super illud Gen. i. factum est vespere et mane dies unus. glossa vespertina
lux est in qua quis cecidit, matutina in qua resurgit. Si ergo lux
matutina semper maior est vespertina videtur quod maior sit caritas in qua
quis resurgat quam caritas a qua cecidit. Item maioris virtutis est
quod pellit quam quod pellitur. Sed caritas in qua quis resurgit pellit id quod
expulit caritatem a qua quis cecidit. Ergo necesse est caritatem subsequentem
maiorem et fortiorem esse illo quod caritatem expulit, et per quam ipsa caritate
a qua quis cecidit. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod ali-
quorum aliorum fuit opinio quod necesse est hominem resurgere in equali vel
maiori caritate. Et ad hoc ponendum moti sunt tum ex consideratione divine
dispositionis sive predestinationis tum ex consideratione divine retributionis
tum ex consideratione nostre preparationis. Ex consideratione namque divine predesti-
nationis moti sunt quia dixerunt quod diligentibus deum omnia cooperantur in bonum hiis
qui secundum propositum vocati sunt sancti. Ideo divine predestinationis immutabilitas nequaquam
sineret hominem labi a caritate nisi ex lapsu illo videret subsequentem
utilitatem. Videtur enim divine providentie filium regni permittere cadere
ex hoc scilicet providet maius bonum ex ipso casu eliciendum. Ex parte vero
retributionis rationem supposuerunt quia deus opera remunerat secundum quantitatem caritatis
ex qua sunt facta. Si ergo caritas in qua quis resurgit vivificat opera prius
mortua et facta caritate remunerationem digna, cum remuneratio adequari debeat caritati
ex qua opera facta sunt, videtur posse concedi quantitatem caritatis in qua quis resurgit
retinere. Ex hoc quod impossibile sit minorem caritatem esse in resurgente quam prius
fuerit cadente. Ex parte nostre preparationis ratio sic quia quanto homo

Con

9

9

9

Rº

Minor.

magis est ineptus ad gratiam tanto maiori indiget preparatione ad hoc ut
ipsam suscipiat, sed quanto in maiori gratia cecidit tanto magis peccat
et magis ad gratiam ineptus fuit. Restat igitur ut assumit quod quantitas
preparationis debeat proportionari quantitati casus a qua quis cecidit
et quantitas casus sequentis mensuratur secundum quantitatem preparationis propter quod con-
sequitur quod casus subsequens adequatur precedenti ut ea excedit.
Et hoc confirmat per Baruch iiii: sicut fuit sensus vester ut erraretis
a deo, decies tamen iterum convertentes requiretis eum. Et Iere-
[mie] Convertimini filii revertentes sicut in profundum recessistis. Sed huiusmodi dicitur eq[uivocatio]
verum est secundum experimentum, verum hoc est secundum fundamentum, quod verum enim est de re
quod profundius si cadat a casu non possit resurgere nisi in statum completo
vel profundius si cadat a casu non possit resurgere nisi in statu completo
perfectionis sue, et de multis apparet quod cadentes non resurgunt ad illam
perfectionem a qua ceciderunt. Et tale etiam fundamentum non habet quia divine predi-
stinationis dispositio non exigit quod homo precedat in bono sed quod sit finalis
bonus. Deus enim retributor non pensat quantum ad meritum efficaciam casus initialem
sed casus finalem verum etiam preparatio ad gratiam potest esse maior in eo qui minus
peccavit, et minor in eo qui magis peccavit. Et tamen ibi preparatura non intelligitur
de quantitate preparationis sed de preparatione perfecta et penitentia consummata que restituit
omnia ablata sicut in questione explanatur. Non autem habet intentionem de qualicumque
penitentia et questione sine preparatione ut cum homo se preparare possit ad maiorem et
ad minorem et ad equalem casum quibus tamen opinio quod homo potest et in minori et
in maiori et in equali casu resurgere. Et concedit sibi vobis questio ad ista potest.
Ad ergo quod primo obicitur in quinque quod deus non retribuat peccatorum post primam
peccatoris [M] quod hoc intelligitur quantum ad peccatorum eternitatem et quod gratia minor debet
homini quam fuerat primus, hoc non est propter peccatorum preteritorum pe[r]cussionem sed hoc
est propter reprehensionem negligentem et tepidam preparationem. Ad secundum quod obicitur quod diligentius
omnia cooperantur in bonum [M] quod id non intelligitur quod semper cooperentur in bonum quantum
ad augmentum premii scilicet, sed hoc potest esse quantum ad quandam humiliationem
et diligentiorem boni custodiam et cautiorem mali vitationem que
adiuvant hominem ad hoc quod perveniet usque in finem et utilius est homini habere
penam casus usque in fine perseverantem quam magnam et immediatam deficientem.
Ad tertium quod obicitur quod maior est lux matutina quam vespertina [M] quod
casus resurgentes non comparatur luci matutine propter magnitudinem sed propter non
intentionem et ordinem ad perfectionem et ideo ratione in perfecta secundum quas convenit non est
ratio similis hinc et inde. Ad quartum quod obicitur quod fortius est quod pellit quam
quod pellitur [M] quod intendit verum de illo quod pellitur per mutuam actionem
et reactionem. Hic autem non est de peccato et gratia sicut explanatum fuit in 6
Et ideo in nullo cogit vo[bis] illa [illegible] per comparationem ad huius actionis in[illegible]
Consequenter queritur de casus duratione quam [illegible] [illegible] et circa hoc [illegible]
Queritur primo de statu habitum que dicitur in [illegible] evacuatione primo queritur de evacuatione
virtutis fidei, secundo de evacuatione spei, tertio de evacuatione virtutis scientie.
Circa primum sic proceditur et queritur utrum fides in gloria evacuetur. Et quod vi-
deatur sed quod dicit apostolus: fides est argumentum non apparentium super quod dicit glossa
quod que apparent fidem non habent sed agnitionem. Sed in patria certa cognitio
[illegible]

erit manifesta. Videtur quod fides simpliciter sit evacuanda. Item augustinus xiiij de tri-
nitate: Quippe humana cum fidem suam videt qua credit quod non videt non
ad sempiternum videt. Quando enim ad speciem nos per fidem perductos gaudebimus
non fides erit qua credantur que non videntur, sed species qua videantur que
credebantur ergo etc. Item videtur evacuationis qua assignat apostolus est ipsius
ait enim Cum venerit quod perfectum est evacuabitur quod ex parte est, sed constans est
quod cognitio fidei est ex parte cum sit per speculum et in enigmate ergo necesse est
ipsam evacuari superveniente visione speciei. Item credere manifestum non
spectat ad habitum alicuius virtutis cum simpliciter sit necessitatis, sed in patria certa que
credimus manifestabuntur ergo credere in non erit ab aliquo virtutis habitu, sed
huius ipsius fidei [illegible] loquendo virtutis est, si ergo in auferetur vero virtutis
necesse est ipsum quantum ad eam sua evacuari et tolli. Contra in quantum arguitur primo
a parte ipsius fidei evacuande. Deinde a parte ipsius per quod fides habet evacuari.
Ex parte ipsius fidei arguitur primo ratione sui generis sic. Fides est in genere virtutis simpliciter
et quod amplius est in genere virtutis theologice et perfectio potius et theologica virtus est ab
perfectio quam cardinalis, sed perfectio glorie non tollit perfectionem potius non evacuat
eas que sunt in genere virtutis cardinalis quia virtutes iste sic dicit augustinus manebunt
in patria ergo cum fides non solum sit virtus theologica videtur quod nullo modo per gloriam sit
evacuanda. Item hoc ipsum ostenditur a parte certe diffinitionis ipsius fidei quia fides
sicut apostolus est fundamentum vero sperandarum, sed augustinus illuminatio mentis ad vi-
dendum, sed gloria adveniente fundamentum spiritualis edificii non destruitur sed potius
stabilitur, illuminatio non excluditur sed potius perficitur et completur ergo videtur quod
huius fidei per gloriam non evacuetur. Item hoc ipsum ostenditur a parte actus proprii, actus
enim ipsius fidei proprius est assentire prime veritati propter se et super omnia et velle
ei credere sive credidisse quia ergo huius est velle credere et velle cre-
didisse, sed in patria assentiemus prime veritati propter se et super omnia et vellemus
et credidisse deo, habebimus in actum fidei proprium ergo et ipsam fidem.
Item hoc ostenditur a parte eius per quod dicitur fides evacuari, illud enim repugnat ipse
huius fidei deformitati peccati quam perfectioni glorie, sed huius fidei non tollitur
nec evacuatur per tenebram peccati ergo nec per completionem glorie. Item cognitio
matutina in angelis non excludit cognitionem vespertinam immo simul
cognoscunt res in verbo et in proprio genere ergo visio dei in patria certe et na-
non excludit visionem ipsius in speculo et in enigmate, sed visio fidei est visio
specularis ergo per visionem glorie non habet evacuari. Item lux cum luce
non habet oppositionem nec in corporalibus nec in spiritualibus sicut patet quia in eodem medio plures
possunt esse lumina impermixta sicut dicit dyonisius in libro de divinis nominibus. Et in spiritualibus
lux cognitionis per eam non excludit lucem cognitionis per essentiam
ergo non videtur quod lux fidei evacuetur per lucem glorie. Sed nunc per ad hoc evacuari
restat quod huius fidei non evacuatur. Responsio ad predictorum intellectum est notandum
quod hic est duplex modus dicendi. Aliquis enim videtur esse dicendi quod cum queritur utrum fi-
des evacuetur non est simpliciter affirmandum vel negandum, quia enim ad aliquid evacuatur
et quantum ad aliud non. Impura enim fide duo est reperire videlicet illuminationis habitum

et enigmatis obscuritate quantum ad lumen habitum fides non evacuatur sed perficitur et
consummatur / quantum vero ad enigmatis obscuritatem cum sit ex parte semper tollitur
et iste modus dicendi confirmari possemus per id quod dicitur in glossa super i. Cor. xiii.
Cum venerit quod perfectum est glossa destruetur imperfectio non id quod verum est evacuabitur
Desitio imperfectionis est quando id quod imperfectum est impletur. Et secundum istum modum
dicendi facile est declinare rationes ad utramque partem. Nam primae quae probant quod
habitus fidei evacuatur concludunt ratione enigmatis et imperfectionis. rationes vero
ad oppositum concludunt de ipsa fide quantum ad perfectionem habitus et complementum
luminis / Sed autem hic modus dicendi satis videatur esse probabilis non tamen consonat
verbis Augustini / Augustinus enim dicit in xiiii de trinitate / fides quae nunc in animo nostro est credentium
corporis in loco dum tenetur aspicitur et amatur quandam efficit tantummodo etsi non ipsa
erit quam fides habet in animo non erit quae non nunc erit quando iam recordabimur
in nobis fuisse et non alia perfectio erit / in quibus verbis vult dicere sic prout
ex [illegible] quod premittitur paulo ante habetur / quod sicut corporis praeteriti ad corpus quod homo
similiter intuetur et ipso corpore praeterito in memoria ipsius corporibus non proprie ipsius corporis
unitate sed per similitudinem in anima remanente / sic et in ipsa fide / Unde vult quod
habitum fidei nunc quem interius intuemur ut temporalia computemus et quia
alius desinit non potest quantum ad illius intuitum vel ymaginibus quae perpetua est in
anima attendi / Constat autem quod de ipso habitu fidei loquitur. sed id quod habet ponitis
et perfectionis, quia secundum id mentis secundum ipsa anima [illegible] habitum intuetur / aliter non valeret
[illegible] illa quam [illegible] satis prolixe / Non tamen consonare videtur
glossae et apostolo / quia si fides evacuaretur solummodo secundum id quod habet imperfectionis et
maneret secundum id quod est in ea complementi et perfectionis sic non diceretur evacuari
virtutes cardinales. hoc habitus [illegible] sic non diceretur evacuari habitus fidei
quam post perficitur et completur / Potest esse alius modus dicendi magis communis et usitatus
quod si loquimur de habitu fidei secundum quod fides est virtus specialis / sic per glossam habet
semper evacuari / pro eo quod fides est habitus virtutis / non quantum intellectus inclinatur ab
affectu sic in praecedentibus fuit ostensum. hoc autem non potest esse nisi quando intellectus
de se incertus est de his quae credenda sunt et quando in patria illuminato et clarificato
visionibus potentiae motum affectionibus ab ipsa inclinabitur intellectus propter ipsius
summi luminis claritatem a qua intellectus non potest dissentire / Hinc est quod
habitus fidei semper per visionem gloriae habet tolli / sed quod auctoritates sanctorum et glossae
dicunt satis expresse / Unde concedendae sunt rationes quae sunt ad istam partem / Ad rationes
quod primo obiciuntur ex parte quibus / quia evacuatus theologica quae perficit potentiam animae
secundum dignitatem ex parte / Dicendum quod fides est perfectio potentiae non qualiscumque sed secundum statum
imperfectionis et viae in quo intellectus potest obumbrari a morte et in via capitur
Unde non evacuatur quia perfectio semper sed quia perfectio secundum talem statum / Unde est
simile de virtutibus cardinalibus quia actus eorum principales non semper perficiunt
in [illegible] secundum statum viae sed etiam secundum statum patriae / Ad secundum quod obicitur ex parte differentiae
fundationis / Dicendum quod fides non semper fuit fundamentum semper virtutum spirituale
sed secundum statum in quo eterna bona expectantur / Et hoc est illud ad
videndum Deum semper sed ad videndum Deum per speculum, et quando huic statui succedit
alius status in quo erit stabilius fundamentum et perfectior illuminatio / Hinc est
quod fides evacuatur non propter finem destructionis sed propter stabiliorem constructionem

no pp lucis puom sz pp lucis pctom que excludit specularet imp̄fectaz
cognicōm. Ad 3m qd o3 de actu fidei qui ē assentire pc̄ intell. intellecere credere sine credidisse. Dm q̄ ineuit ē actus fidei nisi inq̄ntū hō
assentit int. nō nisi e i quo quidz assen. t credit mt9 inclina
a uote. q̄ q2 nō ē i pria repugnare nō sz illi actus i pria ab h̄itu
fidei sz a inti. excellentia. Ad 4 qd o3 q̄ magis repugnat ipi
fidei tenebre pc̄i q̄m excellencia p̄mij. Dm q̄ de h̄itu fidei ē duplex
loqui. Aliq̄ntū ē h̄itus ab aliis inibz distinct. Aliq̄ntū ē gra
informatus. Aliq̄ntū ē gra informatus sic ut h̄t ubi ppositu.
Gra enī ipius h̄itus informatiā colligit p culpā nō aut p glaz.
Si uō loquamur de ipā fide sz q̄ ē h̄itus distinctus h̄ilitas ad credendū
nō nisi sic pp̄ sīlā imp̄fectōm maiorē oppom h̄t ad statū glē
q̄m ad statū pc̄i. t io p glām h̄t euacuari q̄muis p pc̄m nō
h̄at tolli. Ad 5 qd o3 q̄ cognicō matutina nō excludit nec
p̄ uisio i spē excludit uisionē i speculo. Dm q̄ dr̄ duo uidere
dm i speculo t p speculū. p speculū dr̄ uidere dm q̄m a sensibilia
cognicōe rōnē ad cognicōnē rōnatorum. In speculo uō uidet q̄
dm i ipa rōna clare intuet. Prima uisio nō erit i glā q2 nō erit
ibi uerā scala. 2a uō erit q2 deus uidebitur apte i omibz futuris
ut dt augs i li ult de ci dei. Et ia uisio que ē p speculū sp̄ectat
tat ad ipam fidē. Illa q̄ ē i speculo ex tē sp̄ectat ad cognicōz
nespertina que bñ potest stare i pria t io nō ē sīlis de fide t de
cognicōe illa. Et attendum ē hic q̄ pls dr̄ uisio p spēm a
uisiōe p speculū. q̄ntū ad cognicōnem ipius dei q̄m q̄ntū ad
cognicōnem alicuius rōnē sīl. Si enī aliq rōna sīl uideatur i
pa uā t uideatur p aliquod speculū i quo resultat nō ē dr̄a int
ista uisionē t illā nisi hec q̄ una ē p spēm sz directionē simplicē
alia ē p spēm sz directionē reflexā. t io ab uno t eodē oculo
t sz quem statū de eadē re uisio h̄ri pt. In uisiōe at ipius dei
que ē p spēm t p speculū maior ē dr̄a tm a pte uidentis q̄
i una illarum ē cognicōna pō obumbrata i alta uō illuminata. Si
a pte medij q2 i una aut deus p sui eēm i alta uō p effc̄m rōnat.
t io una stat cognicōnem q̄ ē i quiete t statu alta uō i p̄gressu
sz q̄ dt apls p fidem ambulamus. t io una p altam intelligit.
Ad 6 qd o3 q̄ lucem lumē nō repugnat. Dm q̄ id uirū ē q̄ntū ē de
lucis uā. uirtutū bñ q̄ uā lumē p altiū euacuari uoce aliquo
annexu insepabilit ul disponis pcis ul effcus q̄ntū t ē i lumē
fidei q̄ h̄t enim annexū. t ex hoc oritur q̄ mt9 inclinatur ab
affcu t dirigit hoīem ad cognicōnem nō uisū. t q̄m tollitur illius enigma
impo tollitur t t inclinacō tollitur ut h̄ilitacō ad cognicōnem nō uisa
q̄m imp glē ē at ab i suprna luce absentat. hinc ē q̄ lumē
fidei q̄ ē pp̄ illius h̄itus bz nō uoce sui uoce tñ annexorum a supr
uenientē gra h̄t euacuari. h̄t at duo de lumē q̄ ē pp̄iū fidei
uā de lumē que stufat tendit ē q̄ nō h̄t p glam euacuari sz
Scdō quitur de euacuacōe spei t quitur. ponitur consuar
Utrum spes euacuetur p aduentū glē. Et q̄ uir. Roma uiii.

Spes q̄ uī nō ē spes glo͞ res spata q̄ uī nō ē spes i. nō ē subita spei uirt̄ que nō ē nisi de nō apparentib; Si g̊ p aduentū glē q̄ erat lates effic̄ patens nc̄c̄e ē hitū spei euacuari ad p̄n̄ciā p̄miȷ̄ Itē spes ē expc̄tō futē btitu⁹ s; q̄ dr̄ i glō vō p̄. Sz qñ de futō fit p̄ns futū desinit ēē futuȝ cū g̊ i glā ꝑ hcā btitudo p̄ns uī q̄ nullo° cōtingat i ēē spem Itē j cor̄ xiij° Nūc manet fides spes caritas t̄a hec t̄c glō. Caritas fide spe discedētib; ꝑmanebit amō cui fides ⁊ spes hic nō p̄nt deēē Si g̊ decrut sī i p̄n̄ia uī q̄ euacuent̄ p glam Itē sic se hȝ fides ve nō nisi sic se hȝ spes ve n̄ hitū Sz fides nc̄c̄o euacua̅ supueniēte clā uisiōe g̊ ⁊ spes supueniēte cōphēsiōe sine cti⁹ma tencōe Sz q̄ sap iij°. Spes illoȝ inmōrlitē plena ē glō i. indeficiēs g̊ si spes ē bonoȝ nō deficit uī q̄ spes nō hȝt euac̄ i btis Si tu dic spes p̄ ipa re spata d̄ tūc de ipo actu spandi cas q̄ i actū spes p̄ ipa re spata. ō̄ tūc de ipo actu spandi qui fuit i v°. s; q̄ dr̄ glō sup ꝓ pš i te dn̄e spaui si g̊ ꝑt sic fuit cōphensor ⁊ btis uī q̄ simul possit stare act⁹ ⁊ hit⁹ spei cū cōplemēto p̄miȷ̄ Itē ubicūq; p̄t ēē desidiū i p̄t ēē spes s; i ctna btitue ē sūm desidiū s; q̄ scribit̄ j pe j° i quē desidāt angli ꝓspicē g̊ uī q̄ i ipa supna btitue cōtigat repire spē qñ ad hitū ⁊ motū g̊ rc Itē aīe btē i p̄n̄ia expc̄tat ipam stolā zaz ⁊ p quā sua glam augeāda ⁊ pficiēda Sz ēta expc̄tō glē p̄cedes ab instinctu gr̄e ē ip̄i⁹ spei uirt̄ g̊ spes mit⁹ ē i aīab; btis Itē sicut se hȝ despō ad dāpn̄tos sic se hȝ spes ad btōs p cōmutatā ꝓporcōe q̄ sic stat⁹ dampnatoȝ repugt statui btoȝ sic spes repugt despacōi g̊ sic nc̄c̄e ē pone despōn i dampt̄ ita uī nc̄c̄e pone spē i btis Itē act⁹ ip̄i⁹ spei ē cōfide i dn̄o s; bti maxīe hnt istū actū q̄ maxīme cōfidūt i dn̄o ⁊ ei innitūt g̊ uī q̄ i eis potissīe sit repire ip̄i⁹ spei hitū ⁊ usū Itē ad spē ptinet certitudo ⁊ expc̄tacō s; cōstat q̄ certitudo i glā nō tolle̅ ymo ꝑficie̅ g̊ uī q̄ hit⁹ spei s; aīd sui i glā hȝt saluari Nz qñ ad certitudinē si uī q̄ qñ ad expc̄tōn̄ q̄ sic uult ansℏel⁹ pone ē duroē i ptici͞e btitu⁹ g̊ qui nō pticipat btitudinē i a. nondū pticipat ea i b. ⁊ certitu̅ ea expc̄tat Si g̊ spes qñ ad expc̄tōn̄ manet ⁊ qñ ad certitudinē cōsūma̅ uī q̄ nullo° i glā euacuat Rn̄o ad p̄dc̄oȝ intelligēciā est nondū q̄ sic dupl̄r ē mod dc̄i ēē euacuacōȝ fidē sl. ⁊ ēē euacuacōȝ spei Nam ⁊ i ipo hitu spei ē repire aīd inpfcōis ⁊ aīd pfcōis cōplemēti ad impfcōn̄ em̄ ꝑtat e. spei q̄ ē expc̄tō q̄dā ⁊ ptēsio ad ea q̄ realr̄ nō hr̄ ad cōplemētū autē ꝑtat cōfidēcia ⁊ certitudo q̄ fa cōfide ⁊ inniti ipi summe largitati Ct qñ ad p̄m tollit̄ ipa spes ⁊ euacuat̄ Qñ nō ad z̄m pfici̅ ⁊ saluat̄

ſ R°.

Sz qm sicut i pctis dem e spes no dr euacuari si solu qd e
imperfectois tollr ab ipa illo saluo qd e ita pfectois et co
plementi sicut pz qr li ar i pria no dr euacuar i glia qmuis
tollat b ibilitas et hc qr ibilitas pot spectat ad li ar de
fcm qm ad coplemtu si sic i ect i sponso repit nugm de
bet dici euacuari ppt aductu glie sp quib mod ddt e et
huic innuit ipa glo q hitg ipig spei simpr euacuar i glia
tei succet hitg nouus et vo hui e qr hitg spei hilitat ad co
fitendu et inniteda deo cu quada ptesioe et ertoe et exoptaoe
et qm statu glie repugt exoptaco sbal pmu Cu i bea
ptensio et illa ertio et inhia tu i affcub oio quiete hic e
q hitg ipig spei simpr euar dd sz q spes noiat hitu virtus
theo qui hilitat ipam aiam ad exoptadu sbale pmu
Et cocede st rones que hc ondut Ad o q po o i gn q spes
btorz e immortalis plena dd q spes sut ibi p re spata et si obi
at q xs spauit actu sz id pbz te dne spaui dd q id me de xo
rone membrorum vel exteri i noi spei ad exoptaoz iugetz
spual bnficij Ad id q o q ubi e spes i e desidiu dd q e
desidiu de acquirendo et e desidiu de coti, ubi at e desi
deriu de acquirendo i bu pt ee spes sz ubi e desidiu de gtiudo
bonu ea hitu spes no e qr no ei exoptaco no hitu et est i
pria ppone desidiu no p aliqm anhelacoz ad obtiendu
no hitu sz ppr infatigabile et indeficiez dilecois qr nec
ibi parit fastidiu Ad o q o q anime btor exoptat stolaz
dd q i roe illa e dupx defcus pmus defcus e qr no qrz
exoptaco ponit virtute spei sz exoptaco sume btitudinis sive
sumi boni et sume ardui assequendi sp no exoptat ctitudines
spei sz ctitudines cophesiois quo pbit pteruoz nec inhiaoz
ad assequedu id q exoptar aliogn ex sua dilcoe affligeret
exoptante ut p id q dr i pu Spes que drt affligit aiaz
hc at non e pone ct aiam btam Ad id q o q sic se ht
spes ad btos sic despo ad damptos dd q no e sile qr
despo fat ad cumulu mali sz spes de sua roe oppom ht
cu suma copletoe boni qr dt absetia boni exoptati et io
no sit se copatr cu suma btitue hitg spei sic despo cu
exma calamite Ad id q o q actg spei e cofide i deo et
eid inniti dd q no qrz cofidecy e actg spei sz ea quee
cu quada ptesioe et inhiacoe et ertoe q oia incopoa st
statu glie et io qmuis i glia sit queda cofidecy no tn se q
ibi sit virtg spei qr e altg hitg et excellencior vz dotis
succet ipi virti spei Ad id q o q i salua exoptaoe et cosua
ctido dd q no e ibi exoptao ppe qr nu nomi auger btitub reu q
sit exoptao i eis p ctido istand coplez sz e i ad gey ctitudis

Ista enim est ex promissione illa uo ex ui exhibitione et perfecti ma tentione,
ideo non sequitur quod habitus spei habeat saluari in gloria quia posquam ipsa spes ex
hoc magis oportet euacuanda /// sciencie et est ergo utrum habitus sciencie eua
Tercio queritur de euacuatione | cuetur in patria. Et quod non probatur per auctoritatem
apostoli .j. Cor. xiij°. Siue prophetie euacuabuntur siue lingue
cessabunt siue sciencia destruetur. Sed quod destruitur simpliciter euacuatur.
ergo etc. Item si quod uult magister hugo de s. uic. in dydascal. Sciencie inuente sunt
propter indigentias et necessitates supplendas ex parte anime uel ex parte
corporis. Si ergo in patria tollentur omnes indigentie uidetur quod euacuentur omnes
sciencie. Item anima beata omnia cognoscit in uerbo et aperte et quiete ita quod ab
illo aspectu non potest separari ergo uidetur quod nunquam aliquis habitus cognitionis uel
aspectus beate anime quiescat, uidetur ergo quod habitus cognitionis qui est in uia
simpliciter tollatur in patria alioquin esset in frustra. Item quod plus habet de lumine
minus est magis est euacuabile, sed habitu fidei plus est de uoce uel et lumen
quam habitu sciencie acquisite ipsa enim fides innititur prime ueritati propter se
et in ipsa et est lumen gratie diuinitus ei date et infuse, ergo multo magis est
euacuatur habitus fidei quam habitus sciencie. Si ergo habitus fidei euacuabitur in
statu patrie uidetur similiter quod et habitus sciencie. Item habitus sciencie est per collationem
ad effectum, et per quandam uocationem et decursum sed impossibile est in patria
huius decursum reperire ergo necesse est habitum sciencie simpliciter tolli et euacuari
Sed contra Augustinus in li. de Trinitate. Que in isti certa sciunt que deus fecit
sciencia ibi a. sunt omnibus in ab omnibus singulis cognoscitur, nec nequam
omnia latebunt quia patria quia gentem quia stirpe quibus editus sit, si ergo notitia
talium manebunt multo fortius manebunt sciencia quod est habitus cognitiuus uniuersalium
ergo non uidetur quod sciencia physica habeat euacuari in patria. Item dicit philosophus sciencia non
destruitur nisi ad propter corruptionem a parte sciti uel ex parte mentis, uel propter
obliuionem a parte scientis. Sed nullum horum erit in patria ergo non uidetur quod
destruatur et euacuetur sciencia. Item xpistus erat comprehensor et tamen nichilominus habuit
scienciam competentem statui meo, angeli et sancti comprehensores et tamen nichilominus
habent habitum sciencie quo cognoscunt res in proprio genere ergo gloria sciencie
compatitur scienciam ergo non destruit nec euacuat ipsam. Item maior
dignitas est scire sillogizare et ad demonstrare quam posse localiter moueri
atque discurrere, sed ab corporibus beatis non tollitur agilitas ad motum
ergo nec habitus disponens ad sillogizandum et demonstrationem ad cognitionem, quia
non uidetur quod sciencia euacuetur. Item si sciencia euacuaretur et tolleretur in
tuitu de hac uita esset computanda inter bona transitoria, sic
reprehensibiles sunt et stulti qui laborant esse diuites, sic uidentur
omnes esse stulti qui laborant esse scientes cum equaliter adepti sit
uetula et unus rusticellus sicut est unus magnus clericus, quod si hoc magis
Responsio. Dicendum uidetur quod sciencia non euacuatur. Ad predictorum intelligentiam est notandum
quod hic est triplex modus dicendi quidam enim uidentur quod habitus harum scienciarum acquisitarum
liberalium siue aliarum omnino euacuentur et simpliciter destruantur,
hic enim modus habet impressionem uictam inseparabiliter, et ideo ei habitus aliquis longe
perfectior succedit non fieri i. e. quo quibus cognoscit omnia in uerbo limpide et aperte
sed et habitus qui erit per species et similitudines uniuersi ordinis rerum mundi quod datus

non

s. R°.

Fuit in temporibus sanctis angelis

fient ipsis spiritibus angelicis et dabuntur omnibus glorificatis per que certa cognoscent
et eadem ipsa que modo cognoscunt multo excellencius et nobilius, alioquin
si non daretur eis aliquis habitus novus ab isto non esset in beatis verum caritas
sed propter eius generis perfecta cognicio quod quidem in veritate est et quod auctoritas / et concedunt
in patria tolli istum habitum sciencie propter nobiliorem habitum supervenientem / et
licet sciencia hic destruatur non tamen frustra laborat qui eam acquirit quoniam per
ipsam manuducitur homo ad cognicionem dei et ad promocionem fidei
et ita ad augmentum meriti et per consequens ad complementum premii / et propterea
non frustra credit aliquis licet fides evacuetur in patria, sic et non frustra
addiscit licet ibi ut dicunt simpliciter evacuetur ista sciencia / Alius autem aliter
videtur dicendum esse videlicet quod sciencia non omnino evacuetur. Est enim ibi considerare
habitum et usum in patria autem tollitur quantum ad usum qui imperfeccionis est
et manet quantum ad habitum qui facit ad ipsius anime decorem et pulcritudinem
Sicut enim manebunt ibi cicatrices vulnerum et note cogitacionum ad
commendacionem meriti et decoracionem mencium magis videtur verum quod maneat
ibi habitus scienciarum que faciunt ad ipsius anime decorem et ornatum / Tercius
autem aliter videtur esse dicendum quod cum tamen sit considerare in ipsa sciencia, videlicet habitum et
usum et modum / Sciencia quantum ad habitum manet et complebitur / quantum vero ad
usum mutatur sed non tollitur / quantum autem ad modum simpliciter evacuatur et
destruitur / habitus enim non tollitur quia perfeccioni non repugnat / Non enim repugnant
ista duo dum videre et scire proposiciones et conclusiones et principia geometrie
et aliarum aliarum scienciarum / usus quoque non tollitur omnino quia si esset habitus absque usu
et actu esset incompletus sive minus completus quod nequaquam congruit secundum statum
illum perfectissimum et completissimum, mutatur tamen propter annexam imperfeccionem / modus
vero qui attenditur et decursu et inquisicione et quadam successiva racione
et collacione simpliciter destruitur pro eo quod in patria modus cognoscendi erit per simplicem
aspectum tamen ibi habebit deiformis intellectus per glorie complementum / Et sic
ista opinio sciencia quodammodo salvatur et quodammodo mutatur et quodammodo
destruitur et evacuatur / Hic autem tercius modus dicendi magis consonat ipsi glose
I Cor. xiii / et auctoritati magistri, magis et consonat veritati videtur michi magis
deponendum [?] et quod sustinui / Et ideo huic modo dicendi concedi potest racionibus
que concludunt quod sciencia non omnino evacuetur / manet enim sic concludunt quantum
ad habitum secundum statum magis perfectum, manet et quantum ad actum videlicet quantum
ad simplicem aspectum / Ad dictum quod primo obicitur in contrarium de auctoritate apostoli
iam patet iam / quia dicit sciencia destruitur non quia habitus destruatur et evacuetur sed quia
tollitur et destruitur ille scilicet modus qui nunc datum est habere scilicet per decursum
Ad dictum quod obicitur de hugone quod sciencie invente sunt propter indigenciam dicendum quod hugo
non assignat totam causam sed assignat causam que modo hominibus secundum statum
presentis vite ad invencionem sciencie, quamvis enim homines moti fuerint propter
indigencias amovendas hii habitus magis ordinantur ad intelligencias
nostras perficiendas quod quidem non tamen competit statui vie [?] sed et patrie. Ad dictum quod

Margin: 3dus [?] — Habitus — Usus — Modus

quod anima omnia cognoscit in verbo actu etc. Ad 3m quod sicut dictum fuit de Christo
quod anima Christi non solum habuit cognitionem visionis in verbo, sed etiam per se per habitum con-
innatum, et beati angeli, quorum idem propter perfectionem cognitionis non sunt ve-
diuisibiliter cognoscibilium, sed etiam quantum ad varium cognoscendi modum. Ita etiam in beatis
intellectibus esse, quod cognitio verbi in verbo et in proprio genere sunt se compati-
untur quantum ad habitum et quantum ad actum, quia una ad alteram ordinatur.
Ad 4m dicendum quod obiectio quod fides plus habet de certitudine et lumine quam habitus scientiae. Ad 5m quod etsi
id possit concedi, tamen ex hoc non sequitur quod habeat evacuari, quia lumini fidei
... habet ... inseparabiliter adiunctum, ad quod non est compossibile cum statu
gloriae, sicut in precedenti ostensum fuit. Non sic autem est de habitu scientiae, quia quantum est
de sui ratione tanto perfectior est quanto certior et clarior; ideo non sic habet
tolli quantum ad habitum sicut fides in patria gloriae. Ad 6m dicendum quod obiectio quod scientia est per
collationem ... ad effectum et per quendam decursum collatum. Ad 7m quod ipse
arguit de scientia quantum ad modum quem in patria habet, de quo dictum est ratione cog-
... est scientiam evacuari, et ratione cognitionis apparet ... in futuro assequitur destruenda.

Consequenter queritur de duratione caritatis per comparationem ad ipsam patriam. Et circa hoc
queruntur tria. Primum est utrum per gloriam contingat caritatis habitum evacuari.
Secundum est utrum contingat caritatis habitum in patria dilatari. Tertium est utrum con-
tingat caritatis ordinem in patria immutari. Caritatis habitum in patria evacuari
... contingat. Et quod non videtur. 1. Cor.
Ad primum sic proceditur et queritur utrum contingat. Videtur quod non: ... excidit in gloria neque in hoc seculo neque in futuro.
xiii.o: Caritas nunquam excidit ...
et si opera eius cessent. Item actus caritatis est diligere deum propter se et super omnia
et ex toto corde et ex tota anima et ex tota mente. Sed iste actus magis
competit statui gloriae quam viae; ergo habitus caritatis maxime competit statui
gloriae, et si hoc, tunc non evacuatur in illo. Item ipsius caritatis finis amoris est
... et sic hoc ... quod dicit beatus Dionysius: amorem dicimus virtutem unitivam, sed magis
unire ... quod unimur in patria quam in via; ergo etc. Item amoris est assimilare ...
... dicit Hugo de s. Victore: quod anima in eius ... quod diligit transformatur, sed magis
... similes in patria quam in via ... i. Io. iii.: Cum apparuerit similes ei erimus.
Si ergo statui gloriae magis competit perfectio assimilationis, videtur quod et
magis competit illi statui habere habitum caritatis. Sed contra 1 Cor. xiii.: Cum
... quod perfectum est evacuabitur quod ex parte est; ... autem est ex parte, quod est
... quod perfectum est ... sed caritas est imperfecta, quia ignibus est in spe et ... ...
imperfectum, sed caritas est imperfecta ... caritatis evacuatur in patria. Item cessante
... quod dicitur in ... ergo videtur quod habitus caritatis evacuatur in patria. Item cessante
causa cessat effectus, ergo evacuata causa evacuatur effectus. Sed fides
... spes at ... cum in patria evacuetur habitus fidei et spei
ut supra ostensum fuit, videtur quod evacuetur habitus caritatis. Item quod ordinat ad
aliquem finem et illum ... cessat cum pervenitur est ad illum. Sed caritas est pondus
inclinans animam et elevans eam ut tendat sursum; cum igitur anima sursum per
gloriam fuerit collocata, videtur quod anima non amplius habeat caritatis habitum. Item quanto
maior est unio animae ... tanto anima perfectius beatificatur, sed magis unitur
deo unitur immediate quam quod unitur per medium; ergo ... si anima perfecte beatificatur in gloria

Spes

vi^e q̄ int aiam et d̄m nō sit pone ca^te media, ūi g^o q̄ cesset h^us
carit^s supueniēte cōplemēto btitu^is. Vnde d^r q̄ abs^z dubio caritas i
pr̄ia nō euacua^r s^z cōsūma^r. Et q̄ exp̄sse d^t ap^s. Ad cui^s intelli^a
est nōn^d q̄ queda ē dispō que vere^n dispoīti h^t oppon^m. Q^d ando ē
que sēp^r dispo^t et p^ima quod^ȝ p adūetū ei^s ad qd dispo^t euacua^r
2^a nō p̄fici^r et cōsūma^r et hui^s est euidēs ex^m. Nam p^imo dispo^t
mediu^s calor ad ex^trēmos et tepiditas ad frigidi^te et supueni^te
ex^tremo medius calor tolli^t. ppt^r h^c q̄ mens nō tm̄ ad ex^tremū dispo-
nebat s^z et repugnabat. 2° dispoīt trāspācia ad lumē. Na supe-
vueniēte lumē trāspācia et puritas nō tolli^r s^z mag^s p̄fici^r et
decora^r. p hunc et mo^m intell^d ē i ip̄arum virtutū h^tib^z q̄ dispont
ad gl^e cōplemētū. Nam q^d a dispoūit sic q̄ h^t aliq^o oppon^m
sicut fides et spes que dicūt ip^s creditj et spati. absencia et carē^z
quor^z opposita s^t i gl^a. s^z visio apta et tencō fima et io nāē ē
has h^us tolli et euacuari p adūentū gl^e. Et ē alia dispō q^ue nō
h^t dispon^m rōnis vel oppōnis. s^z tm̄ dispōnis et t^l dispō ē cari^tas
que ad gl^am dispoūit sic inp̄fcm ad p̄fcm. nō tm̄ h^t repug^az
ad ip̄m ymo cōfor^ite exp̄ssa^m et io q̄m ad h^tu nō euacua^r
s^z dum tolli^r inp̄fcō ip̄e h^us p̄fici^r et cōsūma^r. Erat qua^r vo h^s
q^ue ca^tas mag^s cōsūma^r cōplemēto gl^e q̄m aliq h^us u^l theo^ca
h^ui^s p^t tripx^x rō assigni. q^rum ym^a atten^r penes q^alite ip̄or^z h^tuu^m
Alia nō penes digni^te p̄ōr^z. Tercia nō penes largi^te d^mor^z uni^l
Quātū ad p^mūe qualite h^tuu^m rō sum^t ē. q^r dilcō ē vere^n absēt^s
et p̄nt^s. visio nō et tencō nō ē n^i vere^n h^tu et p̄nt^s. expectacō nō et
credi^tas ē tm̄^o vere^n nō h^tu et absēt^s. Et io tam act^s q̄m h^us
ip^s ca^tl statui p̄n^te et nūc ē quis et p h^c mag^s cōformis ē ca^tas
nūc ca^tl p̄n^te q̄m h^us credi^l. h^tuu^m in^d. ul q̄m exp̄tō tencōni.
Penes digni^te ip̄ar^z p̄or^z atten^r vo sic. q^r sic mult bn̄ d^r de aore
dei, ubi deficit int^ci^s, i^l p̄ficit affc^us. Et d^yon^s vij de di^s nō ca-
de sap^a d^t q̄ multo alti^s ascen^t affc^us q^m i^n^t et nīs affc^us. q̄
nīs cognitia d^it cū sic. oz agnoscē^e vi^m int^u quēda q^ue pōni^
ad intelli^d p qua videt intelli^ba. mutom^u u^e excedēte int^s
nīn p qua cōiungi^r ad ea que s^t ult^a se. et q̄m aliq eleua^r ip̄a nīs
v^nitiua i hoīe io h^t quēda p^pipua excellēcia digni^t et h^us
ip̄am p̄ficiēs ē aliis h^tib^z maior et excellencior. ac p h^c sta-
tui gl^e penes cōformi^tu d^mor^z et mu^l vo sum^t. q^r nīs su^s
dub^s largi^te sue benigni^t quoda^m cōmitat et p̄gustare fa^t dul-
cedīne etnē refecōis ut i tribl^ib^z nō succūbat et i nasti^te
hōni p auidi^tat et inopia refecc^dis deficiat. Cū g^o sape
celestia nō poss^z n^i gust^s dispoīt^s s^i dispon^m ille statui g^ente
dīne largi^t unq^s h^c requisi^t ut gustu^u nob dare^r h^us et dispō
s^i q^ua statui gl^e ē cōformis. h^t at dispō ē h^us ca^tl p q^ua
dispoīti sum^s ad sp̄ualia degustāda s^i q̄ mult m^r hugo. io ca^tl
h^us nō euacua^r s^z mag^s cōsūma^r i pr̄ia. Et cōcē^de sēcōs q^st ad ista

Claritas

Dignitas

Largitas

Ad 1um dicendum quod proprie loquendo in genere quod perfectum evacuat id quod est ex parte. Dicendum quod ex parte dicitur esse aliquid dupliciter. Secundum quod dupliciter dicitur esse aliquid secundum quid. Uno modo dicitur aliquid secundum quid quod tamen quod tamen deficit ab eo quod est simpliciter sicut album secundum pedem est album secundum quid. Alio modo dicitur quid secundum quid quod non tantum deficit sed et repugnat sicut homo mortuus veri hominis. Sic et aliquid dicitur ex parte dupliciter. Uno modo secundum quod sonat imperfectionem. Alio modo secundum quod sonat imperfectionem et oppositionem. Et primo modo potest dici caritas ex parte et quod sic est ex parte non evacuatur sed consummatur et quodammodo integratur et complementum ex partibus conficitur. 2o autem modo habitus fidei et spei est ex parte et hoc modo dicit apostolus i. Cor. id quod est ex parte fore evacuandum cum venerit id quod perfectum est.

Ad 2um dicendum quod obiecto cessante caritas cessat effectus. Dicendum quod fides et spes non dicuntur esse caritatis nisi quia disponunt ad actum eius et hoc non simpliciter sed secundum statum presentem. Via in statu patrie ipsa visio disponit ad dilectionem perfectam, et ideo ratio prima non valet quia neque proprie est caritatis nisi secundum quemdam statum. Ad 3um dicendum quod ordinata ad aliquid cessat obtento eo ad quod disponebat et inclinabat. Dicendum quod illud est verum de eo quod solum habet rationem inclinationis. Caritas autem non tantummodo est disposita ad tendendum et eundum in celum sed et ad quiescendum. Sicut enim lapis eodem pondere quo movetur ad terram quiescit cum ad terram pervenit. Sic et suo modo intelligendum in pondere amoris sive in habitu caritatis et de eo quod isto modo ordinat et inclinat ad finem non oportet cessare in finibus et termini assecutione. Ad 4um dicendum quod quod minor est beatitudo ubi perfectior est unio. Dicendum quod verum est sed quod obicit quod perfectius uniretur deus anime si uniretur absque caritate. Dicendum quod falsum est quia anima non est disposita ad hoc quod uniatur deo per gloriam nisi mediante habitu quo ipsi conformetur et quo elevetur et quodammodo fortius alligetur. Unio enim beatitudinis est per cognitionem et amorem. Unde sic habitus dilectionis non facit ad dilectionis diminutionem sed potius ad perfectionem et complementum. Unde quod dicit quod magis unitur quod unitur sine medio quam cum medio. Dicendum quod illud habet veritatem de medio quod facit distantiam non de medio quod facit approximationem et ad unionem magis reddit habilem cuiusmodi est vinculum caritatis.

Secundo queritur utrum caritas habeat in patria dilatationem. Et quod non videtur: de perfectione caritatis est latitudo. Si ergo caritas in patria efficitur perfectior necesse est quod efficiatur largior. Item quanto deus magis habitat in corde tanto magis cor hominis dilatatur ad bona, sed excellentiori modo habitabit deus in homine in statu patrie quam in statu vie, ergo habitus caritatis in patria plus habet de latitudine. Item quanto virtus et bonitas est maior, tanto eius diffusio est amplior et liberalior. Sed in patria crescet caritas secundum virtutem et bonitatem etc. et per quos crescet secundum quantitatem amplior. Item affectio sequitur cognitionem, sed in patria affectio dilatabitur et amplius, ergo necesse est caritatis affectionem similiter dilatari. Sed contra quanto virtus magis est unita tanto magis est infinita, sed in patria virtus caritatis erit potentissima ergo erit unitissima, sed quod magis accedit ad unitatem magis recedit a latitudine, sic caritas in patria habet magis uniri quod potius debeat artari quam dilatari.

Item in via diligimus prescitos et predestinatos ex caritate, in patria non tamen predestinatos

go ad plēs se extendit dilcō me quā dilcō prīe ſʒ dilcō q ad
plēs se extendit est latioꝝ go rē ſ telatiō ca magis attenditur i
dilcōe inimicoꝝ ſʒ ī via nō solum diligimus amicos ſʒ ꝛ inimicos
In glā at nō diligentur inimici go ma q caritas i pria pos hēat
artā quā dilatam / ſtē caritas nīe diligit oīe dilibile ꝛ q ē
ꝛ q infra ē ꝛ q iux est ꝛ q ita ſʒ q dt augg i li de doctrina xpiana
Sʒ nō pūt ēē plā dilecta ut magis ad inuicē distant Si g' latitudo
caritatis attendit penes dilectoꝝ multitudinē ꝛ distanciam uidetur q caritas nō
possit ēē magis ampla ī pria quā sit ī uia ¶ Rn̄ deo q latitudo
caritatis dupr hēt attendi / vz ī libat magnitudinis ꝛ dilectoꝝ multitudine
prima latitudo ē cari ēenlis ſʒ ſecunda ē eius accitalis / Quantum ad prima latitudinē
concedo ē caritatē ī pria dilatam / qz crescit eius bonitas ꝛ quia eius libalitas
ꝛ uirtuositas laudabilitas / Quantum at ad ſecundā latitudinē caritas ī pria nō dilatabitur
quod pos negligitur nō uocē ipius caritatis / ſʒ ex pte dilectoꝝ / pau
cora at erūt dilecta / Nūc em ex caritate dilecta sunt siue qui sunt ī
statu prie siue qui sunt ī statu uie / qui ordinati sunt ut possunt
ad ipm statu puenire / ſʒ pos consumma̅cōem numeri electoꝝ solum illi ex
caritate dilect erūt qui erūt ī statu prie / qz alij nō erūt potentes
puenire ad illius summi boni pticipacionem / ¶ Concedo ē ē q caritas ī pria dilatabitur
quantum ad libalitatis magnitudinem / Amplioi em affectu diliget deus ī se ꝛ ī
creaturis suis a deo ut ille qui mō uidetur ēē remotus ī pria sit amatiuus
ꝛ amplius inuiscabitur ꝛ tūc caritas oms btos quā hō possit ꝛ hō
unū amatiuus ꝛ affectuose diliget / ꝛ qz hec ondūt uos ad prima pte
io sunt concedenda ¶ Ad id go q primo oritur ī quantum / q uirtus magis unita plus ē
infinita ¶ Dicendum q diligere multa ē dupr / ¶ multa ut multa / ¶
multa relata ad unū / quam deus ī pria erit oīa ī oībus ꝛ ī
oībus diligetur deus / ¶ hinc ē q caritas ex quersiōe sui ad multa
ꝛ dilatacōe nō dispergetur ſʒ pos colligetur / ut tās dilatacio ꝛ unio
nō hūt repugnancia / unio pos una istaꝝ condonū secundum religionem /
¶ Ad id q oritur / q nūc diligimus pctores ꝛ pdestinatos ī pria tm pde
stinatos / iam pz uerum / qz loquitur de latitudine ex pte uniositatis dilectoꝝ / ¶ prout e
completus numerus electoꝝ ꝛ collectus ī unum ita q quilibet eoꝝ notus
erit cuilibet plēs hēbit / tūc caritas erga quos possit ꝛ hēat affici
spālius ꝛ distincte quā hēat ī statu uie / ¶ Ad id q oritur de inimicis
silr uidetur ē ꝛ hoc em accidit / qz illi qui sunt ī pria inimicos nō hūt qui
sunt btitudinis ul nō hebūt pos diē iudicij alios inimicos q̄ dapnatos
sitū hērent amplius eos diligent quam faciebat cū erūt ī statu
uie ¶ Ad id q ultio oritur de numero dilectoꝝ / iam uisum ē qz nō diuig
caritate dilatacio pp dilectoꝝ numerositatem ſʒ pp maiorē affectus libalitatem
¶ Pro rō ē nō cogit / qz qūuis nō sint plura diligenda ī gnāli q̄ hoc
ī spāli tū ꝛ ī pticulari ul ut impedit dilectoꝝ numerus augmentacio ad que oīa
cū caritatis facilitate ꝛ ītense quā tamen nō ī mito dicitur dilatam ꝛc.

Tercio quāritur utrum ordo caritatis ī pria hēat immutari / an nō sit ordo
prie

qui est ordo nature ut primo nosipsos et deinde proximos diligamus. Et quod ma-
neat videtur posse ostendi sic. Sicut gratia est perfectio nature sic et gloria. ergo sicut
ordo conveniens ipsi nature institute salvatur habitu glorie superposito. Si ergo hic est ordo
nature conveniens ut magis nos quam proximos diligamus videtur quod sicut hic manet
quamdiu sumus in gratia similiter manebit in gloria. Item sicut ad virtutem fidei
spectat videre per speculum in enigmate sic et ad virtutem caritatis spectat diligere
ordinate. ergo sicut sublato medio cognitionis sine visionis ab ipsa fide evacuatur
fides evacuatur sic a caritate auferatur ordo quem habet in dilectione. ut ecce habet evacuari.
Si ergo caritas non evacuatur in patria videtur quod non auferatur ei ordo dilectionis
quem habebat in via. Item si tantum diligit se quilibet in patria quantum diligit
proximum et equaliter ita quod non est ibi ordo, id est tantum gaudet de bono proximi quam de
suo bono ergo ille qui non est martyr tantum gaudet de gloria martyris quantum si ipse-
met haberet illam gloriam. Si ergo non tantum gaudet non martyr sicut ergo laboraret
homo aggredi opera perfectionis cum tantum gaudeat ille qui non fecit quam ille
qui fecit. Item si tantumdem diligit quis alium quam semetipsum in gloria ergo tantumdem
diligit vel propinquos quam remotos tantumdem et diligit illos quos con-
vertit ad fidem quam illos quos non convertit. Sed de illis quos convertit
habet quoddam gaudium accidentale quod est aureola. ergo similiter de hiis quos non
convertit quod si hoc est inconveniens dicendum inconveniens est ponere ordinem caritatis in gloria.
¶ Sed contra augustinus de vera religione perfecta iustitia est ut plus potiora bona
et minus minora diligamus. Si ergo in patria nobis vita ad perfectam iustitiam
erit deducta videtur quod ibi magis diliget maius bonum. Si ergo proximus
in patria melior est nobis videtur quod magis diligemus proximos meliores quam nos-
metipsos. Item nobis vita perfecta omnia in patria erit conformis voluntati divine
sed deus magis diliget meliorem, ergo videtur quod caritas in beatis eos magis
faciat diligere qui sunt magis boni. ergo in patria non attenditur ordo secundum rationem
proprii et alieni propinqui et remoti. Item in patria deus erit omnia in omnibus
et affectus beatorum sic erit dilectione inebriatus secundum quod dicit bernardus in libro de dilectione
dei ut sui obliviscatur. Si ergo beati in patria in dilectione non attendunt quod
suum est sed quod dei videtur quod ordo caritatis non maneat in patria secundum rationem proprii et
alieni. Nec dilectio sui preponderabit dilectionem proximi. Item si homo amaret
se plus quam proximum ergo magis optaret sibi bonum quam proximo, et magis
delectaretur in bono proprio quam alieno, sed ubi hoc est aliquid maneat proprietatis
nec omnino est perfecta gaudii quietas. Si ergo in gloria erit summa quieta-
tio gaudiorum videtur quod non maneat ibi ordo qui non est verus diligendorum.
¶ Dicendum ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hanc questionem est duplex
dicendi modus. Unus est quod in patria salvatur ordo caritatis qui erat in via. Non tamen
comparationem videtur ad deum sed et per comparationem videtur ad proximum. Unde in illo statu
sine glorie sive nature plus homo diliget seipsum quam proximum sive et plus
erit seipsum afficietur. Deum plus quam illos qui ei coniuncti sunt quam eos
qui sunt minus coniuncti. Unde et quamvis hoc ponere est quod ordo consonat nature
et creature perfecte in gloria rectitudini divine iustitie. Unde cum dicat quod
homo plus se quam alterum diligat, gloria et [illegible] consequentur in quo est.

qui alium ei consimilem et propinquum. Diuina et iusticia ordinat quod plus de
suis meritis gaudeat homo quam fecerit quam de alienis et per omnem modum
est generibus ut ordo caritatis qui est in media salutis in patria. diligis autem magis eos
dicendum quod cum duplex sit ordo caritatis. vnus qui respicit caritatem secundum se quem quidem at-
tendit secundum gradus et differentias bonorum. Alius qui attenditur rationem necessitatis subsistentie
ut potentie ille qui est secundum differentias propinquitatis et alienitatis propinqui et remoti. Vnus i-
storum ordinum scilicet ille qui est caritatis secundum se manet in patria cum enim est caritatis causa
vnum magis diliget homo in patria deum quam seipsum caritatiue et spiritum magis quam corpus.
Alius uero ordo qui attenditur rationem necessitatis subsistentie non manebit pro eo quod non
competit illi statui. In statu namque beatitudinis perfecta erit obediencia nature vel
gratie, perfecta conformitas nostre voluntatis ad voluntatem diuinam, perfecta et redundans quedam
leticie quia perfecta erit obediencia nature vel gratie, conformabitur tunc omnino natura
gratie ut sicut corpus efficietur spirituale et per omnia spiritui obtemperabit,
quoniam secundum statum non optet spiritum cum corpore condescendere. Sic natura per omnia
conformabitur ordini gratie et quecumque attenditur secundum differentias bonorum quoniam ergo
non erit condescendere ipsi affectioni naturali. Rursus quia perfecta erit conformitas
voluntatis nostre ad voluntatem diuinam ideo non magis diligemus id quod magis erit nobis pro-
pinquum sed plus id quod erit deo placitum et acceptum. Postremo quia erit
ibi perfecta affluencia quedam leticie multiplicabitur gaudium hominis
multiplicatione perfecta ut tantum gaudeat de bono vniuscuiusque proximi quantum
de suo quod non possit esse nisi diligeret proximum quantum semetipsum. Et hoc est quod dicit
augustinus in psalmo ca ultimo, in illa perfecta caritate innumerabilium angelorum et homi-
num beatorum ubi nullus minus alium quam seipsum diligit non aliud quisque gaudebit
pro singulis aliis quam pro seipso. Cuius autem istorum duorum modorum sit verior,
difficile est diffinire quamdiu sumus in statu presentis miserie. Si enim
velimus iudicare secundum ea que in nobis sentimus vix nunc aliquem credi-
mus rationale quod ab omnibus diligat alterum quantum seipsum vnum iudicabit primum
modum dici esse magis verum. Si quis uero velit mentem suam aliquantulum ele-
uare ad id bonum in comparabile quod nec oculus uidit nec auris audiuit
nec in cor hominis ascendit et illam omnium unitatem maximam magis rationale iudicabit
sequentem modum dici secundum quod maior videtur auctoritas augustini et augustini in libro de
vera religione nec eciam ipsum sentencie et dyonisii in libro de diuinis nominibus. Vnum si velis
melius loqui ut placet sustinebis primum modum. Si uero velis loqui
sentencie ut sapiencioribus sustinebis sequentem. Sustinentes autem hunc
modum dicunt possumus ad obiectionem per ordinem. Ad id ergo quod primo obiicitur
quod gratia saluat ordinem nature iusticie dicendum quod verum est quod non saluat secundum
imperfectionem tollit et eliminat. Ordo autem qui attenditur ratione sui et proximi
deficiat a perfecta coniunctione et vnitate et concordia affectionibus et id in
ablatione et ordinibus nostris fit nec prejudicium sed potius de imperfectione ducitur
ad complementum. Ad id quod obiicitur quod ordo est ita competit caritati sicut enigmaticum fidei
dicendum quod simile est enigmaticum enim competit ipsi habitui fidei secundum se et integrum est habitus
virtutis differentibus ad non uere contrahendum ea quo non indiget. Sed ordo est quod est vere proximi

attribuit ipi cari. roe ne subsistte ¶ Ad 2m q° o° q2 tuc tm gaudet ho de
alio q~m de seipo ¶ Dd q2 1° verum e ceteris pib3 ȝ ad q~titate gaudij atten
e q2 duo co~currunt vz virtus dilcois que facit gaude ⁊ bonu~ de qua
gaudet q~m e ex pte me equali gaudebit i patria quis de bono pxi
⁊ de bono suo si e equale ⁊ magis si e maius ȝ q~m e ex pte virtutis
p qua gaudet magis gaudebit qui maiore carite~ hebit · vn~ magis
gaudebit petrus de bono linij q~m linus de bono ppo · vn~ no~ se~ q2 no~
mi~ tm gaudeat de bono meis q~m ipe m~ q2 mitto miri aucta e
ei virtus gau~ ¶ Et pz q2 ȝ ex hc pondet · contas gaudij no~ tn tollit
q2 vnus plus gaudeat de alio q~m alt~ ¶ Et p hc pz ulti~ q2 obt de primo
ancole q2 q2 ab hat gaudiu~ spale de alio ȝ no~ cit roe ordinis i
dilcio q2 magis diligat eu~ q~m altiu~ · ȝ hc cit roe cuiusda decoris
⁊ gle qua adeptus e mito opis excellentis ¶ Si aut alia poriu~ sustin
ne nolimus ad omnia oba rudd pt bnit · q2 omnia intelligunt ceteris
pib3 · vn~ q2 dr q2 magis deum diligere maiora boa · hc verum e q~m de
roe boni ȝ maiors ppinquitas ad exigit · ¶ Silr q2 dt q2 pfre confortat
e nob mra no~ dne ¶ Dd q2 verum e · ȝ deus no~ diligit maiori affectu ȝ
diligit ad maius vn~ ex hc no~ se~ q2 magis debeamus diligere pximos
meos meliores nob q~m nosipos ȝ q2 debeamus eos ad maius diligere
¶ Silr q2 dr q2 affectus bt orp cit inebriatus hc no~ e q2 no~ diligunt se
metipos ȝ q2 affectus corpus no~ cit retardatus i dilcoe dei ¶ postimo
q2 dr de contacoe pfre letie no~ cogit · q2 pfca letia no~ excludit
q~m ho pnicl bon~ suu~ diligat · ȝ hc fa~ q2 dilcio bon~ ppriu~ sic ce
se afficiat ut ce alias no~ torpescat //

I Iuxta pte ista se~ dubones ce lrani ⁊ primo queri de hc q2 dt ¶ Caritas q
defeci pt nunq~m va fuit · q~m ȝ hc mi q2 immutatas sit de ne~te ca
go si ho i via sp immutal e a malo i bon~ mi q2 nunq~m hat veram cate
¶ Si dicas q2 mr dt infig q2 nitas illa no~ refere ad cat~ e~ eorum ȝ
ad eius efficacia ¶ hc no~ solvit prius q2 multi viatores hnt carite~ q
pducit eos ad vera btitudine ⁊ tn q~m diu viatores st pnt cate
differe ista duo pnt simul stare q2 caritas possit deferi ⁊ q2 fuit
ne~ de caritas vera ⁊ pvi e st vnus rois · go si de m~te cat~ prie e
ut sit immutal mr silr q2 sit de ne~te cat~ vere ⁊ mr simpl~ sentie
augs q2 caritas v~a nunq~m amitti · ȝ hc e simpl~ fus sicut mani
fest p expimentu~ go et ¶ Ad 1m ¶ Dd q2 v~bu~ d sane pt intell · ut fiat vis
i dupci v~bo · primo ut fiat vis i v~bo ex pte subi i hc q2 dr
¶ Caritas que desed pt · alig em ppetas sine qualitas desit
ppr hc q2 no~ pt resistere impelleti · alig desisit ex meva no~te · hnt
¶ Augo dt augs q2 caritas e m~ que pt deseri · hmt de i° adire
qui no~ ht efficacia resistedi · ¶ Est em amor qui pt a supuetie
temptoe violeci quada expelli · no~ mr dici amor cat~ aug e
dm clarissim hre ⁊ ppr se ⁊ sup omnia diligere ⁊ ppr amatu~ oia fa
cilr tollare ¶ Alr pt intell · ut fiat vis i hc q2 dt nunq~m va fuit
q2 v~tus va dr dupr · ¶ Alr q2 ht opom debita · ¶ Alr q2 pducit ad fine

pp' que e t i ubo ppoito dr' caritas no ee ua que desi pt qr si desit
finis debitu no acquit' io porq vana qui ua e reputada. Nc
lo' hr angq de quanq po desendi cavite sz de po ge actui co
inicta. Ad i q o' q inuta' t inuta' no e cadit vo. Dd q i mt de
eo q e imm'le p iun no de i q e inmuta'le p dine largit' bu fez
t coti' boni influeciam sic e caritas psta i pria. Pte quit' deb q dt
Quorsda nomia xpc dt ee scripta i li vite qui pgea abierut retro.
Ly em scriptu e i li vite cu ille liber sit inmuta'l no pt deleri. go
ui' q no sit pglent aliq qui scripti st pgea uadat retro t deleant
de illo libo. Est i qo utz ab dei li possit deleri q sic ui' p id
q dr' i ps deleant de li viventiu. Et exo. xxxij dimitte eis
hac noxa a' dele me de li i qo me scripsisti. Sz i gruie q dr'
sup i apoc iij no delebo cu glo liber vite e psta e i q oia
st costantu. Jux hc quit' de li vite quid sit t qs eo usq. Pro ad hc
buit dd e qu spectat ad ppoitu qr qo ista determia i uj' li
tctu de vrne q cu liber vite sit dina dispo si qua ab ordina
ad vita t reputa' ee dignus vita. Aliqs pt dici dup' scribi i
li. Uc si put' iustie reputonu ut si final gre pusiou. Et p'os
dr' scribi i li vite qr scribitur eis vita. 2o aut mo no scom qr scibitur
eis vita sz t ipe ordina' ad vita si pdestinatonu dina. Primi p'os
scribi' dele' qua ad psente iusticiam qr ia no reputa' dignus vita.
Qui 2os scribi' nuqm dele'. Deletio at i no dt aliqua inmuta'z
scian et ipm dni sz scom et intu inmutatu. Et pz vu'o ad oba
Pte quit' de hc q dr' xpc tm electos dilex't t eor saluti optavit
Sz glacor fuit ca'tas i xpo qm i nob. sz nos no diligius solu
electos vm t scitos go t xpc. Pte illos dilex't xpc quos voluit
saluos fi. Sz si q dr' i. thi i ipe vult omes homies saluos fi
go ui' q tam electos qm reprobos dilexit. Pte angeli no tm ser-
uiut electis ymo t malis t eos quibs suiut volut pduce ad vita
go diligut eos ex ca'te go multo forq ui' q xpc ex ca'te os
dilexit. t si hc veru e tuc no e veru q m. dt. Rndeo dd q sic i pa
li. dom fuit vos i deo disting' si dup'x mon. Est em nob i
deo antecedes t nob qub vos antecedes e solumo ex ipo. Vos
no qub pendet ex ca m'a p huc mon dup'r distinguenda e
dilectio i xpo. Vz dilao q e si no te antecte t hac quide os dilibat
qr oms ad salutm puenire cupiebat qui e ex se. Et dilco si no te
quite t hac qr respicit vita finalia no oms diligebat n'c os
ad salutm puenire optabat. Et de hac ultia mt' m'r ipe at
opponit de pma. Et p hc pz invisio ad oba. Dis. xxxij.

Premissis addicienda e de dilcoe dei &c. Sup e sit m'r de
ca'te qui ad dissi'oz t qu ad diligi'bliu distinc'oz t qu ad
dil'oi ordinet qui ad miti psectonu t t qu ad duraconu. In hac pte

Vom

r. Re

Aus

.zus.

D 32

agit de eadem p comparacionem ad diversa dilectorum Dividitur autem pars ista in partes tres
In quarum prima determinat de ipsa dilectione dei quid sit ipsa dei dilectio In secunda vero determinat
quomodo diligit id est Utrum eius dilectio sit immutabilis et eterna In tercia vero
determinat quos diligit ibi De reprobis vero qui non sunt preparati ad vitam
eternam prima et ultima parte remanentibus indivisis media pars dividitur in tres
in quarum prima magister proponit quod deus non omnia equaliter diligit in secunda vero ostendit
per quem dicatur unum diligere magis quam alterum ibi Utrum autem dilectio dei in
mutabilis sit etc In tercia vero determinat quod unum et eundem hominem secundum diversa tempora
dicitur diligere plus et minus id est Sed non queritur de aliquo uno etc Subdivisiones
autem parcium satis manifeste sunt in litera Quia vero dubitatur de dilectione
Ad intelligentiam autem huius partis queruntur hic diversa Primum est utrum deus di-
lexerit caritatem eternaliter Secundum est utrum deus diligit omnes caritate aliqua
Tercium est utrum omnes diligat equaliter Quartum est utrum magis diligat hominem
quam angelum Quintum est utrum magis dilexerit deus humanitatem quam Christum Sextum et
ultimum est utrum magis iohannem quam petrum Caritatem eternaliter Et quod
Circa primum sic proceditur et queritur utrum deus dilexerit ut Ephesiorum primo Elegit
nos ante mundi constitucionem ut essemus sancti et immaculati in ipso Sed
nemo eligit nisi quod diligit Si ergo ab eterno ante mundi constitucionem nos ele-
git videtur quod ab eterno nos dilexit Item Augustinus ut determinatur absit quod deus ad
temporaliter diligat Si ergo quos diligit diligit ad temporaliter ad eternaliter
temporaliter diligat Si ergo quos diligit diligit ad temporaliter ad eternaliter
et non temporaliter constat ergo quod diligit eternaliter Item dicitur in litera quod dilectio est
essencia sive substancia Si ergo substancia dei non potest non esse eterna videtur quod dilectio dei sit
eterna sit ergo quod quos diligit eternaliter diligit Item dilectio dei precedit temporalibus
ad sequitur Si precedit ergo ante fuit quam res essent ergo deus dilexit res ante
earum productionem ergo non ex tempore sed ab eterno Sed contra ergo videtur quod dilectio dei
temporalis ab ipsis rebus quod si hoc est inconveniens restat quod deus ea que diligit dil-
exit eternaliter Item si deus de non potente efficiatur potens et de non sapiente sapiens
mutatus esset et imperfectus ergo pari racione si de non amante fieret amans.
cum amor respiciat quod meta est esset in eo mutacio et imperfectio quod si hoc est
impossibile necesse est dicere ea que diligit eternaliter diligere Sed contra dilectio est
amor boni sed bonum et ens convertuntur ergo quod non est ens non est amabile
ergo si res antequam producerentur non fuerunt videtur quod antequam producerentur a deo non di-
ligerentur Item amor est copula amantis et amati sed si copula est
necesse est esse extrema ergo impossibile est quod deus caritatem diligat quousque cari-
tatem habeat actualem existenciam sed hoc est solum ex tempore ergo videtur quod deus non di-
lexit caritativa aliquam eternaliter Item deus non dicitur aliquem diligere affectu
ergo si diligit hoc est quia diligit effectum sed effectus divine bonitatis solum est ex
tempore ergo deus neminem diligit nisi temporaliter Item dilectio dei est
sufficiens et proxima et immediata boni causati sed posita causa efficiente proxima et
immediata et sufficiente ponitur effectus ergo si res causate sunt ex tempore videtur quod deus
solummodo diligat eas temporaliter Item si deus diligat caritatem aut diligit
fruentes aut utentes sed constat quod non diligit fruentes quia non est caritativa
fruendum sicut in primo libro fuit ostensum cum deus solus fruendum est sit summum bonum
restat ergo quod si caritativa diligat diligit ut utentes sed restat quod non
queunt uti nisi eo quod est actu ergo deus nunquam diligit caritativa nisi ac-
tualiter

no go diligit aliqm catura etnalr. Ano. Dd. q queda uba dim de do
veu cate que conotat effm i actu sicut ubu caudi queda q conont
effcm i hitu sicut uocablm pdestinadi queda que indivu utz
sicut uocablm diligedi. Dd cum deus aliq diligit ul q actu coi
cat ei bo ul q pponit coicare z qm coicacio e effcus i tempe
ppositu no coicandi e ab etno. hinc e q diligere de deo aliq d
etnalr aliq d tempalr. vn bn cocedi pt q cate no so tpalr
sz z etnalr a deo diligu sicut vob ad pma pte inducte ou ut
Dnutu illa vo qua adducit q p simile de po z sapia no valz
qm no e simile posse em z scie qutu e de vi vocal no ita conot
effcm i actu sz q diligere Nam ubu dilig impositu e ab ipa libat
affccoib seipam alt coicantis. Ad 2o q pmo o i q q bo
z ens convertu. Dd q vy e de bono i actu z ente i actu Sz u
do q dilco e solu bom. Dd q no e vy solumo de bono q e i
actu sz z de bono q e i ca. Sicut em ad cogniconem suffit intas
veri i sua ca sic ad dilcm suffit bonitas sz q veb ht ee i suo pn
pducte anqm z extig pducat. vn artifex no solumo diligit
bonu q fecit sz z bo q pponit z disponit face. Ad 3 q obi
q amor e copula amantis z amati Dd q id vm e sz q amor
e queda affco z vinclm amicil quo aliq adinuice colligat
sz hc mo no accipit i ppositio tn dd q deus diligit cata. Dilco
em dei e eius usia no est affco aliq vmua sic de me i rla tio no coef
e vo. Ad 4 q o q deus no d diligere affcu sz effcu. Dd q diligere
effcu pt ee dupr sz q effcus pt dupr conovi actu ul hitu z q
vere e hitu z i po anqm sit i actu. hinc e q dilco dei q quot
effcm i hitu pt ee an pduccom ipar rer z p ex hc no ht si deus
d diligere effcu q tuc so incipiat diligere qm effcus i ee pducr.
Ad 5 q o q dilco dei e ca suffius pxima z immedta boni cati
Dd q vm e sz queadmo uob dina d ca immedta q no inducit
alia ca no tn q stat ponat effcm sz so p tpe p quo uult sic ab
etno uoluit sz stati fit cu venit tpe p quo uoluit sic z i ipa
dilcoe dei oz intelli. Ad 6 q o q si diligit aut fruens aut
utens Dd q dilco dei pua e qua diligit se z q diligit catas
z h quid relata ad ipm dm e fruico i copata no ad catura
e usus. Ergo dt q no d uti i eo q e Dd q si usus accipiat p ex
tioni affccoe vm e sz si accipiat p intiori z hitu ordinacoe
i fine alicus effcus pducendi sic no ht inde q effcus longe un
refert ad fine q pmtendit face qm z pducat i re.

Scdo queritur utz deus omib diligat equalr. Et q vr sap. xi
Diliges omia dne z nil odisti eoz q fecit u h expssi dicit pt
Gen 1 vidit deus cuncta q fecerat z erat valde bona. Sz cu bo no pt

no diligere bona ergo deus diligit omnem creaturam. Item omne quod fit, est a deo factum et

deus autem nichil facit nisi volens, sed velle bonum hoc est amare, ergo id procedit a deo

quod non amatur ab ipso, si ergo a deo omnia exeunt videtur quod omnia a deo diligantur.

Item amor est donum in quo omnia alia donantur, sed nulla creatura est quae non suscipiat

influentiam divinae liberalitatis, sic ergo huius influentiae communicatio non est nisi ex dilectione,

videtur quod dilectio dei sit respectu omnium creaturarum. Item omnia expetunt summum bonum, sicut

dicit boecius et dyonisius. Sed tamen deus dicitur diligere creaturam aliquam quando illam ad se

convertit per dilectionem, magis enim dicitur diligere effectum quam affectum, ergo videtur quod dilectio

dei se extendat ad omnem creaturam. Sed cum deus sit summa caritas, omne quod

diligit ex caritate diligit, sed ex caritate non sunt diligenda nisi tantum dilectionis capacia, videlicet deus

et spiritus rationalis et corpus humanum, sicut dicit augustinus, ergo non videtur quod deus diligat omnem creaturam.

Item amor sicut dicit Hugo de sancto victore transformat amantem in amatum, et quanto perfectior

fectior est amor tanto magis conformat unum alteri. Cum ergo amor dei sit perfectissimus

nichil diligitur nisi quod est conformabile per se, hoc autem non est nisi creatura rationalis quae facta est ad

ymaginem suam, ergo videtur quod deus non diligat omnem creaturam sed solum rationalem.

Item videtur quod non omnem rationalem diligat, quia quidam sunt reprobi et quidam electi et

quidam boni quidam mali. Sed impios et reprobos non diligit, sicut quod scribitur

malachiae primo Jacob dilexi, esau autem odio habui, et sapientiae xiiii sicut abhominationi

est deo impius et impietas eius. Si ergo deus non diligit impietatem videtur quod non

diligit impios, non ergo diligit impios et singulos. Item dilectio est vel non

diligit impios. Non ergo diligit impios et singulos. Item dilectio est ut

electionis, ergo illos solum deus diligit quos ab eterno elegit, sed non elegit

omnes, ergo non dilexit omnes generaliter. Item diligere est velle bonum, ergo

illos tantum diligit quibus vult bonum, sed cuicumque vult bonum facit bonum, ergo

illos tantum diligit deus quibus bonum facit. Sed dampnatis facit multa mala, ergo videtur

quod potius eos odiat quam amat, non ergo diligit generaliter omnem creaturam.

Dicendum ad hoc intelligendum est notandum quod deus non dicitur creaturam diligere ratione

affectionis alicuius sed ratione communicationis alicuius boni, ita quod dilectio dei potius dicitur ex

affectionibus quam affectus. Communicatio autem bonitatis divinae attenditur in duplici

effectu, videlicet in effectibus naturae et effectibus gratiae. Et effectus naturae omnibus est communis,

effectus non gratiae non, hinc est quod dilectio dei quantum ad effectum naturae est omnibus

communis et generalis, et sic habet dicitur diligere omnem creaturam, quantum autem ad effectum gratiae

est specialis et quantum ad istum quosdam diligit quosdam odit, quia quidam

habent in se effectum gratiae quidam defectum culpae et poenae. Rationes ergo omnes

quae inducuntur ad primam partem probant deum omnem creaturam diligere, quia

probant de dilectione quae attenditur quantum ad communicationem boni generalis

ut potest bonum naturalis, unde concludunt et concedende sunt. Ad id ergo quod primo obicitur

quod deus omnia quae diligit ex caritate diligit, dicendum quod hoc dupliciter potest intelligi.

Aut ita quod ipso ex dulcitudine patris moti et producti respectu effectus creati

et omnia quae diligit ex caritate diligit. Caritas enim dei prima est omnium

effectuum quos producit, aut ita quod non solum dicat dulcitudinem patris producentis

principium et exemplum, et solum illos ex caritate diligit quibus communicat caritatem

creatam cuius causa suprema caritas est exemplar. Nam caritas increata est exemplar

caritatis creatae sub ratione caritatis, aliorum vero non est exemplar sub hac ratione. Cuius dicitur

quod solum tamen sit diligenda ex caritate. Hec non dicit, sed quod ex dictis sequitur similitudine prius
manentis et impartitis, sed prout dicit similitudine formali et eliciti. Et non potest con-
cludi quod deus non diligat omnem creaturam seipso quae est caritas summa ex
qua procedunt omnia bona creata. Ad quartum quod dicitur quod amor transformat amantem in
amatum. Dicendum quod illud verum est de amore affectionis qui facit in alterum tendere.
Sed amor divinus non est amor affectionis inclinantis ad alterum sed potius
alia inclinantis et trahentis ad seipsum. Unde amor divinus potius transformat
et conformat amatum ipsi amanti quam econverso. Et iterum dicendum quod duplex est confor-
mitas creature ad deum, scilicet secundum similitudinem vestigii et secundum similitudinem expressam quae est ra-
tionalis creature. Sic dilectio dei potest dupliciter accipi ut predictum fuit, scilicet generalis et
non connotat nisi quandam generalem assimilationem, et specialis et connotat quandam ex-
pressam unionem, et isto predicta dilectio est vera omnibus creaturis. Secundo non non est
nisi eius creature cui deus communicat caritatem ita quod per caritatem illam adheret deo
unione proxima ut sic per caritatem in deo maneat et deus in eo. Ad tertium
non sequitur quod opponitur, quin immo oportet quod deus non diligit malos. Unica conclu-
sio quia procedit de dilectione speciali non de generali, et quantum ad illam dilectionem
specialem verum est quod deus non diligit malos et reprobos, immo potius odit
quia non habent in se gratiam sed culpam. Quantum autem ad naturam non odit sed diligit
quia solem suum super bonos et malos oriri facit. Et per hoc patet ad tertium ultima.

Tercio queritur utrum deus diligit omnia equaliter. Et quod videtur. Sapientie vi.
Sapientie vi. pusillum et magnum ipse fecit et equaliter est ei cura de omnibus.
Sed eo modo diligit quo modo est cura. Ergo videtur quod omnia equaliter diligat.
Item sicut dicit philosophus primo uno modo se habet ad omnia, sed deus diligendo creaturam
hoc est deus aliquo modo ad creaturam se habere. Ergo si uniformiter se habet ad
omnia uniformiter et regulariter se habet ad ea. Non ergo diligit unum magis
quam alium. Item eadem dilectione qua pater diligit filium diligit creaturam, sed
dilectio qua diligit filium est dilectio permaxima. Ergo omnem creaturam di-
ligit dilectione summa. Sed ergo in summo non est ponere magis et minus sed solum
equale. Videtur quod omnem creaturam diligit equaliter. Item sicut deus cognoscit
creaturas ita diligit, sed omnes creaturas cognoscit equaliter, non magis unam quam
alteram. Ergo omnes equaliter diligit. Item sicut limpiditas cognitionis se habet
ad eius nobilitatem sic magnitudo dilectionis se habet ad eius commendationem. Sed quia
cognitio dei nobilissima omnem creaturam limpidissime cognoscit, ergo similiter cum
dilectio dei sit excellentissima omnem creaturam maxime diligit. Ergo si in
maximo non est ponere magis et minus videtur quod equaliter amet cuncta que
diligit. Sed contra Augustinus dicit et habetur in littera quibus digne exprimat quantum deus
diligat membra unigeniti filii sui et quanto amplius ipsum unigenitum.
Sic ergo amplius diligit unigenitum quam ipsius membra. Videtur quod non omnia equaliter
diligit. Item deus diligit bonos quia boni; ergo magis bonos magis diligit,
sed non omnia sunt equaliter bona, ergo non omnia sunt a deo equaliter dilecta.
Item caritas nostra est ordinata si ergo ordo est de eius complemento, videtur multo fortius
quod caritas summe et increata sit rebus diligendis ordinate cum ipsa sit exemplar caritatis
create. Si ergo deus diligit res ordinate videtur quod non equaliter. Item sicut deus diligit

S. R°.

sic hic dona sua distribuit, sed non omnibus equaliter dona sua distribuit ergo non omnes
equaliter diligit. Item si equaliter omnes diligit equaliter omnium misereretur sed
non equaliter omnium miseretur ymo cum vult miseretur et quem vult indurat
ergo non equaliter diligit omnes creaturas. Respondeo dicendum quod de dilectione dei est loqui dupliciter
videlicet secundum essentiam et secundum efficaciam sive secundum actum essentialem et secundum effectum consequentem. Si loquimur
de dilectione quantum ad essentiam sive quantum ad actum essentialem sic non tamen equali
dilectione diligit omnia ymo tamen uno et eodem actu simplici et indivisibili non
variato nullo multiplicato que quidem est divina usia diligit se et omnia
alia. Si vero loquimur de dilectione quantum ad efficaciam sive quantum ad effectum
consequentem sicut cum effectus ab ipsa dilectione dei procedentes sunt ordinati et sese
excedentes dicendum est quod deus non omnes creaturas diligit equaliter. Aliter potest
dici et quod videtur quod cum diligere idem sit quod velle bonum equalitas dilectionis
potest attendi dupliciter aut ex parte actus volendi aut ex parte boni voliti. Si
ex parte actus volendi sic omnia diligit equaliter quia non magis intense

Bonum

vult deus alicui vel quam alteri ymo ipso summo amore suo vult bonum
cuicumque vult. Si autem ex parte boni voliti sic cum maius boni velit uni
quam alteri non est dicendum quod omnia diligat equaliter sed quedam maiori quedam vero
minori secundum quod vult quantitatem alicui bonum parvum vel magnum vel maiorem vel
minorem. Et quia si ista via procedunt rationes ostendentes quod deus non diligat omnia
equaliter sic aspiciuntur patet ideo sunt concedende. Unitum vero quod supra est ex ordine
creaturis nec non valet quia dilectio nostra diversis motibus movetur et diversa dilig-
-ibilia qui putant esse intensi et remissi. Non sic autem est ex parte dei. Ad id ergo quod obicitur

|

de Sap. vi. quod equaliter est ei cura de omnibus dicendum quod equalitas illa non
excludit ordinatam boni collationem sed excludit personarum acceptionem
que quidem est inequalitas non solum deficiens ab unitate equalitatis unum et a
pulchritudine ordinis et ideo reprehensibilis est ut habetur in deo reperiri. Ad id quod obicitur
quod prima causa uno modo se habet ad omnia dicendum quod illud verum est quantum ad id quod est
ex parte dei sed tamen creature sicut ipse dicit non uniformiter se habent ad ipsum et
quamvis diligere dei non tamen dicitur quod est ex parte ipsius sed et effectum causatum hinc est quod
voluntas illius potest attendi inequalitas. Ad id quod obicitur quod eadem dilectione diligit
deus filium suum et creaturam dicendum quod quamvis dilectio sit eadem quantum ad rationem
principii significati tamen connotatum est aliud et aliud. Nam cum dicitur quod diligit filium non connotatur
ibi aliquod bonum causatum ymo notatur collatio boni summi et infiniti. Cum
vero dicitur quod diligit creaturam notatur collatio boni causati et finiti et ex
hac parte dicendum est quod inequalitas potest attendi. Ad id quod obicitur quod sic cognoscit
sic diligit dicendum quod si diligere accipiatur pro ipso diligendi actu sic verum est habet
quia idem est deo diligere et cognoscere. Si vero pro connotato effectu sic non habet veritatem
quia cognoscere non connotat effectum sicut diligere et ideo non potest attendi gradus
et ordo in cognitione dei ut connotati sicut in dilectione. Ad id quod obicitur quod de
perfectione et nobilitate dilectionis est magnitudo sive intensitas sicut de
perfectione cognitionis est ipsius limpitas dicendum quod verum est quantum est ex parte ipsius actus
diligendi. Unde unumquemque diligit deus dilectione permaxima non magis
delectatur deus in dilectione unius quam in dilectione alterius. Deus enim diligendo seipsum
et seipso fruendo diligit cetera ita quod omnia diligendo seipso fruitur et summe

in se ipso delectatur. Hac tamen dilectione maxima et summa quaedam quietat magis
bona quaedam innovat. Unde sicut dilectio dei in se est fruitio secundum tamen relata
ad creaturam potest dici usus vel conatus. Et quamvis in se sit summa, vel tamen
effectus conatus quantum dici ad plus ad minus ab ipso diligi.

Quinto quaeritur utrum deus magis diligat hominem quam angelum an econverso.
Et quod magis angelum videtur quia quanto aliquis est a deo amabilior tanto est
ipsi similior. Sed natura angelica est deo similior quam humana, videtur quod ab eo
sit magis dilecta. Item maior dilectio et minor attenditur secundum maiorem et
minorem communicationem divinae libertatis. Sed deus pro uno solo motu angelum glorificat
quod non facit hominibus, ergo exhibuit eis libertatem maiorem quam nobis, ergo magis diligit
genus angelicum quam humanum. Item angeli magis diligunt deum quam nos
pro eo quod nulla habent retardationes quae impediant ne totaliter possint
tendere in deum. Ergo si deus magis diligit magis se diligentes videtur quod magis
diligat angelos quam homines. Item angeli sunt mediatores inter nos et deum
secundum quod multi auctores [illegible] de eis dicunt. Sed medius magis unitur extremo et ei est fa-
miliaris quam unum extremum vel alterius ergo videtur quod deus magis diligit angelos
quam homines. Sed contra: hoc quod nusquam angelos apprehendit sed semen Abrahae.
Sed hoc fuit potius signum dilectionis et familiaritatis divinae quod assumeret naturam
creatam in unitatem personae suae, ergo videtur quod magis dilexit humanam naturam quam angelicam.
Item Ioh. xv: maiorem nemo habet ut animam etc. Sed deus posuit animam suam
pro hominibus, non posuit eam pro angelis ergo magis homines quam angelos dilexit.
Item illam naturam deus magis diligit quam in altiori gradu honoris constituit. Sed
deus humanam naturam in utroque sexu angelicis spiritibus praeposuit, videlicet Christum et
nobis matrem, ergo videtur quod humanam naturam magis diligat et magis dilexit.
Item magis diligit quis aliquem cum diligit eum in statu amicitiae et
inimicitiae quam solum cum diligit in statu amicitiae. Sed deus humanum genus
diligit in statu inimicitiae et in statu amicitiae quia cum essemus peccatores et inimici
dei dilexit nos, angelos vero malos non dilexit nec diligit ergo videtur quod
prae angelis genus humanum dilexit. Responsio dicendum quod cum deus dicatur diligere creaturas
effectu sed quod duplex est effectus principalis dei respectu creaturae rationalis secundum quod dilectio dei
maior et minor dupliciter considerari. Est enim effectus conditionis et effectus
reparationis et in effectu conditionis proprie manifestatur dei potentia, in effectu
reparationis proprie manifestatur dei misericordia et in utroque autem manifestatur dei sapientia.
Si ergo loquimur de dilectione dei quantum ad effectum conditionis sic magis di-
lexit angelos quia meliora contulit eis naturalia et magis potentes
eos fecit et in eis magis manifestatur divina potentia. Si autem loquimur quantum ad
effectum reparationis sic magis dilexit homines quam angelos quia angelos
deseruit sed homines redemit. Et patet quod secundum diversos effectus homo et
angelus mutuo se excedunt. Si autem quaeras quae istarum dilectionum magis
excedat aliam, tunc videndum est quod est loqui de excessu dilectionis vel ut nunc
vel simpliciter sive secundum statum praesentem vel secundum statum finalem. Si loquamur de
excessu dilectionis secundum statum praesentem sic concedendum est quod magis diligit angelos
quam homines. Si vero loquimur secundum statum finalem [illegible] in quo erit reparatio con-
summata sic videtur satis rationabiliter posse dici quod magis diligat homines.
De pluribus enim habent homines in paradiso virginitatis et devotionis existat de quo agemus

Re.

Conditionis

Reparationis

tu pp beneficiu incarnacionis tu pp beneficiu redempcionis tu pp beneficium
eminentis glorificacionis que non tantum manifestat erga nos divine caritatis
magnitudinem sed eciam immensitatem secundum quod dicit apostolus ephesios ii Deus qui dives est
in misericordia propter nimiam caritatem qua dilexit nos cum essemus mortui peccatis convi-
vificavit nos Christo. Et patet videlicet ad questionem proposita patet et videlicet ad obiecta
quia utraque racio veritatem concludit sed diversas materias. Ille enim racio que probat
quod magis diligat genus humanum procedit secundum effectum respectu habito respectu
ad finalem statum et ideo veritatem concludit et concedenda est. Raciones vero que in
oppositum adducuntur aliam materiam procedunt sicut patet aspicienti. Nam quod primo obicitur
quod angelus est deo similior hic veritatem est quantum ad ea que sunt nature sed non quantum ad
dona gracie. Dileccio autem divina magis pensat dona nature superaddita quam ea
que sunt naturaliter insita. Et si tu obicias quod gracia correspondeat nature ad
hoc satis in secundo libro sentenciarum. Ad secundum dicendum quod obicitur quod deus liberavit eciam angelos qui primo
motu eos beatificavit. Dicendum quod istud non excludit de dileccione simpliciter sed de
dileccione ut nunc quantum ad statum presentem respicit. Et magis fuit unigenitum suum
pro impiis dare quam angelis merentibus eterna mercede retribuere. Hic
enim fuit iusticie dileccionis miserecordie et pietatis humanitatis. Ad tercium quod obicitur quod angeli
magis diligunt quia non habent retardatum. Dicendum quod istud racio non concludit
solum secundum statum presentem in quo corpus cum corruptibile aggravat spiritum sed statum non
futurum cum corpus erit spirituale effectum homo non habebit aliquod impedimentum
et habebit proprium gracie adiutorium. Ad quartum dicendum quod obicitur quod sunt mediatores sicut patet
vicio mediatores enim non sunt secundum statum presentem miserie in quo propter multi-
plicem defectum necessarium est nobis multiplex adiutorium et propter magna elo-
gaciorem nostra a deo indigemus mediatorum auxilio.

Quinto queritur utrum deus magis dilexit genus humanum quam Christum et quod videtur
Iohannis iii. Sic deus dilexit mundum ut filium suum daret. Set quicumque dat
aliquid pro amico magis diligit eum pro quo dat quam eum quod commutat. Si ergo deus
filium suum dedit pro salute generis humani videtur quod magis genus humanum quam Christum
dilexit. Item Christus homo est bonum finitum genus humanum cum sit multiplex de
se in personis innumerabilibus habet quoddam bonum infinitum sed quod plus habet de racione
boni plus habet a deo diligi ergo videtur quod deus magis diligat totum humanum
genus quam unum hominem solum. Item propter quod unumquodque tale et illud magis sed filius dei
incarnatus fuit propter genus humanum salvandum et humana natura fuit assumpta
pro redimenda tota natura humana ergo magis diligebat deus ipsum unum
propter quam carnem assumpsit quam illam quam assumpsit. Ergo contra quod publice
stultus est qui commutat rem maioris valoris pro re minoris va-
loris. Si igitur deus in redimendo genus humanum non usus est stulticia
unde nemo potest sapiencia non perdit sed lucratus est ergo magis bonum fuit quod quod re-
demit quam quod pro quo redemit. Et quod magis est bonum magis diligit
si ergo deus humanum genus pro Christo redemit videtur quod magis ipsum genus totum
quam Christum dilexit. Et quod philippenses ii dabit illi nomen quod est super omne nomen
et sic dignitatem conventi nominis attendit progacia amoris ergo si Christo
et sic humanitati nomen super omne nomen contavit videtur quod ipsum super omnia
dilexit. Item Iohannis iii datus est ei spiritus non ad mensuram. Si ergo aliis omnibus

datur spiritus ad mensuram et secundum quod deus excellentius spiritum tribuit secundum hoc eminentius
diligit. Videtur ergo quod magis dilexit Christum quam totum genus humanum. Item Anselmus dicit quod deus
appreciabatur illum hominem tantum quantum genus humanum totum. Item aliud non sic. Hec
sponsorum si non ergo non reputarent sufficiens precium ergo per mortem Christi non fuit ei satis-
factum quod si hoc est manifeste falsum quia habundantissime satisfactum fuit deo per mortem
filii sui. Videtur quod maioris precii fuit Christus quam totum genus humanum. Item in
infinitum maius est esse deum quam hominem deum. Sed deus sic dilexit Christum quod
fecit ipsum esse deum, alios non diligit quod faciat eos sui similitudinem.
ergo in infinitum plus dilexit Christum quam totum genus humanum. Ad hoc dicendum quod Christus
nominat personam in duabus naturis quarum una est nobilis et dignitatis infinite
et ipsa persona in se est natura increata. Unde persona habet quandam nobilitatem et dignitatem fere
inestimabilem. Alias secundum omnem rationem potest concedi et dicendum quod deus magis di-
lexit et diligit Christum quam totum genus humanum. Et hoc satis expresse colligitur
ex verbis Augustini ubi ostenditur quod vita illius hominis preponderabat toti mundo
uni et mille mundis. Propter verbis que ad hanc partem adducuntur concedendum est.
Ad id quod obicitur quod carius habetur quod emitur quam precium quo emitur. Dicendum quod in-
verum est quando precium ab emente omnino alienatur et transfertur in dominium alterius.
Sic autem non in proposito, quia pater non tradebat Christum sine spe rehabendi
ipsum; immo sic tradidit eum ad mortem temporalem ut sine mora dispendio
suscitaret eum ad vitam immortalem. Unde quamvis Christus pro nobis vitam suam
posuit non tamen illam amisit, quia eadem virtute per quam animam posuit
volendo pati ipsam resumpsit volendo resurgere. Et ad id quod obicitur
quod genus humanum est bonum infinite cum sit in infinitum multiplicabile. Verum
est per naturam compositionem utriusque; quamvis enim genus humanum sit in infinitum multiplicabile
quantum est de se per generationes successivas si tempus et motus in infinitum duraret,
tamen quantitative multiplicatum semper est actu finitum et bonum finitum. Humana vero
natura in Christo recepit gratiam unionis per quam datur spiritus non ad mensuram quandam habet
inestimabilis dignitatem ob quam totum genus humanum excedit. Quod in proportio-
tio ad illam rerum verum est per redemptionem. Ad id quod obicitur primo quod propter quod unumquodque
et illud magis. Dicendum quod illud est verum secundum quod propter dicit habitudinem cause finalis. Propter
autem dicit habitudinem rationis inducentis. Humanum non genus erat inductivum
et nativum. Christus non fuit vero finaliter movens sed quodam modo inducens. Non
enim Christus ad nos finaliter ordinatur, sed nos finaliter ordinamur ad ipsum
quia non caput propter membra sed membra propter caput; vero tamen inducens ad
tantum bonum fuit nostre reparationis in remedium sicut in primo huius tertii libri fuit
ostensum. Sed ex hoc non sequitur quod genus humanum sit melius quam minus bonum potest inducere
ad faciendum maius bonum. Ad id quod obicitur ultimo quod stultus est mercator qui
emit rem cariorem quam valeat. Dicendum quod id non habet veritatem nisi in eo mercatore qui
habet indigentiam precii et per eius intendit in mercando se ipsum ditare quam
alienam inopiam relevare. Non sic autem est in deo qui divitiis est immensus et
bonorum nostrorum non indiget qui non mercatur propter suam utilitatem agendam
sed propter nostram inopiam relevandam, qui etiam non mercatur ad sue utilitatis pro-
motionem sed potius ad liberationis omnium. Et propter maiori precio voluit nos re-
dimere quam nos valeamus ut eius liberalitatem nobis cognosceremus, ex toto

precordijs eius adherentes ut eum diligeremus, et prosperitate et uitam ex tanti
precij necessitate melius cognosceremus. Sed deus non redimebat eos ab alio
sed a seipso, manus enim redimebat a manu iusticie in qua redemptione
non tantum considerabatur prosperitas uel emptoris sed et dignitas ipsius iusticie cui
collatum fuerat dampnum et offensa, et quia offensio diuine iusticie inesse
quandam habebat immensitatem, ideo quamuis homo redemptus non esset ualoris infiniti
Nichilominus tamen fuit ipsum redimi precio multo et immensionis ualoris quamuis
sit ualor quibus habuerant // Utrum magis dilexit iohannem an petrum

Sexto et ultimo queritur. Et quod uidetur primo per textum euangelij Jo. xix°
Hic est discipulus ille quem diligebat Ihesus, Sed hic non dicitur per distinctionem
quia alios non diligeret ergo dicitur per excellentiam quia ipsum preceteris diligebat
Item hoc uidetur per uerbum ecclesie quod trahitur de uerbis bede. Cantat enim ecclesia. Hic est
iohannes qui priuilegio amoris precipui ceteris altius a domino meruit honorari
Item hoc ipsum per testimonium glose super Joh. ultimo ubi dicit glosa augustini quod petrus
magis amabat sed iohannes magis amabatur. Item hoc uidetur per signum familiaritatis
diuine. Si enim christus se iohanni familiariorem exhibebat et maiora signa dilectionis
ostendebat, tunc uel per fictionem faceret uel quod ipsum iohannem non solum magis quam
petrum sed et preceteris diligebat. Sed contra Joh. ultimo dixit dominus petro Symon
iohannis diligis me plus hiis. Sed constat quod non sit quod diceret dominus nisi sciret
quod eum petrus plus amaret. Vnde et glosa dicit quod tacite hic innuit Ihesus dum
interrogabat de amore dicit hic non alibi sed deus magis diligit eos
qui magis se diligunt ergo etc. Item deus dicitur diligere quantum ad effectum
et magis diligere quantum ad excellentiorem effectum. Ergo caritas est excellentissimus
effectus diuine bonitatis ergo maiorem caritatem dedit petro quia petrus ipsum magis
amabat, sic apte innuit glosa, ergo uidetur quod magis dilexit petrum quam iohannem
Item christus specialiter dilexit ecclesiam et eam commisit petro gubernandam, ergo
uidetur quod non solum quantum ad effectum sed et quantum ad signum magis dilexit petrum

Septimo hic queritur quis erat melior petrus an iohannes. Si enim petrus magis
diligebat, et qui magis diligit melior est, ergo melior erat petrus quam
iohannes. Rursus si christus magis diligebat iohannem quam petrum, et qui magis
diligitur ille est melior, ergo melior erat iohannes quam petrus que duo stare
simul non possunt. Dicendum ad huius intelligentiam est notandum quod hic est textus mo-
uendi. Quorum unus satis ad explicationem altius ponitur est sed augustinus. Aliter si
bene et 3us sed quendam modum dicendi. Augustinus enim ad istam questionem super iohannem dicit
uidetur quod est dilectio in signo exteriori et dilectio in effectu interiori. Si loquimur
de dilectione in signo exteriori magis diligebat christus iohannem quia maiorem
familiaritatem ei exhibebat sic patet quia super pectus eius recubuit in cena.
Si non loquimur de dilectione quantum ad effectum interiorem que est effectus gratie
sic magis diligebat petrum quia maius munus gratie ei dedit. Et si tu
obicias quod deus illi debebat maiora signa dilectionis ostendere quem magis
diligebat sed minus. Dicendum augustinus quod per iohannem et petrum sunt due uite
per petrum actiua que transit per iohannem contemplatiua que manet. Vnde petro
dictum est sequere me, de iohanne non. Sic eum uolo manere. Et quamuis actiua
laboriosior est et fructuosior, contemplatiua non purior et iocundior. Et ad signandum
dicitur huius duplicis uite familiaritatis se exhibebat deus iohanni quam petro/

Sol.
.i. Aug.
In fine
Extis

In cuius signum commisit dominus Iohanni matrem custodiendam, Petro vero pastoralem
curam. Et ex hoc dicit Augustinus quod Petrus erat melior, sed Iohannes felicior. Et secundum istum modum
dicendi satis patet veritas ad obiecta, quia procedunt secundum diversas vias. Aliqui modo videntur
sentire bene, scilicet quod Petrus dilexit ferventius et diligebatur fortius, Iohannes vero dilexit
dulcius et diligebatur familiarius, et cetera secundum diversas vias de utroque potest concedi
quod magis diligebat et etiam quod magis diligebatur. Sed quod rationes ad utramque partem
inductae concludunt. Tertius modus est dicendi quod Petrus magis dilexit Deum in
proximo, Iohannes magis dilexit Deum in se. Unde Petrus accepit curam regiminis,
sed Iohannes gratiam contemplationis. Unde Petrus efficaciorem habuit gratiam ad la-
borem actionis, Iohannes vero efficaciorem ad quietem contemplationis. Omnes autem hii
modi dicendi satis congruunt et unus magis explicat alterum. Ideo enim Iohannes
dilexit dulcius et Petrus ferventius quia Iohannes accepit specialiter gratiam ad amandum
Deum in se per contemplationis saporem, Petrus vero principaliter ad diligendum Deum in
proximo per affectionis laborem. Et hinc est quod Petrus diligebatur a Christo fortius,
Iohannes vero familiarius quantum ad signa exterioris conversationis. Hec autem signa
familiaritatis dominus exhibebat Iohanni non solum propter [illegible] sed etiam propter [illegible].
Diligebat enim dominus Iohannem, sicut dicit Crisostomus, magis familiariter propter ingenitam
mansuetudinem et propter virginalem puritatem et propter iuventutem, que etiam [illegible] pluribus
facit hominem diligi magis tenere. His visis patet veritas ad quaestionem et ad obiecta,
quoniam isti duo in dilectione Dei secundum diversas conditiones se mutuo excedebant.
Hinc est quod secundum quod aliqui diversimode afficiuntur, preponunt Iohannem Petro, quidam vero
sentiunt e converso. Sed quis eorum apud Deum finaliter fuerit carior, et hoc melius
sciemus in gloria, et melius est expectare quam hic temere diffinire. Sed tamen dixisse
sufficiat quod ille altior est in celo qui finaliter maiorem caritatem habuit in
terris. Et hoc dico quantum ad magnitudinem premii substantialis. Nam quantum ad
decorem aureole que videtur concomitari virginali, non est ambiguum Iohannem Petro
preesse, ista secundum communes [illegible]. Et primo dubitatur de situ huius
partis. Cum enim agatur de dilectione Dei, spectat ad primum librum. Videtur quod [illegible] proponi-
naliter in hoc tertio situetur. Et si tu dicas quod magis hic fit quia caritas est dilectio
qua nos diligimus Deum et qua Deus diligit nos, tunc obicitur quod tota ista pars
que est de caritate male hic situetur. Sed cum caritas non est habitus virtutis sed potius
donum creatum quod est spiritus sanctus, videtur quod de ipsa non debeat determinari inter alias
virtutes. Respondeo dicendum quod ordo situationis istius caritatis attenditur secundum opinionem magistri,
qua posuit, sicut tangit in littera, quod caritas est dilectio qua Deus diligit nos et
qua nos diligimus Deum. Et si tu obicias quod tunc non debuit determinare
de caritate inter alias virtutes, respondendum proposito quod hoc non fecit quia caritas sit species
virtutis sed quia caritas est radix virtutum. In dono enim amoris qui est spiritus sanctus cetera
virtutum habitus donantur, ut patet [illegible]. Aliter dicitur quod hic per actionis introducitur de
caritate, quia cum dilectio Dei est exemplar nostre dilectionis, ideo ad maiorem evidentiam
introducitur hic tertius de ipsa, vel etiam assignaretur hic ordo dilectionis Dei
ad dilectionem nostram sine [illegible], quia cum dilectio nostra sit affectio ordinata,
dilectio Dei non est nisi divina substantia vel usia. Secundo queritur de hoc quod dicit quod dilectio Dei est
divina usia. Si ergo dilectio Dei est substantia et convertitur, quod Deum diligere est Deum esse. Cuius

2. dubium fuerunt dilecti
3. quintum
In x[...]
In se

deus non sit ad a se imm quin ad a se diligat. Item deus incipit aliquem diligere
ergo si dilectio eius est eius esse, sequitur quod deus incipiat esse. Item eternum et temporale
et non temporale eternum, sed dilectio dei qua diligit nunc nos iustos est
temporalis, dei dilectio est eterna, ergo dei dilectio non est divina substantia. Responsio
ad hec et consimilia breviter est dicendum quod dupliciter est loqui de dilectione dei, aut
a parte principali significati aut a parte connotati. Si loquimur de ipsa quantum ad principale
signatum sic est divina essentia et est quid eternum et est id quod est deus. Si vero loquamur
quantum ad connotatum sic connotat quid temporale, et habet respectum ad effectum qui est a
deo diversus et quod non est divina substantia, sed ens diversum, et quantum ad hoc currunt
rationes contrarie obiecte, et patet responsio ad obiecta. Item queritur de hoc quod dicit absit ut deus aliquem
temporaliter diligat, videtur enim falsum, quia cum quis modo est malus incipit esse
bonus, sed deus malos odit et bonos diligit, ergo cum iste desinat esse malus
in tempore et incipiat esse bonus, sequitur quod deus istum temporaliter desinat odire et
incipiat ipsum diligere. Item in deo idem est velle quod facere sicut dicit Augustinus
et illud fuit habitum, ergo idem est velle alicui bonum et facere ei bonum, sed deus
temporaliter alicui bonum facit, ergo sequitur quod temporaliter ei bonum velit, ergo temporaliter diligit.
Responsio dicendum quod est dilectio electionis et dilectio approbationis, prima est eterna sicut
et nos dei, secunda non vero connotat principaliter esse ex tempore, et de prima intendit Augustinus. Specialiter
autem opponit de secunda, vel aliter hoc quod est temporaliter potest referri ad verbum diligendi vel
actus principalis ut vero connotati. Si vero actus principalis sic est falsum, hic enim actus
divinus vocatur qui est eternus, et hoc modo intendit Augustinus sicut patet per litteram sequentem,
ait enim sic. Absit ut deus aliquem temporaliter diligat quasi nova dilectione
que in ipso ante non erat. Si autem intelligatur quantum ad connotatum sic concedi
potest quod deus temporaliter aliquem diligit, et in hoc procedunt opponentes. Item queritur de hoc
quod dicit quod de non electis non est semper eorum quod eos dilexit, quia omnem
hominem quem deus diligit in tempore dilexit ab eterno, cum dilectio dei sit
cum omnibus bonis, sed multi presciti sunt qui habent per tempus iusticiam et gratiam
quam eis deus ab eterno preparavit et dare disposuit, ergo sequitur quod ab eterno
eos dilexit. Iuxta hoc queritur utrum deus magis diligat peccatorem predestinatum
quam iustum prescitum. Et quod magis peccatorem predestinatum videtur quia sapientis
est considerare finem et exitum vel quam initium quod et progressum, sed deus iste
peccatorem qui tamen est predestinatus scit ipsum futurum amicum suum finaliter,
alium vero minime, ergo magis diligit eum. Preterea vult dare eterna bona
et proponit que sunt summa bona, alii vero non, ergo magis diligit peccatorem predestinatum
quam iustum prescitum. Sed contra hoc est quia iste peccator magis est deo dissimilis
quam iustus, ergo minus est amabilis. Item iste magis diligit deum, ergo magis a
deo diligitur, cum deus magis diligat diligentes se. Responsio dicendum quod sicut
tactum est prius est dilectio approbationis et est dilectio electionis. Dilectio approbationis
cum sit temporalis respicit statum presentem. Dilectio vero electionis cum sit
eterna respicit in statum ergo bonorum eternaliter permanentium, et quam reprobi
et si boni sunt non tamen finaliter permanent in bono, dicendum ideo non vult nisi quod
a deo eternaliter diligantur non tamen verum diligendi a vero propria distrahatur. Verumtamen
verbum concedit cum determinatione. Sine vero determinatione dicendum est non esse concedendum
quare eius intentionis falsitati appropinquat. Et per hoc patet responsio ad obiecta quod quibusdam quantum quod
quantum ad dilectionem temporalem que respicit statum presentem iustus magis diligitur deus

in istu p[ro]s[e]c[u]tiu[m] q[ua]ntu[m] uo ad aliu[m] mo[dum] dil[ectionis] magis diligit peccatore p[re]
destinatu[m] si tu[n]c e[st] d[e]o e[st] magis q[uam] si q[ui]b[us] simp[licite]r loq[ue]ndo que[m] magis
diligit utru[m] e[st] q[ui]s simp[licite]r magis diligit eu[m] que[m] p[re]destinat q[ua]m eu[m] que[m]
app[ro]bat q[uo]d no[n] e[st] q[uo]d de homi[n]e q[ua]ntu[m] ad qualit[a]te[m] respe[ctus] s[ed] q[ua]m ad or-
dinem ne[c] resp[ondet] gr[ati]e et glorie. Pars xxxiii

P[ost]q[ua]m p[re]d[i]c[t]a de m[aio]r[ib]us u[ir]tutib[us] &c. p[ar]s ista i[n] qua mag[ister] determinat
de h[ab]itib[us] g[ra]tuitis put ad inuice[m] distinguu[n]tur diuisa fuit i[n] p[ar]s
tres s[cilicet] q[uod] p[rim]o determinat de h[ab]itib[us] u[ir]tutu[m] theo[logica]l[ium] s[e]c[un]da de h[ab]itib[us]
u[ir]tutu[m] cardinaliu[m] t[er]cia de h[ab]itib[us] donor[um] p[ri]ma p[ar]te t[er]minata hec
incip[it] p[ar]s 2a q[ue] co[n]tinet d[ist]i[nctionem] p[rese]nte[m] diuid[itur] at p[ar]s ista i[n] p[ar]tes m[aio]r[es] que
determinat de ip[s]is u[ir]tutib[us] cardina[libus] s[cilicet] q[uod] p[rim]o determinat de ip[s]is q[ua]ntu[m]
ad n[omen] et distinc[ti]o[n]e[m] s[e]c[un]do uo q[uantu]m ad nomi[n]a eor[um] i[bi] hee u[ir]tutes cardinales
du[n]t &c. t[er]cio uo m[od]o[rum] eor[um] de ip[s]ar[um] inuentio[n]e i[bi] Virtutu[m] an
hee u[ir]tutes &c. q[ua]rto uo subiu[n]g[it] q[uo]ru[n]dam determinac[i]o[nem] i[bi] quidam n[on] su[n]t e[st]
&c. et ultima p[ar]s subdidi possu[n]t i[n] p[ar]tes s[cilicet] q[uod] p[rim]o ui[de]t ad eor[um] p[ro]posita q[ua]m
ad istu[m] h[ab]itu[m] s[e]c[un]do uo q[ua]m ad h[ab]itu[m] alior[um] t[em]p[or]u[m] ou[n]deus s[ed] quos
act[us] i[n] p[at]ria remanebu[n]t i[bi] fortasse et alie u[ir]tutes t[er]cia uo p[re]de-
minata epylogat i[bi] ecce apte aug[ustinus] q[ua]rto uo aucte co[n]firmat i[bi]
Beda consentit sup[er] exo[dum] &c. et d[ist]i[nctio] huius incid[itur] h[ic] q[uo]d de

Ad intelligenda[m] at h[uius] p[ar]tis totali[ter] u[ir]tut[i]b[us] cardina[libus] i[n] g[e]n[er]ali &c.
et h[ec] breuit[er] p[rese]nt[er] q[ue]ri[tur] p[rim]o que[m] de ip[s]is u[ir]tutib[us] cardinalib[us] q[uantu]m
ad ear[um] n[ecessi]t[a]te[m] et utilit[a]te[m] s[e]c[un]do q[ua]m ad diu[er]sit[a]te[m] 3o q[ua]m ad subie[ctum] 4o q[ua]m ad
nu[merum] 5o que de ip[s]is q[ua]m ad aug[mentu]m 6o et ultimo q[ua]m ad distinc[tione]m

Circa p[rim]u[m] sic p[ro]c[editu]r et q[uer]it[u]r v[tru]m ap[er]tu[m] sit p[e]r u[ir]tutes finale[m]
theolog[ica]les cardinales po[n]e[re] &c. q[uo]d n[on] sap[ientie] viii d[icitu]r i[n] co[m]mendac[ione]
sapie[n]c[ie] q[uod] sobrietate[m] et prudencia[m] et iusticia[m] docet q[ui]b[us] utilius i[n] uita
nich[il] e[st] hominib[us] s[ed] p[ropter] t[a]l[e]m m[aio]r[em] ne[c]ess[ari]u[m] m[aio]r[es] u[ir]tutes cardinales ergo s[un]t nob[is]
max[im]e utiles et optime &c. p[re]t[er]ea p[ro]uo[ca]nes h[ic] ear[um] u[ir]tutu[m] su[n]t uicia ei[s] oppo[sita]
p[ro]ducu[n]t ad morte[m] sicut gula luxuria et aua[ritia] s[ed] sic p[ro]uo[ca]nes s[un]t
p[er]niciose sic po[n]e[n]t[e]s s[un]t utiles et optime ergo et[iam] q[uod] mag[is] sit ne[c]c[ess]itas
h[ab]endi u[ir]tutes cardinales it[em] n[ull]us p[ote]st p[er]tingere ad regnu[m] celor[um] n[isi] p[er]
impletor[em] ma[n]datorum dei s[ed] q[ui]da[m] s[un]t ma[n]data ad quor[um] impletore[m]
u[ir]tutes cardinales h[ab]ilitat ut p[re]cepta s[un]t ma[n]data 2e table ergo et[iam] q[uod]
ad obtine[n]da[m] salute[m] ualde s[un]t nob[is] ne[c]c[essa]rie &c. sicut p[re]d[ic]t[um] q[ui]bus uita
p[er] p[re]ceptu[m] i[n] deu[m] ita et p[ote]st p[re]d[ic]t[um] p[er] p[re]ceptu[m] i[n] p[ro]x[imu]m ergo sicut ne[c]c[essa]riu[m] e[st] h[ab]ere
u[ir]tutes ordinates ad deu[m] ita ne[c]c[essa]riu[m] e[st] h[ab]ere u[ir]tutes ordina[tas] ad p[ro]x[imu]m
et ad seip[su]m s[ed] u[ir]tutes ordinates ad deu[m] s[un]t theo[logica]les ordina[tas] ad se
et ad p[ro]x[imu]m s[un]t car[dina]les ergo et[iam] q[uod] u[ir]tutes car[dina]les s[un]t ne[c]c[essa]rie s[ed] q[uod] q[uo]d
q[uo]n[iam] dilig[it] p[ro]x[imu]m lege[m] implet s[ed] qui lege[m] implet h[abe]t om[n]e id
q[uod] e[st] ne[c]c[essa]riu[m] e[st] ad salute[m] ergo qui h[abe]t ca[ritate]m no[n] indiget alia u[ir]tute ad p[ro]x[imu]m
ordiate h[ab]itu[s] g[ra]t[ui]ti u[ir]tutib[us] theo[logicis] et[iam] q[uod] sup[er]fluat car[dina]les it[em] u[ir]tutes
s[un]t ne[c]c[essa]rie p[ro]p[ter] ad ordi[nand]u[m] a[n]i[m]e affect[us] s[ed] q[uod] d[icit] aug[ustinus] li[bro] de sp[irit]u et
a[n]i[m]a s[ed] o[mn]iu[m] affect[uu]m p[ri]mu[m] e[st] amor s[ed] q[uod] d[icitu]r i[n] p[ro]u[er]b[iis] de ci[uitate] d[ei] et aug[ustinus]
caritas suffi[cien]t[er] ordinet amore[m] et[iam] q[uod] qui h[abe]t u[er]a[m] ca[ritate]m no[n] indiget
u[ir]tute u[ir]tu[tib]us altius it[em] u[ir]tutes s[un]t ad refor[m]and[as] p[otenti]as a[n]i[m]e s[ed] p[otenti]e a[n]i[m]e

reformant per gratiam et tres virtutes theologicas in quibus attenditur reformatio per gratiam.
Ergo videtur quod illis habitis non sit necessitas vel utilitas cardinalium virtutum. Item virtutes sunt
ad dirigendum in actionibus et passionibus, sed per fidem sufficienter dirigitur intellectus et per
caritatem dirigitur affectus, ergo virtutibus theologicis habitis virtutes cardinales superfluunt.
Respondeo. Dicendum quod generalis necessitas virtutum est ad rectificandum potentias anime que obliquate
et ad vigorandum que difficultate. Virtus enim facit potentiam rectam et vigorosam
et quia gratia hominem ordinat ad deum, quantum vero hominem ordinat ad proximum
et seipsum et in hiis eius dicitur potest obliquari et impediri sive retardari. Hinc est
quod non solum indiget habitibus ipsum vigorantibus et rectificantibus prout dirigitur
in deum et huiusmodi sunt habitus virtutum theologicarum, sed et indiget habitibus ipsum regulantibus
et rectificantibus prout ordinatur ad seipsum et proximum et tales sunt habitus virtutum
cardinalium. Unde sicut praeter praecepta prime tabule que dirigunt ordinant in deum
oportuit fieri poni praecepta secunde tabule que ordinant ad proximum. Sic et in
habitibus est intelligendum. Et per hoc patet quod habitum virtutum theologicarum necessarium est ad salutem ponere
habitus virtutum cardinalium. Sic rationes ad primam partem inducte ostendunt quod concedendum
sed quin unum concludunt. Ad secundum dicendum quod primo obiicitur quod qui diligit proximum legem
implevit. Dicendum quod hoc non dicitur propter hoc quod implendo legem sit ipsius dilectionis tantum
vocem sui, sed hoc est quod habet alios habitus annexos qui ad ipsius dilectionis et
caritatis imperium quodammodo moti dirigunt et habilitant ad observanda opera
mandatorum sicut mandatum de non fornicando observat quis per castitatem
elicitive sed per caritatem imperative, hoc autem attribuit apostolus dilectioni caritatis quia
ipsa est virtutum forma et finis omnium virtutum sicut superius fuit tactum et in
sequentibus suo loco melius explanabitur. Ad tertium dicendum quod obiicitur quod omnis affectio
ortum habet ab amore. Dicendum quod et si omnis affectio ortum habeat ab amore et
tamen ex affectione pullulat ipsius anime, amor tamen non est tota causa aliarum affectionum
ideo non vela ipsius amoris esse ad rectificationem anime, non sunt virtutes circa
alios affectus regulantes et dirigentes et propterea non potest solum quod praeter
ab insufficientia. Ad quartum dicendum quod obiicitur quod virtutes sunt ad reformandum potentias. Dicendum quod hoc
verum est si facies potentiarum anime duplex est scilicet duplex comparatio et duplex eius
conversio, videlicet ad inferius et superius, ad bonum creatum et ad bonum increatum
et ad finem et ad id quod est ad finem. Ad quintum cum dicitur quod anima sufficienter formatur
et reformatur per virtutes theologicas. Dicendum quod verum est per comparationem ad superius, sed
ex hoc non sequitur quod cardinales virtutes superfluant ad ipsam animam informandum
et reformandum per comparationem ad creatum quod est ad finem ordinatum. Et si tu
obicias quod virtutes theologice non tantum in fine sed et in hiis que sunt ad finem
ordinant sicut patet in caritate. Dicendum quod hoc non est principaliter sed ex consequenti. Ad sextum quod
quod virtutes sunt ad distinguendum actus potentiarum. Dicendum quod virtutes autem quasdam
actus habent ordinatos ad vitam contemplativam quosdam ad vitam activam
et utrosque actus necessarium est ordinari quia ultimi magis invicem necessarium est ad
hoc quod possit quis beatitudinem pervenire. Cum ergo dicitur quod fides caritas
dirigunt ad actus potentiarum anime. Dicendum quod et si hoc possit concedi in actibus qui
spectant ad vitam contemplativam non tamen est verum in agendis sive in actibus
qui spectant ad vitam activam, et ideo non sequitur quod virtutes cardinales superfluant.
Secundo queritur de virtutibus cardinalibus comparatis ad invicem diversificentur. Et queritur utrum
omnes virtutes cardinales sint una aut an diverse. Et quod sint diverse ostenditur.

3º

Rectificatio &
Vigoratio

1

per potencias quas dirigunt quia prudencia dirigit racionalem temperancia concupiscibilem
fortitudo irascibilem. Cum ergo potencie sint propria subiecta habituum et propriis subiectis
diversificatis formaliter necesse est per eas habitus formaliter diversificari et per consequens
potencie anime sint diverse videtur quod necessarium sit cardinales virtutes esse distinctas
et essencialiter diversas. Item hoc ipsum videtur per actus quos eliciunt, cum alius est
actus ipsius prudencie formaliter loquendo, alius temperancie sicut patet. Cum
ergo habitus diversificentur per actus diversos fortitudinis et essencialiter videtur quod necessarium sit
habitus cardinalium virtutum cardinalium essencialiter distingui. Item hoc ipsum ostenditur per obiecta
quia temperancia est circa delectaciones et fortitudo circa passiones. Cum ergo prima dis-
tinccio habituum ortum habeat ab obiectis videtur ergo idem quod prius. Item hoc ipsum
quinto loco ostenditur per inicia que quesita sunt. Si enim inicia quibus apponuntur huiusmodi
virtutes simpliciter sint diversorum generum et proporciones distinguuntur et diversificantur
per ipsos habitus videtur ergo quod necessarium sit habitus virtutum cardinalium formaliter et
essencialiter ab invicem distingui. Item hoc ipsum ostenditur per medietates secundum quas habitus
virtutes attenduntur. Si enim hee virtutes cardinales habent medietates
formaliter diversas, cum medietates respiciant virtutes secundum racionem suam
formalem videtur ergo quod necesse sit ipsas virtutes cardinales essencialiter et
formaliter esse diversas. Sed contra Augustinus de moribus ecclesie dicit quod quadripartita
dicitur virtus ex ipsius amoris vario quodam affectu quantum in ergo dicit
hic diversitatem non secundum esse sed secundum racionem ergo videtur quod virtutes cardinales solum secundum
racionem habent distingui non secundum substanciam absolutam. Item Augustinus in libro de
quantitate anime virtus est equalitas vite undique racioni consenciens sed equ-
alitas vite undique non potest esse secundum unam potenciam sed secundum racionem ad omnem
actum et ad omne obiectum ergo sicut est diffinicio virtutis vite assignata videtur quod
quelibet virtus ad omnem actum et ad omne obiectum habeat aliquem ordinem
sed non esset hoc si virtutes distinguerentur penes actus et obiecta videtur quod virtutes
cardinales non habent aliquam essencialem differenciam. Item nulle forme ad invicem
disparate et diverse se separatas denominant, quamvis enim non dicatur quod musicus
sit albus, tamen non conceditur quod musica sit alba, sed virtutes cardinales
quam multum bene et Augustinus separatas denominant quia fortitudo est prudens et
prudencia fortis ergo videtur quod non habent essencialem differenciam. Item iusticia secundum quod est
virtus est virtus ... sed omnibus cardinalibus virtutibus ... sicut omnibus car-
dinalibus virtus est iusticia sicut iusticia nominat unam speciem virtutis videtur quod cardinales
virtutes non habent essencialem diversitatem sive formalem. Item cuilibet virtuti essenciale est
inspicere medium, cuilibet eciam essenciale est medium servare, cuilibet et essenciale est
aggredi difficile cuilibet et ordinare. Si ergo medium inspicere est ipsius
prudencie, medium servare temperancie, aggredi difficile fortitudinis, or-
dinare ipsius iusticie videtur quod quelibet istarum virtutum continet omnes alias non
ergo formaliter distinguuntur. Respondeo dicendum quod eloqui de virtutibus cardinalibus contingit
ad formam per quam sunt connexe et contingit ad formam per quam sunt intellectuales et
contingit ad formam per quam sunt ad speciales actus diversas ordinate. Si
loquimur de forma per quam sunt connexe sic primo ... distinguuntur
quia prima forma est qua connexe sunt ... ita tamen gratia ...
... sicut 12º libro dictum fuit ... xxxviii. Si loquimur

Rº.
connexe.

Incertitudine

de ipsis virtutibus caritatis quantum ad formam per quam sunt unitae et habent [illegible]
perfecte sic magis conveniunt et unitum quam distinguuntur. Quia prima forma est caritas
per quam virtutes ceterae quasi pondere unito ad unum finem ultimum inclinantur
quasi ad locum proprium, et hoc inferius melius ostendetur in tertio de connexione
virtutum. Si vero loquamur de ipsis virtutibus secundum formam per quam sunt ad speciales

Speciales actum diversas.

actum duas ordinatae, sic dico quod virtutes cardinales essentialiter et formaliter
distinguuntur et earum diversitas tollitur quemque componibus sic in obiecto
sunt ostensum, videlicet ex diversitate potentiarum quas informant et perficiunt, et ex diversitate
actuum quos eliciunt, et ex diversitate obiectorum ad quae ordinantur,
et ex diversitate medii et extremorum quas constituunt, et ex diversitate vitiorum oppositorum
quae excludunt. Et ideo rationes quae ad hanc partem adducuntur concedendae sunt quia
[illegible] concludunt. Ad dictum non quod primo obicitur in contrarium quod virtus non est aliquid nisi [illegible]
fectus amoris, dicendum quod Augustinus loquitur in libro de moribus caritatis secundum quod reduci habent ad
unam radicem caritatis per quam habent perfectam ordinationem ad ipsum deum ordine
et ex hoc sortiuntur quandam connexionem ad unitatem, et hoc ex hoc patet per [illegible]
et ex hoc sequitur quod diffinientes temperantiam et temperantiam dicat esse amorem
sequentem quod diffinientes temperantiam et incorruptum se servantem, fortitudinem amorem omnia
deo se esse integrum incorruptum se servantem, fortitudinem amorem omnia
propter deum facile perferentem etc. [illegible] at vero temperantiae et fortitudinis in diversis
propter deum facile perferentem [illegible] caritatem non [illegible] a caritate reguntur et informantur
per amorem non est mirum [illegible] unitatem vocem unius motoris, sed
et temperantiae et hoc non virtutem est quod habent quandam unitatem vocem unius motoris, sed
propter hoc non sequitur quod non diversificentur propriis formis. Ad dictum quod secundo quod virtus
est qualitas virtute undique sibi consentientes, dicendum quod per hoc quod est undique
dupliciter potest intelligi quod fiat distributio [illegible] ita quod hoc quod est undique dupliciter potest
intelligi distribuatur pro duabus extremis consistentibus in medio et quod [illegible]
caritatis per se, quia nec declinat ad superfluum nec ad diminutum. Alio modo
undique potest distribui pro omnibus partibus [illegible] et tunc non competit
alicui virtuti caritatis absolute sed [illegible] habet connexionem cum alia, et ex
hoc non potest concludi quod omnes virtutes sint una essentialiter sed quod possunt dici una
per quandam connexionem et aggregationem sicut omnes potentiae animae quae unae sunt
diversae. Dat tamen ipsi animae unum integrum posse ita quod una sine alia
non possit actum facere perfecte. Sic intelligendum est de equalitate virtutis quod
consistit penes unam [illegible] proportionalem, ponens [illegible] omnes consistit integre et
perfecte. Ad dictum quod tertio quod una virtus denominat aliam, dicendum quod est pro [illegible]
videlicet per causam per essentiam et per concomitantiam. Et cum dicitur quod una virtus denominat
aliam, dicendum quod hoc non est propter essentialem convenientiam et hoc est propter hoc quod concomitantur se
et sunt unum animae subiectum et est potentia quae se mutuo communicant. Et si tu obi-
cis [illegible] quod non [illegible] quia non concedimus quod [illegible] alba, dicendum quod [illegible]
[illegible] sumpta sed [illegible] cum sumptae subiecto per quam subiectum potest reflectere se supra se
et super omne id quod est in se, sicut patet quia anima intellectiva semper potest se convertere
super se per actum intellectus et similiter per actum dilectionis, et hinc est quod virtutes in eius
potentiis existentes possunt se mutuo denominare, et ideo non est simile de omnibus
actibus et sic ut [illegible] subiectum habent consistere. Ad dictum quod quarto quod omnes cardinales virtutes sunt
quaedam [illegible] ita quod omnes cardinales virtutes sunt iustitia, dicendum quod iustitia dupliciter
[illegible] quia est iustitia generalis et est iustitia specialis. Et iustitia generalis complectitur omnes

virtutes

non sunt cardinales sed theologicae; iustitia non specialis non est simpliciter virtus secundo modo sed virtus
voluntatis ordinans ad alium, et hoc non competit cuilibet virtuti cardinali
et propter hoc non sequitur quod cardinales virtutes non habent ad invicem distingui. Ad 3m dicendum
quod 3o de illis iiii conditionibus quaestio in qualibet virtute inveniri potest quod
verum est sed tamen ex hoc non sequitur quod virtutes non sint distinctae quia quaelibet
istarum conditionum attribuatur alicui virtuti speciali. Hoc non est per proprietatem
sed magis per appropriationem, cuiuslibet enim virtutis est medium tenere sed hoc appropriatur
temperantiae quia maxime oportet esse in delectationibus medium custodire.
Sic de aliis conditionibus intelligendum est. Si tamen obiciatur quod inspicere medium
hoc est proprium ipsius prudentiae et ita videtur quod prudentia sit de esse aliarum
virtutum cardinalium. Dicendum quod inspicere medium est duobus modis. Vel per
modum considerationis directae, vel per modum inclinationis determinatae. Primo modo
medium inspicere est proprium ipsius prudentiae quae perficit potentiam rationalem cuius
est considerare et discernere, et hoc modo inspicere medium non convenit virtuti cardinali per
sui esse sed per concomitantiam directivam, verum sicut oculus videt sibi et aliis
membris quia habet prudentiam. Sic prudentia inspicit sibi et virtutibus aliis
Alio modo inspicere medium est per modum inclinationis determinatae et hoc non tamen
est prudentiae sed et aliarum virtutum quia quaedam virtus quodammodo potius vere
inclinans et movens ad medium et quod habet consistere. Verum sicut gravitas
lapidis vere dicitur inspicere locum deorsum sive medium mundi, sic quaelibet
virtus rationalis potest dici inspicere medium vere … Et ex hoc non potest
concludi quod prudentia ab aliis virtutibus non habeat diversificari.

Tertio quaeritur de virtutibus cardinalibus quantum ad subiectum et est quaestio utrum sint in
parte animae rationali an in ea parte quae solum obtemperat rationi. Et quod sit
in parte animae rationali videtur primo per auctoritatem Augustini in soliloquiis. Virtus est recta ratio
perducens in finem, sed constat quod hoc est proprium rationalis sive intellectualis; ergo videtur quod subiectum
virtutis sit ipsa ratio sive potentia rationalis. Item virtus est principium merendi et operibus
meritoriis et laudabilibus; ergo est in illa potentia quae habet esse cuius actui consistit
laus et meritum, sed talis est potentia rationalis secundum … ergo videtur idem quod prius.
Item eo subiecto est virtus in quo anima habet imaginem dei, cum virtutes
recte habent actum a gratia, qua anima est particeps. Probatio quod verum est … sed non est … nisi
per potentiam rationalem ergo etc. Item omnis virtus consistit esse in electione boni et
fuga mali. Sed huiusmodi electio est solius potentiae rationalis proprie dictae, ergo videtur
quod omnis virtus proprie sit in rationali parte ipsius animae. Item virtus est in genere
habitus sicut quod vult Tullius, sed bonum quod est habitum et cuius actus est … solius
rationalis virtutis quia potentiae sensitivae solummodo feruntur ad ea bona quae sunt de-
lectabilia commoda; ergo videtur quod virtus sit solum in parte animae rationali. Sed contra fortitudo
est in irascibili et temperantia in concupiscibili, sed quia istae non sunt rationales nisi quia ob-
temperantes rationi sicut quod dicitur primo Ethicorum in fine, nonae ethicae; ergo videtur quod cardinales
virtutes non habent esse in parte rationali sed potius in parte sensitiva. Item in ea parte est
huiusmodi virtus expediens et verificans esse quae habet esse pravitas et obliquitas,
sed huiusmodi duo maxime esse in … sensibili quae quidem sunt irascibilis et concupiscibilis; ergo videtur quod ibi
illa habeat collocari virtus cardinalis. Item in ea parte est huiusmodi virtus … proprio

que immediatius et proximius elicit actum ipsius fortitudinis, sed temperancie et fortitudinis
actus eliciuntur immediate a concupiscibili et irascibili que sunt obedientes voluntati ergo
videtur quod in eis virtutes cardinales habent poni. Item virtutes cardinales distinguuntur
a theologicis sicut consuetudinales ab intellectualibus, sed intellectuales ut sapientia
et intelligencia et scientia ponuntur in racione proprie dicta, consuetudinales non in ea
parte que obtemperat racioni ergo videtur similiter quod theologice debent reponi in parte racionali
et cardinales in parte sensitiva, sed quod racioni obedit. Item in ea parte maxime debet reponi
huius virtus que magis indiget rectificari. Sed pars que magis indiget rectificari
est pars sensitiva; quia sicut quod dicit philosophus in metaphysica non est veritas fantasia vera et non vera.
Ergo fantasia non debet poni sensitiva videtur quod oportet ipsam habeant esse virtutes
cardinales. Ad primo ad predictorum intelligentiam est notandum quod cum racionale dicatur
dupliciter sicut quod vult philosophus scilicet quod rationem participat, et quod racioni obedit. Si large
accipiatur pars racionalis sic non est dubium quin omnes virtutes in parte racionali sint
sive theologice sive cardinales sive intellectuales sive consuetudinales. Si non
racionale dicatur proprie sicut quod participat racioni sicut voluerunt aliqui dicere quod quedam
virtutes cardinales sunt in parte racionali ut potest prudencia et iusticia, quedam non non
sed in potentia inferiori que est racionalis largo modo dicta que obtemperat racioni ut fortitudo et
temperancia que sunt in irascibili et concupiscibili. Sed aut hoc modo dicendi aliquando probabile
videatur secundum moralis philosophos, tamen secundum theologos non videtur racionabile dicere quasdam virtutes
cardinales reponi in parte superiori et quasdam in inferiori, cum omnes virtutes
cardinales equales sint quantum ad nutum dignitatis, omnes et sunt pares in merendi
et per consequens nutum consistat radicaliter esse liberum arbitrium in solo illo ponitur habet esse
virtutes sive cardinales sive theologicales in quantum reponi liberum arbitrium, propter quod cum libertas
non sit nisi in parte anime racionali sicut quod racionale dicitur quod participat racionem necesse est
virtutes virtutes cardinales in parte illa reponi et hoc necessario exigit earum
dignitas cum ipse habeant ortum a gratia et sint perfectiones anime multo
nobiliores quam ipsa scientia, que potest tamen in subiecto in parte anime racionali
et intellectiva, propter quod concedende sunt raciones que sunt ad partem istam. Ad evidentiam
autem oppositorum que in contrarium apponuntur notandum quod est aliquis modus distinguendi
racionale secundum theologum. Uno enim modo distinguitur racionale contra partem sensitivam. Alio modo
distinguitur contra potentiam affectivam, sicut quod distinguitur contra potentiam sensitivam sic sunt in parte
ista racionali omnes virtutes, sed non quod distinguitur contra potentiam affectivam sic non
sunt in ea omnes virtutes sed ille solum que dirigunt in discernendo sicut fides et
prudencia, alie non reponuntur in potentia affectiva, que quidem pars est liberum arbitrium
et dicitur nobis sicut quod est quieta racioni. Ad dictum concupiscibilis et irascibilis sicut quod diversis modis
habent accipi et nominari secundum enim accipitur est nobis quam affectus sive appetitus. Omnis
autem affectus vel appetitus est in nobis irascibilis vel concupiscibilis, que due vires
sicut quod sunt liberum arbitrium partes racionales sunt, et in ipsis ponuntur esse virtutes cardinales et
theologice, et quantum immediate eliciuntur in dictum ipsum dilectionis et ipsi irascendo.
Cardinales non in quantum versantur circa bonum creatum. Et per hoc per magis patet prima via
ad obiecta. Ad secundum quod primo opponitur in quantum quod fortitudo et temperancia sunt in irascibili et concupiscibili
et iste solum sunt racionales que obtemperant racioni. Dicendum quod absque dubio iste due virtutes
cardinales quantum ad huius subiectos in illis duabus viribus reponuntur sed quantum
ad racionem primarium merendi et ordinem omnibus huius in liberum arbitrium ponenda sit.

Et ista duo sunt corpo[ralia] pro eo quod licet aliter non est composita distincta a rationali et
concupiscibili et irascibili secundum rem et per illa assumpta est falsa quod concupiscibilis et irascibilis
solummodo sunt rationales quia obtemperant rationi. Iam nobis enim est duplex irascibilis
et concupiscibilis, scilicet rationalis et sensibilis. Rationalis secundum quam immediate nati sumus in deum ferri
et qua concordamus cum angelis et in qua secundum diversitates compositiones habet reponi
theologica virtus et caritas. Alia vero est irascibilis et concupiscibilis sensibilis que solum
dicitur rationalis quia obtemperat rationi et in brutis non consistit licet aliter nec in brutis
sicut in secundo posito virtus caritatis sed per frequentem assuefactionem aliquorum
potest non incongrue dicantur habilitari, illa tamen habilitatio non est de virtutibus
earum sed potius de memoria. Ad id quod obicitur quod penalitas et obliquitas habent esse
in parte sensibili quia nata est rationi. Dicendum quod obliquitas habet esse aliquando
potentiam duplicem. Aut quia in ea inchoatur, aut quia consummatur. Primo modo est obliquitas in
parte sensibili scilicet quantum ad inchoationem et hoc propter fomitem inclinationis. Secundo vero
modo est in parte rationali propter consensum et deliberationem electam et in hac principaliter
residet obliquitas viciorum et per oppositum virtutum et ideo non in parte sensibili
sed magis in rationali. Ad id quod obicitur quod actus virtutis fortitudinis et temperancie immediate
eliciuntur a concupiscibili et irascibili. Dicendum quod id est verum loquendo de concupiscibili et
irascibili sensuali. Sed si loquamur de concupiscibili et irascibili rationali sensuali sicut per
illas potentias non immediate elicitur actus istarum virtutum, immo quod [illegible] quia
verificatur concupiscibilis et irascibilis rationalis per habitum virtutis per quem verificatur ipsa
concupiscibilis et irascibilis rationalis que illi habent subici et familiari. Verum sic
verificatur non est in dispositione per quam verificatur magis ad [illegible]
cum largitas non est in manifeste in subiecto sed in ipsa non est. Sic [illegible]
in proposito. Ad id quod obicitur quod consuetudines virtutes reponuntur in ea parte que ob-
temperat rationi. Dicendum quod hic non est quia habitus consuetudinis virtutis secundum quod virtus habet esse
in prima parte sensuali que rationali obtemperat. Sed quia ex quadam consuetudine [illegible] in
illa parte relinquitur quedam habilitas. Et ideo potest dupliciter ad rationem illa [illegible]
[S]olvitur quod dicitur quia non est simile de virtute caritatis et consuetudinis secundum quod consuetudo est
quia caritas virtus nominat habitum diligentie in operibus, consuetudo vero
potest hic nominat habitum acquisitum ex frequenti bene agere. Aliud et videtur potest
per interemptionem minoris quia consuetudo virtutis et si aliquando sit in parte sen-
suali que in exequente et subiecte, in rationali vero est principaliter tamquam in imperante
actum virtutis et potentiam sensibilem presidente. Ad id quod obicitur quod potentia sensibilis magis indiget
rectificari quam intellectualis. Dicendum quod falsum est quia rectificatio et obliquatio
que homini imputatur hoc est quod habet ortum a parte voluntatis. Et quod obicitur quod intellectus
semper est verus. Dicendum quod hic intelligitur de intellectu secundum quod respicit leges eternas et ab ipsis
recipit et in eis speculatur. Non autem qualitercumque ipse movetur, immo frequenter
est obliquus et erroneus. Vel potest dici quod hic intelligitur de intellectu secundum quod est acceptator
principiorum notissimorum in quantum sciencia ut pote dignitatum et que non con-
tingit errare. Non autem prout habet applicari ad opera specialia et ideo ad
ipsarum directionem virtutes sunt necessarie et propter hoc [illegible] non concludit quia
procedebat ex falsa assumpcione. /// Quinto queritur de quo Utrum tamen debeat esse
[illegible] quantum de virtutibus caritatis quantum ad numerum an plures vel pauciores.

Q Et quod tamen sint [illegible]. Videtur primo quod dona sapientie virtutis. Quia sapientia docet sobrietatem
prudenciam iusticiam et fortitudinem. Si ergo nominat virtutes caritatis sufficienter videtur.

quod sunt quatuor et non plures nec pauciores. Item hoc ipsum patet de paradyso qui dividebatur. Glosa genesis 2 ubi dicitur quod flumen qui ingrediebatur de paradyso dividebatur in quatuor capita, ubi dicit glosa quod per illa quatuor capita intelliguntur quatuor virtutes cardinales. Item hoc ipsum ostenditur per Augustinum qui in libro de moribus ecclesie dicit affectum virtutis esse quadripartitum. Sed constat quod hoc non potest intelligi nisi in cardinalibus, ergo etc. Item hoc ipsum ostenditur per philosophum et per alios tractatores qui de hac materia loquuntur, nam omnes virtutes consuetudinales et politicas reducunt ad quaternarium. Sed contra. Virtutes theologice sunt tres propter trinitatem obiectorum et potentiarum. Sed eedem potentie sunt virtutes cardinales et theologice, licet secundum aliam et aliam comparationem, ergo videtur quod sunt tantum tres. Item virtus que ordinat ad alterum est tantum una, videlicet iustitia ad proximum, ergo videtur quod una sit tantum per quam homo ordinatur ad seipsum. Aut si tres sunt virtutes per quas ordinatur in se, videtur quod tres sunt per quas ordinetur ad proximum, ita quod non tantum sunt quatuor sed etiam se extendat usque ad numerum senarium. Item super Matthei capitulo xv. Erant qui manducaverant quatuor milia hominum. Glosa: per prudentiam cognoscunt verum appetendarum et vitandarum rerum; secunda est refrenatio cupiditatis ab hiis que temporaliter delectant; tertia est firmitas contra molestias seculi; quarta vero que per omnes diffunditur est dilectio dei et proximi. Si ergo dilectio dei et proximi ponitur una inter cardinales virtutes, videtur quod sunt plures quam quatuor. Item humilitas, patientia et obedientia sunt magne virtutes, nec tamen sunt aliqua predictarum ut videtur, ergo videtur quod cardinalis virtus non sufficienter dividatur per quatuor membra. Est ergo quo de predictarum virtutum cardinalium numero et sufficientia. Ad hoc dicendum quod absque dubio numerus et sufficientia virtutum cardinalium consistit in quaternario. Huius autem numeri et sufficientie assignantur multi modi, qui etsi per omnia non sunt rationales, continent tamen unum modum dicendi rationalem et sufficientem. Sunt autem hii modi dicendi ad quatuor reducti, secundum quadruplicem comparationem ipsius cardinalis virtutis, videlicet ad proprium subiectum, ad actum intrinsecum, ad suum oppositum et ad obiectum proprium. Primus modus sumendi est penes diversitatem subiectorum. Subiecta enim proxima et immediata harum virtutum sunt potentie anime sive vires que sunt tres, videlicet rationalis, concupiscibilis et irascibilis. Ita quod fortitudo est in irascibili, temperantia est in concupiscibili, sed iustitia et prudentia sunt in rationali, sed quia duplex habet ad alias vires comparari: ut in ratione consiliativa et est prudentia, ut in ratione imperante et est iustitia; sive sic quod habet considerari in se et perficitur habitu prudentie, vel sic quod habet alias regere et ordinare et perficitur habitu iustitie. Secundus autem modus sumendi sufficientiam virtutum attenditur secundum diversitatem actuum intrinsecorum. Tres enim sunt actus qui necessario conveniunt ad virtutes, videlicet scire, velle et immobiliter operari. Scire autem quid sit agendum est ipsius prudentie; velle non bonum est ipsius iustitie; immobiliter non operari est temperantie et fortitudinis, sed temperantie in prosperis, fortitudinis in adversis. Tertius vero modus sumendi attenditur penes comparationem ad opposita que sunt quatuor nobis per peccatum inflicta, videlicet ignorantia, concupiscentia, infirmitas et malitia. Et contra ignorantiam est virtus prudentie, contra concupiscentiam est virtus temperantie, contra infirmitatem est virtus fortitudinis, et contra malitiam est virtus iustitie. Et hic modus dicendi videtur satis rationabilis esse ~~veritatem~~ a posteriori sumptus, eo quod non virtutes per vitia sed vitia per virtutes distinguuntur. Quartus autem modus sumendi est ex parte obiectorum et iste modus sumendi videtur esse rationabilior, eo quod habitus per actus et actus per obiecta distinguuntur. Hut

s. Ro.

Subiectorum

Actuum

Oppositorum

Obiectorum

Et hic modus immediate habet quadruplicem divisionem. Sic nam virtutes aut sunt circa passiones aut circa actiones. Si circa passiones aut illatas et sic est fortitudo, aut innatas et sic est temperantia. Si circa actiones aut circa actiones interiores et sic prudentia, aut exteriores que quidem consistit in exequendo et sic est iustitia ad quam spectat unicuique tribuere iura sua. Alio modo potest sumi sic a parte obiecti quia virtus aut negotiatur circa malum aut circa bonum. Si circa malum aut innatum et sic est temperantia, aut illatum et sic est fortitudo. Si circa bonum aut in ratione utilis et expedientis et sic est prudentia, aut ratione honesti et laudabilis et sic est iustitia. Alio modo sumitur sic quia virtus cardinalis aut ordinat ad proximum aut ordinat ad seipsum. Si ad seipsum aut in eligendis et sic est prudentia aut in respuendis et sic est temperantia. Si vero ordinat ad proximum aut hoc est in reddendis et sic est iustitia, aut in sustinendis et sic est fortitudo. Omnibus tamen hiis modis dividendi aliqua videntur habere calumpniam nec usquequaque attingere ad rationem propriam. Ideo adhuc restat aliquis modus dividendi qui verius predictorum est septimus et omnibus predictis videtur esse magis ydoneus. Cum enim virtus cardinalis dicatur quia ordinat hominem circa ea que sunt ad finem sive circa quod cardinatum cum homo habeat comparari ad seipsum et ad alterum, virtus cardinalis est regulativa actuum hominis vel respectu sui vel respectu proximi. Si respectu sui hoc potest esse tripliciter secundum actum principalem triplicis virtutis scilicet rationalis et quantum prudencia, concupiscibilis et quantum temperantia, irascibilis et quantum fortitudo consistit. Si vero ordinet ad alterum et sic est una virtus que quidem dicitur iustitia, quia una est ratio secundum quam ad alterum ordinat scilicet ratio debiti, et quia hanc rationem potest attendi secundum actum cuiuslibet potentie hinc est quod iustitia cardinalis reperitur in omnibus viribus et tamen una est propter unam rationem ordinandi ad alterum. Et quoniam numerus et sufficientia predictarum quatuor virtutum. Ad id vero quod primo obicitur in contrarium quod virtutes theologice sunt tres secundum numerum potentiarum etc. Dicendum quod non est simile quia virtutum theologicarum est hominem ordinare ad deum qui solus est finis omnium bonorum. Cardinalium vero est hominem ordinare ad se et ad proximum et ideo necesse est plures virtutes reperiri ex parte ista quam ex illa propter unam comparationem duarum superadditam rationem ut attenditur iustitia. Ad id quod obicitur quod iustitia que ordinat ad alterum est tamen una quare similiter et alie virtutes cardinales que ordinant hominem ad seipsum. Dicendum quod non est simile et ratio huius est quia virtutes que respiciunt hominem attenduntur penes actus virium particularium qui quoniam diversi sunt necesse est eas esse diversas. Sed virtus que ordinat ad alterum non sumit tamen rationem distinctionis ab actibus principalibus virium per eo quod per consequens actus secundum quos ordinatur homo ipse ordinatur et ad proximum, et ideo distinctiones sunt ex ratione comparandi ad alterum, et quia ratio illa ut dictum est unica est ideo virtus iustitie que est ad alterum ordinativa habet unitatem. Nec ex hoc oportet de aliis similiter concludere quia non est simile hinc et inde. Ad id quod obicitur quod potest habere virtutes cardinales glossa ponit dilectionem dei et proximi. Dicendum quod ipsa dilectio proximi non ponitur ibi quia sit virtus cardinalis sed quia ipsa est que maxime adiuvat iustitiam virtutem ut affectum virium possit respectu proximi recte regulare. Nisi enim quis proximum suum diligat non est facile ut debitum ei reddat. Ad id quod obicitur de aliis virtutibus utpote de humilitate paciencia et obediencia. Dicendum quod omnes iste virtutes per magnam partem reduci habent ad istas

1 passiones / actiones

2 bona / mala

3 ad seipsum / proximum

Sicut ad vadicia^lia^ pug^a^ i quib^s^ residēs ē vo mouēdi ⁊ digendi p^a^la
pp^r^ q ⁊ car^les^ a cardine nūccupant. Vñ pacia ad fortit^z^ redu^r^
⁊ alie plures q sꝫ ipi^9^ spēs male^s^ ħ q inmūt tēꝑatæ^s^ mod^a^
le^s^ h'ūilitas u'o ⁊ ob^a^ reduci sūt ad ipā iusticiā. Et si
tu ob'i^as^ q humilitas nō sꝫ ordinat ad altm̄, et sil^r^ pacia
Rñdi pt q iō hō forti^r^ rōy dup^r^ p^e^ sic pꝫ. homo cū acc^a^t
seipm̄ iō ē accātor ⁊ re^9^. Et cū iudicat seipm̄ iō ē iudex ⁊
cōdēpnat^9^. Sic intelli^d^ ē i humili^te^ ⁊ pacia ⁊ alijs ⁊ spalib;
vir^tu^; que reduci sūt ad ipam iusticiā. ħ q ē virt^9^ car^l^ et
spal. Vn tū oīs vir^tes^ cāīre q^r^ aliqui sūt^9^ qui ad ipam
reducūr spitat ad pte racale sic virtas. aliq ad cōcupisc^le^
sicut largitas. aliq ad irasc^le^ sicut ira p zelū ⁊ pniam. ħ q
i m^r^ to li. dv^i^ de xviij. Et p h^c^ pꝫ rñsio ad ob'a.

Quāto quīt^r^ de vir^tu^; car^l^; q^r^ ad originē et ē q^o^ vtrū h^9^ di
vir^tes^ sint a dō dono vl ab assuetu^e^. Et q sint ab assue^e^
vi^r^. Eadē ē virt^9^ car^l^ ⁊ assuetu^l^ ħ v'ent ⁊ cōv'y ꝫ virt^9^ ⱥsue^l^
cōpletū ē ē h't ab assuef'tōe ħ q d^t^ ph^s^ i p^o^ ethicorꝫ i nat^s^
nob' a na pfciūs, pfcis u'o ab assuef'tōe. s^9^ tc. Itē ħ q mult ph^s^
⁊ oīs ex eis si ipie vnaq̄ gn'a^r^ p que ī eē saluat ⁊ pmouē^r^. ꝫ p
bonorꝫ multipli^oꝫ^ cardiales vir^tes^ sūt i nob' cōsuad ⁊ ad
meli^9^ pmoui. s^o^ p bōa opa sūt i nob' gn'ari. Itē h^c^ ipm̄ vi^r^ ex
pimēto. Videm^9^ eī dū mal^9^ hō i bono exc'e^r^ ⁊ assuesat
sꝫ pl^9^ ⁊ pl^9^ ad bonū h't disponi ⁊ h'ilitari ⁊ faci^oꝫ^ reddi. ꝫ h^c^ nō
eēt nisi p assuef'tōy i bono acquire^r^ h'it^9^ qui ad bonū ha
bilitaret. Cū ^e^ tres sint vir^tes^ car^les^ vi^r^ q origine trahāt
ex frequēti bñ agē^e^. Itē multi sūt ⁊ habuerūt h^9^ vir^tes^ car^les^
⁊ cōsuetu^les^ qui nūquā crediderūt i xp̄m̄ ut sꝫ infideles. s^9^ ig^o^
n̄ sꝫ p xp̄m̄ h't deriuari eg in mēb^ra^ vi^r^ q car^les^ vir^tes^ acqui
rūt p h'uam industriā. Itē sicut vi^t^ ^9^ digi^r^ ⁊ pfici^r^ et rcifica^r^ p
h'itū scie sic affect^9^ p h'itū vir^t^. Sꝫ q^a^uis vi^t^ ^9^ i^d^ nō pos
sit venire ad cognicōy eternorꝫ tū p ea que n'al'r h't posse
venire ad cognicōy istorꝫ infidelorꝫ. s^o^ pl rōe q^a^uis affect^9^ nō
possit h'ere vir^tes^ que eleuēt ipm̄ ad supna vr̄ tū q possit
h'ere vir^tes^ dige^s^ ipm̄ ⁊ rcificates sc' ista inferiora, ꝫ car^les^
vir^tes^ sꝫ h'ui^9^ s^o^ tc. Et tū dicas quō ē sile q^r^ pfcō affect^9^
m'lto nobi^oꝫ^ ē quā pfcō vi^t^ ^9^. Ob'^r^ g h'c q^r^ h pfcō nō vi^r^ ex
excelle^oꝫ^ quā pfcō cog^ti^^ūs^. Videm^9^ eī quasdā cātas iro^les^
h'ui^9^ vir^tes^ q^r^ n'al'r possidē. Et quoddā eīm ē q viget i liba^te^
q^d^dā q i puidēy, q^d^dā q i mansue^e^, q^d^dā q i vir^t^ sꝫ strēui^te^,
q^d^dā q i casti^te^, q p experiēciā pꝫ. s^o^ si i hoīb^9^ digniorē
quā i na bestiarꝫ, multo forti^9^ vi^r^ q hō istas vir^tes^ car^les^ a^d^
h'at supp^r^ eīmatas. Op p^e^ q ē inatū tū rōib^9^ industriā pñt
acquirē. Sꝫ g^a^ Iaco. j. Omne datū opti^m^ ⁊ oē dō pfcē de surs^u^.
Sꝫ doā vir^tu^ sꝫ dōm opti^m^. ħ q i mūt ipa glo^s^ ⁊ nō ui^r^ q h^9^ vir^tes^

sint a natura assuefactione sed potius ex divino munere. Item sap. viii. Scio quod
aliter non possum esse continens nisi deus det, ergo continentia non potest obtineri
nisi per divinum munus, prout videtur. Nota cardinalis virtus, videtur ergo esse ex prius.
Item hoc ipsum videtur, quod agens nobilius patiente et prius effectu, sed virtus
interior animi nobilior est quam opus exterius, ergo ex frequentibus bonis operibus
non videtur contingat acquirere aliquam virtutem cardinalem. Item si virtus acqui-
ritur per operationes aut per unicam operationem aut per plures. Constat quod per unicam
non, ergo per plures, sed quando una illarum operationum incipit esse alia desinit,
ergo si nunquam operationes sunt simul sed una non potest facere, ergo nec plures
cum nominibus operationibus supervenientibus alie transeat in preteritum. Item si virtus
cardinalis generari habet ex operibus, aut ergo ex operibus virtuosis aut non virtuosis.
Ex operibus virtuosis non, quia opera virtuosa sunt studiosa a virtute habent
originem, ergo non sunt virtutis prima. Si ex operibus non virtuosis, sed consimiles sunt
actus tales sunt habitus, ergo si opera illa non sunt virtuosa non generabunt
habitum virtuosum, ergo videtur quod nulla virtus possit ex operibus generari. Tertio
ad predictorum intelligentiam est notandum quod virtutes cardinales uno modo dicuntur
virtutes que habilitant ad opera moralia. Alio modo dicuntur virtutes non solum que
habilitant ad huius opera sed et que elevant ad opera meritoria. Sed autem
quod virtutes cardinales dicuntur virtutes que potius elevant, sic non habent ortum
ab assuefactione sed a divino munere, non a natura sed a [illegible], quia cum elevant
potentiam supra se sunt sibi innate et actum ipsius potentie qui inest ei per se et ideo non est
ab aliquo superiori et potentia et actum ipsius potentie trahat originem et huiusmodi
non virtutes cardinales sunt virtutes gratuite. Alio modo est loqui de virtutibus
cardinalibus secundum quod habilitant ad opera moralia et huiusmodi virtutes cardinales sunt
virtutes politice, et radicaliter sunt a natura sed completive sunt ut ab
operum frequentia, et preservant ut a gratia influente et presidente ut ex utroque
causantur. Nam inquantum sunt radicaliter quia plantata habemus in natura rectitudinem
per quam apti sumus licet imperfecte ad opera virtutis et honesta, sed dum as-
suescimus paulatim efficitur nobis facile quod prius erat difficile, sed quod dicit
bonum ad exigendum quod videtur est a deo difficile quod consuetudo non reddat faci-
le, non solum ex assuefactione ducitur illa habilitas seminalis ad com-
plementum sed et per gratie adiutorium. Nam cum ipsa gratia sit ante veritatis
rectitudo superveniens huic rectitudini qualiscumque prius existenti ampli-
ficat et amplificando confirmat. Ex utroque autem causa virtus politica potest
suscipere complementum, videlicet quando concurrit divine gratie adiutorium et bone con-
suetudinis exercitium, per que duo virtus cardinalis radicata in natura ducitur ad
complementum perfectum et virtus cardinalis inquantum est politica ortum habens a
natura ducitur ad quoddam complementum ex assuefactione subsequente, ad
maius complementum ducitur ex gratia superveniente, ad perfectum complementum
ducitur ex gratia utroque concurrente, videlicet gratia et assuefactione. Et huius exemplum potest
inveniri satis manifestum. Videmus enim quod aliquis equus ex naturali complexione
aptitudinem habet ad bene currendum et portandum, sed istam aptitudinem ad complementum potest
reduci per ipsius equi assuefactionem vel per ipsius sessoris industriam qui scit

[illegible]

Elevat

Habilitat

freno equum suum ducere vel pervertere. Sic et in proposito est intelligendum, quia sicut
Augustinus libro arbitrii assimilatur equo, et gratia assimilatur sessori, et bona opera
vite ambulationi. Sic ergo patet quod loquendo de virtute caritatis sicut que est pol-
litica, et sicut que est inter omnes philosophice determinate de ipsa concedi potest quod a
natura et ab assuefactione trahit originem sicut quod ipse philosophus dicit et vos omnino
ad primam partem inducte. Si autem loquimur de virtutibus caritatis sicut que sunt
gratuite, et sicut quas de eis intendunt theologi, sic sunt a deo immediate. Sed
hoc non sunt vobis que ad primam partem inducuntur quia sermo procedit de virtute
sicut quod dicit quandam habitus facilitatem potentie anime, et ideo vobis illis est
concedendum. Ad id quod obicitur in contrarium, quia omne datum optimum et omne donum perfectum etc. et
virtutes sunt dona optima, videtur posse dici. Primo quod glosa intelligit de
virtutibus non de acquisitis et per quem modum, sed in quantum sunt gratuite et intelligitur
per quem modum dona et caritates virtutes etc. a solo immediate gratie. Aliter
potest dici quod per illam auctoritatem non probatur quod tales virtutes non sunt a nobis quia
tamen naturalia quamvis constituta dicuntur esse a deo sicut glosa exponit ibi
et per [illegible] hoc habetur non potest quod non sunt ab operatione nostra. Opus enim numquam
excludit opus et numquam divinum ymmo presupponit et nostro exigit sicut quod
in 2o libro fuit ostensum ubi quesitum fuit utrum omnis actio sit a deo.
Ad id quod obicitur de auctoritate sapientie, [illegible] patet enim quia intelligit de continentia sicut que
deo accepta et meritoria, vel intelligitur de actione dei qua deus dat dat ad
cooperando et adiuvando, non de [illegible] speciali qua deus dat ipsum infundendo
philosophi enim continentes fuerunt et hoc deo dante, non per ipsius continentie
infusionem sed per liberalem et benivolam cooperationem. Ad id quod obicitur quod affectus
nobilior est passione et [illegible] effectu. Dicendum quod [illegible] habet motive quam agere et
moveres specialiter debet a passione. Sed quamvis [illegible] moraliter seipsum non
oportet quod motive habeat nisi quod ut [illegible] ipsum sit magis nobile et magis sicut disposi-
tiones componentes. Unde libero arbitrio seipsum assuefaciens ad bonum per actum suum
magis nobile est in quantum se moraliter assuefacit. Et hoc modo videtur [illegible] omnibus
habitibus acquisitis. Et si ulterius insistat quod actus exterior est nobilior
habitu interius generato. Dicendum quod virtus politica non perducitur ad completum per
actum exteriorem sed per actum nobilem interiorem sicut patet cum ab largi-
tione eleemosyne [illegible] opo manus exterius exequitur et ista [illegible] virtus
sed signum et [illegible] opo nobilior interior monetur et dirigitur quando vult largiri
aliis et ex illa operatione frequentata cum perseverantia ad completum habet
duci virtus consuetudinis sive politica. Ad id quod queritur utrum una opera-
tio an plures perducat ad virtutis completionem. Dicendum quod plures quia non ex una
operatione generatur habitus sed ex multis. Et si obiciatur quod una superveniente
relicta [illegible] et nunquam erunt simul plures. Dicendum quod et si prima operatio [illegible]
quantum ad actum manet tamen quantum ad effectum qui quidem effectus [illegible]
non est tantus ut [illegible] dispositio [illegible] habitus sed [illegible] ab actibus sequentibus
adiuvatur et primo crescit in dispositionem et de dispositione crescit in habitum.
Sic videmus quod una gutta non sufficit ad cavandum, frequentes tamen
stillationes gutte faciunt foveam sicut dicit poeta: Gutta cavat lapidem non vi

sed sepe tedet dolet. Dicit et intellectus est in proposito. Sed dices quod quia virtus cardinalis non
potest generari ex operibus non virtuosis. Dicendum quod generari habet ex operibus virtuosis
sed operibus virtuosis sine studiosis ut proprie loquimur. Quoddam est virtuosum
plene, quoddam simpliciter. Dicitur virtuosum plene quod disponit ad habitum
virtutis, et hoc quando opus non necesse est a virtute sed potest esse ab aliquo quod est
virtuti consonum ut patet a natura deliberativa consonante naturali ...
vel medico consilio, quamquam virtus conformatur. Diffinitur enim virtus
quod est habitus mentis in modum nature rationi consentaneus. Et patet quod vero illa non
cogit quia procedit ex suppositione falsa. Quantum ad duodecimum et

Sexto et ultimo queritur de virtutibus cardinalibus utrum in patria maneant
an evacuentur. Et quod maneat videtur. Sapientie i. Iustitia est
perpetua et immortalis. Si ergo iustitia manet que ordinat ad alterum multo
magis manent virtutes cardinales que ordinant ad seipsum. Item hee virtutes
cardinales plenissime fuerunt in Christo. Si ergo Christus habuit cardinales comprehensor
videtur quod hee virtutes in statu glorie habent salvari. Item hoc ipsum videtur
auctoritate Bede quam magister inducit in littera que dicit quod potestates celi mirorum
eximiis virtutibus scilicet prelate fortitudine prudentie temperantie iustitie.
Item secundum Macrobium iste virtutes cardinales respiciunt quadruplicem
distinctionem quia quedam sunt exemplares quedam politice quedam purgatorie
quedam non iam purgati. Si ergo virtutes exemplares sunt in idea et mens ad
perfectionem purgationis non habet perduci in statu misere patris videtur quod
iste virtutes cardinales potissime in beatis habent reperiri aut in ipsis beatis per
gloriam fuerint difformes effici. Sed contra Augustinus dicit quod prudentia est in
preeminendis insidiis, iustitia in subveniendo miseris, fortitudo in perferendis
molestiis, temperantia in coercendis delectationibus pravis. Sed nullum
istorum in patria invenitur, ergo habitus virtutum cardinalium in patria non manebunt.
Item virtutes cardinales magis nobiles sunt quam theologice. Si ergo virtutes theologice
evacuantur ut patet fides et spes videtur quod et virtutes cardinales sint. Item
virtutes cardinales habent pro obiecto ea que ordinant se ad finem et per que
pervenitur ad finem. Sed cum perventum est ad finem iam non oportet insistere hiis
que ad finem perducunt. Ergo videtur quod iam amplius non maneant virtutes
cardinales in suis actibus. Sed habitus sine actu est incompletus, in patria
autem nihil est incompletum, ergo necesse est evacuari habitus virtutum cardinalium.
Item sicut dicit apostolus scientia destruetur. Si ergo maiori perfectioni est scientia
quam prudentia ergo in patria non stabit prudentia. Sed prudentia est prima inter
virtutes cardinales, si ergo ipsa non manebit nec alie. Respondeo. Dicendum quod in patria
aliquam virtutem dicitur manere multipliciter. Quedam namque virtus manet in patria
quantum ad premium ita quod ipsa virtus est premium sed perfectionem status. Sicut
caritas que prout erat imperfecta in via, nunc erat premium, sed prout ipsa eadem
est consummata in patria est premium completum. Quedam autem virtus manet quantum ad
premium. Utrum non ipsa virtus est premium nec cum premio suo seipsam compatitur
sicut fides et spes que in patria premiantur et ideo non permanent. Non sunt tamen
premium propter suam imperfectionem nec secum premium compatiuntur propter quandam
oppositionem. Nam premium ipsum est videre et tenere deum, et primum repugnat fidei
que est de non visis et secundum repugnat spei que est de futuro et non habito. Quedam non

Responsio

Primum

2.

3.

virtus manet nec non quia manet quantum ad primum et cum primo ipsa tamen
non est primum sed dispositio ad primum et manet virtus caritatis. Nam primum
consequens ipsarum virtutum est ipsum bonum quod est deus secundum quod vult diligi et teneri
Ita quod penes istos tres actus tres dotes anime accipiantur. Nunc
autem istorum actuum est actus virtutis caritatis quia caritas virtutes numquam
tamen elevantur quod quidem habent per obiecto aliquando tamen sunt in theologicis virtutes
et deserviunt eis cardinales, verumtamen horum actuum gloriosorum virtutes car-
dinales erant sic disponentes ut fruatur in via, sed per virtutes cardinales non
fruimur tamen per eas disponimur ut fruamur. Sic et in patria. Unde eos actus
virtus gloriosi erunt fortes et iusti prudentes et casti, ita quod iustitia
excludit omnem obliquitatem, prudentia excludit omnem errorem, fortitudo
omnem molestiam, temperantia omnem libidinem repugnantem secundum quod dicit Augustinus et
magister tangit in littera. Et ex hoc patet quod virtutes cardinales excellentiori modo manebunt
in patria quam sunt in via. Unde et vos concedendi sunt que sunt ad partem istam. Ad secundum ergo
quod probatur et quantum de actibus istarum virtutum. Dicendum quod illi actus non sunt actus
eorum generales secundum se sed secundum statum nunc, alios non actus habebunt in patria multo
excellentiores quos et in via aliquos habent sed semiplenos, et ideo virtutes
iste non tollentur sed perficientur. Ad tertium quod dicitur quod virtutes theologice perfectiores sunt
caritas. Dicendum quod verum est quantum est ex parte obiecti, verumtamen quantum ad modum modus
et habitudo non habet in te generaliter quia fides et spes de sua primaria ratione
important imperfectionem que repugnat statui glorie per eo quod habitat rerum ab-
sentiam et non rerum presentiam, et hinc est quod magis evacuantur theologice quam cardinales
sicut satis apparet ex hiis que dicta sunt. Ad quartum quod dicitur quod virtutes
cardinales ordinant in ea que tendunt in finem. Dicendum quod verum est quod ordinant ad
se et ad proximum sed tamen ad quod ordinant virtus caritatis non cessabunt in patria
ymmo manebunt multo melius ordinata. Ad hoc enim quod homo recte ordinetur
ad deum necesse est et quod ad seipsum et ad proximum ordinetur, et ideo sed in patria per-
veniatur usque in finem non tamen oportebit habitus istarum virtutum non remanere.
Ad quintum quod dicitur quod scientia cessabit in patria. Dicendum sicut in precedentibus dictum fuit quod non
cessabit quantum ad habitum sed quantum ad modum qui attenditur per collectionem et
decursum. Propter scientia illa de qua loquitur apostolus non est nobilior quam sit habitus vir-
tutis caritatis. Et iterum scientia quantum est de ratione sui nominis in via imponitur, et ideo non sic
dicitur destrui in patria sicut quod scientia. Queritur de prima diffinitione iustitie
Propter ista sunt questiones circa litteram. Et primo, quare ponitur iustitia est in subvenien-
do miseris, et videtur quod male diffinitur quia iustitia distinguitur contra misericordiam, sed misericordia
est proprius actus iustitie virtutis. Circa ergo ipsius non sit subvenire miseris videtur quod male
hoc notificetur habitus iustitie virtutis. Item iustitie est reddere unicuique quod suum est sed
aliquis debet habere aliquid subventionem, ergo predicta notificatio non est
iustitie. Item obedientia enim est proprius iustitie tamen obediendo est in subveniendo miseris
sed in obediendo mandatis. Ad hoc dicendum quod magister sicut Augustinus et hoc verba sunt non
intendit diffinire ipsam virtutem generaliter sed secundum suum potissimum statum in quo
et secundum quem conformatur ad proximum, et quoniam in isto statu et si multi sunt magis
conformiter proximo sunt in subveniendo miseris, et ideo iustitia per actum istum notificatur,

no qr gnalr omi iustie queniat sz qr queniat iustie i suo potissio
statu. ex hoc tn pt concludi & colligi gnalr eius notificao qr sicut
iustis debes subiectionem Ita aliis gnibs hoium debentur alia et ca
vn gnal notifico ipius iustie ex hoc pt elici q iustia e virtus reddes
vnicuiqz q suu e Et pz vrio ad illa duo obia, Notandum e tn q sub-
iectione iustis pt ab dupr. uno put mo sub roe debiti, alio put simpr
consideat virtute ppt cui comparatione e Et pmo e iustie, 2o mie, Virtutis
sicut dnit e mia contine sub iustia cardinali sz aliquo iustia disting
q iuam . ppr q no q iustia dr multis mois vno large put dr gnalr
rectitudine ai sui & declinando a malo sui & faciendo bonum, & hoc mo
iustia e virtus gnal si qua quilz ho sciens dr ee iustus, Alio dr iustia
rectitudo ordinans ad alterum i reddendo ei q suu e. & sic e virtus cardial
3o dr iustia magis ppe si q dt rectitudine i reddendo id q e pene
& acti i iustia p scientie & sic iustia disting q iuam . & sepe iustie card
Sciat quas que iustia magis accipiatur gnalr quam aliquis hoc e qr
nom iustie importat ab ordine virtutibus qui gnalr queniere pt oi
virtuti, Item quarto de alia notificacoe qua ponit, prudentia e i praecavendis
insidiis. q hoc e qr tn insidie sunt de contingentibus futuris & occultis
& ista no cognoscuntur p intte aliqua sz pocius p donum prophie Notandum
q notifico ea queniat prudentie Item tres st ptes prudentie sicut dt
tulius vz memoria intelligentia & prudentia & sola prudentia e reru futu-
r ipa sola e i praecavendis insidiis ergo no int q ista notifico ipius p.
dente sit quibz & gnal, Secundo dicendum q sicut pdcm e de iustia ita intel
e de prudentia, vn vnde e q notifi. i. accipiendo prise queniet vni
soli prudentie pti que e prudentia tn large accipiendo omibs ptibs prudentie
ordinantur ad ista qr memoria pteritorum ordinat ad cautela futurorum
pauum enim vz ee circuspectum i rebus que facta st nisi p hoc fiat ho circuspe-
ctor i hiis q st facienda, Ad 6 ergo q o q nemo pt pcavere futuras
insidias n prophia dicendum q quamuis no possit pcavere cognicione certitudinali
pt tn pcavere cognicione coniecturale sicut i signis puntibus, p notificatur ho
futurum eventum, Item quarto de notificacoe qua ponit de fortitudine dicens
q fortitudo e i pfundis molestiis, vr enim male assignata, qr sicut dt
phs i hoc distinguitur paciens a forti q paciens patitur sz no deducitur
fortis nc patitur nc deducitur ergo int q fortitudo no sit i pfundis mo-
lestiis, Item omnis virtus e circa delectaciones & tristicias ergo fortitudo no tm
e circa ea q molestant sz & circa ea q delectant, & virtus cum omnis virtus
sit circa delectaciones & tristicias vr q pdcta notifico omni virtuti queniat,
Secundo dicendum q pferre molestias & si habet rectum cum pati tn plus dt
actionem quam pacionem Ille enim dr molestias pferre qui pferre eas fert
hoc e qui eis no subcumbit sz qui eis sese effert & tunc vere dr fortis
qr no solum no deducitur verum & magis agit quam agatur, & hoc e pprium ipius
fortitudinis sz & omnis virtus circa delectaciones & tristicias consistat p mo
eleccionibus & fuge sola tn virtus fortitudinis consistit p modum supportacionibus & tol-
lerancie & sic manifesta duo q opponuntur, Item quarto de quarta diffinicione qua assignat.

quod temperatus est in coherendo delectationibus pravis. Secundo quod hunc potius
temperantia et adaptari statum primo tamen nec iste nec ille propter ipse illo delectationes
pravas arcebat. Ergo non mirum quod predicta notificatio sit vere assignata. Item perfecte
coherere delectationes pravas hoc est ipsas non sentire sed hoc est pravo non po-
ego cum quelibet virtus habeat actum positivum per quem notificatur videtur quod temperantia
male diffinitur. Respondeo dicendum quod hic diffinitur temperantia secundum statum nature lapse
in qua delectationes prave oriuntur et per virtutem temperantie refrenantur et in hoc
consistit maior difficultas in actionibus et in hoc conformantur ...
sed non omnino quia primus homo delectationes nec sensit nec eis consensit. Nos autem
si non consentimus sed eas sentimus aliquo modo eis conformamur et tunc
delectationes huiusmodi coherentur. Unde coherere potest dicere quandam resistentiam
vel huius delectationis que est in temperantia repressione. Vel potest dicere omnimo-
dam delectationis absentiam et privationem et primo est in hominibus in statu nature lapse
et iam non potest esse nisi in homine instituto. Ad id ergo quod obicitur quod omnis actus virtutis
est positivus dicendum quod est loqui de actu interiori et de actu exteriori. Cum ergo
dicitur quod omnis actus virtutis est positivus dicendum quod verum est de actu interiori sed de
actu exteriori non est generaliter verum. Velle enim cavere aliquod quod non decet
virtutis est et velle abstinere ab aliquo quod non licet et ad virtutem spectat
silentium et ieiunium. Quamvis enim non loqui et non manducare sint privationes
tamen velle non loqui et non manducare sunt positiones et actus virtutis. Item queritur de
illa ratione quam assignat secundo in littera dicit quod hec virtutes cardinales dicuntur quia in
hac vita mortali bene vivitur et postea ad eternam vitam pervenitur. Quod non videtur
vera ratio assignari per hanc enim rationem videtur omnes virtutes cardinales esse quia omni
virtute recte vivitur et omnis virtus est via perveniendi in regnum. Item cum
cardinales dicantur quia sunt principales et principia modi cum caritas sit magis
principalis principium modis videtur quod caritas debet dici cardinalis. Item cum prudentia sit
non tantum virtus sed et auriga virtutum et aliarum directiva videtur quod ipsa possit
dici cardinalior aliis. Item hoc queritur quare hec virtutes cardinales dicuntur politice
magis quam theologice. Respondeo dicendum quod huiusmodi virtutes dicuntur consuetudinales politice
et cardinales. Consuetudinales dicuntur ratione sui principii originalis sed quia acquiruntur ex
frequentia bene agendi. Politice vero dicuntur ratione operationis et exercitii debiti
quia sicut theologice dicuntur quia ordinant hominem ad deum et quia faciunt hominem
divinum sic iste virtutes dicuntur politice quia reddunt hominem bene ordinatum
ad proximum inter homines. Unde politica virtus dicitur a polis quod est pluralitas.
Cardinales autem dicuntur ratione finis ultimi quia per istas est ingressus ad eternam
requiem. Multipliciter enim est porta ingrediendi in celum videlicet per observantiam
mandatorum secundum Matthaei xix: Si vis ad vitam ingredi serva mandata,
et per tollerantiam tribulationum secundum Actuum xx: Per multas tribulationes oportet nos
... ad duo principaliter ordinat iste ... virtutes ideo dicuntur principales
et cardinales. Ideo autem iste virtutes principaliter ordinantur quia summum in omnibus p-
... secundum quod homo debet considerari in agendis et patiendis. In omnibus enim agendis
ut patiendis debet homo attendere ordinem secundum quam ... attenditur fortitudo
et equitatem secundum quam attenditur iustitia et honestatem secundum quam attenditur temperantia.

et utilitate per quam attendit prudentia. Et quia iste quatuor cardinales ad quas
reducuntur omnes virtutes que movent ad opera agenda ut patebit ex
istis quatuor virtutes dicuntur cardinales et principales. Et patet quare iste virtutes sic
nominentur et quare [illegible] que post aliquam et valde bona principaliter
quod ob. de virtutibus theologicis et de cardinalibus quoniam per theologicas virtutes trium
excellentiores [illegible] nobis [illegible] sunt [illegible] illas quatuor
dones principales que requiruntur ad virtutem [illegible] iste notande
cardinales. Et per hoc patet ad quod obiciebatur primo. Ad secundum vero quod obiciebatur
sic patet [illegible] quod omnes virtutes iste equaliter dicuntur cardinales pro eo quod iste
rotes ponunt quas accipiunt equaliter sunt necesse ad virtutem scilicet ro
ardui et debiti et honesti sive pulchri et eligibilis [illegible]
quod iustitia [illegible] non desit nisi alie tres virtutes scilicet prudentia fortitudo
et temperantia et quare [illegible] de ordine istarum quatuor virtutum [illegible]
premittit iustitiam et secundo subiungit prudentiam tertio fortitudinem et quarto temperantiam
[illegible] hoc [illegible] quod philosophus in [illegible] harum virtutum primo ordinat fortitudinem
et secundo temperantiam [illegible] quod prudentia debet omnibus aliis premitti
quia [illegible] alias [illegible] prudentia ordinata [illegible] aliis [illegible] in libro sapientie viii premittit
[illegible] et subiungit prudentiam et [illegible] iustitiam et [illegible] fortitudo. Dicit enim sic
Sobrietatem docet et sapientiam et iustitiam et virtutem [illegible] quod iste virtutes
[illegible] quadrupliciter considerari [illegible] quatuor sunt et [illegible] quadrupliciter considerantur quia
primo loco potest ordinari [illegible] comparari ad subiectum et [illegible] comparari
ad obiectum. Ad subiectum autem comparatur dupliciter [illegible] ordine [illegible] acquirendo et [illegible]
[illegible] continens [illegible] color aliis coloribus substituit [illegible]
[illegible] cardinales premitti [illegible] aliis [illegible] et iste ordo consideratur in libro sapientie
ubi premittitur sobrietas aliis. Aliquo [illegible] comparantur virtutes ad subiectum [illegible] or-
dine in perficiendo et quia in [illegible] virtutis cognitio precedit [illegible] pru-
dentiam omnibus aliis [illegible] premittit ea [illegible] ad [illegible]
[illegible] augmentum virtutum. Si autem considerantur virtutes per comparationem ad
obiectum [illegible] potest dupliciter quia obiectum virtutis est bonum et difficile [illegible]
Si comparentur ad obiectum sub ratione difficilis sic potest [illegible] fortitudo [illegible] magis consi-
derat difficile et [illegible] ordinat philosophus in ethicis premittens fortitudinem aliis
et [illegible] gradatim descendens [illegible] magis et minus habent rationem difficilis. Si
autem comparentur sub ratione boni sic prima omnium virtutum est ipsa iustitia [illegible]
[illegible] ordine [illegible] et aliis bonis [illegible] et hoc modo
ordinat augustinus in [illegible]. Et per hoc patet [illegible] ad obiecta. Patet et [illegible]
que dicuntur in [illegible] et ex hiis que quesita sunt possent formari [illegible]
[illegible] que quesita sunt [illegible] scilicet de diffinitionibus harum quatuor virtutum et de
[illegible] de [illegible] virtutum [illegible] et ordine et ista sufficiant de virtutibus
cardinalibus in sua generalitate.

Capitulum xxxiiii

Nunc de septem donis [illegible] agendum est. In [illegible] de hiis
virtutibus theologicis et [illegible] virtutibus cardinalibus. In hac parte intendit
determinare de habitibus donorum [illegible] autem [illegible] quod [illegible] determinat

de donis in sua generalitate. In 2a vero determinat de dono timoris spiritualis, idest quod
de timore tractandi nobis occurrit locus. In 3a vero breviter assignat differentiam
inter reliqua dicta, ibi: post premissa diligenter considerandum est xxxv. Prima pars
spectat ad presentem lectionem et dividitur per duas, quia primo movet questionem ad istam
partem ostendens que et quot velit determinare. In 2a vero exequitur, ibi: hec
dona virtutes esse etc. Et illa 2a pars dividitur in duas, quia primo determinat intentum,
in 2a removet dubium, ibi: hiis autem videtur obviare quod Beda de timore etc.
Prima pars dividitur in duas, quia primo determinat de donis in comparatione ad habitum
virtutis ostendens dona esse virtutes, ibi: hec dona virtutes esse etc. In 2a determinat
de eisdem in comparatione ad Christum, ibi: in Christo autem hec eadem fuisse etc. Sed 2a pars
in qua removet dubium dividitur in duas, quia prima opponit, in 2a determinat,
ibi: ad quod dicimus auctoritatem premissarum etc. Hec quo ad de donis in generali.
Ad intelligentiam autem huius partis movendum [illegible] et hec duo principaliter. Primum quidem
est de comparatione donorum ad virtutes, 2m est de ipsis donis in se.
Circa primum queruntur tria: primo enim queritur de comparatione donorum ad virtutes quantum
ad differentiam; 2o queritur de eisdem quantum ad ordinem; 3o queritur de eisdem quantum ad
excellentiam. Et primo queritur utrum dona et virtutes ad invicem differant.
Circa primum sic. Et quod non, videtur primo auctoritate Gregorii in Moralibus super illud Job: Nati sunt
ei vii filii et tres filie, dicit quod per filios intelliguntur dona, per filias
intelliguntur virtutes; Gregorius virtutes ponit in numero cum donis, ergo habent ab eis di-
versificari. Item hoc ipsum ostenditur ratione sic: quecumque habent alias et alias differentias
necesse est ipsa ad invicem differre. Sed donorum virtutum alia est quam donorum
et per alias differentias distinguuntur, cum dividantur per theologicas et cardinales, quod
nequaquam est in donis reperire; ergo necesse est huiusmodi donorum ab habitibus
virtutum differre. Item sicut se habet intellectus ad fidem ita se habent alia dona
ad alias virtutes. Sed donum intellectus differt a virtute fidei, quia credere est
assentire sine ratione, intelligere vero cum ratione; quod autem per aliquid huiusmodi est
qui est sine ratione et qui est per rationem. Sed ergo intellectus differt a virtute fidei, videtur
quod alia donorum huiusmodi differant ab ipsis virtutibus. Item huiusmodi timoris non
potest esse in genere virtutis; timor enim domini non potest esse virtus theologica,
cum ille sint tantum tres secundum sententiam apostoli, et tamen timor est donum, ergo aliquod
donum est virtus. Sed quod ratione predicta donum distinguitur a virtute eadem ratione et
dona sequentia, ergo videtur quod inter dona et virtutes sit essentialis differentia. Contra hoc
arguitur primo auctoritate super illud Job: Nati sunt ei vii filii, Gregorius, idest cum Spiritus mentem
fecundat nascuntur in ea vii virtutes, scilicet sapientia, intellectus, consilium, fortitudo
etc. ergo secundum Gregorium dona sunt virtutes. Rursus super illud Jacobi: Omne datum op-
timum et omne donum perfectum, glossa: Datum optimum quo ad naturalia, donum perfectum quantum ad
gratuita; sed virtutes sunt gratuita, ergo virtutes sunt dona. Ex prima igitur auctoritate
habetur quod sunt virtutes, ex sequenti quod virtutes sunt dona. Cum ergo in a questione de se
[illegible] ponuntur sunt eadem non diversa, videtur quod virtutes et dona non habent dif-
ferentiam. Item hoc videtur per diffinitionem doni et virtutis, quia donum secundum quod vult philosophus est datio ir-
reddibilis, virtus autem secundum quod dicit Augustinus est bona qualitas mentis qua recte vivitur, qua
nemo male utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur. Sed utriusque istarum diffinitio-
num convenit dono et cuilibet virtuti, ergo autem diffinitiones sunt eedem, ipsa sunt eadem.

ergo non quod virtutes et dona habeant ydemptitatem ordinatam sicut eadem vicia male operantur
et sumus expediti ad male operandum. Cum ergo virtus sit potencior vicio
et habitus eadem est virtus per quam in operibus rectificamur et expedimur.
Cum virtutes sint ad rectificandum et dona ad expediendum videtur quod sit aliqua diver-
sitas donorum et virtutum. Item ab eadem virtute per quam curvamur et expedi[mur].
Cum ergo virtus gratuita sit potencior quam virtus naturalis immo multo fortior
per eundem habitum erit rectificatio et expeditio. Sed primum est per virtutes et dona
ergo etc. Item per habitus virtutum sufficienter anima perficitur et ordinatur ad omne bonum.
Ordinatur enim homo per virtutes ad deum et ad proximum et ad seipsum et hec sunt
omnes vires anime. Sicut autem in corporibus frustra est superfluum, non ergo quod dona sint
virtutes: habitus virtutibus dona superfluunt quod si non superfluunt quia ad
invicem non differunt. Iuxta hoc queritur quare de donis virtutum donorum beatitudinum
et fructuum quomodo differant ad se invicem sive et quod et sit convenientia. Ad primum dicendum
quod multi virtutes et dona assignant quidam differentiam. Quidam enim dicunt quod
aliquando dicuntur dona a virtutibus. Et hoc indicat differentia diversitatis ... dicendi
habitus virtutes et doni. Primo autem assignandi differentiam diversi sunt doctores.
Cum enim hii habitus quadruplicem habeant comparationem incipiunt assignari differentiam donorum
et virtutum secundum viam quadrimembrem. Habent enim comparari hii habitus ad
ipsa subiecta et ad sua opposita et ad fines proximos ut primos et ad
actus proprios. Secundum primam differentiam ... aliqui assignare differentiam sic di-
centes quod cum liberum arbitrium sit principium meriti omnibus habitibus secundum quos meremur sunt in
libero arbitrio collocandi. Sed cum liberum arbitrium sit facultas voluntatis et rationis habet perfici
habitibus duplicibus. Habitibus namque virtutum perficitur inquantum est facultas
voluntatis, habitibus vero donorum inquantum est facultas rationis, et quod videtur sit verum
nititur persuadere per propriam donorum differentiam, quia pro maiori parte respiciunt actum
cognoscendi, species vero virtutum econtrario ad affectum habent respicere. Secundus autem modus
assignandi differentiam attenditur per comparationem istorum habituum ad sua opposita.
Habitus enim virtutum et donorum opponuntur ipsis viciis et effectibus per peccatum intro-
ductis. Peccatum autem duo mala facit. Primum est quod tollit rectitudinem iustitie,
secundum est quod debilitat vigorem nature et eam vulnerare. Unde sicut in morbo
duo sunt videlicet ipsa humorum inequalitas et sintomata quedam sive sequele
ipsius morbi. Sic intelligendum est in morbo spirituali. Cum ergo duo sint in
ipso morbo spirituali videlicet ipse morbus inordinatus et sintoma concomitans
ipsa culpa et eius sequela ipsum telum et vulnus ex telo derelictum
habitus virtutum sunt contra ipsos morbos peccatorum, sed dona sunt contra sequelas ipsorum
ita quod per virtutes expelluntur tela et per dona expelluntur vulnera
sive sintomata derelicta. Et hic modus dicendi confirmatur per glossam in moralibus
ubi assignat opposita donorum dicens quod contra stultitiam est sapientia contra hebetudinem
intellectus contra precipitationem est consilium contra pusillanimitatem fortitudo et sic de ceteris. Sed
autem non sunt peccata sed magis sintomata quedam ex peccatis derelicta et quia
sicut dicit Augustinus prius est extrahere telum quam sanare vulnus. Hinc est quod habitus
virtutum et donorum ab invicem differunt racione eorum contra que sunt. Tertius autem modus as-
signandi differentiam attenditur per comparationem ad fines proximos. Habitus enim gratuiti
nobis dantur ut conformemur Christo. Christus autem quadam perfectione habuit et agendo
et patiendo et ideo sunt aliqui habitus nobis dati quibus conformamur Christo agendo.

S. Rō
1 Subiecta
2 Opposita
3 Fines

et hii sunt habitus virtutum qui sunt ad virtuose operandum et ad hoc finaliter ordinantur ut
per illos habitus sic ordinatos ad virtuosam operationem in agendis conformemur.
Sunt et alii habitus dati nobis ut conformemur Christo ei in patiendo, et hii
habitus sunt dona per que homo efficitur dispositus ad sustinenda virtuose passiones
ad gloriam dei et nostram utilitatem, et per hos habitus donorum debemus Christo confor-
mari in patiendo. Quartus autem modus assignandi ordinem attenditur penes comparationem

Actus. x

ad actus proprios. Sunt enim quidam actus primi et quidam medii et quidam
ultimi sive perfecti, sicut ubi gratia possumus videre in actu cognitionis, quia primo est
credere, secundo intelligere, tertio mundo corde videre. Et secundum istam ordinem comparantia
ultima actus sunt in nobis tres ordines habituum constitutorum, scilicet virtutum, donorum
et beatitudinum. Ita quod virtutes sunt ad actus primos ut patet quia fides est ad
credendum, dona ad actus medios, quia sicut patet donum intellectus est ad intelligendum,
beatitudines vero ad actus ultimos ut patet quia mundicia cordis est ad
deum videndum. Et quia in primis actibus potest verificari, in secundis expediri, in
tertiis et ultimis perfici, hinc est quod habitus virtutum sunt ad agendum virtuose, habitus
donorum ad agendum expedite, habitus beatitudinum ad agendum sive patiendum
perfecte, propter quod autem illi habitus sunt in anima et quia in ea status quidam quietationis
et delectationis. Hinc autem delectationi duo conveniunt, scilicet quedam spiritualis refectio
et per ipsius refectionis spiritualis perceptio, ideo ad ista tanguntur habitum adduntur
fructus et spirituales sensus quia non dicunt habitus novos habitus sed habituum precedentium
exprimunt perfectum statum et usum. Hinc ergo quod ad hec omnia habenda per nos
non sufficientes data sunt nobis adminicula sacramentorum in quibus secundum diversitatem suorum
effectuum gratia datur ad inchoationem perfectionem et consummationem omnium habituum
predictorum, licet alia gratia specialiter habet respectum ad morbum curandum. Sic ergo patet quod
quadruplex est modus assignandi ordinem inter virtutes et dona. Verum tamen primus
modus est per propria. Primo magis per apparentia. Per propria inquantum est quia si quis
velit dicere quod omnia dona sunt in ratione et omnes virtutes in voluntate,
manifestum habet instantiam in donis quantum ad timorem fortitudinem et pietatem que sunt
a parte affectus, in virtutibus autem quantum ad fidem et prudentiam que sunt ex parte
intellectus, ideo illa ordinatio ad placitum et ad ... est per apparentiam quedam in hoc scilicet
quod plura dona sunt ex parte rationis quam voluntatis, et econverso de virtutibus. Secundus modus
assignandi ordinem per comparationem ad opposita habundat a primo quia verum est per
propria. In hoc tamen deficit quia non est per priora sed magis per posteriora. Cum enim
habitus virtutum et donorum opponantur viciis sic habitus ad privationes sed magis
econverso secundum rem et nomen, prout tamen distinguit secundum cognitionem nostram in perfectam que
ut frequenter est per posteriora. Tertius autem modus assignandi ordinem habundat a secundo
et a primo quia est per propria et priora, in hoc tamen deficit quia non est ordo secundum omnem statum
quia nec secundum statum nature institute nec secundum statum glorie in quibus fuerunt et erunt
dona et virtutes et tamen nec ordinabantur nec ordinabunt ad patiendum,
nisi tamen ista ordinatio virtutes assignatur secundum statum in quo nunc sumus. Quartus autem modus assignandi
ordinem per comparationem ad actus est communis et proprius et habundat ab omnibus predictis
quia est per propria et per priora secundum rationem cognitionis et per ea que omni statui sunt quia
In omni enim statu competit homini ut operetur virtuose expedite et perfecte. Et quia iste

modus assignandi differentiam sit vere supradictis satis manifesta quia sicut supra tactum est
non solummodo sicut ista via assignat differentiam donorum ad virtutes sed et apparet
differentia eorum que computantur inter numerum gratie videlicet virtutum donorum et
beatitudinum fructuum sensuum spiritualium et sacramentorum. Nam prime tres differentie
nominant habitus, duo vero sequentes nominant status et usus, sexta vero differentia
nominat peccatorum adminicula et adiumenta. Ex hiis patet non solummodo
differentia predictorum sicut verbis sed et sicut nominibus. Nam habitus rectificantes vere dicuntur
virtutes pro eo quod virtus est de ratione sui nominis dicitur quod ad agendum erigit et
vigorat. Habitus vero expedientes vere dicuntur dona pro eo quod dicit quoddam motivum
fundamentum bonitatis ad agendum ac per hoc magis attestatur divine liberalitati
et propter hoc vere censentur nomine doni. Habitus vero perficientes vere dicuntur beatitudines
pro eo quod tales habitus faciunt hominem proximum deo et conformem ipsi gloriosissime
et beatitudini in qua est reperire summam perfectionem. Status autem in quo refectio vere
dicitur fructibus. Fructus enim a fruendo dicitur. Usus vero sicut quod ad perceptionem suscipi
vere dicitur sensus spiritualis quia sensus sic cognoscere videtur prout patet. Postremo adminicula
omnium istorum in quibus data gratia animam sanctificabis et a peccatis curabis, et ad
omnem statum perfectionis adiuvabis rectissime dicuntur sacramenta. Patet igitur ex predictis
quomodo inter virtutes et dona est differentia, unde rationes hec oudentes convenienter sunt.
Ad duo quod primo obicitur in contrarium per auctoritates sanctorum quod dona sunt virtutes et virtutes
sunt dona. Dicendum quod quoniam nomina extenduntur et proprie accipiuntur et nos loquimur hic de
virtutibus sicut proprie accipiuntur et dividuntur per tres theologicas et cardinales quatuor
et de donis sicut dividuntur per septem differentias quas assignat ysaias. Auctoritates vero
glosarum et sanctorum loquuntur de dono sicut nomen doni ampliatur et large accipitur.
Et similiter de virtutibus ut virtus dicatur omnibus habitus qui expediunt ad bonum.
Donum vero omne quod divinitus gratis datur et conceditur patet quod idem est habitus et donum.
Hec autem modo non quinque de differentia donorum et virtutum quia de re quamvis non
de nomine. Ad id quod obicitur de generali diffinitione doni et virtutis. Dicendum quod licet
notificationes large date sint sicut generalitatem nominum illorum nomen ac tamen in
diffinitione virtutis patet sed in hiis nisi quod dicitur triplici vere vivitur. Nam sicut
prius dictum est in hoc differt a donis quia habitus illi sunt ad rectificandum, habitus vero donorum
ad expediendum. Ad id quod obicitur quod per idem peccatum obliquamur et similiter per idem ad peccatum.
Dicendum quod non est simile quia facilius est male facere et declinare a bono quam
benefacere et in bono expediri, sic facilius est aliquem vulnerare quam vulneratum
sanare et ideo plures habitus sunt necessarii ad perficiendum paucos et reparandum
quam ad ordinandum. Ad id quod obicitur quod eiusdem virtutis naturalis est curare et expedire
curare. Dicendum quod virtus est locutio de potentia prima virtutum factarum superaddita
potentie prime non est idem cum ipsa sicut patet de naturali potentia ut in potentia quam dicitur
dispositionibus et qualitatibus superadditis super vadere potentie naturalis prime non est
simile quia multo difficilius est rectificare et expedire et habilitare ad tales operationes
que sunt contra nimium quam in hiis que subiacent naturali potentie. Ad id quod obicitur quod habitus
virtutum sufficienter ordinat animam ad deum sicut omne ego operor. Dicendum quod licet
ordinet sufficienter quantum ad ea que sunt rectitudinibus et necessitatibus supponere quantum ad
illos actus primos in quibus prima accidit vel ... consistit, tamen ultra hec liberalitas
benignitatis divine providit homini et contulit habitus per quos expediretur.

nos sunt ad opera necessaria verissime, sed et perfectionis et supererogationis. Unde si
obiciat quod idem est habilitare potentiam et eam expedire, et ita quod eadem sit virtus que
facit rectum et expeditum. Dicendum quod idem virtutes et reductio operibus ex his generibus, sed reductio operibus
altioris et altioris gradus et omnibus non habet virtus, magis autem dum dona ex-
pediunt quam virtutes, quia et si virtutes expediunt ad actus proprios adhuc tamen
remanent fomites per que homo impeditur in bene agendo et vere quorum ad
hunc inceptus est ad opera maiora excellentiora, ad hoc inclinatur per habitus
donorum. Ad id vero quod ultimo querebatur, iam patet visio per ea que dicta sunt.

Secundo queritur de comparatione donorum ad virtutes quantum ad ordinem, et e-
rgo utrum dona sint priora virtutibus an econverso. Et quod dona precedant vi-
detur. Augustinus super orationem dominicam dicit in glossa in principio: cum incipiunt dona
in donis ut operemur mandata; de operatione beatitudines sequuntur.
Ergo videtur quod perfectio hominis incipiat a donis. Sed illi habitus geniti sunt priores
in quibus inchoatur principium bene agendi; ergo dona sunt priora virtutibus. Item prius est
sanare quam bene operari; sed per dona sanatur potentia et virtutes habilitantur ad bene
operandum; ergo dona sunt priora virtutibus. Item prius est declinare a malo quam facere
bonum; sed per primum dona declinamus a malo, per virtutes ordinantur ad
bene faciendum; ergo dona sunt priora virtutibus. Item prius est generans quam generatum; sed per
scientiam generatur fides, sicut dicit Augustinus XIV de Trinitate, quod scientia est de his quibus
fides saluberrima gignitur, nutritur et roboratur; ergo donum scientie prius est
quam fides; sed fides est prima virtutum; ergo dona sunt priora virtutibus. Item nobilius est prius
quam affectus; ergo habitus intellectivi priores sunt quam habitus affectivi; sed dona ex
maiori sui parte sunt in rationali, virtutes ex maiori parte sunt in affectiva; ergo
priora sunt dona quam virtutes. Contra, Gregorius super illud Job I "Venerunt filii eius" et cetera dicit: Gratia
Spiritus ante omnia mentem VII virtutibus ornat; ergo naturaliter habitus virtutum prius sunt a gratia
quam habitus donorum. Item tres filie precipitaverunt ornamenta eius in glossa
in his verbis ordo significatur quia cum peccatum animam relinquit prius ab ea
dona virtutum que data sunt ad maiorem spem auferuntur, demum fundamenta fidei
spei et caritatis evertuntur. Sed ergo iste est ordo in destructione, ut prius destruatur
quod ultimo fuit in compositione, ut prius auferuntur dona quam fundamenta
virtutum, videtur quod prius sint virtutes quam habitus donorum. Item prius est rectitudo agendi
quam expeditio in eodem genere. Sed ergo habitus virtutum sunt ad rectificandum et habitus
donorum ad expediendum; ergo dona sunt posteriora virtutibus. Item timor est primum do-
norum sicut fides est prima virtutum; sed fides prior est quam sit timor, quia timor
ortum habet a fide; ergo simpliciter videtur quod virtutes sunt priores donis, quia si primum
unius generis est prius primo in altero genere, hoc simpliciter est prius si consideramus ...
Item iste est ordo habituum qui est ordo actuum; ideo cum fides debeat esse prior spe,
quia credere prius est quam sperare. Cum ergo virtutes sint ad actus primos, dona
ad actus medios, sequitur ut videtur quod virtutes sint ante dona. Respondeo. Dicendum quod
duplex est loqui de habitibus virtutum et donorum: aut quantum ad ipsorum habituum
essentiam, aut quantum ad suum usum. Si quantum ad essentiam, cum omnes habitus gratuiti
simul infunduntur, infusa sunt que est ipsorum prior. Si vero loquimur de ipsis habitibus
donorum et virtutum in comparatione ad sequentes usus sic concedendum est quod virtutes
precedunt dona, licet enim actus alicuius doni specialis precedat actum alicuius virtutis

sicut actus timoris actum spei quia tunc actus prime virtutis scilicet fidei precedit
actum primi doni scilicet timoris, et generaliter actus cuiuslibet virtutis precedit actum
doni ei correspondentis sicut actus primus precedit medium. Hinc est quod
generaliter concedi potest quod habitus virtutum per correspondens ad actus priores sunt respectu
donorum, et hoc dico respectu eorundem. Unde concedende sunt rationes et auctoritates que ad
ducebantur ad partem istam. Ad id ergo quod primo obicitur in contrarium quod in donis est inchoatio
boni agendi, dici potest quod dona accipiuntur in parte virtutis proprie dictis si quis vita
precedens dicatur tunc opus mandatorum in non stat per quacumque set si opera
expedita in quam consistit virtus perfectus per eius progressum bonitatis subsequuntur.
Unde partes est impetuositates in virtutibus radicantur aliquid non impetiret
nec efficaciter moverent. Ad id quod obicitur quod prius est sanare quam bonum operari dicendum
quod id est verum de quadam sanitate, et de quadam alia sanitate fieri. Est enim
sanare a morbo et est sanare a sequela morbi. Cum ergo dicitur quod prius est sa
nare quam bonum operari dicendum quod hoc verum est de sanatione que consistit in amotione
fomitis et sequele. Cum autem dicitur quod dona sunt ad sanandum, hoc non intelligitur
de sanatione primo set secundo. Et patet quod id ratio non concludit. Ad id quod obicitur quod
prius est declinare a malo quam facere bonum dicendum quod id est verum si declinare
a malo non solum modo est donorum set et virtutum sicut patet de penitentia et iustitia.
Non autem declinatio attribuitur timori hoc est propter expeditionem quia donum
timoris facit a malo faciliter declinare. Ad id quod obicitur quod generare est prius
generato dicendum quod verum est de eo quod est generaliter principium generandi reliquum set scientia
non est sic principium fidei. Nam secundum prius est fides quam sit scientia que est fidei
generativa. Unde ubi Augustinus intendit scientiam particularem et verum diversorum quia sciat
principaliter via est ad generandum fidem in audiente. Ad id quod ultimo obicitur quod intellectus
precedit affectum dicendum quod verum est quantum ad actus et habitus qui sunt eiusdem coordinationis.
Unde cognitio dirigens ad affectum est illi preambula, propter quod prius est credere
quam amare set de habitibus et actibus qui non sunt eiusdem ordinationis non habet veritatem
quia non est prius intellectus divini quam amare divinum primo eorundem. Et quia habitus donorum
et actus non sunt eiusdem coordinationis cum habitibus et actibus virtutum quia actus
virtutum sunt in primo gradu, actus vero donorum in medio. Hinc est quod non oportet
dona esse posteriora virtutibus quamvis habitus isti magis respiciant intellectum et
illi magis respiciant affectum. // ad virtutes quantum ad excellentiam

Tercio queritur de comparatione donorum // Et est questio utrum virtutes sint ex
cellentiores donis. An econverso. Et quod habitus virtutum sint excellentiores
videtur primo per apostolum j. Corinthiorum xiij. adhuc excellentiorem viam vobis demonstro
id est glossa demonstro vobis viam eundi ad deum id est caritatem quia maior omnibus do
nis est. Et ergo virtus est cum quia virtutes sunt excellentiores quam dona.
Item philosophus diffiniens virtutem dicit quod virtus est dispositio perfecti ad optimum. Et alibi
dicit quod perfectum est cui non potest fieri additio. Et si aliqui habitus essent perfectiores
ulterius habitus virtutum esset additio ad perfectum, restat ergo quod dona non sunt
virtutibus perfectiora. Item alibi philosophus dicit quod virtus ultimum est de potentia, set eo quod est
ultimum in potentia nichil est maius nec excellentius, ergo videtur quod ultra habitus virtutum pos
sunt esse aliqui habitus in anima maioris perfectionis et dignitatis. Item tanto habitus
est excellentior et perfectior quanto actus eius magis appropinquat ad medium
set habitus virtutum maxime tenet et consistunt quantum ad suos actus, ergo non in

quod ultra virtutes sunt aliqui habitus excellenciores. Item nobilitas habituum attenditur
quantum ad racionem constituti et motiui, sed habitus virtutum magis accedunt ad
graciam quia immediate fluunt ab ea, et ideo habitus virtutum in ymagine attendi
virtutum. Unde et caritas dicitur esse mundi prima; ergo videtur quod habitus virtutum excel-
lenciores sunt inter omnes alios habitus. Item sicut se habet ymago creacionis
ad esse nature aut anime, sic se habet ymago recreacionis ad esse gracie, sed
ymago creacionis attenditur quantum ad id quod est excellentissimum in anima in esse nature
ergo ymago recreacionis attenditur quantum ad id quod est excellentissimum in anima in esse gracie.
Ymago autem recreacionis attenditur quantum ad habitus virtutum theologicarum. Videtur ergo
quod nulli habitus sunt excellenciores illis habitibus. Contra, quia Bernardus in libro de
amore dei capitulo xv: Amor perficit in caritate, caritas perficit in sapiencia, si non est
perfectus nisi per progressum ad aliquid excellencius caritate. Ergo similiter dona sunt ex-
cellenciora virtutibus propter considerationem Philosophi quia si optimum in uno genere melius est
optimo in alio genere, et simpliciter est melius. Item nobilitas et dignitas
habituum demonstratur per actus, sed actus donorum sunt excellenciores quam actus
virtutum sicut in precedentibus patet quia virtutes sunt ad actus primos, dona vero ad
actus medios. Ergo etc. Item quod se habet ex addicione ad alterum in genere boni
excellencius est illo, sicut bonum vinum melius est quam vinum. Dona ergo se
habent per addicionem ad virtutes quia virtutibus sunt posterioria et sunt ad agendum ex-
pedite. Ergo dona sunt perfectiora et excellenciora quam virtutes. Item illi habitus
sunt excellenciores qui faciunt hominem magis similem statui glorie et
perfectioni que fuit in Christo, sed dona sunt huiusmodi quia omnia fuerunt in Christo et sunt in statu
glorie, quod non potest dici de virtutibus. Ergo videtur quod dona sunt excellenciora virtutibus.
Ad hoc dicendum quod de habitibus virtutum et donorum sub racione dignitatis est loqui dupliciter
scilicet simpliciter et racione ipsorum habituum comparacione. Aut in comparacione ipsorum ad graciam ipsos
habitus informantem et constituentem faciendum; aut in comparacione ad actus egre-
dientes; aut in comparacione ad status convenientes. Si in comparacione ad graciam
ipsos habitus informantem cum ipsa sit una reddens equaliter animam ac-
ceptam deo et eius propriam, et habitus et opera sit equalis dignitatis et meriti sunt etiam
habitus existentes in eadem anima. Si autem loquimur in comparacione ad actus egre-
dientes sic unus habitus nobilior est alio, sicut virtutes theologice sunt excel-
lenciores cardinalibus cum actus earum immediate tendat in deum, et inter theologicas
caritas est excellentissima. Si autem loquimur quantum ad status convenientes cum usus
virtutum habeat in statu imperfectionis, usus vero donorum promovet hominem
ad statum perfectionis, sic dona sunt excellenciora virtutibus sicut status perfectionis
perfectorum est statui incipiencium, et hoc est quia status ille etiam presupponit statum
precedentem. Unde sic bene esse melius est quam esse quia bene esse dicit esse adhuc ap-
posito. Hii habitus reddentes potentias expeditas ad actus medios excellentiores
sunt habitibus reddentibus eas expeditas ad actus primos non racione eius quod
addunt sed racione eius quod addunt et presupponunt. Unde concedendum est hoc modo
quod dona sunt excellenciora virtutibus. Et racionibus concedendum sunt que hoc ostendunt.
Ad id quod obicitur quod caritas est excellencior omnibus donis, dicendum quod apostolus comparat
caritatem ad alia que possunt sine caritate haberi, sed quia dona spiritus sancti caritatem presupponunt
et ultra habitum caritatis addunt, sicut habitus sapiencie addit aptitudinem et promptitudinem
ad facilem degustacionem quam suavis est deus, hinc est quod apostolus in ultimo habitibus loquitur

optimum

pro eo quod altum in alto claudit. Ad id quod obicitur quod virtus est dispositio perfecti ad optimum
Dicendum quod perfecto sufficiente et perfecto excellentie et perfecto superhabundantie primum est
perfectio gratie et secundum quid ultimum autem est perfectio simpliciter. Huic autem perfectioni ad
potest addi sed primum quia ultimum sufficientie nichil est excellentie superrogationis
que illi potest superaddi. Cum ergo dicitur quod perfecto non potest fieri additio hoc non intelligitur
de perfecto primo. Dicendo sed ultimo. Cum vero dicitur quod virtus est dispositio perfecti ad
optimum hoc intelligitur primo non ultimo quia sit perficit quod ad optimum disponit.
Ad id quod obicitur quod virtus est ultimum potentie Dicendum quod illa diffinitio data est de
virtute naturali et ideo non habet hic locum. Aliter et potest dici quia sicut habitus virtutum
dicitur immediate consistere non quia sit medium punctale sed quod ad medium punctale
appropinquat. Sic et virtus dicitur ultimum de potentia non quia ponat ipsam potentiam
in summo sed quia satis appropinquare ad summum et ideo ex hoc habitu non potest quin ultra
habitum virtutis non sit ponere alium habitum excellentiorem. Ad id quod obicitur quod actus
virtutis maxime consistit in medio Dicendum quod id verum est in eis habitibus in quorum
actibus potest esse excessus. Hoc autem non est verum in omnibus actibus nec in omnibus
virtutibus sicut patet in virtutibus theologicis et ideo ratio non cogit sicut patet quod in religione
consumare continentiam coniugalem que oportet in ad extremum declinare quam
continentiam coniugalem in religione et pro deo omnia relinquere quam quedam dare
quedam retinere. Aliter potest dici quod est medium sufficientie et medium excellentie
Medium excellentie est medium inter superfluum et diminutum, medium non excellentie
est quod recedit ab omni inequalitate et ab omni imperfectione et hoc medium
magis attenditur quantum ad actus donorum et habitudinum quam quantum ad actus
virtutum. Ad id quod obicitur quod ille actus dignior est qui plus habet gratuiti et meritorii
unde est pro intemptionis meritoris quia caritas que est in anima veri habitum existeri
realiter equaliter informat et equaliter eos reddit gratos et in actibus suis
meritorios. Et si obiciatur quod meritum primo attribuitur caritati Dicendum quod hoc non
obstat quia sicut donum est dona in actibus suis presupponunt caritatem et eius
actum ac per hoc et meriti complementum. Ad id quod obicitur quod ymago recreationis
que est in nobis maxime et esse gratie attenditur in virtutibus Dicendum quod id verum est quantum ad
primum esse gratie, primitum quantum ad maiorem perfectionem in bono non tamen consistit
ymago recreationis in anima in habitibus virtutum sed et quantum ad habitus donorum
beatitudinum quod patet quia cognitio nostra primo reparatur ad habitum fidei et deinde
amplius reparatur per donum intellectus et post per mundiciam cordis que disponit
ad deum contemplandum. Sic componitur quantum habent ad se invicem et cetera.
Adhuc queritur de donis. Hic queruntur tria. Primo queritur de donorum numero et
distinctione. Secundo queritur de ordine et combinatione. Tertio queritur de proprietate enu-
merationis sive durationis. Queritur quod dona sunt tantum vii. Primo auctoritate.
Circa primum sic proceditur et Ysa. xi. Requiescet super eum spiritus domini spiritus
sapientie et intellectus et cetera et in vii dona enumerantur et non plus. Si igitur
omnia dona perfecte sunt in Christo, gratia videtur quod numerus donorum completus sit
in septenario. Item super illud Job. Nati sunt ei vii filii, glosa id est vii filii
Job spiritualiter intelligendo vii dona. Item per rationem virtutum quia dona sunt
ad expeditionem virtutum. Ergo cum virtutes sunt tantum vii videtur quod dona
septenarium numerum non excedat. Sed queritur quod tamen debent esse quinque quia
quia dona videntur virtutibus. Ergo cum due sunt tantum virtutes ex parte cognitionis

viz fides et prudencia / ergo tantum duo dicuntur esse dona ex parte intellectus eis
correspondencia viz sciencia et intellectus, que superfluunt / ergo dona alia viz consilium et
sapiencia. contra / Item videtur quod tantum sunt vii. Item videtur quod tantum dicuntur esse minora / quia dona sunt
quedam claues vel sanctuaria quibus ex peccato relinquitur, sed ista sunt minora tantum
viz ignorancia infirmitas malicia et concupiscencia sicut dicit beda / ergo etc.
Item videtur quod debent esse tantum duo / quia quot modis est recipere bonum
tot modis est recipere malum, sed tantum unum est donum quod expedit contra
malum viz donum timoris, ergo videtur quod unum solum debet esse ad quod
habilitatur ad bonum, et tantum duo etc. videtur quod non sunt vii immo multo
pauciora. / Item videtur quod duplo plura dantur esse. / Si enim dona sint ad
expedicionem virtutum, et fides habet duo dona ipsam expedientia viz
intellectum et scienciam videtur quod quelibet virtus debet habere duo, cum ergo virtutes
sint vii dona dicuntur esse xiiii. / Item videtur quod debent saltem esse xii. quia
minora dona sunt esse expedicionem cardinalibus scilicet scienciam et consilium intellectus et
sapienciam. Cum ergo quelibet aliarum duarum virtutum indigeat expedicione et
sanacione sicut cardinales cum quelibet earum sit tantum vel magis infirma, ergo quelibet earum
debet habere minora dona. et si quelibet earum habet minora cum ipse sint tres ergo
dona erunt xii. / Item videtur quod saltem dicuntur esse x. quia sicut ad perfectionem
penitencie est timor sic et necessarius est pudor et dolor et gaudium, et ad hoc
quod homo penitens valeat perfecte et expedite, et super hoc dona videtur quod dantur
esse data. Cum ergo predicta dona sint vii aliis tribus superadditis videtur
quod debent esse x. queritur ergo quare tot sunt nec plura nec pauciora. / Item ad
predictorum intelligenciam est notandum / quod numerus et distinctio et sufficiencia donorum quadrupliciter
potest accipi. sufficiencia donorum comparatione quadruplici. / Sunt enim dona com-
parari ut considerari vel habitum annexorum / 2o vel suorum oppositorum
3o vel finium proximorum / 4o vel actuum et obiectorum / Primo comparatione et adhuc
annexos sufficiencia donorum duplex accipitur, unus ut unum quia donum
alicui virtuti videatur ut incipiamus a superiori, sapiencia videtur caritati,
intellectus fidei, consilium non proprie quia ordinat ad ea que sunt supererogationis
in quibus spes ethicorum actus videtur ipsi spei. fortitudo fortitudini. sciencia prudencie
pietas iusticie, timor modestie sive temperancie / Aliud potest sumi sic quia
ordinat ad expedicionem virtutum theologicarum / quia enim fides credit temporalia
et eterna quantum ad articulos divinitatis et humanitatis duo habet expediencia intellectum
scilicet eterna et scienciam temporalia. Caritas etiam duo habet affectus viz esse
dei et esse proximi. Et sic habet duo expediencia viz sapienciam vel dei
et pietatem vel proximi / Spes et potest duplex a statu suo cadere, vel per excellenciam
in prosperis, vel oppressionem in adversis / et ideo habet duo dona expediencia unum
contra prospera scilicet donum timoris / alterum contra adversa scilicet donum fortitudinis
Et ut omnia expedite et sine errore currant donum consilii hiis
vi donis superadditur ut simul sit in omnibus predictis expediens cum ma-
turitate / Et hec prima accipitur donorum sufficiencia, hec tamen secundum potest
insurgi calumpnia quia soli vocantur esse quedam adaptaciones congruencia
Secunda accipitur sufficiencia donorum comparatione suorum oppositorum / Et hec potest sumi duplex

vz respectu peccatorum capitalium / a respectu fructuum quorum. In hec peccatorum sic /
ut timor sit contra superbiam pietas contra invidiam / scientia contra iram que mentem per-
turbat / fortitudo contra accidiam que mentem deicit / consilium contra avariciam
que contra divinum consilium multa omnia retinet / intellectus contra gulam et ebrietatem
que mentem suffocat / sapientia contra luxuriam cui non sapiunt nisi carnalia.
Alius modus sumendi est contra fructus que assignantur xxxiii in morali sicut dicit vent
vehementes respectu qui animam omnia mente invicem servat eandem con-
singula temptatio vii invicem roborat. Et post subdit contra stulticiam sa-
pientia contra hebetudinem intellectus contra precipitacionem consilium contra pusillanimitatem fortitudo /
contra ignoranciam scientia / contra duriciam pietas / contra superbiam timor. Et non quia superbia
accipitur in non punito capitali sed pro principaliter. Hic autem modus sumendi et si satis
ydoneus sit / tamen calumpniabilis est ut dicit. Primo calumpniatur eo quod dona non
sunt directe contra peccata / ut patet et est calumpniatur quia qui a posterioribus sumunt et est in
quedam adoptacio contra quam ita bene sunt sufficientia et numerus peccatorum tercia
penalitatum per comparationem ad dona sic ergo. Tercia via sumendi sufficientiam
donorum est per comparationem ad finem per ... et hec potest esse duplex. Dona enim
sicut donum est sunt primo ordinata ad pacem conformandum ... Dicit autem
hunc hec vii dona secundum quod erat perfecte disponunt ad pacem. Primum enim primo
movit ipsum ad pacem fuit quedam obviam et subito verbum patris / et quantum
ad hoc fuit donum timoris / secundum non quod movebat erat compassio humana /
et quantum ad hoc erat donum pietatis / Huius autem duobus presuppositis non re-
stabat nisi aggressio paruulis / et quantum ad hanc arte debet donum fortitudinis
post hec autem erat dilectio in impletione ... per ... libanda / et quantum ad
hanc est donum sapientie. Ad hec autem distinguenda non erant alia dona
tamen doctrina vz scientia que est doctrina pietatis / et consilium quod est doctrina
fortitudinis / et intellectus qui est preambulum respectu sapientie. Alius modus sumendi
in hac via est quia dona sunt ad exequendum et expedite perveniendum
in ultimum finem et secundum hec distinguuntur / quia aut expediunt contra malum / aut ad
bonum. Si contra malum sic est timor. Si ad bonum / aut ad bonum quod est finis /
aut ad bonum quod est ad finem. Si ad bonum quod est finis / aut per modum vi-
dentis / aut per modum gustantis. Primo modo est intellectus secundo sapientia. Si ad bonum
quod est ad finem hoc potest esse duplex / aut quia illud bonum est supererogacionis aut
necessitatis. Si supererogacionis hoc duplex / quia donum ad illud bonum aut se habet
per modum dirigentis et hoc est consilium / aut per modum exequentis sive aggredientis
et hoc est fortitudo. Si non sit bonum necessitatis similiter est duplex / aut quia donum se habet
respectu illius boni per modum regulantis et hoc est scientia / aut per modum exequentis
et hoc est pietas / cuius est exhibere opera misericordie sicut dicit xxxiii in morali. Quarta
sumendi via sufficientiam donorum est per comparationem ad actus proprios. Actus
autem circa quos consistunt ipsa dona duplices possunt distingui / aut secundum
distinctionem virium anime / aut secundum distinctionem duplicis vite active vz et contem-
plative. Secundum distinctionem virium sic. Cum sint in nobis triplices vires vz rationalis /
concupiscibilis et irascibilis. Concupiscibilis duplex impeditur in opere suo / aut quia non compatitur
malo / aut quia non gustat bonum. Et hec duplex est donum ordinatum ad expedi-
endum actum unum per quod expeditur ad gustandum bonum et hoc est sapientia / aut per quod expedi-

ad copaci malo et h e pietas Simi'r uis l dup impedi i actu suo vero
a qr euanescit i psp'is z effert i altu a qr i adusis deficit z
deicit i ymu; timor e da ei ut expedite currat i psp'is; fordo
ut expedite currat i adusis. Rronal aut tpr ht impedi a pp
ignoz i cogdis, a pp pcipitonj i delibandis a pp ebetuz i
inestigadis; z io da ei tripx donu vz donu sciet ut expedia i
cogdo z donu cosilij ut expedia i delibando z donu intcy
ut expedia i sublimia pscrutado. Alld fuit distino donoz
h distinoz dupx uite vz actie z cotplatie; si qri ad uita co
tplatiua sic e tripx actus corrundes actui yerarchico vz il
luiare purgare z pficere; z h hc tripx donu dnu q dispoit ad
purgonj z hc e timor a q atten h actu illud; z hc est intcy
tru q atten h actus pficiedi z hc e sapia. Sm at uita actiua
distinguuntur actus qr quida st necci, quida supererogonis; z vtr
utrumq e donu exequeds z dirigeds; z st iiij or dona q cu aliis 3
faciut vij. Vl alr i uita actia oz aliq coirare bona z sustine
mala; z s hc st duo doa pietas ad bona querenda, z fordo
ad mala tollanda; z h duo ht duo dirigenda z t iiij or st doa
expedieci ad actus uite actie; z ta ad actus uite cotplatiue p
quida corruderia ad ipm ee nec. Et sic ex pte cordis repit i
nob quaternitas pricipaliz, z ex pte aie trinitas potez; sic i septeda
intelligun oma q costituunt hoiem i uita nr; sic z i septena
rio st dona sci spc q expediut hoiem qri ad uita gre; ita q
ta st ex pte uite spualis z interiors sine cotemplatie corrndy
ad tres potes aie, iiij or u o ve uite actie corrudij quadru
plici costitutio corporis; z i hc eode nuo ppr pfectam integritate e nus
virtutu z nus btitudu z nus peticoum i orone dnica z nus sacroz
z q hc e nus pccoz capitaliu z nus vij fucho' sine reglaz
quas ponit gg i moris z ad h oma pfigurada pcessit i
pmord codonis tocig ee nus vij dieoz ppr septifame illu oz
gre q e i nob ex illus superne lucis irradiatoe. Sic i pz q quiles
e ista sumedi donoz suffi az z vij motivis quos nescio si abq
qui satisfa ciunt pscrutatori; hc tu costat h q auctes dic
q dona sst tm vij nc plan nc pauciora. Ald ergo q p d o i
gri q debent ee tm v. qr duo so debent respicere cogn oz
Dicet q sicut pz q aliq z aliq e mo sumedi suffiam intu et
suffiam donoz qr cu dona ad expeditn st, z expedico mais
fit p ea q dirigut z mia cordut io pla dona respiciut cognicoz
qu afferonj; h cs e de virtutib q st ad rectificandu z rctido mais
cosistit ee i uote z afferonj z io no e sile hinc z inde. Ald d q o
q deret ee iiij or q iiij or q st nob inflicta p pcco. Dicet q z si tuu st
iiij or pricipalia inflicta tn st inchoatia z coseq'le ex pctis delicta i potis
aie ad q iiij or quicia qr vono so infima pigno cz z p ebetudi'z
pcipiz. Ald d q o q tm debent ee duo qr unu e so q reuoct a malo

Sed quod est

Ad .. quod non est simile quia unus est modus fugiendi malum sed tamen multi sunt modi prose-
quendi bonum. Ad .. dicendum quod .. quod debent esse xviij cum duo sint expedientia fidei
Dicendum quod ipsa vero fruendi sufficientiam donorum non est penes expeditionem virtutum
sed magis penes expeditionem ipsarum potentiarum in suis actibus. Verumtamen si velis
sustinere quod dona distinguuntur penes expeditionem virtutum tunc videtur per
intemptionem quod non sint duo expedientia fidei sed tamen unum ut videlicet intellectus videat
suum donum sicut memoria et prudentia assignatur. Ad .. dicendum quod .. quod debent esse xij
quia quatuor sunt affectiones anime debent habere .. vnum. Dicendum quod non est simile quia tunc vocalis
vegetat sunt et alias plura et occurrunt impedimenta ratione quod plura habeat
dona expedientia. Ad .. dicendum quod .. quod debent esse x propter tres alias affectiones
videlicet gaudium dolorem et pudorem. Dicendum quod non est simile quia de illis affectionibus
et timore. Nam due illarum videlicet dolor et pudor propter suam imperfectionem non patiuntur
rationem doni habere sed magis respiciunt statum pene. gaudium vero quia dicit
statum et quietem magis dicitur in fructibus quam in donis prout computantur.

Secundo queritur de donorum ordine et combinatione. Quod duo valde sequuntur
innuit ysaias in pertractatione donorum enumeratione in ca. xj. ubi sic ait de
christo: requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientie et intellectus, spiritus consilij et
fortitudinis, spiritus scientie et pietatis, et replebit eum spiritus timoris domini. Primo obicitur contra
ordinem quia cum progressus ordinatus debeat esse ab inferiori ad superius et donum
sapientie sit maius donum vel bonum ergo timoris minimum. Cum ergo donum sapientie
ponatur primo loco, donum vero timoris postremo non videtur dona ordinare
ordine recto. Item habitus spectans ad cognitionem precedit habitum qui spectat ad
affectionem. Cum ergo sapientia a sapore dicta spectat ad potentiam affectivam, intellectus vero
spectat ad potentiam cognitivam videtur quod donum intellectus esset dono sapientie preponendum.
Item aut dona ordinantur sic ordine dignitatis maioris et minoris, aut sic ordine
prioritatis et posterioritatis. Si primo ergo cum maioris perfectionis sit fortitudo quam consi-
lium et pietas quam scientia debent ei preponi et non postponi. Si sic ordine
prioritatis et posterioritatis sit cum dicitur quod est ex parte affectiue videtur quod intellectus preponi debeat
sapientie. Et similitudinis quod intellectus preponitur scientia sapientie in affectione, tunc similiter
quare non preponitur scientia pietati et consilium fortitudini in affectione sed magis e contrario.
Item obicitur contra combinationem quia habitus in comparatione ad invicem non combinantur primo
sigillatim et distinguuntur, ergo pari ratione nec habitus donorum. Item si dona com-
binantur ad invicem cum combinatio non sit nisi in pari, pari ratione videtur quod de-
beant esse plura quam vij. Item cum quodlibet donum spectans ad affectionem habeat
suum directivum videtur quod et donum timoris debet suum directivum habere cum
quo combinaretur quod si non habet videtur quod non omnia debent habere. Solutio. Ad quod sit
vero combinandi et ordinandi dona et quare magis hec combinatio et ordo
assignatur in habitibus donorum quam in diffinitione aliorum habituum gratuitorum

Sol.

Notandum ad pertractatorum intelligentiam est notandum quod in donis est ordo sic gradus ex-
cellentie et dignitatis et hic gradum ad ipsorum donorum usque sic quos anima habet
collocandi in statu perfectionis et dignitatis ut pote sic usum doni sapientie altius
elevatur quam sic donum timoris. Adversum cum illius doni anima perveniet

nisi prius in usu timoris exerceatur permittatur. Cum ergo in eis sit ordo secundum gradus
excellencie et dignitatis non casualis et fortuita sed valde rationabilis quedam dona quibusdam
aliis premittuntur et modo sic modo aliter ordinantur non propter prepostacionem ordinis
sed propter diversam rationem ordinandi. Sicut enim dicit Augustinus de sermone domini in monte
aliter enumeratio donorum incipit a primo utpote a timore sicut innuit doctor
in antiquis aliter a summo utpote a sapientia sicut scribitur in ysaia. Utrumque modus ordi-
nabilis et congruus est et hoc triplici ratione tum propter diversum modum accipiendi
prius et posterius tum propter diversitatem modi ascendendi et descendendi a superiori ad inferius
tum propter diversitatem perficientis et perfecti. Revera prius hoc, primo propter diversum modum accipiendi
prius et posterius. Quoniam sicut multi ponunt aliquid est prius generatione et tempore, aliquid prius
diffinitione sive dignitate. Primo modo donum timoris est primum quantum ad usum
secundo modo donum sapientie. Et secundum hanc duplicem acceptionem eius quod est prius ordo
donorum duplex, et utroque modo rationabiliter inchoatur propter diversum modum ascendendi
et descendendi sunt diversi modi ordinandi. Tertia enim in donis attenduntur gradus ex-
cellencie et dignitatis, et ordo in ascendendo est ab inferiori ad superius, in descendendo
vero est a superiori ad inferius; hinc est quod alii premittunt donum supremum alii
infimum. Utrumque tamen sit secundum ordinem rationis et congruum propter diversitatem autem perficientis
efficientis et subiecti suscipientis alie sunt diversimode ordinandi quia perfectionem produ-
centis est ipse spiritus in quo est summa perfectio, subiecti suscipientis est ipsum liberum arbitrium in quo est
imperfectio; patet ergo in ordine proponi donum quod magis approximat perfectioni. Secundum
hoc premittitur donum sapientie quod est perfectissimum, patet et alii premittunt donum quod magis
approximat imperfectioni liberi arbitrii et hoc modo est donum timoris. Et patet quod ordo est
in donis et quod iste ordo in enumerando fundatur sive quis incipiat a dono sapientie
sive a dono timoris. Non tamen est in eis ordo verum etiam cum ordinatione est in eis
combinatio. Tertia enim dona sunt ad expeditionem sicut in precedentibus fuit dictum. Et quia
multum expedite procedentem est ut prognoscat et provideat viam
hinc est quod dona habent sua distincta officia per apparatum deputata et
quod quedam in donis sunt regentia quedam recta, sive quedam regulativa
quedam exequentia, in eo veri significationem propheta dona enumeravit cum quadam
combinatione et distinctione sancto spiritu instigante. Concedendum est ergo quod dona
recte ordinantur et combinantur secundum assignationem prophetie. Et patet quid dicendum
sit; patet per magistri partem veritatis ad obiecta. Ad primum dicendum quod primo obicitur quod progressus or-
dinatus debet esse ab inferiori ad superius. Dicendum quod illud verum est in ascendendo et quando
aliqua ordinantur secundum ordinem generationis; hoc autem non est verum in descendendo et
quando aliqua ordinantur secundum dignitatis ordinem, et hic secundus est ordo in donis sicut
iam tactum est in precedentibus. Ad illud ergo quod obicitur quod habitus spectans ad cognitionem
precedit habitum qui spectat ad affectum. Dicendum quod illud verum est de habitibus pure
affectivis qui indigent alio regulante sicut patet in pietate et fortitudine. Hoc autem
non habet locum in habitu sapientie qui ipsa habet intra se cognitionem experimentalem
que a deo dirigit et allicit quod circa usum illius doni nihil aut [illegible] habet er-
roris accidere. Et propter hoc dicit quedam glossa quod donum sapientie donum intellectus habet dignius
quod illud donum est quia cognitionem experimentalem de divina suavitate amplificat cognitionem
speculativam de divina veritate. Secreta enim dei amicis et familiaribus [illegible]
revelari. Ad illud quod ultimo queritur quod non ordinantur secundum ordinem dignitatis etc. Dicendum quod ipsa

ordinat ea h ordine dignitatis sicut tactu e B vi vzi instancia
qua adducit de pietate vero sciencie et fortitudinis vero consilij Nam illa
duo mito pponunt alijs duob h ordine dignitatis sicut vegetes ppor
exequti Ad e q o de combinacione q mrtes no combinant, ponit
dona DD q no e simile qr maior exibet concurs habitu ad opis
ctitudine et expedicionem qm ad vsifica sorg vctitudo ei gsistit
i ordine poc ad obm, s expedicio no tm i hc consistit s et i hc
et i admutorio habitg annexi Ad e q o q tnc debent ce viij DD
q i vm e si quodlz donum haret cui combinaret, s donum timoris ah
no combina qr no ht donum duum e appatum Sz tnc restat qo
sic ultio quebat Ad h at DD quod e simile de dono timoris et de
alijs qr cu sit infim int dona sat ht digi p habitu fidei No
sic at e de donis excellencioribus p vero appoitorz lz sit aliat
alia differencio Vna tn pt ce appoitorz cognicio, Ita p hitg cog
nitiuos p quos dirigun et regulan alij hitg affum expediens
ad bonum digit et reguland ht donum timoris q expedit ad fu
giendum malu t hac de ca ht donum directiu distinctu a
direcmib aliorz donorz combinacione Et e go ubi dona ma
neant i btib Et q m auc ambo

Ucito quid de donorz Cimitab i dei ultim cetus no meatu
qua m ponit i loca aliq flumij terestr abluit s ex fonte vite pcedes ff i ill
celesti corp ibi ut influunt plene vij intuti spualiu fervenc me
atu Et p expoit q mtt de donis Ite xc fuit pfectissi
comphesor tn i ipo fuint omia vij dona s q scribit vsa vi
go m q multo fort stare possunt i quolz alio bto Ite pfcores
st hitg donorz qm hitg mrtu car s hitg cartu macbt
i pria sicut ostensu fuit s go et dona Ite timore e donum infi
mu omnia s timor macbt i pria s q dr i ps timor dni sctus
pmanet i sclm scli go m q omia alia dona maneat p loci a
minori Sz q hitg donorz ordinan ad sanand sinchota sicut
dem e sup, s i pria na eit infirmitas go nulla eit donorz nnlb
nc nolitas, sit i manent m q cent frust Ite dona sicut
dem e pus st ad actg medios s i pria omb actg m cent
pfci t ultimati No cent i i pria hitg donorz s pog tusibut
i hitg btitudim Ite spalr obr de dono mttg Si cm p donum
mttg cognoscim deg i catibz p catab cu i pria cognoscam
deg i sua ecy Vr q donum mttg no maneat i a btitue summa
Ite obr de dono consilij qr donum consilij e dubitl et cosiliaty
Si go i pria no eit defectus dubionibus nc decursus collonis
go m q donum consilij no hat i ropari Ite donum fortitudis
expedit nob ad pericula sustinenda s i abtitue no cent picla
go et Ite or de dono scie qr scia docet qusad i mea nacionib
pncet puse s q hr ij de sequenti Sz i pria no eit naco pua et
pusa cu qua sit qusandu go no m q i manendeat scie donum
Ite donum piet e ad copaciendu pxio s i pria pp summa impassibilitate

S Ro.

nulla potat ee copa agº no eet i pietas q nulla eet illis doi utilis
ite donu timoris e ad retrahend a malo i pria at nulla potat ee
ad malu obliquato go m. q oio fiat i timoris euacuato Ad vo dd
q abss due sic dt Amb et m. dona manebut i pria vtm si nobi
liores et excellentiores usus et actus qui sunt i via sic p9 dem fuit
de tardiab min Et si tu queras q sit hoc habitum necitas cu ad
pfectam btitudine sufficiat dm uide et amare et tene pfte dicend
e ad hoc q multo maioris habundan pfco glie qm pfco gre pfco
at gre voce sue dignit et eminen tribuit hoi omib habitus facie
ad integrite iustie si copon varia ad actus et oba si status et
optunte q repium i statu uie multo i fortus glia q reddit aiam p
omia deiforme et bonis omib habundate et i nullo deficiete hui
pfcois i aia exigit repiri si omne eis coponi pmites et dona
et btitudines quam ad omes habitus qui st i statu uie et no hnt quid cu le
repugnus pfcoi glie i pria glia pficiunt et cosumant et qr oia dona
sci habuit sic pz qr omia fuit i xpo i quo fuit pfcte btitudis plenitudo
habuit e q roablr dr et quart tes q dona i pria no euacuabuntur si
pfcius remanebut un vos que hoc audiut coced st Ad d go q po
obi i gº q dona st ad sam dd q pfte me e usq e no tm i resti
sam te si et i psuado et cosumado un dona i statu innocen fuisset
ad sam te psuand In statu no e lapsest ad samte repanda
i statu no glie erut ad sam te cotinuada ppetuo Et eni i o statu
no sit egritudis curaco e tn i illo semp fine salutis cotinuaco
Ad d q oº q dona st ad actus medios et omes actus glie erut pfti
dd q sicut i statu uie quodda genus opis dignte et actu altiu an
cellit sic erit et i statu glie sic et possumus uidere i mebris eiusd corpis
omia pfta erut et tn unu membru quoddamo excelleius alto m
dicabitur sic oculus excelle co pede Sic et intell e i pria qr actus
mitu donoru et btitu sunt omib pficiuni et tn n phebit qn quam
ad genus opis quida actus potes et quida medij et quida ulti dica
Si eni ad omes bonas opones et landa les aic illi statui cogentes
erimus expediti quid mirus si tanta prlce actum et opom
quam ad genus oponis pt unus actus alti aupom Ad d q o de
dono intelc dd q qumis i statu uie donu intcus fiat p decursu
et quda inquisicom i pria tn erit p simplice aspcm ubi deus cotib
tatuis undecbr mam te Un sic dt phs Si eemus sup luna no
quereremus ppr quid eclipsaret qr uideremus simplr aspcm intpom
ue Sic primo multo excellencius i pposito intellcd est Ad d q o
de dono cosilij dd q i cosilio duo st vz qda prim pondata
discussio et excelles et stabil melioris et dignioris ptis electio
priº cum impfcois et tolletur s no pfcois et pmaebit priº cu mo e de ee dono

silij doi

sed 2m Ad i d q obi de dono forti'b q i patria no maneb qz n a st ibi
pericula sustinenda. Rx q sicut e de uirt fortitu'b ita de forti'b
dono intell'h e q excellencior eo usus erit i patria. Donu eni for'b
disponit ad h q homo fortit deo adhereat z inseparabilr. z h
no tm h sufficit sz z h excellencia z io no supfluit i patria. Ad i d q
o de dono scie Rx q cu'd sapiat i me nacoib pure z pure h e eg
pure e i statu uie z i patria no eg usus erit ad scie z dist Rx quot
qualis vnusquisq dat ad altm se here no ad malos qui erunt ex
illa supna ciuit sz ad bonos qui i a ciuit supna p omia co
cordabut. Ad i d q o de dono piet Rx q ad donu piet no
solumo spectat copati paciet sz z ad affcm quenda benignit dul
cedis here ad omne hoiem i quo cospiciat ymagine dei. h at
no tm spectat ad statu uie vitam z ad statu patrie z sic i actu ma
nebit no q'm ad alt'm. Ad i d q o de timore q no retrahet ibi a
malo Rx q usus timoris no erit i q'm ad mali cautela sz pocius
q'm ad sum'i ardui reuerencia ita q ab ipa suma maiest fa
ciet resilire i ipa patria. h at melius manifestabit qn querit
de dono timoris spalr. Nunc at tm suffi'at dixisse de euacuacoe
donorum i gnali. Possent aut de istis vij plenius fieri ut p
querr de euacuacoe doni intell'c z dom de euacuacoe doni co
silij z singul donis. Melius e tn de hiis simul querere pp h q una
gnale hnt solones z i distinccoe plenius magis e attenda solois
utilitas qm rotinacio in ubo tatis augenda//

Rpter ista sit q'ones ce loquam z p'mo querit de h q d i ubo ysa.
Replebit eu sps timoris dni. Cu eni ita bn fuerit plenus aliis
donis sic dono timoris qr magis i dono d fuisse repletu
sicut eu sps dni requiescat i humili sic alibi eq d Ysa. vj vi q pocius
debuiss attbuere dono timoris ubu requiescendi. Sc at ergo querit
ut h. Ad p Rx q donu timoris ut e eq da impfccoib ne q's crederet
i xpo donu e no fuisse pfce io ad excludend errore magis posuit
i ubu replendi qm et ad donu. Ad racoz qr doa dabat xpo
ut pfce disponet ad paciend z sustin hnit paris quare p
t mundo uenit cuiendet z docere. Vt g manifestaret utas dt eu
spu timoris repletu fuisse qz timor inter omia doa magis ex
pedit ad humilit. Dupl g ex ca ubu i dono timoris appat
quinis omis grat vz pp errores exclusionj z pp ut manifest
quest dne cae faciendi apparacoz. Ad i d q o q magis debet isti
appari ubu requiescendi. Rx q donu timen ppat locu aliis
et qz locus no d ppe quiesc sz magis locatu i loco. hinc e q
ubu quiescendi magis attribuit spui i aliis donis qm i dono
timoris. Postea querit de h q d humil timor principiu e sapie. h eni vi
f qz i peccatore sapia no e timor at humil i peccatoribz repiri. Ergo
male dr q timor humil sit pn'm sapie. Preterea nobilius e p'ncipiu q pri
cipiatu uel salte equo nobile; sz timor humil no e magis nobile tm quam

sapia

Ro

g° male d' q sit pri^m sapie. Ad .3m. d'm q timor d' ee pri^m sapie p eo
q disponit ad suscipie^m sapiam z recedi a culpa vn sicut dispo°
pt quodamo dici pri^m re^i eo ad q disponit, sic z timor d' ee pri^m
sapie. Ad 4^m g° q o^z q pri^m z pncip^m put se copati i eod. d'm q
e pri^m in^e z pri^m cop solumo locu ppanb in^te no ht, z hoc mo no po
di timor pri^m sapie. Ad 5^m d' q o^z q pri^m e magi nobile ut eo qm
pncip^m. d'm q e pri^m disponeb z pri^m efficieb z pficieb. Illud at
vm^de e de pri^o pficie^te. No aut vm e de pri^o disponete. Iste qui^z de ht
q d^t Quida tm sc effcm timore i xpo z i angel ee cotendut z ri
q dicat in^te, qz si q d^d lo in^o affcus timor pena ht, si i xpo
vero glificato z i angel btis n^d e affcio penal g° no e timor q^m
ad affcm s^3 s^o^m ad effcm ut dnt. Sz i q^m hinc ar^z q vnuq^q3
donu nobili^g e q^tu ad sui eem q^m q^m ad effcm. Si g° donu
timoris e i xpo z i angel q^m ad effcm multo fort^e e i ill q^m
ad affcm. Ad 6^m d'm q i timore dupl^x e affcus z dupl^x e effcus.
Est eni affcus vn^g qui atten^z i quada resilitoe mentis a malo.
Alig qui attendi^z i quada resilitoe a sume arduo. Pmi timoris
effcus e malu respuere. 2^i timoris effcus e facere deo subiacere
z eid obedire. Vn^g at solg istoz affectum queuit pnte licet
utq3 affcus coueniat isti statui. Et sic vos ad utinq3 pte put
dissolui que querur de hac te.

Dis. xxxiiii

Et qz de timore occurrit nob tractandi locq zc. Sup egit
mgr de donis i gnali. In hac no pte agit de dono timoris
i spali. Diui^z aut ista ps i ptes tres. Si quaz p^a m^r assigit
diu^sos modos timendi. In 2^a no inquit diu^te istoz modoz i^t De his ecisd
timoribz lacig zc. In 3^a no quit si qua istaz duaz timoz i xpo fuit
i^t De quoz dilige^r nonendi e zc. Pma ps diui^z i duas. In q p^r ponit
distinc^oz timoz s^c diu^as auct^ores. In 2^a no reducit illas auct^ores ad
duas i^t Et attende q his auct^or distinguunt timores zc. Sz 2^a no
ps pncip^l i qua inquit d^eam int mebra p^ius assignata diui^z i
ptes 2. In q p^a assigt d^eam int timore suile z castu. In 2^a induc
q^nda aucte que ui^r ee pcedi^b q^ria z ni^tu eo determinat i^t Cu
aut z alia sma que ui^r ee huic q^ria. In 3^a no ad maiore istoz
euidiam subiugit expo^a i^t No pt melig explanari zc. In 3^a no at
ultia subiugit q^nda alt^g expo^m ad hendi ex pdcis euidiam
plenaria i^t Oridendi tn e q^m ut^z3 timoz zc. In 3^a no ps pncip^l d^i
uidi ht i p. dus. In q pma oit q i xpo fuit timoz pene i^t Cu at
i xpo fuit timoz pene zc. // qua agi^z de dono timoris mai
Ad intelligentia at h^g ptis i^t dit hec q° ee duo. Pmo eni
quit^z de timore informi sive suili qui e cu pcco. 2° no qui^z
de timore g^ntuito qui da^z cu gra. Circa pri^m quir^t tria. P° de timore
suili p cpao^m ad sui pncipi^m. 2° de timore suili p cpao^m ad sui
usu. 3° de eod timore p cpao^m ad sue complementu //

Circa primum sic proceditur. Queritur de timore servili quantum ad eius principium. Utrum
videlicet sit donum spiritus sancti vel dimittatur datum. Et quod non probatur per glossam super ad
Roma. viii. Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore. In glossa: cave ne
ex eo quod ait spiritum servitutis et spiritum adoptionis diversum intelligas spiritum
cum sit unus atque idem spiritus sanctus. Si igitur spiritus adoptionis est donum spiritus sancti, ex
hac glossa videtur recto posse concludi quod ab eodem sit timor servilis. Item
Augustinus dicit et habetur in littera: bonus est timor servilis et utilis per quem fit paulatim
consuetudo iustitie. Sed omne datum optimum et omne donum perfectum est desursum,
ergo timor servilis desursum descendit. Item hoc ipsum videtur probari auctoritate ne te-
quod sit dicitur Eccli. i. valde sapientie est timere dominum. Et prov. xv. In timore domini
declinat omnis a malo. Et Ysa. xxvi. A timore tuo domine concepimus
et parturivimus spiritum salutis. Si igitur timor servilis initium sapientie et facit declinare
a malo et bonum concipere, et hoc totum non nisi a dono dei, videtur ergo quod timor
servilis sit donum spiritus sancti. Item non solum est a deo gratia cooperans sed et gratia non
operans, ergo non solum a deo erit timor ille qui regit hominem in statu iustitie
sed et qui preparat ad illum statum. Cum igitur timor servilis sit huiusmodi, videtur quod timor
servilis sit donum spiritus sancti. Item plus est timere dominum quam credere; multi enim cre-
dunt qui non timent. Sed fides qua quis etiam credit in statu peccati datur
homini desursum, ergo et donum per quod timet. Sed timor servilis est huiusmodi, ergo etc. Sed
contra. Omne donum spiritus sancti potest stare cum spiritu sancto, quia spiritus sanctus non repugnat suis donis;
sed quando spiritus sanctus infunditur tunc timor servilis expellitur, sicut dicit Augustinus et habetur in littera;
ergo timor servilis non est donum spiritus sancti. Item omne donum spiritus sancti habet ex opposito contrarium
in deo; sed timor servilis non habet ex opposito contrarium in deo, nec inquantum timor nec
inquantum servilis; in deo enim nunquam est pavor, nulla est servitus. Ergo etc. Item omne
donum spiritus sancti datur ad elevandum animam ad aliquid arduum et excellens; sed timor
potius consistit in depressione quam in aliqua erectione, et potius est ex virtutis
indigentia quam ex sufficientia. Videtur ergo quod timor servilis non sit donum spiritus sancti. Item sicut
contingit dominum timere propter penas quas infligit, sic et contingit amare
propter beneficia que nobis tribuit etiam in statu peccati; sed ille amor qui est propter temporalia
non potest inter dona spiritus sancti, ergo nec timor servilis qui principaliter habet oculum ad penam. I-
tem sicut aliquis dimittit transgredi mandata dei propter timorem pene
eterne, sic latro dimittit transgredi domum regis propter timorem furce.
Sed timor quo latro timet furari ne suspendatur non potest esse donum
spiritus sancti; ergo similiter videtur de timore quo quis timet penaliter ne eternaliter puniatur.
Ymo videtur multo fortiori ratione quia si malum facilius timetur, maius malum
multo facilius timetur. Cum igitur maius malum sit pene eterne quam temporalis,
videtur quod non egemus dono ad timendum penas eternas; multo magis videtur
quod non indigemus ad timendum penas eternas. Respondeo. Dicendum quod absque dubio
timor servilis donum est spiritus sancti. Et ratio huius est quia sicut donum dei est nosse sive
credere penas futuras pro eo quod est in quadam cordis illuminatione et directione,
sic donum dei est refugere et timere penas eternas pro eo quod ex tali
dono est quedam cordis emollitio et fluxus concupiscentialis restrictio
et in hoc quadam rectificatio. Quamvis enim sit emollitio, facit tamen levabus

propheta autem dicit induxisti cor meum ut non timerem te. Et ibi sit fluxus
concupiscentie vestitio innuit propheta in psalmo cum dicit Confige timore tuo
carnes meas. Secundo quia non solum sit timor casto sed et servili quo
timentur eterna supplicia, et timentur divina iudicia et propter illorum timorem
cessat homo a peccatorum perpetracione licet non omnino cesset a voluntate sicut dicit glossa
quod totum est ex divino munere. Ideo concedendum est rationes ad hanc partem inductas
quod timor servilis non manet cum [caritate]. Ad aliud ergo quod primo obicitur in contrarium quod timor servilis non manet cum [caritate]. Dicendum quod dona [spiritus]
sancti multipliciter dicuntur quoddam namque donum est a spiritu sancto sed non cum [caritate]
quod separat ad spiritum sanctum et tale donum est timor servilis. Si quod huius quoddam
quod separat ad spiritum sanctum et sic cum [caritate] quia per ipsum conservatur habitaculum
et est donum quod est a spiritu sancto et sic cum [caritate] quia per ipsum conservatur habitaculum
spiritus sancti sicut est donum caritatis. Quoddam vero est donum quod est a spiritu sancto et aliis
spiritus sancti sicut donum quod est ad spiritum sanctum manifestandum et est ordi-
natum non solum ad propriam utilitatem sed et ad aliena sicut donum prophetie et
donum scientie quod aliquibus bonis aliquibus malis reperiri habent. Cum ergo dicitur quod
donum [spiritus] compatitur se cum spiritu sancto. Dicendum quod hoc habet instantiam in eo dono quod est operans
ad habitacionem spiritus sancti preparandam. Possumus et aliud dici quod timor servilis et si
in quantum servilis est non possit stare cum [caritate] propter annexam imperfectionem
que dicit repugnantiam ad statum gratie tamen quantum ad aliud sui in quantum perficit ipsum
cum spiritu sancto stare sicut inferius manifestabitur et quantum ad hoc est donum quod
Ad aliud quod obicitur quod omne donum [spiritus sancti] habet ex parte convinctivum in deo. Dicendum quod et si
specialiter intelligatur quantum ad omne quod proprie sic non est verum sed si generaliter
intelligatur utpote quod dicatur habere ex parte in deo quod habet aliquid correspondens
vel sicut sit vel sicut sumit gradus sic intelligentie habere potest et hoc modo timor potest habere ex parte
in deo et qui timet elongatur a malo et stat intra fines propriis ita quod
super se non erigitur. Unde quantum aliter istorum contingit reperire in deo quia deus
a malo maxime elongatur et nullo modo super se ipsum erigitur, ideo dum per timorem
deo subicitur eidem assimilatur et tali assimilatione sufficit ad hoc quod timor
habeat sufficientiam rationem doni. Ad aliud quod obicitur quod omne donum [spiritus sancti] datur ad ha-
bilitandam animam ad aliquid arduum et excellens. Dicendum quod sicut
inordinate amare est magne lascivie, sed ordinate amare est magne
virtutis et excellentie. Sic inordinate timere est segnitiei et ignavie
ordinate vero timere magne est excellentie. Quoniam enim dominum naturalis
timet non terrenum et caducum timet ymmo ex ipso timore dei ipsis
timoribus superefferatur, ideo licet actus timoris videatur pertinere ad quandam
defectibilitatem tamen pertinet ad excellentiam et nobilitatem. Et quia in timore
servili incipit homo ipsum dominum timere, hinc est quod donum [spiritus sancti] est sed imperfectum.
Ad aliud quod obicitur quod sicut contingit dominum timere propter penalitatem et dare
propter beneficia. Dicendum quod beneficia quedam sunt presentia quedam futura, quedam que
videntur quedam que experimentur. Sic et pene, et si quis timeat
dominum solummodo propter penas presentes que iam experitur et hoc non habet necessario
ex dono, sed cum timet propter supplicia futura que credit infligenda esse
omnibus qui contempnunt divinam iustitiam, sic et in amore intelligendum est
quod amor eternorum bonorum donum dei est, amor vero presentium potest esse ex
ipso naturali affectu et ideo ex hoc non potest concludi quod timor servilis non sit donum

quia timore servili non timentur tantum temporalia supplicia sed etiam sic tactum est supra. Ad quartum dicendum quod quod dicitur de latrone qui non timet furari propter suspendium, dicendum quod non est simile sicut iam tactum est quia naturali cognitione et estimatione latro cognoscit illud supplicium et reformidat. Non sic autem est de supplicio infernali, immo oportet quod immineat per fidem et amplius quod cor quodammodo mollificetur ut exhorreat talia supplicia ad fidei instinctum, per quod ipse non valet quia non est fidelis. Hinc inde // compone ad eius usum et est ergo

Secundo queritur de timore servili utrum usus timoris servilis sit bonus an malus. Et quod bonus sit videtur. Quia quales sunt habitus tales sunt actus sed timor servilis cum sit donum Spiritus Sancti est bonus ergo per documentum moralis philosophi actus eius est bonus. Item maxima est philosophi quod cuius usus bonus ipsum quoque bonum et cuius usus malus ipsum est malum. ergo si usus timoris servilis est malus ipse timor servilis esset malus sed non est malus cum dicatur donum ergo eius usus est bonus. Item omnis habitus cuius usus preparat hominem ad susceptionem gratie est bonus quantum ad usum sed timor servilis est huiusmodi quia per usum eius introducitur caritas sicut dicit Augustinus et habetur in littera ergo etc. Item nullus actus quo quis vitat peccatum est peccatum sed actu timoris servilis recedit homo a peccato ergo actus timoris servilis non est peccatum, non ergo malus et est malus vel bonus ergo est bonus. Sed contra Psalmus: Confige timore tuo carnes meas. Glossa: timor servilis carnem non crucifigit quia manet in eo peccandi voluntas et sequeretur opus si speraret impunitatem. mallet enim licere et dolet non licere quod lex vetat. Sed omnis talis motus est divine contra iustitiam quia vellet iustitiam non esse. Omnis vero motus contra iustitiam est malus ergo actus et usus timoris servilis est malus. Item quicumque timore pene timet et dei faciem non amat, timor ex timore est non ex amore sed omnis actus qui procedit ex radice timoris et superbie est actus malus et dampnabilis ergo nullus timoris servilis non est bonus sed culpabilis. Item nullus actus incompossibilis est bonus. timor servilis est actus incompossibilis caritati ergo timor servilis non est bonus. maior manifesta est quia caritas bono non repugnat sed malo. minor autem manifesta est per verba Augustini et apostoli quia spiritus servitutis non stat cum spiritu adoptionis. Item omnis timor ortum habet ex amore ergo timor servilis ex amore habet ortum sed omnis amor aut est naturalis aut libidinosus aut gratuitus. Relinquitur ergo timor servilis non possit habere ortum ex amore gratuito quia est in peccatore neque ex amore naturali pro eo quod iacet timor naturalis. Restat ergo quod ex amore libidinoso sed omnis actus qui exit ex amore libidinoso est malus et culpabilis ergo actus timoris servilis est malus. Item amare deum propter temporalia premia est peccatum et malum ergo similiter timere deum propter penas perpetuas est malum sed hoc est timere servili timore ergo quod actus timoris servilis semper sit culpabilis. Item timor servilis non dicitur servilis nisi a servitute peccati ergo pari ratione neque dicitur timere serviliter nisi actus sit coniunctus peccato sed coniunctio peccati annexa actui facit totum actum deformem ergo videtur quod actus et usus timoris servilis semper sit culpabilis et deformis. Respondeo. Dicendum ad predictorum intelligentiam est notandum quod cum dico timorem servilem duo dico scilicet ipsum habitum quo anima disponitur ad timendum deum ut punientem eos qui prevaricantur et ultimus nomine servitutis importatur deformitas peccati

que annexa e illi hitui i eod homine vere cuiq dr i. ho ee simul
pctr z timor i eo cu quib dr ee timor seruil; p hunc z modu cu dico
aliquem time seruilr, duo dico vz actu ab illo hitu egredicte
z nota seruilitate sive deformitate coconte. Ez attendendu e q hec pt
ee dupl. aut q deformitas i nota coconitem quantu ad hitu
aut quantu ad actu. Si coconitem solu quantu ad hitu sic pt ee q ab
seruilr timeat z tn motu illo no pecabit; q si ex recogitacione
penarum ab abhorreat offende dm hec pt ee pt ome pctm.
Si at coconte i actu quamuis ipm time de se no sit malu, tn
vere deformiter actualr annexe de pena. sicut ab qui timet
penas z timendo dolet q tales pene infligur p culpa z actu
z concupiscit pctare si no eet illa pena; z hec modo time seruilr e pctm
z malu. Hec aut no esse cu quib modo timore seruili. alioqui pusi
illus dom magis ho se a gra elongaret qui ipparet q plac sive
Et io concedendu e q ipsi timor seruil pt ee bonus lz no sit bonus bonitate
meriti sz magis bonitate ppante vel ordinate ad meritu q sit stat
cu pcto; vn voces q hec concludunt concedende sunt, lz vo ultia sit sophistica
q peccat ex suppone falsa. Ad i dico q pro ca i quam q i tiore seruili
remit nobis pctandi z q dolet de eo q lex vetat. Dm q i dubiu
aug no nit. q ipse qui timet dolcat actu. Et sic q nobis pctandi
ipse sit i actu; sz hec dt q manet i hitu z radice lz at nobis sit p
pctm defortata z regnet i ea malus amor, pt tn alqs moui
de aliq boa opere i qui vel ex cruciatu p aliqua gra gratis data
no comittendo culpam sicut pz p multa exa. Et pt ee i pte ista.
Ad i d q o. q timor seruilr e ex timore sit dt antiqua no ex ame
Dm q ex no dt i cam sz concomitancia z cu dt concomitanciam i actu
tunc deformat actu timoris seruilr cu dt concomitanciam i hitu no
oz q deformet sz tn fac ipm defice a meriti pfcione. Ad i ergo
d. q actus incopossibilis cari e malus Dm q ab actus pt ee incopossibilis
alicui vere cruciatum ppe qua hz ex ppo hitu vel vere alius
annexi. Unde dr actus timoris seruilr e incopossibilis cari hec vere
vere ipius actus p se z sz se; qz hus caritate pt bn time dei vere
pene sz hec mt vere annexi q fac ipm defice a merito caritatis
z io ex hec no seq q actus timoris seruil sit malus sz vel e malus
vel e i homine sz statu malu. Et cocedo e i a vere alius ptib.
Ad i d q o. q timor seruil hz ortu ex amore Dm q no hz ortu
ex amore libidinoso. sz pt hre ortu ex amore nali. Amor em
nal dupl e. vnomo qui e cu na plantatus, alio modo ille q ex
nali affcu z voluntario exercicio acquisitus sive gre dono, et
ex tali amore pt ho pcior z seipm sine pcto amare z mala
sua fugere sive pncia sive futa, z ex tali amore tior seruilis
hz prodie. Si em ho amat seipm ad hec ut acquirat salute
z ex hec timeat etna tormta incurre tl affcio ados quamuis
no sit ex caritate pt ee absz libidine. Alr pt dici q si tior vndeq

quo quis timet amittere mundana est ex amore mundi et timor huius
ex amore temporalis salutis. Sic timor servilis cum quis timet incurrere
eterna tormenta et ex amore eterne salutis et beatitudinis, et iste
amor quamvis est de se non est culpabilis sed est vel naturalis vel gratuitus vel a
gratia gratis data vel gratuitus a gratia gratum faciente, et timor servilis
bene potest esse ex amore salutis immo vel magis non dicta et ideo fuit suppo-
situm dicit quod est ex amore libidinoso. Ad 4m quod amare deum propter temporalia
punitur est peccatum Dicendum quod non est simile de amore et timore quia amor est
ille qui facit frui quia eius est quietare vel ad quod inclinare et ideo
peccat qui diligit deum propter temporalia punitur quia facit de via finem
et de fine viam. Non sic autem est ex parte timoris. Alia est ratio quia cum
amat deum propter temporalia duo sunt ibi amata, sed cum quis timet
deum propter penas quas infligit unus solus est quem timet. Qui enim
timet habentem cultellum unico et eodem tempore timet cultellum sive pla-
gam cultelli et actorem percutientis et ideo non est simile hinc et inde.
Ad 5m quod ultimo obicitur quod timor servilis est timor cum intentione peccati Dicendum quod
illa intentio sive deformitas peccati potest ponere actum timendi
vel ipsius actus vel ipse timetur. Et si ponatur ipsius actus tunc
itaque actus deformatur et efficitur malus vel amittitur sicut prius
fuit expositum. Sed si ita sit quod ponatur ipsius timentis sic potest esse
quod actus non sit actus deformatus sed quia deformitas est timentis
sed haec illa deformitas non actualiter moveat. et primo est opinio quod
sed timor servilis sit peccatum immo hic potest esse utile et preparatorium ad gratiam.
Tercio queritur de timore servili in comparatione ad gratie complementum.
Et est quod utrum timor servilis expellatur gratia adveniente et quod videtur
primo per augustinum quod magister adducit in 2a. timor locum preparat caritati cum ad-
venerit caritas pellitur timor qui ei preparavit locum Sed constat quod hic
loquitur de timore servili ergo timor servilis pellitur superveniente gratia
Item spiritus libertatis repugnat spiritui servitutis sed spiritus gratie et caritatis est spiritus libertatis
spiritus non servilis timoris est spiritus servitutis ergo superveniente gratia pellitur
timor servilis. Item nemo habens gratiam et caritatem principaliter intuetur penam quia
principaliter intuetur divinam complacentiam sed timor servilis principaliter facit
intueri penam ergo timor servilis non potest stare cum gratia. Item sicut se habet
amor qui est ante gratiam ad amorem qui est ex gratia sic se habet timor
servilis ad timorem gratuitum sed amor gratuitus aliud est ab amore ac-
quisito vel gratis dato ergo timor initialis aliud est a timore servili. Si
ergo timor servilis non potest fieri initialis videtur quod manere non possit cum caritatis
superveniente. Item sicut se habet fides informis ad fidem formatam
sic se habet timor servilis ad timorem gratuitum, sed fides informis
formatur sicut habitum est in precedentibus ergo videtur quod timor servilis gratificatur cum
gratia infunditur. Item plus distat gratia gratum faciens a natura quam distat a
dono gratie gratis date sed gratia superveniens naturam non excludit sed potius perficit
ergo cum amor servilis sit donum gratie gratis date videtur quod non expellatur sed potius

perficiatur

adueniente gratia caritate. Item timor servilis timet penam, timor initialis timet
penam et dei offensam. ergo timor initialis se habet ex quadam addicione
ad timorem servilem. Sed quod se habet ex addicione ad alterum continet ipsum
et adhuc amplius. ergo in timore initiali continetur timor servilis et sic hic
timor servilis non expellitur per aduentum caritatis. Item gratia quantum est de se non
repugnat nisi peccato vel ei quod ex peccato trahit originem sicut est incitamentum
et sequela. Sed timor servilis non est peccatum nec ex peccato trahitur. ergo
ei gratia non repugnat et sic hic tunc non videtur expelli per gratiam. Respondeo ad
predictorum intelligentiam est notandum quod circa hoc est duplex modus dicendi. Vnus namque
modus dicendi est quod cum dico timorem servilem duo dico sicut tactum est prius
scilicet ipsum donum et defectum deformitatis eidem dono annexum non
racione ipsius doni sed racione eius in quo est. Cum ergo gratia superuenit expellit
ipsum quantum ad defectum deformitatis annexum. Non autem inquantum est
donum diuinitus gratis datum sicut in precedentibus dictum fuit de fide informi.

Aliquis autem dicendi modus est quod timor servilis omnino expellitur adueniente gratia [illegible]
[illegible] quantum ad id quod habet servilitatis sed quantum ad hoc quod habet [illegible] et racio huius est
quia huic timori servilitas quodammodo est annexa. habet enim ortum magis
ex amore sui quam ex amore dei. unde timor iste facit penam primo
intuitu et ideo sicut fides propter repugnanciam [illegible] annexam ad gloriam
euacuatur ipsa superueniente sic huiusmodi timor servilis expellitur
superueniente caritate. Et huic modo dicendi videtur consonare verbum augustini quo
dicit quod timor servilis veniens caritatem introducere de se habet sicut seta vel
filum. Ex hiis autem duobus modis dicendi potest elici tercius modus qui quasi mixtus
ex utroque et tenens medium inter utrumque valde videtur dicere quod etiam huiusmodi
quo quis habitualiter caret a cessando a culpa superueniente gratia statim
recedat cum quantum docet ipsa experiencia. Difficile enim videtur dicere et
sustinere quod timor servilis simpliciter maneat adueniente gratia cum sit
contra timorem dicta quam timor initialis nec videtur ab eadem trahere originem,
et verba augustini satis videntur contradicere. Et propterea possumus dicere quod timor
servilis tres habet condiciones. Vna est formalis et substantialis et hec est timere
penam eternam, altera est formalis et completiua et hec est principaliter
intuitu illa pena eterna, sic annexa et hec est huiusmodi notitia deformis
coniuncta. Cum igitur gratie donum superinducit timor servilis quantum ad hoc
quod male erat in ipso hoc est quod hilarabat ad timendum penam maxime
cum gratia quod contra non repugnat. Quantum vero ad alias duas condiciones
scilicet quantum ad completiuam et quantum ad annexam pellitur per ipsam gratiam
quod cum gratia superuenit non principaliter intuetur penam nec habet annexam
notitiam malam. Et hoc patet quod donum timoris servilis quantum ad quod fuit
adueniente gratia pellitur quantum ad quod manet. Et hec visa patet
via ad questionem patet et pro magna parte vero ad obiectiones ad utramque
partem quia neutre simpliciter concludunt nisi secundo modo videbitur inde.

Ad dictum quod primo obicitur de auctoritate augustini quod dicit quod timor servilis expellitur adueniente
caritate. Dicendum quod hic non dicit quod totaliter pellatur sed quod diminuitur servilis quoad principaliter intuetur.

2.

3.

1 malus
2 formalis
Tria: 3 annexa

ab ipso timore adveniente caritate aufertur. Ad 5 dicendum quod non quia spiritus servilis repugnat
spiritui libertatis. Dicendum quod verum est quantum ad id quod est in eo servitutis sed timor servilis
adhuc in quo conveniat cum timore initiali et verum est illud non oportet ipsum expelli.
Ad 6 dicendum quod contrario quia timor servilis principaliter est intuitu pene iam patet ipse
quantum ad illam conditionem habet expelli quia ut patet penam intuetur principaliter
et propter hoc non sequitur quod expellatur totaliter. Ad 7 dicendum quod o quia sicut se habet
amor proprius ad amorem gratuiti sic timor servilis ad timorem casti.
Dicendum quod non est simile quia sicut in perdente habitum fuit caritas non potest
esse informis ut patet quia ab eo cadit a caritate et tamen post lapsum remanet
ibi timor etiam suppliciorum. Et si tu obicias quod amor est radix
timoris ergo dicit contrarie post passum. Dicendum quod non valet quia similiter est
radix spei et tamen spes potest esse informis et formata et ratio huius assignata
fuit supra. Et ut patet quod rationes iste non concludunt quod timor totaliter ex-
pellatur. Ad 8 dicendum quod o quia semper manet per similem in fide informi et
formata. Dicendum quod non est simile ex parte ista et illa quia fides informis
assentit propter se et super omnia eidem et omnibus cui consentit fides
formata. Non sic autem est de timore servili et de timore initiali
quia timor servilis principaliter intuetur penam timor autem initialis non principaliter
intuetur sed principaliter intuetur divinam offensam. Ad 9 dicendum quod o quia natura non pellitur
a gratia. Dicendum quod non est simile quia naturalia sunt inseparabilia et que dantur et
sunt et ideo non auferuntur superveniente gratia quedam autem sunt gratis superaddita
que dantur solum ad tempus et per statum determinato et ideo pelluntur et
cessant recedente statu vel et est repugnans proposito. Ad 10 dicendum quod o quia
timor initialis addit super servilem. Dicendum quod quedam est additio semper
complens quedam est additio distrahens timor initialis addit super
servilem et hoc quedam non [illegible] complendo verum et distrahendo quia sicut
datum est aufertur ei defectum conformitate qui quedam est nota deformis
et condonet et complent est quidquid erat sub statu illo principaliter intuendi
penam sicut tactum est et ideo sic super ipsum addit quod ad de ipso di-
minuit et expellit. Ad 11 dicendum quod o quia gratia non repugnat nisi peccato vel ei
quod habet originem a peccato. Dicendum quod non solum huic repugnat sed ei quod habet an-
nexum peccati timor autem servilis et peccatum habet annexum et propter hoc quantum
ad hoc quod penam habet et formidat penam futuram introductam ex
culpa et ideo non est mirum si aliquo modo pellatur adveniente gratia quia non
tamen habet totaliter ex culpa introducti verum et ex dono dei sed ad
servilem hinc est quod sic pellatur quod non totaliter destruitur et sic hoc satis de
plano videri potest diversis et omnibus que hinc et inde introducuntur.

Consequenter queritur de timore gratuito et circa hoc queruntur tria primo queritur de
ipso timore quantum ad eius divisionem secundo queritur de eodem quantum ad eius
diminutionem tertio et ultimo queritur quantum ad eius evacuationem.

Circa primum sic proceditur et est questio de timore gratuito quantum ad eius divisionem
qua dividitur in initialem et filialem utrum iste sint diverse timoris
species. Et quod videtur primo per divisionem magistri que dividit timorem in mundanum
et omnibus alie due sunt formaliter diverse vel quarto quod similiter sit repugnans timore

initialem

et filiale Item hic primum ymo vere quia timor inicialis et filialis non distinguuntur
quantum ad cecitatem diuinam. non secundum quantum ad statum. Si primo, tunc hec propositio
positum. Si 2o, contra quia timor habet esse in triplici statu sicut triplex est status ho-
minis iusti, videlicet in statu incipientium, proficientium et perfectorum, cum ergo magister illa
diuisione non apponit, videtur quod ad est insufficiens, ad istas duas timoris non
assignet solummodo quo ad statum, nec tamen dico magistrum videtur esse insufficiens
ymo et dico augustinus et aliorum qui de hac materia loquuntur qui solummodo in
has species diuidunt timorem conuenientem. Item diuersitas habituum nascitur ex
diuersitate obiectorum. Sed sicut magister innuit et quidam dicunt et tenent, quod timor inicialis
habet oculum ad penam, timor vero filialis habet oculum ad offensam, ergo videtur quod
hic timor et ille sunt diuerse timoris species. Item timor inicialis medium
tenet inter seruilem et filialem et quantum ad vo[lunt]atem deueniendi quia per seruilem
deuenitur ad filialem mediante inicialem et quantum ad modum timendi. Cum
ergo timor inicialis sit diuersa species a timore seruili, videtur et quod sit diuersa
species a filiali. Sed contra si vnum oppositorum dicitur multipliciter et reliquum et si
vnum non dicitur multipliciter nec reliquum sed species non habet multiplicitatem per species et
duas ergo nec timor. Item magis perfectum et minus perfectum non diuersificat re-
quantum ad speciem. Sed timor inicialis et filialis differunt sicut magis perfectum et
minus perfectum ergo secundum speciem non distinguuntur. Item sic contingit ponere timorem
inicialem et filialem qui est perfectior sic et contingit ponere amorem inicialem
et consummatum et perfectum, cum ergo amor per has duas non habeat secundum species
diuersificari videtur similiter quod nec timor. Item que habent ortum ab eodem secundum speciem
sunt eiusdem speciei quia si causa est vniuoca et effectus vniuocus, sed timor inicialis
et castus ortum habet ab amore conuenienti secundum quod vult augustinus et iste est vnus
amor tamen secundum speciem ergo videtur quod similiter sit et in timore. Item si plures sunt tio-
res diuersi secundum speciem cum quilibet eorum sit donum spiritus sancti videtur quod dona spiritus sancti
sunt plura quam vii. Item si timor inicialis et conuenienti differunt hec non est nisi
quia iste habet oculum ad penam ille ad offensam sicut magister tangit in littera.
Sed quod vna et eadem species timoris est qua quis timet deum offendere et
a deo separari cum ergo ista sunt diuersa et tamen timor non diuersificatur
vero horum videtur similiter quod nec diuersitas habitudinis vero pene et offense maior
cum videamus quod timor inicialis habeat ad vtrumque respicere. Responsio ad
predictorum intelligentiam est notandum quod hic est duplex modus dicendi, quidam enim
volunt dicere quod timor inicialis et filialis non differunt nisi quantum ad statum
sic et amor ex quo timor sub hiis differentiis trahit originem. Vnde sicut
amor incipientis et proficientis est vnus et idem licet status sit diuersus sic et in
timore iniciali et filiali, sed isti non
Sic volunt dicere se habere et in timore iniciali et in filiali, sed isti non videntur
sufficere pro eo quod tres possunt timori assignari modos hos duos videlicet timor
proficientium et iterum non videmus talem modum distinguendi sine diuidendi
esse in aliis donis conuenientibus cum tamen sit in eis istos duos status inuenire.
Et propter hec alius modus dicendi quod timor inicialis et timor filialis sunt diuerse species
timoris et diuersus est vtrobique modus timendi et ad diuersa intuetur hic
super illos duos timores et hic sequitur quod vnus euacuat et alter inest in
secundum quod magister dicit in littera quod quidem non esset si essent idem in essentia. Vnde tamen adhuc istud

n̄ ualde difficile bn̄ intelligere quia s̄ p̄fcm hominis ī statu gr̄e hunt ee ī
eo diusi habit⁹ timoris formaliter differentes et ideo nemo istorum modorum
nr̄ plane ip̄i intellectui satisfacere possumus ī uia media eligendo ut
dicamus q̄ timor filial et inicial nō a deo differunt sic differre sp̄ebus
formaliter differentes cū vnus quodāmodo sit ualidior vel altius et quodāmodo
claudatur ī altero timor eni inicial timet penā et offensam timor vero
filial offensā quidē timet et attendit summi p̄ris reuerentiam et sic
vnus quodāmodo se hēt ex additione ad alterum et ideo nō differunt sic
due sp̄ebus ē diuerso vnum gen⁹ diuidentes Hoc tn̄ ē ī differentia sorum quantum ad
statum q̄z ī eo q̄ timor inicial p̄ncipaliter aspicit offensam timor nō
filial et si vnum actum hēt ad offensam p̄ncipaliter tn̄ hēt ad dei reuerentiam
et q̄z diuersa hunt p̄ncipalia motiua hinc ē q̄ sunt diuersi modi timendi
q̄z ū vnum claudatur ī altero et alteri substernitur hinc ē q̄ p̄prie loquendo
nō sunt alterius et alterius sp̄ei p̄nt tn̄ dici diuersi timores tn̄ rōne statuum
tum rōne p̄ncipalium motiuorum sic rōbus ad
p̄ma pte adducte concludunt et ideo concedi p̄nt Ad illud ergo q̄ obicitur ī q̄ (?)
q̄ sp̄ebus nō hēt diuidi ergo nec timor Dicendum q̄ rō illa nō vz q̄z id intellectum nō
de diuisione vniuoci s̄ de diuisione multiplici sicut pz ex intellectu illius
considerationis quam p̄hs ponit Qd at quaritur q̄z magis timor hēt diuidi
quam sp̄ebus Dicendum q̄ sp̄ebus s̄ p̄ncipaliter intuitur vnum sorum et suum bonum timor
aut s̄ diuersos status modo p̄ncipaliter intuetur penam modo p̄ncipaliter dei of-
fensam modo p̄ncipaliter intuetur dei reuerentiam et ideo nō ē simile ex ista pte
et ex illa Ad illud q̄ obicitur q̄ magis p̄fcm et minus p̄fcm nō diuersificant
rem Dicendum q̄ p̄prie loquendo q̄ nō ē ibi differentia s̄ sp̄em s̄ q̄ dcm est.
Vnitum vero illa nō ualet q̄z nō sorum differt penes p̄fcm et ip̄fcm
s̄ et penes actum et p̄ncipale motiuum s̄ vnum quodāmodo p̄supponat alterum
et quod erat forte vel vnius fiat male vel alterius Ad illud q̄ obicitur de
amore iam pz rō q̄z nō ē simile q̄z amor nō hēt differentiam penes
motiua s̄ solūmodo penes statum et ideo nō distinguuntur sic timor
Ad illud q̄ obicitur q̄ illa que hunt actum ab eodem s̄ sp̄em sunt eiusdem sp̄ei
Dicendum q̄ id hēt intelligi ī hijs que generantur s̄ generationem vniuocam cū at timor
ex amore generatur nō generatione vniuoca et p̄ ex vno amore s̄ sp̄em nō
tn̄ p̄nt generari diuersi timores ymo p̄nt generari iniustior generatione affectionum
s̄ augmentum q̄ forcior distinguuntur Ad illud q̄ obicitur q̄ tunc erunt diuersa dona
Dicendum q̄ vnus istorum timorum quantum ad id q̄ hēt nobilius et complecionis clau-
ditur ī alio et ideo sub vno dono omnes hunt comprehendi vz sub sp̄u timoris
domini Ad illud q̄ ultimo obicitur q̄ si rōne diuersorum motorum diuersificantur etc
timor inicial et filial distinguuntur ī duos Dicendum q̄ nō ē simile quia
et si timor inicial ad duo hēt oculos suos ad vnum hēt p̄ncipaliter
ad alterum ex consequenti simul et timor filial et ideo rōne illius motiui ad
quod p̄ncipaliter intuetur vnusquisque illorum hēt simpliciter vnitatem Sicut at nō
ē ī p̄posito q̄z inicial timor p̄ncipaliter aspicit ad vnum vz ne offen-
dat iustitiam filial at p̄ncipaliter aspicit ad aliud vz ad p̄ris reuerentiam
et ideo nō ē simile ex hac pte et ex illa

Secundo queritur de timore seruili quantum ad eius diminutionem et ē quo
Vtrum crescente caritate timor decrescat Et q̄ sic videtur ex auctoritate bā Io-

Jo. Can. iiii^ca. Perfecta caritas foras mittit timorem. Super quod dicit Augustinus
quantum caritas crescit tantum timor decrescit, et quanto illa sit interior
tanto ille pellitur foras. Maior caritas minor timor. Sed constat quod
hoc non potest intelligi de timore servili quia ille non stat cum caritate, ergo
quanto caritas crescit tantum timor gratuitus decrescit. Item quanto quis
magis amat tanto magis sperat et quanto magis sperat tanto minus timet,
ergo quanto plus crescit in caritate tanto magis decrescit in timore.
Item quanto magis crescit caritas tanto strictius et fortius homo alligatur
deo, et quanto se strictius sentit alligatum tanto minus timet separari.
Si ergo timor gratuitus est ille quo quis timet separari a deo, quanto caritas
magis intenditur tanto timor magis remittitur. Item crescente amore
crescit gustus et delectatio, sed quanto plus crescit delectatio tanto mi-
nuitur pena. Si ergo timor penam habet ut dicitur, quod quanto caritas crescit tantum necesse
sit timorem decrescere. Sed contra augmentata caritate augmentantur effectus,
sed fides et amor tenent timorem gratuitum, ergo fide et caritate crescente
necesse est pariter timorem crescere. Item quanto magis aliquis amat aliquid tanto magis
dolet si illud amiserit, sed sicut dolor est de bono amisso, sic timor est
de futuro ne amittatur, ergo quanto magis aliquis amat aliquid tanto magis
timet ne amittat illud, ergo crescente caritate necesse est timorem crescere.
Item quanto quis maiorem caritatem habet tanto humilior est, quia quanto sumus
a timore superbie inmuniores tanto sumus dilectione pleniores, sic dicit
Augustinus. Sed crescente humilitate crescit timor dei, ergo a primo crescente caritate
necesse est timorem dei crescere. Item quanto quis maioris caritatis est tanto
sollicitior est ut serviat deo et ne faciat aliquid quod deum offendat,
Mich. vi: Indicabo tibi homo quid deus requirat a te, et post: et
sollicitum ambulare cum domino deo tuo. Sed quanto maior est sollicitudo
vitandi culpam tanto magis est timoris. Respondeo: ergo dicendum quod ad
predictorum intelligentiam est notandum quod hic sicut in prioribus diversi diversa
senserunt. Quidam enim voluerunt dicere quod est loqui de timore quantum ad
habitum et quantum ad usum. Si loquimur de ipso quantum ad habitum, verum est quod
crescente caritate crescit, propter hoc quod habitus gratuiti sunt equales. Si vero
loquimur quantum ad usum sic dixerunt quod crescente caritate decrescit
timor, quia quanto magis viget in nobis usus caritatis tanto minus viget
usus timoris, et illud per experientiam est notum. Videmus enim homines in principio conversionis
multa ex timore facere, sed cum gustaverint sponsi devotionem et dulcedinem
que est in amore, appropinquantes ad statum perfectionis iam ad bona operanda
magis trahit libertas amoris quam stimulet pena timoris. Sed
hoc modo dicendi videntur duo opposita implicari. Si enim magnitudo
habitus attenditur et dinoscitur penes magnitudinem actus, et usus decrescente
bono quantum ad usum videtur quod necesse sit ipsum crescere quantum ad usum et
actum. Aut si crescit quantum ad habitum videtur quod necesse sit ipsum quantum ad
habitum. Propter hoc est alius modus dicendi, quod sicut prius dictum est, timor gratuitus dividi-
tur in initialem et filialem, et cum queritur utrum crescente caritate decrescat
timor, videndum potest quod verum est de quodam timore et falsum de alio. De timore
namque initiali verum est, quia quoddam communicat cum servili hoc quod formi-
dat penam. De filiali illud non est verum, quia quanto quis maioris caritatis est
tanto magis refugit divinam offensam et cum deo sollicitius ambulat,
iuxta illud apostoli: Qui se existimat stare videat ne cadat. Sed adhuc

in non in toto satisfacere. Quintum timor filialis quo quis timet deum offendere
penam habet et multum affligitur anima illa formidine. Verbum autem Johannis
dicentis quod perfecta caritas foras mittit timorem propter annexam penalitatem.
Potest adhuc aliter dici quod duplex est usus ipsius timoris casti. Unus
inquantum quo cor hominis sollicitatur ex consideratione sue fragilitatis. Alius
quo humiliatur ex consideratione sue parvitatis divine magnitudinis. Et primus
usus minuitur cum caritas perficitur, quia confidentiam concipit ex perfectione caritatis,
ut iam homo dicat illud apostoli Romanorum viii°: quis nos separabit a caritate Christi.
Alius vero usus crescit caritate crescente sicut timor huius. Unde quanto aliquis
plus habet de spiritu amoris tanto plus habet de spiritu timoris, quia quanto
magis elongatur a spiritu superbie sive timoris sicut quod dicit Augustinus. Et sic hec patet
ad questionem propositam. Patet etiam ad obiecta. Rationes enim ad utramque partem
inducte verum concludunt, quia quantum ad diversas vias procedunt. Sic patet
de rationibus que ad primam partem inducuntur que concludunt timorem minui
caritate crescente, procedunt enim de timore quantum ad usum qui habet penam,
hec est quantum ad illum usum quo quis sollicitatur ne propter suam fragilitatem ca-
dat in culpam et propter suam culpam deiciatur in penam sicut patet in discurrendo
per singula. Rationes autem que ad oppositum adducuntur procedunt de timore
secundum illum usum secundum quem caritati perfecte est coniunctus. Unde et quod crescit quantum ad
illum sicut patet in illis primis rationibus. Ad decimum quod ultimo dicitur quod crescente
caritate crescit sollicitudo. Dicendum quod non omnis sollicitudo est ex timore. Sol-
licitudo enim qua quis suspenditur animo ut semper placeat deo et fa-
ciat que sunt deo accepta magis procedit ex amore quam ex timore.
Sed si ulterius obiciatur quia forte est sollicitus ut placeat, sed etiam sollicitus ne
offendat. Dicendum quod etiam illa sollicitudo est providentie et diligentie que etiam si habet
affectum timoris annexum, in viris tamen perfectis propter securitatem quam ex
perfectione amoris conceperunt non ita viget sicut in imperfectis loquendo
semper nisi forte dispensative et ad tempus. Alii enim viri perfectissimi
ex consideratione divinorum iudiciorum ex intimis visceribus contremiscunt.
Et ex hoc possunt adhuc elici preter predictos modos aliquis modus dicendi
quod usus aliquis huius potest crescere vel decrescere vel motus intensive
vel actum minuo, et tunc dicendum quod crescente caritate timor decrescit quantum
ad usum sollicitudinis de casu habitus non tamen de intensione sed magis motum
minuositate quia non a deo indiget vir perfectus sollicitari sicut imperfectus
quia habet unum magis timeat cum ratione culpe preterite ne forte non sit
indulgentiam indulta cum ratione future ne ex fragilitate et defectu
amoris cadat. In hoc ergo stat summa corrigendorum rationibus qualitercumque valere
modus dicendi quod timor castus crescente caritate uno modo crescit, alio modo de-
crescit et quantum ad usum. Quantum ad evacuationem et queritur

Tertio queritur de timore casto utrum in patria maneat an evacuetur.
Et quod maneat videtur per illud psalmi: timor domini sanctus permanet in seculum seculi.
Si ergo in seculum seculi permanet non ergo evacuatur adveniente beatitudine.
Item Ysaie xi dicitur de Christo: requiescet super eum spiritus timoris domini. Si ergo Christus fuit perfectissimus
comprehensor et in eo fuit timor, videtur quod donum timoris non evacuetur. Item
Ecclesiastici: beatus vir qui timet dominum, et post eodem plenitudo sapientie in summa
beatitudine.

Unde quod donum timoris nullo modo habet evacuari. Item sicut summe bonitati debetur
summus honor et amor sic summe maiestati debetur timor secundum magistrum
in .3. Si ergo dubitas ubi est timor meus, Sed in patria exsolvemus deo omnia
que debemus, si ergo ibi erit amor summe bonitatis, videtur quod ibi timor sit
summe maiestatis. Sed contra tanta vel maior est perfectio in spe quanta est in
timore, sed spes evacuabitur in patria sicut dictum est, ergo et timor.
Item sicut spes est veri futuri boni sic timor est veri futuri mali, sed in patria
non erit aliquod malum futurum nec poterit esse, ergo ibi non erit timor. Item sicut dicit
augustinus super illud Io. 1. mercenarius fugit etc. timor est fuga animi ne amittat
quod amat. Sed in patria nullo modo erit huiusmodi fuga nec possibilitas ad amissionem
boni, ergo non erit ibi timor. Item sicut paci opponitur inquietudo sic securitati
opponitur timor, ergo sicut summa est pax ubi nulla est inquietudo sic ubi erit
summa securitas ibi non timor, sed hec erit in patria, ergo etc. Item cum triplex
sit donum timoris domini videlicet servilis filialis et initialis. Servilis vero non
quia expellitur a gratia, initialis non quia expellitur a caritate perfecta, filialis non
quia timet ne oculos patris offendat, ergo non videtur quod timor secundum aliquod
sui donum maneat in patria. Item plus excedit perfectio glorie ipsum
timorem filialem quam excedat perfectio caritatis ipsum timorem initialem
sed timor initialis non stat cum caritate perfecta aut consumata sicut dictum est, ergo nec
timor filialis cum gloria. Nec est aliud donum timoris quod ibi remaneat.
ergo donum timoris simpliciter evacuabitur in patria. Respondeo. Dicendum quod sicut tactum
fuit in precedentibus, timoris est intuendo tria, videlicet penam ut fugiat, offensam
ut etiam caveat, maiestatem summam ut illi subiciat exhibendo
reverentiam. Et secundum hoc triplex est donum timoris. Unus qui principaliter
aspicit penam et iste est servilis. Alius vero qui unum actum habet ad penam
sed tamen principaliorem habet ad offensam vitandam, et hic est initialis.
Tertius autem qui unum actum habet vel offense vitande, alium vero vel
reverentie exhibende, et hic est filialis. Iterum et si unus usus est in refugiendo
ne separetur a deo, alter excellentior et magis proprius est reverendo
deum et resiliendo a summa maiestate in propria parvitate. Et hic quidem usus fuit
in christo et est in sanctis angelis et electis in omnibus beatis, et quantum ad istum actum et
usum manet donum timoris in patria, quantum vero ad alios usus officiis
tollitur, quia isti competunt ei secundum statum imperfectionis, quia non venerentur
usque perficiatur. Hinc est quod non dicitur evacuari sed magis perfici et salvari
Unde rationes que hoc probant parte concedende. Ad 1 ergo quod primo obicitur in quantum
quod eo modo est spes sic timor. Dicendum quod verum est de timore quantum ad
aliquem eius usum qui quidem consistit in fuga mali, sed quemadmodum
timor et spes habent ad invicem dividi, et quantum ad hunc usum verum est
quod in patria non manebit sicut nec spes. Est et alius eius usus qui est reverendi
summam maiestatem resiliendo in propria parvitate, et quantum ad hunc timor non ita
opponitur statui glorie sicut spes. Et ideo non oportet quod evacuetur in patria, quantum etiam
ad hunc usum maior reperitur excellentia in timore quam in spe, quia magis
disponit statui glorie. Ad 2m dicendum quod licet sicut spes est veri futuri boni sic timor

ve futi mali / iam pz vii / qz vo ista no pte de timore generali qui e
ve sum boni ardui sz qm ad illu usu quem ht i pntivo mali /
Ad i q o de auctoritate augi / ad q sim illa no e generalis diffinio
timoris sz solu da de timore sm usu t statu mie t hc no sonnue
sit ptactu est / Ad i q o / q sicut paci oppo inquietudo sic secure
timor / ad q si intelligat de timore sepoms inde ht / sz si intelligat
de timore reuerencie no hz inde / qz reuerencia t securitas nullatenus op
ponuntur / Ad i q o / q nulla dra timoris manebit i patria bn venit
bn / q pmo timor filialis remanebit nc naliz q obr qz ibi no erit tior
sepoms ut offense / Nam t si filialis tior hc intuat a quo a tu
intuet magis pu / Ad i q o q pfcto glie plus excedit timore
filiale quam caritas pfcta inicialem / ad q maior excessus t minor
no facit hitu euacuari sz pot pficie t consummari sz oppo aliqua que
repata int i q euacuat t expellit / t i q euacuat et ex
pellit io vo illa no vz qm t si pfcto glie plus excedat timore
filiale quam caritas nie inicialem / cu timor inicial voce eius q
aclinat ad pena plus oppo pfcti cat quam timor reuerencie op
ponat pfcto i btitudinibus / Et pmo quer de hc q dr i pnc
i pte ista se quones ee lvam / Et qz de timore tentandi nobis
occurrunt loca sed inf ee timore / Vr q inordinate procedat i
tentando quam nia diffinitia procedit divisiua / go prius e timore
diffinire quam dividere / Si tu dicas q no e vna quem diffo
ipius timoris assignare / i cotrarium hs oppo / qz cu timor hat ortu
ex amore t vna sit diffo assignare sic dyos diffinit amore
p vim vnita / vr q similr sit ex pte timoris / Sz i ctrarium hs oppo
qz quam ad i vna sui acceptione e passio i alia no e hitus e quo e
dr sz timor qui e donu e hitus / timor no nal e passio / go de
timore no pt assignari vna quibus vo / ste augi t dam timore
diffiniunt / Augi sup x lo sic / timor e fuga ai ne amittat qd ht /
Dam sic / timor e expectacio futi mali / Sz nec tr ql timor i
statu pnie / sic pz / go no vr q sit generale vnu ipius tioris meuire
Vlterius hic querit de istis duabus diffinicoibus ptactis / quam inde
ee contrariu / Si eni fuga t expectacio opponuntur / t timor e fuga
sm augi no go e expectacio ut dt dam / Vlterius quer utrum hc Vtrm
timor sm generale sui acceptioz hat vnum obiectum coe / q sic vr / qz nal
timor conformis e gratuito gratuitus gloso / alioquin nc tior nal
pficeret a gratuito nec gratuitus a gloso / hc at ee no possz ni hrent
vnu obiectu coe go et / ste tante generalitatis e amor quante generalitatis
e timor / sz omnis amor e re obi sub vna voce vz sub voce boni
go vr sic de timore / Sz q e q timor nie e re mali / timor at
pnie no pt ee re mali cu i ea sit malu / go no vr q tioris nie
t timoris pnie possit ee vnu obiectu quere / ac p hc nc vna quibus vo
assignari / ste tior nie e re futi / tior at pnie re futi no pt ee / go no

pertinet generaliter in ratione unius obiecti. Ad secundum dicendum quod timor cum multas habeat differentias de illis non dicitur omnino univoce nec equivoce sed secundum quandam analogiam. Non autem est analogia ex comparatione ad aliquod unum secundum prius et posterius maxime non est dicere proprie analogiam. Et ideo timor secundum omnes suas differentias habet aliquod obiectum sive unam rationem obiecti communem quod consistit ex actibus secundum prius et posterius. Obiectum autem timoris sub ratione sua generali est arduum, actus vero quibus est resilire ab isto arduo, et hoc est in omni timore reperire. Unde una quibus vero potest de omni timore assignari ut dicatur quod timor est resilitio ab aliquo arduo sive excellente sive illud arduum sit in genere boni sive sit in genere mali, sed cum est in genere boni est resilitio cum reverentia, cum vero est in genere mali est resilitio cum fuga. Sed quia in ista analogia frequenter latet equivocatio quedam secundum philosophum propter tollendam ambiguitatem magister primo maluit dividere quam diffinire quia in multiplicibus primo est dividendum et postea diffiniendum. Et hinc est quod dicit Augustinus et Damascenus timorem non diffiniunt quantum in sua generalitate sed secundum rationem mali, et quia timor ratione mali duplicem actum habet, unum antecedentem qui est estimatio sive suspicio qua quis credit malum sibi superventurum, quem est fuga illius mali estimati. Hinc est quod unus illorum diffinit per expectationem, alter vero per fugam. Ita quod nulla est ibi contrarietas. Accipitur enim ibi expectatio large pro quacumque estimatione sive credulitate de adventu mali. Et per hoc patet responsio ad primum quod querebatur de timoris notificatione. Ad id vero quod querebatur ultimo de timoris obiecto dicendum quod obiectum eius est arduum sub ratione ardui et excellentis quasi dampnose superextollentis. Unde quod obiectum de malo et de futuro non videtur quia illa duo respiciat timorem nisi quantum ad statum vie non ad hoc generaliter. In statu enim vie est timor reverentie sicut ex predictis habitum est.

Item queritur de hoc quod dicit: Sex enim sunt timores scilicet mundanus et humanus etc. Et obicitur contra hoc primo quia magister videtur esse insufficiens, obmittit enim timorem naturalem. Item contra obicitur quia magister videtur contradicere primo cum dicit quatuor esse timores et postmodum subiungit quod sex. Item si tu dicas quod ipse enumerat pro uno mundanum et humanum contra: timor mundanus surgit ex concupiscentia oculorum, timor humanus ex concupiscentia carnis, sed iste concupiscentie sunt diverse, ergo et illi timores. Item iuxta hoc queritur cum ipsi doctores assignent servilem mundanum humanum similiter initialem et filialem, penes quid sumantur et distinguuntur. Respondeo dicendum quod ipsi doctores timores habent distinguere secundum diversitatem suarum originum. Timor enim alius est ex natura, alius ex libidine sive concupiscentia, alius ex gratia. Si est ex natura tunc est timor naturalis. Si est ex concupiscentia hoc dupliciter: aut est ex nimio amore sui, aut ex nimio amore suorum. Si ex nimio amore sui sic est humanus, si ex nimio amore suorum sic est mundanus. Si autem ex gratia, aut ex gratia gratis data et est servilis, aut ex gratia gratum faciente inchoata et est initialis, aut est ex gratia perfecta et est filialis. Et patet quod sex sunt differentie timoris secundum suam generalem rationem ex parte sue originis. Ad id ergo quod obicitur quod magister est insufficiens quia non ponit nisi quatuor, dicendum quod magister cum intendat hic agere de timore dono non dividit timorem

n catenus quantum ad propositum suum spectat, timor autem donum quadrupliciter habet
considerari. quia per comparationem ad suum oppositum quod expellit et hic est timor
malus qui opponitur dono. sunt mundanus et humanus quos magister non
dividit licet sint timores diversi quia sub una voce eos considerat.
vel inquantum opponitur habet ad donum timoris. quia per comparationem ad
obiectum minus principale et hoc quod est malum pene et sic est timor servilis. quia
per comparationem ad obiectum magis principale quod quidem est malum culpe sive
offense et sic est timor initialis. quia per comparationem ad obiectum magis principale
quod quidem est excellentia maiestatis divine et quantum ad hoc est timor filialis
Et sic patet quod secundum quadruplicem comparationem in ipsius timoris doni assignantur
minores timoris divisiones et magister sufficienter dividit timorem quantum spectat ad propositum
Aliter potest dici quod timor sub voce doni potest secundum aliam considerationem quadruplicem
dividi. quia timor aut est simpliciter oppositus dono et sic est una divisio videlicet mundanus
et humanus. aut est donum tamen cum opposito admixto et sic est timor servilis. aut est
donum cum opposito tamen cum quadam approximatione ad oppositum et sic est timor
initialis. aut est perfectum donum et sic est timor filialis. Et sic patet sufficientia horum
membrorum patet et divisionis obiectorum. Item queritur de hoc quod dicit attende quod hic magister
distinguitur timores. cum enim beda dixit duos esse. ex hoc enim videtur
quod vel magister sit superfluus vel beda diminutus. Item magister hic queritur de diminutione
quia ponit damascenus non dividit timorem in his duabus quarum nullam ponit
nec magister nec beda. dicit enim quod vi sunt genera timoris videlicet segnities erubescentia
verecundia admiratio stupor agonia. Videtur enim secundum hoc quod dicat ipse
damascenus quod magister in dividendo non recte procedit. Item super hoc queritur de sufficientia
membrorum quas ponit damascenus. Respondeo dicendum quod loqui de timore secundum quod est donum
precise. aut secundum quod est donum appositum dono et secundum quod est appositum dono. quia secundum
quod comprehendit donum et oppositum dono et passionem naturalem. quia specialiter de
ipso secundum quod timor est passio. Et si secundum quod est donum sic dividitur in duo membra
et accipit beda dividens timorem in servilem et castum quia potest esse
donum gratuitum aut gratis datum. Et si secundum quod comprehendit donum et
oppositum dono sic est divisio magistri in quatuor membra secundum quod donum fuit [illegible].
et quia magister largius accipit ideo plura membra ponit. Sed autem accipiatur prout
comprehendit donum et oppositum dono et passionem naturalem sic dividitur in vi membra
prius posita. Si non prout accipiatur specialiter pro passione naturali sic est divisio
damasceni que est subdivisio veri predicti. Sufficientia autem istorum membrorum
sic patet. quia timor passio aut est veri mali. aut veri arduj. si veri mali
aut veri mali in se. aut veri mali in ordine ad culpam. si veri mali
pene in se hoc est dupliciter. aut prout timetur difficultas operis superex-
cedentis vires naturales et sic est segnities. de quo dicit ipse damascenus quod seg-
nities est timor future operationis quod timetur malum pene. ut tunc a
nobis secundum posse a fortiori et passionibus et sic est ipsa agonia de quo dicit ipse
damascenus quod agonia timor est pro casu sive infortunio. Si autem est timor
mali veri pene in comparatione ad culpam hoc potest esse dupliciter. aut veri est ipse
quia est et circumdi de quo dicit damascenus quod circumdi est timor in ipsi actu. aut veri est ipse

que iam non est, sed potest esse, est erubescentia, de qua dicit Damascenus quod erubescentia
est timor in expectatione convicii. Si vero est vel arduum sive magnum, aliud est
magnum in quo non possumus in cognoscendo et operando propter defectum cog-
nitionis: tunc est admiratio, de qua dicit Damascenus quod admiratio est timor in
magna ymaginatione fantasie. Vel tunc est arduum ad quod inassueti sumus,
et tunc est stupor; dicit Damascenus: stupor est timor ex inassueta ymaginatione,
vel aliter timor potest dividi. Aut timetur quod est vere timendum, aut timetur quod de se
timendum non est. Si propter defectum a parte timentis si timetur quod est timendum
de se, hoc potest esse tripliciter, quia aut est presens et tunc est verecundia, aut futurum et tunc
est erubescentia, aut futurum dubium et tunc est agonia. Si autem timetur aliquid propter
defectum a parte timentis, hoc potest esse tripliciter: aut propter defectum virtutis et tunc est
segnicies, aut propter defectum cognitionis et tunc admiratio, aut propter defectum
consuetudinis et tunc stupor. Et sic patet predictorum numerus et sufficientia, et per hoc etiam patet vi°
ad obiecta. Item queritur de hoc quod dicitur quod Beda vocat amicabilem timorem castum.
Videtur enim quod alius sit timor castus et alius timor amicabilis et alius timor
filialis, aliud enim timet sponsa et aliud amicus et aliud filius. Filius enim timet
patris indignationem, amicus voluntatis dissensionem, sponsa complexum separationis.
Ergo videtur quod illi sint diversi timores. Item super hoc queritur propter quid timor perfectus
castus illa tamen vocatur, et quare magis vocatur amicabilis quam socialis. Ad
Dicendum quod licet isti timores in hiis differentiam habeant, tamen vere deo unus et idem
timor censetur hoc triplici nomine. Sicut enim una est gratia que facit esse
filium dei per adoptionem, fratrem et amicum, et desponsat animam in coniugium,
sic et in proposito est intelligendum, quia unus et idem timor est quo quis timet
amittere deum sive separari a deo sub hac triplici voce. Et per hoc patet quare
iste timor hoc triplici nomine nominatur. Patet et vii° ad obiecta. Item queritur de hoc
quod dicitur quod uterque timor scilicet initialis et filialis dicitur initium sapientie. Si enim timor
initialis dicitur quia in eo inchoatur sapientia et gratia, timor autem filialis est [illegible]
videtur ergo quod timor filialis sit initialis, quod falsum est. Super hoc queritur propter quid timor in
sacra scriptura pocius dicitur initium sapientie quam aliud donum, et quare magis dicitur
initium sapientie quam alicuius alterius doni. Ad primum dicendum ad quartum. Ad quintum dicendum
quod cum duplex sit initium, scilicet initium vel initium existentie, initialis denominatur a principio
initii quod est initium primum, filialis autem secundum principium existentie, et per hoc etiam
non debet dici initialis. Ad id quod queritur quare magis dicitur initium sapientie quam
aliud donum et quare magis sapientie quam alterius doni, dicendum quod in proficiendo
in bonum donum timoris est primum inter omnia dona et donum sapientie est
supremum, quare gradus initium et principium debet attribui. Propter hoc est quod
initium debet attribui timori quia non in summo est status. Hinc est quod timor
magis dicitur initium sapientie quam alicuius alterius doni. Alia autem que
dicuntur in littera sunt satis plana. Ex hiis autem que in littera dicta sunt possunt
fieri vi problemata: de timore ut primum sit de timoris diffinitione,
secundum de obiecto, tertium de divisione in genere, quartum de divisione doni, quintum de doni
continuitate nominatione, vi^m et ultimum de eius comparatione ad donum sapientie.

Post premissa diligenter considerandum est etc. — Dis. xxxv

Supra egit magister de donis generaliter et de timore specialiter. In hac vero

pte de alijs donis determinat satis bruit' maxe de donis que sunt
ex pte cognitue s de sapia intellu et scia vnde eis duam intem se
et ad alia Et io pis ista dum i p du i q p assigt duam int doa
ta pdca i 2a vo assigt duam ipozz ad a'a que no st dona ibi
Et nondu q intq et scia ro pma pis dun i du i q p assigt
duam int sapiam et sciam i 2a vo assigt duam intq ad duo
pdca i. Consa dua int sapim et sciam Dum 2a pis pou dum i
du i q p assigt duam ipig intq et scie put sit doa ad se ipa
put st acquisita In 2a vo assigt duam int sapm donu et
sapiam incatam i. 1d et sciam e q sapia de qua disserving etc
Diuisiones vo prm satis manifeste sunt i lra.

Ad intelligendam at huius pts incidit hic qo etc vj . s q vj doa
Ast int donu timoris in no tangt i lra uidelicet primo qui
quis sit actus et obm ppriu doni sapie 2o quis sit actus et obm
doni scie 3o quis sit actus et obm doni intq 4o quis sit actus et
obm doni cosilij 5o quis sit actus et obm doni fortitu 6o et
ultimo quis sit actus et obm doni pietatis ipig doni et sap

Circa pimu sic pcedit et quit de actu et obo Vtru vz actus ipig
doni attendatur penes cognicoem ud an penes affecoz Et v
Et q actus eius attendatur i cogndo int po p ubu sapiens pu i
audiens sapiens sapior erit Sz auditus i nob e uia ad acquire
dum habitu cognicois Sigo p auditu crescit i nob sapia s q dr i
ubo pposito et i alijs plurib eiusd lib auc int q actus sapie
sit cognitiuus Ite hoc ipm ont p aug i xiiij li de tri diffiens
sapiam dt q sapia e rerum diuinarum humanarum cognitio approbans no
tificacionz phorz i pte illa de ipa sapia Sigo diffinit sapiam ute
et p actu pprium int q actus ipig doni sapie sit diuina et huana
cognoscere Ite greg i moral tctat d Job i. Ventus uehemens etc dt
q donu sapie datum e i remedium q stulticia ergo defectus stultie
et donu sapie dicte opponuntur opposita at nata st fieri ci eidem
s q uult phs. Cu ergo stultus dicat defectum i cogndo int q actus
sapie doni sit pocius cognitiuus Ite hoc int uoc qm sapia appatur filio
s cui i pmaue cata sit aliq pcipiue ex pte intq et aliq ex pte
affectus que st affcomb apprianr spui sco qui e amor que
no cognicois appanr filio cum ergo sapia ei appatur int go et
Iterum amans aliqd quantumcum etc id affectu sapiens dr ex hoc
n id cogitat ergo actus doni sapie maxe attenditur i faciendo cogscere
Sz q hoc obi po auc te sapientis ccti vj. Sapia doctrine s nom
sum e et no multis e manifesta Sigo sap a sapore dr et sapor respt
affcom intioore int q pncipalis actus doni sapie sit affectiuus
Ite greg i moral sup po Job dt q sapia e donu spoc et ctitue
mete refcunb Sz refco spectat ad gustum et affcom ergo et pcipius
actus ipig doni sapie e affectiuus Ite dyo dt i li de di no ca de
sap hac i stulta et amte sapm laudamus etc a'a lra hac i ir
roale et demte et stulta sapm excellet intuctis duc etc Sigo

lo ibi de sap que e donu di sicut p3 / et hanc d stulta et amente
vr q actus istius doni ex pte affconis se teneat et nullatenus ex
pte affconis vo[...] / Ite bn i li de amore dei vi ca d / q amor
crescit i ca[...] caritas i sapiam / ergo cu ca[...] et amor et ipius ca[...]
actus sint pt affcone uir q et sapie actus sit affcius cu pu
actus no varie voc pfectus / Ite n i dono sapie n i eius actu
e reperire expressiu / Nemo em e magis sapiens s[...] i actu cogn[...]
[...] diua uir ualde de facili exced[...] / ur ergo q actus doni sap
[...] se teneat ex pte affconis et nullatenus ex pte cognicois
Si forte dicas / q actus eius sunt e ex pte cognicois et affcois
q h e / q maior e diuisitas i h[...] qua sit i potencys / s[...] voce
illorum actuu qui s[...] cog[...] et affici diuisita po[...] ame ita q
nunqua s[...] actus eiusdem potencie ergo p[...] voce ur q nunqua sint actus
eiusdem h[...] / Si tu dicas / q no pnt ee actus eiusdem h[...] p[...]
tut quit / quis sit eius actus p[...] et p[...]ropinquius cognitius vel
affcius / et p[...] voce ur q cognitius p[...] q affcius et ita
videt eadem qo q p[...] / Rn dicendum q sapia quadrupliciter accipi co
sueuit tam a ph[...] qua a s[...] / vz quit et mag quit / et p[...] et
magis p[...] / quit accipiendo sapiam sic sapia d cognicio om viu
gnalem / s q ea diffinit aug et ph[...] q sapia e cognicio viu
diuinarum et humanarum / Et ph[...] i p[...]a ph[...]ia d q sapiens e qui oia
nouit s q queruit / Alio d sapia mag quit / et sap d cognicio
no quacumq s cognicio sublime vz cognicio viu eternarum / et ac
cipit ea ap[...] i Cor xii° alii dat p spin s[...]mo sapie / alii
s[...]mo scie / s q exponit aug di[...] q sapia e cognicio eternorum
scia no e cognicio t[...]atorum / Et et d ph[...] q sapia e cognicio cam
altissimarum / Tercio acci sap p[...] et nomiat cognicio dei s pie[...]
et h quid cognicio e q atten[...] i cultu late que exhibemus do
p fide spe et ca[...] / s quem mo[...] acci aug xiiii de ci di expo[...]
d Job / Ecce pietas ipa e sap / dicas ibi / q pietas et sapi[...]
id e q theosebia et theosebia id e q cultus diui qui co[...]sist
i 3[...] s q ipe d i p[...] euchiridion ad laurenciu / Quarto d
sapia magis p[...] et nomiat cognicio dei expimentale / et h mo
e unu de vii donis sp[...] / cuius actus e i degustacio diuina suauite
et qua ad gustu interiore i quo e delectacio necco requirit actus
affconis ad coniugendum et actus cognicois ad apphendum / s d ph[...]
qui d / q delectacio e coniunctio conuenientis cu conuenienti cu s[...]ssu eiusdem
hinc e q actus doni sapie pti e cognitiuus et pti e affcius
ita q i cognicione inchoat et i affcone consumat / s q ipe gustus
vel saporacio vel expimentalis boni et dulcis cognicio / et io actus p
cipuus doni sapie p[...]pissime dr e ex pte affcone voce eius d e[...]
q sapia s nom sum e et [...] d q actus eius e refectio / et d[...] d
q istius sapie e amente ee p[...] h q melius afficim ee diu / p[...]a q[...]

S[...]°
1
2
3
4

xxxvi

que e p ablacom et negom qm p affir° sicut doc3 i li de mistica
theolo^a, vde et istis ergo tac dt bn. catc i sapiam pficit, et ex hac
cau ca cotingit q sapia no pt ee nimia, q ex excessu i exprimento
dne dulcedis potius e laudat quam vitupabilis, h q pz i mris scis
et cotemplatis qui p nimia dulcedie mo eleuant i exthasim mo
subleuant usq ad raptu lz hc queniat paucissimis. Loced e
q actus doni sapie ppus e ex pte affcoms. Loced sut et
vob hc oudetes. Ad ·i^m ·d·u·o· q o° i qm q sapia crescat p auditu. Dd
q sapia sut i qnt p cognitoe quali que quid e verz dnaz et
hmnaz q p studiu et auditu susap^t nemetur et io no ht hic loc.
Ad ·2^m· q o° de auc^te augi pz rn°, q ibi ca accipit augus. Ad
·3^m· q o° de auc^te greg q sapia e q stultic. dici pt q hc dt no qm
ad ultim actu sapie qui attent i affcoe lz qm ad prim actu sine
pri qui cosistit i cogni^oe. Donu eni sapie i se coplectit utrq.
Ad ·4^m· q o° q sapia appa^r filio. Dd q hc e magis dt lume cognitois
no magis dt sapore affcoms. Cu eni utrq i se claudat pt utrq
p° appari vz filio et spui s et qm no appa^r filio soli ymo et p^e s s
hunt e q vo ·i^a no cogit. Ad ·5^m q ultis o° q nemo e sapns ex hc
sorum q amat n et ultius cognoscat. Dd q ·5^m vnd e, actu i gnoe dl
ipi gustui qucta e cognicio cpptimis eni mag cognoscit dnde
p exprimentu dulcei^s multo et et excellencior et nobilior et delctabilior e
qm p aliquam inquisitoes. Vn ex hc no h^r q cog^ne sit actus ipius doi
sapie ppus lz quoda^o conuenit ad eius actu ppum et hc quid
e verum q sicut doni e sapia i se claud^t utrumq actu vn quoda^o re
spicit intctu quoda^o affcm. Ad ·6^m q ultio o° q vnus huius no pt
ee ve^r istorum duorum actuum cu penes illos diuisione pot. Dd
q vn e q no put isti actus eius huius ee ita q utrq sit ppus. ut
tu inpedit duos ee ita q vnus sit pmus, alt no ppus, vnus
sicut dispones, alt no coplens, sicut i ptes hitu fuit de fide.
Vn eius roibus et visioibus quam ad hc pt quib negocia ee doni
sapie q b^n explanate fuit ee m^te fidi. Et io hec ad pns suffi
ciat, qz no oz hec illas iterum replicari. Utrum actus ppus doni

Scdo quer^r de actu et obo doni scie et qo scie cosistat i acoe
vel i cosidacoe. Et q cosistat i acoe vi^r pmo auc^te augus
xiiii de trin. q hc^r i lra distinguens eni int sapiam et sciam dt
q sapia spectat ad coteplom et scia ad acom. Itm ph^s sic
q no e quietu opom p^m ad rt pdest ad ius. Si g^o scia q e s.
donum multu pdest ad actu v^r q actus eius ee agenda ppue
sit costit^s. Item fides sine opibus mortua e. g^o pi vde et scia
h ipa scia q e donu sps s no e mor^a lz ostituta. g^o m^r q actus eius
ppus cosistat ee agenda. Itm donum scie copa^r ad piet^te sicut
digestio ad expequeb. lz piet^s h q dt greg i mor e opa mie exhibe,
g^o actus scie e ee talia opa dige. g^o actus eius cosistit i agendib.

Item actus doni sciencie sicut dicit magister in littera est consulere de informacionibus proximi et
proprie, sed bona opera respiciunt actiones exteriores. ergo actus doni sciencie circa agenda
versatur principaliter. Sed contra augustinus xiiii de trinitate huic sciencie tribuo non quicquid sciri
ab homine potest et vanum est, sed quo fides saluberrima gignitur nutritur et roboratur.
Si ergo actus doni sciencie est ad generandum fidem, videtur quod magis sit circa fidem
quam circa mores. Item in eodem libro dicitur et magister dicit in littera quod cognicio divinorum in proprio
spectat ad sapienciam, cognicio vero humanorum in eodem spectat ad scienciam, sed cognicio
humanorum que non est cognicio operativa sed pocius contemplativa. si ergo hoc est doni
sciencie ergo etc. Item in agendis sufficienter dirigimur per virtutem prudencie. aut ergo
donum sciencie superfluit aut eius actus principalis non ad hoc sed ad aliud ordinatur.
Item intelligencia scripture spectat ad donum sciencie sicut augustinus innuit in libro
de doctrina christiana ubi ostendit quod per pietatem et humilitatem pervenitur ad intel-
ligenciam sacre scripture. Si ergo huius intelligencia non consistit in actione
sed in speculatione videtur quod actus eius magis consistat in contemplacione
quam in actione. Item inter hec queritur cum unius habitus unus sit actus quomodo
doni sciencie habitui tam diversi actus assignentur. innuit enim magister in littera quod
actus doni sciencie est fidem nutrire et defendere, et ulterius quod eciam actus
est consulere de informacionibus proximi et proprie, et postremo quod actus eius est
cognoscere. Respondeo ad predictorum intelligenciam est notandum quod sciencia quadruplex est distincta.
Quedam est que consistit in intelligencia per se speculativa et hec est fundata in principiis
racionibus et hec est sciencia acquisita de quacumque creatura sicut sciencia humana philosophie.
Quedam autem est que consistit in intellectu inclinato ab affectu et hec est fundata super
principia fidei que quidem sunt articuli et non acquisita et hec est sciencia sacre scripture
quam nullus habere potest nisi saltem habeat fidem informem. Quedam autem est que consistit
in intellectu sive racione inquantum inclinat affectum ad opera et hec fundata est
super principia universalia que ordinantur ad rectitudinem et honestatem vite
et huius est sciencia prudencie virtutis. Quedam autem sciencia est que consistit in intellectu sic quod est
inclinatus et inclinans, inclinatus inquantum a fide et inclinans ad
bona opera et hec fundatur super principia fidei et habet ortum a dono gracie
et talis est sciencia que est donum spiritus sancti. Et ex hoc patet quis sit actus proprius istius
doni. est enim actus eius dirigere ad agenda secundum exigenciam regule
ipsius fidei. unius est dirigere ad opera inveniunt non tantum bona pro bonis red-
dat sicut dictat lex nature sed et bona pro malis sicut dictat lex gracie ad
exemplar ihesu christi in quo fuit gracie plenitudo. et ideo ad ipsam scienciam
non solum pertinet dirigere in agendis sed eciam cognoscere quantum pertinet nosse ea
que sunt fidei tamquam fundamentum sive directionis et ulterius nosse humanitatem
christi tamquam exemplar sui regiminis. Ita quod hic triplex actus convenit ei secundum
triplicem racionem unius videlicet racionem obiecti motivi, alterum racionem sui fundamenti
et tercium racionem exemplaritatis. et quia principalis actus accipitur ex parte obiecti hinc
est quod principalis actus doni sciencie est dirigere circa actiones sicut dicit augustinus et
ostendit racio ad hoc inducta. et ideo sunt concedende. Ad illud ergo quod primo obicitur
quod ipsius sciencie est fidem gignere et roborare dicendum quod iste non est eius actus principalis
sed ad principalem ordinatus ea racione qua directio doni sciencie in agendis
sit et fundatur super principia ipsius fidei. Ad illud quod obicitur quod ipsius doni sciencie est humanitatem
et graciam christi nosse iam patet. Ad illud quod obicitur hic est actus sciencie principalis, sed quia ad principalem

ordinatur

sicut cognitio exempli utilis est ad evidentiorem cognitionem veri quod sic exponi
debet sicut dicendum est ad id quod obicitur quod per prudentiam sufficienter dirigitur homo in agendis et ita probatur
quod non ad hoc prudentia dirigit secundum proportionem intrinsecam naturalibus ad ea quae honesta sunt
Sed scientia donum dirigit per principia fidei et motibus divinis ad ea quae sunt sancta
unde et quodam altiori est actus ipsius doni scientiae quam virtutis prudentiae et superior
principia magis elevata fundatur habet et propter hoc habita virtute prudentiae non
supplet donum scientiae. Ad id quod obicitur quod intelligentia scripturarum spectat ad
donum scientiae dicendum quod sicut prius tactum fuit de cognitione eorum quae sunt fidei
quod non principaliter spectat ad donum ipsius scientiae sed quodammodo antecedit et quasi
presuppositione. Sic et intellectus est hic de intelligentia sacrae scripturae. Ad id quod
ultimo quaeritur de diversitate actuum iam probatum est per ea quae dicta sunt quia unus
est actus eius principalis duo non amovet sic cum hoc probatur quod sit obiectum ipsius doni
scientiae et quo differat a virtute prudentiae et ab habitu cuiuslibet alterius scientiae.

Tertio quaeritur de actu et obiecto ipsius doni intellectus et est quaestio utrum donum
intellectus simul consistat in contemplatione creatoris et creaturae. Et quod non probatur
auctoritate magistri in littera: intellectus non modo de eternis est sed et de rebus invisibilibus
et spiritualibus temporalibus exortis. Item hoc ipsum videtur per Dionysium ad Titum qui dicit
quod impossibile est quod nobis divinus radius lucere nisi velamentis sacris et variis exem-
platum. Si ergo est velamen creaturae videtur quod intellectus non possit divina nisi in creata
cognoscere ergo sic ad cognitionem creatoris necesse est quod sit similiter ad cognitionem
creaturae. Item non est perfectus habitus amoris nisi amor diligat in se et in sua ymagine
ergo similiter non erit perfectum donum intellectus nisi deus per id cognoscatur et quantum ad
conditiones suas et quantum ad conditiones creaturarum quae sunt ei similes ergo videtur
quod donum intellectus sit ad contemplanda temporalia et eterna. Item de eisdem
habet esse intellectus de quibus habet esse fides sed quod dicit Gregorius quod deus intellectum dat dum
de auditis mentem illustrat sed fides non tantum respicit divina eorum in se
verum et in compositione ad creaturam. Videtur ergo quod actus doni intellectus ordinatur
ad illa duo contemplanda. Sed quia dono sapientiae cognoscuntur eterna dono
scientiae cognoscuntur temporalia sicut dicit Augustinus et habetur in littera ergo aut donum intellectus
superfluit duobus donis habitis aut esse illa duo actus eius principium non
consistit. Item sapientia et scientia differunt et sunt diversa dona per hoc quod unum circa
est temporalia alterum vero circa eterna ergo si donum intellectus est unum videtur quod non possit
esse circa illa duo. Item aut donum intellectus consistit in cognoscendo aut in afficiendo. Si
consistit in cognoscendo tantum ergo non videtur quod sit donum coniunctum cum actus purae
cognitionis non sit meritorius. Si in cognoscendo et afficiendo ergo donum intellectus est
eterna cognoscere et esse illa afficit sed iste est actus doni sapientiae ergo aut donum
intellectus idem est circa eterna aut si est non differt ab ipsa sapientia. Item sicut
deum cognoscere et contemplari in ymagine ita contingit deum cognoscere et contemplari
in eius vestigio ergo sicut donum intellectus est ordinatum ad cognitionem ipsius
creaturae spiritualis ita ad cognitionem creaturae corporalis sed non dirigit ad cognitionem
corporalis naturae ergo pari ratione non videtur donum intellectus ordinari ad cognitionem
alicuius creaturae. Item dona quae ad invicem conveniunt et ad se conformantur
ad idem et circa idem versantur sed donum intellectus et sapientiae conformantur ad invicem
ergo cum donum sapientiae sit circa eterna et non circa creata videtur quod et donum intellectus.
Item si sunt circa creatorem et creaturam ergo videtur quod donum intellectus intelligat et
cognoscat deum per speculum ergo non videtur differre a cognitione fidei. Respondeo dicendum quod

cognicio de deo sub racione ut patet hic secundum triplicem modum. Primo hic cognicio de
deo per simplicem assensum, alio modo per racionis amiculum, 3o per simplicem contuitum.
Primum est munus fidei cuius est assentire. 2m est donum intellectus cuius est credita
per racionem intelligere. 3m est beatitudinis mundicie cordis cuius est deum videre. Quia
ergo raciones supernaturales innitantur ad credita intelligenda accipiuntur non
solum a condicionibus creatoris sed et a condicionibus creature spiritualis quia intellectualis creatura
habet propiorem assimilacionem ad creatorem. Hinc est quod donum intellectus cuius
actus est in contemplacione summi veri elevatur per lucem que non solum facit
assentire sed et per congruas raciones credita intelligere non solum attendendo in
contemplacione creatricis veri sed et spiritualis creature. Et ex hoc patet quis sit actus
et obiectum proprium huius doni intellectus. Quia obiectum eius est ipsum verum eternum in quantum
intelligibile non solum secundum proprias condiciones sed et secundum proprietates creaturarum sibi
similium secundum quod dicit [illegible]. Actus vero eius est contemplari ipsum verum cre
ditum ut devocius credatur et ardencius diligatur. Et ita donum intellectus
consistit in contemplacione racionali creatoris et spiritualis creature sicut ostendunt
raciones que ad istam partem inducte sunt. Ad [illegible] dicendum quod donum sapiencie
ordinatur ad cognicionem creatoris et donum sciencie ad cognicionem creature.
Dicendum quod aliud et aliud sunt ista duo dona ad cognicionem illorum duorum quam
donum intellectus, quia donum sapiencie est ad cognicionem eternorum secundum eternas raciones
secundum tamen quod ille raciones eterne sunt via ad gustum et experimentalem cognicionem
divine suavitatis ita quod cognicio ista gustui est annexa. Donum vero intellectus
negociatur circa eterna secundum raciones eternas que sunt via ad cognicionem intellectualem et hinc
est quod bene apparet donum intellectus fidei que assentit propter veritatem propter se. Donum
vero sapiencie apparet caritati cuius est disponere ad gustandum deum. Per hunc
modum est diversitas inter intellectum et scienciam quia sciencia negociatur circa creata
secundum raciones creatas. Unde negociatur non solum circa creata spiritualia que habent
racionem ymaginis sed et circa corporalia que habent racionem vestigii. Donum vero
intellectus et si negociatur circa creata hoc tamen est secundum raciones eternas et non solum est circa
creata spiritualia in quibus raciones eterne relucent magis expresse. Et circa
patet quod alio et alio modo est intellectus circa creatorem et creaturam quam sapiencia et
sciencia. Hinc est quod illis duobus non supplentur. Ad [illegible] quod obicitur quod donum sapiencie
et sciencie distinguntur quia hec est circa temporalia et illa circa eterna, eciam patet unde
quia non est simile. Sapiencia enim negociatur circa eterna secundum raciones eternas, sciencia
vero circa creata secundum raciones creatas, et quia habent diversa obiecta et secundum racionem modum
diversum [illegible]. Hinc est quod sunt dona diversa. Intellectus vero sive circa creatorem sive circa
creaturam negocietur semper refert ad raciones eternas ad quas per creata et
elevatur contemplando. Et ideo unum solum donum est quamvis ista sint
plura. Et ex hoc colligitur patet quod donum intellectus est super sapienciam et scienciam.
Ad [illegible] quod obicitur quod donum intellectus [illegible] est in simplici speculando [illegible] in speculando et
afficiendo. Dicendum quod est cognicio experiencie que attenditur secundum gustum et ista est
doni sapiencie acquisitiva et est cognicio speculacionis ex tertio que quodammodo
via est ad gustum, sicut cognicio fidei ad dileccionem caritatis. Et hec est doni
intellectus que quidem via prebet ad usum doni sapiencie que a deo constituta est quod
super assensum fidei fundatur et ultimo ordinat ad sapiencie gustum [illegible]

in ipso actu intellectus est quedam delectatio sed largior et maior quam in dono sapientie.
Delectatur enim quilibet cognitione veritatis sed non sit sicut in gustu summe
suavitatis. Ad id quod obicitur quod sicut contingit deum cognoscere in ymagine sic et in
vestigio. Dicendum quod non est eadem similitudo in ymagine enim quia magis appropinquat
magis clare habet cognosci, in vestigio non quia multum distat
sub maiori obscuritate et enigmate. Et quia ad donum intellectus spectat
contemplatio clarior et excellentior quam sit cognitio fidei, hinc
est quod ad donum intellectus non spectat cognoscere deum in quacumque creatura sed in ea
que est eius ymago et similitudo expressa sicut dictum est. Ad id quod obicitur
quod donum intellectus combinatur dono sapientie. Dicendum quod quia donum sapientie consistit
in gustu. Donum vero intellectus consistit in luce radiis et amplius assistit
affectio quam visio et unio quam cognitio sed quod multum diversa sunt. Hinc est quod donum
sapientie in actu suo non sic indiget amminiculo creature sicut donum
intellectus. Ideo donum sapientie in actu suo ultra formam creature etiam. Donum vero
intellectus non formam creature etiam sed et creatura. Cum ergo dicitur quod dona que admiscentur
combinantur debent habere eadem obiecta, hoc verum est de obiecto principali non autem de
eo quod habet rationem adminiculantis. Ad id quod obicitur quod intellectus videt per speculum
sicut et fides. Dicendum quod in visione per speculum sunt multi gradus secundum maiorem
et minorem depurationem ab obscuritate enigmatis, et secundum hoc alio et alio modo
habet illuminari et habilitari. Unde fides habilitat ad assentiendum deo in articulis
quos et si non videat in se tamen videt in creatura cognoscendo quid est quod
nomine dicitur. Nunquam enim cognoscit debes credere quod sit trinitas nisi quia videt
quid sit trinitas in creatura, sed ulterius donum intellectus illuminat ad intelligendum
non solum quid est quod per nomen dicitur sed et ad videndum rationem quod trinitas datur
in deo esse per hoc quod videt in ipsa ymagine egressum verbi a mente per viam
cognitionis et amoris ab utroque per viam connexionis. Ex hiis patet quod et
si fides et intellectus sunt per speculum tamen in modo speculandi differunt et ideo sunt
diversi habitus. Patet et similiter cum hoc quis sit actus doni intellectus et quod obiectum
et que differentia ipsius respectu aliorum habituum. || Doni consilii et ex quo. Utrum
Deinceps queritur de actu proprio et obiecto ipsius actus ipsius doni consilii.
sit consiliari. Et quod sic videtur primo per sapientis exhortationem qua exhortatur
nos omnia facere cum consilio, hoc autem sit consiliando de hiis que
facimus. Cum igitur adhortemur ad actum doni consilii videtur quod actus illius
doni sit consiliari. Item hoc ipsum ostenditur per Tullii diffinitionem in prima rethorice
ubi diffinitur consilium dicitur. Consilium est aliquid faciendi vel non faciendi vere
excogitata ratio, sed ista excogitatio de faciendo vel non faciendo est ipsa
consiliatio, ergo proprius actus ipsius doni consilii est consiliari. Item hoc
ipsum videtur per Gregorium assignationem dicentis in Gregorius super principium Iob ubi assignat donorum
differentiam quod consilium est contra precipitationem, sed actus qui directe opponitur precipitationi
est consiliari, ideo enim consiliantur ne precipitantur ad faciendum ergo et cetera.
Item hoc videtur per nominis rationem quia sic se habet timere ad timorem sic se habet
consiliari ad consilium, sed actus proprius et principalis ipsius doni timoris est
timere. Ergo actus ipsius doni consilii est consiliari. Si dicas quod non dicitur
consilium a consiliando sed magis a consulendo, et actus ipsius consilii magis est

consulere

quam consiliari. Ubi sciendum quod hoc quod est consulere dupliciter dicitur. Uno modo ab alio consilium querere. Alio modo consilium dare. Sed actus doni consilii non est consilium querere, qui enim consilium querit eget consilio, et qui eget consilio iam non habet donum consilii. Et actus istius doni non est consulere sic quod consulere idem est quod consilium querere. Utrumque consilium dare non est magne utilitatis nec est magne virtutis, cum multi sciant aliis consulere qui seipsos regunt valde miserabiliter. Si ergo donum consilii est ordinatum ad propriam utilitatem, et non est aliud consilium dare nec consilium ab alio accipere, videtur quod actus eius non est [?]. Videtur quod actus istius doni consilii dirigere sit ipsum corpus universum [?]. Ergo videtur quod actus istius doni consilii sit consiliari. Sed quod super dicitur psalmus: Consilium meum iustificationes tue, id est glossa: consiliari. Sed hoc dicitur de eo quod supernaturaliter non consiliamur [?]; ergo consilium est supernaturalis iustificationis, sed de eo quod supernaturalis iustificationis non videtur quod actus eius, actus istius doni consilii est iustificationis [?] et dubitationis sit consiliari. Item sicut dicit Damascenus: Consilium est ignorantis et dubitantis. Unde Christus non convenit consiliari. Ergo si donum consilii fuit in Christo et in quolibet alio sapiente et sciente dono perfecto, videtur quod actus ipsius doni non sit consiliari. Item habet ipsum, videtur, sicut se habet addiscere ad scire, sic se habet consiliari ad eligere, quia utrumque est via ad alterum. Sed sicut per sciam [?] habilitamur ad cognoscendum, sic per consilium donum habilitamur ad eligendum. Cum ergo actus ipsius scire non sit addiscere sed magis scire, videtur quod actus ipsius doni non sit consiliari sed magis eligere. Item consilium ordinat et dirigit ad ea que sunt supererogationis, sed de istis nemo dubitat que sunt manifeste bona; de hiis autem de quibus nulla est dubitatio nulla videtur esse consiliatio. Cum ergo donum consilii dirigat ad huiusmodi, videtur quod actus eius non sit consiliari. Item consiliari est ipsius prudentie que est pars prudentie [?]. Ergo ad donum consilii non est nobis optimum [?] alterum et eandem actum; sed constat quod nobis est optimum. Videtur ergo quod consiliari non sit eius actus proprius.

Solutio. Dicendum quod sicut intellectus aliquando accipitur pro actu intelligendi, aliquando pro ipso intellectu sive intelligentia, aliquando pro ipso habitu qui dirigit intellectum in iudicando de veris et falsis, sic et consilium tripliciter accipi consuevit: aliquando pro ipso actu consiliandi, aliquando pro eo ad quod terminatur est actus, sicut cum dicitur: hoc est consilium meum; aliquando vero pro ipso habitu qui expedit et dirigit animam ad eligendum prosequenda et ad fugiendum vitanda. Hoc autem habitus dirigens ad huiusmodi electionem duplex est secundum diversitatem eligibilium et secundum diversitatem modorum sive rationum eligendi. Nam eligibilia quedam sunt ardua [?], quedam non ardua; in primis dirigit sapientia, in secundis non dirigit donum consilii propter excellentiorem et maiorem difficultatem que est in his que ardua sunt. Habet respectu dirigendi in electione potest quibus velut secundum virtutes morales naturales velut secundum virtutes morales divinas [?], et primus quidem est virtus politica, et non spectat ad donum consilii. Ex hiis potest elici per quandam circulocutionem quis sit actus doni consilii proprius, quia actus eius est dirigere in electione agendorum prosequendorum vel fugiendorum que sunt specialis arduitatis, et habet secundum virtutes morales divinas, et in hoc distinguitur actus eius ab actu prudentie moralis et scientie donum. Sed in questione utrum actus doni consilii sit consiliari, dicendum quod et si per verbum consiliandi intelligatur directio secundum virtutem et lumen consilii, sic bene potest concedi quod actus eius sit consiliari. Sed attendendum est secundum quod vult Damascenus: consilium respicit aliquem actum

precedente et aliquem actum sequentem. Dicendum enim quod primo homo inquirit et consiliatur
deinde disponit et ordinat. Postremo demum eligit et consentit. Et secundum hec intelligendum
est quod dicitur secundum rationem consilii hic potest esse duplex. Ad consilium inquirendo. Ad
secundum consilium disponendo et eligendo. Primo quidem modo non est actus ipsius consilii
proprie et ultimus sed quod actus eius initialis et in eo in quo est secundum statum imperfectionis.
Secundo non modo actus eius ultimus est et proprius. Verum sive per verbum consiliandi sive
per verbum consulendi sive per quodcumque aliud verbum id significetur quod est
dictum et electio hominis que sequitur ad inquisitionem secundum consilium donum quod regit secundum doctrinam
omnibus dicendum. Dicendum quod hic est actus proprius et proprius doni consilii. Verum concedi
potest quod consiliari secundum istam acceptionem est eius actus proprius sicut rationes ad
primam partem inducte concludunt. Ad id quod ultimo obiicitur de actu con-
sulendi quo spectat ad donum consilii. Dicendum quod consulendi potest respici
alterum actum doni consilii. Donum enim consilii proprie respicit directionem
actus proprii. Verumtamen actus doni consilii attendatur in disponendo et ordinando
ardua eorum prosequendorum quod tum donum consilii est aliquando interdum alii in defectu
et est interdum habundans alii in iuvari ab
aliis. Hunc est quod actus consulendi alterum vel consulendi alii dono consilii
potest attribui. Verumtamen tamen est actus eius proprius. Verum inter istos duos medius
cadit actus consiliandi vocetur eius et alii huiusmodi esse doni consilii proprie quod non
absurde potest dici quod actus doni consilii est semetipsum regere et ultimus
cum habundat sciendi in consilio alterum iuvare et dirigere. Ad id quod autem quod primo obiicitur in
contrarium quod consilium est iustificatoris ab persuasione. Dicendum quod in non tangitur actus
consilii proprius secundum quibus. Nam doni consilii est dirigere secundum alterius dominii est
exequi et facere in iustificationem ab persuasione non attribuitur ipsi consilio
primo et per se sed ad iustificationis ab persuadendas directio proprie attribuenda
est consilii dono. Verumtamen quod dicitur unicum consilium de eo quod ab persuasione non habet
universaliter quod nemo vere ab persuadet nisi sua ab persuasione vertitudo in consiliando p-
recedat vel quantum ad consilii inquisitionem vel saltem quantum ad consilii dis-
positionem. Ad id quod obiicitur quod consilium est ignoto sit dictum damum. Dicendum quod id est verum potest
consiliari idest quod consilium inquirere. Non autem potest consiliari idest est quia in ar-
duis eligendis dirigendo et hoc modo consiliari est actus ipsius consilii et fuit
in Christo, et secundum istum modum divina dispositio in hiis que secreta sunt appellatur.
Ad id quod obiicitur quod sicut addiscere se habet ad scire ita consiliari ad eligere.
Dicendum quod verum est secundum quod consiliari idest quod consilii inquisitio. Secundum autem quod consiliari
idest est quod discernere et recta disponere et ordinare sic non se habet in modo quod est
dispositio recta est et principium recte electionis et in actus est doni perfectum et hoc modo ac-
cipiendo non est simile consiliari et addiscere. Ad id quod obiicitur quod consilium
ordinat ad ea que sunt supererogationis. Dicendum quod licet ea que sunt supererogationis
in se sint nova et magis bona tamen tum facilius deficit in suavitas
nostra nisi innitetur per divina gratia tam in exequendo quam in eligendo quam etiam in
exequendo. Verum multi refugiunt et abhorrent ipsa consilia Christi.
qui tamen esse possunt in statu iustitie et per consequens talium oportunum est donum consilii
ultimo donum prudentie et virtutes scientie et virtutis dicendum. Ad id quod ultimo obiicitur
quod consiliari est actus ipsius prudentie. Iam patet responsio. Aliter enim est ipsius prudentie

tu voce obi tu et voce moi qui sit ipius doni co(n)silii Est enim multo excello-
cio tu qz ea circa que versatur sunt magis ardua et excellencia tu et qz regu-
lat sibi pura altiora et io donum hoc nomine co(n)silii valde p(ro)p(ri)e censet(ur)
Ex hiis et maiori circa quos sit huius doni actus et q(uo)d obm et que dicta
ipius vero aliorum habitum et que et sic nominet quodeius obm.
Nunc quarto quid quis sit actus p(ro)prius doni fortitudinis Et e qo vtrum actus
doni fortitudinis p(ri)ncipaliter co(n)sistat circa passiones tollandas An circa
cupiditates reprimendas Et q(uo)d p(ri)ncipaliter sit circa passiones tollandas videtur
p(er) gregorium qui dicit super primum Job q(uo)d fortitudinis doni est contra trepidationem co(n)siderandum
sed trepido maior est qui imminet periculum passionum g(e)n(er)o videtur q(uo)d circa huius
maxime co(n)sistat actus fortitudinis doni Item fortitudo siue dicatur donum
siue virtus respicit passionem irascibilis tamen principaliter sed post irascibilis magis p(ro)p(ri)e
respicit passionem sustinendam quam cupiditatum repressionem et abstinentiam Videtur ergo
q(uo)d actus p(ri)ncipalis doni fortitudinis co(n)sistit circa passiones tollerandas Item sicut
ipsum omnium p(er) co(m)parationem ad eius opposita qz sicut largitas opponitur avaricie et
cupiditati sic fortitudo opponitur pusillanimitati sed pusillanimitas attenditur circa fugam
passionum ergo videtur etiam q(uo)d fortitudo donum co(n)sistat circa passiones sustinendas
Item hoc ipsum ostenditur p(er) comparationem ad habitum fortitudinis virtutis qz fortitudo donum
actum et obm debet habere in maiori vel saltem in tanta excellencia et arduitate
quanta est reperire circa fortitudinem virtutem sed maior arduitas co(n)sistit circa
passiones g(e)n(er)o cum circa illas co(n)sistat fortitudo virtus videtur multo fortius q(uo)d
actus doni fortitudinis attendatur vel co(n)sistat in aggressione et tollerancia passionum
Item inter omnes actus meritorios maxima est difficultas circa passiones sus-
tinendas et magis ad hoc inepti et infirmi sumus g(e)n(er)o si dona data sunt
nobis ad expediendum et quando infirmitates retardantes nos ad bonum videtur q(uo)d aliquod
donum debeat nobis dari ad passiones sustinendas sed non est aliud assignare quam
donum fortitudinis g(e)n(er)o etc. Contra augustinus in libro de anima et spiritu Fortitudinis est
non tantum terrenas cupiditates reprimere sed penitus abhinc scilicet sed hoc non est
fortitudinis virtutis g(e)n(er)o est fortitudinis doni videtur g(e)n(er)o q(uo)d actus doni fortitudinis co(n)sistat
in repressione cupiditatum Item augustinus in libro de doctrina christiana ubi loquitur de
donis dicit q(uo)d fortitudinis est ab omni tusciencium mortifera iocunditate sepa-
rationem sequestrare g(e)n(er)o videtur q(uo)d actus doni fortitudinis principaliter co(n)sistat in delectationum
repressione Item augustinus adaptat vii dona vii beatitudinibus ita q(uo)d
fortitudo esuriei et siti iusticie correspondet sed esuries et desiderium
iusticie non oritur in nobis nisi p(er) mortificationem desideriorum et voluptatum g(e)n(er)o videtur
q(uo)d circa huius p(ri)ncipaliter co(n)sistat actus fortitudinis Item fortitudo donum videtur
q(uo)d ... donum co(n)silii maxime dicitur
dono co(n)silii sicut exequens vnti sed donum co(n)silii maxime ...
ad diuinorum co(n)siliorum impletionem diuina autem co(n)silia precipue co(n)sistunt
circa repressionem desideriorum et ... adhenam sicut patet in castitate
obediencia et paupertate g(e)n(er)o videtur q(uo)d circa talium desideriorum repressionem actus fortitudinis
doni p(ri)ncipaliter co(n)sistat Item fortitudo donum addit actum altioris generis quam
fortitudo virtus ... que habet notare est q(uo)d habeat excellenciorem sed in eodem
genere non potest habere excellenciorem cum fortitudo virtus co(n)sistat circa terribilia
que inducunt mortem sicut dicit philosophus g(e)n(er)o notare est q(uo)d habeat actum altioris generis

Cum ergo actus fortitudinis virtutis consistat circa passiones tollerandas, actus fortitudinis doni non circa passiones sed circa delectationes refrenandas consistat.

Est 2a questio quid sit actus et quid obiectum doni fortitudinis, et quare eodem nomine cum habitu virtutis nominatur, quod quidem in nullo aliorum donorum reperitur. Et dicendum quod fortitudo quantum est de sua prima sua ratione attendit rationem ardui. Arduum autem dicitur ad duplicem. Uno modo quia laboriosum et difficile quodammodo excellens et aggravans facultatem ipsius potentie. Alio modo quia est ultra necessitatem et excedit statum generalem, et fortitudo habet attendere rationem ardui utroque modo, sed rationem primi attendit et ordinatur secundum necessitatem precepti, rationem secundi secundum libertatem consilii, et primum spectat ad fortitudinem virtutis, secundum ad fortitudinem doni. Quoniam autem arduitas maior attenditur circa tollerantiam passionum, hinc est quod tam fortitudinis doni quam fortitudinis virtutis est habilitare secundum principalem sui ordinationem ad sufferentiam passionum, sed aliter et aliter, quia sustinere et aggredi passiones potest aliquis aut propter iustitie et honestatis conservationem aut propter perfectam Christi imitationem, ita quod primum spectat ad communem iusticiam naturalem et honestatem moralem, secundum vero spectat ad consilium dei et quam imitationem Christi, atque tendere in crucifixionem sui secundum quod ipse dicit Matthei xvi: Si quis vult venire post me abneget semetipsum etc. Hinc est quod actus fortitudinis doni attenditur circa promptam et expeditam passionum tollerantiam propter hoc quod quodammodo nos mundi et mundus nobis crucifixus, immo id quod dicit apostolus Galatas ultimo: Mihi mundus crucifixus est et ego mundo; et hoc est quod dicit Augustinus in libro de doctrina christiana: assurgat de inceptis ad fortitudinem ut mundus ei sit crucifixus et ipse mundo et ut in hoc vite presentis et mundanum inquietudo non refrigescat caritas.

Et patet quod fortitudinis doni actus consistit circa passionum tollerantiam secundum imitationem Christi, et hic est ergo actus principalis sicut rationes ad primam partem inducte ostendunt, que vere concludunt et ideo concedende sunt. Ad duo que obiciuntur quod est delectationum repressionem per auctoritatem Augustini, dicendum quod Augustinus in illis auctoritatibus non assignat proprium et principalem actum ipsius fortitudinis doni, sed quasi per ambulum. Nemo enim promptus et expeditus ad passionum tollerantiam secundum imitationem Christi nisi qui carnem suam cum viciis et concupiscentiis crucifixit.

Ad id quod obicitur quod fortitudo exequitur ea ad que consilium dirigit, dicendum quod et si donum consilii dirigat ad omnia consilia implenda in quibus consistit perfectio religionis principaliorum tamen [illegible] dirigit ad ea in quibus plus est de ratione arduitatis, maioris autem arduitatis est Christum imitari in passionibus quam in actionibus, et ideo circa hec tamen consilium quam fortitudinis doni principaliter assistit.

Ad id quod ultimo obicitur quod donum fortitudinis non potest esse excellentiori modo circa passiones quam virtus fortitudinis, dicendum quod falsum est, quia excellentiori modo sustinet passiones et excellentiori habitu qui sustinet secundum Christi imitationem quam propter iustitie conservationem, et qui sustinet secundum consilii supererogationem quam secundum precepti obligationem. In uno enim istorum reperitur solus actus virtutis fortitudinis, in alio autem non solum reperitur sed etiam aliquis elevatus et expeditus actus fortitudinis doni.

Et per hoc patet id quod ultimo querebatur, videlicet de differentia reali fortitudinis doni et fortitudinis virtutis et de convenientia in nomine. Hec enim dicunt propter diversitatem morum habilitandi et ordinandi ad tollerantiam passionum, nomine vero conveniunt pro eo quod ad eandem passionem genera ordinantur. Fortitudo enim virtutis ordinat

ad sustinenda qualiacumque et quantacumque tormenta antequam bonum virtutis et
honestatem delinquat. Non tamen ita excellenter et proprie sic fortitudo donum
vocatur inter omnes virtutes propter excellentiam et arduitatem ex parte obiecti virtus for-
titudinis appropriatur donis et per huius virtutis et doni magis quam alia dona
eodem nomine habent esse, sed licet dicantur duo realiter quia minor est inter illos. Huius
dicta. Et ex hiis patet quibus sit actus fortitudinis donum et quod obiectum et quid sit differentia eius
respectu aliorum habituum. De actu et obiecto ipsius doni pietatis et est quod
Sexto et ultimo queritur. Utrum actus principalis pietatis consistat in religione
vel cultu dei vel in compassione vel proximi. Et quod principaliter consistat in religione
vel cultu dei ostenditur. Primo per illud apostoli ad Titum ii. abnegantes impietatem sobrie et pie et iuste
vivamus. In glosa: abnegantes id est fugientes impietatem, que est valde culte, sobrie in nobis et
iuste ad proximum et pie ad deum vivamus. Ergo pietas proprie ordinata est
vel cultu dei. Item Augustinus Tractatus id est Iob xxviii°. Pietas est ipsa sapientia, abstinere
autem ad malum intelligentia. Pietatem hoc loco posuit dei cultum quem greci
theosebiam dicunt. Ergo etc. Item Augustinus in libro De doctrina christiana. Pietas est
honorare scripturam et non contradicere sacre scripture. Ergo utriusque horum consistit in
cultu dei. Item distinguitur peccatum iniquitatis et impietatis, quia iniquitas est in
proximum, impietas in deum. Ergo vel illius est pietas donum vel cuius est
impietas vitium et peccatum. Videtur quod actus pietatis doni principaliter attendatur
in cultu dei. Contra. i. Thimotheum iiii°. Pietas ad omnia utilis est. In glosa: pietas
que opera bona facit, utpote ad promerendum deum, omnibus cum summa discretione
[illegible] in via et pietate est. Ergo secundum hanc glosam pietas ordinat vel proximum.
Item Augustinus in libro De doctrina christiana dicit quod donum pietatis convenit beatitudini mitium.
Opus enim est pietate mitescere. Sed mititas sive mansuetudo attenditur vel proximum.
Ergo donum pietatis ad proximum ordinat. Item hoc ipsum videtur per Gregorium super Iob in as-
signatione donorum ubi dicit quod pietas est opera misericordie exhibere. Si ergo hec at-
tenditur vel proximum, ergo etc. Item Tullius in prima rethorice dicit quod pietas est benivolentia
in parentes. Aut hic intelligitur de pietate dono aut de pietate virtute. Sed de quo-
cumque horum intelligatur, cum obiectis conferatur, videtur quod actus doni pietatis attendatur
in compassione ad proximum. Item donum pietatis exequitur ad quod donum scientie or-
dinat, sed donum scientie ordinat ad bene conversandum vel proximum. Ergo videtur
quod vel illius attendatur actus pietatis doni. Iuxta hoc queritur quomodo distinguitur
pietas a mansuetudine et misericordia in actibus et obiectis. Contra dico quod vocabulum
pietatis multipliciter habet accipi, secundum quod innuit Augustinus in primo x. De civitate dei. Aut enim
sic pietas proprie dei cultus intelligi solet quam greci theosebiam vocant.
Hec tamen circa deum et circa parentes officiose haberi dicitur. More autem vulgi
hoc nomen et in operibus misericordie frequentatur. Cum pietas sit dicta multipliciter, videlicet
secundum quod ordinat
circa deum et circa parentes et circa quoscumque homines, secundum quod ordinat
circa deum non est nomen doni, sed potius est idem quod latria et theosebia sive euse-
bia de qua dicit Augustinus quod est sapientia vera. Secundum autem quod ordinat ad parentes adhuc
est non tamen nomen doni, sed potius est species iustitie virtutis pro eo quod ad hoc ordinatur secundum
virtutem naturalis iuris et secundum obligationem necessitatis. Secundum autem quod attenditur vel quemcumque proximum
sic pietas est nomen doni. Alio tamen attenditur circa proximum pietas donum et mansuetudo

qr mia virtus respicit conformitatem in natura cum indigente sine miseria,
pietas vero attendit in proximo ymaginem divinam. Vnde dono pietatis est homo beni
volus cuicumque homini qui habet in se ymaginem dei ita quod benivolencia illa pro loco
et tempore aliquando progreditur in compassionibus affectum aliquando in operibus beneficium
Et patet quis sit actus et obiectum pietatis doni quia proprius est facere hominem beni
volum vel cuilibet proximi in quantum gerit ymaginem dei. Et quia ad hoc habet dirigi
per donum sciencie quod quidem fundatur super predicta fide et dirigit in consideracione huius
exemplaris. hinc est quod actus pietatis et si principaliter consistat erga proximum, consistit
vel sacram scripturam ut eam cum benivolencia audiat, et et vel secundum ut eum cum benivo
lencia ad memoriam reducat. Vnde usus doni pietatis attenditur in hiis tribus
in exequendo secundum quod et usus doni sciencie quod est directivus eius in cognoscendo predicta. tamen
secundum quod donum est attenditur in benivolencia vel proximi sicut vos audivistis que ad
hanc partem inducuntur. Ad secundum quod quod primo dicitur in glosa de glo. quod pietas ordinat
ad deum et quod pietas est cultus dei et ad alias auctoritates que intendunt hoc. Dicendum
quod omnes ille auctoritates currunt de pietate secundum alium accipiendi modum quem beatus augustinus
predicat et magistri proprius est modus accipiendi pietatem sicut ipse dicit in x de ci. d.
Nam et principaliter dicitur homo benivolus esse ad deum offerendo ei cultum et obsequium
principale et prius tamquam ei ad cuius similitudinem facti sumus et quod sue continemus
et eo donis prius et principale prius. Deinde vero quia post deum quodammodo ymaginem
gerit parentibus et filius gerens ymaginem parentis et ab eo sumit originem
hinc est quod est alius modus accipiendi pietatem. ab ipso descendens qui quidem est
benivolencia in parentes. Postremo quia omnis homo gerit ymaginem dei. hinc
est quod tercius et ultimus modus accipiendi pietatem secundum quod benivolum et beneficium reddit
erga omnem hominem insignitum divina ymagine. Licet autem iste sit ultimus et
postremus accipiendi pietatem tamen sic explanatum est quantum ad hunc modum
pietas donum accipitur proprie, vnde in omnibus illis auctoritatibus et verbis ponitur
est quantum ad processum arguendi ex illius nominis multiplicitate quod et si non sit
multiplicitas equivocationis proprie dicte est tamen multitudinis cuiusdam analogie,
Ad secundum quod ultimo querebatur de differencia propter pietatis doni ad misericordiam et
mansuetudinem. Dicendum quod et si conveniat cum utroque quia cum mansuetudine convenit
in affectu, cum misericordia convenit in effectu, differt tamen ab utroque, a miti vero et
mansuetudine differt quia mansuetudo est contra irritacionem ex illatione alicuius
iniurie, sed pietas est contra induracionem quam quis non habet affectionem vel benivolenciam
ad eos qui gerunt divine ymaginis insignem. Similiter a misericordia differt quia misericordia in
proximo considerat conformitatem in natura et similitudinem speciei, pietas vero at
tendit in homine ymaginem dei. Vnde aliqui dixerunt quod misericordia considerat miseriam
in ymagine, pietas vero considerat ymaginem in misero. Differt et quia misericordia con
formatur dictamini iuris naturalis et secundum rationem providet, pietas vero conformatur
suasioni interiori divine et hoc secundum donum sciencie. Ex hiis patet quid sit actus
doni pietatis et et eius obiectum qualiter differat ab aliis habitibus et secundum hec tamen
patet tota problema forte tercium doni pietatis et et quilibet aliorum donorum predictorum
similiter tamen hoc possibile de quolibet quidque actum habet in persona, sed hec debitatum
sunt in generali, alia vero tangunt impliciter tamen plurium et in tractatu, tamen ex hiis

[H]iis que breviter tacta sunt qualitercumque habitis pro intencione predictorum
In parte ista sunt questiones circa litteram et primo queritur de hoc quod dicit quod sapientia est rerum
humanarum divinarum que scientia / quam sicut dicit philosophus scire scitum in rebus. hoc est
dividitur secundum diversitatem subiectorum, quia res divine et humane causate et increate summa
diversitate differunt, ergo nulla scientia vel sapientia simul potest esse de utrisque. Item res
humane comparacione rerum divinarum quasi nichil sunt. Sicut nichil finitum est aliquo
comparabile infinito, ergo sicut punctus nichil addicit linee, sic cognicio rerum
humanarum nichil addicit cognicioni rerum divinarum, ergo videtur quod cognicio rerum
humanarum non sit de integritate ipsius sapientie. Non ergo debet poni in eius diffinicione
Responsio. Dicendum quod sapientia nostra secundum quod accipitur pro cognicione dupliciter consuevit accipi
a philosophis sicut et nostra iusticia dupliciter accipitur. Est enim iusticia specialis et
iusticia generalis; iusticia specialis est virtus cardinalis distincta ab aliis; iusticia
vero generalis complectitur generaliter omnes virtutes. Sic et sapientia proprie dicta dicitur
cognicio causarum altissimarum; sapientia vero communiter dicta comprehendit et
includit in se diversas scientias et non solum illas que sunt de causis primis et
illas que sunt de causatis et causis. Et quam nomine hominis potest intelligi omnis
causata cum ipse cum omnibus communicet sicut dicit Gregorius. Hinc est quod diffiniens sa-
pientiam dicit ipsam esse scientiam rerum divinarum et humanarum, id est creatarum rerum causarum
in quibus manifestatur summa sapientia divina. Et per hoc patet explicacio notificacionis
et dissolucio prime obiectionis. Ad aliud dico quod dicitur quod scientia rerum humanarum nichil addicit
super cognicionem rerum divinarum. Dicendum quod licet res divine excedunt humanas in
infinitum quia ille sunt infinite et iste finite, cognicio tamen non excedit cognicionem
in infinitum pro eo quod utraque cognicio est finita sive quis cognoscit divina
sive quis cognoscit humana. Non enim cognoscit divina secundum suam immensitatem
nec quam divina sunt in via attingit ad conspiciendum ipsam in veritate in se
et ideo noticia est ipsam in suis effectibus cognoscere, et per cognicionem rerum humanarum
magis probatur in nostra noticia quam divina sunt in statu vie et pro tanto po-
[nitur] in diffinicione sapientie. Item queritur de hoc quod dicit huic scientie id tantum tribuo
quo fides saluberrima gignitur nutritur defenditur et roboratur. Videtur ei
contrarium dicere quia cum dicit fidem generari ex scientia aut intelligitur quantum ad habitum aut
quantum ad actum; quantum ad habitum non habet veritatem quia habitus fidei non gignitur ex
habitu scientie; quantum ad actum non quia actus fidei precedit actum scientie; ergo non
habet veritatem. Item scientia usurpatur circa temporalia, fides autem est de eternis; ergo videtur quod domum
scientie nichil faciat ad ipsam fidem. Item hoc et queritur de diversitate illorum quatuor
actuum quos enumerat. Responsio. Dicendum quod licet fides habeat ipsam summam veritatem pro
principali obiecto cui credit et assentit, id tamen quod credit videt per speculum
creature et propter hoc si speculum creature non sit ex principali obiectum cognicio tamen
creaturarum in subiecta causata videndo et causare et intelligenda spiritualiter principium
confert ad ipsius fidei promocionem sive in alio sive in se, et in se quidem
quantum ad primum in aliis et non solum quantum ad primum sed et quantum ad medium.
Homo enim magne scientie et litterature facilius persuadet et melius instruit
venientes ad fidem quam ignorantes sicut de beato paulo nimis est. Nunc quia
scientia ista valet ad fidei introductionem et introducte provectionem et
provecte defensionem et defense confirmacionem hinc est quod iiijor actus assignat ei

augq veu ipig fidi dt q p donu sce fides salubrrima gignit nutr
defendi t robora ita q primg actg respit incipientes duo m
medij pficientes s pgressu i bono t pugna q malu qrtg t ultg
iam pfectes. Ad id go q pmo dr i qm q no gnat fidem nc qm ad
hitu nc qm ad actu. Dm q pmo s gnari aliqne hitu ab ad pt
intelli dupr. ul vel eqd subi ul vel altig. Et vel altig dupr
ul effctiue ul dispoue. Cu go dr q scia gnat fide. h no int
vel eqd subi s vel altig nc intr effctiue s tm dispositiue. Ad de q
q fides e de etnis scia de tempali. Dm q e no cogit q qualia
bn manducit ad etna qm dm summg i mag. Ste quit de h q dt
scia e abstinere a mal. Vr e em s q dic q duo donoz dust
st actg. Cu go h sit ipig timoris no int q sit ipig scie. Ste abstine
a mal respicit affctiu s scia respit intellm. go abstine a mal no e
actg ipig pus h quit. cu scia no solu sit ad declinadu a malo s
t ad faciedu bonu. pp quod mag s describit p actu declinadi a
malo qm p actu expedi i bonis. Ad in Dm q s q m exponit i la
abstine a mal no solu intr pnatie no face malu s a mal abs
tinere h e pvidet comunsatione natois pue t puse. Vn aliud et
aliud abstine a mal e ipig timoris t ipig scie. timor em respnt
inferiora in eternu. scia no docet ptaue extiona pirula t occoes
mca q st ad malu inclinat i quig mag e difficultas. Et p h
pz rn ad oba. qm abstine a mal aliud e timoris s pno e scie ex ut
equet s tm ut digentis. postremo no e ipig scie pnatie tm s
t positie sicut ex sunt tactu io patent illa tu oba q peedut
s h. Ste quit de h q dt apte mostra e i quo diat sps sapie
t sps scie cu sapia dium t scia huais attributa sit vel. Vr
em q ista nulla sit dria p eo q eadi nirtg s caitas simul hr
rsad ee dunt p p t sit eadi fides. Iom p h nulla donoz as
signi dria. Ste intelligere q e donu vnu sit dt postea simul e de
etnis t tpalibs go inr q int ei pi gdicat. Ad in Dm q negociad
ee tempalia t etna pt ee dupr. ul s ros easd ul s ros alb t
alias. qm e s ros easd tnc no e diusitas intlis t vng formal
hitg pt ee vel ut pq. qm no e s ros alb t alias tnc no solu
e diusitas intl pmo t e diusitas fortl. t e i ppoito repire
sicut colligi pt ex his que dca st i philitaz qdm dectima de
t p m. dram satis rte assignat. Et h de donis dca sufficiat.

Schlet t qui vtru — Dis — xxxvi —

Snit res ic pos ista i qua mgr agit de hitibs gtuis s
quos homo coformad xo diuisa fuit i ps duas. i q p
agit de his qm ad distinctio. In 2a no qm ad connexione
Pma pte termata hic incip 2a. Intendit go mr pinci i hac ptcla
agere de hitum gtutoz connexione. t qm ad gnexione sr eqlitas
i nitor t eqlitas cu gnexione oriuh hr ex vno pn. ex hoc vz

quod virtutes omnes ligantur et informantur a caritate et ad ipsam reducuntur sicut
ad radicem, ideo post ista habet tres particulas in quarum prima determinat materiam de
virtutum connexione, in secunda vero de equalitate ibi: Verumptamen non potest quis omnes
possideat virtutes etc., in tertia vero omnia opera preceptorum et virtutum docet
reduci ad caritatem ibi: Cum duo sint precepta caritatis etc. Prima pars dividitur
in duas partes, in quarum prima movet questionem et determinat veritatem, in secunda vero veritatem determinatam
reddit certam et veram ibi: Quod quidem probabile est etc. Sed secunda pars in qua determinat
de virtutum equalitate duas habet partes, in quarum prima determinat istam questionem secundum opinionem
alienam, in secunda secundum opinionem propriam et magistralem ibi: Alii vero nec eque dicunt omnes
virtutes etc. Sed tertia pars duas habet partes, in quarum prima movet questionem et determinat qualiter
omnia precepta reducuntur ad duo precepta caritatis, in secunda vero concludit quod ipsa
caritas est summa et plenitudo totius totalis legis ibi: Unde et hec summa etc.
Ex quo habetur patet quod caritas omnium virtutum est finis et forma, et ex hac causa con-
nexio est inter ceteras virtutes gratuitas, quam materiam determinat prima pars.

Ad intelligentiam autem huius partis in ista [illegible] queruntur sex: primo queritur de
connexione virtutum gratuitarum, secundo de connexione donorum, tertio
de connexione virtutum politicarum, quarto de connexione vitiorum, quinto queritur
de equalitate habituum gratuitorum, sexto et ultimo queritur utrum caritas sit forma virtutum.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum sit ponere connexionem in virtutibus gratuitis.
Et quod non videtur primo per id quod dicit glossa super Ysaiam xvi: Venter meus ad Mo-
ab etc. in glossa: Sicut cithara sonum compositum non emittit si una corda
rupta fuerit, sic spiritualis venter prophete si una virtus defuerit, dulce melos
non resonabit, sed cum integra est tota anima et spiritus sanctus in corde hominis est tota dulce
melos spirituale, ergo necesse est simul omnes virtutes esse. Item Augustinus dicit et
habetur in ... summarum ... impium est a deo dimidiam veniam sperare,
ergo pari ratione impium est sperare dimidiam gratiam, ergo sicut impossibile est unum peccatum
mortale sine alio dimitti, sic videtur quod impossibile est quod una virtus sine alia
nobis donetur. Item hoc ipsum videtur ratione, nullus potest habere virtutem gratuitam nisi habeat
gratiam, nullus habet gratiam qui non sit templum dei, nullus autem potest esse templum
dei nisi sit templum eius secundum totum, quia nulla est connexio Christi ad Belial, nec
templo dei cum ydolis. Ergo ad hoc quod anima conservetur in templum dei
necesse est ipsam habere omnes virtutes dirigentes et rectificantes eius potentias. Item
esse necessarium quod si habet unam virtutem quod habeat ceteras. Item quicumque habet unam
virtutem gratuitam necesse est ipsum habere caritatem, nulla enim virtus gratuita venit
caritate exclusa, sed qui habet caritatem habet virtutem perfectionis et plenitudinem legis
et per quod potest pervenire ad salutem. Si ergo nemo habet perfectum in genere motus
nec potens est ad implendum omnia mandata legis nisi habeat universitatem
virtutum, necesse videtur sequi ut qui unam virtutem gratuitam habet nulla ei desit.

Contra hoc. Primo fertur instantia in parvulis baptizatis: parvuli enim baptizati caritatem habent et
tamen non est fides nec spes, sicut ex predictis apparet. Ergo non est necesse quod
qui habet unam virtutem gratuitam habeat omnes. Item fertur secundo instantia in innocentibus
et coniugatis. Innocentes enim non habent virtutem penitentie, coniugati non habent virginitatem.

et tamen hec sunt virtutes connexe / ergo non est necesse quod qui habet unam virtutem connexam habeat omnes. Tercio sic arguitur instancia in parvulis et reprobis qui cum sint in gracia habent aliquas virtutes et tamen nunquam habent perseveranciam quam si illam haberent salvarentur sicut dicit dominus Mt. x qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. Si ergo perseverancia virtus est sequitur quod multi habent et bonum virtus quod non sit connexio virtutum connexarum / Item hic primum omnem voce habitus virtutum connexarum sunt diversi formaliter sicut diverse species eiusdem generis ita quod ex opposito dividuntur nec unum est prius altero sed quam aliquam species invicem distinguuntur ita quod una ab altera dividitur nec altera ab altera causatur prout patet in hiis quia sine vel sinequa / si ergo virtutes connexe sunt hic quia quod non sit necesse ea esse connexas / hec habitus virtutum per actus suos habent notificari et distingui quia comparacio actus ad actum eadem est comparacioni habitus ad habitum sed non est necesse actus virtutum esse connexos unus unus potest existere sine altero ergo et cetera. Dicendum sunt habitus virtutum sunt connexi / ad hoc est vox principii / alia vox subiecti / alia vox obiecti. Si vox est subiecti quia sunt a deo una cum omnibus proprietatibus a deo sit connexio esse in omnibus proprietatibus / Si vox subiecti quia sunt in eodem ergo cum omnes sunt in eadem anima qui habet unam sciam habet ceteras quod maior ratio est. Si vox obiecti ergo penes obiecta distinguuntur / ergo penes illa non conectuntur cum idem non sit prius distinccionis et connexionis. Quando ad predictorum intellectum est notandum quod de virtutibus connexis contingit loqui tripliciter / scilicet quantum ad habitum substantiam / quantum ad statum superadditum / quantum ad defectum imperfeccionis annexum / Si loquimur de virtutibus sub racione imperfeccionis annexe sic non est necesse connexionem simpliciter pro eo quod non est necesse hominem habere contrariam habere imperfeccionem adiunctam / Similiter si loquimur de virtutibus quantum ad statum superadditum qui non est de necessitate virtutum sicut est reperire continenciam virginalem individualis sic adhuc non est necesse virtutes esse connexas / Si non loquimur de virtutibus quantum ad habitus substanciales tunc distinguendum est quia aut illi habitus habent necessario annexam imperfeccionem / aut non. Si habent necessario annexam imperfeccionem sicut habet habitus fidei et spei sic non sunt connexi aliis virtutibus ideo pro eo tempore quo quis est in statu vie / quod si non habent necessario annexam imperfeccionem tunc connexionem habent simpliciter sive in statu vie sive in statu patrie / Verum quia omne statum viam est quod necesse est habere contrariam habere omnes virtutes quia sunt perficientes ad eis convenientes sicut loco fidei in patria habebimus visionem et loco spei presentam tencionem. Notandum autem hec connexiones sunt possunt quadruplex genus cause / primo quidem ex parte cause materialis que sunt in nobis necessitas / secundo ex parte cause efficientis que est dei largitas / tercio ex parte cause formalis quod est earum connexiones / quarto ex parte cause finalis que est primum dignitas / Contra cum materiales virtutum assignandum potest non ex quod sed quia quidem est vocata anima per suas potencias per quas ipsa anima potest obliquari et dirigi / et quamvis potencie anime non possunt per unum habitum virtutis rectificari sed per diversos necesse est ad hoc quod anima perficiatur in esse connexo et fiat deo placita et iusta quod ipsa per diversos virtutes habitus verificetur in se et in qualibet ex potencijs suis propterea necessarie ex parte suscepti necesse est

virtutes connexitas esse connexas. Causa vero virtutum efficiens est divina liberalitas
cuius est nullo modo deficere in operibus sed omnia administrare affluenter et habunde.
Unde sicut divina liberalitas perficiens rem in esse primo dat ei totum per quod
possit in esse conservari ita perficiens eam in esse secundo dat illi integram per-
fectionem per quam in tali esse manere possit et singulis operibus obviare
Ideo genus est divine largitatis cum gratificat hominem dare virtutum in quibus
consistit esse secundo vite eidem tribuere. Causa autem formalis ipsarum virtutum con-
nexitatis est ipsa dei gratia que virtutes certas quantum ad habitus et subiectos
perficit et informat et hoc per suam presidiam et influenciam per quam animam
facit gratam et quantum ad se et quantum ad eius potentias. Unde quia illa gratia conformiter
se habet ad omnes virtutes ex quo et ipsa habet ad quaslibet virtutes habet alie-
tionem necesse est virtutes esse connexas. Causa autem finalis virtutum est ipsa gloria
que nemines in animam undique et plene perficit. Et ideo necesse est quod per
gratiam undique disponatur. Et cum precedat sufficiens dispositio non inducitur perfectio
necesse est ergo necessitate finis omnes potentias anime perfici per virtutes connexas
ut ydonee sint et disposite ad susceptionem glorie. Et sic patet quod ro-
nes connexionis virtutum connexitatis sunt ex quadruplici genere cause. Unde
rationes hec probantes concedende sunt. Ad duo quod primo dicitur quod de ... et
habitibus quibus non est reperire virtutem nec fidem nec spem. Iam patet veritas ex
hiis que dicta sunt quia hec virtutes propter imperfectionem ... sed non compa-
ciuntur cum statu glorie. Unde tamen ex hoc non confugit connexio virtutum pro eo
quod ipse aliis virtutibus connectuntur in statu vie in statu non patrie loco
ipsarum dotes eis correspondentes cum aliis virtutibus qui permanet con-
nexionem habent. Ad id quod obicitur de moechis et ... iam patet veritas
quia primat ... habitus non tamen habitus virtutum nominant sed et status ...
quorum ut predictum est non necesse est connexio virtutum connexitatis pro eo quod in
diversis statibus saluari potest eorum gratie et virtutum. Ad id quod obicitur de perseve-
rantia que non est in perfectis Dicendum quod perseverantia dicitur tripliciter. Uno modo dicitur perse-
verantia propositum perseverandi partes sine defectione et sic est species fortitudinis. Alio modo dicitur
perseverantia propositum perseverandi in bono usque in finem et sic est conditio cuiuslibet
virtutis. Tertio modo dicitur perseverantia continuatio boni usque in finem et hec non
est nomen virtutis sed potius status communis ad omnes virtutes. Et primis
quidem duobus modis habet connecti aliis virtutibus et reperitur in istis perfectis
hec autem tertio modo in perfectis non reperitur nec necesse aliis connectitur quia nomen
virtutis non notat habitum sed magis quemdam statum. Ad id quod obicitur quod habitus
virtutum connexitatis sunt diversi formaliter Dicendum quod quamvis formaliter differant
quantum ad habitus subiectos tamen in quantum connexi sunt quia communicant in ipsa gratia
que est omnium virtutum connexitatis perficiendarum et connexio et ... non
cogit quod et sit informalibus ... distinguuntur. Unde formaliter tamen ...
cuius habent esse connexi ... Ad id quod obicitur de comparatione habituum et
actuum Dicendum quod non simile pro eo quod egressus actuum est voluntarius et
ab arbitrii libertate introductio vero habituum in ipsam animam est a divina
largitate. Uos autem spiritualiter applicatur ad uniuersorum divina non largitas
complet ... non sequitur quamvis actus unius virtutis connexitatis ab alio
separetur propter hoc similiter habitus ab habitu. Ad id quod ultimo obicitur quod virtus notat con-
nexionem habituum iam patet veritas. Venit enim ex quadruplici genere cause sicut predictum est

nec est filius de illis in quibus stat sicut apparet de se. // Spiritus sancti sint

Secundo queritur de connexione donorum. Et videtur quod virtutes dona sint connexa.
Et quod videtur primo quia sicut habitus virtutum sunt gratuiti et procedunt ex munere
divine largitatis sic et habitus donorum. Cum ergo propter unitatem gratie informantis
et munificentiam largitoris dispensantis ponatur connexio in virtutibus gratuitis
eadem ratione videtur quod ponenda est in donis. Item sicut una virtus alteri admi-
niculatur et eam adiuvat in actu suo, sic unum donum se habet respectu alterius
ergo qua ratione una virtus indiget altera et non potest ab ea separari eadem
ratione videtur necessarium esse unum donum connecti alteri. Item quicumque habet caritatem
habet unde possit delectari et gustare quam suavis est dominus, sed donum sapientie
consistit in gustu illius summe dulcedinis. Igitur quicumque habet caritatem habet donum sapientie
sed donum sapientie est supremum inter omnia dona, et presupponit omnia dona
inferiora. Ergo quicumque habet caritatem habet omnia spiritus sancti dona. Ergo videtur quod dona
sint connexa. Item ab hoc expresse in gratia expressa primo munere gratie sine
alterius doni appositione potest pervenire ad salutem ergo videtur quod possit in usu
donorum et gratie semet ipsum expedire sed hoc non esset nisi dona essent connexa
ergo etc. Contra. Corinthiorum xii dicit apostolus alii datur per spiritum sermo sapientie, alii da[tur]
sermo scientie, ubi diversitatem donorum dicit distribui secundum diversitatem personarum ergo non
videtur quod necesse oporteat omnia dona in una et eadem anima esse connexa. Item
augustinus in libro de sermone domini in monte ponit gradus inter dona ita quod ab
uno paulatim sit processus ad alterum sed hoc non esset si omnia infunderentur
equaliter et simul ergo non videtur quod dona spiritus sancti invicem connectantur. Item gregorius
in moralibus dicit quod minor est sapientia si intellectu careat ergo donum sapientie potest haberi
sine dono intellectus. Item super habitum fuit [illegible] et cubitum augustinus de
trinitate xiiii quod dono scientie non pollent plures fideles quamvis polleant
ipsa fide ergo videtur quod donum scientie non necessario concomitetur infusionem gratie.
Item habitus donorum secundum suam generalitatem dantur ad expediendum ergo si dona essent
connexa videtur quod uno dono habito sanarentur omnia simul habita et
expeditus esset homo ad omnia opera meritoria quod manifeste falsum esse
deprehenditur ipsa experientia. Item dona ut plurimum ordinantur ad ea que sunt
supererogationis sicut patet in dono consilii et fortitudinis, ea autem que sunt super-
erogationis sunt non concitantur inseparabiliter ea que sunt necessaria, ergo videtur quod
inter ipsa dona gratuita non sit connexio necessaria. Conclusio. Dicendum quod de habitu
donorum gratuitorum est loqui dupliciter. Vel quantum ad ipsorum essentiam et quantum
ad usum gratie. Si loquimur de ipsis quantum ad ipsorum essentiam cum origo
omnium habituum gratuitorum consistat quasi in [illegible] et completive et
formaliter in gratia quam spiritus sanctus gratis infundit ita simul dantur quod omnes habitus
gratuiti ex ipsa prodeunt oriri, si non obstaculum gratie suscepte cooperari
non sinit habitus virtutum sed et habitus donorum et beatitudinum. Ideo quantum ad originem
indubitanter verum est dona esse connexa. Alio modo est loqui de ipsis
habitibus donorum quantum ad usum secundum quem modum isti habitus reddunt potentiam fa-
cilem et expeditam ad perfectos actus qui non tamen sunt necessarii et sufficientes sed et
excellentie supererogationibus et excellentiis, et quantum ad hoc non est necessaria in hiis esse co-
nnexionem immo vix aliquem usum istorum habituum reperiri perfectum in aliquo
sicut innuit gregorius super Iob. Nusquam comitur potius minutis pleiades quas

R°

Origo

Usus.

spiritus septiformis in solo Christo fuit perfecte. Unusquisque enim donorum ponit hominem in statu perfectionis, sed ordo non necessario ponit in statu perfectionis sed in statu inchoationis sicut puer parvulus sicut dicit augustinus habet in veritate quamquam per minorem habitum et in mole sed magnitudinem molis non habet in actu. Dicendum concedendum potest quod habitus donorum non necessario connectuntur quantum ad usum et ipsorum esse completum hoc quod possunt facultatem et ad actus excellentes expediunt tamen in infusione gratie habentur radicaliter et virtualiter et implicite sicut ostendunt rationes ad primam partem inducte. Ad tertium dicendum quod obicitur de similitudine virtutum et donorum non est. habitus enim virtutum pro eo quod necessarii sunt et quantum ad suos usus in hiis qui liberum arbitrium iam utuntur semper habent ad invicem connexionem non solum ratione sue originis sed et ratione usus quantum. Nemo enim potest esse in gratia nisi credat speret et amet et cetera hiis virtutibus. Non sic autem est de usibus donorum et beatitudinum sine quibus plerique salvantur. Multi enim sunt qui fideliter credunt et tamen id quod credunt nunquam intellectu comprehendunt. Similiter est de usibus beatitudinum. Et ideo si aliqua sit connexio in habitibus beatitudinum donorum non tamen tanta est quanta in habitibus virtutum, et tamen ibi aliqua sicut ille rationes ostendunt. Ad illa vero que obiciuntur in contrarium satis facile est videre per ea que dicta sunt. Nam quod primo obicitur de auctoritate apostoli quod alii datur per spiritum sermo sapientie etc. procedit enim de donis gratie gratis datis non autem de donis gratie gratum facientis. Vel etiam si intelligitur de ipsis donis. Hoc dicit quantum ad usum non quantum ad ipsorum habitum radicem sive principium. Ad secundum dicendum quod obicitur de auctoritate augustini similiter patet videre. Augustinus enim assignat gradus in istis donis quantum ad eorum usus quia non potest quis assuefieri in usu doni superioris nisi primo assuefiat in usu doni inferioris qui non est tante sublimitatis. Ad tertium quod obicitur de auctoritate gregorii quod minor est sapientia si intellectu careat. sic videtur hoc gregorius intellexisse de usu doni intellectus quo neglecto si quis se pretendat ad usum doni sapientie non ita perficit sicut perficeret si ordinato gradu procederet. Ad quartum dicendum quod obicitur de auctoritate augustini habita in contrario premissa dicendum quod augustinus intelligit de usu doni sapientie et hoc manifestum est ex ipsa auctoritate. dicit enim quod multi pollent fide qui non pollent scientia. Nemo enim pollet in aliquo habitu nisi habeat ipsum in sua completione per quam facilis sit ipsius habitus manifestatio in opere. Ad quintum dicendum quod obicitur quod dona expediunt et quod sunt ordinata ad ea que sunt supererogationis et excellentiarum virtutum, sicut prius tactum est, quod intelligitur de donis que habentur in usu non solum in munere sive que habentur quantum ad assuefactionem et facilitatem in opere. Non que habentur quantum ad [illegible] in sua origine. Uno modo habentur in ipsius gratie infusione. Alio modo habentur per bonorum operum et actuum sive potius multiplicationem. sicut quod dicitur in glossa [illegible] quia per hec dona nos ab imis ad summa consurgimus [illegible] beatitudines que per eadem dona quorum de imis gradatim ad summa pervenit. In partibus 3o est ut inspectivus donum in donis ut apertum mandata de oppositione beatitudinibus consequentur. Hec autem intelligenda sunt quantum ad usum sit.

Tercio queritur utrum sit connexio virtutum in quibus fuit explanatum [illegible] pollitice ita quod una habita necesse sit omnes haberi. Et quod sic videtur primo auctoritate philosophi. dicit enim seneca omne quod bonum fit fit iuste fortiter et temperate. sed opus cuiuslibet virtutis bonum fit, ergo necesse est quod fiat iuste fortiter et temperate

in ad quodlibet opus virtutum concurrunt maiores virtutes sed hoc non possit esse nisi essent
connexe ergo etc. Item Seneca ad pathmacium maiores virtutes describunt
stoici ita debere esse connexas et mutuo coherentes ut qui unam non habuit
omnibus careat, et qui unam habuit omnes habeat. Videtur ergo auctoritate philosophorum virtutes
politicas esse connexas. Item hoc ipsum videtur auctoritate sanctorum et primo auctoritate
Augustini in libro de quantitate anime diffiniens cum virtutem dicit quod virtus est equalitas
vite undique rationi consentientis sed vita non consonat undique rationi nisi per
virtutum unitatem ergo ad hoc quod habeat aliquis unam necesse est quod habeat ceteras.
Item Bernardus in primo ad Eugenium ad virtutem est suavissimum quedam conceptum
complexum quod virtutum, atque alterum pendet ex altera sicut videbis
fortitudinem invenerit esse prudentiam et non fortitudinem sed temeritatem esse quemlibet
ausum que non pertimuit prudentia. Et paulo post: Iustitia quod prudentia
invenit vendicat fortitudo temperantia possidet. Ergo si hec requiruntur ad
actum cuiuslibet virtutis videtur quod omnes virtutes necessario concurrant ad unum
actum. Item hoc ipsum videtur videtur quia sicut se habet castitas ad esse castum sic
se habet virtus ad esse virtuosum sed quicumque habet castitatem est castus ergo quicumque
habet virtutem est virtuosus sed nullus est virtuosus qui habet vicium. Ergo si aliquis
habet virtutem non habet vicium sed vicia non expelluntur nisi per virtutes contrarias oppositas
ergo qui habet unam virtutem habet ceteras. Item cuiuslibet virtutis est discernere quid eligendum
et tenere rectum et recte tendere in finem et negotiandi circa arduum et difficile
sed primum est prudentie, secundum temperantie, tertium iustitie, quartum fortitudinis. Ergo videtur quod ad
quemlibet actum virtuosum concurrant necessario iste quatuor virtutes. Hoc autem non
esset nisi haberent connexionem ad invicem. Ergo videtur quod virtutes politice
sint connexe. Sed contra hoc est auctoritas Augustini ad Ieronimum dicentis quod non est
divina sententia qua dicitur quod qui habet unam habet omnes. Sed hominibus hoc visum est
studiosis et ingeniosis et si hoc esset verum esset divina sententia sed omnis vera
sententia a veritate procedit. Ergo cum hoc intelligatur de virtutibus possibilibus virtutes
politice non sunt connexe. Item secundum philosophum habitus virtutum politicarum generantur
sed ex actibus sed actus non sunt connexi, quia contingit hominem exercitari
in actu unius virtutis ita quod non exerceatur in actu alterius ergo videtur quod non
omnes virtutes necessario conectantur. Item sicut scientie habentur per acquisitionem
ita virtutes politice, et sicut una virtus alteri adminiculatur sic et
habitus unius scientie vero alterius sed scientie que sunt per acquisitionem non habentur
simul sed una prius et altera posterius et una potest haberi sine altera. Ergo una
virtus politica non videtur necessario alteri esse connexa. Item hoc ipsum videtur per
experimentum sensibile quia multi pollent in virtute prudentie qui tamen non
habent largitatem aut virtutem patientie, multi etiam iustitiam ad proximum servant
qui tamen in corporibus non habent continentiam et tamen ista faciunt per virtutes politicas.
Videtur ergo quod inter huiusmodi virtutes non sit connexio necessaria. Responsio. Dicendum quod ista
questio controversia fuit inter ipsos philosophos sicut patet inter Augustinum et Senecam.
Nam quidam philosophorum qui stoici dicebantur dixerunt virtutes necessario
esse connexas ut qui una caruit ceteris careat. De quorum opinione videtur
fuisse Seneca aut cum sit: Si unam de turribus tuis dimiseris potius
dicere suppellectile tua salva, si fiat una de virtutibus amissibilis etc.

Responsio

i. cortinis

habituum necesse est ut confiteamur. Aliorum positio fuit quod una pars huius sine altera sic
absque parte hac castitate ita quod non habeat iustitiam. Verum autem hanc divisit ex
hoc fuit quod stoici ponebant quod virtus non esset in aliquo nisi in sapiente pro eo
quod regimen totius vite hominis secundum virtutem moris pendet a rectitudine rationis.
Sapientem autem dixerunt secundum quod dicit augustinus de ci. dei in quo nulla cadit
perturbatio. Ille enim secundum eos sapiens dicebatur qui omnibus passionibus anime
dominatur. Propter hoc etiam ponebant quod cum virtus sit esse medium et medium sit
uno modo et indivisibile nemo habet virtutem nisi habeat eam in summo et perfecte. Perfecte
autem virtus non habetur ubi regnat aliquod vitium et ubi alie virtutes desunt.
Et propter istas duas rationes dixerunt stoici virtutes politicas esse
connexas videlicet quia non possidentur nisi a sapiente cum non dominatur vitium
et sit esse medium indivisibile a quo per quodlibet vitium fit recessus. In hoc
autem ponendo sue fundamento nimis excesserunt quantum ad utrumque predictorum
tum ex hoc quod non ponebant sapientiam in proficientibus sed solum in perfectis,
tum etiam quia dixerunt non referre quantum ad amissionem virtutis parum vel multum
a medio punctuali recedere. Et ideo reprehendit eos augustinus ad Ieronimum dicens sic
michi videntur stoici esse falsi qui proficientem hominem in sapientia nolunt habere
omnino sapientiam sed tunc solum cum est perfectus. Dicunt enim quod sicut nichil interest
ad prefocandum hominem utrum aqua stadiis multis habeat super se vel
uno palmo. Sic est de illis qui sunt in gurgite errorum ad sapientiam.
Et satis rationabiliter reprehendit eos augustinus propter hoc quia viam salutis in bono
valde artant dum dicunt in solis perfectis esse virtutem et sapientiam, et in malo
valde dilatant dum dicunt quod non refert utrum quis magis vel minus
a medio virtutis recedat. Et ideo aliorum philosophorum positio magis fuit rationalis
qui posuerunt sapientiam non solum esse in perfectis sed etiam in illis qui proficiunt,
posuerunt etiam medium virtutis latitudinem habere secundum quod latitudinem habet medium sanitatis.
Ceterum quia secundum politicam vitam virtutes paulatim acquiruntur in hiis qui
proficiunt ad sapientiam ideo posuerunt quod una aliqua pars huius in perfectione maiori
et minori secundum diversa tempora una et pars separari ab altera. Et istorum sententia secundum
dicta augustini magis est approbanda. Dubium est autem ad questionem propositam quod
simpliciter loquendo videlicet quantum ad omne tempus et quantum ad ipsos habitus virtutum
non est connexio inter virtutes politicas licet aliquam inter eas possit con-
nexio reperiri vel esse status alicuius determinati et quandam condicionem
quandam. Primo quod non dicitur est quod contingit loqui de hiis virtutibus politicis quantum ad
substantiam et quantum ad apparentiam. Si quantum ad apparentiam sic est in eis connexio
quia cum maior condiciones proprias habitus que sunt discretio et medium tenere in hiis
sigillatim hiis maioribus virtutibus appareant et tamen similiter ad quamlibet virtutem re-
quiruntur. Si vero loquamur quantum ad substantiam hoc potest esse dupliciter. Vel simpliciter vel
secundum statum perfectionis. Si secundum statum perfectionis sic est ad hoc necessaria in eis connexio
quia una virtus numquam perfecte habetur nisi ceteras habeant. Et quantum ad hoc bene
dicebant stoici licet non usquequaque super verum fundati erant. Si simpliciter
sive secundum omnem statum sic non est necesse connexionem esse in hiis virtutibus cum
sint ab acquisitione sic ostendunt rationes ad hanc partem inducte.

tio sit coe de. Ad 4m q pmo o i gn de auc te Sen q omne q bn fit
tc. Dicendum q licet de ipsis virtutibus qntum ad apparata no qntum ad ppria na
scitur ad ppria inclinatur loqui actus illarum virtutum diuisi sit u c
negociantur tc ch sz ee diuisa. Ad 5 q o de auc te stoicorum qua
introducit logi iam pz virtu q stoicus i pte ista no e iuste q credi
quia stoici sicut p tactum e sp loquebantur de virtutibus h eulme pfectois
z qntum ad eum statum verum dicebat q connexio e i virtutibus no ppter ipsius
virtutis eem sz ppter pfectom supadditam qua vna virtus no tribuit
nisi sit aliis associata. Ad 6 q o de auc te aug. q virtus e
equalitas vite tc. Dicendum q p i ad oculum vndiqz no fit discussio
p omnibus q spectat ad rectitudinem totius vite sz p hiis que spectat
ad rectitudinem actus ipsius virtutis, pot e at aliquem verificari i
actu vnius virtutis h q exigit virtus ciuilis ita tu q no ht verificari
i actu alterius virtutis sicut pt manifeste p exempla inducta. Ad 7 q o de
auc te bn iam pz virtu q bn lo de ipsis virtutibus quantum ad apparata
no qntum ad ppria, et p lo de virtutibus cardinalibus no inquantum sunt polliee sz
inquantum gratuite, z p infusionem magis qm p acquisitionem tc. Concedi
dicipt q sunt connexe sz hoc no facit ad questionem ppositam.
Ad 8 q o q castitas denoiat aliquem castum ergo similiter virtus
virtuosum tc. Dicendum q no e simile quia nomina desinencia i osum hent
plenitudinem vnde plus dicit cum dico istum ee virtuosum qm cum dico
ipsum hre virtutem, vnde z phs dicit q a virtute no denominatur aliquis virtuosus
sz magis studiosus. Castus aut no plus importat qm hns castitatem
z ideo no e simile hinc inde. Ad 9 q o de illis iiii or conditionibus
h q virtutes distinguuntur q i singulis reperiuntur iam pz virtu q d om
intelligendum e p appropriacionem no p ppietate sicut dictum est.

Quarto queritur utrum sit connexio i viciis z peccatis. Et q sic videtur q quicumque
offendit i vno peccauit multa bona perdit, sz hoc no eet nisi plura
mala concurrerent i vnum malum ppetratum ergo videtur q viciorum sit ponere
connexionem viciorum. Item Jaco. ii. qui i vno offendit factus e omnium reus
sz nemo iudicatur omnium mandatorum diuinorum reus nisi qui peccat contra
omnia mandata. ergo qui peccat contra vnum peccat contra cetera vt videtur ergo q vicia
sunt connexa. Item sicut vicium no expellitur nisi p introductionem virtutis
e opposito sic nec virtus nisi p introductionem vicii ergo cum quis vnum
peccatum committit cetera peccata introducuntur ergo sicut e connexio ex
pte virtutum ita videtur ee ex pte viciorum. Item sic p infusionem gratie vnius
tota ymago reformatur, sic p ppetrationem vnius peccati tota ymago de
formatur. Sz ad reformationem ymaginis h tota necio reper vniuersitas
virtutum ergo similiter ad deformationem totius ymaginis concurrit vniuersitas
viciorum. ergo sic gratiam reformantem ymaginem consecuntur omnes virtutes
Sic culpa q ymaginem deformat consequuntur omnia vicia.
Item sicut originaliter omnes virtutes nascuntur a gratia z imperantur a caritate
sic omnia vicia nascuntur a concupiscentia z imperantur a supbia que e omnium
viciorum regina. ergo sic pot connexio i viciis ppter vnitatem originis z radicis.

Dicit[ur] s[ecun]do q[uod] po[ss]it d[i]cat ex p[ar]te vicior[um] q[uod] ubicu[m]q[ue] rep[er]it[ur] tal[is] ca[usa] i[bi]de[m]
rep[er]iri t[a]l[is] effectus. Item virtus et viciu[m] s[un]t oppo[s]i[ta] i[m]mediata circa s[u]um sus-
ceptibile. Non e[st] e[ni]m dare mediu[m], q[uia] aut homo e[st] dei amicus, vel d[e]i i[n]imicus.
Ergo cu[m] abe[st] virtus, nec[ess]e e[st] i[n]esse viciu[m] ei opposit[um]. Sed cu[m] virtus abest,
ubi abe[st] cu[m] ergo viciu[m] i[n]e[st] ubi i[n]e[st] ergo et vicia co[n]nexione[m] h[abe]nt sic[ut] et
virtutes co[n]tinue. Sed co[ntra] q[uia] s[ecundu]m diu[er]sitate[m] vicior[um] e[st] diu[er]sitas penar[um], ergo si [es]-
set connexio i[n] vicijs, ut qui h[ab]et unu[m] viciu[m] h[ab]et o[mn]ia, tu[n]c q[ui]
h[ab]et unu[m] p[e]cc[at]u[m] sustineret o[mn]e[m] pena[m], q[uod] manifeste e[st] co[ntra] o[mn]e[m] ius-
ticiam. Item vicia et p[e]cc[at]a s[un]t ab op[er]e n[ost]ro, s[ed] no[n] e[st] co[n]nexio i[n] op[er]ib[us] vi-
ciorum ex p[ar]te n[ost]ra p[er]petratis, ergo n[on] co[n]nexio e[st] i[n] vicijs n[ost]ris derelict[is].
Item n[ost]ri p[e]cc[at]at aliq[uando] g[e]n[er]e p[e]cc[at]i i[n]volentib[us], s[ed] multi s[un]t qui co[m]mittu[n]t
aliq[uod] viciu[m] et tamen o[mn]i[n]o detestant[ur] aliq[uod] p[e]cc[at]i g[e]n[u]s sicut multi p[e]cc[at]is
spu[rcitie] a[l]b[is] i[n]pliti [?] o[mn]i[n]o detestant[ur] [?] ergo vicia no[n] s[un]t co[n]nexa.
Item vicia ad i[n]vice[m] opponu[n]tur sicut avaricia p[ro]digalitati et audacia pu-
sillanimitati, s[ed] duo opposita no[n] p[ossu]nt simul esse, ergo i[m]possibile e[st] vicia et p[e]cc[at]a
h[ab]ere co[n]nexione[m]. R[espo]n[de]tur d[icendu]m q[uod] cu[m] ad p[e]cc[at]um duo co[n]currunt, v[idelicet] aversio
et conv[er]sio, dupl[icite]r co[n]ting[it] co[m]parare vicia et p[e]cc[at]a ad i[n]vice[m], vel i[n]q[uantu]m
avertu[n]t ab uno bono i[n]co[m]mutabili, vel i[n]q[uantu]m co[n]vertu[n]t ad bona co[m]-
mutabilia. Si i[gitu]r loquimur de vicijs s[ecundu]m q[uod] avertu[n]t ab uno bono inco[m]-
mutabili, sic p[ri]vant ho[m]i[n]em gr[ati]a et ceteris v[ir]t[uti]b[us] g[ra]tuit[is] et faciu[n]t
hominem dignu[m] p[ri]vari gl[ori]a et p[re]mio correspo[n]dente o[mn]ib[us] bonis v[ir]t[utibus]
et h[oc] quid[em] ita fit p[er] unu[m] viciu[m] sicut p[er] cetera. Et q[uonia]m ad h[oc] vicia
et p[e]cc[at]a h[ab]ent co[n]nexione[m] q[ua]nda[m], p[ro] eo q[uod] ab uno avertu[n]tur et o[mn]ib[us]
vicijs unus et id[em] deus offendit[ur]. Si v[er]o loquimur de vicijs q[uantu]m ad
co[n]v[er]sione[m], sic p[er] co[n]v[er]sio[n]e[m] ad diu[er]sa bona co[m]mutabilia diu[er]se oriu[n]tur
i[n] nobis p[ra]vitates et vicia, p[ro]p[ter] que obligamur ad diu[er]sa penar[um] sup-
plicia, et h[oc] modo i[n] vicijs no[n] e[st] co[n]nexio, q[uia] p[ro]p[ter] quod p[ri]vatur homo
sp[iritu]ali pena s[ecundu]m debita v[ir]t[utum] et p[ossu]nt e[ss]e co[n]nexa p[ro]pt[er] repugnantia[m] p[ro]-
nitatis. Nec h[ab]ent ta[men] p[ro]pt[er] qua[m] co[n]tra[h]a[n]t[ur], q[uia] ex diu[er]sis op[er]ib[us] oriu[n]tur
et ad diu[er]sos fines tendu[n]t, q[uonia]m ergo vicia ex p[ar]te co[m]missio[n]is
sumu[n]t origine[m] et distinctio[n]e[m], ex hac p[ar]te co[n]nexione[m] no[n] h[ab]ent,
s[ed] aliq[uo] modo i[n] adv[er]sio[n]e co[n]veniat. D[icen]d[u]m i[gitu]r co[n]cedend[o] e[st] q[uod] vicia et p[e]cc[at]a
no[n] s[un]t co[n]nexa sicut ostendu[n]t r[ati]o[n]es ad p[ar]te[m] ista[m]. Ad id ergo q[uod] p[ri]mo o[biicitu]r i[n]
q[uonia]m de aut[oritat]e e[pisto]le [?] et aut[oritat]e Jaco[bi] q[uod] qui p[e]cc[at] i[n] uno p[er]dit multa
bona et fit reus o[mn]ium ad o[mn]ia [?] d[icendu]m q[uod] h[oc] no[n] d[icit]ur q[uia] p[er] unu[m]
viciu[m] i[n]curr[a]t[ur] ab vicior[um] alior[um] p[er]mittentib[us] et defi[cie]ntib[us] [?] et
i[n]mediate, s[ed] h[oc] d[icit]ur q[uia] qui p[e]cc[at] uno p[e]cc[at]o c[apit]ali p[er]dit i[n] qua[ntum] e[st]
plenitudo v[ir]tutu[m] et i[m]pletio ma[n]datoru[m]. Vel ce[r]te d[icitu]r q[uod] p[er]dit multa
bo[n]a et fit reus o[mn]ium ad o[mn]ia p[ro] eo q[uod] p[ri]vat[ur] o[mn]ib[us] v[ir]t[uti]b[us] g[ra]tuit[is].
Vel 2o q[uia] p[er]dit o[mn]ia m[er]ita que p[ri]us h[ab]ebat. Efficiu[n]tur ei p[er] uno
p[e]cc[at]o mortali o[mn]ia i[n]utilia ad g[lori]am assequenda[m]. Vel 3o d[icitu]r multa
bo[n]a p[er]dere et o[mn]ium reus e[ss]e q[uia] merito unius p[e]cc[at]i p[er]dit etia[m] p[re]mia
q[uo]d omniu[m] v[ir]tutum et m[eri]t[or]u[m] erat reddenda. H[oc] a[u]t[em] no[n] e[st] p[ro]pt[er] ipsor[um] vicior[um]
co[n]nexione[m] s[ed] mag[is] p[ro]pt[er] co[n]nexione[m] v[ir]tutu[m] et dotiu[m] sive p[re]mior[um] eis
correspondencium.

correspondencium

R[espo]n[sio]

Aversio

Conversio

.1.

Ob quam connexionem si quis vno operum bonorum priuatur nocte est quod priuetur
et ceteris. Hec autem non sufficit ad faciendum connexionem in viciis sed sicut supra
dictum est vicia non tamen consistunt in auersione a deo sed etiam in conuersione ad bonum
commutabile. Ad 3m dicendum quod licet quod virtus non expellitur nisi per introductionem
vicij sibi oppositi sic et vicium nisi per introductionem virtutis. Dicendum quod non est
simile quia plura exiguntur ad construendum quam ad destruendum, et plura sunt
necessaria ad hoc quod homo placeat deo quam ad hoc quod displiceat, et propter hoc et
plura sunt necessaria ad rectificandum quam ad obliquandum, et ideo quamuis obliquacio
vicij non habeat excludi nisi per habitum directe sibi oppositum, tamen rectitudo virtutis
potest auferri non solum per vicium sibi oppositum sed etiam per vnum oppositum alteri, vnde
infidelitas que opponitur fidei excludit caritatem. Et ideo non est simile hic. Unde
patet quod virtutes connexe sunt. Et ideo vicium quod tollit vnam per quam tollitur re-
liquum, vicia non quia connexa non sunt ideo auferri non potest nisi vnumquodque ex-
pellatur per virtutem directe sibi oppositam. Ad 4m dicendum quod peccatum defor-
tem imaginem sic gratia reformat. Dicendum quod ymago duplex dicitur deformis
aut propter absenciam luminis gracie aut propter deordinacionem in actibus illarum virium
in quibus ymago attenditur. Primo quidem modo deformis est tota ymago
per vnum peccatum et vicium. Secundo non, quia quodlibet vicium non respicit singularum
potenciarum actus. Gratia non quia reformat animam vtramque modo reformat et re-
instaurando faciens ipsius animam et rectificando qualibet potencie vel operacionibus suis.
Et ideo quamuis in genere in forma conueniat cetere virtutes non sic in defor-
macione vnius peccati singula vicia conueniunt. Ad 5m dicendum quod omnia
vicia nascuntur ex concupiscencia et imperantur a superbia sicut virtutes a caritate
et gratia. Dicendum quod non est simile tum quia concupiscencia non est causa sufficiens vel motorum
sed solum disponens, tum et quia cum concupiscencia varificatur vel diuersorum con-
cupiscencias et ad diuersos fines respicit et frequenter ad contraria tendit,
vnde est dissensio potius quam connexio. Gratia autem est sufficiens origo virtutum
et caritas mouet et inclinat omnes ad finem vnum. Et propterea non sic connectuntur
vicia ut virtutes connexe, tum ex defectu principij, tum et ex defectu
vinculi vnitiui. Ad 6m dicendum quod licet quod virtus et vicium sunt opposita immediate. Dicendum
quod de virtute et vicio contingit loqui dupliciter: vel in generali vel in speciali.
Si loquamur in generali sic immediate opponuntur et sunt susceptibile. Si autem
in speciali sic non immediate opponuntur pro eo quod non est necesse aliquem habere
continenciam connexam aut esse luxuriosum. Sic et de aliis maioribus et
minoribus intellectualibus est. Et ideo non sequitur quamuis absente virtute vicio insit
vicium non tamen sequitur quod absente omni virtute connexa propter hoc insunt
omnia vicia. Et si tu obicias quod sicut se habet vicium vel virtus (?) ita
se habent species huiusmodi vicij vel virtutis sibi opposite. Dicendum quod non est simile
quia omnes virtutes connexe vnum habent primo formalem rationem, et omnia vicia
sibi opponuntur [illegible] sed cum distinguuntur in species hec est racio
habitum specialium racione quorundam qualitercumque opponitur vnicuique vicio sed sibi oportet
et ideo aliquo modo est comparandi vicium ad virtutem connexam in generali et aliquo
in speciali. Et propterea illa non cogit etc.

Quinto queritur utrum sit ponenda equalitas in habitibus connexis et quod non videtur
primo per id quod dicitur Apocalypsis xxi latera civitatis equalia glossa id est virtutes. Item virtutes
connexe sunt equales. Ad hoc ipsum hic auctoritas in littera et supra habita fuit
dicitur xxv auctoritas valde expressa. Item hoc ipsum videtur ratione quia ubi est una
ratio bonitatis necesse est quod sit bonitatis equalitas sed in omnibus habitibus connexis
una est ratio bonitatis videlicet gratia connexum faciens et ipsa caritas ergo videtur quod sic sit
in eis bonitatis equalitas. Item aut virtutes in eodem sunt equales aut non. Si sic
habeo propositum. Si non ergo in eodem homine maiori virtuti debetur magis premium et minori
minus sed motui virtutis debetur premium substantiale id autem est unum ergo uni et
eidem homini in eodem statu gratie debetur magis et minus premium quod est inconveniens.
Item una virtus denominat alteram sicut quod vult Augustinus et Bernardus. Est enim prudens
dicendum fortis et fortitudo prudens. Aut ergo prudentia et fortitudo sunt equales aut non.
Si non esto quod prudentia sit maior quam fortitudo tunc arguitur prudentia est
maior quam fortitudo ergo fortitudo est magis prudens quam sit fortis in
eodem quia secundum quantitatem prudentie in eodem est fortitudo prudens sed quanto virtus
fortitudinis est prudentior tanto nobilior est et excellentior. Si ergo
magis est prudens quam fortis ergo est nobilior et excellentior se ipsa
sed hoc est impossibile ergo etc. Contra. Corinthios xiii° Nunc manent fides spes
et caritas tria hec maior autem horum est caritas. Et in precedenti capitulo adhuc
excellentiorem viam demonstro vobis. Si igitur caritas est maior et excellentior
aliis ergo non est equalitas in habitibus connexis. Item de quolibet confessore cantatur
Non est inventus similis illi qui conservaret legem excelsi. Sed si omnia dona connexa
essent equalia tunc qui excederet in uno excederet in omnibus ergo si
unum alicui posset non attribui nunquam conveniret alteri quia quod per
superhabundantiam dicitur uni soli convenit. Item maiori bono opponitur magis
malum et econverso quia per oppositiones cognoscuntur habitus ergo cum vitia opposita
virtutibus non habeant equalitatem quia unum vitium est magis altero prout videtur
quod nec virtutes connexe. Item habitus crescunt et augmentantur in nobis secundum quod plus
et plus disponimus nos per bonos actus sed nos videmus quod aliquis plus
se exercet in actu unius virtutis quam in actu alterius ergo videtur quod magis
crescat virtus una quam alia ergo necesse est aliam virtutem illa esse aliis
inequalem. Item caritas est vinculum perfectionis et est vinculum virtutum plures
enim per ligantur per vinculum quam una virtus et plures virtutes in uno
homine sunt ergo se habet una virtus respectu diversarum personarum sicut unus homo respectu
virtutum plurium sed una virtus a diversis potest participari inequaliter ergo et
plures virtutes ab eodem homine. Item habitus virtutis est habilitas ad actum
suum per se loquendo ergo maior virtus magis habilitat et equalis equaliter
habilitat. Si ergo omnes virtutes in eodem homine sunt equales necesse est eundem hominem
equaliter esse habilem et facilem ad actum omnium virtutum quod per experientiam
deprehenditur esse falsum multi enim habiles sunt ad actum abstinentie qui tamen cum
difficultate habent usum patientie et obedientie. Responsio. Dicendum quod de ipsis habitibus connexis
contingit loqui dupliciter aut quantum ad ipsum habitum aut quantum ad exercitium. Si loquamur
de ipsis quantum ad habitum hoc potest esse dupliciter aut ratione gratie informantis et

Sto

xxviii

quoad caritatis

quodamodo tantis. Ad v[er]u[m] li. ar. suscipit et cooperantur. Si vero gratie informantes
sic omnes habent equaliter pro eo quod gratia gratum faciens secundum quantitatem suam et excel
lentiam reddit gratam deo animam et eius potentias et huius et opera eius merito. Ab
Si non loquimur de ipsis vero li. ar. consentit et suscipit, sic quia li. ar. in
actu unius virtutis maiorem invenit complacentiam quam in alio, et maiorem
invenit repugnantiam in uno quam in alio secundum diversas suas inclinationes et
dispositiones, sic non equaliter omnia est reperire equaliter in habitibus virtutum
pro eo quod li. ar. magis facit quantum ad unam virtutem quam ad aliam, magis
etiam adheret uni virtuti quam alii. Si non loquimur de virtutibus quantum ad exercitium
sit nix ut numquam equalitas nec in se nec in comparatione ad li. ar. cooperantem
ipse non quia exercitium unius virtutis est fructuosius quam exercitium alterius sicut
exercitium pietatis quam abstinentie exercitium non unius virtutis in eadem persona
quam exercitium alterius sicut exercitium humilitatis et timoris quam alterius virtutis. Similiter
non habent equaliter in comparatione ad li. ar. cooperantem quia nemo est qui
equaliter se exerceat in actu omnium virtutum. Aliqui non magis vacat et
actam. aliqui non magis et contemplativam. Et tunc concedi potest quod huius
[con]stituti quodammodo sunt equales et quodammodo inequales. Equales quidem sunt
quantum ad gratiam informantem sicut ostendit rationes ad primam partem. Inequales
non in comparatione ad li. ar. consensum et exterius exercitium et secundum hoc dissolvi possunt
rationes que ad utramque partem inducuntur. Aliter potest dici quod de virtutibus est
loqui quadrupliciter. Aut quantum ad dignitatem vel obiectum et tunc est una altera excellentior
et in eodem sicut virtutes theologice quam cardinales. Aut quantum ad fervorem et facilitatem
et in eodem adequantur
vel actus proprii et tunc adhuc non est necesse quod huius [con]stituti in eodem adequantur.
Aut quantum ad radicationem et stabilitatem vel subiectum et tunc adhuc non est necesse
equaliter esse quia radicatio venit ex frequentia et assuefactione et
actu alicuius virtutis. Aut quantum ad ordinem et efficaciam vel principium. Et quantum
ad hoc quod habent equaliter in eodem propter hoc quod quantitas meriti cuiuslibet virtutis mensuratur
secundum quantitatem gratie que facit opus deo placitum et secundum quantitatem caritatis que dat operi
cuilibet virtuti suum valorem et pondus. Et quia una est gratia gratum faciens caritas virtutes
informans in uno homine una est et caritas per modum pondus ad finem incli
nans. Hinc est quod quantum ad ordinem in finem et efficaciam merendi necesse est omnes
virtutes in eodem equari. Rursus quia bonitas prudentie et continentia virtutum in hoc attenditur
quod ordinat et disponit ad suum premium in hoc virtutes habent equari. Hic
est quod mirum semper concludit et sic ducitur in uno et eodem equales esse omnes
huius [con]stitutos et ideo sumi concedi possunt rationes que hoc ostendunt. Ad obiecta in
contrarium satis de facili patet. Unde primo per ea que dicta sunt. Ad id enim quod primo obicitur de caritate
quod est aliis eminentior. Dicendum quod hoc intelligitur vere exercitii in actu suo in quo
plus hominem de gratia et minor est occasio periculi. Affectus enim amoris divini
dum abstrahit a terrenis facit recedere ab occasione peccati. Dum non ymitatur
celestibus facit inde habundantiorem gratie fructum et ideo ex hoc non concluditur ine
qualitas virtutum quantum ad meritum. Ad id quod obicitur quod cantatur de confessoribus. Non est
inventus similis illi. Dicendum quod id intelligitur non vere huius sed vere alicuius exterioris usus
et hoc invenit ipsum notabiliter eundem. Quod confessor lex. ex. ex quo invenit excellentiam quia

intelligenda forte in opere. Ad id quod dicitur quod maiori bono opponitur maius ma-
lum. Dicendum quod id non est verum universaliter, ymmo aliquando contingit minori bono opponi
maius malum, sicut de spe que opponitur desperatio peior est quam odium quod
opponitur caritati. Preterea aliunde habent virtutes equalitatem, aliunde habent oppositorum di-
versitatem. Equalitatem enim habent ex parte gratie radicis, ex qua oppositum unius virtutis
per quod opponitur omnibus. Oppositorum autem diversitatem habent ratione specialium actuum
et obiectorum, et ex illa parte non est ratio habitus virtutum huiusmodi equalitatis,
sicut prius tactum est. Ad id quod obicitur quod habitus crescunt et augmentantur in nobis
secundum quod plus disponimus nos per actus. Dicendum quod incrementum habitus quantum ad bonitatem
essentialem in qua consistit attenditur ex augmento ipsius gratie, qua augmentata
crescunt cetere virtutes. Cum ergo dicitur quod magis nos exercemus in actu unius
virtutis quam in actu alterius, ergo magis in ea crescimus. Dicendum quod non sequitur, pro eo quod
debitus usus et exercitatio in actu unius virtutis disponit ad incrementum
omnium. Unde sicut in quantitate [?] fratrum licet unus magis negocietur in acquirendo
quam alter, tamen bona acquisita omnibus distribuuntur equaliter, sic et
suo modo in proposito intelligendum est. Ad id quod obicitur quod una virtus a diversis potius
potest diversimode participari, ergo et diverse virtutes ab eodem. Dicendum quod non est simile,
pro eo quod unius virtutis in diversis diverse sunt radices, diversarum non virtutum
in eodem non sunt diverse radices, videlicet una gratia per quam est acceptatio et
una caritas per quam est initium perfectionis. Ad id quod obicitur quod habitus virtutis est reddere
potentiam facilem. Dicendum quod facilitas potentie ad actum aliquem maior et bonior
non tamen venit ex parte perfectionis et bonitatis ipsius habitus, verum etiam ex parte
dispositionis subiecti. Unde secundum quod actus diversarum virtutum licet aliquis secundum plus et minus
cooperatur, secundum hoc plus et minus facilitatur, licet et habitus virtutum quantum est de se
adequentur. Unde ista ratio non aliud probat nisi inequalitatem in habitibus consistentem [?]
quantum ad bonitatem essentialem et completivam, sed solum quantum ad accidentalem
et annexum, sicut ex hiis que predicta sunt satis est manifestum.

Sexto et ultimo queritur utrum caritas sit forma virtutum. Et quod non videtur
per id quod dicitur Ro. i.: Iustitia revelatur ex fide in fidem, id est glosa: fides est
demonum et hominum [illegible], hec est informis qualitas mentis;
circa id dicitur informis quia secundum non habet caritatem que est forma omnium virtutum.
Item hoc idem obicitur per id quod dicitur in glosa Gal. v.: effectus autem spiritus est [?], in glosa:
attende quod in enumeratione fructuum caput virtutum premisit, scilicet caritatem.
Nunc enim ad amicos [?] fructus spiritus debuit tenere primatum non solum caritas sine
qua virtutes cetere non reputantur esse virtutes. Si ergo virtutes dicuntur sine
caritate non reputantur esse virtutes, ergo quod sunt virtutes hoc habent a caritate,
ergo ab ipsa caritate habent complementum et informationem. Item hoc ipsum videtur ratione:
Affectus enim imponit nomen operi, ergo nullum opus potest esse verum nisi affectus procedat
verificetur. Affectus autem non potest esse verus nisi diligat deum propter se et super
omnia, et hoc est per caritatem, ergo omne opus cuiuscumque virtutis sit si verum est et
bonum hoc habet a caritate. Cum ergo actus caritatis informet omnia opera
virtutum, videtur quod et ipsa caritas informet omnes alias virtutes, quia sicut
se habet actus ad actum ita habitus ad habitum. Item in moribus complementum et
species attenditur in ordine ad finem, sed amor summi boni est id quod ordinat [?]

in finem debitum tendendo. Item amor summi boni dat omnibus habitibus gratuitis
et eorum operibus formam et complementum. Cum ergo amor sit caritas, caritas
est forma virtutum. Sed contra super illud Col. iii°: caritas est vinculum perfectionis, glossa:
cetera dona perfectum faciunt, caritas omnia ligat ne libeant. Si
ergo alie virtutes a caritate reddunt habitum perfectum, videtur quod perfecte sint in se,
ergo non indigent perfici nec formari a caritate. Item diversorum secundum speciem
diverse sunt perfectiones secundum species; sed habitus virtutum secundum speciem diversificantur secundum quod
predictum est; cum ergo caritas sit virtus una, videtur quod
ab ea formari non possint. Item quando aliqua duo in diversis speciebus sunt, impossibile
est unum esse formam alterius; sed caritas cum aliis virtutibus omnibus non reperitur
in una specie, quia diverse virtutes diversas species recipiunt; ergo impossibile est
quod virtutes alie a caritate informentur. Item quecumque aliqua sic se habent quod
sunt species immediate unum genus dividentes et immediate fluentes ab uno
principio, unum illorum non potest esse forma alterius, quia oppositum non potest esse forma
oppositi nec disparatum disparati. Sed caritas dividitur ex opposito cum
aliis virtutibus et itidem omnes virtutes immediate fluunt a gratia que est
omnium origo et forma; ergo una virtus non potest informare alteram, et per hoc
concluditur quod alie virtutes non formantur a caritate. Item forma
non est forma nec perfectionis perfectio, nec ultra ad ultimum reperire, quia ita
esset abire in infinitum; sed quelibet virtus forma est quedam et perfectio potentie et
quedam ultimum potentie; ergo videtur quod una virtus aliam formam a seipsa
non possit habere. Videtur ergo fictum et non intelligibile quod alie virtutes formentur a
caritate. Item si alie virtutes a caritate formentur et habent esse virtutes, videtur esse
virtutem soli caritati convenire per se, aliis non per accidens, quod sic hoc est falsum,
quia alie virtutes per se loquendo virtutes sunt cum sint species virtutis. Ergo
videtur quod hoc sit fictum quod caritas sit forma virtutum. Ad predictorum intellectum
est notandum quod habitus cuiuslibet virtutis tripliciter habet considerari secundum triplicem considerationem
scilicet comparationem, videlicet ad obiectum, ad subiectum et ad finem ultimum. Possumus ergo
loqui de virtutibus secundum istum triplicem respectum. Et si loquamur de eis in comparatione
ad obiectum, sic sunt forme tam in se ipsis distincte et earum distinctio
innotescit per actum et obiectum, et non sunt formabiles nec perficibiles ab
aliquo uno cum ipse sint forme et perfectiones distincte. Si autem loquamur
de virtutibus in comparatione ad subiectum, sic forme sunt et sunt nullius formabiles
forme, nisi quia sunt informantes subiectum quantum ad bonitatem moralem per se
ipsas cum non sufficiunt ad bonitatem constitutam per quam anima efficitur
deo placita et accepta, et ideo perfici possunt et formari per gratiam que sic
gratificat animam et habitus existentes in ipsa. Postremo si loquamur de ipsis
habitibus virtutum in comparatione ad finem ultimum, sic forme sunt et formabiles
et forme quidem sunt quia sunt dispositiones ipsius anime ordinantes ad
prosequendum in finem. Formabiles tamen sunt quia et si omnes disponunt ad tendendum
in finem ultimum, perfectio tamen tendentie venit ex ipsa caritate; sicut enim
corpora omnia inclinantur ad centrum per pondus, sic spiritus tendit ad
summum bonum per pondus dilectionis. Et huius signum est quod caritas habet idem et
sub eadem voce pro obiecto et fine, quod est reperire in aliis virtutibus; finis enim est
bonum sub voce boni et bonum summum; et hoc quidem bonum sub voce boni est

Solutio

Obiectum

Subiectum

Finis

caritas obiectum est et per consequens ceterarum virtutum quarum actus ad ipsum tendentes in finem ultimum ab ipsa
caritate suscipiunt complementum et ideo non immerito radicem caritatis attribuunt
perfectio virtutum. Et secundum hoc concedi potest ceteras virtutes a caritate formari sicut
auctores duo et rationes ad hoc inducte ostendunt quod concedendum est
quamvis non concludunt. Ad id vero quod primo obicitur quod quamvis virtutes alie faciunt
animam perfectam. Dicendum quod est perfectio simpliciter et est perfectio secundum quid, quem autem utraque
perfectionem faciat secundum quid tamen quia virtutes speciales actus et obiecti perfectionem autem simpliciter
non habet anima nisi in unitate virtutum inquantum ab una gratia informentur
et ab una caritate imperantur immediate cuius adminiculo perducatur ad perfectionem
tamen verum licet alie virtutes dicantur perfecte ex hoc non potest concludi quin
ipse perficiantur a caritate, perfectio enim secundum quid superaddi potest perfectioni simpliciter.
Ad id quod obicitur quod diversorum secundum speciem diverse sunt perfectiones secundum speciem. Dicendum
quod est perfectio in esse primo et est perfectio in esse secundo. Verum autem proportionem virtutes habet de
perfectione quantum ad esse primum non autem de perfectione quantum ad bene esse. Cum autem
dicamus ipsam caritatem esse formam et perfectionem virtutum hoc non est quantum ad
ipsum primum esse sed quantum ad bene esse videlicet quantum ad perfectionem et complementum
ultimum. Verum sicut cetere virtutes licet formaliter distinguantur in genere virtutis
tamen a gratia formantur secundum quod gratuite sunt et cetere virtutes quamvis sint
distincte a caritate formari possunt secundum quod unitatem perfectionem enim virtutes habent
ex unica ratione videlicet ex perfecta eundem in suum finem. Ad id quod obicitur quod quod
est in diversis speciebus unum non potest esse alterius forma et perfectio. Dicendum quod ad
informandum ab aliquo est duplex vel sicut a principio constitutivo vel sic
a principio regitivo et directivo. Per aliam viam et est forma que complet in
essendo, et est forma que complet in movendo. Ergo dicimus ceteras virtutes
formari a caritate hoc non est quia caritas sit forma constitutiva ipsarum virtutum
dans eis complementum in essendo sed quia est forma directiva dans eis com-
plementum in regendo et ordinando, sicut enim gravitas lapidem cum
omnibus que in eo sunt trahit deorsum et dirigit ad centrum, sic caritas
animam elevat sursum, et ceteras virtutes movet et dirigit ad finem suum.
Illud autem ipse obicit quod forma et formatum non possunt esse in diversis speciebus dicendum
de forma constitutiva que complet in essendo, de alia non habet veritatem, sicut enim
una potentia potest ab alia regi et moveri, sic habitus unius potentie ab habitu
alterius. Verum sic distinctio potentiarum non tollit ordinem in movendo sic etiam nec
impedit formationem virtutum que penes eius ordinem attenditur. Ad id quod obicitur
quod virtutes ex opposito dividuntur. Dicendum quod hoc est per comparationem ad sua obiecta
secundum quod distinguuntur et una virtus non est forma alterius, in comparatione autem
ad ipsam gratiam in qua colligantur et uniuntur et ad ipsum finem ad
quem ordinantur sic non habent oppositionem immo possunt connexionem et ex
hac parte una virtus potest alteram informare pro eo quod immediatius
tendit in ipsum finem. Verum licet omnes virtutes immediate comparentur ad gratiam
a qua formantur hoc non impedit quin per comparationem ad finem una virtus ab alia
informari possit et dici quod virtus caritatis non solum immediatius ordinatur in
finem verum et immediatius se habet ad gratiam, et huius signum est quia non potest esse informis

sicut certe intentes / Virtutes ex maiori immediate ad finem tum ex maiori
unione ad eum h(abe)t alias virtutes informare ad id q(uo)d o(biicitur) q(uod) formans
e forma n(on) perfectionis perfecto / Dicendum q(uod) istud intellige e(st) proprie loquendo q(ui)a
forma no(n) formata s(ed) q(uod) formatur n(on) perficitur s(ed) q(uod) perfecto s(ed) si q(uod) i(n) se h(abe)t aliquam
informacionem et aliquam perfectionem q(ui)a alie virtutes quarum e(st) de se
informare aliquam h(abe)nt et imperfectionem n(on) s(un)t ordo ipsius po(tes)t ulterius
perfici h(abe)nt et ad maius complementum perduci per gratiam et caritatem sp(iritus)
sicut tactum e(st) p(ro)p(ter) caritas no(n) e(st) forma et perfectio aliarum virtutum p(er) g(enera)t(ion)e(m)
et corporum s(ed) p(ro)p(ter) p(er) ordinem i(n) finem / Unde virtutes alio(rum) s(un)t perfectiones
et alio(rum) a caritate perficiuntur / perfectiones inquantum s(un)t ingenerantur s(ed) s(ecundu)m quali-
ficat habilitando ad actum et debitum perficiuntur aut inquantum a caritate
imperantur et p(ro)p(ter) e(ius) imperium et ad modum perfectio ordinari i(n) finem / Ad id q(uo)d
o(biicitur) q(uod) si caritas e(st) perfectio virtutum tunc actus aliis esse virtutes / Dicendum q(uod) h(oc)
esset verum si virtutes alie totam perfectionem virtutis traherent a caritate / Sed
at e(st) fieri virtutes enim quandam perfectionem h(abe)nt ex se et quandam ex gratia
superinfusa et quandam et ex caritate superaddicta s(ecundu)m q(uod) tactum est supra
et ideo ex h(oc) no(n) p(otes)t concludi q(uod) actus aliis sine illis esse virtutes / ex
et ideo ex h(oc) n(on) p(otes)t concludi [...] ex se
secundum ipsis h(abe)nt q(uod) virtutes sint / s(ed) no(n) habent i(n) tanta completione ex se
quanta h(abe)nt esse ex annexo caritatis / Queritur de h(oc) q(uo)d d(icitu)r v(bi) e(st) caritas
n(on) p(re)terita s(un)t omnes re(liquas) et primo / quid e(st) quod possit dicere
Si enim h(oc) verum e(st) quicumq(ue) h(abe)t caritatem h(abe)t omne q(uod) sufficit ad salutem
ergo videtur q(uod) superfluat certe virtutes / Et dicatur q(uod) h(oc) d(icitu)r q(ui)a caritas h(abe)t
alias virtutes s(ecundu)m annexas / tunc sunt p(otes)t dici de qualibet aliarum virtutum
Omnes enim connectuntur cuilibet virtuti sicut et caritati / Iste gratie gratis date no(n)
necessario connexe s(un)t ipsi caritati et tum ipse s(un)t valde utiles et optime ipsi
ecclesie n(on) ergo q(uod) et ubi caritas reperitur multa deesse putantur / Resp(ondeo) Dicendum
q(uod) cum d(icitu)r ubi e(st) caritas n(on) deest h(oc) intelligitur de hiis que s(un)t necessaria ad
salutem Nam iste defectus p(ro)prie defectus e(st) / aliorum n(on) defectus p(ri)ma
dico e(st) habundans / h(oc) at attribuitur ipsi caritati vocis connexionis
aliarum virtutum / qui enim h(abe)t caritatem h(abe)t p(ri)mum possit legem implere / h(abe)t
et p(ro)p(ter) quas certas virtutes que habilitant ad legis impletionem / Ad id q(uo)d
no(n) q(uo)d o(biicitur) q(uod) sunt possunt dici de qualibet alia virtute / Dicendum q(uod) no(n) e(st) simile
q(ui)a caritas no(n) tamen aliis connectitur s(ed) et prius e(st) connexionis tamen
sit vinculum perfectionis et quoddam nodus omnibus bonis sic ipse videtur dicere
Item queritur de h(oc) q(uo)d d(icitu)r Non potuisse autem nobis primo ipsi in virtute
omnia peccata esse pia / Videtur enim h(oc) debere placere ipsi virtuti / q(ui)a s(ecundu)m q(uo)d d(icitu)r
Aug(ustinus) peccatum mortale est / i(n) hiis at q(ue) n(on) s(un)t minimo e(st) maius altius
ergo videtur q(uod) peccatum veniale no(n) possit altius excellere ergo h(abe)nt pietatem /
Item / quamlibet peccatum mortale totaliter perdit hominem a gratia et inducit
mortem / S(ed) i(n) privacione quoddam no(n) e(st) ponere maius et minus q(ui)a i(n) hiis q(ue)
mortua s(un)t no(n) e(st) dicere magis mortuum unum quam reliquum / ergo i(n) genere
peccatorum mortalium unum peccatum no(n) excedit alterum / Resp(ondeo) Dicendum q(uod) q(ui)a peccatum
e(st) p(ri)vatio ordinis et diminutio habilitatis p(ro)p(ter) unumquodque peccatum a(n)i(m)a magis deordinatur

et nihilior efficit qm p aliud sicut mani^te appet, indubi^e
e vm q pcta equalia no st. Concupia eni plg inclinat ad
vnu appetil^e qm ad reliqz t io magis facit dm co^tep^re
t ab ipo elongad t recede i vno gne pcti qm i alio. Ad id
q o^r q pctm n^t e. dd q t si n^t sit ecnl^d lo^o aliq tn est
sicut subi t aliq sic oppoiti. Vn vce boni maioib ut mors
q pua^t i duss pctis pctm vnu ht expced^o altiu. Ad id q o^r
q totali^r puat gram t inducit morte. dd q lz oe pctm
totali^r puat gram, no tn totali^r tollit habilitez ad gram
lz ome pctm inducat morte no tn tollit habili^te ad uita
t io lz aliq sit magis t mg mortuu, t magis t mg ee puatu
p dusa pcta qm ad ipam gram t uita que i se e tn magis
t mg qm ad habilite^e ne ve^u gret t vce illg dusa pcta hnt
sese inuice expced^e. Vn no e simile de corru^li morte i qua
totali^r fit pli^o t impossi^tas rede^di ad uita. Ite quitr de hc q
dr Summa ad duo madata cat^s ptinet qz p cate impler^r et
ad cate tqm ad fine refri dnt. Vr^r eni duo opposita i se
implicare. Si eni p cate impler^r paq dnt refri ad cate sic ad
piru qm sic ad fine. Rn^o dd q sicut tactu fuit 6^u d xxv.
Caritas simil po^r ipaz in^tu qm ad opa mitoria phi sive
caput t for^r sive vincltm t finis ad que ordinant^r t hc e qz
ipa caritas dn imme^te gungit ipi simo bono quoda^o supemice
tetis t cetas in^tes ioz t impat, t io caput e t piru caz.
Vltig qz modo fat^r opa caz mitoria io dr ee forma, postmo
qz io facimq opa mitoria ut deo fruam^r t p cate i do qestaq
hinc e q caritas cetaz in^tu t pceptoz e finis t^c tes te
incidut i vnu t idq n^c inuicu cu cat^as faciat do coforme
quibt i se ve^u cate interioy corp^s cae. Vn n^a e gnetas aieo
q m^rgt i lva. Ite quitr de hc q dr Inimicq e iustie qui pene
timoe no peat, Nq eni iustie effectus iustie inimicat^r lz pcta e
iustie effectus. Cu go pena faciat se timi n^r q no faciat dme
iustie inimica. Item n^t q fat^r declinad a malo fat^r inimicad
iustie, lz timor pene quo quis cessat a pcto fat^r declinad a
malo g^o t sic no e inimica iustie. Rn^o dd q ubu i^d n^r pcise t p
cotoraz pcise ut dicat^r inimicq iustie qui timoe pene n peat
hc e qui a pcto recedt solo timoe pene no amoe iustie, t s^c
inqm qui ex solo timore mo^r dn iustie inimicq no p cam lz p
cotoraz. lz eni timor i^e no cat inimi^az cotoita^r tn ipam gaipaz
mala p qua sunq inimici dri. Vla qui amicq e hq mudi inimicq
dei costituit. Et p hc nc^o ad i^a duo q obiciunt qm ipe appot
ac si ubu i^d intgr^r. Deu ee p cam. Ite quitr de hc q ulto gclud^t
Cz omq dmaz scptaz plenitudo e dilco dei t pxi. Si eni a
opa^r qnto brevq pt, t no fat^r p plura q pt fi^r p paucora
Vr^r sim^r q hc no opari decat dma sap. Sig^o i co scptan plg gtie.

qm ubu de madato ca ut tuc q ct ht sorum sac scripta debet
usa de nullo a o ibi tetu sdno q plenitudo aliq cotin
i aliquo ht e dup vel integralit ut calet plenitudo at diuorum
eloquiorum i cari no cotinet integralit q nulle a e ut ill
docen z pcipiun q st diuise z distincte a cal s q d cotin
ht e cali q to sacra scripta finalit ordina at ut diligam
dnm z pxim Et situ obiciat q qui diligit pxim legem implet go
e sorum madatu debet i lege cotini q madata z docu i
sac scripta multiplica ppr duo vz ppr remoda certi ex pte
merci z ppr exclud fastidiu ex pte ipiu affcus Nota e q
sciamus modos s quos deum audiam ad pxim z ad diuis
q illi varij st z nos ignorantes simus ut possumus sit capere
io optuit diuisa p diuisa docu distinguere diuisi q affcus
ne fastidit vnu z delcta i varie io diuis modis scriptura docet
z insinuat vnu z sicut affcus ne du i diuis z varijs sic inuenit
pficiat i vni z delcta i narre ut tato pfcus sit maior quato
delcabilior Et p mo i ipa sac scripta reperiu madata obligato
no exa attentiua no monita salutaria no docu pphetarum
no cuntarum ut i omib his excluda fastidiu z homo pficia
diga ad vnu Et ex hc colligi pt q sac scripta si magna sit
tu optime tradita e z nc cotinet supfluu ne z diminutu

Sed iam distribuco decalogi re. Dis. xxxvij

Sps ista i qua agit mgr de vita gre qua suscepimus pxim
z i q vivimus s xpm diuisa fuit i ptes duas i q p det
mat mr de hitib gratuitis i quis cosistit spualis vite cople
In 2a no de precepts decalogi i quis cosistit spualis vite ex
ci p pa pte timata hic incipit 2a Diuit aut ps ista i ps tres
i q p detmat de dist e preptorum i qpone ad scriptura tablarum
i 2a no detmat de eisd ve obliquitu eisd oppoitarum ubi
agit de mendacio z piurio i d. xxxviij Quam e ta ee meda
corum gna re i tria no agit de eisd precepts copando lege
ad euam i d. xl Sextu preptu e no desiderabs re pa ps
que cotinet pnte d diuit i ptes duas i q p exequit de
preptis pme tabule i 2a no de prepts 2e i i 2a no tabula
vij erat mada re pma ps ht tres ps s q ta st madata pe
tabule de quis exequit i pa agit de po i 2a de 2o i 3m prep
e re i 3a de 3o i memento ut die sabbti sactifices re 2a no ps
diuit i v ps s q v st madata de quis exequit bnit Singulas
at illarum pcni satis mani test i lra /// De madatis deca
Ad intelligia aut h9 pts incidit hic qo logi i gnali Circa
ht at duo gnalit pnit quia pm e de ipsorum madatorum ob
ligacone 2m no e de dist e z ordie Circa pm quir ta pmo quit
vtrum uba decalogi dant ee obligatoria 2o utrum obliget ad opa
boa i que gre an z ad opa fort 3o utrum obligo eorum madatis pcedat

p legem neque contra legem scriptam /// Utrum deus debuit homini imponere man

Ad uicesimumprimum sic proceditur et quod non videtur // data obligatoria Et quod non videtur primo per id

quod dicitur Ro vij. peccatum occasione accepta per mandatum operatum est in me

omnem concupiscenciam. Sed deus non debet imponere quod faciat ad augmentum concupiscencie

ergo non debuit hominem per mandata obligare Item super illud j Cor

xv. virtus peccati lex glossa lex prohibendo auget peccati cupiditatem Si ergo

deus nichil debet nobis imponere quod faciat ad cupiditatis augmentum sed pocius

ad diminucionem videtur quod per mandata non debuit nos obligare Item

augustinus dicit super genesim ad litteram melior est indicatur homines qui ei liberaliter

deseruiret sed debitum obligacionibus repugnat liberalitati obsequii Si ergo deus

a principio voluit hominem in manu consilij sui dando ei libertatem arbitrij

videtur quod nullo debuit addere obligacionem precepti Item liberalior dat aliquid

donum qui dat sine onere quam cum oneris imponere si ergo obligacio preceptorum

magnum onus est et deus est liberalissimus videtur quod graciam et gloriam

debuit dare homini ita quod ipsum non obligaret ad aliquod mandatum

Sed contra decet conditorem cunctis operibus suis legem dare et limitem prefigere

ultra quam non deceant progredi sicut patet quia omnibus creature vegum(?) sunt leges

et a creatore imposite si ergo homo est dignior inter creaturas videtur quod decebat et

congruens fuit homini legem imponere extra quam non liceret homini progredi hoc autem

fit per mandata obligatoria ergo talia mandata fuerunt danda

Item decet rectorem in subditis seruare debitum ordinem si ergo homo per libertatem

sue voluntatis potuit mordinari optimum et congruentissimum fuit ipsum ad rectum

ordinem astringi hoc autem fit per obligacionem mandatorum decalogi decebat

ergo fuit talia mandata homini dari Item decebat est dominum a suo servo obsequium

exigere sed tunc dominus a suo obsequium exigit quando leges et precepta eidem

imponit si ergo decebat fuit ut ei imponeret mandata obligatoria

Item decebat est iustum iudicem sua merita retribuere sed meritum et demeritum non

habet locum ubi non cadit obligacio legis si ergo congruens fuit deo hominem

cui contulit liberum arbitrium sub iusticiam iudicare decebat et fuit ut regula

iusticie eidem prefigeret sed hoc fit sub mandatorum imposicione ergo etc. Respondeo

dicendum quod absque dubio verba decalogi debuit dari per modum precepti Ita quod

tenebatur non solum homo instruere verum et obligare et racio huius est tum quia deum

decebat / tum quia nobis expediebat Deum utique decebat / quia in hijs

verbis decalogi consistit regula iusticie sub qua debent viuere omnes viri

Et quoniam deus tamquam iustus debet esse emulator virtutis et iusticie et in

subditis et in se ipso hinc est quod homini leges iusticie imponit ad quas ipsum

obligat ut non liceret ipsum eas impune transgredi / verba decalogi

per modum obligacionis debuit dari / quia sic decebat diuina equitatem et nec

tamen decebat equitatem primo et maiestatem / Sic enim decet summa maiestatem

a creatura racionali cum reuerencia coli / Sic et decet quod racionalis creatura ad maiestatem

illius summe maiestatis per obedienciam famuletur / et propterea decuit ipsum imponere

homini leges et mandata obligatoria Non solum autem deum decebat sed et nobis ex

pediebat / tum propter graciam nostram augendam / tum propter pacem conseruandam /

propter gloriam utique augendam quia gloriosius est homini obtinere beatitudinem propter merita quam sine

meritis

Con

.i.

.ij.

.iij.

Resp.o

Deum decebat

homini expediebat

Et qm tn ad reddit ex meritis quodam. ho qui mer obligat e re tribucon et magis debet hoiem obligat deo qm dm homini. hic e q ad opa p q contingebat mereri debuit ho p precepta obligari ut dm obligatis obediret i merito pficeret et ad maiore cumulum glorie pueniret. Alia vo e ppr pace conservanda q tm bonum e sic dt augustin ut cucta pace appetat. pax aut servari no pt ubi ho usurpat sibi q e alienum. ideo ut pax servaret inter homines debuit deus mandata homini tradere i quibz obligaret ne q e alienum usurparet. sz redderet deo et pximo quod eis deberet ne alteri iniuria faciendo pace frangeret et frangendo pace i seipo pace amitteret. Sic ergo debuit uba decalogi tradi p modum obligacionis et precepti tm qz decens erat ex pte dei tm qz expediens erat ex pte nra. et racones que hoc ondunt pnt concedi. Ad io ergo q p° o i gri ex auctoritate apli q mandatum incendit concupiscentia. dicendum q i dm uerbe hic sz valde p actus tacasio. Nichil enim q p legem erat petm cognitum erat p ipam no erat gre collo concupia nitemur i vetitum et homin scient pcepta perpetu ex hoc occasio sumebat et ipsiq concupie nitescio et petm aggrauaco. sz hoc no erat de prinali intencone ferentis mandata nec de ipsorum mandatorum obligacone. Ita dns sic debuit mandata obligatoria q ipse fuit pmptus tribuere graciam adiutricem ad ea implenda. unde q p mandatorum obligaconem augeret concupia hoc no erat ex ipis mandatis sz pocius ex negligia et culpa hois. Deus aut ppter negligiam hois no debuit dimittere quin diligenciam circa salutem hois exerceret. Ad 2° dicendum q cum o q lex p hiendo auget petm cupiditatis. Dicendum q glossa no dicit simpliciter sz addit hoc cum deus n diffundat sp caritatis. vnde quamuis p se hec no esset utilis n ad cognicionem cum gracia ipa mandatorum obligaco multa conferebat ad salutem. Ad 3m dicendum q o q obligaco repugnat libertati. pt dici q obligaco ad bonum no repugnat libertati simpliciter sz repugnat libertati pcandi posse aut pcare no e libertas nec ps libertatis. et ideo dm obligaco mandati repugnabat libertati malefaciendi libertatem no minuebat sz pocius augebat. Aliter et pt dici q e obligaco que aufert potestatem et e obligaco q aufert impunitatem. prima obligaco q potestatem aufert minuit libertatem. 2a no q ptatem no aufert sz tollit impunitatem libertatem arbitrii saluat et superaddit iusticie equitatem. hoc aut modo mandata dei sunt obligatoria et p i no libertati arbitrii derogabat quin pocius diuina iusticia gmendabat. Ad 4m dicendum q o q maioris libertatis e dare ad sine merito quam cum meritis. Dicendum q et si maioris liberalitatis sit ex pte dantis no tamen est tante glorie et excellencie ex pte suscipientis. et qm deus i conferendo pmium no tm attendit sue libertatis manifestaconem ymo et gloriam nram p maiori. hinc e q maluit nobis dare eternam beatitudinem p impleconem mandatorum et meritum obedie quam no merito pcedente. pmium tamen nra i nullo derogat diuine liberalitati. ymo pocius eam manifestat. tum qz ipse bonorum nrorum no eget. tum qz meritum nra pcedit ex munere gracie sue. et p° dicit apls ro. vi. gracia dei uita eterna.

Secundo queritur utrum precepta decalogi obliget ad opa facienda. et q sic vide.

deut° xxvi iuste q iustu e exequis Ex hc ubo colligi q legislator
no solu pcipiebat iusticiam i facto sz & iusticiam i mo opis at qd est
iustu i facto & mo e opis formatu go p mandata legis obligatur
ho ad opa formata Itē mt xix si vis ad vitā ingredi s(er)ua
mādata Obs(er)uo i mandatoz decalogi introducit ad vitā
sz nemo introducitur ad vitā p aliq opa n fiat ex caritate & talia
st opa forta Cu go p legē obligamur ad pcepta decalogi obs(er)uanda
vr q p eand obligemur ad opa forta Itē augus d(icit) & ho i fine
dy pcrt q oīa pcepta decalogi reducunt ad duo pcepta sz
ia pcep nemo implet n ex caritate sicut pz de pcepto q pcipitur
Diliges dnm dm tuu ex t c t t c vir go sim q oīa mādata
decalogi tenemur imple ex caritate go p legē obligamur ad opa forta
Itē ad opa mādatoz obligamur s(ecundu)m intencionē pcipientis sz intencio
pcipientis fuit dare ia mādātu ut p ia ei s(er)uiamq & s(er)uiēdo placeamq
hc at no fit n p opa caritate & gra informata go &c Itē informe &
deforma(tu)m st opposit pcepto & phibito st opposita & si opposita de
opposito & ppom i pposito Cu go defor(m)itas opm sit i phibicone
cozpd informe eit i pcepto Sz q d(icit) Ieron q anathe sit q dt
dm pcepisse impo(ssibi)le Cu go pcepta ia obliget tā iustos q̄m
pcores & i ptate pcorf no sit informe opa sua cu n hat fi(de)
p caritate & gra v(idet)ur q ad hc nemo oblige p dīna mādā Itē
augus d(icit) & ho i glo sup ps Declina a malo & fac bo(num) De
clinare a malo ē vitat pena quanis no ē pmeātur palma
Sz quocienscumqz declina ho a malo ex caritate pmē palma go
no ē tm ho ex caritate declinare sz declināndo a malo obs(er)uant p
cepta negativa go no v(idet)ur q obliget ad opa forta Itē ab filius
hus puteos & exonibus i paco maioris homat eos ex nali pietate cu
sit offe loci & tpe & optuntas constat q iste no pcat puteos
honorādo n qmittēdo n omittēdo go mandatum istud q dur
pap hora pviem t & mnem t no obligabat ad hc q opus
istud ex caritate impedere pi vde n aa mādata Itē opa forta
no st n p gram sz nemo scit utz gra sp s hat go nemo scit
utz opa eius sint forta vl informa Sz nemo obligatur ad id
q no pt scire mādata decalogi ad opa forta no obligat lcd
Itē quicumqz obligatur ad aliqd obligatur p quo ad id q ē illi inseparabi
annexum sz opa no pnt forma ab aliq n heat g(ra)m q quicumqz
obligatur ad opa forma obligatur ad hendā gram cu go hoc gra
respiciat omē tpe indiut tam tpe dormitois q tpe vigilie
v(idet)ur q ho obuitat i quolz instanti & i quolz tpe ac p hoc i vnodie
pctab infinites q sibi ē mai(us) ... restat q opa decalogi ad
opa formata no sunt obligan... ad pdcoz intellaz ē no
q hic ē ex mo dd quidā ... ē q mādā decalogi ob
ligat ad opa forta obligatur tū pcepti affirmati no pcepti
negativi

preceptum negativum est semper et ad semper obligacio non preceptum affirmativum quamvis
sit semper non tamen ad semper sed pro loco et tempore. Secundo quia dicunt quod mandata de-
calogi obligant hominem ad opera facta pro eo tempore quo habet caritatem
et graciam tunc enim potestatem habet exercendi opera meritoria et tenetur bonum uti
gratia accepta. Illis autem modus dicendi est quod mandata decalogi non ob-
ligant nisi ad opera bona in genere. Opera enim facta sunt bona in majori potestate
et super cognicionibus constitutum. Sed ad opera talia non denique obligant per
mandatum decalogi sed solum ad opera bona in genere. Cuius signum est quod
si ab extra in tali statu haberet potentiam ex naturali potestate haec opera absolute
a mandati obligacione sed quod pluribus modis dicitur et excedentibus haec videlicet quod
ponit hominem obligatum ad id de quo non potest habere constitutum. Secundus non
modus non nimis parum dicitur haec videlicet quod ponit hominem per mandata de-
calogi solum obligatum ad ea quae potest quibus impleris existentibus in statu peccati
tamen observando mandatorum dei sit via deveniendi gracie et sic sic non est
adhuc tercius dicendi modus qui quasi medius inter utrosque et ad quorum proposi-
tum videlicet per distinctionem haec modo cum quaeritur utrum mandata decalogi obli-
gent ad opera facta videlicet est quod opera facta possunt dici dupliciter uno
per exclusionem deformitatis peccati. Alio modo per ponendum dignitatem meriti. Si primo
accipiatur opera facta sic utique ad opera facta obligant. Obli-
gant enim ad vitandum omnia peccata mortalia. Si autem alio modo opera facta
sic accipiuntur propterea et tunc distinguendum est in ipsa obligacione. Est enim obligacio
absoluta et obligacio condicionalis. Obligacio absoluta est qua quis simpliciter ad
aliquid faciendum obligatur ita si id non faciat incurrit omissionis reatum.
Obligacio vero condicionalis est quod quis obligatur ad aliquid faciendum si vult
pervenire ad premium. Et haec obligacio in eo qui obmittit non inducit
omissionis reatum sed ponit implicite condicionis defectum. Si vero
loquimur de obligacione condicionali mandata decalogi obligant ad
opera facta. Si quis enim vult ad vitam ingredi necesse est ex caritate
facere mandata quae quidem caritatis est meriti principium. Si autem loquimur de
obligacione absoluta tunc distinguendum est in ipsis mandatis quia dupliciter
de eis loqui possumus vel de eis in unum collectis prout sunt reducta ad duo
mandata caritatis vel de quolibet per se sigillatim. Si de eis collectis
in unum tunc et conventionem rerum institutarum secundum ordinem ad deum et ad proximum
per quam excluditur esse peccatum sic concedi potest quod obligant ad aliquod
opus fortuitum vel in se si homo habet unde possit id exercere vel in disponendo
se per preparacionem ad id. Tenetur enim homo sic mandata decalogi implere
ut per ipsorum impletionem proveniat locum ipsi gracie qua obtenta exerceat
cum locus et tempus est in opera meritoria adimplendo duo caritatis precepta.
Si autem loquimur de quolibet sigillatim et per se sic accipiendo propterea opus
factum hoc est opus meritorium et loquendo de obligacione absoluta mandata de-
calogi non obligant ad opera facta sicut videtur. Conclusio quod ad secundam
partem inducuntur et ideo concedendum sit videlicet quod oportet quod legislator precipit
non solum facere opus iustum sed et iuste quia modus iusticie quidam est
quod fiat opus deo placitum et meritorium et hoc proprie reddit opus factum. Aliquid autem

modus iustitie qui excludit actum iniusti deordinationem intendens
que facit actum iniustum et prestationem operibus et hic modus est in precepto ho-
minis. Ab hoc autem modo dico operis opus formatum non accipiendo large
sicut prius tactum est in uno modo. Ad 2^m dicendum quod obiicit de auctoritate domini in Mat. Si vis
ad vitam ingredi serva mandata, patet uno modo per iam dicta quod ex verbo non
potest colligi quod homo obligetur ad opera meritoria facienda nisi obligatione
conditionali, scilicet si vult ingredi ad vitam. Si autem de obligatione conditionali
ad absolutam velit procedere non valet, immo est ibi sophisma figure dictionis et simplicis.
Ad 3^m quod obiicit quod omnia mandata reducuntur ad duo precepta caritatis, similiter
patet uno modo quia precepta duo caritatis non implentur in quocumque mandato singil-
latim accepto sed ex quadam plenaria integritate et perfectione consurgente
ex omnium mandatorum aggregatione et integra observatione. Et hoc modo videtur
quod mandatum obligat ad opus formatum in se vel in sua dispositione. Sed
ex hoc non sequitur quod ad hoc obliget quodlibet mandatum per se, sicut enim non se-
quitur decem homines trahunt navem quorum quilibet per se trahit, quia plus possunt
x quam unus. Sic in proposito suo modo est intelligendum. Ad 4^m quod obiicit quod
tenemur observare mandata secundum intentionem precipientis dicendum quod hoc est verum de
obligatione conditionali. Si volumus ingredi ad vitam. Possumus tamen et
aliter dicere quod intentio legislatoris non solum fuit ad hoc ut homo
perveniret ad gloriam sed ut vitaret penam. Mandata autem si observentur
quantum ad opera ex gratia facta sufficiunt ad vitandum penam, et ideo non
sequitur quod per mandata obligetur quis absolute ad opera meritoria. Ad 5^m
quod ultimo obiicit quod deformatio est in prohibitione sicut informatio in precepto dicendum
quod si quod informatio precepti accipitur non debet verum pro eo quod informatio et deformatio
non sunt opposita immediate, immo inter opus meritorium et opus peccati cadit medium
bonum in genere et bonum ex circumstantia. Cum autem dicit quod si aliquid est in prohibitione
eius oppositum est in precepto, hoc intelligitur de oppositis immediate, sicut furari est
prohibitum et non furari est in precepto, et ideo in proposito non habet locum in proposito.

Queritur de obligatione mandatorum decalogi utrum intendenda
secundum legem nature an secundum legem scriptam. Et quod secundum legem nature videtur. Quod enim est
naturale quod est commune apud omnes, sed ad mandata decalogi obligantur
omnes, ergo obligatio eorum est secundum legem nature. Item obligatio que se extendit
ad omne tempus attenditur secundum legem nature, sed lege nature dictamine cucurrit in omni tempore,
sed obligatio mandatorum decalogi manet in statu legis nature et
legis scripte et legis gratie, ergo obligatio eorum mandatorum attenditur secundum legem
nature. Item mandata que obligant hominem circumscripta scriptura et gra-
tia habent obligare secundum legem nature, sed talia sunt mandata decalogi, sunt enim
de dictamine legis nature circumscripta lege moysi et lege evangelii, ergo etc.
Item quedam sunt prohibita quia mala, quedam mala quia prohibita. Similiter
quedam sunt bona quia sunt in precepto, quedam vero sunt in precepto quia bona sunt.
Ea autem que in decalogo prohibentur vel precipiuntur de se sunt mala vel
bona, secundum quod dictat recta ratio, sicut deum esse colendum et parentes honorandos
hec utique bona sunt, falsum testimonium et homicidium hec utique de se mala sunt, et alia

sptant ad legē indita g° obligo mandatorꝝ decalogi atten=
s̄ ymectum legꝭ nālib. Et ʒ ꝗ exo. xx. le. q pmo mādata ista
fuit de celo audita ⁊ ptea subiugit quo fuīt ī tabul scpta
s̄ g° ī tradebat lex scptam qꝫ obligo mādatorꝝ decalogi
s̄ legē scpta puit. hat attendi. Jte ro. vij concupiam nesciebā
nī lex diceret Nō concupisces glo concupiam nesciebā ee pctm
s̄ mandatū qꝫ obligat s̄ legē itē nꝫ ē homi ⁊ sine lege scpta
g° mādatū ē. Nō concupisces itē nō sptat ad legē nāe poꝫ
ad legē scpta. Jte qꝫ ē de dcamie legꝭ nō sptat ad statū
innocencie s̄ dictum° mādatorꝝ decalogi ad statū innocencie nō
sptat qꝛ ī statu ꝉ locū nō hēbat homicidiū nec furtū nec adulteriū
g° nō qꝫ obligo mādatorꝝ decalogi nō sᵉ instinctū legꝭ
nālib. Jte q st s̄ dcamie legꝭ nē nō solū nō se extendūt ad
statū nāe s̄ ⁊ ad statū pnie s̄ obligo ista mādatorꝝ deca-
logi ad statū pnie nō se extendit qꝛ ī nō furtū pt ee ubi
nī ē ppriū nec concupia ubi nō pt ee cōmiciū g° nō qꝫ obligo
hꝫ mandatorꝝ nō sequa legꝭ nāl instinctū. Jux hᵒ quit si
obligo mādatorꝝ decalogi sᵉ legē nāe vult hᵒ eqꝫ magꝭ sut
mādā ī scpta ī tabul lapidib quā alia mādata legꝭ. Jte quā
pr quod dns imedte ipi pplo ꝯ pcep legꝭ pposuit sicut le. exo
leuit magꝭ quā alia mādata iudicialia sꝭ ⁊ cimonialia quē mete
moysē prenit ad pplm notiam. Ad prim° ad pdcorꝝ intellā ē nō
qꝫ eloqui de obligōe mādatorꝝ decalogi tripr s̄ qꝛ ⁊ de ipa
suffia fidi s̄ cū q̄ articlos fidi contingit crede tpr vʒ im-
plicite ⁊ explicite ⁊ quodam° impliite ⁊ quodā explicite. dicit
de pcepts decalogi intelligitur ē ⁊ s̄ istū tripr modū obligo
mandatorꝝ decalogi respiat tpr statū vʒ statū nāe in-
stitute statū nāe lapse ⁊ statū legꝭ scpte. Jta s̄ statū legꝭ
scpte respi sim explicite ubi lucide ul distincte ista
mādata a deo fuit pmiciata ⁊ scpta. Statū nō nāe lapse
respi obligo mādatorꝝ decalogi implicite s̄ duo precep
iuris nālis q nā ipa dictabat vʒ qꝫ facit aliī qꝫ sibi vellet fi
⁊ nō facit aliī qꝫ sibi nollet fi. Statū nō nāe institute respi
ciebat quodam° impliite quodam° expliite quedā eīs precep
ordināt ad dm, quedā nō ordināt ad pxīm. Ad pcepta
nāqꝫ illa q ordinat ad dm explite obliga ho ī statū nāe
institute ubi ydoneꝰ erat ⁊ dispoitꝰ ad colendū dm intege
⁊ pfcte. Ad mādā nō q ordinat ad pxīm obliga impliite pro eo
qꝫ necitas expliendi mādā ī. ortū hēt ex multip. deordinaōe
q subsecuta ē ex pma transgressione ⁊ ī colligi pt ex eo qꝫ dr
Eccī xvij loqns de hoib cōdōne sūu implet cor illorꝝ ⁊ mala ⁊
boa ondt illis posuit oculos ipsorꝝ sup corda ipsorꝝ ⁊ cui usqꝫ ī
Attendite ab omi iniqo ⁊ mādāt illis vicʒ de pxīo suo ubi colli
explita obligo hoib ueteri ē dimisit impliita vero nitam de.

Co[rollarium]
3
3
3
No[ta]

Lesionis ipsius proximi. Ex hiis ergo patet quod obligacio mandatorum decalogi
radicaliter sequitur legem nature sed quantum ad explicacionem sequitur legem scripture.
Explicacio enim plenaria mandatorum decalogi optima fuit secundum statum
peccati propter obscuracionem luminis racionis et propter obliquacionem nature quia cum natura
corrupta erat ad multiplicem deordinacionem oportebat eam religari
per multiplicia mandata. Similiter quia scriptura cordibus interior propter peccatum
erat obnubilata et homo qui fuerat spiritualis mente perditus effectus erat
sensibilis et carnalis oportunum erat ut exterius legeret et audiret per sensus corporis
ea per que posset in rectitudine iusticie regulari. Et ideo explicacio et distinctio
mandatorum decalogi spectabat ad legem scriptam quamvis obligacio
spectaret ad legem inditam sicut racio ad primam partem inducte ostendunt
et ideo concedi possunt quia vim concludunt. Ad primum ergo dicendum quod primo oportet in genere
quod verba decalogi audita fuerunt in dacione legis iam patet responsio quia hec
non erat propter introducendam novam obligacionem sed post propter ipsius obligacionis
explicacionem que quidem necessaria erat propter peccati obnubilacionem. Ad secundum dicendum quod
obicitur de auctoritate apostoli quod concupiscenciam nesciebam etc. potest dici potest
quod loquitur in persona hominis carnalis aut etc. hoc dicit quia et si aliquos nosset
per legem nature in generali non tamen in speciali cognoscebat nisi per legem scriptam
unde ipsemet id dicit quod per legem cognicio peccati. Preterea ex verbo eius non habetur
quod obligacio huius mandatorum ortum habeat a lege scripta solum quod ipsius
obligacionis explicacio in lege illa sit facta. Ad tercium dicendum quod obicitur quod ea que sunt
de dictamine legis nature conveniunt statui innocencie dicendum quod verum est de hiis
que sunt de dictamine legis nature in speciali. que autem sunt de dictamine legis
nature in generali et implicite illi statui huic congruerent et hoc modo ad illum statum
spectabat mandata secunde tabule. Ad quartum dicendum quod obicitur quod ea que sunt de dictamine
legis nature manent in statu glorie unde potest dici dupliciter primum quidem quia secundum quod dicitur
de mulieribus quod manent in patria secundum excellencioribus et nobilioribus usque
actus sic concedi potest quod adimplecio mandatorum decalogi salua
etiam in patria multo tamen nobiliori et excellenciori modo quam sit in via
sed quia in excellenciori modo ordinabitur et ad deum et ad proximum et sic quod
voluntas excellenciori modo erit ad bonum ordinata et a malo remota
Aliter et posset dici sicut tactum est prius ut fiat nisi in hiis que natura dictat
generaliter et hiis que dictat specialiter sunt implicite et explicite et utrisque in
hiis que natura dictat explicite quia dictat secundum omnem statum nature vel secundum statum
nature lapse et quod est de dictamine legis nature simpliciter et explicite in manu stabit
in statu glorie explicacio autem et distinctio mandatorum decalogi respicit
statum nature lapse et instinccionem legis scripte. Ad quintum dicendum quod quamvis quare magis
ista x verba scripta fuerunt in tabulis lapideis quam alia cum magis spectant
ret ad legem scriptam dicendum quod hec fuerunt quibus ipsis maior consistebat rectitudo
iusticie et alia habebat reduci ad hec et ipsa quidem stabilia erant nec
evacuari habebat per legem supervenientem ideo in tabulis lapideis scripta fuerunt

ut ondet corporum progenitura quantum ad dignitatem et quantum ad stabilitatem. Ad
id quod queritur quia magis data sunt ipsi populo a deo immediate mandata decalogi
quam iudicialia uel cerimonialia dicendum quod hoc fuit quia cum mandata decalogi
essent de dictamine legis nature non multa indigebat expositione unde simplices
statim potuerunt ea capere / cerimonialia uero et iudicialia indigebant maiori
instructione unde illorum cognicio pertinebat spectabat ad iudices et
sacerdotes ideo non sic fuerunt data populo immediate sed mediante legislatore /

Deinde queritur de mandatis decalogi quantum ad ordinem et distinctionem
et circa hoc tria possunt queri. Primo queritur de ipsorum mandatorum numero et
sufficientia utrum sint x. 2o queritur de ordine ipsorum ad inuicem. tercio
queritur de numero et ordine in comparatione ad tabularum distinctionem

Circa primum sic proceditur et queritur. Utrum mandata decalogi debeant esse
tantum x. an plura an pauciora. Et quod debeant esse pauciora
quia ro. xiii dicitur qui diligit proximum legem impleuit ergo in mandato
de dilectione proximi tota lex potest concludi uidetur ergo quod mandata non debeant
numero decem multiplicari cum in paucioribus habeantur. Item magister sententiarum super illud ro. vii
Concupiscentiam nesciebam glo. Bona est lex que dum concupiscentiam prohibet
omnia mala prohibet. Si ergo in prohibicione concupiscentie cetera mala prohibentur
uidetur quod alia mandata superfluunt. Item quicumque peccat mortaliter seipsum
occidit / ergo cum in occisione prohibeatur non tantum homicidium corporale sed et spirituale
non tantum operis sed et uoluntatis uidetur quod in ista prohibicione prohibeantur omnia peccata
ergo superfluunt omnia alia mandata. Item differentia legis diuine et ciuilis est quod lex
prohibeat manum non animum Ciuilis autem non solum manum sed et animum prohibet
ergo uidetur quod solummodo debuit prohibere actus exteriores et non que spectant ad
actum interiorem ergo superfluit mandatum de non concupiscendo. Si tu
dicas quod prohibetur concupiscentia que progreditur in opus contra hoc est quia in non
distinguitur a peccato operis ergo preceptum de prohibicione illius concupiscentie
non debet connumerari precepto de prohibicione operis exterioris. Sed contra quod
debeant esse plura quia uidetur magis sumus debitores deo quam proximo
ergo plura debent esse mandata ordinancia ad deum quam ordinancia ad proximum
ergo cum mandata ordinancia ad proximum sint vii uidetur quod mandata ordinancia
ad deum sint plura uel saltem totidem. Item tantum obligamur ad benefaciendum
proximo quantum obligamur ut non malefaciamus ei sed ergo vii sunt mandata
data secundum que prohibemur ne offendamus proximum uidetur quod saltem vii debebant
esse secundum que obligaremur et ordinaremur ad benefaciendum et sic haberentur omnia
mandata essent saltem xiiii. Item vii sunt capitalia peccata magna
quantum est de natura sua sicut est peccatum auaricie et luxurie ergo sicut spirituale man-
datum est in quo prohibetur auaricia et in quo prohibetur luxuria ita spirituale
mandatum deberet esse ad alia uicia prohibenda ita quod aliquod esset preceptum
in quo specialiter prohiberetur superbia aliquod in quo inuidia et cetera. Si tu dicas
quod implicite prohibentur in prohibicione concupiscentie obicitur contra hoc quia tres sunt radi-
ces peccatorum sicut dicitur i. Jo. ii. concupiscentia oculorum concupiscentia carnis et
superbia uite / Si ergo concupiscentia carnis et oculorum prohibetur explicite

vi quod et superbia nitet debet habere specialem prohibicionem. Item sicut contingit
concupiscere uxorem alienam et concupiscere cogitacione in opere sic et est respice-
re homicidium et furtum testimonium et cetera alia mandata, ideo sicut duo diversa sunt
precepta de concupiscencia uxoris aliene et rei aliene in opere et voluntate. Sic
deberent alia precepta dupliciter quod si fuerint esset tunc essent plura quam x.
Est igitur quod quamvis x sunt et non plura nec pauciora. Secundo ad predictum. Nota
quod sufficiencia et numerus mandatorum sumitur secundum rectum ordinem ipsius iusticie
generalis cuius est hominem ad deum et ad proximum ordinare. Nam quedam sunt
mandata ordinancia hominem ad deum quedam vero ordinancia ad proximum.
Illa vero que ordinant hominem ad deum dicuntur esse precepta prime tabule
et ista sunt tria et non plura nec pauciora quorum numerus et sufficiencia sumi potest
tripliciter videlicet ex parte obiecti et ex parte subiecti et ex parte actus medij. Ex parte
obiecti sic. Nam cum in deo sint tres persone et tria appropriata et triplex [illegible]
secundum quod comparatur ad creaturam triplex est preceptum secundum quod creatura racionalis ordinari
habet ad deum. Nam secundum rectum maiestatis que appropriatur patri et convenit deo
secundum quod est causa efficiens creature ordinatur per primum preceptum Non habebis deos alienos.
Secundum rectum veritatis que appropriatur filio et convenit deo secundum quod est causa formalis ex-
emplaris creature ordinatur per secundum Non assumes nomen dei tui in vanum.
Secundum rectum bonitatis que appropriatur spiritui sancto et convenit deo secundum quod est causa finalis
ordinatur per tercium Memento ut diem sabbati sanctifices. Ita quod per ista tria sufficienter
homo ordinatur ad deum ut subiciatur summe maiestati credat summe
veritati et adhereat summe bonitati. Et sic sufficiencia supradicta est ex parte obiecti.
Secundo sumitur vero ex parte subiecti ordinandi que quidem est anima racionalis in qua est
triplex vis motiva secundum quam habet in deum ordinari videlicet racionalis concupiscibilis
et irascibilis. Mandatum de adoracione respicit ipsam irascibilem. Mandatum
vero secundum respicit ipsam racionalem. Sed mandatum tercium de sanctificacione respicit
ipsam concupiscibilem sicut intuenti satis apparet. Et hec sufficiencia supradicta est
ex parte subiecti. Tercio modo sufficiencia sumitur ex parte actus medij. Triplex enim
est actus secundum quem habet homo in deum ordinari videlicet actus cordis oris et operis.
Penes actum operis attenditur mandatum de adoracione. Penes actum oris
attenditur secundum mandatum quod prohibet clamorem nominis dei. Sed actum
cordis attenditur tercium mandatum in quo precipitur sanctificacio mentis. Et sic patet sufficiencia
mandatorum ordinancium hominem ad deum quorum sunt tria tantum et non plura
nec pauciora. Sufficiencia autem mandatorum secunde tabule [illegible] hinc inde
tripliciter potest assignari videlicet ex parte obiecti et subiecti et actus medij. Ex parte namque
[illegible] ipsius obiecti sic potest sumi. In proximo enim ad quem ordinant man-
data secunde tabule relucet potestas patris et filii et spiritus sancti. Sed quia in proximo re-
lucet potestas patris sic debemus ei honorem et reverenciam et propter hoc at-
tenditur mandatum Honora patrem tuum et cetera in quo relucet potestas
summi patris in hoc quod habuit rectum patris. Sed quia in proximo relucet potestas
filij sic debemus ei [illegible] et est mandatum Non loqueris contra proximum tuum
falsum testimonium. Sed quia relucet in proximo potestas spiritus sancti sic debemus ei dilectorum
et innocenciam prestare et quem possimus nocere proximum sine dampnacione cum
multipliciter in persona propria et in quantitate in rebus suis et hoc duplex vel actu in [illegible]

R̃

Prime tabule
1. Obiecti
2. Subiecti
3. Actus medij

Secunde tabule
1. Obiecti

ut exterior ideo sunt ultimo v mandata. Quia nocumentum enim quod fit proximo
proximi est id praeceptum Non occides. Quia nocumentum uero quod fit in persona
coniuncta est id praeceptum Non moechaberis. Sed quod exterius in opere quia nocumentum
quod fit in rebus est id Non furtum facies. Et quia nocumentum id est duplex
scilicet in persona coniuncta et in rebus frequentius fit in nocte per concupiscentiam quam
fiat in opere, ideo sunt alia duo mandata in quorum uno prohibetur concupiscentia
uxoris in hoc quod dicitur Non concupisces uxorem, in alio prohibetur concupiscentia
rerum in hoc quod dicitur Non concupisces rem proximi tui etc. Sic igitur patet sufficientia ex
parte eorum obiecti. Ex parte uero subiecti sic: tripliciter potentiae animae contingit
tria sufficientiam assignare hoc modo: triplex enim est potentia animae secundum quam contingit
ad proximum ordinari scilicet rationalis concupiscibilis et irascibilis. Circa autem ad potentiam
irascibilem hoc hoc genus ordinat ad superiorem prouidentiam et honorem
etc. est id Honora parentem tuum etc. Ad proximum uero per pacem et odii declinationem
etc. est id Non occides. Sed autem rationalem ... ordinant ad proximum per ueritatis
loquelam et testificationem etc. est id mandatum Non loqueris contra proximum tuum falsum
testimonium. Sed uero concupiscibilem potentiam hoc hoc ordinat ad proximum per ipsius
refrenationem, et quoniam ... multipliciter corrupta per cupiditatem et concupiscentiam
ideo prohibetur cupiditas et concupiscentia in actu exteriori per duo mandata per
hoc scilicet Non moechaberis et Non furtum facies. Prohibetur etiam in actu interiori
per alia duo per hoc scilicet Non concupisces uxorem proximi tui, non agrum
non aliquid rei. Et patet sui sufficientia ex parte ... in mandatis secundae
tabulae. Ex parte autem actus patet sui sic. Ordinatur enim homo ad proximum
secundum innocentiam et secundum beneficentiam. Si secundum beneficentiam sic est id mandatum Honora parentem
tuum et matrem. Si secundum innocentiam hoc est tripliciter aut secundum actum cordis aut oris aut
operis. Si secundum actum operis aut hoc est in prohibendo deordinationem quae est secundum ipsius esse
individui etc. est id Non occides, aut contra debitam coniunctionem speciei etc. est id
Non moechaberis, aut contra possessionem temporalis subsidii etc. est id Non furtum fa-
cies. Si autem ordinentur ad proximum secundum actum oris sic est id mandatum Non falsum
testimonium dices. Si uero secundum actum cordis qui quidem consistit in affectu
hoc est duplex aut libidinis quantum cupiditatem aut honestatis quantum uoluptatem et sic hoc duo
sunt mandata unum quantum uoluptatis concupiscentiam etc. est id Non concupisces
uxorem, aliud uero quantum cupiditatem et auaritiam etc. est id Non concupisces rem. Et
per omnem modum patet numerus et sufficientia mandatorum decalogi, quoniam tria
sunt quae ordinant hominem ueraciter summe trinitati et vii sunt quae ordinant hominem
ueraciter totius in fidelibus ... non tamen sit generatio ... ex parte
rerum et ex parte ipsius materiae propter quae uerissime ... in denario numero
sicut docet augustinus in libro musicae ... quod in denario quandam excellentiam
esse perfectionem ob quam ... ultimo in numeratione non procedimus
noua numeratione sed redimus ad caput et ideo ... decebat ...
et comprehendi ... quae sunt ... ad perfectionem summam.
Corollarium ... sunt mandata decalogi sicut lex dicitur ... plena ... pauca.
Ad decimum quod ... quia qui diligit proximum legem implevit. Ad ... quod quamuis
in dilectione proximi claudantur mandata ordinantia ad proximum ... generaliter
nisi propter ... aptum erat et ... mandata ... per ...

·2· Subiecti

·3· Actus medii

·1·

spales deordinatos explicari i spali. Vn sicut vnitas gnis no
excludit multitu^e spe^{rum} n^c vnitas finis excludit multitu^e
co^{rum} que s^t ad fine. Sic ex vnit^e man^{ti} dilc^{ois} i p^{ro}xi^m no
pt concludi q no sit pluralitas madato^{rum} ad p^{ro}xi^m ordinat^m
Ad i^d q o^{bi} q lex p^{ro}hibendo concupiam p^{ro}hibet oma mala. Dd
q concupia sunt gnal^r z spal^r. gnal^r concupia d^r quib^z
appet^s libidiosus z immoderatus. spal^r u^o d^r ee appet^s de
lectabil^s s^m gustu z tactu. Et p^rmo quide mo i p^{ro}hibitoe concup^e
d^ur oma mala p^{ro}hibi. 2° aut mo e vnu spalis man^{ti} et
n^uat int mada decalogi. Ad i^d q o^{bi} q qui p^{ec}cat mortal^r se
ipm occit. Dd q i p^{ro}hibitoe homici^j no p^{ro}hib^r deordina^o
cuiuscuq^z nis s^z deordina^o poc nasci^r que e i actu exterio^ri al^r
ad actu exteriore aliquo ht ordinat. Vn gnalit^r i p^{ro}hibea^r
homici^m opis z no^r. No tn p^{ro}hib^r ome peccm z io ex h^c no pt
concludi supflitas alio^{rum} madato^{rum} decalogi. Ad i^d q obi^r
q lex p^{ro}hibet manu z no anim. Dd q h^c no d^r q^r lex no p^{ro}hibeat
peccm cordis s^z h^c d^r q^r peccm cordis no punit pena mortis s^z
q peccm opis q pt exteri^g p^{ro}bari. Vn p^{ro}hibe^z int^{er}^e possimg
pene inflictoi^m z ex h^c no pt h^ri q peccm cordis no debeat p^{ro}hi^{ri}
i madatis decalogi. Ad i^d q o^{bi} q debet ee pla q^r pla debem^g
deo qm hoi. Dd q oma q damg hoi quoda^o demg z solu^g
deo io plura s^t que debent^r z reddu^r deo qm p^{ro}ximo q^r tn
ad dm ordinam^r s^m vita contemplatiua ad p^{ro}xi^m s^m vita actiua
z i vita contemplatiua q^r vnitas i vita no actiua u^sa^r multi
tudi^u varietas. hinc e q pla s^t madata q diu^e obligat
ad p^{ro}xi^m qm que diu^e obligat ad dm. hinc e z q pla s^t
pecca quib^g pecca^r diu^e i p^{ro}xi^m qm quib^g diu^e pecca^r i dm.
Ad i^d q o^{bi} q tot mois contingit aliqui b^ufare quot mois
male. Dd q q^r corrupcio concupie i nob q^m e de se ad malu
inclinat io sumg difficiles ad bon^m faciend q^r p^{ro}ni sumg ad
malu p^{er}petrand. hinc e q pla s^t p^{re}cep^u neg^u ordi^{cia} ad p^{ro}x^m
qm affir^{ua}. plura s^t i quib^g p^{ro}hib^r ne fiat malu qm i quib^g
p^{re}cipit^r ut fiat bon^m. Ad i^d q o^{bi} q ita d^z p^{ro}hibi sup^bia z inuidia
sicut auaricia z luxuria. Dd q i^a duo mag^s h^ut p^{ro}hibi expli^te
q^r p^{ro}p^{ter} impb^{ri} te libidis cicig p^{ro}grediu^r i actu exteriore opis
n^lg tn z alia pecca capitalia i madatis decalogi h^ut p^{ro}hibi
Na sup^bia p^{ro}hib^r i adoroe dij z i honorifi^{ce} p^{ro}xi. Inuidia u^o z
ira i fuga homicidij. accidia i scifi^{ce} sabbti. auari^{cia} u^o i p^{ro}hi^{oe}
furti. luxuria z gula c^{on}quieta i p^{ro}hibi^{oe} mechie z adultij
ubi p^{ro}hib^r omis illicitus coytus z inmoderata dilc^{to} carnal^s
Et si obiciat q ita d^z p^{ro}hi^{ri} i spali sup^{bi}a inte sit concupia carn^s
z oclo^{rum}. Dd q no e simile qm sit iam p^z no^{ta} ita vadixi^a est

pgressiua i actu exteriore sicut aliqd ad qd q̄ ita cotr hoiem
petere corde et ope sicut adulteriu et furtu. Ad qd no e simile dici
ex ea. tu qr iracdia no e a deo corrupta et infecta et magis
malu pna. tu et qr ira oritur ht ex concupia et io du phibet
concupia i sua origine quodammodo phibet et ira io no sic optuit
geminari madatu q respicit actu irascibilis sive ipam iram
sic madatu q respicit actu concupie sive ipam concupiam
et ex hoc eciā pt hui qr no optuit duplicari alia mandata.
Et ex hoc eciā pt hui qr no optuit duplicari alia mandata decalogi et ui q mada
Scdo qrit de ordine madatorum decalogi et ui q mada
decalogi male ordinentur. qr prius e id q e via ad altiu qd e
ad quod ducit. sz madata ordinata ad pxim sūt via vel ma-
datorum ordinatorum ad deum ergo priori loco debent ordinari. Item
quanto ad ulteriora tanto prius. sz precepta negativa sūt ulteriora obligacionis
quam affirmativa ergo negativa debent preponi affirmativis. cu q dm sit i 2a tabula
qr preceptu de honore pximo q e affirmativum premittitur aliis. Item
prior e actus cordis quam oris et operis ergo madatum in quo phibetur
deordinacio cordis actu cordis dz precedere id in quo phibetur deordinacio
actu operis cuius contrarium repitur i ordine madatorum qr illa
madata i quibus phibetur concupiscencia cordis ultio loco nominantur.
Item prior e actus potencie racionalis quam concupiscibilis et irascibilis ergo madatum in quo
phibetur deordinacio racionalis dz precedere id in quo phibetur deordinacio concupiscibilis
et irascibilis cuius contrarium invenitur i ordine madatorum qr prius madatum
e de non committendo homicidium quam de non dicendo falsum testimonium. Item
q no sit i ordinibus repugnancia ut madata ordinata ad deum et
madata ordinata ad pximum. qr ut madata ordinata ad deum
neque premittitur affirmativis id vz memento ut diem sabbati sanctifices
contrario non e i madatis ordinatis ad pximum qr affirmativum premittitur
et negativa subiunguntur. Item hoc ut dicta racione qr i madatis prime tabule
nobilissimum ponitur ultio loco. i madatis vero 2e ponitur primo. Tunc dicitur
q hoc no e inconveniens qr aliud ht ho ordinari ad deum aliud ad pximum
q hoc e qr ipso dz convenire ei cui e ipso et ex eo et ex eo. ergo ordo
qui servatur i madatis ordinatis ad deum dz observari i madatis
ordinatis ad pximum. Item i madatis 2e tabule precepta respiciencia
actu cordis ponuntur ultio. i madatis vero prime tabule e contrario
ergo ut q sit i ordinibus prepostaciō et huiusmodi sunt ex hoc q deberet
pximi conformari dz dileccioni dei. ergo eodem ordine quo ordinantur
madata prime tabule debent ordinari madata secunde. Item ut q
nullus ordo sit i observandis qr a quolibet ipsorum mandatorum pt
quis incipere benefacere et a quolibet pt incipere peccare transgressionem
qua vero primum dz preponi ceteris vocetur et qz ergo no ut aliquis nis
facienda e et i ordine. Rndeo dicendum q sicut madata decalogi considerantur
ut sufficientibus ita et recipitur ordo conveniens sicut quo ordine ipse legislator
ordinat ea conveniencius illius at ordinis convenienciam duplex possumus advertere
vz secundum fidei digestionem et secundum iusticie exequcionem. Fidei at dicitur

Con
9
9
9
9
9
9
9
Ro
sm regulam
fidei digestionem

nos primo ordinat ad deum et deinde ad proximum sicut conformiter ad deum
in ordine autem ad deum primo docet fides nos ordinando ad patrem ex-
hibendo ei debitam reverentiam, 2o ad filium refugiendo contumeliam
ut non credamus eum esse creaturam, 3o ad spiritum sanctum preparando sibi
habitaculum sanctum, et hic est verus ordo, quia pater a nullo, filius a patre
solo, spiritus sanctus vero procedit simul a patre et filio. Iuxta hunc ordinem docet
ordinando ad proximum unumquemque habet conformiter ad deum. Unde sicut quis
conformatur patri primo debet exhibere ei reverentiam, sic quis conformatur
filio debet vitare eius iniuriam que potest fieri tripliciter: per homicidium, per
adulterium, per furtum et per falsum testimonium. Postremo sicut quis homo habet conformari
spiritui sancto debet fugienda esse concupiscentiam per quam inquinatur cordis
habitaculum, et hoc quidem fit per duo mandata postrema. Et patet ordo
ipsorum mandatorum decalogi secundum unum dictamen ipsius fidei. Tertio modo
considerare possumus congruentiam ordinis mandatorum decalogi videlicet
secundum exigentiam obligationis iustitie et quia iustitia magis debet nos ob-
ligare deo quam proximo, ideo premittitur mandata ad deum ordinantia tamquam
digniora et excellentiora et magis obligantia. Rursus quia plus est
obligatus ad actum operis quam ad actum oris, et ad actum oris quam ad
actum cordis, hinc est quod preceptum de adoratione in opere ponitur primo,
preceptum de confessione oris ad reverentiam filii est 2m, preceptum de sanctificatione
in corde vero spiritus sancti est 3m. Similiter quia plus est obligatus ad beneficentiam quam ad
innocentiam, preceptum de quo obligamur ad benefaciendum aliis ponitur primo
pro quo obligamur ad non nocendum. Et item quia magis obligamur
vitare maius nocumentum proximi, et maius nocumentum est in homicidio
quam in adulterio et in adulterio quam in furto et in furto quam in falso
testimonio et in hiis omnibus quam in concupiscentia cordis, et in concupiscentia
cordis magis vero uxoris quam rei temporalis. Et hoc ordine
ordinantur mandata decalogi, hinc est quod convenienter habent ordinem secundum
unum obligationis ipsius iustitie. Corollarium est quod mandata decalogi
recto ordine ordinantur sive considerentur ut sunt fidei dictantis sive
ut sunt iustitie exequentis. Ad quartum vero quod primo oritur in genere quia ratio prior est quam
id ad quod ducit, dicendum quod quamvis impletio mandatorum 2e tabule
precedat in executione perfectam impletionem mandatorum prime tabule
in consideratione tamen et intentione est e contrario. Ordo autem mandatorum magis
attenditur penes ordinem dignitatis quam in re executionis. Ad quintum quod oritur
quod quanto aliquid ulterior tanto prior, dicendum quod et si hoc sit verum secundum aliquem gradum
prioritatis, non tamen prohibet alio genere prioritatis esse e contrario ut patet quantum ad
prioritatem electionis et dignitatis. Quamvis enim flos sit prior fructu tempore
originis fructus tamen est prior electione et dignitate. Et in proposito est intelligendum.
Ad sextum quod oritur quod prior est actus cordis quam oris, dicendum quod quamvis prior
sit origine actus cordis quam operis, non tamen prohibet hominem magis ob-
ligari ad vitandum actum operis quam cordis. Ordo autem preceptorum
magis respicit maioritatem quam prioritatem originis. Ad septimum quod oritur quod prior est actus vol-

1

2

3

4

quam nasci vel concupiscere. Dici potest secundum prophetiam viam quod hoc est unum de potioribus
originibus scilicet. Aliter et potest dici quod licet pertineret secundum aliquam appropriationem actum nasci
precedentis quod ille actus correspondet parti potentis que est prima pars intimi
et secundum illam correspondentiam assignatur ordo in mandatis que spectant ad
secundam tabulam. Ad aliud quod obicitur quod est in ordinibus repugnantia inter mandata
prime tabule et secunde quia inter mandata prime tabule et secunde quia inter
mandata prime tabule negativa preponuntur affirmativo. Dicendum quod hoc est secundum quod
communius primum mandatum videatur esse negativum quantum ad modum affirmativum
est quantum ad rem. prohibentur enim adorari sculptilia et in hoc clauditur quod
unus solus deus debeat adorari et coli. Ad aliud quod obicitur quod in mandatis
prime tabule nobilius ponitur ultimo loco videlicet potest per interemptionem quia
non est magis sabbatum sanctificare quam deum adorare. Aliter et videlicet potest quod
esto quod nobilius ponitur tertio loco adhuc non est deordinatio quia ut videtur
boni tamen que apparet. Secundum quod primum ipsa fides tamen ordinat tertio loco.
Non sic autem est reperire in mandatis secunde tabule. possunt et dici quod maioris
difficultatis est ultimum de mandatis secunde tabule quam primum quia maioris per-
fectionis est rem alienam non concupiscere quam per vim facere. Et si tu obiicias
tunc quod debet primo ordinari non valet, tum quia mandatum id non videtur
perfectionis secundum communem, tum quia non est in eo tanta obligatio. Ad aliud quod obicitur quod in man-
datis prime tabule preceptum cordis ponitur primo et preceptum operis ultimo
videlicet est per interemptionem quam est et si mandatum de sanctificatione sabbati respi-
ciat operationem exteriorem ut potest operis simile non respicit positive sed potius
negative. actum non cordis interiorem quam attenditur in vacando deo
positive respicit in mandato non primo non tamen preceptum cultus cordis interior
unitur adoratio exterior. Ad aliud quod obicitur quod nusquam est ibi ordo quia a quolibet potest
fieri inchoatio. Dicendum quod ordo non attenditur in mandatis decalogi secundum executionem
nostre impletionis vel obmissionem nostre prevaricationis sed secundum dictamen ipsius
fidei et obligationem iustitie sicut probatum est et ideo ratio illa non valet.

Tertio queritur de numero et ordine mandatorum per comparationem ad ta-
bularum distinctionem. Et cum diversimode a diversis dicatur esse scripta
mandata in tabulis queritur quis verius dixit. Nam Josephus dicit quod
v fuerunt scripta in una tabula et v in altera. Origenes quod iiii or in una
et vi in altera. Augustinus vero quod tria in una et vii in altera. Et quod verius dixit
Josephus videtur primo quia ille tabule equales quantum ad magnitudinem secundum quod satis
est probabile cum omnis lex contineatur ergo videtur quod tot debuit una tabula continere
quot altera. Item hoc ipsum videtur auctoritate apostoli ad Romanos v dicit legis impletio
in dilectione proximi et hoc probat inducendo secundum mores in x mandatis ergo videtur quod
si apostolus sufficienter facit inductionem que in x mandatis secundum exprimat continentiam
alterius unius tabule. Item sicut denarius numerus constat ex tribus sic quinarius
numerus constituit statum carnis quam status est per x hic designatur propter quinarium
etc. secundum quod expositores dicunt ergo sic decebat totam legem continentem
decalogum sic decebat scribi in tabulis per quinarium et quinarium. ergo
videtur quod dictum Josephi sit verius et convenientius quam sit ea que alii dixerunt. Item

Sed quod dicimus decem fuit magis unum dicitur primo per ipsum textum quia man-
datum primum quod spectat ad dei venerationem distinguitur in affirmativum et negati-
vum dicitur Ego sum dominus deus tuus, postea subiungitur Non facias tibi sculptile.
Mandatum vero de concupiscentia coniungit, unum enim ponit Non concupisces uxorem
nec concupisces rem proximi. Ex hoc ergo videtur quod precepta ordinata ad proximum
sunt tantum vj; precepta ordinata ad deum sunt iiij^or. Et illa ergo que ordinat
ad deum debuerunt scribi simul. Videtur quod dicitis melius distinxit per qua-
ternarium et senarium. Item hoc ipsum ostendit auctoritas Ieronimi qui confirmat
verbum ipsius dicentis: ait enim Ieronimus super Osee propter duas iniquitates tuas:
hee due iniquitates sunt quia duo decalogi precepta quibus dicitur Ego sum
dominus deus tuus et non erunt tibi alii dii preter me. Ergo videtur quod iiij^or manda-
ta sunt que ad deum spectant, ergo iiij^or sunt in prima tabula. Item hoc ipsum ostenditur
per eo quod dicitur in libro de questionibus novi et veteris testamenti qui dicitur esse Augustini ubi post
enumerationem iiij^or mandatorum dicitur: hec iiij^or verba proprie ad deum pertinent
et in prima tabula continentur. Videtur ergo quod sicut hic quod decem dicitis fuerunt magis
unum. Sed quod Augustinus melius dixit omnibus hiis videtur quia scripta tabularum
exteriorum debent correspondere scripture interiori, sed in tabulis cordis nostri mandata
ordinata ad summam trinitatem scribuntur in superiori parte rationis, sed ut non
sit ita sicut tamen sunt apparata vel que non que ordinat ad proximum scribuntur
in inferiori parte que est quasi vicem alterius tabule. Cum ergo tabule exteriores videantur
interioribus, videtur similiter quod ita in tabulis exterioribus debeat esse quod tria scriberentur
in una et vij in altera. Item melius distinguit mandata qui distinguit ea
secundum speciem non secundum numerum, sed mandatum de non concupiscendo uxorem et de non
concupiscendo rebus formaliter distinguuntur quia prima est concupiscentia carnis,
ista est concupiscentia oculorum. Mandatum vero de non colendo deos alienos
et non faciendo sculptilia non diversificantur nisi secundum numerum. Cum ergo Augustinus hoc modo
distinguat videtur quod assignatio eius sit magis ydonea. Item cum omnia mandata
ordinentur ad unius dei cultum videtur quod quantum est de se debeant simul in uno
colligi et ordinari; si ergo fuerunt per tabulas divisa hoc non fuit nisi ad com-
mendandum duo tantum precepta quorum unum ordinat ad deum, alterum
ordinat ad proximum. Cum ergo tria sunt ordinata ad deum et vij ordinata
ad proximum, sicut patet ex sufficientia mandatorum superius assignata, videtur quod assignatio
Augustini sit magis vera, ut tamen tria scripta fuerunt in prima tabula et vij in secunda.
Item obicitur contra omnes assignationes praedictas quia sicut per mandata decalogi prohibetur
omne peccatum et quia homines peccant in deum et in proximum et in se ipsum, videtur quod secundum
multiplicitatem personarum contra quas peccare contingit debuit multiplicari numerus ta-
bularum, ergo lex debuit scribi in tabulis tribus non in duabus; alioquin videtur quod
mandata decalogi aliquo modo sunt insufficienter tradita et indigent per tabulas distincta.

R^o. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod scripta mandatorum in tabulis
duplicem habet distingui, videlicet secundum sensum litteralem et secundum misticum. Si fiat distinctio
illius scripture secundum sensum litteralem sic tria fuerunt in una tabula et vij in altera et sic hanc
distinguit Josephus qui fuit hystoriographus et qui ad sensum litteralem potius
respiciebat. Si autem fiat distinctio secundum spiritualem sive misticum sensum sic
distinxerunt doctores sacre scripture diversimode. Mandata ordinata ad deum pertinere ad

distinxerunt

primam tabulam

mandata non ordinata ad proximum pertinentia ad secundam. Illa enim distinctio tabularum
fiebat ad geminam caritatem commendandam et insinuandam, quia mandata or-
dinata ad deum et ad proximum duplex precise distinguit divisio, scilicet diversitate
formalis et materialis. Hinc est quod ad hoc doctores in unum fuerunt divisioni. Consi-
derando enim distinctionem materialem maior est mandatum quod ordinat ad deum
materialiter enim loquendo in hoc quod dicitur non adorabis deos alienos, et non facies
tibi sculptile duo mandata includuntur. Et hunc modum distinguendi et
assignandi sequitur Origenes. Si non consideratur distinctio mandatorum secundum rationem formalem
sit mandatum ordinans ad deum, non sunt nisi tria, cum tribus appropriatis trium personarum
earundem secundum quod tactum est supra. Mandata autem ordinantia ad proximum sunt
vii ita quod id quod est de concupiscentia uxoris alienae distinguitur ab eo quod
est de concupiscentia rerum secundum quod alia et alia est concupiscentia secundum formam et speciem.
Tamen hoc non considerant Augustinus, dicit enim sicut super Exodum, quaestionibus enim videntur
accipienda et ista vii quare et tamen manifeste videntur id quod ad deum pertinet insinuare.
Et quod dictum est Non erunt tibi dii alieni praeter me, hoc ipsum perfectius explicatur
cum prohibentur figmenta coli. Sed tunc respiciendo ad sensum litteralem bene distinxit
Josephus; respiciendo autem ad intellectum spiritualem et distinctionem materialem bene dis-
tinxit Origenes; respiciendo autem ad sensum spiritualem et distinctionem formalem bene
distinxit Augustinus et excellentius quam Origenes. Nec est aliqua contradictio quia
diversi modi distinguendi spiritualis et litteralis non repugnant. Similiter diversi
modi distinguendi materialis et formalis non repugnant, et secundum hoc rationes et
auctoritates probantes utrumque bene distinxisse secundum suam viam satis possunt con-
cedi. Ad id quod obicitur quod debeant scribi tabulae exterioribus sicut scribebantur in tabulis
interioribus, dicendum quod etsi debeat esse similitudo ipsius signi ad intellectum et signi visi-
bilis ad intellectum invisibilem, non tamen debet esse omnimoda similitudo, immo sic similitudo
in uno quod sit dissimilitudo in altero ut per hoc appareat quod id est in umbris et de
veritatibus, ideo non oportuit quod omnino scriberentur exterius secundum quod scribuntur interius,
immo quia populus carnalis tendebatur secundum litteralem sensum, ideo distinguuntur per quaternarium
et ternarium; quia vero secundum spiritualem intellectum duo praecepta caritatis insinuabat,
ideo scribebantur in duplici tabula, unum quodammodo est in similitudine, in alio
quodammodo discrepantia. Ad id quod obicitur ad confirmandam vel ad confirmandum
dictum Origenis de auctoritate quorundam et non reverendi patris, quod Augustinus alibi loquitur secundum
opinionem propriam, alibi secundum opinionem alienam, non secundum suam. Et licet autem in quaestione
liber non sit Augustini pro eo quod plura in dictis quaestionibus libri Augustini repugnare
videntur, quod melius patet diligenter inspicienti librum. Ad id quod ulterius obicitur
quod deberet scribi in tribus tabulis, dicendum quod sicut in mandato de dilectione dei et proximi
clauditur mandatum de dilectione sui, sic in praeceptis per quae mentem homo ordinat
ad deum et ad proximum clauditur ordinatio sui ad se ipsum, et ideo non oportuit ta-
bulas esse plures, sic et non oportuit esse plura mandata caritatis. Alia et ratio est
quia mandata distinguuntur secundum iustitiam, iustitia autem ad alterum ordinat,
et ideo non oportuit tertiam tabulam in numero, secundum quam insinuaretur ordo hominis ad
se ipsum. Ista sunt quae occurrebant pro quaestione de his quae. | Separa primi
Ad id in explicatione primi mandati dicit Origenes quod idolum est quod nihil habet simile sui; simulacrum vero
ee fm

nota
formaliter

qz ydolu e fabricatu ab artifice, artifex at no fabricat n similitudi
qua ht i aia, s3 nt e i mtellu q pus no fuit i ssu nl aut e i
ssu q no fuit i re ex° g° m° q ydolu n ny sit q no ht similitud i
rebz extio[illegible] Item m° fiy dici i hc q subdt q ydolu mch est
qz nl ht sile qmsi ab artifex fat aliq nouu tq no e repire
similit3 ex° no pp° hc no e [illegible] Item ome artificiatu e ad s3 ydolu
e artificiatu g° e ad quo g° dr q ydolu nl est Item facere
ydola z sculptilia hc e sorz artificiu g° m° q madatu i quo
se extedat n ad artifices Rn° dd q dub i madato pmo
pcipit se adoran z se sorz adoran, io pcipit latu z phiet ydo
latu, z qm ydolatia dup° cosuet aput aliquos qmitti i
hc significabat noua sculptam cq no erat repire oio sile
ex° ut osndr q spalib z singulari cultz eet ei exhibendz ul
qu fiebat aliq ymo q eet reputuo aliq ui ex° qua qb credet
i ia ymac ee ueneranda [illegible] duo phiet tangit ea duo i phe e
ydolatr s q mr dt i rea, ad id uo q o° q nl e i aia q pg no
fuit susceptu i ssu dd q id ubu mtel e q aia no ht aliqu
similit3 qua no suscepit ab ex° ul s totu ul s pte Cu g° dr
q for ydoli no ht similit3 ex° hc mt s tor, ht tu s pte sic
pz de chymia z ycocio z mote aureo, Anima em fat noua b co
ponetz no faciat nouas reb z s q pingit mtrg sicr depingit
z sculpt extig, Ad id q o° q ydolu no dz dici nl ymo ad cu
sit artifitu dd q dup° e loq de ydolo q ad qm ad mm z f a3
qua b artifex imprimit, a qm ad diui excelle a3 qm ipi
ydolo ydolatre d° attribuit, pmo° dr nl ee i mudo ab oigs
no qz nl oio sit i rerpo s3 qz nl ht e sile correndeb i uniuso
qm aut ad excellecia diui qua ci ydolat assigt oio nl e
nisi i sola sicto e z fa estimac ydolatrib q oio sup uanu
z nl fud a e qz ydolu nl oio ht diui, Ad id q o° q id pcept
m° sorz ptinc ad artifices dd q i ubo io dogno sorz mte
phibe ydoli fabricat s3 omne ydoli ueua z tih z mcludi
q mult homen late e soli desiti z io pmitti Deg tug d° unge
Vng em soly d° z unb e adoradz, vu pcepz id plg ht affecis
qm negatib, n° implz id madatu q b si solu desistat ab
ydolatia qz i pcpi adozo q soli deo e exhibenda, cuj sit at
ia adozo z quali z cui exhibenda, hc hri pt ex hys que sup
determinata st [illegible] u qstu e de latu z ex hys q hic tangutr
z id dcu st aliq pt hri pmi ma ti ui tamtelli Item quid de hys q
dur i expone sl mantl q e expo° mr. Ro assumes noy dd tui
uanu, q e dici s[illegible] No ruab p m lo noy di. S3 q hc o q id
m° ptinc ad sym ma tu se tale u phie ptum g° m° q ut e ma tu
ul id sit supflu Item uanu e sit dt phe q no mclud fine ad
que e, ts at e smo orosi ex q n s3 fortib g m q qa z noiat diui

ubi oros

in verbis otiosis cum assumat nomen dei in vanum faciat contra mandatum quod peccat mortaliter. Si tu dicas quod non intelligitur de quacumque assumptione sed de assumptione in iuramento, obicitur contra hoc quia si quis iurat in quocumque sermone ubi non est necessitas vel utilitas faciet contra mandatum quod peccabit mortaliter faciendo iurando, quod videtur valde absurdum. Item obicitur contra secundam exposicionem quam ponit magister cum subdit allegorice precipitur ut non putes esse creaturam dei filium, quia cum multis contingat errare circa filium non solum sicut erravit arrius sed et sicut erravit sabellius, videtur quod non solum contra hoc sed et alie deberent prohiberi. Item fides trinitatis non continetur expresse in lege omnibus explicita; ergo si omnes tenebantur ad omnia mandata decalogi videtur quod non precipiebatur quod spectaret ad aliquam personam determinate.

Ad primo dicendum quod sicut per primum mandatum ordinatur homo ad reverentiam summe maiestatis que appropriatur patri, sic et per secundum ordinatur homo ad veritatem summe veritatis que appropriatur filio. Ordinatur autem ista attentio in principio veritatis contemplatione sine aliqua falsitatis admixtione, ita quod nec de ipsa falsum credatur nec ipsa ad confirmandum falsum assumatur. Unde prohibetur in mandato isto secundum litteralem sensum falsitas iuramenti per nomen dei, secundum spiritualem vero prohibetur falsitas erroris circa fidem trinitatis, et his duobus modis magister in littera exponit secundum litteram et secundum allegoriam. Ad id ergo quod obicitur quod periurium est contra mandatum secunde tabule dicendum quod duo est considerare in falso testimonio. Unum videlicet quod sit iniuria facta veritati que in falsum testimonium adducitur; aliud quod iniuria proximo sit qui ex falso testimonio dampnificatur. Et ratione primi prohibetur periurium in secundo mandato prime tabule, ratione secundi in mandato secunde. Ad id quod obicitur quod vanum est quod frustra sit, dicendum quod aliquid est quod vanum quantum est de se et de sua intentione, aliquid est ad vanum ex accidenti. Tunc autem nomen dei assumitur in vanum quando assumitur ad confirmationem alicuius sermonis qui quantum est de se non est ordinatus ad aliquam utilitatem, sicut ad confirmationem sermonis falsi, et quicumque hoc modo assumit peccat contra mandatum. Quando non assumitur ad confirmationem alicuius in quantum sermo ille sit otiosus, tamen assumptio eius non est in vanum quia ordinatur ad hoc ut quis adhibeat fidem verbo loquentis, quam et si quis non assequatur in aliquo non tamen omnino operatur frustra, sicut nec verba si per compositionem et ordinationem sermonis non persuadeat. Verumtamen frequens iuramentum nominis dei ubi nulla est necessitas vel utilitas expressa non omnino caret culpa, immo valde est reprehensibile maxime in minus perfectis, sicut melius probabitur infra cum agetur de iuramento et periurio ubi clarius manifestabitur intelligentia huius mandati. Ad id quod obicitur contra secundam expositionem dicendum quod licet ipse magister dicat data est per allegoriam et exponit quidam unum in exclusione illius erroris per quem intelliguntur alii excludi non respectu quorumcumque statum sed statum fidei maiorum et prelatorum.

Item queritur de hoc quod dicitur in expositione tertii mandati: Memento ut diem sabbati sanctifices, ubi secundum litteram precipitur sabbati observantia. Sed contra hoc obicitur quod sabbati observantia est cerimonialis, secundum quod dicitur Ezechielis: Insuper et sabbata mea dedi eis ut essent in signum inter me et eos. Ergo videtur quod inter moralia non debuit precipi sabbati observantia. Item moralia precepta semper manent, sed sabbati observantia est evacuata; ergo videtur quod sabbati observantia non debuit precipi inter mandata moralia. Si dicas quod observantia sabbati commutata fuit in diem dominicam, queritur quare in aliam diem mutata non fuit. Item si mutata est sabbati observantia in dominicam, cum iudei tenerentur in sabbato non ambulare, videtur quod peccat qui in diebus dominicis itinerat. Item hoc est quod a quibus cessandum est in diebus dominicis et solempnibus queritur, et propter quod in isto mandato

De Sabbato

Ezechielis

9

minata magis loquendi. Et dicitur memento magis quam in alio mandato quia in isto mandato
ita bene decant homini in memoria sicut et dicit Alexander de Hales quod in mandato erat duo
considerare videlicet cessationem ab opere servili ut homo deo liberius vacaret et
intenderet. Aliud erat ibi considerare videlicet signationem diei et determinationem operum
exteriorum a quibus erat cessandum. Quantum ad primum mandatum de sabbato erat
morale. Hoc enim omni tempore deus ab homine requisivit ut homo ab huiusmodi
cordibus separaret et eius alii vacaret ut per dilectionem eius adhereret. Et
quantum ad hoc non tamen erat morale sed et quoddam faciebat ad aliorum moralium
integram impletionem quia dum homo vacat deo et deo melius cogitat quod agendum
et quid faciendum. Et propter istud mandato specialiter premittitur memento, quia res incordate
certa incordantur. Aliud vero est in diei signatione et determinatione operis. Et quantum
ad hoc cerimoniale erat et figurale sub quo cessandum est quantum ab opere patri
et quid credendum et exoptandum videlicet quietis passionibus Christi in sepulcro. Et quantum ad
hoc repositum habet inter cerimonialia. Et hoc est vero quod mandatum in frequentatur in lege ex-
premittitur quam aliquod aliorum quia secundum diversas sui conditiones spectat ad diversa
genera mandatorum. Unde alii nominantur inter cerimonialia et alii inter moralia.
Et in quantum morale est manet in lege nova, in quantum cerimoniale evacuatum est
in suo adveniente. Unde observatio sabbati evacuata est in lege nova
observatio non diei dominice et aliarum solempnitatum ad tantum est introducta videlicet
in memoriam beneficiorum receptorum et in prefigurationem futurorum omnibus et in amorem
erroris quia secundum gentiles diebus dominicis primus erat in principio illius diei incipiat
divinam putant placita ut dicunt sol propter quod vocabant eum diem solis
et exhibebant ei venerationem. Ut ergo ille error excluderetur et reverencia
cultus soli deo exhiberetur prefixa fuit dies dominica in qua propius sabbatum
specialiter vacaret ad cultum dei et permitteret cetera negotia que animam
distrahunt ne deo intendat. Unde licet opera proprie inhibentur ab ipsa causa
et talia dicuntur opera servilia quia maxime in quibus inhibeat terrenis lucris et
tamen maxime debet et secundum infidelem nec sibi dicunt
sed per hoc per que anima maxime debet opera servilia prohibentur immo magis et diligentius
sunt recolat. Verum tamen huiusmodi opera servilia prohibentur immo magis et diligentius
opera carnalia sicut ebrietates lites et iurgia que maxime libertatem spiritus re-
pugnant. Et hoc est quod dicit Augustinus in libro de x cordis et ut spiritualiter observes
mandatum sabbati non quomodo iudei observant carnali otio. Vacare enim
volunt ad nugas atque luxurias suas. Melius enim faceret iudeus
in agro suo aliquid utile quam in theatris seditiosus existeret. Et melius
femine eorum die sabbati lanam facerent quam toto die in neomeniis
suis impudice saltarent. Hec autem dicit Augustinus non quia non sit cessandum
videlicet solempnibus a negotiis actuum exteriorum sed quia ipsi sacerdotes et prelati
videlicet solempnibus festa indicare et determinare quo et qualiter sit cessandum
circa quorum est huiusmodi festa indicare et determinare quo et qualiter sit ces-
sare ab exteriori opere magis debent removere ab hiis que maiorem prohibet pec-
catum, ab exteriori opere magis debent vitandum otium vel ineptum solacium dicit Augustinus
candi occasionem. Unde propter vitandum otium vel ineptum solacium dicit Augustinus
quod expedit magis se dare in operibus precibus et huiusmodi quam negotiis inordinatis
quod expedit magis se dare in operibus quam diebus talibus dant etiam frequentare mis-
et lasciviis intendere. Propter quod diebus talibus dant etiam frequentare mis-
sas audire beneficia dei recolere verba predicationis audire et spiritualibus doctri-
nis seipsos imbuere. Et hoc est deo sabbatizare. Per hoc patet ad obiecta quod dixit aliquibus
intelligendum homini de predicto mandato de cessatione non sabbati et aliorum tamen ad hoc

ix. li. c. iii.

Item queritur de hoc quod dicitur in expositione secundi precepti 2e tabule: Honora parentes, et infra
ut sis longevus super terram etc. quare [illegible] subiungit premium, parentes sic
honoranti et eis debita reverentia exhibeantur et necessaria ministrent. Contra hoc
obicitur primo quia magis debent sollicitari parentes circa filios quam econverso; ergo magis
debet parentibus imponi quod filiis ministrent quam quod filii ministrent parentibus.
Item cum non tantum obligentur ad ministrandum et benefaciendum parentibus sed etiam aliis hominibus,
videtur preceptum mandatum insufficienter esse datum cum mentionem faciat de solis parentibus.
Item cum parentibus debeamus honorem et beneficia, propter quid magis precipit honorare
quam benefacere. Item cum in omnibus mandatis videatur [illegible] eterna, queritur quare
hoc mandato promittitur longevitas vite et magis isti mandato quam aliis. Ad primum
dicendum quod in hoc mandato precipitur ordo hominis ad proximum suum secundum beneficia, et quia
exhibitio beneficii attenditur secundum ordinem caritatis et in ordine caritatis priores sunt
parentes, hinc est quod duo sunt notanda in summa obligationum et caritatis ordine,
prius expressit de parentibus quam de aliis proximis, nomine parentum alios et
proximos volens intelligi. Alia etiam est ratio quia cum aliis proximis debeamus bene-
ficia, parentibus non solum non tantum debemus beneficia sed et honoris reverentiam,
ideo ut simul utrumque in uno clauderet maluit legislator parentes quam
alios homines exprimere. Tertia etiam ratio est quia parentes post generationem filiorum frequenter
perveniunt ad senium et ad etatem decrepitam et maxime in illo tempore
indigent fomento et sustentatione et aliis, sed quia [illegible] ideo propter secundum
caritatis ordinem et in summa omnibus obligationum et propter necessitatem et indigentie
relevationem maluit parentes exprimere quam alios homines. Et per hoc patet responsio
ad id quod obicitur de filiis; id enim non oportuit expresse explicari quia homines per
nimis sunt satis proni. Et similiter ad aliud patet responsio de aliis proximis. Ad id quod secundo queritur quod
obicitur de verbo honorandi, ad id dicendum quod [illegible] quare hunc mandato specialiter promittitur
longevitas vite. Dicendum quod isto mandato precipitur [illegible] apostolus [illegible] de quo dicit
apostolus in [illegible] quod promissionem habet vite que nunc est et future; unde per hoc carnalis
promittebatur vite presentis, spiritualis vero non tantum presentis sed et future; et si queras
quare magis precepto promittitur quam aliis, dicendum quod hoc est propter commendationem pro-
mittitur quod actu meretur homo diuturnam et [illegible] et magis promittitur vita
quam ad donum propter hoc quod [illegible] est quod maxime amatur et ut homo ex optatis longitudine
vite non abhorreat longam vitam parentum. Alia etiam potest reddi de
ista promissione quia Iudei maxime proni erant ad ydolatriam et avaritiam
que quedam ydolatria, ideo precepto illi quod est de beneficiis, quod est contra avaritiam,
subiungitur promissio ut per comminationem retraherentur a malo et per promissionem
traherentur ad bonum. Possibile etiam dici quod comminatio posita est primo precepto prime
tabule respiciens ad alia, similiter et promissio est primo precepto 2e tabule
et ideo non oportuit iterare. Item queritur de hoc quod dicitur in expositione tertii mandati
2e tabule, quod in hoc precepto Non occides prohibetur actus homicidii secundum spiritum non
occides etc. [illegible] quod peior est non occides [illegible] quare sit non mechaberis
sed non mechaberis non solum prohibetur secundum spiritum ymo et secundum litteram, ergo pari ratione et
non occides. Item Exodi xxij: maleficos non patieris vivere; in quo mandato
precipitur interfectio, ergo videtur quod repugnantia sit inter mandatum non occides et mandatum [illegible].
Item cum prohibeatur occidere generaliter de quolibet [illegible] dicitur specialiter de proximo.

Si generaliter de quolibet malo ergo precipit iniustum et prohibitum quod absurdum est et erroneum, Si specialiter pro primo ergo non est precipere qui occidit semetipsum vel qui occidit bovem alienum, Est igitur quod quod in hoc mandato prohibetur et quod contineatur mandato et eorum non superaddatur, Respondeo dicendum quod duplex est loqui de intellectu huius mandati videlicet secundum intellectum legislatoris, vel secundum intellectum populi carnalis Si secundum intellectum legislatoris sic utique prohibetur homicidium exterius et non deliberata ordinata ad lesionem proximi et iracundia unde prohibetur ira cum consensu deliberationis et odio et cum expressione exterius verbo et signo, et cum perfectione in facto, Si non intelligatur secundum intellectum carnalis populi qui solum reputabat esse prohibitum pro quo infligebatur pena ab ipsa lege sic prohibebatur ira procedentibus ad opus homicidii, et hunc intellectum dicit magister litteralem non quia intellectus aliquis non esset de principali intentione ferentis legem sed quia claudebatur implicite Et quoniam illius explicatio facta est in lege evangelii ideo dicit magister superadditionem illi mandato esse factam non quia novum ad precepta sed quia intellectus predicti mandati explicatur dum nobis datur intelligi in predicto mandato prohiberi pretermissionem homicidii in opere et consensum in corde conversionem in signo et expressionem in verbo, propter quod ita dicit Qui irascitur fratri suo reus erit iudicio qui autem dixerit racha reus erit concilio qui autem dixerit fatue reus erit expressio ubi reus erit gehenne ignis, Unde datur intelligi triplex gradus peccati iracundie preter homicidium consummatum, et per hoc patet responsio ad primum obiectum Ad secundum dicendum quod licet iudicibus precipiatur interfectio maleficorum dicendum quod nulla est contradictio quia in uno prohibetur homicidium innocentis et iusti, in alio precipitur occisio maleficii, in uno et prohibetur homicidium ex propria auctoritate, in alia iniungitur ex auctoritate legis, et ista duo non habent oppositionem nec repugnantiam, Ad tertium quod queritur cuius occisio prohibetur in dicendum quod prohibetur in occisio puniens vita rationali sive sui sive alterius, Unde qui semetipsum interficit facit contra predictum mandatum Unde nimius extendunt heretici predictum mandatum de vita cuiuscunque alicuius bruti, illa enim licet occidere pro eo quod data sunt homini in esca et subsidium temporale secundum quod dicitur ix genesis, Item queritur de hoc quod dicitur in exponendo tertium mandatum id est Non mechaberis id est ne cuilibet miscearis excepto federe matrimonii, Videtur enim quod non sit recta expositio, Si enim ex prohibitione contrariorum non intelligatur prohiberi nisi contrariis tantum adulterium sive mechia tunc sit quoniam intelligatur prohiberi non intelligatur prohiberi fornicationibus Item cum quedam fornicationes sunt peccata graviora quam peccatum adulterii videtur quod potius debuit in prohiberi et mandatum precipue decalogi quam peccatum adulterii Item super illud Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam dicit glossa quod in omnibus libido carnalis qua fornicatur anima a deo intelligitur prohiberi, cum ergo hoc fiat per omne peccatum videtur quod omne peccatum in prohibeatur videtur ergo quod istud mandatum habito cetera superfluant, Respondeo dicendum quod in mandatis decalogi prohibentur peccata maxima in mandatis secunde tabule secundum quod sunt ad nocendum proximo ordinata, et quoniam contra peccatum carnis maxime offenditur proximus per adulterium hinc est quod ideo precipue prohibetur tantum prohibitum intelligitur omnibus illicitus coitus et mollities contra naturam abusus secundum quod dicit magister sive per peccatum fornicationis sive per peccatum contra naturam Et per hoc patet responsio ad duo prima obiecta

Ad primum ergo quod obicitur de glosa dicendum quod glosa intelligitur moraliter de sacrificio spirituali
sed sensualiter intelligitur in mandato est prohibitus illicitus usus membrorum genitalium ex
lege matrimonii. Omnis autem seminis infusio deliberata preter legem matrimonii
est illicita et intelligitur hic esse prohibita per adulterium quod directe matrimonio repugnat. Utrum autem fornicatio simplex sit peccatum mortale et ex quo causa
invenitur quesitum in tractatu de matrimonio ex quo cum hiis que hic dicuntur potest
aliquis habere intellectus huius mandati. Item queritur de vii° mandato quod est Non furtum
facies ubi dicitur in quo prohibetur sacrilegium rapina et usura. Et est questio quia diversa
sit intellectus et tamen videtur quod sacrilegium non sit species diversa furti. Quoniam sacrilegium
dicitur esse cum quis aufert non sacrum de loco sacro. Videtur ergo cum circumstancia
loci actus quod non faciat speciem peccati diversam. Item obicitur de usura quia
furtum est contrectatio rei aliene invito domino. Sed usura est contrectatio rei
domino volente. Ergo non videtur quod usura contineatur sub furto. Item qui adiuvat furem ad furandum currit cum fure et peccat mortaliter. Ergo si usura
furtum est quicumque dat usuram peccat mortaliter quod quidem videtur valde
inconveniens. Item si quis daret aliquid alii pecuniam pro accommodatione domus
vel etiam sine aliquo obsequio et iste qui acciperet non committeret furtum
nec aliquod peccatum. Ergo multo fortius videtur quod qui accommodat alii pecuniam
de qua lucratur et facit ei servicium quod si recompensacionem recipit non committit
aliquod peccatum propter hoc est questio quare magis committitur usura in accommodatione
denariorum quam in locatione domorum et aliarum rerum. Responsio dicendum quod in precepto
illo intelligitur prohiberi omnis illicita usurpatio rei aliene et illa potest fieri per
violenciam vel per fraudulenciam et hoc vel simpliciter vel cum adiacet circumstancia
aliqua. Unde prohibetur hic furtum simplex et sacrilegium quod est furtum perpetratum circa
rem sacram vel locum sacrum et rapina que fit per violenciam et usura
pro eo quod in usura est aliqua violencia et quedam fraudulencia. Fraudulencia in hoc
quod vendit homini rem suam, tempus enim quicumque subvenire proximo in mutuo ex
divino mandato. Dum ergo vendit ei id quod tenetur ei facere ipsum fraudat et decipit.
Violencia dum ex pactione aliquid ab eo exigit quodammodo ad id ad quod
debet ipsum compellit. Unde omni tempore usura fuit prohibita sicut et furtum sed
primum invenitur in veteri lege. Ad primum ergo quod obicitur primo de sacrilegio dicendum quod circumstancia loci et
persone bene potest transferre in aliud genus peccati sicut corpori proprio secundum modum vel circumstanciam
transfert in novum genus peccati, sicut in tercio sentenciarum intelligendum est quod circumstancia actus
actionem in genere ne potest esse complementum in genere moris. Ad secundum quod obicitur de usura
quod usurarius non contrectat rem alienam invito domino dicendum quod etiam nobis absolute
et condonat. Et cum dicitur quod usurarius contrectat res quas recipit ultra sortem
volente domino dicendum quod hoc est verum de voluntate condicionali sed tamen invito quantum ad
absolutam voluntatem, magis enim multi pecunia carere quam huius mutui pondere
sed voluntate absoluta vellet quam impendere cum mutui gratia sine intimacione.
Ad tertium quod obicitur quod tunc usurarius currit cum fure si usura continetur sub furto
dicendum quod si quis dat usuras preter necessitatem non est immunis a culpa, cum non ex
necessitate usuras dat non peccat quia licitum est pro reddimine vitis sui vexationis. Unde sicut ille qui dat vestes suas latroni antequam permittat se
interfici non dicitur currere cum latrone, sic qui solvit usuram in necessitate non dicitur

aurive cu sinu quita at uti quib deat exptat hoc e viciois et
vois itte detiare peo q s diusas co dones psonaz diusimoe
utites dut pesari Ad 2 dico q q qz da pecuiam p accomodate
domg et et gt q no e simile pri q u pecua da libaliu exo ocm
pactonj e ibi libat donatio et io no e illicita cotitaco No sic at
e ii inuenit illicita pacto Simile no e simile de alijs possessio
et de pecua et hoc ex triplici ca pma quia e q in mutuacoe pecue
tusfert pecua i dniu alienu et hs sigum e q no tet idez eandem nuo redde
s illi cosilem In accomodacoe at domg ut equi dniu no tusfert
Alia et vo e q pecua du i usu utit no cosuit ut detiorat No sic at
e de alijs rebz q s q magis et diuti ois utimur magis tendut ad
defcm tercia vo e q pecua qsm e de se p se ipsam no fructificat
s fruct uenit aliude No sic aut e ci reb aliab q de se ipis affuit
fruct et utilitatem et io no e simile put at hic pla qui de usura furto
et rapina et sacrilegio s p ta breuit ista sufficiat Ite quar de h q dix
No loqris q pxm tuu fm testi ¶ q h obui q no solu fert qui fals
testionj fert q pxm s et q seipm go no solum id debet phibi s ecl
Ite si quis fm testi fert ad utilitate pxi costat q abs duo peccat et
no pccat q pxm pmo q dix go ut q phio fli testij no spectat ad scdaz
tabula pmo ad pma Ite quar cu piuriu sit i iniuria dei ti iniuria
pxi ipp q ni dr piuriu magis phibi i isto mando qm i 2o mando
et q magis aut de piurio i expone istg mandati qui i expone sci
Ad ro dicendum q i h precepto phi fllitas ois prapue put ordina i nocu
pxi et p quis ut inquuj ordinat i nocumtu sui Vbi enim ad altm e
et qui fm altg loc quodam et si no noceat ad aufondo fallit tu de
capiendo Et p h pt rndd ad id q pe o Ad 2 dico q o q qs mandat q dix
q mandatu q e i doctrina fidei et religionis et e q in re dina et
ordina ad nocumentu pxi et ex diuss cais pt phi et i mat pe tale et i
mat hs sicut dom e de piurio et q cognito piurij pendet ex cog
mendacij piuriu enim includit mendaciu hinc e q quuis phibeat
et i 2 manto pme table et p se mgis respuat detiare de piurio
i expliacoe p mandati Et p h pt ad oba rndd et ¶ dist xxxviij
S unt tn ta gna mendaciorum etc Supra egit mr de expone ma
datorum In hac uo pte intendit age de obliquis q illis mat
opponuntur et pt phient In ar at pt ista i duas i q p det at
de menda i sa de piurio i sic de piurio indeamg etc pa at
pt i qua agit de mendacio dui i tres i q p detimiat de spebz
et dunjs mendacij i sa detimiat quid sit mendaciu et q menti i
hic incidendum e q sit mendaciu etc tercia detimiat de hijs q ad men
daciu cosecunt i d et sci i quigda rebz etc pma pt dni i p du
i q p ponit tinebre diouj menday i sa no subiugit alia diuisioz
vijs mebrz p i sciendum e et octo ee gna mendacij etc sa pt puci
diui i du i q p detimiat mr q sit mendaciu et q menti s re i 2a uo de
timiat q sit s uicij de for ite i Qz uo oe mendaciu sit peccatu etc i 3 pt
i du dt i q p ou q u ois decep e eql picli i sa uomquid vtp iacob mentitus
fuerit

Solet et inquiri de iactantia etc. ¶ Ad intelligentiam autem huius partis ponuntur vi questiones
quarum primo queritur utrum convenienter sit diffinitum mendacium esse falsum. 2o queritur utrum
convenienter sit mendacium esse peccatum. 3o queritur utrum mendacium sit peccatum mortale vel veniale
singulis. 4o queritur utrum omne mendacium sit peccatum mortale vel peccatum in viris
perfectis. 5o queritur de numero mendaciorum. 6o et ultimo queritur de gradibus eorundem.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum convenienter sit mendacium esse falsum. Et quod
non videtur primo per diffinitionem mendacii quam ponit Augustinus in libro de mendacio. Mendacium
inquit est falsa vocis significatio cum intentione fallendi. Si ergo
diffinitio et per se diffinitionis sunt convenientes diffinito, ergo convenienter est mendacium
esse falsum. Item hoc ipsum videtur per id quod dicit Augustinus contra mendacium. Sicut lux opponitur
tenebris ita veritas opponitur mendacio; sed tenebre convenienter loquendo est
privatio lucis, ergo mendacium est privatio veritatis; sed veritatis privatio est falsitas, ergo a primo convenienter
est ipsum mendacium esse falsum. Item sicut se habent esse veracem et mendacem et homo,
sic se habent esse et omne; sed ista duo sunt incompossibilia esse eundem hominem simul
et semel, videlicet ipsum esse veracem et mendacem; ergo similiter erunt incompossibilia esse sermonem
ergo impossibile est quod idem sermo sit simul verus et mendax. Si ergo mendacium non
potest se compati cum veritate, videtur quod inseparabiliter habeat coniunctam falsitatem. Item
omne verum si quod huius est a veritate prima, sed nullum mendacium est verum et est verum
vel falsum, ergo convenienter est ipsum mendacium esse falsum. ¶ Sed contra Augustinus in libro de mendacio
dicit quod non mentitur qui dicit verum quod putat esse falsum, sed qui mentitur mendacium dicit,
ergo aliquod dictum verum secundum mendacium non; ergo non omne mendacium necessario est falsum.
Item sicut verbum discordat ab intentione cum quis negat id quod novit
sic et discordat quando affirmat id quod ignorat et de quo dubitat; sed
possibile est aliquem affirmare aliquod verum de quo dubitat; ponatur ergo cum sit
possibile; sed in tali affirmatione discordat sermo ab intentione loquentis, ergo est ibi
mendacium et peccatum, sed non est ibi peccatum mendacii; ergo videtur quod aliquid possit simul esse
verum et tamen esse mendacium. Item si intentio est vera totum est verum, ergo si intentio est
mendax totum est mendax; sed aliquis potest dicere dictum verum intentione mentiendi,
ergo possibile est quod aliquod dictum verum sit mendax; sed non est mendax nisi in
dicto, ergo possibile est dictum verum esse mendacium. Item sicut se habet peccatum ad bonitatem
ita se habet mendacium ad veritatem; sed qui facit aliquod bonum opus mala intentione
committit peccatum, ergo similiter qui dicit verum fallendi intentione incurrit mendacium,
ergo idem quod prius. ¶ Si dicas sicut videtur quod dicere in licitis(?) quod possibile est aliquid dicere
verum et mentiri; sed non est possibile aliquod dictum esse verum et mendacium simul, videtur esse oppositio
in adiecto; quia sicut se habent peccatores ad peccatum sic se habent mentientes ad mendacium;
sed omnis peccator peccatum committit, ergo omnis mentiens mendacium dicit; ergo
si veritas dicti non repugnat actui mentiendi, non repugnat rationi ipsius mendacii.
¶ Responsio: ad predictorum intelligentiam est notandum quod dictum exterius prolatum
comparatur ad intentionem dicentis et ad ipsam rem significatam; et secundum hoc
sortitur dictum id est verbum duplicem falsitatem vel veritatem. Nam per comparationem ad rem
dicitur sermo verus per comparationem autem ad comparationem intentionis dicentis dicitur
veritas; sic et falsitas duplex est in sermone. Nam per comparationem ad rem videlicet
verbum non est adequatio rei et sermonis dicitur sermo falsus; per comparationem vero ad
intentionem dicentis cum non est adequatio sermonis et intentionis dicitur sermo fallax
sive mendax. ¶ Quoniam igitur mendacium nominat ipsum dictum per comparationem ad rem

& ad ipm dicte / Dicendum e qz ad copletam mendacij ronem duplex falsitas
concurrit. Una p composicionem ad rem alia p composicionem ad intencionem loquentis
& hanc duplicem falsitatem tangit aug in diffinicione mendacij cum dicit mendacium
e falsa significacio vocis cum intencione fallendi / prima autem falsitas tangitur in
ipo mendacio vocis malibus / 2a vero vocis formalis & ab ista 2a denominatur
quibus mendacijs. Pro ergo hac duplicem composicionem qua imputat ipm mendacium
de voce sui nominis necesse e ad eius copletam ronem concurrere predictam duplicem
dictam falsitatem, mentiri autem dicitur actus p composicionem ad ipm loquentem, vnde
ad hoc qz ab dicatur mentiri sufficit falsitas que concurrit ex discordia vocis
intencionis, & hoc patet ex ipa diffinicione qua mentiri e contra mentem ire, que autem
mente nadit non sonat ac ille qui dicit falsum scienter, sed & qui dicit verum quod putat
esse falsum. Vnde minus imputatur cum dicitur aliquem mentiri quam cum dicitur aliquem
dicere mendacium, quoniam enim intencio fallendi sufficiat ad hoc ut aliquis
dicatur mentiri non tamen sufficit ad plenam ronem mendacij sicut post modum dicetur, ista
& manifeste apparet ex ipa notificacione augustini & racionibus ad primam partem adductis
Ad duo qz arguitur in oppositum / qz ille mentitur qui dicit verum qz putat esse falsum / iam patet
solucio / qz plura requiruntur ad perfectam ronem mendacij quam ad hoc qz ab
dicatur mentiri / Ad 3m qz arguitur qz sicut verbum discordat ab intencione in eo qui
asserit falsum ita & in eo qui asserit dubium & incertum. Dicendum qz & si sit ibi
dissimilitudo tamen e quantum ad
similitudo quoniam ad discordiam intencionis, dissimilitudo tamen e quantum ad
discordiam sermonis & rei. qz cum asserit falsum sciens non tantum discordat
sermo ab intencione sed & discordat a re & ideo non sequitur qz si in assercione falsi
sermo ab intencione sed & discordat, Ad 4m
cognitum e mendacium qz proprie hoc in assercione veri mentitur non sit quid, Ad 4m
qz arguitur qz intencio vera totum verificat & obliquitatem falsificat, dicendum qz & si
intencio obliqua totum dictum falsificat Non tamen falsificat sic omnem rem
sed sic verum quere hoc ad dicte & ideo verum non sufficit ad mendacij ronem sic
tactum e, Ad 5m qz arguitur qz qui facit bonum mala intencione committit peccatum
gorie dicendum qz bonum mala intencione factum simpliciter non e peccatum sed peccatum illi
qui facit sicut cum quis dat eciam ex vana gloria dat elemosinam non e
peccatum sed illi qui mala intencione hoc facit, sic & in proposito potest concedi
& per ex hoc non habetur qz veritas simile stet cum eo qz e mendacium simpliciter sine
aliquo, Aliud & possit dici qz non e simile qz peccatum dicit privacionem boni & bo-
nitas autem dicit ordinacionem in finem quam quidem habet esse in te vera intencione & io
vera intencione sublata e cum simpliciter peccat ordinat simpliciter indicabitur
aliquid esse peccatum, mendacium autem dicit privacionem veritatis quam quidem consistit non tantum
in composicione ipius sermonis ad intencionem sed & ad ipam rem / & per hoc patet
solucio ad id qz obicitur quod quicumque peccat peccatum committit, ergo qui mentitur
simpliciter committit mendacium Non enim e simile sicut iam visum est / esto tamen qz
ysta tercio concedatur qz iste mentiendo committit mendacium non tamen
sequitur qz esset mendacium in se ymo e in quid & simpliciter sic pg ex pla-
natum e, Vnde sic patet ideo duo in quo e falsitas p composicionem ad rem & intencionem
e mendacium simpliciter & coplete. Ideo in quo e falsitas solum p composicionem
ad intencionem e mendacium aliqui & minus coplete, Illud autem in quo e
falsitas p composicionem ad rem e mendacium sed qz & minime coplete Vnde
sed ob raciones premisse & & consilitas in processu suo peccat sed qz et simpliciter

Secundo queritur utrum necessarium sit mendacium esse peccatum / & qz non / primo auctoritate Augustini

quod mendacium quid dicitur sit, videlicet in omni genere mendacii esse peccatum. Item Augustinus libro de mendacio: Aut non est credendum bonis viris, cum eis quasi credimus debemus alii mentiri, aut non est credendum bonos aliquando mentiri. Quorum primum est perniciosum, secundum stultum. Restat ergo ut numquam mentiantur boni. Ergo si aliquis mentitur, necesse est inquantum mentitur esse falsus; ergo convenit est ipsi mendacio esse peccatum. Item Augustinus ibidem: Quisquis aliquod genus mendacii quod peccatum non sit esse putaverit semetipsum turpiter decipit, [illegible] ergo reddit eum quod peccatum. Item hoc ipsum videtur ratione quia convenit est ipsi mendacio esse [illegible] et velle veri et velle intentionis; sed ubicumque est intentionis obliquitas, ibi necessario est culpa; ergo necessarium est ipsum mendacium esse peccatum. Item omnis iniquitas convenienter loquendo est peccatum, ubicumque autem est mendacium, ibi dolositas est, quia aliud gerit homo in corde, aliud dicit in ore; ubi autem est dolositas, ibi est iniquitas; ergo a primo impossibile est aliquod mendacium non esse peccatum. Item verba instituta sunt ad hoc quod homo exprimat per ea id quod mente gerit; ergo quicumque mentitur utitur verbis ad contrarium eius quod mente gerit; ergo quicumque mentitur utitur verbis ad contrarium eius ad quod instituta sunt; et omnis qui utitur re ad contrarium eius ad quod instituta est necessario illa abutitur, et omnis qui abutitur peccat; ergo omnis qui dicit mendacia peccat. Contra hoc obicitur primo per exempla, quia Genesis xxii Abraham mentitur pueris cum immolaturus diceret se cum puero reversurum ad eos. Et Ysaac de uxore sua dixit quod soror eius esset, Genesis xxvi. Et de Joseph similiter habetur, ex eo Genesis xlii et xliiii°. Si ergo facta patriarcharum narrat scriptura non sicut reprehendenda sed sicut imitanda, et ipsi mentiti sunt, videtur quod mendacium possit esse sine peccato. Item in scripturis reperiuntur multe locutiones que secundum intellectum litteralem false sunt, sicut patet de eo quod dicitur Judith ix [illegible] ad [illegible] et disputationes reperiuntur multa que sicut est falsa. Cum ergo sacra scriptura absque aliquo peccato sunt data et inscripta et inspirata, et disputatio ad veritatem inquirenda sit laudabilis et meritoria, videtur quod aliqua mendacia dici possit absque ulla culpa; ergo non est conveniens ipsi mendacio esse peccatum. Item sicut dicit Ambrosius, non solum est mendacium tantum in verbis sed etiam in operibus simulatis; sed contingit facere opera simulata absque aliquo peccato, sicut fecit Iosue quando simulabat se fugere cum habitatoribus Hay. Et David qui simulavit se stultum ante regem Achis. Et Jehu qui simulavit se cultorem Baal, et isti non peccaverunt sed pocius commendantur. Ergo videtur pari ratione quod possit fieri mendacium in verbis sine peccato. Item magis malum est homicidium et furtum quam sit mendacium; sed furtum et homicidium potest bonum fieri ut non sit necessario species peccati, sicut patet de hiis qui occidunt auctoritate legis et furantur tempore necessitatis vel ex precepto domini sicut filii Israel; ergo videtur multo fortius quod mendacium aliquod bonum potest fieri; ergo non est conveniens ei esse peccatum. Item mendacium quo quis mentitur proximo est quasi mandatum secunde tabule; sed in mandatis secunde tabule ut dicitur bonum potest dominus dispensare ut bonum fiat; ergo et in ipso mendacio; ergo non videtur quod conveniens sit ei esse peccatum. Item possibile est quod quis mentiatur propter castitatem alicuius conservandam quam diligit ex caritate; sed omne quod fit ex caritate fit bonum et meritorie, et tale non est peccatum; ergo si possibile est mentiri ex caritate, possibile est mendacium non esse peccatum. Respondeo dicendum quod absque dubio omne mendacium est peccatum et adeo conveniens est

ipi mendaco ee pcam ut nullo pacto nullo fine nec dispensacione
nec hua nec dina possit fi bonu et hoc augustinus dicit expresse et intitulatur
preterea et hoc quod concordat doctoribus sed racionem huius difficile est as-
signare et ad hoc possumus uti diuisione. Vnaqueque racio reddi pt
ex parte eius quod est mendacium est mendacium enim est contra ueritatem homicidium
uero et furtum contra caritatem. Deus autem contra suam ueritatem non pt facere nec alios instruere
contra ueritatem diuinam uere quamuis possit quaslibet caritatem aliquorum prouoto subiecere
et eam disponere et ordinare, ideo propter hoc est sic dispensacio in homicidio et furto
non tamen in mendacio sed hec racio non uidetur sufficere quia non omne mendacium est contra
ueritatem increatam. Sicut enim est bonitas creata et increata ita est et ueritas
increata. Sicut est super creata bonitate ita est super creata ueritate ergo sicut pt dispensare
et sicut est super creata bonitate ita est super creata ueritate ergo sicut pt dispensare
ut alios destruat aliquorum bonorum caritatiuitatem quin fiat preiudicium sue
bonitati ita uidetur similiter de ueritate, ideo est aliquis modus dicendi quod mendacium non pt bonum
fieri nec aliquo fine nec aliquo precepto dispensacionis quia semper manet in eo de-
ordinacio que quidem est ex discordia uocis et intellectus. Non sic autem est
reperire in aliis. Vna diuinum mandatum superueniens tollit deordinacionem
illam que est in homicidio et in furto ideo magis adheret malicia ipsi
mendacio quam furto uel homicidio. Sed nec adhuc uidetur istud sufficere
quam si deus pt facere duos homines discordare ab inuicem sine peccato
sicut dicitur de paulo et barnaba uidetur similiter quod manente intellectu et
sermonis discordia possit ex dispensacione diuina amoueri omnis culpa
racio non uidetur uero sufficiens sumi ex parte discordie intellectionis et sermonis.
Et ideo adhuc est tercius modus dicendi quod dicitur aliquid esse malum aut ex genere actus
utpote cum transit actus super materiam indebitam aut ex malicia intencionis.
Cum autem transit actus super materiam indebitam hoc pt esse dupliciter uel racione dei
uel racione proximi. Si racione dei sic est malum in se et per se nec nullo pt bonum fieri
sic est odire summum bonum et blasphemare deum. Si racione proximi sic est in fere
nocumentum proximo in persona uel in rebus sic est malum in se et pt aliquo fine
bonum fieri quia pt recta intencio superueniente ex dispensacione. Cum autem ad
est malum ex malicia intencionis tunc siue sit racione dei siue racione proximi
simpliciter malum est et nullo fine pt bonum fieri quia dicit priuacionem debiti finis
simpliciter malum est et nullo fine pt bonum fieri quia dicit priuacionem debiti finis
unde facere hoc malum est bonum, nichil aliud est facere quam ad finem esse bonum et
malum tale autem est mendacium. Vna mendacium non solummodo dicit malum
ex hoc quod actus transit super materiam indebitam sed et intencione indirecta
quia ad esse mendacium ista duo concurrunt videlicet dicere falsum et intencio
fallendi, et primum est malum in se et pt bonum fieri ab eo qui ignorat dicit
secundum uero non est malum per se et nullo fine pt bonum fieri nec esse ipsum pt
dispensari sic non pt bonum fieri quod alios cognoscat aliena intencione
adulterandi siue ex inplicite notis. Concedendum est igitur propter hoc uos
ostendentes quod conclusio est ipsi mendacio esse peccatum et quod ipsum mendacium est
malum per se sicut dicit augustinus quod de uoce sui nominis includit mor-
dinatam intencionem sicut ostensum est. Ad id quod primo obicitur in contrarium per exemplum de ...
de mendacio abrahe ysaac et ioseph dicendum quod huiusmodi exemplis mentitus fuit
Vna et si abraham uellet filium suum ymolare credebat tamen ex magnitudine
fidei sue sicut dicit apostolus quod deus eum suscitaret. Sciebat enim quod firma erat promissio

qua deum fugiat, in ysaac notabitur semen. Similiter nec ysaac mentitus erat
quia rebecca soror erat et uxor et ideo ipsam esse suam sororem veritatem
utique tacuit sed tamen falsitatem non dixit. Similiter et nec Joseph mentitus fuit
quia verba illa non dicebat affirmando sed potius temptando cum dicebat
eos esse exploratores, verum potius intelligenda sunt interrogative quam af-
firmative. Cum autem dixit se peritum esse in augurandi scientia large accipi-
tur verbum augurandi pro futurorum previsione; propter hoc ipsum et interrogative dixit postea
exprimens famam populi qua de hoc ferebat quam ei attribuebat famam. Item
Sic et de consimilibus videndum est. Ad id quod obicitur de locutionibus positis in scriptura
dicendum quod ea que transsumptive dicuntur referuntur ad quantum intellectum et prout intelligun-
tur et quantum prout habent veritatem non est in mendacium. Et hoc est quod dicit augustinus in libro de mendacio
quod quod figurative fit aut dicitur non est mendacium. Omnis enim enunciatio ad id
quod enunciat referenda est, omne autem figurative factum aut dictum hoc enunciat
quod significat hiis quibus intelligendum prolatum est et ideo non est mendacium quia non enunciantur
per intentum primo sed per secundo qui verus est. Similiter nec in disputatione est mendacium cum proponun-
tur aliqua falsa, ad hoc quod per illa deducatur homo ad magis firmum et deducendo
ad magis firmum reducitur ad verum. In disputationibus et propositiones magis sunt
interrogationes quam intentive assertiones vel forte in doctrinalibus disputationibus
in quibus oportet discentem credere ubi sola vera proponuntur probanda et supponuntur. Ad id
quod obicitur de simulatione in facto dicendum quod est simulatio cautele et instructionis
et dupliciter. Simulatio cautele fuit in Jehu cum finxit se cultorem baal
et david qui finxit se stultum. Simulatio vero doctrine fuit in christo cum
finxit se longius ire sicut dicitur luce ultimo in quo erudivit discipulos
officium hospitalitatis quo coegerunt illum apud se manere per quod meruerunt
et illum cognoscere. Simulatio vero duplicitatis est in ypocritis qui in signo exteriori
ostendunt se esse bonos et intus replentur malicia; prime due simulationes
non tenent rationem mendacii sed tercia rationem mendacii tenet et ideo non est sine
peccato. Preterea non est simile de verbo et facto quia factum non est principaliter institutum ad signi-
ficandum mentis conceptum, sermo autem ad hoc institutus est ut sit nuncius et interpres
ipsius mentis et ut homo significet aliud quod est apud se et ut consti-
tuatur apud audientem quod est apud loquentem et ideo qui ad aliud utitur ipso
sermone abutitur et incurrit peccatum mendacii. Non sic autem est ex parte facti.
Ad id quod obicitur quod magis peccatum est furtum et homicidium quam mendacium dicendum quod
communiter genus peccatum sit utrumque quia eorum quodlibet sit mala intentione et malo
fine quia tamen contingit illa a malo fine separare ideo possunt fieri bonum. Non sic autem
est in mendacio reperire quia de ipsa ratione eius intentionem importat intentionis ob-
liquam; Ad id quod obicitur quod est contra mandatum hec tabule dicendum quod in mandatis hec tabule
quantum ad actum bonum contingit divina dispensatione sed quantum ad deordinationem
intentionis numquam ut aliquis excusetur a peccato propter divinum mandatum
manente intentione deordinata; Ad id quod obicitur de eo qui ex caritate mori-
tur ad mentiendum dicendum quod caritas presupponit veritatem verum ad ultimum mori quia veritati
repugnat, vel dico ex parte anime verum aliter bonum quod ad hoc quod opus sit laudabile
necesse est quod sit caritas in intentione et veritas in elocutione et quia veritas non sua
in platione mendacii hinc est quod mendacium ex caritate non potest dici. Sic enim

ex cari[tate] no pt fieri ut comiti malu q quid manceat malu ut inde
veniat bonu. Dic[itur] et ex cate no pt dici f[ieri] ut inde sequat[ur] vim al[iud]
bonu. Et e simile qm sicut nis opatia defuit affcine sic nis
inoperatia defuit intellcine et sicut finis affcois e bo[nu]m ita
finis intelle[ct]us e veru. Sicut g[o] nu[llu]m op[u]s pt ex cate fi[er]i in quib[us] inte[n]-
dat bonu et id op[u]s sit ordinal[e] ad bo[nu]m sic et n[u]llus s[er]mo pt ex cate
p[ro]ferri ni illius s[er]monis p[ro]latione p[ri]ma intendat veru. Et q[ui]a mendaciu
ordinatu e ad g[e]n[er]an[dum] n[on] veri vz et ad indicandu fi[nem] ex ip[s]a intencone
p[ro]ferent[is] id no pt fi[er]i ex cate nec inito dicis sz sp[eci]e male. Et h[ic] vo tacta
fuit i ip[s]a visione f[ac]ta ad q[uaesti]o[ne]m. /// Peccatu mortale. Et q[ui]c[que]d ut[rum] p[ro]
Tercio queritur vtru mendaciu sit / p[ro] id q[uo]d d[icitur] i ps. p[er]des omnes
qui loquntur mendaciu glo. plus e p[er]de qm odire sz deus nemi[n]e[m]
odit nisi p[ro]pt[er] peccatu mortale g[o] omne mendaciu e peccatu mortale.
Ite sap. j. Os quod mentitur occidit animam. Ordinat[ur] tcia ab aug[ustino] d[icitur]
li. de co[n]flictu vicior[um] et virtutu. Vt officioso mendacio nunq[ua]m p[ro]p[er]i
verbo or[at]io[n]is q[ua]lem decipe q[ui]a quod[ubi] mentitur quib[us] occidit animam sz no[n]
occiditur a[ni]ma nisi p[er] mortale peccatu g[o] quodcu[m]q[ue] m[en]ciatur p[e]cc[a]t mortal[ite]r.
Ite sup id. p[er]des omnes qui loquntur mendaciu i glo. Si q[ui]s no[n] mult[um]
hoiem ad morte p[er]de vim tacuat sz no sup[e]r dicat ne p[ro] cor[pore] alt[er]ius
hoiem ad morte p[er]de vi[ta]m tacuat sz no[n] s[em]p[e]r dicat ne p[ro] cor[pore] alteri[us]
animam sua occidat sz nu[llu]m mendaciu e leuius peccatu qm mendaciu
officiosu g[o] si id occidit animam et omne al[iud]. Ergo g[o] a[n]i[m]a no[n] occidit[ur]
nisi p[er] mortale peccatu ut [dicitu]r. Item h[oc] p[ro]pria ou[m] v[irtu]te. Omne q[uo]d e q[ua]li[ter]
virtuti et eius p[er]emptoriu e peccatu mortale sz omne mendaciu repugn[a]t
v[er]itati sicut fornicatio castitati g[o] sic fornicatio e peccatu mortale de v[irtu]te
sui g[e]n[er]is ita et mendaciu. Ite omnes qui fac[iun]t q[uod] sciam edificat ad
gehenna[m] sz omnes menti[untu]r q[uod] co[n]sciam lo[qu]untur q[ui]a d[icit] f[rate]r cu intencone
fallendi g[o] p[ro]ferens mendaciu edificat ad gehenna[m] sz no[n] d[icitu]r ho
edificat ad gehennam ni p[er] peccatu mortale g[o] [et]c. Ite omne peccatu i q[u]o
e plenus co[n]sensus et q[uo]d fit ex c[ert]a co[n]sciencia e peccatu mortale q[ui]a i peccato
i quo e plenus co[n]sensus supior porcio racionis inaducat[ur] peccatu atq[ue]
ex c[ert]a co[n]sciencia e peccatu i sp[iritu]m s[anctu]m q[uo]d e g[ra]uissimu. Ergo g[o] omne mendaciu
de v[irtu]te sui g[e]n[er]is sit peccatu ex c[ert]a sciencia i quo e plenus co[n]sensus ut q[uo]d omne
mendaciu sit peccatu mortale. Sz q[uo]d glo. sup j. exo. in finib[us] menti
co[n]cedit[ur] sz nu[llu]m mortale alicui co[n]ceditur g[o] mendaciu no[n] e mortale peccatu.
Ite g[re]g[orius] loquens de mendacio abstinatu d[icit] h[oc] pcci genus facile credi[mus]
relaxari sz peccatu q[uo]d facile relaxat[ur] est i g[e]n[er]e veniali g[o] [et]c. Ite n[on]
e peccatu mortale ni ubi libido intervenit vel co[n]temptus sz mendaciu
officiosu de sui v[irtu]te no[n] d[icit] libidine[m] nec co[n]temptu g[o] no[n] v[idetu]r q[uo]d sit
peccatu mortale. Ite cu quis ludit cu p[ro]ximo suo dicendo ci fabula no[n]
fac[it] q[uo]d aliquid p[ro]hibitum g[o] no[n] v[idetu]r q[uo]d peccat mortalit[er] sz mentitur mendacio
iocoso g[o] no[n] omne mendaciu e peccatu mortale. Rn[deo]. Dicendum q[uo]d absq[ue] dubio
no[n] omne mendaciu e mortale peccatu / ymo q[uo]ddam e de v[irtu]te sui g[e]n[er]is in
d[e]onib[us] e et ad mortale et ad veniale. Et r[ati]o huius e q[ui]a lingua posita e i lubrico
et facilius e loqui qm facere ideo no[n] t[ant]u[m] p[re]ponderat actus lingue ut p[ro]-
cedari pt facilius. p[ro]pt[er] q[uo]d d[icitur] Jaco. iij. Qui no[n] offendit i verbo h[ic] p[er]fectus vir

superque et peccatum mendacii non est generaliter mortale sed mortale fit ratione materie quandoque ratione contemptus et ratione nocumenti et ratione libidinis mentiendi. que faciunt mendacium esse perniciosum et mortale peccatum et quia hec non semper concurrunt ad esse mendacii ideo potest esse aliud veniale aliud mortale sicut ostendunt rationes ad hanc partem inducte. Ad primum ergo dicendum quod dicitur de auctoritate psalmi quod omnes perdis qui loquuntur mendacium. Dicendum quod sicut glossa exponit non intelligitur hic dictum de mendacio generaliter sed secundum certam mendacii perniciosi. Unde distinctio a non defertur ad ipsum mendacium sed ad partes mentientes. ideo generaliter mendacii ideo et in processu ratio est falsa sic dicendum propter argumentorum suppositionibus ex quo dicto mendacium quia fit processus a determinata ad confusam. Ad secundum dicendum quod dicitur de auctoritate sapientie dici potest quod similiter auctoritas illa non intelligitur de quolibet mendacio sed de mendacio pernicioso. Et si obiciatur quod Augustinus exponit quod quocumque modo mentiatur quis occidit animam. Dicendum quod non intendit Augustinus distribuere pro quocumque genere mendacii ut pro omnibus diversis mendaciis sed intelligitur de mendacio pernicioso quod est in doctrina religionis dicitur quod nullo pacto non sine potest quis mentiri quin occidat animam et hoc melius potest colligi ex littera sequenti. Ad tertium dicendum quod dicitur quod homo non debet mentiri pro salute alterius ne animam suam occidat potest dici quod illud verbum solummodo ad perfectos se extendit de quibus loquitur Augustinus in originali. Unde glossa interlinearia supra exposuit. posset et dici quod illud dictum est consultorie quia homo non tenetur mentiri pro aliquo nec tenetur animam suam ledere pro salute alterius corporali quamvis ergo quodlibet mendacium et si non inducit mortem quia tamen pertinet ad mortem disponit. ideo consulit ut non mentiatur pro salute corporis alterius suadendo etc. ex hoc non habetur quod omne mendacium sit mortale peccatum sed quod est mortale peccatum ut probatur. Ad quartum dicendum quod dicitur quod omne mendacium est peremptorium veritatis. Dicendum quod virtus veritatis potest esse nobis dicendum unum contrarium et expedit quando sit contraria ... quibus ... placeo ipsius mendacii repugnat actui. Dicendum unum non tamen repugnat ipsi virtuti quamvis refugit mendacium perniciosum. Nec est simile de fornicatione respectu castitatis quia actus ille ipse est perfectus non sic autem omnibus dictum mendacii et hoc est propter liberum ipsius lingue. Unde quedam sunt mendacia contraria quedam non opponuntur ipsi virtuti ut sunt peccata venialia et sunt primi motus castitatis. quedam non opponuntur sunt peccata mortalia et ista probantur in ... quo dicitur de mendacium et periurium probatur. Ad quintum dicendum quod dicitur quod qui facit contra conscientiam edificat ad gehennam. Dicendum quod conscientia ad dictat refugiendum sic communiter in iustitia ad sic quod facit aliquando a iustitia declinandum qui primo modo facit contra dictamen conscientie peccat mortaliter propter contemptum intervenientem et est equa edificat ad gehennam. qui non secundo modo non edificat ad gehennam. Nec proprie dicitur facere contra conscientiam sed preter conscientiam. et primo modo sunt contra conscientiam mendacia perniciosa secundo alia. conscientia enim non dictat omnia mendacia equaliter esse vitanda sed quedam sunt mortalia quedam sunt venialia. Et si tu obicias quod omnibus mentientibus quocumque genere mendacii mentiatur semper dicitur dictare contra ... quod conscientia dictat. Dicendum quod conscientia dictat de aliquo quod sit verum et de aliquo quod sit ... ut eius contrarium et cum quibus ... et si dicitur facit contra conscientiam que dictat ad esse verum non tamen facit contra conscientiam illam que dictat ad non esse. Dicendum et contrarium ad secundum dictamen conscientie contradicit in agendis pensata quantitate peccati non ...

ad mediam co(n)scie(n)tie q(uod) regit i cog(itan)dis. Ad 2m q(uod) a(rguitur) q(uod) i omi medacio superior pars
rõib comedit (et) ecta scia tõmiv(er)t. Dicitur q(uod) sicut i 2o li fuit determinatum
in adulterio superiores p(ar)tes fa(cit) pecc(atu)m mortale solu(m) i his q(uo)ru(m) act(us)
est sup(er)ior (et) ult(er)ior p(er)fecti sicut i pecco carnis; hoc aut(em) locum no(n) h(ab)et i pecco
medacij. Omn(i)no no(n) ome pecc(atu)m q(uo)d fit ex certa scia e(st) pecc(atu)m i sp(iritu)m s(anctum)
s(ed) i(llu)d i quo e(st) certa scia tõmiv(er)t ipa mali(ci)a. Et si tu obiciab(is) q(uod) o(mn)e me-
daciu(m) impugnat ueritate(m) agnitam que e(st) una spec(ies) pecci i sp(iritu)m s(anctum). Dicitur q(uod) no(n)
qualiscu(m)q(ue) uerit(at)is impugnatio, s(ed) qualitercu(m)q(ue) impugnato e(st) pecc(atu)m i sp(iritu)m s(anctum), s(ed)
impugnatio uerit(at)is s(ecundu)m pietate(m), (et) ult(er)ius impugnatio que e(st) cu(m) quada(m) p(ro)teruitate (et) inti(m)
affirmatio(n)e qua(m) no(n) e(st) i quol(ibet) medacio reperire. Id(e)o ex h(oc) no(n) p(otes)t co(n)cludi
q(uod) ome medaciu(m) sit i sp(iritu)m s(anctum), lic(et) c(on)cedat(ur) q(uod) ult(er)ius sit mortale pecc(atu)m.

Q(uer)itur q(uo)n(iam) utru(m) ome medaciu(m) sit mortale uiris p(er)fectis. Et q(uod) sic u(idetu)r: 1o
q(ui)a sup(er)io(r) p(ar)s p(er)dere o(mn)ib(us) (et)c. p(er)f(e)c(t)is d(ict)o mecti no(n) (con)uenit, s(ed) h(oc) no(n) d(icitu)r
nisi q(ui)a alti(us) gra(dus) pecc(atu)m e(st) p(er)f(e)c(t)is (et) imp(er)fectis. Item d(ict)o no(n) decet medac(ium)
esse mortale, (er)go (et)c. Item aug(ustinus) de medacio quo(niam) mo(do) dilig(it) p(ro)x(imu)m i(n) t(em)p(or)e scrip-
turi ut p(ro)sit et t(em)p(or)alem uita(m) p(er)dat et(er)na(m) l(oquitu)r de p(er)fectis, (er)go u(idetu)r q(uod) p(er) medacio
officioso p(er)dat p(er)f(e)c(t)us uita(m) et(er)na(m) l(oquitu)r de p(er)f(e)c(t)is, (er)go u(idetu)r q(uod) p(er) medacio of-
ficioso p(er)dat p(er)f(e)c(t)us uita(m) et(er)na(m) (et) p(e)c(c)at mortal(ite)r. Item aug(ustinus) (con)tra(?) ...
p(er) ... xxxix s(upe)r ... lxx: Ubi suscipies fili(us) a p(er)ditio(n)e aloge abicie(tur)
(et) ... fili ex ore ei(us) p(ro)ced(i)t. Hoc exponens aug(ustinus) d(icit) sic: filius suscipiens p(er)
... liber et(er)nitat(is) clausu(m) e(st) deputat ad suspiciend(um) ho(m)i(ne)m p(er) medaci(u)m
q(uo)d si p(ro) sup(er)n(is) ... cogitat. Si (er)go p(er) stupru(m) ... pecc(atu)m e(st) mortale
u(idetu)r q(uod) fili(us) ... mecti ... saluti alic(uius) sit mortale pecc(atu)m. Item nulli
u(idetu)r q(uod) fili(us) ... no(n) credere, s(ed) si uiri p(er)f(e)c(t)i mentiu(n)tur ... no(n)
esset credendu(m). Si at nulli credi p(otes)t fides i t(er)ra (er)go medaciu(m) p(er)f(e)c(t)o(rum)
fide(m) tollit (et) euacuat p(er) qua(m) reg(u)ntur homines (et) reg(na); si (er)go t(alis) fides
auferri no(n) p(otes)t sine mortali culpa, u(idetu)r q(uod) uiri p(er)f(e)c(t)i i quali(bet) sp(eci)e medacij
incurrunt reatu(m) mortal(is) pecci. S(ed) (con)tra: circu(m)sta(n)tia no(n) aggrauat pecc(atu)m i
infinitu(m); si (er)go stat(us) p(er)fectionis e(st) circu(m)sta(n)tia ex p(ar)te p(er)so(n)e no(n) aggrauabit
pecc(atu)m i infinitu(m); s(ed) mortale excedit ueniale i infinitu(m), (er)go q(uod) erit ue(ni)-
ale i p(er)f(e)c(t)o no(n) e(st) mortale p(er)f(e)c(t)o. Item no(n) mecti(?) ome ge(n)us medacij, a(u)t e(st) co(n)-
siliu(m), a(u)t e(st) p(re)ceptu(m); si p(re)ceptu(m) (er)go cu(m) ad p(re)ceptu(m) o(mn)es obligent(ur), ab
qui(bus) mentiu(n)tur p(e)c(c)at mortal(ite)r q(uod) (con)tra p(re)ceptu(m) e(st). Si co(n)siliu(m), s(ed) ad co(n)silia
nemo ten(etu)r ... (er)go cu(m) uiri p(er)f(e)c(t)i ... no(n) u(idetu)r q(uo)d mortal(ite)r
p(e)c(c)ent i quol(ibet) ge(n)ere medacij. Item si medaciu(m) g(e)n(er)al(ite)r repugnat cari(tati)
p(er)fecte, a(u)t (er)go iniq(ui)tas e(st) cari(tati)s a(u)t iniq(ui)tas e(st) p(er)f(e)c(t)a; si iniq(ui)tas e(st) cari(tati)s (con)trariat
cari(tati), (er)go q(ui)l(ibet) p(e)c(c)at mortal(ite)r; si iniq(ui)tas p(er)f(e)c(t)a (er)go u(idetu)r q(uod) p(er) medaciu(m) no(n)
cadit uir p(er)f(e)c(t)us a cari(tat)e s(ed) solu(m) a p(er)f(e)c(t)io(n)e, (et) no(n) p(e)c(c)at mortal(ite)r p(er) q(uo)dcu(m)q(ue)
medaciu(m). Item uir p(er)f(e)c(t)us i u(er)bo ocioso i motu ire (et) i motu carnis
(et) i alijs q(ue) s(un)t ue(n)ialia de ge(ne)re suo, si g(e)n(er)alis no(n) d(icitu)r p(e)c(c)a(r)e mortal(ite)r, (er)go p(ar)i r(ati)o(n)e
et i medacio ioc(o)so (et) officioso cu(m) de ge(ne)re suo g(e)n(er)ib(us) sint uenialia. Ad
... Ad 1m Dicitur q(uod) ... quidam n(am)q(ue) dic(er)e uolu(n)t q(uod) me(n)-
dacia q(ue) s(un)t uenialia imp(er)fectis s(un)t (et) uenialia uiris p(er)f(e)c(t)is s(ed) t(ame)n q(ui)a p(er)f(e)c(t)i

S. R(espo)n(si)o

minorem habent puritatem ad mendacium quam imperfecti. Hinc est quod quamvis permittit.
Verum Augustinus noluit videlicet dicere quod omne mendacium sit mortale peccatum
perfectis, sed tamen utrum mendacium possit bonum fieri videtur indecens est et ingenuis a
perfectis non recipitur propter perfectus propter quemcumque periculum animam suam occidat et
mercatur ire in perditionem, sed quia ex hoc ipso dum magis adheret utilitati appropriat
iniquitati et disponit se ad lapsum et precipicium. Sed quia verba Augustini
expresse videntur pretendere quod periculosum sit viris perfectis mentiri, dicit
enim in glossa super illud: perdes omnes qui loquuntur mendacium, quod perfectis non congruit mentiri
nec etiam pro temporali vita alicuius suadeat, et post subdit quod perfectus filius
non dicat, ne pro vita alterius animam suam occidat. Et non expresse dicit
quod mendacium officiosum sit viris perfectis mortale. Ideo videtur aliter aliis esse
dicendum: quod est perfectio notissime religionis et perfectio caritatis per quam perfecte adheret
optime veritati et bonitati permittunt et affectum, putatur est pro sic illa et ista
dicitur perfectio tranquillitatis. De primis perfectis non intendit Augustinus sed de secundis. Illi enim
perfecti pro eo quod magis adherent summe veritati non habent puritatem ad mentiendum
et ideo cum mentiuntur non excusantur sed incurrunt veritatis contemptum et est eis quilibet
mendacium deliberatum dampnabile mortale peccatum et post exemplum de homine pro quo
statum innocentie propter tranquillitatem quam habebat non poterat peccare venialiter
quia nichil erat in ipso puritatis infirmitatis que eum excusaret ut in peccato suo diceretur
esse dignus venia vel temporali pena. Sed id adhuc calumpniabile est quod
pauci modo ad nos inveniuntur ista caritatis perfectione per quamvis sit ad
perfectus perfectione tranquillitatis si dicat aliquod verbum ociosum non peccat mortaliter.
Et enim quanto homo est maioris perfectionis in vita puritatis tanto maioris est pietatis
et quanto maioris pietatis tanto promptior est ad subveniendum alicui in salute.
Ergo videtur perfectus videtur quod potest subvenire alicui saluti corporali vel
spirituali per falsitatem ubi sui videtur quod hoc motivum debeat inclinare ex ipsa pietate
et dulcedine sic videmus quod magis pronus est pater ad mentiendum pro salute filii
quam pro salute unius extranei. Esto etiam quod nulla sit puritas cum mendacium
datum ociosum et officiosum non sit prohibitum. Si autem ad hoc astringit se per
votum quantumcumque sit perfectus non videtur quod incurrat mortale peccatum.
Et propterea adhuc est triplex modus dicendi quod ad aliquod obligatur homo spiritualis per aliquod
vel ratione voti emissi, vel ratione officii commissi, vel ratione scandali vitandi
vel ratione conscientie dormientis. Si ergo dicamus viros perfectos obligari ad
non mentiendum aliquo genere peccati cum hoc non sit ex precepto nec ex officio
commisso nec ex voto etc. sed propter scandalum et conscientie vinculum. Propterea quod non
quod quidam sunt perfecti publice, quidam sunt perfecti occulti. Viris publice
perfectis adhibetur fides tamquam conservatoribus veritatis. Et quia mendacium deprehensum
facit ut homo alteri non credat. Ergo viri perfecti mentirentur iam non
ipsis crederetur nec aliquis, et magnum ipsi veritati fieret prejudicium, et daretur
aliis occasio scandalizandi. Ideo tales viri perfecti dum habere conscientiam quod
pro nichilo vere dicat fratres sciunt ergo quod dum peccant mortaliter tum quia faciunt
contra conscientie dictamen tum et quia alios scandalizant active. Non sic autem homines
scandalizantur de hiis qui sunt imperfecti vel etiam de perfectis occultis. Ideo tales
non sic obligantur ad omnem mendacii vitandi. Et est exemplum hic quia si quis impugnaret
fidem licitum esset imperfectis fugere et latere, sed viri perfecti tenentur stare et libere confiteri

ne p ipo2 fuga et latitacom ppg infirmg cadat a fide Vn costia
dz eis hc voalr dcare put i tonredi s augg q nimis pfcis quo2
pfcio publica e mendaciu qntucuz pmu imputa i morle pecm
qm ppr scandalu vitadi dcare dz eis costia nullateg menci
ne faciat nite nend i coteptu et hc m ssisse augg qui fuit p
cipug nite amator et omib nir qui nite amat nehent odit
mendaciu vn dr Ceti potor e fur qm assiduitas viri mendac
Vnt auctes et vos ad hac pte adducte cocedt st Ad duo q p
o i qm q trustan no aggnat pecm i infinitu Ad q i e vn qm
e dese s ubi aliq trustan introdu scanla aliemi et qstic vincln
p quis mutat pcti gg et fit ee morle q alias eet neiale Vicin
eni costie et dvutiby fit alios ptac morle quto mag i hijs
que dcat voabla Ad dq o q no meti omi gne mendacij Ad e
cosilini Ad e precepy tc Ad q qm e ad queda gna mendacij phitu
e qm ad aliqno e pp phitu s cohitu Venialia eni no dm p
hita s cohita s q ex dino precepto no st oio phita q preceptu re
spicit omis ex costie vinclo et scanlo q respiciat spales psoas
efficiunt phita Ad ei meteli e s hiet i pte ista Ad d q o q mendam
aut repugt cati simpr Ad cati pfcis Ad q mendaciu repugnt nitoz
Repugt eni cati roe pfcois sup addite qm ipa pfcio mui insti
alijs mam ta introdut occoal scandalu et costie vinclut p
quis pecm q no tm tollit pfcom s et ipam cari Ad d q o
q nir pfcis no peat i ulbo octoso nc i pmis motiby sic nc aliq
impfcis Ad q no e simile q ex alijs nenialiby peccatis no ita ori
scandalu nc ita vitas necit i coteptu sic de mendaco si repia
ti nim pfcm s q supig e explanatu Het at st dca de menda
s q vba augg ptendut qui ppr magnu nite zelu mag detes
tatg e mendaciu ab omiby excludere salte a nimis pfcis et eu no
possit mendaciu ab oiby excludere salte a nimis pfcis noluit e
longare ut vitas i aliquij incurret solida sedet et p si qs nelit
intre q mendaciu q e alijs neiale no sit nimis pfcis morle
potit ad vba augg vnde intelda p ea mendaciu ee mendcis
et malu nimis pfcis qui mendo disponit se et alios ad malu
No aut q se sit eis morlu pecm Et p hc declarad put ob
vos adducte ad oppom Ex q at hoz vm sit nimo tu qui p
fectom cosite summope cauendu e mendaciu

Quito quer de ipig mendacij diuisioe Dnit eni augg et m
mendaciu p tres pb ut duas pmas vz i offciosu iocosu et
pnitiosu s g ista diuisiom o p vn pmi memb Offitiosu
mendaciu dr q alicu pdest s q mendaciu psit hc e nalde p
acciis eu sit malu g q pemes hc q e pdesse no e aliqm spem
ipig mendacij assigne Pret mendaciu s spem pt pdec et pt obee
g q pemes ista no cotingt assigne ipig mendacij spes dinsas

Item graviter dicitur ob[iectum] quod quidem est mendacium iocosum quamvis sit peccatum men-
dacii iocoso preceptum sit et alias peccatorum differencias ergo si alia peccata non habent
diminui per iocosum et non iocosum videtur quod nec ipsum mendacium. Item circa quod sunt
dicit intendentes iocari non intendunt fallere sed mendacium ut dicit Augustinus
est falsa vocis significacio cum intencione fallendi ergo ubi nec intendunt et non est
mendacium, ergo videtur quod mendacium iocosum non sit species mendacii ymo potius
defectus et diminucio ipsius. Item obicitur quod tercia differencia que est mendacium perniciosum
Si enim perniciosum dicitur mendacium quod inducit mortem et omne peccatum mortale
inducit mortem, esse perniciosum est equale omni peccato mortali, ergo non est differencia
mendacii. Item mendacium perniciosum sic distinguitur ab aliis aliter est vocare
nunc et vocare nocivum, vocare nunc non videtur nisi quia tale quale ma[l]a potest homo mentiendo contra
et perniciose. Si mentiatur ex malignitate. Nec vocare nocivum quia in quolibet genere
mendacii potest nocivis mordicatem mendaciam et inducere mortem sine perniciem in
mericie ergo non videtur quod sit differencia specialis mendacii. Item obicitur quod de duabus partibus
quam Augustinus dividit mendacium in vii differencias. Aliter ergo dico in ea est superfluitas, aliter
est diminutio. Aliter vero est una reduci ad aliam. Si ergo reduci sequitur ergo per
quam viam quare et quibus sit species mendacii numerus et quod sufficiencia. Dicendum ad primum
est notandum quod cum mendacium habeat pro formali et completo intencionem fallendi
secundum intencionem ipsius mendacii habet in species diversificari. Mentientes autem aut
intendunt prodesse, aut delectare, aut ledere; secundum quod intendunt prodesse est mendacium
officiosum; secundum quod intendunt delectare est mendacium iocosum; secundum quod intendunt
ledere est mendacium perniciosum. Ledere autem potest quis dupliciter vel dampno
temporali vel dampno spirituali. Et si ledit dampno temporali hoc potest esse dupliciter, aut
semper ledit, aut ita ledit unum quod alteri prodest. Et secundum hoc sunt tres differencie men-
dacii perniciosi quarum una consistit in eo secundum quod mendacium quo quis mentitur in
doctrina religionis et hoc quidem fit ad nocumentum hominis spiritualiter
fidelis. Alia differencia consistit in hoc ut mendacium semper obsit. Tercia non differencia
in hoc quod mendacium non semper obest sed alicui obest alii prodest. Similiter
quis mentitur ut delectet sicut est mendacium iocosum et hoc potest esse dupliciter
aut delectet alium et est mendacium simpliciter iocosum, aut delectet se
metipsum in mentiendo et est mendacium libidinosum. Similiter quis mentitur
ut prosit alteri aut in rebus et est una differencia mendacii of-
ficiosi, aut ut prosit in salute et in vita corporis et est secunda, aut ut prosit in
scientia et castitate mentis et est tercia. Et patet quod tantum genera sunt mendaciorum
pro quibus subdividuntur in vii membra ita ut utraque divisio supra dicta secundum varias
intenciones mentiencium sit una illarum in altera et habent melioritatem et hoc satis
[illegible] sicut tactum est patet vii ad id quod ultimo querebatur. Ad illud vero quod
primo obicitur in contrarium quod aucit mendacium ut prosit. Dicendum quod unde quamvis est de voce
sui generis quia tamen in vocibus intencio imponit nomen ex ipsa intencione
potest iam dico a dico sed mendacio [illegible] ut secundum ipsam accipiant diverse species
ipsius mendacii. Ad illud quod obicitur quod mendacium secundum speciem potest obesse et prodesse
Dicendum quod est verum et loquendo de mendacio quantum ad sermonem exteriorem sed non est
verum de ipso quantum ad interiorem intencionem. Mendacium autem non sortitur speciem
a sua locucione sed potius ab ipsa intencione sicut tactum est. Ad illud quod obicitur quod alia
peccata habent suum iocosum sicut et mendacium. Dicendum quod denominaciones non sunt ab hiis

que raro accidunt sed ab hiis que frequenter. Sed licet contingat alia peccata per iocum
perpetrari quia tamen non ita frequenter alia committantur ioco sicut ipsum mendacium
hinc est quod esse iocosum non est divisio alterius peccati sicut mendacii. Preterea si omnia
opera sortiantur denominationem ab ipsa intentione, maxime sermo ab
intentione denominatur. Et quia mendacium est in sermone, inde est quod magis de-
nominatur iocosum quam sit intentione ludendi quam alia peccata. Ad 4. dicendum quod obicitur
quod ubi intervenit iocus ibi non est intentio fallendi. Dicendum quod sicut in littera ex-
planabitur cum dicitur mendacium esse falsa vocis prolatio cum intentione fallendi,
sed quod generaliter accipitur non idem est fallere quod decipere sed idem est fallere quod falsum
dicere. Unde mendacium est cum intentione fallendi, hoc est falsum dicendi. Et sic utique queritur
mendacio iocoso, sed minus complete quam pernicioso. Ad 5. dicendum quod obicitur quod esse perni-
ciosum quod omni genere peccati mortalis. Dicendum quod perniciosum assignatur esse divisio ipsius
peccati non quia sit proprium eius simpliciter, sed hoc est ratione mendacii officiosi contra quod
distinguitur perniciosum quia id prodest et id obest. Et quia alia genera peccatorum
non ita distinguuntur per officiosum sicut mendacium, hinc est quod non ita
distinguuntur per perniciosum. Ad 6. dicendum quod obicitur quod contrarium distinguatur ratione mentis
noticie. Dicendum quod ratione noticie pronuntiatur. Sed et possumus dicere quod ratione mentis quantum ad illa
mentium mendacii perniciosi que quidem consistit in doctrina religionis.
Et si tu obicias quod ista prima non possunt esse in omni genere mendacii, sed illa
patet veritas quia hoc est falsum sicut quod explanatum est, quia sicut quod verba desinunt mentem
sit aut sic fit acto specierum mendacii /// mendacii. Dicit enim Augustinus quod

Sexto et ultimo queritur de gradibus specierum. Primum genus mendacii est gravissimum
et ultimum est levissimum, et quanto magis genus mendacii aliquod mendacium
accedit ad primum tanto est gravius, quanto magis elongatur et accedit ad
ultimum tanto est levius. Primum autem mendacii genus ut dicitur est in doctrina religionis,
ultimum autem est ut dicitur pro conservatione alterius castitatis. Contra hoc quod dicitur quod primum est gra-
vissimum obicitur sic. Esto quod aliquis dicat Christum non ascendisse super asellum ex
quadam urbanitate et aliquis imponat falsum crimen presbitero ex quo presbiter
morte dampnetur. Constat est quod gravius peccat secundus quam primus. Sed primus peccat
primo genere peccati mendacii, secundus peccat secundo genere mendacii, ergo secundum genus peccati
mendacii est gravius quam primum. Item Augustinus dicit aliquod mendacium in doctrina
religionis quod corrumpit fidem in uno simpliciter, aliquid non dicitur mendacium per quod
scinditur unitas ecclesie et pacis. Constat quod gravius peccat secundus quam primus quia
seminat inter fratres discordias quod maxime deus detestatur et tamen primus pec-
cat primo genere peccati mendacii, secundus non. Ergo videtur idem quod prius. Item
possibile est aliquem mentiri primo genere mendacii ex infirmitate, secundo non genere
mendacii ex certa malitia. Si ergo primum ex certa malicia est peccatum in spiritum sanctum
quod est gravius aliis videtur quod secundum genus possit esse gravius quam primum. Item primum
genus mendacii est contra fidem, secundum est contra caritatem generaliter loquendo, sed maior est
caritas quam fides; si ergo peccatorum gravitas dinoscitur gravius peccatum contra
secundum genus mendacii loquendo generaliter quam primum. Contra est quod primum genus peccati
Augustinus dicit esse gravissimum. Item obicitur quod ultimum genus dicitur enim mendacium quod fit pro
castitate corporis alterius servanda esse levissimum omnium et levius eo quod fit pro servanda
vita. Sed contra dicendum mendacium gravius est in quo magis salvatur ratio mentiendi. Sed

mendacium quod sit sermo plus habet de ratione mendacii quam mendacium quod sit
ioco. Si igitur quodlibet mendacium officiosum sit sermo quodlibet mendacium officiosum
est grauius quam iocosum. Item castitatem non potest quis amittere inuitus. vitam
corporis potest amittere inuitus. ergo magis indiget adiutorio et suc-
cursu persuadenda vita quam persuadenda continentia. ergo quod magis spe-
ctat ad officium pietatis et magis leue peccatum sit mentiri pro persuadenda vita
corporis quam pro persuadenda continentia carnis. Item qui perdit vitam perdit
spacium merendi et penitendi. Non sic autem qui perdit carnis continentiam
ergo periculosius et damnosius est alicui interfici quam carnaliter violari.
ergo magis peccatum est in tali casu mentiri. Super hoc queritur si quis est in periculo con-
stitutus de castitate amittenda sua vel aliena quid sit ei magis eligendum
utrum mentiri vel sustinere se vel alium carnaliter violari. Respondeo videtur et nec melius
faciat ille qui mentitur ut alium trahat de statu periculoso ut
intraret religionem de quo vehementer presumit ut possit ipsum per men-
dacium retrahere. tamen est qui simpliciter neglegit et non vult mentiri pro eius
salute. Et videtur quod primus melius faciat quia non magnum est facere venale
peccatum veniale ut aliquis eternam consequatur salutem. Contra autem secundus melius
faciat videtur quia maiores profectibus est in non casu mentiri aliquid de casu quod
multiplicatur dicit augustinus. Respondeo quod secundum quod beatus augustinus dicit gradus mendaciorum se-
cundum ordinem ita quod primum est magnum et ultimum minimum. et vero huius causa quia
sicut quod vult probat. Si magnum in uno genere excedit maximum in alio genere
simpliciter hoc genere excedit. Verum ad hoc quod ad genere excedit alterum
non est necesse quod singula illius generis excedat singula alterius generis
sed quod summum in illo genere sit maius ceteris omnibus alterius generis. quam igitur
inter mendacia omnia id est maximum quo quis intendit alteri noc-
umenta mentis et salutis quia infert ei nocumentum spirituale et corporale
et quantum ad maxima bona. hinc est quod mendacium quod est in doctrina re-
ligionis cum sit ad hoc ordinatum est inter cetera mandata maximum
et summum alterius quia non potest ab maiori causa moueri ad mentiendum quam pro
persuadendo bono spirituali vel amico spirituali. hinc est quod [illegible] me-
dacium est leuissimum quod fit pro persuadenda castitate corporis vel pro aliquo sibi
et gradati descendendo et ascendendo est videre in ceteris aliis. Verum valde
rationabiliter beatus augustinus species mandatorum distinxit et gradus ordinavit.
Ad id ergo quod primo obicitur in contrarium de eo qui mentitur [illegible] non ascendisse sed ascendisse
vel aliquid consimile qui non ita mentitur sicut ille qui suo mendacio
proximum interficit. Respondeo quod verum est tamen ex hoc non sequitur quod gradus [illegible] non exce-
dat istum primo quod non est summum mendacium in doctrina religionis Contra
quam quis ex certa sciencia et malicia impugnat veritatem sicut perimunt fide
[illegible] et bonos mores subuertit. hoc in quantum modo mentiendi non con-
tingit reperire grauius mendacium in secundo genere. Et per hoc patet responsio ad duas
rationes sequentes. scilicet de mendacio quod inducit scisma et de mendacio
quod est ex certa malicia quando mendacium in doctrina religionis non tamen
inducit infidelitatem immo et scisma et cetera mala nec tamen est ex infinita
immo ex certa malicia. Ad id quod obicitur quod primum mendacii genus opponitur fidei
secundum non opponitur caritati. Respondeo quod verum est duplex defectus. primum quidam quia non sequitur si aliquod

bona sit se hnt q vnu excedat reliq sic et i corp pucoib quisic
negacoes ecrio se hnt affirmatoib sic et pt i puacoib et hitib
Vn n impedit q caritas sit maius bonu qm fides et tn maius malu
infidelitas e qm odiu et vo huius e q plus puat infidelitas qm
ipm odiu. Aliud e et defctus ibi q mendaciu q e i doctrina religionis
no tm repugnt fidei s et moribus bonis vitas eni si pcepte que e i
doctrina religionis no tm cosistit i credendis p'um et i agendis. Vn si
quis diceret fornicatoem no ee vitanda et puites no ee honorandos
mentiret primo gnre mendacij. Et q e i doctria religionis no tm docet
quid credis s et quid si singulas virtutes opandu. hinc e q d matu
pt opponi cuilz virti et bono spuali lz primo et pu'cipaliter opponat ipi
fidei. Ad d q o ultius q mendaciu iocosu e magis leue qm officiosu
Dicendum q fm e q i ment illoru mendacorum intendit quis decipe aliu
intendit tn dicere fmi i vnout delect i altou psit. nuq aut
inordinata e intentio qua intendit pdee qm qui intedit delectare.
Cu g d q mendaciu iocosu no sit serio. Dicendum q fm e q serio
mentit quis i mendacio no tm ad seducendu s ad delectandu. Ad d
q d q magis pium e menti p suada vita qm p suada cotinencia
Dicendum q fm e lz eni no possz ab alicui inito aufire virtute cotinencie
qm ad id q mentis e q tn pt aufire id q e ei annexu vz co
tinentia carnis i cq ablone maius e piculu ppr carnis lubri
cu hc e q magis accedit ad piculu p'ca cotinencia suada qm p vita
s q vita spual pferr vite carnali. Vn et si pietas nalis et si aliqo
plus moueat ad suada vita n e tn pietas gtuita q mor s m
fidei magis mo z ad cosuada vita quet et virt. Ad d no q obit
q qui aufert vita aufert spaciu penitedi et mendi. Dicendum q et sit aufert
tn hc spaciu pcadi et nescit utru ho libatq a morte vita futura
exoptat i bonis ut i malis no e simile hinc inde. Ad d no q
quit de aliq q e i piculo costitutus. Dicendum q e qui e i piculo costitutus
de amittenda integritate carnis ad e pfctus amator cotinencie a
impfctus. Si pfctus e ut possit de cotinencia mentis cofidere no dz
ppr hc mendaciu dicere p vitanda corrupcoe carnis qui sic dicit
Iucia Si me inuita violaueris castitas m duplicabit ad corona.
Si me inuita uiolaueris castitas m duplicabit ad corona
In tali sustinere passone no pt ee sine culpa s metu no pt ee
sine culpa. Si at e impfctus rōabilr dz timere ne succumbat si
ad q statu venit et io tali ppr infirmitate sua concedi videtur
piculu maioris pcti p minus pctm. Vn si pbabilr videt q p me
daciu possit declinare corrupcoz sanius cosiliu e isti aliqd fin
dicere qm corrupcoem illa sustinere. Et hc e q d bts augustinus li de
mendacio. Illa pcta q ita comittuntur i hoie ut eu faciat immundu
et pctis meis euitare denique at p hc n pcta dda st q vo fuit
ut e immundicia euitetur q intelligendu e no q sunt simplr pcta s q no st
tanta et sic dicit de minori impfcto vel sic intelligendu e de minori impfcto

691

347

vel alteri nupsit et ita dz hoc causa pctm alienum sicut et ppriu. Ad d
quod ultio quod ubicumque sanus sit consiliu mentiendi ut aliquis reducatur ad via
uite quod qui perfecto uel imperfecto gradu mentiri pponit ut alterum ad via
uite perducat quia non indiget deus nro mendacio uel dz ab tenendum quod
ab commutatur a malo per falsi suggestionem sed potius per spiritus sancti inspiraonem
sicut quod dicit gregorius Innaniter laborat primo ptoribus nisi intus operatur gratia salua-
toris. In pte ista sunt questiones et leuamus primo quidem de hoc quod dicit
De mendacio obstetricum quod ppter mam eternale fuit pctm non tamen
Sz quod hoc obitur per id quod dicit gregorius in glo super primo exo. Benignitas earum meres
que in eterna uita remunerari poterat pro culpa mendacii et mam re-
que in eterna uita remunerari poterat in temporale
recompensacionem quantum est. Sz mens commutat indecenter eterna in temporale
nisi mortale pctm ergo uidetur quod mortaliter pctauerunt. Item uidetur quod hoc contradicat
uersus mortale pctm ergo uidetur quod mortaliter pctauerunt
Leuitici dicit quod edificauit eis deus domos spirituales ergo non uidetur quod uel
bunt eis in pnti. Et dicendo dicendum quod et hoc est duplex modus dicendi quidam uolunt
dicere quod mendacium obstetricum habuit duplicem radicem scilicet ad uitam puerorum
et ad uitam ppriam mentiebantur enim pro utique suadam et sic quod habuit radicem
ad uitam puerorum sic erat ex pietate. Sunt quod habuit radicem ad suadam
uitam ppriam quam magis dilexerunt quam uitam sic erat ex libidine
et primo erat pctm mortale quia erat mendacium officiosum. Secundo erat pctm
mortale quia procedebat ex mala radice scilicet ex libidinoso amore
uite et ppterea eo tempore quo uitas confitenda erat et ideo sic culpa absoluit
eis mercedem quam meruerant ex pietate quam prius habuerant suadendo paruulos
ex tunc dicunt sic hoc dicunt auctores diuersas scripturas auctores. Sz iste
modus satis calumpniabilis est quod dicunt uidetur dicere quia ab pro suadam ppriam contra
salutem mortaliter peccare dicendo aliquid pctm leue. Alius modus dicendi est quod in
pctis obstetricum duo est considerare pietatem beneficium precedentem et mendacium
subsequentem. Et prius fuit ex quadam tali pietate ut erat meritorium sed disponebat
bat ad meritum. mendacium non subsequentis disposuit ad gratiam et ideo
pietas precedens fuit temporaliter remunerata ppter mendacium non quia men-
dacium erat auferret uitam gratie prius habite sed quia ad gratiam habenda via
precluderet quod quidem bene potest facere pctm ueniale. Et hoc est quod uult gregorius et dicit
Benignitas earum merces que in eterna uita remunerari poterat in qua
non potuit disposita et ppterea sed potuit remoueri. Et ex hoc pz quod non est
contrauersia inter augustinum et gregorium et leuiticum. Nulla et quiescat quia non aliud
dicit Leuiticus quod obstetrices habuerunt domos spirituales per assecutionem
gratie. Sed quia quodammodo ad gratiam pparate fuerunt per timorem et pietatem. Item quidem
de hoc quod dicit quod quantum mendacium sola mercede fallendi quia libidine
fit quod minimum mendacium est. Contra hoc enim obicitur uidetur enim quod non tale sit
mendacium quia sicut dicit dyonisius nullus operatur ad malum aspiciens. Si ergo mentiendi
de se malum est inter quam nunquam mentiatur solum aspiciens ad ipsum men-
dacium. Item libido est radix omnium malorum. Ergo non solum gradu quarto genus men-
dacii sed et omne mendacium quod fit ex libidine. Ergo penes hoc non dz assignari
aliquis gradus mendacii. Item mendacium quod fit sola libidine mentiendi
nullam habet excusationem et pctm quanto minus habet excusationis tanto grauius

go m q i medaciu sit ps y z capi le mt omia meda a z no sit g y geg
Tertio ad hoc dicendum quod mendacium dicitur fieri ex libidine quo quidem homo mentitur
solum ut placeat sed ipse non dicit quod libido multipliciter dicitur, uno modo
libido dicitur in prava voluntate et est radix omnium peccatorum. Alio modo dicitur libido
quaedam moderata delectatio et libido dicitur a libendo et hoc modo non solum
est radix omnium sed et venialium. Hoc autem duppliciter potest accipi, uel quantum
ad finem in actu ipso uel quantum ad speciale prout in actu ipso quaesitum
prout quantum ad finem in actu ipso uel quantum ad speciale prout in actu ipso consistit
primo quidem modo quibus est omni peccato, secundo vero modo pertinet ipsam actionem duas
mendacii quod fit ex libidine quod procedit ex mala voluntate. Sed quia homo in
mentiendo non quaerit aliud quam semetipsum oblectare in ipso mendacio
et hoc minus malum est quam id in quo intendit alii nocere et minus malum quam id
in quo intendit alii prodesse et ideo mendacium inter minora locum tenet inter
mendacia. Ad quartum ergo dicendum quod primo opera ad malum aspicit. Dicendum
quod in mendacio duo sunt, scilicet intentio absentiae et quaedam ars et astutia et
non delectat quemlibet absentia, contingit tamen aliquem delectari in quadam
arte et astutia mentiendi et hoc alio habet speciem boni et vocatur illud dicit augustinus
quod sola mentiendi libidine contingit aliquem mentiri. Ad quintum dicendum quod quod
libido est radix omnium malorum. Dicendum quod libido ibi sumitur large sed hic
appropriatur ad delectationem quae habetur in ipso actu mentiendi qua quis finaliter
quaerit et non in aliis quae constituunt speciem mendacii quam in aliis speciebus
quaerit et non in aliis fine quaerit. Ad sextum dicendum quod secundum quod in me
mendacii hoc non tamen in se sed et in aliis fine quaerit. Ad septimum dicendum quod magnitudo mendacii attenditur
dacium dicitur esse maximum. Dicendum quod hoc non est verum, quia magnitudo mendacii attenditur
secundum maiorem obligationem intentionis, magis autem obligat quam in mendacio
intendit alium offendere quam semetipsum delectare et ideo illa non sunt
intendit alium offendere quam semetipsum significo cum intentione fallendi
Deinde quaeritur de hoc quod dicitur quod mendacium est falsa vocis significatio cum intentione fallendi
Videtur enim quod haec quod abstracti et concreti eadem est diffinitio sed mentiri potest quis
sine falsa vocis significatione sicut quod ut dicit psalmista scilicet cum quibus intendebat dicere falsum
dicit verum, ergo ista non est vera diffinitio. Item si sit mendacium contingit esse in verbis
ita et contingit esse in factis, ergo non tantum debet dici falsa vocis significatio sed et
falsa operis significatio. Item videtur quod praedicta notificatio non conveniat omni mendacio
quia qui mentitur mendacio officioso non intendit fallere sed prodesse et quia
qui mentitur mendacio iocoso non intendit nisi se delectare, ergo non videtur ista
diffinitio omni mendacio convenire. Dicendum quod sicut tactum fuit in praecedenti
ad completum esse mendacii duo concurrunt, scilicet falsa vocis significatio
male et fallendi intentio sic forte, et ideo recte est assignata praedicta no
tificatio mendacii. Ad primum dicendum quod abstracti et concreti eadem est diffinitio. Dicendum
quod mendacium sic prius tactum est non tantum dicitur comparationem ad mentientem sed
et ad ipsam vocem de qua fit sermo mentiri non proprie dicitur comparationem ad ipsum
mentientem et ideo plus extendit in se mendacium quam mentiri. Item etiam mentiri
dicitur et mendacium dicitur sicut mentiri in verba dicit apte. Item scilicet quod si ab mentiri
quod dicitur mendacium vel ipse accipiatur mendacium vel forte large accipiatur
mendacium ad mendacium secundum quod et sumptum. Ad secundum dicendum quod mendacium non
solum est in verbis sed et in factis. Dicendum quod et si aliquo est in factis secundum quod innuit Ambrosius
proprie tamen locutio est in verbis secundum quod dicit augustinus verba enim sunt proprie signa indicativa intellectus
conceptum pro eo quod ab intellectu procedunt et nouit factum et quam mendacium videtur

quod est in mente intus habuit, est quod ipse est in sermonibus et vocibus, et per consequens vocis significatione diffinitur, licet et in aliis aliquo modo analogice et per posterius reperiatur. Ad id quod obicitur quod ista notificatio non convenit mendacio officioso et iocoso: Dicendum quod notificatio ista per prius convenit mendacio pernicioso, iocoso autem et officioso convenit quodammodo, quia per posteriora vocabulum fallendi in notificatione mendacii non tantum importat decipere sed etiam fingere, dicitur et hoc est omni mendacio convenire generaliter. Fingere enim dicitur extra quodammodo fallere est, dum homo id dicit quod potest hominem ad falsitatem deducere, et deductio ad falsitatem fallere et decipere est. Deinde quaeritur de hoc quod dicitur quod Iacob mentiens auctore fuit ut falleret patrem. Videtur non esse mendacium hoc mysterium. Videtur enim hic non habere intentionem fallendi patrem; intendebat enim quod Iacob dixit fingere cum intentione fallendi patrem, intendebat enim significare quod ipse esset Esau. Ergo videtur quod simpliciter fuit mendacium. Ergo videtur quod simpliciter esset mentitus. Item mendacium est ita malum quod nullo modo potest fieri bonum, nec per se nec per dispensationem aliquam. Videtur ergo quod nullo modo nec consilio nec mente nec impio potuit ipse Iacob a mendacio excusari. Solutio. Dicendum quod secundum beatum Augustinum et ambo Iacob non simpliciter a mendacio excusatur, quantum ad id quod dixit verbo et quantum ad id quod fecit in facto. Verbo enim dixit et facto fecit simulavit se esse Esau. Quantum ad id quod dixit verbo excusatur, quia non intendebat patrem fallere, sed dixisse non intendebat et dicere se esse Esau quantum ad personam, sed quantum ad dignitatem primogeniturae et benedictionis quam sibi a Deo vendicaverat; et hoc magis non propria auctoritate sed matris imperio et spiritus consilio dicebat, qui quidem spiritus in verbo et corde vocalis multiplicitatem intelligere faciebat. Quantum est ad id quod fecit facto simulando se esse Esau non peccavit, quia sicut ambo fratres secundum figuram praetendebat futurorum, unum populorum figuram et utraque intentionem qui dicebatur spiritus sancti inspirationem. Dicit enim Augustinus Iacobum non commisisse mendacium sed implesse mysterium, unde Scriptura testatur quod dicit eum virum simpliciter et non dolosum. Ad id ergo quod primo obicitur quod Iacob patrem suum intendebat decipere, Solutio: est per intemptionem quod fingere sic per contactum est, quia non intendebat dicere se esse Esau quantum ad personam patris, sed quantum ad personam benedictionis et primogeniturae. Ad id quod obicitur quod spiritus non potest dispensare de mendacio quod non sit peccatum, Dicendum quod id verum est quod mendacium, et ne ipse est; sed potius Iacob mendax non fuit, quia quamvis verum praetenderet ad praefigurabat et spiritus id quod praefigurabatur percipere intendebat, et Rebecca praecipiens et Iacob oboediens, Augustinus signum est quod ipse Ysaac post benedictionem datam per spiritum sanctum in extasi elevatus et intelligens futurorum praefigurationem perpendit et deprehendit ipsum fuisse Iacob, confirmatur post datam benedictionem.

Nunc autem de periurio videamus. Distinctio XXXIX.

Nuper egit magister de mendacio quod opponitur veritati secundum tertiam tabulae. In hac vero parte intendit agere de periurio. Hanc autem partem continuat priori distinctione et dividitur in partes. In prima inquirit magister quid sit periurium. In secunda vero determinat qualiter sit vitandum, id est quando et utrum liceat iurare per creaturam. In tertia vero quod iuramentum sit adimplendum, ibi: Nunc superest investigare utrum omne iuramentum sit adimplendum. In prima parte dividitur in partes, in quarum prima determinat de periurio per comparationem ad mendacium; in secunda vero per comparationem ad iuramentum, ibi: Si autem quaeritur utrum iurare sit malum. Hanc secundam partem indivisam relinquentes

prima dividitur in partes duas. In prima querit utrum necesse sit periurium esse mendacium et determinat secundum opinionem alienam. In secunda non determinat secundum opinionem propriam ibi Sed melius credendum etc. In tertia removet dubium annexum ibi Circa quibus iurat quod perinde etc. Ista distinctio secunda pars in qua determinat quo sit iurandum dividitur autem in partes duas. In prima determinat de forma iuramenti licita. In secunda de forma iurandi illicita ibi Post hec est querendum si de eis iurandum sit etc. Et hac parte veniente indivisa. Prima dividitur in tres. In prima querit que sit forma iuramenti quantum ad [illegible]. In secunda que forma sit magis obligatoria ibi Si autem queritur quibus magis teneatur etc. In tertia non determinat que sit forme iurandi intelligentia. Hic queritur quid sit per deum iuro per hunc et modum. Et tertia pars principalis dividitur in partes duas. In prima determinat de iuramenti obligatione. In secunda non de honestate ibi in qua primo determinat de iuramenti obligatione. In secunda non de honestate ibi quod synodus decrevit etc. Et tertia parte veniente indivisa. Prima dividitur in tres. In prima determinat utrum iuramentum illicitum sit obligatorium. In secunda utrum iuramentum dolosum ibi Hoc est forma qua cuiusque arte verborum. In tertia non inquirit utrum iuramentum coactum sit obligatorium. Queritur etiam si peccat qui hominem iurare cogit. Summa autem et subdivisio premissa satis manifesta est.

Ad intelligentiam autem huius partis sciendum quod magister determinat mendacium. Hic ergo tria. Primo queritur de culpa periurii. Secundo queritur de forma iurandi. Tertio queritur de obligatione iuramenti. Circa primum queruntur tria. Primo queritur utrum omne periurium sit mendacium. Secundo queritur utrum omne periurium sit peccatum. Tertio queritur utrum omne periurium sit peccatum mortale.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum omni periurio coniungatur ad esse mendacium. Et quod non, quia periurium philosophi per quantum in [illegible] sit etc. Sed contra philosophus [illegible] verbo quod sciens non potest esse sine mendacio. Ergo videtur quod omnis periurium includat in se mendacium. Item qui assumit summam veritatem in testimonium videtur vere ea assumit, et qui vere assumit non peccat. Ergo qui summam veritatem adducit ad confirmandum videtur quod periurium est periurium. Ad hoc ergo quod sit periurium videtur esse ipsam veritatem adduci ad confirmandum mendacium. Videtur ergo etiam quod periurium. Item qui assumit quod animo sentit non peccat quod utitur sermone ad id ad quod institutus est. Si ergo periurus in assertione sua peccat, ergo gerit in animo ad assumit in ore. Sed omnibus talis est mendax, ergo mendacium est de esse periurii. Item periurium est peccatum lingue. Sed lingua non facit vera verba nisi mentibus vera et male contraria. Ergo ad hoc quod committatur periurii culpa necesse est quod fallendi intentio precedat. Sed talis facit hominem mentiri. Ergo etc.

Sed contra Hugo super Ieremiam dicit quod iuramentum tres habet comites: scilicet iudicium et iustitiam et veritatem. Et sicut ex defectu veritatis committitur periurium, ita ex defectu iudicii et iustitie. Si ergo periurium generaliter consideratur quod non omne periurium sit mendacium. Item ab intendente facere adulterium et homicidium hoc iurato confirmat. Constat quod non vere iurat ad peierat. Constat quod non vere peierat. Esto ita tamen quod vere iurat. Item ergo quod non est necesse omni periurio esse mendacium. Item qui iurat et tamen non mentitur, ergo non esse necesse omni periurio esse mendacium. Item qui iurat adducit deum in testimonium veritatis. Esto ergo quod iuret falsum quod credit esse verum tale cum adducat veritatem in testimonium falsitatis periurus est. Sed quod credit et intendit verum dicere, non est mendax. Ergo non omnis periurium mentitur. Non est periurium esse mendacium. Item ad esse mendacium non tamen requiritur intentio fallendi. Sed est falsitas sermonis.

Sed quia aliquando iurare periurium est tamen si verum iurat et mentiatur falsum iuravit et per-
iuramentum ut dicitur primo proximo lectione. Ergo videtur quod aliter recipiatur pars ista quod periurium ubi non
recipit plenam rationem mendacii. Ergo tertio quantum ad predictorum intellectum est notandum
quod hic est triplex modus dicendi. Quidam namque dixerunt quod periurium substinet sub
mendacium et isti dixerunt quod si aliquis iurat falsum quod credit esse verum non per-
iurat quia non mentitur. Sed hoc posset improbari per Augustinum qui dicit quod cum homo iurat
quod putat esse verum et tamen est falsum temere iurat, et ex hoc habetur quod iuramentum
id est temerarium et inordinatum et ita periurium et tamen non est ibi mendacium.
Ideo dixerunt alii quod non omne periurium est mendacium pro eo quod non solum
contingit incurrere crimen periurii propter intentionem defectum veritatis et propter defectum
iustitie et iudicii. Sed instantiam istam quam fecerunt iuramenti magistri habere locum in iuramento
obligatorio quam in iuramento assertorio, in illo enim proprie recipit iudicium et
iustitia, et ideo adhuc remanet questio utrum omne periurium quod opponitur iuramento
assertorio sit mendacium cum sit iuramentum privatum. Tertio ideo potest ad hoc responderi
quod sicut patuit ex precedenti distinctione aliud est mendacium simpliciter et secundum rationem com-
pletam, aliud est mendacium secundum quid videlicet quantum ad ipsius mendacii initium, aliud
est mendacium secundum quid quia habet ipsius mendacii formam; mendacium simpliciter est quod
habet falsitatem in voce et intentione; mendacium vero secundum quid secundum initium quod habet falsitatem in
voce sed non in intentione; mendacium secundum formam quod habet falsitatem in intentione sed non
in voce. Cum ergo queritur utrum periurium in iuramento assertorio videatur claudere
in se mendacium, si large accipiatur mendacium extenso nomine ad
mendacium simpliciter et secundum quid sic omne periurium in se includit mendacium
et hoc est quod dicit magister in littera quod periurium est vel iurando loqui falsum cum intentione
fallendi, vel iurando loqui falsum sine intentione fallendi, vel iurando
loqui verum cum intentione fallendi. Si autem proprie accipiatur mendacium sic
non est commune omni assertorio sicut dicit magister in littera et rationes probant previe ad-
ducte ad partem istam. Ad primum quod obicitur in contrarium quod periurium prohibetur in secundo mandato
Dicendum quod non solum prohibetur in primo ymo et prohibetur in secundo precepto tabule, in quantum per ipsum per-
iurium fit quibus contumelia summe veritati assumendo eam in vanum dum
assumit eam ad confirmationem falsi vel falsi opinati vel etiam dubii. Possumus tamen
dicere quod in secundo mandato prohibetur falsum testimonium non solum quantum ad falsitatem sermonis
sed etiam quantum ad falsitatem intentionis et quantum ad mendacium, et prout dimissi
prohibetur non dicit mendacium secundum plenam rationem sed secundum semiplenam tamen sicut
patet ex predictis. Ad secundum dicendum quod obicitur quod qui adducit divinam veritatem in testimonium
veritatis iurat. Dicendum quod duo est ... verum quia potest eam adducere in testimonium
veritatis intendens eam adducere in testimonium falsitatis et sua intentione perversa
reatum periurii introducit, quamvis non habeat completam rationem mendacii
propter aliquem defectum qui est in voce. Ad tertium quia non omne falsum est mendacium, et propter hoc non sequitur
quod si periurium includit falsum quod propter hoc includat mendacium. Ad quartum quod
quod qui asserit quod in animo sentit non peccat. Dicendum quod verum est si ita novit in animo
quod possit extra asserere in sermone et hoc est quando est certus; sed quando falsa credulitate
decipitur si extra audeat asserere per iuramentum non excusatur quia sicut conscientia
erronea in moribus non excusat secundum iustitiam sic existimatio falsa in his
que creduntur non excusat iuramentum periurii. Ad quintum dicendum quod obicitur quod lingua non est rea

non mendacium peius sit veritate. Ad 2m dicendum potest dupliciter, quia id verum est in sermonibus indicantibus et
in sermonibus malus et inordinatus et a Deo prohibitus expresse lingue introductus
veritatem mentis et conscientie. Aliter potest dici quod mens et intentio vera dicitur non
solummodo quia in iurando intendit fallere, sed etiam si intendat iurare id de quo
non habet certitudinem, pro eo quod ipse sumere videtur subtrahit debitum honore.

Secundo queritur utrum omne periurium sit peccatum. Et videtur quod aliquis possit periu-
rare sine peccato. Esto enim quod aliquis iuret falsum quod putat esse verum propter
utilitatem proximi iuramentum, dicitur esse divine veritatis contemptum vel esse in proximi
nocumentum; ergo non repugnat mandato prime tabule vel secunde, et non est peccatum. Item
tamen periurium sit in preceptis, fuit consensum; ergo non omne periurium est peccatum. Preterea
nunquam venerando et amando Deum peccat, sed Augustinus dicit quod idem est quod quis iurat
venerando et amat; ergo cum aliquis iurat falsum per Deum veneratur et amat ipsum Deum
ergo non committit peccatum et tamen committit periurium; ergo periurium non est peccatum.
Preterea sicut peccatum opponitur bonitati, sic periurium opponitur veritati, sed veritas comparatur
ad intellectum, bonitas ad affectum. Sic et falsum et malum dicuntur. Cum ergo veritas
et malum dicatur oppositum veritati et bonitati, quod se tenet ex parte affectus, et
periurium sit oppositum veritati quod se tenet ex parte intellectus, videtur quod aliquod periurium
sit peccatum. Preterea possibile est aliquem cogi ad hoc quod iuret falsum, si necessitas non
habet legem, immo que alias sunt illicita necessitas facit licita, sicut patet de eo
qui furatur et est in extrema necessitate; ergo videtur quod saltem in tali casu periurium sit li-
citum et non est censendum esse peccatum. Sed contra: quanto magis de forte est
... non est omne mendacium esse peccatum, sed quod
periurium quoddam simpliciter mendacium, sed necesse est omne mendacium esse peccatum, sed quod
... ergo quod sit esse ipsum periurium. Immo
Augustinus dicit et habetur in preceptis: videtur ergo quod ... qui iurat inordinate et qui iurat iuxta
multo fortius ... quicumque periurat iurat inordinate et ... omnes tales peccant; ergo ... qui inor-
dinate iurat iniuste vel temerarie et omnes tales peccant; ergo ... omnes qui
periurat assumit nomen divinum et omnes tales faciunt contumeliam divine veritati.
Hoc autem est peccatum et malum in se; ergo necesse est omne periurium malum esse. Preterea
... est malum cui debetur pena; sed omni periurio debetur pena, sed quod dicitur pu-
... testis falsus non erit impunitus; ergo si periurium est falsum testimonium ...

Respondeo dicendum quod absque dubio periurium est malum
quod omne periurium sit peccatum. ... sed ... ita quod nullo potest fieri bene. Ad hoc est duplex. Una propter
non solum ... quia plerumque periurium clauditur in se mendacium quod est in se malum. Alia
hoc quod plerumque periurium claudit in se mendacium quod est in se malum. Alia
non ... equalis, quia omnibus periuriis contumelia facit summe veritati, dum causa
adducat ad eius confirmationem ad quod non debet assumi, et ideo quia non tamen deor-
dinat hominem ad proximum sed etiam deordinat hominem ad Deum. Inde est quod
in se malum. Non concedendum est vobis quod hoc concludit. Ad primum dicendum quod ...
... de eo qui iurat falsum quod putat esse verum propter utilitatem proximi dicendum quod
peccat propter veritatis contemptum, quamvis enim non contempnat ipsam veritatem ex
certa scientia, adducendo eam in testimonium falsitatis contempnit tamen ex ipsa temeri-
tate, scilicet adducendo eam in testimonium falsi contempnit. ... assumere
... Deo cum est nomen Dei ... et venerabile quod nunquam debet ipsum in testimonium assumere
... nomine quo loquatur vel ... non excusat in tali iuramento. Hoc enim debet
... quod non debet iuramento ad firmandum ... sit ... et sit ...
unusquisque scire quod non debet iuramento ad firmandum ... si ... iuramento affirmat
non debet vere de quo iurat ... sit se male iurare si causa iuramento affirmat
et ideo non excusatur a culpa. Ad 2m dicendum quod ... quod quis iurat veneratur et amat.

Dicendum quod verum est quod qui vocat et ordinate periurat, sed qui facit et inordinate periurat
iurat et si videatur venari per credulitatem proximos contempnit et contumeliam facit
per inordinatam locutionem. Ad tertium dicendum quod periurium opponitur veritati que est in mente.
Dicendum quod sicut duplex est cognitio speculativa et practica sic duplex contingit loqui
de ipsa veritate. Ad primum est vera mere speculationis, ad secundum est vera ipsius locutionis
et operationis. Veritas enim fidei et prudentie dictat qualiter loquendum est et quomodo
agendum. Cum ergo dicitur quod mendacium et periurium opponuntur veritati, hec non intelligitur de
veritate primo modo et ista veritas secundo modo accepta est bonitas et tamen vocatur ... et actus
eque est in precepto sed quod dicitur ephesiorum iiii loquimini unusquisque veritatem cum proximo suo
[...] non accipitur in mera speculatione ... non
quod de veritate prout consistit ... compulsus quod non peccat. Dicendum quod sine
Ad primum dicendum quod dicendo qui periurat necessitate compulsus ... Necessitas neque habet legem non
Est enim necessitas necessitas coactionis. Necessitas vero coactionis non excusat a
toto et potest a toto excusare, necessitas vero coactionis non excusat a
toto in hiis que sunt secundum se mala, sed excusat tamen a tanto quia nobis sufficit
... quod periurium sit secundum se malum et quantumcumque quis compelli
cogi non potest ... quia periurium secundum se malum est ... a canone pena imposita. Dicitur enim
et ideo non omnino a peccato excusatur, immo et a canone pena imposita suadendo quia magis dilexit
canon quod si quis periurat per vitam corporis suadendo ... tres quadragesimas. Non est simile de furto
corporis quam animam iciunet tres quadragesimas. Non est simile de furto
quia furtum non est malum nisi propter voluntatem appropriationis. Secunda autem necessitas omnia
facit quia necessitas autem tollit furtum deformitatem eo quod ... facit quia ... necessitas tollit
necessitate licitum sit nomen dei in vanum assumere, et ita non est simile. Sic inde
necessitate licitum sit nomen dei in vanum assumere et ita non est simile sic inde
De obligatione tamen iuramenti coacti in decimis habebitur magis plane.

De obligatione tamen iuramenti coacti in ... Et quomodo angustie

Certo queritur utrum omne periurium sit mortale peccatum. Et quod non augustinus
in quodam sermone de iuramento: falsa iuratio perniciosa via periculosa
nulla sera. Sed quod est perniciosum est mortale peccatum. Cum ergo omne periurium
sit falsa iuratio ergo periurium est mortale peccatum. Item quod directe est contra mandatum
et prohibitionem est peccatum mortale, sed periurium directe est contra preceptum secunde tabule
et primo ergo videtur quod ipsum sit mortale peccatum, in utroque enim prohibetur periurium.
Item contemptus introducit mortale peccatum, sed omnis periurans contempnit
ipsam summam veritatem duceam adducit in testimonium falsi. Ergo omne periurium
est peccatum mortale. Item mendacium de se quod seriosum est peccatum quod est
est peccatum mortale. Item mendacium ... iuramentum superadditum trahat ipsum mendacium in aliud genus.
Cum ergo iuramentum superadditum trahat ipsum mendacium in aliud genus
videtur quod qualecumque mendacium per iuramentum superadditum fiat mortale
peccatum. Sed contra sicut contingit aliquem iocose mentiri sic et contingit
aliquem iurare falsum, sed quod iocose fit non fit contemptu. Si ergo aliquod periurium
sit ... Non videtur quod omne periurium sit mortale peccatum. Item sicut est
potest esse iocosum. Non videtur quod omne periurium sit mortale peccatum. Item sicut est
aliquod mendacium quod nulli obest et alicui prodest. Ita potest esse aliquod periurium
sed tale periurium magis procedit ex pietate quam ex libidine. Cum ergo libido
sit radix omnis peccati mortalis, videtur quod non omne periurium tale sit mortale
le peccatum. Item sicut contingit aliquem impremeditate loqui falsum ita quod aliquem
impremeditate iurare falsum, sed peccatum non est mortale nisi fiat ex libidine et consensu.
Ergo non omne periurium est mortale peccatum. Item sicut assumere nomen dei super falsum
repugnat mandato decalogi. Ita et assumere nomen dei in vanum, sed non semper cum quis assumit
nomen dei in vanum peccat mortaliter ut patet de hiis qui iurant propter necessitatem similiter

quod non semper mortaliter peccat qui asserit non dico super falsum. Quod non omne periurium est
mortale peccatum. Respondeo dicendum ad primum quod notandum quod periurium duo dicit videlicet iuracionem et
deordinacionem. Est enim periurium iuramentum inordinatum et indebitum.
Iuracio autem triplex est: quedam est deliberata et solempnizata, sicut quando testibus iurat
super sacrosancta ewangelia in iudicis presencia. Quedam autem est deliberata sed non sol-
lempnizata, sicut quando quis in occulto iurat ab ex deliberacione intendens id
per divinum nomen confirmare. Quedam autem est nec deliberata nec solempnizata, sicut quando
quis iurat in quolibet sermone non attendens que iurat et ad quid, sed ex quadam
consuetudine. Et si hoc periurium potest committi tripliciter. Et si committatur circa iuracionem
deliberatam et solempnizatam sic est grave peccatum et enorme ita quod reddit et
hominem infamem. Si vero committatur circa iuracionem nec solempnizatam nec deliberatam
sic non est peccatum mortale sed veniale propter hoc quod lingua in lubrico posita est.
Si vero committatur circa iuracionem deliberatam sed non solempnizatam, tunc distinguendum
est quia aut deliberat de dicto et de iuramento utrum videlicet dictum sit verum et utrum sit
iuramento confirmandum et tunc si periurat mortaliter peccat; aut deliberat de dicto
tantum utrum sit verum non tamen de iuramento superaddito et tunc potest esse veniale peccatum.
Valde tamen est cavendum quia veniale est periculosum et multum appropinquat ad
mortale peccatum. Contra dicendum est quod non omne periurium est mortale peccatum sic est
quod non est deliberatum. Concedendum est et verbis quod hoc concludit sed aliqua ex hiis
non necessario cogitatur. Ad id quod obicitur in contrarium quod fallax iuracio est periculosa, dicendum quod
augustinus non intelligit generaliter de omni iuracione sed de illa que fit cum deliberacione
et de illa verum est quod mortale peccatum est. Ad id quod obicitur quod omne periurium directe
repugnat divine prohibicioni, dicendum quod id non est verum de quolibet sed de illo solum quod
fit cum plena deliberacione et consensu. Et sicut videmus quod omnibus actus for-
nicacionis et adulterii repugnat illi precepto Non mechaberis, tamen non est peccatum
mortale. Dicendum quod non est simile de verbo quod facile evolat, et de perpetracione peccati
carnalis, quoniam actus ille semper debet subiacere imperio racionis vel numquam consumatur
opus carnis quin homo reputetur consensisse pleno consensu, ideo magis generaliter
repugnat prohibitum quam actus periurii. Ad id quod obicitur quod in omni periurio est con-
temptus summe veritatis, dicendum quod quando aliquis iurat ex quadam consuetudine vel ioco
non deliberans de expressione veritatis in testimonium invocare et si aliquomodo possit dici
contempnere quia non a deo veneratur, sic debitum tamen proprie non contempnit quia potest esse in
debiti honoris omissio quedam et negligencia quam illacio contumelie, sed si ex
deliberacione hoc faceret absque dubio tunc graviter peccaret. Ad id quod obicitur quod iuramentum
trahit mendacium in aliud genus, dicendum quod id est verum quando iuramentum additur cum
deliberacione ipsi mendacio, tunc enim habet plenam racionem iuramenti et trahit
ad genus peccati; quando vero preter deliberacionem additur, tunc quedam est circumstancia aggravans
non necessario trahens in genus mortalis peccati pro eo quod iuramentum id superadditum non
introducit plenum vel contemptum nec expressum vel destructum, sed aliquomodo
disponat ad vel contemptum quia consuetudo frequenter parat liberiorem contemptum.
Ideo valde cavendum est periurium, et quia propter multitudinem sermonis frequenter periurium
iuratorio contingit, hinc est quod ypocrita iuramentum et pravis viris et magis perfectis dicit
esse valde carum. Et consilium Ecclesiastici xxiii: Iuracioni non assuescat
os tuum. Sunt enim multi casus in illa etc.

Consequenter queritur de forma iurandi. Et circa hoc queruntur tria: primo queritur utrum liceat iurare per deum; secundo utrum liceat iurare per aliquam creaturam; tertio utrum liceat recipere iuramentum ab ydolatribus factum. || Et queritur utrum licitum sit iurare per deum. Et quod sit

Circa primum sic proceditur [et videtur quod sit] simpliciter illicitum. Nam omne illud quod est prohibitum est malum et illicitum; sed iurare per deum est prohibitum, quia dicitur Mat. v: Nolite iurare omnino; similiter Jaco. v: Ante omnia, fratres mei, nolite iurare; ergo iurare per deum est malum et illicitum. Item omnis actus qui est pernitiosus et periculosus est de se malus et illicitus; sed iuratio per deum est talis, sicut dicit Augustinus in quodam sermone de periurio: pernitiosa et periculosa et nimis secreta; ergo etc. Item omne illud quod est velitum est malum simpliciter loquendo [illegible] est malum et illicitum; sed iurare per deum sine causa est malum et illicitum; ergo simpliciter loquendo illicitum et malum est iurare per deum. Item omnes actus quorum consuetudo est mala sunt de se mali et illiciti; sed consuetudo iurandi per deum est mala et reprobanda; ergo iurare per deum est malum et illicitum.

Sed contra Augustinus in sermone de verbis apostoli: Si peccatum esset iuratio, non diceretur in lege: Redde domino iuramenta tua; sed domino reddimus iuramentum quando iuramus per deum; cum ergo hoc sit in lege concessum, videtur quod iurare per deum non sit illicitum. Item nullus actus qui habet exemplar in deo est malus et illicitus; sed iuratio per deum habet exemplar in ipso deo, quoniam ipse deus iurat per semetipsum, sicut dicit apostolus Heb. vi et in ps.: Iuravit dominus etc.; ergo iurare per deum non est illicitum. Item nullus actus in quo exhibetur honor et reverentia ipsi deo est illicitus; sed cum iuramus per deum exhibemus honorem et reverentiam ipsi deo; ergo etc. Antecedens patet per glossam Mat. v: Hic per quod iurat quisque veneratur, hoc amat, hoc timet; ideo non precipitur quod iuret nisi per deum. Item omnis actus innitens super iure debito est bonus et licitus; sed iurare per deum est actus innitens super iure debito, quia hoc est inducere divinam veritatem in testimonium; ergo iurare per deum est bonum et licitum. Item omne illud quod facit ad confirmationem veritatis et confutationem falsitatis et dolositatis est bonum et licitum. Sed iuratio per deum est huiusmodi, quia per testes boni comprobantur et mali convincuntur et puniuntur; ergo iuratio per deum est bona et licita. Respondeo: hic queritur utrum iuramentum bonum et licitum sit appetendum et quare [illegible] quia potest esse [illegible] et si sic queritur quare iuramentum fuit a domino prohibitum magis quam ad dominum. Ad primum est notandum quod aliqui dicere voluerunt iuramentum esse illicitum non solum per creaturam sed et per ipsum creatorem, ut dicit, et hoc fuit et est positio hereticorum manicheorum, qui suis erroribus occasionem sumpserunt ex verbo domini Mat. v et Jaco. v, et quod quidem verbum male intellexerunt dupliciter: primo quia crediderunt quod dominus ipsum iuramentum prohibet tamquam de se malum; secundo quia intellexerunt per hoc quod dicit: Non iurabis omnino, quod dominus omne iuramentum prohibet. Et in primo erraverunt quoniam lex eterna non prohibet nisi quod malum est de se; iurare autem per deum et adducere ipsam veritatem in testimonium non est contra veritatem nec contra consuetudinem bonam nec contra legem dei. Nam maior cum lex divina dicat: Reddes domino iuramenta tua, quam legem ipsi impii manichei dicunt a malo deo esse latam. Hoc quod intelligebat dominum mendacium prohibendo per se errabat quia credebat preceptum eius repugnare preceptis legis et repugnare et bonitati et moribus bonis. Unde in ipsorum errore elidendo Augustinus dicit quod iuramentum non fuit prohibitum propter se sed propter iurandi periurium. Dicit enim ad Publicolam: Sicut dominum enim non te [illegible] inveniens quod in prodom [illegible] propterea

Con

Ro.

non quod iurare sit peccatum sed quia periurare est immane peccatum a quo nos longe esse
voluit qui ne omnino iuraremus commonuit. In alio et errabat quia
credebat iuramentum nullo modo esse prohibita, et iste error venit ex manifesta
ignorantia quia nescierunt intelligere quod aliud signum facit negatio preposita signo uni-
versali aliud signum facit postposita. Preposita enim facit equipollere suo contradictorio negato
sed postposita facit equipollere suo contrario. Unde differt dicere Non omnis homo
currit et omnis homo non currit. Dominus autem non dixit omnino Non iurabis sed
dixit Non iurabis omnino. Unde non prohibuit omnem modum sed prohibuit
quod non esset omnino et sine omni causa iurandum. Et ideo errore isto ablato
tamquam irrationali et pernicioso concedendum est quod licitum est iurare per deum. Et hoc communiter
tenet universitas fidelium. Quia tamen non sit licitum quod aliquo modo possit esse
illicitum dubium est inter doctores utrum iurare per deum dicat actum bonum
in genere vel actum indifferentem. Et aliquibus visum fuit quod iurare per deum est
in genere vel actum indifferentem. Unde tamen prius ipsius iurantis malus est per occasionem dicunt
actus boni in genere, unde tamen prius ipsius iurantis ... actus transit super materiam debitam quia uxore
cum actum esse bonum in genere per eo quod actus transit super ipsam materiam. Alijs autem videtur quod ipsum iurare per deum
in testimonium veritatis transit super ipsam veritatem. Alijs autem videtur quod ipsum iurare per deum
de se sit indifferens quia dominus veritas potest induci per iurantem in testimonium veritatis
et in testimonium falsitatis et unum est bonum et alterum est malum, quia in uno sit reverentia
et in testimonium falsitatis ... in alio iniuria. Unde notandum quod quidam sunt actus qui pertinent ad divinum cultum
ut laudare deum et isti sunt actus boni per se et secundum se. Quidam vero sunt actus qui
sunt ad oppositum et isti sunt per se mali ut blasphemare deum. Quidam autem sunt
medio modo sicut actus iurandi qui si fiat reverenter est ad cultum dei, si
fiat irreverenter est ad oppositum. Ideo dicunt quod iurare per deum est licitum sit
indifferens quia potest fieri bene et male, et quia indifferens dicitur ex causis potest esse occasio
cadendi in malum et vitandi malum. Hinc est quod dubitatur moram inducit
homines ad iurandum per deum. Alij vetabant. In veteri lege inducebat ad
iuramentum per deum ut per hoc revocaretur a iuramento idolorum cum dicebat
Redde domino iuramenta tua. Si nova lege vetabat ut ostendat primum
esse fugiendum et per tanto iuramentum secundum morem dicitur satis vocabulo ut quod iurare
p[illegible] sit licitum tamquam indifferens. Sive autem sit indifferens sive bonum in genere
gerere quia utrumque potest dici satis probabiliter. Hoc pro certo tenendum est quod licitum est per deum
iurare et concedendum sunt verba haec omnibus. Ad id vero quod dicitur in contrarium quod actus iste
est prohibitus dicendum quod non prohibetur actus iste quia malus est sed quia occasio est mali. Nec est
prohibitus ultra sed prohibitur ut quibus non iuret irreverenter, et hoc importat ipsius
ubi sententia secundum quod explanatum est. Ad id quod dicitur quod iurare per deum vel est periculosum
sed iurare periculosum dicitur ad duplex vel quia periculi causa vel quia
sit vel periculosum. Dicendum quod periculosum dicitur esse periculosum non quia causa periculi potest
periculi occasio. Iurare autem per deum dicitur esse meritorium et bonum sed quia occasio periculi in eo qui non diligenter observat
qualiter iuret. Ad id quod dicitur quod omne id quod est delictum est malum de se indifferens
est malum et illicitum. Dicendum quod duplex consideratur actus iurandi per deum vel reliquum
vel considerando ipsum iuramentum in se et non est malum sed vel est indifferens vel bonum
in genere. Vel secundum quod fit in opere potest causam et utilitatem et malum est per eo quod est in suo fine
debiti et per irreverentiam. Ex hoc quod ad potest causam et utilitatem et necessitatem dominum
veritatis assumit in testem. Ceterum ex hoc non potest concludi quod iurare per deum simpliciter
sit malum

Perse bonum
Perse mali
Medium

1.
2.
3.

~~go loqui e malu~~, sicut enim no se loqui sine ca et utilitate e malu go
loqui e malu sic et no tenet illo pdca. Ad d q o q omib actib q
cosuedo e mala de se e malg dd q hc e fm qz multa st q bo se
p loco et tpe et si frequetet geut incosite sicut bonu e alij vide
et letari s3 no e bonu hc frequetare qz pducit i dissolon. Sic et
de iuramto intelligend e qz assuedo iurandi minuit reuerentia
iuri et quoda° dispoit ad assecucon fli. Ad d q quit° vtru
iuramtu p dm licite fcm sit appetend dd q no et hc e ppr occon
mali aduncta et e simile sic affluey diuiciarz qz distrahit hoiez
ne cultui ddi intendat no dz ee i appetitu s3 poss licite et meritorie
possidi. Sic et intelligend e et ce ipm iuramtu, et p bti iacobi d. Nolite
iurare Ro sic oudes intendi ee actu iurois ppr picllu piurij sed
inrare cosuetud intrare et actu p° necitate et utilitare assum, et ad
iuramtu no dz quis uenire ulterig s3 coactg. Et hg simile pt veddi i
possideti placitumb quumib cum bonu sit et licitu alijs per no tn e
appetend s3 pog fugiend et ad id dz ho trahi qi inuitg qz cu darc
placo frequet e vo suplied. et quoda° apostadi et veredi a deo
Simili et intelligend e i pposito vtru quumib sit licitu et meritoriu no tn e
appetend et hc mult innuit textg ewn et ammonico ipig bti iacobi.

Secudo quit° vtru liceat iurare p ad catu. Et q no uir° p° p
ipm textu ac° v. Nolite iurare ncz p celu qz throng di e
neqz p tra et i glo quod pfeconib e docuit cu dix no iurare
oio q no supsticiosu e vesecauit cu subiugit neqz p celu te go
iurare p catura e supsticiosu, s3 nc tale e licitu go te. Ite p ig pp
xxij. q. i. si quis p capillu dei ul caput iurauit si i ecctico ordie
e deponat sy layc anathe. Si go illicitu e iurare p mebris
cu ipa sint sciora oimbz alijs catur su° q nequaqz alia liceat iurare
Ite iurare p dm e inocare dm teste go iurare p catura e inocare
catura i testion. Sz inocat cata no pt aliqd° uti testionij
phibere go stultu et vanu et inceulis e p ipam iurare. Ite q iurat
p ydolu comittit ydolatria et hc no e ob ad n qz i iurado exhibz
ydolo q debet exhibere deo go iurao spectat ad cultu latre
qui debet° soli maiestati diue, s3 costat q no e licitu catam ali-
qui uenari cultu latre go nullo° e licitu p caturam iurare.

Sz q gen xlij. yoseph iurauit p saluti pharaonis. Si go ipe eqm
seue ho licitu iuramtu fecit et salg pharaonis cat q catu vt q p
catura iurare sit licitu et cocessu. Ite paulg i. Cor. xv. quottidie
morior ppr gliam uram fres, vbi q dt augg iurauit apg s3 gla coz
cat quid catu te go te. Ite fcor iuranti q maxiam uirtute vniuersitas
fidelium e iurare p scta dei ewna s3 ewny e q catu go licitu est
iurare p catam. Ite quottidie fideles iurat p scta ut pate p btam
uginem p btum petru nc d iuratu ar° go uir° q fcor iurati licita
no sonn hat fiel p catore s3 et p catura. Ad hc quit° que magis
iurat p ewna qm p scta alis quit° et utru qui iurat flm p lapid

sit periurus et quod non mihi quia lapidi non est exhibenda reverentia. Sed contra quod dicit Augustinus
super illo Non [illegible] testibus etc. Deus et habetur in littera. Quia igitur quo et qualiter liceat iurare
per creaturam. Respondeo dicendum quod iuramentum assertorium duplex habet fieri: quoddam per simplicem
contestationem, quoddam per ipsius in testem invocationem. Per simplicem contestationem autem
iuratur cum dicitur: Ita vivat filius meus vel pater. Hoc est dicere: nisi compleo quod
promitto vel non impleo quod iuro, non vivat filius vel pater meus. Et in hac
forma iurandi creatura ad verificandum non invocatur, sed potius ipsi creatura oppignoratur,
secundum quod dicit Augustinus. Et hoc quidem est licitum, quia quamvis omnis creatura sit ipsius creatoris,
tamen bonum vel solacium quod ex creatura percipimus et a deo nobis concessum est
dum tempus nostrum oppignorare possumus, et ideo licita est forma. Sed hoc iuramentum genus secundum
quod dicit Augustinus in littera sit gravissimum. Secundo iuramentum fit per ipsius in testem invocationem,
quando aliquis iurat per aliquam ad invocandum eum testem. Potest autem creatura dupliciter adduci
ut [illegible] secundum se, dum invocatur ut testis [illegible] divine. Et si secundum se hoc modo non licet, quia sic credere
quod adinvenisset creatura vere cum veritatis deo possit per hoc testimonium confirmari.
Secundo modo inquantum creatura relucet vestigium divine veritatis, licitum est iurare per
creaturam. Hoc enim vel ad est quando iurat per eam qui in creatura relucet. Et tunc non
veneratur quibus creatura sed creatorem verum, sicut honor qui exhibetur ymagini refertur
ad prototypum vel ad exemplar primum, sicut dicit Damascenus. Ita hoc modo iuratio facta per
creaturam refertur ad ipsarum creaturarum actorem. Et hoc est quod dicitur xxii q. i [4]
Sed Sciendum est quod sancti non tamen per creaturas quam per creaturarum actorem iurabant vel in
creaturis ad quam ipsarum creatorem venerabantur, sicut Yoseph qui per Pharaonem
iurando hoc in eo venerabatur quod deus in dicto proposito erat et in fine, et quia in omni
creatura ystomo relucet deus, per omnem creaturam licite potest fieri hoc modo
iuramentum, quamvis non prius relucet in sanctis et maioribus in nobis creaturarum legis,
per quas divina nobis veritas illuxit. Hinc est quod per sanctos et maiores per eum consuevit frequentius forma iurationis quam quidem iuratur per creaturam. Concedendum
est quod per creaturam licitum est iurare sive predicando sive creatorem eius in
testem invocando. Et procedunt rationes ad hanc partem inducte. Ad primum ergo
quod primo obicitur quod dominus prohibet iuramentum per creaturas et glossa dicit quod iuramentum est
superstitiosum, dicendum quod hoc intelligitur secundum quod ipse creature secundum se considerate in testimonium
invocantur, et hoc modo est superstitio, quia eis reverentia ultra debitum exhibetur, et quantum
ad hoc intellexit hic glossa et textus. Ad secundum quod obicitur de auctoritate [illegible] dicendum quod
canon loquitur contra illos qui credebant deum secundum deitatem habere caput vel capillos,
qui iurare [illegible] notant membra et quodam exquisito modo iurando dividunt ipsum quasi membra, qui valde vituperabiliter arguendi. Ad tertium
quod obicitur quod qui iurat per aliquam invocat ipsum in testem, dicendum quod non esse verum
ymmo aliquis invocat ipsum in testem, aliquis non ipsum invocat sed proprie id ad quod
ipsum refertur vel obligat et deo oppignorat, et his modis non [illegible]
licitum est et concessum iurare per invocationem creature. Ad quartum quod obicitur quod qui iurat per
ydolum veneratur ipsum, dicendum quod hoc est quia ille qui iurat per ydolum invocat ipsum
in testem tamquam deum et per eius ydolatriam [illegible]. Non sic autem est quando iurat per
alias creaturas quia iuramentum refertur tandem ad ipsum eternum. Ad duo quod ultimum
queritur quare magis iuratur per eum quam per alias creaturas [illegible] per eandem [illegible]

Rubrics and marginal notes in the left margin:

Respondeo

Imprecationem [?] veritatis

Sed

1

2

3

4

Sicut enim crucem Christi magis veneramur propter hoc quod magis refertur ad ipsum crucifixum et scies quia quadam maiori propinquitate se habet ad dominum. Sic et intelligendum est in corporibus crucifixis que directe et immediate ducunt in ipsam eternam vitam. Et si tu obiciatis quod licet candela ducat in creatorem tamen propter hoc non quelibet candela est adoranda sed illa sola que est ad hoc instituta sit ymago crucifixi. Dicendum quod non est simile quia exhibitio honoris ut multum late respicit id quod honoratur id quod est in eo dignissimum et hoc est spiritus et singularitas. Sed invocatio in assistendo (?) respicit ipsius ... et ... et hoc in similibus candelis ... sed si plus et minus ideo non est simile hic et inde. Ad id quod queritur utrum ille qui iurat falsum per lapidem sit periurus Dicendum quod sicut dicit augustinus qui iurat per lapidem aut intendit ipsi lapidi reverentiam exhibere aut actori lapidibus et si ipsi lapidi intendat reverentiam exhibere dupliciter peccat Si vero actori lapidibus contumeliam facit dum nomen eius pro effectu creature in testimonium assumit in vanum. Si quis tamen non serio iuraret sed quodammodo ludere intenderet sicut mos est aliquibus per barbas suas iurare non est dicendum periurium quia iurare non intendit sed pocius ludere. Est tamen talis mos laudabilis satis reprehensibilis et tamen dicit a nivis (?) partibus /// recipere iuramentum ab ydolatris sit in-

Tercio queritur utrum liceat. Et quod non primo exemplo iacob gen. xx recepit iuramentum a laban et constat quod laban ydolatra erat sicut patet quia rachel furata erat ydola sua. ergo si iacob vere fecit nec eum scriptura reprehendit videtur quod liceat ipsum contractum ad hoc imitari. Item hoc ipsum ostenditur exemplo iude machabei mach. viii ubi iudas recepit iuramentum quod iniit federis et amicicie cum romanis et constat quod iurarunt per ydola que colebant. Cum ergo iudas machabeus non reprehendatur de contractu illius amicicie videtur ergo et cetera. Item augustinus ad publicolam: quamvis dominum sit ne inveniatur, nunquam tamen in scripturis sanctis me legisse memini ne ab aliis iuramentum accipiamus ergo cum iuramentum recipere in scriptura sacra non prohibetur videtur quod non sit peccatum a quocumque recipiatur. Item licitum est cum infidelibus inire et treugas inire. Sed fides in tractatibus et federibus confirmatur per mutuum iuramentum. Si ergo licet prestando iuramentum exhibere fidei infideli et ydolatre videtur quod similiter liceat ab ipso recipere. Item ita videtur licet recipere elemosinam que datur in cum murmure sicut illa que datur in tamen bona voluntate. et hoc est quia quod aliquis mala voluntate impendit aliquis potest bona voluntate recipere ergo licet ydolatra peccet iurando per ydola videtur quod non peccet quando in suscipiendo eius iuramentum. Sed contra. ro. i. Non solum qui talia agunt digni sunt morte sed et qui consentiunt facientibus. ex quo verbo colligitur quod qui consentit peccanti mortaliter peccat mortaliter. Cum ergo recipiens iuramentum ab ydolatra consenciat in eius iuramento in quo ydolatra peccat mortaliter videtur quod ipse peccet mortaliter. Item augustinus dicit quod qui petit ab aliquo iuramentum quem scit iuraturum falsum animam illius occidit, sed quod hic in hoc casu est. Cum ergo homo sciat ydolatram male et dampnabiliter iurare qui ab eo iuramentum petit eadem racione animam ipsius occidit. Sed non licet animam ipsius occidere ergo non licet ydolatre iuramentum recipere. Item magister dicit quibus diligendum animam proximi

Con

quam aliquam utilitatem temporalem quia secundum Augustinum nichil plus damni et ipsum animum ea
deo diligendum sit proximi animam. Cum ergo ydolatra iuret contra salutem anime sue
uel contra ordinem caritatis peccat qui sic iuramentum recipit pro aliquo commodo
temporali sed non licet contra ordinem caritatis peccare ergo non licet ab ydolatris iurantibus
iuramentum recipere. Item ydolum nichil est in mundo ergo fides ab ydolo nulla est
sed quod nichil habet fidei non potest probabiliter confirmare huiusmodi. Cum ergo iuramentum per ydolum
faciat potius ad fidei subuersionem quam ad confirmationem uidetur quod nullo modo sit recipiendum.
Item uidetur quod non solum non licet ab ydolatris sed etiam a malis licet recipere iuramentum quia secundum
Augustinum. Item quod amplius est a malo est dicit glosa. Non tuo sed illius a quo cogitur iurare
ergo malum est aliquem iuramentum recipere et exigere. Responsio. Dicendum quod contingit ydolatram
iurare in forma concessa et in forma prohibita. Si iurat in forma concessa non
iurat sed quod ydolatra et hoc modo in quodam casu licet ab eo iuramentum recipere
in quodam uero minime quia ille qui exigit uel est persona publica aut priuata.
Si publica et causa est ex ordine iuris potest et debet exigere sicut iudex. Si uero
priuata et hoc tripliciter potest exigere. Aut enim exigit ad maiorem confirmationem aut in maiorem
subuersionem aut ad sue dubitationis remotionem. Primo modo potest exigi iuramentum
sine aliquo peccato uidelicet cum ad hoc exigitur solum ut firmior et stabilior sit
ipsa promissio et maior assertio. Cum autem exigit in maiorem subuersionem hoc non potest esse
sine mortali peccato et idem est quod compellit aliquem iurare quem nouit iurare
falsum. Cum uero exigit propter dubitationis sue remotionem quia suspicatur ne homo
sine iuramento dicat [illegible] tunc si suspicio illa sit [illegible]
exactio tenet potius rationem pene quam culpe. Si uero descendit ad
speciale sicut est periurium ueniale dum de proximo suo malam habet suspicionem
et per hoc dicit glosa quod amplius est a malo est sed non credentis non inquam est a
malo culpe sed et a malo pene et sic in forma concessa licet iuramentum re-
cipere ab ydolatris et infidelibus sicut et a christianis et fidelibus et hoc non
quando precluditur in proposita questione sed quod precipue est de iuramento quo quis
ydolatra iurat per ydolum et in forma non concessa utrum licitum sit recipiendum.
Et ad huius intelligentiam est notandum quod in iuramento facto per ydolum est duo
considerare uidelicet ipsius ydoli uenerationem et contractus ubi confirmationem
habendo iuramentum ad primum nulli licet ab ydolatra iuramentum recipere nec
exigendum facere quia ydoli ueneratio est omnino detestanda. Si uero habeatur
respectus ad secundum sic licitum est ab eis recipere iuramentum maxime pro utilitate
communi et sic recepit Iacob pro pace sue posteritatis et Iudas pro pace gentis
sue et sic christiani Sarracenis receperunt pro pace et utilitate ciuitatis. Unde
quamuis illicitum sit iurare per ydolum quia forma illa prohibita tamen ubi
necessitas uel quamuis utilitas hoc requirit licitum est recipere iuramentum
tale. Unde et uobis concedi potest quod hoc concludunt. Illa tamen auctoritas Augustini quod dicit
non est prohibitum sub preceptis recipere iuramentum non cogit, quia hoc intelligitur in forma
concessa ab ipsa ecclesia. Ad duo quod primo obicitur quod qui recipit iuramentum per ydolum
fecit illi consentire. Dicendum quod cum duo in se sic potius tactum est non consentit ydoli
uenerationi sed iuris confirmationi ut ubi sit firmum et solidum maneat pactum

7 qntu ad h no eibi ptin qz recip q sun e q no i malu e detesta
sicut paup no indigens elemo recipit eleoz cu murmure s' data
7 no peat qz sic placet ei elemo dato ita q displicet s' acepta
murmurato. Ad id q o' de aucte aug q qui exigit iuramtu ab eo
que scit piurare etiam eo occit. d q no e simile qz id e i utro subuersioz
nec pt fi boa intentoe. Sz iuramtu ab ydolatra factum p ydolu fat ad
utro cofir oz qz frequent ydolatr 7 infideles ita bn reputat se
obligatos p iuramenta illicita sicut xpiani p licita 7 cocessa. Ad
id q o' q magis demg amare etiam pxi qm utilitate tpale d q
id q o' q magis demg amare etiam pxi qm utilitate tpale d q
id q o' q magis ... opteat intelli de utilite qua alia 7 e
uim e de utilitate puata sz no opteat intelli de utilite gui. Alia 7 e
vo qz sine iurat illig expssione lz ydolatre ydolu nerat i corde
vn po ul ... iuronis exortioib no poit p se salutis defem ul dei
metu io cautas de h no d' ee multu curandu. Sz si ille nellet ab
errore resipiscere 7 ad uam fide conuti tu nullatem tale iuratu
debet ab eo exigi. Ad id q o' q ydolu nlt e 7 fide i ydolo nlt e
d q qimuis nlt sit si uite tu ydolatr estimat ad ee 7 ex ipa sua
estimatoe 7 errore forte adhet ydolatr ipi vani qm multi xpiani
ex fide adheant ipi uni sicut 7 uidem i heticis 7 ex illa forti
adhencia 7 errorea cosciacia cu p ydola iurant uba sua afirmat.
Ad id q o' q iuramtu lz recipe qz q amp e a malo eia pz uno
qz recipe iuramtu alq e culpe mortal alq ueniat alq gvie peali
7 h si malu i textu 7 glo ht dicitur accipi p culpa morli ul p ueli
ul p ipo malo penali ii eu incheuisse inctitudo de uro oscie
aliene 7 puitas ad decipiendu 7 male supplicandu no eet uetm
iuramtu 7 io no pt ex h gnali cocludi q iuratu recipe sit illicitu
Adhuc querit de obligacione iurati 7 ci h quererunt tria
primo quia utrum obligacio conhat p iuramtu dolosu. 2o quia
utrum conhit p iuramtu coactu. 3o quia utrum conha p iuratu
incautu sine indiscretu. // Utrum obligacio conha p iuratu dolos
Circa p'm sic ptr 7 quit. Et q utr p aucte ysid qua utr ad
ducit i lra. Aut om sit quacumqz arte uborum quis iuret deus
sic accipit sicut ille cui iurat intelli. Sz i e cui iurat intelt simp
7 credit q aliq se uelit p ubu obligare go utr q deus reputet
ipm obligatu go si uite obliga quis p iuratu dolosu. Ite fraus
7 dolus nemi dnt pvocinari sz si e qui dolose iurat ab obligoe
eet absolutus pvocinare ei fraus 7 dolus pps. Et i h e inconuens
dice utr q iuramtu dolosu obligoem introducat. Ite uba sut
i quis costitut cotet go si for uborum e obligatoia nece est
intercire cotctu obligatoriu. go sine intedat sine no intedat
du tu uba iurat obligoem ptendunt iurans obliga go ita ob
liga h p iuramtu dolosu sicut p iuramtu simplex et uiz
Ite si solummo uba fidelia 7 pura obligaret i iuramto cu nemi
costet de fidelite alica nemi costaret utrum ab eet obligatus p
uba sua. Sz h reddit etiam de obligacione p iuratu pub. go utr q

sive per verba fidelia sive per fraudulenta iuramentum fiat iurans equaliter
obligetur. Sed quia verba deserviunt intencioni et deus talia verba iudicat
qualia ex intimis proferuntur. ergo si homo non se intendit obligare quan-
tumcumque exterius loquatur videtur quod deus non reputet eum obligatum. Item
sicud quod dicitur i q. v. c. xvi homo iudicat ea que patent, deus autem intuetur cor-
dium. Unde quantumcumque sint opera exterius laudabilia non sunt tamen deo placita
nisi procedant ex munda intencione et pura. Et deus obligationem iurantis pe-
sat secundum intenciones cordium. ergo si homo non intendat seipsum obligare quicquid
exterius loquatur apud deum non erit obligatus. ergo iuramentum dolosum secundum
veritatem non est obligatorium. Item obligatio iurantis non est a lege naturali tantum
sed et a lege naturali et actu proprio. Sed nunquam obligatur actu proprio nisi velit et
intendit seipsum obligare. Si ergo iurans iuramento doloso non intendit
seipsum obligare sed alium deludere non videtur obligari secundum veritatem. Item iuramentum
non est obligatorium nisi quando habet suos comites scilicet iudicium et iusticiam
et veritatem. sed dolosum iuramentum caret veritate. ergo non videtur quod introducat
obligationem. Item super hoc queritur quando verba iurantis sunt duplicia et iurans intendit
in uno sensu et recipiens in alio cuius intencioni sit standum. Et quod magis
standum sit intencioni recipientis videtur per auctoritatem xxii q. v. humana. Sed quod non
magis intencioni iurantis videtur per auctoritatem xxii q. v. humana que dicit quod verba illi

Responsio

intencioni deserviunt ex qua proferuntur. Respondeo ad primum. Et notandum quod hic duplex
modus dicendi. Quidam namque dicere voluerunt quod iuramentum dolosum simpliciter ob-
ligat, quoniam etsi dolosus intendat alium decipere intendit tamen dicere
verba obligatoria et dum ea voluntarie exterius profert simpliciter seipsum
obligat nec aliquo modo excusatur per cordis fraudulenciam quia non solum
recipiens sed et ipsa veritas accipit verba secundum sensum quem faciunt, et ita non
solummodo in conspectu hominum sed et secundum veritatem dicunt quod iuramentum dolosum est obligatorium.
Sed quoniam obligatio iurantis est obligatio sicut obligatio voti et iuramen-
ti ut alibi dictum est, quod sicut nunquam non est votum nisi intersit intencio cordis sic
nec est voti obligatio nisi sit intencio obligandi. Sic et nec ipsum iuramentum
dolosum dicunt esse simpliciter obligatorium in quo quis sic iurat ut tamen per
ea verba seipsum obligare non intendat. Et propter hoc isti distinguunt duplex

Ecclesie
forum
Dei

forum scilicet forum ecclesie et forum consciencie. In foro ecclesie iuramentum tale est
obligatorium. Ecclesia enim iudicat de hiis que exterius obligare videntur.
Unde cum verba ea obligationem exprimant iudicat sic iurantem ad id
quod verba insinuant obligari. In foro autem dei qui iudicat secundum secreta
cordium vel consciencie et secundum veritatem iste quidem non obligatur quia noluit
obligare seipsum. quia tamen dolose iuravit, et nomen dei in vanum assumpsit
statim in actu ipso commisit crimen periurii nec reportat comodum de ma-
licia quia apud deum ex ipso iuramento iudicatur dignus pena eterna. Et iste
quidem modus dicendi satis probatur ex iure et seipsum probat. venio ad questiones propositas.
Ecclesia pro magna parte probat. venio ad obiecta. Racione obiectorum que probat iuramentum non
esse obligatorium ostendit hoc non simpliciter sed in foro dei qui iudicat secundum
intencionem secundum quam dolose iurans non intendebat seipsum obligare.
Racionibus autem que ad oppositum inducuntur procedunt secundum forum ecclesie aliud non concludit.

vin ad auctē ysi · q d q̄ deus accipit uba s̄m intencōm recipientis Dicendum q hoc dicit nō qr ipse deus ad hoc reputet hoīem obligatum s; qr ex hoc q ille nō intendit iurare sicut ē intendebat recipere / deus q hoc requirebat ex iure et iusticia reputat ipm̄ obligatum ad penam Vel pt ē s̄mo talis intelli ut dicatur q deus sic accipit qr sic uult accipi ab ipa ecclia et sic uult et indicat Ad id q̄ o q fraus et dolus nō dūt pcinaciam pz vn̄o p iā dca qr fraus et dolus nō pcinacia isti nō dūt pcinaciam pz vn̄o p iā dca / qr fraus et dolus nō pcinaciā isti i foro ecc̄ie · ymo copellitur ab ipa ecclia iuramentū tenere ac si iurasset ue et fideliter nō pcinaciā et i foro dei qr ex hoc ipo obligatur et reus efficitur mag̃ pena vn si ueniat ad pniam ē ei grauis pnia imponēda et sanum cōsiliū ē et decet ut in ito culpe ei imponatur ut iuramentū cōpleat i quo pximū decipe intendebat s; nō possit ei p̄r i facie ecc̄ie ipius Ad duo sequencia s̄m pz vn̄o qr ubor obligo et certificacio p iuramentū sup additum respicit solū ecc̄iam et io obligacōnem concludit nō simplr s; q̄ntum ad id forum et hoc quid ē cōcedendum Ad 3m dicendum q quitquid sit uba duplicia ita q dolus nō inueniunt eius intencōi standum sit Dicendum q uba iuramenti multiplicia aut magis ptendunt vnum illorum sensuum s; usum cōmunem aut equaliter ptendunt utrumque Si magis ptendunt vnum sensuum illi intencōi standum ē qui i sensum intellexit Si nō indiuum se habet ad utrumque cū neutrum p̄r possit standum ē indicio bonorum iurorum qui pensatis cōditōnibus et rōnibus cōdescendere dūt sermonem et prouidi intencōi tn̄ auctas ysa nō facit ad ppositum qr ysa nocat illum arte iurare eius iuro ē dolosa Nō s; ac dolum uel arte induere sensus quem uba sunt multiplicia // Cet ē qo utrum omne iuramentum

Secundo quitur de iuramento coacto / coactū sit obligatorium et quitur Omne iuramentum q hēt indicium et iusticiam et ueritatem ē obligatorium S; iuramentum coactum pt h̄re talia hēre g° uidetur q sit obligatorium Item coacta nō hbuit mult aug° ūē nobis / S; iuramentū dr coactū qr fit a uoluntate coacta g° iuramentum coactum a uolūtate ē / S; cū ac uoluntate ad iurat n̄ sit malū se ypm obligat g° tenetur Item pctīm ex coactōe ppetratū inducit obligacōnem ad penā eternā Si g° iuramentū de sui nā obligat ad iuris suanda se pcm obligat ad penā pferendā uidetur p sile q iuramentū coactū sit obligatorium Item h ypm uidetur auctē aug° quidā coactus iurauit cuidā concubine q eā duceret i uxorem et ultius nō exhibuit parentes suos Audiens bt̄s aug° ex cōsilio bti ambrosii q iuramentum teneret et peniteret de residuo g° uidetur q s̄m s̄niam bti aug° iuramentū coactū sit obligatorium S; g nō uota coacta nō obligant qr uotū est coactū spōtanea / s; iuramenti obligo s̄m a uolūtate ma pcedit g° nō uidetur q iuramenta coacta sint obligatoria / Item ptor dicit et tulius i rethorica Quod ui uel motu s̄m ē ratū nō habeo / Si g° lex hēt rata omne obligacōnem iusta uidetur q iuramenta coacta nō sint obligatoria Item ca metus mortis cadit i uirū cōstate / s; metus qui cadit i

1 2 3 X

Cōr .9. .9.

virū costante excusat a toto. ħ q̄ mrisspiti dnc, g ūi q̄ iura q̄d tū
fit ex tali metu nō sit obligatoꝝ. Item coactio excludit cōtītu
matrimoniale ꝫ tanti volūtāt̄ ꝛ obligatōib̄ ē ip̄m matrimoniū quā ꝛ
iuramentū. Si g̊ mim ex coactiōe cōtītū nō ē obligatoꝝ. eadē
rōe erit q̄ nec iuramentū. Rn̄o ad pdc̄orū intell̄ ē nōd̄ q̄ hic est
duplex mod̄ d̄cēdi. quidā eīm dn̄t q̄ cū duplex sit iuramentū vz p̄
missoriū ꝛ assertoriū. vel iuramenti assertoriū coactio nō excusat
a toto ꝫ a tanto. Si quis eīm coactus iurat ꝛ asserit fl̄m esse v̄m
mortal̄ eīus. piurus ꝫ iurat̊ ñ ē obligat̊. Sine pmissorio coactio
que surgit ex metu q̄ p̄t cadere in costantē virū a toto excusat.
tale eīm iuramentū licitū ē ꝛ nō ē q̄ dn̄d quo quis pmittit ad alic̄
se daturū vel facturū. ꝛ io vel tn̄ iuramenti p̄t interveniē coactio sufficiens
ad inchoandū ꝛ costātē virū. ꝛ q̄z coactio sufficiēs inducit nōs
illa nō ē inducta a nōb. ac p̄ h̄ nec iuramentū īd ē ñc obligatoꝝ
ut dn̄t. Sz qm̄ ūba dugꝰ ꝛ cōsiliū eq̄ ūi ē ē ī q̄ꝝ. vr̄ eīm b̄tē
dugꝰ indicat̄ tale iuramentū obligatoriū. Io ē aliq̄ mod̄ d̄cēdi ut
distinguat̄ duplex forū vz ecc̄iasticū ꝛ d̄iuinū. Ita q̄ oblig̊ iurati
coacti. eq̄ꝰ sc̄ h̄t obligāt iurat̄ dolosi. vel h̄ui d'up̄ forū. Nā i
foro ecc̄e iuramentū coactū nō ē obligatoꝝ. tn̄ q̄z ecc̄a psuit
q̄ iste qui coactus iurauit nō iurauit uolūte implendi iuratū
ꝫ potꝰ euadendi piculū. tn̄ q̄z ꝛ ille qui iurare cōpulit cū malicose
ꝛ dolose pressit nō iuris acquisiuit n̄c de malicia comodū reptare
debuit. vn̄ n̄ h̄t ius repet̄ḋ. In foro at d̄iuino iuratū coactū ob
ligatoriū ē. q̄z cū deus aspiciat uolūte intēriore ꝛ nōb̄ nō possit
cogi coactiōe sufficiēti ꝫ inducente. ꝛ ita nōb̄ coacta nōb̄ sit, indicat
deus tale hoīem obligari. ꝛ io ī foro cōsc̄ie s̄ theologos cōsu
lendū ē ei qui sic iurauit ut relaxacioꝝ inueniat iuramentū
impleat. ꝛ h̄c d̄co si iuratū fuit vel vel licite. vn̄ rōes cotra d̄
p̄nt q̄ s̄t ad p̄tē istā. Ad d̄ uo q̄ o ī q̄ꝝ de obligacōne uoti d̄cēdū
q̄ nō ē simile q̄z uotū respicit obligacōꝝ ad d̄ūd qui uult sacrificia
nō coacta ꝫ uolūtaria. Si quis tn̄ coactiōe inducente cogat̄
ut uotū emittat vz ut ī piculo mortis exīs a d̄no liberet̄
nō ū absurdū d̄cē eū ē obligatū. Ad ꝰ q̄ o de p̄tōe ꝛ lege
q̄ nō reputat ratū iuramentū factū p metū d̄cēdū q̄ lex loq̄ī ī foro
iudic̄ q̄z nō intromittit se de foro cōsc̄ie. vn̄ ꝫ ꝰ forū p̄ndē
q̄ iuramentū coactū nō obligat, ex h̄ tn̄ nō p̄t cocludi q̄ nō
obliget q̄ꝝ ad d̄ūm. Ad ꝰ q̄ o q̄ metus qui p̄t cadere ī virū co
stantē excusat a toto d̄cēdū q̄ l̄z vel actum h̄uanoꝝ possit cad̄
metus suffiēs ī virū costātē. tn̄ q̄ꝝ ad ea que iusticie s̄t nō p̄t
cadē metus suffiēs ī virū costātē, q̄ꝝ eīm ad ī a d̄r dn̄s Nolite
eos timē qui corꝰ occidunt. ꝛ io ap̄t d̄ūm tn̄ metus nō reputat̄ ca
suffiēs ad excusandū hoīem a reatu p̄tī. vel ab obligacōne
iuramenti. Ad ꝰ q̄ o de obligacōe matrio d̄cēdū q̄ nō ē sile q̄z matrioꝝ
h̄t ex rōe significationis ꝛ institucōis ut cōiunga ex amica et libera
uolūte, s̄t eīm cōiunctioꝝ x̄i ꝛ ecc̄e d̄i ꝛ aīe, ī q̄ intervenit coactio ꝫ

[Margin: Rn̄ — Civile / forum / dei — 1 — 2 — 3 — 4]

me benignius dilao No sic at e ex pte iurantis Et si tu queras de eo
qui coactus iurauit conhe morionj utrs teneatur Dicq q te[ne]tur nisi ex ca
superueniente absoluatur si tu obligat cui t ohendo prat morlis vt
amplius obligatur Sz p culpa puniri t ei pnia imponenda Et de hc
amps hr i q[uo]to tcatu de iuro///   sit obligatorium Iuxta
     Certo quitur utrum iuramentum incautum at incautum dico quod
     uergit i exitum malum ul i exitum mi[n]us bonum Et qd iuramentum
incautum q uergit i exitum malum sit obligatorium pz primo p exm
Josue de quo dicit Ambrosius i li de officijs Sz pace qua dederat
venorcada no censuit qz firmata erat sacri religio ne du aliena
pfidia redarguet sua fide solueret teneba ergo Josue iuramentum q
fecerat obseruare Sz id iuramentum fuit incautum et uergebat i exitum ma
lum qz q dei preceptum quo preceperat dus Ne cum gentibus illis fedus
iniret ergo uz q tale iuramentum sit obligatorium Ite Augustinus dicit q
illic iurans seruaturum se fidem suo lecatori peior e si no obs
uat fidem qua si no obseruaret Sz iuramentum e hc nullum exitum
et tn obligat alioquin no eet peior no obseruado quam obseruado
ergo iuramentum q semper uergit i exitum malum obligatorium Item hc
ipm uz de iuramento q uergit i exitum mi[n]us bonum ut potest qui
iurat se no intrare religionem qz aliis p maiori vinculum pt se
obligare ut no intret religionem ita q nunc id nec e obligatorium
ergo pr roe uz q p ipm iuramentum Ite licitum e alicui nolle intrare
religionem et q licitum e nolle licitum e cofirmare et q licitum e cofir
mare licitum e iurare Sz iuramentum licitum e iuramentum obligatorium
uz ergo q cu alis iurat se no intraturum religionem q p id iuramentum
obligatur Sz tale e iuramentum incautum q uergit i exitum mi[n]us bonum
ergo uz q iuramentum id sit obligatorium Sz q Beda dicit et uz addure
i ha Si quid nos incaucius iurare qt q obseruatum peiore uergat
i exitum libere id salubriori cosilio mutandum nolumus ergo si hc iuramentum
incautum q uergit i exitum mi[n]us bonum no e obligatorium Ite ysidorus no
e obseruandum sacrum quo malum incaute pmittitur Si tu dicas
q auctas ista intelligitur solum quando quis iurat q e malum et iniustum
Sz no quando quis iurat se no facturum bonum pfectum ad q no teneatur
Obiz q hc qz nunc iuramentum e iniustum q impugnat iustie pfectionem
Sz iuramentum quo quis iurat se no intraturum religionem uz aggressum
suum pfectionem e pfecte iustie impugnatur ergo et iuramentum incautum
Sz nunc tale e obligatorium ergo uz q nq obligetur p iuramentum
incautum et indiscretum q uergit i exitum mi[n]us bonum Item nunc iuramentum
e discretum q e q spc s cosilium Sz cum quis iurat se no intrare
religionem iuramentum e q spc s cosilium Sz nunc tale iuramentum hc
i comitatu indiscretionem et nunc tale e obligatorium ergo id q prius Ulterius hc
quitur si quis iurat se nunquam recepturum pflacionem utrum p tale
iuramentum obligetur Et q uz qz licitum e pflacionem fugere ergo licitum e q qs
iuret eam no recipere i genere q maioribus pflacionibus erit quitur dicitur statum

Cvj

9

9

9

Cvij

R[espondeo]

Destinctum / Impeditum / professionis

quam religiosis et bono prelato perfenda est utilitas quibus Secundo ad propositum est
quod multipliciter contingit iuramentum esse incautum. Primo quando iuratur ad quod simpliciter
vergit in salutis detrimentum sicut quando aliquis iurat se facturum aliquid quod non potest
sine peccato mortali consummari. 2° iuramentum dicitur esse incautum cum quis
iurat ad quod vergit in salutis sue dispendium et perfectionis impedimentum
ut puta cum iurat quis se nunquam intraturum religionem. 3° dicitur iuramentum
incautum cum quis iurat ad id omnino eventum quod uno casu contingente
vergit in salutis profectum sicut cum iurat aliquis se nunquam recepturum prelationem
quod quidem est in salutis dispendium si inutilis sit et canonice eligitur
et a maiore compellatur, tunc autem vergit in salutis profectum si sit persona
utilis sibi et aliis ad statum prelationis. Si ergo loquamur de iuramento
primo modo sic absque dubio non est licitum nec obligatorium. Immo qui ipsum observat
committit peccatum. Si vero loquamur de iuramento incauto 2° modo sic nec
est licitum nec obligatorium, sed ipsum observare non sit peccatum quia non est peccatum
non intrare religionem, sed tamen peccatum est iurare se nunquam accessurum
ad gradum perfectionis, quia in hoc quodammodo impugnat ipsius iustitie perfectionem
et spiritus sancti inspirationem. Si vero loquamur de iuramento 3° modo sic uno casu contingente
est observandum scilicet quando vergit in salutis profectum, alio vero casu
contingente est illicitum et non observandum, scilicet cum vergit in salutis detrimentum.
Et per hoc patet 3° ad questionem propositam. Concedendum est enim quod iuramentum incautum
quod vergit in salutis detrimentum ut quod directe vergit in perfectionis impeditum
non est obligatorium sicut rationes ad hanc partem inducte concludunt. Ad

1

primum in oppositum quod primo obicitur in glossa de Iosue, dicendum quod iuramentum illud observatum non
vergebat in malum exitum immo in bonum. Tempore enim illo fuit gratia Gabaonite fuerunt reservati et non interfecti, una scilicet talibus qui intelligebant
ut darentur perpetua servitute quam perirent morte. Maior est enim pro petitione
vivent servire et morte sustinere sicut ex ipso textu apparet. Alia non
vero est in morali, quia in hoc fit quod consuetudinem deo minime aliquam et indigne
in puniti vita sit tamen ad ipsum venturam toto corde non claudit ianua
misericordia. Alia non vero figuralis quia in hoc figuratur quod sunt in nobis duo sensus populi scilicet quod
duo fuerunt in terra promissionis scilicet amorreorum et filiorum israel. Hoc est
motuum rationalium et brutalium sed quod dicitur bene continuatur labores natura est
ut inter fines nostros hitteum iebuseum. Ad 2^m multitudo voce observato
iuramento illi quando non vergebat in exitum malum sed potius bonum. Et quod obicitur
de mandato dicto quod dominus precepit quod cum eis federe non inirent
dicendum quod hoc intelligendum est quoniam ad eos qui erant incorrigibiles. Ad 3^m dicendum quod
obicitur de merito quod iurat creatori suo fideliter adherere, dicendum quod in iuramento

2

illo est duo considerare. Unum quod merito iurat se conservaturum in perpetuum
actum cum suo creatore. Aliud quod iurat se alteri non daturum et primum
quidem est illicitum et ad hoc non obligatur. 2^m quidem licitum et quoniam ad
hoc obligatur. Et ideo dicitur duplex quod peior est non servando quam si iuramentum servaret
propter hunc et modum intelligendum est quod ab latere iuravit alii se peccatum cum illo
diutius et postea retinuit tamen. Ad 4^m dicendum quod obicitur de eo qui iurat se nunquam

3

religionem intraturum quod licite potest iurare sic licite potest contravenire, dicendum quod non est
sic etiam

dupli ex ca pma e qz mimno tino dt puony boni qu pog dt boni
pony; sz iuramentu quo quis iurat se ingru religiony intratury
de sua puicli intentoe velli boni pfci puatoriu z impeditiu
io no e indicatiq obligatory; sz pog illicitu z iniquu Alia e vo
qz qui mimi confidit sine ex qssu uxoris sine ex timoe pt aly
aggredi pfcony / qui at iurat se ingru intraturu qny e de se
reddit se i sempiu inhilem / Ad id q o qz licitu e nolle
intre religiony g o z iuramto firmare Dicendum q no se qz nolle intre
religiony e impfcoib sz hc iurato finale e q̄nda obstinacois
z impugnatoib gre spt s q de tepidib z negligetiby facit fer-
uidos z pfcos z io qmuis id sit licitu id tn e illicitu / Ad id q
quer ultio de eo qui iurat se no recepturu platam ul plony
iam pz respo p id q dcu e qz iuratu e i cali obligat vz qu
vrgit i dampnu ppriu z alicuius i casu no no vz cu no tn e p
sibi utile vim z alyb / ac tn si iuratu pressat no dz quis se ppa
aucte a vinculo eg absolue sz supioris no mandatu z aucte
sup hc require cuiq no magis qm ppe dz z hc casu obedie-
ri pt ista sunt qones de iuram z pmo quer de hc q dt Ad utendu e
q iuramentu tres ht comites verite z iudiciu z iusticia / Vi
q i sit supfluitas quicuq enim iurat cu iudicio discretois
ue z iuste iurat / g o ex quo i po iudiciu supfluit uitas et
iusticia pte cu omnia opa nra dcant fi cu discretoe z virtute
z inte quer qu pog iuramentu dr habe tres comites qm ad ubu
vim z fem diyo hc quer penes quid acci nu istoru triu comitu
Rno Dicendum q iuramentu copar ad tria vz ad iurate a quo pcet
ad rem de q fit / ad cam p qua sit compony / ad cu a quo egredi
debet e iudiciu / sic compony ad re de qua fit debet e uitas
ut sit adequato rei z simonis / sic ut compony ad cam de q fit
debet e iusticia ut p iusta ca fiat / z qm omne iuratu ht istas
tres qpones io omne rectu iuratu ht istos tres comites Et
p hc pz respo ad id q ultio quer / Ad id q no q o q u e ueru vz iudiciu
ibi sit religo g o a a sunt supflua Dicendum q ista ro no vz deficit eni
ti mog loquendi i hiyb q re hnt p quexiony qz cu mites co-
nexe sunt si una hr hnt z omib z tu no se q si una hr q cete
supfluat / Alibi z deficiat vz cu alig se hnt p addicony posito
eni posticari po z pius sicut posita ro ali po i homine po esse
z uegetatiu z tn ex quo roal hr no ppr hc alie supfluunt
Sic z i ppoito intelligd e quodda eni iuramtu fit iuste q
tn no fit ucre z alig fit iuste z ucre z tn no discrete qz sine p
meditatoe z io ro illa no ualet / Ad id q queritur qr magis iura
ht istos comites qm alig actg ure Dicendum q hc e qz iuramtu e i
assertoe ure simonis simo at ure dubie e ht sicut q dr sap ix
Cogitatoes mortaliu timide z incte puidecie et io ad hc q simo
ure p diuina ucte cofirme dure z gont indiget comitiby ipm
regetiby ne in uenia dissilis uel incocate pte quer de hoc q dt.

X

7

I in[illegible]ris
Re
Causa

quod magis tenetur qui iurat per deum quam qui iurat per creaturam vel evangelium. Et ratio huius assignatur quia tanto firmius est iuramentum quanto sanctius est id per quod iuratur.

Sed qui iurat per creaturam non iurat nisi per deum quia non intendit inducere creaturam in testem sed creatorem. Si ergo idem est utrobique per quod iuratur ergo eadem est obligatio et uniformis. Ergo unum non est maius altero. Item quanto sollempnius est iuramentum tanto transgredientes sunt infamiores et tanto obligatio maior. Sed cum maiori sollempnitate consuevit fieri iuramentum quod fit per evangelium quam quod fit per deum ergo etc. Item magis est contempnere plura bona quam unum. Sed qui iurat per creaturam si periurat contempnit creatorem simul et creaturam cum non iurat per deum et periurat contempnit alterum tantum. Ergo iuramentum quod fit per creaturam est magis obligatorium quam iuramentum quod fit per deum. Responsio dicendum quod visio magistri et consensus Crisostomi reclamavit una est quia quanto sanctius est per quod iuratur tanto iuramentum est magis obligatorium et hoc dico ceteris paribus ubi sollempnitates observantur utrimque sicut dicit Crisostomus magis obligatorium est iuramentum quod fit per deum quam quod fit per creaturam. Ad primum quod obicitur quod iurando per creaturam iurat homo per deum dicendum quod licet cum quis iurat per creaturam intentio feratur ad deum sed hoc tamen habitualiter. Cum vero quis iurat per deum non tamen fertur habitualiter sed et actualiter. Et quia amplior est conversio actualis quam habitualis hinc est quod secundum ipsam maior attenditur obligatio et maioris culpe est ipsa transgressio. Ad secundum quod obicitur de iuramento facto per evangelium quod est sollempnius videtur potest dici primo quod non fit tamen iuramentum per evangelium sed per evangelium dictum quod non tantummodo conversio sit ad ipsum habitudinaliter ratione sui effectus sed et actualiter in se et ad assumptam humanitatem et ad propalatam veritatem et ideo tale iuramentum rationabiliter debet fieri cum maiori sollempnitate et ampliorem inducere obligationem. Alio modo potest dici quod hoc accidit propter sollempnitatem superadditam quam omnes in forma illa observant. Ad tertium quod obicitur quod plus est contempnere duo quam unum dicendum quod creatura comparata creatori nichil est unum quod nichil addit super divinam excellentiam et propter hoc contemptus eius contemptus dei est. Sed non a deo contempnitur deus in creatura sicut contempnitur in se ipso.

Deinde queritur de hoc quod dicitur quod qui iurat per deum hic est adhibere testem deum. Si enim hoc verum est tunc videtur quod forma ista iurandi deus michi testis est et michi per deum non sunt diverse forme iurandi. Propter hoc queritur cum alii inveniantur per hanc propositionem per alii per hanc propositionem in. Unde quod dicit apostolus Ro. ix Veritatem dico in Christo Ihesu et non mentior quod sit interpretatio habens dicendum etc. queritur cum utraque te iurare hoc modo [illegible] testis est venit deus et hoc ut faciat et hoc addit in primitiva non certa hoc modo testis est in deus et in tempore modus iurandi per deum convenit ista forma respondetur in diversa tempora. Dicendum quod in forma iuramenti introducitur ipsa veritas in testem et hoc potest esse multipliciter. Aliquando [illegible] proprietas et iuratur per deum ita quod per et hoc potest esse multipliciter aliquando [illegible] importat habitudinem prius aliquando importat habitudinem proprietatis et cognoscentis et est ista forma testis est michi deus sive scit deus quod idem est. Aliquando importat habitudinem retribuentis veritatis honorum et iuratur venit deus quod vera aliis tribuit aliquando importat habitudinem retribuentis vere malorum et iuratur hoc faciat michi deus et hoc addat et quam ipsa veritas inducitur maxime adduci ad confirmandum veritatem omnibus veritatis primus ut exemplar hic est quod in nova lege duplicatur iurando et quia in tempore primitive ecclesie veritas videatur maior

s; indigebat maiori evidencia hic est quod tenebant tunc ista forma testis est
in deus etc. Quando in ne te considerat diuina maiestas ut vindicans et
ulciscens quia sub voce sciunt et equitur. hinc est quod duplicem formam inue-
te servabat. s. vivit deus et hec faciat michi deus et hec addat. et ex hoc patet
predictarum duarum distinctio et sufficiencia et usque causarum secundum diuersa tempora. Clo(?) dicendo quod
que duas imprecationes per hanc proposicionem patet et per hanc proposicionem in distinctione quod per magis
dicit ipsam ueritatem sub voce testificantis et participantis. Secundum autem propositum i-
mprecat simititudine diuine iusticie sub voce testificantis et explanantis
verum sive veritatem idem est iurare in deo et per deum et dicere testis est michi deus. Sed sit
verum sive verum idem est iurare in deo, et per deum et dicere testis est in deus. Sed sit
Dubium. quid de hoc quod dicit Sine dubio magis ma-
dicta ex parte mea ... dictum quia de hoc quod dicit Qui per deum fallacit. Sed quomodo magis peccatum
licet est per deum falsum iurare uaticinarit quam per deum fallacit. Sed quomodo magis peccatum
est ydolatra quam periurium sine verum sive falsum est ydolatrat iurando committit
ydolatriam quia ydolum veneratur per ipsum iurando. ergo qui iurat verum per
ydolatria quia ydolum veneratur per ipsum iurando. Responsio dicendum
falsos deos magis peccat quam qui iurat falsum per verum deum. Responsio dicendum
quod in iuramento illo quo quis iurat per falsos deos duo sunt videlicet id quod asseritur
et id per quod asseritur. respiciendo id quod asseritur sic est minus malum et sic lo-
quitur Augustinus quia ex illa parte asseritur verum et ex alia parte falsum. respiciendo uero ad id
per quod iurat magis malum est iurare verum per falsos deos quam falsum per
verum deum. et secundum istam viam procedit. dicitur quid de hoc quod dicit Qui provocat
hominem ad iurandum et scit eum falsum iurare vincit homicidam. quomodo hoc est
quia iudex sciens aliquem iurare falsum tenetur tamen nichil ex officio ab eo
exigere iuramentum. ergo faciendo quod tenetur id ad quod tenetur peccat mortaliter occidendo
proximum. Responsio dicendum quod exigens iuramentum aut est persona publica aut privata. si publica
sit tenetur exigere secundum iuris ordinem sive sciat sive nesciat ipsum falsum
iurare quia non imputatur ei. verbum autem Augustini intelligitur de persona privata que non
compellitur ex iuris ordine iuramentum exigere sed ex propria voluntate. dicitur quid
de hoc quod dicit quia ista synodus decreuit quod omnes fideles ieiuni ad sacramentum
accedat. Appellat enim sacrum ipsum iuramentum. Sed quomodo hoc obicitur quia
iuramentum non est opus privilegiatum primo potius pertinet ad imperfectos
quam ad perfectos. ergo non uidetur quod ex ipsum sit huius solempnitatis ieiunij
observanda. Responsio dicendum quod hoc non est propter privilegium sed magis propter periculum
quia post cibum et potum homo pronior est ad multiloquium et ideo facilius ca-
dit homo in periurium. propterea ideo institutum est ut ieiunus sobrius fiat iuramentum
quatenus per hoc insinuetur quod cum magna reuerencia nomen diuinum est in testimonium
inuocandum et non passiuum per quamcumque causam. excipit autem bonum pacis
propter hoc ipsum est maxime appetendum et eius oppositum maxime fugiendum
propter hoc ipsum quod in verecundo pace mora trahit periculum ad se propter hoc in casu
isto non arta servatur ieiunium. // Dis. ... // ... p.

Sextum preceptum est tertium. Super determinatum magister de distinctione ma-
datorum decalogi quantum ad precepta per se talia et quantum ad precepta
que attenduntur circa opera extrinseca et de obliquitatibus que habent cum
eis oppositionem et repugnanciam. In hac uero tercia parte determinat de distinctione
duorum preceptorum in quibus prohibentur duo que ex concupiscencia imponere ad
legem et eius doctrinam. Dividitur autem pars ista in tres particulas. prima ponit predictorum

mandatorum distinctio. In 2a vero quia in predictis mandatis lex vetus minus quam nova
cum nova in quantum legis et ewangelii differentiam. Sed cum hic prohibeatur concupiscentia
aliene uxoris et rei 3a vero brevius x mandata predeterminata epylogat
Audisti x psalterii cordas et primum et subdio et sima satis mandata

Ad intelligentiam autem huius partis incidit hic questio de differentia legis veteris
nove legis et veteris et quia tam querunt secundum triplicem differentiam que con-
sueverunt assignari, primo queritur de differentia que assignatur penes radicem 2o
de differentia que assignatur penes effectum, 3o vero de differentia que assignatur
penes exterius sive orig. annexum que assignatur penes radicem

Circa primum sic proceditur et queritur de differentia assignatur autem hic differentia penes
radicem secundum Augustinum quia lex vetus radicabatur in timore et lex nova in
amore. unde Augustinus dicit quia brevis differentia legis et ewangelii timor et amor. Et
tamen ex multis locis scripture possit ista differentia trahi maxime accipitur ex
Ro. viii ubi sic dicit apostolus Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore sed spiritum
adoptionis. Sed contra hoc obicitur multipliciter. primo quia distinctio istarum radicum videtur
cum timor sit dicit Augustinus ex amore procedit ergo si amor est radix timoris
unum ad alterum habet reduci ergo non habent ad invicem distingui. Item cum
sint alie affectiones anime videlicet gaudium et dolor et spes videtur quod si penes has
affectiones duplex lex distinguitur quod pari ratione penes alias distingui
deberet. ergo videtur si penes alias non distinguitur nec penes istas. Item si
iste due leges distinguuntur penes istas duas radices cum lex
nature sit ab istis duabus distincta videtur quod necessaria esset tercia radix preter
istas duas. Item si lex nature non habet diversa radice observantie a lege
moysi videtur quod nec penes hoc differat lex moysi a lege ewangelii. Item Deutero.
vi dicitur Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota mente tua. Et philippenses
ii dicitur in lege nova cum metu et tremore salutem vestram operamini. Si ergo
amor precipitur in veteri et timor in lege nova videtur quod si hoc non attenditur
istarum legum differentia. Item in utraque lege sunt permissiones et comminationes
sed permissiones attrahunt ad amorem, comminationes incutiunt timorem.
ergo timor et amor conveniunt utrique. ergo penes hoc non distinguuntur ab
invicem. Item comminationes graviores sunt in lege nova quam in lege veteri quia ibi
puniebatur homo pena temporali, hic autem comminatur deus penam eternam. Si ergo
maior comminatio est inductiva maioris timoris videtur quod timor magis
deberet legi nove quam veteri appropriari. videtur quod penes has duas ra-
dices non recte assignetur differentia legis veteris et nove tum per comparationem istarum ra-
dicum ad invicem, tum per comparationem ad ipsas leges. Respondeo ad pre-
intellectum est notandum quod cum comparamus has leges ad invicem hoc potest esse dupliciter
vel secundum statum communem, vel habito respectu ad statum specialem personarum. Si habito
respectu ad statum specialem personarum sic penes hoc duo non est differentia. Nam multi in
lege contraria ducuntur spiritu timoris, multi etiam in lege veteri ducebantur
spiritu amoris. Si vero comparemus leges ad invicem habito respectu ad statum
communem sic quia lex mosayca respiciebat statum imperfectionis quia
neminem ad perfectionem adduxit lex secundum quod dicit apostolus ad Hebreos, ewangelium vero
respicit statum perfectionis secundum quod dicitur Mathei vi Estote perfecti sicut pater vester celestis
perfectus est. Et imperfectorum est duci spiritu timoris perfectorum vero spiritu amoris

Lex.
.9.
.9.
.9.
.9.
.9.
Responsio
Specialis persone
Status communis

Radix { Timor
Amor

Radix.

Hinc est quod secundum statum quem penes hec duo habet harum duarum diversarum legum
diversa assignari. Exemplum autem huius diversitatis deprehendi in modo ferendi has duplices
leges/ quia lex vetus data fuit cum clamore magno et timore secundum quod dicitur
Exo. xx. ita quod populus non audebat appropinquare/ lex autem ewangelii data est
cum magna benignitate et dulcedine/ quando ipse rex regum in medio discipulorum
sedens docebat eos dicens beati pauperes spiritu etc. secundum quod scribitur Mt. v.
Et hec diversitas modi ferendi legem insinuat nobis diversitatem huius duplicis
radicis in observando quod hiis duabus legibus competebat propter diversam qualitatem
populi et status eorum ob quam oportebat diversimode manuduci.
Unde sicut in doctrina in disciplinis quod ad homines persuasibiles utendum est
stilo communi qui ducit directe ad verum/ ad homines vero contentiosos
utendum est stilo per impossibile qui ducit ad manifestum finem ut predictos redu-
cat ad verum. Sic quia in tempore legis veteris erant homines duri cervicis et ad
malum proni deus proposuit comminationes et [illegible] in eius penas
ut per hoc immitteret eis timorem per quem a malo revocarentur et ad
bonum stimularentur sed per adventum apparente benignitate et humanitate
salvatoris nostri dei exprimit homines esse persuasibiles et ideo proposuit eis dona
magna et multas promissiones per quarum amorem et desiderium alliceret
eos ad faciendum bonum/ et propter hoc lex vetus dicitur lex timoris/ lex ewangelii
dicitur lex amoris secundum testimonium apostoli et beati augustini/ Ad secundum quod obicitur quod
timor radicatur in amore dicendum quod duplex est amor. scilicet quo amatur deus
inquantum est bonus et quo amatur inquantum est beneficus/ ex primo amore oritur
timor filialis qui timet patrem offendere propter hoc quod eum diligit/.
ex secundo oritur timor pene quo quis timet beneficia perdere et mala
pene incurrere/ primus amor et timor convenit legi ewangelice/ secundus
vero amor et timor convenit legi mosayce/ et quamvis primus amor conveniat
statui imperfectionis quem regit timor hinc est quod licet in utraque sit
amor et timor, lex ewangelii dicitur magis observari ex amore quam ex
timore lex vero moysi econtrario/ Ad tertium quod obicitur quod alie sunt affectiones
dicendum quod et si alie sint tamen iste due sufficiunt pro eo quod alie
ad istas duas reduci possunt/ Omnis enim affectio aut est respectu boni
aut respectu mali/ et si respectu boni reducitur ad amorem/ si respectu mali
reducitur ad timorem/ Unde iste due affectiones dicuntur tenere principatum
inter alias quia magis habent rationem motivi una inclinando ad bonum
altera retrahendo a malo/ et propterea magis competit eis ratio radicis
quam affectionibus aliis/ Et si tu obicias quod tunc non debet esse nisi
una radix quia timor reducitur ad amorem dicendum quod due dicuntur secundum
immediatam comparationem ad suum motum et ad actus immediatos qui ab
eis habent ortum Unde ubi est radix timoris unum est quod est radix amoris
sed alia est radix immediata ipse timor cum igitur non est amor et tamen immediata;
Ad quartum quod obicitur de lege nature quod debet habere tertiam radicem dicendum quod lex nature
partim conveniebat cum lege gratie partim cum lege scripta/ quantum ad libertatem cum
lege gratie conveniebat, quantum vero ad imperfectionem sui observantie cum lege
scripta/ et ideo secundum diversas conditiones reduci habet ad ista duo motiva
nec oportuit quod haberet radicem tertiam/ Ad quintum quod obicitur quod in utraque lege precipitur

1. 2. 3. 4.

timor et amor. Dicendum quod verum est sed tamen lex vetus provocabat se habet ad timorem
lex vero nova provocat ad amorem. Ideo dicit tenetur in lege veteri vadis
quod provocatur mortis mandatis eius observandis. Ad 2m dicendum quod ideo quod in veteri
fiebant comminationes et promissiones. Dicendum quod in lege veteri fiebant promissiones
temporales sicut quod dicitur Ysa. 1. Si volueritis et audieritis me bona terre comedetis
In lege autem nova promissiones eterne quia ipse dominus promittit semetipsum nobis
in premium. Similiter et de comminationibus intelligendum est et quia in comminationes et
promissiones prime competebant statui imperfectionis, ideo huiusmodi
conservabat affectum timoris quam amoris. Sed quod est de promissionibus et co-
minationibus legis nove ideo vero illa non valet. Ad 3m dicendum quod maiores
comminationes fuerunt in lege nova, videlicet potest dupliciter primo quia homo carnalis et
sensualis magis exterretur cum comminatione de pena in presenti quam in futuro
sicut multi latrones magis timent furcam propter patibulum et suspendium
quam propter infernale supplicium. Secundo et si maior sit comminatio non tamen
vera mortis quod non est a deo non ... potest dici quod in lege nova non tamen est
magis comminatio pene sed est huiusmodi ablatio gratie que quidem parit
amorem et confidentiam. In lege vero veteri comminatio pene erat ut erat
tanta collatio gratie. Ideo magis eos spiritu timoris agitabat non propter
comminationem maioris supplicii solum sed propter comminationem suppliciorum
et defectum adiutorii quod consistit in desiderio boni et gratia etc.

Secundo queritur de differentia que assignatur penes | spiritum et litteram |

Secundum vero quod lex vetus erat lex occidens, lex vero nova est lex
vivificans quia mortis potest in littera et hoc accipitur ex 2 Cor. 3 ubi dicit apostolus
littera occidit spiritus autem vivificat. Et ex eo quod dicitur Ro. 7 et 2 Cor.
3 ubi vetus peccati lex et ex pluribus aliis locis scripture ex quibus apparet.
Sed contra hanc differentiam obicitur primo ratione prime partis quia dicitur Ro. 7. lex quidem
sancta et mandatum sanctum et iustum glossa iustum iustificans, sed nec sanctum
et iustum occidit, ergo lex non occidit. Item cum dicitur lex occidens aut
intelligitur de lege servata aut de lege non servata. Si de lege observata
constat quod hoc est falsum, si de lege non observata sed similiter evangelium non
observatum occidit quia peccat qui non observat legem evangelicam sicut
peccabat qui non observabat legem scriptam, ergo lex evangelica est lex
occidens, ergo penes hoc non debet assignari differentia. Item si est lex occidens
aut ergo per se aut per occasionem aut per offensionem. Si per se tamen et que causa
spiritualis occisionis est semper malum, ergo lex nulla est, verum ergo dixerunt
manichei quod lex vetus fuit a malo deo. Si per occasionem ergo
frequenter boni sunt occasiones peccandi de virtutibus et bonis operibus de
quibus superbit, tunc ergo virtus et bona opera debent dici occidentia
quod omnino absurdum est. Si per offensionem quia ostendit peccati morbum ergo
cum evangelium similiter ostendat peccati morbum tunc evangelium debet dici lex oc-
cidens, ergo penes hoc non est differentia. Item obicitur contra 2am partem differentie quod dicitur
quod evangelium est lex iustificans, lex enim consistit in doctrina sed iustificatio
consistit in gratia, ergo non videtur quod iustificatio pertineat ad legem evangelicam. Item si

Effectus

eorum dicitur iustificatio quoad sua instructione, quoad sua observatione, quoad alio modo. Quoad instructionem non, nulli enim eorum audiunt et non iustificantur. Non enim auditores legis sed factores iusti sunt apud deum, sicut dicitur Ro. 2°. Si quoad observationem, sed similiter lex vetus iustificabat, sed quod dicitur Mt. xix: Si vis ingredi ad vitam serva mandata, et Beda dicit quod iustitia legis suo tempore custodita non solum temporalia sed eterna bona conferebat. Item lex eorum consistit in preceptis et consiliis, iustitia autem non tantum in precepta et consilia, consistit in operibus bonis; in nobis ex operibus bonis primo magister eorum. Notandum ergo quod effectus legis eorum est quod aliquis sit iustificatus. Hoc ad predictorum intellectum est notandum quod effective multipliciter dicitur ad iustificationem sive iustificans. Uno modo effective et gratia dicitur iustificatio et solus deus dicitur iustificatio. Alio modo formaliter et gratia dicitur iustificatio, quam infundit per animam expellendo obliquitatem culpe et dando ... tertio modo dicitur ad iustificationem non solum in habitu virtutis et in rectitudine iustitie; quarto modo dicitur ad iustificationem fides que per caritatem operatur; quinto modo dicitur effective et caritas iustificat sive fides; ... et usu et hoc modo mandata dei ad iustificationem in ipsius iustitie exercitio; iustificatio dicitur quando modo debito observantur, in quo iustitia exercetur. Iustificationis intellectu est quod in lege veteri tantum sunt consideranda.

His presuppositis intellectu quod in lege veteri tria sunt: promissa, dicta et similiter in lege nova, videlicet monentia, et ista dicuntur promissa; dirigentia, et ista dicuntur precepta; adiuvantia, et ista dicuntur sacra, quia sicut dicit Hugo sacra sunt adiutoria ut per precepta perveniatur ad promissa. Similiter hec tria sunt in lege veteri, sed diversimode, quia in lege nova sicut Paulus facit ista omnia sunt spiritualia, quia promissa sunt eterna, precepta sunt spiritualia et sacra sanctificant. Et ita promissa excitant hominem ad amorem eternorum, qui est amor caritatis; precepta dirigunt sufficienter in via morum docendo vitare omne peccatum; sacra sanant animam a vulneribus peccatorum, et lege veteri competit iustificatio sed tempore novo videlicet formaliter et ... gratia sacrorum et effective amoris spiritualis et ... multiplicitur boni operis ad que dirigitur homo per consilia et precepta.

In lege autem veteri erat aliter, sed tria consideranda ... lex vetus duplex potest observari et intelligi, videlicet secundum intellectum spiritualem et quodammodo concordat cum lege nova, et qui spiritualiter legem observabat iam erant de lege nova, quia lex pertinebat ad eos. Alio modo potest observari secundum intellectum litteralem et ab eis distinguitur, sed tria predicta, quia in lege erant promissa temporalia et precepta exteriora regularia et sacra figuralia; et ideo promissa non excitabant hominem ad amorem spiritualium, ideo precepta non dirigebant ad iustitiam interiorem, ideo sacra non adiuvabant ut possit facilius legem ipsam implere, et ideo deerat ei iustificatio et ut deerat adiutorium gratie daba[n]tur per quos ... cederet ... culpe; et non adeat adiutorium gratie dabatur per quos causa culpe ... ad mortem et ideo lex Mosaica ... occidere ipsi corrupte ut trahetur ad mortem; et ideo lex occidit per occasionem ... et hoc est quod dicit apostolus Ro. vii: peccatum per mandatum occasione accepta seduxit me et per occidit; et Glossa: ex prohibitione namque ubi caritas deficit desiderium mali crescit, quo aucto dulcius fit quod prohibetur, et ita peccatum fallit dulcedine falsa.

Ro. 7. [margin]

Iustificatio:
1. Effectiva
2. Forma[lis]
3. Effectiva
4. Operativa

Monentia
Dirigentia
Adiuvantia

Spiritualia
Litteralia:
Promissa
Precepta
Sacra

Nitimur in vetitum semper cupimusque negata.

Et ita pctm occidit qr vcatq pudicitiois accessit, gladio gº que
portabas te inimicus occidit/ armis tuis te interemit, vn sic cu
ab armatus portat cultellu ut se defendat p quē ab inimico
occidit/ illa cultelli portacoe dr occidi nō ptam sz p occoe
Sic intelligit e i lege/ et pz intus q pdce dicte/ Ad i° nō q ob
q lex scta et madatu scm et iustu i iustificas Dō q hc est
qu lex mota e gre adiuti/ vn e et qm e de se et de pri
intencoe legislatoris/ vl tn pficet ex acciti et p occoe indu
te oppoe/ sic cultellus sz pricipi intencoe fciris e armata
defensiois et tn occidalr gt q sit instru occisiois ipius portatis

2. Ad 2° q o² vtru lex occidat obsuata vl nō obsuata Dō
q nō obsuata Et si obiciat q sil ecw nō obsuatu occidit
Dō q nō e simile hinc et inde qr lex scriptura portat origi et nō ht an
nexu adiutoiu sz sui sbin de tale. Ecw vo de se adiutoi ht
ipius gre et ita nō pbet mortis occoe/ qr gra minuit gcupiscenciaz
que suo vigore i suite pcti captiuabat hoīe vt dt apus Ro vii°
Video alia lege i mebris meis repugnante le mentis mee et cap me
i suite pcti/ et pus exclamat Infelix ego ho quis me libabit de

3. core mortis huius g dei p ihm xpm dnm n/ Ad 3m q o² q lex nō pt dici
occide p occoe qr tuc sinr boa opa et virtutes dicerentur occide
Dō q nō e sile qr opa boa qm e de se nō efficiunt sz pus humiliat
et gra suat/ lex nō psonam oncabat/ et i hc q manifestabat
pctm et nō dabat gre adiutoiu occoe dabat iniuriosis
libidibs et aggnavit cotepts/ vn q dicitur ee occo pcti hc nō soium
e voce ponis sz et voce dicitur/ Et si tu obicias q ludicris occidit
nō debat deus dare lege cu quat miam salui Dō q dub i lacoe
legis et si darēt ea carnalibus ad cofugiedam corp dmicia ut q°
dam mo manducantur ad gaim vectis dō infinite sui/ pu lr tn
dabat ea pp spualiz intelligētibus qui saluabantur et nebantur i
ipius legis obsuacoe/ Deus em ppondat salutem vnius iusti dap

4. natoi multorum impiorum/ Ad 4m q o² cu lex ecw spectet ad
doctria nō iustificabat. Dō q lex ecw nō dr iustificare put
legitur et cogitatur sz put i ope suatur et sic ea viuit/ hc at fit p sacrorum
suscepcoe/ ctuorum exceptoe/ et madatorum impleccoe/ et sic hc asse

5. plena iustificacoe et io vo i nō vz/ Ad 5m q o² q sicut lex ecw nc
obsuata iustificat/ ita lex mosayca. sic dt beda. Dō q beda
intr nō de obsuacoe spuali sz qua lex cōferibus erat ecw° Vnde
at dicius lege occidere ee sz obsuacia litale q respiciebat

6. ipam comicoez sic dcm e/ Ad 6m q o² q lex ecw dicta arcta i pceptis
q respiciut opa. Dō q nō tn lex ecw claudit i se pcepta ymo
claudit i se pmissa et sacrām et magis dr iustificare voce sacrorum q
voce pceptorum/ neq tn voce pceptorum pt dici iustificare qdao iustificare vz
qm ad exercicioz et usum iusticie nō at qm ad iusticie infusioz Et pz q°
intenda e dra q i lex mo ca e occi nb et lex ecw ca e viui cab. pz et quo lex dr dicatur

et illa occidit

Sexto quia de dua lege re\[?] ewn\[?] qm ad onus annexum dr enim
lex mosayca est lex grauitatis et lex ewnca dr est lex suauitatis
Et ista dua trahit ex xi a\[?] iugum enim meum suaue est et onus m le
Et xv act\[?] dt b. petrus hoc est onus quod nz nos nz patres nri poz
po. Contra ista dum oppo\[?] sic i ii can\[?] 10 dr madata eius grauia non
sunt go si lex vetus continet madata di vr q non sit onosa nc
grauis Item ro vi qui diligit proximum legem impleuit sz hoc est valde
facile cum sit ons i cordibus nri potate go facile fuit obseruare legem
go lex illa non dz dici lex facilitatis non grauitatis Item si lex mosayca
dr est lex grauitatis aut hoc dr respectu hominis virtuosi aut respectu peccatoris et
iniusti. Si respectu virtuosi quia qui virtuosus est caritatem habet et amat omnia
et facilia sunt amati. Si respectu peccatoris sz respectu eius lex ewnca non tm
est grauis ymo omnino importabilis go non vr q penes grauitatem dicatur dua
legis no et ne assignari. Item obi\[?] grauitatem parte durc qz arcet et utitur est
difficilia go ubi maior est virtus i maior dz esse difficultas sz
perfectiores virtutis sunt homines i lege no. qm i ue go vr q lex no
dicatur esse maioris grauitatis et difficultatis. Item difficilius est cohibere
manum et animum qm manum tm sz ewnca cohibet manum et animum lex
vero manum tm go maioris difficultatis est lex ewnca qm lex mosayca.
Item q apponit ad alterum est illo difficilius sz lex ewnca se habet
ex additione ad legem veterem sic pz ex v a\[?] go maior est grauitas
et difficultas i lege ewnca qm i lege ue go non est predicta dua.
Rndeo ad predictorum int. est notandum q de hiis duabus legibus est loqui tripliciter
A\[?] vice preceptorum obligatiuum. A\[?] vice affectionum mouentium. A\[?] vice
sacrorum adiuuantium. Si vice preceptorum obligantium sic se habent
sicut excedens et excessa. Nam quamuis ad in\[?] lex erat grauior propter
multitudinem iudicialium et cerimonialium. qm non ad perfectionem et arduitatem grauius
et difficilius est ewnca. sicut difficilius est vincere sz exigentia perfectionis
qm sz sufficientiam iuris grauius et quodammodo vice omnium preceptorum
excedit lex i difficultate quodammodo ewnca. Aliomodo est comparare istas duas
leges ad inuicem vice affectionum mouentium et leuius est ewnca. qr ad
i obseruationem legis ewnce mouebat amor qui alleuiat onus et non
sentit laborem sic dr bnd\[?] sz post dilectionem i eo q fit vice affectionis
mouentis lex ewnca est facilis et suauis. Sz q affectio mouens ad
obseruationem legis mosayce timor erat et illi timori iuncta erat grauis
punitio quod sm est exo xvii v dr q manus moysi erant grauis. Et
qr timor de se penam habet et extrinsecus iuncta erat pena hic est q quamuis ad
hoc lex mosayca multo grauior erat qm ewnca. Tertio istas leges
comparare ad inuicem vice sacrorum adiuuantium et multo leuior est
lex ewnca qm mosayca qz sacra illius legis multum habebant ponderis et parum
habebant de efficacia virtutis. Et ideo est i sacris no le qz pauca habent difficultatis et
multa habent utilitatis hic est q sz hanc comparationem lex no. notum dr leuior lex mosayca.

Lex.

.2.

.3.

Lex.

.2.

.3.

.1.

.8. Preceptorum

.2. Affectionum

.3. Sacramentum

Onus annexum
- lex grauitatis
- lex leuitatis

ymo dr ingu lenit z illa dr ong gui. Sin conce de e pdcaz dm ce
vite assignata. Ad id dico q ppo or i gm de aucte Io. Dicend q dupr e
loqui de ipis madatis aut p gparacoem ad m̄in sana, aut p gparacoem ad
infirma. Si p gparacoem ad m̄in sana sic dr manda eius no e grauia
qr sunt nre consona. Si at p gparacoem ad m̄in infirma q ht difficultate
ad bonu z pnitate ad malu sic madata eius z grauia sunt z difficilia
quantum ad hanc via vz p comparacoem ad m̄in infirma z lapsa assignatur

1. ·1·

pdca dua. Ad id q or q qui diligit pximu legem implet. Dicend q lex
compar i ad manda decalogi que spectat ad scdaz tabula sicut
apls explanat, vnde in hc no clauduntur cirimonialia z iudicialia maior pa
q ad pximu no ordinat z illa quide obseruare e satis difficile
z io no seqr q si facile sit pximu dilige q ppr hc facile sit ob-
seruare totam legem. Preterea aliquis defectus e i. qr lz facile sit diligere pximu
qui ducitur amore, ei tn qui regitur seruili timore valde e difficile
q diligat pximu sic seipm z i nullo pximu ledat. Tunc potime quando ab eo
leditur z grauatur. Ad id q quod dicitur virtuosu lex grauis hoi virtuoso

2. ·2·

vel no virtuoso, Dicend q intelligitur de homine virtuoso cui z difficilia sunt
opera z precepta cirimonialia sicut baptisma calicum z vrceorum z vitacio
immundiciarum cadauerum i quibus potius consistit iusticie sit.. q contra
vnde q dr q virtus reddit opus facile, hc verum e quantum ad ipsum actum
Aliud pt dici q dupr e loqui de hoie virtuoso aut quantum ad pfcm i
bono, aut quantum ad statum pfcoris. lz aut quantum ad statum pfcoris
efficiantur ei omnia facilia. tn quantum ad pfcm multa sunt ipsi hoi

3. ·3·

huic virtute difficilia z hc vnde defectus ipius nre corrupte cui difficile
e cooperari virtuti z gracie nisi fulciatur magno iuuamine. Ad id q or q
ars z virtus e circa difficile. Dicend q hc e verum de difficili sicut q sonat
imperfectorum arduitate, no at sicut q sonat i omnibus gnubus z laboribus z io
no seqr q cum sit difficilius quiuis sit i eo pfcius virtute. Econtra
pro q dr virtus que e circa difficile hc e circa difficile ipi nre pruate, virtute

4. ·4·

at no vero ipius nre infirmitate z eleuate p graciam z virtutes, p quem
quide modum i lege ewangelij eleuatur. Ad id q or q difficilius est
prohibere manum z animum quam manum tm. Dicend q verum e quantum e de genere
operis z vero hominibus no habentibus caritatem lz i lege noua hibus q volunt

5. ·5·

eam seruare z custodire datur gra z caritas q ita reddit facile ad re-
frenandum animum sic timor reddebat ad refrenandum manum. Ad id q or
q lex ewangelij sic ht ex addicone sine ad addicom ad legem veterem

6. ·6·

Dicend q addicones ille q sunt i lege noua faciunt ad caritatis cumulum
qr sicut q caritas augetur sic hc alleuiatur pondus. hinc e q addicones e
potius alleuiant quam grauant. No enim omnia addita aggrauant lz quedam
alleuiant sicut penne i auibus z vele i currubus z vela i nauibus
qr sine istis multo grauiora sunt p hunc modum intelligendum e i addere fra
i ewangelio q quide facit ad caritatis pfcm que nos sursum leuare ad modum

pene

ad bona opa coti^e ordinat et mouet ad mo^rm uote p aqb tepta^om
et tribulonu tradutu ad morm uelit. et ille solus qui habet ca^te hec
spectat ad lege eternam quam multo melius et utilius e desiderare qui
hic omne donu scie et pphie. qz qui addit sciam addit ang
et dolore qui no caute addit et multiplicat diminuit consolaco. ·
In pte ista st conones ut loquam. Et pmo quid de hoc q dicit q sextu
preceptu e No concupisces uxore pximi tui. Sicut pus e concu
piscere qui mechatur q^d madatu no debet sexto loco ymo
tercio loco poni nisi precepta se tabule teneat dz papinu q e i ma
ptate. h na qm diu corrupta e hec pnite concupiscendi gomi q co
cupia no dz i decalogo phiri. Et sicut coiungit concupiscere uxore
hominib ita et coiungit concupie filiam et concubina. g° no mir q i
mato illo suffir phicaz carnis concupia. Dicdu q mechia
se het ex addone ad concupiam. qz mecha e corde et ope.
concupiscere e i corde. et qz phibi^o d^e negoni ueluti et negonib se
hut eqno affirmative, no phie concupie addit s phicez mechie,
et gnalr phibi^o pcti cordis addit sup phibonem pcti opis, pls
enim e phibere pctm cordis qm pctm opis qz pctm opis psupp
pctm cordis, et io ista duo i quoqz phibi concupia ultio loco se
ordinata. Et p hoc pz rno ad dcy p^o. Ad d q d q nc dz papi
q no e i ma ptate. dcdu q e concupia q sistit i sente, et e concupia
que e i gsnu rois pgressiua ad opus, pma e pctm ueniale nec phi
h cohibi, 2^a no e pctm mortale et phi inqntu e pgressiua ad opus
Vn istius madati explicao et mens insinuar xyio. eccl^i ubi d^r
fili p9 concupias tuas no cas, ubi simpr no phi no concupre
h p9 concupias ambulare cosenciendo et i actu pgrediendo. Ad d q
o^r de concupia filie et concubine. dcdu q filia et concubina dup^r
pt concupisci, a^d i possonem ut redigat i suitute et famulatu, a^d
ad opis carnal consumaconem. et pmy phie p vim preceptum No concu
pisces re tum no phi p madatu d^c q° phie concupia carnis
ltrm thori. Nu desiderare filia alicius i uxore no e phitu, h
desiderare ea i fornicacoem et mortem. et hoc claudit i vi phie.

Item quid de hoc q dicit Septimum preceptu e No concupisces domu
pximi tui, qz q licitu e acquirere pro licitu e affectu desiderare.
Sz domu pximi licitu e pro emere g° licitu e ea desiderare et co
cupiscere. Situdicas q i acti concupia p inordiato desiderio
sume no h concupisce re ppa. Et sic contingit inordiate desiderare
domu pximi ita contingit moraliter desiderare dignitatem pximi. g° sic d phi
ita et debuit phiri. Situdicas q d claudit i hac phibicoe
q hoc e qz concupia dignitatis spectat ad supbia et vana glam
concupia domus ad auaricia, g° cu ista sint diusorz gnm vi q
i una phibi^oe no claudant. Dicdu q i ubo isto phi concupia
rei aliene si q ab concupiscit a^d i possonem quecumque i e suffi. h vno
tm phie concupia b°orz tpalium domus et pecunie h etc egarz aliquorum.

·1·

qua quis vellet alii precipere et hec quidem preceptum intelligendo precipit ut quis non
concupiscat alienum manens alienum, vel et intelligitur quod inversis ordine hoc est
quando quis vellet proximum dampnificari vel propter suam utilitatem, tunc enim non
diligit proximum sicut se. Unde in verbo isto prohibet omnes avaricias et cupi-
ditates. Ad quod ergo quod primo obicitur quod licet precio acquirere licet concupiscere dicendum
quod concupiscere dicitur id est appetitum immoderatum habendi cum dampno proximi
et in hoc ipso et clauditur appetitus immoderatus prohibetur et vetatur veri proprie penes
2
quam consistit peccatum cupiditatis et avaricie. Ad secundum quod obicitur de ambitione dignitatis
et honoris dicendum quod si dignitates et honor appetantur in voce sufficientie sic spectat ad
concupiscentiam avaricie et in isto mandato prohibitum habetur. Si autem in voce excellencie sic
potest dici quod prohibetur per primum mandatum in quo precipitur venerari dei, possumus tamen di-
cere quod utroque modo clauditur in prohibicione vii quia utrobique est amor proprii boni
et una et eadem deordinandi venerationem proximi licet magis sit eadem deordinandi venerationem sui
eo sub una prohibicione hec clauditur utraque concupiscentia et magis prohibetur concupiscentia
domus quam concupiscentia dignitatis quia maniorem causat et severiorem et in iudei magis
proni erant ad avariciam. Item queritur de hoc quod dicitur quod diversa sacramenta sunt legis
nove et veteris quia illa tamen significabant licet conferrent gratiam quod hoc obicitur quia neque salvari
poterat sine gratia, ergo si sacramenta veteris legis gratiam non conferebant videtur quod neque in lege
[illegible] salvatus fuerit quod est impium dicere. Si tu dicas quod in sacramentis illis da-
batur gratia licet tamen non virtute sacramentorum illorum. In sacramentis autem nove legis datur gratia
virtute ipsorum quia sunt ex sanctificatione sanctificantia sicut dicit Hugo. Vel contra hoc quia
virtute ipsorum quia sunt ex sanctificatione sanctificantia sicut dicit Hugo. Ubi quod hoc quia gratia
est per creationem ergo solus deus habet virtutem conferendi gratiam, ergo similiter ista et illa
conferebant, videtur quod inter licet sacramenta et cetera non sit differentia. Item quaeritur et ad hoc quod
dupliciter est et contra quoniam ista opinio celebris et famosa quidam namque volunt
dicere quod in utrisque sacramentis datur gratia licet diversimode quia in illis dabatur vel fidei
et devocionibus ipsorum suscipientium sic ita quod nos vocemus sacramenta sine operibus operatis
in sacramentis autem nove legis secus est quia constat ex verbo et elemento et cum dogma instituto
verbum dedit illi virtutem per quam influit et agit in animam vel disponendo ad gratiae
susceptionem vel imprimendo caracteris consignationem vel adminiculando ipsi
gratiae ad animae curationem et fomitis debilitationem et hoc videtur dicere Augustinus quoniam est
virtus aque ut corpus tangat et cor abluat nisi faciendo verbo, et videtur
Hugo de sancto Victore videtur dicere quod dicit quod sacramenta nove legis per sanctificationem
verbum et per gratiam sanctificant ut sic sunt ex sanctificatione sanctificantia et hanc
opinionem sustinent viri periti et fide digni. Sed difficile videtur in-
telligere virtutem illam verbo simul et elemento collatam quantum ad essentiam et in
quantum ad eius essentiam quantum ad duracionis mensuram et quantum ad operis
efficaciam que omnia necesse ponere et explicare est virtute illa. Si
quis dicat quod aliqua qualitas datur verbo et elemento per quam agat et influ-
at in ipsam animam, difficile namque est intelligere illiquam virtutem essentialiter cum enim
non sit substancia licet actus quoddam et in genere boni dubium est utrum debeat re-
poni inter bona maxima vel media vel minima et si inter bona maxima reponatur
ia gratia est, gratia autem exponitur in vaso sensibili non habet virtutem agendi in a-
Si vero gratia non est nec virtus quomodo dicitur virtute sanctificare ipsum sacramentum et cum quis

[susceptio sacramenti]

In quo et quare sit et cuius speciei sit verum vz in diuersis sacris diuersificatur Secundo illa virtus homini parum intelligenti difficile est capere et si inter bona media
vel minima reponatur quomodo ex virtus sit rectitudine et salvatione ipsius anime
que inter bona maxima computantur Nono sequitur at difficile est intelligere qualis
virtus et eius sit et subsistentia qualiter enim accidens spirituale substantificabitur
in sacro corporali cum sine ordine que deus non patitur per miraculum sed
fit nobis sua potestate / Ideo si posita illa virtus spiritualis in sacro et verbo et
elo quare non simul ipsa et quia debet infundi anime quando in sacramento si ab vtroque integrabitur
dicatur / Ideo si est in sacro corporali quomodo vna virtus et qualitas absoluta simul
potest esse in duobus subiectis verbo vz et elo ex quibus et si fiat vnum sacramentum
non tamen sit vnum per vnum et eius \ vnitas at virtus sed quod multi dicunt con-
vincit vnitatis sibi et nec / Ideo in vno sacro non est vna virtus sed plures / Ideo
illa virtus composita est, ideo vnum actus simpliciter et spiritualis et impartibilis sit in
in diuersis subiectis / quod totum valde difficile est intelligere Nonum sequitur ista duo difficile
est intelligere de ea virtute sed et duracionis mensura Dubium enim vtrum deus
dedat virtutem illam quam primo instituit an de nouo det sed quomodo a principio
dedit hiis qui nondum erant sicut verba que quottidie de nouo fiunt / Si de
nouo dat tunc quottidie in sacris nouis sequitur generacio sed et alia actiua creat
et cum non consueuit deus quod creacionis opus curuat non videtur exitum ante
esse et infusionem gratie et si desinat esse statim prolato verbo quomodo causat
de ista nobile virtute vel ita cito deficiet / et virtus si datur verbo cum
det verbo in scripto vel in mente datur in pronunciacione et tunc difficile erit explicare
vtrum detur in principio vel in medio vel in fine / quod vel in principio verbi vel in medio est
actio illiquida / Si non in fine tunc cum verbum desinat esse et defficiente verbo
desinat virtus verbi, simul incipiet virtus et desinet / Ideo si ante fine
dare quare at deus et quantum duret difficile est insinuare vel tamen
sed et multo difficilius est explicare operacionis illius virtutis efficaciam vtrum
si agat generacione equiuoce vel vniuoce generando sibi simile vel dissimile / Difficile
est vtrum influat cum ad ab extrinseco an educat ad de potencia actum
primum est soli deo possibile / Nonum at difficile est explicare / Difficile est intelligere
quomodo caracteris impressio possit ab alia virtute esse cum caracter videatur
esse in superiori parte in qua solus deus potest influere cum sit intellectualis
quantumcumque magne sit excellencie sed quod dicit augustinus non potest facere ad
vnam iustificacionem vel illuminacionem ad intus fauendo sed solum extrinsecus ex-
citando / quomodo ergo hoc potest virtus data elo vel verbo cum non videatur
esse capax tante virtutis / Postremo in sacro altaris in quo fit subito
transsubstanciacio panis sed secundum totum in corpus christi quod quidem non potest esse nisi ab infinita
virtute quomodo verbum prolatum ab homine cum sit finite virtutis potest ad ista
transsubstanciacionem cooperari Et esse si dubium virtutem non habet agentem / multo
minus verba aliorum sacramentorum ergo omnia et multa alia esse hoc valde difficile
est intelligere et explicare quo ideo narro quod credam esse inplicita vt
per ipsa ista improbare ponere sed vt ostendam me ipsam non plene intelligere
nec affirmare nec velle et si ipsam non clare intelligam hoc tamen scio
et intelligo quod plura potest deus facere et in ipsis sacris facit quam nos possumus intelligere /

in cofugi do adma le dpom omia ista possug facile declmac
Et si istu mom ddi satis plana eet vi ad qom ppoita si ipig moi
plana eet intelli Et hec po i iii lo difficultas e explicata
ubi vide ad pmissa. Alig e hic mog ddi. Supposito q i sacris
no le dina virtq seccreig opa qz hic e ipig fidi z sine qib
Dicunt aliq sacra no le hre virte vel iustificoib virte influ
entq virte pveniente virte disponete z efficacit ordinate. Virte
Influete ·
influente voce spe s assistetis virte pveniente voce miri passionis
Pveniente ·
ad sacrm coaurretes virte disponete voce devotois ipig
Dispon ·
fidel sacrm suscipietis virte deniqz efficacit ordinate voce
Ordinate ·
dine pactois instituetis. Sic em instituit dog ut ad tel ubi
placoy z sacri suscepoz mira t suscipi fiet opo z suscipien
sanato z iustifico et p tanto dnr sacra no le hre virte et
dnt a sacris ne le pcipue qntu ad ipam esti oe ordinaz
qz no intervenebat i pacto i ee sacris p qua efficax z infal
fiet ordinao ad qm si q i sacris le no ut pz i institucoe bap
ubi dixit qui crediderit z bap fuit sal e. In alijs z tbz moib
hndi virte dna e pones magis copletu z mig copletu
qz i sacris no le spc s influeb iusticia plenig assistit pao
intoia efficacig coanivit i ung sigo de latere p pfluxione
sanguinis z aq z p qub sacra de quig funda ecca fundator
eccia e devoto suscipientiu pp merentiu fidei ppe q fuit e
i no le tui pp subsidiu fidei totiq ecce qz i fide ecce suscipiun
ecca sacra Et pp istu quadruplice mom hndi virte dnr
sacra no le iustificare z ee cause. Nec volut qui hac pone
sustinet i sacris no le amp ponditu qz ista satis vide sufficere
ad votum sanacoy z iustificoy. Tu z qz ex isto qdruplici mo
hndi virte satis mai nobilitas sacroz no le i scripis. Tu z
qz p hc satis appet dna sacroz no le z ne. Tu z qz nc ex-
pressa auctas ut vo me coge amp illic dade z humilis fidei
no tm dz refuge diminuere vide z supfluitate z laudabilig
quodo uz dumte dre qm amplicare. hic mom ddi z hig
qonib determinacoy plrs sustinet bn intelligentes et dns
Guill pisien epus i determinado i scol frm minoz appbat istu
mom ddi cora fre allexadro boe memorie. Et istu mom ddi
dupl pt quis sustine z intellige. vel ita q ois affirmet no
alio mo ee virte i sacris no le qm modis pdictis. vel q hc mo
affirmet virte e i eis ee ita tn q no neget aliu mom pt hos
exndi virte i sacris ee posse z pmq quidi mog repugnt pad
mo ddi. 2 vo mog ddi pad appam no repugnt qz ut dt q i a
no dicat. ymo z ut dt q quib opis no teneat. Nq em vte
sencies negat qn omib dcis moib sacra no le virte heat

Sed si quis plus dicit hoc ponimus non quod debet sed addit. Sed forte videbitur alicui ca-
lumpniale quod dicitur virtute spiritus sancti sacramento assistere quod postea in nomine
sacramenti claudi debet intelligi tamquam de eius integritate, propter illud quod dicitur i Jo. v.
Tres sunt qui testimonium dant in terra spiritus aqua et sanguis et hii tres
unum sunt. Et talis dicitur de unitate et uno dicitur quod sit unum sacramentum et ideo non debet dici
quod spiritus sanctus assistit sacramento tamquam cum eo conveniat, sed propter ipsam virtutem que
predicta est quod efficax sit in sacramento, ipsi sacramento debet attribui. Sed cetera si hic
modus dicendi videatur differre a predicto tamen sed re idem est licet vocabula sit diversa.
Nam cum dicitur ista tria unum sacramentum hoc non est quia ex ipsis fiat unum per com[positionem]
sed quod fiat unum per ordinem quia spiritus ordinatur ad unum effectum et hoc nichil est
dicere quam unum alteri assistere. Item omne quod est de integritate sacramenti aut est
verbum tantum, aut signum tantum, aut verbum et signum. Sed ergo spiritus influens iustitiam po-
test de integritate sacramenti cum non sit signum nec verbum et signum, cum tamen sit verbum et
ita non habet rationem cause sed potius rationem effectus, et ita spiritus non stat per
ipsa interius influere sed potius per ipsa gratia spiritus sancti infusa ipsi anime in
sacramenti susceptione. Item non est quod utrique spiritus sanctus in sacramento infundat gratiam, sed de
hoc est quod utrique sacramentum sed quod dicitur minister gratie ministerio fovet ita quod similiter eius
gratie extat habet interius aliqua per quam influat in animam. Non
videtur ergo hoc facere ad propositum. Postremo spiritus sanctus sanctificans et induens parvulos
tamen cum extra non solum invenimur in sacramentis novis legis sed et in sacramentis veteris le-
gis. Hoc ergo non sufficit dicere ad assignandum ordinem istorum sacramentorum et illorum
autem ergo modus istentur. Ad dicta. Et si dictum partium dictum et medium ad propositum faciunt
et ideo sustineatur quicumque predictorum modorum magis placet. Quia primus satis
planus est, secundus satis probabilis est si sustineatur in modo quo dictum est et tertius modus in
aliquo sustinetur sicut patet considerantur, et ideo hic reperiuntur non propter hoc ut
nova superaddicerentur sed ut ostenderetur quod aliquem ponere non dissonat. Cum
prius in meis in omnibus precedentibus libris adhesi tamquam nec sermonibus et sic sacro
et possum videre aliis consimilibus parum intelligibiles persuadeo adherendum.
Et quoniam per totum librum hunc diligentius observavi sicut advertenti clarius
apparebit ut in hiis questionibus dubiis et difficilibus in quibus non potui depre-
hendere que esset via quibus quia sapientes opinantur quod sapientibus sit
una parte tamquam magis probabile sustinere et tamen alia minime improbare.
Sufficit enim in dubiis scire quod sapientes sentiunt, nec est utile contentionibus
defendere multa dicere et defingere in ubi, consummator autem sermonum ipse est dominus
Ihesus Christus de quo frequens est sermo in hoc tertio libro cui immensas gratias ago
quia dignatus est pervenire ad consummationem istius opusculi misericordia paupertate
scientie et ingenii in quo tertius liber iste ultimo est [illegible] quem rogo ut fa-
ciat pervenire me ad [illegible] et ad finem perfectionis propter quod dictus labor
iste a principio fuit assumptus. Ipsi ergo de quo frequens est sermo domino nostro Ihesu
Christo regi seculorum immortali et invisibili qui pro nobis est homo factus et crucem
subiit et gratiam multiplicem contulit et mandavit dicendi sed quod in hoc libro ex-
planatum est sit omnis honor et gloria per infinita seculorum secula. Amen.
Sit laus deo.

Explicit tertius liber fratris Bonaventure super sententias

Dis. 1. **Natus**

Utrum divina natura potuit uniri cum humana natura
Utrum una persona potuit uniri sine alia
Utrum una persona potuit uniri sic tamen alia
Utrum quelibet trium personarum potuit incarnari precipue
Utrum tempore incarnationis fuit debita congruentia
Quare sit incarnatio verbo precipua
Quare sit persona tamen ad incarnacionem
magis ydonea
Quare hora temporibus incarnationis fuit
magis congrua

Dis. 2. **Utrumque**

Utrum maior sit congruitas ad
unionem in rationali natura quam in toto universo
Utrum maior sit congruitas in homine
quam in angelo
Utrum maior sit congruitas ad unionem
in tota specie quam in uno individuo
Utrum Christus assumpsit totam carnem
Utrum Christus assumpsit animam cum voluntate
Utrum Christus assumendo carnem humanam
fuit cum aliis quorum speciem
Utrum caro assumpta fuit a verbo me-
diante spiritu humano
Utrum caro assumpta fuit a verbo mediante
habitu gratuito
Utrum tota natura humana assumpta fuit
mediante spiritu sancto

Dis. 3. **Lexi**

Utrum caro virginis sanctificata fuit
ante animationem
Utrum anima eius sanctificata fuit an
originalis peccati contractionem
Utrum beata virgo sanctificata fuit ante
nativitatem
Utrum per sanctificationis gratiam
immunis fuit ab omni culpa
Utrum per primam sanctificationem extincta
fuit fomitis concupiscentia
Utrum per secundam sanctificationem ablata sit
peccandi potentia
Utrum caro potest decimari in patribus
Utrum Christus in Abraham fuit decimatus
Utrum caro Christi fuit in primis patribus secundum
qualitatem primi ut in generationis
Utrum caro Christi aliud fuit in patribus quam
caro aliorum hominum
Utrum corpus Christi productum fuit ad perfectam
molem subito an successive
Utrum membrorum formatio et distinctio
facta sit subito aut successive
in dimito corpore

Dis. 4. **Afflatus**

Utrum filius dei incarnato debeat
appellari puer ut filius
Utrum Christus potest dici filius spiritus sancti
Utrum Christus possit dici filius trinitatis
Utrum incarnatio fuit ex mea
gratia ut ipsam impetrare sciorum
prius merita
Utrum meruit beata virgo Maria Christum
concipere an fuit concepcio in
spiritu ex divine gratie munere
Utrum illa gratia creat virtutem perfectionis
naturalis ut gratuiti
Utrum in conceptione in virgine Maria
fuit spiritus sanctus in aliquo cooperata
Utrum cooperatio virginis fuit mira-
culosa ut naturalis
Utrum virgo Maria sit dei genitrix appellanda

Dis. 5. **Assumpsit**

Utrum assumere sit actus communis
divine nature
Utrum sit actus communis divine persone
Utrum assumere conveniat persone per se
an ratione nature
Utrum assumere conveniat nature abstracte a persona
Utrum si esset gratia divina natura cum caro facta
Utrum persona dei assumpsit humanam naturam
Utrum persona dei assumpsit humanam personam
Utrum sit ponere personam intercorum
personaliter et animam separata
Utrum concedendum sit quod deus assumpsit hominem
Utrum concedendum sit quod deus assumpsit
humanitatem

Dis. 6. **Opiniones**

Utrum Christus sit unum an duo sicut
dicebat prima opinio
Utrum persona Christi sit simplex an composita
Utrum Christus secundum quod homo sit aliquid substantia an
solum dicatur homo de Christo secundum habitum
sicut dicebat tercia opinio
Utrum in beatissima unio terminata sit
ad unitatem persone an non
Utrum modus illius unionis sit similis
an reperiatur aliquibus unionis modus
ei consimilis

Utrum illa unitas excellit omnes unitates creatas
Dis. 6 — Utrum ista sit vera deus est homo et homo deus
Exponit — Utrum ista sit vera deus factus est homo
Utrum ista sit vera homo factus est deus
Utrum sit concedendum filius dei est predestinatus
Utrum sit concedendum filius dei est predestinatus esse homo.
Utrum sit concedendum homo predestinatus est esse filius dei
Dis. 8 — Utrum hec sit concedenda divina natura est de virgine nata.
bus — Utrum nasci de virgine proprie dicatur de natura assumpta
Utrum esse hominem sicut predicatur de divina natura
Supposito quod in christo sit duplex nativitas quam utrumque generatum sit christum bis natum esse
Utrum in christo sint due filiationes
Utrum christus sit naturalis filius patris ratione utriusque nativitatis scilicet temporalis et eterne
Dis. 9 — Utrum cultus qui est latria debetur dei ut sit exhibitus [illegible]
adorat — Utrum sit exhibendus eius ymagini
Utrum sit exhibendus eius matri
Utrum sit exhibendus eius cruci
Utrum sit exhibendus eius membris
Utrum sine peccato possit exhiberi eius adversario
Utrum latria sit in genere virtutis
Utrum latria sit virtus generalis vel specialis
Utrum latria sit virtus cardinalis vel theologica
Utrum latria sit virtus diversa a dulia
Dis. 10 — Utrum sit concedenda christus secundum quod homo sit deus
adoptivus — Utrum sit concedenda christus secundum quod homo est persona
Utrum hec sit concedenda christus secundum quod homo est individuum
Utrum filiatio adoptionis sit in christo
Utrum filiatio adoptionis sit tamen respectu patris
Utrum filiatio adoptionis sit in nobis per comparationem ad christum
Dis. 11 — Utrum predestinatio christi sit nostre
factus

predestinationis conformis
Utrum predestinatio christi sit nostre predestinationis forma exemplaris
Utrum predestinatio christi vocetur talis ratione nostre predestinationis
Utrum simpliciter concedendum sit quod christus sit creata
Utrum concedendum sit quod ille homo cepit esse
Utrum homo cepit esse deus
Dis. 12 — ab adam — Utrum christus debuit assumere hominem qui esset de genere adam
Utrum congruum fuisset assumere ipsum adam
Utrum christus potuit peccare
Utrum christus penam peccandi assumpsit
Utrum deum decuit assumere mulierem
Utrum deum decuit assumere carnem de sola muliere vel de muliere et viro simul
Dis. 13 — plenus — Utrum gratia singularis persone in christo sit creata vel increata
Utrum gratia singularis persone in christo sit finita et mensurata
Utrum gratia singularis persone in christo sit gratia plenitudinis perfecta
Utrum gratia capitis sit quoddam creatum vel increatum
Utrum gratia capitis sit alia quam gratia singularis persone et gratia unionis
Utrum mediante gratia capitis deus influat spiritualiter omnem actum habentem gratiam sive angelicam sive humanam
Dis. 14 — scit — Utrum anima christi aliquid habuit cognitionem de verbo quam sit ipsum verbum
Utrum anima christi cognoscendo comprehendat verbum
Utrum anima christi desiderat appetitum in ipsum bonum eternum
Utrum anima christi secundum habitum cognoscat verbum et alia in verbo
Utrum anima cognoscat actu in verbo quecumque cognoscit habitu
Utrum in verbo cognoscat omnia quecumque cognoscit verbum
Utrum anima christi aliquam scientiam habuit a verbo preter illam quam habuit in verbo
Utrum anima christi in illa scientiam proficeret ab initio habuit ipsam perfectam
Utrum deus anime christi debuit quantitatem in corpore

Di. 15 Penas

sicut quietavit omnis iam

Utrum cognitum fuit defectus in christo

U. xps assumpsit eos defectus quos nos pro peccato

U. defectus in xpo fuerunt a natura vel a voluntate

U. xpo fuit ignorancia in voluntate

U. xpo fuit tristiciam in concupiscibili

U. xpo fuit iram in parte irascibili

Di. 16 moriendi

Utrum in xpo fuit vera passio doloris

U. in xpo fuit dolor acerbissimus

U. xpo necessitate assumpsit paciendi

U. xpo passus fuit secundum racionem quantum ad superiorem spiritualitate

Supposito quod sit passus secundum racionem utrum passus fuit secundum partem superiorem ut inferiorem

Supposito quod sit passus secundum utramque

utrum penalis passus sit secundum racionem quam secundum partem sensibilem

Di. 17 orando

Utrum in xpo fuerunt plures voluntates

Quis sit numerus et sufficiencia voluntatum in xpo

Nunc sit illarum voluntatum concordia vel contrarietas

U. decuit xpm orare

U. xpo in omni oracione sua fuit exauditus

U. illa oracio qua xpo in passione oravit fuit racionis vel spiritualitatis

Di. 18 merendi

Utrum xpo meruit ab instanti concepcionis

U. xpo aliquid meruit post concepcionem

U. xpo aliquid meruit in passione

U. xpo meruit ei dei fruicionem

U. xpo meruit sui corporis glorificacionem

Di. 19 Liberandi

Utrum xpo meruit nobis ianue apercionem

U. per passionem xpi fiat peccatorum remissio

U. per passionem xpi fiat eiusque peccatorum deleccio

U. per passionem xpi fiat liberacio a potestate dyaboli

U. per passionem xpi fiat absolucio a pena peccati

U. solus filius sit redemptor aut etiam pater et spiritus sanctus

Quomodo quamvis xpo est mediator

Di. 20 aliter

Utrum cognitum fuit reparacionem humanam

U. magis congruum fuit reparacionem humanam per satisfaccionem quam per aliam viam

U. aliqua creata satisfaccione potuit deo pro humano genere

U. purus homo pro se satisfacere potuit

U. deus satisfaccionem per mortem xpi debuit acceptare

U. alio modo genus humanum potuit liberari

Di. 21 caro

Utrum in xpi morte anima fuit separata a deitate

U. in xpi morte deitas fuit separata a carne

U. ubi fuit unitum carni et anime durante unione

U. post instans separacionis anima xpi fuit effecta impassibilis

U. ex ipsa separacione caro fuit mortua

U. post morte carnis sit mors proprie ubi attribuenda

Di. 22 homo

Utrum xpo in triduo fuit homo

U. xpo secundum quod homo fuit in loco determinato an fuit ubique

U. corpus xpi per triduum fuit in sepulcro

U. anima xpi descendit ad inferos

U. xpo omnes animas que erant in inferno liberavit

U. xpo statim post mortem intravit duxit animas in celum

Di. 23 De fide

Utrum fides sit virtus proprie dicta

U. fides sit in parte anime affectiva vel cognitiva

U. fides sit virtus una

U. fides sit tante certitudinis quante certitudinis est sciencia

U. diffinicio fidei data ab apostolo sit bona

U. fides informis sit in genere virtutis vel non

U. fides informis sit infusa vel acquisita

U. fides informis sit in demonibus

U. fides informis oracio expellatur

per adventum gratie

Di. 28 ...

Di. 27 Sufficit

Di. 26 Spes

V. ad venientem gratiam fides informis fiat formata /

Dis. 23 — incepit visio

Utrum fides sit ens virtutum an fidei possit subesse falsum

V. fides sit ens virtus creata an increata tantum /

V. fides sit ens complexum an incomplexum /

V. fides sit de hiis de quibus habetur visio sensibilis /

V. fides sit de hiis de quibus habetur opinio probabilis /

V. fides sit de hiis de quibus habetur cognitio scientialis /

De diffinitione articuli secundum rich.

De diffinitione articuli secundum ysidorum

Dis. 25 — Sufficit

Utrum in symbolo apostolorum sufficienter contineantur omnia illa que oportet credere ad salutem

V. illis qui precesserunt adventum christi sufficeat ad salutem credere ea tantum que spectat ad divinitatem /

V. illi qui secuntur adventum christi teneantur credere omnes articulos explicite

V. fides crevit quantum ad credendorum multiplicatum

V. fides crevit quantum ad lucis plenitudinem

V. fides perficit quantum ad cognitionis certitudinem /

Dis. 26 — spes

Utrum spes sit virtus theologica

V. spes sit virtus specifica an spes specialissima /

V. spes sit virtus cardinalis an theologica

V. spes aliqua sit virtus informis aliquando formata

V. spes in actu suo sit certitudinis an dubia

V. spes et timor sint unus vel diversi habitus

V. spes ex bonis meritis habeat ortum

V. spes precedat caritatem ordine nec e converso

V. spes sit bonum sub ratione boni /

V. spes sit in parte anime cognitiva vel affectiva /

Dis. 27 — Dilige

Utrum caritas sit habitus creatus

V. caritas sit habitus increatus

V. caritas sit habitus ab aliis habitibus distinctus

V. caritas sit habitus ex se ipso indivisus an per species multiplicatus

V. caritas sit habitus medius virtutis

V. caritas sit habitus aliis informibus an per se formatus /

V. actus caritatis propius sit meritorius quam actus aliarum virtutum

V. principale sit motum caritatis esse mercennarium

V. scilicet possit esse motus dilectionis in deum et in proximum.

Quibus motus dilectionis procedit alium

V. motus caritatis in deum habeat modum

V. teneantur ad eius modum implendum

Dis. 28 — proximum

Utrum ex caritate diligendi sint creature irrationales

V. ex caritate diligendi sint demones

V. ex caritate diligendi sint homines mali

V. ex caritate diligenda sit nostra caro

V. ex caritate diligendus sit deus trinitas

De modo et sufficientia diligendorum

Dis. 29 — eque

Utrum ordo sit in caritate respectu diligibilium

V. caritas in diligendo proponat deum nobis /

V. si ordine caritatis proponendum sit bonum proprium bono proximi /

V. ordine caritatis magis diligendi sint parentes quam filii ac e contra /

V. ordine caritatis domestici sit extranei proponendus

V. ordo caritatis attendatur penes affectum an sit penes affectum et effectum

Dis. 30.
Perimitur

Utrum ab ex quantulacumque caritate possit quantacumque temptationi resistere an hoc sit solius caritatis perfecte
Utrum homo in quantulacumque caritate constitutus teneatur mortem pro Christo subire
Utrum habens caritatem perfectam teneatur ea que sunt consiliorum implere
Utrum omnes tam perfecti quam imperfecti teneantur inimicos diligere quantum ad affectum (dis. 38)
Utrum omnes teneantur inimicos diligere quantum ad effectum
Cuius sit maioris meriti an diligere amicum vel inimicum

Dis. 31
Perdere

Utrum caritas semel habita possit amitti
Utrum amittens caritatem possit resurgere in caritate equali
Utrum amittens caritatem possit resurgere in caritate minori
Utrum fides in gloria evacuetur per adventum glorie
Utrum per adventum glorie spes evacuetur
Utrum habitus scientie evacuetur in gloria
Utrum per gloriam contingat caritatis habitum evacuari
Utrum contingat habitum caritatis per gloriam in patria dilatari
Utrum contingat caritatis ordinem in patria immutari

Dis. 32
Haut nova

Utrum deus dilexerit caritate eterna (dis. 32)
Utrum deus diligit omnes caritate aliter
Utrum deus diligat omnes caritate equaliter
Utrum deus magis dilexit hominem quam angelum
Utrum deus magis dilexit genus humanum quam Christum
Utrum deus magis dilexit Johannem quam Petrum

Dis. 33.
Virtus

Utrum optimum sit post virtutes theologicas cardinales ponere
Utrum omnes virtutes cardinales sint una virtus an diverse
Utrum virtutes cardinales sint in parte anime rationali an in ea parte que solum obtemperat rationi
Utrum virtutes cardinales tantum dicantur virtutes maiores vel plures
Utrum virtutes cardinales sint a dei dono vel ab assuetudine
Utrum virtutes cardinales in patria maneant vel evacuentur

Dona

Utrum dona et virtutes ad invicem differunt
Utrum dona sint post virtutibus vel econverso
Utrum virtutes sint excellentiores donis vel econverso
Quis sit donorum numerus et distinctio
Quis sit donorum ordo et combinatio
Utrum dona maneant in patria vel evacuentur
Utrum timor servilis sit donum spiritus divinitus datum
Utrum usus timoris servilis sit bonus vel malus
Utrum timor servilis expellatur gratia adveniente
Utrum timor initialis et filialis sint diverse timoris species
Utrum crescente caritate timor decrescat
Utrum timor gratuitus in patria maneat an evacuetur

Scientia

Utrum actus doni sapientie attendatur penes cognitionem superiorum vel an penes affectionem
Utrum actus proprius doni scientie consistat in actione vel in contemplatione
Utrum actus doni intellectus consistat in contemplatione simul creatoris et creature
Utrum actus doni consilii sit consiliari
Utrum actus doni fortitudinis principaliter consistat circa pericula tolleranda
Utrum actus pietatis principaliter consistat in religione

731
367

veᵘ der ult' ꝗ pāne veᵘ ꝑxi

Dis 36. Vtrū sit pone ꝯnexionē i uirtutib' ꝯtraria
Vetit'
V. dona ꝭ sint connexa
V. sit ꝯnexio i uirtib' politicis
V. sit ꝯnexio i uiciis & pctis
V. sit pone equalitte i habitib' gratuitis
V. caritas sit fōr uirtᵘ

Dis 3a. Vtr ūba decalogi debeant ee obligatoria
Pcep V. ūba decalogi obliget ad opa bona & que fuerit ex ad opa forta
V. obligo mandatorꝝ pcedat ꝭ legem ne an ꝭ lege scptam
V. mādata decalogi debeant ee tm X
V. ordo mādatorꝝ sit bonꝰ & conueniens
V. mādata i nūo & ordine i tabul' sint debite distā

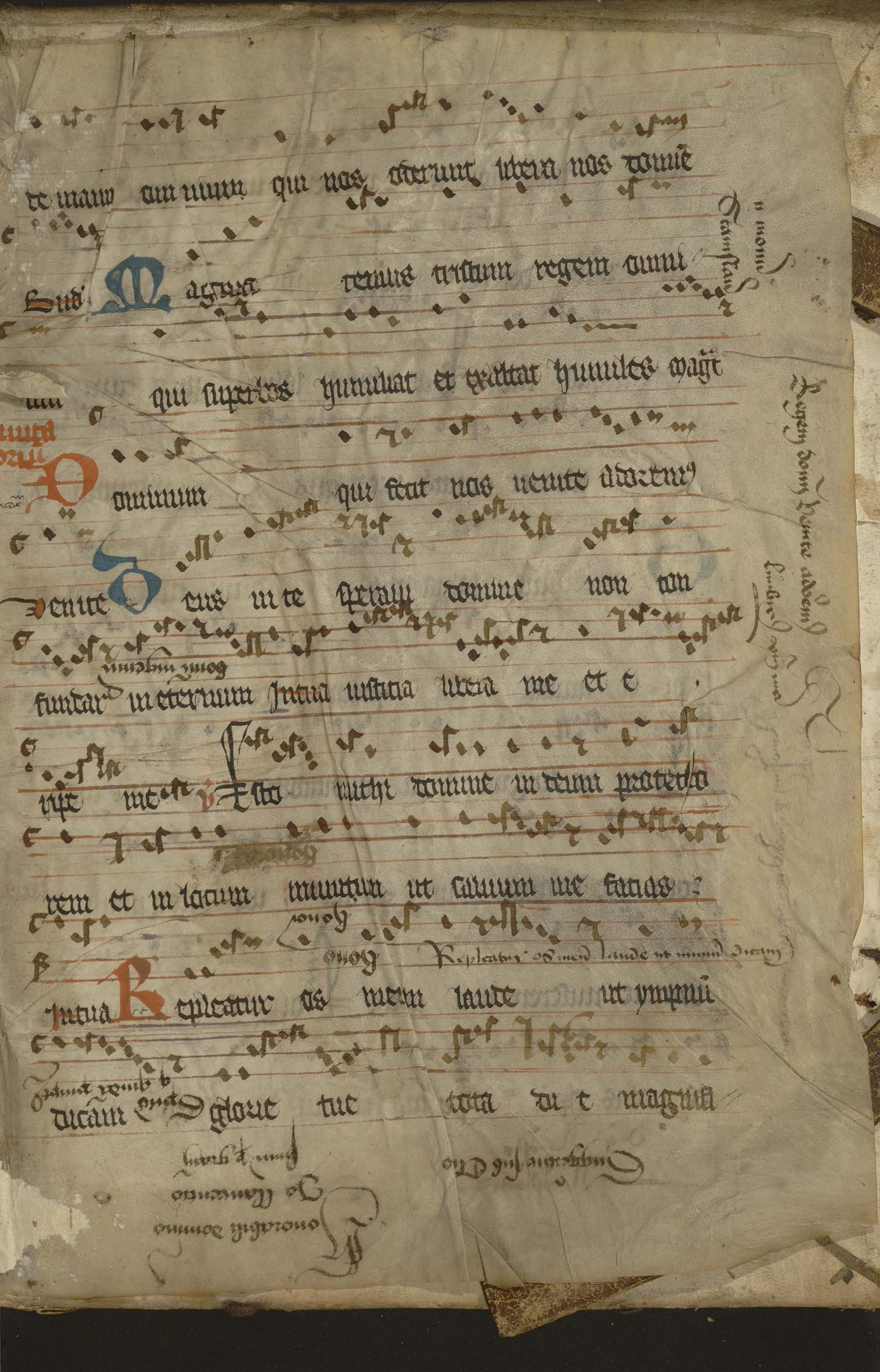
Dis 38. Vtrū ceūle sit omi medaᵒ ee flm
medax V. ceūle sit omi mendaco ee pctm
V. medaciū sit pctm morle vōe sui ꝯnis
V. omne medaciū sit pctm morle mis pfctis
De nūo mendaciorꝝ
De ꝗdib' mendacorꝝ seu speciꝝ mendacii

Dis 39. Vtrū ee piuriū sit medaciū
ne piuet V. ee piuriū sit pctm.
V. ee piuriū sit morle pctm
V. liceat iurare p dm
V. liceat iurare p aliqꝫ cātu
V. liceat recipe iuratū ab ydolatris fctm

V. obligo ꝯhit piuraᵗᵘ dolosū
V. obligo ꝯhit piuraᵗᵘ coactū
V. obligo ꝯhat piuraᵗᵘ incautū seu indiscretum

Dis 40. De dria noue legꝭ & ueteris penes radicem
cupiend De dria noue legꝭ & ueteris penes effcm
De dria noue legꝭ & ueteris penes extīn seu ann annexis

Finis est

de manu omnium qui nos oderunt libera nos domine
Sus Magnificat tenens tristium regem omni
um qui superbos humiliat et exaltat humiles magn
Dominum qui fecit nos uenite adoremus
Venite In te speraui domine non con
fundar in eternum Iustitia iustitia libera me et e
ripe me Esto mihi domine in deum protecto
rem et in locum munitum ut saluum me facias
Iustitia Repleatur os meum laude ut ympnum
dicam gloriae tuae tota die magnitu

tute mee noli me proiicere in tempore senectu

tis dum defecerit virtus mea deus ne

derelinquas me. V. Gaudebunt labia mea cum canta

vero tibi et animam meam quam redemisti dñi

Gaudebunt labia mea dum cantavero ti

bi et anima mea quam redemisti do mine

V. Sed et lingua mea meditabitur iustitiam tuam

tota die laudem tuam. Et anima. Tu in toli pecam

laud

domine miserere mei. Dñe refugium factus

es nobis. Ps. In matutinis domine meditabor

ta
et
Su
q
unc
am
laud
fuis
to: